387.

N. Inv. 387

Vera doctrina

ll q 3 prypue

[illegible] ... anno [illegible] ... [illegible]

et [illegible] domini Martini [illegible] quidem [illegible] anno eiusdem [illegible] Michaele Seidel [illegible] beate Marie virginis
[illegible] virginis [illegible] domini [illegible] in Wratislaviensi [illegible] dioc. [illegible] venerabili viro domino Stanislao de Comornik[illegible] custode ecclesie sancte Crucis Opoliensis [illegible]
predicte iudice cause appellationis et partibus infrascriptis ab honorabili viro domino Stanislao [illegible] deputato subdelegato ad infrascripta
[illegible] principali [illegible] in [illegible] parte et domino [illegible] domino Martino [illegible] quidem [illegible] quos deputatos subdelegatos ad infrascripta
iudicio pro tribunali sedente in mei notarii publici subscripti testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presencia constitutus
personaliter discretus vir Jacobus Nicolai de [illegible] clericus Wratislaviensis dioc. predicte [illegible] verus et [illegible] ad infrascripta Nicolai [illegible]
clerici Cracoviensis dioc. [illegible] de [illegible] sue [illegible] mandato [illegible] quoddam instrumentum publicum manu discreti viri [illegible] Johannis de [illegible]
[illegible] clerici Cracoviensis dioc. publici imperiali auctoritate notarii scriptum [illegible] et signo nomine solito et consueto consignatum michi notario
publico pro et infrascriptis facta extitit plena fides et nomine [illegible] quandam appellacionem in carta papirea scriptam quam tunc
in suis tenebat manibus iudicialiter interposuit [illegible] domino Michaeli iudici subdelegato [illegible] audienti et intelligenti de verbo ad verbum
legit intimavit insinuavit notificavit et publicavit cuiusquidem appellacionis tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis: Coram vobis venerabili
domino Michaele Seidel [illegible] in Wratislaviensi dioc. subdelegato a venerabili viro domino Stanislao de Comornik[illegible] custode
ecclesie sancte Crucis Opoliensis [illegible] et nomine [illegible] discreti domini Nicolai [illegible] de [illegible] clerici Cracoviensis dioc. [illegible] quibus obstan-
et [illegible] allegat et dicit [illegible] quamvis coram vobis oblate fuerint excepciones [illegible] parte prefati domini Nicolai [illegible] qui [illegible]
tibus vos venerabilis domine [illegible] salva [illegible] potuistis nec debuistis [illegible] prefatus dominus Nicolaus [illegible] de iure licet [illegible] quibus
[illegible] fuit et est tractus ad instanciam Nicolai Fleischer [illegible] et [illegible] in Bythom [illegible] dioc. [illegible] Cracoviensis [illegible] dominus Nicolaus
[illegible] et [illegible] quam et prefatus Nicolaus Fleischer adversarius fuit et sit eiusdem dioc. [illegible] allegata ad [illegible] prefato domino Nicolao
[illegible] et quod predictus Nicolaus Fleischer traxit [illegible] dioc. [illegible] causa [illegible] in [illegible] allegata [illegible] domini [illegible] quam
[illegible] ut securo et [illegible] ad locum [illegible] in quo tunc [illegible] adversarii sed [illegible] Nicolaus [illegible] securo et [illegible] appellacionis [illegible] adversa
[illegible] adversarius est [illegible] et tam [illegible] principalis subdelegatus [illegible] in loco [illegible] Nicolaus [illegible] appellantibus [illegible] appellacionis [illegible] subdelegati
[illegible] in appellando a venerabili viro magistro Francisco decano sancti Floriani [illegible] ecclesie sancte Crucis Opoliensis qui vos venerabilis domine subdelegate
[illegible] venerabilis viri domini Stanislai de Comornik[illegible] custodis [illegible] domine [illegible] salva [illegible] deductis in predictis
et [illegible] in predictis excepcionibus deductis vos tamen [illegible] adverse [illegible] excepcionibus predictis [illegible] Nicolai [illegible]
excepcionibus [illegible] parte domini Nicolai [illegible] prefati [illegible] ut [illegible] premissorum [illegible] domini Nicolai [illegible] et a
vos de facto iudicem [illegible] de iure non potuistis vel saltem [illegible] debebat [illegible] et [illegible] premissorum ad [illegible] in [illegible]
[illegible] et me timens [illegible] in posterum plus posse gravari [illegible] omnibus [illegible] repulsione excepcionum [illegible] premissorum ad [illegible] et appello et apostolos [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] Romana [illegible] curiam [illegible] et [illegible] testimoniales [illegible] fidem
[illegible] et domini domini Martini [illegible] et [illegible] Romana [illegible] universalem [illegible] publicas [illegible] volentibus [illegible]
instanter [illegible] instantissime peto si est qui michi eos dare velit aut possit vel saltem a te [illegible] publicas [illegible] et adherere volentibus [illegible] dominus Michaele Seidel
et testimonium [illegible] premissorum [illegible] prefato domini Nicolai [illegible] omnibus sibi adherentibus et adherere volentibus [illegible] dicto domino Michaele Seidel
[illegible] sedi apostolice [illegible] et alibi [illegible] sibi [illegible] salvis. Quaquidem appellacione [illegible] dicto domino [illegible]
[illegible] iudici subdelegato [illegible] dictum Jacobum [illegible] nomine quo supra [illegible] ut [illegible] et [illegible] subdelegatum
et publicata mox idem Jacobus [illegible] quo supra [illegible] nomine sibi [illegible] dictum dominum Michaelem Seidel [illegible] et instantissime supplicavit [illegible]
apostolos dare et decernere et alias [illegible] sua appellacione [illegible] instanter instancius et instantissime [illegible] sibi [illegible]
dominus Michael [illegible] et iudex subdelegatus [illegible] dicta appellacio esset frivola ideo ei deferre nollet et [illegible] Johanne [illegible] de [illegible] capellanus [illegible]
apostolos refutatorios tradidit et dedit [illegible] discretis viris [illegible] Johanne [illegible] vocatis specialiter et rogatis. [illegible] die et mense
supradicti et Johanne notario [illegible] Wratislaviensis dioc. testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis. Item anno [illegible] publici subscripti testiumque infrascriptorum
[illegible] hora [illegible] in [illegible] Opoliensi Wratislaviensis dioc. in domo [illegible] mei notarii [illegible]

Circa instructionem populi duo sunt necessaria sacerdoti scilicet — Vera doctrina / pura vita
ut doceat populum verbo et edificet exemplo.
Debet enim frequenter exponere populo verba sacre scripture et veritatem
sanctorum patrum exempla prout magis congruencia temporibus et moribus
expediens viderit ad vigorem veritatis. Item exemplum
sue conversacionis et vite edificacioni auditorum et aptitudinem quod
sunt in cordibus auditorum ad amorem et affectum veritatis.
Ad quod designandum in Exodo vestimentis sacerdotis tintinabula
leguntur inserta ut audiatur sonitus quando ingreditur sanctuarium in
conspectu domini et non moriatur. Unde Gregorius: Sic namque occulti
iudicis incurrit iram si vita sacerdotis simul non lingue sonitu-
frenetice clamet. Modum quoque teneat in predicando ut iuxta
capacitatem audiencium predicet utilia et intelligibilia, non alta
vel inutilia que non possunt intelligi vel que aliquo errore
involvantur, constrictus auditorum neque fastidium generent aut tedium
in cordibus auditorum ut. 43. dist. Sit rector. Sed non enim
sacerdoti sufficit vita bona sine doctrina. Si enim sacerdotes
ex ignorancia vel negligencia non predicant populo veritatem nec
predicando exponunt ei viam salutis reus erit apud deum animarum
illarum que sub eo pereunt ex doctrine defectu. 43 dist. Ephesiis
et .l. dist. Si quis dyaconus. Si vero sacerdos diligenter docet
populum et quantum in eo est annunciat ei viam salutis et illi
non acquiescentes ei pereunt sacerdos sine culpa et sine pena erit
in die Iudicii apud deum et illi soli sanguinem suum in se portabunt
43 dist. c. ultimo. Alius autem contingit sacerdos sit bone vite
non sufficit sibi ad salutem si curam habeat animarum. Ex sua
enim negligencia quam habet ad subditos dampnatur. xl.
dist. Si ipsa. Unde Hely sacerdos in se sanctus fuit, sed quia
filios suos non erudivit in omni disciplina et correctione
supinus corruit et mortuus est. 34 dist. legitur. Et
de Symonia. Sicut Hely in primo. Nec etiam sufficit doctrina
sine vita. Si enim sacerdos male ~~vivit~~ fuit fructum
doctrine perdit. Unde Gregorius: Cuius vita despicitur frontem non
habet animos suos corripiendi. 97 dist. c. ult. Item
facilius corrumpuntur per exempla male vite sacerdotum
et exhortat contempnunt cultum dei et sacrificium. Et ex pravis
exemplis sacerdotum subditi peiores fiunt. l. dist. de hys
vero. Cuius enim vita despicitur consequens est ut eius sermo
contempnatur. 3 q. 6 Idem testatur. Item cum mortibus
sacerdotes digni sint si tanquam ~~pro~~ predicant quot
ad subditos suos perdicionis exempla transmittunt
11 q. 3 precipue

Sacerdos namque qui nec regimini in se habet verum Nec
sua delicta detersit Nec filiorum facinora corrigit
canis dicendus est impudicus. d 3. dis ~~a ...~~ Nemo
Hic ergo patet quod Sacerdos vere quod debet habere
sic puritatem vite et puritatem doctrine quod tamen
hoc sit valde difficile testatur ut dicit Augustinus Nichil
in hac vita et maxime hoc tempore facilius officio Episcopi vel
presbiteri si perfunctorie res agatur. Sed apud deum
nichil tristius et nichil dampnabilius. Et nichil est in
hac vita et maxime hoc tempore difficilius officio Episcopi
vel presbiteri sed apud deum nichil beatius si eo
modo militetur quo noster imperator iubet ~~...~~, x° dis
Ante omnia Dominus ergo noster Ihesus Xpistus qui est
fons omnium bonorum de cuius plenitudine omnes accepimus
talis faciat sacerdotes nostris temporibus quales
desiderat qui cum vivit et regnat cum deo patre in
unitate spiritus sancti deus per infinita secula seculorum Amen

Summa super

Decretalium libri quinque

1037

Alpha et o principium et finis unum in essencia trinum in personis
[illegible] ihesu christi c. i. in pri. a quo omnes legislatores pendere iubentur. In
primis invocans eundem exoro ut assit michi principium
medium et terminus a lege dotatus ff. i. aut. de prol. dotis. § hec
mulieribus non preiu. coll. viii. Fiat ergo eidem decens principium
operis atque amabile. Hic enim recte et bene universa gentur.
in aut. quo. oportet episcopos. col. i. in fi. Placeat autem ei quod in principio
quia debet semper deo placere xxxvi di. In nomine domini et i. de testi. In nomine
in aut. de armig. coll. vi. in prin. Erit ergo principium meum ex quo ipsum invoco.
quia ut dicitur in ps. prope est dominus invocantibus eum in veritate. et sic erit principium finis
erit quia qui ponit inicium supplere debet usque in finem. de con. di. i. Nemo contra
et in aut. de monach. § in coll. i. Et quod adeo inceptum est imperfectum non re-
linquetur quia opus imperfectum non nocuit. i. de bap. Maiores § Sed adhuc
De operibus igitur omnipotencia et misericordia confisus qui res penitus desperatas et
impossibiles donare potest. C. de veteri iure enu. l. i. ad fi. prime columpne. quia enim
secularum caput est et rector. xxxvi di. § hinc eciam filius qui est enim creaturis
mutabilis est elargitor xxxiii q. i c. Revertimini. De sue mee non presumens modulo
quia in humana condicione nichil est quod perpetuo stare possit. C. de ve. iu. enu.
l. ii. § Sed quia divine. Ad eiusdem matris sanctissime advocate nostre et beatissimi
patris nostri Francisci nomine ad eorum sanctorum honorem et laudem et ad utilitatem
fratrum volencium dare consilium tam in foro penali quam iudiciali secundum ordinem
decretalium et titulorum sparsorum per quinque libros. Ego frater p. inter minores minimus dum
eas legebam expedit. de doctoribus veritate eligens prout potui quinque libros
loco debito ordinando per que multe opiniones et varie sunt hodie enodate
presens opus diligenti studio compilavi. ¶ In principio igitur huius operis quatuor
sunt prenotanda scilicet que intencio. que materia. que utilitas. cui parti philosophie sup-
ponatur. et quis modus agendi. ¶ Intencio domini Gregorii est diversos co-
dices et decretales epistolas refectas superfluis in unum volumine ad utilitatem
legencium et studencium reducere ut notatur in prohemio § Rane. Hic in-
tencio mea est opiniones doctorum in hoc opusculum breviter compilare.
Materia sunt ipse decretales epistole sub diversis titulis collocate. Utili-
tas est ut homines lectores et intellectus sciamus discernere inter equum et iniquum et
unicuique reddere quod suum est. Inst. de iusti. et iure in prin. et xxiii q. ii
Cum devotissima. ¶ Supponitur autem ethice i. morali sciencie. quia ad correctionem
morum subditorumque quietem multa sunt statuta salubria ut in prohemio
quinti libri et C. de sis. imp. l. ii. ¶ Modus agendi talis est. quia hoc
opus dividitur in quinque partes. In prima parte tractatur de summa trinitate
et fide katholica. de constitutionibus et de rescriptis de iudicibus et prelatis et officiis
eorundem. In secunda de iudiciis et concurrentibus ad iudicia. In tercia de vita et
honestate clericorum et rebus eorum et ecclesiarum. In quarta de sponsalibus et ma-
trimoniis et eorum impedimentis. In quinta de accusacionibus et criminibus et penis
eorum. vi. pars post officia pat [illegible] que ministros Alia per testes et cetera .vi.
iudiciorum. Tercia de rebus et vita presbiterorum Dat formam vite nubere quarta docet.

Ultima de vitiis et penis tractat eorum. Vel sic. Primus prelatos et eorum subditos
honores. Alter iudicia lites comparia iuris. Tertius ecclesie res et que congrua
clero. Quartus thori contractus dat coniugum que tenores. Quintus delicta penas et
pondera vocum. Et sic dividitur iste tractatus in quinque partes ad similitudinem quinque sensuum
corporis et hec satis in prohemio designatur. Nam primus liber potest sensui
equiparari quia sicut visus inter colores distinguit sic primus liber inter qualitates
personarum electionem creandarum. Huic iungatur prima pars prohemii in qua tangit
creationis hominis conditionem et qua frueretur eterna beatitudine si non peccasset,
ut sic prima pars prohemii respondeat prime parti tractatus operis et eiusdem sensui scilicet
visui propter claritatem virtutum et splendorem quibus homo primus scilicet Adam fuit
repletus durat usque ad § Sed effrenata. ¶ Secundus gustui quia sicut gustus
distinguit inter sapidum et insipidum sic tractatus secundus inter iustum et iniustum
equum et iniquum. Huic iungitur secunda pars prohemii que durat usque ad § Ideoque.
¶ Tertius auditui quia sicut auditus inter voces et sermones distinguit sic
tractatus tertius inter res temporales que voces representant. Ultimo tractat de
spiritualibus ad designandum quod sic transeamus per bona temporalia ut non amittamus
eterna. Huic iungitur tertia pars prohemii que durat usque § Sane in qua
ponit promulgationem iuris canonum et civilium, et equiparatur auditui ut primum
ius audiamus et sic retineamus ut honeste vivamus. ¶ Quartus tactui
quia sicut tactus distinguit inter mollia et dura aspera et lenia, sic tractatus
quartus inter matrimonia licita et illicita improbanda et comprobanda.
Huic iungitur quarta pars prohemii que durat usque ad § Volentes. ¶ Quintus
odoratui quia sicut odoratus sentit odorem et fugit sic tractatus quintus crimina
detestatur et punit. Huic iungitur competenter ultima pars prohemii in qua facit suam
conclusionem per quam confirmatur presens compilatio et alia fieri prohibetur. Hec etiam equiparatur
auditui ut quia ante approbata fetida appellamus eum. Alia vero eius contraria
sunt tamquam stercora et fetida fugiamus ff. ne cle. vel mo. c. ult. et de prohemio
vi. l. i. in fi. Hodie vero sunt sex libri et ideo additur sextus liber quia senarius
est perfectus numerus librorum sexto addito ut innuit comprehendere perfectum in rebus
agendis formam tribuat et in moribus disciplinam in prohemio vi. in fi. Et licet
sextus vocetur tamen in veritate non sunt nisi quinque quia de eadem materia loquitur
de qua locuntur et alii quinque. Sed Bonifacius sextum appellavit ne infi-
nitos libros describi si in titulis debitis ponerentur et alios cum maioribus
dispendiis fieri oporteret de novo laboribus et expensis in prohemio sexti
§ plat insi. ¶ Modus autem agendi in hoc opere ut primo ponam rubricam post in
generali de [...] rubrica agatur dividendo opus per capitula et versiculos alias remittendo
superius ad § seu vero exponendo rubricam. Alias remittendo inferius scilicet precipue
sic [...] supra § et dicitur esse de incausto versiculus scilicet ubi et dicitur eum esse de
incausto. Precor ergo lectorem huius operis ut me lingua invidie non mordeat,
sed utilia deo tribuat, mihi vero inutilia et inordinata posita fraterna
caritate corrigat et emendet. De Summa Trinitate

De summa trinitate [...] videndum est primo post de fide catholica

et de Articulis, et que sit pena non credencium, et primum credendum. In trinitate
sunt tres persone scilicet pater et filius et spiritus sanctus, sed una est essencia substancia seu natura
simplex omnino, pater a nullo, filius a patre solo, spiritus sanctus ab utroque, pariter absque inicio
semper ac sine fine, pater generans, filius nascens, et spiritus sanctus procedens eternaliter
a patre et filio, non tanquam ex duobus principiis sed tanquam ex uno principio, non duabus
spiracionibus sed una spiracione, dicente gregorio. a sede apostolica sunt dampnati, ut extra
de summa trinitate et fide catholica libro vi et de q di v c pleraque ult. Est autem una quedam
res incomprehensibilis et ineffabilis, que veraciter est pater et filius et spiritus
sanctus, tres simul persone, ac singulatim quelibet earundem, et ideo in deo solummodo
trinitas est, non quaternitas asserenda, quia quelibet trium personarum est illa essencia
substancia seu natura divina, que sola est universorum principium, et illa res non est generans
neque genita, neque procedens. Sed est pater qui generat, et filius qui gignitur
et spiritus sanctus qui procedit, ut distinctiones sint in personis et unitas in natura.
Licet igitur alius sit pater alius filius alius spiritus sanctus non tamen aliud,
Sed id quod est pater et filius et spiritus sanctus idem omnino, ut extra c ii q. Nos autem, et de
q di in c ult. Ad intelligenciam autem personarum in trinitate notandum sequitur. Verba et cetera communiter
quedam sunt essencialia, quedam personalia, et quedam notionalia. Essen- Essencialia
cialia sunt que in singulari numero dicuntur de personis tribus singulatim, ut deus
bonus iustus eternus omnipotens et similia, ut extra c i de summa trinitate. Vel insimul ut pater
et filius et spiritus sanctus deus bonus eternus et similia, in plurali vero incongrue
dicuntur iuxta illud Athanasii et tamen non tres dii sed unus est deus et cetera de q di
in c ii. Personalia sunt que supponunt personam tamen et in singulari numero tamen Personalia.
ut pater et filius et spiritus sanctus ut extra c i et ii. Notionalia sunt que notant Notionalia.
distinctionem in personis, ut generans generata et procedens ut extra c ii q. Nos autem
Ubi de hoc. Ista notionalia conveniunt adiective, et dicuntur de personis, et
non de essencia ut in q predicta, sed quando tenentur substantive, tunc dicuntur tam de essencia
quam de personis, unde hec propositio est simpliciter vera, pater est generans, sive hoc dictum generans
adiective sive substantive teneatur. Si autem dicatur, substancia divina est generans, si hoc
dictum generans teneatur adiective, falsa est, quia vellet notare distinctionem in
divina essencia, sed si teneatur substantive vera est, tunc est sensus substancia divina est generans
id est persona que generat. Sunt eciam nomina diffinitiva sive partitiva ut unus
duo alter alius et similia ut extra c i et ii, quorum aliqua fingunt essenciam, alia non. Nomina
partitiva coniuncta cum nominibus personalibus, et non essencialibus in masculino genere
et in neutro notant distinctionem in personis, pater est unus, filius est alius, pater
et filius sunt duo. Iuncta vero cum nominibus essencialibus notant essenciam
ut pater est unus deus, pater et filius sunt una essencia, in neutro vero genere
tamen essenciam notant, ut pater et filius sunt unum id est una res. Ideo optime dicitur,
Alius pater, alius filius, alia est patris persona, alia filii, non tamen aliud,
sed idem sunt in substancia ut extra c ii q. Nos autem, quia filius a patre vel spiritus
sanctus non est alienus de q di v c pleraque. Hec autem trinitas potest per alias
designari in quibus ecclesie reperitur. Intellectus qui preconcipit. Verbum quod distinctum

Et memoria q confirmat intellectus concipiens pro primo operanti
comparatur. Racio discernens compatur filio qui est sapiencia patris
disponens omnia in celo et in terra. Memoria conseruans comparatur spiritui sancto
qui omnia bona corroborat et confirmat. Sicut ista tria idem sunt in substan-
tia anime Sic tres persone pater et filius et spiritus sanctus idem sunt in substan-
Iste tria sunt homines quia per que potest trinitas designari. Bene laycorum assimilatur
patri propter potenciam. Bene clericorum secularium filio propter sapienciam. Bene
religiosorum spiritui sancto propter benignitatem et graciam. In hiis tribus generibus scilicet
laycorum clericorum secularium et religiosorum est trinitas. Et consistit unione
ecclesie et fide katholica est unitas. vnde Iohannes in euangelio. Volo pater ut sint unum
in nobis sicut et nos unum sumus. i. e. c. ij. q. Nos aut. v. cuiusque. Item
in personis patris et filij et spiritus sancti est trinitas. Et in essencia et diuinitate
vnitas. i. e. c. i. in prin. et c. ij. q. Nos aut. Hec aut similitudo esse non
potest vera comparatio de creatura ad creatorem. i. e. c. ij. q. Nos at in fi.
quia in fidelibus est vnio caritatis in gracia. Et in personis diuinis est
identitas vnitatis in natura ut ibi no. Hec aut trinitas ab inicio
temporis de nichilo condidit vtramque creaturam tam spiritualem quam corporalem
Angelicam vz et mundanam, ac deinde humanam quasi communem ex spiritu
et corpore constitutam. Dyabolus aut et alij demones a deo quidem natura creati
sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. homo vero dyaboli suggestione peccauit.
Hec eadem trinitas secundum communem essenciam indiuidua, et secundum personales proprietates
discreta per Moysen et alios prophetas doctrinam humano generi tribuit salutarem
et tandem vnigenitus dei filius ihesus christus a tota trinitate fuit communiter
incarnatus. i. e. c. i. circa prin. et q. i. quia inseparabilia sunt opera trinitatis de q
di. in c. ult. infra et per illum q. i. Sic ad rem circa prin. per media col. nec
potest filius a se facere quicquam nisi quod videt patrem facientem de q di. v. Sal-
uator nisi. Sequitur de fide katholica. vide quot modis dicitur, et quid sit
put hic accipitur. et quot sint species fidei. Fides dicitur octo modis
Primo est idem quod sacramentum baptismi plo. di. de omnibus et i. de bap. debitum 1.
Secundo dicitur fides castitas thori xxxij. q. ij. Coniuges. Tercio dicitur securitas 2
siue pactum que eciam hosti seruanda est xxiij q. i. Noli. Quarto dicitur contractus 3
in de testi. spon. leuis et i. de sep. Cum omne quod non est ex fide i. quod contra 4
de pe. di. ij. ad fi. dist. q. Illud ult. medium. Quinto dicitur [illegible] iust 5
de re iudi. q. vendite. Sexto dicitur equitas in actionibus considerata promiss 6
iusti. de actionibus q. actionum. Septimo dicitur credulitas secundum quam creditur 7
id quod videmus vnde Gregorius. fides non habet meritum cui humana racio prebet
experimentum. quia ordo fidei non probari non potest et ubi racio deficit fides
supplet. de q. di. ij. Venia. et di. iiij. Nichil aliud et hec fides vtriusque
simplicibus est proponenda xxxviij di. Qui in ecclesia. Octauo dicitur fides 8

collecto articulorum .j. et .i. et xxxiij q. i. h. fides. Fides prout hic sumitur ab apostolo
ad hebre. xj sic describitur. fides est substantia sperandarum rerum. argumentum non appa-
rentium. Et dicitur substantia sperandarum rerum. quia spei dominus est deus et apostolis esse
futurorum. argumentum non apparentium quia per prophecias iam completas debemus
habere argumentum .i. probationem non apparentium de futuris complendis scilicet in
die iudicii et fine mundi. Alibi inpraxi describitur. fides est voluntaria
certitudo absentium infra scientiam et supra opinionem constituta. scientia enim certi-
tudo cognitorum fides non. unde dicit Augustinus fides est credere quod non vides ar-
de q. di. ij. credere. Species autem fidei sunt due. una formata qua habent
boni et sancti. Alia informis. qua habent mali christiani in peccato et etiam
demones et infideles. s. ven. et oste. et fides istorum caret forma. quia
non habent sinceram fidem .j. de elec. c. suis. Prima est virtus qua dicuntur
fideles quicunque baptizantur. de q. di. iiij. c. prima agendi. talis fides dicitur
informata caritate. unde sic potest diffiniri. fides est caritas qua quis credit
quod diligit. Caritas dignior est penes quam consistit omne meritum
et est fons vivus cui non communicat alienus scilicet a fide .j. de regula iuris
in fi. et de pe. di. i. q. Item ut ait in fi. unde Augustinus fides que per dilectionem
operatur est fundamentum omnium virtutum .i. q. i. c. Audi paulus. Et apostolus ita diffi-
nit est fides que per dilectionem operatur de pe. di. ij. q. Item sine caritate et non
ea que demonum est que credunt et contremiscunt. Fides vero est eadem
in substantia cum fide antiquorum ut probatur exemplo. Turbe que precedebant et sequebantur
clamabant Osanna filio david. Sed distat in qualitate. quia sic ipsi credebant
de futuro nos credimus de preterito scilicet christum natum et passum .j. et .i. q. h. scilicet.
De Articulis est videndum. Et primo quid sit articulus. Que et sunt ar-
ticuli. Articulus est indivisibilis veritas de deo. artans nos ad credendum.
dicitur indivisibilis veritas. quia articulus non dividitur scilicet stat in eo divisio cre-
dibilium. Articulus dicitur est magis in articulus non est resolubilis in articulos sine in
credibilia. pro sinceritate tamen heresum invalescente quod quis comprehendebat in Symbolo
apostolorum postea divisa fuerunt. quia dicebant heretici christum non esse verum
hominem. nec vere natum sicut Manichei .j. de cele. mis. In quadam et
xxiiij q. iij. Arriani. Alii vero natum dicebant. sed non conceptum de virgine
sed corpus de celo traxisse. contra illud .j. et .i. c. hec scilicet. Ideo est modo unus
articulus de conceptu et alius de nativitate. et sic de aliis. De deo
tamen ad articulus videtur. prima facie ad decretaturis. vi. Carins rerum.
Sed omnis articulus principaliter est de deo. ut dicit damascenus. quia non credimus
futurarum rerum nisi divina virtute scilicet operante. Artans nos ad credendum
tamen voluntas libera est. nec potest cogi vel artari xxiij q. v. Ista ne. potest

allici et attrahi ad cognoscendum. Secundum aliquos sunt tamen septem articuli, sicut ad
septem dona spiritus sancti secundum quod pervenit, quos quilibet christianus sic
tenet: clerici complete, laici implicite, et credere sic tenet ecclesia. Et sunt
hii: Incarnacio sive nativitas et baptismus, passio Christi sive eius mors,
descensus ad inferos, resurreccio, ascensus in celum, adventus eius ad
iudicium. De istis vii habetur in e. c. i. § h. sancta usque in fi. Versus: Nascitur,
abluitur, patitur, descendit ad yma, surgit et ascendit, veniet discer-
nere cuncta. Sed isti solum considerant humanitatem. Secundum alios sunt duodecim
propter duodecim apostolos, quia eadem hora instinctu spiritus sancti symbolum compo-
suerunt. Symbolum dicitur a sin quod est con et bolos quod est morsellus, quia quilibet
apostolorum suam particulam apposuit. Illa articulorum quidam attribuunt Petro, scilicet
Credo in deum patrem. Secundus filio. Primus comprehendit filii personam: Et in
Ihesum Christum. Secundus utramque nativitatem scilicet Conceptus de spiritu sancto
natus ex maria virgine. Tercius passionis eius sacramentum: passus sub pon-
cio. Quartus descensum ad inferos et consequenter resurrectionem: descendit ad
inferos. Quintus eius ascensionem: ascendit. Sextus eius iudiciariam
potestatem: Inde venturus est iudicare. Ista probantur in e. c. i. et xxxi di.
Octavus capitulis. Nonus spiritu sancto. Primus comprehendit eius personam: Credo
in spiritum sanctum. Secundus eius sanctificacionem et unionem in ecclesia: Ecclesiam
catholicam sanctorum communionem. Tercius peccatorum remissionem. Quartus vivi-
ficacionem per generalem resurrectionem: Carnis resurrectionem. Quintus eternam
remuneracionem: Vitam eternam amen. Secundum modernos est alia divisio
qui symbolum in xiiii articulos dividunt. Dividunt enim primum articulum
in duos, et similiter quintum, sed ixm et xm reducunt in unum. Et ut videas di-
stinguere symbolum Niceni quod cantatur in missa, et secundum hoc septem articuli
pertinent ad deitatem, alii septem ad humanitatem. Sic quod aut de deitate
aut de humanitate. Si de deitate, aut racione unitatis aut racione trium
personarum. Si racione unitatis est unus articulus: Credo in unum deum,
in e. c. i. in pri. et xxxi di. Octavus capitulis. Aut racione personarum, tunc
sunt tres: quo ad patrem esse creatorem: Patrem omnipotentem factorem celi
et terre, in e. c. i. b. unum. Secundus filium eius esse coequalem sibi: Et in
Ihesum Christum filium eius a tota trinitate incarnatum, in e. c. i. § h. sancta.
Tercius de spiritu sancto esse unius procedentem deum ab utroque: Credo in spiritum
sanctum a patre et filio sicut ab uno principio et una inspiracione, non tamen duobus
principiis vel inspiracionibus, in e. fideli li. vi. Quartus est peccata dimittere
hiis qui sunt in ecclesia et non aliis, in e. c. i. § Una et xxxi q. i.
Quintus veritas sanctam et [illegible] catholicam sanctorum communionem remissione.

Pa di

P.

fa di

tria di

pctor/ Et sic quingunt duo articuli primus scilicet novus et vetus et sub hoc articulo
continentur omnia ecclesie sacramenta et de heretici adabolenda sine quibus nemo potest
de quo dicitur firmissime 2 et 1 c. ~~Sacram ~ de c.~~ ult. Et ideo ponitur
in Symbolo niceno quod cantatur in missa confiteor unum baptisma in remissionem
pctor et 1 c. Sacram 2 de c. dicitur in Sime prima. Sextus est deum
suscitaturum mortuos Carnis resurrectionem scilicet vivificationem primam perpetuam
dicitur Credo quod. Septimus est deum esse remuneratorem bonorum vitam eternam amen
Et sub hoc comprehenditur deum esse punitorem malorum nam pro bono credentibus
credentibus vitam eternam pro malo non credentibus penam perpetuam et 1 c.
firmiter credimus in fine. Sed secundum humanitatem primus articulus est quod conceptus est
de spiritu sancto Credo quod conceptus est. Secundus est ipsum natum de virgine maria
Natus ex maria virgine nam incarnationem actio trinitate non ipse patre nec
in spiritu sancto factum sed in filio credimus ut qui erat in deitate dei patris
filius deus verus ex patre esset et homo verus carne ex matre ex matris
visceribus humanitatem ex anima rationali et humana carne compositus una in
duabus naturis persona id est deus et homo una persona unus christus unus filius
unus deus creator omnium que sunt et auctor deus et rector cum patre et spiritu
sancto omnium creaturarum et 1 c. firmiter v. Et tandem prout dicitur Credo
et in decretis in quadam v. pro heret et in dehereti cum christo. Tertius filium
dei esse passum et mortuum pro salute humani generis in ligno crucis passus
sub poncio pilato verum carnis passione passus et mortuus vera car-
nis morte qui secundum deitatem fuit immortalis et impassibilis ipse idem
secundum humanitatem factus est passibilis et mortalis et 1 c. heret sed v.
Credo quod sanctum et prout dicitur Credo quod et hec figura habens versibus continetur
versus Nil ysaac patitur aries fit victima pro quo Nec deitas patitur cum
patiatur homo. Quartus est filium dei descendisse ad inferos id est
animam cum deitate que numquam fuit ab anima nec a corpore separata et corpore
in sepulcro remanente descendit ad inferos. Quintus est filium dei
tertia die resurrexisse a mortuis vera carnis sue receptione et vera
anime resumptione Resurrexit a mortuis. Sextus filium dei ascen-
disse in celum in carne et anima Ascendit ad celos. Septimus filium
dei venturum in carne et in anima Iudicare vivos et mortuos redditurum
singulis secundum opera sua tam reprobis quam electis qui omnes cum suis propriis
resurgent corporibus que nunc gestant ut recipiant secundum opera sua sive
bona fuerint sive mala Illi cum dyabolo penam perpetuam et isti cum christo
gloriam sempiternam Isti quatuor casus probantur et 1 c. firmiter v.
Credo quod sanctum et prout dicitur Credo quod hanc enim divisionem videtur approbare

¶ et sequi concilium generale ~ et ffiniter ¶ Omnium vero credencium est vita eterna
pena vero non credencium est gehenna perpetua / Ipso illud h est fides kath[ca]
quam inst ~ Et qui crediderit et bapti[zatus] fuit saluus erit ~ de bap cum maiores /

P Ostquam visum est de summa trinitate etc / De Constitucionibus Ro[bri]ca
quia leges sunt promulgate C de veteri iur. en. l ij. z et ti. pro
c i § i ideo sequitur de legis vel iuris constitucione Vnde videndum
est quid sit Constitucio vnde dicatur / Cuius possit facere constitucionem; et de
virtute constitucionis / Qualis debeat esse / Et quos alii prudicitur / et quos
¶ ligat ¶ Constitucio est ius humanum in scripto redactum / i di § Cum itaque
Ius enim aliud diuinum Aliud humanum i di ipsi z c omnes ¶ Ius
diuinum siue naturale est quod in lege siue euangelio continetur i di Ius naturale /
Ius humanum aliud solo vsu vtencium approbatum vel scripto redactum /
quod constitucio nuncupatur i di § Cum itaque ¶ Constitucio dicitur quasi communis
institucio vel quia statutum quod omnes astringit ~ c i et c ult / dum tamen
¶ contineat precepta vel prohibiciones / alias si de consilio loquitur non obligaret /
vnde q i / quod preceptum ... z ligat tamen subditos / quia papa et Imperator
legibus non constringuntur / ff de leg. princeps et ius q instituta / et tamen
se legibus velle viuere profitentur C de leg. z consti. digna vox z q q
¶ vij Nos si incompetenter ¶ Constitucionem in temporalibus potest facere Imperator
C de leg. l i et xj q i § explicitis omnibus ¶ Item prefectus pretorio C de
off. pref. pto. l. normam ¶ Item Ciuitas Romana vel populus Romanus
Inst. de iur. nali § lex est / et i di Ius quiritum ¶ Aliter quelibet Ciuitas
potest facere legem municipalem i di Ius ciuile / sed hoc intellige de mandato
principis vt in prohemio inst. § cum hoc deo propicio ¶ In ecclesiasticis papa potest
facere constitucionem generalem vel specialem / et eciam synodus et concilium generale
~ c i et c licet li vj et ~ de sen exc / Int alia xvj di c dictis ¶ Item
Metropolitanus et eciam episcopus potest facere constitucionem xvj di c dictis et xvij
di de conciliis et c decernimus et ~ de accu. olim ¶ Item legatus
Sedis apostolice in prouincia sue legacionis potest facere constitucionem perpetuam ~ de off
lega c ult ¶ Item episcopus de ma z obe c iij et iij q iiij nullus ¶ Sed
nunquid durat post mortem eius distinguendum secundum Ost. z Ber. Aut fecit decretum
et tunc est seruandum eciam post mortem / ut in iuribus pallegatis / Aut fecit constitucionem
vtpote / ne quis gerat arma / vel tulit ... seu interdictum / eo mortuo
expirat ff de penis l ult / nisi successor eam confirmet / z tacita sufficit
idem Ber. ~ de sen exc q a nobis i[us] ~ vlt glo ¶ Item in capitulo generali
seu prouinciali religiosorum quatuor diffinitores possunt facere statutum de
reformacione ordinis et obseruancia regulari / et quod statutum fuit illis quatuor
approbantibus inuiolabiliter obseruabitur omni contradictione cessante et
appellacione remotis ~ de sta mo. In singulis ¶ Et prelati religiosi possunt

Quod consuetudo approbatur
Aliud in scripto redactum

facere statuta pro tempore sui officii quia omnes clerici prelati possunt cognitione ff. B' in de off
or. c. cum ab ecclesiarum. Sed eis remotis vel mortuis cessant huiusmodi statuta. Na
presens non potest vltra tempus sue administrationis aliquid iniungere ff. de penis l. vlt.
et dicit ut i. cau. preced. nisi si et de eo quia non creditur eis quod possint facere
constitutionem perpetuam sed solum quando diffinitoribus in Capitulo constituitur, de sta. mo.
Insinuatio. Item capitulum etiam ea que ad ipsum spectant in e. Cum accessissent, et c.
Cum M. ferr. dummodo non sit constitutio talis per quam alius onus inferetur, et ad
constitutiones non extendatur, tunc non valet, quia quod quisque iuris in alterum
statuit ipse debet eodem vti, in e. cum omnes, et non valet constitutio nisi omnes sint
presentes et consentiant ut in c. Cum omnes et c. Cum M. fferr. dicit ut in de
his que fi. a ma. p. c. § Si aut non sint facienda. ¶ Item secundum Ost. de
quolibet Collegio approbato in c. que in ecclesiarum et c. ex parte. Sed si talis constitutio
per sedem apostolicam fuit confirmata, capitulum ipsam non potest revocare, in e. Cum acces-
sissent. dicit ut in de consti. uti § vlt. ¶. Virtus aut constitutionum est
quadruplex, que his versibus continetur vel Quatuor ex verbis virtutem collige
legis Permittit punit, imperat atque vetat. Permittit ut vir fortis pro-
minimo petat. in di. c. vlt. ¶ Sic minora mala ut maiora vitentur
xiiij. di. Nerui, hoc est verum in eadem persona, non aut in diversis xiiij. di.
quod ait. dicit ut in de pe. § Imponenda ¶ Punit ut qui cedem fecit
capite plectatur in di. Omnis et in de homicidio c. i ¶ Imperat sic canonica
statuta observari in e. c. i. Vel ut clerici habitum honestum deferentes, continenter
et honeste viuant, de vi. et ho. cle. in c. qui et c. ut clericorum ¶ Atque vetat
clericos secularibus negociis implicari, ne cle. vel mo. c. i et per totum.
Et idem cum omnibus ——— edictis prohibitoriis. Ost. addit duas
alias virtutes. Prima de dubia soluere seu declarare in e. c. vlt. et in de sen. ex-
communicatione, Secunda est consilium dare, et hoc est voluntatis non necessitatis. xxiij.
q. i. quod precipit et in de despon. Commissum ¶ Et non constitutio respicit futura
et non preterita in e. Cognoscentes et c. vlt. et ar. xxxij di. Ante triennium,
nisi sit constitutio mere naturalis, que etiam respicit preterita in de vsur. Cum tu, vel nisi dicatur
in ipsa constitutione quod ad preterita trahatur, e c. vlt. ici, et de elec. Cum in cunctis § hec sane,
et xxv q. i. Sic quedam. ¶ Causa faciendi constitutionem est humanam cohercere audaciam — *x. di. Erit aut.*
et nocendi facultatem refrenare, vel aut ut dicitur in ff. ha. gl. q in pri. coll.
viij et iij pi. hermio vj libri ¶ Item causa est nove constitutionis diffinitio iudicialis
vel aut ut. fue non constitutio circa pri. coll. vij ¶ Erit aut lex seu constitutio honesta,
iusta, possibilis secundum naturam et secundum consuetudinem patrie, loco temporique conveniens necessaria
utilis manifesta non obscura nullo privato comodo, sed communi civium utilitate
conscripta iiij di. Erit, et secundum ipsum debet iudex iudicare non secundum ipsum ut ibi et.

j e c i z c(ontra) cimitas / et si sit obscura / ab eo qui eam condidit e(st) interpretanda /
C. de (con)st. l(ege) ult. z j de sen ex(communicationis). Int(er) alia z xi q i c. Ep(iscop)us omnibus /
¶ C. Preiudicat posterior constitutio priori j de cog(natione) sp(irit)uali c. i. et ff. de leg(ibus) et (con)st. / [et xxv i.] [ff. h(oc) ut in ...]
Non est nouum ut priores leges ad posteriores trahant(ur) / posteriores t(ame)n s(ecundu)m priores
intelligunt(ur) si eis (con)traria no(n) inueniat(ur) ff de leg. Sz et posteriores j de elec-
tio(n)e (con)pediat li vj / h(oc) c(asu) v(er)u(m) si (con)stitutiones manant ab eode(m) / z ambe sint g(e)n(er)ales.
Secus si aduersis / q(ui)a tunc illa preiudicat q(ue) facta e(st) a maiore ar. xi q i In Con-
questus / nec oz q(uod) faciat mentio(n)em de p(ri)ma ad h(oc) q(uo)d reuocet(ur) / Secus i(n) rescript(is) /
q(ui)a s(ecundu)m rescriptu(m) no(n) reuocat primu(m) n(isi) de primo s(ecundu)m faciat mentio(n)em expressa(m)
j de resc(ript). Ceterum et c. expte / Ro(mano)rum istorum c(asu) / q(ui)a su(m)mus pontifex qui iura o(mn)ia
in scrinio pectoris sui censet(ur) h(abe)re / constitutio(n)em condendo (con)trariam posteriore(m) priorem
q(uam)uis de ipsa mentio(n)em no(n) faciat noscit(ur) reuocare / Sz locorum z p(er)sonaru(m)
singularium ~~re(scri)pta~~ consuetudines et statuta / cu(m) sint facti z i(n) facto (con)sistat
p(oss)e p(ro)babilit(er) ignorare / ideo p(er) (con)stitutionem nouit(er) editam nisi faciat expresse [xpi dn (con)sistit in ?]
mentio(n)em no(n) intelligit(ur) reuocasse j e(odem) li(bro) vj li vj. C. ligat (con)stitutio o(mn)es
¶ post duos menses a t(em)p(o)re publicatio(n)is elapsos / In aut(entica) vt fac(t)e no(ue) (con)st(itutiones).
ita p(ri)n(cipio) coll. v. j ne cl(er)ic(i) vel mo(nachi). fi. et j de sen ex(communicationis). Nouit. Nec e(st) iure
ut singlorum auribus inculcet(ur) j de postu(latione) c. i v. q(uo)d n(isi). z xxxi d(istinctio) q(uo)d dicitur
nisi p(ro)bauerit se ex(tra) p(ro)uinciam tu(n)c fuisse vel aliud impedimentu(m) ar. i
qui inimu(m). ac pos. Cu(m) d(omi)n(u)s. Nec ligat aliquem ante publicatio(n)em j
e c ij / nec post publicatio(n)em usq(ue) ad duos menses ignorantes / Secus
si sciant ut ibi / et xxxxi d(istinctio) p(ro)posuisti / t(ame)n (con)suetudo sp(eci)alis facit t(ame)n q(uod)
(con)stitutio no(n) ligat / cu(m) p(er) consuetudine(m) (con)stitutio no(n) reuocet(ur) / ut j e(odem) li(bro) Co(m)m(unem).
li vj. Et leges instituunt(ur) / cum p(ro)mulgant(ur) firmat(ur) / et moribus utentiu(m)
approbant(ur) iiij di(stinctio) c. leges. Cu(m) (con)stitutio preiudicet (con)stituti(oni) dic ut j de consue(tudine)
c. iuri et sequentibus. Ista sc(ilicet) vera de principe / Adde t(ame)n q(uo)d d(icitu)r j de i(m)m(unitate) c.
ult. v. Alia / Sz p(er) statuta seu p(rouin)ciales a quibuscumq(ue) ordinariis platas
no(n) ligant(ur) aliquo t(em)p(o)re ignorantes / du(m) t(ame)n eorum ignorantia no(n) sint crassa /
aut supina j e(odem) vt animarum in p(ri)n. li vj. Tunc d(icitu)r s(ecundu)m b(ernardum) crassa et supina ignorantia
q(uan)do aliquid publice fit vel toto p(o)p(u)lo. ar j de cle(rico) ex(communicato) mi(nistrante) Ap(osto)lice. d(ist). de(f)icitur
ut j de imm(unitate). c. ult. et dic legatum et ordinariu(m) j de off(icio) lega(ti) legatos
li vj / et lic(et) ligent o(mn)es delinquentes infra dyoc(esim) p(rese)ntis t(ame)n s(u)bditi ext(ra)
dyoc(esim) delinquentes no(n) vel minime sint ligati / t(ame)n ext(ra) territoriu(m) ius dicenti
no(n) pareat impune j e(odem) vt animarum li vj. C. Protestatio sic s(ecundu)m p(etrum) diffi(nitur) /
Protestatio est denu(n)ciatio facta in p(rese)ncia iudicis vel tabellionis vel testiu(m)
ca(usa) (con)seruandi ius inf(ra) (con)tentum / q(uod) alicui loco competit et p(er)sone / et colligit(ur)
hec diffinitio ff de v(er)bo sig(nificatione). de testo. xxxvi. q(uestio) in c. plt j de off. ord(inarii) pastoral(is).

z ī de ap. Si instus. Fit aut ptestato aliqñ a superiore, quandoque a iudice, interdum
a litigatore, nonnumquam agthente, et aliquando a testatore. A superiore fit
ut in ordinibus faciendis ī de ap. ut debitus ī si. et h̄ ptestaco ɔseruat ius
illi prius utilitate imponit, si quod h̄t. Sed si no h̄t, nichil operat, ī de
pnit. quia incertis faciat etc. vt q̄d e indebitu no indicet, debitu vel
indicat, nec tamq̄ debitu peti possit vn q i pontifices. A iudice fit h̄
ptestato, ut si tibi precipiat iudex, q salua peticio expensarum procedat
in principali tñ ɔsilia ɔseruat ius pquo fit, ar C de excep. Si quod. z
ī ut lit no ɔtes. Cum q. In aliis. A litigatore fit ptestato z h̄c aliqñ
respicit futum ut xxxij q ij. Lotarius, z sepe fit ut ad litigans ptestat
se velle iudici exponere futum no aio lit. contestandi et ɔseruat sibi ius
i futum, quandoque respicit ptitu, z tunc vl facit ptestans id q. est ɔtrariu sue
ptestacoi z tunc no valet ī de ap. Sollicitudinem vel no facit ɔ, z tunc
valet ī de ap. Cum cessante. A contrahente fit ptestato z valet vt
fit ff de pact. Iurisdictionibus et ī de ɔdi ap de ill. q. vim et q̄d vi metus
ne ca. c i nisi fiat i fraudem, ut si vellet quis vendere librum, ptestetur se nolle
teneri de vicio sciens librum a deo vitiosu, ut potius expediet eu no h̄re
q h̄re nichilominus tenebit, ff de act emp z ven l. quo ut nisi faciat
ɔt naturam ptestacionis ī e Cum in ferri. A testatore fit ptestato si tibus
vbis vsus fuit, Si tibi bis legaui semel deberi volo. Si legat bis
alicui eandem rem, legatarius no petet nisi primu legatu ff de le. i Si ita
n ɔstaret de ɔtraria voluntate testatoris ff de le. ij Si quis. Et no q
attendendum est circa ptestacionem, vtru imponat contra naturam eius de quo agitur,
et tunc no valet ff de act. z oblig. Obligationum q. placet z ppovm
di dyaconi z ī e cum an. ffere. Exequo enim quis receptus e i canonicum
ña canonie hanc neccitatem imponit, q no vacat pbenda, si suppetat
facultates ī de pben. Relatum. Item attende vtrum factum illud sup
quo fit ptestato solum consistat in voluntate illius qui ptestatur et tunc
sufficit, z valet ptestato etiam si alius no consentiat sue ptestacioni.
Sic loquitur ī q metu ca. placuit. Si aut factum sup quo fit ptestato
no solu consistit i voluntate ptestantis, sz etiam alterius, tunc adhuc q valeat
oportet illud cui fit ptestacio consentire ī de cens. Olim. De Rescriptis

Dictum est de ɔstitucionibus, sz quia sepe Rescriptum h̄t vim ɔstitucionis, ideo
ɔsequenter de Rescriptis est videndum. Et primo quid sit. Et unde dicatur.
Cuius possit concedere rescriptum. De diuis Rescriptorum. Qualiter Rescripta tollitur.
Et quoto tpe durant. Cuius sit interptari z cui ɔfert iurisdictionem.
De generali z speciali Rescripto. Quale debeat esse Rescriptum. Et qualiter.

¶ p[ri]u[ileg]iu[m] qui s[ib]i impetrat illud. ¶ Rescriptu[m] est illud quod ab ap[ostoli]ca sede vel p[ri]ncipe
rescribitur ad consultaciones, vt in c. q[uonia]m consulisti i[nfra] de off[icio] le[gati] Consuluit ¶
vel ad r[ati]ones aliquor[um] i[nfra] de p[ri]u[ilegiis] In nostra, vel suggestiones, i[nfra] e[odem] ex p[ar]te
vel ad q[ue]rim[oniam] i[nfra] de p[ri]u[ilegiis] q[ue]relam, vel ad supplicac[i]o[n]em i[nfra] de eo q[ui] cog[nationem] [con]sang[uinitatis]
vx[oris] su[e] Jordane, aut motu p[ro]p[ri]o alicui ut aliquib[us] Collegio uel vniu[er]-
sitati demandat[ur], [et] t[a]l[e] r[escri]ptu[m] fac[it] ius sp[eci]ale, [et] no[n] g[e]n[er]ale i[n] negocijs, vel
int[er] p[er]sonas int[er] q[ua]s fuit p[ro]mulgatu[m] C. de leg[ibus] et const[itutionibus] l. ij i[nfra] de cons[ti]t[utionibus]
¶ p[res]b[yt]er[i] Constitutu[m]. ¶ D[icitu]r r[escri]ptu[m] a rescribo ut q[uasi] ad rem sc[ri]ptu[m], et e[st] idem
¶ quod p[ri]uilegiu[m], dic ut i[nfra] de p[ri]u[ilegiis] c. d[ilecto]. ¶ Co[n]cede[re] p[otes]t r[escri]ptu[m] quicu[n]q[ue]
¶ p[otes]t [con]stitu[c]o[n]em facere ut s[upra] et p[er] p[ri]n[cipiu]m [con]stit[utionis] In ecclesiasticis p[a]p[a] [et] i[n] t[em]p[or]alib[us] Imperator
ut d[icitu]r i[nfra] de p[ri]u[ilegiis] c. q[uod] p[otes]t. ¶ Q[uo]d r[escri]pto[rum] c[ontra] tal[i]s, q[uia] a[liu]d e[st] s[ecundu]m ius q[uo]d aliud

Secundum ius

p[ra]et[er] ius, aliud c[ontra] ius. ¶ R[escri]ptu[m] s[ecundu]m ius vim [con]stit[utioni]s h[abe]t et t[a]l[e] r[escri]ptu[m] est

Preter ius

decretu[m] ut ep[isto]la, que h[abe]t auct[orit]ate[m] i[n] tal[ibus] diffinicio[n]ib[us] xix di. c. i. et ij.
[et] iij xx di. c. i [et] ij. Idem est si sit p[re]t[er] ius ut xix di. p[re]to[rium] et xx dist.
c. i [et] ij. Et si ille cui aliquod istor[um] dirigit[ur] no[n] possit adimple[re], [con]t[ra]
h[abe]t no[n] possit p[ro]babiliter mandatori, [et] tam[en] r[ati]onabilem r[ati]o[n]e[m] assignare et man-

Contra Jus

dantis r[ati]o[n]e[m] excusac[i]o[n]em liberalit[er] acceptare, i[nfra] e[odem] Si q[uan]do et i[nfra] de p[re]b[endis] Cu[m]
teneam[ur]. Si vero r[escri]ptu[m] sit c[ontra] ius g[e]n[er]ale [et] n[atur]ale, s[e]c[un]do respuit[ur] xxv q. i
Sunt quedam [et] i[nfra] de r[e]s[crip]t[is] sp[eci]al[ite]r c. lit[er]as, nisi ex causa p[a]p[a] declara[ueri]t, q[uo]d fac[ere]
p[otes]t ut i[nfra] de c[on]c[essione] p[re]b[ende] c. p[ro]p[osuit] [et] c. vere, [et] xxxv di. Lector et xxv di.
c. Nunc aute[m] et vba i[n] r[escri]pto [con]c[ep]ta debe[n]t intelligi s[ecundu]m ius g[e]n[er]ale i[nfra] de off[icio]
de le[gati] Sup[er] q[uesti]o[n]u[m] c. Si v[ero] et i[nfra] e[odem] Sup[er] lit[er]is. Nec est credendu[m] aliq[ue]
p[ri]n[cipem] r[e]u[o]c[a]re r[escri]pti i[nfra] de eta[te] [et] q[ua]l[ita]te c. Eam te. nisi i[n] r[escri]pto [con]tineat[ur] no[n] obstan-
te [con]stit[ucio]ne ut i[n]c[i]pit nec i[n] c. Sup[er] q[uesti]o[n]u[m] [et] ff. de t[estamentis]. Si q[ui]s d[e]p[ri]u[atus] quia
no[n] e[st] v[er]isimile p[ro]p[ositu]m vno vbo velle tolle[re] i[n]d[e] i[nfra] de elec[tione] c. c[um] [et] C. de
inoff. test[amento] l. Si q[ua]n[do]. ¶ Idem e[st] de iure positiuo xxv q. i. r[escri]pta et
si sup[er] iure aliquo dubitet[ur] [con]sulendus e[st] p[a]p[a] i[nfra] de fi[lijs] p[re]sb[yterorum] c. pastoralis
[et] de cons[ti]t[utionibus] p[re]b[endarum] dil[ec]tis. Et quia ordo v[er]bor[um] i[n] r[escri]pto expressus ordinem
re[dd]idit xx[v] q. di. ij. In p[ro]p[ri]o. Ideo ordo sc[ri]pture i[n] r[escri]pto [con]tent[us] e[st] s[er]uandus
[et] [con]s[er]u[at]or ubi iuri q[uo]d no[n] [con]tradicat, i[nfra] e[odem] Cu[m] dilecta. Secus si iuri q[uo]d [con]tradicat
i[nfra] e[odem] Cam que, t[ame]n obediendu[m] est p[a]p[e] si ex certa sci[enti]a sc[ri]bat [con]t[ra] ius positiuu[m]
c. di. Cont[ra] morem. ¶ Si aut[em] r[escri]ptu[m] sit cont[ra] [con]suetudine[m] g[e]n[er]al[ite]r [con]sue[tudine]

Contra Consuetudinem

p[re]scripta quia etia[m] g[e]n[er]al[ite]r iuri i[nfra] de [con]sue[tudine] c. ult. n[isi] in r[escri]pto de [con]suetudi[n]e
me[nt]io fieret, ar[gumentum] s[upra] c. pp. licz [con]g[ruu]m li. b. Et no[n] valz [con]tra fiscu[m] vel
publica[m] vtilitate[m] p[re]miu[m] r[escri]ptu[m], s[ed] expectet[ur] s[ecundu]m C. de p[re]ci[bus] i[m]p[er]a[tori] of[ferendis] l.
ne damp[n]osa, [et] i[n] aut[entico] vt nulli iudi[cum] c. et h[abe]t q[uod] coll. ix. ¶ Si v[ero] sit

Cont^a supp^na de pso^a

ctra ius pvate psone discrepe / Aut infert modicam lesiom et tunc valet /
C de pci ipa of quot. et l. rspta / quia modica dampna tollerant^r ar. xxiij
q. iij. Terulas et c. Si quos de snis et re bone / et in de hiis q^e fi a prela pa-
storali. Aut gravem et enormem / tunc non valet in de deci. Suggestum / et c. Nup / 1 no
et de vbo sig. Tamquam pnonale et de dona. Ne pplice. Tollit^r rsptum pro
viciat^r in tribus notes in de c. fili q^d in litteris. Item p suggestionem falsi vel
suppssionem veri in e. Sup litteris. Unde no sit p sex regulas. Prima est q^d 1
ille qui p fraudem et maliciam exprimit falsitatem nullum comodum ex litteris
consequitur in de rescr. Ex litteris. Sc^da est q^d qui p fraudem et maliciam supprimit 2
veritatem careat penitus impetratis in e. Ad aures et in de preben. non pt li. vj.
Tercia est q^d ille qui p simplicitatem et ignoranciam impetrat et exprimit
talem falsitatem q^d si esset suppressa papa nichilominus concessisset litteras concessisset 3
pt petere ut iudex delegatus secundum ordinem quem in ea procedit licet non secundum formam
in litteris comprehensam ff. q^d metus ca. l. metum et ff. de vi et vi arma. l. vlt.
§ Si quis autem. Quarta q^d qui supprimit veritatem vel occultat iudex potest 4
procedere ut dictum est sed secundum ordinem iuris non secundum formam litterarum l. in iiij di. ex
antiquis / quia si expressisset papa nichilominus concessisset. Quinta est q^d si aliquis
litteras impetravit p expressionem falsitatis que tacita nichilominus papa litteras concessisset per eas 5
delegatus nullatenus procedat in e. Si proponente et in de conces. preben. Cum nostris /
Sexta est q^d qui litteras impetrat et supprimit veritatem que expressa papa litteras non 6
dedisset / delegatus non procedat p easdem / quia eadem ratio que monet delegantem
moneat eciam delegatum et sic delegans suas litteras denegaret / delegatus
sue cognicionis officium nullatenus imponat in e. Sup litteris et c. Constitutis /
Item ad hoc q^d rsptum valeat nil debet supprimi de hiis q^e movere possint
animum principis ad dandum rsptum vel denegandum vel exprimi / Sed primo series
facti est exprimenda in de cohab. cle. Sup eo. Item processus cause in de re iudi-
cata Int^r monast. Item non valet lex si tacet sniam latam ar. in de si inscien-
Int^r dilectos et C. de sen. resti. non pos. l. si. Item si tacet app. a snia apte
adversa factam in e. Ex parte ij et in de ap. c. Sepe si. Item omnis potest litteras seu
rspta impetrare pt hereticum C. de here. l. ij et excommunicatum in e. Dilectus /
tamen excommunicatus potest impetrare rsptum sup articulo excommunicationis vel appellacionis
alias non in e. Spd mre li. vj. Item primum rsptum generale tollit^r p secundum speciale
eciam si in speciali de generali mencio non habeatur in e. Pastoralis. Ita tamen
q^d specificatio generali vel non dum sit facta in e. c. i. Sive de eo fiat mencio
de primo sive non / quia speciale mandatum derogat generali ut ibi et
in de off. le. Studuisti / et de re iu. Cum li. vj. Idem est si primum
sit speciale et secundum generale / q^d speciale valet in e. Abbatem et ar. C. t. p. x.

licet contra li. vj. Si vero utraque est specialis, Si secunda expressam facit mentionem de primo
valet primum et non secundum ut videmus, et hic intellige de negociis iam ceptis et
inchoatis iudicii iam facta. ¶ Si vero nec primum nec secundum est iudicii inchoatum, et tamen
potuit inchoari, tunc videlicet quod primo iudici exstitit inchoatum, et ita absolute potest
prevenire primum impetrantem, licet in secundo non fiat mentio de primo, ut de ap.
ut debitus. Si autem primus impetrans non potuit iudici suas litteras presentare
valebunt usque ad annum ut e. Si aliquando et c. plerumque, dummodo publice fuit hoc
protestatus tunc per eum non stetit quominus suis litteris uteretur ut de off. or. c. pasto
ralis in fi. quia protestacio est necessaria ubi currit tempus ut de ap. c. ult. nec sufficit illa
duo c. contra sicut dicit glo. ut e. Si aliquando et c. plerumque, ubi dicitur quod si ille qui
impetravit litteras priores postposuit uti eis dolo vel negligencia prevalet
secunda licet in secundis posterioribus nulla mentio habeatur, ut supra est secunda p. Si ante
annum postquam habuit copiam iudicis non est usus eis id est non fecit adversarium
citari, quia preemptum est in iura mirabiliter concordantie C. de inoff. test. l. una
et ut de elec. c. cum expediat li. vj. Unde ita poteris procedere, cum primo obtulis
litteras iudici delegato facias scribi per Notarium vel per aliud instrumentum publicum Cum
Et si nolueris quod tuus adversarius statim citetur potius stare et expectare
per annum et si infra annum adversarius tuus per suas litteras fecit te citari
coram litteris posterioribus suis iudicibus delegatis, et coram ... et demonstratum forum prioribus
iudicibus debent secundi iudices supersedere, cum nulla habeant iurisdictionem ut de ap. ut
debitus. Si autem adversarius infra annum nichil deponit, tunc circa finem
anni facias ipsum citari, quia si hoc non feceris littere tue valebunt circa annum
et post annum C. de div. rescriptis finalis Sic intelligas ut e. Si autem et c. plerumque
et ut de ap. ut debitus secunda p. ¶ Sed quando incipit currere annus dicit B. et
p. quod postquam composuit sarcinulas et potuit querere advocatum ff. quibus ex
causis maiores l. ab hostibus § Sed si impetratur. Et copia iudicis potuit habere ff. de edil.
ed. l. i et ij q. vj § viduum. ¶ In litteris super appellacionibus impetrandis
standum est illis iuribus ut de ap. Sepe et c. Oblate et ut de gestis ult. Bone.
¶ In privilegiis dicitur quod si secundum privilegium non facit mentionem de primo secundum valet
primum et non secundum ut de presbyteris venientes. Si vero rescriptum secundum ius quod impetratur
contra privilegium seu contra privilegiatas personas non valet rescriptum nisi faciat mentionem
de privilegio, quia tacita veritate obtentum est ut e. cum ordinem, quia suppressio
dignitatum viciat rescriptum ut e. ad audienciam et c. Sedes. Si autem primum rescriptum
sit impetratum de consensu partium, et alia post aliis iudicibus impetravit
committi tamen illo consensu, eciam si in secundis fiat mentio de primis non valet
secundum primo in expensis debet condempnari primo impetranti ut e. Ceterum

xxij q. ij ... nisi ... pt ... de ...

¶ Item tollit pbendam illius qui obtinuit duo paria litterarum et vtitur
vtrisque i e ex tenore et c ult. et c dispendia li vi. Nam si quis contra aliud
plures psoles qones voluit mone no ad diuersos iudices sed ad eosdem sup
omnibus hiis qonibus studeat impetrare qui vero contrarium facit commodo careat
litterarum nec processus habitus p easdem valeat et reos si ipsum fatigauit p eas
est in expensis litis condempnandus reus sibi pena puiat si durante eod
iudicio actore sibi obnoxium dixit p recomentorum si litteras impetrare voluit
vel p conuetorum ~~si litteras impetrare voluit~~ aput eosdem iudices dz experiri
n eos voluit recusare i e dispendia li vi. ¶ Item qui litteras suo nomine impe-
tratas alijs eiusdem nominis tradunt et qui eas tali modo recipiunt ¶ Item
qui trahunt ad iudicium illos contra quos nichil habent qonis et qui litteras ad futura
negocia extendunt que non dum erat tempore rescripti impetrati ¶ Item reus qui
eodem tempore trahit actorem ad diuersa loca vel indeterminate ad villam que que non
habet cum alijs villis omnis isti carere debent commodo litterarum et in expensis sunt
puniendi i et ult pt tamen ad eosdem iudices ad cautelam duo paria litterarum
eiusdem forme aliquis habere pt plura testamenta eiusdem tenoris ff de testamentis
l testium et ff de bo pos s ta li § Si quis in duobus i e Ex tenore
v de hoc in glo ¶ Item tollitur p morte delegatis re integra i de off de
le Gratum et c Relatum et c licet dic ut i § xxiij ¶ Item ppter nonaltum
ut pote quia efficitur de familia iudicis i de off del Insinuante ¶ Item
ad tempus ppter ex qmitatorum i de off del Prudenciam ¶ Item non extenditur
ad res vel psonas in eo non comphensas quia rescriptum est stricte inter i e Sedes
et i de off del p et e et c cum olim nec p generalem clausulam quia illis
spe gnaliter insistitur ult tres vel quatuor in iudicium non trahuntur in iudicium
quorum nomina exprimat i primo citatorio impetrator ne vel fraudi locum for-
sitan relinquatur Sz contra possit libere variare i e cum dilectis li vi ¶
Item rescriptum ult duas dietas vel nisi fiat mencio de illa constitucione que hoc
prohibet i e Nonnulli et c s hodie ultra ult vnam dietam a fine sue dyoc
pt queniri i e Statutum § i v Nullus li vi ¶ Sz de quibus dietis intelle
vel de illis que habent sm consuetudinem regionis aut de legalibus sm quod xx
miliaria computantur p dieta ff de v sig l iij dic quod de vulgaribus est
intelligendum quia lex dz qvenire qsuetudini regionis in di Erit aut ¶
Item nullis nisi dignitate preditis aut psonatum obtinentibus seu ecclesiarum ka-
thedralium Canonicis tale auctoritas sedis apostolice litterarum vel legatorum eiusdem de certo
qmittatur ¶ Item nec foraneis sed tamen prioribus nec prioribus claustralibus sed illis
solum qui quentibus ppponuntur i e Et si pn i Clemen Nec audiatur alibi

dietis vulgaris / legalis

Eiusdem diocesis

sun in Ciuitatibus uel in locis insignibus ubi possit commode haberi copia peritorum
Et si actor et reus eiusdem ciuitatis uel dyoc. fuerint, epūs ipsas cā non
committat, nec cognoscat ab eorum, nisi actio fuerit dirigenda ab epō qui aliquid
de sua dyoc. uel ab alio cont eum, vel cont eius capitulum, seu cont vniuersitatem
ciuitatis, ville aut castri, vel non actor eandem ciuitatem uel dyoc. intrare non audeat
aut sui aduersarii potencia metu per horrescens eum infra ipsas secure negat
conuenire, In hiis casibus pro causa epūs ciuitatis uel dyoc. committi et impetrans
predictum timore in litteris commissionis exprimere teneatur, et facere fidem iudici
per proprium iuramentum, et tunc iudex partes dimittat a sua iurisdictione, et condempnet
alteri parti in expensis litis impetitorem. Et si actor et reus fuerint ciuitatum

Diuersarum diocesium

et dyoc. diuersarum. Si actor in ciuitate vel dyoc. Rei iudicem habere recuset,
ipse non in sua, sed in alia ciuitate vel dyoc. libere valeat impetrare, Et ciuita
tem adeundam, distantiam non excedat eius vltra vna dieta. Iudex enim in nullo
casu extra ciuitatem vel dyoc. in quibus fuerit deputatus, citet partes nisi de
consensu partium, Nec committat vices suas quoquomodo nisi personis dumtaxat
superius designatis, Nec munus recipiat nisi esculentum et poculentum
liberaliter oblatum, nisi cum ipsum propter eam causam contigit extra suum domi-
cilium proficisci, tunc equaliter recipiat expensas ab vtraque, Nec accipiat
occasione pro frasendi propter expensas. Et si fuerint pauperes personas
vel propter assessores nil exigat ab eisdem, nec assessores accipiat frau
dulenter. Et quando indiget et tunc accipiat neutri parti suspectum, Non
uos in sallario refrenet nec cum ipsis aut cum assessore lucrum pa-
ciet vllomodo. Alias teneatur ad restitutionem, non obstante remissione, testes
[illegible] vocentur nisi cum status uel condicio cause requirit, Et nec
tunc nisi a producente competentes expensas dictato [illegible] veniendo
stando et redeundo faciat ministrari, et si quid cont aliquid premissorum
fuerit attemptatum sit ipso iure irritum, et maxime hec probantur in c.
Statutum li. vi Adde quod dicitur in de off. deleg. c. quibus personis. Item
Repertum est similiter, quod si mandato fuit impetratum non de illis personis contitit
a quibus non debet exigi de iure mandatum in c. Nonnulli, et que sit ille

v. Alii cum omnibus

de in q vii c. Infames. In beneficiis impetrandis si diuerse littere aduersus
impetrantur nec in hiis fiat mentio de prioribus, ille solummodo valent, et
ille illud beneficium obtinebit, qui primo suas litteras presentauit, in c. Capitulum
et c. Abbate et de ap. vt debitus, Et hoc est verum si eadem die impe-
trauerint et in tempore sint equales, Et si ambo representando concurrant, tunc

e(contra) sc(i)a(n)t(is) co(n)stitutionem, et alius taceat omnino impetrat(ur), nisi ex tenore littere
prius expresse appareat, q(uod) utriusq(ue) impetratio volumus p(ro)videri. i(n) c(apitulo) de duob(us) s(upra) ti(tulo)
v(o) li(bro) vi. ¶ Secus si non sint equales, i(n) g(ra)tia utpote, papa uni contulit
canonicatum, alij vero illu(m) cui papa contulit canonicatum c(on)cedit alt(er)i prebendam,
lic(et) primo p(rese)ntavit litteras suas, eis ad quos spectat canonicor(um) recepcio
vel collatio p(re)bendar(um), (et) ab eis i(n) canonicum sit receptus, i(n) c(apitulo) e duob(us) i(n) pri(mo)
li(bro) vi. Idem si p(re)cedit t(em)p(o)re, et h(abe)ant eandem g(ra)tiam, lic(et) secundus prius p(rese)ntavit
suas litteras (et) i(n) canonicum sit receptus i(n) p(re)benda t(em)p(o)re recepcionis primo,
vel eciam post vacatione(m), nisi secundo p(re)benda sit collata antequa(m) primus suas
litteras p(rese)ntet, q(uia) tu(n)c primus anferri. Idem si an(te) recepcionem primi i(n) canonicum
vacasset p(re)benda p(er) executorem eius fuit decretum. ei ad que(m) p(er)tinebat
collatio p(re)bende q(uod) eam volebat p(ro) huiusmodi p(ro)visione conferre, vel interdixit
ne conferret vel sue collationi co(m)misavit, (et) p(ro)ptera tu(nc) interpretacionem decreti
accepta, tunc illi (et) non alteri est assignanda. ¶ Idem si an(te) eius recep(cionem)
(et) p(rese)ntacio(nem) p(re)benda vacaverit, sive decreverit papa c(on)trarium irritum et inane.
h(ic) s(e)c(un)d(u)m, q(uia) tu(n)c dolus non possit, vel nota(bi)lis negligencia imputari,
i(n) c(apitulo) Tibi qui li(bro) vi. et i(n) de preben. Cum cui li(bro) vi. vel v(er)o sub condicione
mandat(ur), et an(te) condicione(m) completam alter fuit receptus, i(n) c(apitulo) Si pre(sen)te li(bro) vi.
et c(apitulo) Si plures e(o) li(bro). ¶ Item tollit(ur), si quis plures litteras p(ro) b(e)n(e)ficiis pluribus
obtinendis in plurib(us) ecclesiis, (et) in illis non fit mentio de alijs, non
valent s(ed) si iam receptus e(st) p(er) primas, nisi s(e)c(un)d(u)m faciat expressam mencionem
de sua recepcione, i(n) c(apitulo) e(x) tenore. ¶ Item si impetravit primas, et post eis obtinuit
alias pensiones renunctiando b(e)n(e)ficio litter(e), si alias post impetrat,
h(ic) tacito non valent, i(n) c(apitulo) Ad audienciam. ¶ Item si tacuit nomen dig(nitatis)
sue, i(n) c(apitulo) Ad aures. ¶ Item si tacuit aliud b(e)n(e)ficium sufficiens, i(n) c(apitulo)
Cum a deo, ymmo q(ua)ntumcumq(ue) modicum, i(n) c(apitulo) Si proponente, et i(n) de preben.
Cum teneamur (et) c(apitulo) Non p(otes)t li(bro) vi. (et) c(apitulo) Si motu e(o) li(bro), nisi papa motu p(ro)prio
contulisset ut ibi, vel nisi ei absenti vel ignoranti fuit collatum. et h(oc)
impetrationis t(em)p(o)re ignorabat, tunc eligat q(uo)d ex eis voluerit retinere, i(n) c(apitulo)
Si eo li(bro) vi. ¶ Item tollit(ur) si tacuit (con)trariam p(re)c(e)d(e)ntem, i(n) c(apitulo) Postulasti.
¶ Item si tacuit incarcerandum vel certum num(erum) canonicor(um), i(n) c(apitulo) Constitutis
et c(apitulo) de c(on)sti(tutionibus) Cum accessissent, (et) i(n) de preben. provisor(um). ¶ Item si tacuit
dispensacionem, i(n) de fil(iis) p(res)b(iterorum) Ex tua, (et) c(apitulo) Si is cum quo li(bro) vi. ¶ Item
si tacuit se regularem petendo confirmat(ionem) vel p(ro)vidam. Item si
dixit se clericum cum esset, i(n) de insac. Ex litteris. ¶ Item si tacuit q(uod) p(re)benda || De q(ua)l(ita)te vel inutili ad(ministr)a(tio)ne et c(etera) p(er)tinentibus

no vacaret de facto / i de concess preben. Cum nostris et c. secus / Item si tempore date litterarum non erat etatis legittime / licet sit effectus antequam manum non potest ei de beneficio ad curam provideri / beneficium aut sine cura cum postea tunc habet etatem sufficientem per eas licite potuit obtinere i e. Si eo tempore li. vi. -.
Item tollitur per appellationem ante factam i e. Exposite / vel ab adversario i de consti. Nuper
uti Bone. / Item si tacuit quod alius de mandato pape fuit receptus / i e. Mandatum et duobus c. se. / Item si dixit se habuisse monitorias quod fuit falsum / et executorias impetravit non valet. i e. Ex insinuacione /
Et generaliter ubicunque talem veritatem tacuit vel falsitatem suggessit / quam expressa vel tacita papa litteras non dedisset i e. Ex litteris. Et adde quod dicitur
i de preben. § Si vero duo. In huiusmodi litteris intelligenda est condicio / etiam si non apponantur. Si pro eis vitate vitantur i e. c. ii. / Item si expectator consequitur aliud quod ad illo quod expectat de iure tenere non potest
i e. Gratie. / Item gratia non extenditur ad beneficium quod de novo creatur post tempus date litterarum i e. litteras in Cle. Durat rescriptum per decennium nisi alter rescriptum impetravit C. de divi. rescript. l. fin. / Si alter
alter impetravit non durat nisi per annum postquam potuit coram iudice habere
dic ut S. e. § Si / et i de sent. § Quot modis. Interpretari potest ille qui condidit rescriptum / et etiam doctores i de sen. ex. Inter alia et C.
de leg. l. ult. et xi q. i. § Ex his. Item nota quod quedam interpretatio est generalis et necessaria et redigenda in scriptis ut principis ut in verbis constitut.
et hoc facit ius quo ad omnes i de re iudi. In causis. Alia est generalis et necessaria sed non in scriptis redigenda ff de leg. l. Si de interpretatione. Alia
est non generalis sed necessaria / et in scriptis redigenda ut iudicium ar. ff
de leg. l. non possunt / et l. nam ut ait / Et possit iudex interpretari sententiam suam. Et ar. ff. de re iudi. Si paulus ubi potest supplere que desunt sententie
sic et interpretari sicut pretor potest ff. de pretor. stipula. In pretoriis dic ut
i de sen. et re iudi. In casibus. Alia est que nec est generalis nec redigenda in scriptis ut magistrorum C. de professo. l. una l. xii. Legatus tamen vel delegatus potest interpretari mandatum pape quod est rescripti vel commissionis vel epistole sub continentias vel gratiam i de postul. c. i circa medium. Sed ar.
legem vel constitutionem / quia cuius est condere eius est interpretari. i de sen. ex. Inter alia. dic ut i de verbo. sig. § Generaliter. Item quilibet
iudex litteras de beneficio plenissime debet interpretari i de dona.

||expri||
Cum dilectus, quia beneficium principis stricte et maliciose interpretatur infamiam
incurrit, C. de leg. l. ij. nam in dubio propter interpretationem reddendam
ad superiorem est recurrendum ut de v. sig. Olim et c. Cum olim, quia
de privilegiis principis non potest aliter interpretari iudicare ut de confir. uti.
c. i et ij. Item in contractibus plena, in testamentis plenior, in beneficiis
plenissima est interpretatio facienda ut de donac. Cum dilectus in fi.
et de privil. Ex tenore ea. In privilegiis ubi aliquid a iure communi
discrepat, videtur reducendum est ad ius commune si potest fieri ne pereat, quia
promptum est iura iuribus concordare C. de in off. dotibus l. una et
ut de elec. Cum expediat li. vi. Sic enim facienda est interpretatio,
ut nulli sit onerosa ut e. Cum que et ut de consue. Cum olim et
de privil. Ex tenore. Item si quod nimis est captiosa ff de regu. iur. quotiens
et l. ij. et ut de regu. iur. In obscuris li. vi. hoc est verum si verba illud pa-
tiantur ut ut de consuet. Cum dilectus. Nam a verbis privilegii non est recedendum
ubi certa sunt ut de privil. porro et de dec. Ad audientiam, et ubi non sunt
dubia non est locus interpretationi ff de le. iij. Ille aut. In penis
est benignior interpretatio facienda ut de re. iur. li. vi. Et sic debet fieri
interpretatio [illegible] ut magis res valeat quam pereat ut de fi. instr. Inter
dilectos, et de v. sig. Abbate. Item ut odia restringantur et favores ampliantur
ff de liber. et post. Cum quid. Item in tutiorem et meliorem partem dubia
sunt interpretanda ut de sponsa. Iuvenis et de reg. iur. c. ij. Sed si
neutra pars tutior est, tunc secundum benigniorem [illegible] de privil. Ex tenore ea,
Tamen consuetudo legittima racionabilis et prescripta interpretatur legem
vel constitutionem ut de consue. Cum dilectus. Copia autem rescripti seu privilegii
debet tradi vel dari adverse parti, de articulis de quibus controversia fuit
et iudici ostendi et ad legendum intelligendum exhiberi ut de privil. porro
T et c. Accepimus et c. Cum persone li. vi. De speciali rescripto et generali secundum
vide. Speciale est quod ad certos dirigitur et super certis rebus vel negociis
expressis sine clausula generali ut e. c. i. et c. pastoralis, et tale rescriptum non extenditur
ad res alias vel personas ut de off. de leg. Cum olim et c. P. et G. et
rescriptum tale ~~privilegium~~ personale extinguitur cum persona, ut de reg. iur. privilegium
li. vi. et ut de aut. et usu p. c. ij. Generale dicitur in quo generalis clausula
continetur, ut cum dicitur Ille et ille et quidam alii tali iniuriam fecerunt
vel sic super domo possessionibus decimis et rebus aliis, in quo casu rescripta
vel quando ut ad maiores et digniores personas vel ad maiora negocia

q̄ sint expressa minime extenduntur i. e. Sedes, c. pastoralis et c. Cum
i multis li. vi. // Item lre ad oms dirigunt i. de pe et re. Cum ex eo,
Iudex conferunt omnia scripta i quibz cause cognitio demandat, qd ex
eorum forma colligi ut ad in eis continent. Si premiss vitiis suffragat,
vl si ita e ut sile, tunc pt ille cui princeps commisit negotium i figura
procede iudicij et alij committe tam totam ul ptem, puta medium ut fine
cognitionis ul executionis i. de off. de le. Cum te, et c. Sup quo vid. pt
tn tlis recusari ex ca nisi fuit ab eo petitus i. de off. dele. Cum olim
mgr. Sz tunc etiam potest ex nova ca i. de off. dele. Insinuate //
De scilitate scripti dic ut i. de fi. instru. § Rescribant et de cri. fli §
Ite in lris. // Pena impetrantium scripta p subreptionem e, q condempnandi
sint ad expensas litias alti pti i. e. Ceterorum i fi et e. de lrs q̄
actu p9 l. Crimen. // Ite subiacet ptati illorum iudicum de l. xxxxvi
q. i. Et si cognitos z i. e. c. ult. // Et pnt puniri l. cornelia de flis
ff ad l. cor. de fal. Si quis interpsit. Si falsavit lras dni ppe dic
ut i de cri. fli § Ite i lris v. Cuncinnunq ergo

De Consuetudine

Dictum est de iure scripto, nunc videndum est de iure no scripto scz de
Consuetudine, vn videndum est primo Quid sit gsuetudo. Et quo
inducit. Quot sint eius species. De ptate gsuetudis. Et quo
gsuetudo pindicet iuri. Consuetudo est ius quoddam moribz institutum
qd p lege suscipit, cum deficit lex. i di. Consuetudo. Et dr Consuetudo
moribz institui i. assiduis actibz hoim, q in scriptis redacta no e, gnali
nomine gsuetudo appllat, i. di. § Contrarium. Inducit consuetudo cum maior
ps ppli incipit aliquid obsuare ea mete ut de ceto sit consuetudo.
et fm illa indicet, quia sic minor ps ppli no possz inducere legem
ita nullus gsuetune. Instit. de iure nali § lex est et i. di. c. ult. //
Sz q actus inducunt gsuetudne distinguere, Aut tu quis de crimibz et
tunc bini actus inducit gsuetune, xxxvi. q. ii. Ita nos et C. de epali
aud. l. iij. Aut d actibz civilibz et tunc bini vl terni actus no
inducit gsuetune nisi sit legitime pscripta i de ea poss. Cum ecclia
licz teneat aliquid in possione quorumscz constet an debitum sit xvi
q. iii. Servitium et i. de lite pceden. c. i. z. iii. Sunt aut gsuetudinis
species due, Est enim consuetudo gnalis ut gsuetudo orare versus oriente
et signare se signo crucis, et hec aput oms katholicos obsuatur

xi di. Cetera; Singularis est qui in certis locis observatur xii di. Scit
sca. et c. Nouit frater; Potestas consuetudinis in sedecim casibus consistit
Primus est quia dat iurisdictionem, extra de off. deleg. c. ult. et extra de elec. dudum. 1
Item persona que alias est inhabilis est admittenda ut fenne extra de arbi.
c. dilecti; Secundo cum iure communi preiudicat in electionibus, quia licet monachi de 2
suo monasterio eligere debeat abbatem, tamen si est consuetudo quod de alia ecclesia
eligatur vel quod extranei admittantur cum eis standum est consuetudini extra e.
c. dilectus et de elec. Cummaria et de ca. poss. c. cum ecclesia; Tertio 3
iudice ad quem appellatur regulat, quia debet iudicare secundum consuetudinem iudicis
a quo est appellatum extra de testa. Raynuntius; sive ubi contractus sive
delicti commitatur, consuetudo loci ubi contraxit sive deliquit est servanda,
viii di. que contra et xii di. Illud; Quarto legem interpretatur extra e. c. 4
dilectus; Quinto consuetudo longeva rationabilis et prescripta sicut ius 5
obligat, et ita punitur transgressor consuetudinis sicut constitutionis xi
di. In his; Sexto ius facit et roborat. Nam consuetudo dat ius 6
eligendi aliquem in canonicum extra de elec. c. cum ecclesia et ar. extra de regula
Si adsol. li. vi.; Septimo facit irregularitatem, quia plures sacerdotes 7
greci possunt promoveri in episcopum nisi sit contraria consuetudo extra de cle. coniug.
c. cum olim; Octavo facit illum ineligibilem eligibilem et econverso extra de 8
cons. preben. c. cum nostris. Sed hodie non valet consuetudo ut quis habeat
duas dignitates seu duo beneficia absque dispensatione sedis apostolice
extra e. Consuetudine li. vi.; et de hoc vide in constitutione Io. xxii Execrabilis;
Nono personas legittimas ad contrahendum facit illegittimas extra 9
de cogna. spi. c. i. et c. Super eo. Sed non facit personas illegittimas
ad contrahendum legittimas extra de consang. et aff. c. Quod super his et c.
non debet; Decimo secundum consuetudinem pueri infra xiiii annos 10
constituti sunt sepeliendi extra de sepul. de uxore ipsius et c. licet pt.
li. vi.; Undecimo detrahat portionem canonicam premortuis persolvenda 11
extra de sepl. c. certificari; Duodecimo multum iuvat in his que piis
locis scilicet claustris ecclesiis vel religiosis conferuntur extra e. Ex litteris 12
Tredecimo facit instrumentum autenticum quod aliter non esset extra de fid. instru. 13
c. cum dilectus; Quartodecimo punitio parificatur extra de iudi. Nouit et 8.
de consti. licet romanus li. vi.; Quintodecimo consuetudo militie 14
excusat a pena non a culpa iii di. denique; hoc est verum si con- 15
suetudo sit prescriptibilis ut extra e. c. ult. ipsi. i. consuetudinis ius ponitur; alias non

excusat si sit cont ius nale. ymo tanto grauiora sunt peccata, quanto diucius infelicem animam detinent alligatam .i. e. c. ult. et .i. de symo. non satis et prepon. q. ii. flagicia. nec debet esse melior condicio furis propter continuacionem furti ff. de furt. inficiendo. § infans. ut Composito lacte fetente queso cibare. Tum putas excusatum crimen per temporis usum. Sexto-
decimo sicut consuetudo posterior tollit priorem si fuit priori contraria ita consuetudo 16
.i. de cogna. spi. c. i. hoc est verum si due diuerse consuetudines successiue
orte sunt ab eadem vniuersitate ut torpe. Si vero a diuersis vtraque seruabitur
in suo loco. viii. di. Que contra. et c. Illud. Ut iuri scripto quinque vendicat con-
suetudo, sed adhuc ut vendicet requiruntur vii. Primo quod sit racionabilis 1
et prescripta .i. e. c. ult. et de cau. poss. Cum ecclesia. Et dicitur consuetudine
racionabilem. quam non improbat iura ut in c. Quod ecclesia et c. Quod dilectus.
Irronabilis est que a iure improbatur .i. e. Cum venerabilis except. et c.
Non putamus. Li. vi. ut sit aliquid contra neruum ecclesiastice discipline
siue libertate .i. e. c. i. et c. Cum inter. et .i. de elec. Cum terra. Secundo quod 2
ex certa sciencia et non per errorem sit inducta ff. de leg. quod non recte et scilicet
illo, qui potest ius condere ff. de leg. de quibus. Tercio quod sit talis ius, quod
potest prescribi, quia quedam sunt que prescribi non possunt. utpote contra procuracionem 3
debitam racione visitacionis .i. de prescrip. Cum ex officii. ut contra obedienciam
.i. de prescrip. Cum non liceat. ut quod episcopus vel abbas exemptus possit
alibi cudere sine licencia pape .i. e. Quod venerabilis. vel contra medium quod
non debeat absumi .i. e. Cum inter. et de spons. Ex tuarum. vel quod laycus
possit prescribere decimas .i. de prescrip. Causam que. dicitur ut .i. de elec. § sed
nunquam layci. Quarto quod non sit contra ius naturale ut dictum est S. e. vii. 4
verbo. Quinto quod sit obtenta in contradictorio iudicio .i. de v. sig. Abbate
sed tunc potest confirmari consuetudo in contradictorio iudicio, quam inducat, 5
ff. de leg. Quod de consuetudine tu dicis non esse, et inde per iudicatur esse
consuetudinem. Sexto quod sit vsus illa consuetudine eo animo ut inducat 6
siue credat se ius habere, et ut in posterum hoc faciat ff. de iti. actuque p.
l. i. § ult. et l. ult. al' non prodest ut ibi dicitur. Nam sole vices consuetudinem
non inducunt, quia non ex prescripcionibus sed legibus est iudicandum C. de sen. et int. l.
iudex l. nemo. Septimo requiritur quod maior pars populi usa sit illa consuetudine 7
ut dictum est S. e. § Inducitur. Item illa consuetudo vendicat iuri, cuius
non exstat memoria hominis in q. vi. § quippe. et ff. de aqu. co. et esti.
hoc iure § ductus. alias si exstat memoria, si non sit ad xl prescripcionem.

x.

Racionabilis

Ex certa sciencia

Obtenta in iudicio contradictorio

.i. de v. s. Abbate in contradictorio iudicio .h. d.[2]
Ad hoc ut consuetudo reddatur oportet quod sit obtenta in contradictorio iudicio per se, [illegible] ad id quod requiritur consuetudo ff. de leg. et consti. de consuetudine [illegible] iudex dicit consuetudinem causa de qua agitur est [illegible] [illegible] consuetudinem per iudicium [illegible] [illegible] consuetudo [illegible] [illegible] [illegible]

pducta, no vmat ius, sic intellige j e Consuetudinis / et c fi. et pi di.
Consuetudo z j de ca poss / Cu ecia, / Sz que e dra int consuetudiez
et pscriptonj / dic q consuetudo dz esse quicq obtenta contdictorio iudicio
ppli, pscriptio non / Item i consuetudine requir. q maior ps ppli
illa utat, s in pscriptoe non, vnde istis concurrentibz, uni scripto preiudicat
consuetudo, ¶ Vt aut vid. que de consuetudie dne bn intelligas, sm
p. sic distinguo, Consuetudinu Alia honesta. Alia inhonesta. Itē
honesta. Alia vniusalis. Alia gnalis. Alia singlaris. Itē gnalis
alia sm ius, Alia pt ius Alia cont ius / vnde de istis singlariter
videamus, Inhonesta consuetudo nunq dz suari, s ecia qntotius Inhonesta
extirpanda vnj di Mala, Dico aut illa consuetudine in [illegible] honesta,
que est eccis onerosa j e c i et c Consuetudinez li vj / vt pqua dispendit
nimis ecclie libtatis j e Cum int / et pcipue que e cria iuri nali
dr inhonesta ut dcm est. S. v pv / de hac ecia vi posse dici q si ppa
vellet ea induce, no dicet legem dare, s potius extrae [illegible] q i.
Cum iudicam / et gnale inhonesta dr, que a iure repbat expsse j e.
[illegible] adnutam / Cu venalis / cu int [illegible] z c non putamus li vj. / Vniusal
honesta vniusalis dz indistincte ab omnibz obsuari / ut dcm est S.
e g Ctt sunt, Item illa dico vlem qua princeps suat / et pcipit ab aliis Gnalis
obsuari pi di. Ctmis nesciat, Gnalis dr z honesta, quia alia sm
ius, alia pt ius, alia cont ius, Consuetudo gnalis dr. q suat i aliquo
castro, villa, Ciuitate, ul toto regno, Sicut gnale dr interdictum, cum
villa castru ul totu regnu interdicit j de v sig. Cum i ptibz / et q
Consuetudo, que suat p dyoc, dicit gnalis est expssu. ar j de instit.
cu venissent / et j de elec. cu eccia / h aut si fuit sm ius indistincte Fris
suanda est, quia index pcedendo sm ipam, videt pcede sm ius gne,
ar. j de fi. instr. pastoralis, z de insti. Cu venissent / Si v sit pt Pter ius
ius silr indistincte suanda est pi di. In his rebz / et sic pt intelligi
ff de leg. l. de quibz / exemplu expssu het j de sept. decorpore g.
ult. / et c licz pr in pn li vj / vbi dr q pr pt elige filio impubei
sepultura si sit consuetudo. / Si aut sit cont ius distinguat. quia Con ius
vtru consuetudo pcessit gstom, ul egº / qz si pcessit, et postea ius igriud
emanauit, dicit consuetudinez exsufflata quia p posteriora iura derogat
prioribz ff de leg. No est nonu. et ff de sepul. pretor ait, g. diui. adri.
que intellige. de consuetudine inhonesta / et ideo siue pcessit siue no, gsuetudo.

no dz suari / nam malum erat q corpa sepelirent in Ciuitatibz pp̄ter
fetorem / ideo valz legis p̄hibicio / lex illa no est nouum / intellige q̄n
cont legem scriptam alia p̄mulgat q posterior derogat p̄me / ut ibi dr
qz p̄nceps p̄sumit hre oia iura in scrinio pectoris C de testam
tis / et ideo faciendo legem c̄triam p̄ori derogat / Sz i gnali c̄sue
no est ita / quare cum sciat p̄nceps oms consuetudines Ciuitatum p̄ticulares
ut altius loci / certe nescit / et ideo faciendo legem c̄ sit c̄tra con-
suetudinem p̄ticlarem ut gnalem no c̄suetudini p̄hc derogat / nisi
expresse de consuetudine in c̄stone caueat / S de c̄sti. licz romanus li vj
Unde c̄nque cu pp̄a nouum jus constituit / exprimit ad cautelam contra
consuetudinem loci contriam se non constituere j de app. Roma z de fo
compe Romana li vj / et p̄testatis notitia scienti consuetudinem esse / Sed
distingue q consuetudo est iuri c̄tria / Aut illud ius tm inductum est
in fauorem suanciū consuetudinem no valz consuetudo in p̄iudicium altius
sz int illos qui eam suat tm / dummodo inueniat aliqd istorum que j
dicam v gra de iure Sentia lata in p̄sonali actoe no mandatur executioi
infra iiijor menses j de off deleg Cruenti / et de consuetudine e inductum
q elapsis xx diebz ul xv talis snia executioni mandatur / no valet
c̄suetudo in p̄iudicium creditorum qui consuetudinem no induxert / nec in
eorum p̄iudicium eam inducere potuint arg j de reg iur Indultum li vj
Ideo si fuit appellatum a snia no dz post appellacionem executionem demandari
etiam si maximi aliqui illam consuetudinem obsuarent j de iur iur Venientes
Sz int se bn valz consuetudo / quia no obstante iure p q heat iiijor
menses induciarum consuetudinem inducere / quia licitum est cuilibz renunciare
iuri qd p se nostr introductum j de regla Ad aplicam C de pact
Si quis in conscribendo / dic ut j de p̄uil § Cuius possit / et § Si
tu / Tamen ut talis consuetudo valeat / et int illos qui eam inducunt
requirit q sit ex certa scia introducta / utpote p̄las dixit i Concilio
Amplius no dedi libellus / dixerunt oms placet / q sit c̄suetudo ista
statim valz maxime si in c̄tradictorio iudicio sit obtenta ff de leg
Cum de consuetudine leges instituunt tu p̄mulgantur / confirmantur
tu moribz utentium approbantur in di In istis / Si eni dices q no
valz donec sit p̄scripta / sequeretur q nunqm pplus posset inducere consuetudinem
nouam / qz licz semel pplus conuenisset q sit esse decreto sz c̄suetudinem
c̄tinuauerit iudices vellet iudicare sm eam dicentes q facit c̄ ius et no

fring

Quattuor d[ici]t[ur] probat[u]r [con]suetudo
1 Quia p[er] actus vel plures ita frequent[atur] esse fra[u]d[em] et
2 ... indicatum sit s[ecundu]m consuetudinem indicatam ...
3 ... obtenta sit contradicto indicio
4 ... ita observatum est nec cum ex[ta]t memoria

debet iudicari s[ecundu]m ea[m], nu[m]q[uam] p[ro]cedet n[on] poss[et] p[re]scribi. Ideo sufficit q[uod] sit
p[re]scripta, et in contradictorio iudicio obtenta ĩ e c ult. in fi. et ĩ de elec.
Cu[m] ana vel tanto t[em]p[o]re ~~obtenta~~ obs[er]vata, cui[us] memoria n[on] existat
ĩ de v[er]b[orum] sig. Sup[er] quibusdam. Si v[er]o consuetudo sit singularis, ubi
gra[tia] consuetum est in ecc[lesi]a s[an]cti pauli, q[uod] nullus ibi debeat eligi abbas
de mon[aste]rio s[an]cti B. vel q[uod] debeat eligi, h[ec] consuetudo singularis d[icitu]r, quia
int[er] singulares ecc[lesi]as obs[er]vat[ur], et val[et] si sit p[re]scripta t[antu]m ĩ de elec.
Cu[m] in ana et ĩ e Cu[m] dilectus et de cap[ellis]. Cum ecc[lesi]a, et m[u]lto fortius
si tanto t[em]p[o]re cui[us] n[on] extat memoria fuit obs[er]vata, ĩ de v[er]b[orum] sig. Sup[er]
quibusdam. Item val[et] si sit obtenta in contradictorio iudicio semel t[antu]m.
Nam ex t[un]c si n[on] ess[et] consuetudo d[ebe]t s[er]vari s[ecundu]m q[uo]d iudicatu[m] est, q[uia]
ex s[ente]ntia etia[m] lata contra ius litigatoris ius factu[m] est int[er] p[ar]tes ĩ de
sen. et re iu. Cum int[er] nos. Credo t[ame]n q[uod] valeat omnib[us] istis cessantib[us]
Si de g[e]n[er]ali [con]s[ensu] Ep[iscop]i et Capi[tu]li kathedralis ecc[lesi]e fuit introducta
ĩ e Consuetudinis et ĩ de hijs que fi[unt] a p[re]l[at]o s[i]n[e] co[nsensu] c[apituli]. pastoralis.
Val[et] etia[m] consuetudo, q[uod] ep[iscop]us n[on] teneatur requirere consiliu[m] Can[onico]r[um]
in suor[um] subditor[um] excessib[us] corrigendis ĩ e Non est li. vi. Item q[uod]
Canonici antiquiores possint infra xx dies p[re]bendam vacantem
acceptare ĩ e Cu[m] tua li. vi. dummo[do] p[ri]ma[m] dimittat, q[ui]a n[on] p[otes]t duas
dignitates seu officia duo insimul in eadem ecc[lesi]a nec etia[m] in diversis
absq[ue] disp[ensati]o[n]e sedis ap[ostolic]e obtine[re] ĩ e Consuetudine li. vi. et ĩ de p[re]b[endis]
de multa. Item p[ro]pt[er] consuetudine[m] p[er]cipit q[ui]s q[uo]cu[m]q[ue] in absencia
b[e]n[e]ficiu[m] s[uu]m p[er]cip[it]o. Secus est de iure co[mmun]i de [con]stit. Cu[m] om[ne]s et ĩ decli
no[n] re[sidentibus] c p[re]l[atis] et ult. No[ta] q[uod] n[on] val[et] [con]suetudo, q[uod] ab officiali ep[iscop]i ad ep[iscopu]m
appellet[ur] quia idem auditoriu[m] iudicat[ur] ĩ e Non putamus. li. vi.
Item q[uod] consuetudo d[ebe]t s[er]vari q[uod] p[a]rochiani faciant oblaciones in obsequijs
mortuor[um], vel in collatione alior[um] sacramentor[um] ĩ de Sy[monia] Ad aplicam
dic[itu]r ut ibi § Si ~~quis~~ aut[em] sacerdos. et § sequenti. De postulatione Ru[bric]a

8 S
8 Upius visum est de iure scripto, s[ed] quia frust[ra] esset iura nisi essent
qui ea tuerent[ur] ĩ de elec. ubi maius § P[er]sonali li. vi. Ideo
subiicitur hic de creatione ministror[um] ecclesiasticor[um]. et primo de postulacione
vbi videndu[m] est. Quid sit postulacio. Quis possit postulari.
Qui p[otes]t postulare. Utru[m] possint variare. Et quod ius postulacio
acquirat. De diff[erenti]a int[er] postulacione[m] et electione[m]. Postulacio s[ecundu]m Ho[stiensem]
e[st] alicuius p[er]sone que eligi p[ro]hibet[ur] n[on] p[ro]pt[er] viciu[m] s[ed] p[ro]pt[er] defectu[m]

qui tamen postulatum non omnino inhabilem reddit, ad providendum ecclesie, concors
et cum capituli facta petitio, unde dixi non potest vitari. Sic ergo patet quis postulandus
sit, scilicet habilis ad promovendum, quo non criminosus sicud periurus vel homicida,
vel sit secundum p. Postulatio est gratie petitio vel dande licentie vel ordinis
promovendi, petitio gratie, ut si episcopus postuletur in archiepiscopum vel abbas exempta
vel electus in episcopum et confirmatus in de translatione Inter corporalia § sicut et
de consue. Cum venalibus, dande licentie petitio, ut si coniugatus quis po-
stuletur petenda est licentia ab uxore in de conversione coniugatorum, Coniugatus. Ordinis
promovendi petitio ut si abbas in minoribus ordinibus constitutus postuletur.
¶ Postulari primo potest episcopus in archiepiscopum quia eligi non potest in e. ult. Secundo electus 1.
in episcopum et confirmatus in de transl. Inter et c. licet. Tertio abbas immediate 2
subiectus pape. de consue. Cum venalibus. Idem dictum de tali electo et 3
confirmato sicud in secundo casu dictum, potest tamen talis abbas eligi sed postulari debet,
et episcopi electi in archiepiscopum a papa vel a legato misso a latere pape confirmari
debent ut d. ti ppo. Cum venalibus et in e. Bone in imperium et illi ppo. Si
abbate li vi. Quarto eligi non potest sed postulari in minoribus ordinibus 4.
constitutus in de elec. dudum et in de eta. et qualitate preficiendorum. Quinto qui 5.
patitur defectum in etate in de elec. cum in cunctis, et c. Cum nobis olim 6.
§ ult. Sexto illegittime natus in de elec. Innotuit. Septimo 7.
coniugatus est postulandus in de conversione coniugatorum. Coniugatus. Octavo laycus 8.
xxxi di. c. i et ii. Nono ex coniunctus minori ex cognicacione, dic ut in 9.
de clericis coniugatis c. i et ii. Decimo irregulares et consimiles inhabiles, quod eligendum 10.
quia cum non habeant eam potestatem que eligitur ... eligi non possunt. ar. in de cle-
ex com. Si celebrat. Et ideo secundum B. postulari debent ab eo qui habet
q°. potestatem dispensandi cum illis. Sed nunquid electus habens beneficium
debet eligi vel postulari, dicit B. quod debet eligi et post debet peti licentia ab episcopo suo
cuius licentia ecclesiam dimittere non debet. vii q. i. Hoc et c. Si quis et in de renunc.
Admonet, et quod possit in sua dioc. et in aliena e. ar. in de elec. Cum
q°. nostris canonicos. Quid de monacho vel alio regulari, dicit Hostiensis quod de
consuetudine eligitur tota die, et post dicit de iure eligi potest in de no. p. cunctas ast.
et de sta. mo. quod dei timore. Sed consentire non potest, donec a suo superiore
fuerit licentiatus, aliter non valet electio, quia suus superior potest ei dare licentiam ar.
q°. in de elec. Si religiosus li vi. Sed quid si superiores istorum nolunt
eis licentiam dare scilicet episcopo electo seculari vel abbas vel huiusmodi prelatus monacho.

vl iteri / dic q agendu est ap superiore ar j. de iur. pat. illus. si maliciose
hc faret / Sz si ess iusta ca nec ppa concederet / nec epus seu platus iterum
compelleret ad dandam lrady hom di letis et hororo di florentino
in fi ¶ postulac pnt omis ad quos elco spectat j e p totu et j de elec.
Innotuit ¶ Ite qui dati sunt ad eligendu possunt postulac et de
alia etia j de elec In causis, sz no eguso / qr fines madati sut diliget
obsuandi n j de pben c ult ¶ Constitutus i minoribz ordinibz debz
primo aserso postulari, scz ut faciat se ad sacros ordines pmoveri
et dent dioc postulates q ipm pponut elige nec dent ei face pactu
de elecde, qr sic ess symonia, cu omis pactio dis quento. dedit
cessac i q y. c pio z j de pat c ult / nec postulatus dz hre intencom
q ideo ordinet ut pficiat, sz ut pfice possit / In hc tn cau e consti
relinquendus ¶ Sz nuqd pnt variare et elige aliu / dicit p. q male q°
faciut si eligant aliu / tam si eligut tz elco / Sicut si qs cthat
sponsalia de futo cu aliqua psona, z post cu aliq de psnti, remanebt
cu sa j de spon Si int / peccant tn mortalr. sm eligendo ar y q i
prius hc vernes in glo. hoj di s Sz aliud, Sz postulantes tenetur
ei admitte, quia eum fecerat ordinari j de pben c cu scdm aplm / Sz
si no fuit infra sacros eligi no pt de eta z qua. Cmultis Sz dz a
ppa postulari ¶ Pone q canonici postulaurt aliquc. iste postulatus q°
pparuit sarcinulas suas z emit equos ut iret Roma, z fecit maiorias
expensas postea dixerunt sibi canonici / Amice no eatis Roma, nos
mutamus pposita z eligimus aliu / nuqd sic poterut variac Ctum est.
q sic j e Bone y ¶ Sz nuqd e iste electus vl postulatus potit ab q°
istis canonicis repete istas expensas ho. dt q no / qr ipse bn potuit
puide q potant variare / z ideo sibi dz imputari ar ff. loc. Si qs
domu / dns hn dt q pt repete p lege ff de q ob c da. Si pecuniam
y Rp / et cd ho no obstat qr non pnt mutare nec variac consiliu
suu i altius detrimentu ff de re. iur. Mutare li b / Cancius tn pt
fiac postulatus, ut faciat ppe pntari postulacoz. an hq ordinet. vl
ppact sarcinulas ad iter arripiendu. et postmodu postulates no
poterut variare j e Bone y v nos qr vram ¶ postulato p postu-
lacom nullum ius acquirit. j e c plt / z. ideo pnt ab ea recedere
postulantes nisi iam sit pntata superiori j e Bone y v nobis / et.

si fuit postulatio approbata, tunc postulatio prelationem et confirmationem habet.
in de elec. Cum inter canonicos, et hoc fit ut euitentur electionum dispendia
et discursus, ar. in de elec. nichil est. ¶ Item si capitulum petat a papa sine
eius prouideri nominando duos vel tres, ut papa eligat unum ex illis
acquiritur hic ius illis quod pendente nominatione illa variare nequeunt no-
minantes sicut nec postulantes in e. Bone ii. et ar. xvi. q. ult.
Cont. sitore. ex ho. in. di. Statuto ¶ Item post publicationem scrutinii
iam factam, ius acquiritur postulato, quia tunc iam non possunt recedere ab ea
in de elec. publicato, et licet non possint recedere a postulatione. nullum
tamen adhuc ius acquiritur postulato per quod possit petere nec actionis officium
Sed officium iudicis est implorandum, quia ex gratia procedit superior ut
postulatio admittatur in e. Adh. infra et c. Bone i. Si tamen facta sit
in concordia postulatio, quia facta in discordia non consueuit admitti in e.
Bone i. vel a duabus partibus totius capituli sit facta. aliter non valet in de
elec. Scriptum est, et facta sit de digno tunc superior ex gratia debet admittere
aliter sit iniuria postulantibus et postulato ff de aqua co. et esti
li. i. § plus et ff. qui sciat da. to. Si vero infra et ar. in de renun. pa-
storalis ¶ Si vero postulet indignum sciente priuant potestate
postulandi vel eligendi ea vice in e. c. i. et in de elec. Bone i. Secus
si postulet illiteratum vel tertiis ut cum eo dispenset in de elec. Innotuit
et lxi. di. Cenomanensem, et si vitio persone electio vel postulatio cassetur
non debet ad eandem maxime eligi vel postulari in e. c. ii. et in de elec. Super
eo ¶ Differentia est inter postulationem et electionem, quia qui non potest eligi potest ¶ .1.
postulari ut dictum est S e § postulare ¶ Item alia differentia est, quia .2.
si aliqui eligant aliqui postulent, ad hoc quod valeat postulatio requiritur
quod postulatio sit duplo maior in de elec. Scriptum est §. Si vero numerus
Sed in electione sufficit maior pars ut dicitur in de elec. § Ite e de sta. ¶ Item .3.
tertia differentia est quod electio fit cum solennitate decreti omnium subscriptionibus
roborati postulatio vero simplici postulatione lxiii. di. §. Sed et aliud
Sed contra vi. in e. Bone ii. Ideo distinguitur. Aut quis eligitur ut postuletur
ut episcopus vel abbas exemptus in ti. px. In causis. Aut postulatur ut
eligatur ut si patiatur in etate vel in scientia vel in natalibus defectum in
de elec. Cum in cunctis In istis enim casibus est postulatio facienda cum
decreto ¶ Item aut postulatur ut legittimetur ut coniugatus. Aut postula-

ut ordinetur ut in minoribus ordinibus constitutus etiam in istis duobus casibus
non facienda postulatio cum decreto. Sic intelligit Gratianus lxiii di.
§ Sed et aliud, et a talibus postulationibus possunt resilire postulantes,
et sic sic intelligitur omnia iura illa, que dicunt quod per postulationem nullum
ius acquiritur postulato. ¶ Nota quero utrum electio vel postulatio aliquando sub
aliqua vel ex hiis formis, eligo postulando vel econverso. Aut eligo
postulandum et econverso, tunc nec vera electio nec vera postulatio resultet
ex hiis istis que sibi potius invicem adversentur. Aut sub illis formis
Eligo in postulandum vel econverso, cum rem imperfectam significet. Aut
eligo et postulo possunt sic preliminus de iure valere cum incertitudine continent,
nisi forte probabiliter dubitatur sit eligendus vel potius postulandus quo
casu is qui sic postulatus fuit vel electus consensus tempore per viam electionis
vel postulationis ne in incerto vagetur eligentium intentio teneatur redeundi ad
aliam postquam unam elegit, sibi sit licentia penitus interdicta. in c. perpetuo

Dictum est de postulatione, sed quia per **De electione** li. vi.
postulationem pervenitur ad electionem. Ideo sequitur de electione unde
videndum est primo ¶ Quid sit electio ¶ Quis possit eligi ¶ Et qui possunt
eligere ¶ de forma electionis ¶ Qualiter cassetur ¶ de examinatione et confirmatione
electi ¶ De accusatione et impugnatione electionis ¶ Sed sequitur videre de electione
et presentatione clericorum ad ecclesiam prochialem ¶ Electio est alicuius ad dignitatem
vel prelaturam vel officium advocatio ¶ Sed que persone possunt eligi? Respondeo omnes
que non prohibentur, cum iste titulus sit prohibitorius ar. ff. de testi. l. i. et in
de spon. Accidit apud ¶ Sed quit ultimus que persone prohibentur, dic quod ille
que eminantur S. t. pro. § postulare. Requiruntur etiam multa. versus Anni
triginta, sacer ordo, pura voluntas, Et mores, scientia, sapientia sensa
pientis, Concertis fama docens hec dant pontificale ¶ Anni triginta 1
sunt completi, ita quod nec desit dies. Et est ratio quia Christus cuius vicarius
est episcopus in tali etate baptizavit et predicavit lxxviii di. presbiter. de
hoc in c. Cum in cunctis, et causa dicit ubi attigisset subaudi maxime et
complevisset ¶ Sacer ordo in de eta. et qua. A multis, scilicet dyaconus vel 2
subdyaconus, quia eodem privilegio gaudent dyaconi in de sui[?] non or-
dinatur ¶ Pura voluntas per hoc excluditur simonia. in de simo. non 3
or. c. v. It. epc. S. t. pro. c. ult. Item electus et confirmatus et abbas
ut dictum est S. t. pro. § postulatio vel petitio gratie ¶ Et mores scientia 4

pp̄m di/ qui ep̄c et adde q̄d dr̄ i de eta et qua ꝗ de qualitate ꝗ
se. ¶ Sapia quo ad spualia pp̄pbm di omnes psallentes i de eta et qua
c plt z ult. et quo ad tpalia pp̄p di petrus ¶ Sponsa pentis
sz quod sit de legittimo m̄rimonio natus i c Innotuit ¶ Contentes
fama/ qz in nullo dz vacillare fama eius pp̄m di lauri et i de
aetate. Omnipotens ¶ Decaus h dant pontificale i hec requirunt i psona
pmouendi i epm p electionem. Sz tu ht oz q electio sit canonica vel sic ꝗ.

B.

¶ Ordo uita fidei decaus et genitura aetas z mores et lrā pstat honorem
¶ Sz quid dz scire epus. Rñ vetus et nouum testamentum. in aute de scis
epis ꝗ Si vero ordinandus vt dz eligi eminentem scie, tn competens tolleat
i de ren. Nisi cum pridem ꝗ. pro defectum. et i c. cum nobis olim ¶ Sz nunq dz
esse competens i tpalibz z spualibz vr q sic. qz dz se intromittere de vtisq
vt in dcto ꝗ. pro defectu. Immo. dt q sufficit q sit competens in spualibz
qz pt sibi dari in tpalibz coadiutor vt q i fetus ¶ Dicitur etc q dz esse
natus de lrio m̄rio ¶ Pone q als hnerit filium ex concubina/ postea
iste filius fetus clericus/ electus fuit in epm z sunt in eo illa que re-
quirunt. nisi q non fuit natus de lrio m̄rio. q requiritur i c Cum i cuncte
pr videns q filius impediatur ppt hoc. duxit m̄rm eius i vxorem
nuo quiritur nunq sit ydoneus. vr q sic. qz tanta e vis m̄rimonij q
illegittimos facit ltūos i qui filii sint le. Tanta. Cst dt ꝗ. qz i electoibz
initium spectatur i c dud i. sicut in bnficijs quo ad etatem tpe impe-
trois ꝗ. de rept. Si ad tpe h. b. et ideo non valz electio. qz fuit electus
anq pr ghet cum eius matre. Sz post nunm ctum eligi pt. qz nunm
cnā pcedentia purgat ut in c Tanta ¶ Pone q als non potat i epm
eligi utpote q̄a ꝯtractus ut illimus. qui fuit cofirmatus z cosecratus.
ꝯtulit ordines z silia nunq valent illa que facit. Ista q dependent
ex illa an sit epc. Si e epus valent/ si non est epus non valent.
¶ Dt dns hugo cum ꝯst. q epc e electio canonica. quedam strictissima
Alia vero stricta et alia larga. Strictissima e in qua ius nale cosistit.
qz sicut inter virum et vxorem consistit nale carnale nnm. ita inter
platum z ecciam ꝯsistit m̄rio m spuale i de tnsla Inter corpalia z c
licz z ita requiritur ius nale sz q sit de ltio m̄rio natus et ecciam ius
ius positiuum s. q sit lratus et heat bonos mores i c Cum in cunctis.
¶ Item requiritur solemnitas ut fiat electio et scrutinium z publicatio
i e publicato. z talis est rite epc ¶ Stricta est in q requiritur ius positiuum

Laycus ad electionem pontificum [admittendus] ... ut de ... admittebantur ut di[stinctione] Adrianus et c. Si ... hec fuit forma ... apparente ... admissio illa / ... illa ... episcoporum ... consuetudinem alias ut di[stinctione] ... verum / ... illa ... impedimento ut di[stinctione] ... Filii domini / de hoc ... ut di[stinctione] ... in glossa ultima / ... dicitur

Nota laycus ... interdictum ut ... Ecclesiarum ... in ... capitulo ... 23 q. 7 ... in ... Iudicatum

et solempnitas, sed deficit ius naturale, et talis non est rite electus. Larga est in qua requiritur ius naturale sed penitus deficit talis est electus, tenetur tamen ab eo sacramenta collata in utroque casu, immo in forma ecclesie conferantur ar[gumentum] in de ord[inatis] ab e[piscopo] qui renunciavit et c. p[rimo] et 2°. Sed pone quod illegittimus fuit electus in episcopum et consecratus nunquid potest salva conscientia retinere. Host[iensis] distinguit, aut fuit in dolo electus, quia sciuit se illegittime natum vel electum et tacuit, tunc tenetur resignare nec potest retinere in c. Innotuit et ar[gumentum] in de resti[tutione] spol[iatorum] litteras. Aut non fuit in dolo, quia de novo ad eius pervenit, tunc non tenetur resignare sed solummodo confiteri et facere penitenciam. Requiritur etiam in electo morum conformitas in c. Cum in cunctis. Sed nunquid melior est eligendus videtur quod sic, quia ille eligendus est qui plus omnipotenti deo possit placere. lxi di. Nonne, ideo non solum bonus sed melior est eligendus, quia non mediocriter peccat qui meliori bono mediocre bonum preponit, de consecratione di. v. Non mediocriter. Immo non solum melior sed optimus est eligendus lxiii di. Metropolitano et xxiii di. Qui sunt autem et viii q. i Licet ergo. Contra videtur xviii q. ii Quale monasterium ubi dicitur sufficit ne sit malus. Ideo tolleratur, dum tamen sit sufficiens in c. Cum nobis olim et c. Cum dilectus ubi multi erant in ecclesia meliores. Host[iensis] dicit quidam quod sufficit bonum eligere et consilium est quod debet optimum debere eligere ar[gumentum] in de renunciatione Nisi cum pridem quod possessio. Alii distinguunt et melius utrum equa facilitate possint eligere meliorem peccat tunc non eligendo. Si autem de facili meliorem eligere non possunt tunc sufficit bonum eligere, et competentem et secundum hoc intelligunt iura preallegata. Item quis possit eligere, dic de iure quod collegium clericorum ecclesie si duo vel tres sint in collegio in c. i et de consue[tudine] Cum dilectus. et in de iure patronatus. A nobis lxiii di. Adrianus et c. Nosse et xviii q. ii Quale congregatio et xvi q. i Abbates. Sed si clerici non sunt in ecclesia ut collegium vel ut corpus, sed sunt ut singulares persone, tunc superior providebit per se vel patrono presentante in de iure patronatus Nobis et c. Pastoralis, Item quando est collegium debet eligere in ecclesiis collegiatis de iure communi est, licet de consuetudine vel privilegio alicui ad electionem vocetur in c. Cumana et in de ta[bellionibus] pos[t] 2 ff. Cum ecclesia. Aliquando vocatur religiosi ex honestate non ex debito lxiii di. In nomine domini. Sed tunc vitiatur est protestando ut in c. Cumana. Item si maior pars capituli delinquit in electione, electio devolvitur ad alios licet numero pauciores e[xtra] de postul[atione].

c. ii. et . in c. Bone ii . et c. Cum in cunctis et c. cum vinton . // Sed quid si omnes delinquant preter unum nunquid ille solus potest eligere . dicit B. quod sic quia universitas sive ius universitatis remanet in uno ff. quod cuiusque univ. Sic municipum in fi. et hoc . dicit . Si forte , Cum eligunt scienter indignum illa vice tamen sunt privati potestate eligendi et triennio a beneficiis etiam stitis sunt suspensi ut in c. cum in cunctis et c. Cum vinton . hec vero si ex votis eorum quibus electo scienter alias non sunt privati , licet propterea quod indignum scienter tamen conscientias suas nominaverunt . alias debent puniri in c. preterea li. vi . Idem si scienter indignum postulaverunt . in c. Scriptum § fi. // Item si negligentes sunt in eligendo infra tres menses ut in c. Ne pro defectu // Item si per simoniam sunt privati , quia formam non servaverunt ut in c. Cum in cunctis et in talibus ponitur in c. Quod casus . // Item constitutus in pupillari etate admitti non debet cum aliis ad episcopum eligendum // Item in ecclesiis et cetera ut in monasteriis hii qui non sunt tacite vel expresse professi vel non debent cum professis vel laici tamen cum clericis electoribus interesse in c. Ex eo li. vi // Item eligere non potest excommunicatus maiori excommunicatione mediatus vel suspensus ab homine suspensus a canone suspensus ab officio et beneficio vel officio tamen , nec eligere potest nec eligi sed de quo . Cum dilectus § Cum a vo. et de ti. pre. c. i. ad fi. et in c. cum inter . et Cum vos sit. dicit ut in de sen. ex. § Sequitur de suspensione . Sed infra quod tempus debent eligere Respondeo quod cessante omni impedimento in ecclesia kathedrali vel regulari infra tres menses debet electio celebrari , et si celebrata non fuit , qui eligere debent eligendi potestate tunc debent ea vice , et potestas eligendi ad eum qui proximo ad superiorem dinoscitur devolvatur ut in c. Ne pro defectu . hec tamen ad casum aliud non est extendendum . Item si electores in ecclesia kathedrali vel regulari tamen eligunt indignum scienter vel per simoniam , cum forma edita in generali concilio non observaverunt , eligendi potestate privantur non ad deum superiorem proximum sed ad romanum pontificem potestas eadem devolvatur . Secus autem in inferioribus ecclesiis est censendum in c. quamquam li. vi . et in c. proximus superior in ecclesia katheli. qui sunt privati propter negligentiam vel in aliis inferioribus ecclesiis ex quacunque causa privantur huius devenit potestas non differat ultra tres menses cum capituli sui consilio eciam de persona ydonea ipsius quidem ecclesie vel alterius si digna non reperiatur in illa canonice ordinare in c. Ne pro defectu . // Sed quid si eligat compromissarium in quem transferat potestatem

eligendi / et ipse negligit eligere infra tres menses vel indignum scienter
eligit destinguere aut permittit infra tempus a iure statutum eligere
negligentes tunc ad superiorem potestas devolvitur providendi et compromittentes
sibi imputent qui ei dederunt talem potestatem. Aut eligit scienter indignum
sive scientes sive ignorantes hoc scienter non imputatur eis non scientes electionem
talem ratam habuerint sed libere retinent ad eosdem non puniuntur nisi ra-
tificaverunt / sed ipse ut penam suam teneat actorem a beneficiis ecclesiasticis
triennio suspenditur ipso iure hanc tamen penam solum extendere ad ea beneficia
que sit perceptus in illa obtinet ecclesia quam tunc eligendo spiritualiter noscitur
offendisse / et idem in beneficiis illis est censendum qui alicuius electionem
postulationem aut provisionem in personam defectus eius quod obtinet
impetrant hanc autem penam in episcopum si ad eligendum fiat compromissarius vel
alio superiori illatenus extendere ut c. si compromissarius l. vi. // Quod
si eligant infra tempus et faciunt quod spectat ad ipsos et electus con-
sentire recusat vel consensum renunciat iuri suo aut moritur seu propter
eius occultum vitium electio irritatur. Deo quod si nichil egerunt fraudu-
dulenter habebunt a dissensu renunciatione morte vel irritatione
predictis ac si vocatio nova esset tempus integrum ad electionem aliam
celebrandam ut c. Si electio l. vi. // Sed ubi debet fieri electio. Deo quod nisi
consuetudines tamen dicat si fieri potest debet in kathedrali ecclesia electio cele-
brari ut c. quod sicut / et similiter in ecclesia inferiori que vacat vel in loco de
quo ex antiquo fieri consuevit ut c. cum circa propter si tamen si fieret
alibi non propter hoc electio viciaretur. Forma electionis est triplex

C prima est ut presentibus omnibus qui debent et volunt et possunt commode interesse
assumantur tres de collegio fide digni qui secreto et sigillatim vota
cunctorum diligenter inquirant et in scriptis redacta mox publicent in
communi nullo appellationis obstaculo interiecto. Et post publicationem et
collatione habita eligatur in quem omnes aut maior et sanior pars capituli
consensit ut c. quia propter in principio / nota quod multa sunt statuta et narrata
circa hanc electionem que continentur in illo c. quia propter de quibus quedam
sunt ante formam quedam sunt de forma quedam sunt post formam. Ante
formam fiat ista scilicet vocatio omnium qui sunt vocandi et sine periculo vocari
possunt ut c. Coram ii. et quod si non vocaretur etiam de [illegible] uno intellas vide-

1 Per scrutinium

& Ante formam

Vocatio omnium

contemptus et sic ipsum electionem reddet annullandam non autem reddet nullam
ipso iure quia si contemptus prosequeretur suum contemptum electio nullaretur. Sed
ego qui contemptus non fui non possem prosequi contemptum illius quia si
contemptus consentire velit electio valebit. Sic intelligitur tamen vera plus
noceret contemptus unius quam contradictio multorum dummodo ad maiorem partem
non faciat in preiudicium hic probatur ut extra quia sic venabilem et c. bone et et
sic valet electio prout notatum quod supra in titulo simile ut de eo qui duxit in matrimonium
veniens et hoc non de iure rigore sed de equitate et est ratio quia nulli preiudicium
parat. Sed si electio esset ipso iure nulla tunc prosequentem quod supra non
posset confirmari puta quia fuit facta ab excommunicatis vel de excommunicato ut eo auditis
vel in aliis casibus notatis ut extra quod electio cassetur et sequentibus. Sed nunquid
q° in hoc casu potest primi ab electione sua resilire si absentes noluerint consentire
videtur quod sic cum diffidat de iure suo ut de postulatione bono et vir quod sit contemptus et
plus dicit quanto dicit quod non extra tamen intelligitur casum in fine et c. cum causa et ff de sit
q° non per perfunditur. Sed pone quod illi qui contempti sunt mortui sunt et alii
loco eorum substituti nunquid exigitur consensus illorum substitutorum ita
ut non consenserint electio vitietur. Vinc. dicit quod non nec possent electionem
irritare nisi ipsi vel aliquis eorum essent consiliis eis quibus successerunt in onere
et honore quia tales una persona censentur cum primo ut de off. del. quam
abbas et ut de off. ord. pastoralis in canonico secus est ut de test.
q° requisiti. Si illi qui consenserunt mortui sunt et alii substituti nunquid
sufficiat si contempti velint non consentire Vinc. et Laur. dicunt quod sic
quia pari habetur consensus istorum ac si omnes retro consensissent et quod ad
q° tempus electionis fiat relatio dicitur ut extra quod dudum ita finem. Sed quantum a quo
remoto loco vocandi sunt absentes Reo tollitur extra quia vocantur a tanto
spatio quantum est a gemma usque ad mediolanum hom. di. quanto. Sed non
debent vocari a tanto remoto loco quantum est a capua usque ad panormum
ut extra cum inter unum. Item vocandi sunt ubi sine periculo vocari possunt
ut extra quod sic. Dicunt autem et B. bone et videtur quod solum illi qui sunt in provincia
sunt vocandi quia ut extra coram. Dicit B. quod si sunt in provincia ita propinqua
quod commode possunt vocari tunc sunt vocandi quia si provincia esset valde
lata et longa non debent vocari ut extra cum inter unum et extra non extra
provinciam et propinqua vocandus esset ut extra bone et ubi fuit vocatus
qui extra provinciam erat quia regium et cremona sunt diversarum provinciarum

z ideo nec dico vocandos omnes de provincia nisi qui commode possint vocari
nisi consuetudo sit quod omnes vocentur j e in genesi nec dico quod tamen de provincia
sint vocandi ut notat Bone. Sed in talibus vocationibus potius stat(ur) consuetudini
ut absentes vocentur maxime consuetudine z vincitur ecclesie ar(gumentum) illius c in
genesi z c michil // Quid si illi citati non veniunt numquid statim q(uesti)o
presentes possint eligere Jo dicit quod presentes procedere possint cita fine termini ne-
cessarii non precipiti festinatione nec moratoria cunctatione ff de admin tut
l tutor § 1 z j de off de l consuluit t Bone z B dicit quod si maior
pars z senior vult procedere ad electionem potest ut provideat ecclesie viduate
quia si vocaverint absentes statuto eis termino competenti considerata qualitate
locorum z aliarum circumstanciarum infra quem possint venire si non venerint
nec assignaverint iustam causam quare non veniant presentes possint procedere
ad electionem j c ecclesia sic § sin aut j de off de l consuluit j de ap
cum sit romana z est ratio quia mora in electionibus est valde periculosa j e
cum inter universas z j ut lite non contestata Et quia citatus debet venire
vel iusta causa impeditus constituat aliquem procuratorem cui vices
suas committat z si opus fuerit fidem faciat iuramento j e ecclesia propter
quod illud iusta causa est propter timorem loci j e j   ut propter infirmitatem
v q iii Si egrotat in fine vel si vocetur ad maius tribunal ff de re
iudicata cum pupillum in fine vel quod propter non potest per alium exequatur
j de off de l Si propter debilitatem z c pastoralis in fine z intelligas de
impedimento facti non iuris quia huius impedimentum iure committere non potest
s de rep substitutus utpote excommunicatus ar j de elec quod in postulasti
dic ut ibi § j z ii // Et non quod iusto impedimento detentus potest non
soli uni sed etiam pluribus committere vices suas dum tamen eorum cuilibet dicat
insolidum potestatem z sit tunc melior condicio occupantis Sed si ambo
concurrunt in simul z postulent se admitti audiri eos non expedit
quia vota sua possent dirigere in diversos et sic omnino ad maiorem partem non
faciant Sed is admittatur quem capitulum vel maior pars capituli elegerit
vel si concordare negant is qui primo in litteris procuratoriis extitit
nominatus // Si aut nullus istorum fuerit in solidum deputatus tunc
nullus admittatur sed sibi imputet qui sic eos constituit indiscrete
Et is qui simpliciter fuit constitutus vel aliter admissus unum suo
nomine z aliud domini sui nomine in scrutinio nominavit non agit nisi

de cetera eligenda persona sibi dedit dominus speciale mandatum tunc enim illa eius
et in aliam suo nomine licite potuit consentire. Et si nullus de collegio
velit esse procurator eius ipso invito capitulum expresse non potuit depu-
tare nec per litteras exprimere votum suum quod non est an scrutinium sed ipso
scrutinio secreto et sigillatim tamen exprimendum. h. per plan. ie

Assignato loci et diei

Si quis iusto l. vi. Item assignato loci et diei precedit formam ipsa
deinde si loca et b de rescript. cum nonnulli et ie Extrauagante. Item

Protractibus omnibus tractet de forma electionis

quod protractibus omnibus tractent de forma electionis et si placuit forma scru-
tinii illam sequuntur ar. ie cum propter impressionem. h. omnia precedunt formam
et si non servata sit potest electio impugnari si est qui se opponat et eius
intersit ut an putatur confirmanda ie nichil est. vii in hiis non est
irrita sed potius irritanda ie quod sic et hiis patentibus potest omni tempore
promotus accusare quia non intravit per hostium nec sine vicio promo-
tum .q. m. ⁊ certe possit tamen confirmari electio per consensum impedientium ut
dictum est. b. e. ⁊. ante formam. ¶ Sequitur videre de hiis que sunt preter

Preter formam. Scrutatorum creatio

formam. In primis scrutatorum creatio quod habitis testibus et tabellione
procedant. Et quod sint tres si innotescat tantum compositor. b. et p. non est
de substantia electionis ie eum quod et c. Si tibi l. vi. et ff. quod cum lex unum
Item eorum ⁊. Si decuriones. Et sufficiat quod sint duo per quos possit
publicari vota et probari ar. ie eo cum dilecta. sed s. h. b. non est de substantia
quod sint de eodem collegio cum electionibus consilium religiosorum virorum
requiri debent l. p. m. di. obeuntibus cum non sint laici ie incessanti
et c sacrosancta. host. et b. dicunt contrarium quia semper presumitur quod illi
qui sunt de col. melius et fidelius procurent utilitatem ecclesie quam extranei
ie de testibus cum in officiis et debent esse fide digni quod presumitur eo
ipso quod contrarium non probatur. ie de scrut. in ord. fac. c. uno. et sufficiat
quod non sunt reprobati. ie de presumptionibus. dudum dummodo non sint notorie
indigni tunc etiam nullo se opponente debent repelli ie de excepcionibus

De forma

excepcionem unde si ista non observentur nec est nulla nec annullanda ie
cum in iure. ¶ De forma vero sunt ista que sunt ita exacta diligentia
observanda ut si contra formam fuit electio nulla est sive irrita ie eo
certa nec et c in genesi. s. ut secreto et sigillatim inquisitio fiat
publicatio in communi collatio et electio in continenti nullo actu extraneo

Inquisicio — in secreto
Publicacio — in publico
Collacio — in continenti
Eleccio
Scriptura

intermisso vnum post aliud faciend' hec probant j e q. ff inp'n post
petitam cumana in fine z c In genesi / z nota in scriptis redacta ut
p scriptura de consilio curie / z si vellet mutare ei scriptura obviet .
j q vij salubrium z xxxviij q. i omnes sic ¶ Pone canonicus · qo ·
nominavit vnum in scrutinio postea vult mutare nunquid potest vi q.ᵗ q.
variatus in electionibus reprobat. j eo dudum. Host dic scrutinium si q.
pt variare an publicationem. q. c dic q post publicationem scrutinij
non pt q. a quo ss.ᵐ pt an publicationem. j e publicato / hugo
distinguit aut vult mutare in continenti z tunc pt aut ex intervallo
z tunc non pt j de testi ex parte ¶ Ste e de ssbd ut collacione habita is
eligatur in quem omnes aut maior pars z sanior capituli consenserit
q. n fiet collatio non possit sciri quis a maiori parte esset electus
Et in collatione tria sunt consideranda meritum uel auctoritas zelus · Meritum
z numerus / Auctoritas consideratur in dignitatibus z meritis vite Zelus
zelus consistit in dilectione ut sine carnali amore eligat q. sic merita · Numerus
vite persone sunt eligende viij q i Si ergo z i ut ex brevi · vt
nunc / demum pt pz / / Auctoritas igitur q sic tria de fieri collatio
zeli ad zelum · dignitatis ad dignitatem j e In genesi Si enim ex
vna parte sit dignitas et zelus tamen respectu eligendum q. electi z ex alia
parte numerus prevalebit dignitas cum zelo ipso numero ut j e cum nra et
ar j de testi In presentia / h' intellige vbi dumtaxat numerus non multum excederet
q. tunc multis staret / Sed tunc esset electus sufficiens j e dudum z j de ap
constitutus / z sic h' maior z sanior pars censetur licet numerus sit maior
ex vna parte / nam illa pars dicitur maior z sanior que meliori zelo et
maiori pietate movetur pt dicitur multum infra z ar viij q i Si q.
vero vna sit maior duplo numero quam alia cont electores qui parte reliquas
sit excedunt ad exterminationem zeli meriti uel auctoritatis ab ipsorum reliquis
uel electo ad opponi non potest nisi esset tale quod notum illius cui
opponitur nullum redderet ipso iure j e Si q. l vij ¶ Secundum si eligendus · qo ·
sit par in meritis zelus numerus z auctoritas hinc inde recurrendum est
tunc ad numerum electi hostiensis dist. c ult / / Si non omnia sint hinc inde
equalia neutra electio valet de iure q. neuter fuit a maiori parte
j c cumana / certa unitas z c In genesi / z si cassata fuit utique non

credo illos priuatos quia non vident facere contra formam dicte / Nisi iterum eligunt
ar hospito dr. Si duo. Si aut iterum tres eligat tunc peruenit iure eligendi
q° Superior tum pt facere gratiam cui vult ar. S de postul c. i. // Item si
capitulum pt se retrahe a forma scrutinij et transferre se ad formam ad
compromissi dr p q ap° compromissiore pt transferre ad scrutinium si res sit
integra al non. Item contra si a forma scrutinij pt siue sit integra
siue non dummo placeat scrutatoribz si eis inuitis non / licz res sit
integra quia eis inuitis non pt mutari forma ordinaria / pnt tm eis
inuitis dare alios scrutatores forma non mutata z si scrutatores
in hoc se vellent opponere suspecti esset ff de pactis / que omnia. //
q° Item qr si deputatibz aliquis est contemptus uel si non e scriptum
uotum suum an debeat cassari processus / dic q si non dum scrutinium est
publicatum dz purgari requiri scilicet / Si non publicatum e cassanda
sunt omnia et est a capite incipiendum z p meliores scrutatores
etiam si contemptus vellz acquiesce qr sibi electoris lesa e dic ut s
q° eo. Item dicte formam. // Sz quir quid z qm uota scrutatorum requirat
dico q inter se pnt requirere uota sua tum sigillatim uel aduocabit
aliquos de capitulo ut tunc quibzdam qp eis scrutent. Tamen / licet mirum
qr electores si p vnum qp se eligere pnt / e cum in iure / Sz intellige
de forma compromissi si p. et credo q in p° scrutinij debet eorum uota
scribi requiri prius q aliorum qr si primo scirent vota aliorum possent
machinari z in eis posset esse q de uoluntate eliget quis si postius
uota sua exprimerent / qr intelligent q p esse maior uel minor
z sic suum uotum formaret. Item non si formam scrutinij tunc quilibz
canonicus consentiat in alium magis augeat consensus suus nimium
petitum adsit. Secus tm i forma compromissi siue electorum / e cum i iure
q° // Sz in quibz ecclis licz locum hec forma dic Innoc / q non licz locum
nisi in kathedralibz z conuentualibz / e ne pro defectu / host z Bn dicunt
q licz locum in quibzdam electoribz siue in canonicis siue in aliis / quia
ita dz iudicium de puis siue de magnis / de prebend maioribz z est
ro / qr ita posset esse contento de electore decanum uel aliorum plati
sicut in epo. Contrarium loquitur de tpe electoris non de forma ideo
Exacta non obstat. ¶ Decimum dz continere totam seriem z formam electionis
nomina eligentium z eorum consensus z subscriptiones cum licz i hunc modum /

Ego talis canonicus vel monachus talis ecclesie huic electioni interfui et consensi
et propria manu conscripsi si sit scolaris alioquin alius pro ipso et nomine illius de
ipsius mandato subscribere debet. ut de re iudi. cum inter nos et nomen electi debet continere
et ad quam dignitatem est electus et scriptura sit facta pronunciatio publicata vel per
duos ydoneos viros et ut de probatum c. quoniam contra et sigillum capituli apponere
ut hodie et debet continere inquisitionem et voluntates singulorum et publicationem
et collationem et electionem ita quod per tale decretum appareat formam servatam fuisse
ut c. quia propter et est de substantia electionis ita quod si non fiat publicatio voluntatum
et collatio et electio subsequitur in continenti electio cassatur ut c. cuana etc.
ad post petitum ¶ Secunda forma est per compromissum ut si eligendi potestas ali-
quibus viris ydoneis committatur qui vice omnium ecclesie viduate provideat
de pastore ut c. quia propter ¶ una bene potest dare potestatem aliis non requiritur
quod ibi sint de capitulo si b. ut c. tamen quod et licet dicatur aliquibus vim tamen committi
potest ut i c. tamen quod quia istud non est de substantia ymo melius potest compromitti per unum
quam per plures si duos quia tunc te- res sine compromittere est ff de arbi. Item si vnus
§ ult. dicit ut 6 e § Sequitur de huius v. Item si Queritur si maior pars
eligat per formam compromissi an valeat cum minor eligat per formam scrutinii
et dicunt quidam quod non compellitur alias compromittere etiam si vnus solus
contradicat quia vult uti iure suo ar. huius dicit nullus quia cum quilibet habeat
vocem in electione non debet compelli ius suum dare alteri ar. de consti. quod
invitum et dent vice omnium provide ut c. quia propter § 1 2 1 de reg. iur. quod
alicui li. vi. Alii dicunt quod utraque forma est ordinaria in potestate capituli est
perelige nec admittitur ut sit forma compromissa ordinaria quia equa
pena adicitur et capitulum tenetur admittere electionem si de ydoneo est ut c.
tamen que. Sed si media pars capituli eligat vnam formam et alia media
pars aliam preponendo illos qui declinant ad scrutinium quia forma communis celebrior
est et nalior ff de pact. Item si vnus § in. Item queritur si duo de electoribus
eligant notorie indignum an solus tercius possit eligere tanquam aliis
privatis dicunt quod sic ar. ut c. cum in cunctis vel dicit ut 6 e §. Sed quid si ¶ Sed
qualiter debent verba electionis proferre. Sive compromissi formam sive scrutinii
procedatur dicit quod per vnum tamen electio vice omnium est publicanda vel aliter non valet
licet secus in arbitriis compromissariis leges huana innuat quod ab eis
omnibus sit pronunciatio facienda ut c. In genesi quia propter etc. sic eadem per formam
l. vi. Nota tamen quod sibi ita forte potest in electionibus licite compromitti vel compromissarii

Z. Propter[...]

secreto ⁊ sigillatim volutatibz oium inquisitis illud in que maior ⁊
sanior ps capitli consensit elige teneant j e tu dilcus j ⁊ c tu expe-
diat l vj // Sz niquid dent in electoibz monialiu obsuai dit
q no sz e sit pcedendu eo ut tu in eis fuit elco celebranda
nulla moniat nisi xvij annos pegit ⁊ pfessa fuit tacite vel
expsse ad eligendu eu alijs admittat nc in abbatissa vl priorissa
vbi p priorissa mostiu gubnat decetero aliqua eligat nisi xxx
an compleuit ⁊ expsse pfessa fuit ordine eorum Bene si ad
electom psonarum scrutiniu pcedat ⁊ nota diuiserint in duas ⁊ sit
discordia tuc ea q a duabz ptibz mio fuit electa omi exceptioe
contradictione ⁊ appellatoe ptis alterius cessante psupiore examinatom
diligenti pmissa si electo alit fuit canonica cofirmet ⁊ elce
cofirmate si abbissa fuit bndictio impendat Si vo nulla a
duabz ptibz sit electa no obstante q sit scrutiniu publicatum
⁊ ad electom pcessu pnt moniales q aliam vl alias eligant
anq ad actos exnecos diuitant omi pinitate cessate ad illa
accede que alijs maiore ptem mio faciatibz e electa ⁊ si p
accessum huioi adduas ptes puenit cofirmet ⁊ bndicat ac si
abntio duas ptes habuiss potit tn post cofirmatom huius accusari
vl denunciari ut a dignitate eiciat Si aut adillam q amaiori
pte ut pmitti est electa accesserit alih no tn tot qt cu alijs
prius in eam cosenciatibz faciat duas ptes tuc sup obiectis pt.
alterius si que fuint ⁊ sup alijs q in tali nego sut ex officio
inquirenda plene strepitu ⁊ figura iudicij p supiore pnitus
inquirat anq electo cofirmet vl ea infirmet Sz interim
potit in spiritualibz ⁊ tpalibz libe ministrare Sic tn q debebz
mostery mchi penitus vc aliquie in moniale recipiat quoq mo
sz ad ea q a minori mio eligit no pnt accede p consens non aut
sit in huius electoibz moi ⁊ aliud collio zeli adzelu vl miti
ad mitiu Sz solu mui admi idem e si psonarum copmissi pcedat
nisi q administrac no possut si ps opponentiu exstitit duplo
maior sz dz litis euentu pocius expectare Si tn contigerit
ad se apta appellari in illis casibz in quibz appello admitteda
suanda est forma eadz que in religiosis alijs obsuat de quibz

infius dr. n. q pnt psonalr. cpequi s p p(er)curatores sufficient instructos
sicud in p(ro)curatoribz alioz religiosoz. vt dr. j s. Item omnes electi
illi n° qui vocati sunt ad moniales in electionibz dirigendas abhijs
prorsus abstineat. p q int eos s faciendis electionibz. oriri possit
discordia ul conporta nutriri al eo ipo electoib sine nouint s sbiace
Ista etia no solu hnt locu i monasteriys in quibz sut moniales viuentes
sb aliqua de religionibz appbat. Sz etia in illis vbi sut impta
quarundam p(ro)uinciaz consuetudine mlres q nc pp(ri)s renuntiat
nc p(ro)fessione faciut ceterum debent p omnia obsuari excepto q
no p(ro)fesse elige z elige no pnt. qr no faciunt p(ro)fessione. no tn hic
p(ro)pt status l. ordo eoz appbat. ut p(er) hec que dicta sunt de monialibz
q amre qui i multis discrepant in electionibz religiosoz viroz e
precedendo. s debent alia iura obsuari h(uius) p(ro)bant. j e indepnitatibz
ut arta z c cupientes. lvj. Tercia forma est cu electo fuit qnt
ab omnibz quasi p inspiratione absq vicio celebrata. je qr pp. v qr.
vij qr. an titatus debeat ipam p(er)dere z vr q sit qr monachus
qui volt adire districtiore ordine requisita licencia z si no obtenta dz
ire. j de regl. li. Rsio q gnalis titatus dz p(er)dere ut regem(ur) deum
p bono plato. no aut titatus spalis ut placet tibi z michi d tali
z sic p alios pnp q j dne sunt z de gste di i omnis panus. qr
no est inspirationis modus. vbi aliquis pt alteri vbis vl applausu
ad opationem alterius ff de arbi. Si intres Item quer si aliqui de
eligentibz sunt in pecto mortali an possit ibi esse forma inspiracionis
vr d q no. quia caritas ab omni iniqtate e aliena depen(den)di n
radicata. Credo q sit vm q j audact z bapt(iza)ts inde pualz bapto
iohis de q di. in aliud. quia vt dr augustinus. q aliud e baptizare
p ptate aliud p ministeriu Et quer si vnus solus gtdicit an sit
hic forma seqnda. vr q no sit. cum assignt ul al bonus est. qui
no est concors. Secus si nulla cam allegaret ul valde silata ut
psumat invidie ul velle bonos impedie. j de vi. z ho. cle. qm
Sz si dubiu est. q° zelo moneat ul si taceat ul dicat ego vellem
vti iure meo no dico form esse inspiracionis. Idem est si titatus
ad electionem no est expectatus inst de inst. z in s. qtuor p(re)cepta
z pxpim disti e fine. z hic forma nlta dz restingi nec debet.

p(er) inspiracionem

q(uaesti)o

De Electione
Summi Pontificis

bene laxari quia que tales eveniunt iniuriosa sunt. in aut. de consulibus
in fi. et per totum dist. legimus. Item nunquid de ista forma potest redire
ad aliam. dico quod non quia in huius modi non est locus retractationi per eum qui
qui bona. Item quid an ista forma admittat examinationem faciendam
a superiore ar. quod non per ipsum quia non due sunt sed dic quod debet fieri an sit hic missio
sit spiritualis. de electione cum exinimmeto (?) et di. Si quis prepostera et quis
katz superbia et appetit castitas de pe di. non ticius et falsa virtus est
in optimis moribus xxxiii q. i. § i. et hic ab habeat indulgentiam
examinator. de trans. lic. Item nunquid ab alia forma potest transire
ad istam ar. quod sit iii q. vii. qui sine peccato. Credo quod huius forma admitto
an caritatis et consolationes unde non solum hec forma adhiberi nisi admitto
cessante caritatu certa persona in premeditatione admittatur patent sed forte
non sine lateri unde in evangelio nonne cor nostrum ardens erat in nobis
de vero quod post alias possit veniri ad hanc formam gratia spiritus sancti i-
notata in q. vii. qui sine peccato. Electio autem summi pontificis fit tantum
per cardinales et i^c absque ulla exceptione nisi propter heresim ut di. Si
quis ab universali ecclesia romanus pontifex habeatur qui a duabus
partibus cardinalium electus fuit et receptus. Et si quis de tercie partis
nominatione confisus nomen pape sibi usurpaverit tam ipse quam qui ipsum
receperint excommunicationi subiaceant et totius sacri ordinis privatione mulctentur
nam si a paucioribus quam a duabus partibus aliquis fuit electus ad apostolatus
officium nullatenus assumatur et predicte pene subiaceat si humiliter
noluerit abstinere. Ille vero qui a duabus partibus fuit electus in papam
eo ipso quod eligitur confirmatur et statim habet plenam et liberam administrationem
nisi per symoniam vel presumptionem vel quolibet ingenio male esset electus
quia tunc esset excitatus cum fautoribus suis et debet ab ecclesia abici tamquam
antipapus invasor et destructor totius christianitatis nec aliqua
super hoc aliquando audientia super eis fuerit. debet etiam a cardinalibus
eligi unus si ydoneus reperiatur vel poterit eligere aliter de hic probatur
ut lic. de electione c. licet. de vitanda. canonem et totum di. symonie dominum. Debet autem
fieri sub hac forma ut si papam in civitate in qua cum sua curia
residebat mori contingat cardinales qui fuerint in civitate
presentes expectare x diebus absentes tantum teneantur quibus elapsis
sive venerint sive non extunc omnes conveniunt in palacio in quo

idem papa habitabat contenti singuli singulis servientibus clericis vel laicis nisi
patens necessitas fuerit tunc duos poterit habere In illo autem palatio unum
conclave nullo intermedio pariete seu alio velamine omnes habitent in communi
quod ita claudatur undique ut nullus illud intrare valeat aut exire
nisi ad cameram secretam nullus loquatur cum eis nec ad se venientes
admittant nisi eos qui de voluntate cardinalium presentium pro electionis
negotio vocabuntur nullus audeat eis mittere nuntium vel scripturam
et qui contra fecerit excommunicationem ipso facto incurrat In conclavi tamen predicto
fenestra competens dimittatur per quam eis ad victum necessaria ministrentur
Verum si infra tres dies postquam conclave intraverint non fuerit ecclesie de pastore
provisum per spatium v dierum immediate sequentium singulis diebus tam in pran-
dio quam in cena uno tamen ferculo sint contenti quibus elapsis tantummodo
panis vinum et aqua eis ministrentur donec provisio subsequatur et pen-
dente negotio provisionis de camera pape nichil recipiant nec de aliis
eidem ecclesie obvenientibus undique Sed dispositioni futuri pontificis
reservent nec tunc de alio negotio se intromittant nisi forte de terra
ecclesie ipsius defendenda vel nisi tam grave et evidens periculum immineret
quod omnibus et singulis cardinalibus presentibus concorditer videretur illi celeriter
occurrendum Cardinalis autem qui conclave non intraverit aut intratus
absque manifesta causa infirmitatis exierit ad electionem ulterius non
admittatur Si vero propter infirmitatem exierit durante infirmitate
poterit procedi eius suffragio non requisito Sed post sanitatem sibi redditam
redierit ut etc si absentes qui per x dies sunt expectandi supervenerint
antequam ecclesie sit provisum in eodem negotio et in eodem statu in quo ipsum
invenerint admittantur Si vero papa decedit extra civitatem in qua sua
curia residebat cardinales conveniant in civitate in cuius territorio papa
obiit nisi sit interdicta vel contra Romanam ecclesiam in aperta rebellione
persistat quia tunc in viciniori civitate conveniant et ibi omnia fiant in domo
episcopi vel in alia sicut etiam in civitate obiit in qua sua curia residebat
sicut superius est expressum Domini vero et rectores et officiales illius civitatis
in qua Romani pontificis fuerit electio celebranda omnia premissa et
singula plene et inviolabiliter sine fraude et dolo aliquo faciant observari
et ut adimpleant coram clero et populo civitatis illius ad hoc specialiter con-
vocandis prestent specialiter iuramentum quod si non observaverint diligenter
vel fraudem commiserint cuiuscumque conditionis fuerint omni cessante privilegio

sententiam excommunicationis incurrant ipso facto et perpetuo fiant infames nec addignitatem seu publicum officium admittantur et sunt privati feudis et ceteris bonis que
de quacumque ecclesia optinent et civitas sint sub interdicto et episcopo privata
Eligant igitur Cardinales in Rome affectionibus mediante vel cuiuslibet conventionis
pactionis vel obligationis non querunt que sua sunt sed que ihesu xpi Cum
aut secus egerint dum vacaverint ultroni non obstante pacto iuramento
vel obligatione / et Archiepiscopi Episcopi et alii ecclesiarum prelati quibus concessum
est a proinde verbum dei hortentur clerum et populum ad supplicationem pacis suffragia
et devotis orationibus insistant donec de summo pontifice sit provisum
hic probantur / i c ubi periculum l vi / Et nota quod cetus cardinalium hanc
constitutionem ubi periculum vacante sede mutare modificare addere vel detrahere
non potest nec eius interpretationem et est irritum et inane si secus fuit attemptatum
nisi tamen de camerario et penitentiarius si de hiis necesse fuit providere eorum
officium per mortem pape non expirat / i e ne Romani in clem / Sed quia duo
sunt quibus principaliter hic mundus regitur sacra auctoritas pontificalis et potestas
regalis x cvi di duo sunt. Ideo de imperatore sequitur unde que expositio
de eligere potestatem di legum / Sed examinatio et confirmatio eius pertinet ad papam
et si est degne presbyterorum vel examinatus vel publice pronuntiatus eius electio
cassatur / i e venerabilem et i q vi alius / Item nullus imperator
seu rex romanorum aut alius imperator vel rex princeps marchio
dux comes vel baro vel quivis alius cuiuscumque dignitatis existat
ultra annum in senatoriam patricium capitaneum aut rectorem ad
regimen urbis romane eligatur vel sumatur absque licentia sedis apostolice
speciali per litteras huius specialiter exprimentes et si secus factum fuit electio non valet
et electores et electus et consentientes sententiam excommunicationis incurrunt ipso facto
et electores privati sunt omnibus honoribus et graciis quas habent a quocumque
ecclesia et sententia lata a tali electo et recepta ipso iure iudicibus autem et
tabelliones qui predicta vel infra exercuerint suis officiis sunt privati
Contemptores istorum vel aliter eorum ab excommunicatione absolvi non possunt
preter articulum mortis nisi per Romanum pontificem aliquo privilegio non
obstante hec pena non extenditur ad eos qui in urbe vel in territorio
continuo fuerint oriundi / i e fundamenta l vi / Electio cassatur vel
est nulla cum quis Rome eligetur / quia facta est ab excommunicato vel quia
elapsum est tempus eligendi et tamen non impedit fiam / i de ap constitutus

De Electione Imperatoris

z j de sup ne pl' c ulc quãz no valz tõne psone elce ul postulate z
tue non pstat impedimentu sede j e dudu z 6 de postula ptu z quãz
tõne forme z tue quãz e nulla quãz anullanda silla e tn fcta e
post appllo legittima j e auditis qz talez dico irrita ipso iure ad
h ar. j de offi del tup questionz insi quãz e anullanda vt qz
contemptus e aquis qui debuit ad elcom vocari j e q sic z in hijs
duobz casibz subdistinguit qz aut pa fcta e a maiori pte z tuc
no dz scda celebrari sic intelligo j e consideramus etia si pma
sit nulla ut ibi ul sit anullanda j e bone n. Si vo pma sit amiori
pte capli celebrata contempta maiori pte q erat in tali loco q
poterat comode euocari z debebat tuc hz pstat impedimentu pe ut
optime tollit j e venabliz q Abitom dz eni semp in eleccionibz
pualere z etia in alijs eccie negocijs maior z sanior ps capitli
j elicu z j de hijs q fi ama p c i // Sz quere e co dinsitate q v
nulla e rõe eligenciu z elcti no pt impedimentu pstare pe z ubi
nulla e rõe forme ut e fcta amaiori pte capli pstat impeditu
pe Ideo q illa e co qz quado pma e nulla rõe eligeciu ul elcti
elctores ipso iure eligendi ptate puant z elco ad alios deuoluit
j eo ti in cuti z 6 de postl bone n. Sz qn nulla e rõe forme
no sunt elctores ipso iure eligendi ptate puati nc elco e deuoluta ad
alios Sz dz sindon opposite j e bone z c cumana insi z io pa
no replicata p sindon ps inor capitli ptatem no hz eligendi z
si elegit elco no valebit j e consideramus z c auditis Casus
in quibz elco infirmatr ut ipso iure nulla est sut plures

Primus est si obmittatr forma tradita in concilio gnali j e qz | 1
ppt nam ibi dr q alr elco fcta no valeat de 1a forma dicitur e
6 e 2 forma z 3 pa Scds si citati incipiant z eligat corpe | 2
fmi epi no dum tradito sepulture j e bone n z hoc io di nullus
Sz ppt hoc solum no fuiss cassata Sz assumit hic ppa no cam
ut cam si contemptus fuit ca cassacois nã mortuo viro soluta
e vxor alege viri mo j de sis impubs c pe vn q j sicut alr
glo 6 Tercius si fuit citatus hitus vl colloquiu cu illo | 3

Casus XX in quibus Eleccio infirmatur

qui erat eligendus vel cum amicis eius ab illis qui debebant ipsum elige(re) ; extra de inquisitione quia locus desideratus est negandus . viii . q . i . in
4 scripturis . // Quartus est si prestitit assensum sue electioni tamen vel post publi-
5 cationem votorum antequam eligeretur ; extra eodem post petitam . // Quintus si facta
fuit per secularis potentie abusum ut extra de elect. secularis . Ego
semper consueui elige(re) extra quia non est usus sed abusus / ymmo constitucione punitur
et ille qui consentit tali electioni ita quod perpetuo sit ineligibilis et
eligentes potestate eligendi et ab officiis et beneficiis suspenduntur per
triennium ; extra quis quis et hom. dei nullus / ymmo laicus patronus non
eliget in ecclesia collegiata etiam si habeat hec ex consuetudine electio tamen facta
presentatur patrono laico propter honorem ut si voluerit prebeat suum assensum
; extra sacrosancta et 1a impia consuetudo tollitur quod per electum nominabatur
in curie principis requiritur tamen assensus regis ut de sua licentia eligat
et sic seruatur in pluribus locis et cum ecclesia romana tollat ; extra eodem extra et c. eodem
6 nec enim . // Septimus si electio fuit facta per canonicos et laicos non
7 obstante consuetudine ; extra massana et c. eodem extra eodem lvi . // viii
8 si electores eligant contra formam eis datam ; extra eodem dilectus . // viiii
si fiet electio ad clamorem populi ; extra omnis quia varie voces populi non
9 sunt audiende C. de penis l. decurionum // x si fiat clandestina
10 electio ; extra quia propter insi . // xi si fiat ultra spacium trium mensium
11 ; extra ne pro defectu . // Undecimus si fiat a minori parte capituli ; extra cumana
audiuit et c. eadem 1 // Duodecimus si non fiat a maiori et saniori
12 parte capituli ; extra eadem ii . // xiii si fiat a suspensis ; extra cum inter B
13 et B . de consue. cum dilectus // xiiii si fiat de maledicto B de postl. c. i
14 et i de cle. excom. vel celebrat . // xv si fiat ab excommunicatis vel de excommunicato
15 ; extra venerabilem et intellas de maiori excommunicatione ligatis aliquin si minori
interfuit electioni non propter hoc viciatur ; extra illa cottidie ut sciente minori ligatus
16 eligatur ; de cle. excom. min. c. ultimo dic ut ibi q . i . ii et iii . // xvi si
indignus et ineligibilis eligatur ; extra eodem in cunctis i mo si scienter
indignum et ineligibilem eligunt seruantur eligentes illa vice potestate
eligendi ; extra scriptum est // Indignus autem seu ineligibilis est ille qui est
irregularis excommunicatus vel suspensus ut dictum est supra . // Item qui habet
duo beneficia cum cura animarum sine dispensatione sedis apostolice ; extra de multa ii

Item si sit illiteratus non sciat per se. ap fuit dispensatum, j e innotuit. Item si
sit ydiota cum eum oporteat alios docere non quod ipse ab aliis doceatur. j e
cum nobis olim etc. cum vacatus et ar. j eo officii. xvii. si fiat per suc- 17
cessionem. j e venerabilem. xviii. si administrat electus antequam confirmetur 18
j e qualiter et c. bone. ymo quod fecit medio tempore totum cassatur j e nosti.
non enim excepcione sed ex confirmatione ius habet. j e transmissa non sunt subditi
summo pontifici immediate et valde remoti videlicet ultra ytaliam constituti
qui electi fuerint in concordia dispensative propter necessitates ecclesiarum et utilitates
in spiritualibus et temporalibus administrent. Sic tamen quod de rebus ecclesie nichil
penitus alienent. j e nichil est. § ceterum. xix. si fiat electio post 19
appellacionem licite interpositam. j e considerauimus. cum nobis olim et c. auditis.
xx. si post publicacionem notorie non sequitur talis electio. vt vnus vice 20
omnium eligat. j e in genesi. quod siue per viam scrutinii siue compromissi ad
electionem procedatur per vnum est electio pronuncianda. alias eo ipso viribus non subsistat. 21
j e quia circa l. vi. xxi. si procedatur ad electionem sed prius non est cassata. j e
considerauimus. auditis et c. bone ii. xxii. si ineligibilis eligatur et non postuletur. j e innotuit.
si eligitur in abbatem vel in priorem. in abbatissam vel in priorissam cum sit tacitam professionem 22
vel existenti alterius ordinis vel professionis. j c. cum causam incidenter 23
j e cum in magistrum officii cum tamen ad minorem indignitatibus impium etc.
nullus l. vi. Sed ad dignitatem episcopalem ad quam eciam monachi eligitur
talis in secularibus vel in regularibus ecclesiis eligi minime prohibetur. vt in c. nullus.
xxiii. si fiat per subreptionis astuciam seu nouam suppressione. j e cum 24
dilectus. xxiiii. si contempto aliquo vel aliquibus fiat electio. j e quod sicut 25
venerabilem et c. bone ii. possent tamen contempti factam electionem ratificare
ut dictum est s. e. § ante formam. xxv. si factam electionem confirmat 26
superior non facta diligenti examinacione de persona electi et processum
electionis indigne promotus erit reiciendus et qui confirmauit puniatur
puniatur. ymo confirmacio nulla est. j e nichil est. et c. quamuis l. vi. xxvi. 27
si fiat electio obmissa collacione siue numeri ad numerum siue zeli ad zelum
siue meriti ad meritum. j c. in genesi non alia pars esset duplo maior. j e
quia quamuis l. vi. dicit ut s. e. §. Item de scrutinio. xxvii. si omnia que 28
mandat consto non fiant in contenta sui modo. j e quia propter. et c. cum
post petita illa autem que mandat consto non s. e. §. de forma et processu.

29 xxix° si mandat p ut ca^m eligat cu consilio aliquorum si postea electores
eligant sine consilio eorum electio viciatur j e ca in nrã z ff d'adim vel
pt. C. j 21. de arbi cu olim. xxx° si p illa electione comissa sit
symonia eciam electo ignorante j eo osuls. xxxi° si abbas fiat monachus
31 sub 1a spe ut fiat abbas j e Si eccus. xxxii° si electus vel postlatus
32 fuit abbas eciam a maiori parte capituli eius postulacio vel electio e cassata
vicio psone. Secus si no vicio psone quia tunc ad eandem potest p
moveri nisi symonia intervenerit j e Sup eo z b f de postul. gratum
Unde consiliu est qn superior cassat electionem q adiciat causam quare
cassat eam. Sic qn remittitur miles ab exercitu ff de hijs qui no i fa.
l. ij Si v° no adiciat psuit p electoribus viciu reprobato ff de pe u Si
33 pses. xxxiij° Si fuint sex electi ut ipsi omnes vel maior pars eligat
de ca° Si tres eligant extra ca^m illius electio viciatur z si alij tres
eligant de ca° illius electio confirmatur j e ad i inre. xxxiiij° si
34 electus ante confirmacionem pse tanq p procuratore ydoneum vel p aliud
p parte vel in toto in temporalibus vel in spiritualibus gerere vel recipe aut
illi se immiscere psumat j e Qualiter l. vi nisi sit valde remotus ut
35 dictum est e eo § xxiiij°. xxxv° Si electus infra mensem a tpe
electionis sibi presentate no consensit electioni e ipso iure privatus nisi
sit talis psona que sine licencia superioris vel sedis apostolice no valeat
consentire z tunc electus vel electores s loci distanciam a suo superiore
debent petere licenciam consenciendi alias privatus est j e q sit eccle l. vi
36 xxxvi° Si electus infra tres menses a tempore consensus prestiti
confirmacionem electionis petere obmittat iusto impedimento cessante j e
37 q sit eccle § ceterum l. vi°. xxxvii° Si confirmato vel electo infir-
mato electionis pertinet ad se ap. immediate vel p appo. si pt consensum
infra mensem et no accipiat z s locorum constanciam psonaliter
cu munimentis se no represent vel procuratore sufficienter instructum
si electus sit iusto impedimento detentus qui cessante impedimento
se psonaliter representet cu duabus psonis adminus sup eodem negocio
instructis z hoc qn est electio in concordia celebrata Si v° i discordia
adminus de qualibet parte due psone destinentur quibus expense a quolibet
38 ministrentur j e Cupientes l. vi. xxxviii° Si alicui data fuit ptas
eligendi sub hac forma ut ipse secreto z sigillatim votis singulorum

de caplo ep

de capitulo exquisite et in scriptis redacte illum eligat in quem plures con-
senserint pari meritorum comparatione. Si eligat illum in quem plures
quam in quemquam alium consenserint, dum non maior pars totius capituli illum
eligat. ut e. Si tunc l. vj. c. xxxxvij. Si religiosus quo ad men- 79
dicantes vel minorita vult quo ad non mendicantes que concordia
in facto non in iuris ficcione consistunt ut e. quod licet. Item de ordine mendi-
cancium fuit electus vel postulatus in discordia extra administraciones
sui ordinis licet ad hoc accessit superioris licencia vel assensus. Idem
de hiis aliis religiosis si a maiori parte sint electi ut e. quorundam 80
c. plus. Si religiosus quibus electioni de se facte extra suam eciam sui
superioris qui dat ipsam valeat licencia nunc valet licencia generaliter sub hiis
verbis concessa tibi damus licenciam electioni consenciendi si que
de te contigerit celebrari ut e. cum cessa in clerum non petita et obtenta
presumpserit consentire et suus superior irrequisito conventu electo
huius consenciendi et transeundi potest dare liberam facultatem ut e. Si religiosus
l. vj. quod habetur ut e. implerius ubi constituitur quod sine licencia pape speciali
nullus possit ecclesie cathedrali clero tarenti et populo proximo
Et religiosus prelatus subditorum licenciam non dat ut clerici consenciat
provisioni eciam si fuit consecutus priori subiaceat prelato ne in capitulum
recipiatur nec ad honorem aliquem promoveatur que contra fuerit irrita
sunt ipso iure. Credo tamen quod in mendicantibus consensus ministri vel prioris
generalis licencia requiratur ut e. quorundam l. vj. c. plus. Si eligatur con- 81
dicionaliter vel alternative vel incerte ut e. in electionibus l. vj. c. plus. Si 82
fiat sic eligo postulando vel econtra dic ut s. de postul. § ult. c.
plus. Si electus appellavit ad se apud papam super electionem. Si sine 83
licencia de curia romana recesserit antequam negocium finiatur ut e. si postquam
l. vj. adde quod dixi ut e. § Item si contingat c. plus. Si papa reservet 84
sibi ordinacionem prohibens ne ad electionem procedant decernens si secus
egerint irritum et inane. Si postea faciant vel ignorantes eligant
non valet ut eo. Si eo tempore l. vj. Item sunt quedam cause in quibus
datur episcopus invitis canonicis c. primus cum canonici eligunt indignum
sciente ut e. cum in cunctis. Nisi de gracia restituatur eis potestas eligendi ut e.

.i. vacat in quibus datur episcopus contra ...

2 toria. Secundus cum non eligunt infra tres menses / e ne pro defectu. Tertius
3 cum non observat unam de tribus formis que sunt / e quia propter de quibus dicitur
e b e c. forma et c. Scriptum. c. Ita. n. aliquid donabile ordinat
/ e cum inter canonicos. Quartus cum maior pars capituli sciente eligit
4 indignum. b de postulatio grato / et dic ut b. e c. item si maior
5 Quintus cum aliquem eligunt per secularem potestatem abusum / e quisquis.
Idem e in omni casu in quo privant potestate eligendi. Examinari
debet electus antequam confirmetur de etate / scientia / et ordinibus / quod omnia
debet habere tempore electionis / e dudum. 1. et c. cum in cunctis / in principio / et de aliis
que continentur b c. c. 1 et 2m. Item electio debet examinari utrum secundum
forma canonica fuit observata / e quia propter. debet. b e c. forma / de qua
et si aliquid corporale intercessit que continentur b e c. tamen cum sequentibus
c. proximis. Electus examinatus debet a suo superiore per primo confirmari
Illa que eius licet confirmacionem spectare / e cum monasterium vero quod ultra nullatenus
nisi aliquis esset exemptus b de consuet. venabili / et archiepiscopum
episcopum confirmat / e cum dilectis et c. cum inter b. et sic de aliis. Et
inprimis apostolorum. Nemini cito manus e imponenda ideo confirmacio expetitur
facta e certa et c. omnibus quia sive electio facta fuit in concordia sive
in discordia sive appareat contradictor sive oppositor sive non.
Sed apparet ibi facienda e notato nominati aliquibus generaliter in ecclesia in
qua facta est electio ut si qui sint qui velint opponere compareat
assignato eis termino peremptorio competenti / e cum in electione licet.
Debet licet confirmacionem electionis propter debitam maioris solemnitatem in confirmacione
obmissam ut propter hoc quia qui confirmat confirmandi non habuit
potestatem. cassari contingat non propter hoc electio si sit alias canonica
infirmatur / e. Si confirmatio licet vi confirmare aut non potest ordinandi
electionem post appellationem ad se appellato factam ni prius fuit canonice ab
appellacione recessum / e si postquam licet vi. Et si quis confirmat electum
indignum debet privari confirmationem primi est succedens confirmandi et sic
promotus debet ab officio suspendi et removeri / e Nichil e in pre-
sente electus confirmari non potest nisi prius ipse consentiat electioni de se
facte et si non consentit infra mensem electio redit ad pristinum
statum / e Innotuit, et c. si et c quam sit cathedralis licet vi, dicit

ut s e c. xxxvi z duob; c. se. Item electus non confirmatus ministrare
non dz qd dic ut s e c. xxxiiii. z c. xxxiiii. Et electus z con-
firmatus tamqm epus vel abbas facere pt ea que sunt iurisdictionis sic
de iudicare causas corrigere instituere a destituere sollicitus recipere confirmare
investire omnia z similia que consistunt in iurisdictione consequitur electus
in confirmatione j e transmissam z c nosti z j de elect. C. vero ceteris vero que
sunt ordinis sicut de clericos ordinare crisma conficere deposito clericorum
virgines benedicere ecclesias consecrare z altaria z similia non pt facere ante
consecrationem licet sit confirmatus j e quod sic c. preterea z ar. j de elect. Item
corpalia. Item electus in archiepiscopum confirmatus z consecratus etiam sit
ante sed epus ante pallii receptionem non pt convocare concilium conficere
crisma dedicare basilicas ordinare clericos z epos consecrare j e quod sic
c. ple z vero quod archiepus non possit aliquid istorum sine pallio exercere
eum quoli; hora epum z ipse non tamqm epus sed tamqm archiepus facere
videatur ut j eo quod sic c. pretea. Et hostiensis dicit hoc esse verum in hiis que sine
missa expediri non debent sicut de ordinatio z consecratio Secus in
aliis sicut in fronte crismatione z similib; pt tamen licet non dum recepit
pallium nec est in mora petendi c. di qui consecrationem fuerit suffra-
ganeorum cum hoc ipse non possit pt aliis demandare j eo suffraga-
neis z ar. j de conse. et l. al. aqua; Et electus suffraganeus te-
recipere ab illis quib; mandat licet gravetur ut in c. suffraganeis
z j de elect. c. i z off. del. sup. quoniam c. si duo. Item post con-
secrationem electi pnt conferri aliis bnficia que habebat ipse electus
xxi q ii Si quis iam z xvi q i Ne pauperib;. Ille tamen e nondum
qz pt sibi a quodinis compete renitendi j de preben. Si epi l. vi.
Item ab electo confirmato z consecrato fidelitatis exigitur iuramentum
j e significasti frm forum que tradit j de iureiurando ego. Item
nota quod confirmandi vita z actus inquiri debent ubi e conver-
satus qz pnt melius ibi sciri j e postqm z xxiii di illud.
Ite archiepororum epororum z exceptorum electos pnt legati missi
de latere ppe ex officio confirmare alii aut hoc nequeunt n eis a sede
apostolica specialiter sit commissum j e si abbatem l. vi. Renutiari non pt

De renuntiatione
et impugnatione
Electionis

confirmatus sine metu calumpnie, pt tn confirmacois tpe excipi cot ipm
in de accus. Sup hijs nisi sit talis qui ad nominacoe in electione qui
eu no pt n eo tais postea emergentibz impugnare ul n eis more
ipius celata denouo pandat impbitas ul alterius latentis vicii
defectus qui vilit ignoran potuit veritas reuelet z de hijs fidem
faciat pprio iuramento in c nlli l vj. ¶ Item contra electum factam
a duabz ptibz nichil pt a pte altera opponi nisi tale q opponitur
q notum illius cui opponit nllm reddet ipo iure, in c Si qui l vj.
¶ Si quis autem contra postulacois electois ul puisiois formam
aut contra psonas eligenciu z abs electi ul illius cui fiat puisio
psonatuu dignitatu ul alioz bnficioz ecclasticoz faciendam
uel factam se opponat pp hc appellet ad se ap. ul ad alium appellantes
in instrumento publico seu liis sup applone confectis sua z singula
opponat que in formam intendunt obice vl psonas in pncia
testium corpali psito iuramto q credunt que sic opponunt
Alioqui esse vera z se posse pbare ~~ul~~ n ipi n ipis adherentes pue
obice aliqua q non fuint in liis ul instrumentis oposita nisi
aliquid postea emerserit ul verisilr tempe applonis illud igno-
rauerint z sup hc pstiterint iuramentu z credunt se sufficientes
pbones here z si appllatum sit ad se ap. tam is qui opponit
qm is qui defendit z gnale oms quoz interest z quos causa
contingit p se vl p pcuratores ad causam instructos ad sedem
ap. adire obiectois iter arripiat infra mensem z si ps altera
no venire pxox dies post aduentu alterius expectata in
electois negocio no obstante absentia alterius sic deinde fuit
pcedend z qui defecit in pbacoe eius qd obicit in formam ad
expensas condempnetur z qui defecit in pbacoe eius quod
obicit in psonam a bnficijs ecclasticis triennio sit suspensus
ad que si infra idem tpe ppa temeritate se ingesserit illis ppetuo
sit puatus n ca pbabilibz sufficies ipm excusacot hi pbant.
in c Statuimus ~~ne est decreto~~ q hoc dt. vt co loca vo hz. ad appellans
ius suu ul eccle dicte psequit. Hz ad in formam. vl ps opponit

crimina vel defectus quorum constantia si non specificat super illis non auditur
etiam si iure illa dicat se de novo / nec etiam in eadem causa super illis
alius non appellantis et prosequi qui non possunt interesse causa assistere appellatione
qui non firmat forum etiam si appellationi renunciet propria quelibet non prosequitur
obiecta nec et alia nisi in casibus exceptis / Omissio forme
licet appellationem repellat non tamen infirmat probationem super huiusmodi litigante factam
adversarii confessione et c. hec omnia probantur in c. Constitutis inde / ut
circa et c. statuimus li. vi. Idem est si quis timens electam et nominatam personam
ne ab aliis eligatur ad se appellat antequam fiat electio dicitur appellandum
in eo qui timet li. vi. licet autem locum habeat causa extra iudicium appellatur
in c. Cosso li. vi. Item cum electi cathedralium vel regularium ecclesiarum
quorum electionum confirmatio vel infirmatio ad examen sedis apostolice devenit
in media subiecto vel appellatione interiecta devolvit infra mensem
post consensum iter arripiat et quam cito commode poterit locorum con-
siderata distantia petiturus suarum electionum confirmationes vel prosecuturus
suas cum omnibus actis iuribus et munimentis suis et processibus suos
contingentibus coram papa comparere personaliter teneatur qui per xx
dies exspectati postquam venire contempserit nisi iusta causa interveniente
de qua proposita infra predictos xx dies infra xv dies post tempus huius
si admittenda videbitur teneantur facere plenam fidem coram papa vel
alio cui papa duxerit admittendum quod causa infra idem tempus iusto impedimento
cessante per procuratorem ad omnia premissa sufficienter instructum proponatur
et ipso nichilominus ea causa cessante personaliter se representat alioquin
iure quod habent in electione privent ipso iure nisi causa proponatur quod iudicis
presidentes eos excusaret ut ad compendium plurium capitulis dictum. Et quia
per procuratores inquisitio vel informatio plena fieri non potest ideo de ipsis
electoribus due persone adminus infra idem tempus transmittantur ad curiam
super ipso negotio plenarie instructi cum electionem quoad eum esse contigerit
quibus in expensis debitis ad prelatum ecclesie de cuius electione agitur
pertinentibus si sint discordia alias de communibus per capitulum provideatur. Si
vero in discordia electio facta fuerit tunc persone adminus de qualibet
parte si plures sint electores vel de parte electi cum una electione mittatur

in itineris et moderatis expensis electorum, quas si electores exhibere con-
tempserint priventur iure electionis nisi eos facultatum impotentia
excusaret. Et cum unicus est electus cui aliquis vel aliqui se
opponunt, opponentes vel opponentes in propriis expensis. Si plures
sunt duo ad minus compareant cum actis et munimentis instructi
ut sedes apostolica de omnibus plenius informetur, et si eligentes electionem
concorditer vel in discordia celebratam infra octo dies postquam
commode poterunt electionem presentare distulerint qui culpabiles sunt
a processus prosecucione totaliter sunt exinde exclusi et beneficiis
ecclesiasticis triennio suspensi ut dicitur in c. … vel si personas
instructas ut premittitur opponentes vel electi mittere vel venire seu
expensas ministrare contempnant destinare neglexerint nisi iusta
causa et probabilis excusaret et tunc procuratorem sufficienter instructum
mittere et nichilominus causa cessante dictas personas dirigere tenebuntur
ab assecucione processus et beneficiis triennio sunt privati. Idem de
opponente seu opponentibus cum unicus est electus. Sed electus per hoc
in prosecucione sui iuris nullum preiudicium generetur. Idem est de postulatis et
depostulantibus non quia postulati consensum prestare non possunt nec exhibere
expensas aliquibus tenentur. Sed postulantes sive in discordia sive
in concordia expensas personis talibus subministrare excipiunt illi
qui aliis ecclesiis alligati liberi non sunt sine licentia pape evolare circa
quos nichil de veteris iuris observancia innovatur. In reddendis
expensis eligencium et electorum postulancium et postulatorum id fiet
quod iustum fuerit seu equitas canonum iudicabit et qui recesserint
de curia sine licentia antequam negocium sit finitum omni iure electionis
vel postulacionis sunt privati. Cum autem ab electionis confirmacione vel
sua provisione per eum ad quem inferiorum pro inferiorum negligencia fuit
devoluta eligendi potestas ad sedem apostolicam appellatur omnia supra dicta
observentur hoc probantur extravagantes et c. Si postquam … Si vero l. vi.
Et non quia illi qui ad sedem apostolicam accesserint causa imminencium
electionum negocia instructi causa debent fructus beneficiorum suorum
tam eundo quam morando et redeundo recipere non obstantibus
privilegiis vel consuetudinibus contrariis distribucionibus cottidianis

soluimo excepti ac si personaliter resident . e tit. non obstat . l. vi. //
Item si contingat contra iudicium in electoribus episcoporum vel maiorum
per eum manifeste frivolam appellari nequaquam ad sedem apostolicam de-
volvatur. Sed tunc solum tantum causa in iudicio vel extra iudicium appellatur
in scriptis ex causa probabili que probata debet legittima reputari
In omnibus tamen premissis casibus liceat partibus absque appellationibus ulla
interveniente veritate recedere antequam Sedi apostolice fuerint veritate et
inferiores ordines iudices quorum erat huiusmodi cognitio appellatione cessante
de huiusmodi veritate cum omni diligentia inquirat et si causa inve-
nerit cessisse reperierit se de causis ulterius intromittat sed prefigat
partibus terminum competentem in quo cum omnibus actis et munimentis
suis apostolico conspectui representet . alias si ipsi inquisitione premissa
non habita electos confirmaverint vel consecraverint consecratos nullius sit
firmitatis et a confirmatione et consecratione episcoporum per annum continuum
sint suspensi . e. eius et c. pruda l. vi. Et nota quod appellatio non
defert causam ad curiam romanam donec appellatio vel eius procuratori fuit intimata
et c. e. causam clericis inclementer et qualiter debeat intimari habes
in eadem // Sed si contra electum vel postulatum vel promovendum ad aliquam
dignitatem in tota quae obiicit aliquis eiusdem articulum vel aliud
persone defectum opponit ipsius defectus oppositi vel qualitas nequit
postea revocari. Sed promovendus super defectu cum omni subiciat
examini et si defecerit in probando huiusmodi defectum a prosecucione cause
eo ipso privatus et promovendus puniatur ac si in probatione omnium quod obiciebat
defecisset . e. si forte et c. ab eo l. vi. // Idem est in illo qui manifestum
defectum in visu auditu et aliis corporalibus membris et consimilibus vel
in memoria et intellectu opponit . de v. sig. consor. l. vi. // Nota
quod procurator ad appellandum contra electionem vel postulationem aut
provisionem alicuius non est ydoneus nisi omnia quae in forma obicere
vel proponat vel ipse qui appellare intendit singulariter et clare in
eius procuratorio sint expressa et habeat speciale mandatum iurandi
corporaliter in animam eorum quorum procurator existit quod ipsi credunt
huiusmodi vera esse et se posse probare . e. procurator l. vi. // Sequitur

De electione et privatione sacerdotum parrochialium ::

de electione et privatione sacerdotum parrochialium / qui debent esse ydonei scientia
moribus et etate / collationes de ecclesiis parrochialibus facte hiis qui non
attingunt xxv annum carent viribus ipso iure / et eis qui ecclesie par-
rochiali rector constituitur residentiam personalem teneatur / infra annum a tempore
sibi commissi regiminis numerandum se faciat ad sacerdotium promoveri / et
nisi infra idem tempus promotus fuerit ecclesia sibi commissa et monicione
premissa ipso iure sit privatus / Et licet tantum de anno currere incipiat quo
infra ipsum negat promoveri non vacat nisi quando toto anno sit elapsus
nec potest alteri eo volente conferri / et non currit a tempore quo regimen
ecclesie sibi fuit commissum et possessionem pacificam habuit vel per eum stetit
quominus haberet / si promoveri iusto impedimento detentus infra hoc tempus
nequit / Et si cessante impedimento non fuerit infra idem tempus promotus
tamen sit ipso iure privatus ne statutum fiat ludibrio nullatenus ei ea
vice iterato poterit conferri / Possunt tamen episcopi et eorum superiores cum
hiis qui huiusmodi ecclesias parrochiales obtinent vel obtinuerint in futurum
in residentia et in ordinibus libere dispensare / quod usque ad septennium
in litterarum studio existentes promoveri minime teneantur nisi ad ordinem
subdiaconatus tantummodo / ad quem infra dictum annum recipiendum ne
retrocedere valeant teneantur / alioquin ut dictum est sint privati / et elapso se-
ptennio ad dyaconatus et presbiteratus ordines infra annum se faciant
promoveri / alioquin nisi iusta causa id obmiserint ipso iure sint privati /
hec plenius in eo cum in cunctis / licet canonicum / commissa in primo et secundo 12 ij
et c. cum ex eo li. vj° / hec autem pena tantum locum habet in ecclesia parrochiali
nec extenditur ad ecclesias colliatas et si alii parrochiales existunt nec
ad eorum regimen assumptos / Et prius sunt monendi et post com-
pellendi per subtractionem beneficiorum in c. statutum l. vj et c. cum in cunctis
de inferioribus / Si vero non intendens ad sacerdotium promoveri ecclesiam pro-
chialem recipiat ut fructus ex ea per annum recipiat nisi voluntate
mutata promotus fuerit tenebitur ad restitutionem fructuum cum eos recepit
fraudulenter et ille qui ei contulerit ea scienter fraudem etiam in depre-
in c. commissa de elect. l. vj / Item non licet alicui non constituto
in etate legittima et sacerdotio parrochialem ecclesiam commendare

nec eciam tali nisi magna z euidenti necitate uel utilitate suadente
z hoc solum pt fieri usque ad vj menses . j c nec l vj ¶ Sz quid dz sac- sac
dos parochialis hre dz scdm libros sacerdotales · lectionarium · anthiphanarium
baptisterium · compotum · canones penitenciales qs nomi j depennit z re
g̃ que aut penitencia usque ad g̃ · no q epi psalterium · omelias ptinu
anni dominicis diebz z singulis festiuitatibz aptas ex quibz omibz
si unum defuit sacerdotis nomen vix in eo constare potit ppum di-
Dictum est supra de De translatione Episcoporum que ipius
postulacionem et electione ministrorum ecclesiasticorum / Sz quia illi
qui sunt in officio minori quoque postulant ad maius ideo sequitur
de translacione eorum ¶ Translacio aut est de vna eccia ad aliam translo
regularis / fit aut translacio de minori ad maius nec aut ad parem
dignitate nec ad minorem / quia qui pmouetur de minori ad maius
debent pmouere j e c i z ult z pcm di legimus insi l nã gradatim
conferuntur honores ff de mu z ho ut gradatim / ¶ Clericus vero secularis
qui hz beneficium ecclesiasticum pt transferre de auctoritate sui epi al no j de renu
ad mon z · Regularis aut cum licencia sui plati ad strictiorem religione
dic ut j de regl · g̃ · Si religiosus / Sz epus uel superior transfe no
pt eciam ad maiorem sine auctoritate se ap j e p totum z vij q i mu-
taciones l uel auctoritate legati missi de latere ppe l q nullus alius legatus
pt nisi sibi id spalr committatur e de elc · Si abbem l vj l / Idem
est in electo confirmato in epm j e mt corpali v no ei l z i abbe
exempto ut in c · Si abbem z e de consue cum venabilis l z ar
j de renunc c ult · Religiosus aut ad dignitatem seu placonem extra sua
eccliam seu religionem dic ut · cum omni de electoe mele · sine licencia sui
superioris transferre no pt · qd dic ut e de elec g̃ ppio z g̃ se-
¶ Nota q qui transit ad aliam ecclesiam absque licencia sui superioris puari
dz habita z ambita j e quito insi l n pa cur nelle cum repete
qd facere dz pt cum non sit absolutus ab ea p licencia translom
vij q i no oz dic ut no j de tld n rest g̃ pena / De auctoritate
Supius visum est de electoe Sz quia optz z usu pallij
electos petere pallium / qui debent pallio insigniri / Ideo ·

subditur de auctore et usu pallij vnde videndum est. Quid sit pallium //
Cui debeat concedi et a quo et qualiter et ubi et quo tempore pallio uti debet

¶ Pallium est insigne archiepiscopi vel episcopi ornamentum de corpore beati petri sumptum extra de elec. significasti. Sed qualiter assumitur de corpore sancti petri dic quod pallium benedicitur et consecratur super altare beati petri et ibi ponitur et ille qui debet uti pallio recipit ipsum de altari si est

¶ presens vel aliquis procurator si est absens. ¶ Conceditur autem pallium a papa patriarchis primatibus et archiepiscopis c. di. c. i. et aliquibus episcopis de gratia speciali de priuilegiis c. in iuventute. et isti tres menses a tempore consecrationis computandos vel a tempore confirmationis si iam erat consecratus debent petere pallium per se vel per alium et non petitum fuit cessante iusto impedimento potest arceri et a dignitate remoueri et obtento pallio et non ante fortitur nomen episcopi vel primatis nec potest antea facere ordines conuocare concilium et alia que pertinent ad ordinem episcopalem requirere extra de elec. quod. Item electus i et ij et probatur hic, et nisi specialiter c. di. quam extra de elec. Significasti quod sic et c.

¶ ex litteris. ¶ Item debet peti cum instantia et in eo nomine pulsare debet dum sed metropolitanus ipsum recipit prestare debet romane ecclesie sacramentum obedientie et fidelitatis c. di. praesta facias pallium et c. ult. et extra de electis Significasti non prius gratiam vellet facere et primum mitte et

¶ depositum Rome in usu et ... pallij. Dubitat autem forma verborum concedit pallium ad honorem dei omnipotentis et beate Marie virginis et beatorum apostolorum petri et pauli et domini nostri pape talis et ecclesie talis tibi commisse tradimus tibi pallium de corpore beati petri sumptum in plenitudine pontificalis dignitatis ut utaris eo intra ecclesiam tuam certis diebus qui exprimuntur in priuilegiis ecclesie tue a romana ecclesia concessis, et ad honorem et c. ult. Et sunt secundum B. et hostiensis isti Natiuitas domini. festiuitas sancti iohannis euangeliste In Circumcisione in Epyphania In Ramispalmarum In cena domini In sabbato sancto Pasche tribus diebus resurrectionis. penthecoste festiuitas sancti Johannis Baptiste. et omnium apostolorum In tribus festiuitatibus sancte Marie. In festiuitate omnium sanctorum In dedicatione ecclesie In principalibus

festiuitatibz ecclie sue in ordinatoibz clicorum & consecratoibz epoz & in die anniuersarij sue consecratois ar j de fer. c ult et de conse. di in pronunciandum. In ss. pallium signt plenitudine ecclastice ptate & eo utit semp solus in missarum sollempnijs & ubiqz in alijs vo signt plenitudine pontificalis officij qm notati sunt in ptem solicitudis no in plenitudine ptatis j e inst. & c ad honorem archiepi & alij tn uti possunt in diebz solempnibz & in missarum sollempnijs & intra qmlz ecciam sue prouincie c di pallium & c contra more & j e c i & c. ad honorem dn tn habeat iurisdictom in eccia ut in c ad honorem. Sz si epeat processionalr ecciam sacris indutus vestibz ul alio mo no pt eo uti ut i e c i in fine n'ta claustra irent qz tunc esset eccia sin hoste. Concedit tn aliqn eppali gcia alicui epo tra prouinciam ul dyoc pallio uti p consecrandis suffraganeis suis ul clericis ordinandis tm dumo fiat de dyocesani epi voluntate j e epo tuarum. Illud aut pallium no pt metropolitanus alij concedere qz psonale e & cum psona dz sepeliri nec eciam epus p vinciam poss suo pallio uti de licencia alterius nisi sup hc heat a sede ap indulgenciam spale j e c ij & c epo tuarum ymo si archiepe transferat ad alia ecciam no pt secum deferre pallium sz dz dimitte in prima eccia & pete aliud a papa 6 de postul. c bone ij & ar j de renunc. ad supplicatom. Sz inquid successor ipius qui transferet ad alia ecciam eo ipso qz confirmatur utet pallio qd ibi inveniet dic qz no sz licencia dn pape & iniuria ei faret si denegaret pallium qd predecessor eius huit ff de aq. to et est l i S plc. De renunciatione capitulum

Quoniam ea que p electom acquirunt p renunciatom amittunt Ideo subditur de renunciatom et primo videndum est quid sit renunciato facienda et cuius possit renunciare. Et quis compellat renunciare et si renuncians pt postea penitere. Renunciato e rei uel iuris spontanea resignato. Pppe rei ul iuris dico qz iure toi iuris ppe tal dando l puato renunciare nemo pt in q vj & c de iur. ppe tal dando l ij S. Sz qr vem. dic ut j de puil. S. quis possit usqz ad S. Nō

q si ¶ Ideo dicit propter si beneficii qz inuiti beneficio renunciari no potest ff de que hered
bus qui ¶ Spontanea ideo dicit qz coacta renunciacio no preiudicat
i e sup h' xv q vi c i et ii ¶ Ite dicit spontanea propter furiosos qui
nesciunt quid faciunt xv q i aliquantos ¶ et ideo inuiti suo renunciare no
pnt xvi q ii consaldus ¶ facienda e renunciatio in manibus eius
aquo sumit beneficium institutionem z confirmacionem vii q i in demiorum ¶ Ideo
clericus no dz dimitte beneficium epo inconsulto i e admonz ¶ Illis
no valz renunciacio ¶ z platus pt eum reuocare ¶ z minutis quorum
interest ut dicitur ibidem in retentione seu reuocatione esse potem qz esse
inhabilis z ipso iure priuatus ¶ Idem e in clericis aliorum platorum
abbatum z similium sine quorum consensu ecclesias dimitte no debent ar
lxvi di c i z ii ¶ Si no etiam renunciet in manu laici qui ea contulit
ei per permutationem quantum ad eccam ut superiore clerici ¶ renunciatio no tenet
quin eccam ut superior pt eam repete vii q i no oz ¶ Sz quantum ad ipsum
no tenet quia ipsam no pt repetere ¶ z si repetat dz ab eo spoliari
i e q in dubiis ¶ Item si quis renunciauit beneficium suum q no
repetat cum iuramento pt illud repete no obstante tali iuramento
si postmodum eligatur i e c ii ¶ Sz si sponte renunciationem confirmat
cum iuramento pt repete no pt i c sup h' ¶ Et si quis licet ius h'
propter beneficium obtinendum renunciauit de consilio eorum qui sibi
tenebantur subponens se voluntati eorum no lz actori contra ipsos
Sz solum officium iudicis est implorandum i e Sane ¶ z i de off
iud' officium ¶ Si quis fraudulenter renunciauit dignitati ¶ vel
prebende cum propter aliquem qui expectabat prima vacantem
auctoritate aplica n impedit quin ille expectans possit petere pinguiorem
quam infirmitate qui detinebat ul ad aliud iminebat propter quod
illius prebenda ul dignitas uacare i proximo probabiliter credebatur
et renunciatio beneficii tacerat dolo et ambitu i e Si ex prebenda
lxvi ¶ Abbas uero no exemptus dz renunciare in manus epi xviii
q ii abbas ¶ z si renunciauit ad suggestionem emulorum suorum i manu

superioris non valet renunciacio set absoluit monachos ab obediencia sua
tenentur ei obedire ut e eodem li vi° Et abbas exemptus in manibus
pape debet renunciare et si alias renunciauit et alius electus fuit electio
debet cassari et abbas integre restitui ut e c ult. quia non ab eo est
lume destitutus alius non fuit lume institutus in q vi hic quippe
et de etate adpetitum. Episcopus similiter et superiores debent renunciare
in manibus pape ut e inst ad prud et 8 de translacione quito Idem in
electo confirmato ar 8 de transl. inter cor. Renunciare potest is qui legit
ius ut vir lege quia licitum est cuilibet renunciare iuri suo ut patet
speciale in eodem vii q i cum periculosum et c depart. Et quis in
conscribendo de reglar ad apliciandum et de fo compet. Et dili-
genti dicit ut de pen. Quilibet possit et quod sic. Item papa hodie
potest resignare ut c cum li vi Et alii prelati inferiores quorum ta-
quare renunciat expedienda est renunciare non potest absque licencia
superioris ut e c i et c inst ad prud. Cause autem propter quas potest
renunciare sunt probabiles sex vel et quinque sunt Item cause
probabiles non sufficientes quantum ad episcopos et superiores sunt humilitas humilitas
et melior uita ut e inst ad prud in prin Et quantum ad alios suf- melior uita
ficerent si vellent converti ad frugem melioris vite ut de reglar
ba v Debilitas crimen indoctus et tristis Scandala plebis
dura tollet sedes duorum Sex cause vero sunt conscia criminis
debilitas cordis defectus sciencie malicia plebis quod scandalum
et irregularitas persone Propter conscienciam criminis potest episcopus petere crimen
licenciam cedendi si non cuilibet sed illius tantum propter quod ipsius officium
exequi post peractam eciam penitenciam impedit ut puta propter symoniam
i q i eorum et de symo tanta et propter homicidium l di miror de
iste bene expresse de etate inquisitionis Secunda causa est propter debbitas
infirmitatem corporis vel debilitatem que vel ex infirmitate vel ex
senectute procedit et non propter quamlibet sed propter illam tantum propter quam
impotens redditur ad officium pastorale exequendum nam
vergentem deorsum condicionem corporea fervor spiritus ad sublimiorem

Defectus scie — ostendit, e c i. Tercia propter defectum scie nomine tam in spiritualibus quam in
temporalibus quia consul commissam sibi curam dz regere in utrisque. Et licet
desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen competens est tolle-
randa, ut de ele. quale. nam dz tam in spiritualibus quam in temporalibus
alios docere. Et ideo aliorum doctrina indiget non dz. i q vij. convenien-
tibus. Et in aut. de sacris ep. § Jamus, ad posse sibi dicit: Tu re-
pulisti scientiam et ego repellam te ne sacerdotio fungaris michi, quia
populum nesciret regere. vij v. Si cecus cecum conatur ducere secum
In foveam ductor primus cadit inde secutor. Quarta propter maliciam
malicia plebis — plebis, quia si tot sunt mali quod nulli potest prodesse vij q i c. ult. quamquam
tamen decernere dz secundum disciplinae rigorem q ij ne admissa, quia
sanguinem elicit qui nimis emungit, ij di denique. Quinta si mortis
periculum immineat iusta est causa renunciationis, e c ad supplicationem
et de elec. bone. Et superior eius officio cum cessare dz. licet non petatur
ar. i de del. pu. questionem. Ideo vir si ei aer sit pestilens et mortifer
hominum dicit quorundam. et ar. e c ad supplicationem. Sexta propter
scandalum vitandum quod sine peccato mortali vitari non potest. p c ij di.
Scandalum — Si quis episcopus dic ut, e de reno. ex uno propter scandalum. Septima
Irregularitas — propter irregularitatem persone utpote quia bigamus vel maritus vidue
non tamen propter quamlibet irregularitatem utpote quia non sit de legitimo matrimonio
natus. Si culpa latet et causa potest cum eo qui laudabiliter suum
implevit officium dispensari hoc dicit cenomanensem. Ceterum
cause false et insufficientes sunt ociositas et voluptas, propter laborem
angustias, et propter persecutiones malorum vel propter secreta inspirationem
hic probatur, e c nisi cum pridem. Qui renunciat iuri spirituali
nullo pacto vel condicione interveniente dz renunciare, e de of. del. ep.
pte i. 2 i. de symo. ex insinuatione. Et licet simpliciter et absolute renunci-
averit, si intendit quod aliquid sibi temporale accedat culpabilis
iudicatur apud deum, e de symonia tua nisi. et i q i. qui studet
dic ut, e de symonia § i. Sed si duo beneficia sua libere ac sine
fraude in manibus episcopi resignarent hac intencione quod fiant permutationes

no petat nec ordine karz sit ap. potest aliquis permutacionem eorum
impedire cum ad eo immo resignassent. j. de rer. permut. lic. in tua.
l. vj. et si consent aliquibus dns q ipis permutare volentibus nullius
erit firmitatis j. de re. permut. in eorum. ¶ Si quis autem renunciauit
iuri suo pure et sine condicione postea non audit. 6 de ele. cum int.
i. 2. i. e in presencia. ¶ Renunciacio facienda est in propria persona vel
p. litas. j e c i. i. 2. t nisi. ¶ Sz nunquid pt fieri p procuratorem. host. ·quo·
distingt aut hz madatu spale ad hc et tunc pt fieri ff de minori illud
q sui. aut hz genale et tunc distinguit. qz aut hz genale cum libera
voluntate et tunc pt. aut hz genale tm. et tunc non pt ff de proc.
l. procurator tutorem. et l. procurator cui libera et j de procur. qui ad
agendum l. vj. glosse j. e. cum pluribus incle. ¶ Renunciacio
dignitatis vel beneficij facta p procur. ad hc constitutum tz hz primus
procur. fuit reuocatus ipso tm s. et superiori cui fiebat cessio igno-
rante. n. p. maliciam ipsorum vel aliorum contra ipius fuit contulta
¶ Compellitur renunciare symoniacus et intrusus si aliquos
et tenentur restitue omnes fructus perceptos et quos percipere potuerint
i. q. i. Si quis. ¶ Item cogitur qui obtinuit licenciam renunciandi si re-
nunciare non volt. qz superior licenciam concedendo considerat comodum
ecclesie. aut propriam salutem petentis quorum neutrum volt impedire
j e quidam. et ro est ne superior illudatur ar. 6 de postul. ¶ Bone et
presumitur aut contra eum qui magna instancia et perseuerancia
petit suam renunciacionem admitti de pe. di. i. Simoraw alis non
compellitur aliquis renunciare inuitus vij q. i. Quis et arg. ⊕
j de cle. egro tria dic vt ibi ¶ i. ¶ Nota q intendens renunciare
si vocat superiorem ad recipiendum cessionem et peniteat antequam superior
veniat sibi non nocet. j e lecte. quia tunc est locus penitencie vij q. vj.
Si quis. et hc verum est nisi penitencia alteri sit capciosa ff de reg. iuris
nemo et j de reg. iuris mutare l. vj. ¶ Item pacto renunciari non
pt. qd non dum competit ff de pact. l. pactum nec ius qd est sibi competere

⊕ pastoral. l. vjo. qz renunciacio voluntaria dz esse non coacta. j q me tu ad
audiencia n esset sacerdos lapsus. j de tali egro tria.

ignorat ff de i offi test. l mat. ¶ Effectus renunciacionis e ut renuncias repetere no possit qd semel sponte renunciavit maxime cu iuramento l e ex eo z vii q i qr piculosum. ¶ Item ppt negligentia pt platus remoueri l de of cust. c 1 2 1 q 1 § ecce l hec e vii q i e tamen negligentia l de of archid. ea que. De supplenda negligen. platorum

Visum est ex quibus causis platus pt renunciare ul remoueri. Sz qr quaqz ppt negligentia remouetur z aliqn p aliud supplet. Ideo sequitur de supplenda neglia platorum ul subditorum. ¶ Et circa destituitur quadrupliciter cura pastorali p plati negligentiam l p insufficienciam l p eius carentiam seu absentiam l z p eius culpa. ¶ Item officium plati in quatuor consistit in iurisdiccione contenciosa l i sacrorum collacione l in dispensacione l et in temporali administracione l Sz aut ppt negligentiam possit platus remoueri ut in ti pced. Tamen si quis ad eius negligentia supplet in hiis qui sunt dispensacionis spiritualis ar viii q in archold. z ix q iii in conquestus z c iiii vo. ¶ Item in hiis que sunt iurisdiccionis contenciose l de sen ex bacio z l de of ord. ad reprimenda z c irrefragabili ¶ In hiis aut que sunt iurisdiccionis voluntarie sive non contenciose ut conferre bnficia p capitulum supplet l de concess pben nulla z si capitulum negligens fuit tunc p archiepm ut ibi z l e lic lrarum z c dilectus l ul ad aliud supiorem qd dicit ut l de concess pben. Sulk. ¶ Et distinguere sm p. aut pp negligentiam plati aut capli. Si p negliam plati transfert ptas conferendi ad capitulum ut dctm est aut p negliam capli distinguitur aut totum capitulum e negligens aut minor ul maior ps l Si totum tunc transfert ptas ad supiorem l de concess pben postulasti l in consuetudo repugnat. c de ele cum terra. volterana insi l Si minor ps sit negligens remanet penes maiorem ar c de postul bone ii v qr si l Sz si maior ps no transfert ptas ad minorem si aliqs cu sanum maiorem debeat prouid c de ele lic dic ut c de ele. § Item si maior l z tenet tm tempus a noticia no a vacacione l e lic l z qn pt ordinare al no l de concess pben. qr diuisitate ¶ Nota qd hic l e exemcies mede ubi dr. Si plati verbis

no conferunt ī sup mensas plaitos administratos ul' cecas vacantes
que non sunt de mensa / Et solent hec spales rectores liq obedie-
tiarios. h'rz dyoc' auctore locora sua ul' ap^ta si sunt exempta cōferunt
illa p's. quibz p platos fuant confenda / z no pmittat illa applicari
mensis platorz ul' personibz ꝯuari ¶ In hiis aut q sunt tpralis
administratōis supplet' p eam s p. ¶ P insufficientiā destituit' cura pa-
storalis que supplet' p coadiutore unum ul' duos / q's potit accipe
ul' si no accepit tunc caplm sibi potit assignare / z si nolit recipe
dabit' sibi a summo potifice / qui ī omibz curā gerit. q platus age
pse no pt. ī de cler. egro. pastoral l vj / z c. plt. z ult / vij q i
pontifices / z c. quis / uiora tn pt sine licia supioris delegare
ut in c pontifices. ¶ Et p carentiā seu absentiā olim supplebat'
p visitatore. datū a supiore in hiis que sunt spualis dispensatōis
ho j di obitū / z c. se / hodie caplm pt face. z h' auctem faciendi
j de maio z obi ne olim / z c. epali li° vj° / z pt caplm tam ī
spualibz q in temporalibz ministrare j e Si eps l vj / n caplm
esse negligens / ex tunc archiepe posse mitte visitatore q ministret
in tpralibz z spualibz. Bnficia tn ptinencia ad collōz epi tunc no
pt cōfrē n sit a romo pontifice delegatus. j e eode. l vj / Ulr
nc caplm. j deinst z si caplm l vj / Oz fuant statuti. j ne se-
vac illa ¶ Et tñ p carn plati ꝯcitati forte ul' suspensi. no ppt.
h' tuffit' inedito nec cotentosa nc voluntarie ad supiore devolu-
no fuit negligens in petendo absoloz. j e romana. l vj / z j de concess
pb. quia dubitabit. Si no sit in culpa indignum eligendo / z tunc
distinguere / aut cca minora bnficia z tunc no tuffitur ptas ad aliq-
s eligit' aliqua psona que defectum eius supplet. j de yben. grave.
/ aut cca maiora z tunc dic ut s. e q. ppt negligenciā vo in hiis
aut ¶ No q albi abbes pnt bndice monachos. z alia q ad huius
officium ptinet ꝯpetere. Si epi sunt negligentes in bndtoe abbes /

·Exo·
| e c i. Sed numquid est idem in nigris monachis hostiensis dicit quod non quia
non est periculum tantum in albis sicut in nigris quia albi sepius mutantur
et fecerunt aliquos fore fratres sed nigri non et ideo facienda maior inquisitio
ut e de elec. ubi periculum l vi. Et negligentia dissoluta in prelato mortale
peccatum est quia debet sollicite inquirere et corrigere subditorum excessus
nec excusatur si ignorat | de of archi. ea que et | de negligentia imr
c plt et ipso facto probatur negligentia prelatorum ex quo crimen eius est
notorium nec inde est punitus tunc negligens probatur prelatus. Unde
superior inquirere potest et corrigere subditum suffraganei sui licet ab
possit inquirere | de cens. Romana et c preterea l vi dicit ut ibi
per archiepiscopus. Et negligentia dissoluta preter dolum est ff mand l
si fideiussor i Re. Sed negligentia sola imputatur negligenti | de iur.
c ult. quia negligentia unius alteri obesse non debet ad numquid est sit quod
alterius odio aliquis pergravetur. C. de in of test. cum qui et | de re
iur non debet l l vi. De temporibus ordinandorum Rubrica

Tractatum est supra de electione ministrorum ecclesiasticorum. Sed quia clerici
debent ad ordines promoveri | de eta et qualitate c i. Ideo subditur
hic de tempore et a quo et qualiter sint ordinandi. Unde videndum est quid
sit ordo, de numero ordinum, de tempore in quo ordines sunt conferendi
et cuius potest ordines conferre, et que sint de sacra ordinum et de forma
ordinandi. Ordo est signaculum i sacrum quoddam quo potestas confertur
ordinato ad officium ut sic. Ordo est sacrum spiritualis potestatis ad
aliquod officium in ecclesia ordinato. Quot sunt ordines secundum aliquos
quinque minores sunt non sacri et quatuor maiores sunt sacri. Quinque
minores sunt non sacri sunt psalmistatus, hostiariatus, lector, exorcista
et acolitus. Quatuor maiores sunt sacri sunt subdyaconatus, dyaconatus,
presbiteratus et episcopatus xxi dist. cleros. Et quod psalmistatus sit
ordo expresse videtur xxiii di psalmista xxxiii di seriatim et
per psalmistatum intelligitur clericalis ordo scilicet tonsura | de eta et qualitate cum
contingat. Et de ordine episcopali habetur expressum lxxxiii di illud
et | de presbitero non bap veniens. Alii videlicet theologi dicunt viii tantum
ordines esse dicentes psalmistatum seu tonsuram non esse ordinem

Idem de epatu ar hostien dicit c ubi dicit q hostiensis coping ordo.
z s hic psalmistatus no est ordo s offm canendi psalmos sola iussione
sacdotis z absq lina epi xxi di cleros z xxiij dist psalmista
vl dicitur ordo ptanto q ordinat eciam in canendo. Sic tonsura
dicitur ordo i signum ad ordinem. dat eni in signum regni q inpo compe-
tat. Rasio vo capitis e tpalium bonorum deposicio z ad supna aptacio
qd signatur p capitis rasionem xxij q i duo z sic dat congrua disposicionem
ad ordinum suscepcionem et est simile de catheticismo qui e disposicio
ad bapti z tn cathecuminus no dicitur xpianus xxvij q i cane
De ordine epali distinguit aut dicitur ordo quantum ad corpus xpi
vm aut quantum ad corpus xpi misticum. Si fiat relacio quantum ad
corpus xpi vm tunc eadem est ptas sacdotis z epi z eciam ppe q
ita in veritate conficit sacdos corpus xpi sic epus ut papa Unde
dicitur q sacdos est summus in ordine licet ut supra se nullum habeat xxj
di Cleros ita medium z s h accipiunt ordines inquantum ordinat
ad corpus xpi vm z epatus no est ordo. Si vero fiat relacio
ad corpus xpi misticum tunc epus habet maiore ptate quam sacdos
q crismate fronte signat j de sacra unct c uno v in fronte
z b de consue quanto z ordines confre vtq e de eo z s hic pt
dici ordo sive dignitas z sic no obstant contraria. Sz ordo epor
e quadripertitus i priarchis archiepis metropolitanis z epis
Sz archiepi z metropolitani idem sunt ut xxi di cleros et
priarche z pmates sunt idem xcix di c i Tempus quo
debent ordines conferri e in iure declaratum q tonsura s hostien
pt omni die conferri ar j e consultacionis Item quatuor minores
ordines simul vni vl duobus dnicis diebus vl alijs festiuis dieb
epi pt confre j eo de eo z c i pt eciam seruitores consecrare vt
ibi Sz unquid plus possit epus ad minores ordines pmoue · epo ·
dicit h q sic dum tn non sit ordinacio generalis Sz generalit
conferri debent in eo tpe de quo dicitur in c sequenti Omes sacri
ordines scz subdyaconatus dyaconatus et pbratus debent

coferri in sex temporibus anni tantum scilicet in sabbatis ieiuniorum quatuor temporum et
in sabbato ante dominica de passione et in sabbato sancto pasche ut extra de
eo et hoc v. di. ult. c. nec valet consuetudo contraria ut extra de sane
Et si quis aliter contulerit privatur potestate conferendi illum ordinem
et ordinatus a suscepto ordine est suspendendus caracterem tamen accipit
ut extra eodem quod litteras et c. consultationi. Papa excepit qui die dominico
potest conferre ordinem subdyaconatus ut extra c. i. Item omnes sacros ordines
possunt conferri die dominico continuato ieiunio tam ab ordinatore quam
ab ordinando et sic hoc mane diei dominice sequentis extenditur ad vesperam
sabbati precedentis et ideo sive conferatur in vespera sabbati sive diei
dominice sequentis semper sanctos canonica conferri intelligitur. Sic
intelligitur ut extra litteras et hoc v di. quod a patribus ideo non potest quis promoveri
ad unum ordinem in die sabbati et aliud die dominica quia tunc frustra
ieiunium continuaretur cum quilibet in die sabbato ante cenam et
die dominica ante prandium ieiunus intelligatur et si fiat contrarium
episcopus privatur a collatione utriusque ordinis et ordinatus ab execucione
utriusque ut extra litteras. Unde dicit Bernardus quod punitur in plus quam deliquit quia
non deliquit primum conferendo et tamen in eo punitur et ideo plus punitur
ordinator quam ordinatus quia debuit esse prudentior et quia maior
ac si debuisset inter eos hoc respondere dicit quod uterque tam conferens quam recipiens
in utroque ordine deliquit. Si enim non contulisset vel recepisset primum
non peccasset in collatione vel receptione secundi ordinis, cum tamen fuisset
alias canonice in primum ordinem promotus. Et si fuisset datus ordo
secundus meruit deliquisse in ordinatione primi et sic collatio et receptio
unius est impedimentum alterius ut extra de eo qui furtive ordinem recepit tamen
dicit ut ibi § i. 2 n. Ordo vero episcopalis qualibet die dominica hora
etiam conferri potest hoc l. di. ordinationes i. vero etiam non continuato
ieiunio cum tamen die dominica consecretur et in mane ieiunus qualibet
intelligatur. Idem est quando minores ordines die dominica conferuntur
quia tunc dies dominica et sabbatum duo dies intelliguntur. Et pecti debet

hic consecrato infra tres menses a tempore consensus electionis l. di. postquam
et lxxv di. c. i. et ii de elec. quam sit ecclesie li. vi. dicit ut ibi §.
xxxvi et §. sequitur. ¶ Conferre possunt omnes maiores et minores ordines
episcopi dyocesanis subditis suis clericis / nisi aliquis fuit a summo pontifice
in aliquo ordine promotus. ut e. in distribuendis. ¶ Sed alienis clericis
vel dyocesibus alienis ordines conferre non possunt / nisi fuerint invitati
ut ad alienas dyoceses accedentes ibi velint ordines celebrare
ix q. ii. per totum / vel nisi rogati fuerint per litteras commendatitias ut
in suis dyocesibus clericos ordinent alienos. lxxi di. per totum / et ci-
litteris patentibus causa rationabilis exprimat quare ipsos non velit aut
negat ordinare alias ordinati sunt ipso facto suspensi absque spe re-
stitutionis sine licentia sedis apostolice speciali ut e. de tempore l. vi. ¶ Et episcopus sine litteris
sui superioris ordinandorum [?]. Ut dictum est clericos sciens vel affectata
ignorantia / vel quocumque alio figmento quesito presumpserit ordinare
per annum a collatione ordinum est suspensus / et clerici sive dyaconi absque
superioris licentia possunt minime a vicinis episcopis ordines recipere. ut eo. eod.
qui l. vi. preterea episcopus illis litteras concedere vel eo in remotis
agente vicarius episcopi generales / non autem inferiores prelati religiosi
vel alii nisi eis qui suos clericos aut subditos possunt a quo voluerint
episcopo facere ordinari a sede apostolica sit indultum / nec officialis episcopi cum
ad hoc se officium ipsius non extendat. Sed sede vacante capitulum seu
is qui ad quem tunc temporis administratio in spiritualibus pertinet dare possunt
licentiam ordinandi et nullus episcopus superior quam tunc adhuc. sive is qui
desiderat ad ordines promoveri de eius dyocesi fuit oriundus
sive necnon dyocesi beneficium obtinet ecclesiasticum seu licet alibi
natus fuit, domicilium in eadem. ¶ Item religiosi exempti
et non exempti prioratibus deputati tam priores quam socii possunt
a locorum dyocesanis quamdiu ibi morantur licite ordinari licet
non fuerint de ipsorum dyocesi ~~ordinandi~~ oriundi / ut e. c. nullus l. vi.

Sed episcopus nullum religiosum debet ordinare absque licentia sui superioris quia
potest esse quod eius superior secreta eius commissa noverit ex quibus
ei constat quod salva conscientia negat sublimari in c. ad aures.
Sed numquid archiepiscopus potest ordinare subditos suffraganeorum suorum
sine licentia suffraganei. dic quod non quia episcopus dicitur superior in hoc
casu in c. cum illius in principio li. vi. Item episcopus potest conferre tonsuram
suis subditis non infanti non intraret religionem vel illiterato vel
coniugato non velit intrare religionem vel ad sacros ordines pro-
moveri secundum quod iure conceditur, dic ut in de gu. cleri. § 12
§ sequitur. Et si talibus contulerit vel hominibus dyocesis alienae sine licentia
sui superioris suspensus est per annum a collatione tonsurae clericalis
in c. illius li. vi. Item abbates possunt conferre tres minores ordines scilicet
psalmistatum vel tonsuram hostiariatum et lectoratum monachis suis
et aliis pleno iure sibi subditis et hoc in suo monasterio. Alias autem
et in alio loco non debent huiusmodi ordines conferre si tamen contulerint
[illegible] collatio et hoc intellige tamen de abbatibus qui sunt presbyteri et quibus
sunt impositae manus ab episcopo secundum morem praeficiendorum abbatum ut
in de privil. abbates nisi li. vi°. hoc ipso di. presbytero et in de eta. et qual.
cum contingat hoc idem potest electus in abbatem si episcopus differat
eum benedicere ex de supp. negl. prael. c. i. dic ut ibi § non. Forma
ordinandi quemlibet in suo ordine est talis et primo de psalmista
qui absque licentia episcopi sola iussione sacerdotis officium suscipit can-
tandi dicente sibi presbytero vide ut quod ore cantas corde credas
et quod corde credis operibus comprobes. Ratione dist. psalmista.
Hostiarius cum ordinatur tradit ei episcopus claves ecclesiae de altari
dicens ei sic age sic vive quasi redditurus deo rationem pro hiis
rebus quae hiis clavibus concluduntur. Ratione di. hostiarius. Ho-
stiarii et ianitores idem sunt qui in veteri testamento electi sunt
ad custodiam templi ad quam pertinet claves ecclesiae ut claudat.

z apeiat templu dei ut no ingredit in illud in mudis momi-
re · dicti sunt hostiarij qui psunt hostijs templi ipi eni tene-
tes claues omia intus extraqz custodiut · atz int bonos et
malos hntes iudiciu fideles recipiut z excratos expsunt · et
infideles xxi di cleros inst z xxv · di plis § 1 · Et h' ordo
fuit in veteri testamto designatus / qn dauid cu mystia domus
dnij ampliaret ianitores z cantores instituit xxi di § 1 · v
postea dd / / lector cu ordinat cora plebe / tdit ei epus codice
in quo lecturus est dices / Accipe z esto relator vbi dei hitur9
si fidelit et utilit impleuis offij ptem cu eis qui vbu dei
ministrauit xxiij di lcor / lectores a legedo sunt vocati xxi
di cleros · v · lcores / ad lcorem ptinet lcones pnuntiare z ea
q pphe vaticinauit pplis pdicare i · lege · xxv di § ad lcore
/ In veteri testo dd p cantoribz lcores fuit / z cantores instituit /
xxi di § 1 · v · omia / / Exorcista cu ordinat de manu epi
accipit libellu in quo scripti sunt exorcismi dicete sibi epo /
Accipe et comenda memorie z hato ptatem imponedi manq
sup eugumminu siue baptisatu siue kathecuminu xxiij di
exorcista / Exorciste ex greco in latinu adiurantes siue intepre-
tantes dr · / Inuocant eni sup kathecuminos ul sup eos qui
hnt spm i mudu · nome dnj ihu adiurates sup eu · ut egdiat
ab eis xxi di cleros · exorciste / / Ad exorcista ptinet exor-
cismos memorit retine manus sup eugumnos z kathecuminos
i exorcisando impone xxv di dic c i · § · ad exorcista / In
veti testo fuit exorciste · qndo salomon quenda modu · exor-
cisandi inuenit / quo demones adiurati ab obsessis corpibz
pellebant hui offo mancipati exorciste sunt vocati xxi
di § 1 · v porro / / Acolitus tn ab epo ordinat accipit ab
archidyacono ceroferariu cu cereo · ut sciat se ad accededa

ecce luiaria mancipari suscipit z urceolu vacuu ad suggerendu
vinu in eucharistiam sanguinis xpi xxiij di. Acolitus Acoliti
grece ceroferarij dicunt a deportandis cereis qn legendu e evang.
ut sacrificiu ostendat. Tunc enim accendunt luiaria ab eis no
ad effugandas tenebras. cum sol eodem tpe rutilet, s; ad signu
leticie demonstrandu ut sub typo luis corporalis illa lux ostendat
de qua in ewo. legit erat lux vera q illuiat omnem hominem
xxi xxv di. clericos v. acoliti. Ad acolitum ptinet pparacio lumi-
nariu in sacrario ipse etiam cereu ipse suggesta p eucaristia ppat
i illa q ptinet ad offm ut vasa. z h. i. xxiij di c. i. v. ad aco-
litum. Acolito aut nec alicui pditorum licitum est sacra vasa
altaris ptrac. n. hijs qui ab epo sunt ordinati xxiij di. no
liceat. Acoliti in nec testo no sunt, s; tempe procedente hos
eccla sibi constituit xciij di. § i. infi. Subdyaconus cu ordinat
qz manus imposicione no accipit patena de manu epi vacua
accipiat z calice vacuu de manu vero archid. accipit urceolu
cu aqua batile z mantergiu. vt. xxiij di. Subdyaconus
Sz v. q tempe debeat manus impositor | de sac. it. c. i. Sed q-
deuplex est manus impo pma est benedictoria hoc di. cum zi
q i manus. Sic loq gtrum | de sacr it. c. i. Secda est adiuratoria
de q di. v. oni die. Tercia est ordinatoria q dyaconibus pbris et
epis imponit z no inferioribz | de sacr it. c ult. z hoc dist.
qn dicit hypodiacones grece quos nos subdyacones dicimus qui ideo
sic appellant qz subiacent officijs z pcepta leuitarum z oblaciones
in templo domini a fidelibz xpi suscipiunt z supponendas altaribz
leuitis deferunt hij apud hebreos nathimei vocant xxi
di. clericos. vbi hympodyacones ad subdyaconu portet calice
z patena ad altare xxiij xxi. deferre z leuitis tradere eisqz
ministrare urceolum z aqua manile z mantergiu tenere epo

pbro z leuitis

pbro z leuite planandis ante altare aquam manibz pbr xxv di·
c i § ad subdyaconum et legere eplam ptinet ad eum xxxiii di·
Si subdyaconus· Subdyaconus gaudz eodem pulio quo et dyaconus·
i· deffinis non ordo mirarum q est sacer ordo· j de eta et gl· amilez
hunc ordinem instituit etiam sicut acolitum xxi di· § i insi·
Dyaconus tum ordinat solus epus qui eum bndicit manus sup
caput eius ponit· qz non ad sacerdocium sz ad ministerium consecratur·
xxiii di· dyaconus· unum vero orarium oz leuitam gestare in
sinistro humero pp qd orat z pdicat stolam aut ptem oz habere
liberam ut ad sacerdotale misterium expeditus discurrat xxv di·
unum· leuite aut ex nomine autoris uocati sunt de leui ex
leuite orti sunt· a quibz in templo dei mistici sacri misteria
explebant· hii grece dyacones· latine ministri dicuntur· qz sicut
in sacerdote consecratio· ita in dyacono misterii dispensatio habetur·
xxi di· cleros vero leuite· Ad dyaconum ptinet assistere sacerdotibz
z ministrare in omnibz que aguntur in sacris xpi in baptismo s· in cri-
smate in patena z calice oblationes quoque inferre z disponere in altari
z mensam dei componere atque uestire crucem ferre z pdicare ewangelium
z aplm nam sicut lectoribz uetus testamentum ita dyaconibz nouum preceptum
est· Ad ipsum quoque ptinet officium precum i· letaniarum recitatio· nomina
ipse pmonet aures habere ad dnm ipse ~~pmonet~~ hortatur clamare ipse
donat pacem z ipse annunciat s· festa xxv di· pfecti § subdyaconus
Item ad eum ptinet pallas z corporalia lauare de c· di· i· Nec
dic ut i· de custo· eccl § uestimenta· Item dyaconus non pt
baptizare nec eucharistiam dare ppl'o psente sacerdote nisi necitas co-
gat z iussus sit a pbro· et est necitas cum ulli indiget baptismo
z eucaristia z sacerdos omnibz sufficere non pt· Si autem esset absens
sacerdos tunc pt baptizare z eucharistiam dare in necitate etiam
non iussus· xciii di· dyacones z c· se· z c· dyaconi vero pute-
~~dent~~ tamen theologi z bh· q dyaconi non dent corpus xpi cum
dicat

adhuc non sit ordinatus ar. j de cle. no ord. mi. c. ij. z de bapto di.
ut ibi v. In cicitate. Item dyaconi uti no debent dalmatica
xxiij di. c. oib. Sz hodie oms indifferent utunt. z put ar.
xxxv di. de eiunnio z xi q. iij. epus. In nono testo supposit
minau ab aplis qui vij viros boni testimonij plenos spu sco
dyacones elegerit. quor maximus fuit btus stephanus xcij
di. c. i. infi. Dyacones sunt qs in apocalipsi legim vij
eccliar angli hij sunt vij candelabra aurea. hij sut voces
tonitruor qui pace annunciat pdicat evangl. in mesam reponit
sacdotibz cu sacra bndicat assistut ante sacdotes z orant
xciij di. dyacon. Pbr cu ordinat epo eu bndicente z manu
sup caput eius ponente et oms pbri qui psentes sunt manus
suas iuxta manus epi sup caput illius teneat xxiij di.
Pbr. Sacdotibz et dyaconibz manus imponit ab epo tactu
corli. z h' fieri dz cu orato dr j de sabis li. c. ult. xxiij di.
quorudam. et eor consecrato est filio xvj q i c. eccle eius dcle.
Sz dcu q epus et oms pbri qui ibi sunt sr caput psbiteri
ordinadi imponunt manus xxiij di pbr. ita q epus tm tagat
cum pbri de elevat. ita q no tagat. Sz dyacono sols epus
manus sup caput illius ponit xxiij di dyaconus. Item
sacdos cu ordinat orario utroq humo ambiat s. ut q pbatur
precipit confiscare int psra z adusa utitur per ornamto utroq
circuspectus appeat humo et tempe sue ordinacois ita cose-
cratur ut de uno eodemq orario cute pit z utrumq humeror
pmes signu crucis in suo pectore xxiij di. ecclastica. Item
in sua ordinacon ab epo recipit planeta xi q i epus pbr.
z ar j de pen. degradatio b. In remotor. hij pbri greci
latine senior interptat non p etate ul decrepita senectute. s
ppt honorem et dignitatem qua accepunt pbri noiant. Io

aut psbiteri z sacdotes vocant qz sacru dant sicut epi qui lz sac-
dotes sint tn pontificatus apicem no hnt qz nc crismate frote
signt nc paclitu spm dant vnde aput veteres idem epi ul pbri
fuit qz illud nome dignitatis est no etatis xxi dist cleros
v pbr no ppt canicie capitis s ppt sapiam pbri sut vocati
hoxxm di c presbiterorum z c se // Ad pbrm ptinet sacrm
corpis z sanguis dni in altario dei confice ordes dice z bndica
dona dei xxv di c i c ad pbrm // Et maiorum z minorum sac-
dotu distretio in nouo testo ab ipo xpo sumpsit exordiu qui
duodecim aplos sic maiores sacdotes z hoxii discipulos qi minores
sacdotes instituit petru vo quasi sumu sacdote elegit xxi di
c i c v b // Item cu pbr ordinat manus eius no crismate s
oleo inungunt ar de sacra vnct c vno c ad ephibendu v mag
z xxm di p [¶] Epus cu ordinat duo epi teneat evangeliorum
codice sup caput eius vno fundente sup eum bndicom reliqui epi
oms qui assunt manibz suis caput eius tangat xxiii di epus
z inungi dz in capite z manibz z de sacra vnct c vno c h dit
ut ibi c epus inungit [¶] Consecrari dz epus v metropolitanus De Cōsecrōne Epi·
elegerit ab omnibz conpuncialibz epis ul saltem atribz demadato
archiepi ul aduobz cu archiepo ita tn q absentes suu consssm
cosmat ylexis at si fuit dissensio inter epos maiori imo met-
politanus consentiat qz archiepus sn tribz epis ul duobz nc epi
sn consssu metpolitani pnt epm consecrare [¶] z dz die dnica hora
tercia consecrari ar e c archiepus insi z c nc epi h di c ult z
hoxxi z hoc di p totu z hoxv di c i z plc [¶] z q sint tres epi
e despa consecrationis hoc di porro [¶] z dz epus petere consecrationem
infra tres mses a tpe confirmationis hoxv di qm [¶] Sz qn epus
declinat seu mandato archiepi fuit atbz consecratus infra duos
menses se metpolitani sui pntet aspectibz ut ab illo monitis
ecclasticis instructus plenius qd obsuare debeat recognoscat

et si neglexerit in synodo increpatus a fratribus corrigatur / et si fuerit
infirmitate impeditus, hec suis literis metropolitano indicare procuret
xo di c quis. Episcopatus vocabulum inde dictum est quod ille qui episcopus
dicitur vel efficitur super intendit curam scilicet subditorum gerens, scopi enim que
latine intendere dicitur. Episcopum enim speculatorem interpretatur vnde speculator
est positus in ecclesia dictus eo quod speculetur atque perspiciat populorum
infra se positorum mores et vitam xcx di clericos vel episcopatus.
Ad episcopum pertinet basilicarum consecratio / vnctio altaris / et consecratio
crismatis / et ordines ecclesiasticos distribuit / ipse sacras virgines benedicit
et dispensat vnicuique in singulis ipse est enim preordinator in ante
xcv di c i vel ad episcopum. Item archiepiscopi et primates debent consecrari
a tribus episcopis suffraganeis omnibus aliis suffraganeis personaliter
venientibus ad consecrationem nisi essent grauissima necessitate impediti,
tunc consecratur per literas bonorum di c 12 ij et c ult. nisi 2 / eo Si
archiepiscopus / et dicitur in summa est consecratio ut duobus c ultimis / hec
de vsu de iure comuni. Sed hodie ex de consuetudine nullus archiepiscopus
patriarcha vel primas consecratur nisi a papa vel ab aliis de mandato
ipsius xc xxiii q i precipimus et petere debet pallium et eo uti prout
dicitur c de vsu pal. per totum. Papa debet consecrari ab episcopis cardi-
nalibus qui quo ad hoc funguntur vice metropolitani xxiii di
in nomine domini vel quia sedes. Item solus Romanus pontifex
qui ante ympnum angelicum consecratur et post nomen missarum
sollempnia incipit et perficit in die consecrationis sue potest ordines
celebrare. Ceteri qui inter epistolam et euangelium consecrantur quia consecrati
concelebrant principaliter celebranti ut diuidatur ministerium vni-
tatis non tunc debent ordines celebrare c de ele. quod sicut vel supra eo.
De forma seu de solempnitate ordinum videtur esse ita. Sed quid erit
si aliquid obmittatur de istis. nunquid tenet ordinatio videtur quod non
quia generaliter dicit canon quod si quid est obmissum de hiis que fieri
potuit nichil est actum xxxxviii di c quis. Item si episcopus ordinabit

no fudit budtom sz facit aliud dice orom qz forte no bn vidz lege
no tenet ordinacio -ppm di qrud // Item si vnus ul duo
epi consecrent aliud no tenz consecratio nisi sint tres epi hom
di compiciales z hom di porro contra videt j de sac vnct c vno
impn et de sacr ic c 1 z ult Ez obmissis opinionibz dicas
q ubi invenit in istis ordinibz q aliqua debet fieri de quibz no
constat an sint de sba ul no omnia intellas esse de sba n dicat
expssum in iure q no sint de sba vnde si aliquid tale de quo
dubitat vtz sit de sba fuit obmissum pt ordinatio itearj ex toto
quasi nichil sit actu / qz no intellr esse sitm quid nescit esse
factu hom di pbr / et de 9 di v. Solempnitates et dic ut j
de pbro no bap. § no sz hosti // Ez si quid fuit obmissum
de quo e expssum q no est de sba no dz ordinatio itari Sed
qd obmissum e statuto tempe adhuc ordines conferendos debz
tantu suppleri j de sacra vnct c vno impn z de sacr it c ult
// Tamd si epus no tradidit libz ul calice ul vrceolu ul can-
delabz ul hostiarius no tetigit hostiu ul campana n pulsavit
ul silia que levia sunt obmissa fuiut forte talia contempni
potrut nec obsunt ordinatio ff de ven inspi l 1 § si mapie
ty q tradant in signu eptencois conesse ar 6 de consue c y
ho Expssa sunt alia in iure q no sunt de sba ordinis Ipo
tps j e sane z c consultacoi Sedo etas j e ul no est hom
di Subdiaconus z c in veteri Tcio vnctio j de sac vnct c
vno insi z de sacr it c 1 Terto q ordinadus in pbrm ul
dyaconu recipiat manus impom ab epo tactu corli j de sac
it c ult dic ut b e § pbr Quinto q a ppo epo ordinet
j e q tuslor z c sepe lingo Vio q aliquis recipiat plures
ordines sed no omes suat debita tpm intersticys j e littas
z c dilcus z j de eo q fur or i cu h. Sut aut queda

-6- que no st de
sba ordis

Tpus -1-
Etas -2-
Vnctio -3-
Manuum impo -4-
Epus ppus -5-
Intervalla tpm -6-

de quibz nescit utrum sint de scda ul no ut missi z q tal ordinat
q ordinandi sint iterum z similia q intellas esse de scda epq
expresse contrariu no invenit // Quid sit de ordinat a symoniacis
ul symoniace dic ut j. de sy c quis possit // Ite quid de epato
ul furtive ul psaltu ordines recipiente dic ut j. de cli epom.
z duobz titulis sequitibz De scrutinio i ordine faciendo

Supius visum est de electoe clericoz nunc videndu est de
eorz examinatoe Examinat aut epus si na sit pdens
si docilis si moribz tempatus et in etate qno xxxiiij di q.
epus // Cu vero epus ordinatoem disponit facere omnes qui
ad sacru ministeriu accedere volunt feria qrta an ordinatoem
evocandi sunt ad civitatem et tunc epus ex latere suo eligere
dz sacerdotes z alios viros prudentes qui ordinandoz vita
genus patriam etatem institutoem locu ubi educati sint si bn
litti sint lege dei instructi Si fidem katholicam teneat z
teneat Si aut deinde ut minus dignu et ydoneu ad
sacros ordines suscipiendos epi manibz applicet qd si fecerit
dignitate ecclastica carebunt xxiiij di cu epus ul ptinet
ad archidyaconu ordinandos examinare j. de off archid ad h
c. In quadam qua cu ordinat ab epo ipso petit si sciat illu
que offert dignu ad talem ordine suscipiendu et ipse respondz
qntum humana fragilitas nosse sinit scit ul testificat illu
esse dignu qz illu dz dignu estimare que indignu esse
no novit Si aut illu indignu esse cognoscat epo ul me-
tropolitano prius ad huius scrutiniu veniat secreto studeat
iniciare j eo c inito Et ordinandus si ab eo petat dz pdere
impedimentu xxiiij di c ult z lxxxj di tales hic est um
sisit manifestu alit no De epo q renunciavit epatui

Dictum e supra q clici debent recipere ordines a suo epo
Sz qua aliquando epus renunciat epatui ul zotatu
Ideo subiatur hic quid sit de ordinat ab istis Et primo

de ordinat ab epo qui renunciauit episcopatui. Secundo de ordinat
ab excommunicato. Si quis ergo recipiat ordines ab epo qui renunciauit
episcopatui distinguitur aut renunciat loco tantum aut loco simul et dignitati.
Si renunciauit loco tantum potest conferre omnes ordines si ab aliquo
epo fuit rogatus. Aut renunciauit loco et dignitati tunc iterum
distinguitur. Aut contulit minores ordines aut sacros. Si minores
contulit quia quemque a non episcopus conferuntur insimul destitui poterit.
Et ad maiores si ydoneus fuit promouendus. Si sacros distinguitur
aut recepit ordinandus sciens quod indignum se fecit execucionem
officii non habebit. Aut ignorat et tunc nisi ignorancia crassa fuit
et supina potest cum eo episcopus dispensare. j. e. c. p. et est ratio quare
secundum hoc ignorans recepit dispensatur quia talis ordinator execucionem
sui officii non habebat. Et ideo alii conferre non potuit. j. q. i. statuimus
et j. q. vii. daybertus. Secundo vero ab excommunicato uel heretico quis recipit
ordines distinguitur. Aut enim recipit sciens ordines a tali et tunc
secundum non dispensatur. ix q. i. ordinatos. et ar. j. c. i. Aut recipit
ignorans et tunc potest cum eo episcopus dispensare. j. e. c. ult. Nam
excommunicatus et hereticus eciam conferunt ordines ix q. i. ab excommunicatis
et c. ordinatos. Sed videtur contra ix q. i. c. i. ubi dicitur quod nullam
de consecratis que ab excommunicatis est celebrata. dic quod ibi non fuit seruata
forma ecclesie. uel dicas quod non de consecratis quantum ad execucionem quia quod
non habent dare non possunt. i. q. i. qui perfectionem. De etate et qualitate ordinandorum

Visum est a quibus et quando possint clerici ordinari. hic subiciamus
etatis et qualitatis debeant esse qui debent ad ordines promoueri.
Et ideo videndum est primo de etate. et secundo de qualitate ordinandorum.
Etatis defectus depellit ab ordinibus hoc xxx di. In veteri et c. de
elec. cum in cunctis et secundum iura antiqua diuusmode promouebatur ut hoc xxx
di. in singulis quicunque et c. monachus. Hodie potest quis presbiter ordinari
ex quo attingit xxv annum quod patet extra eo. c. i. tales potest eligi ad de-
canatum et ad regimen ecclesie parochialis et ad alia que habent ordinem

pbralem annexu e de ele cu in cunctis z c li cano ley et qlibz
clis platus pbr esse d3 et pt compelli psbratam bnficij j e
c i z c ptea z c queis Sz nuquid epus pt compelle clicos
bnficiu hntes ad ordines suscipiendos v3 q no qz nemo est
compellit inuitus z epus inuitu ordinas d3 anali pene sb
iacere hoxum di c i z ij Sup hoc sic distinguere qz aut eps wlt
copelle clicu ad suscipiendu ordine annexu bnficio ul digni ti
q l3 vz elctm in archidiaconu wlt eps cogere ut fiat dyacon9
ul electm in decanu arpbrm abbm ul ppositu ut fiat pbre
tunc pt psbratam bnficij l illi9 ul dignitatis copelle ut j e c
i z e de ele cu in cunctis z ho di Innouamus fallit tn in h9
cau cu post elacom et cofirmacom sua sine culpa sua fctus
e reris ar e de ele cu in cunctis ibi Si canoes no obsistat
Canus tn hnc casum no admittut p decre j e c i insi s3 illa
intell cu culpa sua contraxit impedimentu Aut wlt eu
coge ad suscipiendu ordine n annexu bnficio ul dignitati
sub distinguit qz aut nctitas aut utilitas eccie cogit aqs
ad illu ordine pmoui aut no In p° casu itm sbdistinguit
qz aut ille clicus excusat se roe etatis qd se dic gmisisse
aut roe alterius impedimti qd se dicit incurrisse aut sola
voluntate Si excusat se roe etatis gmissi d3 eps pmoue
inferiores ydoneos ad ordine illu z ipm contradicentem remoue
a bnficio qd obtinet in eccia n ab sit valde utilis et nctius
eccie j e qris et ita pt intell hoxum di cosuluit Si vo
excuset se clicus roe alterius impedimti puta pp infirmitate
ul aliud impedimentu corpale ul pcatum no puenies ex
delicto suo n est cogendus qz afflicto no est addenda afflicto
j de cle egr c j et si coget eius applo esset admittenda sa
dz de tutore cui9 excusato no admittit ff qui ap sit l j
§ si quis tutor Si aut sola voluntate se excuset
nulla alia cam ptendes n quia no wlt d3 compelli applce

remota · ad ordines p[re]sbiteratus officii et beneficii · in c[apitulo] queris et hostiensis
di[cit] c[apitulo] iii et iiii · ubi n[on] n[on] exigit necessitas vel utilitas ecclesie n[on] debet
aliquem cogere invitum et si faciat puniendus est · hostiensis di[cit] c[apitulo] i
et ii et c[apitulo] in ista · Dicitur autem exigere utilitas ecclesie quando ecclesia
indiget aliquibus ministris et non sunt in ecclesia alii ydonei · preter
istum quem episcopus vult compellere vel quia utile est quod talis sub-
dyaconus sit dyaconus et talis dyaconus sit presbiter · Necessitas
est quando indiget ecclesia ministro et nullus est alius ydoneus in
ecclesia preter illum · vel quia non habet ecclesia clericos promotos nisi paucos
De sacerdote parochiali qualiter promoveatur dic ut s[upra] de ele[ctione] §
sequitur de electione · Etas vero in episcopo est quod compleverit xxx
annos · ut de ele[ctione] cum in cunctis in fi[ne] i · Idem est in abbatissa
vel priorissa ubi per priorissam monasterium gubernatur · ut de ele[ctione] Indempni-
tatibus l[ibro] vi · In personatibus et dignitatibus in quibus non est annexa
cura animarum potest episcopus dispensare cum illis qui annum xx
compleverunt ut in c[apitulo] permittimus l[ibro] vi · Si autem sint simplicia
post xiiii an[nos] sed hoc potest episcopus dispensare hostiensis di[cit] in singulis
et in c[apitulo] indecorum · Episcopus debet esse subdyaconus quando eligitur in c[apitulo] a multis
Item qui presentatur ad ecclesiam parochialem debet esse infra sacros quando
presentatur · tamen si esset in minoribus · potest tamen sine dispensacione aliqua
presentari in c[apitulo] licet · Si is ad quem · l[ibro] vi · De qualitate ordinandorum
sequitur quia in eis non solum etas sed vita et mores et sciencia requiruntur
ut de ele[ctione] cum in cunctis et in c[apitulo] Indoctos et c[apitulo] ea te et c[apitulo] preterea · Ideo
de istis dicit apostolus i · ad thi[motheum] · iii c[apitulo] oportet episcopum irreprehensibilem esse
unius uxoris virum · Sobrium · pudicum · prudentem · ornatum · hospitalem
doctorem · non violentum · non percussorem · sed modestum non litigiosum
non cupidum · sue domui bene prepositum · Istam regulam declarat gracianus
in decretis · xxxv di[stinctione] § i · nunc autem usque ad l · di[stinctionem] et hostiensis di[cit] usque
ad xl · vii · v[ersus] · Primo precipitur quod sit sine crimine presul · Mo-
nogamus sobrius prudens ornatus et hospes · Casta doces
non percussor non litigiosus · Non cupidus bene disponens non neophitus sic

Talis aplica q(uod) p(ro)sit regula missit. Et lz aplus videat i(n) epo
reglam posuisse tn s(ecundu)m augustin(um) (et) ambr(osium) extendenda e(st) ad
alios ordinandos hoppi di c 1 (et) xxxxiii di cognostamus.
¶ Debz etiam ordinadus esse sine crimine s(cilicet) accatone ul dapna-

Sine crimine

tone dig(n)o xxv di q(uod) mic aut (et) hoppi di c 1 q(uia) reb pene
conuit nam est ut sine pcto ab sit. Sz clis eligat cui(us) copaco
ceti grex ditant xxv di q(uod) mic aut. Si v(er)o pctm esse occultu(m)
no poss(et) impediri a detem ordinis extenore. q(uia) pcta occulta
vindictam no hnt xxxxiii q i pama. ideo no est copelledus
s(ed) monedus pctor occultus 1 e c ulc. Sut aut s(ecundu)m ho (et)c
quatuor considerunda. Primu(m) est qntitas c(ri)mis utru(m) s(cilicet) sit enor(mi)s
ul mediocre in hac cosideat(ur) qntitas c(ri)mis. Secdm e(st) qlitas

glo de crimibi et extende

c(ri)mis utru(m) s(cilicet) sit occultu(m) ul manifestu(m). Tciu(m) modu(m) publi-
catois s(cilicet) an sit p(er) opis evidencia(m) publicu(m) ul p(er) iudic(ium) sntiam
ul spotanea(m) cofessione(m) in iudicio. Istis tribz mois sit crimen
notoriu(m) 1 de cohi cle (et) in c ulc. Quartu(m) satisfactio pcedet
s(cilicet) si egerit vam penitecia(m) ul simulata(m). Si crimen e(st) enorme et
manifestu(m) ut sit concurrat qntitas (et) qualitas no p(ro)movet(ur) et
si p(ro)motus e(st) deponit(ur) nec umq(uam) restituit(ur) post quacu(m)q(ue) p(ro)niam
l di mieror. Si vo enorme est (et) occultu(m) monedus e(st) ut
abstineat (et) no cogendus q(uia) soliu(m) deu(m) h(abe)t ultore(m) xxxiii q v.
pama (et) pacta p(ro)nia pot in officio suo ministrac (et) admaiores
ascendere a de ten ord. extenore (et) 1 de sym excev ex reos ho-
micidii a dete ord c ulc. Si v(er)o fuit mediocre (et) occultu(m) acta
p(ro)nia et tpre ipius potit in suo officio remanere (et) admaiores
p(ro)moui forcius qz in alio tam l di delnis vo. Si mediocre
et occultu(m) acta p(ro)nia et tpre ipius potit in suo officio p(er)manere
(et) admaiores p(ro)moui forcius qz in alio tam l di delnis vo
Si mediocre et manifestu(m) et convictus est i(n) iudicio ul timore
p(ro)bacionu(m) cofessus no p(ro)movet(ur) s(ed) p(ro)motus deponit(ur) hoppi di Si
quis clicus. Si vo publicu(m) est p(er) opis evidencia(m) ul
spontanea(m) confessione(m) pacta p(ro)nia potit cu(m) eo misericor-
diter agi s(ecundu)m q(uod) visu(m) fuit suo epo xxv q ulc Si qs p(ro)bro

z l di pbr z hic intellige qui vam priam egit quasi plata
no restituet l di ut constituet Monogamus i unius uxoris Mōgam
vir no plurium dic ut i debiga ptotu Sobrius z no violent Sobrius
d esse qz ebrius vitac d intempancia potus et tibi dic ut
i de vi z ho cl § Te a crapula z § Te a cibo Prudes d Prudēs
esse ordinadus et d in se hre eplicē pitia s sacre sciptue ut
xxxvi di p totu z xxxviii di ptotu Te sclarium litterarum xxxvii
di § Sz e contra z § se Te sclarium negotium xxxix di ptotu
Ita sacra sciptura z disciplina eccliastica d scie ad subditorum Sacra sciptura
aias informadas xxxvi di c ii z § ecce z c ult Debz etiam Scias sclares
scie scias sclares ad eruditionem ut possit discnē verum a falso et
pcas hre aditum ad scias pietatis ut gramatica dyaletica et
Rethorica qz ducit z erudiunt sepalis homines ad sciam pietatis
no aut ad voluptatem vel delectacionem d scie sic arismetrica
Geometriam z astronomia qz lz in se contineat veritatem
tn no ducunt ad pietate ut xxxvii di § cum igitur z c si quis gramatica
Nam btus Jeronimus fuit ab angelo correptus eo libros cyceronis
legeret eo q vir xpianus paganorum figmentis intenderet xxxvii
di legimus possunt tn libri gentilium ut poetarum ut eis possit
erudi et si quid boni in eis inveniat tanq ppium sibi vendicat lector
et ad bonos usus convertat no quia illi dixerunt ita sz qz in se
bonum est xxxvii di turbat qui dementia Si quis vo z c Re-
latum infine hoc enim fecit paulus xo di Si quis madimorum
et Jeronimus de c di v nunq z augus xxxvi q v nec mirum
ita pn Item d hre pitiam sclarium negotiorum qz no solum Pericia sclarium Negotiorum
spualia sz etiam temporalia d subditis et utilitate pacientibus
ministrare xxxix di ptotu e de renu n cu pro § pdefectu
z lxxxvi di frem adde qd de e de ele § n z § ult
Sz nunquid laycus qui no sit lrās poss recipe ordines
vel caracterem dic ut i decla psal pimpn Pudicus d esse Pudicus

sacdos ut moribz z vbis pudore indesinet ondat vnde incant
gene sponse . i . predicatores tuctud compant plin . di . q i tectur
eud at est ualde pudicud // Ornatus Ornatus dz esse ordinadus
dup.ci ornamto s . intiori z exteriori / Intius ornamtud in v-
tutibz cosistit . quibz dent esse ornati clici et pcipue sacdotes
atqz plati ne ab male sedentes in kathedra iniuria faciat
kathedre . pl di . mlta / Extius ornamtud consistit in quatuor
i incessu habitu cibo z potu . dic ut j . de iu . z ho . cl . q .
It a crapula . eo tcibz q . fe . et detali coniug q . ult . d . tonsuram
Hospes. // It dz esse hospes . i . hospites recipe . na domus clicorz omibz
dent esse comunes xxi . q . i . cum / et hospitalitas hortator
ee no potit qui domu ppria hospitibz claudit plin . dist . q . i .
et qz abraham et loth pro eo qd hospitales erat . anglos recipe
meruerut ut ibid . Oz ita hanc hospitalitate e mody et
discretio adhibenda qz aliqui petut . qi ex debito ut pdica-
tores et plati . et tuc distinguere / qz sunt noti aut no . Si sut
noti et constat eos missos ul institutos ad pdicadu ul ad
platurad recipiendi sunt / Si vo sunt ignoti ul dubitat an tale
offm sit eis comissum pmo dent examinari an ita sit / quia
ita maiora piculo utit / No eni das eis tm tempalia / sz
accipis ab eis spualia in quibz utit magnud piculud plin
di quicstamus et 6 decle / vbi piculu l xj // Alii petut
p sustentacoe corpis et tuc silr distinguere . qz aut potes oibz
dare aut no / In pmo tan debes indistincte dare omibz indigentibz
Inuitat ad hec exempla loth et abrahe / qui cum oms reci-
piebat indifferent int alios etiam anglos recipe meruerut / Nec
discnas int paupem et paupem no eni ex uita corp quos
recipis incedem t retributurus est . de . sz ex uoluntate et
honorificencia mlta z ex nimia pietate hic plin . di . qestam
impu z insi / Ecia ex pietate danda est ela xxj q . iij . cum insi
Idem intlle de quolz manifeste pecante u ppt securitate tibi

neglexit iusticiam ne in tali casu s(ecundum) aug(ustinum) utilius esurienti panis
frangit(ur) tollit(ur) xi q. v. non omnis h(ic) est virum nisi esurientis ad
mortem tue enim quicumque negligat iusticiam de pastu hominum dei
paste. Si v(er)o non potes omnibus sufficere. Tunc dicit ambr(osius) non consi=
deranda s(unt) fidem locum tempus modum necessitate sanguinis propinquitatis
etatis debilitatis condicionis atque nobilitatis // fidem quia fidelis
preferendus est infideli // Causam quia illi qui tenent(ur) capti ab
hostibus sunt preferendi aliis // Locum ut si iniustus incarcerat(ur) vel
in penis aut suppliciis nam si omnibus debet(ur) minus iusto aut plus
Tempus quia si tempore afflictionis nichil a te impetret. Si
tempore periculi quo rapit(ur) iniuste ad mortem plus apud te pecunia
tua valeat. quam vita morituri non est leve peccatum // Modum ut
non totum uni nec simul effundant(ur) opes sed discrete dispensent(ur)
ne forte ex toto aliquis velit relinquere se(cun)d(u)m // Necessitate ut
propinqui extraneis preferant(ur) ita quod tamen prestet na(tur)e non gra(ti)a i. non
detur propter carnalem amorem sed pascant(ur) propter na(tur)e sustentationem //
Etatem quia senes sunt iuvenibus preferendi // debilitate quia
claudi ceci valitudinarii et consiles sanis sunt dein preferri //
Nobilitate i. verecundiam quam ingenuos prodit natales. quam maxime
attendere in hiis qui a divitiis sine vicio suo ceciderunt in ege=
statem h(ic) probant(ur) hominum dei non satis // Sed pone quod pater tuus
infidelis et extraneus fidelis egeat nec potes subvenire utrique quis
eius preferendus. Responsio. Si equaliter indigent pater est preferendus extraneo
in exhibitione nutrimenti. et extraneus in dilectione ac proximi dei t. i.
Sed si fidelis magis indiget prior est preferendus hominum dei paste //
Duplex est elemosina s(cilicet) una cordis et alia pecunie elemosina cordis est
dimittere a quo es lesus. Nam dare indigenti aliquid quod habes a(b)s(que)
et non habes indulgentiam aut peccati quicquid volueris tibi redundat //
Elemosina cordis multo maior est quam elemosina corporis. Caritate elemosina
sine terrena sola sufficit. Illa v(er)o que corporalis est datur si sine
benigno corde tribuat(ur) omnino non sufficit // Item una est corporalis

egenti dare quicquid potes. Alia spiritualis dimitte a quo lesus fueris
tua corrige delinquentem et reduc in viam veritatis errantes ps. xv
di. ta c. se. et sunt vij spirituales et vij corporales. sed vij opera misericordie
que in hijs versibus continentur. Visito poto cibo redimo tego colligo
condo. Consulo signorantem et dubitantem conforta. remitte
Doctor consolare fer ora. Doctor autem esse ordinandus cuius doctrina debet
consistere in duobus scilicet in disciplina correctionis et in sermone predi-
Disciplina correctionis catoris. In disciplina ut corrigat non ex dolo sed ex caritate et
cum discreta lenitate xxiij di. c. i q. ij ... Unde augustinus
sive plectendo sive ignoscendo hoc solum bene agit ut vita
hominum corrigatur xxiij q. v. prodest. et episcopus qui crimina non
corrigit. canis impudicus magis est dicendus quam episcopus. quia
nichil illo pastore miserius qui luporum gloriatur laudibus. perdit
enim memoria mens teneris obligata carceribus et error
cui non resistitur approbatur. veritas cum minime defensatur opprimitur.
negligere quippe cum possis perturbare perversos nichil aliud est quam fovere
nec caret scrupulo societatis perverse qui manifesto facinori
desinit obviare. lxxxiij di. error. et c. nichil.
Pena talium est depositio lxxxiij di. dum in populi. et xi q. iij. irrefragabili
Magnitudo etiam pene et culpe ostendit exemplo heli sa-
cerdotis. j de spon. licet heli et lxxxiij di. legant. et j de off.
or. irrefragabili. Nec debet prelatus si excedat caritatis cor-
rigendo a subdito veniam petere nisi velit ex humilitate. ne
dum nimia servatur humilitas regendi frangatur auctoritas lxxxiij di.
qui. quia sepe ex conversatione pari oritur contemptus dignitatis
ff de off. pro. si observandi. Secus si ex odio. Sed particularis facilius
prelatus quam privatus. quia in cura sua familiaris non vel minor potest prim
evitari xxxv di. qualis. Item doctrina consistit in sermone
Doctrina predicationis predicatoris. In qua tria sunt consideranda. primum in eius caritas
ardens. secundum ex eius vita lucens. tertium ipse actus predicationis
De primo dicit apostolus si linguis hominum loquar et angelorum
Caritas caritatem autem non habeam etc. de pe. di. ij. evidenter. De secundo

Greg. Cuius vita despicitur restat ut eius predicacio contempnatur Vita
in q vi § ita infine / al. de bn docendo et male vivendo deum
instruis quo te debeat condempnare pol. di mlti. vii Jeo.
ut lapinum per cimbry liquidum fluens lavat et no lavatur ita
bona doctrina per malum doctorem auras credencium lavat a sorde
viciorum et peccatorum honorum dist. § ult. et Aug. 1 q 1. Si fuit
et xx q ult. c ult. pena istorum est qz eis caligo tenebrarum
reservatur G. super dicit plati qz si prava vivere preterit tot
mortibus digni sunt quot ad subditos suos perdicionis exempla
transmittunt xi q iii precipue et conc. istos loquitur Jeo. xxxv.
di ecce principes. Videlicet sz in actu predicatoris sunt quatuor Actus
attendenda sc. tempus locus qualitas audiencium modus et qualitas
dicendorum. Tempus ut no loquatur ff sz temporibus optimis Tempus
vii dicitur in levitico vir qui patitur fluxum sanguinis immundus erit
et Gre. super illud apli ad thim. iii predica verba insta / optune
inoptune dicturus inoptune premisit optune / qz si aput auditorem
mentem ipse sua vilitate se destruit. Si hoc inoptunitas optime
nescit / hic probatur plin. di Sit rector mfi. Locus est attendendus Locus
qz predicacio fieri debet in eccia vel in alio loco publico et honesto
no aut in privatis domibus ne inde nascatur suspicio heresis xxx
di si quis extra. vii moyses precepit in exodo ut sacerdos tab-
naculum ingrediens tintinabulis ambiatur. Et si dicat in
tabernaculis predicandum plin. di Sit rector mfi. circa medium. Possunt
tn aliqua bona verba ab aliquo dici in aliis locis in modum Audiencium
simplicis exhortacionis sz no in modum predicacionis ut de hoc eciam qualitas
exponitur circa pn. Sed qualitas audiencium et modus vel qua- dicendorum
litas dicendorum sunt consideranda / qz sapientibus et dignis potest
predicare alta et profunda / Sz simplicibus pauca plana et utilia
vii G. providendum est sollicita intencione rectoribus ut abeis no
solum prava vallomo sz nec recta quidem nimie et inordinate proferatur

q2 sepe doctor virtus pditur cu apud corda audiencium loquacitatis
i tanta i optimitate levigat / 2 cu a pditatib2 vbu ornatur
vel pollitur ab auditorib2 vilis 2 i amis iudicat ptm di Sit
ecce ꝙ pmidendu. n aut cmatiam ul fabulas ioius seu
netulare d2 pdicare. q2 h' tanq nephandu 2 irreligiosissimum
phibet G'. hopp ei di cu mlta / Ideo platus 2 eps deb2
ad disce 2 exemplu boni assume no solu a maiori ul pari
s2 eciam a minori 2 iuvene erudito / vn dr nullus eps ppt
obpbriu senectute ul nobilitatem gn'is a puulis 2 minus
eruditis siquidem forte e utilitatis 2 salutis inquirere negligat
Cui eni rebellit vivit 2 disce atq age bona recusat mage
dyaboli q xpi mebru esse ostendit. 2 potius infidelis q
fidelis esse mostrat. ppp'um di nullus / 2 aug9 ego senex
a iuvene 2 epus tot annorum a collega nerdum anno
patior sine edoci xpm q in se habes / Nō eciam q no d2 cessare
a pdicatõe ul correccõn ppt sannacõm ul pseaucõm ptm di
seruus / h' est vn si aliqui sunt boni int malos / ut si oms sunt
mali s2 est spes de correccõn / S2 si forte peiores efficiunt
de pdicatõe d2 tace 2 dice cu Jerema Solus sedebam. quia
amaritudine repletus eram / ut pt se transferre ad aliud locu
vbi possit facere aliquem fructu / Vnde si vos pseauti fuerint in
vna ciuitate fugite in alia / et in ps° ecce elongaui fugiens
2 paulus damasci pseaucõm passus videns ibi ex sua pñtia
nullu ul modicu fructu adesse latenter pmurum deponi voluit
ut alibi fructu faceret meliore hic pbaui vn q i ꝙ h' eu
suandu etc ꝙ cu aut 2 c ibi 2 ptm di Sit ecce Addo q
dr / delictic ꝙ ult / Percussor ordinari no d2 d h' dc ut
/ de cld. paus. ptotu No d2 platus esse remissus circa iusticia
2 correccõn vn Ambr du vini petit indigno Bñ lacrimulo
ul etiam uberiorib2 fletib2 ad prolapsionis contagiu
puocat remissos facilitas eni venie incentiuu tribuit delinquendi

Non paussor.

xxxiij q iij est iniusta / Secundo debet esse nimis seuerus uel crudelis plo di lx i c ij q2 qui nimis emungit sanguinem elicit iii di demiqz. Et miscenda est lenitas ad seueritate et faciendum quoddam temperamentum ut neque multa asperitate exulcerentur subditi nec nimia benignitate dissoluantur q2 disciplina uel unum multum destituitur si una sine altera teneat plo di disciplina Ideo omnis qui iuste iudicat statum in manu gestat cuius pensio iustitiam et miam portat vera iustitia compassionem habet falsa vero dedignationem cuius et iusti soleat rite peccatoribus indignari plo di omnis et c vera / nec debet esse facilis assumenda vindicta sed ea cognita et consulte super hoc sapientibus et senioribus debet procedere lxxxvj. Si quis vero quia melius est de nimia una quam de nimia seueritate reddere rationem l di ponderet nisi et xxxiij q ult allegat et adde quod de b c q yyy. Litigiosus presbiter ordinari debet duabus de causis / prima est vitium quod consistit in doctrina predicatoris / quia cum sit superbus et arrogans nescit humiliter docere nichil enim impudentius est arrogancia rusticorum / qui garrulitate autem putat / et pati ad lites in subditos tumide intonat plo di q 1. Secunda est vitium quod attendit circa conuersationem / quia litigiosus solet esse adulator scurrilis proditor detractor maledicus iniuidus ioculator et ad iniuria uel offensionem facilis plo di clericus et v c sequentibus. Tertia est quia cum ipse sit litigiosus et pronus prouocare alios ad discordiam non posset discordantes ad concordiam trahere quod ex officio facere tenetur xc di preterea. Cupidus non debet eligi nec ordinari plo di q 1 et xlvj di q 1 et lxxxv dist florentinum. Causa prohibitionis est duplex prima q2 cupiditas est radix omnium malorum et auaricia ydolorum seruitus b de consecratione nec concupiscit et plo di virum et c bonorum / Secunda quia oculus mens excecata cupiditate non uidet quid expediat sed semper videt aurum redditus computat gratius intuetur aurum quam solem plo di sicut et in q v.

Nō litigiosus

Nō cupidus

Bene dispositus
39 di. petrus dya

Venditores / sunt hii clerici negotiari in talibus positi / ne clerici ul-
timo q. dimit aut tres. Bene dispositus domui sue dicitur esse
ordinatus .i. familie sue / dicitur autem bene prepositus familie sue
qui regit eam honeste / a viciis ad virtutes exemplo et
verbo trahendo xlv di. q. nunc / ratio huius est duplex / prima
quia non habet frontem reprehendendi alios qui suos corrigere
negligit / ut ibi dicitur / quia presumitur vehementer contra eum de crimine
neglecte / quod ita magnum est quod deponi inducat episcopum di. dum
nisi familiam suam malam esse sine culpa ipsius / quia corripit eam
sufficienter ei non imputabitur nec propter hoc repelletur a promotione
vel ab aliis licitis actibus xlv di. c. ple. / 2 ult. 2 q. non enim
presumitur tam firma facie contra eum quod per eum steterit donec probetur
contrarium xxvii di. proponunt / Dicitur postea adequatum fuit promotus
dicitur esse bene dispositus domui sue .i. ecclesie sue / quia non dicitur etiam
alicui nisi sit in etate legitima committere. Indecorum enim est valde
ut hii debeant ecclesias regere qui se ipsos non norunt gubernare
ut est extra c. indecorum / 2 c. si / Item nec expectato vel intellecto
ut est eodem libro dic ut in decretali cum per .i. quod puniuntur 2 duobus q. si /
Item commonendos in sacerdotes presertim diligenter instruere vel infor-
mare vel per alios viros ydoneos super divinis officiis et ecclesiastice
sacris. quatenus ea rite valeant celebrare. 2 si rudes et
ignaros presumpserit ordinare quod facile poterit deprehendi. tam
ordinans quam ordinati communiter puniantur quia sanctius est in or-
dinatione sacerdotum paucos bonos quam multos malos habere ministros
quia si cecus cecum ducit ambo in foveam cadunt. ut est eadem sit ar-
2 e. de eta. in fin. Dicitur quem reputavit dignum ad ordinem dicitur
ad beneficium obtinendum ydoneum reputare ut est accepimus. Item
non dicitur plura ecclesiastica beneficia que habent curam animarum annexam
vel dignitates vni quantumlibet persone excellenti vno tempore
committere. sed singula singulis hoc preposito di. singula et vi. q.
i in apibus dic ut in decretali de prebendis q. nullus vel 2 q. si. Item non

dz kayros constitue in eccia aliqua ytonomos ul' mee duos s
clicos pbatos . j e . eo roe . z hoc ipso di polim9 n° dispensatoz
rr . eccia pmquus comittat ut sibi comode q si fecit eptoriet
hoc ipso di decent . xvi q i . epus ecce // Neophitus phibet
ordinari pl'im di c phibent Neophiti dnr novelli in fide
a neos qd est novum et fitos q est fides pl'ixo di eam . It
neophiti dnr novelli in religione c di sicut // Causa hui9
phibitois est dupl'r . pma ne incidant in supbiam . credentes
q fides xpana su' religio multum indigeat eis c di § i z c
eam // Secda causa est qz no sunt expti statum eccie ul'
religionis et io nesciret esse gnes ut se cotempar pdui-
state psonarz sibi subditarz e di sicut // No aut pt no-
uicius eligi in abbem 6 de ele . cu eum . cu in ingrem z c
nullus religiosus l' vi poss . tm in epm ut ibi z pli di
cu sius adde qd habetur . j de ele c i in tkm // It nec neo-
phitus pt eligi in aliqm platoz pl'im di ptcua n° obstat qd
le' de bto Nicol . 6 e vd z ambr q neophiti fuint electu pl'i
di § hm omib z c neophitus qz hic fcm fuit ex inspiratione
diuia ar j de reg iuris . q aiure z c qd alr . l vi // Sz uniquid
nouici9 pt ad ordines pmoui dicut quida q no nec admodo
z donec sit pbatus . ar xvi q m c monstum sly dicut q recipe
pt minores ordines . s no sacros qz solu de sacris phibet pl'im
di eam z c sicut gs . de moribz coiuer xxx di qualis z hc
credo verius n° obstat illud c monstum qz loquit de ignotis //
Visis pm taibz regle aplice // videndu est eciam de aliis no
impedimentis q in eligendo ul' ordinado similit' requiritur
de quibz gracianus psequit in decretis a l di usqz ad lxxviii di s
q no sit solemnit' penites // n° cunalis // no finus // no corpe viciat9
no de pbro // ul' ab illmie nat9 // no adultus in egritudine
baptizatus // no pegrinus ul' ignot9 // no minoris etatis no serui
de quibz p ordine est dicendu // Solemnit' penites no pt pmoui

Neophitus

Solemnit' penitens

l. di. cõpenitentibꝫ / Causa hui9 prohibicois ē quadruplex /
Prima ē ordinis excellentia / qr nõ sunt digni suscipe vasa .i.
ordines sacrorũ qui diutiꝰ fuerũt vasa miorũ l. di. Illud. lꝫ eni
pctm̃ sit deletũ ꝑ pn̄iam remanꝫ tn̄ aliqua cicatrix seu irritas
que ipsũ impedit .i. q. i. ventũ. Scd̃a cā ē timor labendi ex
pristina consuetudine surgens quia ꝑſeñs meditandi. cum9 labem
nõ hꝫ lucidũ sacerdocii dignitate. lxxi di. In sacerdotibꝫ nisi. Tcia
causa ē. scandalũ ppl̃i ut in c. In sacerdotibꝫ. cũ talis pn̄ia
nõ imponat' nisi ꝑ crimine publico ꝫ vulgatissio qd totã cõmovit
urbem xxvi di. q. vi c ult. nõ possꝫ clericis sine magno scandalo
ministrare l. di. De his vero. Qrta causa ē qr nõ hret cõfidenciam cor- fro
rigendi alios / cũ ipse tacitus recolit se comisisse eadē q cor-
ripet ut maiora xxxv di. primũ ꝫ xlii di. § .i. cũ solempnit
penitentibꝫ dispensatur in minoribꝫ ordinibꝫ ꝓpt necessitatem ul uti-
litatem ecclie l. di. placuit nec obstat l. di. cõpenitentibꝫ vbi dr
q eṗus ordinans facere clericũ. dꝫ provari ꝑ vite ordinadi qr illud
intellr cũ ordinat sine dispensacoe. ul cũ indiscrete dispensat
2 siste l. j di. qui in aliquo / Criminales seu obligati ad raciona|bin
3 nisi manu mutilati / corpe viciati / filii presbiterorũ ꝫ illegitime nati nõ
4 5 pnt ad ordines promoveri de quibꝫ dr. j in suis tytulis assignate
6 / Adultus in egritudine baptizatus nõ pt ordinari. qui dũ
sanus distulit baptizari / et post timore mortis constitutus
in egritudine se fecit baptisare lvii di. c. unico / Causa prohi-
bicois est. quia psumit' nõ vere penitens cũ nõ ex voluntate sꝫ
ex necessitate videat' baptizatum recepisse / ꝫ ita psumit' q sint ei pcta
dimissa ut in c. pdicto ꝫ de pe. di. vii nullus / Sunt tn̄ duo
casus in quibꝫ pt talis promoveri. vnus. si post baptismum fides ei9
ꝫ vita pbabilis apparuerit / Alius si raritas exegerit clericorũ
lvii dist. Si quis. nisi et dic ut j. de apo ꝫ it. bap. § ult.
7 / Peregrinus ordinari nõ dꝫ dic ut j. de pegr. ꝑ totũ / Itẽ
Femina 8 qui nõ hꝫ etatem legitimam dic ut s. e. § i ꝫ ii. / Itẽ femia nõ dꝫ
9

ordinatas quia non licet mulieribus predicare nec benedicere nec excommunicare nec absolvere nec penitentias dare nec iudicare, quantumcumque sint docte, sancte vel religiose. xxiii di. Sacratas, et c. mulier. xxxiii q. v mulierem, et extra de monialibus, ff. de regul. iur. l. in feminis. Non dicuntur ordinate quia non recipit caracterem propter sexum et constitutionem ecclesie impedientem. Licet enim beatissima virgo dignior et excellentior fuit omnibus apostolis, non tamen illi sed istis commisit claves ecclesie sive regni celorum, ut de pe. et re. nova quidem. Videtur contra xxvii q. i diaconissam, et c. si quis rapuerit in fi. Dic quod ideo dicitur diaconissa quia legit omeliam que pertinet ad officium dyaconi, et presbytera et uxor presbyteri vel quedam vidua bona.

De Sacra Unctione

Supra dictum est quod episcopus et sacerdos debent inungi in sua ordinatione seu consecratione. Ideo hic subicitur in speciali de sacra unctione. Unctionis due sunt species, quia alia exterior visibilis et corporalis, alia interior invisibilis et spiritualis. Exteriori visibili inungitur corpus, interiori invisibili inungitur anima. Unctio visibilis est signum interioris invisibilis unctionis. Et unctio interior est signum et sacramentum, et si digne suscipitur salubriter agit vel auget sine dubio quod designat, ex. e. i. [illegible] §. stare. Inungitur enim episcopus et ceteri superiores ab eis qui eos consecrant, qui sunt illi de quibus dicitur supra de ele. ord. § consecrati et infra § sequitur. Inungitur vero crismate quod fit de oleo benedicto quod dicitur cathecuminorum vel infirmorum et balsamo tamen mixtis, quia oleum quod dicitur esse de oliva nitorem conscientie designat, per balsamum odor bone fame exprimitur. Hoc crismate inungitur episcopus in corpore et in corde ut habeat intus nitorem conscientie quantum ad deum, sicut quod dicit apostolus: Gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre; et exterius habeat bone fame odorem quantum ad proximum, unde apostolus: Christi bonus odor sumus, quia episcopus debet habere bonum testimonium ab hiis que sunt intus et ab hiis qui sunt foris. Hoc unguento caput et manus episcopi consecrantur; per caput mens intelligitur, per manus opera. Manus ungitur oleo pietatis ut episcopus operetur bonum ad omnes, maxime ad domesticos fidei. Et caput balsamo karitatis ut diligat deum ex toto corde et ex tota

anima et tota mente et proximum suum sicut seipsum. Caput inungitur
propter auctoritatem et dignitatem et ut ostendatur representare Christum de quo
dicit David Sicut unguentum in capite eius. Manus inunguntur
propter ministerium et officium ut ostendatur accepisse potestatem benedicendi et
consecrandi. Unde cum eas consecrator inungit dicit. Consecrare et
sanctificare digneris domine manus istas per istam unctionem et benedictionem
nostram ut quecumque consecraverint consecrentur et quecumque benedixerint be-
nedicantur l. e. q. ad exhibendum. hec benedictio dicitur ab episcopo dum consecrat
manus episcoporum et presbyterorum xxiii q. i c. eam. Rex in veteri testamento in capite
inungebatur hexov (?) d. c. i. Sed in novo testamento a capite ad brachium
est translata ut non ungatur caput sed in brachio vel humero vel armo
in quibus principatus congrue designatur. Iuxta illud factus est principa-
tus super humerum eius et oleo deliniuntur et caput episcopi crismate
confirmatur consecratur ut ostendatur quanta sit distantia inter auctoritatem pontificis
et principis potestatem. l. e. q. in veteri nam magna est distantia inter eos l. d.
ma et c. solite et prout di duo. Simul christianus inungitur
bis ante baptismum. Semel oleo benedicto primum in pectore deinde inter
scapulas et bis post baptismum. Semel crismate sacro primo in vertice
deinde in fronte. In pectore baptisandus inungitur ut per istam
spiritus domini abiciat errorem et ignorantiam et suscipiat fidem
sanctam. Inter scapulas ut excuciat negligentiam et torporem et
bona operationem exerceat. In vertice baptisatus inungitur ut sit
paratus omnipotenti de fide reddere rationem. Unde per verticem quod est superior
pars capitis intelligitur ratio que est superior pars mentis. l. e. q. prope.
In fronte inungitur baptisatus ut libere confiteatur quod credit quia
corde creditur ad iustitiam ore autem confessio fit ad salutem. Semel ante baptismum
ungitur oleo benedicto tantum et post baptismum sacro crismate quia crisma
soli competit christiano cum dicatur a christo. Per frontis crismationem manus
impositio designatur que confirmatio nominatur quia per eam spiritus sanctus datur
ad augmentum et robur. Unde ceteras unctiones simplex sacerdos vel presbyter
potest exhibere. Confirmationem autem non nisi solus episcopus conferre potest
quia de solis apostolis dicitur quorum vicarii sunt episcopi quod per manus

impositionem spiritum sanctum dabat in fronte et de con. di. v. de hijs manus
et c. se non valet consuetudo quod sacerdotes debeant confirmare b. de conse-
cratio ymmo nichil conferunt nec obstat xc. v. di. pervenit ubi presbiteros con-
firmabat quod ad tempus illud concessit gregorius propter scandalum ex indulgentia
speciali. Sed hic non possit episcopus sacerdotem delegare nisi esset episcopus vel
archiepiscopus ar. in de consue. extra. vel ab. Aq. dicit ut eo c. per aquo
Unctio extrema sic diffinitur Extrema unctio est linitio olei sanctifi-
cati facta ad relevationem utriusque infirmitatis scilicet mentis et corporis vel sic
Extrema unctio est sacramentum exornatum infirmis per oleum sanctificatum sancta
conferens infirmitati remedium contra peccati reliquias et si expediat
allevationem conferens infirmitati, unde ait Jacobus infirmatur quis in vobis
inducat presbiteros ecclesie et orent super eum ungentes eum oleo in nomine
domini et oratio fidei saluabit infirmum. Presbiter et non alius est minister
huius sacramenti et oleum de oliva ab episcopo benedictum est materia hic probatur
in c. q. Stare et c. ad exhibendum. Verborum forma est talis: per istam
suavissimam unctionem et suam piissimam misericordiam dimittat tibi deus quicquid
peccasti per visum et sic de ceteris sensibus quod corporis loca specialiter principaliter
inunguntur scilicet oculi aures os pedes et manus. Quidam addunt
pectus et renes vel umbilicum in quibus est delectatio veneris
sed non oportet. Ungitur etiam secundum ecclesiasticum morem cum consecratur
altare cum dedicatur templum cum benedicitur calix in c. q. ungitur

Dictum est de sacra unctione **De sacramentis iterandis vel non**
que aliquando obmittitur b. t. pp. impu. et sit in ideo ordine huius
subiciatur hic de ipsa et de omnibus sacramentis iterandis vel non. Videndum
est ergo quid sit sacramentum quid signum quid sacrificium quot sint sacramenta
quot eius species et quis eius effectus. Que sacramenta possint iterari et que non
Et que sit pena iterantis. Sacramentum est sacre rei signum. Item
sacramentum est invisibilis gratie visibilis forma de con. di. ij Sacrificium
et c. sacramentum. Signum est res preter speciem quam ingerit sensibus
aliud aliud faciens ex se in cognitionem venire de con. di. ij signum. Sa-
crificium visibile est invisibile sacramentum id est sacrum signum c. di. sacrificium
sacramentum scilicet species panis et vini que sunt sacrificium visibile et signant

inuisibile corpus xpi quod est sacm̃ gracie · s de pe di ii c i · Et vna i q i · ulti z ij de cel · mis · cu marthe · Quot sunt sacra Pro vij q in hic versu continet · Abluo firmo cibo purgo vngit z ordinat vxor · que bn dixit vij s vij virtutes · s ut baptismus sit sacm̃ fidei

fides · sn bapto enim fides inciat · Extrema unctio sit sacm̃ spei · qui

spes · eum inungit spat spale de multis gracie · et de mia dei · Eucaristia

caritas · sacm̃ caritatis · vij angg li° viij° de unitate uocat h' sacm̃ amoris

fortitudo · Confirmatio sacm̃ fortitudinis pp pugna spiritualem ad quam ille

iustitia · confirmat · pnia sacm̃ iusticie pp satisfactionem in qua redditur

prudentia · vnicuique quod suum est · Ordo sacm̃ prudencie pp claues scie q

temperantia · dz esse i ordinatis · Matrimonium sacm̃ temperancie eo q libido in illo sacra honestate excusat inperata · hic pbari pnt · j de pbro n bap · nemes · s t pp · Et scire z Et infronte · de q di ij omnia · pum q vj · Si res et de pe di iij · Satisfo · et xvj · q i · Et oce z de pe di i · vbu z xxx q ij · Et hijs itaque · Species sacrorum sunt due s aliquos quedam sunt necitatis z quedam voluntatis · Sacra necitatis sunt v · vz baptis de q di iiij · firmissime · Confirmatio de q di v c j z ij · Eucharistia de q di ij · Et si no frequenciis et j de pene · et re omnis · pnia ut in c omis · et de pe di i · no pt · Extrema unctio · s t pp · Sz confirmatio et extrema vnctio no sunt ita necitatis q no bn saluaret homo sine illis n ea contempneret recipe · et ideo dnr sacra necitatis quia ea loco et tpre quilibet suscipere tenet · Sacra voluntatis sunt duo s ordo h'rm di c j z i z c i z mm · xxx q ij · v no est · Vel dic s p · z melius · Sacrorum aliud est necitatis tm ut baptis · z hoc aquocumque datum fuit · dumodo in forma ecclie pficiat ad salutem · s · de pe · trini c i · Sacm̃ · et dr necitatis q sine eo no pt quis saluari si contemptu dimittat · de q di iiij firmissime · ab si no contemptu bn pt saluari · j de pbro no bap · p totu · et de bap · debitu · Aliud est dignitatis z necessitatis · ut confirmatio · dignitatis quod ab epo z no ab alio confert · s de con · sue quito · et s c pp · infronte · necitatis quia si contempnet no saluaret · Aliud e necessitatis

9.

et ordinibus ut

et ordinis ut pnia eucharistia et extrema unctio · ordinis quia
ab ordinatis sunt claues ecclie · de pe di · c · j · § · una · z | de pe
et re · omnis · 3 · t · pps · c · vno · nisi in articlo necitatis ubi quis
posset confiteri z layco · de con di iiij · Etiam e necitatis qz si co=
tempnat nemo pt saluari · Aliud est dignitatis z voluntatis
ut ordines dignitatis quia a solo epo conferunt · 3 de epo ·
qui re · e c j / voluntatis · quia sine illis pt quis saluari · 3
de pe di c j · infi · Aliud e voluntatis tm ut mrim · na sine illo
pt quis saluari · qz no expedit homi ad regna celestia cedenti
nube · xxxij q · v · tuc saluabr · Ista iiij^or sacra · bapts eucharistia
mrim et cofirmato se hnt sic excedencia et excessa · qz bapts
excedit alia ratione efficacie · de con di iiij pbaptm · eucharistia
ratione dignitatis et sanctitatis · de con di ij nichl / Confirmato
roe conferentis · de con di v manus · Matrimoniu roe signatis
| de big · debitu viij · v · Maior in effcu · bapts · corpus in esse ·
Coniugiu signo · sed · ordo · crisma misterio ¶ Effectus sacri
est ut talia qualis ipe [illegible] attendit · bonis bona · et malis
[illegible] ac sunt mala · secundu ac · j q j · dicit · declarauit / z de q · di
ij · hic sca · bonis sunt ad salute · et malis ad iudicium · vij · apos
Qui manducat z bibit indigne · iudicium sibi manducat z bibit
ut in c · hic sta · vnde dicit canon · qz sacra no debent coferri
nisi penitentibz · xxv · di · Illud · hz e viij · de pets manifestis qz
pro occulta no possent alicui negari sacra · n · p admonicioz secreta
ut publice in generali sctam · de con di · ij no phibeat / z 3 de te
or extende · Sacra sunt · sun omis locu no hz in istis tribz sacris
s · bapto ordine z cofirmacon · De pmis duobz dr · j q j · quod
qz neut facienda est iniuria · dr aut · s iniuria fieri sacramento ·
qn no itanda iterat · qz pma collato n ualeat · j q j · sacra / de
cofirmacone hetr expsse de con di · v · dcm / Reliqua iiij^or sacra
pnt ut vr · itari · de pnia z mrio · et eucharistia cottidie vide9
de extrema vnctione similr quociens aliquis infirmatr · cu sit me=
dicina corpis et aie vr · qz apponi possit et debeat medicina

nb.

ty
ar & t xpo q̄ stare v̄ depma iacob / z poc v. di illud / Statu in tribus
pmis / quae no pt fieri iterato absqz iniuria / est qr in prima
collone tualz corp ipmit caracter in aia . q̄ in morte non
sepat abea / vnde si aliquis resuscitaret no esset baptisandus
reordinadus ul reconfirmadus / Secus in alys qtuor sacris
s q̄d pbat augu⁹ . 1 q 1 . q quida / xxxv q vii licite / vn ibi dr
glo q mortuo alto coniugu desinit esse vinclm mrij qr id
vinclm ita e in homie . q nc in corpe nc in aia nc in vtroqz
Ideo homie mortuo dissoluit mrij z in hit concordat regla
apli qui dicit / q mortuo viro mulier soluta e alege viri cui
wlt cu nubat in domino . j . de spis nup . c ult . Et baptimi
caract est inherens aie inseparabl . 1 q 1 . q quida z p illu
caracterm distinet aia fidelis ab infideli / Ideo si dimo miraclo
resuscitaret quis . no debet baptisari / sicut euenit de lazaro . z alys
Idem de ordine z cofinacon . qr carat i pmit / de mrio secus
est dr / vnde lazarus sua vxore no posset repete postqz re-
suscitatus est si eius mors fuit nalis / Aly dicut q fuit mi-
raculosa . et si . illos posset vxore repete / qr p talem morte no
desinet esse mrij / Aly dicut q nullu sacrm est iterandu
qr nulli sacro e iniuria facienda / go nullu sacrm e itand /
de con di iii ostenditur / et qr dr . q qtuor itant / ipi dicunt q
hz quoda respectu dicant itari . eo q sepius ab aliquo sumunt
qr eadm hostia no bndr itm . nc oleu nc mrij . j . de spis nup .
vir aut / z pnia tn imponit cu solepnitate sed / hz pnata
imponat q homo pctat . Vnde ambr . Sicut vnu e baptisma
ita vnica est pnia l di q̄ pt / Dicitis q sacrm tribz mois
dr itari / vno mo qoptr efficientes ut pote cosecrate ul cosiciete
z scdm hc omne sacrm est itabile . qr idem epus sepius cosecrat
oleum z corpus xpi z ordines z baptm . z sic de alys / Scdo
mo dr sacrm itari respcu suscipientes . ut cu ab eod idem sacrm
no mo sz sepe suscipitur . z hz itatio est in quibusda et non
i omibz . Omit em aliq sacra q plies coferunt qr istituta

sunt in remedium malorum que frequenter accidunt / prima in remedium mor-
talium / eucharistia venialium / extrema unctio utriusque / et nunc in remedium
formationis. Illa autem que caracterem imprimunt non possunt iterari
propter caracterem qui est indelebilis. Tercio modo dicitur iterari sacramentum
si eadem verba in minori super eandem formam in minori proferatur ad eandem
sanctificationem et sic nullum iteratur / quia sic verba significativa videntur
insufficientis efficacie respectu sanctificationis illius materie. de
con. di. iiii. audit. Sed obicitur de extrema unctione in qua videtur eadem
forma verborum iterari super eundem infirmum / non aliter se habent et
sic alternant / hoc est non ubi alia infirmitas supervenit vel
eiusdem infirmitatis magna fiat commutatio. Nota quod ubi est
ad obmissionem quod non est de substantia sacramenti quod illud loco et tempore competenti
debet suppleri in e. c. i. et ult. Si non sit dubium de toto iterare dicit
ut b. de te. ord. et de forma et in deprehensio non bap. et Nota secundum Hostiensem.
Item si scismatici vel excommunicati seu alii sepelierint fideles non
consentientes sue infidelitati / vel induuntur sacris vestibus fuerint in
altari celebraverint nec debent corpora inhumari / nec vestes benedici nec
vasa sacra seu altaria consecrari. Pena iterantis baptismum con-
firmationem vel ordinem secundum leges est decapitatio. et ne sanctum bap.
it. l. i. Sed secundum canones dicit ut in de apo. et it. bap. et si qua pena

Inter alia que impediunt De filiis presbiterorum ordinandis vel non
ordinandum vicium originis prestat impedimentum ut in
spuriis adulteris filiis sacerdotum et ex illicito natis. Ideo videndum
est quare prohibentur ordinari / propter hoc quod lex divina spurios et
manzeres prohibet intrare usque ad decimam generationem b. de
ele. Innocentius et in qui fil. sit l. pueriabilem. Ratio prohibitionis
1. legis divine est triplex / primo de testis patrum criminis. Secundo quia tales
2. filii solent esse imitatores patrum vi q. i. quisque et c. cum militibus
et lvi di. Si gens anglorum unde sepe solet filius similis esse patri.
3. / Tercia causa est quia nullibi personis et infamibus committi non debet
dignitas clericalis in de excess. pl. Inter. Sacerdotum filii vel
ab illicito nati si intrant religionem monachorum vel canonicorum
seu aliorum regularium per sedem apostolicam approbatorum ar. b. de noto. quod notum

Dicitur quod non iteratur forma super eundem infirmum.

.Ro.

l vi° de ime. coi. § al. sint ydonei pnt ad omes ordines pmoui
l vi dist. j § 2 j e c i Religionis ingressus tollit omem irritate
corpo q in insi / z mochatus omem maclam abstgit i auc de
mochis impu / Sz ur contra. §. q no tollit irritas pingressu
religionis j de apost. q liraz / z j de ptis Jnquibusda
Distingwe aut illa irritas surgit ex ppo delicto z tuc no tol-
litur pingressum religionis Sz p sancdm religionis cu eo
dispensat / j de eo qui fur or r. c i Sic intelligo contraria aut
no sgit illa irritas ex ppo delicto ut j de p°. can. precedens
tunc ingressum religionis tollit illa irritas. ita q sine di-
spensacion pt ad omes ordines pmoui ut j e c i // lz aliq dicat
q i mentro cau tollit § rfert tm ad facultate dispensandi
ad dignitates ei ul placoz z ptus. seu ad alia bnficia cura
aiaz hntia no pnt sine dispensatone se. ap. pmoui et si
pmoti sunt dent remoui j e c i z ult. Si v° remansint in
sclo no pnt ad sacros ordines pmoui nc ad placoz nc etia ad
bnficia cura aiaz hntia psonatus siue dignitates sine di-
// Nam et legatus spensacion sedis ap.// in hoc dispensac no poss. j e dilcus. q
h intelligit vi delliis qui non sunt missi a late u in eoz
pulegio contineant / Sz cardinales legati qui quasi ps corpis
ppe intelligit vi q in § Si quis cu militib z j de penis.
felicis l vi maiore em ptatem hnt q alij legati j de off. leg.
nolentes z c. officij l vi / Ite epus dispensac no pt cu illimis
ut ad sacros ordines. dignitates psonatus ul bnficia quibz
cura iminz aiaz pmoueant. pt ei ut ad minores ordines z
i bnficio cu cura no iminz aiaz dispensac j e ls qui defecti
impu. l vi // nc obstant iura j e nenies q pp fecit ei graciam i
adiu epi qui eum sacent ordinavit et si ignorant tollat
ut insine dict z j c proposuit // Illud c ep tuismissa intellz de filio
nato ex plima vpore ante sacerdociu z in c ex tua fuit indul-
gencia et ideo expone ibi consolaconi i supplicaconi / Item
filij sacerdotu nati ex lima vpore ante sacru ordine de iure
tn ad omes ordines z dignitates possunt pmoui j e adh. Sz

nec legittimi filij sacerdotum nec illegittimi cum quibus dispensatum est a
sede apostolica ut ad sacerdotium valeat promoveri obtinere possunt illam ecclesiam
vel vicariam quam pater eius habuit nulla persona media tanquam persona
vel vicarius perpetuus absque dispensacione sedis apostolice. Secus si pater
non fuit vicarius perpetuus sed ad tempus solummodo ministravit ut
[illegible] cum quererete et c. de eptimissa constitutus. qui ad
extirpandas et c. michael. Sed nichil est dictum inter legittimos et illegittimos
quia legittimi in eadem ecclesia in qua patres eorum sunt vel fuerunt canonici
vel prelati poterunt canonizari dummodo non ad illas dignitates vel
prebendas quas patres eorum tenuerunt. ut est ad hec. Sed illegittimi nec
canonici nec prelati possunt esse de iure in illa ecclesia in qua pater suus
est canonicus vel prelatus quia indecorum est ut in altaris officio
illegittimus filius impudico patri ministret, ut est ad decorem. Sed idem videtur
de licito ut est ad abolendam. Ideo distinguere secundum hostiensem. Aut filius
est legittimus aut illegittimus. Si sit illegittimus non potest instituti
canonicus vel prelatus in ecclesia secularium in qua pater eius ministravit ut est
ad abolendam. et expone ibi maxime i. tamen vel dic filij naturales
s. et illegittimi et maxime super spurij et tunc planum est. sed in ecclesia
reguli bene possunt esse monachi simul vel fratres pater et filius. quia patris fratres
non prohibentur intrare religionem ob illius c. ad abolendam a
contrario et ut est c. i. Si est legittimus aut prebende sunt distincte
aut non. Si non sunt distincte potest fieri canonicus quia non videtur
ei succedere ut de prebendis dilecto. Si vero sunt distincte distinguitur
aut vult instituti in illa ecclesia in qua pater eius ministravit et
tunc non potest nisi media persona intercesserit ut est constitutus et c. ad extir-
pandam aut in ea in qua pater non ministravit et tunc potest ut est ad
hec et c. cum decorem. a contrario sensu. Nota est quod filius non potest
habere illam ecclesiam vel dignitatem in qua pater ministravit immediate
ne patri filius succedat quia in ecclesia successio esse non debet unquam
quia i. apostolica et ut de iure patronatus consuluit. Sed nunquid hec prohibitio · qo ·
extendere ad nepotes dicunt hostiensis quod sic quia nomine filiorum etiam
nepotes continentur ff de verborum significatione liberorum et ar. ff ad materiam filium.

Alii dicunt q non tamen nepos pt hre illam ecclam quam auus
hunt i mediate qr pene interpretacione legum artande sunt de pe-
ni i pene ff de lib. z post ad grindl. et de ritu nup. li. Ego
host. distinguerit dut viuit filius sacerdotis pr nepotis. tunc
potest nepos obtinere ecclam in qua auus ministrauit. sic le-
gunt iura ultimo allegata. Si aut mortuus est z tunc
no potest nepos obtinere ecclam qr i mediate auo succedet
sic intelligunt pma iura In collateralibz no phibet qn fr
possit s b. hre ecclam quam alr fr obtinuit imediate
ar. j de off. del. c. eoptr ex quo no est phibitum vr concessum
s de trisd. int corp. ¶ Sz quo potest pbari contra aliqui q sit
q° filius sacerdotis si negauit se esse filium sacerdotis. Ego s b.
si natus fuit ex illa quam tenebat. secum publice in domo
in concubinam. psumit filius illius sicut ille qui natus est
i mrimo psumit filius qr pr est ille quem nuptie demo-
strant ff de in ius uoc. qr mat. z ita psumptione talez dicimus
filium quem talis cohabitacio filium ostendit z qr fuit i possessione
filiacois c. de fide l. iiij ¶ Sz si no fuit natus de tali co-
q° cubina qualr pbabit. Ego dico q ille appellabat eum
patrem z contra ab omnibz appellabat z noiabat filius j de
pbac ptuas et ex dilatone sola hz quis tam filius appbet
j de psump. afferte et statur illi psumpcioni nisi expresse contrarium
pbet. c. de pbac. no nudis z c. de test. nec z pfessio Sz
q° quid si mulier que virum habebat durante mrimo concepit filium
a sacerdote ul ab alio z postea mr sua dixit ei q erat
filius sacerdotis nunquid potest esse pbr. et obtinere bnficium
curam hns aiarum. host. dicit q sic qr pfessio matris no
nocet filio. c. de testib. l. nz pfessio z ff de his q sunt sui
ul al iure filium. hc est tamen n consciencia sua eum remordet
quia qui facit contra consciencia edificat ad iehennam j de rest.
q° spol. literas. // Quid si aliquis n sit natus i mrimo z post.

pat ducit ~~uxorem~~ matre · ipius in uxore inquid iste de iure
cōi sicut legittim9 potest pcede | mon͂ | distingwit aut pater
potuit illam legittime hēre in uxore tpe conceptōis · q2 tūc
nullū erat impedimentū legitimatus est filius psequēs mim et
succedit in hēditate · tanq legittim9 et ad omēs actōs legitimos
admittit · et sic ad ordines etc si mat post filii natiuitatē
nubat alti et post mortem mariti nubat cū pre pdti filii ul
eq° pr duxit aliā qua mortua duxit istam · Secus si pp
aliquod impedimentū nō potuit esse mim int ipsos parentes tpe
conceptōis · q2 tūc nō legitimat ples licz tollat impedimentū
| qui fil · sint leg · tanta | z in aut quibz mois na · ef · li tit
pn · coll · vi · ℂ Cum illtime natis triplex dispensatō adhibet,
a pp · magna ut ordinetur et instituant in aliis ecciis apena | Mag
si fuint filii pbrorz · ul in quibz licz si fuint ał illim | e pñcīa
a contrario | Maior ut etc in pena · aliquo tn medio | e ep̄is | Maior
missa | Maxima ut in pena nullo medio | e ueniēs et c | max
eptua · Dispensatū fuit cū illtimo · ut possit ad ordines pmoū
et obtine bnficiū etiā cū cura aiarz · inquid ptexptu hui9 | q°
dispensacōis potest plura bnficia obtine dic q n n vmiā | e
ts qui defectū l vi et si impetrauit post dispensacōem · ut possit
plura bnficia obtine tacita pma dispensacōe · Scda dispensatō
nullius est momti | e Si is cū q° · l vi · Idem si tacuit q pr
eius in illa ecca imediate ministrauit | e c · y · Si pp° cū aliquo
dispensetur ut possit ad ordines pmoū tm de minoribz ordibz
est intelligend etc si dicat q possit bnficiū obtine intelligit
de bnficio sine cura ul dignitate | e licz · ac | · de pe · z re ·
Si epus l vi · Secus si dicatur q possit hēre bnficiū cū cura
q2 tūc de maioribz et minoribz ordinibz est intelligēdū cum
sacdos debeat esse qui hz curā aiarz · s de eta · et qual · c · i ·
z s · de elc licz canon · l vi · Epus tn pt bn dispensare cū
illtimis ut ad minores ordines pmoueant et ut obtineat
bnficiū cū cura nō iminet aiarz dūmō sit tale q p epm

ualeat dispensari j e is qui desiit in l vj ut matrimonia vel
capellas Utrum legittimatus ad actus ecclasticos et spirituales sit
legitimatus ad actus seculares. dic ut j qui fil' sint le' legittimant'

Post de servis non ordinandis et de eorum manumissione Rom

impedimento originis agendum est de impedimento condicionis
qr servili libertas clericalem non accipit dignitatem l iiij di. ad
mittunt' videndum est quales servi possint ordinari. Quid iuris
sit si fuerit ordinati sine manumissione. Et quales manu-
mittant' qr de servis iudeorum et paganorum dic. j de iudeis c.
ult Nullus servus sive ecclesie sive privati dz ordinari nisi prius
fuit manumissus l iiij di c. ij et iij. Causa prohibitionis est
servilis vilitas. et clericalis dignitas l iiij di. admittunt' et
j e de servorum. Servi ecclie possunt manumitti et ordinari re-
tento opere quo adh't ut non inueniunt ecclie nec accuset ea
nec testificarent' contra eam. al' in servitute revocent' l iiij di qui
ex familia xij q ij dyaconi et j e de famulis ymo adh' tenet'
et adhuc reatibus operas h' non sint imposite noiatim ut in c dyaconi
non tu tenent' servire perpetue in eccla in offo clericali n' opposite
sit dictum in manumissione et ordinatione j e eo libencius et
dicto qd dictum sit non revocabile in servitute si non serviat in
diuinis n' admonitus sit contumax j e nullus. Si vero sit
servus privati non dz promoveri nisi prius adeo fuit consecutus ple-
nissimam libertatem ita qd nullum opus teneat' prestare promo-
ut obsequium temporale l iiij di c i et ij et c. quicumque et c ult
pt tn spiritualia tenere ut si serviat suo dno in diuinis ab in ser-
uitute redigat' si hic fuit appositum in manumissione.
c nullus et l iiij di frequens infra. Si servus ordinatus fuit
an qr manumittat' distinguit' aut ordinat' sciente dno
et contradicente tunc servus remanet et restituit' dno ex si
Glo de servis non ord et de servorum — sacerdos sit factus l iiij di frequens et c ex antiquis Quidam
dicunt contrarium de sacerdote. Si vero sciente dno et non contradicente

statim liber est l. iiij di. si servus. Si servus sciente domino ut dno ignorante
servus ordinatur distinguere aut sciente epo vel presentatore aut
ignorante. Si sciente epo vel presentatore q esset servus statim efficitur
liber. Sed epus vel presentator tenetur dare dno duos servos eque
bonos l. iiij di. Si servus absente et h' si alter tm scivit si
aut ambo sciverit. dabit unum presentator ordinator et aliud
presentator. Sed si neuter h3 unde solvat dno restituatur sed distinctionem
que sequitur. Aut ignorante dno et epo et presentatore servus
ordinatus distinguitur aut e in minoribus ordinibus tunc deponitur
et manet servus l. iiij dist. nulli ex antiquis et c. frequens.
Aut in sacris si e dyaconus dat vicarium pro se vel si non h3
ipse in servitutem redigatur l. iiij di. ex antiquis et eod. peculio gaudet
subdyaconus, c. Miramur et ar. s. de eta et qual. cumulatis. Si
vero est sacerdos statim liber est. Sed amissione sui peculij multatur
ut in c. ex antiquis si aut peculium non h3 serviet dno in officijs
divinis ut in c. frequens. hec e verum si infra annum a tpe ordinationis
fuit a dno requisitus alias liber erit l. vij di. si servus sciente
Si vero monachus efficiatur usque ad triennium a tpe ingressus pt
eum tm repetere ultra aut manet monachus et liber ut i c.
Si servus sciente. Sed que e ro q dns non pt repetere servum or- q°
dinatum in seculo nisi usque ad annum sed monachum usque ad triennium
Innoc. dicit q si sit sacerdos cui culpa appet et pt de facili reperiri
Sed si sit monachus occultatus est non pt ita de facili reperiri
ideo maius tpus dno datur. Sequitur videre quales manumittat
et primo quid sit manumissio. unde servitus habuit originem
et quis possit manumittere et quales. Manumissio e datio li-
bertatis. qz quamdiu quis in servitute est manui et ptati suppositus
est. Sed manumissus est liberatus a manu et ptate dni inst.
de libertinis in pn. Servitus habuit originem et ex manu-
missio a iure gentium quia a iure nali omnes homines liberi
nascebantur. Sed iure gentium tria hominum gna esse ceperunt.

s. liberi et hiis contra sunt et libri qui desierant esse servi i. de
iure aut naturale et c. iure gentium et xii q. ii. ad redemptorem. Alii
dicunt quod servitus sumpsit exordium sive initium ab ebrietate
Noe et ita videtur quod ante non ~~xxxx~~ ut dicitur Septima die ut no esset
Manumittere potest qui habet administrationem rerum suarum. Maior
etate ~~xx~~ annis potest mancipia uno dare libertatem. Et qui manum non
potest l. minor sed in ultima voluntate ex quo potest testari scilicet in xiiii
annis potest manumittere ut q. vi c. diffinitam ubi idem scilicet spiritus. Item
Episcopus servos ecclesie bene meritos xii q. ii. quos deservis et etiam
non bene meritos dando tamen de suo ecclesie pro uno duos eiusdem meriti et
peculii xii q. ii. episcopus qui manumittit. Item abbas de consensu episcopi
et monachorum ab eo ut c. l. iii di. abbati et contra se. nisi sit contraria
consuetudo xii q. ii. abbatibus et i de hiis quod si ap. sin consen-
t. ea nostitur. Multis modis fit manumissio aliquis i. ecclesia
coram episcopo et plebibus et de hoc dicitur sed scriptura ne postea libertas
valeat impediri. Extra de hiis qui mittuntur in ma. l. i. Item sit coram
iudice et hec manumissio de vindicta et si fiat ad hec ut ma-
numissus ordinetur dicitur fieri potius coram iudice ecclesiastico quam seculari
ar. se. ci. Item potest fieri in secreto ut si dicat dominus esto liber vel
inter amicos vel per epistolam vel per quamlibet ultima voluntate.
Item semper potest fieri. sed tamen diebus feriatis quod non feriatis tamen
de die quam de nocte. et a precedente patiam hic probantur instit.
de lib. quam multis aut modis De corpore viciatis
De impedimento originis dictum est. Nunc de impedimento
corporis viciati propter defectum membrorum. est dicendum scilicet de corpore
viciato. Corpore viciati prohibentur promoveri propter deformitatem
ex qua timetur scandalum. et propter debilitatem ex qua timetur
periculum. Inter eos tamen aliqui sunt qui possunt ordinari. Item alii
sunt debilitati alii mutilati. Ille dicitur debilitatus qui habet
membra sed inefficacia ut oculum cecum manum aridam crus
contractum. Mutilatus dicitur qui aliquo membro caret. Extra de debili.

Debilitatus.
Mutilatus.

claudus admittitur de consuetudine nisi sit talis qui sine baculo ad altare stare non possit ar. de c. g. di. i nullus. et plus di. discipulos. Clericus vel habens maculam in oculo que generet deformitatem non admittitur. i e. tit. de tua. Idem si sit manu arida. Circa mutilatos distinguitur aut sunt sponte mutilati aut casu. Si sponte distinguitur aut iusta causa interveniente sive a se sive ab alio sit actus et mutilatus non prohibetur ordinari puta timore lepre vel alia causa consilio fecit virilia amputari. i e. ex parte. 12 ii. Spote

Sed numquid et tunc virilia in quadam bursa secum deportare ut laici dicunt. Hostiensis dicit quod non quia defectus occulti non prestant impedimentum. Si autem esset manifestum et generaret deformitatem super impediret ar. l. v. di. lator. z. c. Si evangelica vel in magnis membris et corpulentis expellitur si deformitatem generet ut infra. Si evangelica ut si amisit manum. i e. expositi. vel duos digitos. ut de e. c. le. egro. pbrum. Sed in parvis membris non impeditur si deformitas modica sit et sine culpa sua. i e. c. ult.

Aut nulla iusta causa interveniente a se vel ab alio fuit mutilatus et tunc ordinandus repellitur et iam ordinatus deicitur. l. v. di. qui partem. et c. si quis amedicus. et xxxiii di. maritum utpote presbiter qui non potuit continere credens se obsequium prestare deo fecit sibi virilia amputare. i e. significavit vel displicet imprudens vel placere putat. quia non sancto sed religione quadam et castitatis xxx q. v. tunc salvabitur. Et licet quis culpa sua in modica deformitatem inciderit potest bene de venia tollerari. i e. c. i. Nota quod propter carentiam dentis quis non impeditur ff. de edi. edic. cum de est. Episcopus non potest dispensare cum presbitero qui fecit sibi virilia amputare pro indignatione vel aliud membrum ut possit exequi officium sacerdotale absque ministerio altaris. i e. significavit. Sed numquid potest dispensare in officio dyaconatus vel subdyaconatus ut si possit legere epistolam vel evangelium. Hostiensis dicit quod non pro illud c. significavit quia si non legeret evangelium oportet quod serviret altari quod facere non potest.

Ex causa

Sine causa

No.

Dictum est de hiis De obligatis ad recipienda ordinandis vel non
qui non possunt ordinari propter servicium debitum domino. hic subicitur
de illis qui sunt obligati aliis propter debita racione administracionis
nec debent ordinari ante redditam racionem sicut sunt tutores curatores
procuratores actores et exactores circa quos est distinguendum an
presidant adhuc in administracione aut non. Si velint manere
in administracione distinguitur aut presidant in officio seculari et non
possunt promoveri nisi [illegible] sint instabilis persona cui sunt obligati
xxxi q. iii c. i, ii et i. ne cle. vel mo. c. i, ii, et c. de hiis procura-
toribus aut in officio ecclesiastice persone vel secularis instabilis tunc
possit promoveri si aliud non impediat lxxxvii di. pervenit et lxxxix
di. indicatum. Si vero velint administracionem deponere et exactere manent
obligati distinguitur aut rei publice aut private persone.
Si rei publice non debent promoveri ante redditam racionem. ex. de epi. et cle.
officiales hoc intellige quo administratore quia si sint debitores ex
causa mutui vel alia solum non prohibentur ex. de epi. et cle. quisquis
et ff. de mu. et ho. rescripto et debitores. Si remanent obligati per-
sone private distinguitur aut in ipsum promotore movetur sibi questio
vel est sibi iam mota aut non. Si movetur vel est mota distinguitur
aut convenitur de dolo aut de culpa tantum. Si de dolo vel perfidia non
debet ante finem litis promoveri lxxxvii di. de tantis et c. uno et de
tenoari tempus infra quod quis decadat ar. iii de clamaret. de spon-
tam inhibicio et qui solum sunt O later et c. de lege ma. a diffamari
Si culpa tantum conveniatur promoveri potest vel reclamacione creditoris
cum lis suo marte currere possit ut prius et sub eodem iudice
ff. de iur. omnium iud. cum quidam et iii de fo. compe. proposuisti. Si vero nec
lis sibi movetur nec est mota non obstante obligacione promovetur
nisi manifestum sit ipsum de dolo teneri quia tunc episcopus possit ipsum
ex officio suo repellere sicut quemlibet criminosum. ar. infamem
90 vi q. i infames et ii q. vii alieni. // Quid de illis qui contraxerunt
turpia et inhonesta impediunt licet ab administracione sit liberati

puta milites et appitores l. j. di. c. i. ij. et iij. Et quicumque fuit
in ea sanguinis irregularis est ut dictum est in de homic. q. committi.
Quid si aliquis fuit usurarius qui decessit filius eius vult q°
ordinari numquid potest videtur quod non in c. ex vno. quia adhuc non reddidit
eorum de usuris quas tenetur restituere in de usuris cum tu. Host.
distinguit aut adiit hereditatem patris et tunc non potest promoveri aut non
adiit et tunc potest ar. C. de incest. nup. l. vlt. et in de rest. spo. c. ex pte
Sed quid si rector scolarum qui fecit colletam et obligavit q°
se quod libros finiret sub pena antequam finierit libros vult intrare
religionem numquid potest dic quod sic secundum Hug. quia illud in melius com-
mutat in de iureiur. peruenit. Idem dic de scriptore nisi quod ipse
dz in religione scribere si potest l. j. di. sp. rea. Item quidam erat obli- q°
gatus in die nuptiarum in festo beati Jo. iste vult ordinari sacerdote
et adversarius contradicit numquid potest promoveri. Host. distinguit
aut erit illa die qua est obligatus solvendo et sic non fit
preiudicium creditori aut erit non solvendo et tunc non fraudatur
quia maius est actio creditoris in de solut. odardus ff. de dolo
nam ib. Sed si aliquis erat mercator obligatus pro quantitudine q°
centum lb. ad certum tempus solvendis vel in quali cumque de-
bito vel ad serviendum in ipsa persona ad opus numquid potest intrare
religionem videtur quod non in c. c. uno. et quia mortuus debitor non dz
sepelliri in iniuria creditoris in de ap. qua fronte. Innoc. dic quod potest
intrare non obstante tali obligatione vel iuramento dummodo non faciat
ex levitate vel voluntate debitum subtrahendi. Sed ex fervore
caritatis et inspiratione spiritus sancti xix. q. ij. due et in de regular.
l. monasterium tamen tenetur satisfacere de hijs que contulit monasterio
xix. q. iij. Si qua mulier et C. de ep. et cl. Si nobis Si vero
nichil contulit nec ad habebat in annis est actio creditoris in de
rest. spol. oli. n. et xvij. q. vj. Sed si aliqua postea ratione per-
sone sue deveniret ad monasterium tenetur monasterium per tot ar. xix.
q. iij. Si qua mulier. potest ergo cum scribere in monasterio scribere librum

ad aliud opus honestum faciendum ad liberandum se. Dummodo propter hoc divinum
officium non obmittat. extra de clericis et deditis coniugatis ne sit
monasterio onerosus etc. extra. vi. de lapsis. De Bigamis

Dictum est de illis qui propter omissionem non possunt propter defectum alicuius
membri. hic subiciatur de illis qui impediuntur propter defectum
sacramenti scilicet bigamis. Unde videndum est. Quid sit bigamia et cur
dicatur. quare bigamus ordinari prohibetur. Quot sint species bigamie.

Bigamia est defectus defectus imparis proveniens. Et dicitur a bis
et gamos quod est mulier. quasi habens bis mulierem vel mulierem que
habuit bis virum. Sed hoc non placet Hostiensi cum multis aliis modis
quod possit imparis proveniat bigamia ut infra patebit. Ideo sic
diffinitur. Bigamia est irregularitas proveniens ex defectu sacramenti. extra de
clericis. Bigamus prohibetur promoveri. c. i. et extra de constitutionibus.

Causa huius prohibitionis est triplex. Prima propter irregularitatem sive
1 defectum sacramenti quia non est ibi signum unitatis cum non sit unus unius
ex quo carnem suam divisit in plures ut in c. acutius et in c. debitum.

2 Secunda propter prerogativam ordinum. extra de una et c. ultimo.
3 Tercia propter signum incontinencie. Ieronimus de proposito. Quid enim
potest esse hortator virginitatis qui ipse coniugia frequentavit. extra
de una. Triplex sacramentum in matrimonio consumato designatur.
1 Primum est unio anime fidelis ad deum per dilectionem et caritatem
et hoc designatur per consensum duorum in ipsa prima desponsatione dum
alter per mutuum consensum consentit in alterum. Dequo fit mencio in c.
2 debitum in principio. ibi alterum sibi etc. Secundum est unio humane nature
ad deum que facta est in utero virginali per incarnationem verbi dei et
hoc designatur per carnalem commixtionem viri et mulieris et de hoc
fit mencio in c. debitum ibi reliquum vero etc. Primum est unio
voluntatis secundum conformitatem. extra de acutius et de co. di. ii.
mos non intelligas quod ipse actus corporalis designet hoc sacramentum
sed per actum in utero virginali consumatum sacramentum designatur.
3 Tercium sacramentum est unitatis ecclesie ex omnibus gentibus collecta et

viri xpo subiecta ut in c. (de)bitum h(a)t sacrm sign(ificat)ur p(er) illud coniugatu(m)
qui unicam tm uxori sociavit / s(ed) s(i) s(ecundu)m matrimonium contraxit h(ui)
cemodi sacrm no(n) habet locum / quia recessit ab una unitate qu(a)
p(ri)mo significabat p(ri)mum matrimonium qui in s(ecund)o uxorio divisit
carnem suam in plures. Ideo unitatem amodo significare no(n) p(ote)st. q(uia)
eo quo ecclesia xpo se coniu(n)xit ab eo nu(n)q(uam) discessit n(e)c ipse ab ea
ergo bigamus talem unitatem signare no(n) p(ote)st p(ro)pt(er) defectum istius tu(m)
sacri de quo dic(itur) xxxiii di. (de)bitum. q° Sed in quo co(n)sistit tu(m)
sacri signo dicunt quidam q(uod) in ipso coniugio / Sed h(oc) est f(a)lsum quia
mortua uxore desinit esse coniugium et nulla e(st) sic significatio
Si uxor no(n) co(n)summatum no(n) signat istud sacrm i(d est) debitum nisi. Ideo
dicas q(uod) sign(ific)ato istius tu(m) sacri est in eo qui unicam uxori sociavit
s(ecundu)m clerico (et) ordine suscepto / nec est q(uod) nec(ess)e q(uod) t(a)lis sit clericus
vel fuit coniugatus q(uia) auc(torita)te ap(osto)li o(portet) ordinandum esse unius uxoris
virum i(d est) no(n) plurium. xxxiii di. p(ro)posuisti. v(er)b(o) s(ed) fortasse. uno
qui nu(m)q(uam) h(ab)uit libidinis p(ro)movet(ur) ab unitate no(n) recessit s(ed) i(n) ea
remansit. Species bigamie sunt tres ~~Primo bigamus dic(itur) qui~~ 1
~~duas uxores h(ab)uit successive~~ xxxiii di. secundum (et) c. (de)bitum q(uo)d
intelligas verum si utrumq(ue) uxori fuit co(n)summatum (et) idem intelligas
in sequentibus s(cilicet) q(uod) carnalis copula fuit subsecuta. al(ias) no(n) esset
bigamus unde si aliquis contrahet cu(m) virgine vel cum vidua et
cognosceret eam (et) post eius mortem cu(m) vidua h(oc) cognosceret
(et) e co(n)v(er)so. Si contrahet p(ri)mo cum virgine qua(m) cognosceret (et) post cum
vidua vel cum virgine qua(m) no(n) cognosceret s(ed) h(ic) no(n) esset bigamus.
quia no(n) divisit materialem carnem in plures i(d est) debitum (et) xxxiiii
di. c. ult. Secundo d(icitu)r bigamus qui contraxit cum vidua et 2
corrupta xxxiiii di. maritum xxxi di. Seriatim / q(uia) si esset ad-
huc virgo h(ab)e(re)t esse vidua si clericus duceret eam in uxorem bigamus
no(n) esset i(d est) debitum. Tercio qui contraxit cum corrupta ab aliquo 3
quocumq(ue) uiro sive fornicaliter sive matrimonialiter ut in c. Seriatim
et c. maritum (et) xxxiiii di. curandum (et) c. precipimus. Ideo quer(itur) q°

Si quis defloravit virginem fornicarie . et postea duxit illam in uxorem
numquid talis erit bigamus et xxxiiii di. et c. dixit quoniam quia non di-
visit carnem suam in plures sed est unita uni et eius quod videtur sufficere
in debitum et xxxvi di. acutius in uxorem ho. pe. et hug. dicat contrarium
scilicet quod non potest promoveri quia certum est quod nec est virgo tempore desponsationis
nam dicitur in virginitate desponsari xxx q v qualis . ubi dicitur esse
virgo et uxor xxxiii di. nemo et c. seriatim et xxxiiii curandum
et c. si . ubi dicitur esse virgo cum in uxorem ducitur et a sacerdote benedicitur
ut in c. seriatim et xxxiiii dist. quicumque . Et constat quod non erat
virgo tunc ideo non potest promoveri . Nec obstat prima ratio cum dicitur quod non
divisit carnem in plures . hoc non est verum quia cum virum erat alienus
modo est alterius hec opinio videtur confirmari in de cle. coniu. c. si clerici c. ii
et hec est propter defectum sacramenti quod cum carnali copula consummatum
designat unionem et conformitatem Christi et ecclesie per incarnationem
verbi in utero virginali in debitum ibi verbum caro factum est . Unde
ille qui contraxit cum corrupta etiam a se non consumavit cum
in utero virginali non potest designare illam unionem cum non sit ei
similis in suo modo ideo non potest promoveri . hec opinio est probabilior secundum iura
canonica . Sed theologi tenent primam opinionem ad hoc et c. qui
q° cognoverit omnes ista iura de corrupta ab alio . Sed pone quidam
credidit contrahere cum virgine et invenit eam corruptam numquid
potest promoveri . dicitur quod non . cum sit maritus corrupte . h. di. qui
in aliquo . nec in tali casu excusat error . nec etiam violencia
xxxiii q v ille autem . lex autem promotionis factum requirit non volun-
q° tatem xv q i c. ult. Si quidam contraxit cum virgine credens con-
trahere cum vidua vel corrupta numquid est bigamus . videtur quod sit quia
quantum in ipso fuit fecit quod esset bigamus in effectu affectu et si
non in effectu . eo in q. et c. a nobis contra . re vera non cognovit
corruptam licet credidit cognoscere . ergo veritas debet preferri . quia veritas
rerum erroribus gestorum non viciatur . ff de off. presi. illicitas
et veritas ergo non est bigamus . Host. dicit quod non est bigamus sed tamen

bigamus possit repelli. Sed quare exigitur maior castitas in uxore q̄ in viro. ad maritus corrupte si cum ea una caro efficiatur. q°
primo no pt xxxiiii di curandum z tribus c. se. Sed ille q habuit
concubinas an uxore. ul post pt promoveri. xxxiiii di habuisse z
xxxiiii di seruitas. Ideo quia vir signat xpm qui copulavit sibi
synagogam. et postea eccliam. Ideo no noceret si vir no fuit virgo
uxor vo signat ecciam que semp virgo permansit. salte mente. vn
aps. Desponsavi enim uos uni viro ccc xxvii q. i. nuptiarum
z ideo exigitur q uxor no diuiserit carnem suam in plures. q. si
fecit an unum ul duratae unio. deest congio designato tm
sacri unitate et hoc tam ex pte viri q ex pte mulieris. e quia
epus unius uxoris vir signat unitate. ecclesiae omnibus gentibus
uni viro uni viro s. xpo. subiecta xxxvi di acutius. Sed pone q°
q aliqua virgo fuit corrupta ea invita nunquid potest inter vir-
gines consecrari. no s. hoc xxxvi di acutius. Sed qre si habuit
xx concubinas pt in epm ordinari seu consecrari xxxiiii
di seruitas. Sed q est ro diuersitatis cum dignior sit consecrato q°
epo q virginis. Ideo qz virgo signat ecciam triumphante in q
nulla est macula ul ruga. ar. xxvii q. i. nuptiarum. Sed epus
signat ecciam militatem que malos z bonos recipit. Ideo i eo
no requirit tanta castitas hanc ronem reddit hoc in glo. xxxvi di
acutius. Certo de bigamus. qui contraxit cum virgine z ipam X
defloravit z post fuit ab alio cognita si ipse post eam cognoscat
etiam ignoranter efficitur irregularis xxxiiii dist. Si cuius z c se. quia
no pt incarnationem xpi designare cum ipa mulier quo ad virum suum
no fuit virgo post unum quia ab alio cognita sic fuit beata virgo
ante z post. vn scdm hoc ipa diuisit carnem permittendo se cognosci
ab alio q a marito ita ipse per subsequentem coitum cum eadem diuisit
carnem suam in plures qz est una caro cum ea. vn contrahit irregularitatem
propter quam no potest promoveri. z hec propter defectum sacri ut dictum est
Scler est ro sufficiens. e unicus unius ymo oz q ista concurrant

q° et nichilominus quod sit virgo. an et post quo ad vinculum. // Et quid si
in presbyterum ordinetur numquid recipit caracterem et contrahere admittitur
quo ad se iusta et probabili ignorantia excusante ar. c. de ord.
ab e. qui ven. e c. i. infi. et c. ii. Et si postea recipiat quod ab alio
fuit cognita a contractu abstineat. / de presbytero non bap. veniens
q° // Et quid si tempore durante matrimonio vel postea cum ea quae fuit virgo
cognoscat aliam numquid erit bigamus. dicit host. quod non debes
indicare bigamum nisi ubi huiusmodi recipitur expresse. ar. / de sponsa. cum apud
nec obstat ~~xxxiiii~~ di. sequis de laycis quia non loquitur de bigamis
sed de peccato et ~~xxxx~~ rigore. // Et quid si maritus accusat uxorem
q° de adulterio et illa pendente lite petit debitum. quia pendente lite
non debet illa debitum petens uxore suo privari usque ad finem xxxii q. i.
quia reus et viii q. iiii. nonne. et / de rest. spol. litteras. et forte sibi
percipit ab ecclesia dicit quod si cognoscat eam efficitur irregularis quia
licitas sepe contrahit solo facto et absque peccato non excusatur propter ecclesie
preceptum quod non credo quod nihil tamen teneatur obedire cui sibi pre-
iudicium possit generari / nec obstat iura proximo allegata quia hic fuit
in culpa et / ~~de lite pe con~~ ideo bene potest privari ar. /. de regulis iuris
.5. bene culpa et / ut lite pe con. et si aut. / Quinto sc bigamus
interpretative qui unam habuit de iure et ea mortua duxit aliam
de facto quia erat in sacris et hic non propter sacri defectum. imitatur bi-
gamus non excusat sed propter intentionis affectum cum opere subsecuto
.6. / e. nup. nec cum talibus licet dispensare ut ibi. // Sexto quia
unam habuit de iure et eodem tempore habuit aliam de facto vel duas de facto
duxit uxores quod primam admisit et post ad factum convenit et reliquam
~~xxxiiii~~ di. ~~pamo~~ xxxi q. i. quid vigor et / de divor. gaudemus
.7. hoc // Septimo quia post votum castitatis emissam professione con-
tempta contrahit unam de facto quia de iure non potest bigamus re-
putatur et c. irregularis xxxiii q. i. quotquot // Octavo qui infra
.8. ordines sacrum constitutus de facto tamen quia de iure non potuit duxit
viduam et corruptam uxorem bigamus est nec cum eo licet dispensari

no ppt sacra defectum, s; ppt affectum intencionis cu ope subsecuto, ut e c ult.
Si vo cu pxime contraxisset posset epus dispensare cu eo ut de cle coniug
Sane sim hic intellige ut qui cle ut no c j 2 y gl. Non bigamus .9.
est et recius qui hnit duas uxores an baptm ul vna ante et
aliam post nec abolet illa irregularitas p baptm que contracta est
sine pcco ut in minis qz no delinquit in accipiendo sam uxor
di p totum excepto pmo c qd no tenz s; omis doctores Si ro
ex delicto oriret irregularitas utpote ex homicidio p bapti tolleret
ar xxxv di domini et c se. Dicit tn aliqui q homicide re-
pellunt no pp irregularitatem s; pp horrorem scti qz horridum e effunde
sanguinem hmanum. et posset poni casus in quo no peccasset
ymo nisi occidisset peccasset et puniret xxiii q v miles et sic in
baptismo no deletur. Se rus ut de alijs p c demum et c vna Et .10.
Aliquid pt dispensari cu bigamo ut valeat pmoueri ut q
n. j e sup eo. et c mp. Et canit xxxiiii di lector ubi martinus
papa dispensauit cu bigamo ut fieret subdyaconus Et ibi ondit
q liceat soli ppe. et no alijs epis cu bigamis dispensare usq
ad subdyac. et no sup. q no est contra aplm. qz phibito apli
e tm de dyacono pbro et epo. et no de alijs qz subdyaconatus
no erat sacer ordo lxxxii di nulli et b de eta et qual. annuale
Opinionibus obmissis distinguere aut epus possit dispensare
an ppa. Si epus vult dispensare no pt ut loquit j e sup eo.
et c mp. et c ult. nec obstat q dispensat cu cinioso j de indic
At si cl. et sic probat ab aplo. quia cimosus post pniam
restitutus ur in pristinum statum. et incipit esse qd no erat. l di
ferrum et b de te ord. c ult. et io cu talibz dispensat. Et bigamus
no phibet pp crimen. s; pp defectum sacri j e debitum. qd amplius
restitui no pt p aliquam satisffactionem. et hr considerauit apost
cu phibuit cimosum et bigamum ordinari. Et crime purgato
non prohibuit dispensacionem. Et ppa s; host pt dispensare
cum bigamo. quia solummodo ab aplo paulo phibetur.

qui petro q' maior erat paulo no potuit legem impone nec
petrus suis ff successoribus nisi ess in articulis fidei quia par in parem
no ht imperiu / fortiori roe nc minor i maiore Ex. de ele innot
z ff de trebellia ille aquo § tempestiuu / Bigamus no dr q
plures ht concubinas j e q2 cu ro reddit 6 e § Ex qr / et
§ sequnti / Nota q bigami sunt denudati omi priuilegio clericali
z de foro seculari consuetudie no obstante z ipis sub anathemate
phibet deferre tonsuram ul habitu clericalem j e aleatoris l vj
nisi contraxerint cu virginibus z virginibus tm z deferat uestes cle-
ricales j de cle coniug clici l vjo.

Secundo visum est de hiis qui in toto phibentur a pmocon
nunc de hiis qui phibentur in pte ut sunt clici pegrini
Unde videndum est qui sunt pegrini et qui ignoti et quare
a pmocon repellunt z quale admittant. Pegrini pnt ob
clici large appellari qui no sunt de epatu ordinatoris z tales
no dent recipi siue ab alio epo sine lris ppri epi ad ordines
ul dignitates ul alia sacra ecclastica / j e c ij in z ult z
6 de te ord eos qui l vj z hos j di ptotu et spale in c p
mates z q tales sint pegrini z extranei e ar in q vj
pegrina z vj q in c i z ij / Ignoti dicuntur quor origo e
ignota et eor uita siue sint de eodem epatu siue no z tales
dent examinari primum di qi z hos di quiescamus / Re-
pellunt isti a pmocon duabus de cais vna quia no lic epo
pone falce sua in messem aliena subditu alterius iudicando
ul ordinando hos j di ptotu vj q iij z xo q iij ptotu
Alia q2 tales solent esse pmagna pte eciosi infames
excitati z reus 6 de te or Bepe l vj z pc vij di affros
ul dicunt se hre maiores ordines q heant ut ibi / Ad-
mittunt clici pegrini cu v sigillis epor j e c i z pc vij
di c i z ij z hc si sigilla sint ignota al sufficit sigillu
sui epi si ess notu hos j di pmotus z j de p9 post cessio

z b de tem· ord· ead nullus l· vi Idem intelligas si uelit publice
pplo celebrare al' si uellent in secreto ex deuotione celebrare
possent sustineri· j e tue Sz quid si amisit litteras unde est
recipiendus dic quod sic si pbet amissionem litterarum z tenorem
z quod sine vicio fuerint p testes ul' p iuramentum· j de prob' insi
z j e int' z c tue· z in aut' de sid· insti· § Si vo coll' h'
Nota quod abbas ul' archidyaconus ... ul' alius inferior platus
habeat ius instituendi in aliqua ecclesia z instituat clericum alterius
absque conscientia epi quod epus potest eos remouere nisi ex dispen-
satione eos duxerit dimittendos· j e c ult· De Officio Archidyaconi

Expleto tractatu de clericis et ordinacionibus ministrorum ecclesiasticorum
hic subiciatur de officiis eorum z primo de officio archidyaconi
Unde videndum est quid sit officium eius z quid ad iurisdictionem eius p-
tineat· Ad officium archidyaconi ptinet ut sit dyaconus
z si culpa sua pmoueri non pt placionem amittat b de eta z qual'
c i dic ut ibi dictum est § y· Item debet legere euuangelium ul' alii com-
mittere ad legendum et quando epus cantat missam, ad missam
illius se induant leuite vestimentis sacris z debet ordinare de
omni officio ecclesiastico in matrice ecclesia de lectionibus z responsoriis
z cantandum in tantum ut nullus euangelium aut epistolam responsorium ul'
similia in ecclesia lector legat ul' acquirat donec consulerit abipso
acolitos ordinet quis eorum candelabra quis thuribulum
deferre quis vel minorum in ecclesia aliquod officium gere debeat·
e c y· n' consuetudo sit in contrarium quere· hunc quidem officiis attendit
potius quam ius com· j e c ult· z j de excess· pla· adhuc
debet omnia uasa ecclesie· ubi non est custos ul' thesaurarius
custodire j e ea que pr parrochiarum solliatudo z eorum ordi-
natio ad ipsum ptinet z audire debet iurgia singulorum z archi-
pbri debet ei subesse z maior post epm z primus epi vicarius
omnem sollicitudinem z curam tam in clericis quam in ecclesiis
habeat ut que corrigenda viderit corrigat z emendet·

nisi sint ardua negocia que absque maiorum suorum presencia ne
queant terminari · et institucio corporalis tam super beneficiis quam
aliis dignitatibus ad ipsum pertinet de · et examinacio clericorum
si sunt ad sacros ordines promovendi · vel ad beneficia recipiendi
et episcopo presentare ordinandos ponere abbates et abbatissas in sede
ut extra de offi. archi. c. ad hec · et c. ut nostrum de . non potest sine licencia et mandato episcopi
curam committere animarum ut extra de sacr. · et per tot. q. vij. nullus et
inferiores l. xj. · Item potest inquirere et prochias sui archi-
dyaconatus semel in anno visitare nisi necessitas emerserit
propter quam oporteat eum prefatas ecclesias sepius visitare ut extra mandamus
et procuraciones recipere prout de ut de censibus c. archidiaconus · et c.
si · et si episcopus fuit impeditus poterit de tercio in tercium annum totam
dyocesim visitare et que emendacione indigent ad mandatum sui episcopi
No · corrigat et emendet · ut c. c. j. ¶ Sed numquid archydyaconus habet
iurisdictionem de iure vel de consuetudine ut exercere possit et alia
similia / dicunt quidam quod de iure non potest exercere ut c. c. archidiaconus
Alii dicunt contrarium scilicet quod habet curam animarum et iurisdictionem eo
quod · episcopus eum instituit / sive quod per collegium eligitur et perpetuum
confirmatur generalem administracionem adipiscitur ad iurisdictionem ar-
ut de presben. consensu et ut de eo · qui fur. ord. · xc. c. j. et ut c. mandamus
dicit super verbo · capitulum quod continetur · et c. prochiarum pertinet ad
archidyaconum de iure communi · Omnia alia potius habent ar-
chidyaconi de consuetudine quam de iure communi / quia visitant et cor-
rigunt de consuetudine ut c. c. ult. · et s. de ele. dudum et
sic de consuetudine omnia alia iura consimilia intelliguntur
ut de excess. plat. ad hec vij. iura que loquuntur diversimode
de iurisdictione archydyaconi intelliguntur sunt secundum diversas consuetudines
diversorum locorum s. de consuet. cum olim Sed eius iurisdictionem
non potest episcopus diminuere ut c. de excess. pl. ad hec / de eius
officio de · per totum · ut c. j. et archydyaconus · Si vero ar-
chidyaconus negat episcopum suum dominum esse et rephit eum in ca.

coram iudice seculari uel dat consiliu͂ cont͛ eum quasi membr͛ de off°
putridum est ab eccl͂ia remouendus · j · de excess͛ pl͛ · graue archipbri
Dictum est de archidyacono · qui post archipbrm̄ · j · e · t · i · quo
ad dignitatem non quo ad ordinem · ij · q · vij · puto · ꝛc · et ·/·
Ideo subiciatur de officio archipbri · ad cuius officium ptinet sup
omnes pbros in ordine positos curam age͛ ꝛ assidue in ecclesia stare
ꝛ qn̄ epus fuit absens missam solempnem celebret ꝛ collectas dicat
uel cui ipse iniunxerit · j · e · t · i · ꝛ xxv · di · c · i · § archipbr ·/· Ite͛
de pesse omnibꝫ pbris cardinalibꝫ qui debent cantare missas
in diebꝫ festiuis · ꝛ aliis sacerdotibꝫ loco epi͂ face͛ que ptinent
ad eius offm̄ sine negligentia ꝛ torpore Et si epus defuit̄ de loco
epi face͛ que ptinet ad eius offm̄ s͛ fontes benedice͛ infirmum
oleo inunge͛ penitentem infirmu͂ consulto epo͂ reconciliare primam
tunc͛ aliis sacerdotibꝫ iniunge͛ In solempnibꝫ diebꝫ missas celebrare
uel aliis commendare · j · e · t · ij · ꝛ iij ·/· Item qn̄ epus missam cantat
de ppe͛ sacerdotibꝫ ut induant se uestibꝫ sacris ꝛ qualiter ad missam
procedant ꝛ custodire ecclesie ut in sacrario eucharistia pp͛ infirmos
non desit et diebꝫ infirmis puide͛ ꝛ ppe͛ sacerdotibꝫ ne sine con-
fessione ꝛ viatico moriantur confessiones uel peticiones eorum qui a
foris ueniunt recipe͛ ꝛ quecunqꝫ circa xpianos requirunt ad-
imple͛ · j · e · officium ·/· Ite͛ archipbr ruralis non solum laycos cor-
rige͛ debꝫ sꝫ etiam capellanos qui p minores titulos habitant
ꝛ epo͂ remouet nec psumat epus quod possit omnibꝫ suffice͛ · Et
sicut epus post matrem ecclesie · ita archipbri psunt plebibus
sꝫ nichil psumat contra decretum epi͂ ordinare · j · e · t · ult͛ · De
Sicut archipbr subest archidyacono ita officio primicerii
ꝛ primiceriis · j · e · lectores ꝛ quid isti age͛ debeant · ꝛ omnibꝫ
gradibus ecclesiastice in ordine positis ordo ꝛ modus psallendi
in choro p solempnitate et tpre ad ipm̄ ptinꝫ ꝛ dare lectiones
ꝛ etia ꝛ ut absque negligentia uacet omnibꝫ et excessus clericorum
referat epo͂ · j · e · c · uno ꝛ xxv · di · § adpmitum de off° custodis sacriste

Sacrista subest archidyacono / z ad eum ptinet custodia
sacrorum vasorum et vestimentorum ecclesie / z totus thesauri
ecclesiastici / z q ad luminaria ptinet in oleo z in cera et ordinato
ecclesie / incensi ppato cura crismatis consiciendi et baptisterii
ordinandi / ppato luminariorum in sacrario z sacrificiis j et ymo
z pp^o d. pletis § ult. Decr. Rubrica de officio custodis ecclie
Custos ecclie d3 hre curam de omi ornamento ecclie pallys
et linthiaminibz altaris / de lampadibz i accendendo et
extinguendo / ne sup modum lucendo oleum depereat . aut mi9
lucendo obscurior sit ecca / et de incenso . pane et vino ad
sacrificandum / z p canonicas horas signum d3 ex consensu ar-
chidyaconi sonare / et omes oblatos . seu clericos absente
epo dividere int fres / et si negligens fuit deponat^r / z melior
z sanctior instituatur / j e c i / z y . Ista no officia locum hnt
sm diuersas consuetudines ecclarum diuersarum . potius q̃ opinare
et sm h^i intelligas inca q videnti^r esse contraria De officio vicarij
Dictum est de hys qui suo nomine fungunt ecclis / hic subici^r
de hys qui nomine alieno s. de offo vicarij / vn videndu
est / quid sit vicarius / et unde dicat^r / z d' eius offm / et i qbz
casibz possit puicarius deseruiri / et q^d ius heat vicarius i ecca
in qua fungit. Vicarius est qui vicem alterius gerit / siue in
offo contentioso / siue no contentioso / e. de of archidyaco. c i / z
de of archpbri. c i insi. Dicit^r aut vicarius / quasi vicem
capiens alterius. Vicarius quoq largie accipit^r qui vices
gerit alterius in ecca ul in ca / z sic h^i tam legatus q̃ delegatus
dr. vicarius / pcm. di c ult. / z j e tria nos / z talis vicarius
omnia pt que ptinet ad iurisdictionem illius cuius vices gerit / e.
de of eius qui vicem al. gerit l. j / et ar pcm. di c ult.
z pcm di c i / quedam th sunt que sine mandato spali accip-
tare no d3 / j de of leg. q^d tuslor. dic ut i / § item dicit pt.
Item quoque de largius qui alterius vices gerit in ecca spali
z sic h^i coadiutor epi pt dici vicarius / de quo hr^r vij q i quis

hoc d obitu

79

lxxij. di. obitum / et de cle. egro vel impotenti. pastoral. li. vi. ¶ Item quia de
stricte qui altius inter est in ecclesia parochiali et sine hic accipi
. e. fere per totum. ¶ Est autem vicarius temporalis in ecclesia qui alio
nomine dicitur firmarius qui instituitur ad tempus a persona de consue-
tudine licet non debeat. e. ne pro. in fi. c. ulti. / et iste nullum ius
habet in ecclesia / ar. C. de fil. pres. constitutus / nec ad commissionem sacerdotum
potest absolvere si sit dyocesanus alterius episcopi / vel etiam de eadem cui episcopus
aliquam non commisit / ar. C. de cle. pere. c. ulti. / sit nec monachus
xvj. q. i. si cure inhibet / potest tamen institui cum consensu episcopi quando
imminet necessaria absentia personatoris. e. de ap. pervenit et vel alia
iusta causa absentie utpote cause studii C. de ele. cum ex eo et
ulti. li. vi. ¶ Perpetuus vicarius est qui instituitur quamdiu
vixerit apud de auctoritate episcopi. e. ad hec / inter corrigitur concessus
prelati et l. ar. e. debite pater postulasti / et iste vicarius aliud
vicarium dare non potest. e. clericos. ¶ Officium vicarii constituti
apostolicum in urbe non potest exercere extra urbem sua iurisdictione nisi
specialiter sibi sit concessum. e. cum nos nisi / forte infra certissimum
miliare ad instar potestatis urbis ff. de of. con. et in alia quidem
¶ Generalis vicarius episcopi in spiritualibus absente episcopo potest licentiam
dare clericis ut ab alieno episcopo possint ordinari. Sed officialis episcopi
non potest hanc licentiam impertiri / C. de tem. ord. cum nullus quam inferiores
et si episcopo li. vi. / Sed nec vicarius episcopi generalis nec officialis beneficia
conferre possunt / nisi hoc sit eis specialiter commissum. e. eo cum in generali
li. vi. ¶ Et officialis licet generaliter sibi causarum cognitio committatur potestate
tamen inquirendi corrigendi aut puniendi aliquorum excessus seu
aliquos excessus a suis beneficiis seu administrationibus amovendi
non habet nisi specialiter sibi committatur. e. e. li. li. vi. ¶ Sed utrum officialis
sit ordinarius vel delegatus dubitatur / hostiensis dicit quod est ordi- q°
narius cum idem sit consistorium episcopi et officialis. e. de ap. Romana
li. vi. et C. de consue. ut putamus li. vi. / Et potest alius delegare eo quod

ei in cedto committit z non ca ff de iud l cum pretor · Et iudices nisi
esse coactus / quia tunc alius ab eo in cedto non posset recipi j e
Romana · li vj° · Parrochialis vicarius perpetuus debet esse sacerdos qui
habet ecclesiam curatam habentem animarum curam · tenetur vicarie sue perso-
naliter deseruire / nec plures vicarias potest simul obtinere j e c i li 2
ult / sicut non potest quis habere plures ecclesias j de cle non resi / quia
nonnulli z c si / quia vicarius inter beneficiatus e de filiis presbyterorum
constitutus · e de rescr postulasti nisi · Et debet iurare fidei canonice
in sinodis exhibitionem et personam sibi impensionis redditionem j de ce l
nisi c 1 2 de m̄enuit querelam / Constitui potest vicarius perpetuus
in ecclesia parochiali / que ecclesia annexa est prebende uel dignitati
ad non possit ibi personaliter ibi deseruire z in ecclesia maiori j de preben-
cotirpande Et qui non / uel quia persona incurrit debilitate aliqua
sine sua culpa / ita quod non possit ibi deseruire et in tali casu
datur maioribus coadiutor vij q 1 c 1 2 1 de cle egro in
c 1 ult z c pastoralis l vj · Vicarius habet ius in ecclesia
/ quia ex quo de licentia episcopi fuit institutus perpetuus amoueri non
potest a persona uel ab alio / nisi aliquid committat propter quod per
iudicium in vicaria uel beneficio sit condempnandus z habet
certam porcionem in ecclesia assignatam j e adhuc / Sed propter hoc non habet
ecclesiam intitulatam / Sed solus prelatus uel persona · ut ibi / Et ius
habet nunc · et ideo habens unam vicariam aliam habere non potest j e c ij
z intitulatus in una tamquam persona non potest in alia vicarius
esse j e c i / Unde vicarius permittens se intitulari in sua perdit
ius quod in vicaria habet j de concess preb licet z e de rescr postulasti

In superiori titulo dictum est · De officio z potestate iudicis delegati
de eo qui gerit vices alterius in officiis diuinis · Hic
subiciat de hiis qui gerunt vices alterius in iudicium contentiosa
Unde videndum est quid sit delegatus et conseruator / Et que
sit differencia inter delegatum a principe z delegatum ab alio / Et que
sit potestas delegati / Et eius officium / An delegatus possit totam

cam vel partem vnam vel plures committe / et quo non possit / Et qui
dicatur delegari / de recusacione iudicis delegati / Qualiter dicatur quis commune
iudicibus suis / Item de modum excedere / Et qui excipiat iudices delegati
¶ Delegatus est is cui a summo pontifice committitur causa / Sub-
delegatus dicitur is cui principium cause vel medium vel finis committitur
ut supra eodem § intencionis et § porro / Executor cui a
principe vel ab ordinario sub delegato execucio seu eius ministerium
demandatur ut est ult. et c. is cui l. vi° et i. de ap. nouit / Licet executor
iurisdiccionem habeat delegatam non tamen habet omnia que ad iudicem pertinent
C. de iure omnium iud. l. iii. insuper / Item committere non potest alii cum industria
persone videatur electa ut est ult. et c. is qui § ult. l. vi / et in re-
compensacionem huius datur ei aliud quod ab eo appellari non potest / nisi
modum excedat ut extra eodem § nos aut. et de ap. nouit dicit
ut i. v. et no. / Sed nunquid executor dicatur admittere excepciones
distingue aut execucio est mera / aut mixta / Mera dicitur
execucio que prius partibus cognitum est de ea ab ordinario
vel delegato a principe / et ille mandat alicui quod sententiam suam
exequatur / talis executor non dicitur audire excepciones / etsi sit alias
ordinarius ut est pastoralis § qui vero et de re iudicata decreto
et C. de execu. rei iud. l. ut proponis / nec si sciat sententiam iniuste
latam aut contra ius litigatoris / quia supra hic nulla habet cognicionem
vbi de hoc non tamen non cognoscit sed execucio tantum eidem demandatur ut est
pastoralis § qui vero / Item illam dicitur simpliciter execucionem demandari
secus si sciat illa nulla / ut si esset lata auctoritate falsarum literarum ut de
re. fal. super eo / quia iudex non habuit iurisdiccionem / vel contra ius scriptum
vel per falsa instrumenta / vel per dolum aduersarii fuit lata / tunc ista obiciuntur
coram executore / executor dicitur supersedere execucioni / dummodo maliciose
vel calumpniose hec non apponuntur / et tunc referat negocium superiori
ut est si quis et de re iud. decreto alias si alias sit ordinarius iste
executor admittit excepciones ut de ap. dilecto et ff. de iud. si
pretor § marcellus alias non / Calumpniose ideo dicitur quia si hoc esset
tunc differri execucio non deberet C. ad l. corn. de fal. l. ii.

Delegatus
Subdelegatus
Executor
q°
§ Mera

Mixta:

Mero
Mixto

§ sunt quorum ab executore et c. de offi. dele. sex quoniam § vim et §

Mixta executio dicitur que licet cognicionem admictat ut cum mandat quod
alicui rem suam restituat uel mandat dare alicui beneficium
coram tali executore admittuntur legittime excepciones quod
quia absolute scribatur c. exceptionis li. de re. Sed si quis li. c. cum ad eos.
Et nota quod a mero executore non appellatur nisi excedat modum
executionis c. de re iud. quod ad consultationem insi li. u. q. vi. sub illo
§ Sed a mixto executore bene appellatur si non admittat licitas
exceptiones uel alias partes gravaverit c. de ap. dilecto li. c. ut debitus
dicit ut ibi § ab executore. Iudices esse impediuntur natura ut
surdus mutus perpetuo furiosus et impubes quia huiusmodi persone
iudicio et discretione carent in q. vii. § tria et ff. de iudi.
cum pretor li. § si aut. Item lege qui a senatu remotus est propter
infamiam impeditur dicit ut c. de testi. § fama et duobus § sequentibus.
Item moribus ut femine et servi non quia non habeant discretionem sed
quia civilibus non funguntur officiis ut in § tria et § non aut.
Nos aut dicitur de festo c. viii nisi princeps seu papa eis scienter
delegaverit causam ii q. iiii. matura li. xxxiii q. iiii si quos et
ar. ff. de re iud. quidam li. c. de arbi. dilectus. Ideo de pube-
re ff. de re iud. quidam li. c. de arbi. dilectus. Idem de pube
minore xx annis non tenet delegatio ab alio quam a principe
nisi partes scienter consentirent in eum qui annum xxviii excessisset
c. cum vicesimum. Idem de ordinario. Sed arbiter esse non potest
et partibus consentientibus nisi habeat xx annos ff. de arbi. cum lege
Sed que est ro diversitatis. Dicit B. duplicem rationem esse. Prima
iudicio datur a principe sive a magistratibus. Sed arbitrum approbat
possemus. Alia quia multa remedia sunt in iudicio puta supplicatio appellatio et recusatio. Sed in arbitrio sola pene salutio
aut maior etas requiritur ne partes incidant in periculum propter
ignorantiam arbitrorum. Item arbitri non dent tutelae ne propter
ignorantiam incidant in periculum in aut de iud. § si non coll.
vi. Que sit differentia inter iudicem del. et ordinarium et arbitrum
dic c. de arbitris. Cui possit delegari. Hiis versibus comprehendes
Liber mas gnarus cui sit mens integra fama etasque

N.

sbsit committit hinc vsra / Ꝙ iudices delegati a sede ap. vel
legato dent esse in dignitate positi vel psonatu seu canonici
in eccl(esi)a kathedrali c. de rept statutum impd / de iste et assessore
dicitur c. e. de rep. li. ie vlis. / ¶ Conseruatores qui plerumque a
sede ap. conceduntur a manifestis violencijs et iniurijs defende(re)
pnt illos qui eis committuntur defendendi / Ꝙ n(on) pnt ad alia
que iudicialem indaginem exigunt sua extendere ptatem. ¶ c. sta-
tuim(us) l. vi. / Ꝙ nulli pnt deputari conseruatores nisi sint epi vel
eorum superiores aut abbates. seu dignitates aut psonatus in
kathedralibus vel collegiatis eccl(esi)is obtinentes / n(ec) aliquis pt
eum h(ab)ere conseruatorem qui sub eiusdem mediatore dino vel districtu
eccl(esi)astico vel temporali consistit / exceptis Regibus et reginis
/ et conseruatores huius extra ciuitates vel dioc. in quibus sunt
deputati contra quoscumque procede(re) aut aliquos ultra vnam dietam
a fine dioc. eorundem trahere non psumant n(ec) vices suas alijs
committere possunt citacionibus ac litteris huiusmodi denunciationibus
exceptis / in hijs eis competierit ex beneficio hrazp / Ꝙ n(ec) tunc n(on)
infra ciuitates vel dioc. in quibus sunt deputati et psonis tantum
que superius sunt expresse / et dicit si de alijs quam de manifestis iniurijs
et violencijs scienter se intromiserint vel ad alia que iudicialem
indaginem exigunt suam ptatem extenderint eo ipso per vnum
annum sint ab officio suspensi et pars que h(oc) fieri penaliter ex(cominicacio)
incurrit a qua non dz absolui nisi parti lese satisfecerit integre
de expensis / officio vel quorum quantum conseruatorum ipso iure expirat
quo ad non cepta negocia per obitum concedentis ¶ c. hac constitucione
l. vi. / ¶ Circa munera et expensas assessores et notarios et p-
sonas testium aduocandas dent omnino obseruari que de iudicibus
delegatis dicitur c. de rept. statutum l. vj. / dic ut ibi li. Item vllo
/ ¶ Manifeste violencie vel iniurie dicuntur que per confessionem vel probacionem
liquidam note sunt aut euidencia rei que nulla pt tergiuer-
sacione celari ¶ de v(er)b. sig. ex(tra) et c. cum olim / Et
si dubitatur an iniuria sit manifesta vel violenta quis pars

D(e) Conseruatoribus

alia hic negat eum pnegacom res sit dubia ff quibz ad lib.
pcla no licz l iii dic b. q consuatores cognoscere debent al.
mutabile esse corp. officiu qua glo h negaret sicut iudex
pt cognoscere an sua sit iurisdco ff de iud siquis z6 de rescript
bm̃ lcas. Dcu mt delegatu a pncipe z delegatu ab alio
ex quadruplex. Qr delegatus a pncipe pt sua snam execucoi .1.
demandare z contoriat impedientes j e c 1 z c sigsti. Sz de-
legatus ab alio non ut ibi dicit sim z j de so rore. si quis
cont clericu. Jt del a pncipe pt citare gnali edicto ex- .2.
e ctum z in aut delictis § omne. Jte pt tam alii subdelegare .3.
Sz alii no pnt j e sup coniunz § si ud z j de ap. cu tam nisi
essent delegati ad vniusalem cam ut officiales. s de off.
vic romana l vj. z j de of ordi romana l vj. z j de institut
ex frequentibz. Jt si delegatus a pncipe ad sibi retinuit .4.
adipm appellari dic ut j de ap. §. ubi a. asb vnde v.
Vincit in hoc alios iudices a pncipe missos. Delegat excq
citat ac vocat adipm. Cptas delegati et eius officiu
e q pt omnia q ptinet racio ad expedicom cause sibi co-
misse. lz sibi in ca snr comittat j e pcea z c prudenciam
insi z c sufficientis. Jt fines madati dz diligent attende-
re z suare j e sup coniunz § vnj. z e se z e de rep tu delicti
z j de puil e ult. z pus expedire qd pus expediri madat
j de ap. l i z j de ca. poss cu dilcus et eius iurisdco tn
extendit ad illas res ut pz que in rescripto cotinet j e
cum olim abbas z c p z e nisi suam iurisdco alii impedient
quos tunc potest citare j e c 1 sicut excitatos extendit ad
illos in quos lata no fuit sentia cumo j de sen. ex. imp
z c si concubine. Jt maior est delegatus asp qm
ordinarius quantu ad cam sibi comissam z pt eum cogere
ut sua snam exequat. lz ordinarius sciat illa esse in-
iustam ut dictum est s e § Sz nunquid dummo delegatus

ordinario fecit fidem de sua iurisdictione . ĩ e . significasti . sine . ii . q . i . c . tu
in iure al' sibi non credetur nisi ostendat commissionem ar ĩ de testi-
bus an . b' / Sufficit tamen instrumentum . fuit in iudicio publicatum / licet postea
sit amissum ĩ de fide instrumentorum cum olim / et C . de testis publicati / vel
si sententia redacta sit in publicum instrumentum ĩ de testi . significavit . et
in aut . ut fieri sit § ĩ coll . vo vel plus tabellio ĩ de probatione
quoniam contra / et licet delegatus possit ordinarium cogere dicit tamen debere
episcopis et superioribus ob reverentiam sacri officii quod exercent ¶ Ideo cum
a iudicibus vel conservatoribus a sede apostolica deputatis contra eos
condemnatos aliquas vel penas fuit procedendum primo ipsis ingressum
ecclesie vel sacerdotale ministerium interdicatur aut deinde ab officio su-
spendantur et subsequenter agravent nisi nimia contumacia pertinacia
sive culpa suasit aliter faciendum vel eorum terra subponatur inter-
dicto ĩ e . bone . ii . et c . quia pontificali l . vi . ¶ Et delegatus
maior est generali legato quantum ad causam sibi specialiter commissam
nam a legato quantum ad illam causam impedita potest / nec sententiam irritare
licet possit eam confirmare et executionem demandare si rationabiliter
fuit lata ĩ de officio leg . studuisti . xcm . di . precipimus / et ar ĩ de
of . ord . pastoralis / et cum delegatus vices gerat delegantis
ĩ e . bone . et c . ult . xcm . di . c . ult . / quia iniuria facta delegato
ad eum pertinet cuius delegacionem fungitur ii . q . vi . accto . ins . et in
q . i . nulli . ins . ¶ Et delegatus a principe vel ab ordinario potest
cognoscere de causa restitutionis in integrum sive principaliter sive incidenter
ei incidetur C . v . et p . ap . quos . ĩ int . rest . postl . ult . ¶ De
expensis iudicis delegati notariorum assessorum et testium producendorum
dictum est s . de resp . § item nullus ¶ Item exceptores rationa-
biles recipere debet sive admittere etiam si hic ex forma rescripti non
liceat nisi exprimatur in litteris ipsis quod nullus debet exceptores
admitti ĩ e . except . ii . et ĩ . de iudic . exhibita ¶ Et sententiam
suam potest executioni mandare a die sententie late usque ad annum
et compescere contradictores et qui non pareant missum imponere quete

possidere illos excommunicando ita ut excommunicatus nolente parere sine
potest enim parente sine usque ad annum absolvere sic obstinatus
in illo ante litis contestationem contumax invenitur ut e. querenti
et c. significasti. Sed post annum excommunicatum vel absolvere non potest ipso quod in
rursus et c. quemadmodum hic intellige de excommunicato post sententiam
Secus si sit excommunicatus in litem contestatam ut de officio ordinarii pastoralis
ubi successor ipsorum et honore absolvit post annum quia iudex per
citacionem excommunicatus cepit iurisdictionem suam et sic fuit perpetuata ut
eo gratum et c. licet. Iudex delegatus a principe potest alii
committere vices suas. cum hic sibi a lege sit concessum dummodo
maliciose se non querat exonerare. et potest compellere remissorem
eo quod iurisdictio illa nulla esset si coheredes aliquid non haberent ut e.
pastoralis in prima. et ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio l. i. et potest tam
causam committere vel principium vel medium vel finem. Committere seu
divisim quia ante servat sibi unusquisque que acta sunt in iudicio
investigare diligenter ut e. super questionum. de intencionibus et c. pa-
storalis. et culp. et c. si duo l. vi. Et quia multa iura videntur
contrarium dicere. Distingue secundum Hugonem doctorem meum sic aut
causa committitur uni tantum aut pluribus Si uni distinguitur aut est
impeditus de iure aut de facto Si de iure utpote excommunicatus non
potest committere ex de rescriptis consistutatus. Si de facto utpote infirmus
potest committere ut e. cum in Si pluribus distinguitur aut non fuit apposita
illa clausula quod si omnes interesse nequiverint duo vel unus ineorum
exequantur aut fuit apposita Si non fuit apposita potest quilibet
committere ut e. cum et c. si praebilitate et c. si duo l. vi. Si
fuit apposita distinguitur aut fuit apposita electa industria
persone aut non Si fuit electa non potest committere ut e. insinuare
toram dil. et c. is cui l. vi. Quando exigitur industria persone de-
ut e. scilicet committere. Si vero non fuit electa industria persone distinguitur
aut est impeditus impotentia temporali et iusta vel perpetua
ut excommunicatus vel furiosus seu infamis vel suspensus recusatus
committere non potest ex de rescriptis consistutatus et ut e. pastoralis et c.

coram dilatus et c. inde l. vi. / aut fuit impeditus impotencia voluntaria tunc distinguere. aut committit causa ap. re. tunc non pt committe j e sup. quoniam § si non duo. aut sine remotione appellacionis et tunc pt committe j e prudenciam § ad ciuius. / Si delegatus committat alteri vices suas simpliciter totum commisisse ut n. de ad denuncione sibi reseruasse j e venabilis infi. z j de mre pa. ex litteris / tunc si ille nolit recipere vel delegatus reuocauit commissionem antequam subdelegatus usus fuit vel mortuus fuit re integra delegatus tamen resumere poterit causam iurisdictionem quo ea usus non fuit in eius efficaciter non transiuit j eodem ... l. vi. z ar. j e quoniam venabilis z c. lic. / Item quando plures dantur sub illa clausula quod si non omnes etc. quilibet pt suo comitti vel alteri committere vices suas z c. quoniam z c. pastoralis. / Sed si uno absente z tamen non committente alteri seu aliis mihi facere pnt. j e tamen mat. z c. prudenciam § ad ciuius / Si aut clausula illa inserit ut omnes aut duo aut unus eorum mandatum apostolicum exequatur vel subalia consilium forma / quilibet ipsorum libere pt mandatum adimplere. Sed unus eorum commisso negocio inchoante alii nequibunt se ulterius intromitte de eodem nisi infirmitate vel alia iusta causa illud contigit impediri / aut si nollet vel maliciose in eo procedere recusaret / quia iurisdictionem preventa mandatoris vincente prorsus condicionaliter del. preuiata ~~mandatoris vincente~~ nulla quo ad omnes j e cum plures l. vi. / Et si inserat illa clausula quod si ambo etc. mortuo condicione pt solus procedere del. Sed quando causa fuit commissa illi qui mortuus e sub nomine dignitatis vel loci z n. p. / si alteri fuit substitutus et confirmatus statim. inde del. z substitutus alius sub debent procedere. j e cum abbas z ff de iudic. l. mortuo / et hoc verum est / quando proprium nomen non est in litteris expressum sed solum dignitas quod non moritur / Ergo si papa commisit alicui tamen regine francie sine proprio nomine post ista decessit z rex aliam accepit uxorem illa que est subrogata poterit cognoscere de illa causa ut quod sit j e cum abbas / hostiensis dicit quod non quia mulieres accipiunt 90

dignitate amaxit ff de tut et cur dat ab his l. ij. §. qd pncipi. et
l. Si augusta. Sz pone q pp. delegauit tam tali abbati
.q°. vel alij in dignitate constituto ad adiectione ppij nois postea
vero decessit et alius est subrogatus loco illius nunquid
pt cognoscere subrogatus. vt q. n. qr. j e. cum abbas. Sz in hoc
distinguerem aut ppium nomen pcedit dignitatem aut subsequitur
Si pcedit puta mandat sic Dilecto filio N. de tali loco abbati
tunc substitutus non pt cognoscere. Si subsequatur puta abbati
de tali loco dilecto filio. tunc poterit cognoscere substitutus. ar.
legis que sic vero distinguere ff de testamen. tuto. l. fuerint cogniti
.q°. Item pone q plures archidiaconi sunt in vna ecclia. sicut
in parisiensi et papa mandat archidiacono pisiensi sine
aliqua addicione ppij nois vel cognois ita q non apparet
de quo senserit quis istorum erit iudex. distinguere secundum hoste.
aut vnus erat maior alijs dignitate. aut omnes erant
pares. Si vnus erat maior alijs dignitate ut in certa
pretata tunc ille erit iudex. Si omnes erant pares tunc ille
quem elegit actor erit iudex quia de eo sensit ad lras impetrauit
arg. ff. de vs. obl. l. iij. §. j et de l. ij. l. Si quis §. Si int.
duos. Sz si contra pres consensissent non distinguendo
de quo quis erit iudex Si dicat actor de vno et reus de
alio nec pt constare de quo intellexerint. Dic b' q ille erit iudex
qui primo lras fuit putate. C de rep. capit. S. c. et j de ap. vt
debitus. Si aut simul essent putate tota tunc qui dignior est
Sz si eqle essent dignitate sorte dirimatur ff de iudic. Sz cum
ambo et xvj q. ij c. Sors non est. Vbi vero sunt plures iudices
del. et illa clausula q si non omnes et non fuit apposita vno mortuo
alter in causa pcedere non pt nisi aliud in delegacione fuit
expressum j. e. vno. Idem esset si alter efficiatur infamis C de rep.
Infitiatatus. Idem si remoueatur ut suspectus j. e. licet. quia
nemo illorum iudex erat in solidum ut iudicare posset quia loco
vnius tm sunt et omnes quidem iudicare nisi sunt ff. de re iudi.
duo. tm vnus pt vices suas comittere alij j. e. quis. Et si

eo vivente alt' cepit uti iurisdictione sibi commissa solus pt postea
pcede · j e li. q. 2 c Judex et c si delegatus al' no pt ut
j e vna / Committe no pt vices suas ille cui commissa e fuit
pdicacio crucem / excommunic' ul absolue aliquos dispensare cu
clericis ul iniungere penitencias / qz no sibi iurisdicio s3 ecia ministerium
pocius committitur · salua legatorum sedis aplice auctoritate / Si3 is
cui dirigit' ut negocium psonaliter exequat' pt dummo ptes
consenciat tn alijs delegare / pterea si inquisicionem fieri aut
certis ul alijs ministris puideri mandet' · quia in hijs talibus
fides psone z industria est electa j e ca ult. / In puision
tn ecclie ul psone distinguit' · vtrum a sede ap. alicui
committat' certe psone puisio de bnficio in certa eccla dyoc
ul prouincia facienda tunc pt alij licite committe vices
suas / aut committat' eidem no expssa certa psona vt alicui
psone ydonee de certa eccla ul bnficio debeat puidere
quia certa eligenda psona eius industria tunc vr esse
electa puisionem sibi commissam alteri demandare no pt nisi
i commissione habeat ut pse ul palium id valeat expedire ·
j e ps cu · L vj / Item si talis sit causa que sine ipius
pncia expliceri no pt ipam no pt alijs delegare j e
Si pdebilitate · pastoral z c ult. / Item si mandat' epo sic
Tu fr epe cum alijs tuorum condiocesanorum z t · Epus pt co-
mitte / z alij no pnt nc pcede sine ipo ul subdelegato
ipius / Unde si epus moret' an qm committet vices suas q
expirabit officium aliorum quousqz alt' substituatur j e
qm abbas / qz sine ipo alij nullo' poterant pcede j e c
pli. et ultimo v. Idem quoqz / Item cu alicui committit'
causa infra certu tpus terminanda ultra illud tpus tn no pt
cognoscere nc committe nisi de parcium voluntate · et currit tpus
postqz litere judici putant' j de ap. Cum eo / Ideo iudex
no bz tm iurisdicionem sua coartare vt no ferat snam ante

tenebras diei ultimi . e. consuluit ¶ Item quid si iudex procedat
in tenebris ad lucem candele ad litem quod l. proferat sententiam
nunquid valet quod agitur . dicit b. quod sic . licet procedi non debuit
dummodo aliud non impediat et precipue si iudex sit honestus
quia non decet . e. consuluit quod si processum fuit non valeat . quia
multa fieri non debent facta tamen valent . hostiensis dicit contra
per illud in eo c. e. consuluit ubi ut inquiunt homines surgunt
de nocte latrones . Innocentius tamen distinguit et bene . aut partes
consentiunt et tunc valet sententia . et sic intelligit b. aut contradicit
non valet . et sic intelligit hostiensis ¶ Item licet delegatus a principe
possit subdelegare alii tamen non potest . quod dicit ut e. c. § dicto v.
Item per ¶ Item numquid personis de causa delegatum dictum est supra
de resc. ¶ Item melius . Et de loco ubi debet committi de ibidem . Cum
tu ille per quem a sede ap. certo loco inquisito fieri vel quicquid
aliud expediri mandatur propter potentiam vel maliciam illius contra
quem inquiri debet seu procedi . seu fautorum causas non possit hic
exequi secure eo loco ne ipse commodum ex dolo vel fraude
reportet ad id exequendum locum eligat alium ydoneum et securum
Idem faciat si alia causa rationabilis subsit propter quam in loco
decreto preficere negat commode quod mandatur ne tali pretextu
mandatum apostolicum impediri contingat vel differri . e. statuimus
ii vel vi. ¶ Item illa que sunt meri imperii ut deposito et
similia possunt sibi. Can. delegari xxxiii q. iii Illud et ii q. vii
Sic . Secus tamen est secundum leges in sua quibus delegatus interesse non
possit ff de of eius cui man. e iur. l. i § 1. ¶ Item sedes ap.
liberalius committit duobus quam uni et tribus quam duobus . quia sic
tam integrum est iudicium quod plurimorum sententiis roboratur . e
prudenciam . quia quod a pluribus queritur facilius invenitur . ex di
de quibus ¶ Item licet iudex possit parti inferendo sententiam
in termino constituto . e. consuluit . non tamen pro ea parte in
expensis et sumptibus aliquam ipse de suo restituet expensas

C de iudic sciunt / Et si causa rei suadet mittat adversarium
in possessionem tenere usque ad annum defendere. | de sup. querela nisi
/ et si infra annum moritur delegatus non potest contumax pos-
sessionem recipere nisi per delegantem vel per successorem mortui dele-
gati in omnem 2 honorem | de off. ord. pastoralis. Item postea
recusari potest iudex pluribus de causis / vi. v. Quatuor
istorum timor odium dilatio census / Saepe solent cetres hominum 11. q. 3 Timor
pervertere sensus. Et si propter aliquam istarum causarum scienter
tulerit sententiam per annum est suspensus / Et si dominus se immiscerat
iteratis efficitur ita quod non potest secum nisi per sedem ap. dispensari
| de re iudi. Cum aeterni l. vi / Unde potest recusari iudex si
est dominus adversarii | e cum quis / et ar. in q. v. per auctoritatem Dns
2 xi q. iii quatuor 2 | e Insinuante / Et si iudex esset vasallus
seu subditus impetrantis ar. xxxv q. v. de forma 2 | ut lite Subditus
non contestata et | e hac constitutione in suo l. vi / Excipiunt
reges 2 reginae ut ibi / Et si esset consanguineus vel advocatus Consanguineus
competit in eadem causa | de ap. postremo. / Et si adversarius
est oriundus de terra illius 2 sit famulus | ut lite non contestata accedes Patriota
et | de ap. cum insinuationem / Et si sit affinis in q. v. absens Affinis.
2 ff. de iure. loco tantum impuberi / Et si sit comes eius | e ca. Comes.
ff et ff. de off. p. Senatus / Et propter dominum tota familia potest
recusari C. si quis per po l. vi | / Et si habet consimilem causam
| de iudic. c. cum quis / et ar. | de testi. personas / Et licet ex ista
causa repellatur iudex a iudicando non tamen repellitur testis a testi-
ficando / et haec est ratio quia facilius potest habere iudices
quam testes / Non repellitur iudex a iurisdictione propter defectum testis
ut sit ferat testimonium in causa | de testi. dilecto / Et propter nimiam
familiaritatem vel amicitiam ff. de verbo sig. late amicos 2 | de sup.
ptuas 2 ca. lic. / al. recusari non potest nisi propter nimiam et
rationabilem causam | e Suspicionis / quae si esset probata debet
legitima reputari | de ap. cum speciali / Sed si causa est dubia 90.
coram quo probabitur distinguere / aut causa fuit commissa pluribus

aut vni tm. Si vni ad arbitros recurrat qui aptib; eligunt
ut de causa suspitionis cognoscat | e ab arbitr. l. vj / Et si
arbitri grauauerint ad sedem aplicam e appellandu / Idem
e tu de reuocatione lrarum ambigitur ut ibi / Si plurib; fuit
commissa distinguitur / aut illa clo fuit apposita q si ambo
interesse no pnt vl sile / alt coze in causa pcedat / aut no
fuit apposita / Si fuit apposita cora no recusato quidice
adque ... pdce tlc. Sz ipius cause cognitio ptme causa
recusationis pbari / z abes expediri debebit / si vo no fuit
apposita tunc Sz ad arbitros recursus hre / et si delegatus
Epo vl officialis recuset / ca recusationis hmoi cora Epo
est pbanda | e. Si cont vnu l. vj / Et qmius delegatus
possit ltime recusari ut suspectus / pt tn licite committe
vices suas an qm gtra ipm recusatio pponat / et si i totu
commisit ultius recusari / aut sta p eu commissio ipugnari
nequibit / ep possit si sibi de iurisdictione aliquid rsuass /.
Sz post recusationem ppoita no pt committe nisi de recusatoris
pcedat assensu et tunc pt licz sit pbata dumo pnuntiatu
no fuit sup ea / quia tunc cora eo consensu eius no valz
commissio / tu oio desiere esse iudex | e Judex l. vj / de
recusation. ord. dr. | de excep. q Jte exceptio v et mt os
/. Ille vo qui iudice petit iudice ipm recusare no pt | e
Sup quonz q vnj et m q in offerat / Semel eni iudex
alteius recusari no pt ut ibi si cepit cora eo litigare
| e Insinuate / nisi ppt noua causa supueniete / ut pote
si denouo factus sit iudex familiaris alteius ptis dumodo
no consensit ipm iudice pcede postqm sciunt illum familiare
effectum ut | e Insinuate / Coiudice suo absente tenet
alij delegati admonere / quia ipm citare no possunt cu par
i parem no hcat impiu S. de clo Innotuit / Sz admone
z rogare ut veniat / z si no venit ad tertia monitionem.

seu rogatom n^c ad vndeit ul dixit se nolle interesse et no
venit quid sit faciendu / distingue / aut fuit apposita una
illarum clausularum ut si omnes interesse nequiunt duo nichilo9
procedant / ul si ambo interesse nequiunt alt nichilomi9 cognoscat
ul no fuit apposita / Si fuit apposita Si et post tria monicom — fuit apposita
no venit presumit^r s. h^r nolle venire / ul no posse interesse / et
talis presupto habebit^r pro responsione illius s. q no velit ul — 2 fuit monitus
no possit ar in q vo dcernimu9 et hoc v di Si forte et tunc
remanet indicto apud alios et procede possunt / et ipse erit
contu^r arguendus / qz no volt mandatu aplicu ad imple^r j. e
prudentiam § adicimu9 / Si vo no fuit admonitus n^c potuit — Non fuit admonitus
mittiu lratorie destinatu no excusauit se interesse non
posse ad tale causam alii procede no possunt / et si processunt nich'
egisse reputat^r j. e prudentiam impu / posse tn subdelegare
et tenet^r coiudices subdelegatu admittere j. e Si pro debilitate
et c pastoralis et c si duo l vi / al citatis ab vno duorum iudic
ul aduobz cu sint tres ire no tenet^r j. e prudentiam in
pr / Sz pone q tres sunt dati iudices contra te z duo — 90
citat te p lras ul priuatim et nulla sit mentio de tertio et
dubitas utrum tertius se excusauit ul commisit vices suas
illis / dic h' / q lz in9 caute fecerunt q no faciunt mentionem de
tertio in lris suis tutius est ire et vide an habeant auctem
a consortio / et si hnt hi possunt procede / Si vo no hnt dele=
gationem ul excusationem a consortio procede no possunt j. e
eo ca / et pt agi cont^a illos ad interesse / eo q calupniose
citauit ar j. de sen. ex. Sacro. Si aut sine clausula
fuit commissa simpl^r duobz altero absente nichil facient
alii nisi vices suas alicui delegaret ut dictum e supra
re. § ubi ad / z potest superiori denuntiare negligentiam sui co=
iudicis / qz cause cui potiunt nolunt interesse ar j. de off. dele. quia
usi / Cum no possim causam delegatam impetratam demandare

Sz pone q duo
procedit ꝫ tercius
habet ratum.
[illegible] ad vz sunt
Ro q l vz tertio
sunt p [illegible]
[illegible] ab [illegible] cu
illud [illegible]
p [illegible]
ad pt / ff de re
[illegible] Sed' ab [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ut se [illegible].
[illegible]
[illegible]
[illegible].

meo) e. Simp. compromis. insi. priuator. transgredit meu mandatu

alud iudicium petendo) e. ea olim. Iudex delegatus

modis excedit multiplic. primo si no seruat form mandati et 1.

tuc quicquid faciat e irritu ipso iure s. de resp. cu dilca 2)

de restit spol. pisanis. Scdo si no recipit exceptione exceptois 2.

) e. prudentia § Sexta et infra de excep. cu inter. Tercio 3

si velit in presenti actione peruenire tpus quadrimestre) e.

quoti z ff. de re iud. §. Si quis condemnatus. Quarto si 4

obiciat exceptio per quam retro iudicium sit nullu) e. de paci.

in nra. Quinto si obiciat qd fals. z no fuit admissa) de. 5

ea fals. Simp. eo z c. de fide instr. l. iudicati. Sexto si 6

male suam sententiam interpretatur ff. de ap. ab executore. Septio 7

Si post rem iudicatam innouacio facta est et velit executione

demandare ff. de re iud. l. iii. §. Si executionem. Octauo 8

si no velit de loco securo prouideri reo qui ad eu sine secure

no pt) e. eo. § et c. Statuimus l. vi et s. de resp. Statutu

l. vi z) de ap. excepte. Expirat iurisdictio delegati sentia lata 1.

z executione pse uel palud demandata siue bn siue male

quia semel est officio suo functus) e. in lris. Secda finitur 2.

mortuo iudice cui pps nomine scribit) e. gratum. abbas dicens

sensu. Dic ut s. e. §. Sz pone. Tercio mortuo alto commdicio 3

sine illa clausa q si non omes re datorum) e. uno dic ut s.

e. § ubi no. Quarto p morte illius contra quem impetratur 4.

lre re integra s. de resp. Significauit. Eodemmodo finitur 5

morte impetrante ita q no transit ad successores re integra

et hc ideo contingit quia rescripta plia sunt nc ad psos uel

res alr extenduntur. Et que ibi continet) e. eo olim et

c. v et s. Sz si citatus fuisset an q moret perpetuatu

fuisset rescriptu contra successores illius contra quem lre impetratur

et impetrantis eadem rone ar. s. de resp. Sigint sicut perpe-

tuatur p citacionem ut valeat contra ad morte delegate) e.

contra et c. lic. 2] de off. leg. c. ult. et de ap. ut debitus et
6 S. de resp. Capitulum fere. Sexto revocato mandato ff. de iudic.
iudicium solvitur. C. de elec. In talibus tamen processus cuius quam diu
ignoravit suam iurisdictionem esse revocatam ar.] de ap. Si duobus
7 Septimo per has litteras facientes expressam mentionem de finibus C.
de resp. Ceterum dic ut S. de resp. § 7e tollitur 2 q. se Octavo
8 si iudex remittat causam superiori] de off. l. e. lic. Nono
9 elapso tempore commissionis] e. de talibus nisi dictum commissum per eum
proroget tempus ut ibi dicitur de prorogatione dicti] de foro comp. prorogata
10 Decimo per litteram recusacionis finitur iurisdictio delegati] de ap.
11 ad specialem Undecimo per appellationem licitam] de ap. ut debitus
12 Duodecimo si appellationem licet iniusta fuit detulerit] de ap.
13 Sexto et c. Inquisita 2 C. ut lite pendente l. ult. Tredecimo
si pronunciavit se non esse iudicem] e. Significantibus Decimo
14 quarto si dicat se tamen velle referre negocium superiori] de
ap. intimasti 2 c. de relat. l. 1 Decimo quinto si associat
15 sibi aliud qui iurisdictionem non habebat] e. tamen sup. Decimo
16 sexto Si re integra ante citacionem saltem sciatur de morte
delegantis quia si antequam sciret citavit partes etiam post mortem
tunc non expirat] e. contra l. relatum 2 ff. si c. p. eius qui
prunicia Sed si plura mandabat per unum rescriptum 2 citacio
sit facta tamen in uno antequam sciret mortem delegantis iurisdictio
in aliis expirat in quibus non est citatio facta ar.] e. contra
2 y q m. Et notandum non fallit in heresi in qua per Romani
pontificis mortem qui commisit officium inquisitionis heretice pravitatis
infra certos limites non solum quo ad negotia incepta vivente
mandatore ymo etiam quo ad integra 2 non cepta quod plus
est quinimmo ad ea que tunc nequaquam emerserant officium non
expirat in favorem fidei post obitum committentis] de hereticis ne
aliquis l. 1 vi. In iurisdictio finiatur morte delegantis distinguebat · Jo ·

doctor meus hug / aut querit de iurisdictione ordinaria / aut
delegata aut de executione / Si de iurisdictione ordinaria utpote
si papa demandavit alicui iurisdictionem ord. et papa decessit
re integra ipse pt cognoscere. C qui et ad quos l. ult. / Sic
tamen committitur legatus officium legationis in certis provinciis ordinarium
reputatur nec expirat officium legationis pro obitum committentis
de off. leg. legatus li. vi / Si sit delegata per morte dele-
gantis re integra finitur in de eo. | e quoniam tamen non ut dicitur
e in pn huius / Et si delegatus commisit vices suas eo mortuo
subdelegatus si illo vivente mediocre uti cepit libere potit
negotium diffinire / Idem est si commisit vices suas sub ea
forma donec eas duxerit revocandas non tamen commissio per
quam censetur esse sine placito nisi antea fuerit revocata
nequaquam morte committentis expirat ex quo res integra
non exigit | e Si delegatus li. vi / Sed de executione
distinguitur / aut est iniuncta aut mera / Si est iniuncta
distinguitur / aut demandatur executio super beneficio aut super
alia re / Si super beneficio licet moriatur delegans re integra
pt exequi / quia sicut ipsa gratia de beneficio tenenda a sede
ap. sed. licet non sit in executione processum morte non perimitur
concedentis sic etiam nec re integra perimitur executoribus data
potestas / quia veluti gratie predicte accessoria tamen sequi congruit
principalis / ne illa gratia inutilis omnino reddatur ubi in tempus
longius differatur | e si super gratia Si super alia re quam
super beneficio si delegans moriatur re integra non pt exequi
e gratia et c. licet Si vero sit mera executio cum moriatur dele-
gans re integra pt exequi / m aut ut nulli mandatur § et
§ inveniens coll. non / quod ut sit appellandum de | de appel. §
a quo et sequentibus De officio Legati

Quia officium legati simile est officio delegati licet sit
latius / Ideo consequenter de officio legati agitur post officium
delegati / Unde videndum est quid sit legatus / Quot sint
species legatorum / Quare sit dictum inter ipsos / et in quibus non pt legatus

Quanto tpe durat / et qualr finiat. Legatus est is cui certa
patria ul puincia cmitti^r regenda. ut eius vice fungatur
a quo destinatur. et talis legatus dz face fidem de sua legacom
p lras. si abeo petat^r C de in ad pr. l vna. Tria sunt gna Nati
legatoz. Quida sunt legati rome sue catie ut cantuar Missi
Ar. epus. i e t i. Alij qui mittut^r app. s3 no delatere i e Delati
eptoirate. Tcij qui mittut^r app. et de latere eius / delijs
tbus habet^r i e eptoirate et e offici lix. Int istos est
drra in vij. li^o. i eptoiram absolutoij eptoiatoz. qz legati 1. 2 absoluere ex^o com
rome catie sue ptextu legacois sue nullu put. absolue
ab eptoicatom pp^t inicitam manuu i ierorij i clicu / legati
vo qui delate ppe no mittut^r cotra puincia sibi cmissam
ventes n^c alunde venientes no put absolue eptoiatos pro
inicatom manuu violenta nisi amplius ista a sede aplica
concedat^r i e eptoirate. s3 illos de sua puincia put absolue
dumo sint in puincia ar cirio sensu. Sz legatus missus
alate ppe pt absolue omes siue sint de sua legacom. siue
non ppt inicatom manuu violenta. i e cp tuslacom i de
sen. ex. ad eminecia / Ita postq egrede urbem Romana
quousq ad urbem reuertat^r. absoluere offm ependit, z ita
obsuat^r de facto. s3 li z hr^c introductu est in fauore animaz
ut piclm morte euitet^r ar i de sen. ex. Sacro. Illi g^o s3 li
qui mittut^r delate ppe put omia rome legacois nisi illa
que sibi spale sedes apca dsuauit / i e cp tuslacom. Sed
qs dicunt delate dm ppe missos / an cardinales tm / an et q̄o
alios in curia existentes puta capellanos z epos in
suis negociis ~~existentes~~ [cauid] existentes. Sz vr cp ppe dicit^r delate ppe
cardinales. quia ipi semp ad latus eius existut, z ps
corpis eius esse intelligunt. vi q i. C vn v s3 quis cu
militibz z c. ad l iul ma. quis qs / Sz ide vid^r de capellis
et alijs cnalibz quia ipi assistut ei s3 no vsceto et^u c̄pliss.

Vnde dicit quod illi dicuntur missi a latere pape quos inveniunt consedentes in
curia sua etiam si non sint cardinales. et illos transmittit specialiter
ad aliquam provinciam gaudendo eius generalem legationem. Alii dicunt
contrarium et melius tamen quibus etiam concordat hostiensis quod soli cardinales
tamen dicuntur a latere pape missi ar. de sen. ex c. sedes. Ad eminentiam. Et
nota quod qui ex officio suo absoluere potest alii committere potest vt videt
expediens. et ex. de offi. de ordi. c. ult. Tercio dicunt quia si abbas sedi apostolice
lecti/electi datorum. 2. — immediate subiectus de crimine aliquo arguatur nullus legatus nisi de latere
pape sit missus illi dare potest licentiam suum monasterium defendi. et
ad eum vel dignitatem aliquam transeundi. huius. non legatus
qui maius omnibus post Romanum pontificem in provincia sibi de-
creta imperium exercet habet archiepiscoporum episcoporum et exemptorum
electiones potest ex officio confirmare. Sed alii legati hoc negant nisi
eis a sede apostolica specialiter sit concessum vt de elec. c. ad abbatem li. vi.
Insignorum delatione. — Tercio differunt quia cardinales tantum transeuntes insignia specialia
deferunt. Sed alii non. et multo isti preferuntur aliis quia augeri
debent utilitas pro dignitate. de iudic. c. longius infra et plenam
debent habere potestatem ff. de vsu et habitatione. plurimum et ff. de iud. Sed et si
susceperit. Sed et si. Quarto quia ecclesie Romane legati
beneficiorum collatione. — quicumque plenam obtineant legationem siue a papa missi fuerint
siue ecclesiarum suarum preceptum vendicent dignitate vere legationis
non habent potestatem beneficia conferendi nisi hoc specialiter alicui con-
cedatur. Cardinales tamen legatione fungentes possunt conferre. quia
sicut prerogativa gaudent honoris sic debent fungi auctoritate
ampliori. de offi. le. li. vi. Sed ecclesiam non dum vacantem
conferre vel promittere non potest legatus. de preben. dilectus. et de
hoc plene dicetur. de conces. preben. c. prebendas. licet possit proviso-
ri in aliqua ecclesia vacatura siue collationem reservare. de preben.
c. cupientes li. vi. Sed postquam in aliqua kathedrali vel collegiata
ecclesia reservationem aliqua duxerit faciendam aliam illa pendente
nullatenus potest facere in eadem nec etiam postquam aliquis reservavit
alibi beneficium ad collationem pertinens cuiuscumque aliud quod ad collationem
illius pertineat quamdiu reservatio pendet alterius sibi quoque

r[e]spu[er]it al[ia]s no[n] val[et] quod agit | eod[em] p[er]ti[nen]te § Cetu[m] lib[ro] vj In
ecc[les]ia v[e]l kathedrali regulari v[e]l collegiata qualib[et] in quib[us]
h[ii] qui p[re]ficiu[n]t[ur] in dignitatib[us] maiores in eoru[m] capitulis p[er]
electos co[n]stitutes sunt p[ri]ma[m] elect[i]o[n]is assu[m]p[ti]o[n]e[m] de spacio co[n]firmacio[n]e
legatus sive ordinatam collac[i]o[n]i p[ro]uisio[n]i elect[i]o[n]i aut p[ro]uisio[n]i
disposi[ti]o[n]i quotiens no[n] r[e]spu[er]it | n[e]c de ip[s]is ordinandis co[n]fere[n]dis v[e]l
disponendis se aliquatenus intromittat n[e]c aliquid quomi[n]us
h[ii] ad quos p[er]tinu[er]it elig[er]e aut postulare lib[er]e valeat ca[n]
vocabant abstat[ib]us q[ui]b[us]cu[m]q[ue] imponat al[ia]s q[uo]d fecit e[st] irritu[m]
et inane. Item no[n] p[otes]t co[n]cedere ingressu[m] v[e]l in sp[em] alicui ut
absentis b[ene]ficia infra legaco[n]em eius d[e] vacantes ea in illius
manib[us] nolunt lib[er]e resignare ip[s]o[rum] resignac[i]o[n]e recepta
illa valeat ydoneis co[n]ferre p[er]sonis | c[apitulo] de liberatore lib[ro]
vj Item no[n] p[otes]t co[n]ferre b[e]n[e]ficiu[m] p[er]tinens ad p[re]sentacio[n]em laica p[er]soni
q[uo]d dicit ut | de iure pa[tronatus] § insubiectione Item no[n] val[et] collac[i]o
b[e]n[e]ficij alicui f[ac]ta a legato a legato si in ea no[n] fuit h[ab]ita
mencio de alio b[e]n[e]ficio q[uo]d p[ri]mitus obtinebat | eod[em] collac[i]o
li[bro] vj Ce[n]tu[m] legati rome sive ecc[les]ie v[e]l qui a late[re] no[n] mit-
tu[n]t[ur] no[n] p[ossu]nt p[ro]uire exemptos v[e]l audire causas q[ue] mouen[tur]
co[n]t[ra] eos nisi velint s[ed] eis responde[re] nisi de h[ii]s q[ui] i[n] p[ri]uilegijs . . . 7.
eo[rum] co[n]tinentur et tota sua p[otes]tas co[n]sideranda e[st] co[n]forma . . . Iudicio p[er]missorum
p[ri]uilegij ar[gumentum] | de p[ri]uil[egiis] porro. Sed missus a late[re] p[a]p[e] p[otes]t sum-
m[arie] et h[ab]et iudicare de exempt[is] qui subsunt tantu[m] p[a]p[e] et
de causis q[ue] co[n]t[ra] ip[s]os mouent[ur] no[n] obstantib[us] p[ri]uilegijs suis quia
p[ro]uincia illa solu[m] modo exi[m]u[n]t[ur] a iurisdicio[n]e ep[iscop]o[rum] v[e]l quasi tertuo
memorat[ur] Sed a iurisdicio[n]e p[a]p[e] v[e]l ip[s]ius legati no[n] exi[m]u[n]t[ur]
et ita videtur dicit h[ost]i[ensis] de f[a]c[t]o suari. Alij dicu[n]t contrariu[m]
ar[gumentum] | c[apitulo] officij li[bro] vj et j de p[ri]uil[egiis] volentes et c[apitulo] alique li[bro] vj
Et adde q[uo]d ibi dicit[ur] in § decimo Legato quia legatus
rome eccl[es]ie sive no[n] p[ossu]nt officiu[m] suu[m] exercere p[re]sente legato misso . . . 6.
de late[re] p[a]p[e] p[otes]t ex[e]rcere sedis ap[ostolic]e | c[apitulo] volentes. Sed diffe- . . . In officio execucionis
illi ta[men]q[ue] maiori xx | di[stinctio] denique et j de p[ri]uil[egiis] antiqua
§ docere. Sed v[er]u[m] q[uod] p[re]sente legato no[n] misso valeat exercere

ar. j. e. voluntari a contrario sensu. Septimo in procuratione quia
In procuratione .A. non ita procuratur legatus tamquam cardinalis sicut sicut alii. j. de censi.
cum apostolus nullo tamen. Sed in procurationem gravare subditos ut ibi
prandia eius antiquum non sint enormia sed secundum mediocritatem
contingencie loci p q m. § ult. Sic etiam agat legatus
ut nulla ecclesia seu prelatus de ipso debite conqueratur
j. de censi. cum instantia. quia si loco apostolorum sunt legati ita
agant ut non solum sermone eorum sed conversationem et abstinentiam
eciam imitentur. xxxx di. ecclesie principes. et dic ut j. de censi
§ legatus et § legati. Officium legati est audire causas
C. que ad eum per appellationem vel querimoniam deferuntur. j. e. t. i. nisi
causa fuit alicui specialiter delegata quia tunc se intromittere non
potest cum mandato speciali deroget generali tamen si racionabiliter sententia
lata sit eam potest confirmare et execucionem demandare. j. e. c.
N°. in. Sed nunquid legatus tenetur ei obedire ut sententiam mandet
execucioni. dic quod quantum ad hoc maior est legato. Sed tamen super
hoc supplicare non autem ipsum compellere ut sententiam suam exequatur
quia forte per alium non ita potest execucioni mandare. dic ut s.
de of. dele. § et legatus. Et potest legatus postquam ingressus
est provinciam sibi commissam committere vices suas cui vult et com-
pellere illum recipere commissionem sine acceptacione personarum. C.
qui prinnder. L. i. ar. s. de of. dele. Sed quoniam § si vero
et j. de ap. cum causam. licet antequam intraverit demandare non possit
nisi urgente causa. ut si mora nociva pareat. f. de of. proconsul.
ab senatore. § post hoc. et § si quis. Habere tamen potest et indistincte
hoc licet videtur in aut. de collat. § antiquum vero coll. ix. nisi
essent causa deposicionis vel perpetue amocionis ar. j. de episcop. pl.
que. Et omnia potest legatus provinciam ingressus quod potest ille qui
eum misit. preter illa que sibi specialiter sedes apostolica reservavit.
et quod ... de quibus habes. xxi. causa. j. de episcopis pla.
Sicut verum in p^a glo. ... Primus quia solus papa commutat. votum terre sancte
j. de voto. commulta. dic ut ibi §. In voto transmarino
et § sequitur. Secundus quia papa solus dispensat in maioribus

cumbz / z cu filijs pbroꝝ / z alis illime natis ut pmoueat
ad dignitates ꝑsonatus ul bn̄ficia cu cura ul ad ordines sacros
/ de eudē . ꝑt si clici / z c de fil ps̄b . c . pl̄t . etulit z c
Is qui defeu ꝙ . ad ordines li vj dic ut ibi ꝙ Si vo ren
ponit in bn̄ficijs curā aīaꝝ hn̄tibz et in ꝑsonatibz ut quis 15
plures habeat . c de cle . cu du . z / de pben . de multa nisi
xvj adquē solū obmissis medijs appllat . ij q vj ca° . ij 17
et iiij° / et ar . exp̄ssum . / de ap . dilecti / xvij quia legatꝰ nō 16
pt retractare negocia ad ipsam p appllacoẽ translata / de ap
constitutꝰ ul p relacoẽ / c lic . / xviij quia nō pt sn̄tias 14
delegatoꝝ renocare . / c ca° ij et dictum est c . c ꝙ . officio
xviiij / quia nō pt legatus dare sn̄iā ectiam vacatē . 18
dic ut c . c ꝙ . ꝑto / xx quia legatus nō pt absoluere 19
excōicatos a delegato . / c Studuisti / militanꝰ appa ex
cōicatos / de sen ex . significat . / xxj quia solus pp̄a pt 20
face Subdyaconu duabꝰ diebz c de temp . ord ca° p°
z c de eo . Ista omnia que sibi sedes aplica resuauit gn̄ali
de mandato nō trāsfeunt nisi de hijs ibid spāle cotineat
/ c q̄ translacoẽ / z qi sunt mere impij f de ind . c . inde l .
impium / et ideo in gn̄ali commissione nō transferunt . ff de of
ficio cui ma . c iurid . l . j / z / . de pcur . qui ad agendu .
et de pe z re . Si epus li vj . Alia aut que sibi spāle
nō resuauit alijs indulge videt . / de sen . ex . inq̄ .
Durat aut legati iurisdiccio q̄mdiu durat ei tp̄us si
a supiore prefixu ul q̄mdiu nō fuit reuocatus nec expirat
p obitu cōmittēte / c legatos . li vj . Item legatoꝝ statuta
et indulgencie ꝑpetuo durat / nisi p supiorē ul successorē
fuerit reuocata . / c . c ide / z si sint lata sb anathemate
expirati videt qui faciūt ꝙ . hꝰ statuta . / de loc . z cōde
c j . Et dic ut / de balistar . ꝙ phibē / fiunt iurisdicco legatoꝝ
si legati sunt expire limitata ul si fuit reuocata expirat
cāus iā p citacoẽ incepte quas post reuocacoẽ poterit

d h° . m° . c . puti
in glo fiunt li vj°

pallio terminare. ff. e. c. ult. in fi. et j. de of. de le. lic. et c. gratum. Et
licet non finiatur eius iurisdictio morte mittentis ff. e. legatos li.
vj. re integra, nec etiam executoris super beneficio dati a papa. ut
de of. dele. si super gratia li. vj. ut dictum est ut c. pro. §.
ultimo et penult. tamen si legatus moriatur re integra qui legationis
auctoritate fecit reservationes quorundam beneficiorum et imposuit
decreta super ipsis denunciatores inhibitores et processus quibus
per eum vel per executores deputatos ab eo licenti contra ipsas dioc.
ad collatores conferendis beneficiorum iam vacatum sit nunc processu
eo ipso quod per illius obitum finitur legatio viribus penitus vacatur
nec executores illi possunt beneficia ulterius taliter reservata conferre
ff. e. c. penulti. in prin. li. vj. Et legatio finitur si revocat provinciam
sibi commissam non redeunter finatur dignitate sive legationis ita
quod nec excercere vel iudicare aut absolvere non potest nec casus in illa
provincia commissa ff. e. novit et c. ult. et ff. de of. pro. l. in-
decens si egrediatur ut status ... tur, quia tunc iudicio non
finitur sed intermittitur nec egredi tunc videtur ff. de divort. l.
divortium. et de pe. di. i. divortium, dicit tamen H. quod cottidie
absolvunt de facto postquam sunt egressi licet non conveniret.

De offi. ordinarii

Visum est supra de officio legati qui
quantum ad iurisdictionem perpetuatam non obstante morte delegati
ordinarius reputatur ut c. pro. legatos li. vj. Ideo consequenter subiungitur
de officio auctoritate iudicis ordinarii. Unde videndum est qualis
debeat esse ordinarius et que sit potestas ordinarii auctoritate tam
archiepiscopi et superiorum quam episcopi et inferiorum et quid sit eius
officium. Iudex ordinarius est qui a principe potestate iudicandi
super aliquibus habet generalem vel a iure, ut sunt episcopi et alii prelati
qui statim ut eliguntur et confirmantur iudicandi potestatem a iure
assequuntur. ut de ele. transmissam. In qualitate ipsius iudicis
ista considerantur que in hoc versiculo continentur. Conditio sexus
etas discretio fama dic. ut ut de of. dele. §. Iudices ve-
ro omnes aut prelati ecclesiastici possunt constituere et sunt iudices ordi-

nary. j. e.

nary j e tit ab ecclesiar / et ar j de epo ex pla adhic / et hic omnes
concedunt nisi consuetudo faciat contrarium / ar j de eo qui
fuit ord. xxx c. i / et illud gnaliter traditur. qui quilibet platus
colliate ecclie lic subsit. Epo est iudex ordinarius in
plebe sua / et hz iurisdictionem cognoscendi et coercendi j e tit
ab ecclesiar / et in aut de defen. ci § ij coll. iij / et j deinde
decimus dic ut j de sen ex § Sz qui prnt Archiepus
est suffraganeorum suorum ordinarius sed non subditorum sui suffra-
ganei j e pastoralis / ii in prin. casibus specialibus Primo tit deniat 1. Sed hic vide glo. ii
in diuinis officiis i. consuetudine metropolitice. xxx di debemus Secdo 2. i c. pastoralis
si delinquit in eius dyoc. vj q. iij. placuit. Et c hic tam offia c. ty.
aquis deuiredicio cuilibet altius Tertio si habeat predium
in sua dyocesi j de foro compet. c. ult. et c. sane et iste casus 3.
pertinet ecc. adquetuduz aliud Quarto si ca deferat ad eum
per appellationem j e duo et c. de off. le c. i. et xi q. i. preuenit 4.
Quinto tit absolutum ab arepo non volt pare Epo j e 5.
ad reprimendam ins Sexto si causa ceniuatur int Epum et 6.
clericum suum tunc ca illa dz deduci ad synodum in qua pest
archiepus vj q. ij c. i. Septimo si clericus hz causam ciuilem 7.
contra suum epum xi q. i. Si clericus Si epus cot clericum
habeat cam arbitris timeatur ut i c. Si clericus Viijo qn 8.
canonici in contemptu sui epi cessauint a diuinis j e. perstrangl.
Sz ibi dr qz hic faciat tamquam dele. a ppa dic ut j e §
Item dz Nono qn Epus negligens e j deo qd ipe face 9.
dz j x q. iij. tit sing. j de sen. ex. p tuas / et j de ap. qua
fronte Decimo si mortuo Epo ydoneos clericos non habz 10.
xvj q. ij. non liceat Undecimo Epo mortuo ob negligentiam vel 11.
maliciam ex capitulo eo vocato cause qz sup hic cognitione
premissa visitatorem seu administratorem eiusdem ecclie licite
potest deputare. e de supplen. ne pla ecce. li. vj / Xij tit 12.
euidens est sentenz Epi esse iniustam j de ap solicitudinem /
Xiijo tit visitat prouincia j de psep. tit ex officij et j de 13.
censi. Sopite et c. tit nup dic ut ibi § Arepus et § In

18 visitacione et quod legati pronunciatur in illis casibus in quibus est con-
suetudo longa et prescripta, ut extra de Romana, et c. ut litigantes li.
17 vi. Item potest facere generalem remissionem per totam provinciam, l.
de pe. et re. c. ult. Item qui per privilegium exemptus est in aliquo vel
16 aliis casibus decoratus, ut eo duo sit, et xxv q. ii c. i ii et
iii. Item quod episcopus permutacionem facit cum capitulo que fieri non
14 debet sine auctoritate prelati, ut de rebus et non al. c. v. et cum apta
et de rerum permut. questio. Item quod recusatur ex iusta causa
18 remittit causam ad superiorem, ut de ap. ad spal. Archiepiscopus vero
primigenius ius habet in episcopis quam clericorum subditis, ut c. cum et
c. pastoralis. Sed nunquid est idem iure in episcopo circa subditos
suorum subditorum. Videtur quod non quia episcopus eis preponitur si nullus
potest cognoscere de causis subditorum cum sit inferior ordinarius
omnium de sua dyoc. xi q. i de p. et, ut cum ep. li. vi. dicas
cum h. et h. quod si tales subditi prelati episcoporum vel exclausi
vel ex longa consuetudine habent iurisdictionem ordinariam episcopus
non potest cognoscere de causis subditorum illorum prelatorum nisi per
appellationem deferatur ad eum, ut de excess. prela. c. ii et, ut de foro compe-
tenti cum contingat et, ut e. suffraganei. quia si posset eos punire
omnis sua iurisdictio quod nimis esset iniquum, ut de excess. pla. adhuc
imo punire debet punitos suorum subditorum, ut cum ab ecclesiarum
Nam si sua iurisdictio vel negligentia non punitur, ecclesiasticus ordo confunditur
xi q. i pervenit, et tamen episcopus bene posset compellere subditos
suscipere delegationem sibi ab ipso factam, et in quolibet loco sue
dyoc. non exempto potest vel per aliud possit pro tribunali sedere
causas ecclesiasticas audire, personas ecclesiasticas corrigere, et tantum
mancipare, et cetera que ad ipsum spectat officium libere exercere
ut cum episcopus li. vi. Secus in archiepiscopo quia non potest compellere
subditum nisi sui suffraganei ad suscipiendum delegationem
cause delate ad ipsum per appellationem, ut e. pastoralis dyoc. Et licet
de archiepiscopus clerici suffraganeorum consenserit ut cognoscat.

de causis eorum cognoscere non potest absque suorum dyocesanorum
voluntate nec eorum subditos compellere licet a principio consenserit delegatorum iusticie ut similes ac precepta eo aequi aut
vero causis ad eum per appellationem devolutis testium prohibere nisi aliud
ius obtineat de consuetudine, de sen. exc. Romana § i. libro vi.
Et dicit mandare suo suffraganeo ut subditum suum appellat.
ad ferendum testimonium vel alia causa ut ad ipsam suscipiendam delegatorum
seu sententiam exequendam ac, de sen. exc. Si quis clericus et c.
de off. dele. Suspicionis § fi. Et idem est de officialibus suffraganeorum archidiaconis et alijs inferioribus prelatis. nec potest in eos
pro eo quod vocati ab ipso archiepiscopo noluerunt comparere, sua vel suorum vice ecclesiastica
censura ecclesiastica compellere, de sen. exc. cum Romana § hoc eadem
et § ult. nec intendere vel suspensionem, e Romana § ult. li. vi.
Item non potest archiepiscopus constituere foraneos officiales in dyocesibus
suorum suffraganeorum ad hoc quod ipse facere non possent nisi per appellationem
causa fuerit ad eum delata quamvis alibi quam in ipsa civitate sua
vel dyocesi aut in eis in quibus appellatum extitit vel causa
ipsa consistere dinoscitur non potest audire vel committere audiendam
nisi aliud compatiatur de consuetudine, Ideo nec possit eam
committere in dyocesi suffraganei potest ibidem constituere officialem
qui citationes vel inhibitiones faciat seu compescat rebelles
vel hac parte. Et de alijs causis in quibus non dum est appellatum
non potest aliquem constituere pro citatoribus in futuris causis appellationum
et inhibitionibus faciendis, nisi consuetudo sit vel contrarium sperans
que tamen non valet si sit talis que prohibeat ne procedat vel capitulum
presumptis admittatur. curia appellatur quam prelati, eo Romana et
c. ut litigantes li. vi, et dic ut s. de sup. ne pra. c. i. cum
pculpa et, de ap. § appellatione Archiepiscopi primates et patriarche
nichil iuris habent preterea vel subditos suffraganeorum suorum nisi
contra eis a consuetudine rationabili et prescripta competit ut

ctum est in § precedenti. vel aliunde est concessum / nec debet co-
pellere clericos suorum suffraganeorum coram se stare quamdiu volunt
iudicio sui episcopi stare / nisi tunc per appellationem ad eius audientiam de-
ferat / aut ei aliud a sede apostolica sit indultum ut j. e. duo.
¶ Item archiepiscopus potest committere consecrationem electi vel episcopi et
compellere electum consecrationem recipere ab illo. j. e. quod sedem / dic
ut s. de tem. ord. aut consecrari ¶ Episcopus vero est iudex ordinarius
totius dioc. xj q. i. de persona / et ff. e. ad episcopum / ideo de iure
communi potest ista petere a subditis scilicet obedientiam / canonicam subiectionem
et reverentiam / institutionem / et destitutionem / correctionem et reformationem
ac ecclesiasticam censuram / et iurisdictionem tam omnium ad forum ecclesiasticum
de iure spectantium quam certe / penas et maiorum sacrorum. Item que ab
episcopo recipienda sunt collationes / et synodum / et synodatica seu
cathedratica nomine duos solidos j. e. conquerente / dic ut
j. de cel. di. § Iure legum usque ad § nota quod ¶ Item licet prelati
in sua diocesi adulteria et scelera inquirere ulcisci et vindicare
secundum quod canones concedunt absque impedimento debeant / et si opus fuerit
advocet brachium seculare j. e. c. i. ¶ Item episcopus testes synodales
inquirere debet et testes maturiores vel prudentia constituere qui
causam synodalem ad episcopum deferant. ¶ Item debet inquirere de criminibus
ecclesiasticis scilicet de adulteriis et de consanguinitate inter virum et uxorem
xxxv q. vi. episcopus in synodo et duobus c. se. ¶ Item debet scire
j. de here. excommunicamus § adicimus ¶ Item de crimine usurarum sacrilegii
symonie et similibus et de quolibet peccato mortali j. e. de iudic. Novit.
¶ Item debet diligenter attendere correctioni et reformationi subditorum
et maxime clericorum ne sanguis eorum de suis manibus requiratur
et hoc non potest aliqua consuetudo vel appellatio impedire / nisi forma
que in c. est observanda j. e. irrefragabili in prin. quia a correctione
non appellatur j. de ap. reprehensibilis / et c. ad speciali iure / Et
hoc intelligitur de notoriis excessibus in quibus non admittitur
appellatio j. de ap. cum sit romana iure / nisi corrigens

modum concedat . j . c . irrefragabili . z . j . c . de sen . ex . vniuersitatis / de
consuetu[dine] . tn . approbata quod per capitulum vel per decanum vel per aliud
de capitulo excessus canonicorum kathedralis ecclesie corriguntur . Sed
si infra terminum competentem ab episcopo assignatum non corrigant
correctio ad ipsum deuoluitur . j . c . irrefragabili . § excessus / Sed si
ad episcopum pertineat correctio capituli z sit negligens deuoluitur
ad archiepiscopum . vt . q . iij . ad sciniis / z si canonici absque manifesta
z rationabili causa maxime in contemptu episcopi cessauerint a diuinis archiepiscopus
tanquam apostolice delegatus eos canonice puniat ut talia de cetero
non presumant . j . c . irrefragabili . § certum . Cessatio vero a diuinis non
debet fieri a seculari vel regulari capitulo collegio seu conuentu quocumque
nisi vocatis omnibus prout sunt pro talibus negociis euocandi
z deliberatione facta diligenti ab episcopo alio ne quocumque clerico
vel laico cuiuscumque dignitatis vel conditionis existat propter cuius
iniuriam vel offensam eadem videtur cessatio facienda requisito
ut sit requisitus iniuriam vel offensam emendet . nec tunc etiam si
emendam habuerint vel per eos stetit quominus habeat competentem
Si autem premissis seruatis ad cessationem duxerint procedendum extunc
infra vnius mensis spacium pars utraque . scilicet hii qui cessant et
isti etiam propter quorum factum a diuinis cessatur nisi superueniente
concordia iter arripiat per se vel per procuratores ydoneos cum
munimentis z actis ad negocium spectantibus ad apostolicam sedem
veniendi dietas continuando ut utraque parte presente vel parte vna
z altera non veniente vel non mittente negocium cognoscatur z pars
que culpabilis fuit canonice puniatur . Nam si illi qui cessauerunt
non habuerint iustam causam omnia restituent que tempore cessationis ad ipsos
peruenerunt tempore cessationis z ecclesie z nichilominus
ecclesie de dampnis z iniuriis satisfacere tenebuntur . Si vero
iustam causam habuerint is qui occasionem cessationis dederit
ad omne interesse canonice z ecclesie cui debitum officium eius
culpa est subtractum ad certam quantitatem taxandam

et in diui cultus augmentu contendam superiores arbitrio condampnet
et si post cessans non fuerit omnia suspensa non fuerit cessatio sed
in ecclesia ut prius celebret. Qui autem crucem vel ymaginem alicuius
sancti dectam percutit vel vertit seu spinis supposuit legittime
puniatur. h. probatur in eod. Si canonici et c. omnis li. vi. Mo-
nachorum vero correctio non pertinet ad episcopum vel archiepiscopum quamdiu
abbas eos corrigere est paratus. in c. quito et c. graue. Si vero
sit negligens superior inquirere potest ut ibi. Sed quia
prelati suis subditis aliquam indebite iniciant ne ipsorum superioribus
apostolice sedis legatis vel inquisitoribus ad inquirendum vel cor-
rigendum et reformandum in eorum ecclesiis monasteriis vel locis a
sede apostolica deputatis vel aliis quibuscumque personis per quas va-
leat ad predictorum notitiam peruenire statum ecclesiarum earum vel personarum
exponant dicentes si secus egerint excommunicationis suspensionis vel
interdicti sententias proferant et eos ad hoc celandum iuramentis
promissionibus obligationibus et aliis penis astringunt. Sed
huiusmodi iuramentis promissionibus obligationibus et penis nullatenus
obligantur et astringentes debent pena debita castigari
in c. quia plerumque li. vi. Potest etiam episcopus suam dyocesim per alium
visitare et officium predicationis exercere et licet illi vel illis habeat
de aliis necessariis prouidere. hii tamen qui visitare ministrare tenetur
compensas victualium visitati et predicati. Cum secundum apostolum non
sit magnum si ab eo metantur temporalia per quem spiritualia seminantur
Et tamen episcopus tamen personaliter non visitat nil prorsus qui per alium
quem deputat fuerint visitati corrigere poterit nec debebit in c.
inter cetera et c. Si episcopus li. vi. addde quod dictum de decano quod episcopus
et quod de se et quod legati et quod de se. Et ordinarius debet habere curam
subditorum et singulos personaliter monere et releuare vim qui
qui expatiam et c. clemens et necessitate pacientibus subueniendo
hospitium dare et omnia diligenter inquirere et si indici-
ario ordine fuerint probata debet punire et occultis delinquentes

no nominatim sꝑ idoctrinatæ dꝫ arguit j e c i . ꝛc Si succes.
Si iudex ordinarius a litigantibꝫ expensas hēre non dꝫ . qa
stipendia sunt ei ꝑpta . hec concessa x(ʳ)pm q . i militare Secus
tn̄ ē in delegato ut dctm̄ ē 6 . de rescript § si nullus Et tn̄
de mandato principis ordinarius ad aliqua promittat ꝑficiat
expensas dꝫ que expendisset domi in alio de mandato pri § illud
Recipit tn̄ expensas tn̄ ecclesiam consecrat . j de sy . tn̄ sit
Et / ꝛ tn̄ visitat dyoc . j decen . tn̄ aplus . ꝛ c Exigit . Si
iudex cui competit iurisdictionem ordinaria excommunicatū absolut
pleni manum dicitur pt alii committere absolutionem quam si
vidit expedire j e c ultio Idem dt B' si clerici hec committat
episcopalis tn̄ illud sibi competit rone dignitatis cui concessa
ē prilegiū pectiua Sic exposito ar . j e c ult. Host dicit qt
p c 6 de of dele . c ult insi Credo oppinionem B' veriorem .
Secus si hec aliam specialē committat 6 . de of . dele . c ult
dic ut 6 de of dele § committe . Si ordinarius non pt ast
tonem inedicionem ēmonere 6 de renu . c ult . Unde licz totā
tamen committat alicui pt tamen eam quantumcumqꝫ voluit renovare
ff de of eius cui mā est iurdicto l ij § ult ꝛ ff de mid.
v ind l more ꝛ l quia ꝛ ff de iud iudicio Secus est
d delegato 6 de of dele . Sup quomin § porro ꝛ c ~~~~ns
li . vj Si tn̄ ordinarius sint recusaty dꝫ tamen committe ꝑso
neue pti suspecte . j de ap . tn̄ specialī nō compellat ptes ad
arbitros eligendos . j de so . qpe . Si quis contra / ꝛ si officialis
ud delegatus epi recusetur cora epo sut ca recusationis ꝓbanda
6 de of dele Si contra unum § ult li vj . pt quem
tamen possit recusari iudex ꝛ coram quo dꝫ ꝓbari recusato
iudice dele dctm est 6 de of dele § recusari usqꝫ ad §
Condiciam Et de recusacionem ordinarij dc j de expecp . § sit
exceptio v' ꝛ int . Nota qꝫ sicut capla ꝛ conventus
ud ꝑsone singulares que bona obuenientia tpe vacationis
in ecclesiis kathedralibꝫ ꝛ ceteribꝫ ac colliate occupat

vel detinent que debent in utilitate ecclesiarum expendi vel futuris
successoribus fideliter reservari ipso facto sunt suspensi. Item qui
detinent bona decedencium sacerdotum sive sint episcopi sive alii
prelati de hoc dicit ut in de sen. ex. § ipso capitulo et § postea. Episcopus adde
quod habetur in de cle. c. ul. in cle. · De Officio Iudicis

Dictum est de officio iudicis delegati et ordinarii et aliorum
in speciali. hic subicitur de officio iudicis in generali. Unde
videndum est quid sit officium iudicis in quibus causis locum habeat
et quis imploretur et quis dicitur prudens de advocatis. Iudicis officium est
potestas a iure assumpta quia non dicitur causam mere a quonibus et
a tormentis in de reg. iur. ad contemplacione hoc et viii in libro
hominum. Secus in suo si vacillat et dicitur intefinisse negocio
ff de quonibus l. i. § quoniam. Sed nunquid clerici sunt torquendi. 10
opiniones sunt et videtur quod sic v q v. Illi qui et ii q i in
personis. Item laici in testimonium contra clericos in causa criminali ullatenus
recipiuntur. C de testi. decretis dicit ut dicitur in de sen. § qui autem
admittatur. Sed testes possunt puniri et torqueri ii q vi. Neglecta
et c. testes. cum ergo clerici soli recipiantur in causa criminali in testimonium
contra clericos possunt torqueri. Item clerici contra iudicium possunt
verberibus subici et puniri xxiii di. cum bb et de sen. ex. uni-
versitatem. ergo in iudicio multo forcius puniuntur. dicat p. ob-
missis opinionibus quod possunt et debent torqueri dummodo sint
viles persone et suspecte. et hoc expressum est in de penis c. i
et in de deposito c. ... Iudicare dicitur iudex secundum allegata et
probata et non secundum conscienciam ut expresse dicitur xi q iii. Summopere
et in q iii iudicet et C de of. ord. c. ii. Sed arguitur quod s. q.
dicitur secundum conscienciam iudicare ff qui et a quo appellari l. appellari
et ff de arbi. quale et xi q iii. tunc vero est. In hoc casu quando
iudex habet aliud in consciencia et aliud constat per plurimas probationes
dicunt quidam quod dicitur alii causam delegare ff de iure o. in l.
pretor. Alii dicunt et melius secundum b. quod licet iudex habeat aliud
in consciencia sua hoc probet. Per allegata dicitur iudicare secundum quod dictum est

Q. Iudex ordinarius vel delegatus possit esse arbiter. R. Sunt plures perhibentes contrarium in iudicio ... tamquam in arbitrio ... sunt tamquam in arbitratoribus seu amicabilibus compositoribus ... et de arbi. ... et de tempore ... Iudex ... et ... ad ... viii q. i ... xxiii q ... et q ... ff de ... et post

sibi fides diudicato pro prima iura dictum, et non debet sequi conscientiam quia non facit illa tamquam iudex sed tamquam deus. c. de off. ord. ca. ii ubi deh. et vi q. ii. si. tm. et capitulo placuit. Ut peccat non de facili contra conscientiam vel condempnando vel in absolvendo, et quod ita sit procedendum patet. Nam deus omnia sciebat et tamen nullum voluit condempnare nisi probationibus convictum ii q. i. deus omnipotens.

De officio iudex potest supplere quod advocatus obmisit. C. quod adsunt advocati. Iudex super lege via et de iure debet supplere et non de facto nisi tale sit factum quod sit ei notorium ut iudici alias non. arg. de ap. l. ult. in fi. i Resp. et debet supplere ut iudex sedendo et non stando ne advocati officium assumat. C. de postul. quis quis inducendo legem, decretum vel decretale et hoc sum. b. s. de postul. pre. c. bone i. i glo. ubi de hoc. alia parte absente. c. de tm. ap. l. ii. § ult. et c. de ap. l. ult.

Sed utraque parte praesente supplere non debet nisi pro publica utilitate repellendo milite a procuratione et tuetur altera parte. ff. de procur. filius familias vel veterani et ff. de procur. Milites vel conservatur. i de except. exceptionem vel inquirendo an persona electa sit digna c. de elec. cum nobis olim et c. cum in li. vi. Et interrogare debet quotiens equitas eum monet ff de interrog. act. ubicumque et ... q. v iudicatum etiam postquam est in causa conclusum i de fide instr. cum iohannes.

Et hoc locum officium iudicis in omnibus que contingunt post litem contestatam petitam ut vel fructibus vel in dampnis datis post litem contestatam ea enim que post litem accidunt valde pertinent ad officium iudicis ff de rei vend. non solum et C. de rei vend. certum. Omnia talia que contingunt post litem contestatam petuntur officio iudicis et non intentatione actionis. Sed illa que contingunt ante litem contestatam specialiter debent peti in libello et nisi in libello fuerint petita de illis iudex non pronunciabit ff de edil. ed. ediles § item sciendum. Sed hoc quoque fallit in eo ut sciatis cum litem contestata sit utilia et cum non. Circa officium iudicis considerandum ita distinguit pro: quia iudicis officium quoque ponitur pro actione, quoque deservit actioni, quoque impedit actionem, quoque dessit

actioni / Item ex officio iudicis quod restitutio in integrum principaliter
postulatur / et quod incident / et hoc dupliciter / aut per modum excep-
tionis aut per modum postulationis replicationis / unde de singulis
videamus / Item iudicis officium ratione proponitur distinguitur
quia quod per se ipsum quod ad petitionem alterius potest / per se ipsum
tunc iudex ex officio suo nemine hoc petente contra tutorem suspectum
ut c de tut suspect l in § plena / Item tunc inquirit contra
infamatum de crimine nullo denunciante secundum formam que ponitur
j de accu § sequitur videndum / quia ad officium iudicis spectat nullo hoc
petente inquirere crimina et ulcisci ut de of ord c 1 / et ff de
of psi. gerunt / et in talibus licet officium iudicis ratione proponatur
litis contestatio non requiritur. Sed illi contra que inquiritur sunt
talia exponenda j de accu qualiter et quando ij § debet. Sic ergo
potest intelligi j e c ult. Sed tunc ad petitionem alicuius tunc distinguitur
quia aut contra certam personam / aut contra incertam / aut contra
nullam / Si contra certam ut tunc aliqua ecclesia oppressa magno
onere debitorum non habent unde ea solvet alienavit possessiones
aliquas servata iuris solempnitate. sed quia enormiter lesa est
non tamen ultra dimidiam petit restitutionem contra emptorem j de re. et
non al. Venditam / Item tunc minor petit restitutionem principaliter
ff de minor. l ij et ult. et j de resti in inte. constitutionibus /
Item si pater agat contra filium nolentem sibi obedientiam et re-
verentiam sibi exhibere xxxx di c 1 / vel si filius agat contra
patrem sibi alimenta negantem vel suum esse filium ff de lib agno-
scendis l Si quis ex liberis / Item tunc pupillus ad in opiam redactus petit
sibi a certa provideri j de in re patr. nob. Item advocatus a cliente
suo vel magister a discipulo salarium suum exigit qui ei nec
pacto nec scriptione aliqua est obligatus sed sola pollicitatione
ff de var. et ex ord cog. l j § in honorariis Item tunc uxor
petit sibi dari licentiam recedendi a viro cum de viri sevitia
sufficienter timeri non potest j de rest. spol litteras nostras / Item
tunc servi conqueruntur de sevitia dominorum ff de his qui sunt

sin ine l. i z iii ¶ Ite cum quis subponit se iure capli sui rebus
renunciando z nullam iniuriam inuenit C e. ind. Dame ¶ Ite cum
quis renunciauit iuri suo et deceptus e quia non fruat ps
aliqa q^d pmisit ; de pact. cum pridem z ; de rerum pmut.
cum vniuersorum z ; de pben. int cetera sin vna laica ¶ Ite cum
petit ut executores compellant exequi voluntatem defuncti
ut ultima voluntas fuerit ; de testis tua ¶ In omnibus istis z co-
similibus cum principalr contra certam psonam ab aliquo iudicis offm
imploratur lit qt requirit sic intellr. put iacet ; e c ult.
Si vo tenet incerta psona ut cum petit aliquis cui res sua
furtiue subtracta est ipm furem incertum excommicari C de of
ord c ii ul illum qui tenet se libellum famosum pretat dpublico
que ignorat . v q i quidam . ¶ Ite cum quis petit dari tutorem
ul curatorem minoribus instit de curat. ptotum . ¶ Ite cum
petit ut epo impotenti detur coadiutor ; de cle egro compte
z c pastoralis li vi ¶ In istis z similibus lit qt non exigit.
Si aut caret nulla psona ut cum petit electo confirmari C
de ele pastoralis z c postquam que petico tenet neminem
inpretatur Sed solius iudicis officio innitit ad ipm tm
iudicis offm infirmet electo ul certam confirmet C de ele.
nichil e z c cum li vi . ¶ Ite cum minor adit hereditatem
dampnosam z contra nullum suum petit restitui v^t ei ab
hereditate liceat abstinere C ut minor se ab her. absti l. i
z aut ibi posito non ind. ¶ Ite cum infames q n pse z de
psonis postulare non pnt petunt se ad famam restitui ut iii
q vii § tria v alii n os z ff de postul. l. i § deinde ¶ In
isto § z pcedenti quia iudicis offm p actione peunt ad
petitionem alicuius z tenet incerta psona ubi nulla lit qtestatio
non exposcit Sz pt adhuc sit lit qt. hri recursus ; et
ult. ¶ Sequitur scdm membrum distinctionis scz cum iudicis
offm deficit actionem z hc an lit. qt. z in plato sine

z post sniam Ante lit gt. vocando ad se psona publica ul duos
viros ydoneos qui fidelit conscribant acta iudicii vniusa. ut
citatores dilatores zc. ut de pbat. qui gtra Ite citando reos d
loc. in quibz morant ut de ap. cu pati z ut de do z g cu tam
z hec si inveniant al faciendo edicta ppom in domibz seu eccis
eorum ut de do z gtu tam z c. gtingit z ut de cle no resid.
exptue Item dta dilatones gcedenda ut de ap cu sit Roma
ut considerat tpis z eae z psone qualitatibz iudeo editor
ordine ul compendiu modere ff de iudic no mugs Ite ut
ptes pse ul p aduocatos gpareat ut de iudic pastorali dic
ut ut de lit gt. § i. v z di Ite ut libellus porrigat ut de
lib. ob. c i dic ut ibi Ite terminu assignando. infra que
omes exceptoes dilatorie ppoat ut de excep. pastoralis dic
ut ibi § ppom. In ipa lit gtest. gpellendo reu. Rendere
petitoni actoris 6 de elc dudu in z ut de lit gt. c vno post
litem gl. ut iurare d gtinendi de calupnia ut deiura cal c. i.
z c de eta. z c cu tam Ite ut positonibz fas videat si
fuerint admittende ut de gfess. Statuimus. li. vi ubi dicit in
§ positones Ite cogellendo testes ut de testi. co. pcotu Ite
atestatoes publicando z sup ipis cu advocat disputando ut
de testi d cais Ite inquirendo vitate sicut melius potit
xpop. q ult c ult In ipa platone snie ut rediga d scipt
in q i. In pmis insi Item ut ipam ferat sedendo ptra
bunali z nostando ut in q m §. Sap Spacio v auditore
pgt sniam ea exequendo ut de re iud. cu aliquibz z 6 de
of dele gtiti Sequit tertiu membr distinctois s. cum
impedit actor z quis per se que ad petitionem rei p se
exptatu abaqsedo repellendo ut de excep. exceptionem insi
ad petitionem rei ut 6 de of. dele. prudentia § Septo
Sequit quartu membrum s. cum debilit actoni i cu
diminuit actonem et quadoqz ad petitionem ptis ut ut de testa.
Raynucius z c Rainaldus in hoc q mandat retineri

tertia ul' q̄rta. demq̄ hereditas restituat². Item ad petitionem
coloni sine culpa affecti in agro ingruendo vicia rei. ut fiat ei
remissio pensiōnis. ff de loc. et cond. l. sterilitas. Item ut in c̄ra trebellianica
et eius fructibz mandat. computari fructus perceptos. p[er] glo. conceptam.
ab hereditate que sibi n̄c restitutionem. ff de testa. ranumas.
Item ad refutat p[er]re q[ue]o hereditate restituenda filio emancipatis quod
fecit p[ate]r in militia filij. ff de pet. hered. l. ult. In istis casibz
s[cilicet] qn desinit actioni ul' impedit actionem. seu deficit actioni offm
iudicis lit. contestacioe[m] exposcit. Et ante et post ingressum cause
p[ate]t ad h[ec] bn. lit. co[n]t. recursus h[abe]re. ff e c ult. Requirit v[er]o
qui restitucio in integrum postulat. principalr p[er] offm iudic[is] ne
lit. cont. exposcit. ff e c ult. pone exempla ut s[upra] e § ad petitionem
Cum v[er]o petit² incidenter et p[er] modum excepcionis ut quia minor
excipit cont[ra] creditore[m] petentem ab ipso pecuniam mutuatam
et petit restitui quia de illa pecunia nulla fecit utilitatem
C. si adv. cred. l. ij. et ff de minor. l. pred. § 1. Eciam p[er] modum repli-
cacionis ut quia minor agit contra aliq[ue]m rei utili vendicacione
sup[er] aliqua domo. et excipit² cont[ra] ipsum de p[re]scripcione et ipse re-
plicat de lesione et petit restitui contra p[re]scripcionem. C. si adv.
usuc. l. iiij. Quicq[ui]d p[er] lit. co[n]t. sup[er] principali causa et apt[is] atte-
stacionibz. aut eciam postq[ua]m in ca[usa] e[st] conclusum. allegat causa
ul' minor q[uod] admisit excepcionem probacionem. ut petit adprobacionem
admissam officio iudicis. ff de in inte. resti. Auditus Castitata
et c[etera] se. et hoc fieri p[ate]t. circa lit. co[n]t. ut si admisit aliqua
excepcionem quam non proposuit infra tempus sibi statutum. ff
de except. pastoral. In istis non requirit² lit. co[n]t. ff e c ult.
Iudicis offm nec dat² nisi tunc demum cum alia actio non sup[er]e[st].
Ita si cui auxilio quis communitus e[st]. non debz ei tribui
extra ordinariam. ff de minor. In cause cognicione. Ad offm v[er]o
iudicis p[er]tinet providere p[ar]tibz de advocatis si non ab. h[ab]ere
p[ossu]nt. ff e c. 1. ff de off. proconsul. nec quicq[ua]m. et attendere debet.

ut fiat equa distributio advocatorum c de postul. providendum / et y.
q vii. § tria / hoc olim fuit quando salaria deputata dabantur / Sed
hodie quilibet sibi providet secundum quod melius potest c de iudic. prope-
randum § illo / Pauperibus tamen et debilibus personis que sibi provide-
re non possunt providetur ff de postul. l. i. § ait pretor / Et ut scias .q.o.
quando iudex potest dare advocatum et eum compellere pro ordinario / sic di-
stinguitur / aut est iudex ordinarius aut delegatus / Si ordinarius
tunc potest dare et compellere contradicentem i. e. c. i. et ff de offi. pro.
l. nec quidquam § advocatos / Si delegatus aut petit pars dari
quo venire possit advocatus suus et tunc debet sibi dari advocatus
et si contradicit potest ei coram se audientiam denegare ff de pen. pompo.
ab non licet in ipsum iudicium. Et de of. dele. p. et S. de maioritate et obed.

Quoniam inter ministros canonum de quibus supra est dictum
maior et minor invenitur et maiori minor debet obedire
ideo hic subiicitur de maioritate et obedientia / Unde videndum
est in quibus maioritas attendatur / et in quibus obedientia con-
sistat. Maior dicitur quinque modis. Primo dicitur quis maior .1.
alio consecratione quia episcopus post tunc et sic de aliis honoris
dignitate archipresbytero archidiacono et c. legimus infra / Secundo .2.
antiquitate ut prior habeatur qui prior est ordinatus i. e. c. i.
et honore dignitatis ordinationis et s. de ele. dudum. i / Tertio .3.
prerogativa ordinationis ut magis illi deferatur qui fuit or-
dinatus a papa licet teneatur episcopo obedire i. e. preterea /
Quarto potestate sive iurisdictione quia preest archidiaconus archipresbytero .4.
ut de of. archip. c. i. dic ut ibi / Quinto sacro ordine quo .5.
archipresbyter archidiacono preest ut dicitur in c. legimus infra / et presbyter
preest diacono et diaconus subdiacono et sic de singulis
i. e. statuimus / Secundum si plures clericos vel canonicos sunt recepti pluralitas
dignitatum presbytero alterius erat presbyter et primo receptus est diaconus presbyter ceda-
vacat quis debet preferri / Ho. et p. dicunt quod presbyter i. e. Statuimus
et c. i. / Innocentius dicit quod diaconus l. v. di. Sac. preposuimus / Hug. dicit

z bn q qui primo impetrauit suas litteras primo beneficium obtinebit
e de rescript. tibi qui li vi s. modum qui tradit. e de rescript.
c. in beneficiis. Inferior confirmatur non potest absoluere uel ligare
superiorem nisi superior subiciat se inferiori ix q vi Nos si incompe-
tenter. et ff de iurisdic. o. iu. e recepta. Sed superior potest absoluere
z ligare minorem, i e ead. ca. inferior z xxi di. inferior. Sed q° ·q°·
si archiepiscopus delinquat in diocesi sui subditi episcopi numquid ille
episcopus potest cognoscere z suum archiepiscopum punire. dottrice dicit q no 3 q 6 c. i. i. fin.
p c, e inferior. Sed quid si delinquat in prouincia non ·q°·
sui subditi episcopi numquid ille episcopus poterit cognoscere z punire
hostiensis dicit q sic c. ubi de crimine. agi oportet aut qua prouincia
In prouincia maioris iudicis cessat iudicium minoris e de off.
dele. volentes. Pone q archiepiscopus sit in ciuitate sui suffra- ·q°·
ganei episcopi numquid poterit episcopus cognoscere de causis z iudicare
vr q no. p c volentes hostiensis distinguit aut e iurisdictio Insignialis.
insignialis aut contentiosa. Si insignialis utpote archiepiscopus
z episcopus simul equitant. archiepiscopus debet benedicere populum z tunc
cessat iurisdictio minoris xxi di. denique z, de priuilegiis antiqua
c. deniqe. Si sit iurisdictio contentiosa. utpote criminales causas. Contraosa.
non cessat iudicium minoris propter maiorem superuenientem nisi
compromisse prohibuerit eum iudicare xxv di c. ecce z xi q i.
peruenit. Restat uidere de obedientia in quibus consistit De Obedientia
z cui z de quibus e obediendum. Obedientia consistit in tribus 93 di. c. fin.
scilicet in reuerentia iudicio z precepto. Reuerentia debetur ei qui
precedit ordine uel antiquitate scilicet ut minor assurgat maiori Reuerentia.
nec sedeat illo stante xciii dist. a Subdiacono z c est [illegible] [illegible]
non oportet. Item ut maior precedat z minor subsequatur in sedendo [illegible] [illegible]
z subscribendo xviii di. c. ult. z xcvi di. bn quidem
Item in consuetis z honestis seruitiis faciendis. i e Statuimus
z e de consuet. cum olim hic intellige circa seruicia

Quid si superior non impendit debitum suo inferiori · utputa honorem etc. Et
quod nec inferior tenetur reddere debitum suo superiori · frustra enim petit debitum qui
quod debet non impendit · 28 · q · 1 · Si infideles · 32 · q · 6 · Dicitur
q · di · Nos in ff · x q · 1 · placuit · 22 q ulti · de foro · 18 q · 2 ·
Abbatibus · Audi · Scitum est illud oratoris · domini · Cum ego te
haberem ut patrem · nunc tu me habens ut servitorem · 97 · dist · Esto

exhibenda in obsequiis divinis · ut scilicet quod quilibet minor
est in ordine minora faciat · servicia secundum suum ordinem debita
prout traditur · xxxiij di · Subdiaconus · et c sequentibus · et hoc
est dictum · 6 · de te ordinis § forma cum § sequentibus · Obediencia

Iudicio — iudicii et precepti debetur ei qui post confessionem ubi interdicitur
una ab sententia lata non tenetur · cum ante suo iudice sit lata · et deinde

Precepto — dicitur si clerici · et c de consuet · ad nostram · et idem est de precepto ·
quod subditus precepto sui prelati tenetur obedire · vij q 1 · quod sedere
et viij q 1 · Sciendum · hoc dicit aliquis timore in obediencie incurrere
incommodum temporale · quia melior est obediencia quam victime · i ·
e · Illud · Et qui obedire noluit a fratrum consortio penitus
excludatur · i · e · cum in ecclesiis · et nichilominus excommunicetur ·
et usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitetur · i · de regula
c ult · Obediendum est principibus domino presente · etiam si preciperit
ad iure xxix di · In memoria · et c · di · conte memoriam · Item
suis episcopis debent omnes principes obedire in spiritualibus · i · e · omnes
et c · Solite · et xcvi di · duo sunt · et quantumcumque tenet decretum
episcopi venire · ab eciam abiciatur · § · per excommunicationis sententiam · et ei
quam ligat · et quod decretum episcopi dicit · i · e · de sen · ex · § quod si episcopus ·
et an durat post mortem episcopi dictum est · 6 · de const · § constitutionem
v · Item episcopus · Excommunicato episcopo et clerici qui tenent temporalia a
principibus tenentur eis obedire · i · e · Solite · et si mandatum prin-

Nota ... supra ... de app. — cipis preveniat mandatum cuiusdam prelati post dominum principem tunc
regi est obtemperandum xxxiij q ult · § · ecce · et ar · i · de ap-
tum pati et xcvij di · Si episcopus · Et si papa vocet eum postea ex-
petri relictis eciam omnibus regalibus sequatur papam · nec propter
hoc contumax patitur indictum · cum ad maius tribunal vocetur · ff
de re iud · contumacia § · 1 · Pone quod rex et archiepiscopus vocet
episcopum · cui tenebitur obedire · hic distinguitur · aut archiepiscopus vocat
eum ratione obediencie · et tunc tenetur archiepiscopo obedire · ar · 6
de inmunitate · ego · et ff · de re iud · contra pupillum · aut simpliciter

vocat, et tunc regi potius obediendum ar. j de ap cum pati. Su-
periori obediendum est in licitis, et in hiis que pertinent ad diuinum
cultum vij q. j. quia frater. Sed in hiis que sunt contra regulam
suam uel contra iura uel alias contra deum nullus tenetur obedire
xj q. iij. non semper et c. Si dominus et j de symonia ne dei. Item
precepto prelati si ad eius officium non pertinet ff de reg. iur. factum
et ar. vij q. ij. quod fr. Si vero pertinet ad officium suum obediendum
est. ut de te. ord. ad aures et j de sy. mathias. qui non decipitur
in precepto. Si vero precipiat quod omnino est malum non faciat etiam si cum
licet iustum videatur prelato j de rest. spol. literas. Si uel dubium sit
preceptum propter bonum obediencie excusatur a peccato licet in veritate sit
malum xxiij q. j. quid culpatur et xxiij q. v. maximianus et c. voluit
quia propter bonum obediencie bonum quod agit est. quodque intermittendum.
Sed numquam malum est admittendum xj q. iij. quid ergo. Quid Q°.
si duo iudices precipiunt contrarium dic semper obediendum maiori
xj q. iij. qui resistit. Monachus enim magis tenetur obedire
abbati suo quam episcopo in hiis que pertinent ad suam religionem l. di. c. i.
et ij ut dictum est s. de of ord. monachorum. Et clerici magis tenentur
obedire episcopo quam archiepiscopo. ix. q. iij. qui per totum. Nisi in casibus notatis
s. de of ord. c. archiepiscopus.

De treuga et pace

Hoc officium iudicis de quo dictum est superius spectat et pacem
seruare. Ideo merito post illud de treuga et pace est videndum
quid sit treuga, et quid sit pax. Treuga est securitas
prestita rebus et personis discordia non dum finita. Pax vero est
discordie finis. aliquando tamen pax treuga vocatur xxiiij q. iij.
Si illic. Duplex est autem treuga. Alia canonica. Alia con-
uentionalis. Canonica est per eius concilium certis diebus Canonica
et temporibus seruanda. s. a iiij feria post occasum solis usque ad
secundam feriam in ortu solis. ab aduentu usque ad octauam
Epyphanie. et ab hoc usque ad octauam pasche. et qui has
treugas fregerit et post terciam admonitionem non satisfecerit ab

[illegible] pupille [illegible] ... debent defendere [illegible] ... [illegible]

ep̄o competit. Et si episcopus negligens fuit dampnum proprie dignitatis incurrat. j. e. c. i. Et sunt locus in libello voluntatis cum scilicet principes res suas iniuste occupatas per iudicem recuperare non possunt et volunt plus recuperare non dicitur movere bellum in predictis diebus vel temporibus. Vel si aliter inferatur violencia potest eam propulsare omni tempore et omni die. j. de reg. iur. quod non est licitum ... q. ult. Si nulla. Vel tamen dicit quod episcopus qui non servat illam canonem non debet transgressores quia non fuit moribus utencium approbata hec treuga. iiij. di. § leges et viij. di. scriptum. Item quedam sunt persone quibus perpetuo treuge candore servari debent scilicet presbiteri. Monachi. conversi. peregrini. mercatores. rustici euntes et redeuntes et in agri cultura existentes et alia quibus arant et que semina portant ad agrum. j. e. c. ij. et xxiiij. q. iij. Si quis romipetas. Treuga vero convencionalis ex convencione recipit formam sicut contractus ex conventione accipiunt legem et formam. ff. depositi. l. i. § Si convenerit et j. de reg. iur. contractus li. vj. Hanc treugam faciunt inter se discordes quam servare semper debent. Nam fides hosti servanda est xxiij. q. i. Noli. Hec intellige si alter servat fidem. alias frangenti fidem fides frangatur eidem. j. de iureiur. pervenit et xxij. q. i. Si infidelis et ff. pro socio. l. si convenerit. De pactis

Expedito tractatu ordinandorum et officiorum veniendum est ad preparatoria iudiciorum. Sed quia vocati ad iudicium malunt transigere vel pacisci quam ad iudicium venire, ideo primo de pactis et transactionibus est videndum. Et primo de pactis quid sit pactum et unde dicatur et quot sunt species pactorum et in quibus consistit pactum. Pactum est plurium in idem dandum faciendum vel consentiendum ff. e. l. i. Pactum dicitur inter partes ex pace que conveniens specialiter legibus et moribus comprobata. Dictum est autem pactum quasi ex pace factum de quo ... pactum vel dicitur a pactione ff. e. l. c. i. vel quasi pacis actio vel quasi palme ictum a percussione palmorum quia antiquitus unus se aliquid ad invicem

Convencionalis

Scito ut oportet ... fuit pompeius ... Alexander ... [illegible]

obligabat in signum fidei suadente percutiebant palmas ad invicem.
¶ Item pacta autem pactorum sunt duo · aut in rem aut in personam
Si in rem tunc prodest omnibus ad quos res devolvitur / Si in personam
tunc prodest tantum persone paciscenti / et non alii ff de iur. conv.
contra pactorum / pactum in rem potest fieri qui potest donari vel vendi
ab eo / Sed que sint ille persone que non possunt donare / dicitur
infra de donat. contra donat. ¶ Utrum autem in rem vel personale
pactum factum sit non minus ex verbis quam ex mente contrahentium estimandum
est · plerumque tamen persona pacto inseritur non ut pactum sit personale
sed ut demonstretur cum quo pactum factum sit ff e. l. i. ¶ Regulares
canonici et seculares interdum cum domos locant et feuda concedunt
in preiudicium ecclesiarum parochialium pactum adiciunt ut conductores
et feudatarii decimas solvant eisdem et apud eos eligant sepul-
turam. Sed per hoc pactum in nullo ecclesie parochiali potest preiudicari
ut e. plerique · Immo a quolibet possessore potest peti decima ff. e.
cum debitore et xvi q. i. Si quis laicus. ¶ Item si pactum
factum sit ab aliquibus sed cum rectore ecclesie parochialis ne aliquos
vel certos ipsius ecclesie parochianos recipiat ad ecclesiasticam
sepulturam hoc omnino servari debent · licet eis sit indulta a sede apostolica
libera sepultura et illi apud eos elegerint sepeliri cum per certum
pactum indulto huiusmodi derogetur ut e. pactum. ¶ Et si fratres predica-
tores et minores · et alii mendicantes componentes et pacta cum
prelatis capitulis rectoribus et personis ecclesiarum civitatum castrorum
villarum locorum in quibus domus seu habitationes eorum consistunt
super iuribus parochialibus vel aliis quibuscumque articulis ab eis
vel eorum antecessoribus inita sive facta servari debent non ob-
stante quod magistri vel ministri aut priores generales seu provinciales
non interveniunt in eisdem · assensus nec ab ipsorum generalibus
vel provincialibus capitulis extitit approbata / seu quod sedes apostolica
in hiis que per predictos fratres facta fuerint · auctoritatem suam non prestitit

vel assensu dominum tamen al' fuit licita et honesta et a convenientibus
paribus et gardianis fcta fuit et approbata de eorum conductum
consilio, j. e. quia op. eo. li. vj. quia ea que promittuntur debent
ope adimpleri et pacta observari, j. e. c. i. et c. qualiter et
si pacta propter defectum consensus superioris non valent ratihabicionem
eius confirmatur, j. e. c. ij. et j. de transac. c. j. fallit in filia
que nubit tempore luctus postea patre ratum habente ff. de his
qui non infa. quod ergo. ¶ Item in pupillo ubi non valet
ratihabicio tutoris nisi presens sit in ipso negocio. inst. de auc-
tu. l. obligari § pupillus. ¶ Item in suo ubi debet precedere
iussus domini ff. de acq. hered. Si quis § iussu. ubi cum plura
sunt pacta novissima sunt observanda. C. e. pacta et ff. e. Si
unus § pactum et C. de rep. cetum et j. e. pro. c. i. quia prima
pacta potuit contrahentes adinvicem remittere ff. pro soc. unum
§ ult. et j. de spo. preterea i. ¶ Item pactum predecessoris obligat
successorem sicut filium pactum patris. dummodo pactum fuit in
utilitatem ecclesie contractum, j. de sol. c. j. Secus autem si factum
fuit dispendiosum ecclesie, j. c. pro venies et j. de pe. c. ij.
¶ Item pactum legibus non contrarium quilibet potest apponere in tra-
dicione rei sue ff. e. In traditionibus et ar. j. de con. ap. unum
de hoc dicit. j. de donac. § donationum. ¶ Item pactum de non
accusando aliquem de crimine iam commisso servari debet sed non de committendo
ff. e. Si unus § pactum et § Illud. et j. de iniur. c. ij.
¶ Item nudum pactum secundum canones inducit obligationes, j. e. c. i.
et j. de testa. Indicate. Secus est secundum leges ff. e. iur. gen.
§ Sed cum nulla. ¶ Item omne pactum servandum est quod servatum non
vergit dampne detrimentum sicut dicit de iuramento. j. de iniur.
Si vero et xxij. q. iiij. Si ad. quia inter simplicem loquelam
et iuramentum non facit deus differentiam xxij. q. v. Iuramenti. ut dicit
j. de pendunt voto. § votum. de iuramento observando quod non vergit
in anime detrimentum dicit j. de iniur. § Item si inter et idem de
pacto est dicendum. ¶ Cessat pactum in collacione rerum

spualium / quia in spualibz omnis pactio et omnis conventio et modus cessare debet j e c ult. et j q ij. Ex pio / qr hij pactiones symoniam inducunt j e tu pridem de hijs dat et j de symonia ptotum Idem e si pactum uel pmissio vergat in detrimentum anime j e c ultimo ut dictum est in c. precedenti. Item pactum turpe non tenet ut j e c ult ut dictum est in c precedenti / ut si quis pmittat se facturum homicidium uel sacrilegium ff de verb. obl. veluti et inst de inutili stipl. c quod turpe Idem est si pactum sit impossibile de iure uel de facto j e c ult et ff de v. obl. continuale Item pactum quod alteri prestatur est captatorium non valet ff de rescis. vend l. Si id quod ad se / uel quod pbet dolum alterius initium est. c de op. et pscp. ad nostram / uel quod est contra leges uel constitutiones eccliesie seu contra bonos mores c. de pacta et de of ord quia plerique scp. li iij. Item pacta inter alios acta alijs non preiudicant j c pe. veniens et ff e. Si unus c. Item ex pacto nisi / ut pactus sit pe aliquis uel stipulari factum alterius simpliciter / pt tu pmittas se facturum qd alter adimplebit ff de v. obl stipulo ista c alteri et inst de inut stipl c. Si quis alienum et c alteri Item non pt fieri pactum de hereditate alterius nisi tu voluntate eius c de e l ult. Item non pt fieri pactum ut post mortem beneficiati de aliqua ecclesia alij noviter succedant j e dotem j. et e de fil pr. ad participandas et j de concess preb. ne captande li vj. Item si clericus pactum faciat tu plato ad quem collatio beneficij ecclesie spectat qd si det ei beneficium dabit ei maiorem pensionem non debet observari sed debet ecclesia pcurari j e tu clerici et j de pben conquarere et j de cen pbibemus. De transactionibz

Post tractatum de pactis subicitur de transactionibz que sunt quedam pacta. Unde videndum est quid sit transactio et unde dicatur / Et cuius possit transige / Et inter sit dictum inter pactum transactionem et cpromissum. In quibus rebz sit transigendum uel non.

et quis sit effectus transactionis. ¶ Transactio est de re dubia et
lite incerta nondum finita gratuita pacto aliquo dato vel
retento vel promisso. ff. e. l. i. et i. e. Emp. eo et c. e. transactio
de re dubia et lite incerta ideo dicit quia aliter lis gitur et post
transigi potest sive habeat iustam causam sive non dummodo credat
se habere bonam causam et non sit finita per sententiam nisi esset a sententia
appellatum c. e. l. vi. et ff. de cond. indeb. elegantur. ¶ Si quis
potest. Si vero evidens esset calumpnia non tenet transactio. ff.
de cond. indeb. In summa i. R. ¶ Transactio dicitur quasi
transitio eo quia qui transigit ab actione transit i. discedit
et secundum hoc pro se de transige ibi qui agit c. e. l. iii. ¶ Transigere
potest quicumque potest donare qui sunt illi dicetur i. de donatione
et donare valet tamen transactio facta ab abbate si capitulum consensit
vel si dedit literas de rato i. e. contingit et procurator si habeat
ad hoc speciale mandatum ff. de procur. mandato et l. procurator
vel non nisi esset datus in rem suam quia tunc suo proficit
ff. de procur. procuratore. ¶ Differentia est inter pactum transactionem
et compromissum. Pactum dicitur qui rem cuius donavit eam vel libertate
remittit ff. de transact. l. i. Transigere vero sive componere dicitur
qui de incerta re vel dubitata per litem transigit sive componit
ff. e. le. i. Et intellige propter litem futuram sive pendentem
hic dicitur sive lis sit contestata sive non de causa de qua
transigitur sive componitur ff. de cond. indeb. elegant. ¶ Est tamen
differentia inter transactionem et compositionem quia transactio non procedit nisi
dato aliquo vel retento vel promisso i. e. Emp. eo et c. e.
transactio. Compositio autem fit vel fieri dicitur cum quis gratis
et amicabiliter nullo sibi dato vel promisso vel asse retento
a lite recedit sive liti renuntiat institute vel instituende
i. e. Emp. eo in fine. Item compositio de spiritualibus fieri
potest quia gratis fit et gratis sunt spiritualia ministranda. i.
q. i. c. gratis. Sed transactio de spiritualibus fieri non potest salva discretione

que sequit*r* quia si res possideat*ur* aliquo dato uel retento
uel pmisso spes e symonie · j · e · cum pro eo · ¶ Ideo sic distig*uen*t
p · q*uod* q*ua*n petit res spualis ut p*er*petas ut ad aliqua ecc*lesi*a
petit alia ecc*lesi*am sibi adiudicari subiectam q*uo*d institutione et
correctionem et perceptione sacro*rum* · j · de capel · mon · c · dilectis et c ·
de mato · et obe · hns · que · uel ad ep*iscopu*s petit sibi adiudicari
iura spalia · i aliqua ecc*lesi*a sine q*ui*ct · c · de of · ord · q*uo*d credere ·
et j · de rel · do · constitutus · h*oc* pt fieri tr*an*sactio de spuali ad
spuale · s · q*uod* remittit*ur* institutio uel aliquod sacr*um* et aliud spuale
p*ro*stet*ur* · ab ecc*lesi*a que petebat*ur* subiecta · et hic pt fieri · quia
spuale cum spuali licite p*er*mutat*ur* · j · de rer*um* p*er*m · ad q*uo*nes
insi · Sed de spuali ad tpale no · j · e · p*er*tea · n · et · j · de rer · pm ·
c · ultimo · ¶ hoc tamen sciendum est q*uod* ubi nomine subiectionis
petit*ur* simul tpalia et spualia sicut cum ep*iscopu*s petit q*uod* ab eo
recipiat*ur* a quadam ecc*lesi*a sibi subdita tonsuras clericor*um* et ordinatos
clericor*um* et similia que sunt spualia et petit nichilominus aliqua
tpalia utpote parte reditum uel annua pensionem tunc illor*um*
tpalium poss*unt* tr*an*sactio fieri et sibi annua pensio assignari ar ·
j · de cens · cum uenia*les* · et j · de rel · do · constitutus · cum de tpali
ad tpale p*er*mutatio licite celebret*ur* · j · de rer*um* pm · ad q*uo*nes
insi · ¶ Item petit*ur* res spualis ut p*er*petas · olim duo liti-
gabant de p*rese*ntatione alicuius ecc*lesi*e et tr*an*segerunt q*uod* unus
h*abe*ret p*rese*ntationem et ita rem spualem et alter annuam pensionem
et ita rem tpalem · Unde non ualet tr*an*sactio cum non possit
res tpalis cum spuali p*er*mutari · j · e · p*er*tea · ¶ Sed q*ua*n petit*ur*
res spualis ut p*er*petas ut cum ecc*lesi*a petit decimas q*uo*rumdam
q*uo*d sua parochia constitutis · et tunc distinguit*ur* · quia aut
agit contra p*er*sonam ecclesiasticam et tunc potest fieri tr*an*s-
actio · auctoritate ep*iscop*i et erit p*er*petua · j · e · statuimus · et q*ua*n ep*iscop*o · j · de c ·
ex multiplici · et tunc est tpalis · j · e · veniens · ¶ Aut agit
contra laicum · et tunc distinguitur · aut agit p*ro*pter decimis

et subtracte / et tunc potest fieri transactio / de hijs que si. apud apostolica
Sed non defrudabis xvj. q. vij. decimas quas prelibus / et j. de
deci. prohibemus. Aut petit res spiritualis ut beneficium / et
dicitur petitio ut beneficium cum dicit aliquis se esse ad prebendam assumptum
uel eciam electum uel se canonice in ea fuisse institutum / et
tunc non potest interuenire transactio sine vicio symonie. tamen aliqua — caso
casus potest fieri in hoc casu / eo. super eo. / Sed quomodo dices
forma compositionis debet fieri. dicit t. quod hoc modo peto ecclesiam uel
prebendam quam tu detines quam adhuc assero pertinere. Sed tu
es amicus meus nolo tamen tecum aliquid litigare. renuncio ei
iuri quod possum habere racione ecclesie uel prebende contra te et
dices. placet michi. Sed quia liberaliter renunciasti iuri si quod
habeas. promitto tibi singulis annis de prouentibus huius beneficij
x. lb. / et talis compositio tolleratur secundum distinctionem que sequitur /
Aut alter litigancium possidet beneficium de quo contenditur / aut
neuter / Sed uterque dicit se ad beneficium esse electum / Si
alter possidet. distinguitur quia / aut componitur inter se aut aliquo
mediante / Si per se ipsos aut renunciat iuri suo ille qui non
possidet et tunc valet sicut in exemplo supra posito / aut re-
nunciat ille qui possidet et tunc resignando nichil proficit ad-
uersario quia licet alius ius quod habet per renunciacionem amittat
alter nichil potest habere nisi se doceat canonice institutum
ut de Rep. olim / quia officia ecclesiastica sine institucione
canonica haberi non possunt xvj q i. legum et j. de instit. ex
frequentibus et j. de re iud. c i li. vj. / Si autem fiat aliquo
mediante / distinguitur / aut ille est iudex in illa causa / aut
non / Si non est sed iudex non valet pactum. quia redolet sy-
moniam ut c. eo. tu prudenter et c. ult. ut per prouisionem
uel ordinacionem tamquam amicabilis compositore uel arbitratore factam
valere possit ad sedandam arbitraria potestate aliam adiudicari
non possit / de prebe. non potest. Sed si fiat compositio aliquo mediante
qui iurisdictionem habet distinguitur / aut facit illa tractando cum

ptibz quis eoru debeat h(ab)ere . z tunc illiata est . 6 . t p(ro) . cum
pridem / aut facit ex officio suo ptibz irrequisitis qu(i)a utq(ue)
litigantiu dedit ei ptate q(uod) posset ordinar(e) ad voluntate sua
z tunc ip(s)e pt vni adiudicare b(e)n(e)ficiu . z alt(er)i annua pensione
6 de of . dele . Si qn / sin . lind tu ep(iscop)o dycec . vita eius qui
soluit no(n) exceedit / e decreto pt aut hic rite p(ro)cede cum
b(e)n(e)ficiu illud adiudicat possessori Sz si b(e)n(e)ficiu possessori auferret
z daret ipm alt(er)i qui nu(n)q(uam) i possessione fuiss(et) al(ias) institutus si
sit iudex delegatus app(ellatio) no(n) dz ordinarius violent(er) resiste(re)
s(ed) rogare ut differat . d possessionem donec p(ro)p(ri)e rei veritas inotescat .
Sic loquit(ur) c 1 de of . dele . Si qn . Si neuter litigantiu possid(et)
s(ed) utq(ue) contendit aliqd b(e)n(e)ficiu sibi dari . tunc vz transactio . 6 .
de elec . cum medi . z / dep(re)ben(dis) n(on) essent / Ad p(re)missa aut(em)
clauis intelligenda . z qn z in quibz casibz licitu sit t(ra)nsige(re)
vel no(n) sic distinguit hug . doctor meus / aut quer(itur) an
licitu sit t(ra)nsige(re) sup ciuilibz cau(sis) / aut sup criminalibus /
aut sup sp(irit)ualibz / Si sup ciuilibz licitu est t(ra)nsigere .
C e p toto z ff e ptotu . Si sup criminalibz caus(is) distinguit(ur) .
aut q(ue)rit(ur) de p(ri)uatis criminibz . aut publicis / Si de p(ri)uatis
t(ra)nsigi pt . ff de hiis qui no(n) infa . furti . § qui iussu / Si
de publicis distinguit(ur) / aut ingerunt pena . sanguinis
aut non / Si ingerunt pena sanguinis licitu e t(ra)nsige(re) n(isi)
de adult(er)io C e l t(ra)nsige(re) / quia licitu e redime(re) sanguine(m)
suu . ff de bonis eoru qui an(te) sen . mor . se . qd . l 1 z illud e
ver(um) ap(ro)pe rei Sz apte accusatis vel accusatoris no(n) licet t(ra)nsige(re)
ff ad turpill(ianum) l 1 § 1 Si v(er)o no(n) ingerunt pena sanguinis
no(n) licet t(ra)nsige(re) n(isi) c(on)demnat fa c e l t(ra)nsige(re) . vel p(ro)p(ri)a sti . no(n)
Sanguinis z ~~crimis~~ ~~mouens de crime pena . Transige si~~ [capite (supra)]
~~placet no(n) t(ra)nsigit ullus adult . In reliquis ulli liceat vel~~
~~crime falsi~~ / Sz sup sp(irit)ualibz distinguit(ur) / aut de cura
aut de re Si de cura distinguit aut de b(e)n(e)ficio z tunc no(n)
licet t(ra)nsige(re) / de transact . ex frequentibz z / de eo qui mit in

poss ca. xxi. sen. eod. q. li. vi. dic ut. b. e. §. aut petit aut de proprietate et tunc hic transige de reprimit ad omnes dicunt b. e. §. Sz quod aut de causa criminali et tunc non licet transige e. t. tit. n° p arbitrum tractum fit de inmi. rest. ta. inst. Sz prudentes discretos qui potestatem habeant indicandi de consang. et af. c. i. inst. ¶ Effectus transactionis est ut causa instrat ad eam proprietatem super qua transactum est et quicquid aliud est q. opem fuit per partibus sit vacuum et omne robur cassatum et sola transactio remaneat e. t. i. ¶ Et exceptio datur exceptio. contra omni casu de quo fuit transactum unde si quando fuit transactum et petitor contra omnibus obstat exceptio ut co. l. subprecepto. et hic est vii exceptio rei exceptio vel actor datur actio exceptio transactionis ut id dicitur ut fiat quod convenit dari vel fieri ut recedatur aliter. De postulando

Post premisso tractatu de pactis et transactionibus adprobatoria iudiciorum est accedendum. Et quia litigare volens indiget postulatore sive advocato. Ideo de postulando videndum est. Quid sit postulare. Qui possit postulare et qui non. et an clericis et advocationibus salaria possit percipere et de errore advocatorum. ¶ Postulare et advocare idem est. Postulare est desiderium suum vel amici sui in iure apud eum qui iurisdictioni preest exponere vel alterius desiderio contradicere iii. q. vii. Infames et ff. e. l. i. §. postulare ¶ Advocare non possunt tres ordines qui hiis sensibus continentur vel Non cuique datur ut postulet unus vetat. Additus prime sensus puer actor garone. Omnibus cassus mulier illecebria passus. ¶ Quidam prohibentur omnino postulare propter etatem ut minor xvii annis vel propter casum ut surdus qui prorsus non audit. Alii ne pro aliis postulent propter sexum ut femine vel propter casum ut utraque luce orbati qui prohibiti sunt postulare. propter quedam publicum turpem qui quadam vice volens advocare cum esset post turpem iudicis tradens autem fit esse incepit ad votare

adulsi sella vel prohibentur propter notam turpitudinis ut hij corpore
suo passi sunt muliebria nisi forte vi predonum vel hostium
stuprati prohibentur / Similiter qui capitali crimine vel calumpnia
publico iudicio condempnati sunt / vel qui operas suas loca-
uerunt ut cum bestiis pugnarent vel ad harena / hij enim pro omnibus preterquam pro se
allegare permittuntur sed pro aliis prohibentur / nisi forte pro hiis quorum
curam gerunt necessariam non affectatam. Alij omnes qui ut infames
notantur. Sed qui sunt infames de iure infra dicetur. Ꝙ Infamia vero
pro se et pro certis personis postulare non possunt nisi in integrum re-
stitucionem ~~acceperint~~ acceperint. Circa. sunt alie persone pro
quibus possunt postulare / et omnia predicta probantur in quarta vij. Ꝙ.
Infames et ff. e. c. l. i. Item repellitur advocatus non
catholicus sicut hereticus c. e. memo. et de pe di. i. memo et
i de heti excommunicamus i Ꝙ. plera. Item repellitur si pecuniam ob
non advocandum recepit ff. ad l. iul. repet. l. eadem. Item
non debet paccisci de certa parte litis cum clientulo suo et racione
non probrii debet causam defendere. Item non debet facere pactum
cum litigatore quod nuptiam fidem suscepit. postquam lis est incepta
Item si in uno auditorio duo vel plures advocati fuerint quorum
fama sit hylarior iudicantis officio sit ut par causidicorum
fiat distribucio et si admonitus noluerit obedire sine iusta
excusacione careat eo foro sine spe restitucionis. Hec probantur
in quarta vij. Ꝙ. dicatur cum sequentibus c. e. Si quis advocatorum
et l. quis et adde c. de iudic. ac de of iudic. Ꝙ. ult. Episcopus vero
non contra ipsa nec in causa ecclesie sue advocare potest sed semper
advocatum bone fame debet habere. v. q. iij. quia episcopus Sacerdos
aut presbiter et ecclesia sua si necessitas immineat et pro coniunctis
personis et miserabilibus potest advocare non tamen contra ecclesiam suam
extraneis / ymo tunc possunt propter ingratitudinem beneficio spoliari
i e culto / ac eciam obprobrium est sacerdotibus si se peritos fo-
rensium causarum esse ostendunt c. de testis l. consulta.
Sed quid si habens beneficia pluribus mensis potest prius proximum. No.

unum contra aliam non videtur. Sed dicit Go. quod de hoc casu nescit
invenit vel offendat. ar. i. e. c. ult. et xvi. q. v. denique
Sed si quis prelatus de una ecclesia et de alia habeat simplex
beneficium videtur quod racione prelacionis possit contra aliam stare
ar. ff de divis verb. questio et iii. q. vii. § i. Item repelluntur
etiam ab advocacione coram iudice seculari in maioribus ordi-
nibus constituti etiam si ecclesiasticis beneficiis careant quia
corpus debet esse de beneficio providendum in dispendium non liceat et c.
episcopus et c. cum sim. Idem est de recibus quibuslibet in e. propter
quia negociis secularibus se immiscere non debent in e. ne cle.
vel mo. non magno et protonotarium dicit ut ibi dictum est. Item
etiam in minoribus ordinibus constituti si stipendiis ecclesiasticis
sustententur coram iudice seculari advocati in causis secularibus
fieri non presumant nisi proprias causas vel ecclesie fuerint prosecuti
vel pro miserabilibus personis que proprias causas administrare
non possunt in e. c. i. Sed pone quod advocet nunquid peccat 90
mortaliter. Host. distinguit aut sunt divites quia habent beneficium
ecclesiasticum et tunc mortaliter peccant in e. c. i. ibi non presumant xxi
q. i. quod capit et in ne cle. vel mo. protonotarium et c. de eo et cle.
repetita. Aut sunt pauperes et non habent unde vivere possint
tunc non peccant dummodo clerici. Differunt enim clerici in maioribus
ordinibus constituti et religiosi quia clerici possunt advocare in
foro ecclesiastico regulares non nisi id monasterii exposcat utilitas
et abbate nichilominus imperante. al. non in e. c. ii. et xvi q. i. monachi.

Advocare possunt ingenui et liberi habentes peritiam litterarum et tacite
c. e. l. ii. et l. providendum. Sed debent ista observare. Primo ut causas
examinent et iustas si voluerint assumant iniustas respuant.
Secundo ut habeant modestiam ut non proterviter non contumelias
proponant nisi litis exposcat utilitas et vitare ut non mendaciter
nec fictam iura allegent seu fictos testes nec inducant falsas
probaciones et cavillacionibus non utantur nec petant
dilaciones non necessarias ita tamen quod nichil de contingentibus

obmittat et petat salarium competentem pro magnitudine cause et
laboris et pro sui facundia et consuetudine fori ut probatur C e l cum
et l Si quis et iii q vii § Infames cum sequentibus Si vero
advocatus propter suam imprudentiam vel negligentiam vel suo vitio
causam amiserit tenetur omnium restitutionem arg ff ad l aquil l
idem iuris et ff de excus l Si ideo et C de excus l creditor
Secus tamen si ex qualitate cause vel ex defectu probationis
amittitur causa quia tunc non est culpa sua ff ad l aquil
si fumus § Si calidum Sed tamen cum fuerit causa iniusta diffinitiva
etc C de iudic Rem non novam Sed numquid etiam sufficientes
habentes possunt petere salarium si advocent pro aliquo in foro contentioso dicit Ho quod non Sed oblata possunt recipere quia multa
accipiuntur que non licite petuntur ff de var et extra cogn
l i § In honorariis Error advocati per revocatum ab
illo cuius est advocatus quandoque ante sententiam ff de iur et fac ign
l error et C de confess c ult hic intellige cum si probet quis
se errasse ff ad l aquil in neratius § ult et de confess non
faciat Et si confessio advocati revocata fuit vel commenti sive
eadem die quia non videtur eam ratam habere ex quo eadem die revocata est confessio Sufficit revocatio simplex C de ap cum tamen
Sed videtur quod ante litem contestatam possit indistincte error revocari
ff de noxa ac el § pe et etiam post si nulla capta est
adversarii ff de interrog act de etate § pe Tamen etiam
post sententiam revocatur error probabilis ff quod actor depenet
ar sic l ii § ult nec obstat quod dicitur de triduo C de error
advo l iii quia sic ibi contingit defectus et pro ponit ius fis
et V et hic intellige de errore facti quia error iuris non excusat C de iur et ff ign l ii et l cum quis et ar contrarium

Dictum est de advocatis De procuratoribus // Di c i
qui prestat proximum litiganti hic subiicitur de procuratoribus

qui supplent vicem litigantis. Unde videndum est primo quid sit
procurator / quid debeat in procuratorio contineri / et de satisdatione
procuratoris tam actoris quam rei / de revocatione mandati / et
quando potest revocari / Et que sunt exceptiones que possunt opponi
contra procuratorem / Quis possit instituere procuratorem / et quis
possit institui / et in quibus causis / an compellatur dominus defendere
Et quis debeat satisdare pro procuratore / ¶ Procurator est qui aliena
negocia mandato domini gratuito administrat ff. eodem l. i. Usus
enim procuratoris necessarius est. ut qui suis negociis interesse non
possunt vel nolunt possint aliis demandare. ff. eodem l. i. Casus.
¶ Secundo videndum est quid debeat in procuratorio contineri. Respondeo 1.
quinque / primo nomen eius qui mittit procuratorem. Secundo nomen 2.
procuratoris. Tercio in qua causa constituit procuratorem / Quarto 3. 4.
quod ratum habeat quod actum erit per procuratorem / Quinto nomen 5.
iudicis qui sit delegatus sed non est necesse tamen est ordinarius
ff. eodem Si procuratorem / Tercio restat videre de satisdatione procura-
toris actoris et rei / Et primo de procuratore actoris distinguendo
aut certum est procuratorem habere mandatum / aut certum est ipsum non
habere mandatum / aut est dubium / Si certum est quod habeat mandatum
quia reus hoc confitetur vel constat per litteras. tunc non cavebit
procurator ff. eodem Si procuratorem et c. de satisdando l. i. tamen tucius
enim faciet dominus si mittat litteras illas iudicibus ff. re. ra. ha-
ne satisdacio. / Si constat eum non habere mandatum non admittitur
etiam si velit satisdare de rato ff. de neg. ge. Si pupilli
§ ult. et ff. de reg. iur. nemo et ff. de postul. vel nalis § q.
si faciat / Nisi in ii casibus specialibus in quibus quis admittitur
licet certum sit ipsum non habere mandatum sed in duobus primis debet
cavere de rato / Primus ad personas coniunctas volunt agere pro con- 1.
iunctis ff. eodem Sed hec per. et ff. de neg. ge. Sed iud. / Secundus est 2.
cum consortes eiusdem litis agunt pro consortibus C. de
consor. eodem li. l. ii. / Item in duobus quibus admittitur etiam sine

Casus in quibus admittitur sine mandato.

madato n̄c tanē tenet᷑ / Primus cū maritus agit pro
3 vxore in rebus parafernalibus · C · de pac · qui sup do · l
vlt · v̄ scīm° / Secundus ē cū quis amicus absentis possō
4 agit pro eo · C · Si pcurr̄ vl' aliomodo · l · i / Et ī istis quaᵒʳ
pdictis casibz licz admittat᷑ quis sine madato · ʒ ꝯmūis
duobz caueat de rato ʒ ī aliis duobz nō / nō tn̄ admitti᷑
cont̄ voluntatē illius pro quo agit · ff · e · pompo⁹ · ꝗ ide / In
duobz qui sequū᷑ admittit᷑ etiā cont̄ voluntatē eius pro quo
agit nec caueat de rato / Primus cū agit ꝓ libtate
5 illius qui petit᷑ in suū · ff · de liber · ca · l · i · ij · ʒ iij / Secūdus
6 cū agit ꝓ defensione codempnati · ff · de ap · non tn̄ / Si
sit dubiū an habeat madatū de hoc · sūt tres opiniones
in glo · j · e · c · i · Sz sm̄ p · oppiō bal · est melior qui dixit
mltū refert vtrū dicat reus nego te hr̄e madatū vl
dicat dubito · Si dicat nego tūc tenet᷑ ꝓbarē mandatū /
/ Si dicat dubito · tūc ē in electione pcuratoris / aut ꝓbet
madatū aut satisdet de rato · quia qn̄ quis negat ʒ alius
affirmat · ille qui affirmat ꝓbare tenet᷑ · c · e · ꝯgendi · et
ff · de ꝓb · l · ij / ʒ satisdatio ē danda qn̄ dubitat᷑ de madato
C · e · l · i · Et si hz lras ʒ dubitat᷑ de sigillo tūc admitti᷑
cū cauciōe de rato · ut ibi / Idem est in actore vniūsitatis
ff · qd cuiuscūq̄ vniū · ꝯ · eorū ꝑ actor / Sequit᷑ de pcuratore
rei ʒ tūc · n̄ constet de madato nō debet tanq̄ pcurator ·
admitti · sꝫ tanq̄ defensor · Si se volt offerre lite / ʒ tūc
siue pcurator siue defensor sit semp caueat iudicatū solui
ff · de satisdac · l · i · ca · cta · si · ʒ ff · e · q̄ ꝓ pō ꝑ qui aliū / ʒ
l · vxor / Et hec satisdatō continet tres clas · pmo defendꝫ
eū in ca / Secdō qd dolū nō ꝯmittat · Tercīo · j · qd soluet rem
iudicatā ff · iude · sol · l · iudicatū solui / Sz pcurator rei
nō tenet᷑ satisdare rem ratā · dūm habitur / Nisi dixte
pō casibz sꝫ de rei vendicatione · ff · e · pompon⁹ · ꝑ Sz hus
Secdō in rei vendicatione clas ꝯfinitur regulare iudicio · j · de ꝓb ·

co libe. Tercio i causa status ff e nō solū ꝗ Status
Quarto in restitucione i integrum petenda. ff e nō solū. ꝗ
est. et tang. Quinto in causa suspecti tutoris ff e non
solum. ꝗ idem ait. et quia tutores ... debent
pati ff e pompo9 ꝗ ratihitoes. ¶ Tercio videndū est de
renocacōe mādati. cū quis renocat mādatū suum procuratū
ad agendū ul defendendū. distinguit. aut renocato pueniit
ad procuratorem tm̄. aut ad aduersariū ul iudicem. Si ad procura-
torem tm̄. nō preiudicat aduersario. quia iudiciū quod idem pro-
curator. postmodū ē coeptus ratū esse d3 j e mādato
et e de rep. coepte et ff. e Si procuratorem insi. et c de satisdac.
l. vnica etiā si ante iudiciū ceptū ff mā sol. si cui. et
ff de solue qui homini ꝗ Si titius et l. Si quis suo.
Si vero renocato pueniat ad aduersariū ul ad iudicem
quicquid fit cū eo tamquam cū falso procuratore nō valet. j e
mādato cugnis ssu. et e de rep. coepte et j e. Audit.
co insinuacōe et c in med. in quibz intelligitur quod renocato
pueniit ad aduersariū et nō ad iudicem. aut fertur sn̄ia pro se
aut contra se. Si ferat sn̄ia contra aduersariū valz sn̄ia
contra ipsum qui sciuit et nō deposit iudicium C de satisdac. l.
i. Si pro se tunc nō valz. etiā in odiū ipsius j e co insi-
nuacōe et c se. Si aut renocato nō pueniat ad procuratorem
nec aduersariū nec ad iudicem valz quicquid fit ff mā. Si mādasse.
et e de rep. coepte et j e mādato. fallit i matrimonio contrahendo.
per procuratorem. j e procurator. li vi insi. Et de hoc dicit j despon.
ꝗ vn contrahit.
¶ Quarto videndū est qn̄ possit renocari mādatum
seu procurator. et dicas obmissis opinionibus quod an litem contestatam
libere etiā sine causa a dn̄o renocari. sed post litem contestatam.
invito procuratore nequibit nisi cū dn̄o inimicus ul suspectus
aut aduersario affinitate coniungi ul ciuis eiusdem officia
seu ingredi religionem aut in longinquum peregrinari uel
egritudine aut vinculis detineri contingat seu alia
causa racionabilis subsit propter quam sit inuito renocandus.

utpote sicut epus vel republice procurator · s; licz al' revocare
non possit · dns tn sive cause vinatu eodem procuratore non phibet
adesse · maxime si timeat de collusione · j e t[itul]o li vij · z
ff e an · lit · gt · z l lix post lite gt · z l l defunctus eo sexo ·
l sequitibz z l filius ad q[ui]tuor · l sequitibz / Cum vo procuratore
constituit sub hac forma quotiens dnum abesse contigit / licet
dns redeat tamen postea pserperum procuratore non revocat ymo
dno absente debebat assumere offim procuratoris ¶ Secus si
simplex constituat tunc enim sive an lit · gt sive post · ad eam
accedat ipsam tctando revocat procurator / nisi dns dicat expresse
q ipsum velit in officio remanere / vel hoc appeat ex aliquibz
coniecturis / ut si forte aliquis emineat articulus in quo dns
melius sit vitare vel procurator · e infirmus vel absens vel sile ·
j e Si cum li vj · / ¶ Sexto restat vide · que exceptores possit
opponi cont procuratorem in principio sc · q sit excitatus · j de pbat ·
post cessionem / vel q ab excitato sit institutus j e t ult / q sit abbas
vel caplo procurator · z non hz lras · ∴ de insinct · contingit / q
non sit legalis constitutus / quia non hz ea que debet d procura-
toris continere j e t i · / q non sit in lris dimissoriis de arti-
clo sup quo continet constituit ∴ de of · dele · cum olim ·
/ q sit monachus vel canonicus reris · j ne cli vel mo · sum
instituta / q ca sit criminalis j e tue / q sit citatus de crimine
z se non purgaverit c e l · xxiij cmis / ¶ Septimo videndum
e qui possint constitue procuratorem · Ro° omis qui non phibet
tum eorum de constituendo procuratore sit phibitorium ff · eminus
¶ Ad procuratorem constituit liber homo · quia servus non constituit
nisi ipse sit cum d possessione libtatis · z moveat ei qo · status
vel ipse moveat aliis vel alias causas · quia interim se phibs
git ff e sivid nygtn · et § primo · / · ¶ Item prefamilias cum filiusfam ·
non constituit nisi habeat peculium castrense · vel qui de quo dr ·
j de pctl' cli · § quatuor / vel adventicium z pre e absens et

procurator ptas ff e filius z l longius. Item maior xxv
annorum quia minor no constituit pse s tu aucte tutoris uel
tutor uel curator dat ei aucte ubi post lite ase gt. dat
ei pcuratore c e neqz fallit hoc in hijs in quibz minor
pmaiore habet ut in matrimonio gtrahendo in quo maior
xij annis imuliere z maior xiiij annis i viro pmaiore
habet j de despo impub. co lris. unde z pse cam matrimoniale
age pt z p pcuratorem j de restit spoli ecoplte. alios
casus nota j de sen z re iud. c insta z j de iudic c cum.
Item pcuratore constituunt plati p ppis negociis j e petito
Sed in casibz qui contingunt ipos z capla sua constituunt
eum ipos caplor consensu tam ad agendum qm ad defendendum
j e c i z j de iudic cum. Sz sede vacante caplm pt gstituere
pcuratore ptransis mostam maxime qn qo e de electione
plati j de restit in int. cum venissent z e de ele. pcurator
li vj. Item pcur post lite gt cum dns sit litis effctus
pt dare aliud pcuratore. Sz an lit gt no pt nisi in re
sua sit datus uel ad adhuc substituendi aliud etiam cta psona
no expssa sibi fuit concessa ptas j e no indiscrete c
licet aut li vj. Et si pcurator a duob hijs ptatem
aliud substituit no pt cum post madatum susceptum etiam si
eo ipsius no fuit revocare licet secus sit in delegato
sedis aplice nisi revocandi ptas concessa fuisset eidem. Sz tu ad
plures uel ad omes cas gnale constitutus fuissz v una tu
substituunt eatunde in alijs no phibet pcuratoris offim
explere j e ss qui. li vj. Procurator vo ad negocia datus
pt libe quandoqz volue aliud deputare j e no indiscrete li
vj. Sedm canones anus administratores pcuratoris noie
intelligunt j q iij Saluator. Procurator etiam nom e gnale
ad syndicos z actores j e petito. Sed pprie sumpto vocablo
no constituit pcurator. s syndicus siue actor a collegio
seu vniuersitate scdm leges z hc de voluntate supior. c de epi-

et eodem l. omnes § nlos. Sed si tamen unum constituit procurator ab
universitate vel collegio ut extra de causis et tunc procurator iurat
de calumpnia et non collegium ut de iure cal. cum tam. Octavo
quis possit institui procurator. Respondeo quilibet recte qui non
prohibetur expresse ut extra non indiscrete in prin. li. vi et ff e l. initus
§ primo prohibetur minor xvii annis ad negotia procurator et
xxv annis ad iudicia deputari ut extra qui generaliter § ult. li.
vi et ff e sunt. Item miles non potest esse procurator nisi lis
sit contestata cum eo ff e filiusfam. § veteranum et C e Item dominus.
Sed in sua causa vel suorum bene potest esse procurator. Item femina
etiam pro filio ff e feminas quia femine ab officiis omnibus civilibus
vel publicis sunt remote ff de reg. iur. l. ii nisi propter ad
infirmatur vel in sua causa ff e feminas. Item excecatus ab
decime citatus ff e sunt. de hoc dictum est S. e § Secundo
Admittitur autem laicus procurator in causis spiritualibus ad agendum
et defendendum ut extra non indiscrete in prin. li. vi. Item filiusfam.
potest ad negotia et ad iudicia absque patris assensu fieri procurator non
solum ad parentes contentiosas sed etiam ad futuras ut extra non iniuste
et C qui generaliter § necnon li. vi. Item in ad agendum vel defen-
dendum et generaliter ad omnia alia etiam si mandatum exigant
speciale constituitur procurator ex vi generalitatis huius ad aliquem
articulum in quo speciale mandatum exigitur admitti non debet. Sed
si aliquis vel aliqui de articulis mandatum speciale exigentibus
specificati fuissent addita clausula generali tunc ad non expressos
etiam admittetur ut e qui ad agendum li. vi. Item qui
generaliter constituitur ad negotia procurator agere aut excipere
potest exceptis hiis casibus qui mandatum exigunt speciale ut e
qui generaliter li. vi. Item procurator absque speciali mandato
iuramentum deferre transigere vel pacisci non potest nisi ei bonorum
vel cause administratio libera sit commissa ut e qui ad agendum
infra li. vi. Item nimio extendendo precedentibus et licet procurator

XX casus sunt in quibus exigitur mandatum speciale extra non ... Ary. in glo. in verbo vel pacisci e. tit. ad agendum li. vi.

de procur.

ad negocia possit aliud dare in hoc tn casu no pt nisi hr
ei specialr sit cmissum. j e penu. li vi / Ite no pt
prare iurametu calupnie nisi spe sup hc habeat spale
madatu j de iur calup. nullam li vi / Ite cpome no
pt. j de arbi. p tuas. z c de trsact. placito / It no
pt lras impetrare nisi sit de illis psonis a quibz no dz
cogi de iure madatu. C de Rept. nonulli / Ite i integru
restone petenda ff de mior. Illud § Si tal. / It i ca
suspecti tutoris ff e no solum § Item alius / It i intedto
delibis exhibendis ff e pompo9. z in tau que notam
C de elo. § nota q pcurator at sufficit gnale madatu
j e petitio z ff. p socio. racione § renuciare / Procurator
costitutus ab absente qui madatu nolunt recipe potuit
qncq quaiq placebit acceptare qndiu costituens in ead
pmanserit volutate. j e Si is qui li vi / Sz qn duo co-
stituunt ipis no addito in solidu prius sine altero no dz ad-
mitti nisi i causis electionu postulationu provisionu z aliorum
spualiu negocioru in quibz uterq ydoneiorem elige valeat
ut ille solus tm psequat. nc alius admittatur nisi eu
infirmari mori vel absentari contingat. vel nolit psequi
Si vo in solidu fuint cstituti melior erit condicio occupatis
nc alius admitti eu ille p lit cst. dns sit effectus. nisi dni
e v cstone fuisset. q no fuit melior cdicio occupatis tuc. si
ctingat eu qui occupauit impediri nisi aliu substituerit
potit alt suscipe ac psice negociu ab alio inchoatu qui
postea no admittet nisi se ut fuit impeditus / Si aut
diusis tpibz duos pcuratores dns instituat sedm institu-
endo pmu revocatur hoc pbat. j e no insste z c. Si
duo. qd intellige sm qd dr C e § cnto. / Officiu p-
curatoris est lite pagere postq madatu suscepit. Sz si
no suscepit no tenetur. vt Sponte madatu licet / est
finire necesse. ff e inuitus. z. j e Si is qui li vi / et

si snia sit lata cont dnm . tenet pcur appllac vel saltem
domino denunciac vt appllac applet . licet applon psequi
inuitus no teneat . j e no minste insti z ff e Inuitus
sem eni pcuratoris nocet domino j de re iudi . Suborta
z j . de causa . poss . cum olim . hoc intellige vm si sciuit
z no contradixit j de do . z q c . i insti al no nocet si cu
pmo scit cotradicat . e de of dele . cu olim . vel si dns
ignoret . soli pcuratori oberit z hc an lit gt . ff Si qs
ius di no obte . l ica § Si pcurator . z ff qd qsq iure .
l iij § i Si post lit gt . obest domino etia ignoranti ff
de doli . except . Si pcurator § Si post lite . Cz dabit
dno acto cont pcuratore ut sibi ipi soli sua malicia vel
cotumacia sit dampnosa ut l iij l . Si pcura insti z sic
intellige ff de tribut . pcuratoris . Dic eni z cofessione
obtinet ff e no solum in pn . dumodo dog pbet gtriam
ff de interog . act . Si sed § Si defensor . z ff de gfess
cu hoc . Nono in qua ca . pcur . pt interueniri distiguit
p . aut est ca pecuniaria aut criminalis . Si pecuniaria
aut puata aut publica . Si puata interueniri pt pcurator .
ff e cu rem . Si publica aut puatu dapnu psequit . tuc
ad defendendu pt no ad agendu ff de ppla act . l iij .
aut sup rebus in publico nomine gstitutis . z tuc no pt
interuenire pcurator s negociorum gestor . ff q cu dolo . vinum
l vlt . Si causa e criminalis aut e maior religione . aut
minor . Si maior ut de crime capitali . aut ad allegandu
causas absencie aut ad agendu vel defendendu . dic ut
j . de accus . § In ca criminali . Decimo an procurator
dz compelli dominum defendere . quia sic dz costitui pcurator
ad agendu datg ut possit ecia defendere . z ecia venire aduersaid
si eu requirat j e attendes al si no defendet denegabit
ei acto ff e Inuitus § pena z de expensis alti pti tanqm

gtnaxo gdempnat. j e tostitut. In hoc tamen distinguemus
aut e imposita satisdo aut non. Si non sit imposita aut
a procuratore actoris tunc copellit pcise defendere ff e Sz
z hec psone ffult. Si a procuratore rei aut e gnal aut
aut ppetua. Si gnalis pcise copellit. ff e Inuitq Si
ppetua aut hz liuid causam excusandi tunc non compellit
ff e No e cogendus ab compellendus e ff e Si defunctq
Citatq non ltime impeditus non tenet mittere procuratore
si venire non pt maxime tam in quibz causis quis ad hoc
cogi non possit z si fuit ppe h excusatus absolui debet
l e t y qua indep h ei auferre non pt tam biscivm iure
nomen sit aufendum pxximi di dethis z j de reg iur qndultum
li vi Ultimo videndum quis dz satisdare pprocuratore
Dnt b z p q dns satisdabit quem pnis tostituit procuratore
sed queritur z si absens contra iudicium tostituit tandoz
imponat pSuo procuratore pquam fideiussore epistat sub
ypoteca rerum suarum inst de satisda ff Si vero al ipse procurator
opponere dz pcitam tangcom quantitate locuples sit ff e qui
pro ff qui alud adde qd di S e ff Sequit de procuratore De

Sindico Rubrica

Ussum est de procuratore qui agit causam
alienam hic subicit de Syndico qui agit causas vniuer-
sitatis Unde videndum est quid sit Syndicus z vnde dicat
z quid ad eum ptineat z in quo dicat. Syndicus yconomus
actor procurator defensor z vicedns. Syndicus e qui to-
statuit ad agendas vices vniuersitatis vel defendendas ff q
causas vniuer l i ff quibz Syndicus nomen eciam e latine
defensor appellat qui ad certam causam agenda vel defendendam
eligit ff demun z ho muneris ff defensores z gnale ad
omnes tas pntes z futuras j e t vno z j de iur in c i
in pn Vel syndicus dr qui singulorum causas dns Et syndicq
tostituit ab vniuersitate siue a collegio vel corpore ff q causas
vniu l i z l ipse eorum ff Si detenciones z syndicus si dubitet

demadato caue dz de rato si agat / quia ptibz pcuatore sugit
z eqo eisd causis mutari pt quibz z pcurator ut in l. Ite
eore ff pcult z alr. Sz no cauet de iudicato soluendo cum
defendat ff re ra ha. actor / quia talis syndicus sustinet
psona vniusitatis siue collegij. Ideo iurat de calupnia d dicam
pricia j de iur. c i impetradis z c imprie / z pt syndicus
esse laycus ut dicit j e c c° / quia suos dei litigad no
oz ij q vij Sicut sacerdotes z j de iur cal c i insi. ¶ Ite
clici z monachi pnt esse sindici z totalis vniuersitates ecclia
de madato abbis xvj q i qui vero / z c monachi / tu honestius
e ut quelibz psona ecclastica habeat pcuratorem bone
fame pquolz negocio ecclastico v q iij ep eps ¶ Et costituitur
pt syndicus licet no sit de collegio j e c i° ¶ Est aut
dicd ut ista nomina pcuator. Syndicus yconomus z c qa
licz pcur sit nom gnale ad omes sequentes ut dcm e sup
de pcur ff sm ta / pprie tn pcur dr priuate psone. ar
ff de neg ge l iij ff negocium ¶ Syndicus vo est vniuersitatis Procur.
siue ecclastice siue sclaris qui ab ipa vniuersitate costituitur Sindicus
ut dictum est. Et de pcur ff sm can ¶ Yconomus e cui Yconomus
res ecclastica gubnada demadat. c de sacros. ec l iubemus
in pn z eligit tm in rebus ecclastitis sm epm tetatud
c de ep z cli l omes ff nichilo ¶ Actor e qui ab vni- Actor
usitate costituitur ad vna tam pntem tm ff q cuiusqz vniuis
l Ite eorum ¶ Defensor z syndicus idem sunt ff de mu Defensor
z ho l muneru ff defensores ¶ Vicedns e qui admistrat Vicedns
res epales ut hospitibz z causis que veniunt pacis episcopat
honorio dei quia in quibusdam *De hijs q vi vel metu ca fiunt*

Dictum e de hijs que quis sua sponte facit / nunc videndum
est de hijs que pmittit vel facit quis cont sua volutate
z pmo de vi / 2° de metu ¶ Vis e maioris rei impetus Impulsiva
cui resisti no pt ff e l i z ij / vis dr impulsiva que Expulsiva
inducit actorem q metus ca ff e l ij / z dr vis copulsiva

que inducit interdictum vnde vi de rebus imobilibus tm̄ z
de hijs que imobilibz adherent z alia dr̄ ablatiua de rebz Ablat
mobilibz q inducit acciōz vi bonorum raptorum eciā mobilia
tm̄ ff de in z in · ar l j · § si fundus z § lic z inst
vi bonorum rap § Oz necdū / Alia dr̄ turbatiua que turbat
inducit interdictum uti possidetis Oz in rebus imobilibz dat
vtrubi · eū duo se possidere credunt / Alia inquietatiua q inducat Inqeta
interdictum q vi aut clā · ut quis nō sinit aliud uti re sua
quiete nō facere / uel qui comonito volt nō edificare in suo
uel forte iam edificauit nc̄ distinguitur in hoc iudicio utrum iuste
uel iniuste fecit ff ff q vi aut clā l i Absque questione manes
quo vi uel clā vti habebit z vi raptorum ps ablatiua bonorum
Si prestetur uti distincto datur vtrobique vis compulsiua si
fiat torpetit / vnde vi oz compulso cum metu auxilium do ·
z licitum est vi vim repellere ut dr̄ j de sen ex · § tenus qui
contineri / Sequitur de metu quid sit / z vnde dicatur / quis
metus excuset / z qui subiecitur metum passo · Metus
est instantis uel futuri periculi causa mentis trepidacio ff e l i / et
licet nō sit periculum presens tamen exigitur metum esse presentem saltem
presenti periculo / z nō sufficit suspicari eum inferendum ff e metu
i Rp · Et dr̄ Metus quā mente tenet · Metus vo ipse
continet vim quā qui metu aliquid facit violenter id facere
videtur ff e l ij · Et hz metus in se iustum cum ignorancie ff
e excepcione § in hc · Qualis metus excuset distinguitur
aut est probabilis metus aut nō / Si nō est probabilis ut ille
qui cadere in virum pusillanimem z formidolosum / talis nō
excusat · ff e metu z ff de re iud · Si quis abalio / Aut
est probabilis ut ille qui pt cadere in constantem virum z animosum
talis excusat j de spon · veniens z j e c i z c cū dilectus
Metus aut qui excusat z cadit in constantem virum est
metus mortis z corporis cruciatus j e cū dilectus / Item
Metus stupri z seruitutis · ff e vet timor z l isti quidem
§ i ij z iij · que hijs corporibus continetur · Excusare metus

Nō probabilis.

probabilis.

N.

hos posse puta nescet/ vel sit. Excusat carcer status z mors
libera stuprum ho. Stupri sine status vbis atqz metus //
Item metus vbor. j e ad audiam. z ar vij. de sent z zopin · q°·
q viij. conuenior. Sed an vba vel mine vel potencia hois sit
iusta causa timoris / arbitrio iudicis est relinquendu ff qbz
ex c ma l iij z ar ff e no e visimile /· Ite metus a
missionis sue sue excusat j e abbas z l di pbros /
Et si quis p metu amissionis rerum suar aliquid faciat · 17. q. 6. Nullus
vel iurat se facturu z illud iuramentu adimpleat pt repete
q tali modo fecit vel iuravit ar l di pbros / z intellige
de talibz rebus sine quibz vita corporalis amittitur vel pati
gravem iacturam xxij q iij c ult v cgs. Illa vo que
p metu fiut vel timore qui possit cade in constante viru
ss b' z ho. tenet / z obligat quis p hos bz coactus / z iuramentu
sup hc factu tenet dum tn tale sit factu sup quo iurat vel
q pmittit vel etiam traditur q suari possit sine interitu eterne
salutis j de iureiu. Si vo / vel no tenet iuramentu xxij q iij
si ad / quia p nullo metu dz quis opari pctm mortale
j e Sacris. Sed pocius omnia mala pati q malo cosentire
xxxij q v. Ita ne. / z tenet ita ea que fiut metu iura-
metu j e ad audiam. Et hc ideo quia volutas coacta
voluntas est xv q i. mito qu / z ff e Sile / Sed cotra hc
dat actio q metus ca z restituitur ei possessio iudicis qd
dedit vel tradidit / aut absolvetur de eo quod pmisit ff e
metu c sed q pctor / nc refert i hc casu quis metu fecerit
an is qui possidet an alius dumodo pbet se p metu rem
pdidisse / quia pt age tam contra possidente q illu qui
metu intulit ff e pedi q / Et si pbauit se p violencia
spoliatu taxacione pmissa sup rebus amiss. stabitur
ipius iuramento j e c ult. z C vn in si qu. / Sub-
venitur metu passo nisi culpa sua incidat in metu ff
eod. Si mlr z xxij q iij. Incerta / Et tenet illa que

per metum fuit. Ab ista qualitate excipiuntur x casus in quibus
fallit etiam si culpa sua incidat quis in metum nec noceret.
1. Matrimonium — Primo in causa matrimoniali qualiscunque metus interveniat cum
culpa vel sine culpa matrimonium contractum per metum non tenet nec obligatur
ille qui hoc facit etiam si iuret, quia matrimonia libera debent
esse, quia invite nuptie difficiles exitus habere consueverunt, et ex sponsalibus
requisivit, et c. gemma, et extra de sponsalibus l. ult. in fine. Et ubi metus
vel coactio intercedit consensus liber dici non potest, et de sponsalibus tum quod
et matrimonium solo consensu contrahitur xxvii q. ii sufficiat, nec obstat
xxxii q. iiii inter cetera, quia loquitur de ex sponsalibus tum vel metus
non fuit probatus. Secundo dos promissa per metum vel soluta
2. Dos — non tenet, quia dos est accessoria ad matrimonium ff. si mulier, ubi dicitur
quod si dos promittatur per metum non nascitur obligatio. Tertio de rebus
3. Res ecclesie — ecclesie et spiritualibus, quia non tenet traditio vel promissio vel inira[illegible]
factum per metum de rebus ecclesie xv q. vi c. 1 2 et de imune.
pervenit [illegible] etiam si sponte [illegible] prelatus res ecclesie tradiderit non tenet
traditio sine solempnitate de qua cavetur xii q. ii. Sine exceptione
debet plene dici, et de rebus ec. non ad quam formam
alienationis ergo tenet traditio de rebus ecclesie facta per metum
nec iuramentum super hoc factum, quia si [illegible] non tenet principale nec
accessorium C. de legibus non dubium et de fo. comp. Si diligenti.
4. Votum — Quarto in voto quia votum per metum factum non tenet et ec.
[illegible] quia votum est res voti et non precepti et liberi arbitrarii
est vovendo, vel non est votum xxxii q. i. Integritas, et de voto
lic., et voluntarium militem sibi elegit Christus et quasi voluntarium
5. Iudicium — fuit xv q. i. non est. Quinto non tenet iudicium per metum extorta
ff. de iudic. l. ii. Sexto non tenet absolutio a sententia excommunicationis
6. Absolutio — vel revocatio suspensionis vel interdicti per vim vel metum extorta,
immo qui absolvunt huiusmodi vel revocationem vi vel metu extorserunt
excommunicationem incurrunt, et c. absolutionis li. vi. Septimo
7. Auctoritas tutoris — auctoritas tutoris per metum extorta nulla est ff. de auc. tu.
8. Testamentum — l. i § ult. Octavo ubi quis facit testamentum per metum.

ff de testa · qui testamto c ult / Nono punciato siue pmetu
no tenet xi q iii Iniustu est / Decimo d paldtus qstone
ar 6 de ptur ardens / Similia alia tenet ut dictu e 6 e
c Illa vero Oz rescindunt pactum q metu ca sit ft. pfita
Si vero sunt impfcta rescindunt p exceptom ff e metu c
Oz q ptor / z hic est vir qd est metus qui cadit in constate
viro ff e metus z i de spon venies / Sed ubi quis minore
metu passus est subvenit ei iudic offo ff e no e visile
c pmo / Et subvenit metu passo fm tam tant cu passiore
in q i redite grada z q n c n z ff de inof testi cu qui i
& / z qui iuravit pmetu ecclam ul rem pprm renuntiar
tali no obstante iuramto repete potest qua no ad repeted
s ad resti[illegible] resignadu tenebat j e ad audiam Oz
si iuramtu indiderit in renuntiacoe s q no re petet ecclam
ul rem ppra tunc no poss ea repete ppt iuramtu q pt
sine salute anime j e ad aures / poss tam offm
iudic implorae j e Abbas z j de iureiur c i / Sed
dicunt aliqui / q ea que p metu fiut nulla sunt ipso iure
ar ff e l i ubi dr qd metu est gestu no hco ratu dic
ptor / Sed illud non e veru ymo potius qtrariu innuit ex
vbis illis qua qd no est ratu hri no pt ut dr b / z
ho opponit ratu no habeo q d qmuis ratu sit no tn sinabo
s irritabo hc bn pbat j e abbas / Item q metu ca dat
apna in simplu ul estimacom rei si res exstet gt qlz
possidentem · Sed si contempnat pare d quadruplu ff de
rei ven q si possr z ff e t l · Sic exceptom c i z c
in hac z c quadruplabis z c qtrarius · De restone i integru
O. Somma in his que p vim ul metu gesta sut ul ab
ipera resto e neria · Ideo hic subicit de integra
restone · Unde videndu est quid sit resto i integru / cui
z pque possit fieri / z quibz svenit p i integru restom ·
in

Suma 9
&
Petri qsti 10

Restō in integrū est pristini status uel iuris redintegratio
Debet autem restō in integrum fieri a iudice sedente pro tribunali
et aduersario presente quia se vocari debet contra quem restō petitur alias
ipso iure non valet restō ff de minor l. viii § scienduz et l
In tā § et tā, minori uel ecclesie non debetur actio sed iudicis officium
ff de min l quod si minor § ult et l illud § i. Oportet tamen libellum
porrigi et lite contestari ℬ de off iudic c ulo. dic ut ibi dictum est
§ ad petitionem et tunc solum debetur restō ad alia acto non super e
ff de min In tā § ipm. et ℬ de off dele c ii. ¶ Restituere possunt
iudices dele appellatione uel principe ordinarii et delegati ordinariorum
uel generalem administrationem siue cause restitutionis fuerint eis
specialiter commisse siue aliis causis commissis coram eis restitutionem
inciderint questiones. Sed delegati ab ordinariis qui admi-
nistracionem non habent sed facultatem tantummodo iudicandi uel arbitrandi
de restitutione in integrum cognoscere non possunt nisi coram eis mota
fuerit incidenter c ea et c ubi et arg. quod l ult. Resto
non fieri debet quocumque iusta causa ut dicit pretor ff ex quibus
ca. ma. l i. Sed ubi restituitur ecclesia uel minor restituendus est
eius aduersarius etiam maior in eodem casu et non in alio ff de min
quod si minor § resto et l patti § ii. ¶ Pro restitutionis auxilio minoribus
subuenitur qui non dum xxv annum compleuerint facta computatione
de momento ad momentum quia non sufficit tetigisse ultimum
diem ut quis ab hoc auxilio excludatur sed oportet momentum
ultimum preterisse ff de minor l iii § minorem et ff de verb sig.
l biscoptus. et hec resto est facienda minori xxv annis si decipiatur in contractibus uel in iudicio et potest petere restitutionem toto tempore
minoris etatis scilicet usque ad xxv annum et post xxv annum infra
No. quadriennium C de te in int. rest. per totum. ¶ Pone minor
fuit condempnatus et appellauit post vult restitui nunquid est
audiendus. Dicunt quidam quod non quia elegit ordinarium
auxilium ergo non competit extraordinarium ff de min In tā

Resto in integrum est porit status uel iuris redintegratio
Debet autem resto in integrum fieri a iudice sedente pro tribunali
et aduersario presente qua se vocari de cont. quia resto petit absente
et aduersario ipso iure non vale resto ff de minor. l. viij § Sciendum et l.
In tac. § et ta zlia minori uel ecclie non dat actio sed iudic offitium
ff de min. l. quod si minor § ult. et l. illud § i / Oportet tamen libellum
porrigi et lit. ct. b de of iudic. c. ulo / dic ut ibi dictum est
q ad petitionem / et tunc solum de dari resto ad alia acto non super
ff de min. In tac. Inprin. et b de of dele c ij. ¶ Restituere possunt
iudices dele apsa uel principe ordinarii / et delegati ordinariorum
uel generalem administracionem sive cause restoni fuerint eis
specialiter commisse sive aliis causis commissis coram eis restonem
mataverint partes. / Sed delegati ab ordinariis qui admi-
nistracionem non habent sed facultatem tantummodo iudicandi uel arbitrandi
de restone in integrum cognoscere non possunt nisi coram eis mota
fuerit incidenter j e ea et c ubi et ap. quod l. ult. / Resto
non fieri de quocumque iusta causa ut dicit pretor ff ex quibus
ca. ma. l. i. Sed ubi restituitur contra uel minor restituendus est
eius aduersarius etiam maior in eodem casu et non in alio ff de min.
quod si minor § resto et l. patri § ij. ¶ Restonis autem Minoribus
subuenitur qui non dum xxv annum compleuerunt facta computacione
de momento ad momentum / quia non sufficit tetigisse ultimum
diem ut quis ab hoc auxilio excludatur sed oportet momentum
ultimum perfici ff de minor l iij § minore et ff de bb. sig.
tum bisextus / et hec resto est facienda minori xxv annis si decu-
piat in contractibus uel in sententia / et potest petere restonem toto tempore
minoris etatis scilicet usque ad xxv annum et post xxv annum infra
No. quadriennium § de te in int. rest. per totum. ¶ Pone minor
fuit condempnatus et appellauit post vult restitui numquid est
audiendus / dicunt quidam quod non quia elegit ordinarium
auxilium ergo non competit extraordinarium ff de min. In tac.

nis ars dicat q pt restitui z hug. Sed pone minor compmisit · No ·
d arbitro lata fuit sniaa gtra ipm petit restitui nunquid
audiet. Innoc dic q no quia ipe usus e iure maiorum et
quia pena apponit ut stet arbitrio metu pene c d ar l i
hoc dic ho · esse ubi si pena fuit apposita ab pt restitui.
Subuenit etc ~~ecce~~ eccliis p amplius restonis integrum
que minoris iure tensent.] e t i z c andite qd intelligas
si etiam infra quadriennium post lesionem petat restitui] e
eciam li vi z c Si ads e l. Set pone q platus psuum · No
gtand ut sinam habitam gtra eum lesit eccliam z incipit
ponam sex annis post lesionem nunquid potest successor eius
petere restonem vr q no pnira f e eciam z c Si ads li · Si adu(s)
vi Innoc z host dicunt cotrarium pserue illorum incepit toto
em tpe plati ledentis suam eccliam no currat hi quadriennium
eccle sicut nec tpe plati male alienantis currit pscpto ut
q in Si sacerdotes. Tum vo ubi eciam ubi minor debeat re · No ·
stitui si ledat ho z hug distinguunt aut decipit in delictis
aut d contractibz Si in delictis no restituitur minor ff de min
amplius Similiter eciam si totum capitulum delinquit et si pte
delinquat totum capitulum non debz puniri ec de sentes ec l
imbonq adsi. Si in contractibz distinguitur aut dedit causam
aut no. Si dedit causam no dz restitui ff ad l aquil Si
absportatus z l si z ff de gdic in de l allegatur q dolo
Si no dedit causam distinguitur aut lesio e parua aut magna
Si e parua no restituitur ff e stio z ff deminu Si contrasa
Sed si e magna restituitur] e c i z] de re et no ab
adminam. In iudicio ubi itaqz eciam leditur ubi minor restituitur
ut si gtumax condempnatur ff demin · minor z z ar] et
in ut si no appellauit ut si reo agit ut conuenit d aliquo
decipitur ff de minor · ait ptor · q si z i e c ult ut obmisit
allegacoem ut ea que faciunt ad instructionem cause eciam] e c

auditis z c tocia z ff de minor l. minor ¶ Ite quaquid ob
misit non solum in dampno sed etiam in lucro ff de min.
ait pretor § scilicet z hic totum infra quadriennium nisi aliquid
rationabile appareat quod aliud suaserit faciendum. Sed ubi prima
quidem restitucionis actionis que in facto pretendit uult adversus
suam qz etiam se innuat hoc potest quando donec negocium
sit finitum j c Si adversus li vi ¶ In contractibus non re
stituitur etiam nisi doceat se in possessione lesum fuisse ff de
iure do. non postea § quod si minor z j c constitutus ¶ Sed si
contra sententiam petat restitui oportet similiter probare de lesione
j c ex litteris nisi cum fuit negligens in opponendo exceptionem
notoriam vel obmisit pnegligentiam probationem notoriam tunc non oportet
probare de lesione j c Constitutam z c audite vel cum non
venit ad imminentes noticiam j c tocia ¶ Sunt autem quedam
tempora in quibus prescriptio non currit contra ecclesiam ipso iure
nec restitui sunt in minori tempore xl annorum quia non leditur cum
recursum habeat ad ius commune xvi q iii c. pe z j de prescrip
de auxer ¶ Sed an post xl annos restitui debeat dubitatur
propter diversas opiniones positas in glo. j c audite ¶ Ite
quedam sunt tempora in quibus suspenditur prescriptio inchoata z
subducitur tempus illud ut si vacat ecclesia de prelato vel est
suspensus vel depositus vel eiectus vel si propter hostilitatem
age non potuit j de prescrip. c i z c ex continuo missa z j de consti
pb. quia diversitatem ¶ Ite quedam sunt tempora in quibus dubitatur
an currat prescriptio contra ecclesiam ut in usucapione triennii in
mobilibus z tunc restituitur xvi q iii c. de auxer ¶ Alius
casus si ecclesia teneat in emphiteosim possessionem aliquam si
cessavit in solucione canonis per triennium cum hoc appropriata
persona vel per biennium cum hoc ab ecclesia contra quam restituitur
xvi q i placuit ¶ Ite quedam sunt tempora in quibus currit
est prescriptio tunc nec restituitur Sicut si canonici non eligunt

infra tres menses. C. de cler. non resid. Vel qui contraxerunt sponsalia infra septem menses. j. de gest. pr. nulla. quia tunc non ledit. etiam tamen ei ex superiori officio prouideat. Item tempora in quibus contractum prescriptum currit ut decendium post sententiam nisi appellat. sed restituit. j. e. c. ult. Item restituit minor non etiam si ledat. vel decipiat. minor sine tutor eius vel curator. C. Si tu. vel cu. l. 2. Similiter si platus eius vel syndicus vel yconomus decipiat. restituit. etiam quia delictum persone non debet in dampnum ecclesie redundare. xvj q. vj. Si episcopi. et j. de reg. iur. delictum li. vj. Secus si decipiat simplex procurator minoris vel ecclesie. quia non restituit. actio tamen pupillam procuratorem succumbit si propter dolum. Unde si negligens fuit procurator imputet sibi quia talem commisit suum negotium ff. de minori. tamen mandato et ar. C. de off. dele. cum olim. et hic arg. contra procuratorem. et C. Si tu. vel cu. l. etiam. Effectus restitutionis est ut vnusquisque quod suum est accipiat s. tamen minor vel etiam quod aduersarius contra quem restituit. ff. de minor. quod si minor quod restitutio et qui restituit ad omnia in illo tamen contenta restituit. ff. de rei. sig. Restituendum. Sed utrum facta restitutione res sit restituenda. minor et hugo distinguunt aut petit restitutionem super prescriptionibus aut super contractu aut super sententia. Si super prescriptionibus facta restitutione non restituitur res. ff. ex quibus cau. ma. quod hoc edicto. ff. ex quibus causis maiores absentibus. Si super contractu restituitur. et res restituitur. j. e. constitutata. Si super sententia distinguit. aut demandata fuit executioni aut non. Si fuit demandata facta restitutione restituitur res. C. de resti. in integrum. post l. vna. Si non fuit demandata executioni. distinguitur aut sententia fuit absolutoria et tunc non restituitur. j. e. constitutata et ff. de minori. quod si minor quod restitutio. Si fuit condempnatoria non ut j. e. No

Rubrica De alienatione mutandi iudicij causa facta. Coram

Quia restitutio datur ubi actor rem de qua conuenitur metuit

dolo alienat. Ideo consequenter de alienacione mutandi iudicii tractatur. Sed ad hoc ut ei hoc edicto actio competat tria sunt necessaria. quod sit alienacio facta causa mutandi iudicii futuri et non iudicii iam cepti ff e. l. hoc edicto. quod ait pretor. futuri iudicii Ideo dico quia si fiat alienacio rei litigiose vadit de eaud. de litigiosis c de litig. l. ult. et aut ibi statuta et tunc dicitur puniri pena litigiosi ut in l. predicta et j. ut lite pend. etiam dicitur ut ibi quod pena. Item quod dolo fiat alienacio tamen persone et loci ut duriorem adversarium constituat etiam alterius provincie et quod mea interfuit ff e. l. i. ij. et in princ. et l. non solum. Quoniam actio et datur ad interesse iudicis officio. Cum intercessit actoris et si quas fecit expensas vel incommoditate passus sit habebit. ff e. l. iij. quod opus insti. et l. non solum. Sic intellige j e c. i et ij. Sed quia duobus modis fit cessio ut teneat valeat distinguit pre. aut in ultima voluntate aut inter vivos. Si in ultima voluntate distinguitur aut ceditur actio iam in iudicium deducta aut non. Si vero cedit adhuc res iudicium deducta cessio tenet ff de l. in nom. Si vero sit iam deducta non valet quia officium actoris in persecucionem pertinet ad heredem et si quid obtinebat prestabit illud legatario. Si vero nichil obtineat nichil dabit quia eventus litis legatario intelligitur esse relictus. Verumtamen legatarius poterit adesse liti ne heres colludat. et de litig. quicumque et in aut. Si vero heres Si fiat inter vivos distinguitur aut fit potenciori, aut non potenciori Si potenciori non valet ymo iacturam tanto efficiatur is qui potenciori cedit c ne liceat poten. l. ult. et intellige hic de potenciori racione publici officii vel quod potest esse terribilior adversario et quod inmetu causa l. ult. et e. si quacumque pre. po. l. i et j e c. ult. Idem esset licet non essent in equo officio. j e c. ult. Si autem ceditur actio non potenciori distinguitur, aut est actio dubitata aut non. Si est dubitata tenet in casibus puta si fiat causa dotis vel

donacionis ppter nupcias aut satisfactionis vel divisionis que fit inter
heredes vel in hereditariis rebus vel contra legatarium vel fidei commiss
arium non dum super legato vel fidei commisso. finis moti quod si heres
nichilominus preter cedit legatario ipse heres. In aliis autem casibus non
tenet. ymmo punitur tam ille cui quam qui fit cessio quam cedentis. cum
hac distinctione ut si sciens aliquis emat actionem vel rem litigiosam
cogitur eam restituere venditori. et precium quod dedit amittit non autem
ut lucrum cedat ipsi venditori sed ut alia tanta quantitas ab eo
fisci viribus applicetur. et lis suo marte curreat inter venditorem
et eum cum quo primo questio mota fuit. Si autem ignorans aliquis rem
litigiosam emerit tunc irrita alienatione facta precium cum alia
tercia parte recuperabit a venditore. Si vero contra donationis aliquis
rem litigiosam receperit estimatur res et in ipsius estimationem
rem ad aliud transferens punitur C de litigiosis l ult. Si vero fit cessio
actionis in iudicium non deducte. distinguitur aut constat eam esse veram
aut simulatam aut dubitatur. Si constat eam esse veram indubi-
tanter tenet puta si cedit actio in actione precium pro magna
summa puta x c libr cessisti michi actionem tibi competentem contra
aliud in c libr. ¶ Item si facta est causa donationis ¶ Item
si coheres cedat actionem competentem ad maiorem quantitatem quam ipse de-
bebat ¶ Item si possideo aliquam rem et ab ipsa re incipit
me querere et emo ab aliquo ius suum scilicet actionem qua mediante
possim rem illam defendere. valet cessio. nec presumitur simulata ut
probatur hic omnia C mandati per diversas Sic intelligitur C de heredi-
tate vel actione vendita ¶ Si autem constat cessionem simulatam tunc non valet
/ quia plus valet quod in veritate agitur quam quod simulate concipitur
qui sit l. sic le. penas C plus vale[t] quod agitur in rubro et in nigro
¶ Si enim dubitatur utrum sit simulata tunc presumitur simulata
si actio que cedit pro parte donatur vim et pro parte vendit
alteri ¶ Item si facta est cessio et ad eam pro pecunie datum est ¶ Item
si precium modicum datur et in istis tribus casibus non potest agi amplius

peti quam datum sit nec in residuo pt age cedens. nc ille cui
sit cessio h pbat. ut. ff. de in. l. ult. ¶ Et si layco contra
laycum facta sit cessio contra clericum j e c ulto ¶ Sed
qo an quid valet cessio facta clerico, dicit quedam q est tantis
dece. j e c ulo. ¶ Sz dec ipsa no dicit ibi q no valeat.
ß q compellat p censura ecclesiastica ab hoi pposicione
z vr q valeat qz si dicas q no valeat illa rone qz
clerici sunt potentiores. ht no e viij. q. iij. laici. Innoc dt.
q no valet. quia ista cessio pcedit ex fonte avaricie z
cupiditate. j de pben. avaricie z j e c ulo. nc debet se
immiscere litibz. j ne cle vl mon. pterea. Ho. distinguit aut
clericus convenit laicum coram ppsito vl iudice seculari. z tunc
valet cessio, quia no fit laico piudicium, Aut convenit coram
iudice ecclesiastico z tunc no valet. Sic intelligit t. j e c ulo.
z hiis similibz. ¶ Sed pone pr volt cedere actionem filio clerico
qo an quid pt. host dicit q no. quia ista cessio psumit fraudulenter
facta. ut de donac. l. data ¶ Sz an quid actio
qo iniuriarum pt cedi, vr q non, quia no e in bonis actoris an
lite qt. ff de iniur. l. iniuriarum, Sed Innoc tenet q sit.

De Arbitris

Expeditis ppatoriis iudiciorum ad tractatum
iudiciorum est veniendum Sed quia iudicium voluntarium
qd dr arbitrale primum esse solet q necessarium qd ordinarium
appellat. Ideo de arbitris e videndum, et primo qd sit ar-
bitrium, quot sint assumendi, que sit convenienda z differentia
inter arbitros z iudices, z int arbitros z arbitratores.
que pnt obici cont. arbitrum Et qualiter confirmat. ¶ Ar-
¶ bitrium est animus actus certarum psonarum compromissum exsequendum
vel sic, arbitrium e cum in dicendo in iurisdictione posita vo-
luntaria cum certarum psonarum imposicione s. arbitri actoris
z rei ¶ Arbitri autem in numero sunt eligendi j ec i
¶ z no duo, quia res sic cepta e futuram ppt naturale facilitate

addiscendum ff e. Item si unus ex principalibus in se compromittatur in duos
tenet arbitrium et si non concordaverint cogendi sunt ut concordent
vel ut tertiam personam assumant ut ibi dicit et C. de off. dele. suspitionis
ff i. Si vero tres sunt electi et concordaverint etiam similiter tenet
sententia et si duo concordent licet tertius dissentiat utpote duo condemp-
naverunt in x et unus in v. prevalet sententia duorum. Sed si unus
in xv alius in x. tertius vero in quinque praecipiatur illius qui
dixit de summa minori tamen in illa omnes concordes extitisse effectum
sententie censeatur j. e. c. i et c. si ex tribus li. vi. Sed non tenet
compromissum de incerta persona in arbitrium assumenda vel si non con-
cordent duo quod tertiam personam incertam assumant quia ad assumendam in[certa]
tertiam personam ipsi iudices possunt dissentire et sic res sine exitu
est futura j. e. Innotuit et ff e. Item si unus § Si in duos.

Conveniunt quidem arbitri et iudices in hoc quod sicut minor xxv
an. non potest esse iudex ff de off. dele. l. vicesimo ita nec arbiter 1
ff e. l. lege dicit ut C. de off. dele. § Iudices. Item mulier 2
non potest esse iudex ita nec arbiter xxxiii q. v. mulierem ff de
reg. iur. l. femine et C. e. l. ult. nisi hoc habeat de consuetudine
j. e. dilectus. Item sicut coram iudice ordinario vel delegato 3
iuratur de calumpnia ita coram arbitris C. de iur. cal. l. ii.
Item sicut coram iudice ordinario vel dele. offerendus est libellus 4
conventionalis in q. m. offeratur j. de lib. ob. c. i et j. ut lite
non contestata. Ita et coram arbitris hii duo tradantur C. e. l. ult.
Et propter hoc dicit lex quod arbitria redacta sunt ad instar
iudiciorum ff e. l. i. Item sicut servus iudex esse non potest iii q. vii 5
§ tria ita nec arbiter ff e. Pedius impu. et l. in servum. Differunt
autem in multis quia arbiter potest esse infamis iii q. vii § tria 1
vel cognitorem sed infamis non potest esse iudex iii § ea v. infamis
et C. de resp. Constitutionis. Sed numquid excommunicatus potest eligi in Nota
arbitrum videtur quod sic quia excommunicatus est infamis sed infamis potest
esse arbiter ergo et excommunicatus ff e. pui resfre. Host. dicit contrarium

Conveniunt inter arbitros et iudices.

Differentia inter arbitros et iudices.

quia excoicatus efficitur similis pti C. de sen. pas. l. ult. Sed
similis non pt esse arbiter. ergo nec excoicatus ff. e. pmi v. 1.
Ite coram arbitro non ht locum reconventio j. e. ad dilucid. 2
Sed coram ordinario ul delegato iudice locum ht. iij q. viij.
Cuiꝰ excepis in agendo et j. de mutu pet. ptotum. Ite iudicium quis 3
compellitur recipe invitus ff. de mu. et ho. iuliam C. de iudi-
catis et c. qui ppria iurid. l. i. Sz arbitrium nemo co-
pellitur recipe. s. receptum compellitur gsumare ff. e. l. iij. C.
1. et E. de off. dele. Suspicionis. Ite ab arbitro non pt 4
appellari ij q. vi. Judicibus et c. e. l. i. Sz a sentencia cuiuslibet
iudicis pt appellari ij q. vi. anteriorum. Ite arbitria stricta 5
via incedunt ita quod nichil extra compromissum facere pt arbit.
ff. e. non distinguemus C. ult. Illud eo solum venit ad arbitrium
quod dictum est ut veniat ff. e. Si cui dies C. plenum et j. e. cum
delictis nisi esset ita cohereus quod sine eo causa commode expediri
non possit. unde pt statuere prem solvi facienda ff. e. Sicut dies
C. ult. et l. qd cum C. solvi. Ite pt restitutione integram 6
qui incidit in negocio de quo compromissum. E. de minore resti-
tucione. Sz in iudicio omnia veniunt que expresse non phibentur
j. de eo. possessorum ecclesia et ff. de iudic. Solemus. Item 7
non pt arbiter punire contumaciam litigatorum nec testes pt
cogere ff. e. qd cum insti. nisi clausa que habetur E. de off. dele.
Suspicionis et hec vera est quod non pt punire contumaciam nisi d
compromisso hoc actum sit ff. de iud. l. ij. C. ult. quia arbiter
nullam ht iurisdictionem ff. de re iudi. pretor. Ite arbiter non 8
pt pronunciare nisi utraque parte presente nisi hoc inter litigatores
conveniat ff. e. die C. Siquis litigatorum. Ite non pt citare partes 9
nisi ad locum in quo compromissum est factum ff. e. Si cui dies C.
Si arbiter. Ite arbiter non pt arbitrium delegare ff. e. 10
in compromisso et l. non distinguemus C. quesitum. Ite salvatos 11

non prestatur in arbitrio quia sufficit pene promissio. in aut. de litig
et ad excludendas insi. coll. viii. / Item non in arbitrio non potest
12 mora purgari ubi dies prefixus est ab homine ff e l. celsus.
Contra in iudiciis C de fide instr. scimus. et ff si quis cau.
13 l. Si post tres / Item arbitri sententia non infamat ff de his
qui non infa. quid ergo et ex compromisso. et hoc ideo quia non
potest cognoscere de crimine quod infamat ff e non distinguemus et
ult. et e. de in inte rest. ca. insi. In aliis omnibus discrepat
14 arbitria a iudiciis / Item et in aliis si partes renunciat
appellationi et faciat pactum de non recedendo ab arbitrio nichilominus
recedere possunt. C e l penult. Contra circa iudicia c de re. ap.
15 cult. insi. / Item si aliquis compromittit in arbitrium et post
compromittat in alium videtur priori arbitrio renunciasse ff e §
et si in fine et ult. cum l. sequentibus. Sed non renunciatur iudicio
si ad arbitrium vel aliud iudicium statim fuit. c de re. ap. aut
16 Si tu. / Item compromissum non extenditur ad compromittentis heredes
si decepit non caveatur. ibidem. i e. c ult. ff e dic. et i. Sed
iudicium bene transfertur ad heredes litis de heredibus iudicio mota
17 non fiat. c de iure calump. aut principales / Item si sunt tres
arbitri electi et aliquis eorum ab aliis legitime requisitus non
veniat cessante impedimento legitimo certe duo presentes non obstante
malitia seu voluntaria illius absentia negotium
possit examinare et libere diffinire sicut possent illo presente.
nec volente cum eis in unam sententiam concordare. Contra in iudicibus
18 ie ut quoniam li. vi. / Item sunt quedam de quibus non potest
in arbitros compromitti nec arbiter cognoscere potest. si de causa
criminali. ut de rest. dicte ca. insi. et e. de transact. c ult.
quia principes discretos debet tractare qui potestatem habeat
iudicandi et statuta canonica non ignoret. i de consang.
19 ex litteris / Item de causa liberali et criminali si criminaliter agatur.

et si famosa sit quia maiores iudices requirunt. e de rest
diuit. ca. insi. et ff e. no destinguremus quod int et quod delibat.
// Item super puluis uel indulgencijs a sede apostolica concessis j e. 20
eo tpe. // Item licet in laicum compromitti possit de rebus ciuilibus
quibus nullum spirituale est annexum, de spiritualibus tamen compromitti non 21
potest. j e. contingit quia eciam iudicent cognoscere non potest. j
quod sil. sic le lator. Sed si compromittatur in clericum et laycum ad
auctoritatem superioris compromittitur. j e. perutas quia magis dignum trahit
ad se minus dignum. j de gse. ec. uel al. quod in dubijs. Sed in laicum
solum eciam auctoritate episcopi non licet secundum b. insi auctoritate ipse pcp. dt.
quod viij. et q v. menaz quia ius tale non cadit in laycum.
ec(clesiast)icis. di ~~conuenit et q quo~~ bn quidh. / ¶ Est autem dicendum inter
arbitrum et arbitratorem, quia arbiter dicitur ordine iudiciario
obseruato tamquam iudex ordinarius, et non potest ab eo appellari
j q. iij. s. a iudicibus et ff compromittitur cum pena ut metu pene
apposite in compromisso arbitrium obseruetur. j e. dile. uel metu
iuramenti prestiti de arbitrio seruando. Sed si pena non fuit apposita
nec iuramentum postquam partes consenserunt et arbitrio stare promiserunt
nec infra x dies contradixerunt potest agi ad interesse et tamen non
obseruatam. j e. perutas et c. eo tpe et ff e. dic quod ille potest tamen
arbitrium retractari auctoritate superioris. j e c n. et in r. b. de.
iudicum quitanat. alias stabitur sententie arbitri siue sit equa
siue iniqua et sibi imputet qui eum elegerunt. ff e. dic quod
stari. // Item delegatus secundum host. potest esse verus arbiter. sed
ordinarius non potest. j e. cum olim licet possit esse amicabilis
compositor. b. de rescript. c. si. Sed arbitrator est amicabilis
compositor qui ad modum amici pacificat nec dicitur ordine iudicia-
rio obseruato. et si inique arbitratus fuerit reducatur ad
arbitrium boni viri ff e. l. plc. et ff pro soc. l. si societatem
quod arbitrio. // Item in re propria quis arbiter esse non potest ff.

Dra. inter arbitrum
et arbitratorem.

e· l·plt / z tn pt esse arbitror· vel sic C· ma· d· re madata
Item obicitur multa contra compromissum q̄ is· de quo compromissum
e· non possit esse arbiter· utpote quia servus / pupillus / furiosus
mutus / surdus / vel mulier / in quibus compromitti non pt / nisi ut
dictum e· C· e· quemadmodum / li probant ff· e· pedis· q̄ in servum z l·
ß z si in servum· q̄· i / Sed si minor xxv annis compromittit
z si lesus fuit pt hic restitui pt ff e ad legem· / / Item q̄ ca
sit criminalis vel civilis vel liberalis ut dictum e· C· e· q̄·
Item sunt quedam / Item q̄ ille qui compromisit compromittere non poterat
ut servus qui compromittere non pt· ff· e· non distinguemus q̄·
Si servus / / Item eciam est mulier· que nomine alieno compromittit
quod non licet ff· e· non distinguemus q̄ Sz si mulier / Item q̄ pupillus
compromisit sine tutore ff· e· Si pupillus / Item pt opponi q̄
non sit pena compromissa vel id quod obtinet vicem pene ff· e· l· liti-
gatores q̄ i / z l· non distinguemus q̄ i / Item q̄ diebus feriatis
pronunciavit z eis renunciatum non erat / z q̄ altera pte absente
z q̄ actum fuit de compromisso / Item q̄ morte solutum e compromisso non
e dictum· q̄ heres succedat de compromisso / e c ult z ff e die q̄
ult· z l· metropolitanus q̄ fi / Item q̄ de religione iuramenti
arbiter vel litigator compromissum e· q̄ probo· c e aut de cuius /
/ Item q̄ solutum e arbitrium quod solvitur hiis modis· die preteriti
morte alterius arbitrum arrogacione· iudicio facto sacerdocio
interveniente ff e non distinguemus q̄· compromisso z 6 de of
dele· vmo / Item q̄ arbiter in se arbitrium non suscepit ff
e· l· iij· q̄ i· / Item quia specialiter e de tali re compromissum·
z non de ea de qua pronunciavit ff e quid tamen q̄ interdum
z q̄ si z q̄ plerumque z l· non distinguemus / Ex omnibus
hiis apparet qualiter compromissum debeat confici quia omnia ista
de compromisso debent considerari / Forma compromissi
scilicet supius dicta talis est· p· z Jo· de ea que vertitur·

vel vsari sperat et de omnibus aliis ipse et suos heredes compromittit
et generaliter in t. tamquam in arbitrum compromissarium et arbitratorem
seu amicabilem compositorem volentes ipsi se arbitrium suscipere
ita ut possit examinare et cognoscere emendare et ordinare
servato iuris ordine vel non prout melius sibi visum fuerit diebus
feriatis et non feriatis sedendo stando omni hora et omni loco utraque
parte presente vel una absente semel vel pluries et sententias et sententiam
possit interpretari et corrigere si opus fuerit et possit pronunciare
de scripto et sine scripto promittentes adinvicem prestiplantem predicti
ipse et suos heredes sub tali pena sive arbitrio obtemperabunt
et in nullo contravenient nec de iure nec de facto verbo vel opere
per se vel per interpositam personam et contra dictum compromissum nullum impetra-
bunt rescriptum et nullum privilegium allegabunt nullam exceptionem
opponent et quod non obstante beneficio alicuius legis que viciet vel
viciare valeat sive compositiona arbitri sive compositiona compromit-
tentium sive exceptiones quibus compromissum et renunciantes beneficio
omnis iuris predictorum privilegiis et beneficiis exceptionibus et legibus
sibi competentibus specialiter ~~amicabiliter~~ renuntiantes et de omnibus predictis
specialiter certificate et haec omnia promittentes promiserunt adinvicem
stipulatione attendente ipse et suos heredes non contravenire sub
predicta pena et obligatione bonorum suorum presentium et futurorum
constituentes se adinvicem ut qui servabit compromissum auctoritate propria
ingredi liceat bona illius qui facit contra compromissum in totum
vel in parte et pena soluta vel non omnia predicta et singula
et predictum compromissum in sua maneat firmitate hoc adiecto
quod dicta pena semel et pluries et quoties contra predicta vel
aliquod predictorum aliquis venit in solidum in solidum committatur
et exigatur. Et ego talis Notarius omnibus hiis interfui
et ut supra legitur de voluntate partium subscripsi S. et p.
Explicit liber primus. — Explicit liber primus

Incipit liber secundus De iudiciis

Ex ore sedentis in throno procedit.
gladius bis acutus. i. de penit. ex ore.
Iudex enim debet gladium acutum in manu
tenere / et deum solum pre oculis habere ut in
causarum processibus nichil sibi vendicet
odium / aut favor usurpet / timor expellet
premium / aut expectatio premii iustitiam non
subvertat. i. de fo. / et re. iud. ad certi li. vi. / Et quia
tractatum est de ordinariis et preparatoriis iudiciorum / que ad navi-
gationis portum est veniendum videlicet ad iudicia / Ideo videndum
est primo quid sit iudicium / et unde dicatur / et quot modis di-
stinguatur / et quid requiratur ad iudicium constituendum.
Iudicium est legitimus actus trium personarum scilicet actoris / et
rei / et iudicis / Vel sic Iudicium est causa in dicendo posita ad
trium personarum actionem. / Iudicium vero pluribus modis
accipitur secundum Innoc. et hos. scilicet pro districtione cui instat.
quibus non est persona test. ut preterea. et ff. de iudic. ad pretor.
ut non aut. et i. de prob. cause i. Re / quos ponitur persona c. de re
iud. l. i. / quos presentancia terciam c. e. provocandum / quos
patet ut iudicium sanctire et cui dividendo insti. de of. iud.
ut Si fam. et ff. familie l. i. / quos presentancia uel ordinationem
tale. i. e. venabilis et sic capit hic ¶ Videtur aut iudicium
quod iudicando prius vos inquisitio vocabat / et iustitia dei quasi
iuris status. i. de vb. sig. forens ut i. ¶ Iudicium aliud
criminale. aliud civile. aliud ordinarium. aliud extraordinarium
aliud spirituale. Aliud temporale / ¶ Criminale est quod agitur
de aliquo crimine / Unde si quis convictus fuit de aliquo
crimine uel confessus. dummodo sit tale crimen propter quod suspendi
debeat uel deponi illa pena imponatur. non tamen propter hoc
tunc seculari tradatur. i. e. at si clerici ut i. et ult. / nisi post   Criminale

depom fuit incorrigibilis tunc pt excarci. z postmodum esset
generatia tradi curie seculari tum certia. no heat ultra qd
faciat. j. e. tum no ab homine di. de hr. ut j. de penis c. Ubes
penarz. Si vo epus possit dispensare in illo cimine post
peractam penitam solum fiat j. e. dit si clici. c. de adulteriis
In quibz cimibz pt dispensare dicit j. de pe. z re. c. Seq
vide usqz insi. Ciuile dicitur quando de possessione fundi inter aliquos
Ciuile agit. j. e. certum. dic ut j. de fo. cpe. c. Judicio. Ordina
ordinarium rium dicitur qd de iurisdictione ordinaria aliquam cpetit j. e. cpaiata
·c[asu]s· z c dilata ita q actio ppnat ut ibi. Sed nunquid actio
e ppnenda. B. distinguit an quit de iure ciuili z tunc
e ppnenda quia nemo sine actione experit ff de neg. g.
Si pupilli c. ult. z ff de eden. l. i. an de iure canonico
z tunc no j. e. dilata. tn si ppnat admittit. Sed si deptam
ppnat sustulit. pt tn postea ppone aptam z cogruentem
z admittit j. e. Examinata. Ho. dicit q de utroqz iure e
ppnenda s distinguit. utrum nom actionis sit ppnendum ul
ipsa actio. Si nome actionis de utroqz iure no e ppnendum
Sic intelligit j. e. dilata. vbi g. Mutuaui tibi decem ex
quibz tu teneris michi actione crediti ex mutuo quare te
peto condempnari ad illa. p. i. iure no inuenies lege.
Si tu queris utrum actio ppnenda sit. dicit ho. q sic. vbi g.
Mutuaui tibi x. istud e factum in quibz teneris michi obli=
gatus istud e causa sine obligatio quare te peto condempnari
ad illa x. istud e actio que resurgit ex facto ul obligatione
z hc modo de utroqz iure e actio ppnenda al nullo concludet
libellus que ptineat ~~ad~~ de iudicio ordinario z quando tuliz
dixi e de offici leg. c. officii. cum sequentibz z de of. ord.
Extraordinarium p totum. Extraordinarium e quando rone delicti inducte
iudex superior cognoscit j. e. nouit. de hc. dic j. de fo. cpe.
Spiritale c. rone. Spiritale e quando de spiritualibus agitur sicud

de electione · i · c · cohibita · z de filiis de quibus dic · i · de fo opp
q iudex · z spualis ammoueri · est ut ius prorogatus · i · c · quto- tpale
dit ut · i · de pro · de iure patro · q Ex si sit · Temporale e
ut instancia iudicij petat · nisi ea finita sit infra triennium
atpe lit q inuand · c · e peccatum · i · Ro · z q plz · Sed
hodie no tenet · i · c · venabilem · ¶ Constituit aut iudicium
p libelli oblacionem · z lit gt · de quibus in titulis pris dicet ·
Sed ad constituendum iudicium considerada est iudicis psona · an
sit iudex · quia si no e iudex coram eo no ordinatur iudicium
etiam si consensus partium interueniat · c · de iurisd · o · iu · l · pnatorum
¶ Quis possit esse iudex dictum e sup de of · dele · q iudices
z s · de arbi · q · conuenit z q · dicunt · ¶ Vocatus uo ad iu-
dicium etiam alienum iure tenetur allegatur coram eo appellatur et eo no · 3 · q · 2 · Si compromissum
debeat litigare · ar · i · de ap · cum pati · z ff · e · Si quis
ex aliena · z venire dz · ante iudicem ut cognoscat iudex
an de iurisdictione eius sit · z si no venit multa potest ab
eo condempnari · ff · Si quis ius dic · no · o · i · c · l · ij · z ar · de
ap · Si duobus · Idem e in iudice delegato · quia licet
ipse no sit iudex si lre sint impetrate tacita veritate vel
expressa falsitate qua expressa vel tacita habite no fuissent ·
4 Et licet in causa principali procedere no possit potest tamen cognoscere
an pdca interuenerint · i · litteras impetrando · e · de Resc · Sup
literis · no pt si iudex dele nisi a sede apostolica ad hoc mandatum
receperit spale iubere alterutram partium coram ipso psonaliter in
iudicio comparere · nisi causa fuerit criminalis seu veritate dicenda sive
p iurando calumpnie faciendo vel ii unum necessitate partes sibi
inseruerit psonaliter pncium · i · c · uno li · vj · In iure no potest
vocare nec vocari impuberes · furiosi · vel pdigus · z filius fam-
ilie sine auctoritate patris · nisi i spiritualibus causis z ab eis desolatibus
in quibus pt · dom · an · ac si maior · xxv · annorum · comparet
absque consensu patris ad agendum z defendendum per se vel ·

Mulies

p procuratore quem constituere voluit admitti debebit. Si vero infra pri-
mam constat ipse vel per alium agere vel defendere non potest sed per episcopum vel
officialem dabitur ei procurator ad lites hiis qui comparendis / vel ipse si
maior infante fuit cum autem alterius eorundem procuratorem ad-
eas potest deputare. et delegatus sedis apostolice et subdelegatus ab eo curatorem
dare potest. vel autem constituendi procuratores ad eas que coram eis
fiunt ventilande. ut e. Si quando li. vi. ¶ Et quedam personarum prohibentur
in ius vocari ex multis et variis modis ut sunt dominus / libertus
parentes / filius patrem / in famosis actionibus nisi venia impetrata
vel aliquis aliquem in dignitate constitutum vel sacerdotem vel monachum
vel presbiterum dum sacra facit. vel inclusum vel eum qui uxorem ducit
et eum qui apud alium iudicem agit vel funus facit familiare ff. e.
l. ii. et iiii. ¶ Item mulieres autem sedis apostolice vel legatorum eius aut
alia quacumque ad iudicium personaliter evocari vel trahi invite
ad ferendum testimonium aut alia quacumque causa quod iure non comprimitur
prohibentur. Sed ad vitandum sive testium earum / iudex in expensis producentis
aut tabellionem aut aliam personam ydoneam ad eas transmittat / vel
si forte talis casus occurrerit quod iure prohibente recepto testium
alteri committi non possit tunc iudex propter hoc personaliter accedat. Aut
si talis sit persone qualitas conditionis quod ipsum non deceat fieri vel
non possit mittat ad eas prius quod caveat hoc ut iudex plus videat
non fingat vel fraus interveniat / aliquis fictor vel fraudator
supposita simile ex conditionibus incurrat / Religiose femine etiam si con-
senserint ex quacumque causa personaliter non vocentur. Et si quid contra
premissa factum fuerit sit irritum et inane. ut e. mulieres li. vi. Item
tempore quibus ut in diebus feriatis quod dicitur ut de feriis quod alie dixi.

De foro competenti

Omnia in iudiciis de quibus dictum est.
statim requiri solet ad quem iudicem sit eundum. id est quis
forus sequi debeat. / Ideo hic consequenter agitur de foro competenti
Unde videndum est quid sit forus / et unde dicatur / Et ex quibus
causis quis forum sortiatur / et in quibus casibus iudex ecclesiasticus

Contractus / crimen / reus / et res / origo quod
Rex / consilium / vel prevenit / atque recusat
Excellit / iussus / vel si consentit uterque /
Prelatum / in re feudi / ius atque scholaris.

possit supplere defectum iudicis secularis / et in quibus casibus iudex secularis
possit clericum iudicare / Et quis possit foro vel privilegio renunciare /
Forus est competens litium locus / Dicitur autem forus a fando
sive a foraneo rege qui primus grecis legem dedit / Constat
autem forus ex lege et iudicio. Causa a casu quo venit / est
enim materia et origo negocii et discussionis examine patefacta
que dum proponitur causa est / dum discutitur iudicium / dum finitur iusticia. Hec
plene notatur in de verborum significatione forus / Ratione delicti quis — Delicti
sortitur forum in c. postulasti et c. ult. et etiam amittitur privilegium
in de privilegiis volentes li. vi. dicit ut in de rapt. c. i. et de pena
et in de pe. et re. c. Sepius / Item ratione contractus in c. ex parte — contractus
et c. ult. et accipitur contractus largissime sive sit verus sive quasi
ut quasi ubi aliud unde obligatio oritur ff. de iudiciis heres absens
§ i. sed si promisit certo loco solvere ubi unde idem est in c.
dilecti et c. de of. dele. p. et S. et patet. Ibi conveniri si ibi in-
veniatur alibi non debent inviti in c. Romana § contrahentes
li. vi. Item ratione domicilii in c. dilecti et c. ult. et patet quis habet — domicilii
domicilium in pluribus locis in c. ex parte et ff. ad municipalem assumpto
§ [illegible] pendentibus / in parte dicit habere domicilium ubi maiorem partem
rerum suarum possidet et assidue commoratur. Et ubi sunt ubi etiam
Senatores ubi vendit emit contrahit et festivos dies celebrat
ff. ad municipalem eius § fi. / Item ratione rei de qua agitur in c. — Rei
Sane et c. ult. Pone quod aliquis ratione rei conveniatur qui erat — .No.
de dyocesi aliena qui non venit et iudex propter suam contumaciam
eum excommunicavit / numquid tenet excommunicatio / Ho. dicit quod non quia
lata est a non suo iudice ut C. de pro. et si clerici et est si a non compe-
in l. ult. immo iudex debuit ponere actorem in possessionem rei petite
in de do. et contu. c. i. Sed decet iure faciendam missionem bonorum que
in alia etiam dyocesi obtinet si malitiose se absentet / Et
tunc loci dyocesanus ad denunciationem ipsius faciet huiusmodi
missionem in c. Romana § contrahentes li. vi. / Sed pone — .No.

q Iste reus venit et expulit actorem de possessione et propter istam de-
iectionem fuit citatus et etiam excitatus quicquid tenet contumi-
ho dicat quod sic quia deliquit et propter delictum efficitur de sua
iurisdictione ff. e. c. ubi et C. ubi de rei. agi oportet aut. qua in provincia
et ff. de penit. nolentes. li. vi. Iurisdictio autem distincta est Nam
alia ecclesiastica alia civilis Dicitur ecclesiastica non debet se
intromittere iudex secularis vel laicus ut t. pro. c. ii et iii. Nec ecclesiastici
debitis licet pro clericis eius ut personas alias appareat eos
obligatos ad debita persolvenda ut census ecclesiastica expressa ff. e.
secularis li. vi. Et in quatuor in casibus potest clericus iudicari
a iudice seculari. Primo ratione feudi ff. e. ex transmissa et ut
t. pro. ceterum nam quando dominus feudi paratus est facere iustitiam
inter vasallos et ipsi etiam parati fuerint reddere sub eo nullus
alius debet se intromittere de illa iurisdictione al. Si dominus negligens
sit tunc iurisdictio ad iudicem ecclesiasticum ff. e. licet ex suscepto
et c. ex tenore nisi habeat iudicem secularem superiorem vel q. m. ea.
sing. et si alter de vasallis nollet reddere sub domino feudi com-
pelletur ff. e. ex transmissa et c. verum. Ideo non quod si quod feudi
vertitur inter dominum et vasallum utrum vasallus debeat feudum
habere vel non tunc per alios vasallos debet causa tractari.
Debet si inter duos vasallos vertatur causa si quis illorum sit potior
in feudo tunc dominus feudi debet cognoscere ut t. pro. ceterum et c.
novit et in constitutione feudali habetur expresse tali quod pro eo Si vero
inter vasallos et alios qui non sunt vasalli de re illa
vel vendicione tunc dominus non cognoscet quia esset iudex in causa
sua quod esse non debet C. nequis in causa sua l. i. Debet ordi-
narius ut dele tunc cognoscet ff. e. cum sit generale et pro q. i.
experiencie Curia cognoscet de vasallis domino ex. Et licet
quantum ad protectionem et defensionem cause viduarum pupillorum
et orphanorum pertineat ad ecclesiam ubi agitur de miseria

Q

feudi

Cas quibus clericus iudicatur per a iudice seculari

q°

vb

Causa	Ecclesiastica	Spiritualis
		Criminalis
		Civilis
	Secularis	Criminalis
		Civilis

V. Si vacat imperium, si negligit aut dubitet
Si subsint omnes, si consuetudo habet
Iudicat ecclesia ... sub ... presule stet.

sine violencia eis illata, ar. xv q. iii. Si quis de potentibus ... intelligitur, ut extra de coniug. servo. et i. de v. sig. super quod ult. et ff. precipue circa dotes, ut de don. inter vi. et vx. ... ad ... pertinet ad iudicem secularem, xv q. v. Regum, et q. iii. Administratoribus.
Secundus, per reconvencionem contra se factam, ut de mut. pet. c. i. et iii q. viii. c. i. Tercius, per delegationem laico per papam factam, ar. xxiii q. v. c. viii. et ii. q. iii. Magnam. Quartus, quando est incorrigibilis, et propter hoc a iudice ecclesiastico traditur curie seculari, ut de iudic. cum non ab homine. Iudex ecclesiasticus de spiritualibus et clericis iudicare debet, ut extra de ... et c. ... de secularibus se intromittere debet, nisi in casibus subscriptis qui in hiis versibus continentur. Si vacat imperium, si negligat aut dubitet, si subsint omnes, si consuetudo probetur, iudex communis fieri subpresule stetur. Primus est cum vacat imperium, vel cum superior non invenitur, ut e. l. z. Secundus cum iudex secularis negligit facere iusticiam, ut extra ex tenore, et c. ex tenore, et xxiii q. v. Administratores. Tercius cum aliquid ambiguum fuit vel difficile, et inter iudices variatur, ut qui filii sint legittimi, per venerabilem. Quartus si subsint ecclesie in feudo, ut de ap. Si duobus. Et licet actor forum rei semper sequi debeat, ut e. ad clericos, tamen hec regula fallit in clerico, ut e. Si diligenti, et in casibus positis, ut e. quod. ... et de of. ord. Item hic et in ... de of. dele. ... et ... de consan. et affin. c. ... et ... nativitatis alicuius, ut qui filii sint le. latores, et c. causam, et ... decimarum, ut de deci. ... Item racione iuramenti, ut si laicus dedit fideiussorem qui solvit pro eo et iuravit eum servare indempnem, ut e. c. laicus li. vi. Sed malefactores ecclesie possunt sub qualibet iudice conveniri, ut e. ... sit. ... racione connexitatis ut in dote, ut de dote post divor. resti. de ... et c. ... Prorogacio

f. in m. casu
racione recusationis
delegationis
Incorrigibilis

Casus in quibus laycus potest iudicari a iudice spirituali.
·1·
·2·
·3·
·4·
·7·

eius iurisdictionis fieri pt quoque de tpe ad tpus ut cum ppa mandat tpus
tam limitari infra certum tpus illo elapso expirat iurisdic-
tio nisi ptes infra tpus de con consensu prorogaverint tpus C
de of dele· de cais / z hec de consensu iudicis ff de iud l ii· §
sed z iudex / Et ita tacitus consensus requirit sicut ad arbitria
prorogat ff de arbi· diem pferre / z l· Si arbit· / Ite ·Res
de re ad rem puta datus est sup una re· tu sup alia re
si consentiat ptes z iudex pt iurisdco prorogari ff· de iudic
de qua re q· i / z C· de of dele ad alius / Item de psona Psa
ad psonam· alia pte etiam invita C· de al mu· iud· ti /
Ite prorogat iurisdco· iudicis ad eos qui no sunt de sua
iurisdicce de gssu ipsorum· C· de iurisd· o iudi· l i· Sz tunc dz
fieri expta sctia z no p errore ff de iurisd· o iud· Si p errore
z q ille in que prorogant· habeat iurisdicco ordinaria al no
quia consensus pvatorum eum iudicem no facit qui nulli pest
iurisdco· C de iurisd· o iud· pvatorum· Ordinaria ideo dixi
quia iurisdco dele no pt extendi ad alias psonas· que i
rescripto no continet· C de of dele· p 26· licet quo ad tpus
ul res alias possit prorogari ut dcm est in pri· h9 §·
Ite requirit q consensus sit liber· no pventus extortus·
ff de iud· l ii nisi in re / Ite q consensus no mutet
re integra s· cum lit gt· ff de iurisd· o iud· Si convenit
It q talis sit causa que possit prorogari i tale iudicem /
quia laicus de spualibus cognoscere no pt· C de arbi·
contingit z i de rer· cogn· tua / It clericus no pt iurisdco
iudicis secularis in se nec etiam alterius iudicis ecclesiastici prorogare
i e Si diligenti z c Significasti· absque consensu sui
epi Sz nec contra ad Rome curiam contractus alibi forum sortiatur /
i e dilectis z· c· ult / distinguit ho z p· aut aut de iurisdco
declinatoria aut proroganda Si declinatoria quia volt
declinare suum iudicem no pt C· de iudic c i· Si proroganda /

distingwit' aut vult consentire in iudice scłarem aut in eccłam.
Si in sclarem nullo' pt' et si incautus interuenit non tenet. j. e.
Si diligenti. Si in iudice eccłam distingwit. aut quenit in eum
loco ubi in certo ubicumque contraxit ul' prumisit se soluturum tunc
pt' rone contractus. j. e. dilcis. et c. ulte. aut non quenit tunc non
pt' absque consensu epi' consentire. j. e. signifi. Sed ad hoc quod clericus
possit consentire in iudice non solum requirit' quod consensus epi' accedat
et quod sit pro eccliastica. j. e. signifi. et c. dilecti decano et alia q
ponuntur. e. e. et impu. Quid si clericus clericum ul' laicum co- . q°.
uenit. Resp. si actio sit criminalis coram se pro lata sit sua
deponat'. Si ciuilis sit actio probat ep'i conuicit. j. e. Si diligenti
Sed quod dicitur amittere canem dicunt b' quod usque ad lite contest. licitum est penitere
ho dicit quod propria uocatione amittit canem. C. de iudic. o. iud'
hec in criminali et pri. q. i. Inolita vero. Clericus si sclaris quaestionem vo.
quod prohibens vel priuatus sit ul' eum destituens. Sed nunquid . q°.
idem erit si laicus conueniat clericum coram iudice sclari et
clericus respondeat. dicunt quidam quod non. quia illud c. j. e. Si
diligenti. solummodo loquitur de clerico. ho. dicit quod debet canem
amittere C. de ep. et cle. aut statuimus. et c. denique. o. indi
hec in criminali. dicit tamen b' Beatus si coram alio iudice eccłastico
tractat ul' transactat. sed quod canem propter hoc non amittat. Sed . q°.
pone quod clericus productus fuit in teste coram iudice sclari
et obiectum fuit ei crimen quod testis esse non poterat. ul' tulit
falsum testimonium nunquid iudex sclaris poterit de hoc cognoscere. et
primo prima facie videtur quod sic quia lex dicit quod iudex licet inferior
sit pt' teste punire pro illo quolibet non obstante C. de testi. l.
nullum. Preterea pt' cognoscere de eo incidenti de qua directe
non cognosceret. c. de iudic. quot. Immo dicunt quod non. quia si
agatur de hereditate coram iudice sclari et obiciat' quod non

sit natus de legitimo matrimonio iudex ecclesiasticus cognoscet de eo
incidenti et secularis supersedebit quousque sit finita et de ord. cog.
c. tua. ¶ Foro ecclesiastico clericus conveniatur non potest i. e. Si di-
ligenti ut s. in principio clericali j. de sen. exc. quantum dicit ut j. de sepulturis
qui clericus possit. De libelli oblacione

Quia reus veniens ad iudicium consuevit postulare libellum
ut sciat super quo debeat respondere. Ideo hic subicitur
de libelli oblacione. Unde videndum est quid sit libellus.
In quibus causis libellus offerri debeat. Item de libello conti-
nendi. Et utrum et quando libellus possit mutari. Et quis
sit effectus eius. Libellus est scriptura in qua continetur res
que petitur et causa petendi et nomen actoris et iudicis coram
quo litigatur. i. e. proximo et sic patet quod semper offerendus est libellus
iudici et post ipsum reo ut ipse reus possit deliberare an cedat
vel contendat. in q. iii. c. offeratur et j. e. c. i. et j. de proba. c. quoniam
contra. Sed numquid libellus est de substancia ordinis iudiciarii
dicunt quidam quod non immo potest obmitti tacite. sic dicit consuevit
de iuramento calumpnie. C. de iur. cal. l. ii. et ff. Sed q. 2. j. de iur.
cal. Si calumpnia li. vi. Bern. dicit quod non valet quicquid
actum est sine libelli oblacione [illegible] j. e. c. i. et j. de proba. quoniam et
de acta. C. quar. Tamen per libellum apparet de modo agendi
secundum quem sententiam dare formandam j. de sen. licet heliae in q. iii. c. offeratur.
Sic et lib. cont. j. de lit. cont. c. i. et S. de clo. dudum nisi esset
modica res et vide xi q. i. Si quis cum clerico. Ista enim prin-
cipalia sunt. libellus qui est principium et fundamentum cause et lit. contestatio
et quod sententia formatur in scriptis. Unde si lis contestata sententia forma
libelli. Hec tria si desunt est irritus ordo iudicii. Sed
pone reus petit libellum in iudicio actor petit dilacionem
numquid sit habenda Ho. dicit quod non quia debuit venire instructus.
C. de ex. mun. rasti l. petende immo tenetur ad expensas

quia termi vocavit ad iudicium ff de iudi. eum quem. ¶ In quibus
casibus libellus debet offerri / Ideo dico quod libellus communis est accionis
qui datur in criminalibus accionibus in quarto vero libellorum / et in qui legitur
et j de accusatoribus pertinet / Secundus est convencionis seu postulacionis
qui datur in civilibus accionibus j et pertinet / Libellus accusacionis — Accusacionis
debet dari in omni accusacione criminis ad inscripcionem nisi in casibus
positis j de accusatoribus c. Sicut autem cum. / Que debeat in
libello accusacionis contineri dicitur j de accusa. c. Debet quid accu.
in libellis / Et hijs versibus continetur Consule mense die tocius — vo.
tempore professus / Te resente sabis cum loca pene sodalis.
Et hec hora dies non mense probat / et a quo datus est libellus
accusacionis sed pena plurime non pt. C. ad turpill. Conuestus nisi
in casibus positis j. de calump. c. Debet qui. ¶ Sed libellus conuen- — Conuencionis.
cionis exigitur in omni causa in qua ordinarie agitur nisi in quibusdam
casibus / Primus est in causa ubi lis est brevissima et maxime — Casus in quibus libellus non est necessarius
illud verum seu personarum. C. de sen. expi. re. in aut. ii. et — 1.
ubi lis brevissima usque ad CC. et aureos. in aut. de sen. cum
c. expirituali et c. iudicare / Secundus quod hec sit ex consensu — 2.
parcium C. de pact. Scola l. quotiens nisi l. pri. / Tercius — 3.
cum Episcopus cognoscat inter suos familiares pri. q. i. Si quis
cum clericos et in aut. nisi / Quartus cum rector provincie — 4.
infra xx dies convenitur in aut. ut iudi. sine q. quo. suf. c. Si
uero te coll. ii. Et adde quod notatur j de re iudi. c. Sicut cum.
¶ In libello debent ista contineri scilicet nomen actoris et rei et
nomen iudicis / causa quo petitur et res que petitur / et si agatur
rei vendicacione tunc exprimenda est res que petitur et utrum
petatur tota an pars ut peto [illegible] fundi ff de rei ven.
Si in rem. alias enim reus deliberare non posset j et c. i. et in
quarto in c. offertur sic iudex debet facere sententiam super merito ac insti
de acti. c. curant et [illegible] de habuisse et duos prioes

vicinos fundos illius fundi admi9 dz destrüce ff de tensi. fdē.
/ Sz tam no tenet exprime i libello cu agit rei vendicam quia
dicit rem ad se ptine iure dominii ut l. pri. ff. de excep. an-
l. ead. q. actiones / z si quis in hac actom. succubuit ad huc
pt eand rem pete. ex alia causa no obstante exceptione
rei iudicate ut in l. z ead. / Et id ē in possessorio j de dona.
int. uir. et uxo. z. c. de iudi. expeditiata / Dz hc intellige cu
aliquam una actio omnino tollat transit ad alia dicendo sic
peto rem istam ex empto / z si in hc succubuero peto ea
ex donato. C. quia z qd aut. qui semel / z si reus fuit
absolutus quia no possidebat. si postea incipiat possidere.
no obstat ei exceptio rei iudicate ff de excep. rei iudi.
Si ante ... z l. Si rem z j de excep. c pli. / ¶ Sed
si agit psonali actione ut si petat x michi dari cu petendi
exprimenda est in libello als no tenet unde j e c. i. z j
de causis pueniunt. Causa cu ff dz proced ex qua aliquid
debet j e c ult / Et si absoluat reus no obstat exceptio
si id petat ex alia causa j de ea poss. c ult z ff de
excep. rei iudi. cum z ead. q. actio / ¶ In vniuersalibus
vero iudiciis no ē necesse singulas res exprimere ymo sufficit
dicere peto talem hereditate / ex sum heres ff de peti. he. l.
in. z l. si quo tpe / z pt sic psca sua exemplo te ut
restituas hereditate que fuit talis. ¶ Idem si peto eccliam
cu ptinenciis z plenitudine iuris j de concess. pre. preposuit
z de resti. spo. cu ad sede z j. de pbat. lic. ¶ In generalibus
eciam iudiciis s tutele neg. g. psocio et consimilibus sufficit
exprimere tam ut fecim. sic / peto racem administracionis qua
gessisti / nc agit expressio rerum aliquarum. C. de iudic. l.
/ ¶ In omnibus actionibus usque ad lit. qt. libellus sm hug.

z B' pt augmentari z minui z mutari C de eden. edita actio z
n q viij libellorum. Sz pt hic gl. nichil pt addi minui uel mutari
ff de iudic. no pt. Sz qn pt fieri accumulatio. dicit Jnno. z hosti.
qn testes vacillat sic tu hebas libellum vnum formatum libellum
in deposito post audiui abaliquibus testibus q deposui z abalijs
q tamodam. tunc possum accumulare i. formare libellum de vtraq;
actione ff quorum le. l. i. C. q aut. ¶ Effectus libelli est facere
rem litigiosam C de litig. aut. litigiosa. Item interrupit pre-
scriptionem. C de psc. xxx an. Sicut. Et licet libellus no contineat
nisi vnam causam tu omnem actionem z obligationem psonalem sit
interrupto. C de an except. Sed cum multis. Jte annal. actio
ut patet inuniciam perpetuat sm B. C. qn lib. pn. da. lit
gl. fa. l. ij. hostiensis dicit contra. quia actio annalis petitam
no perpetuat. s p hic gl. C de a. except. l. i. z ff. de act.
z obl. l. constitutionibus. z l. ij. loquitur in principe z C casus
spali. Jte obligat perangetem. duce tam ad finem z cum
certam ps receptam. C quando z qn ~~[illegible]~~ aut. qui semel. Sz
pt renotare. aliqua adversarius aliquid incomodi senserit.
ij. q. vj. Si quis libellos z C de ap. Si quis libellos. als
tenebit ad expensas ff de iniecti. act. de statu q ultio. De

Mutuis petitionibus

Actum est de iudicijs in quibus
hinc inde fiunt mutue petitiones. Jdeo hic subiacitur de
mutuis petitionibus. Vnde videndum e apud que iudicem
pt fieri requisitio z qn z in quibus casibus cesset z que sit
pena actoris vnde nolentis. ¶ Reconuentio h fieri apud eum
iudicem sive sit dele. sive ordinarius s lite finita apud alium
potest illud quenire z no ante C. de reg. c. ult. z c. dispendia
li. vj. z sic p reconuentionem fit iudex delegatus qui als no
esset. quia reconuencio no qmittitur z sm hostiensis quia procedit
iudex in principali reconuentione. z c. ult. ¶ pone q actor

nunquid

sup vna re tn lras impetrauit nullo pt reus illud reconuenire
sup pluribus sic j e t i et ff de pacto dotum // Sed nunquid post
q° reconuentionem potest actor iterum sup re non contenta in lris
reconuenire / dic li' q no quia reconuento non intelligi
q° nisi quo ad illud qui primo conuenit // Sed pone q actor que
rens p rescriptum reus reconuenit actorem nunquid potest requirere
sup contractibus initis post rescriptum impetratum / vr q non S de
resp. c vlt / host dicit q sic / et q c illud loquitur in actore
qui de contractibus postea non pt aliquid conuenire // Item ordinarius
acquirit iurisdictionem preuentionem puta cum clericus requirit
laicum coram iudice seculari tunc clericus tenetur vnde coram
eo si reconueniatur / nisi sit talis causa que coram iudice
sit seculari tractanda de ffo. dom c S de fo. compe. c Inde.
q° // Sed pone q clericus conueniat laicum coram iudice seculari
postea clericus non vult agere primo renunciat nunquid laicus
potest eum reconuenire / Innoc dicit q sic / quia viam sibi
aperuit ff de re iudi admo et ff de orig iur l ij c post
q° originem // Sed quid si rex uel princeps concedat alicui q sui
creditores non possint ab eo petere debitum infra certum tempus
postea ipse conuenit debitores suos / nunquid creditores sui
possunt ipsum reconuenire / host distinguit aut rex uel princeps
concessit proprio motu et tunc non possunt C de leg. quod fauore
aut ad petitionem ipsius et tunc possunt ff q quis ius c al.
C sta. l i // Sed quando debet fieri reconuentio / dic q proposita petitione
actoris reus si vult actorem reconuenire an lit. cont. statim ei por-
rigat petitionem / et ita deliberatione sup vtraque petitione hinc
inde habita debet sed post lit cont. sup petitione actoris et in-
continenti sup petitione rei Respondere debet actor et postmodum
iudex vtrisque audiat causam vtramque et vna sententia terminare
q° debet causas j e c i 2 j de ord cog cum dilectus // Sed
vsque ad quod tempus pt fieri reconuentio / glo et Innoc dicit

Jo. an. i de v sig in clem. scripsit
q reconuentio debet fieri an lite con. uel
statim post /

quod usque ad sententiam. C. de recon. dispendia. § reus quoque licet
postea dicat quod debet fieri ad litis contestationem vel in ipsa litis contestatione. ꝑ e c i.
Et expresse in auth. de conventione. § Omnibus coll. viii. et est ratio
sua quia maior onus esset quod debet fieri sententia quod reus sequeretur
actorem et actor forte expectaret per annum vel duos et videtur
ad § Reus et exponit dirimatur iudicio et litis contestatione. Sed
Innocentius videtur ad illud convenientius quia actor potest petere quod feratur
sententia super principali et postea litiget super reconventione et iudex
debebit ferre sententiam. Cessat autem reconventio in praeiudicialibus
actionibus ut est contra spoliatores. Extra de exceptionibus spol. In literis et c. sed 1
infra de ordine cog. Cum super spoliatione dicit ut ibi § Restitutione.
Item in actionibus iniuriarum vel furti vel damni dati eo anno 2
quod is qui passus est possit reconveniri. Extra de mutuis petitionibus. Relatum
§ ad haec et est expressum ff. de iudiciis l. ii § Item si agatur.
Item cessat in criminali contra conversione ad civilem quia quis de 3
criminali reconventione non potest civiliter nisi esset causa libertatis quia
tunc prius de libertate cognoscetur. iii. q. xi. § prius est. Item in 4
excitato qui potest querimoniam sed reconventionem non potest. C. de iudi.
millesimus et extra de here. excommunicatis § Credentes. Extra de sen. ex. Si
vero. Item in arbitris C. de arbitris ad dilatus. Item in spoliatore 5
sedi ecclesie et ecclesiastice vires. Arg. extra de mut. pet. Relatum §
ad haec et est expresso ff. de iudiciis l. ii § Si agatur. Poena
actoris nolentis respondere est quod iudex debet ei iustitiam denegare
nec ipsum audire super causa sua. Extra de mut. calump. Imperatore
§ i et c. ult. § Poena. Et si hoc iudex negligeret et perderet
ab ipso possit appellari ff. quando sen. sine ap. rescin. et post
§ ult.

De litis contestatione

Supra dictum est de foro competenti. Sed quia in foro requiritur
litis contestatio. Ideo subiicitur hic de litis contestatione. Unde videndum
est quid sit litis contestatio et quando fiat et quid operetur litis contestatio.

Casus in quibus cessat reconventio

sun B. est negocii principalis hinc inde apud iudicem facta narracio
et subsecuta responsio. host. dicit quod hec diffinicio non est bona
ideo diffinit aliter. Litis contestatio est principium iudicii per petitionem
positam et responsionem ydoneam subsecutam animo contestandi litem in
figuram iudicii et utrum ant manibus supplicibus et expensis sine
illa litigantes arg. ff. de orig. iur. l. ii et ff. quibus modis pig. vel
hyp. sol. C. de debitor. q. ii. C. in vendicione et debet fieri narracio et
respon. per principales personaliter non per advocatos nisi forte princi-
pales sint adeo indiscrete ut defectus eorum de lingua iudicis
per alios suppleatur. C. de indic. pastoral. et idem est de omnibus
interrogationibus dictis et positionibus sive ante litem con. fiat sive
post ff. de interr. act. C. in aut. et l. ubicumque et l. qui sunt
h. si quia superius melius sciunt veritatem quam advocati. fallit
ubi quis tenetur racione officii ff. de pena non solu. Item 1
vniuersitas palam vendebit per q. ii. qui manumitti et ff. quod 2
cuiusque vniu. l. i et l. Item eorum q. actor. Item operatus 3
palam debet vendere non tamen compellitur. C. de iudic. Intelleximus 4
Item episcopus xv q. iii quia episcopi. Item illustres et C. de 5
pena l. ult. Item minores C. de eta. et qua. Item contumax 6
Item furiosi prodigi et mulier luxuriosa C. de cur. fur. l. et 7
mulieri et ff. man. l. C. de remunerandi q. C. adolescens.
Lis dicitur a limite de qua virgilius Limes erat positus
litem ut discerneret agri. lis est cum causa tamen nunc ordit et non
criminalem i. de v. sig. forensis q. lis aut et ff. de v. sig. litem
Litis contestatio fit aliquando vera aliquando non vera sed quasi. Vera : Vera
fit per narracionem actoris et rei responsionem contradictoriam. Ita
tamen quod huiusmodi narracio et responsio fiat animo procedendi et ea
intentione dicere et opposito. Quasi si actor proponat et
reus respondeat in iudicio tamen protestacione sed salvo iure
suo vel sub preiudicio suo ut actori respondeat vel iudici liceat
dicat verba ydonea. ad hec non potest hoc sit litis contestatio ut et
i. et c. de elec. dudum. ii et C. e. l. una et ff. de iudiciis rem non

Casus in quibus quis per alium et non per se tenetur agere. De hoc vide ... 6 si quis

nouam q̄ p̄ami ¶ Sed inquid p petitionem & pemptoria q°
exceptionem opposita sit lit' ct'. dicunt quidam q sit. ar. j.
de do. & ctu. prut dic q sit nisi sit de ill' exceptionibz
que impediunt lit' ct'. j e. Si oblato li vj ¶ Iste aut
exceptiones impediunt lite ctestatam exceptio vz rei iudi-
cate vel transacte seu finite alis no. licet dicat obiectione
q rescriptum no fuisset obtentum. si que sunt impetrati opposita
fuissent opposita delegato. j e. Exceptionem ¶ Lite ctestatam
octo modis impedit. ¶ Primo ratione persone agentis ut si pu- 1
pillus litigat sine auctoritate tutoris. C. qui le. per. sta. l. j
& ar. j de bap. Maiores. ¶ Secundo ratione persone iudicis 2
ut si mulier vel furiosus sit iudex ff de iudi. cum pretor & C.
de iudi. l. j. Sed si credit liber valz sententia ff de officio pto.
Barbarius & iij. q. vij. quia tria. & si furiosus & j. de preces-
no bap. c. ij. ¶ Tertio ratione cause ut si coram iudice 3
pedaneo cognoscat de causa libertatis vel ingenuitatis
C. de peda. iudi. l. j. & S. de of. dele. Si diligenti & c. Signi-
ficasti ¶ Quarto ratione temporis utpote in die feriato ff de feriis l. j 4
& j. de feriis c. vlt. dic ut ibi in q alie ¶ Quinto ratione loci 5
puta in lupanari ff de ar. Si cum dies q vlt. ¶ Sexto 6
si cum fit peccatore S. de penit. in patria. ¶ Septimo si 7
coram iudice qui nullam hz iurisdictionem C. de sen. & interlo. l. j
& ide intelligas in processu iudicis in sententia. ¶ Octauo si 8
libellus no fuit oblatus ante lit' ct'. iij. q. iij. q offerat
de hoc dixi S. e. de li. ob. q Sed inquid & q Sed libellus
¶ Pone mutuaui tibi decem in quibus es michi obli- q°
gatus. quos peto ut soluas. Reus respondet non petit tibi
ius petendi & sic respondet ad ius tuum & non ad factum. vmquid
e lis ctestata. Innoc. dc. q sic. quia actor nichil aliud
e q ius inst. de act. in prin. ¶ Sed pone q Reus q°
neget dicendo. tu non mutuasti vmquam e. fuit lit' ctesto

Host. z Jnno. dicunt q sit quia negato facto petitus nega-
tus ar C de impub. z a subsi l ultimam. Sz quid si
qo. reus rndeat narrata esse vera. sz peticionem fieri non debe-
quia petebat xx. z reus non debebat nisi x. nunquid
sit lit gte°. Ho. dt. q sit quia negat ius in x. Jtem pex-
positiones singulares z spales z rnsiones ad eas factas
non fit lit gt° j. e. t i. z S. de ele dudum ij q l3 aut.
qo. Jnnota hic pone q actor fecit positiones suas singulares z ulti-
dicit pene omnia in libello contenta esse vera. reus negat mich
ista vba sit lite gt°. videt q non pma pdicta. Host. dt.
qo. q sit ff de rebus dub. Si quis dicta. Sed nomine pex
confessionem vera factam ad petita sit lite gt°. B. distinguit
Aut e datus libellus z proposita narracio ab adversario z ipse
confitet aut contestandi lite tunc lis e gt. z ex tali confessione
dampnat. ff de confess l. mt. z j. de confess. ad sup. z ita diffi-
nita sunia fertur contra reum ut ibi. Aut non e datus li-
bellus z tunc licet reus confiteat in iudicio non tn dic fieri
lite gt°. nec ferre sniam diffinitam. Sed iudex precipit reo ut
soluat infra certum tpus ff de iudic si debitori z tale p-
ceptum non appellat snia sed simpliciter dic preceptum. Jtem si plura
in libello ponant ad omnia est rndendum ut sit plena z vera
lite gt°. ar ff de appel. l. ad in vna z ij q. iij. q nondum
vel si plura tm si reus neget omnia in libello contenta
vel si dicat nego narrata ut narrant z dico petita fieri
non debe dic fieri plene lit gt°. quin ad omnia singulariter e.
rnsio ar ff de v obli. plurib impu. z l. tercia dfi. Jtem non vero
lite gt°. sz quasi fit cum agit actione reali z vocat colon
vel inquiling qui detinet nomine absentis z vocatus noiat
dnm. z dat tpus ad denunciandum qui non venit demum dato
tunc contestatur quia sz vocat colonus vel inquiling z audit
nominans dnm absentis z quia dat tpus ad denunciandum

dicto . et expectatus non venit habetur quasi lis contestata . Contra
ad interrumpendam longi temporis prescriptionem j ut lite non cont . c. ex
frequenti . et c. similis ¶ Contestatio litis hic operatur quia ante
litis cont . non dicitur quis agere sed agere velle ff rem ratam haberi l.
amplius . ¶ Item facit parere lit . denunc . et de penis l.
neque et c. de penis . non indiscrete . et ha . li . vi . ¶ Item tollit
dilatorias exceptiones in quantum in . et exceptio . et c. de probacione exce-
ptionem . ii pro modo ab prevaricat advocaciam illius qui proponit
post quam venit dilatoria exceptione j de except . pastoralis . et j
de testi presentia . ¶ Item quod fructus postea percepti et expense
fiunt officio iudicis petitur inst . de officio iud . et illorum . et et
postea et ff . de edil . edic . et considerandum nisi petatur in libello .
¶ Item lite pendente debet conductor solvere pensiones xvi q iiij volum .
quia lite pendente nichil est innovandum j ut lite pend . et per totum
¶ Item lite pendente inter prelatum et subditos suos debent interim
ei subditi obedire alias possunt eos excommunicare j de app . olim et c.
de of ord . Contra et ubi litis contestatio non precedit non valet quod
agitur ut j e c i et j . t pro . per totum addit quod lege et nota j de
iudi et dispendiosam . et de v sig . cum contin in cle . Ut lite non

D contestata non procedatur ad testium receptionem vel diffinitivam sententiam
Ictum est supra de litis contestatione . Sed quia non valet
quod fit lite non cont . Ideo subicitur hic ut lite non cont . non procedatur
ad testium receptionem vel ad diffinitivam sententiam . Unde videndum est
in quibus casibus lite non cont sit procedendum ad testium receptionem
et finalem diffinitivam qui in hiis versibus continentur . Absens vel
moriens navigans electo quinto . Viciat inquirens publicatis et
si fugit actor . Iuvans non agere si iudex officio vult . Testi-
mique petens modo qui provocat absens . Trebellianus fidei
legatum qui petit extras . Utilitas publica reus metus quoque
liber . Non contestando cupiunt de eadem lites . Lite non contesta .

recipi pnt testes qn dubitat de absentia diutina testium ut
de morte quia sunt senes et valitudinarii / et alii de quibus
ex aliqua rationabili causa timetur ne vitas occultet · et
probationis copia fortuitis casibus supprimatur · Sed tunc similiter
agatur sive pars quieta sit contumax sive absens absque ma-
licia ut conveniri non possit · Sed si actor non conveniat ad-
versarium infra annum ex quo conveniri potuit vel saltem receptionem
testium non denunciavit ille attestationes sic recepte · non
valent per ipso quia presumitur in fraudem fecisse ne posset reprobari
ut c. quoniam frequenter in prin. · Sed contra ipsum bene valent in suum preiudicium
secundum ho. / Item variatur ut si aliquis sit in publicatione et
timetur de vacatione ipsius procedi potest lite non contestata ff. de ar. edictum
l. ii § edictum. / Item electus et quidam ut c. cum § porro · ubi
loquitur de prelato ecclesie absente et de vicario contra quem opponitur
quod dum per impetratum lege dimidia prohibitus in huiusmodi casibus
si contumax sit id quod in qua fuit actor · dicit fe[?] da sive qui
peremptoria citatione recepta contempnit venire sive quia
maliciose se perpetuo occultat · Sive quia impedit ne citatio
ad ipsum perveniat tunc testes lite non contestata sunt recipiendi et
si de causa liquet ad diffinitivam sententiam est procedendum · Idem est
de dignitatibus et prebendis ut de eo qui mittit · possessionem causa rei
l. in § et de prelato confirmato et confirmando absente · dicit ut ut
de cle. non resid. § Sed quare / tunc dicitur in verbis sequentibus / De
vicario non absente distinguendum secundum ho. utrum debeat recipi
testes et sententia ferri lite non contestata / aut questio de sponsalibus
de futuro aut de matrimonio iam contracto · Si de sponsalibus distinguitur
aut sunt contracta cum prefinitione temporis utpote quod contrahent
seu consumarent matrimonium infra biennium tunc possunt testes recipi
et ferri diffinitiva sententia altera parte absente ut de spon. / Sicut
/ aut sine prefinitione temporis tunc per tres annos est expectari

ff desp̄o. de illis dic ut ibi in q̄. Volunt // Si de matrimonio
iā contracto distinguitur aut est absens p̄ contumaciā aut non.
Si p̄ contumaciā procedendū est. ut dic in p̄n̄ hui⁹ q̄. ut ff e. quī
q̄ pono. Si vo sit absens no p̄ contumaciā distinguitur. aut
ē absens sine culpa sua. ut si captiuitate uł egritudine. aut
alio iusto impedimento forsitan teneat̄. uł forte p̄pria volūtate
no maliciosa. tūc testes recipi no p̄nt lic̄ mulier sine culpa
sua no tam̄ sine cā continere cogat̄. ff e. quī q̄. Si aūt
de carnali p̄nt est absens cū culpa sua z tūc testes recipi
p̄nt ff qui fil sit le. p̄latū. et ff qui ma. ac p q c i. // Ite
iudicat quia in denūciacōe no ē lis cont. ff de p̄uiug. ca p̄nt.
sollicit. // Ite in causa inquisicōis z publicacōis ff e. quī fre.
q̄. Venit et alij // Ite si fugit actor quī actore ē absens
z reus est p̄ns tūc eciā actore absente recipi p̄nt testes lit̄
no cont. z pt̄ fici sua ff de do. et cont. cum que. z ē quo et
quī iudex aut qui semel. // Item ubi actor no p̄t agē
p̄pt̄ incarcerationē quia iurauit no repete usuras ff de iureiur. ad nram
Item si iudex vult officiū suū impertiri. ut cū iudex abhedi. tx.
officio iudicis se absentet in aut. ut spo. lar. q̄ adh coll ix
Ite ubi ad iudicis officiū expedit ē ut in aut. abhe. se absti.
aut si cum. // Ite cū in integrū restō incident officiū iudicis
postulat̄. C de of iudi c ii dic ut ibi dictū ē insf. quī iudicis
cū duobus sequentibus z q̄ sequunt̄ quī. // Ite exc̄io qui p̄-
uocat absens nā aliquo pacto p̄ecaū p̄ grauamine. p̄pter
q̄d appellauit z p̄te aduersa se gaudet absentate. p̄t sup
hic lite no cont. p̄cedi. lic̄ nō dū litis cont. fiēd fuit in appellac̄
uł in negocio p̄ncipalī ff de ap inspecta insi. // Ite i petitōe
legati uł fidei cō ac ē. deus z fien. impe. l. ii. // Ite
in trebell. restōne ē ad trebell. l. ult. q̄ cū aūt Et
in istis duobus s. ho. et acciuix intellic. lis cont. in illis le-
gibus // Item utilitas publica s. ubi vendit̄ publicō

comodū C de peti me diu /z in q ii quia ea / Jtē in eā
heś pq morte xxiii q ii Sane / Jtē eā reus cōmitt
v q i quedā / Jtē in eā libtate C de ingen diffamati
z j de testi Cū olim / Jtē cū agit' de finibz agroꝝ C
fin' Regūd l ii

De Juramento Calumpnie

Uiso qualiē fiat lite ptō z in quibus casibz sit pro-
cedendū lite nō ɔtestā / Nunc videndū est de Jura-
mento calupnie / malicie / et de veritate dicenda / q' in causis
prari debent / et in quibus causis / et aquo / et que in se
contineat / que sit pena nolentis iurare / et in quo dr̄ a
Juramento malicie /z de veritate dicenda / ¶ Juramentū calupnie
ē tū quis iurat se bona fide /z nō calupniādi aīo causam
mouisse / nc mouere / ul' quia putat se bonā /z iustā causam
hre. Et reus q' nō calupniādi causa restat resistat
C e l ii § ult /z ff famil̄ herc l int coheredes § qui famil herc
Et dr̄ Juramentū calupnie videlz veritate ul' nō ɔmittere
alius qui sciens iniuste agit ul' defendit calupniari dr̄
ii q iii § notand / ¶ Prestari dz iuramentū calupnie incō-
tinenti pq lite ɔt j e tū causam Et C e l ii § i / et si tunc
nō fuit pstitū sufficit q' in qualz pte lite pstet' / et si in tota
causa tacite obmittat' pt' hc pcessus iudicialis alias liūne
factus nō viciat' ymo valz j e Si de calupnia in pn li
vi /z de iure ciuili tacite pt obmitti sed nō expsse C e
l ii § Sed quia vidimus / ¶ Sed in quibus causis dz pstari
Rn̄o tam in ciuilibz q' in criminalibus et etiam in spualibz
j e t i /z c ult /z c Si de calupnia § quauis li vi
Nā inuentū ē iuramentū calupnie ad veritatē eliciendā j e
tm / Jdeo licet pstatū fuit in cā principali nichilo9 tū pstabit'
in cā appellationis j e Jn appellationibz / Jtē inuentū est
Juramentū calupnie ut sacri timore litigatoꝝ instātia co-

prestat. C. e. l. i. Item ut pro religione iurandi non sit aliquis
immemor sue salutis. i q. vii. Quamvis ¶ Prestare autem debet
istud iuramentum calumpnie principales persone. C. e. aut. principales
et i. e. In pertractandis et c. ult. et primo actor postea reus. C.
e. l. ii. § i. et ii. Prestant etiam tutores et curatores C. e. l. ii.
§ quod observari. Iurant sindici et yconomi qui causas eo
non ignorant. i. e. In pertractandis et c. se. et c. ult. Item actores
et defensores universitatum i. e. eodem capitulo. Item procurator datus
in rem suam. Nam ipse est dominus cause quia ad ipsum spectat
commodum et incommodum ii q. vi. Biduum § Ipsa ff. quando ap-
pellandum sit l. i. Ipsa. Et iurat iste dampnum suum. i. e. In pertractandis
Item iurat episcopus et quilibet alius prelatus in causa ecclesie si
per se ipsum causam agat propositis sanctis evangeliis sed non tactis.
i. e. c. ult. et C. de epis. et cle. aut. Sed iudex. Nam presentia
evangeliorum timorem inducit et suffragium veritati impendit. C.
de iudic. l. rem non novam. Item in omnibus causis in quibus
potest intervenire procurator si super hoc habeat speciale mandatum
procurator ad causam constitutus potest prestare calumpnie iura-
mentum. i. e. nulla li. vi. si ho. alias non. C. e. l. ii § Cum aut.
et aut. principales. Et si dominus post iuramentum calumpnie pro-
curatorem instituat etiam quod pone aut vide ubi agere debeat
procurator tenetur ad subeundum huius iuramentum. i. e. In appellationis ·qo·
v. procuratores li. vi. Sed pone quod possessor iuravit de
calumpnia et decessit numquid heres iterum iurabit de calumpnia
Hostiensis dicit quod sic. C. e. aut. principales et i. e. In appellatione
v. procuratores li. vi. ¶ Iuramentum calumpnie debet continere
quinque que hiis versibus continentur. Istud iuratur quod lis sibi iusta nb
videtur. Et si queretur verum non inficietur. Nil promittetur
nec falsa probatio detur. Ut lis tardetur dilatio nulla petetur.
Iurabit ergo quod credit se bonam causam habere et interrogatus

[Marginal note:] [illegible] ... Vide etiam de hoc glo. super verbo [illegible] c. ubi periculum de electione li. vi°.

non negabit quod verum esse credit nec vitet sciens falsam probationem et
quod dilationem non petat in fraudem nec dedit nec dabit nec promisit
nec promittet aliquid pro hac causa nisi illis personis quibus leges
dare permittunt C. e. l. ii. et auten. principales et in auten. ut litig.
¶ iu. in prin. coll. vi. ¶ Pena vero recusantis iurare est ut
actor cadat ab instituta actione per sententiam iudicantis. Reus
vero pro confesso habeatur et condempnetur in hiis capitulis que in
¶ narracione sunt comprehensa i. e. c. ult. infra et C. e. l. ii. quoniam
Differentia inter iuramentum calumpnie et iuramentum malicie ¶ Differt autem iuramentum de calumpnia a iuramento malicie
.1. in tribus. Primo quia iuramentum cal. prestatur post litem contestatam ut
dictum est s. e. c. prestari. Sed iuramentum malicie prestatur ante
et post litem contestatam. S. de elec. cum dilectus i. de consecr. pastoral.
et i. e. appellacionis c. in omnibus li. vi. et i. de testi. presenti infra
.2. et i. e. ¶ Secundo quia iuramentum de calumpnia prestatur in tota lite C. e.
auten. hoc iuramentum et i. e. Si de calumpnia c. quamvis li. vi.
Sed iuramentum de malicia quotiens aliquid a iudice proponit
vel postulat fieri quod ex malicia procedere timeatur et quotiens
iudex viderit expedire i. e. In appellacionis c. in omnibus li. vi.
.3. ¶ Tercio quia per iuramentum de cal. providetur ne aliquid calump-
niose fiat in tota lite C. e. auten. hoc faciendum. Sed per iuramentum
de malicia providetur tantum ne illud quod proponitur vel petitur in
quo suspectus habetur proponens maliciose proponatur vel petatur.
Convenientia ¶ Sed in hoc conveniunt quia sicut iuramentum de malicia prestatur
in omnibus causis i. e. In appellacionis c. in omnibus li. vi. ita
iuramentum calumpnie ut dictum est s. e. c. in quibus. ¶ Differt
Differentia inter iuramentum calumpnie et iuramentum de veritate dicenda .1. autem iuramentum cal. a iuramento de veritate dicenda in duobus.
Primo quia per iuramentum de cal. respondetur de credulitate in aut.
de hiis qui ingre. ad ap. post ple. et ult. Ideo statim sine
dilatione respondere. Sed credo vel non credo nec potest dicere dubito

Sed de iuramento de veritate non respondet nisi de scia sive de veri-
tate quam scit. Et ideo hec ratio quod verbum sonat ar. ff. iud. sol. l. iudicatum
ff. de le. iii. l. Non aliter et j. de testi. presenti li. vi. Unde dubitans
non potest de veritate. Ideo habebit inducias ad deliberandum. Si du-
bitat se dubitare quia simpliciter debet dicere scio vel nescio ff. de interrog.
act. l. interrogatus. Secundo quia iuramentum de calumpnia multa capitula .2.
continet que in iuramento de veritate dicenda locum non habent et
qui iurat de veritate dicenda nullam vim tacere debet in q. iiii
hortamur et nullam debet dicere falsitatem j. de actu eodem libro. ¶ Con- Conveniunt ~~in tribus~~ de calumpnia et de veritate dicenda
veniunt autem iuramentum de calumpnia et de veritate dicenda in tribus. Primo .1.
quia si non fuit iuramentum de calump. vel de veritate dicenda in
principio litis potest utrumque postmodum in qualibet parte litis prestari.
Secundo quod in qualibet causa spirituali et civili et criminali de calumpnia .2.
sicut de veritate dicenda iuramentum debet prestari et semel tantum
prestatur j. e. ti. de calump. li. vi. Tercio quia licet sit iuramentum .3.
in causa principali de calumpnia et de veritate nichilominus in causa appellationis
utrumque prestabitur iuramentum j. e. In appellationis in pri. li. vi. De

Dilationibus

Dictum est supra de iuramento calumpnie et
de veritate dicenda in qua datur dilatio ad iurandum. Ideo
hic subicitur de dilationibus. De quibus videndum qui sic dande.
Unde reus debet tribus edictis citari vel uno peremptorio quod Citatio
continet debet tantum quantum tria edicta pro uno q. iii. de illicita
et ff. de re iudi. contumacia et ff. de iudic. ad peremptorium. Ceterum
tamen peremptorium illud potest moderari. Sicut iudex potest
videre expedire ff. de iudic. nonnumquam et C. de off. dele. Consuluit.
Debet tamen in citatione debet exprimere causam. Quare hoc facit ut per Causa
illa causam non habeat appellandi C. de iniunt. resti. tamen explicare
nisi alias ab eo potest appellari j. e. c. i. ¶ Vocatus ad
iudicium debet habere inducias ad respondendum nisi per literas citationis
potuit plene informari arg. v. q. iii. Si primates. Similiter Informatio plena

ad acquirendum advocatum et consilia amicorum in q m de inducijs
z ff quibus ex causis ma. ab hostibus § Sed qd si imp'. / Sed
in hoc cum ad libellum debeat rndere de ipo fco no dubitatur
inducie ad querendum advocatum ar. C de iudic. pastoralis. q a
scim ipsi reus de quo agitur dz scire utrum verum sit qd ab eo petitur
vel non / alias cum dilacio semper ei danda est qui vocatur ad iudicium
in q m § offeratur / hoc dicit quia z si reus excipit z actor
replicet tunc datur actori dilacio / Sed actori ab inicio dilacio
dari no dz. quia instructus venire potuit in q m § Spa-
cium v. ei aut. / ¶ Item dantur dilacones gracia testium vel instrumentorum
que ut si ex ea provincia ubi lis agitur vel p'. vel instrum.
postantur no amplius qm tres menses indulgetur. si conti-
mentibus provincijs menses vj. Si ex transmarinis menses
ix. C. e. l. i. z in q. m § Spacium Sed ille dilaciones
videntur hodie esse arbitrarie ut iudex considerata locorum
distancia z tpis qualitate inducias concedat ar. j. de ap.
cum sit ro. z j. de re. iudi. ex ad consultacionem / In peremptoris
causis tum una dilacio dz dari z illa sine cause cognicione
sed alia vel tercia no est danda nisi causa cognita ff. e. l. ult. z l. ordie.
In criminali dantur due actori z tres reo. ff. e. l. ult. z dz
dari dilacio iudice sedente pro tribunali z utraque parte presente
z causa cognita de plano z sufficienter in q. m § a iudice et
data dilacione iudicis officium conquiescit donec tempus dilacionis
effluxerit. C. e. sine pe. / Item iudex dz quandoque dilacionem dare
ad maliciam convincendam rei j. de do. z contu. pnt z c. cum
olim z pt facere graciam post peremptoriam C. de of. de le.
consuluit / Item si quis pro utilitate publica vocatus tum
fuit ad certum tempus no debebit tunc gravari ymo ius re-
vocandi domum habebit j. e. c. ult. z in aut. de sctis. ep.
§ Si vero epo z C. de foro q. c. ult. / nisi ibi contraxisset

vel in delegatione deliquisset vel rem aliquam tunc emisset quam
tunc vendere tenetur alias daretur ei actio res alienas defendendi
domum ff de iud(iciis) l non alias · l · Rf · et q · 1 · et l se / Item qui ad
dicendum testimonium vocati sunt vel qui iudicandi causa ibi
accessiti sunt / vel qui ad exponende appellationis venerunt /
vel ad tutele reddende · Iste persone ius revocandi domum
habent si non ibi contraxerunt ubi conveniuntur hoc probatur ff
de iudic l · ii q legatus · et q sequentibus De feriis Rubrica

Visum est de dilacionibus que dantur a iudice hic subicitur
de dilacionibus que dantur a iure scilicet de feriis / Unde
videndum est quare dicantur ferie / Quot sint species / Et quid
possit agi tempore feriarum / Ferie dicuntur quia forensibus
negociis immunitate prestant ff de leg · dunis / et ferie exponitur
distinguuntur / quia alie sunt repentine ut que dantur a principe · 1 · repentine ·
ob reverenciam ipsius et honore ut dies nativitatis sue vel filii
sui vel dies principii de imperio vel ob aliud quia victoriam cepit
et istas nemo potest indicere nisi princeps · C e damnilo / Alie dicuntur
statute ut tempus messium et vindemiarum · j e c ult insti · et ff · 2 · statute ·
e l 1 / et indicuntur ferie iste ad requiem laboris ut quiescant
tunc homines a causis / et indicuntur variis temporibus secundum locorum
diversitatem / quia quidam colligunt tardius messes vel vin-
demias et alii citius ff e presides / et in illo tempore non possunt
compelli agere alias non valet sententia ff e l · 1 · Sed bene compelluntur
ad iudicium venire saltem ut lite contestetur puta si res vel
actio ut furti et dampni / et divicie / et alias sit tempore peritura
ff · e l 1 · q excipiuntur et l ii · et iii · et tunc potest appellari Sed
non appellationem prosequi C · e · l · j · possent tamen partes de communi
consensu istis feriis renunciare j · e · c ult insti · Et alie
dicuntur solennes sive festive que introducuntur ob reverenciam · 3 · solennes ·
dei et sanctorum que tales sunt · Nativitas domini / Sancti Stephani /

Johannis evan. Innocentum Silvestri Circumcisionis Epyphanie. viij diebus ante passionis Resurrectionis cum viij sequentibus. Ascensionis Penthecostes cum duobus diebus sequentibus. Nativitas Johannis bapte. festivitates virginis gloriose que sunt quatuor z iiii^or temporibus anni constitute videlicet in hyeme purificatio. In vere annunctiatio. in Estate assumptio. in Autumpno Nativitas. Alia duo festa scilicet Conceptio z Visitatio sunt de bene esse. Secundum hug. xij apostolorum beati Laurentij dedicatio beati Michaelis beati Martini episcopi. dedicatio cuiusque ecclesie cuiuscunque oratorij. et omnium sanctorum z dies domini. et ille festivitates quas singuli episcopi in suis diocesibus cum clero z populo duxerint sollempniter venerandas. Quod intellige de festis canonizatis auctoritate Romane Ecclesie. quia episcopus non posset per se aliquem sanctum canonizare. j. de rel. z veneratione sanctorum. c. i. Item festum sancte trinitatis de con. di. iii. tres. In quibus scilicet cotquisque strepitus iudicialis ita ut processus habitus non teneat. nec sententia diebus huiusmodi promulgata licet partes consentiant. j. e. c. ult. z de con. di. iii. c. i. nisi fiat pro pace vel concordia. ut treugas et pacta. C. e. l. ult. vel nisi necessitas urgeat vel pietas suadeat. j. e. c. ult. vel nisi res vel actio essent tempore peritura. ff. e. l. i. et ij. z iij. vel nisi esset causa debilium vel miserabilium personarum. quia in omnibus operibus misericordie dierum distinctio non est habenda. hostiensis. di. Sextima z de con. di. v. nichil. vnde v. Hec faciunt causas festis tractare diebus pax. scelus. admissum manumissio. res peritura. Tunc africanas mora testis abesse volentis. Cuius pietatis p^o. ius filius erit festum Trinitatis secundum diversas consuetudines celebratur. ab aliquibus in octava penthecostes. ab aliquibus dominica proxima ante adventum domini. Sed Ecclesia Romana in usu non habet ut in aliquo tempore celebret huiusmodi specialem festivitatem cum singulis diebus gloria patri et filio z similia dicantur ad laudem pertinentia trinitatis. j. e. c. ij. et ult. In diebus autem dominicis

Seneca ad lu. c. 18.
festis diebus max[ime]
animo imperandum est
ut tunc a voluptatibus
solus abstineat cum
illas cunctus turba pro
cubuerit :·/·

Id est[?] Jer[onymus] ad
Eustochium c[apitulo] p[rim]a

z alijs debet homines vacare ympnis psalmis z canticis
spiritualibus de conse[cratione] di[stinctione] iij Jeiunia. Item predicacioni et ventibus
et regularis discipline magis quam in alijs diebus j de vi. z ho[nes]t[ate]
cl[er]i[corum] decorem z de cele[bratione] mis[sarum] cum ad monasterium c[apitulo] In refectorio. Et
ut isti possint melius vacare debent abstinere ab omni opere
servili j. e. licet non solum a peccato sed etiam a mechanicis z agricultura
z ab alijs servilibus scilicet ut ministerium in eis non fiat nec placitum
nec aliquis ad mortem vel ad penam iudicetur nisi fatiendum misericordie pietate
vel alia necessitate persistente j. e. c. i. z xv. q. iiij. c. i. z ij.
Vitari pote plures que in hijs versibus continentur. Pax et
fama fides reverencia tanto dampni. Defectus veri postulat
magna quam tamen. Propace j. e. c. i. z xxiij. q. j. omne quod.
Profama ij. q. v. presbiter z et Si mala z j de purga[tione] ca[nonica]
presbiterum Profide z reverentia. C. de ele[ctione] dig[nitatis] Praecipuo dato
ij. q. i. In primis C. eodem vi. Si quis pro utilitate vel unitate C.
de ele[ctione] dig[nitatis] z xxiij. q. ij quamquam. Et debent a vespera usque
in ad vesperam cum omni veneratione observari j. e. c. i. Sed principium
z finis iuxta corporis qualitatem z diversarum regionum consuetudinem
debet attendi z sicut magnitudo dierum exigit prius incipere z
tardius terminari j. e. c. ij. Sed die sabbatum debemus pocius
operari quam alijs diebus ne iudaizare videamur de con[secratione] di[stinctione] i.
c. i. z di[stinctione] iij. pervenit. In diebus vero dominicis z alijs festis
precipue in maioribus anni solempnitatibus possunt licite allecia
capi si se inclinaverint usus terrarum ita tamen quod ecclesijs z pau-
peribus porcio congrua erogetur j. e. licet z est ratio huius con-
cessionis quia vadunt per turmas z cito transeunt. Idem est
dicendum de re que est prope pituram utputa de feno remo-
vendo propter pluviam vel de nocturnis per dies paradisis. de scolaribus
qui scribunt questiones vel notabilia que alias traderent oblivioni.

Sabbatum.

Allecia.

Res pitura.

P. ¶. Respiciens. Veterem. curtum. quasi contra. Reprobat. Aufert. concedit. Vetat. indulget. prohibet. dat.

dicentas | Et idem ubicumque occurrerit necessitas ut j e l. z c ult | Idem
ad edificationem ecclesiarum vel pontium possunt ligna z lapides as-
portari quia in opibus misericordie non est distinctio habenda
a festo dei vitanda | z q di c nostri | z festina est res que
religione fiunt ff de relig. Omnit pene insi. | ¶ Nota quod
¶ inter pascha z penthecosten vel in diebus dominicis z aliis festivita-
tibus genuum flexio nequaquam fieri debet nisi aliquis ex
devotione id velit facere in secreto. In consecratione episcoporum
vel clericorum ordinationibus consecrans z consecratus tamen genua
flectere possunt j e c y q l ymo illi dies debent cum summa
leticia celebrari festum dei Otire. De ordine cognitionum
Quia in iudiciis de quibus dictum est sepius multotiens occurrunt
questiones plures z quia una preiudicat alii quandoque Ideo
subiciatur hic de ordine cognitionum. Unde videndum est utrum
principalis vel incidens prius debeat tractari | z an subprincipali
vel incidenti sit prenunciandum | Et quid de questione spoliationis
¶ Quare que preiudicat alii | Respondeo secundum W | quod si due sunt
questiones principales z sint ambe civiles que primo proponitur
primo tractatur | z una sententia terminantur j e c y z ff de iudic.
qui prior. Sed quandoque civilis incidit civili z tunc de civili que
antea cognoscendum z prenunciandum | ut si quis agat de hereditate
z alter incident dicens proponat quod non sit legitime natus | de
hac incidenti que prenunciandum j e tua z j qui filii sint le-
gitimi | vel si proponatur quod servitus est primo que excipienda
in q vo q Si de hereditate z C e l y | Criminalis civilis preiu-
dicat criminali z est primo tractanda | ut si quis credens se liberum
accusat aliquem de crimine | et opponatur sibi quod status primo
tractabitur incidens quod de statu in q xi q Si crimine z C e
l. ni | quandoque criminalis preiudicat civili in q xi q aliquando b.
3 q
4 q

civili et hoc quando utrumque est concurrens. Sed si altera sit incidens
refert utrum preiudicat principalem vel non. Si non preiudicat nichilominus
potest tractari principalis, ut de ap. Extra. eo. i. Si vero preiudicat
vel principalis non possit tractari sine incidenti tunc primo de
incidenti erit primo cognoscendum ut in c. Extra. eo. et j. e.
t. i. Cumque preiudicat criminalis criminali quando unum crimen est
maius quam aliud de maiori est primo cognoscendum in q.
ip. q. prius est et C. ad l. iul. de adul. quando et C. ad l.
falc. de pla. preces. Et sic quandoque una questio dependet ab altera
et tunc simul non sunt tractande. Quia sic esset diversos incidere
processus et sine utilitate, ut si contrariatur de contractu. C.
de iudic. cohibita et C. de of. dele preudectia q. Secunda.
¶ Utrum super incidenti et principali sit pronunciandum distinguitur
inter questiones incidentes et emergentes sive exceptiones. Incidens — Incidens
quando dicitur que competit reo etiam ante litem contestatam, puta pactum de
non petendo, res iudicata, dilatio iuramenti, consanguinitas
que obstat matrimonio vel aliud quodcumque impedimentum preterea
in tali incidenti non pronunciatur. Sed super principali j. e. t. i.
nisi quando civilis incidit criminali ut cum quis accusat dominum
qui patitur controversiam status quia si fuerit prius pronunciatum
non potest accusare in q. p. i. q. Aliquando vel qui confitetur
et C. ad l. iul. de adul. quando vel cum civilis civili preiudicat
ut si de hereditate agatur et opponatur quod non sit filius j. e. c.
ple. et j. qui filii sit legitimi. lator. et in q. p. i. Si de heredi. etc.
Emergentes dicuntur ille que competunt et emergunt in lite — Emergens
puta an dilatio sit danda an non vel talis interrogatio vel
positio facienda vel utrum aliquis sit in possessione libertatis
vel non in istis emergentibus pronunciari debet ff. de lib. ca. liberalis
quia ulterius aliter non posset iudex procedere in principali ff. de iudic. de

qua re. z j. de eo quod pos. eo sup. / uin v°. Inuadens primit emer-
gens iniuria differt. / Restitucionem petens ab aduersario co-
uenire non potest nisi de alia priore spoliatione j e c ult.
Nec potest ei refici quod perdidit sup eo quo conuenitur C. de rei
vend. ordinariam z j de rest. spol. in litteris z c exceptione nisi
primo fuit restitutus j e c ult z C e Sollicitate. / Sed
ubi due questiones possessorie ponuntur aduersus ille simul pro-
tractandum j e c ultimo secundum illam regulam qui prior appellat prior
agat ff de iud. qui prior z tunc una simul debent terminari
j e c ij. quia utraque spoliatio pruliata est j e c ult. //
Si vero unus agit petitorio et alter possessorio / distinguere
qualiter reus obiiciat spoliacionem. Si vero petat restitui directe
due sunt questiones z petitiones quia in modum actionis fit reconuentio
de spoliatione tunc simul tractande sunt j e c ij. Si in modum
exceptionis proponatur spoliatio tunc primo tractatur quod spoliationis
j e c ij. Si vero agat de spoliatione contra suum spoliatorem z
etiam de re alia tunc potest opponere de sua spoliatione z in modum
actionis z in modum exceptionis j e c ult. / Sed in hoc sit cautus
utrum magis expediat reum possidere agere directe uel excipe-
re. Nam si magis expediat reum possidere rem aduersarii quam suam
recuperare excipiat z probata exceptione sua non compellitur rendere
nisi primo fuit restitutus j e c ij / dominus Guido dixit quod
istud consilium est super forum cavillosum non secundum conscientiam. Si
magis expediat recuperare rem quam spoliatus proponat
suam spoliacionem directe z ea probata restituetur j e c ij z ult.
Et idem est si petitorio agatur / quia reus directe potest proponere
suam spoliacionem ut in c ij / et hoc quando super diuersis rebus fit co-
uentio z oppositio spoliationis / Secus quando super eadem re
uentio z ... spoliationis fit conuentio z reconuentio tunc utilius est proponere spoliacionem
in modum actionis j de rest. spoli. c ex conquestione quia tunc

restituet' ad ingressum cause principalis. Si vero in modum ex-
ceptionis non restituet', sed tamen repellit agentem et sic utrosque
casus preiudicat quod spoliatoris. Item recompensatio non potest opponi
restitutionem petenti, quam sic indirecte admitteret', ut not. C.
de compen. l. ult. et ar. j de except. ad mit. insti. Item in momen-
tanea possessione cessat. ut not. C. qui. le. p. ff. l. ult.
Sed si tenemo te possessorio et tu retenemis me possessorio
post exceptio de spoliatione eadem de qua tenemio te, nunquid
debeo admitti. Dic quia ad aliud proponitur ut actio et ad aliud
ut exceptio. ar. j de resti. spol. veniens et c. in tua. De pluris

De pluris petitionibus. Rubrica

In iudiciis sepe plus petit' quam debeat'.
Ideo videndum est quibus modis plus petit' et qua pena
plus petens puniat'. Quatuor modis plus petit' scilicet
causa, tempore, re, et loco. unde v. Plus petit' causa tempore reque
loco. j e c uno. Causa plus petit' ut puta debeo tibi decem
vel centum sub alternatione. Si petas indistincte decem vel
debeo tibi aliquid in genere et petis certam speciem plus petis. Quis
vis michi auferre electionem quod esse non debet C. de o. in de.
Si quis fund. et ff. de iur. doc. l. plurimum insti. Tempore
vero plus petit' cum quis quod sub certo tempore debet' petit illud ante
tempus, puta debeo decem in pascha et petis in nativitate
vel ante adventum conditionis. Re plus petit' quando decem
solidi debent' et viginti petunt'. Loco plus petit' quando
quis non ubi convenit solvere sed alibi convenit', ut probant'
j e c uno. quod Item quoque. Pena plus petentium in istis
quatuor modis erat olim quia in tota causa puniebat'.
insti. de act. Si quis agens et insti. de except. quod appellat'.
Sed hodie non sic puniunt', qui enim ante tempus petit inducie
duplicat', et nichilominus in expensas puniunt' inst. de except. quod hodie

z j e c vno. fallit in tribus casibus pt peti ante tem. qd
debet. C de iur dot. l. vi. z ff que in fraudem cred. l. ait
ptor. q. Si debitore. z ff qui satisda. co. Si fideiussor.
// Si vo tm re ul loco plus petat aliquis z aliquod
dampnum reus sustinuit extra sportulas sm. W. actor
triplice pena patiet. i. in triplum punietur z in aliis expensis
condempnabit. inst. de act. q. tripla. hoc e veru sm Innoc.
z hug. de iure ciuili. Sed de iure can non condempnatur nisi
in expensis ul interesse j e c. 1a. quia illa pena ibi non apponitur
z hc per legem. quia an lit con. licitum e penitere sed non postea
sine pena C e l i ff re ra ha. l. amplius z ar. j e c vno.

De causa possessionis

Quia in iudicio quandoque deducitur simul
qo possessionis z proprietatis. Ideo hic subicitur de ca possessionis
Unde videndum est quid sit qo possessionis et proprietatis
et proprietatis. Et quomodo possessio et proprietas
Que inuicem contrariis dicuntur. Et quando possessio et proprietas
pnt simul intemptari z qn non. Questio possessionis est
in qua de sola possessione controuersia ventilatur. Questio
proprietatis est in qua de sola proprietate que. hc e de solo dominio
ul qi. Possessio transfertur pluribus modis qui in hiis versibus
continentur. Usu sine rei mutuate vendicione Clauibus et
cartis mea si conducto fuerit Quatuor non aliter detur
possessio transit. Usu transfertur si aduo vendere audat
ff de acq poss. q. in eo venditore rei mutuate ut si rem
meam penes te depositam vendidi tibi inst. de rerum diui.
q. inter. Item tradicione clauium ul cartarum. ff de contrah.
q. inter. claubus z C de don. l. i z ii de rei. Sane z c ve-
ex. claubus z C de don. Item si quis rem meam nomine alterius vult possidere
ff de rei ven. l. ult. Et iuste possidet qui pretore auctore
possidet ff de acq. pos. possideri z l. quemadmodum Et quasi
possidet quis vero tamen tribus vicibus utitur aliquo iure
j e ad ecclesiam ul etiam per duos actus j e cum olim. hoc e

vsq ut in pssone tueat' quousqz constet an illud debitum sit perim-
q nec fruitum z j ut lite pen. c 1 z n insti in tiribus in quibus
dupx actus induxit consuetudinem xxxv q. n ita nos z C
de epi. aut l. iij insti. ¶ Questiones possessionis tot sunt
quot interdicta pgnicia s. de retinenda vel recuperanda vel adipiscenda
possessione / Nam pro adipiscenda pssone promit' interdictum quorum bonorum
/ z interdictum quorum legatorum / z interdictum saluianum ff quorum bo-
norum l. 1 ff quorum le l. 1 z ff de salui int l. 1 / ¶ Interdictum
aut pro adipiscenda possone datur bonorum possessori z heredibus
institutis inst de int. § Adipiscende / quia licz heres hoc
ipso quod est institutus z hereditatem adiit efficiat' dominus rerum
hereditariarum tn possessionem earum non adipiscat' nisi apprehendat
possessionem ff de acq. here. cum heres insti. ¶ Pro retinenda possone
datur interdictum uti possidetis z utrobi inst. de int. § adipiscende
z § se. ¶ Interdictum dicit' quod int duos redditur non ab interdicendo
inst de int. § sic tn hodie loco singulorum istorum interdictorum datur
vtilis actio quia interdictum olim erat quedam formata et
sollempnis conceptio quibus pretor aut fieri iubebat vel prohibebat
inst de int. in prin. et adde quod dic. b quod metus causa § 1. ¶ Tam
possessio et proprietas simul possunt intemptari. vel non / tres opiniones
¶ Prima est Jo z azo / qui dicit quod nullo modo possunt simul intemptari
z hec tali ratione quia interdictum vnde vi z rei vendicatio tendunt
ad vnum finem C de alie iudi mut. l. 1 z ff de vi z vi ar. pterea
/ pterea quod speciale est in vno casu ius commune est contrarium ff
quorum le. l. 1 § quod aut. C de rei ven. ordinarii z C de int.
interti ¶ Secunda est Jacobi bal domini quod possunt simul intemptari / z dic quod
tamen est contra legis quolibet membro in interdicto adipiscenda ff quorum
le. l 1 § quod aut in interdicto recuperande ff de vi z vi ar. cum.

simul. Interdicto retinende ff de acquir. poss. naturalis § nichil vbi quando mutuam tibi rem meam possum agere contra te possessorio et petitorio ut ff de vi et vi ar. colonus. Contraria est Ino. et Ber. quod

possit simul agi de possessione recuperanda et de proprietate ab eadem 3

persona i. e. cum dilectus, nec contra istud tenet ordine iuris, nec contrarietas

vel repugnantia in hoc casu conuenit i. e. cum causam et c. cum

sup. In aliis interdictis non possunt. et sic intelligunt iura prime

opinionis. Si vero vnus volt agere possessorio et alter

petitorio illud vllo modo est admittendum i. t. pro. Solliciate et

t in l. Item cum quis et c. exceptione quia quod spoliatoris

pronunciata est S. de ord. cog. c. vlt. et cum actor agit vtroque reus

se potest defendere super vtroque i. e. cum causa et c. cum sup. Host. et

hug. sic distinguunt. aut ab eodem competunt quod possessionis et proprietatis

aut adiunctis. Si ab eodem distinguitur aut est interdictum adipiscende

possessionis potest vtrumque intentari i. e. pastoralis et ff quorum bo.

l. i. et § quam in. et idem est in interdicto recuperande ut in c. pastoralis.

et c. de rei vend. ordinarii. Si retinende possessionis distinguitur

aut possidet et detinet aut possidet sed non detinet. Si possidet

et detinet non potest intentari simul quia sibimet esset contrarius

qui cum competit ei vendicatum dicit alium possidere. S. de iudic.

contraria quia possidenti non datur actio inst. de act. § ipse

quoque et qui agit uti possidetis dicit se possidere. Vnde pendente

iudicio vnius non potest venire ad aliud nec obstat ff de acquir.

pos. naturalis § Nichil ... vtraque concedit quia ille renunciabat

se possidere vel renunciauit proprie actor ... ...

Aut possidet sed non detinet tunc potest simul intentari ff de rei

vend. officium et ff de vi et vi ar. colonus. Si adiunctis intentatur

distinguitur aut reus volt incontinenti probare de dominio aut non.

Si volt incontinenti probare potest i. t. pro litteras. Sed si non volt

distinguitur aut reus competit per modum actionis aut per modum exceptionis

Si p modum actionis dure erunt mutue peticiones et erunt simul
tractande. Ut de ord. cog. cad. dilta dic ut ibi q restitucionem.
Si vero modo excepcionis distinguitur aut in iudicio adipiscende
aut recuperande. Si in iudicio adipiscende primo super excepcione
erit cognoscendum. Ut de ord. cog. cad. dilctus infra et c. ult. Si
vero iudicio recuperande super possessorio erit procedendum. j. t pro Jn
bus. Sec cad quib. et c. excepcione et sub eodem iudice debent
tractari. j. e. c. 1. 2. 4.

De Restitucione spoliatorum

Spoliati statim in iudicio restituenda esse contineatur. Ideo hic de
restitucione est videndum. Quis debeat restituere et cui et quid
et qualiter. Et primo de restitucione spoliatorum. Secundo de restitucione
furti usure et symonie. Tercio de restitucione raptorum et emptorum
et de rapina et de restitucione hedu raptorum. Quarto de restitucione
iudicis male iudicantis falsi advocati testis et actoris. Quinto
de restitucione prelatorum et clericorum et turpiter acquisitorum. Sexto
de restitucione naufragii. Septimo de restitucione questorum et talliorum
et dampnorum in bello iniusto. Octavo de forma restitucionis. Et
utrum de rebus restituendis possit fieri elemosina. Nono de
restitucione in integrum qualiter sit facienda. Primo ergo de restitucione
spoliatorum est videndum. Quomodo sit facienda qualiter et in quibus casibus
cesset restitucio spoliationis. Spoliatus dicitur quis duplr. vel aliter ut
maritus ab uxore vel econverso. j. e. ex trasmissa. exceptione
litis et c. ex parte. Quod sit de hoc dic. j. de dmor. q. ad re-
stitucionem usque ad finem. Aut a rebus et spoliatus et tunc antequam
quod dum ei referatur est restituendus quia predo eciam est secundum
rigorem iuris restituendus j. e. cad quib. n. dog cad. rc. petet eodem
tempore cad fure ff de pos. Bona fides. Quod rebus suis quibus
spoliatur cad sicut expoliatione sui beneficii vel patrimonio suo vel
maiori parte patrimonii sui distinguitur aut ab adversario aut
ab alio quam adversario aut a iudice. Si ab adversario opponatur

excepto spoliatoris habet exceptionem. quia non tenetur. unde dicitur Ab a
fuit restitutus et hec tam in civilibus quam in criminalibus. Si ab
Abalio · alio quam ab adversario in civilibus non auditur sed in criminalibus
sed locum excepto j. e. frequens in prin. li. vi. Item habet locum
Casus in quibus cessat restitutio contra spoliatorem ut possit implorare in integrum restitutionem j. e. frequens.
§ Sed li. vi. Exceptis casibus in quibus cessat restitutio.
1 Primus est quando spoliator est absens infra decem et non malitiose
ubi per contumaciam cessat restitutio quamdiu est absens. ff. de officio
dele. consultationibus. Secundus quando spoliatus est exceptus
2 de iudic. intellexerimus ubi hostiensis xxxv q. viii c. ii. Tertius
quando renunciavit iuri spoliationis j. e. c. i. Sed quando obiicitur
3 spoliato quod sponte renunciavit quod hec exceptio sit admittenda
distinguitur aut renunciatio nichil operatur et tunc non est admittenda
j. de instit. cum venisset. Si autem aliquid operatur distinguitur
aut renunciavit per vim impulsivam et tunc admittitur ff. de ren.
supra hec. aut per vim compulsivam tunc distinguo aut fuit spo-
liatus per adversarium tunc admittitur j. e. Sollicitate. aut per iudicem
tunc non admittitur j. e. accepta. Quartus quando spoliatus non
4 possidebat sed tantum habuit detentionem j. e. olim inter. Quintus
si conditione possedit x. q. iii. quia cognovimus. Sextus
5 quando rerum privatarum spoliatus agenti super re ecclesiastica ut ego
6 opponitur j. e. frequens li. vi. Septimus quando quis possidet
7 decimas infra parochiam alterius nisi evidenter doceat quod
earum possessionem bona fide assecutus. quia eas occupasse
verisimiliter presumitur cum per venialem exceptionem infra alienam
parochiam constitutus et sit manifestum nisi ostendat eas
de iure communi ad eandem ecclesiam pertinere j. e. ad decimas li. vi.
Item laicus non petit restitutionem decime j. de prescrip. cum et
in vi casibus patitur j. de divorc. q. quod autem cum v. sequitur

·hec duo re. pbar q petit restitui [illegible] De possedisse [illegible]
Spoliatu fuisse

Judicis officio

120

Aut officio iudicis et spoliatus tunc distingue / aut iur. ordine non servato aut servato. Si servato iur. ordine non restituitur nisi prius constet de hoc per testes. j. de testi. cop. pte. x. Si iur. ordine non servato restituitur j. e. cognoscente //

2 Fallit in iiij^{or} casibus. Primus si obiciatur spontanea renunciatio ab initio iij. q. i. § patet et j. e. accepta. Secundus si impediat enormis delicti qualitas ij. q. v. super eo. Tercius propter scandalum iij. q. iij. hoc quippe. Quartus quando sunt manifesta crimina propter que non est restituendus. j. de accus. evidentia et c. ad petitionem / In aliis datur competens spoliato vel contra spoliatorem vel aliud ne sibi teneatur respondere donec fuerit restitutus. Et de or. cog. super spoliatione dicit ut ibi § restitutionem / Condempnatus ad restitutionem faciendam tenetur dampna et fructus restituere non solum perceptos sed et qui percipi potuerunt. j. e. grauis / deductis expensis que fuerunt gratia querendorum colligendorum et conservandorum fructuum / quod locum habet tam in bone fidei quam in male fidei possessoribus sive predonibus ff. de pet. hered. § ad non et § fructus et l. plane insi. et C. de fruc. et lit. exp. l. i / quia nullus casus inveniri potest qui hoc genus deductionis impediat ff. fam. herc. l. fundus Ro insi / et ff. sol. mat. fructus / Nam fructus intelliguntur deductis necessariis expensis ff. de us. quod in fructus et ar. xiij. q. ij. nobis / tam distinctione tali / quia bone fidei possessor tenetur restituere extantes ante lit. cont. et non consumptos / post litem vero cont. consumptos et perceptos appellatione pendente C. de rei ven. certum et ar. j. e. cognoscente / Male fidei possessor vero aut violentus tenetur restituere omnes qui probantur ad eum pervenisse ante lit. cont. et post. C. de rei vend. si fundus / Si vero fuit violentus tunc tenetur restituere perceptos et qui percipi potuerunt per veteres possessores j. e. grauis / et ff. de pet. hered.

Sed et si. q. quod agitur et hoc C. viij de fructibus industrialibus
ut vino frumento et similibus. de ista materia habes notatum ff. de
rei ven. l. fructus et in summa azonis de inter. de rei ven
dic. v. Messis cultura lac lanas collige turca Collige
rura que premunt sine turca. Secus de naturalibus ut pomis
et aliis quos non facit suos possessor bone fidei immo tenetur
reddere universos ff. de usu fructu et de bonis restitutionis omnis
utilitas actoris continetur ff. de v. s. sig. cum prator. et qui re-
stituit plenam debet habere restitutionem de extimacione causarum. j. e. presumitur
et si probavit spoliatorem credetur iuramento eius super rebus
amissis. Et quod metus causa c. ult. dicit ut ibi in c. illa vero. et
c. pre. Secundo videndum est. de restitucione furti et usure de
hoc dicetur. j. de usu. c. restitue cum sequentibus et de symoniaca
pecunia restituenda dicetur. j. de symonia c. iste qui recepit
et c. si cum. Item de restitucione raptorum sequitur Item si
plures fuerunt raptores in simul non prestando auxilium vel
favorem sine quo alii aliter rapinam non fecisset quilibet
tenetur in solidum quia agentes et consencientes cooperando
par pena constringit xvij. q. iiij. omnes et ij. q. i. notandum et si
et multo forcius qui raptores defendunt in suo errore vel in
domibus suis receptant vel quorum nomine fit rapina si rati-
ficent vel primo mandaverit xxiiij. q. iij. qui aliorum xj. q.
iij. qui consentit et c. se et j. e. cum ad sedem infra et j. de sen. ex.
cum quis li. vj. Sed si unus satisfecerit de toto dampno alii
liberantur quo ad dampnum vel interesse quia bona fides non
patitur ut idem bis exigatur ff. de reg. iur. bona fides Sed
satisfaciendo tenentur alii satisfacere pro sua parte tamen in foro anime
licet non in foro contencioso quilibet teneatur in quadruplum.
infra annum ff. vi bo. rap. l. i. et ij. Si non consilium dedit
vel favorem cum alii erat alter famuli tunc tamen tenetur de hiis
que habuit vel expendit et de omni dampno dato ab ipso vel

De resti[tu]tionibus

Furti

Rap[tores]

Consensus operit suadet iuvat atque tuetur
Hec minus ille magis huic hec equaliter hi plus.

eius famuli

xv

Plura vide in restitutione [illegible] spoliati. de hys [illegible]

sine familia occasionaliter vel directe .j. de re iud' eu .j. z a.
z C de eta z qli tua z .j. desen. ex Int alia / z intelligo idem
de illis adquos talis res devenit fecerit / ex dono sive
alio modo etiam per emptionem / z amittat precium C de rei vend'.
Si mancipium xiiij q .v. hec ius insi z C de emer. Si fundum
z omne lucrum quod ad eum pervenit deducto precio tenetur
pauperibus erogare xiiij q v qui habetis / z c. si / nec liberatur
re alii vendendo etiam si [illegible] emptores / vel si
res morte vel casu pereat / vel si violenter sibi auferatur vel
si furtive subtrahatur vel aliomodo amittatur restituere tenetur
quia commisit furtum rem alienam invito domino tractando
ff de furtis l. i. z fur semper est in mora restituendi ff de cond'
fur. l. i. z l. i. Si perfurtum q' c'dto z l. p'le / et debet restituere
rem non deterioratam alias si reddat deteriorem quam ad ipsum
pervenit non liberatur ff de cond. fur. In re furtiva z C de
re vendi. c. cum / z adde quod dicitur .j. de rap q' ult. z de usuris q'
restitue / z idem intelligas de re inventa Unde Aug. Si
quid invenisti quod non reddidisti rapuisti. Quod potuisti
fecisti. qui alienum negat si posset tolleret xiiij q. v. Si quid
invenisti / ¶ Tertio de restitutione iudicis male iudicantis falsi — Restitutio iudicis.
advocati testis z actoris singulariter est videndum ¶ Iudex profert
sententiam iniquam aut amore vel odio favore vel timore aut per
imprudentiam vel ignorantiam ¶ Si primomodo contra conscientiam
z iustitiam tulit sententiam penam est suspensionis tam de l'. quam
ordinaturis iudex ecclesiasticus / z si celebraverit erit irregularis
ita quod non nisi solus papa poterit dispensare z ad totum interesse
illi qui ex tali sententia lesus est nisi possit inducere illum
per quo sententiam tulit ad satisfactionem plenam faciendam C de pe-
na iud' qui ma iud' l. ult. ff de iud'. Si filiusfamilias z
de re iud' eum etiam li vi. Et preter hoc debet sibi imponi penitentia
tanquam de peccato mortali xi q. iii. quicumque z c. unicuique

Si vero per imprudentiam tenetur leso in quantum bonum et equum
videbitur iudicanti ff de var. et cog. ar. extr. l. ult. et ide dicit
S. in arbitro C. de pact. Si quis contra scribendo ipsi et michi
bonus tenetur ad restitutionem rei amisse in foro anime cum
sciret vel scire debebat scilicet ignorantem in culpa fuit non
querendo consilium a peritis xxxvij di. c. ult. Et idem
est si erat expertus sed fuit negligens in studendo quia
est ignorantia affectata j de cland. despo. cum inhibitio
Item tenetur iudex ad estimationem litis ei qui propter
eius negligentiam lesus est quando nullam voluit sententiam
ferre xxxiij q. v administratores Sed iudex delegatus excusatur
quando per imprudentiam assessoris male iudicavit dummodo
in culpa non fuit ipsum eligendo Sed assessor tenetur ad re-
stitutionem ar. ff. quod quisque iur. l. ij. Iudex vero ordinarius nil
debet recipere a partibus quia habet propter hoc stipendia assignata
iij q. vij di. non sanctis et xj q. i militare nec iudex dele-
gatus ut dicit S. de repp. c. statuimus nullus. Sed quid si iudex
accepit pecuniam ut ferret sententiam dicit quod restituere ~~debet~~ tene-
tur distinguendo quia aut dedit ut iudicaret inique vel
ut iudicem corrumperet tunc quocumque modo sententiam ferat
tenetur pecuniam restituere indistincte non ei qui dedit cum
turpiter dedit sed ecclesie cuius iniuria recepit j q. i. Iubemus
et ar. xiiij q. iiij Quod quis in atrio et ff. de calump. generali
c. Illud aut ut iudicaret bene et tunc illi qui dedit
tenetur restituere vel pauperibus erogare xiiij q. v non
sane quia tenebatur ex officio suo iudicare et bene
et gratis turpiter accepit Idem est si accepit pecuniam
ut non iudicaret vel ut non male iudicaret j de symo.
Nemo et c. dilectus et i q. iij non licet tamen ipse cum dedit

pecuniam ut iudicaret inique et hec iudicauit potius pauperibus
erogare xiiii q v non sane infine. Aduocati tenentur ad
restitutionem secundum quod dictum est supra de postulando aduocato v. Siue.
Item de falso teste uel attante sed uel iniuria erogate
dicit quod ad restitutionem tenetur secundum distinctionem precedentem xiiii
q v non sane et q vi Si res. Quanto de restitutione prelatorum — De restitucione prelatorum
et clericorum et turpiter acquisitorum nam prelati ecclesiarum et alii
clerici bona ecclesiastica habentes tenentur pauperibus erogare ea
que remanent accepta sustentatione idonea ipse et sua
familia quia quicquid habent clerici pauperum est xvi q i quoniam
et xxiiii q vii quia autem et xii q ii gloria episcopi. Et si illi
qui nulla de rebus suis pauperibus christi distribuunt cum
iudicio vere condempnabuntur in futuro quanto magis hii qui
auferunt pauperibus quod non dederunt xii q ii Et si illi.
Sed in dando illa sunt consideranda que dicta sunt de de-
cimis et q hospes. Tamen autem dant amicis ut ditiores
fiant uel in usus illicitos expendunt utpote dant histrio-
nibus ioculatoribus meretricibus uel aliis personis turpibus
tenentur ad restitutionem sicut datores xxxvi di. donare et
c. se. et c. non satis. Sed de quo faciet restitutionem Respondeo de
patrimonio si habeant arg. xii q i c ult. et xii q ii et
si illi Si non habent patrimonium alia pena imponatur
arg. xiiii q vi Si res aliena nisi tamen laborasset in seruicio
ecclesie ut de bonis propriis contulisset quod etiam eis vicem
rependi tenentur xii q ii quicumque. Sed tamen fiet restitutio ab
histrione uel meretrice qui non debuerunt hoc recipere propter
pretium committendum numquid illi qui dedit non sed suo suc-
cessori uel superiori qui hoc in utilitate ecclesie expendat
arg. xiiii q vi Si quis dato de off. ord. c. ad nos.

z B. de cle. qui diuss. ¶ De restitutione ex iure acquisitorum
dic ut j. de vs. c. ult. z j. de dec. c. Sequitur quamodo
res est dante. quia si religiosus vel religiosa mulier
vel coniugata aut filius vel filiusfamilias dederint turpi de
tali utpote propter fornicationem vel simile non habeant recipien-
tes scient prelato vel marito z precium aut ipsis dantibus
de proprio corrigentes. alias non tanquam fures restituere tenentur.
xiiij. q. vj. Si res ut dictum est j. de vs. c. restitue.

6.

De resti. naufragij. ¶ Excepto de restitutione naufragij quia naufragus nihil
est auferendum ymo quicquid de naufragio deceptum fuit siue
in naufragio siue in mari aut de littore recipiatur a resti-
tuendum ff de incen. rui. nau. Si quis ex naufragio
nec excusatur quis aliqua consuetudine vel precepto vel statuto
B de consuet. c. ult. qui istud est contra preceptum dei. Omnia
enim quecumque vultis ut faciant vobis homines z vos eadem
facite eis. i. di. c. i. Unde episcopus prelatus z quilibet
clericus qui huiusmodi omnis particeps est deponendus c. j. de
attac. tu dilecti. quamodo faciat hoc animo detinendi alias
non z etiam alia pena punitur ut dicitur j. de rapt. c. ult. non
tamen locum hec pene habent quando naues sunt piratice
siue fidei christiane adverse. ¶ Item pro pedagiis antiquis iusta
de causa a principibus vel regibus statutis propter defensionem
vie vel maris licite possunt exigi ab omnibus clericis exceptis
ut dictum est j. de censi. c. quanto. quamodo fiat illud propter
quod sunt statuta alias non tenentur solvere j. de iniur.
puenit. ij. z ho. di. c. hijs omnibus vel patus esset recipiens
illud facere necessitate cuiuscumque principibus non nihil exigi potest
nisi a principe ut dictum est sunt instituta j. de censi.
innouamus z ff. de pu. z vect. l. vectigalia et qui

contrarium fecit ad restitutionem tenetur. sive sit recipiens sive ille
qui solvere iussit quia furtum committit retinendo. Exceptio — d. restitutione dampnorum
de restitutione questarum / et talliarum / et dampnorum / bello iniusto
nichil debet dominus a subditis petere nisi ea que inter ipsos vel ante-
cessores eorum plene et bona fide sine dolo et coactione
convenit / quia quilibet in traditione rei sue potest ponere legem
quam vult. j. de condic. ap. viij. xxiij. q. ij. clementinus / et
pacta custodiri debent. ff. de pact. c. i. / Ideo si subditus
de hiis aliquid subtraxerit absque domini voluntate sicut fur
tenetur restituere / et similiter dominus extorta a se vel a suis directe
vel indirecte tenetur subditis restituere. nisi aliqua sponte oblata
sine fraude et coactione recipiat. ar. xvi. dist. de Eulogiis
i. q. i. placuit / et c. quapropter vel nisi iusta causa dominum ad exactionem
faciendam inducat utpote pro defensione patrie vel sue civitatis
Castri vel ville quia ad hoc tenentur omnes non solum res suas
tradere sed etiam corporaliter laborare et vigilare ut sit se ipsos et
res suas salvet xxiij. q. iii. fortitudo / et j. de imm. ec. non minus.
// Item si dominus volt ire in exercitum indictum a beatissimo vel principe
contra hereticos vel paganos nec de suo absque gravi dampno
possit facere expensas sibi necessarias potest a subditis petere auxilium
moderatum // Item si in gwerra vel bello iusto propter sua sit
captus ab hostibus nec potest solvere petitionem absque gravi dampno
pro sua liberatione // Item si vellet ire ad principem pro obtinendo
privilegio pro terris suis spiritualis pro se et pro subditis vel in casu consimili
dummodo moderate vel sine violentia exigat ar. p. q. iii. unico
circa medium et j. de cens. cum apostolus et q. per hec verba / et dic. de
prelatis et subditis eorum ut ibi dicitur c. i. et duobus sequentibus
et c. non autem et c. ult. / Principes vel milites ad invicem

guerram habentes sive bellum et illud tamen exercentes tamen nocentes
non interveniente contempta habentes restitutione non tenentur. quod capitur
ab hostibus primo factum est. i. di. ius gentium, et xxiii q. vii
Si de rebus. ¶ Sed ad iustum bellum quinque requiruntur. viz persona 1
res causa animus et auctoritas. ¶ Persona ut sit secularis cui licitum Persona
est fundere sanguinem et non ecclesiastica cui est prohibitum xxiii q.
viii clerici et c. his a quibus in necessitate inevitabili ut dictum est
in de homicidio c. Si vero. ¶ Res ut scilicet fiat pro rebus repetendis 2 Res
vel pro defensione patrie xxiii q. ii c. i et q. iii fortitudo et
q. viii Si nulla. ¶ Causa ut fiat propter pacem necessariam et licitam 3 Caus.
et bono animo et non odio sed ut per bellum pax acquiratur
xxiii q. i Noli. ¶ Animus ut non fiat propter odium vel ultionem 4 Animus
seu cupiditatem sed propter caritatem iustitiam et obedientiam xxiii
q. i militare. ¶ Auctoritas ut fiat auctoritate ecclesie vel principis 5 Auctoritas
xxiii q. i quid culpatur et q. ii c. i et q. viii hortatu. Et si
aliquod istorum defuerit bellum dicitur iniustum nisi propter defensionem
sui vel rerum suarum. in c. olim. dic ut in de resti. spo. c. Cum
qui in continenti. ¶ De iusto bello dic in de homicidio c. sicut
si aliquis. Caveant tamen vel de iusto bello vel etiam iniusto ab innocentibus
vel non pertinentibus auxilium vel favorem adversario exhortatum fuit est
restituendum. ad penam non debeat teneri nisi accedat ut est ¶ E de p. scimus.
ultimus pertinenda quando delictum sit in excedente repertum in
de his que fi. a pla. quesierunt et i q. iii c. i. ¶ De certa
parte dicit in de usuris c. restituere usque dictum. De nona similiter
dictum est. C. de resti. in int. pertinentium. De dolo et contumacia

Visum est de his qui spoliantur et indigent malitia spo-
liatorum nunc videndum est de his fatigantur in iudiciis
dolo vel contumacia adversariorum. Ideo videndum est quid sit
dolus. Quid contumacia. Et quot modis dicitur contumacia. Qualiter sit

citandus. Et qua pena contumax puniatur. Et quid sit procedendum ad finalem diffinitivam altera parte absente pronunciatam. Et quia propter contumaciam alterius partis multotiens alius reportat laboribus et expensis. Ideo de expensis ultimo est videndum. Dolus est duplex scilicet bonus et malus. Dolus malus est calliditas sive fallacia machinatio ad circumveniendum fallendum et decipiendum alterum adhibita ff. e. l. i et § ij et ar. c. de rep. sedes et c. sequenti et c. tercium. Unde si dat causam contractui vel incidat in contractum rescinditur contractus secundum distinctionem positam j. de empt. vendi. § si quis in contractu. Secus est in spiritualibus quia licet dolus det causam contractus in spiritualibus non tamen subvenitur dolum passo utpote si quis fuit inductus ad intrandum religionem ut q. metus causa c. perlatum et extra q. m. constituit vel ad matrimonium contrahendum j. de qui. qui in excepte et c. veniens infra et sic in spiritualibus dolus non succedit culpe ar. c. q. me. ca. c. per. Secus in aliis ff. ad l. aquil. Item mela in prin. Item de dolo petit qui statum restitutum esse ff. de d. exceptione l. dolo et j. de reg. iur. dolo li. vj. Et si quis dolo rem desiit possidere tanquam possessor condempnabitur ff. de rei. vend. § si dolo et ff. de reg. iur. l. qui dolo et l. primum. Sed qui allegat dolum allegat dolum probare tenetur non presumptionibus sed expressis indiciis C. e. dolum et ff. de prob. quoties § cum dolum. Bonus dolus est qui omnem fraudem excludit ff. e. l. ij et ff. de l. ij l. ad pat. § titio. Et talis dolus solercia vocatur. Item bonus dolus est quod per aliquam simulationem hostes a bello impediuntur vel convincuntur xxiij. q. ij. dominus et q. viij ut pridem ita ut patenter conterat aut prorsus evitet xxiij

q. n. utile. et c. quod dum tamen in hoc non peccet dolum sive simulationem
adhibens. extra. q. n. faciat. / Contumacia est erga iudicem
et placitum inobedientia et dicitur contumacia quia ab tribus [illegible] limites
uno peremptorio pro omnibus evocatus sui presentiam facere con-
tempnit ff. de re iudi. contumacia l. i. ¶ Quot modis quis
contumax dicatur in hiis versibus continetur. Non veniens
non restituens cavens que recedens. Nil dicens / pignus que tenens
iurare que nolens. Obscure que loquens isti sunt more rebelles.
Contumacia ergo attenditur quoque respectu non venientis
ad iudicium. i. e. c. ii. et c. cum dilecti mei. Quoque respectu non
restituentis ff. de rei ven. qui restituere. quoque respectu caventis
recedentis. i. e. preterea ubi. i. de confes. pla. extra. lib. vi. q. m.
eum. C. de prec. constitutum. C. de iud. l. i. Quoque respectu
non respondentis vel obscure loquentis quod idem est ac si non
redderet ff. de inter. act. de etate l. qui tacuit et l. nichil
et quoque respectu non exhibentis ff. de ap. l. creditore l.
iussus. quoque respectu iurare nolentis ff. de iniuriis manifeste
¶ Citari debet personaliter reus si inveniatur in q. vi. consequens et i. qui
matrimonium accusare possunt c. i. et i. e. c. ult. et i. t. extra. c. ult. Si vero
non inveniatur debet citari procurator. si quem dimisit quem dimittere
tenetur dimittere et maxime postquam est citatus alias procedetur
contra eum tamquam contra contumacem denunciatoribus ad domum ubi
ad ecclesiam factis. i. e. cum q. et c. ult. et i. t. extra. et c. ult.
et amici etiam sunt requirendi ff. ex quibus cau. ma. l. ergo
et xxxv. q. iii. c. pe. v. ib. aut. ¶ Sed pone quod iudex dixit
executori quod citaret reum et dum executor iret ad domum rei
obviavit ei et nichil dixit ei sed ivit ad domum rei et dixit
aliis qui erant in domo / dicatis domino vestro quod compareat
coram officiali crastinus tali. numquid valet talis citatio

10 hoste dicat quod non arguit j. e. tam quam. Sed quid si iudex aliquem
de sua provincia citet in alia iurisdictione in quid teneat citatio
hostis distinguit aut citat extra iudiciale ordinem aut in
iudiciali. Si extra iudicium potest j. de cle. non resid. Innocentius quarto.
Si iudiciali ordine non potest quia iudici extra territorium
impune non paretur ff de iurisd. o. iud. extra territorium z. C.
de testib. Ut dicit post innocentium li. vi. z adde quod dicit de cle. non resi.
c. Sed qualiter in sequentibus. Pena dolosi est ut de dolo con-
dempnatus sit infamis ff de his qui no infa. l. 1 z de oppressione
adversarium condempnetur j. ec. ij. z de rep. terciam infi. z c. ult.
z j. de appel. ut debitus. Pena contumacis est ut si fuit
absens ante lit. contestationem in causa criminali debet expectari ut suspendi
in. q. vi. quod z v. q. ij. puniri z j. e. veritatis et bona anno-
tantur z expectat per annum et postea devolvitur ad fiscum
nec super bonis auditur sed super crimine C. de requi. reis l. ij.
Sed post litem contestatam procedendum est ac si esset presens iij. q. ix. decernimus
z xi. q. iij. Rursus z c. quintus. Si vero agatur actione
civili distinguitur aut reali aut personali. Si reali actione
Reus z fuit absens per contumaciam distinguitur aut lis est contestata
aut quasi contestata aut nullo modo contestata. Si lis est contestata ut j. e. pro. pnt.
aut liquet de causa vel potest liquere quia recepti sunt testes
z instrumenta producta z confessiones facte vel possunt recipi testes
tunc proceditur ad diffinitivam sententiam secundum merita cause ab-
solvendo vel condempnando C. de iudic. properandum quod sive reus
z iii. q. ix. decernimus aut non liquet nec potest liquere quia
actor nullos testes inducit vel instrumentum per que possit pro-
bare de iure suo tunc adiudicanda est possessio actori salva
questione proprietatis absenti j. e. pnt. z C. quod z quando tem-
poraneum z exit statim possessor verus. Si vero lis est

Criminali

Civili

Reali
Reus absens
Lis contestata

Lis contestata

quasi tunc salte(m) q(ua)n(do) ad p(re)sc(ri)ptio(n)em i(n)te(r)rumpe(n)da(m) / puta cu(m)
aliquis conuenit(ur) qui possidet nomi(n)e alieno · d(omi)no in iudicio
no(n) no(m)i(n)ato / (et) s(ecundu)m ea(m) denu(n)tiato (et) eo l(egi)time citato · Si
no(n) venit tu(n)c adiudicat(ur) possessio actori salua q(uaestio)ne p(ro)p(rietat)is
absenti · C · ut lite no(n) co(n)t(estata) · q(uo)n(iam) s(ecundu)m e(st) · q(ui)a q(uod) si s(upe)r reb(us) (et) C
d(e) i(n) re(m) ac(tione) l(ex) ij / (et) sic idem (est) q(ua)n(do) lis (est) co(n)t(estata) / (et) non
liquet de ea sicut q(uan)do (est) quasi co(n)testata / ¶ Sed pone q(uod) qo
aliquis possideat fundu(m) ex locato vel co(n)ducto seu deposito
(et) quida(m) contra istu(m) possessore(m) incipit age(re) qui fuit absens
p(er) co(n)tu(m)acia(m) nu(m)quid p(re)iudicat d(omi)no · host(iensis) dicit q(uod) no(n) · C
si p(er) vi(m) vel alio modo · l(ex) ult(ima) / ¶ Item pone q(uod) iste possessor qo
se defendit (et) est co(n)victus nu(m)quid p(re)iudicat d(omi)no / distingue
/ aut sciuit d(omi)n(u)s (et) tu(n)c p(re)iudicat aut ignorauit (et) tu(n)c no(n)
nocet · j · de re iudi(cata) · quamuis (et) ff · de re iud(icata) · Saepe / ¶ Sed qo
quid si possessor co(n)uenit(ur) (et) no(m)i(n)at d(omi)n(u)m (et) petit dilatio(n)em ad
denu(n)tiandu(m) d(omi)no (et) data fuit sibi ad c(er)tu(m) t(er)m(inu)m · Sed d(omi)n(u)s
d(omi)n(u)s no(n) co(m)paret · possessor vult in se suscipe(re) lite(m) nu(m)q(uid) p(ote)st
· host(iensis) dicit q(uod) no(n) arg(umentum) · ff de rei vend(icatione) · l(ex) ult(ima) / et quia videt(ur)
subi(n)de co(n)trari(us) cu(m) no(m)i(n)at d(omi)n(u)m (et) postea dicit se d(omi)n(u)m · q(ui)a
no(n) (est) audiendus · j · de ap(pellationibus) · Sollicitudine / Sed si velit
defende(re) no(n) tanq(ua)m possessor s(ed) ta(n)q(ua)m defensor d(omi)ni p(ote)st in(fra) s(upra)
da(re) satisd(ationem) · C · Si vo(lens) / ¶ Item quid si aliquis co(n)ueit possessore(m) qo
(et) d(omi)n(u)s co(m)paret / (et) dicit q(uod) no(n) tenet(ur) vnde cora(m) iudice
seculari quia (est) cl(er)icus nu(m)quid tenet(ur) vnde / host(iensis) distinguit
aut possessor h(abe)t ius iure (et) tu(n)c tenet(ur) vnde · aut no(n) (et) tu(n)c
no(n) tenet(ur) ar(gumentum) · C · de fo(ro) co(m)pet(enti) · Si diligenti (et) c · Significasti
¶ Sed si quis iussit aliquem spoliari vel expelli de qo
fundo (et) spoliator co(n)uictus vult no(m)i(n)are d(omi)n(u)m in
delicto nu(m)quid p(ote)st vi(detur) q(uod) sic · xxij · q · ij · quicu(m)q(ue) / Innoc(entius)

dicat q̃ nõ. ar. C. d. dẽlimẽ a. oz. aut. qua d̃prĩcia
q̃o ¶ Sed nũquid d̃ cõtractib9 poss̃it pcurator. dnm̃ ṅoiãe
hostꝰ distingwit. aut est indiccõe ⁊ tũc pt. aut dindita et
tũc nõ pt. quia dñs debuit instructũ mitte pcuratorẽ
s de pcur̃ cõstitutꝰ. ¶ Si vo lis inlõo. ẽ gt. reo absente Lis nõ est gtesta
cõtuatꝰ tunc mittendꝰ ẽ actor d̃possẽz rei pente cã
custodie. & ut lit nõ gtẽ. q̃n̄ ꝗ. d̃ alijs ⁊. p̄t. pp. c. ult.
⁊ tũc reus usq̃ adãnũ. poss̃it recupare possessiõ.
restitutꝰ expens̃ ⁊ p̃stita cautõne d̃ iudicio sisti. p̃ ãno
elapso nõ audietᷣ. nisi sup ꝓprietate ut in ꝗ. in alijs et
C. de psc̃. pp. ã. ¶ Si quis ẽmptionis ꝗ plt hec sunt
vid actore pñte ⁊ reo absente. ¶ Si vo absens fuit Actor absens
actor cõtuatꝰ reo pñte ⁊ petente ut d̃ cã pcedat̃
tũc siue lis fuit gtẽ siue nõ. recipi pñt testes. lit. nõ gtẽ.
si reus petierit et ad sinũ pferendã. j. e. tm̃ que ⁊ C.
de iudic̃ pferendo ꝗ. Bz ⁊ si q̃ꝭ ⁊ C. quo ⁊ q̃n aut qui
semel. ¶ In p̃nali vero actõne reo absente. mittiᷣ actor
i possessiõ. bonoꝝ ipius rei pmodo debiti declarati si possit Per-soli.
mitti. ¶ Si vo talis est cã. q̃ nõ possit mitti i possessiõ.
det reus cõtrari. & ut lit nõ gtẽ. tũc ⁊ c. q̃n. ꝗ ult. et
siue sit p̃sonał siue realis iudex illã penã pt imponere
que magꝭ. timetᷣ ad alterã. nichilominꝰ pcessurus ut in
q̃o t. q̃n̄ insi. ¶ Sed nũquid cõtuax pt appellare; vr̃ q̃ nõ
j. e. pnt hug. distingwit aut ẽ gtuax verissime aut vẽ
aut ficte. ¶ Si verissime nõ pt appellare ff. de v. ob. cõtinuus
ꝗ Si ita ⁊ ff. ex quibus cã. i pn̄o. e. fulg9. ¶ Si vẽ distingwiᷣ
aut venit iudice sedente ptribunali ⁊ tũc pt. ¶ Si iudex nõ
sedebat nõ pt. ff. de in int. rest. diuus. ¶ Si ficte pt. C.
q̃ sen. sid. ap resti. nõ pg. l. i. ⁊ ij. tũ si ab interlocutoria
uel a grauamĩe q̃d si pponit illatũ recedit a iudice.

appellans citari ad alia que in iudicio postea sunt facienda
non ad sententiam audienda non debet nisi sponte appellationi renunciet
nec propter eius absentiam processus debebit minus validus re-
putari j. e. eo qui li. vj | Si vero actor absens fuit qui
citari fecit reum pro contumacia debet in expensis propter hoc lime
sententie condempnari nec ad citationem aliam admitti nisi prius de
eisdem compareat caveat sufficienter j. e. actor li. vj | Verum
si iudex impeditus fuisset ita quod si vterque pars presens fuisset non
fuisset processum in causa siue actor siue reus absens fuit
secundum H. non tenetur ad expensas | Vltimo de expensis est videndum. De expensis
videndum. et primo quo pacto petuntur | Secundo que expense sunt
petende | Tertio quo iure petantur | Quarto qualiter probantur
et quod sit iudicis officium circa earum condempnationem | Circa
primum distinguit host. p. et hug. | aut petuntur expense
propter contumaciam | aut propter negotium retardatum | aut propter victo-
riam | Si propter contumaciam partis alterius expense indistincte
prestantur qualitercumque tamen litigandi hinc ille cui prestatur
j. e. c. dilectus et j. de sequestr. ad hoc ff. ut lite non cont.
quam quod in aliis c. de iudic. properandum et j. e. actor li. vj. et
tales expense statim sunt prestande antequam audiatur ut in
quod in aliis et l. properandum et c. actor. | Si autem petatur propter
negotium retardatum tunc distinguit H. | aut retardatur
processus propter obiectum exceptionis peremptorie aut dilatorie
Si propter obiectum peremptorie sic distinguit utrum causa sit
ciuilis an spiritualis Si deficiat in probatione exceptionis
peremptorie debet condempnari in expensis j. e. finem et exceptione
presertim i. maxime | preterea utrobique est eadem ratio. ergo
et idem ius ff. de tutela ... cor. et ff. ad l. aquil. l.
illud nec valet ratio H. quia hodie in spiritualibus intratur

de calumpnia sicut in ciuilibus C. de iur. cal. Et de calumpnia in
li. vi. Si propter obiectum exceptionis dilatorie retardatur processus
dicit W. quod non debet condempnari in expensis. ar. j. e. fine a contrario
sensu / doctores dicunt contrarium et est expressum in de except. pia.
li. vi. et de resti. spol. frequens e. li. / que vera intelligo nisi
error probabilis aliquem excusat a vicio calumpnie C. de alt.
Statuimus infra li. vi. et in aut. de iudic. § oz / Et ista
locum habent ubi opponitur exceptio et ad eam probandam dilatio
requiritur / nam si quis statim suas probationes offerat licet succumbat
non debet condempnari in expensis cum propter hoc non fuit negocium
retardatum j. e. fine a contrario sensu / et hoc verum est ubi
opponitur exceptio de facto / Sed numquid esset idem si excep- q°
tio iuris proponitur utpote tu non potes esse procurator C. de procur.
ita demum vel advocatus / videtur quod non j. e. fine et ff. quibus ut
indig. § legatum § 1 / Doctores dicunt idem / quia ius non debuit
ignorare / nam videtur de maiori dolo vel malicia proponens exceptionem
iuris statim quam factum ff. de iur. et fact. ign. regula et l. error et
C. de iudic. Sancimus et ar. j. e. c. ij. / Sed numquid persone quibus q°
licitum est ius penitus ignorare debent condempnari utpote mu-
lier / miles / et agricultor ff. de probat. ead. de indebito §
sententia / et ff. de iur. et fac. ign. regula § 1 et ff. ij. / videtur quod
non / quia error iuris volenti dampnum vitare non nocet ff.
de iur. et ff. eo. l. ignorantia / et l. error infra / hoc est verum est
in dicendo sed in iudicio secus / ideo debet condempnari in expensis
secundum ho. et hug. / Item ignorantia unius non debet alteri dampno
esse ff. de reg. iur. non debet / et ff. de confess. non fatetur de captu
et ibi glo. / et hic locum habet si proponens exceptionem succumbat
/ Sed quid erit expensis illius contra quem proponitur Si pro- q°
bata fuit exceptio contra ipsum distinguere / aut est exceptio
iuris et tunc indistincte est condempnandus / aut facti / et hoc distinguo

aut proprii et tunc idem | aut alieni tunc excusatur cum in facto
proprio non sit tollerabilis error. ff de alieno sit ff ad uell.
l. quasi. Si post victoriam Hic distinguit vtrum habuit Vict
probabilem causam litigandi aut non | et vtrum iuratum sit de calumpnia
uel non | Si habet probabilem causam uel si iuratum sit de calumpnia
non debet condempnari alias debet condempnari | Debet tamen dicitur pro
regulam quod victus victori debet condempnari in expensis. j. de sen. et
calumpnia | et 6 de ma. et obe. c. ult. | et in aut. de iudic. §
oportet coll. vj. | et c. de exp. et ult. aut generaliter fallit in duobus
1. casibus | primus ubi aequis succedit alii | Ubi contra aliquis
debebat michi decem. decessit | Si succesisti ei contra quem egeram
2. et succedebat non teneris ad expensas ff de reg. iur. qui
in alterius et j de reg. iur. cum quis li. vj. | Secundus quando actor
contra absentem per contumaciam et sententia lata contra ipsum C. de iudic.
properandum. § Si non comparuit. | Si vero petatur expense post
victoriam in causa appellationis habitam refert vtrum succumbat
appellatus an appellans. Si appellatus non condempnatur
in expensis quia iustam causam habet litigandi obtentu sententie
pro se late. Sed si appellans succumbat condempnatur in expensis
j. de ap. reprehensibilis | et c. Sepe | et c. Nicolaus et c. ut
debitus et j. de testi. Significauerunt | fallit tamen si in causa
appellationis post triplicationem fuit opposita ab ipso appellato
et probata feratur sententia pro ipso appellato quia constat primam
sententiam iniustam et appellantem habuisse causam probabilem appellandi
ar. j. de fide instru. cum Iohannes | Secundo videndum est quod expense
moderate et moderate circa ipsam litem facte sunt petende j. t.
proximo. cum venisset in si. et j. de sequestrat. pos. c. i in si. ita
quod nec nimis onerose petantur nec nimis delicate soluantur
ar. ff de pign. act. Si sumptus in si | petende sunt quando expense

fuite eundo adiudicium z redeundo de expensis omnibus. licet advo-
catis z exhibicione testium z aliud q i iudicio fuit. Sz pone · qo ·
q habui · x · advocatos · z cuilibet dedi xx · nunquid de omnibus
istis debebit condempnari. host dicit q non · ff · de var · et ex
ord · cog · l · i · § · In honorariis · quia non fuit necesse expendere
i tali causa tot habere advocatos · nec dare tanta pecuniam
expendere · ideo iudex summam restringet secundum qualitatem pe-
ticionis vel cause qualitatem · c · de fruct · z lit · ex · l · non
ignorat inf. Sed pone q aliquis sit condempnatus de ex- · qo ·
pensis nunquid debet detrahi hoc q alit expendisset in
domo · distingwe aut victor e talis persona que pro opa
propria expensas querere consuevat · z tunc non e aliqua
deductio facienda · aut e talis persona que propriis redditibus
z non expope vivere consuevit tunc est deductio facienda ·
ar · ff · exhi · l · Sz si hereditas · § · i · Sed si lucrares · qo ·
p in domo tua nunquid veniet in condempnacionem · host dicit
q sit per l · predicta Sz si hereditas § · i · z c · de iudic · Sciunt
Item pone q fuit spoliatus alatronibus i via nunquid · qo ·
alt debebit i hoc condempnari · vr q sit · c · de iudic · Sciunt
z ff · proc · cum duobus § · quidam · Sz ibi e speciale · ideo dicit
q non ff · ma · int · cas · § · non omnia · Item quid si nichil · qo ·
expendit quia amici eius invitaverunt ipsum z notarius nichil
accepit nec advocatus nunquid alt debebit condempnari in
expensis vr q non · quia nichil expendit · c · de iudic ·
Sciunt · host dicit contrarium quia tenet ad antidota ff de-
pet · hered · Sz z si lege · § · Consuluit · Item actor propter · qo ·
suam contumaciam condempnatus e i expensis · j · c · actor li · vj ·
postea obtinuit i principali causa z inter ceteras expensas
vult illas computare quas propter suam contumaciam solvit nunquid

et audientibus / dicit quod non quia ad illas ex suo delicto amisit
non debent ei restitui ff. de nox. que sunt in fine hereditaria / et
dampnum quod quis culpa sua sentit sentire non videtur ff. de reg.
iur. l. quod quis et i. de reg. iur. dampnum li. vi. // Tercio
videndum est quo iure expense peti possunt. Dicit Hostiensis quod ex-
pense facte ante litem contestatam petuntur iure actionis et peti debent
nominatim in libello / sed facte post litem contestatam iudicis officio petuntur ff.
de edil. edic. Edilis § // Item sciendum et l. item si fundus §
1. Sed leges iste non loquuntur de expensis factis in lite vel circa
litem sed in rebus ut in restitucione domus / ideo doctores distinguunt
aut petuntur ex pacto aut sine pacto. Si ex pacto tunc iure actionis
petuntur verbi gracia tu debebas michi x que promisisti in
reddere certa die et si non redderes promisisti omnia dampna re-
stituere / ista veniunt iure actionis / alias vero officio iudicis veniunt
omnes expense facte sive ante litem contestatam sive post i. de appel.
Significavit ff. de iud. o. iud. l. i. et ff. de interrog. act.
l. i. infi. in textu et in glo. // Quarto quando probentur expense
et quod sit iudicis officium in earum taxacione. Dicit Innocentius et Hostiensis
quod expense probantur sacramento petentis et deinde iudex [illegible] et [illegible]
quod mittit eam iudex. Et iudicis vero officium est ut eas taxet secundum
qualitatem negocii antequam victor iuret et de [illegible] constituta
et [illegible] t. po. frequenter li. vi. / et de except. pia. e. li. / et in victum
in diffinitiva sententia certa ante taxacionem sed certa quantitate condempnat
in expensis vel victoriam vere estimare quam expensarum / quod idem est
C. de fruc. et lit. exp. l. terminato / quod si facere permiserit non
erit amplius victori regressus ad eas contra victum ut in e.
l. in fine / fallit in duobus casibus / primus si eadem die iudex
in hac sententia sua supplevit vel emendavit ff. de re iudi.
paulus. Secundus si victus appellavit tunc enim potest in causa appellacionis
petere victor victum in expensis condempnari et quorum ap. non

resti. l. ult. et si iudex sua tamen permittat condempnationem compensare
eas victori de proprio solvere compellitur. C. de iudic. properandum §.
Sin autem. Sed istud hodie relinquitur arbitrio iudicis. Unde potest con-
dempnare vel obmittere secundum quod videbitur sibi expedire inspecta
negotii veritate. in aut. generaliter §. quod oportet. De eo qui mittitur in possessionem causa rei servande

Quia in titulo precedenti dictum est de causa rei servande
contumacia propter quam actor mittitur in possessionem cause rei
servande. Unde videndum est quid nunc consequatur ex missione missi
in possessionem. et qua pena puniatur non admittens missum in possessionem
Et que sit differentia inter primum et secundum decretum. Quod dicitur sicut missio
in possessionem dictum est s. eodem tempore §. pena usque ad §. ultimo. Sed in
personalibus utpote super dignitate vel personatu vel beneficio ecclesiastico
locum non habet missio in possessionem. ne per hoc adeo ingressus pateat
vitiosus. Sed licet in hoc casu contumacis per absentiam divina
replente presentia etiam licet non contestata diligenti examinato negotio
principaliter sine debito terminare. ut e. eodem qui libet. Missus in
possessionem in reali actione secundum legistas est statim verus possessor.
C. de prescrip. xxx. an. Si quis emptionis §. pen. Sed con-
tumaciter veniens reus infra annum recuperat eam. s. ut licet non contestata. cum
et in aliis. Sed secundum canones ante annum non est verus possessor. sed
custos tantum. ut e. t. pen. et ult. et s. de of. ord. pastoralis §. insuper.
In personali vero actione secundum omnes infra annum custos est et non
possessor. ff. de acquir. poss. l. possideri §. ult. et l. Siquis ante
Item si reus veniat infra annum et offerat cautionem standi
iuri et petat possessionem sibi restitui et paratus sit expensas re-
stituere vel per eum non stetit quominus infra annum possessionem reciperet
et dedit cautionem possessionem recuperabit. ut e. t. ii. et iii. nec
sufficit offerre nisi factum sequatur dummodo alter velit recipere
alter sufficit offerre. ut e. t. i. nec sibi sibi noceret quia in omnibus

tantum ff. de dolo. nadib. et C. de resti. spol. olim si hoc protestet
ar. j. de ap. c. ult. et de prestanda cautione pti j. e. t. 1. Si iudex
hered non pt et iudicii pt prestari et pte absente j. e. t. y. et in
C. de of. ord. pastoral. insi. at si nemo pt inveniri prestari
pt tantum publice et honeste. pt que recipiat cautionem noie
adversarij ut in c. pastoralis. Iudex vero non multum debet fe-
stinare ad distendendam hic missionem in possessionem alias fieret
restitutio contra eam si reversus pt clamare infra tempus. ff. de dap. infect.
Diffinita ql. Si forte quia statim etiam revocatur infra decem
j de re iud. cum bert. et debet summatim negocium prescrutari antequam
mittat in possessionem. C. ut lit. non cont. quod ql. ple. et c. de bo. aut.
in pos. aut. et qui iurat et si propter rei potentiam vel dolum actor
infra annum rem custodiendam hre non possit vel acquisitam
amittit. actor habebit quinque remedia contra reum secundum mo-
dernum iudicem actorem non admittente que in hijs versibus con-
tinentur. Anno verus eris possessor si prohiberis. Expen-
sas reddet. et militis arma repellet. Utilitatem opem
reddet feret at anathema. Primum remedium est quod hic
1. non obstante quod ipse non possideat efficitur verus possessor anno
elapso. C. de dolo contingit. et ff. de bo. aut. in pos. quadam.
Secundum quia punitur in expensis. C. ut lit. non cont. quod ql.
2. In alijs et j de sequestro pos. c. 1. Tertium quia manu
3. militari pt eici ff. ne vis fi. ei qui in pos. si quis missus
et ff. de rei ven. qui restitue. Quartum quia pt convenire
4. adversarium cum. sua interesse possessionem non habuisse ff. uti pos.
Si duo ql. ult. et ff. ne vis fi. ei qui in pos. mit. l. 1. in prin.
5. Quintum quia pt excommunicari C. ut lit. non cont. tue et c. quod
insi. Sed usque ad quod tempus audietur reus super possessione
recuperanda. Distinguere aut agit actor personali aut reali.
Si personali sive debitor veniat contra annum sive post semp.

130

audit^r quamquam p^rsc^rptum sit volens recuperare rem suam restitutis
expensis et p^restita cautione iudicio sisti siue debitum confiteatur siue
neget nisi pignora distracta sint uel in solutum data ante inchoacionem
litis s^ruatorum legum distracta C. de distrac. pig. l. si prius et l. ut
lite non con. quando c. ult. / Si vero actione reali agatur infra annum
veniens auditur si velit prestare cautionem sisti iudicio / post annum
aut non auditur nisi super proprietate l. ut lite non con. c. in alijs
et c. de / Sed missio in possessionem causa rei seruande fieri non debet nisi
prius interueniat de calumpnia iuramentum ar. l. ut lit. non con. quando.
Decretum est iudiciale sententia uel constitutio subimpositum deliberacione
et tractatu cognitione impositum secundum hug. / et differt primum decretum
a secundo / quia primum decretum in actione reali infra annum tantum facit
actorem custodem / sed post annum verum possessorem salua questione proprietatis
ut e. c. 1. Nec habet locum secundum decretum in realibus actionibus nec
est necesse. Sed solus transgressus anni facit aliquem verum possessorem
l. de of. ord. pastoralis in fi. / In personalibus autem primum decretum
facit custodem tantum siue infra annum siue post ut e. c. ult. et l.
ut lit. non con. quando in fi. / et ideo est necessarium impetrare secundum
decretum quia aliter non mittitur possidere et sic non prescribet / Sed
cuiusmodi quia causa nouali et causa dampni infecti secundum decretum
constituit aliquem dominum si reus erat dominus sed si non erat dominus
constituit eum verum possessorem et dat ei causam prescribendi siue usucapiendi
ff. de dap. infec. l. si finita § mit. ff. de acqui. pos. possideri ff.
et ff. de nou. op. et generaliter / Sed in alijs casibus secundum decretum facit
verum possessorem. l. ut lite non con. quando in fi. / Iste missus in possessionem
ex primo decreto non utitur fructibus ymmo seruare debet ut restituat
eos cum ipsa re si infra annum recuperet possessionem ut de sequestr.
c. ij. Sed si non recuperet rem infra annum in actione reali
habebit omnes fructus usque ad lit. con. et postea super proprietate
agere poterit qui possessionem amisit / Iste missus ex primo decreto

no utit fructib9 nisi i petitōe hēditatis. v. ppt nimiā qntiatā
cōsequit fructus ff eo quib9 .c. i pos. e. fulcim9 ipi. ⁊ q.
ult. Sed post scdm decretum utit fructib9 ff. ut i pos. lega
p̄s cau q. qui legatorum insi | Missionē vero eo scdo decreto sibi
resuat ptor ff de dāp infec dieb cautionē q. i. Vt lite pendē
nichil inouet

Supius dictum ē de dolo et quia quoqz
Si aliqui dolose post litē ctē. desinūt possidē qd facē nō
debent | ideo subiūt hic Vt lite pendente nichil inouetur.
Citatōne facta postqm citato fuit intimata incipit lis pendē.
j. inclōm cum litē pendēn. Unde videndū est qn lis dr̄ i
pendenti eē | ⁊ utrum valeat illa que fiūt lite pendente.
| et que sit pena alienatis p9 litē ctē. ¶ Lis i pendenti sm
legistas dr̄ p9 lit. ct. ⁊ nō ante. ff de ea. ha. l. amplius
⁊. in aut de litig. q. omnē coll. viij | Sed. s. can. p̄ sola
citatōnē. C. de of. dele. qm̄ ⁊ est etiā lis i pendenti propter
appellatōnē ff. nichil inno ap. pen. pr ptotum. Ite p recusatōnē
j. de ap. cum spāli. ⁊ c. v. 19. requiris Ite p consultatōnē j. de
ap. cum teneam². ¶ Lite vero pendente nichil ē inouandū
j. e. ptotum. nc̄ pūlium ul' indulgentia sup re litigiosa vitate
tacita impetrata. vz nec tenet. j. e. c. i. ⁊ ult. ⁊ i. d' pūt.
duodū. ⁊ in aut. ut i medio lit nō fieri sacrās missiōs
q. Sed vero coll. viij. Ite nec cōsistito de re litigiosa j. de
confir. ut. c. i. | nc̄ i alia debet transferri psōnā ps. q. i.
quia res. ⁊ j. e. ecclīam | ni i casibus i quib9 res litigiosa
pt alienari. s. nomie dotis | donatōis ppt nuptias | ⁊ trans
actōis | divisiōis rerū hēditariarū facte | ul' plegati ul'
fideic9 C. de litig. l. ult. | ⁊ hec locum hūt i spūalib9 iudiciis
In vniusalib9 vero cum agit de hēditate ptor pmittit quoqz
fieri alienatōnē s. p expens funis ⁊ solutōne debiti et
p cibariis familie ff. de pet hēd. divus. ¶ Ite si duo agāt

ut lite pendente nil innovetur Clem. 2.

in eisdem debeat

Ut lite pendente nomine lite que adhuc pendente sicut postquam a iudice competente lite in ea alicuo emanaverit et ad plenam etatem pervenit vel per eam facta sint quominus ad cuius notitiam pervenit dum in alicuiusmodi predicta tela sunt expressa per que plenius possit instrui super quibus in iudicio producunt

ad innovare apud sedem ap. vel alibi super electione in discordia celebrata et contingit aliquem ipsorum mori vel iuri renunciare aut alias a prosecutione excludi ad aliam electionem lite super electione superstitis electi pendente nullatenus procedatur. et si fiat nulla est ipso iure .i. e. dispendiis. li. vi. Item si hii contra quos super dignitatibus prochialibus vel aliis beneficiis ecclesiasticis que possident litigatur lite pendente cedant vel forte decedant sive contra superstites lis finita fuerit aliis nullatenus conferantur nec ad ea eligatur aliquis vel presentetur. et si secus actum fuerit irritum est ipso iure. Tamen si ad defensionem litis aliquis quorum interfuit petierit se admitti illi in eo statu in quo ipsam invenerit admittatur. .i. e. Si hii contra quos li. vi. Item pena litigiosi est contractus quod emptor sciens precium amittit et applicatur fisco et rem litigiosam restituit. Sed ignorans precium recuperat a venditore et tertiam partem precii quia ei non manifestavit rem litigiosam fuisse et eodem punitur donator et donatarius sciens vel si ignorans C. de litigiosis. l. ult. Item vicium litigii dicitur cum quis rem litigiosam in iudicium deductam detinens dominium movetur quod inter actorem et reum transferret ad alium lite pendente sive sint res sive actiones C. de litig. l. ult. et adde quod dicit ... de al. mut. iud. causa. De sequestratione

Dictum est supra quod lite pendente non possessionum et fructuum dominium in alium transferri possit. Sed quia quandoque iudicatur per sequestrationem lite pendente. Ideo hic subiicitur de sequestratione possessionum et fructuum. Unde videndum est quid sit sequestratio et sequester. Quot sint modi sequestrandi. et an sit licita et quibus casibus fieri possit. Sequestratio est rei de qua agitur auctoritate iudicis apud aliquem depositio. Unde et sequester dicitur depositarius rei in iudicium deducte. Sed

hui sequestracionis deposito fieri non pt nisi a pluribus lic. alis
vnus et plures deponere possint ff de v. sig. l. sequest. et ff
depos. lic. et l. pre. ¶ Sequestracio fit duobus modis una
fit aliquo casu possessionis admittende et tunc venit litigandum
possidet p sequest. alia quando res sequestrat. causa custodie et
tunc possessio remanet penes possidente ff deposi. lic. § 1
et ff de acq. poss. interesse et ar. j. c. 1. ¶ In generali prohibita
est sequestracio C de prohi. seq. l. vna quia possessor lite pe-
dente non debet removeri de sua possessione nec ab eo sequestrari
j. c. c. 1. et C. e. l. vna et xvi q. iii volumus. ¶ In prin-
1. casibus bene fit sequestracio Primus ex voluntate partium ut
sed lite finita res victori detur ff de acq. pos. l. interesse
et nisi hoc faciat sequester poterit victor agere cum eo ff depos.
2. l. causa quod cum sequestracio. Secundus cum possidens dilapidat
sive dissipat fructus quos debet servare j. e. dilectus et c. ult.
3. Tercius cum appellatur a bo executore licet appellans non sit
suspectus quod dissipet nichilominus fit sequestracio sed cum appellatur
a sentencia non fit sequestracio nisi appellans depopuletur et tunc fit
sequestracio rei mobilis et fructus et possessionis C quorum ap-
4. non re. ab executore et j. e. c. ult. Quartus cum persona
a qua res mobilis petitur est suspecta de dilapidacione ff
qui satisd. co. si fideiussore § ult. et si timeatur de dila-
5. pidacione ff de appel. l. imperes inst. Quintus si quis
proclamat in libertate sequestratur res eius C de ass. toll.
l. 1 § 1 et C quibus ad lib. procla. n. li. l. ult. et
6. inst. de his qui sunt sui vel alie. iur. § ult. Sextus
Si colonus velit possessiones conductas deserere C de agr.
7. et cen. l. ult. li. xi. Septimus si maritus vergat ad
inopiam sequestratur dos ff so. ma. Si cum dotem § Sin aut.

& C. de mi. ad. In contractibus. & in aut. de eccl. tit. q. Illud quoque
¶ Octavus si timetur de sevitia viri nec potest uxori cavere 8
tunc sequestratur uxor. ff. de rest. spo. li. & c. ex transmissa
¶ Nonus si uxor timeat corrumpi i. desponsari cum loco 9
¶ Decimus si timeatur commoditas vendendi ff. de dolo l. Si 10
oleum. ¶ Undecimus si aliquid est ablatum illi qui est de 11
familia inditis ff. de of. pro. Senatus consulto ¶ Duodecimus 12
propter contractum absentis & hic ut minus agatur cum contracte
C. de do. & gl. ex lib. ¶ Tredecimus cum timetur ne possessor 13
cum ipsa re fugiat ff. de of. pretor. senatus. q. ult. & C. de ag.
& cen. l. litibus ¶ Decimus quartus favore religionis C. 14
de do. & gl. c. y.

De Confessis

Quia in iudicio iste persone queruntur. Iudex actor reus
et testes i. de vb. sig. forus q. In omni iudicio principaliter
visum est de iudice actore & reo, veniendum est ad testes per
quos veritas declaratur. Sed quia melius probatur per confessionem
rei quam per testes ideo hic premittitur de confessis. Et quia
quoque ad plenum non liquet de eam, ideo multotiens fuit positos
Unde subsequenter ponitur de positionibus quibus per confessionem
rei respondetur. ¶ Titulus iste locum habet per se. pg lit. gt. sed
secundum de interrogationibus actionibus locum habet. & ante lit. gt.
& pg. quia iudex per cunctis equitas monet ipsum interrogare
partes ff. de inter. act. ubicumque. & ppp. q. v. Iudicatum
eam postquam est in eam conclusum ¶. Sed ad hec ut confessio
preiudicet distinguere s. p. & hug. aut fit confessio in iudicio
aut extra iudicium Si in iudicio requiruntur illa que in his
versibus continentur. Maior sponte sciens contra se vi confit
& hostis Certum ne natura favor lis ius non repugnet.
Requiritur ergo primo quod confitens sit maior xxv annis quia Mayor
minor posset restitui contra confessionem ff. de min. non omnia

z ff· de confess· ctū q̄· ī pupillo / Ite q̄ sponte cōfiteat̄
(spōte) z nō coactꝰ xv q· vj· c 1 z xxxj· q· ij· lotharius z ff·
de quo· l· 1· q̄· diuus / Ite q̄ ex certa sciētia ꝯfiteat̄ quia si
(sacmo) errat· ī confitendo z pt pbāe se errasse nō nocet C· de
iur̄ z fcī igā· l· error z ff· e· nō fatet̄ ymo nego nō
sed finito 1· usqꝫ ad finam sed tn̄ sit error facti pt re-
uocari j· e· c· ult z l· pdta error· z j· de sen· ex facto
Sed error iur̄ nō excusat C· de iur̄· z f· igā· l· ij·
z j· eo quis z idem ē de ꝯfone pcurā· p eād mat̄ nā
ꝯfo procuratoris ī iudicio facta dn̄o nocet· ff· de postl· ad
hoc z j· de re iud· Suborta / Ite requit̄ q̄ tonit se
(contīue) confiteat̄ j· e· c· ij quia confessio pse nō pdest pnī q ij
q· 1· z ff· de min· act· de etate· 1· ꝶ· / Pone q̄ iudex
interroget illū qui detinet ī vinculis fecisti tale delictū
nuquid tenebre rūdē / dicit hug· q̄ nō / nisi sit de hoc
sup hoc diffamatꝰ de p· di· 1· tibi dico petre / z ij q 1·
Si pccauit· z j· de accu· qlr̄ z quod / nc alie· de se ꝯfessio
credit̄ sed crimē aliorū· j· e· c· 1· z j· detesti· venies z pro-
q· iij nemo / z hoc ē gnale / ptsp ī crimē lese maiestatꝭ
symoie z hesis· j· e· c· 1· z c· venies z c nemo z j· de
testi· mediatores li· vj z j· de de heti· ī sidei li· vj / Ite
publicus latro vel insyulator si captus sit interrogatus
p socijs C· de fer· pudiarꝭ· z ff· de quo· l· 1· q̄· pte· / Ite
ī tonepib si constat q̄ quis sit male ordinatus cōstat p
quis q̄ ordinatore male ordinat̄ z ideo puiendꝰ· e de etā
z qual· eū sit hoppi de tatis / Valet tn̄ qnqꝫ ꝯfo·
ꝯ crimē aliorꝫ nō qntū ad cōuincendū s; qntū ad psūpcōez
quia audit̄ ꝯfo vnius latronis contr̄ aliū C· de fer· l·
primiciarꝭ et C· de flād mon· l· 1· z ff· de quo l· 1· q̄· tn̄
quis· et ppt̄ hc sit orta infamia debebit se purgare
j· e· c· 1· ff / Sed pone q̄ iudex interroget illū qui detinet

Secut & ul p

fecit v. ul p. certu tale furtu ul homicidiu inquit ex inde p
sit interrogacio dit q no. Ex inque quis fecit certu tale delictu
ff. de quo l. i ss. quoz ¶ In causa vo liberali cfo facta favore
libertatis no nocet ut C. de lib. ca. prorogata ¶ Ite requit q vbi h. sit
cofiteat i iudicio & coram suo iudice als no p̄iudicat C.
e. l. 1. & 6. de iudic. Et si elicit tenez ~~tam~~ tamen cfo. ext
iudiciu facta valet scdm distinctione posita .j. e. ss. Si sup
generatim ¶ Ite requit q adversarius sit p̄ns al no nocet et hostis
ff. de int. act. l. ult. & ff. e. ctiu. ss. Siquis ¶ Ite q certu Certu
cofiteat quia nisi is qui cofitet certu det rnsione de
certa re ul quantitate no valet cfo ul si obscure cofiteat
illud accipit qd magis expedit adversario suo ff. e. l.
certu & ff. de interrog. act. de etate ss. nichil interest ¶ natura
Ite q no sit cont natura ut si cofiteor me interfecisse
hominem qui vivit ff ad l. aquil. in. varia ss. ult.
& h. si p̄bo illu vivu ul si cofiteor illu esse filiu meu
qui e maioris etatis qua ego ul si quis cofiteat servu
cuius nomine actu et alio esse no pt. inf. ut si nopali
actione agitat nomine liberi hominis qui tu servus putabat
& pendente iudicio p̄nunciat liber no obstat cofo ff.
de int. act. Si is tn l. cofessionibus ¶ Ite q no sit cont Ius
ius alr no nocet ff de pact. iuris gen. ss. & si stipulo
& C. de pact. pactum & j. de cfo. appo. Si condiciones
& psone q. n. valet queri ¶ Ite q fiat de re litigiosa lis
ff de int. act. cofessionibus & in cofessio ulle sunt partes
iudicis i cognoscendo s solu in ferendo sentencia ex illa
cofessione ff. ad l. aquil. p̄inde & C. de transact.
sperata ¶ Si vo cont iudiciu fiat cfo distinguitur
aut cofitet de timore aut de p̄prietate dominij rei aut

super possessione aut super aliquo contractu. Si super crimine quis
confiteatur distinguit quidam quod nocet ar. a contrario ff. ... C. e.
l. vna. Crimina nullus debet dampnari nisi preuia accusationis vel
denunciationis seu inquisitionis quietus fuit. j. de accu.
Ex hiis. Inquisitionis. et c. qualiter et quando. Tu distingue quia
aut ex illo crimine per confessionem factam oritur scandalum et infamia
et sic generata est ex proprio confitentis. Ideo puniendus est
non pena ordinaria sed extra ordinaria ad arbitrium
iudicis. j. de excess. prela. c. Cum sit generale. Aut non sit ortum
scandalum nec infamia tunc non preiudicat. Nam si quis
bona illa que precibus fuerunt confiteatur maritis fuisse non
nocet fisco. ff. de iure et ff. cogni. tamen sed. Et de hoc quia
vnde nuda traditio transfert dominium nisi iusta causa precedat
ut venditio vel alia aliqua traditio sequitur ff. de acquire.
re. do. ius. Et quia traditionibus dominia sequuntur C. de
pact. traditione l. ij. § solo animo dominium non admittitur
ff. de acq. pos. Si quis vi. Si aut super possessione confitetur
dicendo se non possidere statim eam amittit licet possideat
Et de hoc quia solo animo amittitur possessio de acq. pos.
possidere l. in amittenda et solo animo retinetur C. de
acq. pos. nemo ambigit. Si super contractu quis confiteatur
extra iudicium distinguitur. Aut confitetur inter viuos aut
in vltima voluntate. Si inter viuos distinguitur. aut confitetur
ad alium sibi obligandum et tunc non prodest ei per omnia. q. ij.
l. ij. et c. de probat. excepto. aut confitetur ad obligandum se alii
et tunc distinguitur quia aut confitetur extra iudicium se
debere mille tali nulla causa expressa et tunc non preiudicat
confesso nisi aduersarius aliter de illo debito ostendat. j. de fid.
instru. Si cauto. aut confitendo causam tunc sub distinguitur
aut expressit causam mutui aut dotis seu aliam causam utpote

depositi uel venditionis etc. Si tamen mutui exceperit talis confessio
non nocet confitenti infra biennium quia possit proponere exceptionem
non numerate pecunie sed post biennium nocebit C. de non num. pec.
In contractibus in prin. Sed si tamen dotis exceperit non preiudicat
confessio post biennium nisi tribus mensibus elapsis C. de dote
cau. non num. l. ult. et auct. ibi posita. Si exceperit aliam
tamen confitendo quam tamen mutui uel dotis puta depositi
venditionis permutationis seu legati etc. obligatur ut in de fide
instru. Si cautio et in e. c. ult. quod ideo verum est ut si con-
fessus fuit in scriptis per probationem contrariam presumptionem ut in
l. generaliter et c. de probat. in debito q. ult. Sed que est ro-
quare contra confessionem statim excipi tamen mutui uel excepta dotis
datur exceptio non numerate pecunie seu non numerate dotis usque
ad biennium et non contra confessionem statim ex alia causa ymmo
statim preiudicat. ro. est ut dicunt pe. et odofre. quia in illis
duabus scilicet mutuo et dote fuit cottidie instrumentum de pecunia
seu dote confessata ante tempus quo pecunia numeretur uel dos
tradatur ut ipsimet fatentur condit. et ad ea que frequenter accidunt
iura adaptantur non ad ea que raro ff. ad tac. l. i. q. Si
ea et ff. de leg. nam ad ea. In aliis raro accidit quod fiat
prius instrumentum quam res deposita seu locata seu vendita
tradatur et ideo secus. Si autem confiteatur me vinos ad
liberandum distinguitur aut confitetur ad liberandum et tunc nichil
ei prodest ut dotum est S. e. q. Si super contractu in prin.
Aut ad alterum liberandum a se statim preiudicat in tribus
exceptionibus ita quod non admittitur postea probatio in contrarium
Primus est quando pro re fisci confitetur vectigal esse
solutum C. de non num. pec. In contractibus. Secundus quando
mulier confessa est pro dimissione pecuniam recepisse C. ad uell.

antiq ¶ Item qn pcuator fisci confitet pecuniam esse solutã
p re destructa C de quadrie pscp· l· ij· q· ult· ¶ In alijs
no pjudicat usqz ad xxx dies quib habet exceptionẽ no
nũate pecunie quod ē verum si tamen libationis exposuit Bz
post xxx dies elapsos a tpe gfonis facte ad liberandũ
a se pjudicat C de no nu pec In gtractibz q· plz ¶ Et
nõ q in gfone facta extra iudiciũ ad liberandũ no
ē vere ut tamen deliberatois exprimat q sic tm pjudicat
ff· de pact· pactum ¶ Secus i gfone que fit ad obligandũ
se alij ¶ et ē rõ quia pmptiores debemus esse ad soluendũ
quã ad condempnandũ ff de act· z ob· l· arrianus ¶ Si
i ultimã voluntate quis cofiteat ¶ distinguit aut cofitet
ad obligandũ sibi z tunc talis cofessio nichil opat· C
de pbat· ep° ¶ aut se alij obligando z tunc sbdistinguit
¶ quia aut capaci aut no capaci ¶ Si no capaci utpote
filio illimo cui nichil legare potest ¶ unde dixit tali
filio meo debeo x que ex bonis suis ad me puenint
¶ tamen gfonẽ psuit lex ī fraude esse factã ¶ z ideo no
pjudicat suis hedibus nisi ille aliter docet de iure suo
ut ff de pbat· qui testiomo ¶ Si capaci distinguit aut
testator hoc iurat debitum z tunc valet confessio z hedes te-
nent illud solue ff· de l'· iij· tum quis decedens q· In codi-
cill· ¶ aut no iurat ¶ z tunc sbdistinguit aut exposuit certã
quãtitatẽ quã cofitet se debere tali z tunc valet ut legatũ
no ut debitum tum nichil debeat C de fid· tm adic· l· ij· z
ff de l'· ij· lucius q· gfcis ¶ veruntamen si talis debeo tali
x ut patz i instrũ· quod habz penes se no valz nisi
appeat p instrũ· C· de fid· tm· ad l· plz· z fin· ¶ aut no
exposuit certã quãtitatẽ z tunc no valet ff de lib· lega· l·

legami z ff de l. 1. Si sic. Aut confitet ad aliud libandu
a se statim ipso liberat sive debitor solvit sive no. quod
libacio intellr a se legata C. de fi. la. tamen adiect l. 1. z ij.
Sedo de posicionibus e videndu z pmo quid sit posicio
z vnde traxit originem z in quo dt ab interrogatone. Scdo 2°
ad quid pones sint invente. Tercio quibus posicionibus
tenet rndere vel no z que sit pena nolent rndere.
Posicio e dicu loco interrogatois posita na quod olim
ponebat sub forma interrogatonis hodie de plano pponit
v. grā si velle convenire t. nomine hereditario sic dicam
domine judex interrogetis t. an ipse sit heres p. z ex qua
pte sit heres ff. de int. act. l. 1. z l. Si fideiussor § 1.
z ij. hodie sic dic. ponit G. ticiu esse heredem p. Item
ponit eu expassam expasse heredem ex origine z com
traxit hoc vbu posicio no solu ex usu hoim qui pquadam
frequentiam inolevit s ex lege sumptu est ff de l. in omnibus
§ expedisseru ubi dic impr interrogavit pte legatarij
querentis tamen pone inquit in creditore z c. Differunt
posiciones ab interrogationibus no essencia s forma quia
interrogante pponunt ut pse apparet. Sed interrogato pt
fieri tamen a iudice quam a pte ff. de int. act. Sz fid. §
1. z l. de etate § qui interrogatus z eciam a persona
adversarij cui tenet adversandus rndere ff ad l. iul. de adult.
Si postulaverit. Pones vo fieri debent a pte z pnt
fieri ab utraque na hincinde fiunt j. de testi. pnam §
petita li. vj z G. de ele. dudum tamen medium z de lit.
cont. c. vno na posiciones fiunt ad revelacionem pbacionis
z reus quoque conatur pbacione putatam excipit ff. de
excep. l. de excepcione. Invente fuere posiciones ut

ptes relevetur ab onere probandi et maxime per testes quia
sine ast ad omnia probationis veniri ff de rei vend qui
destinauit facilius enim sunt confessiones quam probationes
testium cum testes bilium sunt ydonei vix inveniatur et cum
labore et expensis producuntur ar. j. de testi. cum olim et
de testi. co. cum sup. et iiij q iij ite d cunali ventilis
Item ut vitatis eliciat ab onere litigatoris ar. c. de iure.
cal. cetur et j. de iudic. ex litteris quia si pars confiteatur
testes requirendi non sunt cum confessus in iure pro iudicato
sine quieto habeatur j. c. c. ij et c. c. l. i. Debent
aut et possunt fieri positiones ante lit. con. c. de lit. con. c. uno
et c. de ele. dudum ij et etiam post iuramentum de calumpnia
ut de veritate dicenda j e. ti. post presentationem li. vj et lic.
fiat quarum aud similiter ad instar interrogationum j de fide
instrum. cum iohes. Positiones vero non valent nisi fiant sup
re de qua lis sive controversia est ff de iureiu. ait. &
de confessis et c. de of. dele. cum olim et debent formari
verbis affirmativis et non negativis dicitur ar. j de probat. quod
et c. de ele. bone et de cau. poss. et propr. cum ecclesia et c
to quia illud solum poni debet quod probari potest sed negativa
directe probari non potest pro incerta predicta ideo poni non debet et
hic est viij generale cavaliter cum recipitur si sunt causa
sup tali facto quod aliter probari non possit nisi per confessionem
adversarii tunc iudex potest ea admittere si equitate suadente
hic videtur expedire j e. Statuimus li. vj Sed iudice
sed probat negativa cum habet affirmativam implicitam
j. de testi. ex tenore. Et nota quod est negativa fori
iuris et qualitatis negativa facti est simplex puta et
simplex quod non hic determinationem loci et temporis ubi alterius rei.

Negatiua
Facti.
Simpl.

ut si aliquis dicat se nunquam fuisse citatum vel nunquam contraxisse tunc verba talis negativa probari non potest directo vel indirecte. C. de elect. bone / et vj. q. ult. c. actor. / Si vero adiciatur tempus vel locus vel consimile tunc probari potest indirecte j. de testi. ex tenore et C. si certum / et C. de agricolis. et quinque stipul. aptiam

Negativa secundo probatur tunc habet in se affirmativam implicatam ut si dicatur Ego non sponte renunciavi q. d. coactus renunciavi et hoc debet probari ab eo qui negat. C. de rem. Supplementum. Negativa Iuris
iuris tunc probatur ut si neges emancipatum habere personam non esse statum habere personam probare debes. ff. de probationibus. ab ea parte. Ne- Qualitatis
gativa qualitatis est tunc dicitur. Iste non est ydoneus vel non legittimus vel non solvendo / hoc potest et debet probari ab eo qui hoc dicit quia quilibet presumitur ydoneus nisi probetur contrarium j. de presump. dudum / et C. de testam. mortuo f. c. uno / et j. de verbis sig. consistorium li. vj. / Item non valet positio si non relevat ponentem nec recipi debet quia sicut non debet quis admitti ad probandum quo probato non prodest C. de probationibus ad probationem et C. de ex. dele. tunc contingat in fine. Ita non debet admitti ad ponendum quo confessato non prodest vel non relevat in aliquo. Item si positio non facit ad causam vel non sit super re de qua agitur vel super eo quod repellit agentem quod fit ex parte rei non debet recipi quia est impertinens / et hec est ratio inter istum modum et precedentem quia licet fiat super re de qua agitur non tamen relevat ponentem. Item positio que pendet ex illa que fuit facta et negata recipi non debet ut si ponit actor quod ipse vendidit filio fundum / talis positio non est admittenda propter duo primo quia non relevat ponentem tunc nuda traditio non transferat dominium ff. de acq. rerum do.

l. tradita. et de don. l. muda. Sed quia pendet ex illa que
negata fuit / unde reus si ad istam videtur mereri de facili
anceps periculum / et hoc indecens de precaue / quia dicit imperator
non spoliabit me actore periurii C. de rei vend. l. ij et
de iniur. Si vo. / Si autem fiat positio super illo articulo
de quo questio et responsio fuit sive negando sive affirmando
de eodem non est amplius querendum ff. nan. cau. sta. l. licet
/ quia si tunc negatur et modo confiteatur / vel si tunc confessus
fuit et modo neget et reatum periurii et infamiam vulgi
incurrit / quia duo contraria sunt vera et falsa dixisse videtur
/ unde talis navigatus testatus non est audiendus in aut.
de his qui ingrediuntur ad ap. q. 1. coll. v. / Item debet
esse clara positio non obscura alias non est recipienda
et oritur quoque obscuritas verbis / quoque ex ratione ar. C.
de transact. ut verum et C. de pu. et alis subst. pribus
et ff. de act. ep. et ven. l. 1. et l. tenetur. Dicitur ergo clare
et non obscure sed quis adpetitionem videre ff. de inter. act.
de etate q. michel / Item si positio fiat in genere generalissimo
recusanda est ut inutilis et nulla / verbi gratia posuit aliquis
sibi deberi fundum in genere nec ponit ex causa sed sibi ad.
videtur non sed quia inutilis est propter inutilitatem solutionis
prestande tamen fundis vnius digiti liberaret debitorem / ideo
non sed ita tales positiones nec probationes laborare ff. de v. o. l. si
ticius 1. Resp. ff. de iudic. cum dos q. generalem et C. de v.
sig. locus / Item non sed positio de implicita sive multiplex
i. ex contineat duo dicta quorum altera possit esse vera et altera
falsa / et tunc non possit tamen non debeat vera infirmari / et
falsum asserere sit periculum / licet utrumque sic coniunctim possit
reus negare tamen ut reus securo videtur sed implicita

renone z dicit ei iudex ut facias inde duas pones ut
te no admittat quia tenet iudex ut ccud qs ponatur
z ccud responsid detur ppt picaliu piurij vitandu ff de
iur att de etate q . qp aut / hodie vo dr qp possit poni
implicita z tenet adusarius rnde pse ad quelz artim
d pone gerentd . j . de testi . pntiu q pfea . li . vj . / Sed
quid si ps sit a deo simpx qp no cognoscat posiones ad
mittedas z respondedas nuquid iudex ppellet ead rnde
d utili posicom . dic qp no ymo iudex ex offi suo re
pellet pponetem ar j . de excepc pna . li . vj . / posicoes
aut debent dari i scripts z protariu sunt ponede in
actis ut j . de pbac . qm q . / deinde debent ptes tenere
z examinare utru sint admittede ut no . z eis excluas
si sunt admittede . dicet iudex ponenti pones tu hoc
tuo iuramento z ipe dz dice sic z dcontinenti dz interro
gare adusariu ut rndeat sic dicas tuo iuramento qp
tu scis ut credis / Si vo talis sit posico qp multu dubi
tet debet pete inducias ad deliberadu / Caueat tam
ne dicat Ego volo hre consiliu quia iudex ymo no
audiet / Na quilibz pslut factu suu scire melius qm
alius qz i pprio facto no sustinet ignorantia ar S . de
regule ab exptata . Et ideo sup rusiom sua no debz
hre cosiliu cu aliquo cu pse bn possit deliberare / Ita
posicoes debeat formari padnotatos pstim cu ptes
sint adeo indiscrete qp pse formare nesciunt ar S
de iudic pastoral . / Pena rei ut pruatoris ppus
qui pq pstitu vitatq aut caluprie iuramtu ponibq
ab adusario sibi factq interrogatus iussusqz a iudice
rndere absqz causa ronabili recusat aut no volt :

seu contumaciter se absentat. Et ut habeatur super hiis de quibus in
eisdem positionibus interrogatus fuit pro confesso. Sed si antequam
venerit sit iussus fuit contumaciter se absentet pro confesso haberi non
debet. Sed est alias contra eum tamquam contumacem procedendum
ut eo C. de pignoribus prescriptionum l. vi. Sed quid si non expresse tacet
nec dicere videtur. verbi gratia ponit actor quod mutuavit mihi pro ad-
versarius respondet confiteor me sibi aliquid debere in quantum dicitur
vendidisse certe non. quia absurdum dictum pro non dicto habetur
ut de probationibus in inter l. et l. de testibus cum clamor. Quid ergo fiet
dico quod urgeri debet ut certum confiteatur. ad hoc ut certus maneat
iudex et actor. ff. de confessis l. certum alias iudex certam non possit
ferre sententiam quod facere tenetur. Instituta de actionibus § curare. Sed
quid si reus non negat quod positum est nec fatetur sed dicat
se nescire veritatem. dic quod compellendus est precise dicere quod
inde credat. C. de iure calumpnie l. ii. q. ii. Sufficit enim dicere
ita credo. et hoc verum est ubi iuratum est de calumpnia. Secus
ubi iuratum est de veritate dicenda. cum tamen de veritate et factum
debeat respondere. habebit inducias ad deliberandum cum dicat
se dubitare ff. de interrogatoriis actionibus quod interrogatur et C. de iure
de lib. C. curatoris et ff. de iureiurando. Eius iurandum l. sp.

De probationibus

Probaciones sunt necessarie
in iudiciis propter negaciones peticionum. Ideo consequenter
videndum est de probacionibus. Et primo quid sit probacio.
et unde dicatur. et quis probare debeat. et quot sint
species probacionis. Probacio est rei dubie per testes vel
instrumenta et plenum plures indicia et presumptiones ostensio. et dicitur
plenum quia in causis pecuniariis et civilibus indicia
et presumptiones probare. C. de fide instrumentorum. Sicut et l. de presumpcionibus
probatum. ita ut per eas si certe fuerint vel violente ad sententiam
procedatur. extra. iii. q. iii. cum dixit. l. de presumpcionibus l. cum

et ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris l. filium. Sed in criminalibus non sufficiunt ad condempnandum, quia in criminibus ad penam ex presumptionibus procedi non debet. j. de presumptionibus literas et ff. de penis l. absentem et xv q. i. primo, nisi essent indicia indubitata et luce clariora C. e. sciant. Vel aliter diffinitur sic: probatio est rei dubie per argumenta quedam ostensio. Sed hec magis habet locum in disputationibus quam in aliis probationibus j. de verborum significatione forus et causa.

Probatio dicitur ab adverbio probe quia probe facit qui probat quod intendit. Probare enim debet actor illud quod affirmat ff. e. ei qui dicit, quia negantis secundum per rerum naturam nulla est directa probatio. j. e. quoniam et C. e. actor et S. de electione bone. j. nisi ut dictum est e. t. per totum q. ponens v. et non, et per actorem intellige reum excipiendo vel reconveniendo quia tunc actor reus efficitur C. e. l. ii. et ff. e. l. exceptionem, et si quis intentionem suam non probet succumbit C. de rei vendicatione l. ult., et si agatur de crimine per accusationem vel denunciationem accusatore vel denunciatore si non probet punitur j. de accusationibus cum oporteat et C. de his qui accusare non possunt et C. de accusationibus et inscriptionibus ea quidem. Sed quocumque modo agatur sive civiliter sive criminaliter actore non probante is qui convenitur et si nichil probaverit debet absolvi j. e. ut ex. sup. c. vino et vi q. vii actor. Hec regula fallit in privilegiatis personis j. ut ec. benef. c. si. non. ex actore. Sed in duobus iudiciis scilicet finium regundorum et familie herciscunde utraque pars probat j. e. ex literis. Item quia multotiens ea que fiebant in iudicio negabantur ideo statutum est ut tam in ordinario iudicio quam in extraordinario iudex semper adhibeat aut publicam personam si potest haberi, aut duos ydoneos viros qui fideliter universa iudicii acta conscribant videlicet.

citacões. dilacões. recusacões. excepcões. petitões. responsiones.
interrogacões. confessiones. testium deposiciões. instrūtorum pducciones
interlocutões. appellacões. renunciacões. cōclones. et cetera que
occurrunt competenti ordine conscribendi designando loca tpa
et psonas. et sic scripta ptibus tradat. alias prudicio preesse
non presumat nisi quatinus in eo liminis constitit documentis
i. e. quod contra. Sed numquid contra sunt illa iura
qo. que dicunt quod semper presumitur pro hiis que a iudice facta
sunt. i. e. pro ecclesiis et j. de re iudi. Sicut et de elec.
bone. et de renun. imputacia. et inst. de fidei. q. ult.
et ij. q. vj. hec eciam placuit. Sed distinguit hostiensis super
hoc. aut queritur de hiis que a iudice acta sunt an sententiam
aut post. Si de hiis que acta sunt ante sententiam non statur
nisi quatenus liminis constitit documentis i. e. quod contra. Si
post sententiam distinguitur. aut est appellatum aut non. Si non no
est appellatum statur pro sententia ff. quod. ap. sit illud. Si vero vo
est appellatum distinguitur. aut est defectus in substancialibus.
aut in aliis. Si in substancialibus taciturnitas partium non pt
facere sententiam aliquam que nulla est. ut si lis contestata
non sit vel si dies feriata fuerit et lite contesto etc. Si vero
patitur defectum in aliis tunc statur pro sententia vt. dixit iura
suprascripta. et e. q. v. Sed numquid. unde dicit Innocencius quod
si sententia lata est utraque parte presente vel procuratoribus partium
a qua non est appellatum et sententia in scriptis apparet in-
terim presumitur pro pa quod si altera partium vellet eam impugnare
racione processus non debet audiri quia presumendum est omnia
bene acta eo quo tempore sententie nichil dixit nec appellavit
qo. Sed pone quod iudex mandavit alicui iudici non
admitteret talem ad agendum. quia ipse est excommunicatus

nunquid credetur ei. Host. distinguit aut dicit se esse presbiterum
et ipsum confessum et tunc non credetur ei. j. ti. ps. tunc tu non
quia illius continet documentum. j. e. cum tunc. et C. de testi-
monibus et iiij. q. iij. § nullus. ¶ Aut ad instantiam cuiusdam
alterius, tunc credetur ei. j. e. professionem et j. de fide instr.
c. i. et ij. et C. eo. de illis. ¶ Sed pone quod sit rogatus — questio
ad instantiam scriptoris, nunquid credetur scriptori. dic quod non.
C. de testimoniis et iiij. q. iij. § nullus. ¶ Sed — questio
quid si est rogatus ad instantiam dictatoris qui non
scripsit, nunquid credetur ei. dic quod sic. C. de testi. dictatibus
¶ Species probationis sunt septem scilicet per rei evidentiam utpote — Per evidentiam
fuit si quis in adulterio publice deprehensus. l. di. Si quis
dyaconus. j. de accu. evidentia. ij. q. i. de manifesta et ff.
de ritu nup. palam. C. ult. ¶ Item per famam iiij. q. iij. — Fama
§ Item in criminali. v. § Item sepe et j. de testi. preterea. ¶ Item per
testes. j. de testi. per totum. et j. e. ex literis. Item per instrumenta. — Testes
j. de fide instrumentorum per totum. Item per presumptionem violentam — Instrumenta
xxxij. q. i. dicit deus. ¶ Et infra de sponsa. § quia et iij. — Presumptio violenta
q. vij. C. Si quis autem et j. de presump. ex literis. ¶ Item
per iuramenti delationem. j. e. c. ij. et j. de iureiur. c. ult. — Iuramentum
per Item per inspectionem oculorum. j. e. proposuisti et j. de fri. — Oculorum inspectio
et ma. frigiditatem et c. ult. licet sepe fallat. j. e. tam
xxxij. q. i. nec aliqua. ¶ Item per confessionem nedum propriam — Confessio
sed etiam partis adverse. C. e. nam et ff. e. quid. De testibus

Tractatum est de probationibus et attestationibus
in generali, nunc videndum est de ipsis in speciali. sunt
enim probationes per testes et instrumenta. sed prius de testibus
quia constat vocem vivam mortua digniorem. iij aut
de fide instr. C. Si vero. culp. vj. Ideo videndum est

qui pnt esse testes et qui non et qsequenter de infamia.
Quot testes requirantur in omni causa qui iurare debent
quando et quotiens sunt producendi de quibus interrogari
debent et in quibus concordare et que diversitates testimonio
noceant Et utrum post publicationem pnt aliqui produci
¶ Testes antiquitus superstites dicebantur eo quod super statu
cause pferebantur nunc parte nominis ablata testes vocantur
j de v. sig. forum. ¶ Omnes pnt esse testes qui non
prohibentur quia edictum de testibus introductum prohibi-
torium est ut quilibet admittatur qui non repellitur ff. e.
l. i. et ar. j. e. c. i. ¶ Sed in testibus sunt qsideranda que
in hijs versibus continentur ¶ Conditio sexus etas discretio
fama Et fortuna fides in testibus ista requiras

Condicio

¶ Conditio scilicet an liber sit an servus nam sepe servus metu
dominantis testimonium supprimit veritatis. j. de v. sig. forum
et testes et ideo testis esse non pt. iiij. q. iij. c. Item servi
et C. de testi. auth. si dicatur nisi in defectum probationis cum
tormentis admittatur iiij. q. iij. c. Item servi. ¶ Item omnes fa-
miliares et domestici a testimonio repelluntur. j. e. In
lris et de hijs qui ad ec. qf. puti. c. Cane et iij. q. v.
c. i. et iiij. q. iij. c. Item domali. v Item in crimine et v. Item
testes. ¶ Domestici appellantur quibus imperari pt
tamquam patrie ad dicere ptate ut in l. puti et iiij. q. iij.
c. Item et pnoni ¶ familiares appellantur consanguinei colonus
ascriptitius mercenarius. filius in ptate liberi servus
et omnes habitatores de domo et tales admittuntur considerata
affectione ut tamen eos presumatur tales non exceptis illis quibus
imperari pt ar. ff. e. quesitum et iiij. q. c. Item testium.
¶ fallit in causa matrimoniali j. e quotiens et C. sup eo.
in. dic ut j. qui mat. ac. pq. c. Item in causa ¶ Item in causa

eadē pnt clici cuiusd̄ eadē testes . j . e . Insup . z c . cū mulis
z c . alius . z in . q . ii . Sup pmissa / z eo est quia cause
vniusitatū nō sunt singlorū licet comodū singlos tangat
pn . q . ii . qui manumittit / z ff . q auctꝫ vnu . Sit maciping
Sed nunquid alt duoꝝ qui hnt eam comunē admittet · qo ·
i teste . nō quia eā tōis duoꝝ vniusitꝫ est . ar . ff . de ri
iup . l . illud z C . e . l . liberi . q . iste uno . / Nec testis
esse nō pt qui hz simile cam . j . e . psonas . z c . venies
Pone q reus qui dederat fideiussore queit z vlt · qo ·
fideiussore pduce i teste nunquid pt . vr q sic . quia
emolimētū ptinet ad reū ff . qui ap . sit . l . i . q . tridui
hugo distinguit / aut reus e soluendo z tūc pt / aut
nō est soluendo z tūc nō pt . ar . ff . de fund . in̄ ḡr . z
ff . de dolo . eleganti . q . eū dolo . / Quid si contraxi · qo ·
cū quodā nō potui nō pbare nisi pmū teste z quedā
mulier fuit postea dedi licentiam fuerit in . q recedet
anne . que postea volui pduce i teste nunquid possū
vr q nō . j . e . In lris . z ff . de qoi . fines Simon dicit
q sic quia quilibz potest fore testiu qui nō invenit
phibitus ff . e . l . i . / Sed pone q eā tito post testioni · qo ·
i fuiūd reuitat nunquid valet . dic q nō quia mulier
nō dr dixisse que eā tito reuitit ff . de diuor . l .
in . ff . de i re uxo . l . Si pptē . Scptus sꝫ an . vn
us mulier . ná variū z mutabile testiu semp femina
induat . j . de v . sig . forus . q . testes . Ideo mulier
nō admittit ad testiu . in testis Inst . de testis . q . testes
nc ɔ eā cimali pxprium . q . v . mulierem / nisi eū de crime
ciuiliter agēt . pmodū inquisitionis vl denuntiationis

Servus .

In cimali fem testes
esse non pt .
33 q 7 . Mlerem

Nō Mlr admitt
in testem in
cimalib exceptis
Simonia
heresi
Crimē lese Maiestatis
cū p eis Crimē
j de sy . Tantū

Item in in exceptione [illegible]
[illegible]
[illegible]

j. e. qui. ⁊ c. cum leuis / ⁊ contra eciam infamatam ut ibi. Sed in causis ciuilibus ⁊ matrimonialibus admittitur j. e. super eo pr. q. iii. ex eo / ⁊ ff. e. ex eo / ⁊ C. de iud. mulieres li. vi. dic ut ibi. iii. q. ulti. est etiam /

Etas — Requiritur etas quia minor [illegible] xiiii. an. non admittitur in ciuilibus iiii. q. iii. q. i. ⁊ in criminalibus non admittitur minor xx. annorum iiii. q. iii. In criminali q. In testimonium / Sed nunquid pupillus factus pubes potest testificari de hiis que vidit in pupillari etate. Host. dicit quod sic ⁊ per quod sicut factus liber de hiis que ante vidit ff. de v. sig. notorum q. Instrumentorum ⁊ ar. opt. j. qui ma. ac. pg. c. ult. /

Discretio — Item requiritur discretio quia furiosus ⁊ mente captus a testimonio repellitur sicut ab officio iudicandi iii. q. vii. q. tria /

Fama — Requiritur etiam fama in teste quia si vita bona defuerit fide caret j. de v. sig. forus in fi. ⁊ j. e. testimonium Unde criminosus repellitur ⁊ particeps in crimine j. e. veniens ⁊ c. testimonium dic ut j. de sy. q. q. aut admittatur ⁊ C. de confessis q. Item requiritur Similiter infamis repellitur a testimonio j. e. cepit ⁊ j. de testi. co. porrea ⁊ audiendo repellitur iii. q. vii. q. tria ⁊ Sed videndum est quid sit infamia ⁊ quot modis irrogetur / Infamis est cuius status vita ⁊ moribus est reprobatus sic tolle. ff. de his qui no. l. Et ⁊ si q. ptor ⁊ ff. de obs. lib. c. honori ⁊ l. licet Et fama est illese dignitatis status moribus ⁊ legibus approbatus / Infamia alia facti alia iuris

Infamia facti — Infamia facti multiplex irrogatur ut cum quis propter crimen a testimonio repellitur j. e. testimonium ubi cum pater per verba turpia ⁊ ignominiosa filium suum heredem instituit. dicens talem filium meum nequam proditorem ⁊ legi heredem meum instituo. Et exquibus etiam infa. ix. ea que pr. //

Infamia { facti / iuris }

Ite p[ro]uba iudicis dicentis aliquem postulati titi[...]i calu=
mniatorem / vel contra hoc q[uo]d ... eius opinio C. quibus ex ca. infa-
mie. l. vnum / vel si dicat aliqui l[...] si te ad frug[em]
melioris vite conuertis vel statum tuum in melius reformaueris
et similia C. et. Interlocutio / Item et multis alijs modis
infamia fa[cti] irrogatur et talis infamia multipliciter operatur
effectum / Nam repellit a dignitatibus j. de postulando. Item
dicto[...] / quia personis vilibus et indignis dignitatis porte
pate[re] non debent. ut i. et j. de reg. iur. infamibus. li. vj.
et C. de infa. l. vna. li. x. Item repellit a testimonio
j. e. testium. Item depellit a denunciatione j. de accu. Inq=
sitionis infi. Item induuat querela inofficiosi testamenti. contra
testamentum fratris si infamis heres a fratre fuit institutus. et potest
rumpi testamentum C. de in of. t. fratres. Sed talis a iudicando
sim. p. non repellitur iij. q. vij. q. ex preiudicio. Infamia | Infamia iuris
iuris contrahitur ipso facto / aut iure quando pene ipso facto cum
imperator aliquem militi insignia aufert ignominiose / et illud
in consilium mittat eo ipso fit infamis ff. de his qui
non infa. qui ait. q. ignominiose. Alia que pene inflicte
contra aliquem procedente / vel melius quando pene et debiti
declarati per sententiam alia per sententiam ipso facto / ut si quis habeat
simul duas vxores. C. de biga. imp. in prin. / vel si quis
binas simul sponsas premis[it] vel saluti[s] ~~cure~~ iudicio cur[i]e
ff. de his non infa. l. i. et l. quid ergo / vel si quis
veniat contra transactionem iurando firmatam. C. de transact.
Si quis maior. l. Item qui exercet ipsum foenus et
illicite exigit vsuras vsurarum iij. q. vij. q. porro. Sed quando
pene infligitur infamia iuris. cum quis publice furtum
committens captus a videntibus ducitur ad iudicem qui
audito maleficio dixit fustigate eum quod factum est.

C quibus exceptus · infa · uero fustibus · alis si tam non pedere fustigaret non esset infamis ff · de hijs qui no · infa · ictus fustium Pena infamia iuris irrogatur ut in criminibus publicis / et dicuntur publica crimina · eo quia de populo quilibet de populo ad eorum persecutionem admittitur ut est crimen lese maiestatis / heresis / symonie · i · de symo · ma tanta / et alia crimina de quibus habetur inst · de pu · iud · / Unde quilibet condempnatus a iudice ordinario uel dele · in talibus criminibus est infamis infamia iuris · ff · de pu · iud · infamie / Secus si ab arbitro quia sententia arbitri non infamat ff de hijs qui no · infa · quid ergo et · compromisso / · Item pena in priuatis criminibus et famosis infamia iuris irrogatur · et sunt septem quorum quatuor hijs uersibus continentur Iudex dampnatos infames reddit ubique Quod ui diripitur infamia furti doli que · hec probantur ff de hijs qui no infa · l · i · / Tercius est tam mulier alicui fingat se pregnantem viro mortuo / et nomine uentris calumpniose petit se mitti in possessionem bonorum viri defuncti que fraude detecta condempnatur ad restitutionem bonorum ipsorum ff · de hijs qui · no infa · notatur · / Item infligitur pena infamie quatuor accionibus descendentibus ex quatuor contractibus qui in hijs uersibus continentur · Acto mandati tutele depositi que · Directa seu pro socio tamen detur utrique · hec probatur · ff de hijs qui no · infa l · i / et dicitur directa quia ibi agitur tam de perfidia quam de talacio · ideo infamat · ar · ff · de hijs qui no infa · l · furti et · mandati / Sed contraria actio non infamat quia ibi tamen de talacio agitur ut in · l · furti et · ult · /
Omnibus istis modis et alijs similibus quibus iuris infamia

interrogatur repellitur iudex infamis et testis. Item ipso iure
est infamis qui hereticis impendit consilium auxilium vel
favorem, i. de heret. Si adversus et qui rescriptum vel
privilegium principis astute vel maliciose interpretatur C. de
leg. l. ii. Fortuna requiritur videlicet utrum sit egenus — ffortuna.
vel locuples iiii q. iii. Item in criminali v. Si testes.
Item fides quia infidelis contra fidelem non admittitur — ffides.
ii q. vii. Si heretici et c. non potest et xxiiii q. iii supra pietas
Item nobilitas et dignitas testium debet attendi quia numerus
in testibus non prevalet semper, i. e. In nostra et iiii q. iii.
§ Si testes et duobus § sequentibus. In causa non propria
nullus recipitur in testimonium C. e. Omnibus. Item testes
esse non potest in causa appellationis procurator appellantis nec
ille qui fuit advocatus eius in iudicio priori, i. e. Romana
li. vi. et arg. C. de assess. l. Nemo inssi. Item iudex
vel assessor in eadem causa in qua fuit iudex vel assessor
testis esse non potest. Debet ii q. vi. Statuendum et potest iudex
audita causa in omni ut ferat testimonium, i. e. Dilecto et
iiii q. iii § Item in criminali. Item pater et filius vel duo
fratres possunt esse testes in eodem testamento contra q. iii § Item
in criminali v. Item pater. Duo testes ad minus requiruntur — Quot non testes sufficiunt
in omni causa, i. e. Licet i. et ii. et iiii q. iii. § Item v.
numerus et ff. e. Ubi numerus. Fallit in novem casibus: Primus — .1.
est in deposita pecunia ubi requiruntur tres testes in aut.
de instrumentorum cautela § Si quis igitur coll. vi. Secundus — .2.
in purgatione diaconi ubi requiruntur tres testes ii q.
iiii. Si lima. Tertius in contractu qui excedit libram — .3.
auri ubi requiruntur quinque testes in aut. si certa pe.

4 Sꝫ nõ notorie / Quartus tũ quis obligatus erat alteri
in scriptis ꝛ 𝔰 solvit ꝛ alt adhuc petit pecuniã ꝛ vlt
pbare solucõm p testes 𝔡 quos requirũt. ff. ℘o. C. c.
5 testam ꝛ aut rogat / Quintus i codicillis ꝛ ꝺ donacõe
tã mortis ubi quos requirũt C. de dona. cã mor. l.
ult. ꝛ C. de codicill. l. ult / Codicillus ē scriptura i qua
testator exprimit voluntatẽ suam sine viorꝫ solepnitate
6 ysid. v. / Sextus i testis ubi requirũt vii testes C.
qui testi. fa. po. hac consultissima ꝛ C. c. Si unus dic
7 ut i. de testis. c. quali. / Septimus i purgacõe pbri
ubi requirũt vii compurgatores ii. q. vii. Si lima //
8 Octavus ꝺ purgacõne epi ubi requirũt xii ut ii. q.
v. Omnibus insi. / dehis duobꝫ dic ut i. de pur. can.
9 c. quot debent / Nonus quia epc cardinalis nõ debꝫ
condẽpnari nisi a lxxii testibus / pbr cardinalis cũ lxiiii
dyaconus cardinalis nisi cũ xxviii / Subdyaconus car-
dinalis ꝛ inferiores nisi cũ vii ut ii q. iiii. pbsul. ꝛ c. se.
Item testio unius tm̃ quãtacũq; pfulgeat dignitate
nullus dꝫ condẽpnari i. c. lꝫ. i. ꝛ. ii. ymo sũt duo vel ...
Unus testis sufficit
vel plures ut dictum est in c. pcedenti / fallit i quibusdam casibꝫ
1 i quibus unus testis sufficit / Primus ē i clico qui pbat
se percussum primo teste ar. i. de testi. c. pvenit. ii //
Secundus tũ dubitat de publico instro. solus tabellio facit
2 fidem C. ad l. cor. de fal. Si quis de curia / Tercius
3 i cã denunciacõnis in qua sufficit unus testis cũ pso
4 principali i. c. cum in qua / Quartus ppter copiam pbois
tradit uni testi cã iuramento alti pti delato. C. de prin.
5 epõ dispensacõne / Quintus tũ dubitat an aliquis
defunctus sit excõicatus xxiiii q. ii. qui recedit ꝛ c.

sequi / Sextus cum dubitatur an aliquis sit baptisatus .6.
de consecratione di. iiij. cum itaque / Septimus cum dubitatur an ecclesia .7.
sit consecrata de consecratione di. 1. Solempnitates / Octauus .8.
cum dubitatur an aliquis egerit penitentiam sufficit solus sa-
cerdos j. de sy. venies / Nonus cum probat quis et .9.
pro iuramento tamen sue absentie xxxi. q. 1. In tua insi-
nuatione de presumptione compsimatde / Decimus cum agitur ad .10.
matrimonium impediendum j. e. cum pro eo et j. de spo. preca-
ri / Undecimus in muliere volente nubere incognita .11.
veritate mortis mariti parere perfecti que si habeat
unum testem illi soli credendum est c. de repud. l.
Et hodie et j. de spo. In presentia / Recipi debent testes
cum iuramento j. e. fraternitatis quia nullius testio quantumcumque
religiosus constat si non iuratus deposuit in alterius
preiudicium et credi j. e. nuper. nisi forsitan a parte remittatur
adversa j. e. tuis et c. / Forma vero secundum quam debent
iurare talis est Iurabunt enim quod dicent totam veritatem
iudici vel cui commisit quam noverint de re illa super qua
iurant iii. q. ix. hortamur et in aut. e. § 1. / Item
quod nulla inserant falsitatem xi. q. iii. nulla et iii. q. ix.
pura / Item quod pro utraque parte dicent veritatem quam sciunt
xxxiii. q. v. non sine / Item quod dicent omnem veritatem sive
interrogati fuerint sive non ar. i. de accu. cum dilectus //
Item quod nec prece nec timore vel odio sive pro aliquo comodo
testimonium dicent j. e. quoniam et c. licet § testes / Additur
de facto iii. quod dictum suum tenebit occultum usque ad tempus
publicationis iii. q. iii. § item de criminali v. / Item quod
fle. et de hoc in spe. de testi § sequitur / et parte adversa

pnte debent iurare si noluit venire admonitus / z potuit
alis eo absente recipi pnt / z valet ac si pns fuisset
j. c. In nomine / z dic ut s. ut lite no ct. ptota / z
pq iurametu pstitu debent examinari sigillatim / z
i secreto. j. c. venali. z C. c. nullu. z j. de actar.
Inquisitionis q. 1 / z hic firmatur. exo. daniel qui
secreto z sigillatu examinavit illos falsos sacerdotes
qui tulerant falsu testimoniu contra susanna / ¶ pone
q° q pluries sunt iudices z unus solus recepit testes nuq
suffitit. host. dicit q no / ar. j. c. eo tam. z s. de pbat
q° quid / ¶ Sed pone q testis deponit z tabellio scripsit
talis testis iuratus talia dicit / z alii postea sunt
pducti z scripsit q. idem dicebant q primus / nuquid
sufficiat ita scribere / host. dicit q no. ar. j. c. eo tam.
z j. de s. sig. nichil obstat / z e ratio. quia tabellio
forte male intellexit aliqua ex quibus iudex suu
q° animu informasset / ¶ Sed pone q actor agebat
rei venditione. pduxit testes ad pbadu q erat dns
z testes iurati dicut q. actor e dns / z q possedit p
xl. an. nuquid istud sufficiat ad pbadu q sit dns
Immo. z ho. dicunt / q no / quia diu sit de iure z
ideo ipo pnt pbari. ff. de rei ven. In re aco /
q° ¶ Sed quid si testes dicat / q actor sit quasi dns et
pacifice possedit p xl. an. nuquid sufficiat / dicit Immo
q sit ar. C. de pscrip. xxx. uel xl. an. Si qs emptois.
q° ¶ Item pone q quidam testes deposuerunt z postea iu-
raverunt omnia que deposuerunt esse vera nuquid sufficiat
vi. q no j. c. de testibus. ibi. tempe quo deponent

no iurati / Ho. dicit contrarium / quia ea que concludi sunt
inesse videntur ff. Si c. pe. lecta ɔ auditorio q. dicebat
Bot. q. z Bar. Bx. i ɔone sua que incipit ab inductis
quorum dicta magis vera apparebat. W. in spe. e. t. § seq.
opi^es recitat ꝫ nichil apparebat / Sed quid si testis .q̄o.
porrepit dicta sua ɔcedula z iuravit omnia ibi ɔ-
tenta esse vera numquid sufficit / Bot. tenz q fit si loqui
no pt valet als no de hoc no. bo. e. c. cont. me vide.
ꝟ. quid de muto / Ho. dicit q p examinatorum ul als melius
pt de veritate appere ar. j. de testi. co. c. ij. z ff. e. l. in
ꝟ. tu magis scire potes / Item quid si quis iuravit .q̄o.
q no ferret testimonium amico contra quendam z postea tulit
iustum testimonium numquid incidit in periurium / Dic q no ar.
j. e. Juravit / vel scia oppressum. j. de his que fi.
a ma. p. e. c. i. / Sed si iudex sunt datus ad recipiendum .q̄o.
testes numquid debebit admittere alios testes ad rep-
bandum illos / Host. dicit q no ff. ma. Si diligenter
z s. de rescript. cum dilectus / Item examinari debent
diligenter de singulis circumstantiis inquirendo prudenter
de causis videlicet loco / tempore / auditu / visu / scia / credulitate
caveat s' tamen advocatus ab ista generali interrogatione q
fit p quosdam advocatos utrum credat vel sciat / z c. dicta
delenda / de hoc vide de accusationibus inquisi fama z
certitudine. j. c. cum tam / Nam iudex districtus de omnibus
istis z aliis p que possit melius veritatem pscrutari de
interrogare als no possumus admittere pueritie propinquum
vim occidit / Si cum discordat sunt de loco vel tempore no valet
eorum dictum. in q. no. nichil / de tempore tamen distinguit Host.

Loco
Tpe
Visu
Auditu
Scia
Credulitate

Aut scdm est iterabile et tunc tempus non viciat testim
Aut non est itabile et tunc non valet testim ut de homicidio
ar. pdic. c. nichilo(minus). Sed nunquid hora viciat
testim. distinguitur aut scdm potuit tunc durac(ione) et tunc
non viciat. Si non potuit tunc durac(ione) viciat. ar. iij.
q. iij. Si testes. pret intelligas quod de quali(tate) temporis debeat
testis interrogari nisi esset suspectus. iij. q. iij. c. Item
in testibus considerandum est. Sed cum testis suspectus
presumitur quibuscumque modis. pt inquirenda est veritas. ar.
xxx. q. v. Iudicantem et xxxv. q. vi. Sane et c. de
eo. Is apud quem. Cum non agitur de impedimento
matrimonii scilicet de consanguinitate vel affinitate testes prestare
iuramentum duo scilicet audicionis et credulitatis. debent enim
iurare se a maioribus audivisse et credere ita esse
et quod viderunt aliquos in gradibus constitutos. j. e. quod.
et c. licet ex ipsis. De forma iurandi super inquisitione
facienda dic. j. de accu. c. Sequitur vide v. Si compositio.
Pena falsi testis est triplex ut dic. j. de crimine falsi
c. commicit. Producendi sunt testes (tactis) in causa principali pg
lit. gt. S. ut lite non gt. c. i. et ij et c. q. pterea nisi in
casibus positis ibidem. Produci possunt testes usque ad
terciam producionem. j. e. in causis et melius h. de dilacione ita
quod in una dilacione possit plures producere testes qualibet
die dilacionis hodie unum et cras alium et sic adultimam
diem dilacionis. Host. dicit et melius quod non possunt quilibet
die produci sed certa die simul produci debent. finita prima
dilacione certa causa allegata iudex dabit secundam et
terciam dilacionem sed quartam non dabit nisi cum iur(amento)
solempniter. j. e. in causis. que causa est quia iurabit qui

cam petit q no pse nec palud testificata sstrapit ul sue
ptutatis / nec p dolu / aut arte aliquid quarta pductom
expostat / Sed quia quos desiderat denouo pduce pub
hte nequit · i · e · ultra tciaz / z in aut · et q qz vo coll
vn / z hoc intellige antq renutiat pductoi testiu / quia
postea no posset audiri · i · e · de testibus insi / nc dada
e ssz quarta pducto si sed iudex vidit denegaudu ut
effrenatam testiu multitudine qpestat · i · e · significauit
z ultra pl · dr effrenata multitudo testiu · i · e · tud tam
/ ub pos · considat scdm tacaz magnitudine z qualitate pso
si · B · ymo scdm ex eadem causa posse denegare scdam et
tcaz dudo i pma dilacoe · sufficiente testes pduxit · ar ·
i · e · de testibus insi / Ez si qrta dilacio no dr · cessante
effrenata multitudine appelo · ppt hc emissa tenet · i · e ·
significaverit / Pone q iudex dedit dilacom tciu :quo·
mesiu ul duoz ad pducendu pmos testes totidem ad
pduced scdos / z totide ad tcios · inquid hoc pt facere ·
dicunt / sed vx · quia indistincte dicit · i · e · ultra / Ideo ad
arbitriu iudicis est recurrendu · B · de of · dele · de caus
dicit p · q a lege dant tres meses · ad pducendu testes
de pvincia / z extra pvincia sex meses / qui sut ultra
mare noue meses · ut dcm est · B · de dilac · q Ita dant ·
Vnde iudex no dz excede in dilacionibus dandis mz · a
lege constitutu / Sed dz dare vnu mese ad pducendu
pmos testes / z aliud ad pduced scdos / z aliud ad tcios ·
z hoc si sunt i pvincia / z sic de aliis suo modo · z sic
faciedo no excedit mz aute constitutu · y · q · iii · q ·
Sepcionu / z hoc e qd dicit lex · q pcurator causa · vltra

vna dilacōnj scda dilacō dari nō dz · loquid de dilacōe ut
nō leg̃ ff. de fer. l. ult. Sic intellige j · e ultra // Si
ergo produxi testes i pncipali / et tu excipias cont̃ psōs
illorꝫ licebit tibi pducere testes ad pbacōnj mecorū
et eodemodo michi licebit excipe cont̃ tuos / et alios
pduce ad rep̃bādū psonas tuorꝫ · quia michi aiit̃ conditur
defende testes meos · j · de fi · licet helj / et eciā cōfirmac̃
in · q · iij · de iudicijs · Sed ultius tibi nō licebit repbac̃
meos quia tūc quarti pducent̃ cont̃ tuos / et quintos
licet p qui pduce cont̃ quartos · et sic infinitū · j · e
lz · ij · et c · dilcis · Sed si ego / et tu produxim⁹ testes ·
i pncipali licebit tibi obicē i psonas meorꝫ et michi
i psonas tuorꝫ et sic cuilibet nrm̃ licebit pduce tuos
ad defensionē illorꝫ quos i pncipali produxit / et ad rep-
bacōnj illorꝫ qui pducti sunt ad repbandū suos · Sed
omnia crimīa et alia que obiciunt̃ contra testes specificari
et qui ultiō repbat debet iurar̃ qd ad hoc ex malicia
nō pcedit · j · e · pnciū li · vj · Et tales excepcōes i tps
disputacōis debent reservari quia nō expedit testes
repbare tali modo donec constet an contra eū de-
posuerint aut possit repbac̃ testes p⁹ apturas testiū
p testacōne pmissa ante aptura · j · e pnciū · et j · de
excep denique / et j de fi lic · helj / et c · pterea et postq
ptestatus fuit se velle psonas testiū post publicacōnj
deposicōnū repelle si quid p eo dixit de facili nō
credet̃ · j · e · pnciū insi · insi habito respectū ad qualitate
psone illius testis utpote quia ita honestus ut nulla
suspicio sit contra ipm̄ · qd aliquid dicat timore alicui⁹

cuius tunc credit ei. Si vero sit suspecta persona ut timore
illo presumptio sit contra ipsum tunc de facili non creditur ei
sicut aliis admirabilis. Sed ille qui produxit testes contra
personas eorum dicere non potest nec in sua causa nec in alia
nisi ex noua causa. Sed in dicta eorum bene potest dicere quia
sibi ipsis in serie sui testimonii contradicunt siue pro producenti
sint vel econtra siue contra se in alia iii. q. iii. c. Si quis
testibus. et est ratio quia cum produco testem personam eius
approbo et ideo contra personam eius dicere non possum et ideo si
approbo illud prime teneor recipere contra me. prima di. c. Si
Romanorum. Sed quid sit dictum ignoro. vel dicta testium dicere
possum si video quod contradicat sibi ipsi vel aliis testibus
meis vel si fiat perdurtatio de quibus debent testes inter-
rogari dictum c. de e. c. Examinari. Item utrum cognoscat
personas litigantium a quibus et contra quos inducuntur alias
non valet quod possint congrue testificari. ar. in aut. e. c. i.
et in aut. de fide instr. circa prin. c. Si quis igitur. Item
iudex debet querere causam scientie sue. quam si non reddiderit
testis non valebit dictum eius iiii. q. iii. c. Sola et
xxxiiii. q. iii. c. Si hec. et in aut. e. c. licet. Sed si iudex
non querat et testis simpliciter dicat se scire valebit. ut de
re iud. sicut. Item an testis sit inimicus alteri parti iiii.
q. iii. c. testium quia tunc non posset esse testis. ut de accu-
sationibus c. ex parte at de hoc vide. ut e. eodem tamen in iiii. glo. Sed
nunquid testis tenetur reddere an sit criminosus periurus vel
talis qui non possit testificari dicat B. quod sic quia iste
sunt circumstantie de quibus queritur ff. e. l. iii. et iii. q. iii. c.
Si testes. Item si testis verbum ambiguum dicat pro eo est.

interpretandum et contra eum qui produxit quia qui probat
clare et apte debet probare. C. de probat. In pntia et c. ex
litteris et j. e. ad tu. vel pt qui absens deposuit audiri
item examinari j. e. ad clamor. causa pq aptiora exposs
sio pt querere interpretationem dicti sui a teste et proprium
interrogare quis intellectus fuit ff. de intr. act. ubicumque et
ppp q. v. Judicatum Sed ad petitionem partis non debet hoc
facere. Sed numquid iudex pt item testes producere partibus
invitis. host. dicit quod sic j. e. In nostra et c. licet
Ad concordantiam reduci debent testes ad invicem contrarii
si fieri pt j. e. cum tu et sequenda sunt omnia testimonia
si fieri pt. iiij q. iij. Si testes. Si vero hoc fieri non
pt distinguitur aut unus contradicit pluribus aut sibi ipsi
aut plures pluribus Si unus contradicit sibi eius depositio
non valet iij q. ix. puta pppm q. vij. quod autem et j.
de ap. sollicitudine et C. de prob. licet insi in contimenti
correxit dictum suum quia ex intervallo non possit j. t.
pro. presens. Idem est si testis pro parte dicit falsum ut in
nullo valeat. ro. di. si ad sacras et iiij q. iij. Si qui
fecit et C. de eo qui poss. cum ecclesia Si vero unus testis
contradicit pluribus talis contrarietas non nocet. quia dictum
unius testis nichil probat pppm q. ij. admonere et j. e. veniens
et c. licet insi forte contradicit pluribus testibus cum quibus
scriptus est in aliquo instrumento 4. quod. te api. l. i insi Si
aut plures contradicunt pluribus testibus. si omnes sunt
ex eadem parte. dicunt quidam quod non valet arg. C. de probat.
lic. et j. de fide instr. Impretatori v. di. quod sive ex eadem
parte sive ex diversa testes testibus contradicunt iudex primo

concordabit illa contrarietate si pt. ar. i. e. tit. in ii. de pe. di.
i. periculose i. de h. sig nichil obstat ii. h. de consuetu. tit.
dilectus nisi manifesta sit contractas quia tunc valet
testium plurium nisi ex alia parte tanta sit dignitas ut mito
debeat preiudicare mio ii. e. iii. in cra nisi. vel nisi consilidra
loquntur ii. plurica probent iii. q. iii. c. Si testes ii. h.
de prob. lic. ita nisi. Pone quod actor produxit quatuor
testes duo probarunt pro ipso ii. duo contra ipsum nichil
vr. probasse sua intentionem videtur quod non. h. de prob. lic. quia
in ostendendo litibus parem vim habent obtinet testes et
instra Sed si proferat diversa instra non probat ergo nec
per testes. i. de fide instr. Imputari et C. de fide instr.
In contrarium ho. ii. hug. dicunt contrarium ff. e. h. mus
ii. i. e. lic. nec obstat contraria quia sibi debet imputari
qui diversa instra protulit tunc hoc potuit providere Sed
non est sic in testibus quia non potuit divinare quid
dicerent ar. i. ut et hus. t. vno. Si testes ex utraque
parte sunt pares omnino pro reo proferenda sententia h. de prob. ex
litis ii. i. de fide instr. Int dil. nisi. Insi quatuor causis
in tam liberali matrimoniali de dote ii. de testa. ff. de re. iudi.
Int pares ii. i. de re. iudi. t. ult. h. de prob. ex litis ii. ff. de
in off. testi. Si prob. si aut neuter possidet sed uterque petit tam
ab alio si probatores sunt hinc inde pares si pt res
dividatur ar. i. de prsup. afferte Si res est indivisibilis
naturaliter ut homo equus ii. silia pt iudex estimationem cui volt
ar. i. de proch. Si ex. ii. de iur pa. tit. aut ab dirimatur
sorte xxvi. q. ii. Sors ii. ff. de iud. Si tam ambo Si vo

testes iam inducti sunt ad probandum aliquem articulum, et alii
post modum interrogandum inducantur, indirecte stat hic. ff. e. ex
tenore, et c. hiis. Sed hoc intellige verum quando secundo sunt plures
et meliores, quia si equales sunt, minus recurratur ad dignitatem
ff. e. In nostra, nisi ubi de hoc in prima glo. alias stat contrarium
quia subornationes possunt potius in secundis quam in primis. Sed
si singuli testes sunt in testimoniis suis singulares, non valet
ff. de eccl. edi. cum dilectus. In genesi, et c. bone. ¶ Post
publicationem non debent testes interrogari ad petitionem partis
nisi ab initio per illos postulasset interrogari, et id maliciose
vel negligenter non fuit permissum. ff. e. preterea, quia timetur
subornatio testium post publicationem, in aut. e. § quia vero
ff. e. fraternitatis, et ex quo sunt publicate attestationes non
possunt postea etiam alii testes super eisdem articulis induci
ff. c. de testibus, et c. Intimavit. Sed super novis pendentibus
exceptionibus et que ex illis oriuntur, ff. de fi. instr. cum Jo
hannes possunt produci, quia publicatis attestationibus in
principali causa potest obici peremptoria et probari e. de exceptione.
Si quidem, et e. de pro. exceptionibus. Novus enim articulus est
exceptio peremptoria et ideo potest probari post attestationes
principalis cause, et etiam in causa appellationis ff. e. ex tenore
et c. fraternitatis et ff. de do. et con. fine et ff. de fide instr.
cum Johannes et c. de te. ap. per hanc. Ut si obiciatur ~~exceptio~~
prescriptio vel pactum de non petendo vel res iudicata, et
possunt etiam probari ante apertas attestationes ff. e. de testibus.
Sed stultus est qui probet peremptoriam exceptionem antequam
sciat si adversarius probavit suam intentionem, ad probandum possit
post publicationem, cum sit alius articulus ut dictum est.

sicut de inteste qui reprobatur post et postquam publicationem eo quod ..
dixit · S · de prob. lic. i. e. Series | dummodo iuramento quod ad
hoc ex malicia non procedat uel ante publicationem fuit
protestatus uel potest docere quod post publicationem didicerit
i. e. prouid. Hec sunt que contra testibus obiici ut a
testimonio repellantur videlicet quod omnes et singuli fuit et erant
tempore sue depositionis male fame et leuis oppinionis et vite
suspecte. Item quia sunt infames infamia canonica uel
ciuili. Item quia sunt periuri et in tali casu sunt de
periurio conuicti. Item adulteri fornicatores. Item pauperes
et propter paupertatem suspecti. Item inimici capitales. Item quod
tunc sunt amici alterius quod tamen illud reputatur presumitur et
specialem. Item quod precio corrupti falsum tulerunt testimonium et aliud
non probant · S · de proba · licet ff · de abse · a libere patri. de
l. honori. i. e. testium et i. de except. denique. iii. q. i.
Infamis i. de sy. pertrahis iiii. q. iii. Item de criminali. C.
exceptionibus tamen inimice resp. Insuper i. e. ex tenore et
c. Series et ff. e. l. pouitta. C. de gratis et quint. sti.
optimam et vi. q. i. infames. Item dono casu except.
dilatoria probari potest post publicationem et etiam postquam sententiam
aut solutionem · si excepto exceptationis i. de excep. pia li. vi.

Et non tres casus in quibus testes publicis attestationibus non recipiuntur super eodem articulo videlicet si renunciatum est. Et suspectis probatis fecerit sit et si publicatio sit facta i. e. de testibus insi. et hic intelligere ad idem
c. modus agendi quia factus de si aliomodo agatur
imparte si prima agatur per denunciationem et postquam agatur per
accusationem i. e. veniens et c. tunc in tua uel si inter alias

psonas agat. ι e. costitutis. ¶ Ite attestacoes et acta
in vno iudicio recepta valent in alio int easd per-
sonas in aut. c. q. quod v. mlte coll. vi. ι e. tam et c.
costitutis et attestacoes recepte coram arbitris valet
coram alijs iudicibus ι e. pncta et c. e. l. ale iudex
eum adquem ca defertur et hec omnia acta prioris iudicij
S. de pb. quod. et c. ult. Et si testes apud primum iudicem
publicati no sunt. adhuc alij pnt induci ι e. cum tam
q. noletes et c. costitutis. Et qui testes ponit debet
eis mercedem expensas ministrare. in. q. iij. venties et c.
placuit et S. de resp. Statutum q. pferendo li. vi.
¶ Nota quod quamvis testes no fuerint rogati ut interessent
contractui tamen admittuntur. iiij. q. iij. q. Ite criminali v. Ite
adfirt prim. q. ij. quasi || fallit in tribus ¶ Primo si
debitum in scriptura sit contractum et plato solucionis pferatur per
testes qui ad hoc rogati fuerint ut phibeat testimonium pro
solucione facienda aut pmemoria seu alicui in sete solucionis
et pfessione eius qui pecunias accepit alias no valet
in. q. vo. q. de hys ¶ Secundo est in testimonio debet esse
rogati alias no valet. c. e. aut. Rogati ¶ Tercio in
diuorcio ff. de diuorc. nullum

De testibus cogendis

Dictum est de testibus Sed quia testium officium est
publicum et ad testimonium ferendum quique inviti coguntur
Ideo videndum est quod cogendi sunt. quales et in quibus
cais. In ca eum ciuili v. alie voltas hrd no pt indi-
stincte sunt compellendi cum clerici quia laici ne vitas
occultent de hac materia vide ι e. dilecturum in p. glo.
prim. q. n. quasi et c. e. l. Ibi quod quia mortalit
peccat qui veritatem occultant xi. q. iij. qs qs. Ite c.

i ca matrimoniali j e c i · z c · accedit z c · preterea · de mediatoribus symonie dic ut j · de testibus c · i · li · vj · de
presentis distingue · aut utraque pars volt z tunc admittuntur
z compelluntur · aut neutra z tunc nec admittuntur nec compelluntur
aut altera volt tantum z tunc admittuntur sed non compelluntur · Si non
veritas possit per alios haberi nec sunt cogendi ad casus vero
non esset tunc pretium · quia sic etiam invenitur hoc concessum
xxxij · q · ij · ne quis arbitretur · z c · faciat · Vnde monitione
premissa indistincte compelli debent testes per censuram vel
censuram ecclesiasticam z eos impedientes · et quando veritas per
alios liquere non potest · j e c i · z ij · z c · dilectorum z c ·
de testi · tamen licet · z eo ipso quod testis non volt ferre testimonium
admonitus presumitur contra eum quod malitiose hoc faciat timore
adverse partis vel gratia seu odio · j · e · c · i · z · c · testium z c
cum est notarius · cum duobus sequentibus Et ex hac presumptione
compellitur ar · c · qui maliciose non presentis li · vj · z si
constaret quod pars adversa impediret timore incutiendo debent
compensari · c · t · ppt · cum tamen · q · quod si forte · z c · constitutus
// Item compellendi sunt venire ad iudicem sub expensis producentis quod dic ut c · de testi · Statutum li · vj · per censuram
ecclesiasticam vel ad personam quam ad hoc miserit j · e · c · i ·
z ij · tenetur enim mittere personas ydoneas z discretas
ad recipiendum testes qui sunt valitudinarij z senes vel
debilitate confecti aut pauperes depressi ita quod non possunt
ad presentiam iudicis venire · c · de testi · Si qui testium vel
potest mittere ad iudicem loci ut eos recipiat z dicta eorum
sigillata sibi transmittat in aut · e · q · z quamquam · sicut
in multis collat · vij · z c · de fide instrumentorum · aut apud eloquentissimum

z ff. c. l. iij q. Ite dinus ¶ Item e de militerbz C. de ind'.
milites. li. xij. de hoc dictum est ibidem q. ult. infi. // In
criminibus enim licet testes possint adduci pribus non tamen
sunt compellendi. j. e. dilectorum z ar. C. e. Si quis z j. e.
pervenit z h est ratio quia ad infamiam alterius nemo
debet de facili prosilire quia testes detractores dicuntur vj. q.
1. j. ex merito z c. tribus c. sequentibus fallit hoc quando agitur de
fama electi vel de veritate. j. e. Super hiis z iudex ex officio
suo hoc facere debet propter publicam utilitatem ne persona indigna
ad apicem dignitatis promoveatur z hoc est speciale in ca
inquisitionis in qua non procedit nisi infamia precedente. j.
2. de sy li. z. heli. // Secundo fallit quando agitur de vitio falsitatis
ne talis falsitas remaneat impunita ex defectu testium
j. e. ad contra nuptias. z e illud speciale in crimine falsi z
proprie litteras pape in quibus multa specialia sunt. j. de crimine
3. falsi. ad falsariorum // Tertio quando iniuria facta est electo et
z contra agit ad interesse tamen non aut super iniuria. j. e. per-
venit ij. quia si de iniuria condempnaretur esset infamis. j.
de re iudi. ad te z ff. de hiis qui no. infa. athletas q. ult.
4. // Quarto quando iuramento est astrictus ut non deponat contra
aliquem debet compelli ad detegendum fraudem z calliditatem. j.
e. pervenit. i. z hoc in odium illius qui eum astrinxit quod
non deponeret contra ipsum // Quinto quando ad invicem aliqui
conspiraverunt licet sint iuramenti vinculo astricti compelluntur
ad conspirationem detegendam. j. e. c. ult. immo socius coniurationis
tenetur illam coniurationem manifestare. vj. q. j. § Si quis
de militibz infi. z hoc p. di. Si quis papa // z hec
sunt vera de iure canonico secundum statuta legis compelluntur
nisi in casibus in quibus specialiter non compelluntur propter

conexitate z illos casus habes in q. in q. Ite i cimali
v Ite leges host. dicit q i omnibus cogunt testes siue sit
cause pecuniarie ut dictum est siue matrimoniales. j. e. c.
j. z c. cetum siue criminales. j. e. ptotum z j. de iniuriis.
Admictam. n. nc obstat. j. e. dilectorum q intelligi e de criminibus
obiectis testibus ut a testimonio repellat ad hoc enim
no cogunt testes cum no querat decimis ad hoc ut
puiat, nam z si cont testem i modum exceptionis crime
pbat no patit penam ordinariam quia ad hoc no age-
bat S. de ord. cog. cum dilectus. j. de excep. c. j. ergo
ad pbationem criminis faciendam que sola infamia irrogat
no cogitur quis sed ad hoc ut puiat qs ul a pmotione
repellit cogit testis. j. e. Sr. hiis. S. t. pp. cum bone S.
de pfess cum sup pma. oppinio e cocior licet hec sit verior
host. dicit q in quali causa criminali testes sunt compellendi
exceptis tribus casibus. sed cum testi crime opponit ul pone
ul no coram iudice ecclesiastico agit ad penam satisfaccionis
z ille iudex statuit a plato. quia platus tamen satisfaccionis
indicare no pt. Ita intelligit Bar.

De fide Instrumentorum

Postquam visum e de illa spe pbationis q fit p
~~vocem~~ vocem viuam sed p testes. nunc videndum e de
ea que fit pvoce mortuam. sed de fide instrorum q dicor
e vox viua q mortua e aut e q. Si vo Unde
videndum e quid sit instrm put hic accipit. Quot
sunt spes instror. Et pt quid instra repsentur.
Instrm e scriptura ad alicuius rei pbationem facta. Instrm
tamen large dr quicquid causam ab iudice instruunt. siue
sint testes siue instra ff. e. l. j. z S. t. pp. puenit.

¶ et ff. de v. sig. notandum quod instrumentorum ¶ instrumentorum quatuor sunt genera, quedam dicuntur communia et publica ut illa que sunt in civitatibus prouinciarum vel possessionum vel in transactionibus seu in divisionibus et similibus et dividuntur talia instrumenta per alphabetum ita quod quilibet habeat proprium instrumentum et sunt danda utrique parti quando fiunt utilia et quod super hoc nota fuit j. e. ti. §. preterea et prius et debet deponi apud partem meliorem et famosiorem ff. familie herc. et si que sunt. ¶ Item instrumenta dicuntur quedam acta que fiunt iudicis auctoritate ut confessiones attestationes et similia que fiunt in iudicio et hec sunt utrique parti tradenda ut de exceptionibus quoniam contra. dic ut ibi. quod item quod. Unde respondeo et omnia acta cause confessiones et attestationes et quecumque acta sunt in iudicio parti prius exhiberi vel quando lege vel officio iudicis C. de eden. l. ij. et integraliter sunt exhibenda quia communia sunt C. de eden. non est nouum et l. ult. et j. e. ti. §. preterea. ¶ Item sunt instrumenta publica scilicet facta per manum publicam tamen sunt priuata quia non sunt communia nec ad utilitatem actoris vel rei sunt facta et non tenentur edere alter alteri quia quilibet apud se habet de iure suas probationes ut de exceptionibus c. j. et C. de eden. qui accusare debet si actor vel reus utitur aliquo instrumento pro illud aduersario edi debet sed dic et consule ne prestetur in fabricandi falsum j. e. accepimus et c. contingit et ff. de eden. l. j. § editiones nisi uellet alteram partem instrumentum redarguere de falso tunc integraliter edi debet C. de contrah. stipul. optimam et j. e. cum dilectus vel nisi ille qui ea habet requisitus ut ederet dixit se non usurum postea et tunc contra ea illa non potest uti ff de eden. l. j. ¶ Item

sunt scripta priuata que dicunt raciones ut illa que fiunt in Priuata
papiris et in libris huiusmodi tapsorum et operatoriorum et aliorum
negociatorum que sunt de hiis que traduntur aliis ab eis
et solvuntur et hec debent vero poni cod. ff. de eden. l. i. q.
rumes ¶ Item alia est scriptura autentica alia priuata
Autentica est que per manum publici uel pr(e)iudice cum trium
testium uel duorum adminus subscriptione uel testimonio facta
est in aut. e. q. licz infra coll. vi uel duorum virorum
honestorum C. de prob. cum gcia uel que habet sigillum autenticum
et ei creditur quamdiu contrarium non probatur. C. de probat. per
cessionem et xpi q. in curte / Item sigillum capituli C. de prob.
in et hoppin. di. Cunnomine infi / Item sigillum cuius
principis singularis cui creditur si hoc habet loci consuetudo
i. e. ad dilcionem / Item sigillum platorum C. de de. et gtu
vitate / Item sigillum vniuersitatis C. de penis quod in causis
/ Item sigillum ciuitatis ciuitatis seu collegii j de epcessi
pla. dilectam / Sed ad hoc ut sigillum faciat fidem debet
apparere caracteres et orbita ff. qui testi. fa pos. l. ad
testam. q. Signum et ar. j. e. per dilectos. q. Sz queritur pulchre
tio v. non cum dicatur litteras sigillare ubi nomine de est. ut
in l. ad testam. q. Si quis etiam testibus / et siquis
sigillum proprium non habet. alieno sigillo sigillare potest. C.
de testi. Si vnus. Sed hoc in littera est quod principium alias
suspecta habetur si ille aliud sigillum habeat j. de ap.
Signauit / ¶ Sed pone quod sigillum sit ruptum numquid qo.
faciat fidem. ho. dicit quod sic. nisi partes renunciauerint
C. e. contractus / ¶ Sed si est fractum numquid poterit testi qo.

adu[er]sario no[n] vocato / dic[itur] q[uod] no[n] quia forte reus soluit
et sic frustra c[um] instru[mentu]m pones eu[m] ff de pac[tis] l. iij
Sigillo v[er]o ignoto no[n] est standu[m] j. e. q[uo]d sup[er] hijs
/ Ite[m] s[cri]ptura qua[m] facit p[ri]uatus in p[rese]ncia testiu[m]
videt[ur] auctoritas si iurat qui de hoc deponu[n]t in aut.
e. §. ad quesita et C. qui po[tiores] in pig. hab[entur] Scripturas
/ Scripture auctenti[c]e e fides adhibenda j. e. c. 1. 2.
3 quia instra[menta] publica p[er]petua firmitate nitu[n]t[ur] ad
deposit[um] et comodu[m] utriusq[ue] p[ar]tis ar[gumentum] ho[rum] di. c. iij. 2. p[ar]t[e]
q. iij. Si quis decliat et C. e. In exceptionibus / Sed
exemplaribus no[n] credit[ur] j. e. c. 1. 2 C. de eden. aut.
Si quis i[n] aliquo. n[isi] ipsa exemplaria scripta et
publicata sint iudicis auctoritate C. de test. publica
2. j. e. c. ult. / Priuata v[er]o s[cri]ptura ab adu[er]sario s[cri]pta
ita q[uod] constat ub agnit[a]. dumodo cotrahentiu[m] s[ub]-
s[cri]ptione fulcita sit i[n] actione p[er]sonali robur obtinet
firmitat[is]. Sed i[n] reali actione ymo instru[mentu]m publice
confectu[m] p[re]ponit[ur] tali instro p[ri]uato / nisi p[ri]uatu[m] instru[mentu]m
h[ab]eat triu[m] ul amplius s[ub]s[cri]ptione[m] testiu[m]. C. qui
po. in pig. ha[bentur] / s[cri]pturas / p[ri]uata e[n]i[m] ualent i[n] p[re]iudiciu[m]
i[ll]o[rum] qui eas fecerunt C. de no[n] nu. p[e]c[unia] g[e]n[er]ale 2
ff de poi. pub[li]ca §. ult. Sed ad comodu[m] no[n]. C.
de p[ro]b. instra 2. l. r[ati]ones / / Ite[m] instra[menta] sunt cartas
inuente in quat[er]no tabellionis defuncti p[ossu]nt redigi
p[er] aliu[m] tabelliones i[n] forma publica ordinarij iudic[is]
auct[oritat]e. j. e. c. p[er]l[atum] Sed si tabellio viuit nulli alij
com[m]ittend[um] e[st] / s[ed] ipse p[er] se complere tenet[ur] in aut. de
tabell. coll. iiij. / / Ite[m] instra[menta] p[er]diti p[ossu]nt p[er] s[cri]ptura[m]

testium antequam sit renunciatum et conclusum in causa. i. e.
tit. dilat. et S. de of. ord. cos. l. vi. Nota quod paron Nota
vim obtinet testes et instrumenta in litibus consodidis 170
Et quicquid hz hoc locum contra iudicium ut in
contractibus | dicit p. quod hoc de facto in pactibus. Primus 1
est si res ecclesiastica fuit vendita pro q. n. hic ius
ubi omnes de ecclesia ubi maior pars de consentiet alienacioni
et subscribere. i. de his que fi. a pla. siu q. c. ad aplica
et p toto et pn. q. n. in conceptione. Secundus in 2
contractu emphiteotico C. de iure emph. l. i. et ii. 3
Tercius si res immobilis detur siue tradatur advocato
pro patrocinio. C. de suff. aduoc. l. i. Quartus si 4
confiteatur minor se esse maiorem cum iuramento non potest
postea probare se minorem nisi per instrumentum C. Si minor
se ma. dixerit ut si alterius. Quintus si pactistatur 5
in contractu quod fiat inde contractus C. e. scriptura
Sextus quando aliquis mittitur ad principem C. de ma. prin. 6
l. una. et S. de of. dele. cum in iure. Septimus quando 7
aliquis confitetur in scripto debitum non potest probare contrarium
nisi per instrumentum C. de nomi. pec. l. generaliter. Item est
si ille qui fecit inventarium vult negare illam rem
testatoris quam posuit in inventario C. arbi. tu. l. ult.
Octavus quando mulier confessa est se accepisse pecuniam 8
ut fideiubeat C. ad vell. antiqua. Item in 9
probacione census qui consuevit longum solvi et cuius
tempore a memoria hominum est remota. ff. de pb. census.
Item in appellacione facta ab aliquo gravamine ubi mello- 10
tutoria i. de ap. cordi. l. vi. Item in donacione q. 11

excedit quingentos aureos · ut · l · de donat · C · Rex / Item
in sua exceptionis et in requisitione subscripti ipsius exceptionis
l · de sen · ex · tit medicinal · li · vi · et si qui plures repiat
/ Item in pupillo · l · de pupil · porro · et · ff · de usufruct cult ·
/ Item in clito extraneo · l · pupi · di · extraneo · et l · de cler
non resid · frumtati / et · ff · de re · ord · eos · li · vi · alias
instrumentum per testes bene potest reprobari · l · c · tit · 10 · et · ff · de
prob · lectio / quia potius credendum est vive voci quam mor-
tue in aut · e · q · Si vero ¶ Ad intelligendum quod instrumentum
per testes reprobent distinguitur / aut idem testes qui scripti
sunt in instrumento inducuntur contra instrumentum / aut alii · Si ide
distinguitur / aut omnes aut duo aut unus / Si omnes
contra instrumentum deponunt non valet instrumentum · ff · de prob · lectio ·
ubi de hoc in textu glossa / de testi tit lectio et ff · quod ad
test · apr · l · 1 · / Si unus distinguitur / aut eo remoto
tot remanent quot sunt necessarii in testo · ubi sunt necessarii · vii
vel in codicill ubi sunt necessarii quinque · l · de testi · tit
exceptis non valet instrumentum · si sunt tantum vii in testo vel quinque in co-
dicill et septimus illorum contradicat quia non remanent
tot quot sunt necessarii · Si vero plures quam septem in testo vel
v · in codicill · sunt et unus contradicat ab pluribus dummodo
tot remaneat quot sunt necessarii · valet instrumentum ff · quod ad
test · apr · l · 1 / Si duo tantum contradicunt distinguitur / aut
producat ad probandum instrumentum falsum / et tunc sufficit eorum
probatio / et valet contra instrumentum · ro · di · Si ad factos / Et
ad dicendum si duo testes reprobent instrumentum qui scripti
sunt in eodem instrumento / ex quo omni reprobat quia forte
eo tempore quo dicitur confectum instrumentum probant alibi

esse patet ubi aliquos testes inscriptos ubi vnum de testibus pergunt
in aliis non est fides aliqua adhibenda in q. ijo. parum et ijo
di. Si ad sacros / nec obstat si dicatur quod pluries debeat fieri
reprobacio tamen auctoritas tabellionis faciat quod semper debeat
presumi pro testibus in instrumento scriptis / quia illud verum est quo
ad probacionem testium quod presumuntur testes ibi fuisse presentes
sed illa presumpcio per illos tollitur reprobatores / nam in hoc casu
viua vox preualet mortue in aut. de q. Si vero et § de
pro. tacio. Si alii qui non sunt scripti in instrumento inducuntur
contra instrumentum non sufficiunt duo nec tres / sed quatuor uel quinque
ad minus requiruntur / quia auctoritas tabellionis videtur equale
duobus testibus § de pro. quin contra / et instrumentum simile
duobus. ar. j. e. cum Iohannes / quia duo testes ad minus debent
esse subscripti / quia in ore duorum stat omne verbum. § de
testi. In omni. et c. licet / et sic pro pluribus honestiores debet
fieri talis reprobacio § de testi. Iuncta. Iudex tamen consi-
derabit naturam negocij et qualitatem. quia quedam melius
probantur per testes quam per instrumentum / quedam econtra per instrumentum quam
per testes ut arbitra et sententia et processus communis / ar. § de
pro. quin contra / Item considerabit factum utrum sit antiquum
uel propinquum in antiquis magis credendum est instrumentis / quia
memoria hominum labilis est / si sit nouum pocius testibus
creditur. ar. ff. de pro. Si arbiter. et l. celsus. et § de
pro. cum tam / quia testes consueuerunt fidem suam vacillare
ex temporis diuturnitate ff. ad car. l. iij. q. due. et ff. de
dap. infec. qui bona. q. ult. / Derogant scripture sibi
adinuicem contrarie sed tamen ab eodem producuntur. j. e. Imputari

quia contraria allegans non est audiendus j de ap. Solliciti[nd]
Secus si adversus quia tunc stat[ur] ei qui magis est suis subscriptione et qui dignior est C. de contrahen. stip. optimam insti
¶ Sed numquid est idem in testibus ab eadem parte productis dicunt
doctores quod non quia in testibus non potest providere quid
dicturi sint et ideo stabitur dignioribus sed instrumentum bene potuit
providere quod expediret magis producere j e. Imputari et si
Ideo sibi imputet qui minus diligens fuit nam vigilantibus
et non negligentibus iura subveniunt ff. ex quibus causis ma
iores etc. et ff. de eodem l. velut ¶ Reprobantur instrumenta
nisi contineat annos domini indictionem nomen principis die
et mensem in aut. ut nomen impera. docu. ppo. in pri. coll. v.
¶ Sed quid si procuratorium fuit scriptum sine data numquid
valet Host. dicit quod non quia per datam secundi procuratoris
revocatur primum Ideo si sub data scribetur nescietur quis esset
primus vel secundus ar. ff. de procur. Si pluribus et s. de
procur. non iuste ¶ Item si habuit literam sive mutacionem
prime figure j e. inter dil. c. iiij. et ff. de pb. Si cyrogra
phum licet tamen ubi sillabe mutacio obmissio vel subtractio
vicium non inducit nisi sensum immutaret j e. ex parte et
ff. de man. testo. quod habebat ¶ Item non debet instrumentum
fieri propter rasuram in loco non suspecto secundum j e. ex literis
dic. ut j. de cri. fal. c. Item in literis et c. ult. et s. de resp.
ad audiam. Secus in aliis instrumentis quia etiam error
scripture non impedit tamen iure. C. de testib. l. error
et l. ambiguitas et est ratio quia scriptura propter a multis
examinatur. Sed instrumentorum fides auctoritati tabellionis innititur
¶ Et si dubitetur de scriptura tabellionis debet fieri comparatio
scripturarum C. e. comparationes et in aut. c. c. Si vero. Salvo

tn q etas facit aliq dissilitudine sexu et ap/ no eni ita
scribit iuvenis et senex robustus et debilis. Ite eciā facit
talami et attramenti mutacō que variat eciā silitudinē
literaru ut aut. c. i pn. coll. v. De presumpcionibus.

Visum e de pbatone vera nūc videndu e de qi pbatōe
videlicz de psumpcoibus. Et pmo quid sit psumpcō
et quot sint eius spes et quibus psumpcoibz stet. et qbz
no. ¶ Presumpcō e alicuius facti dubii aliquotiēs semi-
plena aliquotiēs plena investigato. ¶ vel sic et meli9
presumpcio e rei dubie verisimilis coniectura. ¶ Pre-
sumpcōis tres sunt spes. Na alia e temeraria que
e repellenda. ii. q. i. pmo et vi. q. i. omes. et i. de scru.
ex inquisitoni q. in fi. Alia e pbabilis et h admitti
ad semiplena pbatom ut i c. inquisitōi. infi. et s. de
test. spot. Sollicite. Ite suffiat ad purgatom indicenda
ii. q. v. pbr. et i. de purg. ca. Si qs de gradu. ¶ Tercia
e violenta q sufficies reputat ad pnunciadu. i. c. afferte
ut cu aliquis visus fuit cu muliere nudus cu nuda
solus cu sola i eod lecto locis secretis et hois electi.
i. c. lit. et c. tuo. et xxxii. q. i. dixit dns. ¶ De ista
psumpcōe violēta distingwit9 na alia e iuris et canois
sive legis. alia hominis alia nate. alia facti. ¶ Pre-
sumpcō iuris et canois sive legis sive iuris et de iure qd
ide est. no recipit pbatom i contrariu ut lex psumat
mulierem dote stipulata sibi reddi que no est stipulata
et si quis vellet pbar contrariu no audiet. C. de rei
ux. act. l. un. § i. Similr i arrogato quia se intelle
stipulatu quarta pte bonorum arrogatoris si emancipaet
ff. de adopt. l. Si arrogatus. ¶ Ite si quis dedit fidem

Temeraria

Probabilis

Violenta

Iuris

Presumpcio: Temeraria; Probabilis; Violenta: Iuris; Hominis; Nature; Facti: Precedentis cum sequenti; Subsequentis cum preterita

mulieri de immo(dico) cohabitando et post secuta e(st) carnal(is) copula contra
istam presumptionem non admitti(tur) probatio. i. de spo(nsalibus) is qui fidem. ubi
dicitur in no(va) glo(sa). dic ut ibi q(uod) pone. et i. qui ma(trimonium) ac(cusare) p(ossunt).
presump(tionem) et i. de spon(sa) duorum. q(uod) p(ro)p(ter) et filius presumptio est pro l. q(ui) m(atrimonium)
Si quis clericorum et lxi. di. Sanitate et i. de iudeis. Ex ultramo
Cum enim lex presumit aliquid licet ficte et statuit super
presumptionem probatio non admittitur in contrarium ut in iuribus predictis.
Sed ubi ius presumit et non statuit bene admittitur probatio in contrarium
ut relinquatur ex(em)p(lo) aliquid propinquo presumitur relictum non contu-
meliae s(ed) p(ro)p(ter)e. nisi forte contrarium probaretur. i. de testib(us) Requisiti
q(uod). Si vero Similis presumptio e(st) xxxv. q. iii. ex ordinatione
et ff. de donat. int(er) vi(rum) et ux(orem). l. quintus. Idem e(st) si d(icitur) pre-
sumptionem iuris tantum ut si vir diu cohabitavit uxori presumitur
ab eo cognita xxxii. q. i. dixit dominus et xxxii. q. i. nec
aliqua. Sed contrarium bene admittitur probatio. C. de prob(ationibus) Profiteri
et ff. de proba(tionibus). Si chirographum. Item ius presumit quemlibet bonum
et ydoneum nisi probetur contrarium i. e. c. ult. et C. de servit(utibus)
c. uno lxxxxiii. di. Si quid fallit. C. de hiis qui ve-
niam etatis impe(traverunt). l. iii. et C. de prob(ationibus). l. ex persona. Item presumitur
quis bone fidei nisi probetur contra. C. qui mili(tare) non pos(sunt).
Supprimus li. xii. et C. de nom. per. aut contra qui
peccavit. Presumptio hominis e(st) cum presumitur contra aliquem
hominem propter mala fama. Sed contra hanc presumptionem bene
admittitur probatio. i. de spo(nsalibus). cum in tua. et de purg. can. cum
p(ro)p(ter). ii. q. v. presbiter. et c. Si mala. et i. e. cum in iuventute
et ff. q(uod) metus causa. non e(st) verisimile. Nature presumptio e(st)
ut cum exheredo meum filium presumitur contra me iniuste ex-
heredasse eum et hoc propter naturam et ideo heredes mei probare
tenentur q(uia) iuste exheredavi eum. C. de inof. test. aut

liceat pri / De quibus de causis debeat filius exhere-
ditari de. j. de testib. c. i. ¶ facti aut presumpto alia precedens
ita futurum ut si semel calumpniatus es me et iterum velis
me accusare presumitur modo te velle calumpniari ff. de accu-
sationibus c. huius idem iii q. ix placuit et c. Si accusator
et j e. mandata et c. scribam. Nam qui semel fuit malus
presumitur in iudicio semper malus nisi probetur contrarium j. de reg.
iur. Semel malus li. vi. vii. v. Timor de veri faciet V.
te ventura timeri Cras poterunt fieri turpia sicut heri
Et qui semel fuit excommunicatus presumitur ff excommunicatus n. ondat
nisi probet absolutionem j de cle. excom. preposuit / ¶ Idem est de
irritate j de apost. c. ult. et in dubio presumitur quis excommunicatus
j de sen. ex. cum desideris c. scdo / Et idem est ubi vertitur
periculum anime quod presumitur in deteriorem partem j. de sponsal. iuvenis
et xxxv q v. aliud hoc est verum in foro contentioso. sed in foro
anime presumitur quod nullus sit immemor sue salutis j q.
ult. Statuimus / Item ex peiores presumitur de minoribus
j. e. Studeas. xxxv q. v. qui viderit et l. di. Si quis
vii. v. Tu una pmores cognosces peiores. Alia V.
est sua subsequens ita petitam ut si aliqui fuit accusati adulterii
quod depellebat pretextu penitentie si postea se in
matrimonio coniunxerint manifeste presumitur facinus idem quod accusati
fuerunt ff. de adult. Si qui adulter et xxxvi q. ii
cum probellita / Omne enim male faciens prave presumitur
actum et econtra bonum recte presumitur actum ar. j e c. i
et vi. q. i. Si omnia ¶ Pone quod quidam miratus fuit q°
liberare aliam postea fuit liberatus nunquid presumitur quod
iste fecit presumitur quod sic videtur quod sit xxxvi di psalmista

Sed videt contra quia i criminali accusare debet esse pbones luce meridiana clariores C. de pb. l. ultia. 2 je lerud distingue aut iste qui nuatus fuit solitus erat pauti 2 tuc psumit tant eu aut no erat solitus 2 tuc no psumit ff. q me ca l metu ff. de re mil. no omnes q. a barbaris 2 n q 1 In pmis // Sed quid erit i dubio dicat ho. q index dz eu pone in qmbus ar j de depbito quire 2 ff. ad l. aquil. qui occidit // Item psumit quid no late in vicino quod sit in longinquo j e quosda 2 c. se 2 que i continenti fiunt psumit i esse S. de ele. officij // Ite qui tacet consentire psumit je Nove l m. di Di fuus 2 j de reg iur. qui tacet la. vj. Quod e ven qu p phibitom mea possu phibe qd fit 2 taceo tuc taciturnitas habet pro consensu Sz si p phibitom mea no possu phibe quod fit tuc no obest taciturnitas puta me invito potes vende re mea ff. de cohen. ep. ve. Rem alienam Sic vic distingue lex ff. de re iud Sepe pj q m qu 2 j de re iud. c. ple. hc tn fallit i casibz ff. de sue. ut p. Invitam ff. de furt. qui vas q vetatur ff. quibz mo pig. l. pp sol dic. q no vic. ff. de pon. filiusfam. q. Invita hon di c. ult. hoc pnm. di. c. n // Ite quod de uno negat de alio psumit qcedi pp v. di. Clis j e Nove // Pone q fur ut homicida fugiebat 2 iustitia seqbat eu 2 obviavit m iustitia in bivio 2 petyt an me vivit ne tal pviam illu 2 ego respondi no Iustitia ivit paliu viam 2 invenit eu qui suspensus fuit ut ocisus inquid in merito ppt hoc irri. vi q sic p. iura dicta host. dicit contra quia no invenitur oppositum ideo extende no debemus quia odia sunt

restringēda ff. de lib. lega. l. legaui ¶ Item absens
lime citatus p̄sumit contumax. si nō venit in q. vo-
decim9 . et h ex. di. ¶ Si forte ¶ Sed talis p̄sūpcō pt
eludi p alia p̄sūpcōem ff. de test. in int. l. diuus et j.
qui sit. sint le. transmisse et inde est q̄ p̄sūpcōem p̄bōm
et mi9 plena eludit̄ p̄sūpcō contraria. vnde p sacrz
vnī9 pt p̄bare se nō contumace quia violenta
p̄sūpcō eludit̄ p iuramentū p̄prij. v. q. iij. extraordinaria
et b. ar. j. q. mat. at. pos. cū in tua. et S de test. in int.
Colrib. et est fortiori p̄sūpcōni standū. j. e. afferte. Nō
semp ē standū p̄mo dcō. alicui9 si postea contrarium
dicat. scz in alio iudicio S de testi. cū in tua. et
scz contra iudm S. de p̄b. p tuas. et plurib9 reputat̄
j. e. litteras **De Iureiurando periurio et mendacio Rubrica**
Superius visū ē de p̄bōnibus. sz quia iusiurandū
quoqz succedit loco p̄bōnis. ideo de ipso ē videndū
et postea de periurio. et mendacio. Vnde videndū ē qd sit
iuramentū. et vnde dicit̄. quare fuit institutū. et utrum
sit licitū. quot sint eius spēs. que condiciones intelli-
gant̄. Quot modis iuramentū p̄git ī peiore exitū
de forma iurandi p̄standi p̄latis. Quis possit ī
iuramento dispēsare. Et de pena periurij ¶ Iuramentū
ē affirmacō vl negacō alicui9 rei. sacre rei attestacōne
firmata. Sacre rei ideo dr. quia nō licz iurare p
creaturas nō sacras. ut p capillū. celū. vl terram
j. e. et si xpē. hic p falsos deos. tn̄ si paganus iurat
p falsos deos loco iurandi recipit̄ p̄pt defectum maioris
xxij. q. j. mox. Alij alit̄ describunt ut cōp̄hendat
tam fidelis quam infidelis iuramentū sic. Iuramentū ē sacre
rei vl habite p sacra assercio. habite p sacra ponit̄

propter ydolum quod habet infidelis. ¶ Iuramentum dicit qui iurat
actum quia ostenditur iurat debet agere ut sic procedat ex corde sic
procedit ex ore. i. e. et si propter. ¶ Institutum fuit iuramentum
duplici de causa. Una fuit propter infirmitatem hominum de facili
Infirmitas dubitantium. cum enim aliquibus persuadetur quod eis est utile
et expediens et non credunt simplici verbo promittentis nobis
Idolatria iurare oportet q. i. non est ita ita et c. Ei potest. Alia
causa fuit propter vitandam ydolatriam quia melius est deo
exhibere quam demoniis oportet q. i. consideranda. Non iuramentum
licitum est. Alias apostolus non dixisset homines per maiorem
suum i. deum iurant et omnis controversie eorum ad con-
firmacionem finis est iuramentum. Et angelus quem vidit
Johannes in apocalypsi stare super mare et super terram levavit
manum suam ad celum et iuravit per viventem in secula seculorum.
Et christus legitur pluries dixisse in evangelio. Amen amen
dico vobis. Et apostolus iuravit cum dixit. Testis est michi
deus. et item. Cottidie morior propter gloriam vestram fratres quod
greca exemplaria et manifesta iuracionem ostendunt. Item
dominus legitur iurasse in veteri testamento. Iuravit dominus et non
penitebit. cum et similia. Iuravit dominus david veritatem. Et pre-
cepit in veteri testamento. Redde domino iuramenta tua. Ideo
cum veritas exigit pro re vera licita et honesta potest secure
iurari. quia iuramentum per se malum non est. cum sit confirmacio
veritatis. sed prohibetur ex causa. quia ex frequenti et incauta
iuracione periurium sepe contingit. sic in ecclesiastico legitur. Vir
multum iurans implebitur iniquitate. Quare ergo dicit dominus
in evangelio. Sit sermo vester est est non non. Ideo ut affirmacio et
negacio sic procedit ex ore sic procedat ex corde. Ex quo
hominum crescente malitia simplici affirmacioni vel negacioni
non creditur accepit quod amplius est a malo est non

culpe sed pene. no exhibendum sed exigendum iuramentum. Nam
incredulitas huius magis est pena quam culpa. Unde no-
dicit malum sed a malo. Et licet iuramentum prohibuisse dominus videatur
michi tamen peccatorem sed peccatum iurare prohibuit ne per huius
iuramentum transferatur ad creaturam honorificencia creatoris.
hoc probatur. xx. e. et si xpistus. Per peccaturam no est licitum iurare
xxii. q. i. clericum et in aut. ut no luxur. contra na. coll. vi. Immo
ubi exprimitur in iure per peccatum. xxii. q. v. qui periurat per
creaturam. xxii. q. i. Si aliqua per ordinem. i. q. vii. quod.
Per salutem principis ff. e. qui per salutem et l. in. de. q. fi. et
xxii. q. i. c. Sed obicitur. Et per altare. xxii. q. i. habemus
Aliquam enim iurare no licet. Unde no licet iurare per membra
dei. in aut. ut no luxur. contra na. coll. vi. Ymo si clericus per aliquod
membrum dei iurat deum blasphemat. quia membra no
habet. Ideo deponi debet et laycus excommunicari. xxii. q. i. clericum et
c. Si quis per capillum. Sed ad hoc quod iuramentum sit licitum
oportet quod habeat tres comites videlicet veritatem iudicium et iu-
sticiam. Veritas enim debet semper esse in consciencia ut si firmiter
sciat ita esse. alias si credat tamen no debet de sciencia sed de credu-
litate iurare. Judicium id est discreta deliberacio. i. ut no
iuret eciam verum nisi propter necessitatem hoc enim suadet alium
aliquod verum quod ei expedit vel utile est credere simplici
assercioni. Justicia ut id quod iurat sit licitum et honestum
et si ista defuerit no iuramentum sed periurium est censendum
xxii. q. i. Ita ergo eum duobus sequentibus. ~~.~~ xx. e. et si xpistus.
Juramentum autem licitum est quod quis facit cum iurat
stare mandatis ecclesie vel alicuius superioris. i. de. sen. ex.
excommunicato. non tamen tenetur ad observanciam illiciti iuramenti nec
eciam ad illa de quibus no fuit cogitatum cum iurabat.
i. e. veniens et c. quanta valet. nec extenditur ad illos
articulos qui non continentur in forma iuramenti. S. de

Item
Eciam
Ordi
Salute pri
altare

veris
Veritas

discretio
Judicium

licitum
Justicia

ma et ab eo dilati / unde si aliqui sub generalitate qualiter presti-
terint iuramentum de consuetudinibus vel statutis ecclesie
observandis ad licita et possibilia et libertati ecclesiastice non
obviancia tantummodo tenentur / non autem ad illicita vel impossibilia
vel obviancia ecclesiastice libertati. ut extra de constitutionibus c. ij. li. vj. //

Condiciones iuramenti generalis de iuramento .1. quando non .2. in glo. 2

.1. In iuramento licito multe condiciones subintelliguntur ut si deo
.2. placuerit xxij. q. ij. beatus c. 1. ut si placitum pape quia in
omni iuramento excipitur auctoritas maioris. ut extra de iuramento venientes
c. extra quinto et c. de appellationibus constitutus / Item si res
.3. in eodem statu permanserit / et si iuravi gladium reddere quod
petet ei qui michi eum tradidit si post efficiatur furiosus
reddere non teneor xxij. q. ij. ne quis arbitretur ibi / vel si
maritus iuravit non acusare uxorem de fornicatione vel
sponsus sponsam si post committit fornicationem potest accusare vel
sponsam dimittere ut extra quemadmodum / vel si iuravi alicui solvere
aliquid in certo termino. Si post iuramentum prestitum excrescere
non teneor ut dictum est ut de sen. exco. c. Sed pone et arg.
ff. de solucionibus Si quis / Item si michi fides servetur ut extra
.4. pervenit ij. et ff. loc. quero c. finali / nam si de assensu utriusque
factum est eum non ligat qui prestitit dum ille cui prestitum fuerat
fidem neglexerit quod promisit ut extra Sicut et c. quemadmodum //
Item honeste et possibiles ut extra quemadmodum et c. contingit li. vj.
Item si michi mutuaverit pecuniam C. de non numerata pec. in du-
bitati. Item si nuptie fuerint secute ff. de iure dot. l.
stipulatione / Item si non moderatum quid precipiatur a superiori
vel ab arbitro / ut filias exheredare vel uxorem expellere
ut extra quintavallis / vel curiam principis non intrare si erat
consiliarius vel advocatus ut extra venientes / Pone quod Q
quidam clericus alii fecit iniuriam / et pro illa iniuria petebatur
certa summa pecunie in iudicio et postea compromiserunt in arbitros
qui condempnaverunt illum ut exiret civitatem nec rediret

donec aut alter ducat renotadum nulquid tenet opire
dic qd no. ar. j. e. veniens. z c. cntanallis. quia ista
pena e corpalis que e maior omni pecuniaria ff.
de his qui no infa. quid ergo q. pena z hic agebat
qo. pecuniarie. Sed pone qd condempnauit eu ne litigaret
p preuatore nulquid pt venire cont. ho. dicit qd sic qr
usus preuatorie est valde necius ff. de pen. l. i. Et se
facultas subintelligit. j e. bim. z c. ego z sic facultas   z facultas :-
excusat a piurio z similit necitas. j e. querela. Et se   necitas :-
comoditas ff. quaest rerum act. no da. l. i. q. que ho-   comoditas :-
norada. Sed spales conditiones no subintelligunt
si no exprimat licet mete operiat. expon. q. ult. c.
ult. insi. z c. de qd. obtain. da. l. di repetendi. nisi
ubi lex exprimit aliquid tacite agi int contrahentes tunc
illud pro expresso habet ff. si c. pet. cu quida z ff. de p.
ob. triticum puta ut reddat vinum vel triticum eque bonum
z h vera sunt i promissoriis iuramentis. un b. papa fides
qr manes res vendes imediatum. Coniungi sunt unum.
facultas honestas. Et comodum dant hec promissio con-
ditiones. Sed i assertoriis nulla condicio subintelligit z
qo. de tali loquit expon. q. ult. c. ult. Sed nulquid
de omni iuramentum condicionale si omnes promisse conditiones
subintelligunt. dic qd no ff. de cdic. z demo. conditiones.
qo. Quid si iurauit quis facere aliquid sub conditione. dic
qd si iurans intendit obtain vel sub conditione qd no tenet
suare iuramentum nisi existente tali vel condicione pro qua
iuratum est ar. expon. q. ult. c. ult. z j e. puenit.
at hc dicitur vnus qui tota obligo promebat i euentum
conditionis. alias si tamen vel conditionem no expressit tenet
iuramentum adimplere. sicut z notum. ar. j de voto. mag.

z deg. quoq. cppte insti z idem de similibus / Que sunt
spes iurandi / na aliud est assertoriu / aliud pmissoriu
Assertoriu est illud quod fit de pterito ul de psenti de quo
asserit aliquid esse ul fuisse / Promissoriu est de futo
i quo pmittit aliquid dandu ul faciendu ul no dandu
aut no faciendu / Iste tres sunt spes iurandi assertorij
Na aliud e volutariu / aliud nriu / z aliud ~~iudiciale~~
iudiciale / Voluntariu est qd pars defert pti extra
iudiciu / z dr voluntariu quia volutate defertur et
volutate suscipit. ff. e. iusiurandu / q tu eo. in recusari
pt. Sed ex quo e delatu z pstitu nec e amplius
querendu ff. e. no erit q. delato / Iuramentu ncciu
dr. quod defertur a iudice i defcu pbonis nc pt re-
cusari nc referri nisi iusta de ca j. e. c. ult. ubi de hoc
z C. e. gnalr. q. firma / z pt appellari nisi recusato
admittat ut ibi / z e tunc deferendu cu alie lime
pbones de esse nosuit C. e. bone. z O. de pbac. c.
ij. z O. de pene. ex insinuacone / hito tam. respectu
ad qualitate psonaru z qntitate re ut C. vnd in.
O. qd z. j. e. c. ult insti / Iudiciale dr a iudicio
quod no est nctm subire ul referre j. e. c fi. v. hmoi
z l. pdca. gnalr. q. Om aut / Sed si reus retulerit
iuramentu actori habet necesse iurare / als iudex de-
negabit ei actione ff. e insiurad q. ait ptor / ymo p-
cedit quasi reus iurasset C. e. gnalr. q. de / fallit
i actione famosa. i qua no licet conuento iuramentu
referre j. e. c. ult. v. Sane. ut i actoe furti z aliis
famosis actionibus ff. rerum. amo. l. marcellus. q. ult
Que sunt actiones famose dictu e. O.
et l. sc. / Que sunt actiones famose dictu e. O.
de testi. q. Infamia cu tribus sequitibz / Et idem e
ubicumqz. lex defert iuramentu ut C. de fideiu. l. ultia

Iuramentu
- Assertoriu
  - Voluntariu
  - Necessariu
  - Iudiciale
- Promissoriu

C. de iur. de lib. Ostinus q. lmia 2 C. de iur. de. ipe
l. ultiam 2 C de hijs qui ad ec. gf. Tpnti q. Oirati
nisi eadem lege pmittat defendi ptas C. de. bo. aut
iud. pg. l. ult. q. ult. Post iuramentum vero a iudice delatum
2 pstatum pt recedi ab eo pt nouas pbones. Sed
iuramentum delatum a pte pti 2 pstatum ab eo no potest
recedi ff e. admonendi. Et pcurator i tribus solis
casibus pt defre huiusmodi iuramentum si sit pcurator vniu-
sorum bonorum 2 habeat libera 2 gnale administratonem
uel si heat spale mandatum ad hoc aut sit datus pcurator
i rem suam ff e. Jusiurand. q. ult. 2 l. se 2 de pcurat. l.
ad libera pcurator 2 l. pcurator. tum nisi sit vniusorum
bonorum uel nisi sit spale mandatum iuramentum deferre
no pt ff e. Jusiurand. q. pcurator. Jte platus qui
agit pecciam defendendo eam defre pt iuramentum et
tutor 2 curator 2 defensor vniusitatis deficientibus
alijs pbacionibus pnt deferre iuramentum sup re dubia
quia sup rem certam gratiam facere no pnt. ff e. l. tutor.
2 l. Jusiurand. q. ultimo 2 C de trasact l. pns. Jura-
mentum cuius obseruacio vergit in dispendium salutis eterne
pnicium dr 2 obseruari no dz ut si mlr iurauit
no morari cum viro. j. e. tua nos. uel si iurauit qd
no loqui patri uel matri uel fratri uel nunquam ingredi ecclesiam j.
e. cum quidam. q. Jlli vero. Aut si religiosus iurauit
no morari cum h. religiosis j. e. Ociouet. uel si clericus
iurauit ecclesiam dimittere sine lmia superioris. S. de
renun. admonet 2 j. de regl. licet quia vero. li. vj. Jot
de pnia vnius am ecclamedia xxxij. q. iiij. qui sacro.
Jte iuramentum fctum contra leges uel can. aut gtra
bonos mores no tenet xx. di. Judicas vt si clericus
iuret litigare coram iudice sclari. S. de foro cpet. Si

H[o]sti. de iur. iur. c. Quod nam dicit sup[er] quo iur[amen]to illicitato est aliqua [illegible] si ex re [illegible] vel [illegible] vel illicita inficiunt iura [illegible] valet. Nec v. valet iur[amen]tum si fuit in destructionem vel diminutionem [illegible] si [illegible] in [illegible] iuret, nichil alienare et postea fiant alienationes in [illegible] [illegible] quod alienatio est repetere [illegible] [illegible] intellecto.

diligenti / quia in malis promissis rescinde fidem in turpi
voto muta decretum / quod incaute vovisti vide ne facias
impia est enim promissio que cum scelere adimpletur
xxii q. iiii. In malis .2. j. de reg. iur. In malis. Item
ideo cum rex vel episcopus vel clericus iurat servare iura
regni vel ecclesie si postea iuret contrarium illicitum est
iuramentum secundum / et ideo non servandum. j. e. intellecto .2. c.
ead. te .2. c. de sta. cons. / cum diligenti / et si iurat episcopus
in preiudicium ecclesie sue sive dignitatis preiudicare non
potest xxii q. v. non liceat .2. j. e. sicut. Item non valet
iuramentum factum de rebus ecclesie per se alienandis vel non repe-
tendis. j. e. pervenit / Item iuramentum dicitur quoque
illicitum propter turpitudinem rei iurate nec servandum. ut
si iurat quis patrem occidere xxii q. iiii. Inter cetera. sive
sit veniale sive mortale. e. q. c. Si ad / quoque propter
maius vinculum supervenientes ut si iuravit quis se non
fore monachum et non recessurum a prelato suo / si postea
ducatur lege privata intrando religionem non est servandum
iuramentum xix q. ii. due / quoque iuramentum est illicitum
ut si iurant me non fore episcopum. hec per h. di. florentinum
cum dixerat pectani / Item dicitur illicitum ex causa in hoc
versiculo contente. Quis / quid / cui / per quid / iuret / cur.
quo / quando. // Quis si iste puer vel furiosus sit ex
iuramentum talium non est obligatorium xxii q. iii. [illegible]
2. q. v. pu. // Quid si iuret turpe quid se facturum
vel patrem xxii q. iiii. unusquisque / Cui quia clericus
non debet iurare laicis / nisi feudum teneat ab eo / quia tunc
est eius superior. c. de ma. et obe. Solite et c. de sta. cons.
con. de isto iuramento dicit j. de feud. c. ult. Cur quia
iurat ut fiat episcopus est simonia xi. q. i. [illegible] //
Quando quia non debet mane iurari in quadragesima vel in diebus

Quis
quid
cui
cur.
quando

festiuis ppt q ult decreuit nisi i talibz ponit ff de
ferijs l In diebus aut v iurari / Iste si iuramentu
suari pt absqz interitu aie ul corpis suari dz i e
Si vo / Et ppt q in l ult ff cstis nisi / Unde si
debitores iurauerint solue creditoribus vsuris tenent
solue rone iuramti Sz creditores sunt ad eas restituendas
ecclia censura si nce fuit copellendi i e Si debitores
Sed si iurauerint no repete pnt illud denunciare eccle
z sit copellit creditor restitue vsuras quasi indirecte
offo iudicis i e ad nram z ar i de cogn spi iua z n
q i / Si peccauit vl compellet relaxare iuramentu
i e c i / ul si no dum sunt solute compellet desiste
abacone i de vs tuas / Sed nunquid peccat debitor
solues vsuras B dicit q no i e debitores z ppt
q i Si petend / hug doctor meus distinguit / aut
debitor accepit ex necitate tunc no peccat / quia necitas
frangit legem ff de gsue cnto z i de reg iur q no
e / Aut sine necitate z tunc peccat accipiens ocbom
di donare Si vero no erat alis mutuaturus / nisi qz
iste induxit eum pmittendo sibi aliquid dare z nulli
sit mutuabit tunc e petend i vtroqz i de hoie Sic
dignum l Tam vo / Iste si inbe sponte z sine dolo et
violencia pstitit iuramentu / q no veniet contra alienacoz
dotis vl donacois ppt nupcias factam costante matrimonio
matrio soluto minus venie no pt contra / qr suand
iuramentu no vgit i dispendiu salutis etne / z ad eam
copellenda in suo foro sunt p iudices sclares censura
eccliastica copellandi i e cum contingat z c lic li vi
/ Iste iuramentu metu coactu obligat z suari dz
ut dictum est ff q me ca l Illa vo / cum si fuit metus
iustus qui pt cadere i constantem virum z venit gtra iuratu

Usura

quo

Dos

aubte ppa no e tamq de mortali cime puidendus Sed an no dz ei dici q iuramentu no seruet. j. e. veru 2 sic pure obligat. S. q me tu. plato 2c. Abbas. Ite qui iurat ei cui no tenet no pt hoc absoluit qui iuratu preate dedit cui tenetur. j. e. capite. Sed si mlr i iudicio iurauit q quidu dedit sibi fidem de puti 2 hc pbac no potuit no e ei danda ut denegada lina contrahendi. j. e. inlicici. Nota tn q iuramentu et omnis loquela dz esse tal. ut quod os affirmat vel negat cor idem affirmet ul neget pponit di psalmista 2. j. e. et si xpc. ipm. quia deus no facit dicium iut iuramentu 2 simplice loquela. ppon. q. v. iuranti 2. j. qui cle. ul vo. rursus dit ut. j. de voto. q. votu.

Dei.

Iuranti licet dispensatio 2 declaratio siue interptatio cu de eo dubitat ptinet ad ppam quia domibz iuramentis 2 votis nulla eius auctas excepta. j. e. quto. venientes quadmodum. 2c petitio. Sed p epm pt i melius comutari sicut 2 votu. j. de voto. c. 1. q2 no dz quis iuratu infringere qui illud i melius comutat. j. e. puenit. 2 ff. qui satda co. l. ult. Tn de isto licito iuramento relaxando distinguere aut illud iuramentu factu fuit i fauore dei. ita q p illud intendebat se deo obligare 2 tuc no pt absolui ab homie nisi p comutatoz i melius sicut votu ut dc. j. de voto. q. qualit. aut fuit factu i fauore hominis si ille sponte absoluit cui iurauit postea no tenet. j. de spon. ptea. j. 2 ff. pfor vin q. ult. 2. l. actione q. dponis. Sed si iuramentu e illicitu absolui dz 2 pnia impoi ut dcu e. S. e. q. Iuratu onis.

hominis.

Vide arch. hic alia distinctione in c. ... de iureiur in glo absolutione [illegible]

Iuramentum epi.

1 Epus dz pstare ppe iuramentu continens vn articulos scz q fidelis erit sancto petro 2 sancte Romane ecclesie dno q ppe N. 2 eius successoribz canonice intrantibus.

2 Scdo q no erit i consilio ut

vitam perdat vel membrum vel male capiatur. Tertio quod eius con- 3
silium per se vel per litteras aut per nuncium sibi manifestum ad eius
dampnum nulli pandet. Quarto quod erit adiutor ipsius ad 4
defendendum vel retinendum contra omnes homines salvo ordine
suo. Quinto quod vocatus ad synodum ibit nisi fuerit canonice 5
impeditus. Sexto quod legatum sedis apostolice postquam hoc 6
sciverit ~~certe~~ certe in eundo et redeundo honorifice tractabit
et in suis necessitatibus adiuvabit. Septimo quod singulis 7
annis limina apostolorum per se vel per alium nuncium visitabit nisi
ad hoc absolvatur. j. e. ego / et hoc intellige de prepositis et
episcopis qui subsunt domino pape nullo medio / et ista forma
debent esse contenti omnes prelati si hanc subditi exhibeant
extra de ma. et obe. solite / et qui sic iuravit non tenetur suo
successori iurare. j. e. vitatis / nisi esset de obediencia nimio suspectus
extra de ma. et obe. cum in ecclesia / et si preter formam communem
subditus iuret non valet ipso iure iuramentum quo ad illos
articulos qui in forma iurandi non continentur extra de ma. et
obe. dilecto. nisi / Nullus tamen clericus tenetur suo episcopo iurare
nisi ei committatur ecclesia vel administratio eius j. e. Nullus
et xxii. di. quamvis. / Sequitur videre de pena periurii. Et
premittendum est quid sit periurium / et quot modis committitur periurium. De periurio
Periurium est mendacium iuramento firmatum. / Committitur
autem periurium multis modis. / Primo dicitur falsum iurare igno- 1 · ex [illegible]
rante tamen credit aliquid esse verum quod est falsum / ut si h.
esse in ecclesia et tamen non est ibi / tunc nullum est peccatum. xxii.
q. ii. cum hu. / nisi magna indiscrecio interveniat ut quis
putet esse verum quod est falsum et temere iurat / tunc peccat
venialiter. xxii. q. ii. homines. / Secundo dicitur falsum iurare 2 · ex [illegible]
sciens tunc est peccatum mortale. xxii. q. ii. is autem
Tertio dicitur periurium indiscretum iurandum / sicut de verbis 3
cottidianis cum iuramento que fiunt cottidie ex quadam
levitate de re tamen licita / et si magna indiscrecio interveniat
peccatum mortale est si modica est veniale. xxii. di.

Periurium:
- ~~[illegible]~~ · cum putat verum esse et falsum est et iurat.
- ~~[illegible]~~ · cum putat falsum esse et verum est et iurat.
- ~~[illegible]~~ · cum scit falsum esse et iurat pro vero.

Textus quod iuravit [illegible] singulares persone de collegio vel corpore iuraverit
servare consuetudines non impedit quoniam eius collegiales tollere possunt
[illegible] in persona [illegible] singulos ad illa servanda. s. quod iuravit [illegible]
obligavit [illegible] quamdiu non mutatur sed non tollitur
tamen [illegible] statuta [illegible] s. 70 [illegible] servare
ordinem [illegible] omnes studere [illegible] singuli [illegible]
[illegible] statuta

[illegible] per quos [illegible] vel [illegible] non servant.

finis. Quinto dicitur transgressio liciti iuramenti et hec proprie
vocatur periurium et est mortale xxii q. ii primum et ar-
g. e. In postconibus li. vi. et vi. q. i. Quamvis. Sed
transgressio pro illiciti iuramenti non est periurium. ymmo forte
[illegible] si iurando peccavit. xxii q. iiii. Quod david cum
tribus sequentibus. unde nullus est in ingendum de quo possunt
quod illud non debeat observare ar. j. e. de coh. cle. et in
ceteros. et xxii q. i. Ita quoque et c. non est. Aliqua
vero iuramenta sunt cum determinatione intelligenda. Ita
si quis iuravit alteri quod de cetero non esset contra ipsum. certe
se tamen non tenetur ei non contra ecclesiam suam. vel contra
communitatem suam. pro ipso stare. j. e. petitio et de deposito.
c. ult. infra. quia in generali sermone persona loquentis intelli-
gitur esse excepta ff. de sena. l. i. § i. et ff. loc. qui insulam.
§ si. unde si promisi tibi dare terram meam vel castrum
non tamen teneor dare contra me. quia nemo tenetur
plus diligere alium quam se ipsum. ordinata enim caritas
a se ipso incipit xxii q. v. Si non licet. Item si advo-
catus iuravit ecclesiam vel alium iuvare in iure suo non
tenetur iuvare eam vel eum in mala causa fovendo xi q.
iii. vel qui dicatis. Item iuramentum factum a iudice
quod in omni causa ordinem iudiciarium observaret ad notoria
crimina non extenditur. quia in hiis ordo iuris non debet
observari. j. e. ad nostram ii. et ii. q. i. de manifesta.
Item licet iuraverit clericus residentiam facere in ecclesia preben-
dali si tamen absentet pro negotiis ipsius periurium non committit
j. e. petitio et ii. q. i. prohibentur. vel pro negotiis illius
prebende. j. de cle. non resid. de cetero et c. cum dilectus
Item qui iurat aliquid facere ad certum tempus si per eum
non stetit non est periurus. nec tenetur postea continue facere cum
non fuit in culpa. j. de spon. Sicut. Que pena periurii secundum
iura civilia sive iuramenti contempta religio satis deum

habet vltore C. e. l. ij / nisi i contractibus iuramentum apponatur
ff. de tra. stell. l. ult. et C. de transacti. l. Si quis maior. Sed
secundum can. septenalis est penitentia sicut pro aliis peccatis mortalibus
imponenda / Cum tamen iuramentum esset licitum xxij. q. i. c. ult.
et vj. q. i. quicumque / Et hic durum est j. de pe. et re. c. xxvi. qui
compulsus / ad duobus sequentibus / ideo instructo modo penitencie
et qualitate persone et ceteris circumstanciis maior vel minor est
penitentia iniungenda in foro anime ar. xxiij. q. ij. hoc ipsum. Sed
i foro iudiciali est deponi. xxv. di. Criminis / nec recipitur
i testem. C. de testi. Sicut. et vj. q. i. quicumque / et est infamis
¶ De iuramento vero an sit assertorium / distingue. dicitur
Iuramentum assertorium quo quis iurat quod ita esse / et tunc
non est infamis ipso iure nisi post sentenciam. j. de excepti. denique
et C. de ord. cogni. aliud dilatoriis. nisi / Si non sit iuramentum promissorium
scilicet de re aliqua facienda nisi necessitate compulsus vel quia
preterea non stetit dummodo sit licitum et cum sollempnitate
factum. est ipso iure infamis. j. e. querelam et vj. q. i.
Infames / ¶ Pena iuramenti temerarii est penitentia vij
annorum in foro penali. xxij. q. iiij. qui sacro. Sed in foro
iudiciali est absolutio in preterito tamen non. j. e. tua nos
nisi / cum a testimonio non repellit. C. de testi. intimamus
et c. constitutus nec amocione secundum aliquos. j. e. Sicut. ij.
Quoniam periurium fundatur in mendacio **De mendacio rubrica**
Ideo post iuramentum et periurium de mendacio est videndum
quid sit / et in quo differat hec tria scilicet mendacium mentiri
et dicere falsum / quot sunt genera mendaciorum / Et quod
dicatur mortale et quod veniale ¶ Mendacium secundum Aug.
est falsa significatio vocis cum intencione fallendi. xxij. q. ij.
c. Ille ergo / Et falsitas est immutacio veritatis i auc. de
fide instr. i pri. colla. v. ¶ Mentiri est contra mentem ire
i. dicere vel facere aliquid contra id quod i consciencia habet
Contrarius vero accipit. Aug. quod is qui mentitur contra id
quod sentit aio loquitur voluntate fallendi. xxij. q. ij.

Est autem / dicere falsum est dicere aliquid ita esse quod non
est ita non distinguitur an intendat dicere verum vel falsum. Sed
mendacium comprehendit utrumque quod patet ex diffinitione
Mendacium est falsa significacio vocis cum falsum dicere / cum
intencione fallendi / est mentiri. Unde mentiri et
falsum dicere se habent ut excedencia et excessa / quia non
omnis qui mentitur dicit falsum / ymmo quandoque dicit verum licet
intendat dicere falsum / et ergo non omnis qui dicit falsum
mentitur si aliquis credit dicere verum / licet dicat falsum / Omnis
qui mentitur semper fallit voluntate / licet aliquando fallat
contra veritatem / et ideo semper peccat / quia rea lingua
non facit nisi rea mens xxii q. ii. homines infi
Item qui dicit falsum non semper peccat quia aliquando dicit
falsum cum intencione et tunc est peccatum / et aliquando dicit falsum
et credit dicere verum / et tunc si adhibuit diligenciam debitam
non peccat. Omnis autem peccat venialiter ut in c. homines omne
mendacium est peccatum xxii q. ii. in autem / et c. sequenti
Octo autem sunt genera mendaciorum secundum Augustinum
1 Primum mendacium est quod fit in doctrina religionis
sed pane ut si dicat Christum non esse natum de virgine
vel non esse passum ut aliud contra articulos fidei
2 Secundum ut aliquem ledat iniuste / quod tale est ut nulli
prosit et obsit alicui ut est mendacium detractoris vel falsi
testis in causa criminali / Tercium quod prodest uni ita ut
3 obsit alteri quamvis non ad iniuriam corporalem ... in contrahendo
in gradu prohibito ut mendacium testis in causa
sponsalicia / Quartum quod fit sola mentiendi fallendique li-
4 bidine quasi sine causa et utilitate quod merum mendacium
5 est / Quintum quod fit complacendi cupiditate per eloquium
6 suave ut mendacium adulatorum / Sextum quod nulli
obest et prodest alicui ad conservandam pecuniam peccatore ut
si quis sciens pecuniam alicuius iniuste tollendam a fure

Et ideo dicit quidam a iudeis est in illo ... alterius ... dicitur ... mentitur ... [illegible]

vel pdone · d · sit nestie se mentiat / Septimum quod nulli 7
obest et pdest alicui a denitate pricaliu psone ut si no-
lens hominem ad mortem quesitum pdere mentiat / d' h' 22 q 2 ll · 8·
Octauum qd nulli obest et adhoc pdest ut ab immunditia quis
corpali aliqua tueat / ut si volenti corrumpe psone n sui
mentit ea esse coniugata / / In his aut octo gnibz
tanto quis peccat min' peccat cu mentit quto magis
a primo recedit · hc pba ppu · q · 2 · primum / Sit etiam alia
breuior et planior mendacii distinctio quia mendaciorum Perniciosum
aliud pniciosum sine malignitatis / aliud officiosum siue Officiosum
pietatis / aliud iocosum iocositatis · ppu · q · 2 · ne qs arbitre · / / Iocosum
Primum comphendit quinque genera pdicte distinctionis /
Scdm vero etiam ultima eiusdem distinctionis · et tercium scz
iocositatis addit' · Mendacium aut est peccatum ppu · q · 2 ·
Mich aut / et dicit qr est peccatum mortale quodlibz
mendacium scdm illud Aug' / nec artificio nec mendacio
nec simplici verbo optz quemquam decipe quia qualibet
mentit quis occidit aiam ppu · q · 2 · nec artificio / Sed
ibi loquit' Aug de pnicioso mendacio · ar ppu · q · 2 · malum
Ideo dicas qr omne mendacium pniciosum · i · quod nocet pximo
et quod comprehendit' quinque gnibus · pme distinctionis semp
e mortale ppu · q · 2 · primum / et c ne qs arbitret · Sed
mendacium officiosum · i · qr nulli obest et pdest alicui d'
tribus ultimis gnibus · pme distinctionis veniale est
scdm omnes d' homine d' pfecto / et idem de mendacio iocoso ut
in · c · nequis arbitret' · Sed de homine pfecto [in pfecto] petit et ecc
ud religioso dicunt aliqui mendacium officiosum semp esse
mortale / iocosum vero veniale / Sed quare scdm eos non q°:
e potius iocosum mortale qr nulli pdest qm officiosum quod
pdest alicui · Resp't quia iocosum non fit ex aio nec
intendit decipe et ideo min' peccatum · Sed officiosum fit ex
aio et decipe intendit et ideo maius peccatum / Sed alii

Sicut quorum opinio est humanior et tenendum quod utrumque tamen
officiosum quam iocosum est veniale in quolibet / sed tamen communius
in viro perfecto quam in imperfecto ratione dignitatis vel ordinis
auget crimen personae di. homo christianus et ppn. q. v. q.
viderit / quod autem dicitur de mendacio iocoso intelligendum est
quod non fallit / quia novit ille cui dicitur iocandi causa
fuisse dictum. ppn. q. ii. nequis arbitretur / nisi dicat
ex quadam placentia seu delectatione quam inde habet
quia tunc potest dici mortale / Et unde Augustinus. Nullum
peccatum est adeo veniale quod non fiat mortale dum
placet / et idem est si frequenter dicat vel consuetudinarie. ppv.
di. q. crimen / Iste mendacium adulationis non est peccatum
mortale secundum Augustinum qui illud numerat inter peccata venialia
ppv. di. q. alis ea / Sed dicit quod tribus modis adulatur
quis attribuendo alicui bonum quod non habet / vel approbando 1. 2.
malum quod habet / aut superexaltando bonum quod habet 3.
In primo et secundo casu dicit esse malum / sed in secundo communius
ppn. q. ii. primum et plerumque di. Sunt nonnulli / Sicut
tamen quidam in primo casu veniale sed in tertio casu est veniale
ut in q. alis ea / Item si quis quaerat ad occidendum
Nota quem iste scit in domo sua vel alibi latitare numquid
debet mentiri vel revelare / Responsio secundum plerosque dicas quod sit
procedendum / primo debet tacere et verum occultare non falsum dicere
ppn. q. ii. nequis arbitretur / Et si videat ei quod sua
taciturnitas sit periculosa / quia ex ea forte credit inter-
rogans quod credat illum esse in domo. O. de praesump. nonne
dic ut ibi q. Iste quod de uno / tunc transferat se si potest
ad aliam materiam interrogando eum de aliquo facto ar-
plin. di. In mandatis / vel respondeat aliquod verbum aequivocum
non est hic ab simile / quoniam ad eludendam malitiam alicuius
possumus uti frequenter verbis duplicabus in alio sensu quam

ille intelligat. Ad hoc nos monent exempla Iehu regis
Israel cum sacerdotes Baal vellet occidere dixit: Congregate
michi omnes sacerdotes Baal; Achab servivit ei in paucis,
ego serviam sibi in multis; et David qui immutavit faciem
suam coram Abimelech; et Abraham qui rogavit Saram
ut diceret se non uxorem sed sororem eius, et verum dixit, sed
equivoce soror dicebatur, quia filia fratris erat; et Iacob
qui dixit patri suo Ysaac se esse Esau primogenitum
non natura quia tunc mentiretur, sed iure primogeniture
quam emerat. Hec probantur xxii. q. ii. utile et c. sequente et c. sequente.
et c. Ite apponitur. Item quid si propter metum mortis aliquis ·xo·
quis se non esse presbyterum vel simile. Numquid peccat? Respondeo
et mortaliter, quia satius est mori fame quam vesci ydo-
latico. xxxii. q. iiii. Sic sanctis (?) satius (?); et Christus: No-
lite timere eos qui occidunt corpus. quia non solum ille
proditor veritatis est, sed etiam ille qui non libere pronunciat
veritatem quam libere pronunciare oportet, aut libere non defendat
veritatem quam defendere convenit, proditor est veritatis. xi.
q. iii. Nolite et c. Quod me tamen (?) Sathanas; primus (?) tu punieris (?)
quam si sine metu hoc fecisses. de pe. di. i. pe fi (?). Sed ·qo·
quid de [illegible] obstetricibus quibus propter opera pietatis
deus edificavit domos, et sic videtur quod [illegible] fuerunt
remunerate mendacio, et hoc verum et mendacio (?) peccaverunt mortaliter
mentiendo. Videtur quod propter mendacium non fuerunt remunerate
sed propter opus pietatis, et debuit fieri retributio in vita
eterna; sed propter mendacium subsecutum in terrena fuit recompen-
satio declinata. xxii. q. ii. Cum quelibet (?). Sed de [illegible]
dicitur quod bis mentite fuerunt: primo pro salute puerorum, et hoc .1.
fuit veniale peccatum. xxii. q. ii. Ne quis arbitretur. Secundo .2.
propter vitam propriam conservandam, et ne viderentur deum iudeorum
colere, et hoc fuit mortale, quia potius deberent mortem

Ro[illegible] imperfecte mentiri pro salute propria non est peccatum mortale, sed non
pro aliena (?), quia magis quis tenetur diligere se quam alium. xxii. q. v. [illegible]
Obstetrices [illegible] deleta (?) propria propter deum. [illegible]
[illegible] pharaonis [illegible] puerorum. [illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] sic (?) [illegible]. [illegible]
ad [illegible] propter [illegible] mendacium [illegible]. [illegible]
[illegible] fuit mortale, quia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] mendacio (?). ·Hug.·

mōre qua tali malo mediato consentire xxxiij. q. v. Ita ne
et sic intellige xxxiij. q. ij. Si quis. De exceptionibus

Dictum est supra de actionibus tam in generali quam in speciali
hic subiungit de exceptionibus similiter tam in generali quam in
speciali. Sed primo in generali de exceptionibus est videndum quid
sit exceptio et replicatio / et cuius sit excipere / et quot sint
species exceptionis et quando possit opponi / et de exceptione exceptionis
¶ Exceptio est actionis exclusio que est peremptoria ff. e.
l. ij. Sed dilatoria est iudicis vel actoris repulsio. j. e.
pastoralis. et j. de ap. / sedes requirit. ¶ Replicatio est ex-
ceptionis exclusio que optinet partes actoris ff. e. l. ij.
Exceptio datur reo sed replicatio actori. j. e. a nobis
et c. dilecti. ¶ Sed quis tamen excipere non potest reus utpote
/ excommunicatus si accusetur a clericis criminose. qui post ei non tenetur
quamquam excommunicatus secus si habet clericos honestos. j. de accu. nulli.
et ar. j. de sen. ex. si in presentia. ¶ Item quando reus iuravit
promittendo aliquid solvere vel indebite se per iuramentum alias
obligavit et tunc datur actio actori quamquam alias non haberet
si reus excipere possit. Sed quod metus causa ad audiam et c.
si reus excipere poss. Sed quod metus causa ad audiam et c.
de iniuria. debitores / Et in causa spoliationis ut dictum est
c. de ord. cog. c. Pastoralis. et c. de resti. spol. c. i. ¶
Exceptio que competit reo competit eius procuratori et fi-
deiussori ff. mand. quia de mutua c. generaliter et si pro-
curator sciens exceptionem utilem obmittat imputabitur
ei. ff. e. de excep. et ff. de fideius. exceptio ¶ Item exceptio
de dolo non obstat quando utraque pars est in culpa sive quando
de eodem crimine laborat. j. e. ecclesiastice et j. de divor. signi-
et j. de adulte. intelleximus. et c. fi. Sed quando actor tunc
est in dolo tunc datur exceptio ff. de doli. excep.
ap. celsus. c. marcellus ¶ Item exceptio rei iudicate
non obstat nisi de partibus conmissis. ff. de excep. rei iud.
si rem meam. et l. fi. Et ad hoc ut exceptio rei iudicate

obstet or· adimis q tria concurrant q idem sit corpus sive
eadem quantitas / et idem ius sive eadem petendi / et eadem condicio
personarum· ff· de except· rei iudic· cum quer· et l· se· et l· cum
de hoc· Item q ipse ille possideat rem tempore sive· i· e· adversarii
et ff· de except· rei iudi· sive rem· // Regulare est in ex-
ceptionibus et replicationibus q qui excipit vel replicat
in exceptione vel replicatione efficitur actor· Unde tenetur
probare suam exceptionem vel replicationem· ff· e· l· in exceptionibus
et fallit in exceptione non iudicate pecunie de hoc dictum
est· S· de confess· c· Si cum tam· / Exceptionum alia
dilatoria sive temporalis alia peremptoria sive perpetua
alia anormala / Exceptio dilatoria sive temporalis est que · vel temporalis · Dilatoria ·
usque ad tempus competit sed post tempus elapsum non· Et
sic usque ad illud tempus differt tamen ut pactum de non pe-
tendo infra pascha insti· e· c· appellat· Sunt tamen alique
que non competunt infra annum sed post annum· S· de Rescript· plerumque
et de of· ord· pastoralis / Et dilatoriarum quedam sunt
dilatorie sive declinatorie iudicii ut exceptio fori
iudicis vel contra Rescriptum sive impetrantem· iii· q· vi·
c· exceptio et ff· e· l· ii· insti / et quedam dilatorie solucionis
ut exceptio pacti temporalis de non petendo· ff· e· l· iii· c· i· //
Peremptoria et perpetua est que perpetuo competit quoque actor ·· vel perpetua · Peremptoria ·
agit et perimit actionem vel saltem intencionem excludit ut
exceptio rei iudicate vel pacti perpetui de non petendo /
Unde iudex secularis compelli debet per censuram ecclesiasticam
exceptionem rei iudicate per iudicem ecclesiasticum et econverso
iudex ecclesiasticus exceptionem rei iudicate per iudicem secularem
insti· induceret periculum animarum· i· e· cum quidam li· vi· //
Anormala exceptio est per quam contenditur iudicium · vel · Anormala ·
retro fuisse nullum puta quia a non suo iudice· S· de
iudic· At si clerici et xi· q· i· c· i· et plerumque / vel exceptio fal

petitur. C. de petit. hered. l. c. petitor h. vi. ubi si aliqui
detur quod quia quod tempore non pe. l. de elect. episcopo postulasti
ubi conferens dicit ubi probat l. de [illegible] in [illegible] pate. quod autem
et dicitur conormale eo quod non servatur naturam aliarum tamen
locum habeat ante lit. con. et post et ante sententiam et post sententiam.

¶ Opponi debent omnes exceptiones dilatorie ante lit. con.
l. de re iudi. inter [illegible] et iii. q. iii. c. offeratur et
probari iii. q. vi. c. exceptio vel saltem infra terminum a
iudice determinatum ad omnes dilatorias proponendas. l. e.
pastoralis nisi forte aliqua de novo sibi competens exceptio
fuit ubi is qui voluit eam opponere fidem faciat iu-
ramento se post modum ad illius noticiam pervenisse alias
postea non audietur ut in c. pastoralis et C. de ex. dele-
infirmate.

q° Sed quid si post lit. con. velit iurare
quod post ipsam lit. con. ad eius notitiam pervenit que tamen
non est exceptio de novo. sed erat ab initio et hec reus
ignorabat nunquid debet audiri. Dicunt quidam quod sic. dum
tamen ignorantia sit probabilis et sit exceptio facti et non
iuris quia nemini licet ius ignorare ff. de iur. et fac.
igno. regula. nisi ut dictum est. l. de c. iur. c. ulti. Alii dicunt
quod postea non audietur quia ab initio debuit inquirere
de huiusmodi dilatoriis tamen vigilantibus et non dormientibus
iura subveniant ff. ex quibus cau. ma. non [illegible] ideo
negligentie sue imputet quia non [illegible] oportet per singula
momenta onerari actorem ff. ut possess. l. Si is a quo
c. ulti. Item exceptio danda est in scriptis et redigenda
in actis. Similiter recusatio iudicis et dilatio. s. h. C. de
proba. quam contra. Host. dicit contrarium quod exceptiones iste
non sunt proponende in scriptis communis tamen post ea sunt redigende
et hoc per talem rationem. Illud est generale cuius contrarium
est speciale. Sed in dote est speciale ergo ius contrarium est

in aliis C. de non nu. pec. aut. l. aut querela. Et int omes Judicii
dilatorias primo d3 ppom dilatoria iudicii cotra iudice. C.
de exc. qui cotra. et qui ea obmisit trasseundo ad alias
ad illa no vr posse redire quia litigando cora ipso de
aliis psonam iudicis videt approbare. C. e. l. ult. Sed tn
simus sit iudex ordinarius vl dele. als si no esset simus
iudex pt opponi quds etiam post snam C. Si a no copet.
iud. l. ij. et ult. vl si esset excepatus. j. de re iud. ad probandu
et si h probata fuit alie lrand no hnt ud illa sit p-
iudicialis. Sed cora quo probat distingwe. aut oppo-
nitur dele iudice et tunc dic ut. C. de of dele q. recusari
et q. se. aut conti aut cotra ordinariu tunc proposita
iusta suspicois causa cora eo arbitros comit eligant
et si convenire no pnt absqs malicia quilz vnu eligat
et si nequerint concordare tciu eligat. Sed quia arbitri
quoqz convenire no possunt nec volunt tciu advocare et
sic causa plus debito prorogat. infra que idem concordet
vl tciu concordit advocet cu quo ambo vl alter
eorum eiusdem suspicionis negociu puret. alioqn excptur
i pncipali negotio procede no dimittat. j. de ap legittima
li. vj. et si causa recusacois probata fuit legittime
de recusacois assensu psone ydonee comittat negociu
recusacois vl ad supiore trasmittat. j. de ap cu speciali
ita q actor consenciat i comissione. C. de foro copet.
Si quis cotra. et j. de ap. ad hec. et per q. i. puenit
Alie aut sunt declinatorie utpote conti excptand
sive conti impetrate opponi debent ante lit. co. et
probari. j. e. pastoralis. et j. de re iud. Int ceteras. et
qui post lite co. ppomit puniri d3 i libra auri C. e.
Si quis advocatus. de exceptione sponsacois dic
ut no. C. de fi. instru. cu solucis. Dilatoria vo solucois Solucionis

an lite cont. oppon dz. s probanda est postquam actor probauit
intencionem suam. C. de prob. excepcionem | excepcionibus tamen obmisse
in primo iudicio apponi possunt in secundo. ad variatur modus
agendi j. de excep. impn. ad dissoluendum. et S. de testi.
venies | nec obstat j. e. pastoralis | quia intelligitur ad idem est
modus agendi | et in ca appellacionis opponi possunt prius ob-
misse C. e. Si quid et S. de fide instr. ad Iohannem.
Excepcio peremptoria potest opponi ante sententiam et antequam sit
in ca conclusum | et probari | et potest protestari eciam an lit. cont.
C. e. Si quid et j. de presb. auditis et S. de testi. c.
de testibus insi. dic ut ibi. q. post publicacionem fallit
in tribus casibus in quibus si protestatus fuit ante
lit. cont. tenetur probare inmediate quia impediunt lit. cont.
utpote si excep excipiatur de re iudicata | uel transacta
uel iuramento finita | S. de lit. cont. excepcionis li. vj.
// ante Item post sententiam in causa appellacionis C. que. sen. resci.
non pos. l. ij | alias post sententiam opponi non potest nisi in casibus
in quibus est speciale ut in milite qui condempnatus
fuit obmissis allegacionibus qui post sententiam potest excepcionem
opponere. C. de iure et f. ig. l. i. quia ei licet ius ignorare
C. de iur. de lib. seruis / Item filiusfamilias excepcionem ma-
cedoniani et mulier uelleiani ff. ad maced. l. i. Item
maritus ultra quam facere possit in accione de dote
condempnatus ff. sol. mat. ex diuerso. q. ult. Item
donatarius si obmisit excepcionem ne condempnetur
nisi inquantum facere potest. ff. de re iud. ne seruus Item
in omni excepcione anomala sicut decimus C. S. e. q. ex-
cepcionum. v. Anomala Et si ex falsis instrumentis et testibus
sententia lata sit. C. si ex fal. instr. l. ult. et S. de
prob. licet | et C. de filiis. quia (?) et S. de presum. Innocencius
distinguit tamen si quod de falso mota fuit in iudicio

et tunc iudicis postea perceptum falsi sententia retractatur. C. si
ex falsis instrumentis. l. i. et ii. in fine. nisi appellatum sit quia tunc
est ad appellationis opponi potest. C. de fide instrumentorum. l. ult. in fine.
et l. ii. in fine. et testes produci. C. de te. ap. prohibitam
in fine. Sed si questio falsi iudicis fuit mota tunc licet non sit ap-
pellatum non transit in rem iudicatam usque ad quinque an.
C. de fals. querela et j. e. c. venerabilis. Sed non sufficit
probare falsitatem sive testium retractationem ad hoc ut sententia
retractetur nisi probetur iudicem eam fuisse secutum. j. de
re iud. [illegible] cum. j. et a. et C. si ex falsis instrumentis. l. sententiam. et
hoc est verum cum arguitur testibus de falso. Secus si obiciatur
in personam testium quia tunc ante sententiam debet probari. j. e.
c. i. Sed in causa matrimonii potest agi ubi excipi de falso usque
in infinitum cum non transeat in rem iudicatam per tractatum
temporis. j. de re iud. lator. et c. consanguinei. et j. de eo
qui dux. in ma. quam poll. cum haberet. Iste qui
excipit non intelligitur propter hoc testificari. ff. e. non utique. Sed
qui excipit debet probare exceptionem et nulla debet iudex
recipere nisi sit talis que probata relevaret excipientem
j. e. exceptionem et c. licet dilecta et C. de prob. licet. et iurare
debet exceptionem maliciose non proponat et si defecit in probando
puniri debet in expensis. C. de do. et ca. fine dic ut ibi.
S. Si autem petant. Exceptio exceptionis aliqua dicitur — Exceptio exceptionis
peremptoria quia perimit negotium principale utpote cum
aliquis excommunicatus eligitur ab electoribus. C. de ele. cum inter
R. et c. venerabilis. C. de consuet. cum dilectus. et C. de eta.
et qua. cum bone. Aliqua etiam dicitur dilatoria quia
non perimit negotium sed differt. C. de of. dele. prudentiam
S. Decepta ut cum actor est excommunicatus propter hoc dicit [illegible]
quia partim accedit ad naturam peremptorie et partim ad naturam

dilatorie. Idem in qualibet parte litis siue sit peremptoria siue
dilatoria potest opponi et post lit. contest. et an. et post similiter ne
quis in periculo anime cogatur ei coniurare. et si sit publice
excommunicatus licet exceptio huius ab aduersario non opponatur
nichilominus est ab officio iudicis remouendus. Et quod reus
maliciose eam obmittens in expensis litis condempnandus
in c. exceptionem et c. pia li. vi. Sed qui excommunicationem opponit
specificare debet modum eius et nomen excommunicatoris exprimere
et eam probare infra octo dies a die in quo proposuit minime
computato apertissimis documentis. quia si non probauit
iudex in causa procedat et reum in expensis quas actor propter
hoc se fecisse docuit premissa taxatione condempnet.
Preuiso quod ultra duas vices non proponatur. hec durante instantia
iudicii nisi excommunicationis noua vel euidens emerserit vel
prompta probatio inuenerit de antiqua. in c. pia li. vi.
no Quid si reus probauit excommunicationem per testes sed non fuerunt publicati
infra octo dies numquid tenetur ad expensas. videtur quod sic
quia infra illud tempus liminis documentis hec debet probare
ut in c. pia. Sed non apparet de probatione quare etc. Dic quod
non quia fecit quod in se fuit. ff. de testi. Diuinit et in aut.
de testi. § quod si vero. Pone quod probauit per instrumentum cuius
no sigillum est ignotum utpote delegato et actor negat
instrumentum numquid reus tenetur ad expensas. Host. dicit quod sic
nisi statim adducat testes ad probandum instrumentum. in c. pia.
in aptissimis li. vi. Item pone quod aliquis produxit
no testes attestationibus publicatis opponitur quod dicta eorum
non valent quia testes erant excommunicati actor negauit
et reus non probauit infra octo dies numquid postea
poterit probare. videtur quod non. in c. pia. Host. dicit quod postea
probare poterit sicut quamlibet aliam exceptionem. in q. in. § Spiritui

nec obstat contrarium quod loquitur tamen de actore excommunicato. Innoc(entius)
distinguit aut opponitur per modum dilatorie et tunc habet
locum c. pia. Aut per modum peremptorie et tunc non habet
locum et sic loquitur Host(iensis). Sed pone quod reus excipiat q̃o
de excommunicatione et producat testes ad probandum eam qui probaverunt
solummodo de fama numquid sufficiat. Ho(stiensis) dicit quod non quia
non probat hoc esse quod ad hoc contingit ab esse ff. de probat(ionibus)
l. natales et ibi lecto. Sed si reus excipiendo proponit q̃o
quod sit diffamatus de tali crimine utpote de manuum
iniectione in clericum violenta et hoc probat numquid sufficiat dic
quod sic. j. de sen. ex. cum desideres § fi. Sed quid si q̃o
reus excipit de excommunicatione et actor probat quod est absolutus
numquid tenetur reus ad expensas. Videtur quod non j. e. pia
§ qui fuit excommunicatus adhuc presumitur. C. de ele. ve-
nerabilem et j. de cle. excom. Illud et c. proposuit. Sed
videtur contra quia dolose videtur excipere. C. de do. et con. ex-
ceptionibus et c. fi. Ho(stiensis) distinguit aut erat publice ab-
solutus et tunc debent aut non erat publice absolutus
et tunc secus non debet. C. de postul. ad hoc. ff. hoc intelligitur
intra predicta. Item pone quod reus certa die debuit producere q̃o
testes et illa die excipit de excommunicatione numquid potest
postea petere dilationem ad producendum testes. Innoc(entius) dicit
quod non. Sed Ho(stiensis) dicit contrarium quia a iure licitum est excipere
j. e. exceptionem et c. pia li. vi. § et nemo beneficio iuris
debet capi. ff. de his qui ve. eta. impe. l. ult. Sed numquid q̃o
in causa appellationis potest excipi de excommunicatione videtur quod sit. C.
de off. dele. prudentiam § sexto. Innoc(entius) dicit quod non quod
si reus fuit condempnatus et appellavit et efficitur actor
et sic si excipiat de excommunicatione alias non repellitur j. e.
cum inter ubi de hoc et C. de iud. intelleximus. Sed
si actor fuit condempnatus et appellavit dicunt non potest.

obiti quia ex eo quod fuit excommunicatus reus intelligitur. j. e.
dilecto. et c. Significavit quia non obstat excommunicato exceptio
excommunicationis quin possit iudicem recusare et appellare. licet non
possit actorem reconvenire. j. e. ad ult. Item potest litteras super
appellatione prosequenda impetrare licet de excommunicatione tempore rescripti
impetrati non fecerit mentionem. j. e. dilecto. ~~Significavit~~ Significaverunt
et c. ult. et super Absalone al. non O. de rescript. Item sexto ...
li. vi. et potest repellere actorem excommunicatum licet ei communicaverit
in ordine. j. e. ... et omnis legittima defensio reo
excommunicato reservatur. Unde potest excipere et se defendere in iudicio
Secus in arbitrio de hoc in sexto. de arb. quod restat. j. e.
ad ult. dilecto. et c. dilecto. et c. Significaverunt et appellationem
prosequi. j. e. c. ult. et eadem defensio competit excommunicato.
sicut eadem defensio competit servo. que et libero. ff. de actu.
servo. et sic potest excipere de pacto de non petendo. et exceptionem
probare non obstante quod lex dicat reus in excipiendo sit actor
ff. de proba. in exceptione. quia quicquid facit ad sui defensionem
facit et per interpositionem et omnia que ad eam pertinent. nec
incidit in canonem participantes cum talis communio sit potius
ad dampnum suum quam ad commodum. et quia a iure est
concessum. j. e. cum inter. Quid si excommunicatus conveniatur
super eo pro quo fuit excommunicatus iniuste. numquid potest excipere
quod non teneatur. unde nisi restituatur ei communio hominum
quia fuit iniuste privatus. Dicit Io. quod sic et verum quod
verum est. si. ho. si excommunicator agat contra eum qui eum fecit
excommunicari. ar. j. de rest. spo. frequens. nec tenetur antea
respondere dummodo ostendat quod iniuste fuit excommunicatus in
q. ii. c. ii. et ii. q. v. Ex causis iusti. quia omnia intra se
ei restituenda corporalia et incorporalia ii. q. ii. nullus. et
iii. q. ii. Si ergo. Opposita exceptione excommunicationis et probata
coram iudice facit hoc quod licet processus prius habitus cum

Qo.

exceptio valeat tamen in sequentibus actor excludit donec fuit absolutus / et si post rem iudicatam talis exceptio proponatur executionem impediet set sententia que precessit non minus robore debitum obtinebit . ut e . pia . li . vi . ¶ Sed nunquid durante probatione debebit admitti in iudicio ut actor . vel aliis et tunc debet cunctari interim aut extra iudicium in officiis postulacionibus electionibus ac aliis licitis actibus et tunc debet admitti . ut de sen . ex . Solet quod ult . li . vi . ¶ Sed nunquid potest excommunicatus prescribere dicit hostiensis quod sic ar . ut de prescript . vigilanti et C . de iudic . cum clericis

Quia actori probanti sepe obicitur exceptio probationis prescriptionis ad eludendam intentionem actoris ideo merito postquam visum est in generali de exceptionibus videndum est in speciali de prescriptionibus. Quid sit prescriptio et usucapio Qui possunt prescribere / et que res possunt prescribi / et que non / et quot sunt species prescriptionis / Que exiguntur ad prescriptionem faciendam complendam / qualiter interrumpitur / et quis sit effectus prescriptionis **De prescriptionibus**

¶ Prescriptio est ius quoddam ex tempore substantiam capiens in firmitate . / et licet tempus non sit modus inducende obligationis C . de pact . Si certis / est tamen efficax inducende prescriptionis que obicitur actori super rebus immobilibus Sed usucapio in rebus mobilibus que sit describitur ¶ . Usucapio est adiectio dominii per continuationem temporis a lege diffiniti ff de usuc . l . iii . / Et dicitur a lege diffiniti . id est triennii quia triennium habet tantum locum in usucapione C . de usuc . l . Si quis aliena / fuit autem usucapio introducta propter bonum publicum ne rerum dominia essent incerta ff de usuc . l . i / et omnia que conveniunt prescriptioni et usucapioni / et que res possunt prescribi et usucapi / nisi quia in rebus mobilibus est usucapio et in immobilibus prescriptio / et quia maius tempus in prescriptione requiritur quam usucapione ¶ Sed qui possunt prescribere. Respondeo omnes qui possunt rem illam possidere . et nomine suo possidere alii non / et ideo laici non possunt prescribere decimas quia non possunt possidere . ut e .

tam nec possidentes nomine alieno ut l. c. eti diligenti / Item
colonus non pt pscribe pro q. i. clam. et c. se. et C. de
pscrip. xxx. an. male agit / Item precario tenentes ut
q. iii. quia cognoui / It usufructuarius inst. per quas
psonas nob acq. et usufructuarius / Item creditor
non pscribit pignus ff. usuc. non solum et qui pignore
et C. de pign. act. non creditores / et hoc intellige de longa
pscriptione non de longissima / ¶ Prescribi pnt res cor-
pales et incorpales ut seruitutes actiones et similia
que acquirunt pscriptone ut de ea poss. et pt. cum eccia
et pro. q. iii. que actiones / et generaliter omnes res / et omne ius
et omnis actio ut l. c. ad aures et C. de pscrip. xxx. an.

Sicut in re / Excipiunt quedam que nullo tpe pscribi pnt
ut in tempibus in quibus nullo tpe pscribit / Et post eos et
diuturnitate tpis augetur ut de consuet. c. ult. et l. de sy
ad ecclam et pro q. v. quod de / Item non currit .temp
pscriptio ct obedientiam et reuerentiam ut c. cum non liceat ubi obed
de hoc / Item nec contra visitationem et priuationem que debetur priua
rone visitationis ut c. attendentes et c. cum ex officii et l. de
censi cum instantia et c. preterea li. vi. / Sed contra
priuationem que dat rone institutionis bene currit pscriptio pro q.
xi. elecerimus / ut rone consuetudinis pro q. xi. Quicumque
/ Item eccie et ecclam sacramenta ut religiosa loca decime Eccle
oblationes nullo iure pnt possideri ut pscribi a laicis
ut c. cum que / Item in matrimonio / de consang. non dr. Mri
/ Item in ~~...~~ tributis solitis siue in publicis functionibus ut tribu
plurimis agrorum a colono C. de pscrip. xxx. ut pl. an
male agit / et liber homo non pscribit pro q. iii. q. pt. liber
et C. q. si priuatus et q. se / Item tpe vacationis eccle vaca eccle
et tempe scismatis ut plati heretici / quia tunc eccia
vacare intelligit ut c. c. i. et c. de quarta et c. cum nobis.
/ quia tunc caret ligno defensore ut ne sede vac. c. i. et ult.

Que res
pnt pscribi
et que non.

Casus in quibus non
currit pscriptio.

[illegible] de pscriptione [illegible] Abbates possunt pscribere [illegible] in aliquibus [illegible] capitulis [illegible] alij de illis [illegible] respondent [illegible] et [illegible] de pribus [illegible] alij [illegible] possit [illegible] Nemo [illegible] Nemo [illegible] sed [illegible] alij [illegible] respondent [illegible] hec [illegible]

z illud tpus deducit de pscriptione .i.e. auditis z c̄ nob.
sive sit primum medium ultimum ve. C. de pscrip. lon. t. aut.
q si quibusdam z ff. quib; etatis ma. non. q. Si quis
sepius / Item tpe plati male alienata no currit pscriptio
xvi. q. iii. Si sacerdotes / Item tpe hostilitatis .i.e. cetins
missa z xvi. q. iii. q. i. / Item nec contra mimi ecclesiastice
discipline. C. de [illegible] ad int. nos / Item in re q̄ inter
eos possideri no pt. xvi. q. iii. Si illud z ff. de contra mere. — l. c. i. ulti cpui. [illegible] hoc glo 33 q. i [illegible] vult
Item limites pscribi no pt xvi. q. iii. lic. z c. de proch.
Sup hoc dicas verum / qd costat fines dioc sive
prochiarum distinctos fuisse / vel etiam pbari p libros
antiquos z testes z famam z alia adminicula. C. de
pbat. cum causam z c. de ne. tum provinciarum confundatur
xvi. q. iii. quicumque / Similiter ea que limitib; adherent
no pnt pscribi ut ff. de rei vendi. q. religiosis / Sed ubi
no constat de divisione no pt pbari limes z ea que
sibi adherent bene pscribuntur xvi. q. iii. Int memoratos
z i.e. q. ecam que sunt iuxta limite limiti no ad
herentia pscribuntur z spualia z tpralia .i.e. ad aures z c.
auditis. ubi una etiam pscribit decimas in procchia alterius
z fines pdioz bene pscribuntur .i.e. q. / Item nec via publica
pscribi. ff. de via pu. l. viam / Item in re spuali iniusto
titulo quesita. C. de transact. plerumque / Item contra opus
publicum. C. de opib; pu. pscriptio / Item res sacra ubi
res fiscalis no pscribi. inst. de usuc. q. i. z q. res fisci
Item res pupillaris ff. de acqr. re do. Bone /
Item fundus dotalis ff. de fun. do. Si fundus / Item res
peculiares ut C. ne de sta. defunc. l. ult / Item pupillo
no currit pscriptio C. quib; res iu. no o. n. l. ult /
Item uxori durante matrimonio no currit pscriptio nisi maritus
vergat ad inopiam C. de iur. do. In rebus q. do / Item

hec Innocentius & Hostiensis de offi. ordi. c. [illegible]

mala alienata
tps hostilitatis
in re [illegible] ecclia
re possessi [illegible]
limites
pupillaris [illegible]

i rebus que sub condicione debent non currit pscriptio nisi a tpe
condicionis existentis C. de pscrip. xxx an. cum notissimi § illud.
Item tpe suspensionis plati j. de cess. preben. quia
dubitatione. Item filiofam. non currit pscriptio dum est in ptate
pris C. de an. except. l. i. § ult. et C. de bo. que lib.
quecumque insi et de bo. mat. l. i. insi. Exceptiones pscriptionum
multe sunt. quia c pscriptio viij. decem in exceptione exceptionis
S. t. xx. pia li. vj. Item p. decem q currit contra non
appellantem ij. q. i. Si biennium. Item unius mensis et trium
mensium in casibus posit. S. de ele. § xvj et § xxxvj cum
duobus sequentibus. Item pscriptio sex mensium in redibitoria
actione. ff. de redibit. act. l. Intantum § huius. Item in collacione
prebende sive beneficiorum j. de cess. preb. nulla. dicitur ut j. de
iure pa. § cum tpe vero. Item in exspectatione abutimur cum
agitur de spirituali coniugio S. ut lit. non cont. § cum § Si vero.
Item pscriptio unius anni abicitur agenti actione iniuriarum C.
de iniur. Si non convicii. Item ad psequendam appellationem datur annus
vel ex causa biennium. ij. q. vj. ~~Item ad psequendam appellationem~~
Si quis appellaverit et C. de te. ap. aut ei qui appellat
j. de ap. cum sit ro. dicitur ut j. § Infra q. Item datur
biennium in illis duobus casibus positis S. de cess. § Si
cum tamen. Item datur triennium ad repetendum locum pallium
ad catholicam unitatem conversi vel ex epo ad fidem conversis j. e.
t. i. et est speciale in hoc casu in favorem fidei. Item
quadragenali pscriptio currit pro fisco et contra fiscum in he-
reditatibus vagantibus ab aliis occupatis et adversus eum
cuius rerum imperii donat. C. de quad. pscrip. l. i. et l. bene
a zenone. Item in mundo leges et in ecclesia de quibus dictum
est S. de test. nimis pt. Item pscriptio pro annorum
hic locum inter laicos et clericos presentes super rebus matrimo-
nialibus s. xx annorum inter absentes presentes dum qui

sint de eadem provincia et absentes qui sunt de diversis. C. de
prescrip. lon. tem. l. ult. et xvi. q. iii. § pe. et § se. / Item
prescrip. an. per ecclesiam contra privatum i. e. scriptor et etiam inter pri-
vatos secundum leges etiam male fidei possessoribus ut ibi § pe.
et § prescripti / sed non secundum Can. quia sit tamen semper exigit bo-
na fides i. e. vigilanti et c. ult. / Item hodie sola exordialis
prescriptio currit contra etiam nulla distinctione facta inter
ecclesias et monasteria i. e. de quarta et c. ad aures et c.
Si qui exigentibus li. vi. / Item prescriptio C. annorum et
non alia currit contra romanam ecclesiam que potest probari per
illud tempus cuius memoria non exstat i. e. audiam et c. se.
et c. Si qui li. vi. Unde si aliqui propter excessus suos
sint privati bonis suis ipso iure vel per sententiam quod absentia
romana vel ab aliis tenent ecclesiis et quis ea occupaverit
vel apprehenderit non potest se defendere propter longitudinem temporis
nisi contra romanam etiam centenaria vel contra alias ecclesias
xl. prescriptio legittime sit completa / fallit contra bona hereticorum
qui dum viverent katholici putabantur a katholicis eorum filiis
vel nepotibus aut extraneis per xl. an. fuit bona fide possessa
etiam contra romanam etiam xl. an. sufficiunt qualiter nunc
detegatur hereticum extitisse i. e. Si qui exigentibus li. vi.
Item prescriptio generalis non currit a tempore quo quis iusta
causa impeditus non potest agere i. de ap. ex ratione ff. ex quibus
causis ma. l. § quidam et xvi. q. iii. prima et de cle. non
resid. / Ad prescriptionem complendam quatuor ~~[illegible]~~
exiguntur. sed tamen primo quod res non sit vitiosa / Dicitur autem
vitiosa si est furtiva vel vi possessa quam non potest usucapere
vel prescribere fur vel raptor nec alius quamvis ab eis emerit
vel alio acquisierit bona fide inst. de usuc. § furtive et §
quod autem / Item bona fides continua per totum tempus prescriptionis
i. e. vigilanti et c. ultimo et c. xxxiiii. q. ii. Si virgo / Et
intelligi bona fides cum aliquis credit traditorem esse dominum

Ad prescriptionem requiritur
i. res non vitiosa
2. bona fides

z here ius distrahendi. licet erret in facto ff. de vs. sig. Si
bone / nec obstat mala fides tradentis rem accipienti ff
de div. z te. pscrip. vitium / z ~~psumitur~~ psumitur bona fides
nisi probetur mala ar. ff. de pb. l. vius / quis tn psumitur
in contrarium si denunciet emptori ne emat z emit C.
de rei ven. Si fundus / vel si emit a curatore meo per
collusionem vel emit a pdigo vel furioso cum bonis interdictum
est ut sciret ptinus nec consumpturum pecuniam ff. pro empt.
qui fund. et qui sciens z l. Si quis. Iste uero igno-
rantia iuris non facit aliquem bone fidei. ff. de usuc. iuris ig-
Tertio requiritur iustus titulus. j c. ubi de hoc. Si di-
ligenti / z dicitur iustus titulus omnis actus per quem solet
acquiri dominium / ut si quis accipiat rem ab alio qui
non est dominus rei pro soluto pro emptore pro transacto pro herede
pro donato pro delicto pro dote pro socio pro successore. Ita qui in
locum alterius succedit iustam habet ignorantie causam. ff.
de reg. iur. qui in alterius z j de reg. iur. cum quis in 19
li. vj. / Sed videtur quod titulus non requiritur sed solum bona
fides sufficiat j c. de quarta vigilanti z c. ult. / distingue
aut pt illam rem possidere iure com. nec psumptio contra ipsum
z tunc sufficit bona fides / aut est ius commune contra ipsum
utpote si eps dicat se pscripsisse decimas in diocesi
alterius / vel sacerdos in parochia alterius / quia eas occupasse
iniuste verisimiliter psumatur / cum proveniat ex prediis infra
parochiam alienam constitutis / z sit manifestum nisi aliud
ostendatur / eas de iure commun ad eandem ecclesiam ptinere
aut si habet psumptionem contra ~~ipsum~~ eum. non sufficit bona fides
sed oportet allegare titulum z pbare qui possit causam
tribuat pscribendi / nisi tanti temporis allegetur pscriptio cuius contrarii
memoria non existat j c. eps. li. vj. z C. de resti.
spol. ad decimas e. li. Sic loquitur contra. Quarto
requiritur continuata possessionis ut toto tempore pscriptionis sit sine
interruptione possessa j c. illud. ubi de hoc z c. auditis

3. ~~iustus titulus~~ ius

4. continuatio possessionis

z pn̄ q m̄ q pt z c ꝑsinglas / Interruptio fit duobus
modis naturali z ciuili Naturalis ꝑ inundacionem maris vel
fluminis ff de aque pos qui vniuersas § fi labeo Item
ꝑ direptionem vel expulsionem ff de vsuc. natural. Tercio modo
si possessor incipiat h're malam fidem / hos. vel si quis
animo deserendi possessionem vel alio modo amisit ff de sum verb.
pc. Si ades § i / Ciuiliter vero multis modis interrupit ꝑscripcio
videlicet / per libellum principi oblatum in actione annali c. qu.
li pn̄ da lit gt ff l ii / per excepcionem vero nō memini vt nō
e de ex qqn c ii in glo. hoc pz / Item per lit gt quod
locum h't in ꝑpetuis actionibus pn̄ q m̄ q pt v 36 aut
z coram suo iudice c. de medi sta de fue l ple z si nō
h't lite gt sufficit iudice adita z libellum offerre tunc
absente vel eo qui conueniri nō pt aliqua de causa
z ingrimonia de dua sua ius vel coram publicis ꝑsonis
vel ad domicilium rei eo quod inde h'red nō pt ꝑmat et
sic interrupta e ꝑscripcio c de ana excepc. l ut ꝑfaus
z in pdco q pt v 36 aut / Item per pacem oracium principi
oblatum z ꝑ procuratore postea fuit substituta quero
c de ꝑsc ppp an Sicut rem / Item per solucionem
vsurarum c de ꝑsc ppp an Si quis emptoris insi.
Item per synodalem reclamacionem j e sto / Item per scdam
caucionem a debitore factam c de ꝑsc ppp an eo notissimi
q h' z si quis / Item per denunciacionem factam colono e ut
lite nō gt qui q q si z in casu e de of ord pastoral.
insi z in ista or denotes ꝑscripcio incipe § Jnnoc / hac
glo. que pn̄ q m̄ de ꝑscripc / Effectus ꝑscripcionis e q acquirit
excepcio contra dominum rei vel ei cui est obligata c
de ꝑsc ppp vel pl an Si quis emptoris ipsum / Et
hec ꝑscripcio omnem ꝑsus actionem excludit j c ad aures
z h't vtile dominium c. de bonis mat. l i et vtilem
rei vendicacionem etiam contra dominum / eo lex dicat dominum

q° non mutari prescriptione ff. de usur. l. eum qui edes. Sed
pone quod adversarius velit probare ipsum nullo titulo posse-
disse sed potius per violentiam et sic mala fide incepit pos-
sidere. numquid audietur qui vult probare mala fide ab initio
habuisse. dic quod sic quia secundum can. semper bona fides requiritur
xxxiiii. q. ii. Si virgo. et j. e. vigilanti. et c. Si diligenti
ita quod in nulla parte temporis prescriptionis possessor habeat conscientiam
rei aliene j. e. c. ult. et in hoc contraria sunt iura civilia
que admittunt prescriptionem xxx annorum cum mala fide C. vii. q.
in. C. prescriptionem. et hoc facit etiam ratione peccati. C. de indic.
q° vomit. Pone ergo quod post impletam prescriptionem incipiat
habere malam fidem. i. conscientiam rei aliene numquid tenetur
rem ipsam reddere domino priori. videtur quod non sic. quia
iam scit quod res sua non est et non dimittitur peccatum donec
restituatur ablatum xiiii q. vi. Si res. et j. de usur. cum
tu. et j. de reg. iur. peccatum. li. vi. Sed contra videtur
quod completa prescriptione iam tutus sit secundum utrumque ius
j. e. de quarta. et duobus sequentibus. ergo iure possidet. Si
iure ergo iuste. Si iuste ergo bene. xxiii. q. iii. quid
dicam. Nec iam dicam alienum cum ius faciat hoc meum esse
illud tuum. viii. di. quo iure. Item conditor canonis
ut legis potest michi dare rem alienam et tutus ero
ff. de evict. lucius et C. de quadr. presc. bene a zenone.
ergo multo fortius potuit inducere hanc prescriptionem contra eorum
negligentiam. quidam dicunt per primam racionem quod quandocumque quis
habet conscientiam rei aliene tenetur illam restituere alias peccat et hoc
dicunt theologi. Sed alanus distinguit aut habet ex causa 1x9
non lucrativa quia emit ab eo quem credidit dominum tunc non Si. 11
tenetur arg. xxxiiii q. i. quod debetur. aut lucrativa et tunc semper
tenetur eam reddere arg. ff. de his que in fraude. qui autem C. si adversus
eum pupillo et arg. l. iiii. di. Si qualis misi. host. et B. dicunt
quod ex quacumque causa habeat quod non tenetur restituere
quia quod legitime factum est penam non meretur C.

Ad validacionem prescripcionis concurrunt 3 — Bona fides possidentis / Auctoritas legis / Taciturnitas illius contra quem currit

de adult. cum alijs | quia eam alienam non esse primo suam et iuste eam possidet | quia iure ut dicunt iura contraria | sicut qui auctore ptore possidet iuste possidet. ff. de acquirenda poss. iuste | nec peccat retinendo quia qui peccat non peccat legis auctoritate sed contra legis auctoritatem. xxxiiij. q. iiij. qui peccat | et sic non obstat prima iura quia loquuntur cum quis detinet alienum contra ius ¶ Sed quid si tempore prescriptionis habuit conscienciam lesam et postea incepit habere non lesam numquid per hoc est interrupta prescripcio | non quia erronea fuit unde eam deponere debuit. ij de sim. ptuas. ¶ Quid si dubitat an res sua sit et habet iustam causam adhuc dicitur habere bonam fidem. et utetur fructibus. ff. de usu qui sit q. bone fidei et sic prescribit dummodo ab alijs inquirere veritatem ut sic ad eam perveniat. xxxiij. q. vij. si q. fi. et xxxiiij. q. ult. accidit ¶ Sed quid si prelatus habeat conscienciam rei aliene sed ecclesia habet bonam fidem | dicit ho. quod habeat consilium sui capituli et aliorum proborum. si qui sint qui melius noverint veritatem quod ab alijs querendum est. de eure. cal. impetrandis. ij. de simo. ptuas. et lxiij. di. generaliter insi. | et si capitulum habeat bonam dicitur prelatus defendatur vos putamus melius posset. xxxij. q. vij. filijs et i decrebus. et non alter. Si quis proborum insi. de sententia et re iudicata

Finito cursu maris iudiciorum nunc quasi ad littus seu portum perveniamus et sic de sententia a re iudicata videamus | et primo de sententia Secundo de re iudicata | Unde videndum est quid sit sententia | quot sunt eius species | et qualis debeat esse | Cuius debet sententiam ferre qualiter proferri debeat | et quando | quis sit eius effectus | et quo remedio sententia infirmetur ¶ Sententia est diffinitio iudicialis controversie finem imponens. ff. e. l. i. | dicitur enim negativum controversias. ij. e. c. ij. ¶ Vel sic Sententia est rei apte coram competenti iudice in dubium vocate rite iudicialis et diffinitiva humana veritas declarata ¶ Sententie due sunt species Una alia est interlocutoria | et alia diffinitiva ¶ Interlocutoria

Interlocutoria

dr̃ q̃ int' pncipiũ z fine cause pncipal' fert' vel q̃ iudex
int' ptes loq̄ido sine solẽpnitate sẽtẽciã pnũciat vel dr̃
interlocutoria ad dram̃ diffinitiue quia diffinitiua i͡ponit fine
negocio pncipali z solẽpnit' nc̃ de facili reuocat' Sed int'-
locutoria i͡mponit fine excepcõi siue q̃onibz emgẽtibz
vnde respcũ diffinitiue ẽ queda͡ simplex locucio sup dubiis
motis int' ptes z ideo sic homo ũbũ suũ simplr̃ male
platũ dz z pt̃ reuocare · xxxv · q · iii · magne z ar · i · de acu-
qualr̃ z quõ z in aut · de empe · q̃ · i · coll · iii · Dic z iudex
interlocutoria siue sit iudex ordinarius ff e · qd' iussit siue
delegatus · i de ap · cũ cessante siue arbiter ff de arbi · que
z ideo dr̃ interlocutoria suã aut appllat' ideo quia dubiũ
quod ẽ int' ptes declarat diffinit z determinat sicut et
diffinitiua z quia asedẽte z nõ pcedẽte ferri dz in q̃ ·
in q̃ · spaciũ · vbi · audite z quia elapsi x · diebz trãsit
i rẽ iudicatã quo ad eũ · s; ne ab eo ultra a ptibz
appllet' z ut exea except̃o oriat' Sic intellige · S · de
testi · Significauit · q̃ · fi · z S · de ele · q̃ · fi · nõ tñ trãsit
i rem iudicatã adhuc ut inde actio oriat' sic̃ fit in
diffinitiua C · de rebus credi · actori · nã · quo ad iudicem
qui ipam cõtradix' voluit possit z ei videbit' pntibus
tñ ptibz reuocare ut dr̃ infra signata · S · e · v · Sic
z iudex nõ tñ pte absente nisi forte contuatr̃ · i de ap ·
interposita · q̃ · fi · z c · pted' · q̃ · i · nt̃ nisi ex magna causa
Diffinitiua ar · C · de dilat · Sine ps · Diffinitiua dr̃ suã quia
p eã qd' pncipal' diffinit' que ex quo plata est · siue bñ
siue male is qui pnũciauit quo ad pnũciatonẽ ipius
uel examinatonẽ desinit esse iudex · Ita q̃ nõ pt̃ ei pcedẽ
iudice aliquid addi uel detrahi · emendari uel mutari ·
nc̃ reuocari ff de arbi · qualr̃ · z ff e · q̃ iussit · nisi · z l ·
iudex z l · cũ cõtrahat' z l · post re iudi · z hoc dicas vm
i delegato · S de of dele · Inferius retinet tñ iurisdictõn

quo ad execucionem usque ad adimd · quod dic. ut. S. de of.
dele. q. Sentenciam et in arbitro. ff. de arb. qd tn et l. pred.
Sed i ordinario distinguit vtrum sentencia sua annullanda sit
et sit idem quod in delegato / aut nulla ipso iure et tunc
ipse met uel successor suus sentenciam poterit retractare. C. quo et
quando iu. Si prius et c. de accu. / Si accusatoribus uel eius
superior C. de accu. ab sentez et ar. S. de vsupal. insi.
Quid si sentencia dele. irrita sit ipso iure / dic quod impetrandum
ab eius superior ut retractet per eundem qui tulit eam / uel
per alium C. de sen. exppi. re. l. 1. et C. quod et qu. iu. Si
ut proinus q. 1. // In casibus tamen sententiam diffinitiuam retractari — Casus in quibus sentencia retractatur
siue emendari. Primo fit si sit ibi scla grammatica emen- — 1 · De aliis de vide
dari potest ff. e. auctore / Secundo in multa que potest in opida — 2 · 35 q. 9 in summa ·
quod ab eodem iudice remittenda. C. de modo mul. l. fi. ff. de
of. psi. illicitas q. fi. / Tertio in fructibus expensis et aliis — 3 ·
consimilibus accessoriis de quibus eadem die potest suppleri / non
dico minui. ff. e. paulus. Ver. etiam quod post multos annos dies
a sentencia mandandos quo ad hec accessoria suppleri possit dum-
modo sentenciam petitum fuit. j. de dom. int. vi. et xp. de prudentia
Quarto si sit absens excommunicatus et veniat iudice adhuc — 4 ·
pro tribunali sedente. ff. de test. in int. Sinus et ar. s.e. cum
Bartholus q. postmodum // Quinto in principe et prefecto pretorio — 5 ·
et senatu et aliis illustribus. C. de sen. exppi. re. hac lege
q. exceptis / Ista sentenciam nec mutatur nec retractatur prout insi pruc
supplicacionis / quia appellari non potest ab hiis / sed supplicacio ad-
mittitur / quia appellacio iniquitatem sentencie querela continet / Sup-
plicacio vero peticionem venie propter errorem uel allegacionem ad-
versarii callidetatis / C. de sen. pfer. pto. l. 1a. ff. de min. psid
nec eum de visile quod tales alii indicet quam princeps esse iudica-
tus. ff. de of. pfec. p. l. 1. § aut supplicacio infra x. dies
fieri potest / et potest porrigi ei qui tulit sentenciam uel consiliariis suis
nec suspendit execucionem sentencie / Sed victor tenetur satisdare

de restituendo quod obtinuit tamen augmentis lenitis si contingat
per sententiam retractari. Sed elapsis .x. diebus potest supplicari
principi infra biennium. C. de pre. impe. of. aucten. que supplicatio
Principis vero quocumque tempore valuit potest sententiam in melius
mutari. S. de resti. in int. ex lit. § Nos igitur propter
que ipsi sententiam z c. si. Sexto racione publice utilitatis
6. ar. ff. de re. ab ord. fa. quod semel. Septimo racione
7. inspectacionis quod in possessione ubi renunciatur restitucionem specialem
videtur. ff. de ap. ab executore. Octavo in beneficiis
8. ecclesiasticis per surrepcionem obtentis ubi alias illicite acqui-
sitis j. e. cum olim z. S. de do. cum olim. j. de pb. in-
terta. z c. dilecto insi. z c. dilectu m. q. i. de decoress. pb. professi.
9. § f. z j. de rerum permu. cum universorum. Nono in matrimonio
sive fuit nulla ipso iure sive annullanda propter errorem sententia
per ordinarium sive per alium delegatum. potest retractari. j. qui
filii sint le. per venerabilem. § videbatur vero preterea. S. de resti.
in int. ex lit. j. e. lator z c. consanguinei. Et videtur
utriusque utile periculo anime z de errore notorio potest fieri fides
C. de plus insti. l. i. z ult. ff. e. divus. ff. de of. presi. Illi-
citas § vitas. j. qui filii sint le. per tuas § nos igitur
Ideo si quis per falsas allegaciones ubi falsos testes ubi instrumenta
scienter obtinuerit perpetuo tenebitur restituere. Idem eciam
dicunt theologi z si post sententiam latam habeat consciam
rei aliene quia per sententiam non tollitur naturalis obligacio. ff.
de quod indebi. mit. z inst. de excepcione § Item si in iudicio.
Sed qualis debet esse sententia. Respondeo. Absolutoria ubi condempnatoria
Absolutoria certa pura. absolutoria ubi condempnatoria alias per nulla ubi
Condempnatoria iniusta habetur. ij. q. vj. § diffinitiva z c. de sen. z interlo.
o. iud. l. iij. ff. e. l. i. Sufficiunt tamen verba equipollencia ut
statuo ubi precipio. j. de v. sig. In his ubi quecumque alia verba
90 equipollencia. ff. e. In summa. Sed quid si iudex debeat
dicere condempno z dixit absolvo ubi econtra numquid potest
talem errorem corrigere dicit ho. quod non. quia si arbiter

errant in snia no pt ea corrige. ff. de arbi. quia arbiter
et idem i iudice. ff. eo quebat. als si penitet poss semp
dice ego errani z sic collude at. j. de eo qui qq. q sang.
vo. Sup eo. q intelligas n p sceptura tabellionis i
qua legebat. ul p illos eo quibz delibeauat. ul qui
assistebat. de erroe manifesto doce poss. Certa idest Certa
de. quia qui agit de cta qntitate ul spe no tenat
snia incerta. ff. e. In sidua. z C. de sen. q sic c. qnti.
p l. ple. z ult. nisi iusta causa subsit petendi incertu
ff. de rei ven. q de cota. q. incerte. Sed tuac debz
iudex qntu sibi possible e ut cta sniam ferat inst.
de act. q curat. Nad aliqn fert incerta quia aliud
sied no pt. ut si petat equus in gne ul stichus a
pamphilo sub disiuatoe. necesse est eni q petat eo
modo quo debat z gdepnato eodmodo fiat inst. de act.
q gnalie. Idem i nopal iudo. Nad ibi pt dice iudex
in p. aut nopam dedere gtempno inst. de of. iudi.
tp. 1. z eo festinato tn est i obligatoe. ff. e. miles
q. 1. z n. Idem e si aget ad restitue da vendicom. q
ibi sub altnatoe pnuciat. j. de qh. z ue. eo tam Ite in
vniusalibz actionibus in quibz suffiat i libello res
vniusalia designari ut dictu e S. de libel. obl. q. In libello
v. In vniusalibz. Pura quia sub conditoe no e snia Pura
fenda. als lata eo tenet. ff. qu. ap. sit. l. 1. q. biduu.
z q. se. n. q. vi. biduu. Similit snia excois sub gditoe
tenet sed anteq conditio extet no ligat. j. de ap. ptea.
n. z j. de sen. ex. anob. 1. z c. Romana. li. vi. Ideo
si pendente gditoe applet tenet applo z impedit
effcm snie coditois eciad postea advenientis z epute
ut i c. ptea. licet secus sit i conditoali pmissione
in qua pde hetur ex quo condicio extat. ac si pura
fuiss. ab initio. ff. qui pot. in pig. ha. q. 1. Sed si
pure ferat snia no releuaret p appllom. j. de ap.

pastoral' tussart tu in superiore causa cognitum. j. de sen. ex.
p tuas. S. de of. ord. ad reprimendu tu vos / Quid si eps
ferat in subditu suu sniam excois sub condicoe Sed
anteq condicio exstat desinit esse subditus primo ho. dt
q snia tenet. ar. C. de manumiss. testo statu libis. ff.
de iud. o iudic. cu quedam ff. de iudic. Si quis postea S.
de fo cope. c. ple. S. de of. dele. quod z c. relatum. Iusta

Iusta

quia qn nulla e snia tunc litigantu ut cu minor
xxv an. Si autem tutois convenit snia cont cu lata
nulla est ipo iure lic ipo p eo lata tenet. C. de Si
adu. ve iud. l. i. ff. e. acta q contra Sed excipiunt cause
in quibus psc pot esse i iudicio Primus no. S. de cond

Casus in quibus minor potest esse in iudicio

q Septimo / Secudus i religione assumenda xx. q. i.
Illud xx. q. ii. c. i. z ii. z i. de regl. cu uirum z c. ad
sing / Tercius cu venia etatis impetravit ad maior
sit C. de hiis qui ve. et. ipe. l. ii / Itē i sacro ordie
[illegible] assumendo. lxxviii. di c. i. ii. z iii / Itē cu
morte pris exequit cu agit de testo pris. xv. q. iii.
de cause v. / Itē pupille / Itē cu agit de recupanda
possone. C. q. s. pm. l. ult. / Itē cu agit de thoro vio
lato. ff. ad l. Si maritus q. lex iul. / Itē cu agit
interdicto de libero homine exhibendo ff. de lib. ho. exhi.
l. iii. q. Si [illegible] / Itē cu agit de mandato alterius ff. de
min cu mandato / Itē cu agitur contra prem. ii. q. vii.
qd / Itē nulla est snia i talibus poitis. S. de lit. ge.
q. ottavo / Itē quod est nulla tunc aute alterius
snie p appellom no suspense contra quam fert. C.
qn pvo no est. ne. l. i. z ar. S. de arbi. deposita q.
si qua etia ide qui tulit revocare no pt ut dictum
e. S. e. q. diffinitiva Omit tu casus in quibz snia
lata gt pma tenet / Primo i ca matrimoniali xxxv

Casus in quibus snia lata contra pma tenet 1

q. vi. q. ergo de hc sup c. q. vi. come. v. vio. i ma
trimonio / Secdo i crimie falsi. C. de falsis quilam 2
/ Tercio ubi negat iudicatu ff. de sen. su ap. tes. 3

l. i. in prin. // Quarto quando ille per quo lata fuerit prima sententia
dolose, id est scienter admittit exceptionem rei iudicate contra se, et si fertur
sententia contra primam sententiam secunda tenet, ff. e. l. inter litigantes. //
Sed si ignorabat sententiam latam ius eius qui agebat quia
alii forte successerat, ff. de reg. iur. qui in alterius, et ff.
de reg. iur. cum quis in ius, et sic fertur secunda contra primam,
secunda sententia nulla erit, sic intellige. ii. q. vi. § diffinitiva v.
// Item diffinitiva sententia. C. cum prono non est ne l. i. // Quinto
contumaci ubi esset propter novas defensiones subveniri
ff. de rest. in int. c. fi. // Item quandoque est nulla sententia ratione
placandi quia scilicet non continet condempnationem vel absolucionem,
C. de sen. interlo. o. iu. primo de h. ff. e. q. cum libellis, vel quia
non servatur ordo iudiciarius ut ff. i. e. q. qualiter, vel quia non
procurator sed dominus est condempnatus, C. de sen. inter. o. iu. l. i.
ff. de neg. ge. l. lib. q. fi. et ff. de ele. querela. De hoc sunt
oppiniones in glo. ff. de ele. querelam, an procurator vel
dominus debeat condempnari, quia quandoque concipitur sententia in personam
domini ff. de proc. licet q. fi. quandoque in personam procuratoris ff. de fide
instr. inter dilectos q. fi. Moderni tamen consulunt quod utrumque
fiat, scilicet quod condempnetur procurator nomine domini et dominus per ipsum
procuratorem, ar. i. de proc. accedens. // Sunt tamen casus in quibus
sed omnibus necesse est quod sententia formetur in personam domini et non
procuratoris, ut in beneficiis ecclesiasticis, ff. de iureg. pla. licet,
et i. de concess. preb. post electionem q. fi. Idem in criminibus, ff.
de dolo. cum olim, et c. vitatur, et i. de accu. adpeticionem,
et idem in causis matrimonialibus, ff. de proc. tue. // Item
nulla est sententia cum venalis est, ii. q. vi. q. diffinitiva v.
venales. // Item si error calculi in sententia comprimatur, C.
que sen. sine ap. rescin. l. i. q. i. et ii. // Item cum competencia
presumptoria quod venit in notitiam absentis ne postea fuit
hic debuit ferri sententia nullius est momenti, qualis tale edictum
sit peremptorium vide i. de ele. c. i. in clemente ff. e. l. i. q.
Idem cum per edictum nisi coeret alia de contumacia. C. quod. et quod.

m. l. ii. Idem est qui mortuus condempnatur ff. que sen. sine ap. rescin. l. pl. et ff. e. In fine supra Item et si preterea natura parere non potest quis sive quia impossibile iudicis preceptum non obligat ff. que sen. sine ap. rescin. c. fi. C. de pact. c. ult. et l. de solut. ordinarius Item dicitur sententiam ferre iudex competens puta competens est qui rite constituit quia talis dicitur competens multis modis ut dictum est C. de fo. compe. c. prorogatio vel ista prorogatur. Item iudex ordinarius dicitur sententiam proferre nisi obstet quia talis est incompetens iiii. modis Primo ratione persone condempnande puta episcopo coram metropolitano accusati et conuicti quem non potest deponere iii. q. vi. quamuis et c. dudum Secundo ratione rei de qua agitur ut in causis soli pape reseruatis quod dicit ut nomini C. de of. le. c. ista omnia Vel cum iudex multat aliquem ultra quam per legem permissum sit ii. q. vi. c. diffinitiua vel ad certa Item ratione rei scilicet propter Illud equissimum visum est vnicuique non sibimet ius dicere ff. quorum le. l. i. Res in se iniquum est aliquem rei sue iudicem fieri ff. de iudic. nisi et et dicitur ea propter eius emolimentum vel dampnum adiudicare suo nomine pertinet ff. qui ap. sit l. i. c. bidnum vel propter Tertio dicitur incompetens iudex ratione persone ipsius iudicis ut si excommunicatus vel hereticus vel scismaticus C. de presp. c. i. et c. veniens c. i. C. de of. ord. c. sede C. de elec. quia diligentia promi. q. i. audiuimus i. de here. excommunicamus c. credentes i. de sen. ex. nouit vel quia est infamis iii. q. vii. c. tamen Quarto ratione maioris tribunalis quo causa delata est ff. e. contra pupillum c. qui admaius C. de of. le. licet i. de ap. Si duobus Item delegatus rite datus potest ferre sententiam nisi in causibus positis C. de of. de le. c. excipitur Item ratione pronunciationis dimidie sine scriplene puta sunt duo vel tres iudices et vnus tantum vel omnes per iudicant C. de of. dele. causa quod et in ordinariis locum habet. Si tamen duo concordent et tercius contradicat tenet sententia duorum ff. e. duo. Idem in arbitris ff. de arb. sine tres dicit ut

Iudex ordinarius
tamen dicitur est
incompetens

Persone condempnande

Rei de qua agitur

Persone iudicis

Maioris tribunal

rite

ff. de arbi. l. item. § i. item si sint tres. et l. compromissi. Quid q°
si plures sint iudices et unus condempnat in v. alius in x. alius
in xv. valet sententia illius qui in v. ut dicitur in ff. de arbi. q°
l. arbit. Sed quid si duo sint ordinarii et dant sententias
contrarias quia unus absolvit et alter condempnat. Respondeo
in ordinariis tenet sententia pro reo lata non pro actore nisi in
causa favorabili puta matrimonii libertate dotis ut extra de testib. c.
c. ult. et ff. de re iud. inter pares. Si autem sint duo iudices delegati
utraque pars ... ex arbitrio delegantis quam voluit confirmare
ff. de duo iudices. et extra e. t. si quando. c. penult. Sed si arbitri
fuerint neutra tenet ff. de arbi. pedius. l. si. et l. sequentibus
extra e. t. fi. c. ult. Ubi vero episcopi eiusdem provincie compromissi causam
examinant debent in eandem concordare sententiam. Convenientes quod si
discreparent debent ad metropolitanum et episcopos quietos vel ad
primatem recurrere extra vi. q. iiii. c. i. ii. et iii. Qualiter
proferri debeat et quando nulla est sententia nisi subsequentia observentur.
Primo quod sedendo et non stando iudex proferet ff. quis
ordo in bo. pos. servetur l. ii. § dies. et l. in rebus. et extra e. t. et si 1.
sententia in vi. li. vi. Quid si proferet sedendo in alta terra
et partes sint inferius valet secundum ho. ar. extra de ap. Si iusto
Secundo si edidit eam partibus in scriptis sedendo sed non recitavit
C. de sen. ex peri. reci. l. i. et extra eo. et si sententia § fi. li. vi. 2.
Tertio si recitavit sed non in scriptis C. de sen. ex peri. l. fi.
Tertio si recitavit in scriptis non per se ipsum sed per alium nisi sit 3.
prefectus pretorio vel alia illustris persona vel episcopus quibus 4.
permittitur per officiales suos suas sententias recitare C. de sen.
ex peri. reci. l. hac lege. et extra e. si sententia a iure in li. vi. Sed
aliis hoc non permittitur. et si per assessorem pronunciare velint
in aut ut defuit sen. fun. q. illud coll. v. nec prudentes
et imprudentes simul vocatos ff. de consuet. c. iii. Item tamen ab
uno arbitrorum vel iudicum aliis presentibus et mandantibus sententia
recitata habetur pro eo ac si simul esset ab omnibus recitata
Sed tamen ut is qui recitat non utatur verbis singularis numeri

Modus ferendi sententiam

Casus in quibus sententia est nulla

Casus in quibus sententia fertur sine scriptis

Circa incidentalia. Distinguitur an iudex procedit ex officio et sic vel alias in figura iudicii et sic [illegible] vel utraque parte presente et sic vel alias per contumaciam absentis sic non [illegible] ut [illegible] de [illegible] et [illegible] [illegible] verbo [illegible] et [illegible] Non [illegible]

Casus in quibus [illegible] est causa in sententia exprimenda .1. .2.

s plie ut nos tales iudices uel arbitri pronunciamus uel sta-
tuimus in hunc modum. licet secus sit in electione in qua de abvno
nice cum sive per compromissum sive scrutinium procedatur electionis
pronunciacio persona singularis numeri fiencia. j. e. cap. abvno. li.
vj. Sed omnino tu casus in quibus hoc non requiritur quia sine
scriptis expediuntur qui sicut illi casus in quibus procedendum
est de plano habentur. j. de vbo si in cle. ubi videlicet de pla-
no procedit ut in cap. inquisitionis et denunciationis licet capitula
de quibus inquiritur sunt edenda. j. de accu. qualiter. Item
cum agitur de beneficiis minus canonice obtentis sive costitia epi
xvj. q. vij. nullus et j. de institutionibus. c. iij. Item de vacatione
dimissorum uel aliis cum animis ecclesiarum quod episcopus ex officio
suo habet corrigere et cum ex officio suo procedit j. ut ec. benefi
c. i. t. j. depb. de monachis et c. cum. Et idem ubicumque
iudicat officium de plano expeditur. Et in qua causa talibus ponitur
S. de li. ob. c. ex libellus. Cum de causa matrimoniali
aut procedit in ipsa in figura iudicii scilicet oblato libello et contestata
sive fuerit ordo iudiciarius cassatus sive denunciatur. j. qui
filii sint le. per venerabilem c. videtur vero. pter et ar. S. de
testi. albicius et ar. j. de clandes. despon. cum inhibitio. //
Tertio si pronunciet expressim contra iura quia secundum ea
iudicandum est. j. e. c. i. et S. de const. c. i. et c. ne innitaris
et C. de iud. rem non novam aut sentencia non tenet. ij. q. vj.
c. diffinitiva vero. Item si sentencia. et hoc intellige cum iudex
expresse pronunciat contra iura puta pronunciat minorem .xxv.
an. non obstante defectu etatis confirmandum esse hoc enim
expresse est contra ius. S. de ele. cum in cunctis. Secus si
non exprimat puta minorem .xxv. an. confirmat in episcopum non
obstante minori etate opposita. sed non exprimit quod sit minor
hoc pronunciat contra ius litigatoris et ideo nisi appelletur
transit in rem iudicatam. S. de ele. cum dilectus c. fi. et ideo
non est tutum assignare causam in sententia nisi in casibus in quibus
tenetur exprimere. // Primus est ubi reus ineptam petitionem
absolvit. S. de iudi. examinata. // Secundus ubi arrest coi

recedit ut si condempnet victorem victo in expensis tum de iure
communi sit equipes in aut. de iudic. § oz. coll. vi // Tertius 3
in actione reali ubi reus non possidet et c. re. quia si postea
incipit possidere non obstat exceptio rei iudicate. ff. de except. 4
c. ple. // Quartus propter lapsum triennii C. de iud. properandum 5
§ illo // Quintus in sententia excommunicationis j. de sen. ex. Cum me-
dicinalis li. vi // Sexto nulla est sententia si non fuit libellus 6
oblatus nisi in casibus permissis ff. e. § sunt tamen casus // 7
Septimo si non fuit lis contestata c. i. // Octavo si proferatur
ante testium ad litem contestationem productorum nisi in casibus permissis 8
ut lite non contestata protinus. quia aliomodo et ad aliud pro-
ducuntur ante litem contestationem et post ff. de testi. veniens. ii § pe. et
ult. // Nono si procedatur ante testium productorum post litem 9
contestationem sed non iuratorum nec a partibus iuramento remisso. ff.
de testi. nup. et c. tuis // Decimo si procedatur ante testium 10
iuratorum absente parte adversa nec citata in aut. de testi.
In nomine domini et j. de fideiussoribus constituti § fi. // Undecimo 11
si procedatur ante testium non scriptorum vel non publicatorum
vel non diligenter examinatorum / tamen hoc maliciose vel negligenter
fuit permissum. ff. de testi. per tuas // Intellige maliciose quando
admittuntur ea que in iure expresse scripta repperiuntur de quibus
habes ff. de test. cum causam. j. de hoc dictum est in e. § sic
examinata. Negligenter vero quando sunt admissa interrogatoria
a partibus tradita // Duodecimo si procedatur contra absentem 12
non contumacem. C. quomodo et quando. in ea. iii q. ix. caue // Tre- 13
decimo si pronunciet contra presentem non convictum nec sponte
confessum ii q. i. nos in quemquam. et ff. de conf. certum // Decimo 14
quarto quando a non suo iudice ut dictum est ff. e. § quis dic. //
Decimo quinto quando non apparet quis actor quis reus quis 15
iudex. iii q. iii c. i. et ii q. i. In primis. et infra de sen. sig-
forus § In omni // Decimo vi° quando pronunciatur super eo quod 16
petitum non est j. de accu. qualiter § fi. et j. de sen. lic. heli

Casus in quibus
sententia est nulla

q. 1. Tertius sit effectus et quidem ut a superiori impetret de facili confirmatio si rite sit lata. ut e. ea que et hec patet. ut e. cum que insi. Item ut exsecutionem mandet. ut e. cum aliquibus et hoc est verum nisi sit appellatione suspensa. ut na. ut e. quo remedio. Sententia tamen excommunicationis tam cito

Excomunicatio

transit in rem iudicatam et exsecutionem secum trahit nec appellatione suspenditur. ut e. pro pastorali. Idem est de

Suspensio

sententia ~~suspensionis~~ suspensionis et interdicti. ut de sen. ex. Is cui. Et in

Interdictum

li. vi. quia iste tres sunt nomine censure ecclesiastice comprehendunt. ut de v. sig. querenti. Item inventae sunt specialiter ad peccatorum correctionem. xi. q. iii. omnis et c. nemo et c. audi. et ut de cohi. cle. et mul. c. ii et iii. Et semper in continenti ligat xi. q. iii. estimat et c. audi. Item mandat sententia exsecutionem in solidum contra illum qui condempnatus est si unus est et si plures sunt condempnati contra quemlibet pro portione tamen. etiam si quilibet in solidum tenetur. C. si plures una sen. condep. sunt. l. i et ii. et datur actio contra illum contra quem lata est et heredem eius. ff. e. miles q. si. Sed reo absoluto datur exceptio contra illum qui succubuit et alium eius nomine. ff. de except. rei iud. l. rei iudicate. Quo remedio sententia retractetur. Et quidem per querelam. ff. e. de flie querela de hac. C. de except. q. in ann. Secundo per restitutionem in int. C. de rest. in int. auditis. ex de rest. spo. et c. suscitata.

Casus in quibus sententia retractatur.

1 Tertio per supplicationem. quod dicit ut C. e. q. v. in principe

2 Quarto per simplicem petitionem in causis in quibus per

3 iudicem sententiam retractare. quod dicit ut C. e. q. sic: ut

4 ubi quod est nulla retractatur. C. e. q. iusta cum sequentibus. Quinto per appellationem infra x dies factam. Sed notandum quod tria sunt que non transeunt. Primum quod

5 nisi transit in rem iudicatam quia ea semper attenditur ut in causa matrimoniali ut e. lator et c.

3 que non transeunt. 1.

compingnei . et C. de testi . sexies . j de frig . et int mal fecim .
Et est ro quia tanto sunt ḡmora pcād . xx . C. de q̄sue .
c . si . Secus contraria nam hr̄ quia statim ca p lata .2.
transit i rem iudicatam sit i operacōe ut dictum est C. e . q .
conuis sit effectus v̄ sentiam . Idem est qui insignes latrones
ul seditionum concitatores dapnādt . ff . de ap . constone . Idem
i raptore virginum C. de rap . uirc . l . i . q . quibz . Idem
i homicidiis maleficiis violentes veneficiis adulteris . Si
sponte confessi sint Secus si coacti . ij . q . vj . quorz . C .
quorz ap . no rc . l . ij . Et idem i ceteris casibz i cōtradicta
et sentiam . Quid tenet medium cuius sentiam elapsi p . dicbz .3.
infra quos appellari pt . transit i rē iudicatam quo ad
effectum nisi forte minori etate ul alit alij priuilegiato
p beneficium restitutionis i integrum ul alio iusto modo sub-
ueniat . ff . de rest . i int . l . fi . et ij . q . vj . q . anteriorz . et
j . de ap . direc . Sunt tn casus i quibz no appellat . q
dic ut . j . de ap . q . de cq sentiam . Sequit de re iudicata . Re iudicata
q dr vitas int ptes vsa . in dubium p diffinitiam sentiam
iustam no retractandum nz suspensam efficatr declata . / .
Sed contra q auctas rei iudicate . Extendit maxima int
eos . int quos lata est / a qua tn appellatum no sit / ul
si sit . tn postea petendo dilacōm . ad solucōm faciendum
acquieuisse videt et omnio paredo C. ei . C . e . l . i . i prin .
et l . absolucōm . et hoc e vm . nisi ppt equitatem superue-
niens casus . a sentia recedat . puta fallo . ul comodatarius
condepnatus in estimacōm rei mee . quam culpa sua
amiserat et post rem amissam . aliquo casu recuparam
tunc equm est ut estimacōm ul rem ei restituat . ff .
de qd . si ca fullo . et ff . como . l . i comodati . q . si nec
retractat . oracōne peremptorie excepcōis omisse . C . de
sen restin . no pos . l . ple . nisi i casibus pactis C. d' excep .

exceptio ·/ Item post sententiam et ratione minoris etatis vel fa-
uore etatis per beneficium restitutionis C. de in int. rest. c. ij.
§ si et c. ult. / Item ubi quis sub iudice iniquo compulsus
est sub eo iudicium eo tempore quo compelli non debuit ff. de
fer. l. i. / Tertio nota res iudicata dicitur quod regulariter
non nocet nisi illis inter quos lata est et in illis tantum super
quibus actum est ff. de except. rei iudi. l. i. ij. iij. et iiij. et j. e.
eod. sup. et c. penult. / fallit in casibus ubi preiudicatur alteri
puta si actio vel defensio primo loco pertineat ad aliquem
et ipse sciens patiatur sequentem experiri de re illa intelligitur
iuri suo renunciasse qui potest prohibere agere vel defendere j.
e. t. penult. puta debitor permittit ~~debitorem~~ creditorem experiri
de proprietate pignoris vel maritus uxorem vel socerum de re
dotali vel emptor venditorem a quo causam habuit de proprietate
rei empte ff. e. Sepe. Sed ubi prohibere non potest sibi non
preiudicat puta coheres agit de parte sua vel conuenitur et
si sit extraneus inlitonig. ff. e. Sepe § arcad. de in cota-
noico. j. de pb. dilco / Item si subditus de suo iure litiget
j. de don. int. dilcos nisi vel pertinens vicarius C. de eod.
pos. et pri. ad olim. insti. / Item si episcopus de iure suo quo
ad aliud expm j. e. eod. sup. § i. / Nisi tale sint connexa
quod probi dicitur tantum et j. de actu. ad petitionem / In casibus autem
notatis vel preest omnibus sententia et ex ea fit ius quo ad omnes
Primo in causa filiationis ff. de lib. ag. l. i. insti. et l. ij. et
iij. in prin. / Secundo cum agitur de inofficioso testo ff. de inof.
test. pas. § meminisse / Tertio in eo qui causam habet ab eo
ff. de except. rei iud. Si ante § fi. / Quarto in causa libertatis
ff. de sta. ho. ingenuum / Quinto in re indiuisibili ff. si s.
ven. lo. l. Si fundus / Sexto in re tali ad pupillo ff.
quicad. p. amit. Si tot et ij. q. vj. § diffinitiva v. quod plures
Item ubi res tenetis cum fisco C. de tot. re. al. l. ij. / Depona
iudicem male iudicante dcm C. S. de test. spal. § iij. de appellationibus et
recusationibus

Nota quibus casibus
quod probi sententia
lata inter alios
preiudicat
alteri pro
cetero
negotio

Visum est de criminibus. Sed quia criminosi iuste saepe per appellationem re-
currunt, ideo consequenter de appellationibus est videndum.
Quid sit appellatio et quare sit inducta. Quis possit
appellare. A quo et ad quem debeat appellatio fieri. Quando et qualiter
sit facienda. Et quotiens. A quibus sententiis appellari non possit.
Infra quod tempus sit appellandum et infra quod tempus de-
apostoli. Quid operetur renunciatio appellationis in scripto. Et quod
pendente appellatione nichil est innovandum. Quis sit effectus
appellationis. ¶ Appellatio est a iurisdictione inferioris iudicis per
invocationem superioris rite factam suspensio. Extra de officio dele-
gati pastoralis § preterea. Nam interdum suspendit sive a sententia
sive a gravamine sive in iudicio sive extra iudicium appelletur.
¶ Secundum leges appellatio ad hoc inventa est ut iniquitas seu
imperitia iudicis corrigatur, licet nonnunquam superior bene latas
sententias in peius reformet. Neque enim utique melius pro-
nunciat qui sententias novissimas est laturus. ff. de appellationibus l. ii.
§ i. Secundum canones autem ad hoc inducta est ut liceat appellatori
vitiatam causam appellationis remedio sublevare. ii. q. vi. c. i.
et ut omnes oppressi relevent. ii. q. vi. Ad romanam et
ne quis audeat sibi ius dicere, ne innocentes condempnet vel
spoliet vel in aliquo opprimat. ii. q. vi. omnes etc. iii. et sequentibus.
Unde et extra iudicium appellatur ut ibi et i. e. Bene et c. dilecti.
Sed tunc unius diei provocatio ad causam quam appellans i. e. cum
sit certa. c. Si vero a gravamine et appellationis remedium non
est ad defensionem iniquitatis sed ad presidium innocentie institutum
i. e. eodem speciali c. porro. ¶ Sed quis possit appellare. Videtur
quod cuius interest sive contra quem lata est sententia. ii. q. vi. Ideo
sive contra alium dummodo sua intersit. ii. q. vi. Non solet
et de t. pp. cum super controversia. ff. de tutoribus et l. ab executore
c. alio et hec qualitercumque intersit ut apparet in hiis que
notantur de t. pp. c. pl. et si. ymo et licet quisque non intersit
ubi humanitatis causa tenet appellatio ut si quis condempnatus

Quid

Quare

Quis

i crimine capitali ubi cognatus vel etiam extraneus appellante
quibuscumque condempnatus contradicat tenet appellatio et supplicium
differt ff. e. unicum et ff. qui ap. sit l. ii. § fi. in causibus
potius C. t. pp. § quo remedio v. sim // Item filio victo
in causa libertatis licet patri appellare et matri pietatis causa
pro filio et quacumque causa condempnato permittitur appellare
et appellationem exercere licet ab initio in causa principali defendere
non possit ff. qui ap. sit l. ii. § plt. nisi cum parentes vel
filii morbo vel etate impediuntur agere vel defendere ff. de
procur. feminas // Potest etiam quilibet continens pro condempnato
appellare dummodo tamen condempnatus appellationem factam more
ratam habeat ff. de ap. re. l. i. et ii. q. vi. non solent et
infra p. dies xx. ff. re. ra. ha. l. plt. multo forcius procurator
alieno nomine condempnatus is cum per alium procuratorem appellare
potest ff. e. tutor. insi. et l. ab exsecutore § si primo deputat
ei si per se vel per alium non appellaverit vel saltem domino non de-
nunciaverit quod appellat et de procur. non iuste. v. potuit. Ideo
ad appellandum quilibet admittitur et etiam excitatus potest appellare et
appellationem prosequi C. de except. cum inter. et c. dilecto dilecte. Significavit
et c. venerabilem alii vero iis cuiusque nullo modo interest appellare non potest
ii. q. vi. non solent et C. de cle. cum inter. R. § nos attendentes
Sed a quo et ad quem debet appellatio fieri. Equidem gradatim
debet appellatio fieri ab illo scilicet a quo appellatur ad illum
qui est in proximo gradu et immediate maior est ii. q. vi.
Anteriorum § illo et § illud. et c. placuit et si obmittatur
iudex medius appellatio non valebit. adeo quod si hec exceptio
ponatur coram iudice ad quem appellatum est obmisso medio
et ipsam non admisit iuste appellabit a eadem. i. e. dilecto
nisi de consuetudine secus sit. i. e. Romana R. i. ad fi-
li. vi. ad papam tamen appellari potest obmisso medio. ii. q. vi.
Si quis putaverit. i. e. Si duobus. et c. Sollicitudinem
Et hoc est in papa et in legato suo C. de of. le. c. i. et est
ratio quia ordinarius est omnium. i. de prob. Antiqua

ix. q. iij. cuncta. et c. et per principale primo appellat ad proximum
immediate superiorem quam ad ipsum appellat. Quid si quis
putavit appellare ad iudicem superiorem et appellavit ad superiorem
sine medio. Videtur quod error ei nocebit quia sententia non
obstante appellatione in rem iudicatam transibit. Sed si ad
maiorem quam debuit vel parem appellavit alium pro alio
accipiendo talis error non nocet. Immo nichilominus potest
appellationem prosequi apud eum apud quem debuit appellare
ff. e. l. i. § Si quis et § pen. Sed pone quod episcopus habens
temporalem iurisdictionem super ipsis rebus temporalibus sententiam tulit
ad quem appellabitur. Dic quod ad archiepiscopum nisi forte de consuetudine
aut privilegio seu alio speciali iure sit ad alium appellandum
j. e. Romana § Si autem ad eos. li. vj. Ut autem plene
scias ad quem a quolibet iudice sit appellandum. sic distingue.
aut appellatur ab ordinario aut ab arbitro qui loco ordi-
narii succedit aut ~~debebat~~ a delegato aut ab arbitro
qui loco delegati succedit aut a subdelegato. Si ap-
pellet ab ordinario ad proximum superiorem appellabit. ij. q.
vj. Antiorum § illo. et c. placuit. § Illud alter appellatio
facta non valebit. j. e. dilecto. Excipiuntur quatuor casus. Ordinario
Primus est si consuetudo aliud inducat. j. e. Romana
§ i. li. vj. et sic intellige j. de preb. cum consente et j. de no. op.
nu. dignitatibus. Secundus est si hoc non patiatur iuris absurditas 1
ut si metropolitanus conveniat subditum suffraganei 2
coram diocesano quod in causa propria necesse habet facere. Nam
actor sequitur forum rei. C. de iuris. omnium iudicum. Romana in fi.
li. vj. Licet ergo metropolitanus proprie sit superior post dioce-
sanum non tamen ad ipsum in hoc casu a diocesani sententia sed
ad patriarcham et primatem et si desit ad papam tamen poterit
appellari. Nam si metropolitanus appellet non appellabit ad
se ipsum. j. e. Romana § i. li. vj. et ar. j. de instit. c. fi.
et si subditus diocesani voluit appellare non ad metropolitanum

Casus in quibus ab ordi-
nario non ad proximum
superiorem appellatur

tn. i. ca. ppa sit suspectus sed ad proximum superiorem est appellandum
ar. j. de iur. pa. nullus. j. de concess. preb. c. 1. et S. de ele.
ne pro defectu. ¶ Tercius est ubi incidit mediata concurrit
3 in quo casu ad superiorem qui mediate et immediate subest
appellacio facta valet ut si appelletur ad dyocesanum a presbitero
qui subest archipresbitero vel ab archipresbitero qui sub est archi-
diacono nisi de consuetudine contrarium appareat. Racio
est quia omnes isti immediate subsunt dyocesano et eius sunt
vicarij ut patet S. de of. archid. et de of. archipresbiteri. preterea
2. q. 1. regenda. et j. de cap. c. 1. ex hoc procedit quod ad
papam pretermisso quolibet ordinario et a quolibet appellari
ij. q. vj. ad Romanam et j. e. Si duobus et c. Sollicitudinem
quia mediate et immediate ordinarius est cunctorum. j. de
privil. antiqua et ix. q. iij. cuncta. Idem similiter in quolibet
delegato et subdelegato nisi in casibus positis. j. e. ubi
autem. ¶ Quartus si proximus superior sedis apostolice se
4 indignum reddat S. de of. ord. quod sedes inferius puta
scismaticus vel excommunicatus in quo casu ad aliud proxime
superiorem proxime recurrendum est ar. S. de iur. pa. nullus.
vel potius ad papam ar. j. de concess. preb. quia diversitatem
c. Si tamen et S. de ele. quia diligencia excommunicatus autem
S. de sup. ne pla. Romana li. vj. quia excommunicatus nec
cognoscere nec committere potest. S. de of. vic. Romana ad
fi. li. vj. ¶ Si autem appellatur ab arbitro qui loco ordinarij
Arbitro succedit ad illum appellabitur ad quem appellaretur si ab or-
dinario cui successit contigerit appellari. c. de epa. aud.
epale et auten. Si quis litigantium et idem si appelletur
ab arbitro qui loco delegati succedit ad cognoscendum
de causa recusacionis contra delegatum proposite. S. de of. dele.
Suspicionis de istis habetur. c. de iudic. apertissimi
inferius et S. de of. dele. Si contra unum c. fi. li. vj.
et c. Si arbitris. e. li. at quia causa erat inter superiorem
et subditum et electus fuit arbiter qui ordinarius est

ff. de iud. o. in. l. i. z de tali loquitur tamen p. i. q. i. Si
titius z a talibz appellari pt. ff. qui satisda. co. Arbiter.
z l. se. z ff. e. ex procurat. s. i. Si vo a delegato appellatur Delegato
distinguitur. Aut e. delegatus ad vniuersitate causarum
aut ad vnam tantum. Nam vtrumqz fieri pt. ff. de iud. o. iud. Ad vniuersitate causarum
Solet. z l. se. Si appellet a delegato ad vniuersitate
causarum ut ab officiali Epi non ad ipsm Epm. sz ad archiepm
appellatur cum idem sit auditorium off. epi z officialis eius
j. e. Romana i prin. li. vi. z s. de of. dele. Si gtra vni
versi. li. vj. nec i hoc valz consuetudo. S. de gsuet. non
putamus. li. vj. Sed talis scdm host. e. ordinarius
non delegatus quia sola nominatonem ab epo recipit sz aliunde
iurisdictonem ff. de iur. o. iudic. et quia Et quod habeat
a iure iurisdictonem sicut epus pz j. de instit. c. iij. z j.
de reg. iur. c. ij. z j. de frig. z male. c. i. q. illa. Sed
sive ordinarium sive delegatum talem reputes hoc
semper verum est qui talis qui vlt cum audit nam or-
dinarij sapit z retinet cum in commissionibz qui i appella-
tionibz faciedis z ideo i disputationibz nominatur non est
magna vis facienda. S. de renu. petitio z c. de donac.
l. fin. Quod si appellet a delegato ad vnam causam Ad vnam causam.
z erat delegatus ab alio quam a principe appellat
tum ad delegantem. j. e. dilecti. ij. z ff. qs. z aquo ap.
l. i. s. i. z l. fi. nisi velit appellare ad principem
vel ad delegantem eius ut dictum est S. e. c. tamus. Nam delegatus
sicut is cuius vices gerit e. honorandus. ppm. di. c.
fi. prin. di. c. i. z ij. q. vi. decreto. Sed si delegatus
a principe ad ipsm tantum appellabis non aut ad delegantem eius
S. de of. leg. Studuisti. Nam generale est ut a delegato
appelletur ad delegantem. e. c. s. porro. e. c. si appello
z v aut. de sis. epi. e. Si quis contra talem. ex.
Vbi aut a subdelegato delegati appellat aut est Subdelegato

a principe subdelegatus delegati a principe · aut ab alio · Si a
principe distinguitur aut ipse delegatus subdelegavit
totam causam · et tunc tunc ad principem appellabit · aut sibi
aliquid retinuit et tunc sine appellatione fuit remota
sive non ex quo vices suas commisit donec revocet
vel executionem sive aut quodcumque aliud de iurisdictione
sibi reservavit ad eum tamen non ad delegantem primum appellari
debebit etiam si post sententiam appellatum fuerit · C · de of · dele ·
Super quarum · et porro · et c · Si delegatus in fi · li · vi ·
nisi delegatum contingeret mori aut alias livere impediri
contingeret aut negaret ipsum iurisdictionem habere · tunc ad primum
delegantem est appellandum · C · de of · dele · Si is cui et
c · Si a subdelegato · li · vi · Si aut appelletur a
ab alio subdelegato delegati ab alio quam a principe non
solum ad principem sed etiam ad ipsum delegatum appellari potest
ff · quis et a quo ap · sit · l · i · in prin · et l · ult · potest autem
talis subdelegare in causa puta delegatus fuit ad
universitatem causarum ut vicarius seu officialis episcopi qui
potest causam alii subdelegare ff · de iud · tu pretor · et i · et
ar · C · de foro comp · Romana · et i · li · vi · Cum vero a prin-
cipe causa [illegible] delegatur · et duo non in toto subdele-
gant vices suas et ipsi subdelegati tunc delegato tertio
procedunt · est ad primum delegantem tantummodo appellandum
C · de of · dele · Si duo li · vi · Et licet supradicta de
iure scripto sint tenenda · consuetudo tamen potissime
si de ipsa appareat in talibus est spectanda et praecipue
ubi ius speciale · i · e · Romana · to · l · et ar · C · de of · ord · duo
Quando sunt · Sed quia dictum est si appellatio et quando regulare est
quod ante diffinitivam sententiam non potest quis appellare · C
de iud · Constitutissimum C · quorum ap · non recipi · dum finem
Hoc tamen fallit in casibus · Primo cum iudex in civili nego-
cio vel criminali quaestionem habendam contra l · in eloquendo pronunciat

ff. de ap. re. an̄ sn̄iam ii. q. vi. nō solent. C. an̄ sn̄iaz
Sexto qn̄ delegatus fideiussores datos mi⁹ sufficientes
ydoneos esse in eloquit ff. qui satisda. co. l. arbitro z l. fi.
z ff. quibus ap. nō li. l. proble. Octauo pmittit̄ clito ante
sn̄iam appellare s; si frustatorie appellauit pmit̄ i libra
argenti que dz pauperibz erogari C. de epa. aud. l. ii.
Nono qn̄ iudex tutoris excusacōnem racionabilem nō ad
mittit ff. qn̄ ap. sit. l. i. § Si quis tutor. Quinto
qn̄ iudex diffinit q pecuniam debita minori sine curatoribz
soluaz tunc eni possz quasi aduersus iniuria appellare
ff. de min. ait ptor. § pmittit. Septo appellat̄ a
falsa consultacōe seu relacōne ff. e. l. i. ff. qn̄ ap. sit.
l. i. § i. z l. fi. Septimo ab iniqua interpretacōe
sn̄ie ff. e. ab executore Ista sunt sm̄ leges. Sed
sacri ~~canones~~ canones an̄ z post lit. ct. z in platōne sn̄ie
z p9 qualitercumq; grauat̄ singul' facultate tribunt appellandi
j. eo. sup. eo. ii. z ii. q. vi. ad Romana z c. quod
Qualiter appellacō sit facienda z formam appellandi posuit
gracian⁹ ii. q. vi. § forma. Sed quia mi⁹ sufficiens est
ideo sic distinguit̄ tamen quit̄ vtrum appellacō facta teneat
aut appellacō facta ē extra iudicium aut i iudicio Si extra
iudicium aut appellat̄ ne id quod de iure comuni fieri
dz fiat z tunc nō valz nisi causa racionabilis ptendat̄.
s; ex causa racionabili facta tenet j. de his que fi. a ma.
p. c. i. z c. ex ore. S. de elec. cum int. § cum nobis
auditis considerantis z c. bone i. id est si appelletur
ne porrigatur inuestitura confirmato ut moris est j. e.
constitutus. aut ne quis iniuriet sibi z tunc sufficiunt p
babiles coniecture j. e. bone z c. dilectis § j. z § i.
Requirit̄ tamen q i scriptis talibz appellet in scriptis j. e. cordi.

Nono.

Extra iudicium

li. vj. Aut ut adversarius qui petit ab aliquo rem aliquam
vel pecuniam eum coram superiore conveniat vel ei vendicat sed
ipse vocatur appellans et ipse provocans i. pro re aliqua
de qua duo contendunt ad eam vocans appellatur j. e. eo sit
eo. § Si vero a gravamine et talis provocans potest fieri ad sedem
apostolicam ij. q. vj. ad Romanam et hoc locum habet cum prelatus contra
subditum et maxime contra exemptum vult procedere et sibi
ius dicere ar. j. e. pervenit et ij. q. vij. metropolitanum et ff.
de testi spol. exceptione et hec similiter si verbo appellet necessaria
est scriptura j. e. cordi li. vj. Secus si facto secundum aliquos
iter videlicet arripiendo vel nuncium mittendo ar. j. e. dilecti
et in hoc videtur sedes apostolica privilegiata quod ad ipsam accedentes
tuti sunt. unde tota die concedit litteras quod quicquid factum
est in preiudicium eius ex quo iter arripuit in statum pristinum
reducatur j. de pen. c. ijo. ij. q. vj. Arguta et hoc contra
iudicium. Si vero in iudicio i. ex quo quis vocatus est
preiudicio quis appellavit distinguere aut ante sententiam aut
post. Si ante sententiam appellet quis distinguitur an iudex
moveat contra citatum vel alius. Si iudex moveat appellans
potest si debeat exponi probabiles modi standi iuri puta
gravatis me officio. eo paratus sum stare cognitionem metropolitani
vel amicorum communium vel eligere arbitros xj. q. iij. Alias appello
ne contra me procedatis j. e. dilectis § i et ff. de test. spol.
sequente in quo casu semper est appellationi deferendum j. e. eo
speciali § plerumque quod intelligas cum iudex sine inquisitione
vult condempnare vel inquirit preter expeditum modum et ideo appellatur
j. de accusat. Inquisitionis et c. qualiter § de. Secus si forma
servet vel si excessus notorius sit quia tunc a correctione
appellari non potest. ff. de off. ord. licet et c. irrefragabili et
j. e. ad nostram eo sit eo. insi. pervenit j. prima et c. posuit
Sed caveat iudex ne quod dubium vel manifestum est
notorium dicat j. e. consuluit i. // Si autem alius qui

iudex competentem moneat distingue. vtrum is coram quo monet
qui sit iudex a se ap. tunc tamen committitur appellare remota et
appellet propter causam probabile quando tamen in iure expressum
non est appellatio non releuat appellantem quamuis is qui contra
ipsum sit veniat in iure quia quo ad ipsos appellatio est
remota. de off. dele. suspicio et de app. tum quia ad
si. releuat tamen quantum ad hoc ut officio superioris implorato
quicquid post talem appellationem factum est. posset reuocari. ut c.
pastoralis non tamen pro iudex qui non detulit appellationi.
aut non est talis delegatus quod quis aliter excepto. ff.
frustra appellatio. et sine causa rationabili facta nulla est.
ut c. cum appellationibus li. vi. sed si causa legittima proponitur
que si probata esset debebat legittima reputari siue de iure
expressa reueniatur siue non tenet appellatio. ut c. ut debitum
eod. tit. de off. ca. de vo. et c. cum in causa. et oportet me probari
quod appellaui propter causam probabilem non admissam. ut c. eod. tum
c. si. et c. dilecto. c. si. et c. significauit insi. et c. interposita. ex.
i. tamen si iudex tempus assignauit ad audiendam reuocationem
grauaminis et non comparuit. sed iudex a quo grauamen
reuocauit eo effectu iudex exercere potest procedere ac si
non fuisset appellatum. ut c. si audi. li. vi. Notandum
tamen est quod qui non valet appellatio iure appellationis ad
causam friuola vel minus probabilis pretenditur valebit tamen
iure relationis si iudex eam recipiat et appellatorem credendo
ad superiorem remittat nec de sibi deneritate plenius re-
mittenda. ut c. dilectus. ex. i. et c. ple. et c. continuasti. et
c. cum appellationibus li. vi. Ubi vero quis post sententiam appellauit
aut infra x dies aut post. si post decem dies appellatio
non valet tenet quod dicit tamen de diffinitiua quam interlo-
cutoria ut de re. ex. c. in casibus et c. Quo remedio. Eum
aut infra x dies appellatum fuit aut de continenti sententia
sententiam lata et tunc non oportet appellationem dare in scriptis sed sufficit

q dicat appellans appellatione acta appello ij. q. vj. ad fi.
v litigatoribz. j. e. l. i. § ij. z fin. z l. Omnia n e nec
dicere tam nimo vnam quam psequit deficiente pt ad alia
recursum hre. ff. Dcio z l. appellanti. C. de re iud. ad
pbandum. z C. de fide instr. ad Johs. Aut no comitualio
z no apud acta z tunc similit no requit causa s
tunc refert utrum ppt metum iudicis appellatum no sit z
tunc sufficit q fiat appello gtesto. coram psonis honeste
z reputat appellasse. ac si apud acta appellatum fuiss.
j. e. Si iustus. C. de hijs qui ppt me. in no ap. l. ij.
z ar. C. de of. ord. pastoral. ad fi. Et hic necia est
scriptura ut i aut. de te. n. sol. pt. sup dote. § i. z §
gtestonez. coll. vij. ita q scriptura gtineat quis a quo
contra quem in qua cam ad quem z qn no dico qr. Omnis
appellandi. ij. q. vj. § forma z ff. e. l. i. § fi. Sed in
superioribz casibz s. quandoq appellat i iudicio siue ordinarie
agatur. puta actore gquente de reo coram iudice co-
petenti siue extraordinarie puta iudice inquirente ex offo
extra iudicium appellet an diffinitiuam snam siue a gra-
uamine siue ab interlocutoria appellet necesse est q appello
porrigat in scriptis omnia pdicta gtinentibz z causam
quare appello facta e. z q appellos petat z q psequat
tam appellationis ordine omnibz muniment z scripture pt
ut p pcuratores ad tam instructas q si appellator hec
no obseruauit reputabit no appellans z gdepnatus
i expens ad priorem iudicem remittet. j. e. cordi. li. vj.
Iudex requisitus tenet ei apostolos dare als si in cam
pcedat nisi appellationi renunciatum fuit eius inualidus
z irritus sit pcessus. j. e. ut Sup appellatione. li. vj. et
hoc intellige q infra xxx dies instanter petat aplos
a iudice exhiberi als psumit appellacom sue renunciasse
si infra ild tpus pete pmittat hic vadat aut mittat.

ad huiusmodi ap. prosequendam et adhoc quod sit processus irritus
requiritur quod iudex super hoc cum debita instantia loco et tempore
requisitus eos exponere denegat uel infra premissum tempus
maliciose aut negligenter illi tradere permittat . ut e. ab eo. li.
vi. Et sufficit porrigere iudici appellationem in scriptis et licet
coram ipso non fuit lecta non potest impugnari ut e. appell.
li. vi. // Appellans potest sine intervallo temporis incontinenti plures
appellos petere Si autem iudex assignet terminum ad dandum in-
terim inire . sed attamen si appellans tunc non petat appellationem
renunciat ipso iure Si autem iudex neglexit appellationem locum
habet . ut in cle . quamvis rigore e. t. fformam appellationis et
appellationis tradit Gratianus ii q. vi. c. fforma. Quoties Quoties
potest quis appellare et quando irritare bis de hoc . ut de sen. et
re iud. ut calump. in clem. v. Et litigans tres sententias habens
tamen sed amplius non admittatur . ut e. dicte. § non tercio.
ut e. sua et ii q. vi. Si quis in quatuor et hoc intelligas
a diffinitiva sententia non interlocutoria nam quotiens alio gravatur
alio . quando licet in eadem causa quotiens quis gravatur appellare
ii q. vi. quoc. ut super quolibet gravamine bis ff. de el. in fidei
commissa c. Si quis r. / Et licet non admittatur tertia appellatio
ab eadem sententia lata / admittatur tamen in integrum restitutio et supplicatio
contra res bis iudicatas ff. de minor. minor. et l. si. et C.
de rest. iunctis. cum eo lecte c. plt. et sic intelligi potest C. t.
per eum tunc. Sed a cuius sententia non potest appellari ex eo Casus in quibus non appellatur.
ab executore nisi modum excedat ut si nimis cito exequitur 1.
sententiam ff. e. ab executore dicitur ut C. de of. dele c. Ex minus.
et c. si. et ut e. c. ab executore quod ha extrema. Secundo a 2.
nominatione numeris publici ut in tutela uel in cura ff.
qui ap. sit l. i. c. Si quis et inst. de excu. tu. c. qui aut.
Tertio a sententia condempnatoria cuius causa statim intelligitur 3.
condempnatum puniri de hoc C. de sen. et re iud. c. quos re-
medio. Idem est quod Quarto quod res non recipit dilationem 4.

sit ne testem capiat vel ne scriptus heres in possessionem mittatur
vel ne fiat id quod ex persona eorum declaratur vel ne pignus
vendere liceat ii. q. vi. c. diffinitiva v. ab executore et ff.
de ap. non recipi. quos quis. ¶ Quinto qui apparet aliquem esse
5 publice debitorem ac aperte manifeste ex convicto. C. quorum ap.
non recipi. l. si. ¶ Sexto cognato debito imperatoris C. quorum
6 ap. non recipi. abstinendum. ¶ Septimo contumax non appellat
7 C. de iudiciis perserandum. C. ad aut. propria q. iiii. de illiciata nisi
cum redit iudice adhuc sedente pro tribunali. ff. de recept. arbit.
diuus vel l. nisi iusta causa eum venire prohibuit. ff. e. ex
consensu. C. eodem qui. et S. et pro. ex Bertoldus vel nisi sit
contumax in extrahendo ff. e. creditor c. iussus.
8 ¶ Octavo qui appellationi renunciatum est C. de te. ap. l.
ult. infi. ¶ Nono qui a delegato prohibetur appellari quod
9 tunc solius principis facere potest. ff. a quibus ap. non licet.
l. i. nisi causa legittima S. de of. dele. Sicut quamvis et
S. de rep. adver. et i. e. ut debitus ¶ Decimo non appellat
10 a principe vel a senatu i. cetu senatorum. ff. quibus ap.
non licet l. i. Item arbitro C. de arbi. l. i. nisi sit ar-
biter iuris aquo bene appellatur xi. q. i. pervenit et i. e.
11 eod. spali ut dictum est. S. e. c. Si aut appellet. ¶ Un-
decimo non appellatur a correctione S. de of. ord. irrefra-
gabili c. ut aut. vel nisi fieret contra observancias re-
gulares i. e. ad nostram reprehensibiles c. fi. et c. ad spali
c. fi. ¶ Duodecimo in delictis notoriis i. e. eod. sit vo-
12 nisi. et c. pervenit. i. et c. consuluit. i. et hoc sive de facto
sive de iure notoria dici possit i. e. eod. spali c. porro.
13 ¶ Tredecimo in tributis xi. q. vi. c. quot. ¶ Decimo
quarto a sua electione quod dicit ut S. t. j. c. quibus sit effectus
14 v. sua. ¶ Sed infra quod tempus sit appellandum et quid.
Tempus appellandi ¶ infra x dies a recitatione sive iudicis in aut. e.
coll. iiii. et ii. q. vi. anteriorum et hoc est tempus utile

quia nō currit nisi a tpe snīe / ꝛ nisi iudex sui copiam fecit
appellanti· ij· q· vj· biduum ꝛ ff· qn ap· sit· l· i· § biduum ꝛ
§ dies / ꝛ hoc siue sit snīa diffinitiua siue interlocutoria
locum hēt· j· e· eadem § Si vo citatis· li· vj / ꝛ idem est si
ab electionibꝫ postulationibꝫ ꝓuisionibꝫ· ꝛ quibuscūqꝫ actibꝫ
extra iudicium in quibꝫ licet appellare infra· x· dies
postquam sciunt grauamen appellans / alias post x· dies nō
audietur nisi ꝑ contradictum debitam vel ꝑ aliā iuris remedia
grauamen poterit reuocari / quia tunc tempus nō currit / j·
e· contrariam li· vj / Appellans si fuit coram pluribꝫ iudicibꝫ
si simul haberi nō possint vꝫ saltem coram vno eorum tm̄ appellacionem
denunciet· et sic defertur· ꝛ tm̄ assignetur· j· e· Si a iu-
dicibꝫ inclam / Infra que tpa dꝫ appellatio exerceri ꝛ ēte
infra annum Sꝫ si infra eā interuenit alius admis j·
diliget quo tn̄ facto lite nō ꝯpleta rata manꝫ snīa
ij· q· vj· Si quis appellat· C· de te· ap· aut si qui appellat·
j· e· cum sit Roma· Sꝫ si eā nō subsit biennium nō dabit
j· e· constitutꝫ § si· Sꝫ si ꝑ impotentiam nō ꝓsequatur nō
obstat lapsus biennij· j· e· exceptione· Similiter ubi ꝑ iudice
stetit C· e· l· fi· § In his· Similiter si infra tm̄ fuit con-
ꝓmissum in aul· e· § Decimus coll· viij / ꝛ j· e· t· in Clem· ad Concordiu
vbi dic Tempus appellationis ꝓsequende ꝑ ꝯpromissum nō alias de pend
compromisso ꝯfirm· differtur tm̄ ad ꝓsequendum eandem ab homine
vel a iure ꝓfixum quare volumus appellari nisi forte iudex
videns ex dilatione periculum imminere propter ulterius ꝑiudi-
Si vo appellans dolo aduersarij conuictus sua ap· nō fuit
ꝓsecutus nichilominus currit tempus / sꝫ aget ad interesse contra
dolosum / ff· de dolo arbitrio § dolo cuius· Sed si soluendo
nō est restituetur ad ap· ꝓsequendam· arg· ff· de eo ꝑ quem
factum est· l· fi· ꝛ licet hoc tempus detur a iure potest tm̄
a iudice a quo appellatur moderari sm̄ locorum distantiam et

Tempus prosequendi app·

personarum qualitate negocii ut e. cum sit ro. de rescriptis . c. cordi-
li . vi . et etiam iudex adquem appellatur aliquotiens moderatur
puta cum agitur de coniugio spirituali ut e. oblate q. ii . Et
idem videtur in matrimonio carnali quia in utroque periculum est
in mora . de ut lite non contes. cum q. parte . et q. Si vero . et
se . et in causis que celeritatem desiderat idem dicas . de
iudi. c. ii . ff . de appel. infer. l . vi . pt etiam tempus non quandoque
ab appellatore preveniri apostolos suos prosequendo infra annum et
licet ei impetrare et coram impetratis iudicibus agere . ar . de
except. c. ii . terminus autem iudicibus neutri licitum est prevenire
ut e. Sepe q. ii . et c. oblate q. i . ¶ Remotio appellationis
Remotio app. ¶ spat. / primo quia appellari non potest nisi casibus in iure expressis
ut e. pastoral. licet supplicari possit ar. ff . de of. pref.
1 p . l . i . et de resti. in int. cum ep. lcris / Secundo quia si
2 sine rescriptum impetret et non fiat in eo mentio de illa clau-
sula non valebit ar . de rescrip. cum dilectus . et de rest.
spol. ex conquestione . et de re iud. intelleximus / Tertio post sententiam
3 operatur . quia non obstante appellatione mandatur sententia executioni
ar . ut e. nominem nisi iam recepta sit per superiorem . de . eccles.
4 dele pastoral. q. preterea / Quarto quia non patietur
penam depositionis in criminibus ii . q . vi . decreto . Et propter
5 pondo auri in civilibus / Quinto in reconventione de
mut. pet. c . ii . et in incidentibus de rescrip. cum que nisi
Et si hec clausula in literarum medio ponitur tamen precedentia respicit
non sequentia . nisi in fine literarum apponatur ut e. Inquisitam
¶ Appellatione pendente nichil est innovandum ii . q . vi . Appellor
Et quicquid factum fuerit post appellationem debet per appellationis
iudicem penitus revocari / nisi post appellationem interpositam
ante diffinitivam sententiam aliqua fuerint innovata in exe-
cutionem demandata que revocari non debent / donec constabit
appellationis causam veram esse / Debet enim iudex non prohibere
ex causa probabili iudici a quo est appellatum ne procedat quia

tue omnia post sententiam debent in statum pristinum reduci ut e. parentes. et c. non solum li. vi. Sed prohibet non potest superior ne in causa illa uel ad executionem procedat. nisi prius sibi constiterit eam ad se deuolutam esse causa probabili et cogno- scere cepit de causa ut e. Romana § Si uero. et duobus sequen- tibus. ¶ Effectus autem appellationis est ut iudex a quo
8 ad illum articulum super quo appellatur et ex quo appellatio per superiorem approbata est et recepta non se intromittat quousque causa appellationis per superiorem audita fuit et discussa. S. de of. dele. pastoralis. § preterea Siue a diffinitiua sententia appellatum sit siue a grauamine Sed in omnibus aliis nichilominus tenetur iudici obedire ut e. Romana § cum si obiciat et § cum uero eo li. vi. ¶ Et quamdiu ordinarius ignorat ad superiorem appellatum fuisse tenet sententia abso- lutoria in appellante ut eo. Si duobus ¶ Item puniri potest appellans si notorie delinquat ut e. proposuit nisi.
¶ Item appellationis effectus est quod licet ab interlocutoria non fuit appellatum per quam exceptio repulsa fuit que preiudi- cabat parti non presumptio aut alius negocio principali tamen iudicium reddit nullum Si tamen a diffinitiua que postmodum etiam post x dies promulgatur appellari contingat potest in causa appellationis grauamen per interlocutoriam illatum licite per appellationis iudicem emendari ¶ Secus si interlocutoria non parat preiudicium negocio principali uel iudicium non reddit nullum nisi ab interlocutoria fuit appellatum ut e. li. li. vi. ¶ Ab executore non appellari potest si solo quod faciat ff. de re iu. l. iii. § Si executor ¶ Item si obiciatur ei excepcio et non admittat potest q. iii. cum excepto ¶ Item si obiciatur quod super eo de quo agitur sententia sit nouata. tunc enim executionis ordo mutatur ff. de re iud. l. iii. § Si executionem ¶ Item si tempus

Qn̄ debet
finiri appellat°
Cle· de appe·

Sicut appellacionem iudicialem sic et extraiudicialem
infra annum a die interposicionis eius vel a die
illati gravaminis ubi a facto gravamine appellatur
prosequi et finiri tenetur appellans / quod si iusto
impedimento cessante non fecerit deserit eius
appellacio deserta tunc censetur·

quadrimestre sumeat C· c· ex quibus provocacione ¶ Item
si executor male interpretatur sententiam ff· e· ab executore ¶
Item si obiciatur excepcio per quam ostendatur nullam fuisse rem
iudicatam ·C· de pen· In ma· et C· de pen· lic ¶ Has
etiam excepciones debet admittere delegatus cuiuscumque prorsus
scribat ·C· de of· dele· exparte 2 ·C· de re iudi· quod ad con-
sultacionem insi· adde hic quod no· ·C· e· c· Cum ¶ De recu-

De recusacionibus

sacionibus dictum est ·C· de of· dele· c· recusari 2 ·C· de
excep· Item excepcio ·C· Ite met· omn· ¶ Sequitur videre

De relacionibus

de relacionibus Nam relacio licita est in omnibus maioribus
causis· ut c· ut debitus insi· ·C· de transla· c· 1 2 ·C·
de iura· cal· Inherentes Ideo postulaciones et elecciones
ad sedem ap· referuntur ·C· de postul· bone in c· nec novebat
2 ·C· de of· le· lic ¶ Item in maioribus causis cum fit relacio
super iure non super facto ·C· de iudic· cum qui c· Iudicibus
Debet fieri debet ante sententiam et non post· C· de rel· l· 1· 2 n
q vi· c· biduum insi· Fallit in crimine ut si iudex aliquem
deportavit ff· de iniudic· 2 rl· Inter penam ¶ In causa
etiam est necessaria relacio ut si delegatus mandet delegatum
puniciare si de voluntate partium fiat aliis negocium instructum
remittat ·C· de rep· exparte c· petente· 2 ·C· de cle· ...
1· Rp· 1· 2c· scripto c· 1 Effectus relacionis est ut is qui
eam facit desinat esse iudex et exemplum relacionis partibus
edere tenetur C· de relac· l· 1· n· 2 m· 2 1· c· Intimasti
¶ Item ut ea pendente nichil ab inferiori debet innovari
alias irritum habeatur ·C· de of· leg· lic· 2 ·C· de postul· bone·
n· c· nec novebit· Re tamen integra de consensu partium potest
procedi in ea ar· C· de rel· l· n· Debet gerere videre decretal·
·C· de of· dele· Dignitibus In omnibus autem expectandum est
superioris responsum vi· q· m· denique De peregrinacionibus

Non solum per appellacionem recusacionem vel relacionem
suspenditur officium iudicis· ymo etiam per peregrinacionem

de qua hic subiicit᷑ vnde videndum est quis intelligat᷑ peregrinus
prout hic sumit᷑ et quo priuilegio gaudeat peregrinus //
Peregrinus prout hic sumitur dicit᷑ qui ad limina domini
ppe accedit. j. e. c. i. et xij. q. vj. Arguta. Sed largo modo
peregrinus dr̃. quicumque a loco exiens proficiscit᷑ quousque ad
locum suum redierit. ff. de incol. l. miles. li. vj. // Sed
quo priuilegio gaudet peregrinus. videns quod secundum quod sunt diuersi
peregrini diuersa priuilegia habent. Sed illi de quibus hic
tractat᷑ loco appellancium habent᷑. vnde licet non appellauit nec
res suas vel ecclesie sue posuit sub protectione ppe. si ad
eum accessit tamen perinde est ac si hoc fecisset. ideo tali restitui
debet quicquid post acceptum subtractum vel ablatum est. j. e. c. i°.
Sequit᷑ ergo quod quicumque auferat᷑ vel subtrahat᷑ cum inde-
finite loquat᷑ ar. pro. di. Si Romanorum. et j. desinit quod
cita et scitam si perindice quod intelligas si iniuste vel vio-
lenciam aliqua Datus si ante liceam appellacionem. S. de rest.
spol. audita. quod lic. et S. de Rep. cum que. Et idem
priuilegium habent appellantes. S. t. pro. cum teneam᷑. et ij.
q. vj. Arguta. et c. quot. et secundum hunc modum prouocandi
recedi pt ab ordinario ij. q. vj. Ad romanam arguta
et c. quot. et S. t. pro. meminimus Suggestum ad hoc. et c.
Sicut assis. nec obstat c. ut debitus. quia loquit᷑
in appellatione non in prouocatione secundum ho. et videnti᷑ h
tria equipari. s. ad se ap. appellare et ad eandem remedii
iter arripe et romanum pontificem aliquod negocium renotare
ymo videt᷑ secundum fortius quam primum quia non pati᷑ calumpniam
licet ut appellationis non facte ut patet j. e. c. i°. Datus in
appellatione. S. t. pro. ut debitus et eum fortius quam
primum ut patet. S. e. c. ut nemo. et j. ut ac bu. c. i° //
De pluribus aliorum dic. S. de treu. et pa. quod ille quedam
De Confirmatione vtili et inutili Rubrica

Quoniam sepe a iudice qui de appellatione cognoscit
Consueverunt confirmari solent ideo de confirmatione videndum
quid sit quot modis fiat qualiter faciendum sit et
a quo et de qua re et quis eius effectus. ¶ Confirmatio
est iuris prius habiti corroboratio. qui enim confirmat nichil
de novo dat sed datum vel alias acquisitum corroborat. ff.
de iure. c. iur. et quia ideo eadem res non potest dari et
confirmari quia donatio et confirmatio contraria sunt. C.
de rep. veniens et nec obstare. Inde est quod si confirmatio
et donatio in eadem litteris continentur necesse est ut diversa respi-
ciat. C. de fide instr. Inter dilectos et ceterum. hoc fallit in
confirmatione pape ex certa scientia facta qui confirmat factum pre-
decessoris de plenitudine potestatis. j. de conces. preb. proposuit. et
c. expte. ¶ Dicitur etiam quis confirmare quod de iure
potest infirmari et ratificat. C. de ele. Sicut et c. audivimus
et j. de hiis que fi. a pre. sin. c. ca. c. n. et m. ¶ Quot
modis fit dicitur multis modis. fit enim tacite per lapsum temporis
ut si a sententia infra x dies non fuit appellatum ut dictum est. C.
t. prox. et infra quod temporis ¶ Item venditio facta a minore
xxv. an. pubere tamen per sacramentum confirmatur. C. si adv. vend.
aut sacra. et venditio rei dotalis per sacramentum uxoris
C. de iuram. cal. cum contingat. et c. licet. li. vi. et promissio usurarum
C. de iuram. debitores. et transactio C. de transact. Si quis
maior. et statutum contra iura canonicorum C. de rep. Constitutis.
nec mirum quia ipsum sacramentum equipparatur confirmationi apostolice
sedis. j. de resp. dilecto. et i. v. cum. et per secundam contrarium et
transactionem. C. de plus petit. l. unica insi. et per secundam
cautionem cum lapsu temporis. C. de advers. Si mul. et Confirmat
et per lapsum temporis confirmatur mini. j. de spon. ad id quod et
per carnis copulam. j. qui ma. ac. pq. Insuper et per expressum
consensum. C. de ele. quod sic v. quod si eos et ff. de fun. xx.
pre. pfundum. et per tacitum consensum. j. de hiis que fi. a ma. pte.

Quid

Qt. m.

tpore q qui vo. 2 § de renu. q in dubijs / Et p scdm sinidam
cofirmat pma 2 petico pma 2 scda / 2 p quartam proccedes
§ de of dele. tota. q 1. 2 q. fi / aliqu in toto aliqu ppte
j de testa Raijmud q ple 2 ult. & c. Raynaldus q ple
2 fi / 2 p bras sine pruilia supiors 2 maxime domni
ppe j e bone 2 c ple 2 ult. j de dec. dudu 2 § de test.
i int c. auditis / Sed quale e facienda et quado aliqu — qualit
sicut plac. sine cause cognicoe ut pz in exemplis posite
§ q romno / 2 aliqn sicut dz cu cause cognicoe ut qn
i iudicio contendat cofirmacom peteri j e bone / 2 si pruilm
innineat i nouat pruilegiu antiqu dz p hoc nullu
nouu ius tribut j e tu dilecta q nos igit 2 q fi
2 de pruil. expte inst / Sed vbicumqz p cofirmacom pat
alij pruidiciu indcs e facienda nisi ptibus hac cofirmacom
coiter petentibus § de trasact. c 1 j e venabiles l
nisi costet q ita conuenit int ptes § depact quoties
vel nisi ordinaco facta expstia ppe cofirmet j e c ult.
vel nisi examinato negocio 2 plene discusso i pncia pcium — A quo
no concordantu j de pruil. cu olim j 2 1 / Sed a quo
dz fieri cofirmaco certe a maiori no aut a pari / qz par
i parem no ht impiu § de elec. innotuit q quadus
mltomus infior in supiore j de ma 2 obe cu infior
sz cosuetudo cuiqz hac maioritate tribuit § de csuet.
cu dilectus q ple 2 ult / De qua re e facienda
respondeo de quali re iuste 2 pacifice possessa sine — De quare
corpali sine i corpali / cofirmat cm sine § de re iudic.
ea que / 2 c. causam insi ut dictu e § e q qtmodis
v. 2 p scdm / Statuta § de cstic cu accessisset / Bnficia
j e ad nram 2 1 ne se vacate c 11 hoc vim cu peti
a ppa alis no valz § de fil pst c ple 2 fi § de ele.

Quis effectus.

studio. et c. nos igitur. Contractus. ff. de pact. quod debita
i. e. examinata. Compositiones sive transactiones. i. e. c. fi. et
ff. de transact. c. i. Electiones. ff. de elec. postquam. possessiones
i. de reb. eccl. non alien. Constitutus. et i. de dec. studio. et pluria per
di. Constantinus. ff. de fide instr. inter dilectos. Sed postea non
confirmatur sed vindicatur. ff. de postul. prelat. Bone. et c. nec notabat
Item res litigiosa vel non pacifica possessa non confirmatur
i. e. c. i. Item res que non est confirmari non potest. ar.
de ac. conf. Ad audientiam nisi app. ar. ff. de eo qui mittitur ad alium
et i. de sepul. In nostra. c. talem. Quis sit effectus con-
firmacionis. distingue inter confirmacionem que impetratur in forma
communi sicut pacifice possidens. et illa que fit ex certa
scientia cum cause cognitione. Illa que in forma communi conceditur
nullum aut modicum ius tribuit sed vetus tantum confirmat.
xxv. di. preceptis. quia per hoc non intendit iuri diocesani
preiudicium generare. ff. de of. ord. Cum ex eo. i. e. c. fi. Sed
effectus illius que fit ex certa sciencia cum cause cognitione
per papam tale ius tribuit quod de illa re confirmata nullus con-
tra eo stare nisi papa vel cui specialiter commisit. i. e. c. i. et ii. et c.
venerabiles. ff. de of. dele. quoniam abbas. et ff. de testi. venientes
et i. de instit. ex frequentibus. etc. Finis. Explicit liber secundus

Incipit liber tercius de vita et honestate clericorum

Ut filii lucis ambulate. Ephe. v. Clerici debent
esse lux. videlicet in cordiali operacione nichil contra conscienciam
faciendo. quia qui facit contra conscienciam edifi-
cat ad gehennam. ff. de rest. spo. litteras. et xxviii. q. i. om[nes]
Item debent esse lux in exteriori conversacione bona
exempla ostendendo. quia quod agitur a prelatis sive clericis
facile contrahitur a subditis in exemplum. i. de voto magne.
l. et xi. q. iii. precipue. Ideo finito tractatu iudiciorum
ponitur rubrica de vita et honestate clericorum qui a iudiciis

inquietudinem putant se debent abstinere cum suos dei non oporteat liti-
gare .ij. q. vij. Sicut sacerdotes. ¶ Sed quia clericorum
alij sunt regulares alij seculares regulares vero debent viuere
in communi et sub vno tecto dormire et si se admonitos proficiat
prout a prelato absolui nisi curia sit atrox. j. e. c. iij. dic
de hoc ut. j. de sen. ex. c. viij. Debent etiam indui habitu
honesto et conformi et non diuerso siue dissimili ne inde
scandalum generetur. j. de e. q. quia quilibet debet se conformare moribus
eorum inter quos viuunt p.l. di. c. Adde quod dic. j. de
statu regularium c. de vita. ¶ Clerici seculares debent habere
honestatem in tonsura decenti et se in ecclesiasticis officijs
et bonis studijs exercere. j. e. clerici v. Coronam. ¶ Item
comam non nutriant nec barbam. j. e. clericus. alias debent captari
j. e. Si quis. Ideo si dimiserit coronam tondeatur etiam
inuitus. j. eo. clericis et c. clericus. de hoc dic ut. j. de cle.
coniug. c. ult. nisi. ¶ Item nec arma portare debent sine
iusta causa. j. e. c. ij. et xxiij. q. ult. clerici et c. quicunque. Iusta
autem causa est si vadat per loca periculosa tunc potest portare
ad terrorem licet percutere non debeat. ar. xxiij. q. iij. maximianus.
alias portare non debent. et si tercio admoniti non destiterint
puniunt post penam illius canonis xvij. q. iiij. Si quis
suadente. et j. de sen. ex. In audientia et c. contingit. ¶ Item
nec usuras exercere nec aliud negotium inhonestum. j. e. clerici.
alias sunt captandi. j. e. c. ij. et in questione Salomonis in
3 c. Iudicibus. ymo ab officio et beneficio sunt suspendendi.
j. de usur. preterea. et repellendi sunt a dignitatibus. j.
de elect. pla. fuit dile. et deponi debent. Si hoc continuauerint.
plxiij di. quam multi. ¶ Que officia vel commercia sunt
clericis prohibita dic. j. ne cle. vel mo. c. ij. et sequentibus.
¶ Item a crapula et ebrietate omnes clerici abstineant

V Sunt tria que miseris fiunt de divite clerus
Summe sepe meris · gula ventris · amor mulieris

diligent que libidinis provocat intentionem Nec se obliget
ad potus equales ut plus laudetur sicut in quibusdam ptibz
fit qui plures inebriat et tales fecundiores quam haurit nisi
admonitus satisfecit ab officio et beneficio suspendatur i e a
crapula Horatius. Fecundi calices quem non fecere desertum
Ex primo procedit ebrietas et ex ebrietate incestus pppr
di // Septo Nimium prohibetur non quia malum sit bibere
sed quia frequenter ex eo sequitur ebrietas ar 6 de iniuriis.
et si pppe / Ebrietas autem est fomes et mater omnium vitiorum
pppr di c ult // Est triplex ebrietas / una primo
dicitur pena et oblivio mentis et ista non est peccatum pp q
i dame // Secunda actio sive frequens actus bibendi et
hoc est peccatum veniale nisi sit assidua quia tunc esset
mortale Maxime sive novit vires vini ppr di
q omnis // Tertio dispositio mentis et studium adbibendum
et hoc semper est mortale pppr di c si / pena huius est
si admonitus non desistat deponatur pppr di si Epe //
Item in cibo quinque modis peccatur videndum. Est enim quod
quinque modis gula dampnat edentem. Dum nimium comedit
dum edendi preveniat horam Querit delitias pat estas
delitiose Vel sumit cupide quod non est delitiosum de q
di v quinque modis / quantitas non reprehendit dummodo non
studio vel aviditate sumat pl i di qd dic / Item nec
prosperitas in dicta pl i di c i 2 4 et m Sit timor in
dapibus benedictio lectio tempus Sermo brevis vultus hylaris
pes detur egenis Absint delicie detractio crapula murmur
ffinitoque cibo reddantur gratia Christo. Item in convivio clericorum
sunt ista septem diligenter observanda scilicet ut vita absentium
non mordeatur / ut pauperes non irrideantur / ut inanes fabule
vitentur / ut sacre lectionis verba ibi legantur et audiantur
ut non sumatur cibus nisi ad nature sustentationem / ut in

V Quisquis amat dictis absentum rodere vitam
Hanc mensam vetitam noverit esse sibi

pncipio z in fine semp ymnpnu .i. laudes z gras deo re
ferat vt plim di: columna prudencia z c. no liceat z
de cse di .i. Dolent / Item in incessu ut no currat
s moderato z equali gressu incedant ut maturitate
metis in ciuitate et itineris ondant. Incopositio eni
corpis ut dicit Augus in equalitate indicat metis. pl
di q. ult. / Item in habitu ut no habeat vestes varij
coloris nec rubeas nec virides / adde quod habetur
i. e. qm quibus abiectis i. clem / nec nimis longas nec nimis bues
. Tunica ut ait Jeronimus nec affectate sordes nec exquisite
delitie laudes pariut. pli di q .i. Sacerdotes clausa
deferat indumenta z sotularibus cositicijs scenis pectoralibz
z caltaribus deauratis no vtant nec cappis manicatis
i. e. cliti v. Clausa. / Item debent puua cosortia euitare
quia sepe consortia malorum etia bonos mores corrumpunt
pvm. q .i. Sepe / et spalit mulierum cosortia suspecta
ut i. t. xxxij. dicetur / quia ipi debent caste viue et co
tinenter als si cam. pniant / z si dicti suspensi hac de
ca celebrauerint ppetuo deponatur / z plati negligentes pari
subiaceat vltoi i. e. ut clitorum / nec debent Jocolatoribz
ul hystrionibus intende ul tabnas visitare et frequentare
nisi i itme costituti i. e. cliti cpn. plim. di. cliti / z for
tiori ratione Joculatores ul ystriones. seu buffones
no debent esse / Na si p annum hanc arte exercuerit ipo
facto si bini tpe z tercio moniti no desisterint carent
omni priuilegio clericali i. e. cliti li. vj. / Item nota q no
est licitum cliticis laruas seu monstra laruarum causa
ludibrij portare cum teneatur laicos exhibe i. e. cum decore
ar i. denat eoslib vc c. vnico Prohibitum e etia
cuiq causa ludibrij uti habitu monachali ul alig
religiosi et grauiter punitur qui hoc facit in aut.
de sctis. epi. q. ult. z ar. C. de epi. aud. nimie / /

Fercula prima tacent stomachi tedia patent
Murmurat inde datum voces leuat hic situatum
Disputat extremum conclamat curia demum

Ad aleas et taxillos clerici non ludant nec hijs ludis intersint
j e. clerici §. ad aleas / quia publice aleator repellitur
a promotione j. de excess. prela. inter dilectos / Nec debet esse
inspectores huius ludi. ymo tribus admonitionibus arceat
in aut de statu. epi. et. interdictum / In beneficio obtento requirit
admonitionem antequam priuatur. xxxv di. c. i / Secus in
obtinendo quia multa impediunt que non deiciunt. Et de
iurejur. querelam et j. de excess. prela. inter dilectos / Q° Sed
Nunquid potest repeti quod perditur in alea. dic h°. quod sic ff.
de aleat. l. si instit. v. dic. quod si seruus vel filiusfamilias
amisit pecuniam sic ludendo patri vel domino dabitur re-
petitio et actio usque ad l. annos ut dicit glosa greca. C. de
aleat / Alij dicunt et melius quod ab eo qui eam amisit
repeti non potest quia turpitudo versatur ex vtraque parte / Ideo
melior est conditio possidentis ff. de condic. ob tur. causam. l.
ubi autem / Sed est pauperibus illa pecunia erroganda ar. primi 18 No
q. v. non sane / Ab alio autem repeti potest utpote a fisco
quia possunt a fisco extorqueri turpi lucro acquisita
ff. de iure fis. l. Si is qui / Similiter si clericus amisit de
rebus ecclesie hoc potest ecclesia repetere j. de rebus ec. non
alie. Si quis presbiterorum et xij. q. ij. apostolicos / Sic potest vel
dominus potest repetere quod filius vel seruus talis amisit ff. de aleat.
l. ult. et glosa greca C. de aleat. que intra sic intelliguntur
Causa tamen recreandi non lucrandi siue propter exsultationem vel
prouilationem ludus talis non est prohibitus ar. ff. de aleat. l.
In conuiuio. Nota quod clerici mercatores si ter admoniti
non desistunt amittunt priuilegium illud j. de immu. ec. clericis
laycos. li. vj. quia tenentur ad tallias et tributa commercialia
mercature j. e. c. ult. / Sed propter hoc rebus ecclesie non fit pre-
iudicium quia delictum persone non debet in dampnum ecclesie re-
dundare. xvj. q. vj. Si episcopus et j. de reg. iur. delictum
li. vj. alias res clericorum et ecclesiarum eodem priuilegio gaudent
xij. q. ij. Ecclesiarum et xvj. q. i. Similiter / Item quia clerici

debent in honestate excedere vitam laycorum ita et religione
in di deniq3 Ideo layci vel femine inter clericos dum sacra
misteria celebrantur stare non debent vel sedere sed solum in
choro ad orandum et cantandum admittuntur . j . e . ut laicis De coha-
bitacione clericorum et mulierum

Quoniam honestas clericorum de qua dictum est supius sepe mulierum consorcio decolorat . Ideo de cohabitacione clericorum et mulierum videamus .
que mulieres prohibeantur cum clericis habitare / Que pena clerici
fornicarij / et que pena fornicarie / et que dispensacio circa
eos adhibeatur / Ultimo quid sit fama manifestum et notorium

Clerici ergo non debent mulieribus cohabitare hoc ppi di-
legitur . ij . j . e . c . j . quia cohabitacio sepe incipit adulterium
ppi . q . ij . dissimis . Excipiuntur autem quedam psone
cum quibus potest clerici licite habitare scilicet mater soror
amita matertera et avia fratris filia vel sororis uxor filii
et generaliter omnes consanguinee pro linea transversalem usque ad
4m gradum inclusive . ar . hoc ppi . di . cum omnibus . Consanguinee
aut in ascendenti vel descendenti inclusive usque ad quartum
gradum ar . j . de consang et affi . non dr / quia ibi amplius
pt extendi permissio quam in collaterali / et est racio / quia naturale
fedus nil sevi crimis permittit cum talibus suspicari . j . e .
a nobis / et de deppsip . cum in iuvenili / cum tamen non habeat
tales consanguinee secum pedissequas vel alias mulieres suspectas
unde Ieronimus . Que cum sorore mea sunt sorores mee non
sunt hoc ppi . di . legitur . Idem dico si consanguinee essent
iuvenes et suspecte . j . e . c . j . et ar . ppp . ij . di . Interdicit .
hoc ppi . di . volumus et c fenias / et in constitucione galonis quod
moneatur / et licet fedus naturale non permittat cum talibus
oriri suspicionem non dr cum clericus et maxime iuvenis habeat cum
consanguinea inmoderatam familiaritatem / et si post hoc ad-
monitus noluit desistere deponatur . ppp ij di quorundam

Pena eorum est quod si sit suspectus / et inde quod suspicio

[illegible] j . e . c . j .

ex cto actore pcedit 2 stia de q di iiij. Item est / distinguit
aut ex suspitione tali oritur scandalum 2 tunc pt ei indici
purgatio in qua si defecit punitur ut conuictus j. e. ca
nos inf. Si aut no oritur inde scandalum monendus e
ne conuersetur cu suspecta q si pq trina monitom
inveniat cu ea fabulari ul aliquo modo conuersari
factus est notorius iuris 2 etia de iure 2 ideo excadendus
est j. e. Si quisq / Et vr q in hoc casu degradari
possit tamq conuictus 2 tradi curie seclari in aut de sctis
epis q pbris. Sicut maritus inficie sive pena suspectam
de uxore in casu consimili. c. de adult. Si quis adulter
2 aut ibi signata / Et nota q clicus inventus cu muliere
pt p p horas detineri ut testes vocent p quos p
bari possit ar. ff. de adult. capite quod viij. est pmaritum
ul fratrem ul filium alij epcorz incurrit. j. de sen. ex. Si
ul alicuius q ult. 2 c. iuxp q. j. 2 ff. j. Si vo sit no
torius facti quia nulla tergiversatione celari pt ul iuris
quia confessus e in iudicio ul condempnatus ipso iure
suspensus est ab officio 2 quo ad se 2 quo ad alios
exppy di. nullus 2 c. preter hoc 2 j. e. vero 2 c. ult.
2 p quo ab ofcio beppi di. Si quis amodo. Si aut
sit penitus occultus patit penam quo ad se quia e
suspensus quia quilibz i mortali pcto constitutus suspensus
e quo ad se no quo ad alios. c. de ce. ord. c. ult.
2 j. e. vero 2 c. si / 2 pq trina admonitionem e excatus
2 in questione gat in pn. Ideo quamdiu tolleratur ab ecclia
liate possunt 2 debent audiri 2 ab oib pcipi ecclesiastica
sacramenta. j. e. vero 2 c. fin. Cumq aliquis dic suspensus
quo ad alios no quo ad se ut cu civitas ul villa e
interdicta ppt delictum civium ut seclaris ptatis tunc clici
no sunt suspensi quo ad se quia in alio loco non
interdicto poterunt celebrare. c. de cle. pe. tue 2 j. de sen. ex.

Scisma

Si smad li vi ho ¶ Mulier vero punit quia si erat
libera dz redigi in suitute eccie ppp di eos ¶ si
aut ancilla dz vendi hoppi di quidam ecclia filij
inde nati redigunt in suitute eccie pv q ult cid
multe / Concubina debet excommunicari i de sen exp
concubine b vii pt suspicon / ut etia publice deti-
net / no debent eas abiurare ne pucium manerant
i e clicos dz vinus sit dz puiri ut ceteri terreat
ut ibi / etiam vo ab vxore cui qua contraxit i sacris
ordinibus constitutus separat dz iurare ut dz pppv
q vi Abisto dic / ¶ dispensatio aut magn dca istos ad-
hibet ut no deponat hoppi di ¶ Si qui sunt / agant
ut ad sacros ordines pmoueant pppins di sentitur
maxima ut etia ad dignitates ecclasticas admittant
pppin di huius ¶ Sed quia i e in c vrad z c tua sit
mencio de fama et de occulto · de manifesto · et notorio
et pene occulto Ideo de singulis videamus / et primo quid
sit fama / Fama est illese dignitatis status vita et
moribz approbatus ff de var z ex ox cog cognomi q
extimatio Dz sic no accipit hic primo p infama Vnde
quid ad hanc materiam sic magistralis fim pe describit
et bene / Ffama est vehemens multorum opinio ul maioris
ptis eiusde rei de qua agit consentiens / hec descriptio
cpetit cid bonu coiter pdicatur de aliquo ut cu di
iste e bonus homo Ideo dz qui fama sua negligit
crudelis est pv q i Nolo Ite qn malum coiter de aliquo
pdicat ut cu dr iste no habet dm pocculis ul habet
concubinam i e tua / Fama vo quoqz pcedit ex scia
quoqz ex suspicione / quoqz ex certo actore / quoqz ex incerto
de eo di in Cotum est / Manifestu dr qd ex certo
actore pcedit z pt p multos testes pbari no tn p
tot q sit notoriu ff qui testa fa pos hedes palam

Fama

Manifestu.

Occultū

Notoriū

facti

i. manifeste. et ꝑ q. m. coram qui insi. ¶ Cuiq ti ma-
nifestum i. hic accipit ꝑ notorio de quo constat ꝑ confessionem
uel ꝓbationem uel ꝑ euidentiam rei. j. de ubi. sig. c. olim.
¶ Occultum est quod aliquo modo ꝓbari non pt. ut q. v.
Consuluisti, et istud occultum quoque appellatur secretum ꝑꝑꝑ
di erubescat, et quoque latens ꝑꝑꝑ .. q. v. pena.
¶ Pene occultum dicitur quod ꝑ paucos testes ꝓbari pt. unde
dicitur quasi occultum quia pauci sunt forte duo uel tres
tamen quod ꝓbari pt. ¶ Notorium diuiditur quia aliud notorium
facti, aliud iuris, aliud ꝓsumptionis. ¶ Notorium facti est
quod ita se exhibet conspectui hominum quod nulla pt tergiuer-
satione celari ut j. e. tua et c. fi. ¶ Istud notorium facti de-
prehenditur tribus modis. ¶ Primo ex qualitate loci quia
fit in loco publico. Nam si fieret in loco occulto non esset
notorium. ¶ Secundo ex multitudine ꝑsonarum quod tot debent
esse presentes quod eorum presentia faciat crimen notorium, quia pau-
corum presentia scilicet duorum uel trium non sufficit ad notorium
faciendum ymmo requiritur presentia [sui] [sua] totius vicinie uel maioris
partis ipsius. j. de pur. ca. c. dilectus. ¶ Tertio ex temporis qualitate
et paucitate puta de die non de nocte quia de nocte non
possunt homines bene videre maxime ubi lumen non est. ar. j.
de pur. ca. c. dilectus. ¶ Notorium facti diuiditur in tres
partes, nam aliud dicitur actu transeuntis, aliud facti actu inter-
polati, aliud facti actu existentis. ¶ Notorium facti actu
transeuntis est quod solum ita notorium fuit quod nulla potuit
tunc tergiuersatione celari nec reiteratur. sed ad hoc
notorium ꝑ memoriam reputatur, ut quod ꝑpetuus fuit a nudis
circumstantibus de tali notorio loquitur decre. c. de ob
bene. j. et tale notorium ꝓbatur ꝑ testes coram iudice
an non scilicet non est notorium quia non vidit ut ibi
dicitur. ¶ Notorium facti actu interpolati. dicitur quod fit ita publice

Notorium — facti — actu transeuntis / interpolati / actu existentis
— iuris.
— ꝓsumptionis

q pt nulla tergiversacoe celari z sepius iterat non tn
fit continue ut dicen usurarij manifesti dr notoriu quia
frequenter iterat z publice tradit sub usuris s[ed] cottidie
usuras non recipit quia si cottidie pecunia non mutat
de hoc . j . de usuris cu tu manifestos i. notorios . Notoriu
facti actu pmanentis dr quod ita publice fit q nulla
tergiversacoe pt celari z h[abe]t continuatonem ut cu quis manifeste
i carte detinetur ut s de ap . dilcs . Tale notoriu dicit
cu aliquis clericus publice z continue tenet in domo sua
concubinam dicit sum . j . e . tua z tale notoriu pt dici no-
toriu facti ul iuris psupti quia licet aliquis in domo
teneat muliere non tn est notoriu q ea cognoscat qz
illud non facit cora hominibus sed ius psumit vehement
a deo . q notoriu reputat quia alr cu esse non pt
nisi p ipius psupcom sed talis psumpco habet pro
notorio . j . e . clericos z c . tua . Inquantu aut spe
notorij facti ul iuris simi pe fit distingnere qualiter
sit procedendu quia queda sunt notoria indici et
alijs queda alijs tm z non indici ij . q . i . c . Ex sicut du
c . In hijs ergo que notoria sunt indici z alijs q
facta sunt ul fiunt pnte indice ita q alij sufficiat
ad notoriu faciendu tunc index non recusat . s . de
ap . pposuit nc requirit actor ul denunciator . j . de actu
euidencia nc dat libellus nc fit litis gto nc iurat
de calupnia ul veritate dicenda nec testis nc aliq pbo
est necessaria . ij . q . i . de manifesta . nc illi cuius crime
e notoriu e purgacio indicenda s[ed] e in eu canonica
snia ferenda . j . de purg . can . cu dilcus . Et quia i
pmissis ordo indiciarius non suat . dr . decer . q notorijs
ordine iuris non suare . s . de iniunc . Ad meam . tame

& citari ad sniam audiendam sm omnes doctores ut audiret
appellans. c. de ap. cu sit ro. insi. & c. pueni Consuluit
& c. cu spali. Sequit de his que sunt notoria alijs
tm & no indici tunc officialis denunciacs sm inspetone
audit in q in aliqu & requit pbaco c. de ele. bone. j.
& j. de vsis. cu tn. & in tali notorio iudex pt procedere
p inquisitom ex officio suo ut inquirat an sit notoriu
de hoc j. de accu. § Sequit videre pt etia pcede alio
denunciate & psequente causa & in neutro casu ordo iudi-
ciarius e suadus. c. de iniuri. Admaiu in tali tn no-
torio appellat. c. de ap. Romana. § Omnia dic ut j. de accu.
§ denunciacio. Notoriu iuris est de quo quis [illegible]
Iuris. est vel in iure confessus. j. e. vna. & c. ulc. quia semp
cofessioni vel sne. stabit donec contrariu ondat. c. de pbac
Presumptionis. stit. Notoriu psumptionis ut prenitas vel filiacio. ff.
de ritu nupc. l. j. & c. de fil. ps. equerente quia semper
mater certa est. pr vo que nupcie demonstrat. ff. de
his qui sunt sui vel alie iuris. ex iure & j. qui fil. sunt
le cum que. De clericis coniugatis
Dictum est supra de phibita cohabitacione clericorum
& mulieru nunc est dicendu de coniugio eorum. Et
primo que sit differencia inter ecclesiam occidentalem et orientalem
Secundo quam penam paciat clerici coniugati. Tercio si pnt
here simplex beneficiu Ultimo de privilegio clericali.
Differencia est inter ecclesiam orientalem & occidentalem in hoc
q in duobus conveniunt & in duobus differunt.
Conveniunt primo in hoc q vtrique pnt contrahere matrimoniu
in minoribus ordinibus constituti xxxij. di. Siquis eorum
& c. si & j. e. c. j. Secundo conveniunt quia neutri
pnt contrahere Matrimoniu si sunt in sacris ordinibus
constituti. et si contrahant matrimoniu no est xxvij.

di. Nicena. Si quis coram. et xxxij di. ad ipsitto //
/ Differunt autem primo in hoc quod orientales sive coniugati
sive non promovendi ad sacros ordines non premissa vel non
premissa continencia xxxj di. cum. Sed occidentales non promo-
vendi nisi premissa expresse vel tacite continencia xxxj di.
c. i. // / Dicunt secundo in hoc quia orientales in sacris ordinibus
constituti licite utuntur matrimonio contracto. Sed laici erant
vel in minoribus ordinibus constituti / licet post receptum sacrum
ordinem non possunt contrahere xxxj di. cum. et ij e. cum olim.
/ Occidentales autem non possunt ex quo sunt in sacro ordine
contrahere matrimonium .j. e. c. i. et c. ij. Nec uti ante contracto
j. e. c. ij. ymo debent vovere castitatem ut ibi dicitur / de hoc dicit ut
j. de qui. cum. § Sequitur / et intelligas per sacrum ordinem sub-
dyaconum et dyaconum ut xxxj di. c. i. et de etate non
ord. in. an. / Quam penam paciantur clerici coniugati / distingue
secundum ho. / aut est in sacris ordinibus is qui contrahit
aut in minoribus / Si sit in sacris ille qui contraxit deinde
stratto deponendus est xxxj di. pbr. Sed episcopus potest cum
tali dispensare j. e. Sane / et de t. xx. c. clericos / Aliquando
contrahit bigamiam scilicet si aliam habuerat in seculo / et cum
tali non potest episcopus dispensare de big. nup. dicit de hoc
de big. § Sed nunquid / Iste coguntur per sententiam excomunicationis
et suspensionis ad uxores dimittendas / et penitentiam peragendam
j. e. c. i. nisi hoc de occidentalibus Secus de orientalibus qui
utuntur matrimonio contracto in minoribus ordinibus j. e. cum
olim / aut contrahit in minoribus ordinibus tunc amittit bene-
ficium et privilegium clericale ut j. eodem Amittit beneficium quod con-
iugatus non potest retinere vel acquirere ecclesiasticas dignitates
nec ad sacros ordines ascendere j. e. Sane. et c. Cum decorem
nisi uterque forte velit continere et virginem et virginem habuit
uxorem ut in c. Sane dicit ut in § precedenti // / Cum autem

sicut contulit beneficium coniugato non per eum sed per superiorem est
puniendus. ut e. dist. nisi. Sed quid an possit habere
simplex beneficium. Ho. distinguit aut habeat spem redeundi
ad clericatum et sic vivat et sit vestibus talis tunc ex dispen-
satione episcopi potest habere simplex beneficium sed debet deferre ton-
suram et redire ad eum. et gaudebit omni privilegio clericali
ut e. Iohannes. et xxxii di. dictum. Aut non habet spem redeundi
ad clericatum quia contraxit cum vidua xxxiiii. di. sicut
et xxxiii. di. Si quis viduam. vel quia secularia negocia
exercet nec valet vivere regulariter in quo casu subiacet
questionibus et talliis et temporali iurisdictioni licet sit tonsuratus
sicut et alius coniugatus non tonsuratus. ut e. c. ex parte et
ut de privilegiis. ex parte. et est casus ut in de sta. mo. Revolventes
ff. de his qui ibi. Si enim relictis originalibus etc. et in hoc
casu non potest habere beneficium ecclesiasticum ut e. c. i. in prin. et
c. ex parte. et c. dist. nisi hoc fieret auctoritate pape. Privi-
legium clericale est sicut libertas persone et rerum. Habent
enim clerici privilegium ne dent in angariis et pangariis.
Est enim angaria munus personale vel principale alicui iniunctum
ex sua persona. Pangaria est munus quod tollet rei vel
prestatur ex re quam aliquis habet. et est munus mixtum
ff. de mu. et ho. munerum. Ab his immunes sunt clerici
et eorum predia. et sunt excommunicati qui recipiunt. ut de censi.
prima in cle. ut de imm. ec. non minus. et c. quia nonnulli
li. vi. et xvi. q. i. c. Novarum. Et qui clericos ad hoc
compellunt sunt ipso iure excommunicati. ut de cen. et prin-
cipiis et de imm. ec. clericis li. vi. Sed isto privilegio non
potest gaudere clericus coniugatus si omnino vacet secularibus
ut e. c. Iohannes. Sed bene retinet illud scilicet quod qui
ipsum percutit est excommunicatus xvii. q. iiii. Si quis sua-
dente. et ut de sen. ex. non dubium. dummodo tonsuram deferat

ad quam tamen deferendam non tenetur etiam si non sit coniugatus
ex quo ipso facto renunciat j e c ult nisi ratione beneficij
vel ordinis ... de vi et v cle clericus et j e Johannes / Clerici
vero qui cum viduis et virginibus contrahunt si vestes clericales
et tonsuram deferant retinent utrumque privilegium sed quod perdiderunt
eos sunt excepti et quod non possunt audire secularibus perpetuis
vel debite condempnari / alias nisi deferant tonsuram et vestes cle-
ricales amittunt privilegium clericale quod adhuc ne repentur
in persona vel in rebus ... qui tamen procedit ex communi ...
s. jo. j e clerici li. vj. / Tonsuram vero debent portare clerici
etiam coniugati nisi in tribus casibus / Primus est si nullo modo 1
vult retinere privilegium clericale et transfert se ad actum contrarium
utpote quia efficitur miles j e t ult / dum tamen nullum habeat
beneficium j e Johannes / Secundus si non potest portare absque scan- 2
dalo vel periculo j e Johannes / Tertius cum iusta causa 3
timoris exigit tonsuram vel habitum transformari ... de
vi et ho. cle clerici / vbi ... Tertius ut potest laici sub yma-
gine coronam / probatus sunt ut sinem lupinam corona / Et etiam
habitus clericalis propter timorem dimitti potest ut ibi dicitur nec
preiudicat / fallit in religioso qui esse exceptus si habitum
suum [temere] dimittet j e ne cle vel mo. ut pietosa li vj. de clerico

Visum est de illis clericis non residentibus in ecclesia vel capella
qui removentur a beneficijs quia matrimonium contrahunt
hic subiungitur de illis qui removentur ideo quia non faciunt re-
sidenciam in eis. Unde primo videndum est qualis clericus debeat
in ecclesia residere / Secundo que sit pena non residentis / Tertio
qualiter contra eum procedatur / Clerici non plura quam unum tantum
beneficium ecclesiasticum debent habere in quo tenentur residentiam
facere in propria persona j e quia nonnulli / et etiam contrarie
/ quia verba sunt cum effectu capienda j e Relatum / Nam ad
hoc sunt beneficia instituta ut recipientes ea deo serviant j e

cum ad hoc . et j . de pb. cum secundum apostolum | tn decorsensu suorum pla-
torum ex causa racionabili utpote pro studio vel aliis honestis
causis . se possunt absentare . j . e . Relatum | et tunc poterunt per
vicarium deseruire . e . de ap . pervenit . ij . | Illa causa studii usque
ad septennium possunt abesse de licencia platorum | ita tamen quod per vicarium
competentem ecclesia deseruiatur . e . de ele . cum ex eo . li . vj . | Si vero cle-
ricus sine vicio suo ad serviendum personaliter inhabilis efficiatur
ita quod non potest missam celebrare . potest perpetuum vicarium
instituere loco sui et ipse habebit personatum . e . de of . vic .
cum his | et . j . de cle . egrot . c . i . ij . et iij | et c . pastoralis li . vj .

Penarum rsi. ¶ Pena clerici non residentis est hec | quia si recedit quis
ab ecclesia sua causa cupiditatis puta ambit aliam procurari
debet habita et ambita vij q . i . ep . | et e . de transla . c . ult .

Causa vero v . quia Si quis | nisi ecclesiam velit cum repetere vij q . i . non
oportz | Sed si causa utilitatis recedat | puta cum licencia sui
plati vadit ad ecclesiam maiorem . tunc cum ipse corporalem possessionem
secunde ecclesie habuit et ea que pertinent ad plenam acquisicionem
tunc beneficium quod prius habuit potest alii conferri . j . de
pben . de multa | cum vocari debet qui confert quia potest sibi
aliquod ius competere . j . de pben . licet li . vj . | Si causa
necessitatis puta propter persecucionem . tunc cessante persecucione
debet ad ecclesiam redire . vij q . i . pastoralis | Si causa
humilitatis tunc potest redire vij q . i . Nequaquam . Si causa
levitatis distingue quia aut habet ecclesiam pro delicto
puta quia contraxit matrimonium vel factus est miles
vel ioculator vel goliardus per annum . e . de vi . et ho . cle .
clerici li . vj . Tunc debet alii conferri . j . de pben . de multa .
Si vero non habet eam pro delicto monendus est ut redeat
et nisi redierit debet beneficio spoliari nisi excusacionem
racionabilem ostendat . j . e . ex tuo . ¶ Sed qualiter de expectacione

Qualiter pr ¶

clericorum absentium sit procedendum varie loquuntur canones. Vnde
sic distinguere. Aut erat in possessione beneficii aut non. Si Erat in possessione
erat in possessione distinguitur aut scitur ubi est aut ignoratur.
Si scitur puta quia est in loco unde possit citari
vel in studio vel in alio loco manifeste et non latitat prelatus
eius debet ipsum licite monere ut ad suam ecclesiam redeat
infra tempus competens secundum locorum distantiam et temporis
qualitatem ab ipso prelato prefigendum, quod si non fecerit poterit
postmodum suo beneficio spoliari nisi rationabilem causam
ostendat quare venire non possit. Extra eodem inter quatuor et c. si et
de ap. pervenit in .vi. Si aliquis de licentia sui prelati
absentat se usque ad certum tempus sibi statutum ita quod ad
tempus redeat competens post illud privare officio et beneficio nisi
iusta causa impediatur. vii. q. i. proinde et de ele. cum
ex eo li. vi. cum quandoque de causa clericus sit absens expedit
semper ipsum primo moneri debet ut redeat ut Extra eodem inter et c.
fin. et de ap. pervenit. aliter non tenet sententia lata contra
absentem non citatum nec vocatum et hoc verum est de hiis
qui citari possunt. Si vero nescitur ubi sint nec citari possunt
trine citationis edictum aput eorum ecclesias publice proponatur
ut redeant et si ultra sex menses venire distulerint
suis beneficiis postea spolientur. Extra eodem ex tue et hoc modo
debet citari qualitercumque quis sit absens. Aut non habet Non erat in possessione
possessionem nec confirmationem et tunc expectetur per vi menses
et plus vel minus secundum quod visum fuerit superiori cum per
contumaciam non sit absens. et ut lite non contestata quoniam frequenter
et quod si forsan et si quis velit impedire electionem prosequatur
intentionem suam infra terminum a superiore sibi
prefixum alioquin illud confirmabit. Extra de accu. licet et
de clandest. despon. cum inhibitio et de ele. cum in altone

li. vj. Canonici absentes no debent fructus pbende pcipe
nisi sint in suicio ppe. i. e. cu dilecto. z c. cu adhoc
ub in suicio epi quia tu duos pt secu hre. i. e.
ad audiaz. z c. de cetero. ub nisi sint studentes de lica plati.
i. e. Relatu. z i. de pb. licet tn nichil habebunt de
distribucoibz cottidianis. i. e. de cetero. quia tn debent
dari ptibus in officio. exceptis illis quos infirmitas
ub iusta causa z ronabilis corpalis nccitas ... ub
euidens eccie utilitas excusaret als recepta re-
stitue teneret. Jdem e de distribucoibz z anniu-
sarijs defunctoru aliqua consuetudine no obstante
i. e. consuetudine li. vj. Etia si eccia esset interdicta
nichil debent recipe nisi ad ecclesia vadant. i. de sen.
ex. Alma q. adicimus li. vj. Sequitur de pb. de pbendis z
dignitatibz

Ractatu est supra de vita et honestate
clericoru. Nuc videndu est de rebus ad ipos ptine-
tibus. et pus de pbendis quasi dignioribz utpote
quibus eoru vita sustentat. Unde videndu e quid sit
pbenda. z quid ad ea ptineat. quid sit dignitas.
a quo sint pbende conferende. z cui. Jnsra quas ecc
z que requirat. Prebenda s. ho. e ius pcipiendi
pventus i eccia competes alicui tanq uni ex col-
legio. z nascit ex canonia sicut filia ex matre. quia
ex quo quis ht canonia p gnis z pbenda hre dz. i. e.
Relatu z c. dilcus. Ad ius ergo canonicatus ptinet
pbenda z stallus in choro. z locus in capto. i. e.
Relatu. dilcus filiorum z c. dilco. hanc tn pbenda
no percipet canonicus nisi residencia faciet nisi i casibz
dictis e. t. pxi. q. ult. Canonia vo est ius quodda
quod ex electione seu collacone ub instone z receptioe
alicuius in canonicu z in fratrem oritur siue acquirit.

ubi tercius est canonicorum numerus uel de novo creatur · ut e ·
dilecto quod perrator · v · storea · et v · se / Qui aut non habet
stallum in choro et vocem in capitulo non est canonicus ut ibi
et in iuribus allegatis · e · e · c · dilectus · ¶ Dignitas est quedam
preminencia in gradu qui pluribus modis nuncupatur · Vel
Archidiaconatus · decanatus · etc · proprie tamen omnes possunt
vocari · episcopos quod pre aliis curam habent · ut · de · v · sig · quibus et
sunt diversa membra ecclesie diversos actus habencia sicut
corpus plura membra habet · nec omnia ad eundem actum pertinent
hoc prop · di · Singula · ideo quod in diversis ecclesiis habet beneficia
quis habere non potest · uel eciam in eadem · ut e · quia in tantum et
e · de consuet consuetudine · li · vi · ad hoc referente p · de multa
et c · cum iam dudum / nec plures scilicet ut ibi nisi per se · ap ·
cum eis fuit dispensatum · quod facilius cum litteratis et no-
bilibus convenit dispensare · ut e · de multa / et si papa ·
alicui habenti aliud beneficium motu proprio beneficium conferat
ad ipso per quem dispensat · Sed oportet quod hoc in litteris exprimatur
Secus si ad peticionem alicuius · ut e · Si motu proprio · li · vi ·
¶ · Prebenda vero uel dignitas confenda persone ydonee et
que facere velit residenciam in ecclesiam · e · c · prout / quia
nonnulli et ut e · gravem quod volens · et c · extirpande · c · i ·
et c · Sup inordinata / / In hac aut ydoneitate attenditur
etas / qualitas ordo et sciencia de hoc dicit ut · e · de eta ·
et qualitate · c · i · ii · et iii · Ideo nullus debet habere prebendam cum
cura nisi sit in tali etate quod possit ad sacerdocium promo-
veri · ut e · Si cum pridem · li · vi / tamen licet non sit in sacris
ordinibus constitutus · non propter hoc potest refutari dummodo
se faciat in statuto anno temporibus promoveri · ut e · Si
prelatis · li · vi / verum tamen non est admittendus · ff · ho · quod
quadrinis dicat · & · quod pueri non reputatur dignum ad ·

bnficia . j . e . Sup inordinata . illud intelligit de dignitatib
s . de . eta . z . qli epcone . z . c . Indecorp . z . j . e . Si tui
puidi . li . vj . ad tales possint ordinari propriu . di . de
hijs . z . c . quidq / pquis digni sunt pbendis . z alijs
bnficijs ad sine titulo no sunt ordinandi . j . e . no liceat
et c . ad finem / ad si hz patrimoniu sufficiens no tenet
ei epus aliud bnficiu assignare . j . e . epus . z . c .
ad fin / Nad nec pueris nc bnficiati sunt bnficia co-
ferenda . j . e . Sup inordinata / ad pueris tn pq iiij . or
an . z eod pq vij . f . B' . pt epus dispensare in simplici
bnfico ad possint tales ordinari vsqz ad sacros or-
dines ut dicitur c . S . z . c . Sup inordinata intellc .
de pueris . j . vij . an constitut / Quid si epus ordiat
aliquem ad aliquem titulu z ille c eiectus ab illo
nuqd tenet . epus de eiectione . si dare aliud titulu
B' . dicit qp si fraudulent contulit ei . bnficiu alterius
quo alius no fuit iuste pnatus . siu alij debitu . z
ille cui ptulit hc ignoravit tunc spaliu tenet ei epus
d equalenti bnfico puide . ar . vij . q . 1 . psentiu / z . j .
e . que . z . j . de iure . pa . pastoral / ho . distinguit vtru
vterqz sciuit aliud hre ius in bnfico z tunc . dolus
cu dolo copensatur ff . de copensat . Si ambo / vel
vterqz ignoravit / z tunc epus no tenet ff . de redi-
act . ad res donatas . z . l . 1 . q . Si intelligat . Aut
recipiens scit z no conferens . z sic epus decipit
ut ibi . Si at conferens sciat z recipiens ignorat tunc
tenet epus ut dicit B' / Pone patrimoniu c assignatu
alicui pro bnfico post perijt calumnate vel alio modo
nuqd tenetur epus illi puide in bnfico dicit B' .
qp . sic tn ad sclm redire non possint / qz redundaret

in susceptione ordinis clericalis ar. prim. di. dyaconi. et S. de cle. conju. Johannes. / Sed numquid vendere possit tale primo- · q° ·
nium videtur quod non quia inde debet vivere et omnis ecclesiasticus
sustinere debet ff. t. et b. quod sic / quia qui patrimonio fruitur tamquam
videtur heres ff de usu. fr. quia quod patrimonio / nam ipse possit
donare et totaliter renunciare / Sed numquid potest transire · q° ·
ad aliam ecclesiam sine licentia episcopi. dicas quod non. hoc reperi di-
stinctiones. / Sed numquid tenetur solvere decimas de tali patri- · q° ·
monio ad quod est ordinatus. Obmissis opinionibus dicas quod
sic quia etiam parrochias que primo recipiebat decimas
personales inde sibi defraudari non debet / quia semper res
manet ad suam causam / et sine culpa sua non debet privari.
quia non est iusta causa quare privari debeat. j. de reg.
iur. sine culpa li. vi. / Item si episcopus commisit alteri episcopo · q° ·
ut clericos sue dyoc. ad sacros ordines promoveret aliquos
sine titulo promovit est quis illorum episcoporum teneatur tali
de beneficio providere / distingue quia aut commisit in generali
ut vice sua in sua dyoc. ordines celebraret tunc ordines
celebrans tamquam fuit in culpa talis ordinando tenetur
tali de beneficio providere / aut in speciali / et tunc distingue / quia
aut assignavit certas personas certo episcopo et tunc licentiam
dans tenetur providere tamquam in hoc casu an habet titulum
debuit inquirere / aut certo episcopo non assignavit sed licentiam
dedit ut a quocumque vellet posset ordinari tunc similiter
tenetur providere ut probatur. j. e. cum episcopus li. vi. / Sed
a quo sunt beneficia conferenda / Responsio. quod de iure communi ab
episcopo vel alio prelato qui preest ecclesie in qua conferri
debent de consensu capituli. j. de institu. cum venissent
nisi consuetudo sit in contrarium cui standum esset. et de cle.
tamquam etiam volo. / Item a papa potest conferri in quo casu

si ~~date~~ tpe date et receptionis vacat beneficium vtrumque tpus
inspicit^r. ut de rep. eam te et i. e. venabilis Sz si tempe
receptionis vacat non tempe date uel econuerso. tempus
receptionis inspicit^r. i. e. dilectus ii et hoc continuum adcanonicos
qui diuinare non tenet^r. i. ut ec. bn. ut mem q. i. v.
porro ¶ Sed si duo impetrant. rept. pro aliquo benefico
obtinendo et querat^r quis prior sit. tempus date inspicia^r
ut de of. delele. copte i. et i. e. quia. sepe li. vi. //
¶. Sed si negligenter admittat pete pmo vacate vtrum
possit alia pete distinguit^r aut madatum fuit ei ut
ei depbenda pximo vacatura puidet^r tunc negmbit
alia pete nec etiam posset ei de ea puideri cum frā ei
grām pripius negligenciam sit contritta / aut fuit ante
apta canonicus effectus cum remansit in ea canonicus
negligencia non obstante est certis pbendis et potest pete
alia pximo vacaturam / nisi sint eadem ante aliqui
pbendas in ipsa etiam competitas als collatio alij
facta non tenebit i. e. Si. cretus. li. vi. et c. Si pq
quam / qui ante apta in aliqua etiam in canonicos
sunt recepti certis debent ab alijs receptis anferri
i. e. hu qui. li. vi. / et hoc vim est si vtrumque de gnale
/ nam si alterum gnale et altrum spale semper pferentur gnalis
derogat. ut. de rept. Abbem. / ¶ Si aut papa pro
aliquo beneficiato scribat non pt ei puideri in ecclesia
uel dignitate i. e. c. ult. et c. cum de non sacerdotali
li. vi. Similiter impetrata non extendit se ad ecclesias
uel hospitalaria nisi de hiis exprimat^r i. e. licet / nec
ad beneficium pq impetrationem datum i. de reb. licet
in clem / Ad fines mandati ita sunt obseruandi quod
non posset nec demaiori uel minori etiam eo nolente
puideri ut ibi dicit et c. ceterum in pn. li. vi. / Et nota

q si papa mandet aliCui de beneficio vel aliqua ecclesiarum tunc
non debet comprehenderi in ecclesia kathedrali propter ipsius honorem
sub hac generaliter non potest comprehenderi Secus si mandet vel aliquarum
ecclesiarum provincie comprehenderi tunc metropolitana et ka-
thedrales ecclesie includuntur. ut e. quamvis et quamquam li.
vi. Si quis contra mandatum ap. conferat prebendam
refert utrum mandatum sit collationis vel mandatum in quo
continetur collatio beneficii iam facta et tunc quicquid fit post
contra tamen collationem tenuerit, irritatur. ut e. venerabilem in fi.
et ut e. Si postquam li. vi. aut est mandatum provisionis
in quo continetur quod aliquis debeat aliCui de tali
beneficio provideri / et tunc refert utrum in rescripto sit apposita
hec clausula si quid contra factum fuit hoc irritum
habeatur / tunc si de ipso scienter fiat non valet. ut e. Inter
cetera / et c. dilecto vel nisi forte et c. ut cum li. vi. aut non
fuit apposita clausula / et tunc aut utrique scilicet tam con-
ferens quam recipiens scit mandatum ap. / et tunc de rigore
iuris est collatio irritanda ar. C. de postl. bone ii. q.
non nocebat / et sic potest intelligi. ut de concess. pre. c.
presbiter proposuit. ut e. dilectus ii / nisi forte papa contrarium
servat ut magister capitulum puniat. ut e. dilectus ii aut
utrique ignorat / et tunc quod rite factum est non irritatur. ar.
C. de resc. spol. audita / nec est eis imputandum si non
divinaverunt. ut ut. ec. ben. c. 1o. / aut conferens ignoravit
et recipiens scivit vel econverso et tunc valet. tenet
collatio ar. ut qui fil. sint le. ex tenore / ita tamen quod in
potestate ignorantis est retinere vel removere ar. ut de eo
qui dux. in mat. c. 1 / Sed si ignorans non contradicit
quam cito scit non potest de cetero dissentire ar. ut de eo qui
dux. in ma. veniens et ut de consti. si c. ii et ult. / et ut e.

dilacio .ij. c. iij. c. adde quod dixi. § de repe. q. in beneficijs
c. c. se. Nota quod beneficia vel dignitates apud ipsam curiam
vacancia a nullo sunt nisi a summo pontifice conferenda
nisi super hoc alicui specialis et expressa licencia sit concessa
Et si secus factum fuit irritum est et inane. ut c. lz. li.
vj. Sed tamen sic intelligo ut hij ad quos collacio beneficiorum
et dignitatum spectat collacionem post mensem a die quo
vacaverint immediate ea conferre valeant tamen modo per
se ipsos vel vicarios generales quibus id canonice sit
commissum. ut c. statutum. li. vj. Intelligo eciam de beneficijs
que legati aut nuncij sedis eiusdem vel quivis alij ad
romanam curiam venientes vel recedentes ab ea si eos
in locis vicinis ipsi curie mori contingat scilicet ubi
curia residet. Adde quod habetur infra de eo. pos. et
pre. ca. ubi dixi. Beneficium super quo a duobus in curia
litigatur utroque ibidem decedente confert illud papa
Si decedant extra ordinarius si unus hic alius
ibi dabitur a iudice possidente. Si neuter possidebat ad
papam collacio pertinebit. Si alio decedente superstes resignet
ille per quo sentenciabit. si decessit ab illius iudice conferetur.
Idem si aliquis curialis eciam extra Romana vacante
peregrinacionis infirmitate aut recreacionis vel quavis
alia causa recedens ad curiam redire causa cessante ibi
decedebat. loca vicina in hoc casu intelliguntur que a
curia ultra duas dietas legales non existunt. Secus
in illis qui originem duxerunt infra illas duas dietas
Nam si curiales in itinere curiam sequuntur vel in loco unde
recedit ipsa curia remanentes infirmi decedant. Idem est
dicendum quantumcumque locus ubi decedunt ab ipsa curia sit
remotus. ut eo. pnti. li. vj. Tamen si sede vacante ecclesia
parrochialis decretis vacaret propter periculum animarum per eos ad

quos ptinet pt libere ordinari ¶ Idem si ppa vincte vacauit
si de ipa p eu ante ipius obitu no fuit ordinatu . ex e Si aplica
li . vi . ¶ Sed quo et qualr p legatu sedis ap . bnficiu ul
dignitas possit coferri dic ut . S . de of . le . c . iiij . ¶ Debet
aut cofri bnficiu postq vacauit infra . vi . menses alioqu
puabit ptate confendi . ex de conces . pb . nulla . dic ut ibi
c . Infra . qd / et dz coferri cu omnibus suis appendicijs et
sin diminucoe . ex ut ec . bn . c . vno / puta si pbende sit
annexa vinea no dz ab ea separi . S . de gst . cu omnis /
Sed res ille quas acquit ppna eps prouentibus no
transeut ad eius successore . licet secus sit in platis . ex de
testis relatu / ¶ Ite vna no est in duas diuidenda . ex e .
maioribz / nisi diuisio detraheetur eptoi porcione cano-
nicorp / vbi grad . p . sunt canonici costituunt qp sint . ppi
pbende . accrescentes detrahunt de porcoibz om canonicorum
et hoc licite fieri pt . ex e . pillorum . 2 . S . de gstut.
cu q . ferre / ¶ Nullus vo pt duas eccias hre simul
intitulatas . ex e . demulta / Dz ut hoc melius intelligas
pmo videndu est quid sit titulus / ¶ titulus quoqz dr . titulus .
signu . ut xvi . q . vi . Consuetudo / et dr titulus omis . 1 .
causa acquirendi dnij ut titulus p emptore . p donatore . 2 .
p herede . p sdo . p dote . p legato . p derelicto . Vnde . dr
in pscriptonibus ecciasticis bona fides et iustus titulus
exiguntur . S . de pscrip . Si diligenti / et qui habet aque
tam titulu ht tam pscribendi / ¶ Ite dr . titulus . ipa
eccia ut titulus sancti . petri . Vnde singli tm clici . 3 .
p singulos titulos sunt ponendi . i . eccias . kppo . di . epi .
Vnde in ordinaconibus qn vocatur . clici . dr tal . ad titulu
tal ~~pt~~ ples / ¶ Item ~~[illegible]~~ titulus dr ~~[illegible]~~ . 4 .

vel canonicatus in aliqua ecclesia / Unde dicitur intitulari et incitulari
vel incardinari / Et dicitur tytulus quelibet ordo ecclesiasticus quelibet
dignitas vel prelatio. Unde dicitur quis intitulari in aliqua
ecclesia i. ordinari vel preffici. lxx. di. Sanctorum / Est ergo irregu-
laris vim quod nulli clerico de iure communi licet habere duas ecclesias
vel quo ad titulum clericatus / vel quo ad tytulum canonicatus
vel ordinationis vel prelationis vel dignitatis ut lxx di.
Sanctorum et extra de cle. non re. et i. e. de multa et xxi q. i
c. i. et lxxx di. Episcopum / Non habere plures ecclesias est generis
negotiationis xxi q. i. clericus / quia nemo potest servire non potest
i. e. quia in tantum et c. et ff. quia nonnulli / Et qui ad
utrumque festinat neutrum bene peragit xxi q. i. presbiteros et
B. c. de accuss. Nemo unde versus. Pluribus intentus minor
est ad singula sensus. Deficit ambobus qui vult ser-
vire duobus / Ista sunt irregularitatis vera / De hac materia tene
quod habetur in extravaganti domini Jo. pape xxii que
incipit Execrabilis / Etiam in casibus potest quis habere plures
ecclesias scilicet ubi una dependet ab alia i. e. extirpande. quia
i. et c. de cle. non re. / et de eta et qui eam te / et sine
dispensatione etiam si una sit cum dignitate et alia cum
cura i. e. Cum ex eo li. vi. / Item si habeat unam intitu-
latam et aliam commendatam xxi q. i. Qui plures et c. de
cle. non re. / Item propter paupertatem ecclesiarum p. q. iii. unio
et c. de eta et qui eam te / Item olim propter penuriam
clericorum xxi q. i. c. i. infi. / Item per dispensationem domini
pape i. e. de multa / tamen dispensatio super pluralitate
beneficiorum facta non valet si aliquod beneficium cuiuscumque
modicum subtrahunt in eadem. Si vero dispensatum est ut quis
duo beneficia cum cura possit habere intelligitur de primis duobus
Si vero mandetur ut non obstante quod aliquod beneficium
habeas de aliquo beneficio provideatur tercium intelligitur dispensatum

Paupertas · pendens · defectus · quam · servans ·
diversos tytulos permittit iure teneri.

ut primum tamen secundum valeat retinere i. e. de preb. li. vi. c. dic. e.
e. quod dignitas in si. Item in talibus episcopus dispensare non
potest i. e. de multa vii v. Paupertas pendens defectus
quam servans hec vero sunt in prelatis et dignitatibus nec
valeret consuetudo quod aliquis possit habere duas dignitates
vel personatus absque dispensatione sedis apostolice e. de consuet.
consuetudinem li. vi. Quid dicemus de aliis clericis nunquid
possunt esse clerici in pluribus ecclesiis et ibi habere prebendas de
iure com. quaestio. Resp. secundum B. nisi essent tenues in subsidio ut dum
est de prelatis in prochiali ecclesia vel kathedrali quia sa-
cerdotes curati sunt prelati i. t. q. p. tua nos. Et per dispensa-
tionem episcopi hoc potest episcopis dispensatio non est prohibita
ymo videtur tacite concessa per contrariam consuetudinem quam
scit pp. et tollerat. Et in diversis ecclesiis vitiata est ve-
rusque episcopi dispensatio preterea videtur permitti quia non
prohibet nisi in prochialibus e. de elec. dudum. Jo. an. contrario
permittit clericis habere prebendas sed hoc est non dispensatie
Sed quid si quis habet plura beneficia per dispensationem quaestio.
nunquid vocabitur ad capitulum utriusque ecclesie pro beneficiis conferendis vel aliis negotiis dic quod sic si sit in tali loco
unde commode vocari possit nisi consuetudo ecclesie approbata
faceret in contrarium alias potius quam semper fuit tenetur i.
e. tamen in clem. li. vi. utrobique intelligere habere domicilium
si habet duas ecclesias arg. e. de sep. dilectus. Et eo toto uno
episcopo tunc convenietur de hiis que ad illam ecclesiam pertinet
e. de fo. compet. c. fi. Canonice conferatur quatuor exi-
guntur s. pure palam libere et sine diminutione. Pure — Pure
sine pacto et condicione e. de pact. c. ult. et i. q. ii.
quam pio. Palam aliquin suspecta habetur collatio i. ut — Palam

ex. bu. c. vno. q. porro. prim. q. ii. premissa / et licz electores
clandestine recipient s. de ele. quia pptr. insi / tn collores
sine prouisiones no / dumodo ib tui pueditur sit capax
ar. e. de lat. l. i. li. p / Na consuetudo est q epi parue
prtibus conferunt in suis carnis tn coniunctanctijs bn
britur suspecto sit loquitur. j. ut ex. bn. c. 1o q. 1. 2

Libere — se. Libere. i. motu ronabili z libali. j. e. relatum.
no carnali s iudicio ronis. j. e. grave 2. j. ut ex. bn.
c. 1o. q. ciibus / quia no sanguini s vite mitis sunt
bnficia ecclastica conferenda. viii. q. i. moyses bn. v.

v. — Inde nequior es qui sponse dando sorores. pudus
es tristi sponsam puero tribuisti. No suadta dares illi
pira summa lates detegit a simili sit de circa pmili
pita summa lates. Dicitur pptr pres dentur bnficia dic ut j. de fil. q. Sibi
est nimis / vnde refert. hostien. q. quidam abbas habebat
duos nepotes quos volebat face monachos. et erat ibi
asinus qui seruierat abbatie p magnum tpe. tum quereret
abbas a monachis. vt vellent consentire q nepotes sui
essent mochi. Quidam monachus rudit asinum qui seruierat

Sed dicimus. — ecclie nepotibus debere pferri. Sed dicimus aliqua q de
dic ut. j. ut ex. bn. q. circa regula est. clico egritate vel debilitate

Dictum est supra de clicis no residentibz in ecclia
et q pbenda vel aliud bnficium conferendum est resi-
denti z ecclie deseruienti / Sed quia quidam infirmitate
impediti no pnt. ecclie deserure. Ideo de eis e videndum.
Clerici vo bnficio kune adepto no sunt aliquatenus
puandi seu remouendi pptr infirmitatem vel debilitatem
supuenientem. j. e. c / qz afflicto no est addenda afflictio
j. e. c. plr. z vii. q. i. ad pcussio z iii. q. ip. Iudicans.
Sed dandus est ei coadiutor. j. e. pbum. z c. plr. z
ulr. fallit in morbo lepre s. aliquos ubi tenbuetur

·c· tua· Sed contra videtur ·j· c· de rectoribus/ Utrum propter q(uesti)o
lepram sacerdos vel prelatus debeat removeri diverse sunt opi-
niones Sed obmissis opinionibus breviter distingue. Utrum
sit prelatus et episcopus et tunc propter lepram non removetur. sed datur
ei coadiutor vel coadiutores/ quibus sumptus competentes et
moderati debent assignari ·j· c· pastoralis li· vj/ Sic in-
telligas ·j· c· de rectoribus/ licet sacerdos rector possit vocari ·e·
t· pp· c· ult(imo)/ Episcopi tamen propter excellentiam rectores vocantur cum sunt
loco apostolorum ·xxj· di· In novo· / Sed in coadiutoribus
episcoporum et superiorum quia idem est iudicium dandis vel assu-
mendis/ Sic est procedendum ut episcopus senio aut valitudine
corporali impeditus perpetuo ad officium exequendum· potest
de consilio et assensu sui capituli vel maioris partis eiusdem
ipsius unum vel duos auctoritate apostolica assumere coadiutores
Si vero episcopus senio aut incurabili morbo ad exsecutionem
officij reddatur invtilis et coadiutorem assumere noluit
a capitulo requisitus tunc totum negotium episcopi et ecclesie sedi
apostolice fideliter et explicite deferatur· ita quod nichil tunc
per capitulum innovetur donec super hoc apostolicum receperit
mandatum/ Coadiutores nichil possunt alienare/ Sed
de omnibus non solum in discreto commisse sed etiam eisdem
prelatis si sane mentis fuerint ac capitulis eorundem vel successo-
ribus teneantur reddere racionem ·j· c· pastoralis li· vj· / /
Aut est sacerdos parochialis vel minister inferior et talis
propter lepram removetur ·j· c· tua· ita tamen quod ei impotenti
facultates ecclesie provideatur ut ibi· Sed pone quod ecclesia q(uesti)o
non possit sufficere utrique/ Dicit B· quod ille qui fuit ecclesie
habebit redditus et infirmo providebit episcopus hoc ...
di· q· j· c· j· e c· j·/ Officium vero suum potest exercere infirmus
si non sit in tantum debilitatus quod sustinere non possit actum

Sed si non est redditus ... debilitati de3 in loco
provideri ar· 18 q 2
In ultimo·

exequendi utpote quia amisit officium lingwe vel oculorum
j. e. c. ult. et ar. l. v. di. c. ult. vel aliquos digitos j. e. c.
ij. vel nisi morbo caduco vel epilentico laboret. Circa
hoc autem utrum illi qui morbo epilentico vel caduco la- 90
borant vel a demonio vexantur possint ministrare vel etiam
promoveri diverse sunt opiniones. Sed distingwe si ho-
utrum talis possit ministrare. Aut cadit raro aut fre-
quenter. Si frequenter omnino debet cessare a celebratione misse
vij q. ij. In litteris et ppp m. di. usque adeo. Si autem raro
distingwe aut vexatur cum spume vexatione et vocis con-
fuse sive horrende emissione et tunc nullo modo debet celebrare
vij q. ij. Nuper. Si vero raro cadit aut vexatur sine spume
vexatione seu iactatione et sine vocis confuse emissione
tunc potest celebrare ita tamen quod habeat iuxta se coadiutorem
qui officium perficere possit. vij. q. j. Illud. Si vero demoniati
sunt et cadunt in terram tunc tam diu erunt ab officiis sui or-
dinis et loco suspensi quousque unius anni spacio per discretionem
episcopi inveniantur ab incursu demonum liberati ppp m.
di. communiter diffinimus. Sed nullus quacumque infirmitate ca-
dens ad terram potest vel debet promoveri. ppp m. di. maritum
et c. clerici. De leprosis videtur quod non possit celebrare
j. e. tua nos. Sed distingwe. Aut leprosus vult celebrare
populo et in publico et tunc non potest propter scandalum et
abhominacionem populi j. e. de rectoribus et c. tua. Aut vult
celebrare in secreto et tunc potest quia cessat scandalum
et etiam populi abhominatio ut alias de cleris ex. a. egrio
j. e. de rectoribus et c. si. De Institucionibus

Quoniam ad acquirendas prebendas necessaria est institucio
ideo sequitur de institucionibus videre quid sit
institucio et investitura et quis possit instituere et qui

sit facienda. Institucio est ecclie vel ecclastici bnficij col-
lacio. Investitura est quasi possessio illius iuris conferre
Indifferent tamen unum accipit pro alio. Institucio aut ecclesie
ptinet ad epm licet quoz capitlm eligat. j. t. pe. nulla
tamen de consensu capituli epus dz instituere. j. de hiis
que fi. a pla. nomit. dic ut ibi. d. In quibz pt. etiam
institucionem alij delegare. j. e. ex frequentibz. Ite pt si
mere pure pamulum vel alio modo. j. t. pe. proposuit. Nam
si epus pt instituere p alium. Ita etiam ille qui instituitur
p alium institucionem recipere pt. S. de pb. Accedens. 2. c. Si
cui absenti li. vj. Et in sede vacante licz capitlm non possit confer-
re bnficia. collacionem epi ptinencia pt alios a prelatis presentatos
admittere et etiam instituere licet admissio et institucio ad
epm si viveret ptinebat. j. e. 2 si capitlm li. vj. pt et p
mutaciones celebrare ut tz dns Jo. Andree. j. de rerum p
mutacione in clem. Sed qn dz fieri qn vacat et a prelato
presentatur alias antequam vacet institui quis non dz. j. t. pe.
c. 1. 2 ij. 2. c. proposuit. Et dz esse discrecio int presentatem et presentatum.
sicut int dantem et recipientem. j. e. c. ult. Sz quid
si ille confert alij prelaturam confundi illam dignitatem nunquam q°.
posset illam ab alio recipere ut sic non videtur eam recipere
a seipso. dic qd non ar. S. de testi. licet. et pro ij. q. iij.
quesisti. et j. de reg. iur. quod alic. li. vj. Non debet
etiam plures in ecclia collata institui quam facultates
suppetant. j. e. c. 1. 2 c. aucte. Clericus presentatus licet
non sit infra sacros ordines recipiendus est. j. e. Si de
se cui li. vj. et S. de pben. Si pcitas li. vj. De concessione pbende vel ecclie
Dictum est de institucionibz. Sed quia sepe institui non vacantis
quis de ecclia vel pbenda non vacante. Ideo de
tali concessione videamus que pbenda vel ecclia dicitur non
vacare. Quis possit concedere vel pmittere non vacante

Infra quod tpus vacans cofern debeat / Et ad quē ptas
conferendi devoluat / ¶ Pbenda vel eccia dr nō vacare
qñ adhuc viuit qui fuit bñe institutꝰ . i . e . c . i . z . ii
q . i . In pmis . z vii . q . i . nō furtum nisi resignit i manu
supioris ar . ß . de renū . c . i / vel nisi nō fuit p snām ppe
cnūe depositꝰ . l . di . postquā / ¶ Pone q aliquis ē iuste
depositus alius hac ignorās in locū ipius substituit
z stetit in possone p pl . an . postea sit ad aliū ptine nuqd
sz recede . dic q nō quia ex eo q cōdēpnatꝰ nō appellauit
infra x . dies q acquieuerat snīe / et ita biisuit d' rem
iudicatā . ii . q . vi . c . Anterior / et sic post x . dies alius fuit
iuste institutus / ¶ Ite dr nō vacare licet vacet de iure
nō defacto . i . e . eo n̄ris / ¶ Pbendas vel eccias nō vacātes
solus pp . pmitte vel concede pt / quia ipe ē sup ius
i . e . ꝓposuit . s legatus hac face nō pt . ß . de pben . dilcs
i . tn̄ resuare pt sibi pmā vacatē . ß . de of . le . psenti
li . vi / ¶ Nō pt platus aliquis alicui pmitte q cū
poterit pnidebit vel cū facultas se obtulerit . licz olim
possett . i . e . Attendēns / quia multa mala inde seqūt
cū qd dicte phibeat indirce concedat . ¶ Pro talibus
pmissio viribz caret nc pmittēs obligat . i . e . dete=
standa li . vi . / ¶ Ite licet mādet a sede aplica vt alic
pnideat de dignitate de pbenda vel eccia quā duxit
acceptādā etc ß sup hac ex executoribz sibi datis in
gnē pt pmū vel scdm bnficiū . nō aut in spē pnt
q vacet acceptare poterit als nō valebit . i . e . ne
captāde li . vi . / ¶ Infra quod tpus debent conferri
pbenda vel eccia / dic q pbenda infra sex menses
postquā vacauit / alioqn is ad quē ptinet collatō
puat ptate cōfendi . i . e . nulla / vna recepta scdā pma

intelligi[tur] vacare . j . e . licet ¶ Istud tempus sex mensium non currit
a tempore vacationis sed a tempore scientie . j . e . quia dubitate [sic] insi.
/ quia qui nescit conferendi potestate non habet . ij . q . vj . Videlicet
Et postquam electus est certiorari non debet . j . de cons[titutionibus] . Cum
eum qui li . vj . // Item non currit tempore suspensionis illius
ad quem spectat collatio / etiam si ex culpa sua sit suspensus
vel excommunicatus / Dum tamen non sit in mora petendo absolutionem
/ nec eo tempore quo vadit ad curiam et redit . Si impedimento
legittimo detineatur . j . e . q . dum . Si vero esset negligens ei im-
putaretur c . de . q[ui]n . 2 . de . de reppt . Si autem ¶ Sed nunquid .q°.
post tempus elapsum possunt eligere illi ad quos ante pertinebat
dic quod non // et si eligant non tenet electio . de suppl[enda] neg[ligentia]
pla[torum] . lic[et] . 2 c . ult . / quia prorogato habetur quod ab illo
datur qui de iure donare non potest . j . de iur[e] patr[onatus] / quod autem
insi . / Sed elapso tempore semestri eligere potest ille ad quem
devoluta est potestas eligendi / nulla licentia a superiore petita
j . e . c . ij / et hoc tamen locum habet ubi sunt distincte
prebende et electus numero canonicorum constitutus . j . e . compe-
tit hoc locum in archiepiscopatibus episcopatibus 2 Abbatiis quia
in istis minus tempus datur s[cilicet] trium mensium . de . ele[ctione] . ne pro defectu
pastoris dubitate [sic] propter periculum more / quod est in talibus periculosum
de . ele[ctione] . cum inter / 2 ubi periculum maius vertitur ibi cautius
est agendum . de . ele[ctione] . / ubi periculum . li . vj . ¶ Idem dicendum est
de ecclesia vacante si collatio ad personam ecclesiasticam pertineat
j . e . c . ij / Secus si ad laycum quia tunc non habet nisi qua-
drimestre . j . de iur[e] pa[tronatus] . Si laycus / c . c . Si [illegible] de .
vi[...] li . vj . / hoc dictum ut ibi est predictus . Si potestas
conferendi pertineat ad episcopum 2 negligens fuit / ad Capitulum
potestas devolvitur . Similiter si ad Capitulum 2 fuit negligens
ad Episcopum devolvitur / Si vero tam Episcopus quam Capitulum fuerint

hoc verum de iure proprio
non de iure devo-
luto quia in iure
devoluto si Episcopus
negligens fuit
potestas conferendi
devolvitur ad
Metropolitanum
non ad ad . c

negligentes tunc ad metropolitanum . j . e . nulla nisi . Idem
esset si eciter ad episcopum et capitulum pertinet et alter esset suspensus
vel aliomodo impeditus eciam sede vacante . j ne se . va
Si ad episcopum li . vj . O aut pertineat collacio ad episcopum tunc
per morte ipsius non devolvitur potestas conferendi ad capitulum
j ne se va Illa . 2 . O . de instit . et si capitulum li . vj . dist
ut . O . de suppl . ne pla . q . 1 . 2 . iij . Ne sede vacante aliquid
Visum est supra ne non vacans eciam vel prebenda innovetur
alicui promittatur vel conferatur / hic vero prohibetur ne va
cantis ecclesie status immutetur quamdiu vacat . Na sede vacante
non possunt clerici de rebus ecclesie aliquid disponere vel alie
nare . pri . q . ij . Si qua de rebus ecclesie aliquid / nec eciam
possunt eciam convenire . ad ea vacante nichil sit innovandum
quia non habet defensorem . j . e . c . ult . / nec eciam res aliqua
potest alienari . j . de rebus ec . non alienandis . li . vj . Iurisdictio
que pertinet tunc ad prelatum capitulum vacante eciam confere
non potest . j . e . Illa . 2 . O . de instit . et si capitulum . li . vj . q
omnes fructus et iura ecclesie debent fideliter successori
reservari . pri . q . ij . hec quis prelati . O . de off . ord . preter
li . vj . / Item capitulum non potest alicui dare licenciam transe
undi ad aliam ecclesiam si ibi eligatur hec . di . fratre
/ Item vacante ecclesia non currit ei prescripcio . O . de prescrip .
c . 1 . 2 . c . de quarta . Item si episcopus fuit hereticus . O .
de prescrip . c . 1 . / Item non currit episcopus contra ecclesiam si episcopus
sit suspensus vel excommunicatus . O . c . pre / quia dignitate
/ Econtra sede vacante potestas et iurisdictio episcopi devolvitur
ad capitulum / et potest excommunicare . j . de heretic . ad abolendam impu
2 . O . de ma . et obe . hiis que . Item potest capitulum ab
solvere ab excommunicacionibus sicut sunt iure . sive homine in hiis
casibus in quibus posset episcopus si viveret / nisi ei fuit a sede

ap. ptas specialiter indulta. S. de ma. et obe. Cupali. li. vj.
Item pt confirmare electum in scabbeny vel etiam infirmare
S. de ma. et obe. cum olim. et pt etiam admittere et insti-
tuere presentatos ad beneficia vacantia. S. de inst. et si capitulum
li. vj. licet etiam beneficia de consilio epi essent conferenda. j.
e. Si ad epm. de fi. li. vj. et adde quod dic. S. de neglli. pla.
q. Item cum peracrantia. Pone quod sede vacante decanus q°
moriatur et quidam alius in decanum eligitur querit quis
confirmabit. dicunt quidam quod Archiepus et non capitulum hospi-
di. fraternitate. j. e. illa. host. et Innoc. dicunt quod capitulum confirmabit.
S. de ma. et obe. cum olim. et j. de here. Ad abolendam. et
S. de instit. et si capitulum. li. vj. Iura contraria loquuntur de
alienatione per quam fieret preiudicium epo. Item pt invitare
Epos ad ecclesias consecrandas vel clericos ordinandos. et sic illud
vij. q. j. pontifices. Item ubi certa causa subest pt etiam
sponte ecclesiastico interdicto si hoc hat de consuetudine approbata
S. de ap. dilectis. et S. de of. ord. Si canonici. li. vj. Seqt.

Quia institutiones et · de hijs que fiunt a plato sine consensu capituli
concessiones de quibus dictum est supra fieri consilium requirunt
j. e. quito. Ideo videndum est in quibus requiritur consensus capituli
et in quibus consilium. et in quibus consensus non est necessarius
Consensus autem capituli requiritur cum platus et capitulum ordinarie
fiunt cola. tunc nec collationes beneficiorum nec aliud potest
concedere platus sine consensu capituli. nisi capitulum esset su-
spensum vel singuli excommunicati. tunc Epus posset sine consensu
capituli beneficia conferre. S. e. pp. Si ad Epm. j. pp. li.
vj. Si tamen presentet aliquem ubi capitulum non est suspensum
presumitur quod consensus intervenit. nisi capitulum probaret quod maior
pars non consentit. tunc irritabitur quod factum est per prelatum
S. de ps. cum olim. Idem est si omnia sint divisa ff. de consue-

simul ad ipsos ptinet / quia si consuetudo psebat pr epm si qd fecit
p pl. an. / qd no requisiuit consensu / ul si hec aliqd pmilem
ei stabe j. e. ea nostit in fine / Idem e quo ad obligacom
ecctie j. de depo. c. i. z j. de fideiuss. qd quibusdaz s
qd no pt obligare sine consensu capitli / Idem in alie-
nacoibz possessionu j. e. c. i. z c. tu in aplica. & ult.
/ z in alienacone rerum ecctie intrat maior. ... q. ii.
hoc ius porrecum / Sequit etia qd omnio consenciat simul
& de pb. ecclis / Item no pt diminuere de iure unius ad hoc
ut alij ecctie conferat sine licencia ppe ul maioris ptis capli
etia de consensu prom j. e. tua z pastoral. j. de rebus
ec. no ~~[illegible]~~ al. c. i / ergo nec unire nec diuide pt
sine consensu capitli j. de rebus ec no al. dudum. &
quia vero / nec aliquid aliud alienare pn q. ii. Sine
alienacoe no licet. z c. alienacoes / hac est vsu si i
pretium fiat alienaco. Secus si ad tpus / Sed quit qo:
utrum ea q dicta ul facta sunt a plato sine consensu capli
valeat ul ecc. refert utrum queratur de iudicialibz
et poss pmidicari caplo quo ad subiectom ul limitacom
et consensus capli requirit. & de ma. z obe. c. ult. / Si ac
agat contra iudiciu z hnt omnia diuisa quibz pse
aget z conueniet. tn unus bnd admittet p alio. &
de rep. eccia insi. / Si vo omnia hnt coia platus
noie suo z capitli coia sin consensu ipius agit z de-
fendit z constituit pcuratore nisi sit suspectus. & de rep.
ecca. rf. i. & super quo / Si de delictis pena tenet
actore nec extendit ad alios j. c. pre. quesiuit //
¶ ¶ Sequit vid in quibz consiliu capitli requirat. Consil
nam si bona sunt diuisa ipe solus pt instituere z de-
stituere ecclasticas psonas. sz tn dz hec facere de consen-
su j. e. nouit z c. quod. / Item in ordinacoibz

est necessarium proprium di. epi / Item in tacito consensu vel relacione
pv. q. vii. felip / et c. epus. nam matrimoniales et pecuniarias
solus potest diffinire sicut consuetudo generalis approbat. i. de
consang. c. i / Item in inquirendis corrigendis et puniendis
excessibus subditorum non requiritur consilium capituli nisi
ubi sit pro eo consuetudo bene prescripta. S. de consuet. non est
li. vi. / Sed in quibus non est necessarius consensus capituli
q Vnde in puris teris et in utilibus alienandis et primis fu
gitivis pv. q. ii. terulas. et c. se. et p q. ii. casellas
infi / Sed que sunt parve et modice forte si non excedat
summam pro sol. pv. q. ii. si quos de primis / vel dic et
melius consuetudine terre et facultate eccl. et tunc vendite
rei dicte quantitate attendendum. i. de donac. cum / Item
non requiritur consensus in illis que nominatur S. e. c. sequitur
vide / Item si ad tempus conferat beneficium sufficit consensus
tacitus licet non expressus. i. e. c. ii / et sim expss. non tacito
potest donare ad vitam ubi bona divisa sunt ar. i. e. tua
a contrario / Item si laicus decimam detineat ab antiquo
in feudum et vult conferre alii ecclesie sufficit consensus epi
sine capitulo / primo tamen monendus est ut ipse ecclesie restituat. i. e. cum
aplica c. quia et c. ult. / Sic ut laicus de iure privatus
alium ecclesie colliate. i. decime. pa. c. quam in fi. illud et c. ulti.

Dictum est quod **de hys que fiunt a maiori parte capituli**
negotia ecclesia consilio canonicorum sunt facienda et nisi ea
que a fine capitulo fiunt universitate capituli requirunt. Ideo videndum
est de hiis que fiunt a maiori parte capitulo. Et est regulariter
verum quod ea que fiunt a maiori parte capituli a toto capitulo fieri
intelliguntur. i. e. c. i. et ult. nisi aliquid sit quod pluribus non
ut colliate sed singulis quod tunc fit a maiori parte illorum

nichil valet nisi omnes consenciat. ff. de fruc. ru. pd. pfimdd.
Si vero sint plures ut collegium / distinguitur aut aliqua
sunt facienda communitate ut alienaciones electiones et similia
tunc valet quod maior pars facit. j. e. c. i. Sed tamen absentes
vocentur / nisi consuetudo sit quod non debeant vocari / C. de elec.
quod sic / et c. venerabilem / et C. de epis. et cle. in extravag. li. vj. Si
aut non sint facienda communitate / distinguere aut volt
capitulum facere constitucionem. aut aliud / Si capitulum volt facere constitucionem
pt sed tamen sint omnes presentes quos constitucio tangit / alias presentes
in preiudicium absencium nichil constituere possunt. C. de constit.
sed omnes / et c. cum an. ferre. Circa alia vero negocia adminus
due partes debent esse presentes ff. quod cuiusque univ. nulli
et l. pane. ff. de dec. ab ord. faci. l. iij. / In electione vero
expresse requiritur quod due partes consenciant. C. de elec. lic. et c.
Scriptum est. Item maior et sanior pars capituli debet illa
que inituntur maiori racioni et pietati rp. et si. Sana / et
principaliter presumitur nisi contrarium probetur. hoc. et si. nullus. et j.
e. c. i. / et quod fit a maiori parte contra prevalet. j. e. c. i.
et ult. et prim. q. ij. non liceat / In electionibus tamen semper non oportet
ymo facienda est comparacio meriti ad meritum zeli ad zelum /
et numeri ad numerum / ut dictum est C. de elec. c. quia propter est decretum. Ut

Ostensum est supra. ecclesiastica beneficia sine diminucione conferantur
Beneficia non vacancia nulli esse conferenda Dubitatur
hic tytulus in quo ostenditur beneficia vacancia esse sine
diminucione aliqua conferenda littera satis patet eliciamus
ergo notabilia ex littera. et primo notatur sic. Sine
accusatore nullus est dampnandus. et hoc est generale ut
hic et ij. q. i. de manifesta. et prim. q. iiij. Si quis
/ venturi ex hac regula undecim casus excipiuntur /
Primus si suspecta scriptura in iudicio presentatur. C. de probac. iubemus.

2 Secundus si testis periurus fuit et vacillavit in iure C. de
test. nullum et j. de penis super his. Tercius si tutor suspectus
3 est ff. de suspect. tu. l. iii. § Crimendum. Quartus si maritus
4 accusat uxorem de adulterio et ipsa replicat de lenocinio ff.
5 de adult. l. i. § Si publico. Quintus si iudex repellat accu-
tore calumpniari ff. ad turpill. l. i. et ii q. iii. § notandum
6 et j. de calump. c. i. et ii. Sextus si quomodo ~~cognoverit~~
inquisitionis cognovit de crimine j. de accu. qualiter et quando
7 et c. Inquisitionis. Septimus si infamatus defecit in
purgatione j. de sym. de hoc et c. Infamatum dicit ut j. de purga-
8 ta § in quibus usque in fine. Octavus si crimen est
notorium ut ii q. i. de manifesta et j. de accu. evidentia
9 dicit ut S. de coh. cle. et iii § notorium. Nonus si corrupit
testes adversarii iii q. vii § tria v. Si quis autem.
10 Decimus ubi canonicus deportavit litteras sigillatas nomine
maioris partis capituli consencientes cum minor consensisset S. de
11 testi. cum litteris et S. de proba. tercio. Undecimus ubi quis
invenit sibi accusatorem iudicem et testes quia ad certam
penam obligavit spontanea voluntate S. de ele. cum
dilectus insi. Secundo nota quod actore non probante is
qui convenitur et si nichil probavit debet absolvi
dic vi q. ult. actor. Hec regula fallit in v casibus
Primus quod racione presumpcionis que transfertur probacio 1
ad reum ut hic et S. de presump. ex infamatione et S. de iniur.
c. ult. Secundus cum actor fundavit intencionem suam de iure
com. c. Si contra morem et xvi q. iii. omnes basilice 2
et S. de presb. epis. li. vi. Tercius cum reus sponte 3
sumit onus probandi ff. de proba. circa. Quartus in civilibus
indiciis utrimque probatis auditur S. de probat. ex licet 4
Quintus cum uterque dicit se possidere S. de prob. lic. ff. 5

de iud. In tribus. // Sextus in crimine falsi utriusque testes au-
6 diuntur C. de falsis ubi. // Septimus in crimine lese maiestatis
7 et in sacris destis et in perditione patrie et in cede peccatus
utriusque testes audiuntur C. de abolit. fallaciter. infi. // Octa-
8 uus. pulz actoris transfert onus probandi in reum / puta si
pupillus uel mulier uel miles repetat solutum tanquam
indebitum ff. de prob. cum indebito C. Sin autem. // Nonus prout
9 solutum ipsius rei transfertur in ipsum onus probandi / quia
probata solutione si eam negauit tenetur probare debitum
recepisse ff. de prob. cum indebito §. pen. et j. de sol. vs qui-
10 // Decimus in negatiua que habet in se affirmatiuam implicitam
quia actor debet probari C. de rei uind. Super hoc / et j de successi-
onibus dictum et iii. q. vi. Iudicans. Item cum natura nega-
tiuam impugnat / ut cum quis negat hominem sane mentis
quia contra naturam presumitur contrarium probare debet hominem furiosum
11 ut dicit uera glosa. // Undecimus prout consuetudo non intrat
12 C. de iura talium c. ult. // Duodecimus prout consuetudo
non remeret infra annum C. ut lite non contestata. §. In aliis
13 // Tredecimus ubi quis negat ius / ut cum dicit non potes
esse procurator ff. de procur. Mutus / uel non potes esse testis
ff. de testi. l. 1. uel matrimonium contrahere 4. de spon. cum apostolica
14 // Decimus quartus ubi de prescripto pastore C. de pen.
consuetudine et de inuen. instrumento. // Decimus quintus
15 cum mulier negat acquisiuisse aliquid de bonis mariti
ff. de don. inter vir. et ux. Quintus. uel prelatus de bonis
ecclesie C. de epi. et cler. Sacrosancte et aut. Licentiam /
Isti debent hoc probare / cum ius uel presumptio sit contra
ipsos. // Tercia regula est quod iusticia sine diminutione
aliqua sunt reddenda. ut hic et j. q. iii. Si quis prodens
et j. de dec. quoniam propter tua et c. transmissa et S

de p(re)ben. Auaritie de rescriptis .2. c. Constituti li. vj. Ideo sup(er) hoc sciendum est q(uod) si in ecclesia no(n) sit certus num(erus) canonicorum recipi p(ote)st canonicari ultra num(erum) quia recipientes eum ad canonicatum intelligunt quoddam ius de nouo velle creare q(uod) incipit ab electo et extinguitur cum defuncto. de p(re)b. dilectus c. i. v. postea. Si vero sit certus num(erus) canonicorum in aliqua ecclesia constitutus tunc si h(aec) clausula apposita sit q(uod) si contra ... tunc fiat no(n) valeat et num(erus) confirmatus est p(er) sedem ap(ostolicam) ut iuramento quia ... duo ... non valet receptio. de p(re)b. dilecto c. i. v. nisi forte .2. c. ... causa nisi fructus superexcreuerint. de c(on)s(titutionibus) ... c. ult. nisi hoc fieret auctoritate pape qui de hac clausula faciet mentionem .i. de v. sig. c. ult. quia p(ote)st sup(er) iure dispensare. de concessi p(re)b. proposuit. Si vero non sit apposita clausula et nulla p(re)benda vacat non d(ebet) quis recipi. Sed si canonicari recipiat auctoritate pape valet receptio et uidetur renunciasse certo numero. Secus si hoc fuerit auctoritate p(a)pe quia tunc nichilominus num(erus) certus remanet. Sic loquitur de p(re)b. p(ro)ueniens .2. de (con)stit. cum ... Recipitur aute(m) impetrans si in rescripto faciat mentionem de certo numero et iuramento aliter non ut de rescr. constitutus quia in omnibus auctoritas pape intelligitur esse excepta etiam in iuramento. de iureiur. venientes et ... quoddam ius denouo creare quod extinguitur cum defuncto ut dictum est in prin. huius c. Si aliqua ibi vacet uni tantum danda est et integre ut hic .2. de p(re)b. dilecto c. i. v. in ecclesia. Item cum duo ad unam vacantem recipiuntur si recipientes non intendunt quoddam ius denouo creare non valet receptio nec ... quia si diuidatur p(re)benda inter ipsos hoc est contra concilium turon(ense). Si uni tantum detur alius sub expectatione

remanet quod est tont' gal. lat. Est et melior quia ius ipm
canonie ad quod duos recipe intendunt vnitum est et si
q' intendunt diuidi no pt. ppm q'i loquit' Sic intellige
C. de pb'. dilcto. q. i. in prin. po. pt qd et c. cu et c. ma-
iorib3 Sz si intendunt quodda ius denouo creare et
diuisio fit ex causa pbabili et pbenda diuisa duobus
sufficiat valet receptio et scdo C. de pb'. vacante li. nisi
conabilis et in hoc casu pt fieri tont' conalium C. de pb'.
maiorib3 et in alio. j. de rerum pmu. questum est Aut
ca conabilum qui etiam no ht ius ppotetc mistroru C.
de clo no resi. cu ad hoc et de pb' signum. Ac cu si. aply
q. plt insi. et. j. e. q. ult. Sz si receptio no sit ex ca conabli
vel pbenda diuisa no sufficiat no tenet receptio C. de pb.
Relatum et c. dilcto. j. de de confess pb. Qui sup no in scdo.
et ideo recipiens tenet reintegrare pbenda C. de pb. vacante
ippu et li'. Vbi vo certus nus canonicorum institutus est vno
vbo nc confirmatus auctte ppe. vel iuramento dic ut dictum
est qui no e certus nus constitutus. Ex supdictis notabis
q inter ius denouo creatum in ecclia q certum ht nu q-
tuor possut dca assignari. Prima q primum ius constituit
etia si hc no intendat Secus in scdo. Secda quia
primum incipit cu elco et desinit cu defuncto et sic est
psle Secdm incipit cu elco sz no desinit cu defuncto
et sic est reale. Tertia qui in primo pp valet etia
si no intendat creari. Quarta quia in primo no
ht loc' lat. gal. Sed in scdo locum ht. C. de conces pb.
expte. Quando bnficia sb diminucoe conferri de-
beant pt cu platus cu capitlo suo no cu eo cui dz
dare collo ex iusta causa et etia necia utpote ppt
debita magna vel guerram. ad tpus licite retinere

pventus bnficij sit vacante j e t c si vel possent ep
ta omo destruere ptum & de constit tum attessissent s. host.
Hodistis de spualibz de rebz ectie no alienandis
rebus clicor. s. deperdendis nunc de rebus tpalibus
audiat | Et qr res ectiar nonnumqz actitis alienatr ideo
de earu alienatone videat | pmo quid sit alienato | que
res possit alienari | Et quibz ex causis | que sit forma
alienadi | que pena male alienatis et recipiete | Alie-
nato e omis actus p que transfert dnium C. de fundo
do. l. i. z ff. de vb. sig. alienatois | hic continet gductom
donatom venditom pmutatom z emphiteosim ptua
contractu. j e nulli. c. Alienatois | et qd dr delotacoe
z gductone intelligas ppetua s. ho. j e ad audietiam quia
ad tpus no phibet j. delotatis. vcr | Alienari no pnt
~~n a~~ a plato res mobiles que suado suari no pnt
ad instar tutorz. C. de admi. tu. lex que insi. Secus
in de re imobili. j e nulli. | Ite res no sacre si ta ssit
Sacre vel z religiose no pnt alienari titulo venditois
ff. de qtrahen emp. z vendi. libe hois licet transeant
ta vniusitate j de rere pa. eplicis | Vasa aut sacra in
sua forma vendi pnt alij ectie vel conflata cuilibet
xij q ij. hic ius z xij q ij Aurum | pnt tn vasa sacra laicis
in pignore obligari j. de pign. ex eo c. j z iii | vestimenta vero
ecciastica laico vendi non pnt de q. di. j ligna | Item modicas
et vineas modicas pt epus solus alienare xii q ii Terru-
las secus si vtiles essent xvii q iiii quicumqz | Causas ex qbz
res pt alienari xx aliq assignamt Sed pnt breuiter
ad qtuor reduci qr aut alienatr ca necitatis | ul ca vtilitatis
aut ca incomoditatis | aut ca pietatis | Ca ~~comoditatis~~ necitatis ut qn
debitu vrget x q ij hoc ius | Ca vtilitatis qr pt alienari

ut meliora pspiciat . ex. q. n. Sine exceptione. Causa
incomoditatis ut qd pdiu tributis est oneratu. ex. q. n.
tenlas. Causa pietatis ut ppt sustentatom pauperu
et redemptom captiuoru. ex. q. n. aurum. Pnt etia ad
duas tas reduci scz utilitate uel necitate. z de consilio
frm z Epi cu sollempnitate. j. e. eodem. li. vj. De
Sollempnitate sequit in q. se. Forma alienadi est ut
pmo res mobiles no consecrate post consecrate et ulto
res imobiles ita q exponat venales z plus offerenti
det. e. q. n. hoc ius. Donatio comutatio uel venditio
epoz no valet nisi cu consensu capli z leccu sbscpcione.
e. de hiis que fi. a pla. c. i. z ex. q. n. sine. z c. Alie
nationes. Abbas simili no pt alienare sine consensu
capli z epi. ex. q. n. Abbatibz n. inior. ac. j. de don.
tom. Ite epus no pt alienare res eccle prochial
sine consensu sacdotis ut etia ea vacate. e. q. n. c. ult.
Nec etia eccia vnius eccle uerte uel comutare nisi de
consensu ptiu ambaz. j. e. c. i. z quicquid alienatu
e ab aliquo pt ab eode uel a suo successore reuocari
j. e. Si quis pbroru z cu frutibz. ex. q. n. no liceat.
Et etia ht actom psonale cont alienatore. si e sol-
uendo uel in re actoz contra possore. ex. q. n. apltos
c. Si tu. ut eu. l. m. z ult. Sz si obtinet cont unu
alt liberat de eo pque fcm est. l. i. q. Si plures. Sz
si conueniat unu no fit ei piudiciu quo ad aliu.
Sola em solucio imponit ei silenciu ff. de depoi. l. i.
q. Si ap. C. Si tu uel eu. l. ult. Sed nunquid tene-
atur cedere actiones suas solucti contra aliu. no. cu em
conueniatur ex delicto suo uel malefitio no pt petere
cessiom actionu ff. de admi. tu. Si plures. Pena male

alienatõe coiter sm omes est depoitos si attēt. pn q n
monemus / z c. dyacoi n. calexi reseone pspexit e.
alienator. j. e. Si quis pbror / z. e. de ele / q sit infi
/ et sit potest pena purgari ut nō deponatur. s. ho / e. tam
dicit contrariū / quia lic etiam reddat indempne / ptea
nō euadit penā depositionis. s euadit solumodo penā
excōis ut pn. q n. monemus statuimus / z c dyacōi / z j.
de solue. Si quoru ubi de / qui obligat etiam suspensus
est ab administratōne spualiū / z tpaliū ipo iure / z ita
intelligit c. illud. j. e. Siquis / et dispensatō fuit in illo
c. e. de ele. q sit. ut ibi innuit tu dō. cōminuit potis
ptere / z c. / Pena recipientis res ecclie contra debitā form
iuris est ut restituat rem cū fructib / z nō hēt actoz ad
ipsis etiam adpciū repetēdum. pn q n. nō liceat / z
p q n. hēc ius. Si tñ habuit emptor bonā fide lz adversus
alienatē. j. e. ad audiaz. pn q n. veltime / z in aut de
rebus ec. nō al. s. Si quis tale. n. Si vo fuit male
fidei emptor non. pm q m. s. pt. d. vnitud / z p q n.
hēc ius / nisi sibi de euictione pspexit. c. de euic. Si fund.
Idem dicit ho. si sit male fidei. j. e. ad audiaz / Item
si a rege petat quis bona ecclie nō recipiat nō tenet
et a communione ecclie tamq facultates tonat aufferre
iubetur excludi. j. e. qui res / nō alterius laycē ptate
j. e. tū laycis. De precarijs Rubrica

Dictum ē de alienacōnibz in gñe Sed quia pcariū
hēt spem alienatōis Ideo de eo hic subiiciē. Et
videndū est primo quid sit pcariū / quid pcaria / z q pcarie
et que dicā sit int ista In quibus rebus / z qualiē
costituitur / et quibus mois soluitur. precariū ē qd pcibz
petenti ad utendū ccedit quādiu is qui ccessit patitur.

ff. e. l. i. z. j. e. t. ult. / Precarie dicunt ad ptes aliquorum
usque ad quinquennium contractus initus. j. e. t. l. Precaria
de donato ad ptes facta usque ad morte recipientis cuius tocius
nalis est et inoiatus [illegible] q. n. ptarie. z. j. e. t. ult. §
ult. / Ite dic ptaria concessio usufructus ad ptes facta [illegible] q. n.
ptarie / Sz dicam est in hys quia ptarium pt quotienscumque
voluit renovari / Ptarie de quinquennio in quinquennium pnt
renovari / Sz ptaria qmoritur homini nec transit ad heredem
vn v Vie. ria. riu. tria sunt quibz e capud vmd. Ria co
morit homo [illegible] vult renovari / Vie si [illegible] vincit pg lustrum
quoque renascens. Riu sic ego moritur cum vult finit accor
cum ptarie si elapso quinquennio pstant intelligitur tacitus
renovari ff. e. In rebus / Consistit aut ptarium tam
in re mobili qua imobili et in suitutibz / ut si me roga
uis ut p fundum meum ire ad tuum agrum liceat / vel ut in tectum
tignum vel stillicidium habeas inmissum ff. e. l. y. § ult. z
l. iij. z iiij in ppn / Ite in re ppa no consistat ptarium
ff. e. l. iiij. § Ite si re / nisi cum debitor pignus rogat ptario
a creditore possidere ff. e. Si debitor. Tenue possessionis z
no pstatur. ff. e. Ite § ult. / Item tam ille qui rogat
ptarium qua qui concedit possidet vnus civiliter z alter
naliter ff. e. l. z ht. § plt. / Sz duo in solidum ptarie
possidere no pnt ff. e. Duo / et restitui dz ptarium in tam
pstinam si no deterioratum / alie condempnabitur quanti actoris
interfuit ff. e. Quesitum § ep hec edicto / Constituitur ptarium
inter pntes z absentes et etiam p epistolam ff. e. ptario / /
Ite si ptario duratio prorogatur ultimus tempus no mutat
tam possessionis nec dic novum ptarium ff. e. Sed si manere
/ Conveniunt ptarium z comodatum / qui enim comodat
tam suam sit comodat ut no faciat eam accipientis sed

Jo. nec peat me morient grty

ut permittat ei uti re comodata. 2 sic revocat precarium 2
comodatum ff. e. l. i. Sed differt in hoc q comodatum non
revocatur intempestive ff. comod. l. comodato. q. Sicut
nisi post usum completum ut. j. c. ff. e. vinis insi. Precarium
vero quandocumque voluit revocatur etiam si ad tempus certum sit concessum
ff. e. tit. precario. j. e. c. ult. Item qui recipit comodatum
tenetur de levi 2 levissima culpa. j. de comod. c. ... Sed
qui recipit precarium tenetur tantum de levi ff. e. questiuit q.
illud. Solvitur autem precarium iiii modis. Primo obitu 1.
eius qui concedit precarium finitur et non per concedentem. Primo
ad heredem eius qui concessit transit ff. e. tit. precario q.
precario. 2 q. ipi non heredi recipiendos concede ut ibi dicitur
2. j. e. c. ult. j. re. Secundo finitur si concedens precarium rem 2
alienavit nisi voluntate novi domini res illa remaneat
penes eundem ff. e. questitum q. q. atto. 2 q. illud. 2
j. e. c. ult. ii. re. Tercio solvitur precarium pignore de- 3
bitore solvendo pecuniam debitori ff. e. si debitor.
Quarto adveniente tempore solvitur et etiam ante tempus si dominus 4
revocare voluit ff. e. tit. precario. non enim pe in hoc casu
res aliena pretendentem aliqua invito domino detineri
ut ibi dicitur. j. e. c. ult. v. aut tu ipsu ho. De comodato

Quia contractus rerum extrasaciturarum de quibus dicere
cepi sunt quorum quedam accipiuntur ut comodatum
Aliqua quedam dantur ut depositum aliqua quedam ultrosque ut
emptio permutatio 2 pignus. Dehis ergo omnibus est videndum
2 primo de comodato quid sit 2 unde dicatur. In quibus
consistit. Cuius possit comodare 2 cui. Et de natura
comodati. Et utrum culpa vel casus fortuiti debeant
imputari. Et qualiter restituatur. Comodatum est conces-
sio ad aliquem usum specialem sed concessio gratuita. Ideo.

dicitur sua concessio non suspensa / quia is qui comodat dominium retinet
et possessionem ff. de commodato l. rei commodate / et dicitur como-
datum quasi comodo alterius datum / et ideo etiam dicitur gratuitum
quia si interveniat merces transit in locationem vel in contractum
innominatum scilicet do ut des facio ut facias. infra mandati § ult.
Ad aliquem usum ideo dicitur ut notetur differentia inter comodatum
et precarium / quia precarium conceditur sub prefinitione certi usus
unde quandocumque potest revocari ut dictum est supra t. proximo § conveniunt
v. Sed dicunt. Similis depositum. j. t. proximo bona fides / Co-
modatum autem ad certum usum conceditur. quia statim excedit
usus ad quem res comodatur / et qui aliter utitur tenetur / ut si
comodavi tibi equum ut ad villam duceres. tu vero duxisti ad
bellum teneberis ff. de Si ut certo § Interdum. Similiter como-
davi tibi cyphos argenteos ut biberent ex eis amici quos
invitaveras / tu peregre proficiscens tecum tulisti ipsos et
amisisti michi teneberis ff. de In rebus / et sic de similibus
ar. supra de re p. Inter ceteras / ¶ Dicitur autem comodatum quasi
comodo utentis datum in tempestive non revocandum / quia
potius beneficio hominis nos oportet iuvari quam decipi j. e.
t. 1° et ff. de Incommodato § Sicut / ¶ Consistit comodatum
in rebus mobilibus et immobilibus et incorporalibus. puta servitute
habitandi ff. de l. 1 / quia ibi dicitur comodari rerum mobilium
et etiam soli et etiam addit et habitationem posse comodari
et de ipsis rebus consistit in quibus et precarium ut dictum est supra
de t. proximo § Consistit / tamen ex usu consumitur non comodatur
nisi ad pompam ut ditior appareat ut ff. de l. in § ult.
et l. se / potest etiam res propria et aliena comodari et habet
comodati actionem. ff. de comodare et l. ita si fur. Et
si comodavit vasa vitiosa tenetur primo effuso si
sciens fecit quia ignorans excusatur ff. de In rebus

q̄ pnt z q̄ste sciens. Comodatarie pt omnis qui pt obligari
et ei comodari, unde pupillus no est obligatus si alius
ei obligat ff. de act. emp. l. ult. § ample. Natura comodati
e ut res ipa finito usu restituat. no aut eo usu copleto
cu no decipi beneficio nos opteat s iuuari. j. e. c. i.o § fi.
ff. e. de comodato § sic. Item res comodata no pt p ceptu
alicuius debiti retineri C. e. l. ult. Utru aut culpa z casus — Casus
fortuiti debeant imputari. Sciendu e q comodatu quoque
fit gra comodantis comodatarij cu ut. j. e. c. i.o quoque gra
comodantis et pone exm in vxore illius qui tradidit vestes
ut ornatior appareret ff. e. si ut certo § Interdu. et quoque
gra utriusque et pone exm in duobus qui simul inuitat
aliquem ff. e. In rebus et quia in comodato quoque venit
dolus lata culpa leuis z leuissima ideo videndu e
de singulis. Dolus e omnis falsa machinatio calli-
ditas z intencio ad fallendum decipiendum et circumveniendum — Dolus
alteri adhibita ff. de dolo l. i. Et pone exm de certo pmit-
tendo vniusque. Et dolum comittis si alienam rem tibi comodatam
dimittas in tanta negligencia apta ut in publico loco
ubi consueuit omnis in quo notat. negligencia uel desidia.
Leuis culpa e negligencia cauendi quod a diligenti homine
cauet ff. de act. z obli. l. i. quod est dimittere librum uel
aliud sup scapnum cu possis ponere in archa. licet camera
sit clausa. Leuissima culpa e no facere quod homo
discretus faceret. uel facere quod homo discretus no fe-
cisset ff. e. In rebus. z ff. de act. z obli. l. i. Et qz fortuitus
casus quoque accidit in comodato videndu est quid sit
casus fortuitus. Casus fortuitus e inopinatus rei — Ca. fortuitus
euentus qui puideri no potuit ut incendium ruina
uel subitus incursus inimicorum ut in l. predicta z. j. de hostibus
c. ult. Videndum e aut qualis ista veniat i comodato

~~qualem in rebus suis debuit exhibere ff. e. in rebus~~

Si enim gratia sui tantum quis comodatum accepit tenetur de dolo
et lata culpa levi et levissima. ut e. t. i. co. quia qui tenetur
de levissima multo fortius de aliis. Et sic de singulis atte-
dendo. ut s. p. quia exactam diligentiam qualem in rebus suis
debuit exhibere ff. e. in rebus. Immo non sufficit talem
adhibere qualem in rebus suis si alius diligentior custo-
dire potuit ff. e. si ut certo § comodatum et ff. de act. et
obli. l. i. § is cui. Si gratia dantis tantum comodatum detur
tunc venit dolus et lata culpa ff. e. si ut certo §
interdum. quia dolus et lata culpa comparantur ff. depositi l. quod
Nerva. in hoc casu de levi et levissima non tenetur. Si
vero gratia utriusque. tunc prestat dolum et latam culpam et levem
ff. e. In rebus. i. R. et l. si ut certo § videndum infra.
Casus vero fortuiti qui provideri non possunt non veniunt
C. e. l. i. et ii. de homine. Johannes infra. Ista tria scilicet culpa
pactum et mora aliud inducunt. ut e. t. i. co. et i. t. pro. c.
ii. et ff. e. In rebus. Culpa potest imputari ut si rem co-
modatam commisit michi per non ydoneam personam ff. e.
qui non tam ydoneum. Sed secus si per ydoneum licet
contrarium evenit ff. e. argentum et i. de pig. Si ignite. Ex
pacto vero prestantur casus fortuiti ut i. e. t. i. co. et C. e.
l. i. Ita quod casus fortuiti specialiter enumerantur ff. si quis caut.
Sed et si quis quesitum. Mora etiam imputatur puta si
moram fecit in restituendo. i. t. pro. c. ii. Et hic intelligendum
est si apud comodantem res fuisset eodem modo peritura.
ff. de l. i. ex tali res § ulti. Res comodata debet reddi
in pristina tam alio quantum interest condempnatur. Nam reddita
non videtur si deteriorata reddatur ff. e. si in § i.

Dictum est de comodato quid sit De deposito
gratia suscipientis. Nunc de deposito est agendum quod
solet fieri gratia deponentis. Et primo quid sit depositum. Et

vnde dicatur. In quibus rebus consistat / Quis potest deponere
Quando culpa et dolus vel casus fortuiti debent interuenire. Quomodo
possit reuocari. Et qualiter debet restitui / et vtrum compensatio
admittatur / Depositum est quod alicui committitur custodiendum
/ et dicitur depositum quasi deorsum positum scilicet ab apud aliquem
custodiendum ff. l. i. / Consistit autem depositum in rebus
mobilibus et se mouentibus tantum / nisi forte aput sequestrum
deponatur. cum res aliqua inter plures in controuersia deducitur
C. de iudic. examinata / et talis depositum non potest fieri nisi
a pluribus et rei deposite sicut et comodate proprietatem reti-
nemus et etiam possessionem ff. e. l. z. § 1. et ff. commo. rei
comodate / Deponere autem potest quilibet rem habet etiam
latro. et est res restituenda ff. e. Bona fides. de hoc infra
dicetur / In deposito interuenit dolus vel culpa si
rebus suis saluis existentibus res depositas amisit j.
e. t. n. et ex tali presumptione condempnabitur. C. loc. l. i. et
j. de iudic. et s. e. ult. / quia non minorem diligentiam quam in
rebus suis prestare debet ff. e. q. vna. / Depositarius autem
tenetur de dolo si dolose versatus est in dolo deposito ff. e. l. i.
/ et de lata culpa quam vna dicit dolum esse / quod ergo intel-
lexit dolum esse presumptum ff. man. Si fideiussor l. Ro.
/ et dicitur dolo comparari. Sed nichil est id cui est simile C.
e. l. i. / In quinque autem casibus prestat culpam depositarius / Primo
si se obtulit deposito ut j. e. t. n. et ff. e. l. i. § Sepe.
/ Secundo si mercedem accipiat pro custodia ut j. e. t. n. et ff.
e. l. i. § Si quis suum / Tertio si pactum interueniat inter
eos. j. e. Bona. ff. comod. si ut certo § Nunc videndum.
/ Quarto si ea depositarius res penes ipsum sit deposita
ff. e. l. i. Si pecuniam et tunc leuissima culpa venit
ff. Si e prerogasti / Quinto si moram fecit in restituendo

Tribus modis dicitur in mora

ff. e. Si in alia c. ult. / Sz tribus modis dicitur aliquis esse
1. in mora / Primo si post lapsum diei impositi certi temporis pro
dno interpellat j. de loc. c. ult. & de elect. ne pro defectu / z de
2. gestis pº nulla / Secundo post litem contestatam utpote petii a te
equum quem michi promisisti z passus fuisti litem contestari
si postea moriatur teneris quia fuisti in mora ff. de v. ob. nemo
3. / Tertio post denuntiationem congruo loco z tempore factam ff. de
re. iu. mora / Et hoc intellige cum scit vel scire debeat se

Casus fortuitus non imputatur

teneri / Casus vero fortuitus non imputatur sicut nec in
comodato / ut S. e. t. pp. c. 1º / nisi in quatuor casibus / /
Primo si pactum intervenerit ut j. e. c. ij. z C. e. l. 1. /
1. Contractus enim ex conventione legem accipiunt j. de reg.
iur. Contractus li. vi. nisi probato sit aliter ff. e. l. 1.
Data tamen quod casus non veniunt in pacto ff. Si quis cau. Sz z
2. si questio / Secundo propter culpam vel dolum ut j. e. c. ij. Si
enim rem depositam vendidit z postea eam redimat
ut eam habeat in causa depositi etiam si sine dolo malo
illius perit tenetur quia sufficit dolum semel commisisse
ff. e. l. 1. Si te / Tertio propter moram precedente ut j. e.
3. c. ij. etiam si apud deponentem periisset / Sufficit enim quod
rem potuit non perire ff. de le. 1. cum res § fi. / Et
eisdem casibus imputatur casus in comodato S. e. t. pp. c. 1º
/ Quarto si causa receptoris tantum sit depositum ff. si c. pet.
Si quis insi. 1. R. vii. v. / Ergo culpa dolus mora
X pacta pericula prestant / Renovari non potest quia dicitur
depositum j. e. c. ij. § Sane z ff. e. l. 1. § Est autem
z § plt. / Et debet restitui non deterioratum alias non vi.
redditum ff. e. l. 1. § Si res / Et si sit non restituitur
condempnatus suo nomine infamis efficitur C. e. qui
depositum z ff. de his qui no. infa. furti § Illud / /

¶ Compensatio autem contra depositum non admittitur C. e. Si quis
pecunias / nec etiam depositum ad depositum compensatur / nec in parte nec
in toto / Sed qui primo deposuit primo recipiat. C. de compen-
sa. l. ult. et j. e. c. ij. inst. et etiam publicata est actio depositi
quia etiam predoni debet restitui depositum ff. e. l. ij. § predoni
et sic debet restitui deponenti / Fallit in quatuor casibus.
/ Primo si fur et dominus simul petunt / domino restitui debet de equitate
ff. e. Bona fides / Secundo cum fur rem furtivam deposuit
penes illum cui subripuit vel apud predatarium ff. e. Bona
fides / Tertio cum quis gladium deposuit deinde furiosus
factus ipsum repetit etiam si iurasset reddere xxij. q. ij.
ne quis / Quarto si deponens fuit deportatus / quia
tunc bona eius in publicum deferuntur ff. e. Bona fides.
Tractatum est de contractibus. **De emptione et venditione**
qui fiunt contra alterius contrahentium / Nunc videndum
est de aliis qui fiunt contra utriusque / et primo de emptione et ven-
ditione / Quando et de quibus rebus contrahatur / que eius natura
/ ad quid emptor et ad quid venditor teneatur / Quando decepto
subveniatur / et quid iuris si res litigiosa vendatur / et de hac
ultimo dic ut C. de alienatione iudicii mutandi causa facta capitulo / et C. ut lite
pendente § ult. / Contrahitur emptio postquam vero de pretio
convenitur quia sine pretio nulla est emptio / et solo consensu
contrahitur sive inter presentes sive inter absentes per nuncium
vel per epistolam / ut probatur inst. e. in princ. et ff. e. l. i. § ult.
et l. ij. § i. et l. nuda et l. in venditione / Item si emptor
non conveniat de pretio in quantitate ut si dicat sic dabo tibi
pretium quod est in sacculo / contractus est innominatus scilicet
do ut des non autem emptio vel venditio ff. de condic. ob
causam da. l. ult. et C. e. t. l. empti / Certe autem datio

no facit empcionem, sed est argumentum empcionis vel vendicionis contracte
ff. e. quod sepe in prin. et inst. e. in prin. Sed si emptor velit
resilire amittit arras. Si vero venditor arras duplica-
bit ut inst. e. § In hiis et C. de fide instr. contractus.
Vendi autem potest quicquid habet commercium ff. e. Si in empcione
§ 1. Sunt autem quedam res que commercium non habent ut
liber homo, res sacra, et religiosa. ff. e. Si in empcione §
1. et § liberum et ff. de ver. obli. Inter stipulantem § Sacram
Et sicut res sacre non possunt vendi ita nec redimi. 1. de ffy
quelam, nec aliquo dato vel retento possideri, nec delinquens
tueri potest. C. de transact. Suppleo. 2. 1. q. 11. Principio. Dicit
ut C. de rebus ec. non alie. § Alienari potest tamen pater vendere
filium in necessitate famis ingruente. C. de patribus qui fil.
distr. Inhonorabilius pignus obligare quia cui quod est
plus conceditur etc. ff. de reg. iur. Non debet, et sinuus efficitur
§ ad. Alii contra. sed tamen debet servire ar. C. com. de manumiss.
l. 1. Natura emptoris est ut res sit que vendatur et
precium interveniat ff. e. l. 1. § Si non. et l. nec empcio.
Item natura eius est ut rei empte lucrum et dampnum per-
tineat ad emptorem inst. e. § cum autem et ff. de periculo
et com. rei ven. l. Id quod. Unde secundum omnes doctores ponitur
talis regula. Si vendicio fiat pure, sine scripto, certe
speciei que degustacionem non exigit omne periculum spectat
ad emptorem excepto casu publicacionis, nisi paccum culpa
vel mora interveniat. Pure ideo dicitur, quia si condicio-
nalis esset vendicio ante eventum condicionis pertinet ad venditorem
ut in l. predicta Id quod. Sine scripto ideo dicitur quia
si in scripto fiat ante quam scriptura perficiatur periculum spectat
ad venditorem. C. de fide instr. l. Contractus. Certe
speciei ideo dicitur quia si fiat empcio diversarum rerum sub-

altiatod piculu ptinet ad venditore ff. c. in exceptione q.
Si emptore / Tunc degustatom no exigat / ideo dicitur
quia i illis ante degustatom piculu ptinet ad venditore
ff. de picl° / 2 g · tei ven · Si vna / 2 ff. lol · Si fundus
/ venditor tenet ad rem tradendam / et si no tradidet ad
intee gdempnabit / ff. de act. ep. / 2 ven · l. 1 / 2 het tdito
facit emptore dnm si venditor erat dns / q si emptor
nolit accipe pt venditor mensurare / 2 effundere coradte-
stibz si vasa sunt notia sibi ppt vindemia ad ppt nouã
tor / 2 instam ff. de picl° / 2 g · l. 1 · q. ult. / 2 l. ij / 2 si
no erat dominus tene. de euictoe / dd tn pciu fuit solutu
aut etia alio satisfactu ff. de act. ep. / 2 ven · exceptio · Casus in quibus venditor non tenetur de Evictione
Fallit in x · casibus no in quibus de euictoe no
tenet possessor / Primo si emptor no denunciauit vendi- 1.
tori ut rem vendita defenderet C. de euict. emptor
fundi / 2 l. auctore / 2 · j · c · c · ult. / Similit nc fideiussores
tenet. quos penictoe suscepit ut ibi dd / 2 si auctor sit
absens denunciet fideiussori ut dicunt mra pdcu cet
denunciato pt fieri quolz tpe dd tn no nimis iuxta snaz
an conclusiom ff. de euict. si rem q. quolz tpe / Secdo si 2.
conuenit emptor fuit absens tpe sne pmulgate · j · c ·
c. ult · quia citatus no venit ad snam si lata fuit ct
ipm · sibi imputet quia venditor no tenet ei de euictoe
quia videt posius gdepnatus ppt sua contumacia quam ppt
alia causa ff. de euict. Si ideo · 1 · ff. / 2 · C · et · auctore
nc pt appellare tamq contumax · ppmu q. iij · de illicita
2 · ij · q · vij · q. Sunt qze / Tercio si pinuiria iudicis 3.
lata fuit sna · j · c · c · ult · / 2 C · de euict · emptor / Nam
iniuria que fit emptori no tangit venditore ff. de
euict. tri p imprudetia / 2 tunc iudex facit lite suaz.

ff. de iudic. si longius ꝑd. et C. de suspensis ꝑcund. et si se inmi-
sceat dicus C. lxxis de re iud. cu eterni. h. vj / tn si ꝑ
venditore stetit quominus sit ei denunciatu quia latitat
ul impedit ad eum citatom ꝑvenire. tenet. ff. de evict.
si ideo C. pulti z l. Si dictum C. Si pute / z hoc vm
intellige / qr si no denunciavit debet ei imputari / nisi
in contractu remissa sit denunciato ff. de evict. Si heres
/ ul ubi no potuit inveniri ff. de evict. duple / Certo
4 si emptor potuit usucapere z no suscepit qr sibi imputet
quia venditor ei no tenet si res ab eo evincat. ff. de
evict. Si dictum C. Si pl. / Quinto si culpa sua possessionem
5 amittit ff. de evict. Si rem quam C. Si duple / Sexto
6 si habuit rem pro derelicta ff. de evict. l. ult. / Septimo
7 si compromisit emptor in arbitrium et contraria sententiam re-
portavit venditor no tenet ff. de evict. Si eodem C.
Si compromissa / Octavo si venditore absente emptor
8 condempnatus no appellavit ff. de evict. l. heremus C. i. z
ff. ma. Si procuratore C. Ignorantes / Nono si servum emptum
9 manumisit ff. de evict. si servum cuius / Decimo si ancillam
10 emptam prostituat ff. de evict. Si mancipium z l. qui
aliena / Emptor vero tenet ad precium tradendum ff. de act.
emp. z ven. ex empto / z facere nummos venditoris ut
ibi insi. l. Re / Item de res emis iusto precio pondere
z mensura / z ad sic tradendum tenet similiter venditor
¶ l. e. c. n. / Regulare est qr si quis de pecunia aliena
aliquid emit suo nomine emptori acquirit res no ei
cuius fuit pecunia. C. de rei vend. Si ex ea ~~vend.~~ z
C. de ꝓba. ad ꝓbatorem z ff. de furt. qui vas insi. / /
Fallit in quibusdam casibus / Primo in possessione empta de
1 pecunia usuraria l. de us. cu tu / dic ut l. de usu. C.

de te possibs

pte possessiones / Secundo in pecunia ecclesie / quia ecclesia habet privilegium 2.
ut quicquid emptum fuit de pecunia ipsius ecclesie sibi potest
venditare xii q. ii. c. i. et c. v. fiscum / Unde si clericus habeat
pecuniam dispensandam ut ecclesiam / et ex ea emat fundum / licet
pecuniam possit dare consanguineis ut aliis intuitu pietatis
i. de testa. relatum et c. licet / non tamen fundum / quia statim cum
fuit emptum suo nomine ecclesie sive alieno fuit ecclesie
acquisitum. i. de pecu. cle. inquietudo. Nec de certo potest
propria auctoritate alienare. i. de pecu. cle. c. iii. Idem intelligas
si quis ex pecunia ecclesie quam subripuit vel depositam
habuit ad opus suum possessionem emit / quia ecclesia possessionem
illam sibi potest venditare / Tertius si de pecunia militis 3.
quam quis habuit depositam vel aliomodo rem ad usum
suum et nomine suo non nomine militis emit miles potest
rem petere C. de rei vend. si ut proponis / / Quartus 4.
si tutor pupilli vel curator minoris de pecunia eorum
fundum emit sibi et nomine suo et non ad utilitatem
pupilli ~~emit~~ vel minoris potest iuste pupillus vel minor
fundum sibi venditare ff. de don. inter vi. et ux. l.
uxor. / / Si quis in contractu decipiatur utrum contractus qo.
teneat vel debeat rescindi distinguitur aut decipitur
emptor vel venditor ultra dimidiam iusti precii / aut infra
dimidiam / Si infra dimidiam ecclesia vel minor decipiatur
aut alius / distinguitur / aut dolus dat causam contractui
puta dolo induxi te ad vendendum rem aliquam quam
alias non eras venditurus non tenet contractus ar. i. de
teste. pres. in. cum universorum / et xv q. ii. quos episcopus inst.
Idem dicas in pa. qualibet privata ff. de dolo. allegatur.
/ aut incidit in contractum / quia venditurus eram sed
per dolum alicuius minus vendidi tenet quidem contractus sed agitur

Licitum est contrahentibus se decipere usque ad dimidiam iusti precii.
uid' . . . (uer. fori) et uo (uer. pol.) (et si inter dolo uo adhito)

adversus decipientem pro supplemento precii ff. de act. emp. l. int.
§ Si venditor. Aut non dat tamen contractui ut incidit in
contractum sed res vendita est minori precio quia deceptus
est ultra infra dimidiam iusti precii privatus sine persona sin-
gularis non potest agere ad actum / quia licitum est contrahentibus
se decipere usque ad dimidiam iusti precii ff. de minor. In cau. §
In precio. nisi sit etiam vel minor quibus subvenitur per in integrum
restitutionem / et hoc in contractibus bone fidei locum habet quia
in contractibus stricti iuris etiam si dolus dat tamen contractui
tenet contractus sed excipitur contra agentem de dolo ff. de v.
ob. Si quis cum al. et C. de pact. cum postea. // Et nota
quod in contractibus bone fidei si dolus dat tamen contractui
non per contrahentes sed per mediam personam tenet contractus
sed datur actio de dolo contra mediatorem ff. de dolo. eleganter
§ 1. // In quolibet contractu exigitur bona fides ff.
de act. et obli. bona / et tamen quandoque non tenet contractus
et agitur ex eo ff. de act. ex. int. § Si quis colludente
Quot sint actiones bone fidei habetur insti. de act. §
Actionum. et sunt xviij. Actio ex vendito / ex empto / locato
conducto / negociorum gestorum / mandati / depositi / pro socio.
tutela / commodati / pignoris / familie herciscunde / communi dividundo / prescriptis
verbis / que estimatoria proponitur ut si rem meam trado tibi
et estimo ut eam vendas x et inde x reddas michi
aute rem et permutatoria hereditatis petitio / actio ex stipulatu
pro dote / Alie dicuntur stricti iuris eo quod non venit in
eis nisi quod stricte exigitur natura actionis // Aut est
emptor vel venditor deceptus ultra dimidiam iusti
precii / primo in emptore pone exemplum puta res valet
x. emptor dedit xvj potest agere ad precium repetendum
quod plus dedit vel in toto recedere a contractu quia sic patet

q est deceptus ultra dimidiam ptem iusti pcij Voluit em
sep ultra iustum pcium qd fuit x Si em decepet in qnq
tunc no aget quia qnq sunt dimidium z ita no est de-
ceptus emptor in aliquo ultra dimidiam iusti pcij s
qz sep dedit ultra dimidiam ideo aget // Item in ve-
ditore puta res valet x vendidisti illam p iiij^or pz
q es deceptus in sep z hic est plus quam dimidia
ps iusti pcij q est v z ita deceptus in dimidia que
est plus qnq z plus in vno sufficit si illud plus
valet vnum obulum tm Sic intellige j e eam dubie z c
tam causa z C de resti vend re maiois et in hoc
considerat q fuit deceptus tpe contractus ¶ Sed pone .qo.
q tpe venditionis x res valet x z tpe quo rem petit
valet xxx sine studio emptoris nec aliomodo nunqd
reuocabitur vendito / no quia tpus venditionis spectandum
est ff de contrah empt l j z C de resti ven Si vo
luntate z ff de elc dudum quia si detior esset facta no
peteret z ita tum petitum no esset contrarium nec melioratom
dz petere C de sol l vlt ff de damp infec qui bona
§ Si quis ¶ Sz quid si maior iurauit se no venire .qo.
contra venditom z tn fuit deceptus ultra dimidiam iusti
pcij nunquid audietur . B dicit q no ar ff de iniuriis
Si vo z debitores Decius de minore quia p iuramentum
no excludere nisi beneficium etatis no tn renunciat iuri
cni z ita pt agere nec ad supplendum pcij nec ad rescin-
dendum contractum Sz restitum in integrum petere no pt quia
iuramentum reputat eum maiorem ¶ Nota q fraus fit No^a.
legi iiij^or modis Primo de psona ad psonam ut si vxor
velit donare viro nec eq̄ uis eo no possit j de don inter vir :R lex fraudatur

z ux. c. ult. secundum alia summa. cui donet non valet donatio ff. de don. inter virum z uxorem. hac tene quod non est plus. di. dicit z. i. de sen. excom. mulieres. ¶ Secundo de re ad rem prohibitam est ne filiosfamilias pecunia mutuet. si vero

.2. aliud in fraudem senatus consulti fiunt. puta dedisti ei frumentum vel aliud consimile. quod vendet ut pecuniam haberet fraus fit legi. ff. ad sen. c. quia. Item si filius qui mutui dicit platus qui non potest obligare etiam tradit sigillum i. de solut. cum quorundam. et in vsa. i. c. ad meam. z summa q. in plerumque. Tertio de contractu ad contractum

.3. utpote uxor non potest donare viro ut dictum est. et volt ei vendere ut hoc modo possit donare non valet ff. de don. inter vi. z vx. Si sponsus. quod certa z summa q. in. Sed ad-

.4. dotes. ¶ Quarto de contractu ad contractum sed alio modo ut tu mihi et alio fideiubere non possit pruncipaliter se facit debitorem hoc non valet ff. ad vell. quamvis quod di. tum essent. De locato z conducto Rubrica

Dictum est de emptione que fit contractus utriusque. et quia sicut locatio fit contractus utriusque. ideo sequitur videre de locato z conducto z emphiteosi. quid sit locatio est persone vel rei ad usum facta concessio mercede in pecunia numerata. ¶ Conductio dicitur a contrario quod correlativo eadem est disciplina. pro. q. in. estimatio. ¶ Locator dicitur qui

.5. pretium recipit. Conductor qui dat unde v. Qui locat ille capit qui conducit pretium dat. Locatio vero eisdem modis contrahitur quibus emptio z in eisdem rebus consistit. ¶ Si vero aliquis conducat qui vocatur inquilinus patere satisfacere dominus non potest eum expellere nisi dominus probet domum proprio usui vel si ipsam reficere voluit vel si inquilinus male versatur vel tu conduxit fundum ad. v. an. et per biennium non solvit pensionem [illegible]

qui dirupit vetustate vel alia domus e combusta ut videbat
per locatoris j. e. ppt sterilitatem § viii 2 C. e. l. in ta
Si aliquis scolaris vel etiam magister conduxit hospitium
in civitate Bonon in lesione vel preiudicium habitantium
ipso facto sentiam excomunis incurrit / nisi prius consilii tempus
conductionis elapso vel inquilini suum prestiterint consensum
et h sentia ibi dz annis singulis recitari j. e. c. ii. / /
Ubi vero conductor ppt sterilitatem vicio rei ortam sine
culpa coloni magno incomodo afficiatur pro rata e pensi-
onis remissio facienda nisi tamen ubertate precedente vel
sequentis anni valeat sterilitas compensari. j. e. c. plt.
/ Casus etiam fortuitus dno nocet 2 non colono ut non
habeat pensionem nisi pro rata / 2 si nichil percepit nichil
solvat et ita remissio est facienda in toto vel in parte
nisi ubertas anni precedente vel sequente possit tamen sterilitatem
compensari C. e. lic. 2 j. e. plt / 2 si dns remisit pensionem
ppt sterilitatem si anno sequenti contingat ubertas petere potest
integram pensionem ff. e. Si vno / Et hoc intellige de eo
colone qui dz certam pecuniam vel certos corbes et non de
parciario qui lucrum 2 dampnum cum dno partitur ff. e. Si
merces § vis maior n in locacione aliud sit actum C. e.
lic / / Culpa vero conductoris seruitie sine dolo annumeratur
ut si magister scolari oculum effodit j. de comit ad audiam
/ Item si quis vestimenta polienda accepit 2 mures rodit
de culpa tenetur ff. e / Item qd § Si fullo 2 § si
/ Item si vitulos pascendos vel aliud sarciendum vel poliendum
vel gemmam sculpendam vel includendam tenetur nisi vicio materie
frangatur ff. e Si quis fundum § Si quis vitulos 2
l. Item qd § Si gemma / Item si in alio vase ponat con-
ductor quam in illo quod conduxpam tenetur ff. e. Si quis § 1.

De Emphiteosi

Emphiteosis est nomen grecum et sonat idem quod melioratio
sive contractus meliorationis et dicitur ab en quod est in et
fitos quod est fides quia in fide suscipiente res ipsa tradit
ut ipsam deteriorem fieri non permittat. C. q. n. hoc ius porrectum
C. eum rem / alias cadit a iure emphiteotico ut ibi
et in aut. de n. al. rebus ec. C. si vero et perpetuo coll.
n / et tradit ut eam faciat meliorem C. q. n. hoc ius
por. C. si quas vero ruinas et in aut. de alie. emphi
C. si queritur coll. Differt autem iste contractus a contractu

Differentia inter emphiteosim et locationem .4.

locationis admodum in quatuor. Primo ratione dominii
.1. eo quod emphiteota utile habet dominium ff. si ag. vec. pe.
l. 1 et 2 n. Sed conductor non acquirit dominium nec utile nec
~~directum~~ directum C. loc. Si quis conductoris et ff. e
non solum et C. de fide instru. Jur. dilectos respue fi. Secundo
.2. ratione possessionis quia conductor non dicitur possessor ut i
per eam dicit. Jur. dile. et C. de usucap. l. 1. Sed emphi-
teotica possidet naturaliter ff. de acq. poss. naturalem. Tercio
.3. ratione potestatis transferendi ius suum in alterum alii rem lo-
cando C. loc. Nemo. Sed emphiteota non nisi volunta
domini. j. e. c. ult. et C. de iure emphi. l. fi. Quarto
.4. ratione perceptionis quia conductor qui ad longum tempus con-
duxit a privato etiam cadit a iure suo si per biennium ces-
savit in solutione pensionis. j. e. c. pte. et ff. e. quero.
Sed emphiteota qui tenet a privato non cadit a
iure suo nisi cessaverit per triennium C. de iure emphi.
l. 11 licet tamen tenet ab ecclesia sufficiat biennium. j. e. c. ult.
et C. q. n. hoc ius por. C. qui rem / et cadit a iure suo
ut dicit nec expellatur per sententiam nisi celerit moram purga-
.90. uit j. e. c. ult. Sed usque ad quod tempus possit
purgare moram / diversi diversa dicunt. quidam usque ad
sententiam ff. de in off. test. pap. C. meminisse Alii usque

ad lite(m) c(on)te(statam) quia p(er) lit(is) c(on)te(stationem) constituit(ur) quis in mora ff. de v(erborum) obl(igationibus) l. Si ita vn(um) tu(m) bis mora contraxit qu(am) sibi celerit(er) decreto
p(ro)ficere poterit ad e(m)e(n)da(m) ita(m) ve(n)ia(m) co(n)sequi nullate(n)us merea(n)t(ur)
xxxvj q. ij. Ita nos (et) j. de heretic(is) ad abolenda(m) c(ontra) Illos Iste
due opiniones satis sunt ydonee Sz fallit in pupillo
emphiteotico ff. de v(erborum) obl(igationibus) l. Si pupillus Sz cu(m) hoc no(n) sit
no(n) sit in iure diffinitu(m) infra quod t(em)p(u)s mora purgari
possit credo hoc esse relinque(n)du(m) arbitrio iudicant(is) ff. de
v(erborum) ob(ligationibus) co(n)tinuus (et) C. de of. dele. decius Pone q(uod) no(n)
possit purgare mora(m) nu(m)q(ui)d d(omi)n(u)s p(ro)p(ri)a aucte potit eu(m)
expellere vid(etur) q(uod) sic x. q. ij. hoc ius (et) j. e. c. ult. s(ed) melius
e(st) q(uod) hoc fiat iudicis aucte j. de pen(itentiis). pastoralis // Si
recipiat d(omi)n(u)s pensione(m) post(quam) mora purgari no(n) p(otes)t nu(m)q(ui)d
renu(n)ciauit iuri suo q(uod) ~~possit~~ no(n) possit expelli Dic
q(uod) sic in p(ri)uato ff. de le. co(m)mis. p(ost) diem Idem i(n) p(re)lato si
cu(m) co(n)sensu capl(ari) recepit Secus si p(re)latus sine co(n)sensu
capl(ari) pensione(m) recepisset C. de h(ere)ti(cis) que si. ap(osto)la pastoral(is)
No(ta) tu(m) q(uod) si d(omi)n(u)s no(n) solu(m) recipiat pensione(m) saluo
iure suo no(n) p(re)iudicat q(uod)n p(os)sit eu(m) expellere p(ro)pter
p(ro)testatione(m) x. q. ij. hoc ius // Emphiteota suas meli-
orac(i)o(n)es vendere p(otes)t ita tu(m) q(uod) p(ri)us d(e)nu(n)ciet eccl(es)ie
ubi d(omi)n(u)s q(ua)ntu(m) sibi ab alijs offertur et si infra duos
menses nolint eme(re) potit cuilibz alij vendere qui no(n)
p(ro)hibet(ur) em(er)e j. e. c. ult. (et) si secus egit d(omi)n(u)s potit re-
uocare ut ibi (et) C. de iure emph. l. ult. // Quedam
p(er)sone p(ro)hibent(ur) eme(re) utpote sunt eccl(es)ie capitanei
et om(ne)s p(er)sone maiores que no(n) sunt ydonee facilit(er)
conueniendi vn(de) possit d(omi)n(u)s p(re)iudiciu(m) pati ff. qui satisda-
re l. ij. Sed nu(m)q(ui)d possit donare sic C. de fundo pri(uato)
l. j. li. xj (et) legare etia(m) extraneo inst. de le. ita pu(blica)

ciu(ilis) ij alij v(ide)l(ice)t ad d(e)nu(n)ciac(i)o(n)e(m) sunt a d(omi)no loco et t(em)p(o)re co(m)petenti et si de nouo co(n)stituit(ur) in mora ff. de v(erborum) obli(gationibus) l. Si ita. c.

q(uaesti)o

q(uaesti)o

et ff. de le. ii. Legatum. Sed alii in emphiteosi dicunt non
possit sine consensu domini C. de iure emphi. l. ult. in fine quia
appellatione alienationis emphiteosis continetur in aut.
de non al. rebus ec. § vos igitur. v° alienationis et S. de
rebus ec. non ali. nulli insi.

De Rerum permutatione Rubrica

Supperius dictum est de emptione. Sed quia permutatio
similis est emptioni. Ideo de permutatione videndum est
quid sit permutatio. Et que eius natura. et que res li-
ceat permutari. ¶ Permutatio est certe rei pro alia vicaria
prestatio. Certe rei ideo dicit quia tunc dicitur permutatio cum
certa res cum alia re certa permutatur. C. e. l. i. Nam
si res certa pro incerta daretur non esset contractus permu-
tationis sed contractus innominatus. S. do ut des ff. de cond.
ob causam dat. l. ult. Differt autem ab emptione quia ibi
precium pro re datur. hic autem res pro re certa permutatur.
Item permutatio re ipsa contrahitur non solo pacto
ut emptio ff. de contrahen. emp. nec emptio. ¶ Na-
tura permutationis est ut si res quam dedisti michi fuit
evicta a me possum repetere rem quam ~~dedisti michi~~
dedi tibi C. e. l. i. nisi in casibus notatis. S. de emp.
et vend. § venditor vero fallit. ¶ Permutari potest quicquid
vendi potest. quod dicit ut S. de emp. et vend. § vendi.
Fallit in ecclesia que licet vendi non possit potest tamen
permutari auctoritate superioris. i. e. Ad quaestiones et c. licet causa
li. vi. et pen. q. ult. vener. Debet autem sic fieri
permutatio pacto non precedente quia tunc symonia esset. i. e.
quesitum ut quilibet beneficium suum libere et sine fraude
in manibus episcopi resignet. et tunc de consensu prelatorum
utriusque ecclesie permutatio fiat. i. e. licet in causa li. vi. in
fine et S. de iure patro. postulasti. Et licet aliqui
beneficia proprio voluntate auctoritate apostolica opperetur

illa beneficia petere non possunt quia isti alteri nunc resignassent
Ideo equitas in hoc casu est rigori preferenda. ut e. licet in
tua li. vi. Et si una ecclesia que magis habundet possessionibus
permutetur cum alia que minus habundat auctoritate superioris pro
maiori utilitate ecclesiarum tunc potest pecuniam refundere pro
melioratione permutationis non autem pecuniam. ita tamen quod isti duo
contractus in nullo se contingant. ut e. ad questiones et i.
q. iii. Si quis. Ideo si una villa commutaretur cum alia
ita quod utraque ecclesia esset accessoria ad villas bene
permutaretur cum universitate ar. ut de iure patronatus in lectis
et c. cum sim. Permutatio vero rei spiritualis cum re cor-
porali fieri non potest. ut e. c. ult. dicit ut s. de transact. c.
Ideo sic dist. Permutatio prebendarum aut etiam dignitatum
de iure fieri non potest. ut e. cum olim et c. questionum et s.
de preben. maioribus nisi fiat auctoritate superioris. Et si qui
tamen fecerint eis sunt spoliandi. ut e. cum olim. nisi
dispensatum fuit cum illis. ut e. cum universorum. Superior
vero si viderit expedire hoc facere potest. ut e. questionum et
c. licet in tua li. vi. Valet interdum loci mutatio plerumque
cum enim mutatur locus mutatur mentis affectus. Gregorius
di. valz. Mancipia vero ecclesiastica permutari non
possunt cum privati mancipiis. quia quod semel deo dedicatum
est ad humanos usus transferri non debet. ut e. Mancipia
et c. se. Sed utilitas ecclesie hec non exigit alioquin possent
permutari cum donari possit libertati per q. n. ecclesiasticis.

Tractatum est supra de rebus De feudis Rubrica
ecclesie non alienandis. Sed quia infeudatio est
species alienationis Ideo de feudis est videndum. Et primo
quid sit feudum et unde dicatur. Que res possint
infeudari. Et quibus modis amittatur. Et ad quid tenetur dominus

vasallo z equus ¶ Feudum est res concessa alicui ad utendum
fruendum propter exhibitionem alicuius honesti servicij . j . de sen.
ep. diligenti z de reg. imp. c. ult. ¶ Dicitur autem feudum
a fidelitate quam vasallus vel feudatarius domino
suo iurare z prestare debz . ar . ff . de indumentis vitatis
z c . ea te dic . ut j . e . q . ult. ¶ Prelatus ecclesie potest in-
feudare res que consueverunt infeudari licet iuramentum
prestiterit de novo non infeudare et hoc in quatuor
casibz ¶ Primo si vasallus decedat z feudum ad ipsum
prelatum revertatur potest illud alij concedere in feudum si
viderit expedire ¶ Secundo si vasallus feudum alienavit
potest de ~~fil~~ feudo illo filium alienantis vel consanguineum
~~expedire~~ investire ¶ Tercio si feudum invenerat (replicat) alienatum
quod ipse non valebat recuperare potest bene alicui laico illud
concedere per quem ipsum ecclesia valeat rehabere . ff . probant
j . e . c . ij ¶ Quarto si prelatus antecessor ipsius dedit alicui
feudum in certa mensura z defecit in aliqua parte mensurando
potest eius successor mensuram licite integrare dummodo in actibz
suis ecclesia fraudem aliquam non habeat adhibere . j . de donat.
prelatus ¶ Item reges comites z barones ¶ Item maiores
z minores z valuassores qui capitanei appellantur
feudum dare possunt ut in constitutione feudali qui feu. da. pos.
cta pu. ¶ Feudum alienari non potest sed bene in dote dari
potest ad vitam feudatarij . j . de dote post divor. restitu. imp.
z inst. de don. q. ante nupt. ¶ Si feudatarius ecclesie
obliget feudum ecclesie non tenebitur ecclesia fructus in sorte
computare . j . e . c . j . Decime vero in feudum laico in perpetuum
dare non possunt . x . q . i . c . ult. j . de dec. prohibemus z c.
quamvis . dic ut ibi q. Sed numquid ¶ Amittitur feudum
si vasallus alienat totum feudum . similiter vel maiorem
partem z dominus a quocumque possessore potest illud revocare
Si vero minorem partem alienet vel obliget pignori

dum tamen manet in servitio domini propter hoc non perdit feudum ut in aut. quibus
mo. fe. amit. § ij et in coll. x. Item si vasallus infra annum
investituram feudi ab herede domini non quesierit vel domino petente
iurandam fidelitatem etiam commonitus non prestitit vel aliquam
feloniam contra tenorem iuramenti fidelitatis fecit perdit feudum
et revertitur ad dominum. Si vero aliud quam contra dominum commisit
puta fratrem vel patrem eius interfecerit vel aliud simile si
feudum est paternum perdit illud et non ad dominum sed ad confeudatarios
suos pertinet non autem ad filios illius ut in aut. quibus modis
feud. amit. § ult. coll. x. Item mortuo feudatario tenetur
filius eius petere investituram a domino infra annum alioquin
privabitur feudo ut in aut. predicta § ~~insuper~~ preterea. Item si
filius vel servus vasalli offendat dominum si non in servitio domini
faciat hoc privabitur vasallus feudo nisi illos exhibeat ad
satisfactionem ut in aut. predicta § insuper. Item tenetur autem vasallus
privati cum vocatus fuit rex in expeditionem cum ipso pergere vel
per aliud acceptum domino vel dimidium redditum illius anni
dare domino alioquin feudum amittet ut in aut. predicta § firmiter.
Feudatarius autem etiam tenetur reddere censum constitutum
alioquin cadet a feudo si per biennium cessavit in solutione
ar. x. q. ij. hoc ius porrectum et C. de loc. c. ult. sed ut ibi
dictum est C. de emphiteo. l. ij. questio. Item ex delicto patris
filius amittit feudum C. de q̄ombz. l. divo. et ff. de
bonis lib. l. quare nisi dominus filium denovo velit inve-
stire j. e. t. ij. dic tamen consuetudinem diversorum locorum
esse considerandam cum non ad ecclesiam sed ad principem
pertineat de personis etiam nobilibus cognoscere. j. qui fil.
sint le. causa q. et spaliter in regno francie quia ibi iura
civilia locum non habent cum non recognoscat in temporalibus
superiorem. j. qui fil. sint le. per venerabilem. Nec etiam
iura canonica cum non pertineat ad ecclesiam de feudo nisi

tione consuetudinis siue pacti siue priuilegii indicare ff. de iud. nouit et vassallorum C. de ap. Si duobus. Questio vero feudi ut dictum est coram domino feudi debet agitari C. de iudic. certum et dece. potius hoc est verum nisi dominus negligens esset facere iusticiam tunc inuitus transfert ad alium C. de foro compe. liceat et c. ex tenore et c. ex transmissa. Idem si dominus fuit prelatus ecclesie et feudum sit ecclesie C. de foro compet. verum.

Et nota quod si quis vertatur inter vassallum et dominum utrum vassallus debeat habere feudum vel non tunc per alios vassallos debet causa illa tractari. Si vero inter duos vassallos tractetur causa si quis illorum sit potior in feudo tunc dominus feudi debet cognoscere C. de iudic. certum et c. nouit et in aut. de fendo. hoc edictali quod prea. Si autem inter vassallos et alios qui non sunt vassalli agatur de re illa tunc dominus non cognoscet quia esset iudex in causa sua quod esse non debet C. Ne quis in causa sua l. i. Sed ordinarius tunc cognoscet vel delegatus C. de fo. compe. ad sit et pro q. i. ex parte verum V. Curia cognoscet de vassallo domino quod.

Qui domino suo fidelitatem iurat ista sex in memoria debet habere incolume scilicet ne sit in dampnum domino suo in corpore suo. Tutum ne sit in dampnum de secreto suo vel municionibus per quas tutus esse potest. Honestum ne sit in dampnum ei de sua iusticia vel de aliis causis que ad honestatem pertinere videntur. Utile ne sit ei in dampnum de suis possessionibus. Facile vel possibile ne id bonum quod dominus leuiter facere poterit faciat ei difficile et ne id quod possibile erat reddat ei impossibile. In omnibus hiis vassallus debet fidelis esse domino et dominus vassallo qui contra fecerit erit perfidus et periurus hoc probatur per ... q. v. de forma.

De pignoribus Rubrica

Dictum est de feudis que dantur ad vitam vel in perpetuum hic prosequitur de pignoribus que dantur ad tempus et de vsufructu qui datur

Host. c. x ubi vero dicit: Ubi vero aliquis asserit se dominum feudi et petit se in dominum recognosci possessor autem denegat est coram ordinario locum agendi esse et non coram eo qui dicit se dominum. Ne quis in causa sua iudicet.

1 Incolume
2 tutum
3 honestum
4 Utile
5 facile
6 possibile

ad initam Ideo de quolibet est videndum et primo de pignore quid
sit et unde dicatur. Qualiter contrahatur obligatio que res possit
pignori obligari ad quid dator pignoris et ad quid ac-
ceptor teneatur. ¶ Pignus est obligatio rei pro debito facta
ad maiorem securitatem creditorum quia tutius est pignori
incumbere quam in personam agere inst. de oblig. que ex delic.
nasc. § furti. ¶ Dicitur autem pignus a pugno quasi
quod pugno id est manu traditur ff. de verb. sig. l. pignus §. pignus
Solet autem inter pignus et ypotecam talis differentia assignari
quia ubi res obligatur et traditur pignus dicitur. Sed ubi
obligatur et non traditur ypoteca vocatur. Inst. de act. §
Item serviana. Vel ypoteca est obligatio rei immobilis inst.
e. § Item pignus. Sed hic largo modo accipitur utrumque
et unum nomine dicuntur. ff. de pign. res ypothecae § Inter
pignus. ¶ Contrahitur autem duobus modis pignoris obligatio
tacite scilicet et expresse. Tacite ut etiam in rebus ministri
sui tacitam ypotecam habet ar. xxiii q. v. Illud. Et eius bona
qui cum fisco contrahit tacite obligantur et ea que a con-
ductore inducta sunt et illata pro pensionibus sunt tacite
obligata C. in quibus cau. pign. ta. contra. l. i. Si inducta
et l. ult. et ff. e. t. l. eodem dicta. Item bona tutoris similiter
tacite obligantur pupillo C. in quibus cau. pign. ta. contra.
Si mat. et ff. e. t. l. ult. Item bona mariti pro dote
uxori tacite sunt obligata. j. e. ex litteris Sed hoc non
extenditur ad parafernalia. C. de pac. conv. tam super do. l. fi.
nec ad donationem propter nuptias. C. qui po. in pign. ha. l. ult.
Sed hoc prohibitum de dote non habet in illo quod catholicam non percipit
quoniam C. de heretic. l. i. et aut. ibi Sancimus Ita nec illa
que scienter contrahit cum heretico. j. de heretic. de cant. li. vi.
Item contrahitur expresse specialiter et generaliter Specialiter ut
ager equus et similia Generaliter ut cum quis omnia bona sua obligavit

Pignus
Ypotheca

in quo casu no solu quod e3 ꝛ que postea acquiret obli-
gata erunt C. que res pig. ob pos. l. ult. ꝛ hoc pignus
votat conuentonale ff. e. t. l. 1. // Obligari pignori
pnt quecunq3 vendi pnt que aut vendi no possunt
obligari no pnt ff. que res pig. ob. pos. l. 1. fin. Ideo
res ecclie siue sacre nc vendi pnt nt obligari nisi p
summa necitate ecclie. j. e. c. 1. ꝛ in. quia p necitate p
sone obligari no pnt quia no pnt obligari nisi que
quis de rebus suis obnoxia facit C. que res pig.
ob pig. l. qui filios. ꝛ ideo res aliena no pt pignori
obligari C. Si res alt pig. di. tutator. l3 vendi possit
ff. de contrah. emp. ꝛ ven. rem alienam // Ite liber ho
no pt obligari in pignore nc p debito detineri. j. e.
t. n. ꝛ j. de inimic. ꝛ si pignorationes li. vi. Nisi in trib3
casibus // Primus si ab hostib3 detineat C. de post. li.
ex l. ab hostibus. q. 1. ꝛ l. fi. // Secundus quia pater
pt filiu obligare que ꝛ vende possit in necitate s
famis tm. C. de patrib3 qui fil. di. l. n. // Tercius
ex consensu suo libera psona pt obligari s. in obstagio.
C. de inimic. ex rescripto alt. qui detinet libm hominem
p debito amittit debitu in aut. vt nulli. in. q. qz vo.
// Alie vo res presentes ꝛ future corporales ꝛ incorporales
seruitutes ples vsus ꝛ vsufructus ꝛ l. s3 ame. ffallit
in iurib3 vrbanorum pdiorum que pignori obligari
no possunt. ff. e. Si is. q. ult. Nec aliquo tempore
pt pignus pscribi a creditore ff. de vsucap. l. cum
no plu q pignori quia no dicit pprie possidere ff.
qui satisda. co. Sciendum q creditore // Dator autem
pignoris tenet debitum solue si pignus perit sine
culpa creditoris nisi. quib3 modis re. c. ob. q. ult.
nisi actum esset inter ptes q amissio pignoris liberaret
debitore C. de pign. act. qui fortuitis // Item impensas
in pignore a creditore factas bona fide redde3

nisi immoderate sint ff. de pig. act. l. Si finus Item alii
pignoratam alii ignoranti pignorare non debet alioquin stellionatus
crimine poterit accusari ff. de cri. stell. l. i. et ult. nisi sit res
talis que sufficit utrique ff. de pig. act. Si quis in pignore
§ ult. // Item crimine stellionatus tenetur debitor sciens qui
rem alienam obligavit sine domini voluntate vel rem
obligatam subripuit C. de cri. stell. l. ii. et ff. e. l. iii.
// Creditor autem soluto debito integre tenetur pignus
reddere C. de solu. pig. l. ult. // Integre ideo dico
quia pro parte debiti soluta pro reliqua parte totum pignus
remanet obligatum C. de distrac. pig. l. quamdiu //
// Item debet reddere pignus non alii obligatum nec deterioratum
ff. e. Si tamen § venit et l. creditor. Si restituatur
pignus debitori creditor nichilominus petere potest debitum
ff. de pact. l. iii. Secus si restituatur tamen pignore
quia tunc debitum videtur remisisse C. de remiss. pig.
l. creditore et ff. de pact. l. ii. Ratio diversitatis est
quia in alio utilitas in alio non // Fructus vero
debent in sorte computari deductis expensis et possessio
debet reddi domino quando fructus sorti poterunt adequari
licet res per multos transierit creditores j. e. cum contra
quia primus creditor non potuit pignus obligare
in pluribus secundo creditori quam ei fuerat obligatum j.
de dona. inter vi. et ux. nup. et j. de emptione patris quod aut
insi. et j. de reg. iur. nemo li. vi. // Cum tamen in frau-
dem pignoris res venditur et frequenter usura committitur
quia ex forma contractus ex reparatione pretii ad rem
et intencione corrupta comprehendi potest j. e. illo // Item
pignus potest recuperari a creditore quando venit
nisi sit venditum C. de distrac. pign. Si pignus
// Ususfructus est ius utendi fruendi re aliena salva
rerum substancia ff. de usufr. l. i. et hoc ius consistit

in corpore quo sublato et ipm necesse est tolli ff e l ii
et ideo dicit re aliena quia res sua nemini servit ff
de serui rusti predi in re § 2 ff Si usufr pet l uti frui
utendi ideo dicit ad differentiam utilis dominii quod in rebus
alienis habetur ut emphiteota et feudatarius qui
habent utile dominium fruendi dicit ad differentiam nudi usus
quia minus est in usu quam in usufructu inst de usufr
§ minus et talis potest dici usuarius quia non potest vendere
testari nec donare sed victu et vestitu contenti esse
debent per q ii extra hac Salua ideo dicit ne in totum
pereat substantia unde tenetur reficere edes que ad eum omnes
fructus pertinent ff de usufr l usufructus et C e
t eum ad quem // Cautio est prestanda sive res sit
mobilis sive immobilis quod utatur fruatur salua rerum
substantia ad arbitrium boni viri alia de restituendo finito
usufructu ff de usufr quadmodum a l i ver i et §
hoc stipulo Cuius tamen remittitur hec cautio eum
eum est potestate redire ad fructuarium ff usufr
quad aut usufructus § plane // Item de fisco fru-
ctuarius ff ut legatorum seu fid l ii § Si ad fiscum
// Item si usufructus pertinet ad patrem in rebus
filii C de bonis que lib l fin // Constituitur autem
usufructus in fundo rustico et in edibus et in servis
et in ceteris rebus scilicet iumentis animalibus libere ff e Sed
et si quis § i et ii et l statue // In hiis autem
que usu consumuntur proprie usufructus constitui non
potest quia nec iure naturali potest esse salua rerum substantia
nec iure civili quia ita clauditur usufructus ut
fiat recipiente ut vinum oleum et pecunia numerata
que assidua commutatione consumuntur infra inst de
usufr constituitur proprie tamen utilitatem tamen constituitur

vsufructu quia ille cui datur quiuis res satisdat de
tanta restituenda vel extimatione aliarum rerum ut j e t
ult. et inst. de vsufru. § constituitur / finitur morte vsu-
fructuarii j e t ult. / Item capitis diminutione maxima
et media sed non minima inst. e § finitur Maxime pt
maior excommunicatio comparari de qua habes xj q iij
debent Minori sive medie excommunicatio minor. Unde in
primo casu clericus amittit fructus prebende sue. 6 de ap
pastoralis infi. / In secundo a sacramentorum participatione
remouetur j de cle. ex mi. Si celebrat dic ut ibi § j
et § prinunt Sz minime quilz pctm mortale 6 de cohi-
cler et mu. c. ult. dic j de testis § infirmatur et est
aut fallit in iij casibus ut j t pz contineam

Visum est quare res per debito **De fideiussoribus Rubrica**
subiciatur nunc videndum restat qualiter persona pro alieno
debito obligetur quod fit per fideiussionem Ideo videndum
est quid sit fideiussor. Qualis pt fideiubere Ad quid
fideiussor teneatur et ad quid ille pro quo fideiussit
Fideiussor est qui alienam obligationem in suam suscepit
fide principali nichilominus remanente obligato inst
e in pr. et ff e l j et ij et differt in hoc a mandatore
et constitutore quia mandator precedit, constitutor sub-
sequitur obligationem Sed fideiussor precedit et subsequi
pt et sit continuet utrumque inst. e § fideiussor Si
enim pro titio debitore tuo apud te spondeo fideiussor
ero. Si vero mandem tibi ut titio credas mandator
sum. Si quis a titio obligationem in me transfero ut me
pro ipso liberando constituo debitore constitutor ero ff
de const. pe. l j Fideiubere pt quilibet non prohibetur
quia hoc edictum prohibitorium est sicut edictum de mat-
rimonio contrahendo j de spon. tum apud et j de voto lic

Fideiussor
Mandator
Constitutor

Na filiusfami pt fideiube ff. c. Si dubitat q filius. Pro-
hibetur mlr ne p aliquo fideiubeat ff. ad vell. l. 1. et
l. quamvis. q. Sz ad essen et ppm. q. v. mlierh //
Fallit in nove casibus // Pmus si ad decipiendu intve-
niat p utpote in habitu virili ff. ad vell. l. ult. et l.
decipienti et C. ad vell. sn et l. femne // Scdus si
renunciavit illi bnficio C. ad vell. antique // Tcius si
elapso biennio post fideiussionem confessa fuit se obligatam
esse vel pignus vel intercessore aliud dedit p fideiuss
C. c. Si mlr // Quartus si p rem precium cepit
ut fideiubet C. c. antique R. 1 // Quintus favore
libertat C. c. l. plt // Sextus favore dotis C.
c. l. ult // Septimus si animo donandi intercessit ff.
eo. Sz si ego et l. se // Octavus si in rem sua
vel quasi in rem sua fideiubeat ff. c. aliqn et l.
Si p aliquo R. l. et l. Si mlieri // Nonus si in
nullo piclitet ff. c. Si mlr. Ite castus et monachi
p hibent // Clericus em fideiussionibz insuieed abi-
ciat. 1. c. c. 1. et p 1. q. 1. te quid. Si tn fideiusserit
tenet fideiussio. 1. c. c. n. et m. possunt tn clici int
se fideiube ad gvemiut C. de ep et cl. cois q.
in hac. Sit etiam regulares fideiube no debent. 1.
c. c. plt. nisi ntatas sit tunc tenet ex pietate
alii subvenire licz pm di non satis. Sz p ecclis
suis fideiube puit in aut de scis ep. q. Alud aut
et ex hac de lmaa abbatis et maiore ptis capitli
als em monsteriu no obligaret n in utilitate eius
pbatu fuit redundasse. 1. c. c. plt. // Ite nc miles
c. lor et milites. Ite nec astrictus tutele pt fi-
deiube C. lor. tutal. Omnis aut fideiussor obliga-
cioni rei accedit ff. c. l. 1. Fideiussor tenetur
ad id ad quod principalis debitor tenebatur no aut

in plus quia in duriore cam obligari no pt. ff. e. fideiussor
Item distingue utrum fideiussor teneatur de accessorio aut
erat iam debitum quando fideiussit tunc tenetur ff. de eo quod c.
lo. l. ult. aut non erat debitum tunc distingue distingue
aut fideiussit in certa summa tunc in hoc et non in plus tenetur
ff. e. fideiussores § 1. aut in omnem causam tunc tenetur
ff. e. Si a colono. aut simpliciter tunc distinguitur aut
accessorium venit iure obligationis tunc ff. de eo quod c.
lo. centum capue § non eis. aut venit tamquam res principalis
tunc ff. Si c. pe. l. vinum. aut officio iudicis distinguitur
aut venit per naturam actionis tunc tenetur ff. loc. quo. aut
arbitrarie tunc non tenetur ff. de eo quod c. lo. centum
capue in re et si solvit fideiussor accessiones et
dampnum pt petere ab eo pro quo fideiussit qui debet ipsum
servare indempnem. i. e. t. ii. et iii. Item usuras quia de
iure canonico non tenetur solvere. S. de iureiurando debito-
res nisi iuravisset solvere quia tunc contemptum committere
non pt ut ibi nisi primo peteret absolutionem iuramenti
S. de iureiur. c. i. Ideo petere possit usuras et expen-
sas quas fecit pro toto et interesse suum ff. man. Si
mandato § fideiussor et i. e. t. i. et iii. et S. de foro
compet. tit. c. laicus li. vi. // Item fides non debet ei servari
qui fidem aut pactum non servat etiam si intervenit iu-
ramentum S. de iureiurando. Sicut pervenit et c. quadam.
et i de reg. iur. frustra li. vi. // Si plures sint fi-
deiussores quilibet tenetur in solidum inst. e. § Si plures
debet petere implorare beneficium nove constitutionis ut inter
eos actio dividatur C. de duobus reis aut. hoc aut.
vel exple divi Adriani quod est C. de const. pe. l. ult.
Si autem agit creditor contra unum tantum et in solidum
non exigat nichilominus in solidum alii tenentur ff. e.
reos et si in solidum ab uno exigat ipse fideiussor tenet

alud fideiussore non agit nisi ei cedat actio a creditore
ff. e. ut fideiussor. et est cessio facienda ante solutionem
quia postea cedi non posset nisi actio fuisset antea ut
cedatur. ff. de sol. modestinus. Exceptio que competit
reo contra creditorem competit fideiussori. et si eam
admisit fideiussor sciens non habet recursum contra debi
torem ff. ma. Item e. generale. et hoc e. viii in exceptionibus
coherentibus negotio persone aut coherentes non competunt
fideiussori ff. de excep. exceptiones. Item fideiussor potest
1. agere contra principalem debitorem in quatuor casibus ut
Secundus Si dissipauerit bona sua recipit. eum liberet a fideiussione. Primus est si diu steterit in
obligatione ff. ma. lucius et C. ma. Si pro ea. Tertius
2. si fideiussor condempnatus sit ut C. ma. Si pro ea
3. hos tres casus habes in e. t. ult. Quartus si
4. admittere grauerit ff. e. Si fideiussor. In hiis casibus
agere potest fideiussor ut liberetur ante solutionem alias non
potest. Hostiensis dicit quod fideiussor tenetur ad satisfaciendum
nec potest ei si denunciauit creditori ut a principali
exigat non potest hoc liberari ff. e. Si fideiussor cre
Dic vide glo. in parte de fideiussoribus ditori alias non potest. Sed fideiussor pro debitore
existente soluendo non habet conueniri C. e. t. aut. presente
nisi fideiussor huic iuri renunciauit C. de duobus
reis stipulandi aut. hoc ita

De solutionibus Rubrica

Dictum est de obligationibus reorum et fideiussorum
nunc de solutionibus est dicendum. Et primo quid sit
solutio. Quot eius species. Cui solui possit
et cui. Et quis eius effectus et utrum indebite so
lutum possit repeti. Solutio est redditio eius
quod debetur. Solutionis vero due sunt species naturalis
scilicet et ciuilis vel scilicet et ymaginaria. Naturalis siue
vera est quando nunciatur quod debet vel habet. Ciuilis
siue ymaginaria fit per nouationem siue per acceptilationem

quia interuentu noue persone noua nascitur obligatio

ut heres ne acceptum quod tibi debeo vel acceptum habeo acce-
ptum quia fero inst. quib. mod. toll. ob. § i. / Cuncta
enim persolutione habentur ut sollemnis depositio C. e.
obsignatione / fructuum perceptio. compensatio. pactum de non
petendo. successio. ¶ Soluere debet principalis debitor
et fideiussor C. e. l. n. et in. et ff. de fideius. pot.
/ Item heredes eorum ut in l. pt. et i. e. t. i. / Item
et successor debita antecessoris i. e. t. i. Ita tamen fuit pro
utilitate ecclesie seu ciuitate facta confessio. x. q. n.
hec ius por. / et hec probare debet creditor C. e. t. pt. e. ple.
Isti autem possunt compelli ad soluendum / et si soluerit
liberabunt debitorem ignorantem et inuitum ff. de neg.
g. Soluendo ¶ Sed pone quod fideiussor non habet unde 570
habet unde soluat quid fiet / dic quod si cedat bonis et
prestet cautionem quod si peruenit ad pinguiorem fortunam
quod totum persoluat debet admitti et eadem exceptio si lata
fuit explicari i. e. edardus / quia inanis est actio credi-
toris quam excludit inopia debitoris C. de cess. bonorum
olim n. Sed si postea peruenit ad pinguiorem fortunam
debet soluere ff. de ces. bo. l. qui. Sed non totum nisi competit
facere pt habita ratione ne egeat ut ibi dicit / quia non
est fraudandus alimentis cottidianis ff. de cess. bo.
l. bona. ¶ Soluendum est cui debetur uel de uoluntate
eius alii / tunc enim quasi longa manu recipere uidetur
ff. e. debitor / qui uero creditore ignorante uel inuito
alii soluit non liberatur C. de inem. ea te. v. de hoc
fallit in quatuor casibus secundum Ho. ¶ Primo quia potest solui 1 · X casi quibus potest solui alii quam creditori.
adiecto utpote tu promittis mihi soluere uel aut titio. titius
non habet actionem quia ei absenti non acquiritur obligatio
tamen ei solui potest ff. e. cum stipulatus ¶ Secundo si sunt 2
plures socii potest uni solui ff. de pact. si unus pri

3 Tercio si debeo tibi decem et tu debeas eadem alii et possum illi solvere et liberabor ff. de neg. ges. l. Si liber homo
infra // Quarto si solvero procuratori revocato si habeam
4 iustam causam ignorantie liberabor ff. Si cer. pe. l. Eius
qui in provincia et si rem depositam reddidit alii bona
fide liberabor C. depo. l. i. § Si rem // Item quando quis
tenetur ad alterum duorum alternatim debitoris est electio et
sufficit alterum adimpleri ff. de iure dot. l. Plures § ult.
et j. de reg. iur. In alternativis li. vj. // Indebite solutum
repeti potest si ille qui petit probet se indebitam pecuniam
soluisse nisi eius adversarius solutionem inficiatus inde con-
vincatur tunc diffitenti omnis incumbit probandi quod
debitum receperit j. e. c. ult. Sed tamen quando indebitum possit
repeti distinguitur quia aut solvit indebitum iure civili
per ignorantiam facti et non iuris tunc potest repetere quale
est illud quod potest retineri per l. Falcidiam C. de iuris
et facti igno. tamen quas. et C. ad l. Fal. error quia credebat
se plus habere in hereditate quam habebat aut indebitum iure
naturali tamen ut est illud quod per cyrographum obli-
gatum super futuris usuris qui tale indebitum solvit
repetit j. e. c. ult. et ff. de pro. tamen indebito aut indebitum
utroque iure quacumque ignorantia repetitur C. de condic.
ind. l. i. Sed si sciens se non debere solvit et non repetit
quia donare videtur ff. de condi. inde. l. i. et ff. de reg.
iur. cuius per errorem Aut solvit indebitum per exceptionem
// Sed debitum iure naturali sive civili sive utroque tunc
distinguitur quia aut exceptio est temporalis quia debebat
solvere in pascate solvit ante non repetit ff. de
condic. indeb. In diem et l. Nam si commoriatur Aut
est perpetua exceptio tunc distinguitur aut est favorabilis
utpote mulier fideiussit in favorem cuius statutum est

ne teneatur si soluit per errorem repetit C. ad vell. quamvis
z ff. de cond. indeb. qui exceptionem / aut odiosa ut in odium
creditoris statuta est. Si mutuet pecuniam filiofam. quia
non teneatur tamen si soluit quacumque ignorantia non repetit
ff. de cond. indeb. qui exceptionem z l. Si is qui / aut est
indebitum ad iuris rigorem sententia utpote debebam tibi
x. egisti contra me sententia fuit pro me lata si postea fuero
soluendo non repetam quia sententia de iure civili est et
ideo que iure naturali sunt tollere non potest ff. de cond. indeb.
Iudex z l. iur. / aut incertum est an exceptio sit temporalis
vel perpetua utpote promisi tibi x. si navis venerit ex
Asia qui soluit repetit ff. de cond. indeb. Sufficit

Dictum est de contractibus quibus De donationibus rubrica
res titulo non consensu alienatur. Nunc agendum est de
donationibus quibus res gratis transferuntur / Et primo quid
sit donatio / z unde dicatur / Que donationis species / Quis
donare possit / Et que res donari non possunt / Que
donatio requirit scripturam / z quare efficiatur / Et ad
quid donator teneatur / Et in quibus casibus donatio re-
vocetur. Donatio est alicuius rei liberalis mera collatio
nullo iure cogente facta ff. e. l. Si donari / Mera
dicitur donatio quia si ex necessitate fieret non esset donatio
ff. de admin. leg. Et legatam / Nullo iure cogente dicitur
quia si civilis obligatio sola precessit non potest agi contra
eum ff. de gest. pe. l. in q. Sed naturalis. Ideo si promisit debet
adimplere j. e. t. i. Tam beatius est dare quam
accipere. j. de coleniis ad marthe z xvi. q. i. predicator
unde v. Temporibus nostris quivis placere laborat / Sed
capiat querit plurima pauca nichil / Unde Marcialis
Otenola tu concedis apud omnes nullus apud te. Al-
terius sitibus pocula nemo tua. Aut tu redde vices vel
sitiatis

desine velle votari Sedetus e semp sume inlez dare Sz
qui dat ppe puitey pudore z rem z metud pdit ppm q.
vn ex hijs omnibus. Donato dr a dono quasi dom dato.
ff. de don. ca mor. l. Senatus § 1. Donatoum alia
simplex z int vivos / Alia ca morte / alia sb gditone
Simpx Donato simplex et int vivos est / qn rem quam
dono magis volo illud hre tuu dono quam memetipm
Ca mortis Donato causa morte e / qn rem quam dono malo
me hre quam illud tui dono sz donatariu magis quam
heredem meu / ff. de don. ca mor. l. 1. Donato sub
Condico condicione no valet nisi adveniete codicione vel ea
impleta. ff. de gd. z de qui. hedi. § ult. z l. qui sub
gditone / et fit sub hac forma do tibi illud si feceris
Modus hoc. Donato submodo fca statim tenet z no revot
quadiu modus ille suat sz modo illo no existente
revocari pt. C. de don. q sub mo. l. 1. z n. 2 j. de gdi.
appo. viij. z fit sic do tibi hoc ut singlis anis hc
facias vel alimenta pstes / alioqn revocabo. ut in c.
viij. vnd v. Scito q ut modus e si condito quia ca
vt do tibi p. quia suuisti michi. et si submodo do-
nato alienari no pt a donatorio qd si fiat revocabo
quia lex in donatone dz suari / C. de revo. don. l. 1.
q[uesti]o z n. 2 j. de gdi. appo. l. viij. Sed pone casu necitate
alienadi iminere. puta debitu vel redemptom captiuorum
vel quid potit res ista alienari / vel alia que sic edita
e ne alienet vel alie revocet / Innoc dicit q sic / si
ecciia no habeat alias res / nc pt revocari ex q. n.
auru z p. q. n. hc ius por. B. dicit z melius q
no / in aut de no al. aut pmut. § Sanctissimas
z intellit pma inca de vas tua / Donato aut facta
de ecciis no vacatibus ab epo vel eius auctore religios
locis tenet et valet / ita q post decessu platoru
qui eas tenent cedunt in ius religiosoru / quia illi

qui viuunt

19

dum viuunt sine causa spoliari non debent. j. e. consultacionibus
2. j. de reg. iur. Sine culpa. li. vj. Donacio vero facta
ecclesiis 2 non personis perpetua est 2 non reuocatur. G. de
hiis que fi. a pla. tua nobis 2 c. cum aplica. Si aut fiat
personis sine temporis prefinicione durabit in eorum vita. x.
q. ij. hec ius. C. prestato 2 xvj. q. j. possessiones. Donare
aut pt quisquis est sue potestatis ut paterfamilias. Donare non pt
seruus vel filiusfamilias. ff. e. Si filius. nec pupillus sine
tutoris auctoritate. ff. de acq. re. do. pupillus. nec minor
xxv. annis. C. si ma. fa. alie. ta. ha. l. ult. Item
nec furiosus prodigus vel is cui donacio est interdicta. ff. e.
modestinus 2 ff. de cura. fur. l. iul. Item nec is cui inter-
dictum est alienare ut quia est hereticus vel commisit crimen
lese maiestatis. C. de heretici. manicheos. 2 vj. q. j. q.
viij. 2. j. de heretic. adabolendam 2 c. vergentis 2 c. cum sim
leges. li. vj. 2 C. ad l. iul. ma. l. ult. In aliis casibus
post sentenciam donare quis non pt ff. e. post contractum. 2 l.
donaciones q. ult. Item monachus vel conuersus et qui
propriis renunciauit donare non pnt quia nichil habent. l.
iiij. di. abbi. 2 xvj. q. ij. nolo 2 c. non dicatis nisi de
licencia prelati. ar. xvj. q. j. monachi 2 de q. di. v. non
oz ij. vn. h. Si ipso careas. prius dare quod credas
fructum conferas dum nisi nomine tradas. nisi habeat
aliquam administracionem tunc debet facere. ymo quicquid super ne-
cessitatibus in causis piis est erogandum. secundum illud date
elemosinam 2 omnia munda sunt vobis. xij. q. j. quia tua
nisi. et ho. xxxvj. di. non satis. Quid si monachus
de licencia abbatis vadit ad scolas vel alibi. numquid pt
facere elemosinam. credo quod sic moderate tn. ar. ff. ad maced.
Item si filius q. q. dic. quia debet se conformare aliis sco-
laribus vel peregrinis inter quos viuunt. xxj. di. cetera. 2
xlj. di. c. j. 2 concedendo licenciam eundi ad scolas vel
alibi intelligitur concessisse ea que scolares honesti et 90

qo peregrini facere solent. ar. 8 de off. dele. prelati / Monachus
non habens administracionem nec est absens de licencia prelati videt
aliquem agere ad mortem nec habet prelatum presentem a quo petat
licenciam nunquid potest dare elemosinam / credo quod sic quia
in tali casu quilibet tenetur pascere illum. lxxxvi. di. non
satis v. 90. qo / et c. pasce / et in tali casu omnia sunt
communia xlvii. di. Sicut hinc 90 monachus non dat sed ei
qo reddit quod suum est. xii. q. ii. Gaudeo // Sed pone quod
petat licenciam et abbas prohibet expresse videtur quod non possit
dare quia eciam a bono debet cessare propter bonum obediencie
xi. q. iii. quid ergo / contrarium credo quia tale preceptum est
contra deum ideo non est obediendum homini sed deo. viii. di.
quod contra / et xi. q. iii. Qui resistit / et c. Si is qui preest
Sed ab illo bono quod non est contra preceptum domini
vel quod est indifferens debet bonum obediencie abstinere. Sic
loquitur contra. xi. q. iii. quid ergo // Idem dicas de uxore
et filiofamilias et mercenariis si sunt prohibiti expresse
alias si non sunt prohibiti dic ut j. de voto c. Impuberes
et v. quid ergo // Abbas vel prelatus donare potest cum consensu
capituli vel plus potest donare sed tunc rei quantitas et illius
terre consuetudo est diligencius attendenda et secundum hoc
donacio rata vel irrita debet haberi. j. e. ceterum Sine tamen
ecclesie dare non potest nisi det alios duos ecclesie eiusdem iuris
et peculii. xii. q. ii. Episcopus / Item de episcopo dico tamen ecclesia
enormiter non ledatur. j. e. c. ii et plenius / Donari autem non
potest quod in alterius dominium transferri non potest. ff. e. In
rebus quae ult // Episcopus vel abbas possessiones ecclesie do-
nare non potest sine consensu capituli nisi sit modica res
preter quinquagesimam monasteriis quos vult de novo
construere et centesimam ecclesie in qua eligit sepul-
turam. j. e. c. ii. pastoralis et c. ple. et 8. debemus que
qo si apud pastoralis Et Rursus si plures et modicas do-
naciones ecclesia ledatur continue tunc nulla prorsus detinetur

inferat. dicit quod quicquid excedit l. non centesimam debet
renovari et etiam infra quinquagesimam si etiam grauiter
i. e. c. plt. et xx q. ii. Si quos. Requirit autem scripturam
que scriptura vocatur insinuatio donatio que excedit summam
quingentorum solidorum C. e. l. plt. et ult. alias nisi C. e.
l. i. Sed excipitur donatio que fit a principe vel principi
que quantitatecumque sit magna non requirit scripturam C.
e. l. Sancimus. Item que fit etiam vel pro se loc. aquositatis
C. e. Sancimus et in aut. de non al. re. et. et Sancimus coll.
ii perficitur autem donatio nudis verbis etiam sine rei traditione
inst. e. et perficiuntur. Tenetur autem donator ad rem tra-
dendam inst. e. et i. et i. e. et i. vel aut. de emicte. ff.
e. aristo. non incipiat donatio a promissione ff. de v. ob.
v. aut. et ult. nisi pactum fuit appositum C. e. l. i. licet
tenetur nisi inquantum facere potest habita ratione ne egeat
ff. e. qd. id. et ff. de re. iud. Sunt qui et l. Inter eos. et plur. ibid. s.
Revocatur donatio facta etiam Primo propter appositam 1. *8 causas propter quas donatio facta talis revocatur*
conditionem et deficiente. i. de qd. appo. viii. Secundo
propter pacti turpitudinem. i. de sy. venies et c. de hoc. 2.
et c. de regularibus. Tertio propter suspicatam fraudem ut
xvi q. ult. constituit. Quarto propter dati enormitatem 3.
xiii. q. ii. Si quis irascitur. Quinto propter supervenientem 4.
filiorum nativitatem xvii. q. iiii. quicumque. Sexto propter 5.
dantis impotentiam ut res sacra legitur non detur. xvi. 6.
q. iii. quesisti. i. e. c. ii. Septimo propter cause defectum
C. de cd. qm. qd. ate. Octavo propter beneficiorum 7.
impugnationem. C. de posth. c. ult. Donatio autem facta 8.
extraneo vel filio quinque de causis revocatur propter *4 causas propter quas*
ingratitudinem. Primo si donatarius manus impias *donatio facta*
iecit in donatorem ipsum vulnerando. Secundo si atrocem *extraneo revocatur*
iniuriam ei attulerit. Tertio si in rebus suis grave 1.
dampnum dederit. Quarto si vite periculum inferre proposuerit. 2.
3.
4.

7 si ꝓbaui. j. c. t. ult. // Quinto si condicionem appositam non
impleuit. hoc totum habes C. de reuo. don. l. ult.
// Sic ꝑ ingratitudinem impugnare beneficium aufert.
ꝰ de postul. c. ult. et j. de excess. prela. graue. // Sic li-
feudum. ꝑ ciij. Si imperator et legatum ff. de in of. test.
l. papinianus § meminisse // Sic qui patronum impugnat
redigitur in servitutem xvj. q. ij. liberti et C. de se. non
ord. de familia § fi. // Si vero mater filio fecerat
donationem et postea transeat ad secundas nuptias rebus
tamen causis donationem poterit revocare // Primo si vite
eius fuit insidiatus // Secundo si atroces manus in
eam iniecerit // Tercio si totius substantie illius molitus e
iacturam. C. de revo. do. aut. hec quoque et dam. de nupc.
§ mater al. donacio non revocatur. inst. e. § alie quia
donacio perfecta non revocatur eciam propter impial. Recepti
C. de revo. do. Si donationem et ꝑ xxxj. q. ij. nec om. nec
ex sola prima revocatur nec recepit condicionem donacio perfecta.
C. e. possessorem. De peculio clericorum Rubrica

Dictum est de donationibus. Sed quia clerici de suo
peculio donare possunt. Ideo subicitur hic de peculio
clericorum. Unde videndum est primo quid sit peculium, et unde
dicatur. que eius species. et quibus clericis liceat peculium
habere. et quid de ipso facere possint. ¶ Peculium hic appellatur
¶ quod ab aliquo clerico velud proprium possidetur. tamen vsualiter
et proprie dicitur peculium filiorum et servorum. scilicet quod pater concedit
filio et dominus servo. ff. de peculio ꝑ totum. ¶ Dicitur autem peculium
¶ a pecunia. et pecunia a pecoribus. quia antiquorum
pecunia in pecoribus erat. j. q. iij. totum ¶ Quatuor
¶ sunt species peculij. Unum aliud est profecticium scilicet quicquid
pater dat filio. vel dominus servo. Aliud adventicium quod
provenit aliunde. et dicitur non pater filius vel servus
agere. sed totum pertinet ad dominum vel ad patrem. ff. de peculio

ꝑ totu· de hoc no pt face testz· nc etia elemosina contra
voluntatem pris· j· de sepult· lit· 2 c· ult· li· vj· Aliud
dr castrense quod a parentibz 2 cognate in militia
degenti donatu est· vel quod ipe filiusfam in militia
acquisiuit quod nisi militaret acquisiturus no fuisset
ff· de pecl· castre· l· castrense· et l· miles· 2 in tali
nichil pt pr venditõe ff· e· l· pnota· 2 pt filius age
sine auctore pris ymo pre inuito ff· e· miles q· 1·
et etia face testz ff· e· l· iij· 2 pro quib donare ff·
e· proponebat· Aliud dr quasi castrense qd filiusfam·
qr aduocatõe vel in iudicando seu docendo vel quocumq
alio modo rõne stie acquisiuit· 2 in huiusi peculio
pr nichil iuris ht· ff· ad mac· l· 1· q· nichil· 2 l· ij· 2
c· de in of· test· l· ult· 2 de hoc pt filiusfam facere
testm· et elemosina sicut in casu ptedenti· In isto
aut titulo loquitr de clicis qui hnt bona ecclia
2 isti hnt duplex peculiu Nam aliud e peculiu quod
puenit ab ecclia quod pfecticiu appellatur· Aliud
quod puenit aliunde quod aduenticiu nuncupatur· qr
puenit clico obtentu pc sue no rõne ecclie· Pos-
sunt vo clici peculiu hre qui ppis no renunciauit·
~~nc suo nc nomine ecclie licet peculiu hre~~· j· e· c· i·
qr ptotu· Illi aut qui renunciauit nc suo nc noie
ecclie licet peculiu hre· j· de sta· mo· cu ad monasteriu
infi· nisi heant ad ministratõem aliquã tuc nomine
ecclie pnt hre peculiu· j· de sta· mo· monachi· q· q·
vero· Quid debeant clici face de tali peculio· qui
peculiu pnt hre distinguit· Aut quitr de bonis imo-
bilibz que acquisiuit postq hnit bnficiu ecclasticu
2 tunc distinguit· qr aut habebat alia bona aliunde

Castrense

Quasi castrense

Profecticium

Aduenticium

Immobilibus

quam ab ecclesia utpote ex patrimonio vel peculio castrensi
non hēbat — aut non. Si non habebat et emat rem immobilem postquam
fuit adeptus beneficium debet ecclesie relinquere et ecclesia
sibi poterit vendicare sive successor illius. i. e. t. i. et
ii. etiam si alieno nomine comparavit / quia fraudem de
facultatibus ecclesie facere non debet nomine alieno sicut
nec nomine suo. i. e. Inquirendum / quia quod alicui non
licet nomine suo nec alieno licebit. i. de reg. iur. quod
habebat — alias li. vi. Si vero habeat bona ex patrimonio
vel aliunde et emat rem immobilem distinguitur / quia
aut emit de rebus propriis / aut de rebus ecclesie / aut
propriis — tam de rebus propriis quam ecclesie / Si de rebus propriis
emit et etiam sit potest dare et relinquere heredibus xii.
Eccle — q. ii. c. ult. / et q. iii. quicumque. Si de rebus ecclesie
tunc debet ecclesie relinquere / et debet de hoc facere scripturam
Comunibz. — i. e. t. ii. et xii. q. iii. c. Si vero et c. ult. / Si de rebus
tam ecclesie quam propriis / presumitur quod de bonis ecclesie
sint empta xii. q. iii. c. i. C. de don. int. vi. et ux.
l. etiam et ff. e. quintus. tamen bene admittitur probatio in contrarium
xii. q. i. Sunt manifeste / et si possit probari propter
ecclesiam et heredes dividatur xii. q. iii. c. i. et ii. Ideo
tutum est ut ipse de hoc faciat instrumentum ut ibi dicitur.
Mobilibus — Aut quidem de bonis mobilibus tunc dic ut i. t. proximo
c. de bonis. / Nota quod si clericus in predio ecclesie ortum
vel vineam fecerit in vita sua precium habebit. i. e. c. fi.

Visum est de dona- De testamentis et ultimis voluntatibus
tionibus inter vivos et causa mortis. Sed quia donatio causa
mortis solet fieri in testamento Ideo quidem de testamentis
est videndum. Et primo quid sit testamentum / et unde dicatur.
et qui non sunt species testamentorum / quot testes requirantur
quis possit facere testamentum / qualiter confitiatur / qualiter.

confirmet vel infirmet / Cuius sit effectus ultime voluntatis
/ et ad quid heres teneatur / et per que cogatur defuncti voluntatem
adimplere ¶ Testamentum est sententia iusta nostre ultime voluntatis
de eo quod post mortem meam heredem instituendo fieri volumus
ff. e. l. i. / Iusta sententia ideo dicitur / quia si est iniusta omnino
est infirmanda per ... q. ii. ultima / Ultimum enim testamentum
hominis inmobile perseverat . j. de tole. inst. cum marthe
et nichil est quod debeatur hominibus quam ultime voluntatis
liberum sit stilus C. de sacrosanctis ec. l. i. / et tamen ultima
firmari debet in aut. de nupt. § disponat Secus si impia
vel iniusta / velud si precipiat ossa sua comburi et iactari
talis voluntas non debet firmari ff. de condi. inst. cum quidam
vel filium suum vult exheredare sine causa / Quatuor x.
sunt cause propter quas quis filium exheredare potest / que habentur
in aut. ut cum de ap. cog. § causas coll. viii / Et hiis versibus
continentur Percutit accusat iniuria vel maleficium insidie
coitus defert cavet hystrio tollit Scortum cura fides Xv
carcer sobolem removent heres / Percutit ut si parentibus
manus intulerit / Accusat si eos accusaverit criminaliter 1. Casus quibus pater filium potest exheredare
de eo que non sit adversus principem vel rem publicam 2.
/ Iniuria vel maleficium si cum maleficis conversatur
vel si maleficus efficiatur / Insidie si vite parentum fuerit 3.
insidiatus / Coitus si uxori vel concubine eius se 4.
immiscuerit / Defert si ex dilapidacione filii parentes gravia 5.
dampna sustulerunt / Cavet si persona vel debitorem eius 6.
ingratum per fideiussorem noluit et hoc scilicet fideiussores tamen ad
filios masculos pertinet / Hystrio si contra voluntatem 7.
parentum inter arenarios vel alios perseveravit cum pater non fuit
illius professionis / Tollit si prohibuit eos facere testamentum 8.
/ Scortum si filiam luxuriosam fecerit cum parentes vellent 9.
eam posse dotare si neglexerint eam maritare usque 10.
xxv. an. / Sed nunquid filia potest agere contra patrem ut 11.

parm dotet secundum statum persone et facultates suas heredit.
12 dicit quod sit ff. de ritu nup. qui filios insti. // Cura
13 si parentibus furiosis debitam curam non impenderit // Carcer
si parentem de carcere reducere neglexerit / alias nemo potest
filium exheredare / sed voluntate tale mories potest
mutare quia ambulatoria est voluntas testatoris
usque ad mortem. j. de tele. mis. ad marthe. et ff. de adim.
14 leg. l. ii. // Item non sinatur si percipiat aliquid contra bonos
mores vel ea que pietate vel verecundia nostram ledunt
que nec nos posse facere credendum est ff. de cond. insti. con-
ditiones et l. filius. et j. e. tua. // Raynaldus ad fi.
et c. requisisti j. eo. // Heredem instituendo ideo dicit
quia necesse est quod heres instituatur alias non esset testamentum
insti. de leg. quod an heredis // Testamentum dicitur quasi
est testatio mentis ut in aut. e. in prin. quia disponit
quid de rebus suis fieri velit testator post suam de-
cessum prin. q. ii. quod Sed aliud et j. de cele. mis. ad mar-
the. // Testamentorum plures sunt species ut dicitur insti. e. in prin.
// hodie vero dicendum est quod aliud est testamentum militare
aliud privatum / aliud sollempne / et dicitur ut non j. e. quod aliter
consistitur / Militare testamentum est illud quod miles facit /
miles dicitur iurare se non evitaturum mortem propter sa-
lutem rei publice / Dicitur autem miles a multitudine vel
a mille quia de mille magis strenuus et precipuus in
militem eligebatur ff. de re. mili. l. i. quod miles / et talis
habet privilegium quia si in expeditione est in conflictu belli
vel vite periculo constitutus licet ei testari quod potest et
vult. C. de mili. test. quamvis / et sufficit nuda voluntas
ff. de re. mil. l. i. Si vero in expeditione sit non in
conflictu sed in tentorio vel alibi duos testes saltem
adhibere debet ut testentur coram eis quem velit heredem

Militare t.

z cui legatum relinquere nec tunc sufficeret si sermonibus sim-
plicibus diceret te heredem facio quia sic vera iudicia sub-
vertentur ff. de te. mili. divus inst. de te. mili. § plane
z § sed prius. Si non sunt in expeditione sed domi vel
alibi iure com. testari debent C. de te. mi. l. ple. et
inst. e. § Illud aut. tam si cecus vel mutus fuit sicut
in expeditione hic prius hic. ff. de te. mili. l. iiij z durat
hic prius postquam reversi sunt ab expeditione inst. de mili-
te. § hactenus. Quot testes requiruntur in testando
z quid regulariter vij ut p3 in hijs que no. j. e. § qualiter
testatur C. de bo. poss. se. t. l. ij. Sed quid ad nos de bonorum
possessione ad hodie de iure com. qualiter admittatur ad successionem
inst. de success. que ab intest. de fe. § admonendi z §
fi. dic se. ho. quia in tribus casibus pertinet ad nos. Primo
cum quis capite minutus fecit testamentum z postea decessit.
factus tamen civis romanus z sue potestatis inst. quibus modis
test. infir. § non tamen. Secundus cum quis sub conditione
constitutus est. Nam licet conditio defecerit pretor promittit
bonorum possessionem se. tabulas ff. de bonorum poss. se. ta. l.
ij. § 1. Tertius cum postumus nascitur vivo testatore
z sic decessit quamvis ruptum videatur z heres de iure civili
bonorum possessionem non possit petere pretor tamen concedit ff. de
iniusto rup. l. filio. de alijs dic ut j. § qualiter testatur.
Cuius potest facere testamentum. Responsio. is qui donationem facere potest.
quod dic ut C. de don. § donare aut maior. primo. an.
nisi sit in potestate alterius potest facere testamentum non aut filiusfamilias.
nec servus nec surdus qui nullo modo audit nec mutus. Nam
si habet duo vitia concurrat naturaliter testari non potest. Secus
si licatus sit z ex accidenti contingit ut si surdus
tamen sit vel mutus nec prodigus cui a iudice sit administratio
interdicta C. qui test. fa. pos. per totum. Item nec usurarius

Testari nequeunt impubes et religiosus
Filius in patre morte dampnatus et obses
Proditor ac stultus dubius servus furiosus
Cecus dampnatus cum muto surdus et ille
Nec meretrix leste sic cecus et ipse.

quod dicit ut. j. de vsu. c. iste non potest. Item nunquid excommunicatus pos-
sit. quia hereticus non potest. C. de heretic. aut. gazaros. Sed
secundum hostiensem. Et distingue. Aut est spes quod reuertatur et tunc
potest testari. j. de heretic. excommunicamus et credentes. aut non
est spes et tunc non potest. ar. ff. de edil. edic. Si fugitiuus.
Item nunquid hii qui proprijs renunciauerunt possint facere testamentum. j. e.
quod ingredientibus et proposito q. ult. quia ingredientibus. C. de
sacrosanctis et aut. ingressi. Sed si filios habens ingrediatur
monasterium nullo condito testamento permittitur ei postea bona
diuidere in aut. de sanctis. epi. c. Si qua mulier. et proposito
q. iiij. Si quis vir. Idem dicit host. Si filios non
habeat quicunque ante professionem infra annum tamen adhuc
ad seculum reuerti possit. j. de regu. Statuimus. et c. hii qui
li. vj. nisi fecerit professionem tacite uel expresse infra
annum. j. de regular. constitutionem. quod in alijs li. vj. et de voto
quod votum e. li. Quid de heremitis ~~…~~ et solitarijs qui
proprijs non renunciauerunt nec se alicui religioni approbate tra-
diderunt vitam mutando. dic quod possunt facere testamentum. proposito
q. iij. c. contra paulus. quia si contraherent et matrimonium
tenet. j. de voto. quod votum li. vj. Et similiter qui non prohibetur
testari potest. ar. ff. de hijs qui sunt sui uel al. iu. l. j.
et ff. de pene. mutus. Item aut filiusfamilias facere testamentum
de peculio castrensi uel quasi. C. e. l. ult. et de in off.
test. l. ult. dic ut s. t. pro. q. qua. re. v. aliud de
et C. de aduo. diu. iu. l. foro. De bonis autem clericorum
mobilibus utrum possint facere testamentum qui habent beneficium
ecclesiasticum. distingue. aut habet bona obuenientia ex patri-
monio uel artificio uel aliunde quam ab ecclesia. et tunc
potest disponere secundum voluntatem suam et facere testamentum. Aut
illa bona veniunt ratione ecclesie et tunc iure testamenti non
potest donare sed tamen est de consuetudine approbata pau-
peribus et religiosis locis et illis qui ei seruierunt

Non ab ecclesia.

Ab ecclesia

sive sint consanguinei sive alii aliqua possunt donare . j. e. cum ma-
nos / ⁊ c. Relatum q. licet / ⁊ q. certum / ⁊ q. c. Requisisti / alias
de ecclesie dimittendo j. e. tit. in officiis ⁊ c. Relatum insi-
/ ⁊ debent bona inst. ut permittunt dederint successoribus re-
servari nisi possunt ubi consuetudo approbata dedit episcopo vel
alii quod possit recipere . ut de off. ord. pastoralis li. vi. ⁊ j.
de v. sig. cum de benignitate / tamen de consuetudine s. pe
in regno francie clerici possunt facere testamentum ⁊ legare res
ecclesie mobiles ⁊ res quas sub umbra ecclesie acquisierunt
quibuscumque voluerint / de immobilibus dic ut s. e. ti. pro q.
quod debeat / Item pater pro filio impuberi facere testamentum dum
tamen faciat sibi inst. de pupill. substi. q. Item ⁊ ar. j. de sepl.
in med. / Quid vero conficiat testamentum . distinguitur . utrum velit
facere privatum seu nuncupativum testamentum . i. sine sollempnitate — · Privatum
scripture vel sine scriptis sufficiunt vii testes . Inst.
e. q. ult. ⁊ C. e. hoc consultissima q. per nuncupacionem quidem
presentes fuerint ⁊ rogati ff. e. heredes q. plt. in aut. de
test. q. ⁊ h. Oportet necesse est quod uno contextu fiat . i.
nullo actu extraneo intermedio / tamen non nocet si testa-
tor vel testis naturalis pondere deposicionis intervenientem
expetierit / vel brevis languor vel donatio medicine quod
nichilominus uno contextu intelligitur esse factum C. e. tit. an-
quitas ⁊ ff. e. heredes q. si vero velit sollempniter testari — · Solempniter
et tunc necesse est ut in scriptis redigatur ⁊ quod nomen
heredis ⁊ dignitates scribantur per testatorem vel per alium
vite sua C. e. l. in bonis / et requiruntur tria . s. quod testes
uno contextu inveniantur masculi . puberes . ⁊ liberi .
/ et in eorum presentia fiat quod testator et testes subscribant
vel alius pro eis quod vii sint vel ⁊ vii signacula
apponantur inst. e. q. Sed cum paulatim et tabellio
in numero testium computatur ff. e. domini / et ecepollet

duobus testibus. ff. de pb. qui contra. Dicit intellige C. e.
hac consultissima / Sed si testator scdm ho. nolit quod
testes voluntatem suam sciant per cartam testi clausam
testibus representare et dicere hoc est testm meum rogo ut
subscribatis et si ipse vel alius pro eo cum ipsis subscri-
bentibus subscripserit valebit C. e. hac consultissima
/ et si propria manu totum scripserit non requiritur alia subscriptio
C. e. cum antiquitas § fi. / Hec sollempnitas fallit
quia testm militis in bello factum valet licet nullus testis
interveniat dummodo de voluntate sua appareat perscriptura
in clipeo vel alibi C. de mili. te. militibus dic ut. ff.
§ testorum / Item unus sufficit si coram imperatore vel
epo fiat C. e. omnium / Item quandoque tres vel quatuor
vel pauciores secundum diversas consuetudines et leges
municipales vel prelatum principem C. e. si non speciali. ut
in testo laycorum vel rusticorum C. e. l. ult. / Item fallit
in ecclia quia si relinquatur eccle vel piis locis duo
testes vel tres sufficiunt. extra. e. cum ees et c. relatum.
Sed contra quia in ecclia et imperatore ius commune
attende C. de sacros. ec. generali et qui te sa. pg. Si
quis imperatorem / / In hac materia sic distingue
cum queritur utrum voluntas testatoris minus sollempnis sit
adimplenda vel tenenda / refert utrum agatur in foro
ecclesiastico et inter personas ecclesiasticas et tunc duo testes
vel tres sufficiunt. extra. e. cum esses et septuagesima exigitur
C. de sacros. et generali. insi. Aut in foro seculari et
inter seculares / et tunc iudex secularis secundum legem suam
iudicabit illos / ar. in aut. quomodo oportet epos in prin. coll.
i. Aut in foro ecclesiastico et inter personas seculares et
tunc seculares sint de temporali iurisdictione ecclie sicut canones
iudicabunt. ff. de fo. compet. quod clericis et ar. C. de ele.

La testamentaria plures ad candem certam
i c Sz h. de t r
Tam urbis t r Nos
quod Ity qua
mjer 3 ub 2 testes
i c ? esse

tu etiam quod intelligas etiam si laici scribent se prorogando
iudicium eorum sicut dicit. de fo. compet. c. prorogatio licet
tunc prius dicit est at si ordinarie cognosceret. de of.
dele. c. 2 . 2 ff de iudic. l. 1 . 2 ij. nisi dictum esset a
partibus quod secundum leges volebant iudicari ar. de eo
qui mit. in poss. c. plt. 2 ult. Si vero agatur inter clericum
2 laicum reum in foro civili qui forum rei sequitur actor
de foro compe. cum sit generale iudicabunt secundum leges. excepte
relicta ecclesie 2 ad pias causas in quibus in utroque foro
duo testes sufficiunt. i. c. cum esses. 2 c. relatum. 2 in
hoc casu canones possunt corrigere leges in aut. quod.
oz. c. de re. 1 coll. 1 . 2 . i. de fil. n. ex fi. Vel dic sic ho. quod
in omni casu sufficiunt duo testes etiam secundum leges non
suspecti et omni exceptione maiores. iij. q. iiij. presul.
2 c. nullam. 2 quod dicit. quod plures aliquando hoc intellige quando sunt
suspecti. Non autem vero decedit intestatus qui testi.
sui factor in alterius dispositione committit. i. c. cum esset
inudi. fit testis 2 sufficit ad locutionem alterius ut quis
clamat testibus presentibus. 2 dicitur decedere testatus. et
tale dicitur testamentum nuncupativum C. qui te. fa. pos. hec
consultissima. cum si vellet facere testamentum sollempne. cum
heredis institutio tunc in voluntate heredis debet ponere
non alterius alias non valet ff de here. insti. Illa institutio
In codicill. sufficiunt v. testes nec requiritur heredis insti-
tutio nec substitutio C. de codicill. l. ult. cum illud quod
supius dictum est. h. tamen in ecclesia observatur. Et sit codicilli
vel c. de testibus quod duo vel v. vel in codicill. Confirmatur
testamentum per mortem testatoris nisi ad sit dotem. i. de tele. ins.
cum marthe. quod testamentum ego ante mortem cuiusque muci pere. etiam
si pacto convenit ne mutetur C. de pact. pactum. quod etiam
si fuit per prope confirmatum. C. e. omnium. quia nemo habet.

Capitis diminucio

Maxima.

Maior.

Minima.

legem sibi dicere potest ut a priori testamento sibi recedere non liceat
ff. de le. iii. l. si quis in prin. Voluntas enim testatoris usque ad
mortem ambulatoria est ff. de adim. le. l. iiii. ¶ Infirmatur
autem si non est linie factum tamen infirmari non potest quod factum
non est C. e. l. viii. et l. Ex imperfecto Sed si linie factum
sit durat semper nisi infirmetur inst. quibus modis test. infir.
in prin. ¶ Infirmatur autem vel irritatur maxima vel media
capitis diminucione set et minima ut si testator post testm
arrogetur si tamen testator fiat civis Romanus postea sui
iuris et aliquibus testibus propria voluntate confirmaverit
valet testm inst. quibus mo. testa. infir. § alio et §
non tamen ¶ Nota inter maximam mediam et minimam capitis
diminucionem Est autem maxima capitis diminucio cum
aliquis simul et libertatem et civitatem amittit sicut quia
efficitur servus pene propter delictum suum vel quia propter ingra-
titudinem redigitur in servitutem ¶ Maior vero sive media
est cum civitas amittitur set libertas retinetur ut quia aqua
et igne uti ei interdictum est vel in insulam deportatus
est ¶ Minima est cum civitas vel libertas retinetur
set status hominis mutatur ut in hiis qui cum sui iuris
essent facti sunt alterius iuris inst. de cap. diminucione § maxima
et § maior et § minima ¶ Item infirmatur agnacione
postumi C. de postu. l. i. ¶ Item si testator adoptavit
illum qui ab intestato veniret C. de adopt. cum adoptivus
vel arrogavit emancipatum inst. quibus mo. te. infir. § i.
¶ Item posteriori testamento revocatur primum inst. quibus mo.
test. infir. § Sed si quis ¶ Item si filius in patris
potestate constitutus ~~pent~~ preteritur ff. de iniusto rup.
test. l. i. et tunc nullum est ipso iure vel potest impugnari
per querelam inofficiosi testi. ff. de inof. test. l. iiii. Sed
quia talis sollempnitas de iure canonico de quo vertimur

in ptibus gallicanis nec etiam de consuetudine que est
optima legum interpres. S. de consue. ~~primo~~ tamen dilucus. primo
filius liuimus sine testo succedit. j. qui fil. sint leg.
tam que lator p venabilem 2 c. ex tenore ubi plene
de hoc. 2 ideo illam materiam hic obmitto preter illa
¶ que superius dixi. ¶ Effectus aut testandi vel ultime
voluntatis est ut s. eam prudicetur et ei omnia sect.
j. e. Nos quidem 2 prim. q. n. ultima. Si iusta sit
ut no. S. e. q. 1 / nec est testm insi in eo heres instituat.
ff. de iniu. to. l. fi. / Institui pt liber seruus miles
clericus 2 ecclesia 2 pauperes in generali et plures alii
de hic inst. de hered. qua. 2 diffe. q. testa. C. qui test. fa.
pos. contra heredes 2 C. de ep. 2 cle. l. Ideo q. 2 l.
nulli. / De institutionibz 2 substitutionibz 2 de glibz
quarta dic ut j. e. Raymundus 2 c. Raynaldus in glo. 2
¶ t. Si ~~pr̄ssfalem~~ familia li. vi. ¶ Tenetur heres voluntate
defuncti adimplere prim. q. n. ultima. Nunc fit filius
sive extraneus / heres tenetur ad omnia debita defuncti
persoluenda. Siue sint ex contractu vel quasi sive ex male-
ficio vel quasi. S. de pign. ex leib. 2 de solut. c. 1. 2.
de sept. c. ult. / Et si non sufficit hereditas ad debita
persoluenda distinguit. Aut fecit inventarium 2 tunc
non tenetur ultra vires hereditatis. aut ~~tenet~~ non fecit
2 tunc tenetur. C. de iure delib. Scinus 2 j. e. Raynaldus
s. plr. insi. In iudicio tamen etiam non tenetur secundum host.
ultra quam adipisci pervenit de hereditate dic ut j. de usu.
q. tenetur. / Sed tamen dz primo solue heres an debitoribz Nota
vel dampna passis vel legatariis dic s. eo. / quod primo
debitoribz satisfaciendum est. Secundo dampna passis in
foro contentioso et hoc in solidum sine aliqua detrac-
tione / Tertio legatariis et aliis qui lucratiua

causam pstamit detracta faltidia si nate fuit delegate
quia in illa ʒnuari no potuit ut dicit glo . i . e . Raynaldus
// Sed primis creditoribz primo satisfieri dz Secundo scdis
z sic p ordine / et hoc si simul veniat creditores et
legatarii quia si separatim liberatur heres soluendo
auilz venienti du tn sit sine dolo . qz . s . facti no est
consius ut aliquid de hereditate subtraxit in quo
casu in duplu tenet restituere id quod celauit als
de pprio no tenet satisfacere pro . venientibz licet in iure
potiores essent qui tn z adusus creditores posteriores
ud legatarios quibz satisfactu est habeat acciom
z eciam contra heredem si penes eu aliquid de hereditate
remansit deductis expensis necis ut pbant . C . de iure
deli . Item C . depo . l . fi . z de codicill . l . fi . ꝗ . plr .
ff . ad trebell . l . i . ꝗ . fi . z ff . de his que infram . cred .
q aut . ꝗ . Sciendu / Sed nuquid heredes tenent . .9.
quilz in solidu creditoribz dicit ho . q no . C . de hered .
act . l . i . z . ii . / / fallit in quinqz casibus / Primo si
aliquid indiuiduu est in obligatione ff . de v . ob . sin
exsecutionibus / Scdo si res que restitui debet ab
vno in solidu possideat . C . de hedi ac . l . ii . z ff .
comod . Si ut ꝗ . heres eciam istis tenet heres in solidu
/ Tercio si alimenta legata sint ab vno in solidu
ud a pluribus p ptibus pnt peti . ff . de ali . lega . l .
iii . / Quarto si testator ab vno herede legauerit
creditori hereditario animo compensandi . ff . de le . ii .
cu ab vno . / Quinto in expensis funis . ff . de rel .
z sup . fun . quod . z l . ult . / Aliud si heredes ud .10.
executores testi soluere ud emendare differunt
denarios testatoris in pprys negotys expenderes
dic q p locorum epos ad satisfaciendu z volumtate

defuncti adimplendam monitione premissa sunt cogendi
etiam si prohibuit testator ut j. e. tua nos. et c. plt.
Et si testator rem alienam legavit numquid tenetur ·qo·
heres eam prestare distingue utrum testator ignorabat
rem esse alienam et tunc non tenetur heres nisi is forte
cui relinquebatur esset persona coniuncta puta uxor
vel alia cui erat de suo tantum relicturus quia tunc
tenet legatum C. de leg. ad alienam vel nisi res
aliena esset heredis quia tunc tenetur heres ff. de l.
ii. unum ex familia § Si rem tuam. Sed si ·qo·
quo sit inter heredem et legatarium de scientia testatoris
probare debet legatarius testatorem hoc scivisse inst.
de leg. § ex autem. Sed quid si tuus res est non vult ·qo·
eam vendere vel vult sed pro magno precio tunc tenetur
heres prestare officio iudicis impetrata estimacionem ff. de l.
iii. non dubium § fi. et l. fidei. § vel nisi sit res cuius
commercium non habetur sexto si res ecclesiastica legetur
nullum est legatum C. de re ec. non al. c. ii. et j. e.
dilectus. Cum heredes cogere heredem vel executores testa- ·qo·
menti ad voluntatem defuncti adimplendam videlicet
episcopus in primis causis et infra annum a tempore monitionis
mandatum quo elapso preveniat episcopus exequatur et omnibus
fructus heredibus interdicet j. e. Si heredes tua nos
et c. Si Iohannes etiam si testator interdixit ne episcopus
intromittat se l. e. tua et in aut. de ec. titu. § Si in
aut. coll. ix. et creditoribus faciet satisfieri sicut te-
stator precepit j. e. Iohannes. Item possunt facere unus
executorum vel duo alio mortuo vel in remotis agente
vel id exequi nolente ne forte voluntatem testatoris impediri

ptingat nisi testator aliud expresserit / ¶ Religiosus
vero executor esse non potest nisi de licentia sui superioris
petita et obtenta / i. e. Religiosus li. vi. ¶ Quid
si testator abbatem vel aliud in dignitate positum
sine expressione proprii nominis postea iste abbas de-
cessit et alius substituitur nunquid iste substitutus
possit esse executor / vide quod dicit G. de of. dele. quoniam
abbas ¶ Sed tamen videtur quod iste testator elegit
industriam abbatis / quia longa dicta est inter artifices
ff. de sol. Inter artifices ¶ Innocentius distinguit / aut iste
abbas vel prelatus erat affinis vel consanguineus
defuncti et tunc substitutus non potest esse executor / aut
non erat consanguineus et tunc potest esse executor. ar. i.
e. Requisisti v. i. ¶ Et nota quod si relinquatur aliquid
in testamento ecclesie beate marie et sunt ibi diverse ecclesie
eiusdem nominis et dubitatur de qua intellexit debetur
pauperiori / in aut. de ec. tytu. § Si quis in nomine
¶ Sed si non appareat pauperior episcopus cui voluit poterit
assignare ff. de leg. i. l. sup. fu. l. ult. ¶ Clericus de
bonis ecclesie testari non potest i. e. c. i. et ii et c. ad
in officiis et duobus seqq. / et si intestatus decedit
sine heredibus quantum ad bona que habet intuitu
ecclesie que venire possunt ab intestato ecclesia cui ser-
vierat ut omnia habere i. t. pe. c. i. ¶ Qualiter bona
debeat dividi si fuerint pluribus ecclesiis et inter
episcopum et ecclesiam et capellas relicta in testamento
episcopo et ecclesie simul vel separatim vide quod dicit i. e.
Relatum infra et c. Requisisti ¶ Sed utrum episcopus
vel sacerdos possit habere quod sibi relictum est a testa-
tore et de aliis nichilominus relictis canonicam petere
portionem / distinguit quia aut legavit sub conditione

ut ea sola esset contentus et ipse acceptavit tunc
non poterit pete quia vr. acceptando aliis renunciasse
ff. de in of. test. Si pe s ult. Aut absolute et tunc
legatum et porcionem sibi potest vendicare j. e. Requisisti
hec vera sunt nisi in fraudem modicum quid reliquit
ut porcione debita fraudaretur. hec probant j. e.
officij. tu detelicte ad perpetuam tutelam diminuo et vij
pp. ~~pp~~. non pt exigere quartam / nisi in fraude
esset factum j. e. c. ult. / quia s dolus et fraus non d3
alicui patrocinari j. e. officij. ¶ Nota q si quis aliquem
testari prohibuit ab eius hereditate repellitur. C. Si
quis aliquem test. prohi. l. i et ii / infine cuiuslibet testamenti
h cla. ponatur et per quecumque verba factum fuit roboratur
dum tamen expresse non fiat contra iura ff. de le. i
nemo pt. si non valet iure testamenti valeat saltem iure
cuiuslibet ultime voluntatis. C. de codicill. l. ult. De

Dictum est de succedentibus successoribus abintestato
ex testamento / Sed quia multociens homines
intestati decedunt videndum est de succedentibus abintestato
et primo quot modis dicatur quis intestatus / Qualiter
morienti clerico eccia succedit / et in quibus rebus / et qualiter
deferatur hereditas iure cognationis vel agnationis
¶ Quatuor modis dicitur quis intestatus / si nullum
omnino fecit testamentum / vel fecit sed non iure / vel iure fecit
sed postea ruptum est / vel non est ruptum sed heres noluit
hereditatem adire / in aut. de success. abint. impri. coll.
ix. ¶ Sed qualiter eccia morienti clerico succedit / Ro.
Si non supersunt agnati vel cognati / Nam hii potiores
fuit.

essent in succone xvi. q. ult. c. ultimo et q. iii. quicumque
et j. e. t. i. / Item vero clerici ecclesie proferet. C. de eps.
et cl. Si quis presbr / et hoc verum est qui bona ecclesie
et clericorum apparent divisa xii. q. i. sic manifeste
Si aut sint permixta distinguitur ut ff. de pecul.
cler. c. quid debeat v. Si vero tamen si dubitet quid
et quantum habeat / certum tamen erat quod aliquid ex ecclesie
acquisivit dz totum peculium dividi in quatuor
partes quarum unam ecclesia habet / alteram ecclesia cui
serviebat / tertiam pauperes / quartam parentes si ydonei
sint j. e. t. non puta hereticum xxiiii. q. ii. Mane
j. de heret. Si quis eps dicit ut j. de heretic. c. priat.
Sed quid si inter ecciam et cognatos vertitur quod
sub super bonis Ro. proferuntur ecclesia si ipsam possideat
ff. de pecul. cl. c. i. ii. et iii. et xii. q. iii. quicumque
Sed si cognati possideat inter hic ecclesiam probare
intencionem suam xii. q. v. nulli et j. e. c. fin. In
quibus rebus Ro. in perfectiones indistincte cum de
hiis testari non possit quod dicit ut not. ff. t. pro
c. de bonis et ff. de pecul. cl. c. quia debeat v. qi
castrensi. Si non fecit testamentum vel fecit sed
non valet quia furiosus erat / ecclesia cui serviebat
deficientibus cognatis et agnatis succedet et ecclesia nomine
ecclesie agere potest j. e. c. ult. Nota tamen quod qui aliud
testari prohibitur ab eius hereditate repellitur
C. Si quis aliquem test. pro l. m. / Hereditas
defertur iure agnacionis vel cognacionis / Primo
succedunt descendentes / Secundo ascendentes vnacum

fratribus / ceteris collaterales proximiores in aut. de hered.
qui ab int. § de fratribus / hiis deficientibus uxor succedit
C. unde vir et uxor l. i. / postremo fiscus C. de
bonis vacan. l. x. li. xi. / nisi de pacto vel consue-
tudine terre aliud obtineatur ¶ Sed numquid bona qo
epi debent devolvi ad collegium maioris ecclesie
moriente epo. dic quod non ymo reservari debent successori
xii q. ii. hec huius declarat et c. illud et C. de off. ecc.
preti li. vi. / ¶ Sed numquid est idem in bonis archi- qo
diaconi. distingue aut sunt distincta et divisa
a rebus canonicorum tunc debent successori reservari
ar. c. de rep. eccl. Aut sunt communia omnia bona
archidiaconi et canonicorum tunc ad capitulum devolvuntur
ar. xii q. ii. quia cognovimus et i. de dec. cum in tua
et viii di. que contra mores. De sepulturis Rubrica

Visum est de morientium successione. Sed quia mo-
rientes noviter sepeliuntur. Ideo subiungitur hic
de sepulturis / Et primo videndum est quid sit ius fu-
nerandi / et quid sepultura / et quid ius sepulture
quibus interdicatur ecclesiastica sepultura / et apud
quam etiam quis debeat sepeliri / et quid de ca-
nonica portione ¶ Ius funerandi est potestas sepeliendi
in cymiterio proveniens ex assignatione pontificis. xvi
q. i. c. i. Tenetur enim epus maioribus ecclesiis assignare
cimiterium xl. pedum per circuitum / Capellis vero minoribus
ecclesiis xxx. ut xvi q. iiii. Sicut antiquitus
Et qui locus consecratur ex illud cimiterium assi-
gnari de c. di. i. Nemo. Similiter ius sepeliendi competit
capellis vel ecclesiis quibus a iure vel privilegio est

concessum ut ecclesie sive capellis predicatorum et minorum
p. de excess. prela. nimis iniqua ¶ Tribus vero sunt private
quibus non competit ius funerandi quia carent cymiteriis
ut sunt capelle in castris vel in civitatibus vel secrete
loca constitute et alia oratoria quibus ab episcopis cymi-
terium minime assignatur xvi q. iiii consuetudinis ¶ Ius sepeliendi
est ius mortuos inferendi in aliquem certum locum ff. de mor.
infer. l. i et ii et quasi per totum ¶ Sepultura dicitur locus
sive terra in qua fit sepultura si in tali terra nunquam
fuit aliquis sepultus nec aliter est locus sacer ut
cymiterium licite vendi potest et pro ea precium recipi quia
non est religiosa vel sacra. sed privatus dicitur talis locus
ff. de rel. et sump. fu. l. ii § privatum et xii q. ii Omnium
Si enim in tali terra aliquis sepultus fuit et de voluntate
eius cuius erat locus sacratus est C. de relig. l. ii
et ff. e. l. ii § Sed et si aliquis contra vendi non potest nec
obligari ut volunt infra posita et i q. i dicitur et i c. c.
plt. ¶ Idem de terra cymiterii que religiosa et sacra dicitur
licet in ea nullus sit sepultus xvi q. iiii consuetudinis et
c. Sicut antiquitus et talis terra vendi non potest. xvii
q. ii consulta est et c. perspiciendum ¶ Item de sepultura
officium sepulture quod similiter vendi non potest si clerici ad hoc
teneantur vel habeant beneficium ab ipsa ecclesia ymo symoniam
committent i de sy. non satis et c. cum in ecclesia et xvii
q. ii in ecclesiastico et c. consulta est Si vero non teneantur
ad hoc ratione beneficii possunt tamen accipere ~~beneficium~~ precium
quia de suo hoc facere non tenentur xii q. ii caritatem
et c. de prescr. cum ex officii et adde quod dicitur i de sy.

Licet legatur tempore sepulture. et vi. q. v. Presbiteri custodiam prestant... [illegible] xiii q. ii. [illegible] postero... [illegible] et valeat... Magistri... [illegible] que dicit funera sine... [illegible] Item [illegible] ... vi. valeat [illegible] a vivis [illegible] ... faciet [illegible] ... partem voluit

q. Si vel sacerdos et quod certi habent / Item si hosti tumba
marmorea vel lapidea sit sepultura et sic vendi potest si
in ea nullus fuit sepultus. Secus autem si aliquis in
ea fuit sepultus quia tunc est locus religiosus xvii
q. ii. questa est et c. postquam et ff. de relig. l. ii. /
Prohibentur autem in viii casibus aliqui in cimiterio sepeliri — Casus in quibus prohibetur sepultura
Primus est fures et latrones. j. de furt. fures dic 1
ut ibi quod pena vel pena canonica / Secundus in hiis 2
qui moriuntur in torneamentis. j. de torn. c. 1. dic ut
ibi quod ult. pena vero / Tertius de raptoribus 3
j. de rapt. Super eo dic similiter ut ibi quod Item nota
Quartus in hiis qui seipsos occidunt gladio vel 4
precipitando vel suspendendo ex desperatione vel indignatione
vel pro suis sceleribus inficiantur xxiii q. v. placuit
Secus vero si ex casu vel simili modo vel furia se
precipitaret et occideret j. e. ex parte / Quintus in hiis 5
qui pueros instituunt in testamento tutores filiis suis hoc quod xviii
di. neque aput / Sextus in quolibet quem constat 6
in peccato mortali decessisse xiii q. ii. non estimemus
et c. pabeuntibus Ideo qui decedunt in excommunicatione positi
non debent in cimiterio sepeliri / ymo si sepulti fuerint
et eorum corpora possunt ab aliorum corporibus discerni
debent exhumari et iactari procul ab ecclesiastica sepultura
Si autem discerni non possunt tunc melius est ut remaneat
quam ossa fidelium extumulentur. j. e. Sacris hoc de viii
nisi appareant signa penitentie tunc possunt post mortem
absolui et in cimiteriis sepeliri. j. de sen. ex. a nob.
ii. dic ut j. quod non ex in articulo / Septimus in hiis 7
qui post mortem convincuntur de heresi xxiii q. ii.
Sane profecto / Octavus in hereticis qui in vita 8

Item sepultura prohibetur tempore [illegible] de penitentia [illegible] et plantare [illegible]
Item [illegible] vi [illegible] in quibus negatur sepultura — de parte c. i; de relig. do. c. v. et primo; de ypo. [illegible] c. v.; de heret. c. ii.; de usuris quia plerique; de privilegiis [illegible]; de bap. et [illegible]; in [illegible] de penis [illegible]

de heresi convictus. Item in receptatoribus defensoribus
scienter et fautoribus hereticorum j. de heret. quicumque li. vj.
9 Nonus in reis lese maiestatis temporalis ff. de cada-
[illegible] patriarch. pu. l. i. Decimus in paganis et iudeis de con. di. i. ecclesiam
10 et c. sequenti in ventre et matris christiane post non christianus
inhumari quod dicit ut j. de conse. ec. vel al. c. quid si mulier.
11 pregnans. Undecimus in religiosis qui proprietarii et
impenitentes vel peccunia moriuntur j. de sta. mo-
12 nachi c. qui vero. et c. vel adulescentiam c. i. Duodecimus
usurarii manifesti j. de usu. quia frustra dicit ut
13 ibi c. pena et c. de quibus. Tredecimus qui decimas
quas inter possidet nec restituunt ecclesie ad quam spe-
ctant priuatur ecclesiastica sepultura j. de dec. prohibemus
14 Decimus quartus si aliquis sit interdictus ingressus
ecclesie si postea celebrat vel agat in officio ut prius
nisi peniteat j. de sen. ex. is cui li. vj. Decimus
15 quintus qui publice dixerit blasfemiam de deo vel aliquo
sanctorum et specialiter de beata virgine et non volt agere penitentiam
a iure statutam j. de maledic. c. ij dicit ut ibi v. hodie.
16 Decimus sextus in non confitentibus vel non communicantibus
adminus semel in anno j. de pe. et re. omnis. Alii autem
omnes debent in cimiterio sepeliri ar. j. e. tractatus et
prima q. i. c. i. etiam si omnia mala commisisset dummodo vel
per sacerdotem etiam simplicem fuit absolutus j. e. c. ult.
vel si signa penitentie apparuerit licet non fuit absolutus
ut dictum est s. e. § septimus. In ecclesia vel
in ecclesia in quo sepulti sunt sui maiores vel
in ecclesia parochiali dz quilibet sepeliri ~~vel alibi~~
nisi alibi elegerit sepulturam, etiam in loco mo
religioso j. e. c. i. et c. In nostra et c. vel quis c.
Si quis dutiq. li. vj. et post quod liber eligere

sepulturam / fallit in tribus casibus. Primo in minore
xiiij annis. qui dz sepeliri cum suis maioribz uel in
ecclia parochiali nisi consuetudo sit / q pr possit ei
elige sepulturam / maior vero xiiij an pt sibi
absq pris assensu elige / licet nichil dare possit
nisi habeat peculiu castrense uel quasi. j e licet
pa. li. vj. / Secundus in religiosis qui cum velle vel
nolle no habeat / no pnt sibi elige sepulturam
s sunt apud sua monasteria tumulandi / nisi apprs
monastijs sint forsitan adeo remoti q ad ea tum
moriuntur no pnt comode deportari j e religiosi li.
vj. / Tercius in furioso qui no ht arbitriu di
scretois ar. C. t. pp. c. ult. / Secundo queritur ubi quis — q'o.
debeat sepeliri in loco minori uel maiori uel equali a
quo elegit sepulturam / obmissis opinionibz doctorum
et glose q hodie sunt correcte p decre. j e cum quis
q ult. li. vj. no dicit intra cum pmptu sit iuribz iura
concordare ut correctio valeat euitari. C. de ele. cum
expediat li. vj. Ideo distinguitur / utrum ipso loco quem
deliquit reddat sive detur canonica porcio de hijs
q reliquit p anima sua seu que occone premiunt se
pulture / et tunc refert utrum fuit illectus uel ex
temeritate et contemptu transierit / et sic no valet ar.
xx. q. iiij. Constituit et j. de qu. quing. dudu / uel
hic pserpsim fecit bona fide / et tunc no valet electio
/ uel no reddatur canonica porcio et tunc no valet
/ Nam sub certa forma hic conceditur scilicet canonica porcio
relinquatur. j e c. j. q. j / et statim ut ibi sequitur
sub anathemate phibetur ne aliud agatur. j e c. j. q. fi.
/ ergo si forma hec no servatur electio no valebit
Dicit intelligo omnia intra que videntur dicere q no possit

eligere in loco minus religioso. i. e. c. i. et c. fraternitate et
xiii. q. ii. ubicumque et i. e. liberum. Mulier vero potest eligere
sepulturam quia per mortem solvitur a lege viri. i. e. de
uxore. Sed si non eligit cum viro suo est sepelienda
xiii. q. ii. unaqueque. Si vero plures habuit et sepulturam
non elegit cum viro ultimo cum domicilium et honorem
retinet sepelienda. i. e. Si quis cum mulier li. vi. Si
vero aliquis habens domicilium in civitate vel castro et
ad villam rurale se transferat causa recreacionis vel alia
de causa et ibi decedat sepulturam non electam non in ecclesia
ville sed in parochiali vel in sepulturam maiorum suorum
debebit sepeliri dummodo sine periculo valeat deportari
i. e. Si quis in pri. li. vi. Item si presbyter sacerdos vel
alius ipsum qui alibi elegit sepeliri violenter rapuit
vel totus conventus vel maior pars. Hostiensis dicit quod ius quod
in mortuario habet amittit et ossa restituere. i. e. cum
liberum. et ar. C. viii. in. Si quis in terra. et etiam univer-
sa que receperunt gratia sepulture. i. e. In nostra. Missi ami-
cabiliter componat de bonis. i. e. Accepta. Hodie tenetur
quilibet qui in ecclesiam vel cimiterio presumpsit sepelire ad
restitucionem corporum sepultorum si petatur quam etiam omnium
que racione sepulture pervenerit quolibet ad eundem infra
x. dies integraliter faciendam quam nisi fecerit ecclesia
et cimiterium sunt interdicta donec ab ecclesia restitucionem plenariam
omnium predictorum. i. e. Animarum. quod Si vero li. vi. Prohibetur
universis religiosis et secularibus cuiuscumque status
existant in virtute sancte obediencie et sub interminatione
maledictionis eterne ne hos adnovendum iuracionem vel fide
interposita seu alias permittendum inducant ut apud
eorum ecclesias sepulturam eligant vel iam electam ulterius
non immutent. Et si secus egerint nullum erit penitus

firmitate / et tunc non aput ecclesiam sed in ecclesia in qua
de iure sepeliri ~~sepe~~ debent sepeliuntur si sepulturam
non electam decessisset ut habetur j. e. animarum in prin. li.
vj. // ¶ Sed pone quod infirmus petit consilium a religioso · q̃o ·
uel alio de sepultura eligenda in quo quid potest sibi dicere
vos habetis ibi plura suffragia uel alia verba consimilia
apta credo quod sit ac. j. e. fraternitate. et j. de rag. iur.
nullus li. vj. // ¶ Sed non quod appellatio non facta valet ne
corpora sepeliantur e. de sepul. viol. aut. Item qui et
in aut. ut cum de app. cog. § pen. et in aut. ut cone.
defunc. cura prin. coll. vj. ¶ Sed hiis admittitur ne ius
debitum eorum sepulturam amittat. j. e. ecclesie //
Nullus autem infra ecclesiam sepeliatur / nisi episcopi abbates
aut digni presbyteri uel fideles laici. xiij. q. ij. nullus.
¶ Canonica porcio secundum diuersas consuetudines debetur
aliquando medietas. j. e. c. ij. aliquando tercia pars. j. e. c. 1. aliquando
quarta. j. e. cum sup. / et ideo secundum racionabilem consuetudinem
regionis canonica porcio media uel tercia uel quarta
soluatur. j. e. certificari. ¶ Quid si de consuetudine · q̃o ·
dubitetur uel varie sunt consuetudines in vicinis ecclesiis
dic quod de maiori summa est intelligendum quia in illa
omnes concordant ff. de ac. die. § Si plures et C.
de arbi. Si compromissum li. vj. ¶ porcio vero canonica
est danda de rebus et personis. j. e. c. ij. / ne cum de
oblacionibus legatis et aliis que defunctus pro anima
sua reliquit in ultima voluntate seu qualitercumque per-
uenerint intuitu sepulture. j. e. in nostra § tale et §
pen. et ult. / nisi racione priuilegii aliud contingat ut
ibi dicitur. Sed de equis et armis relictis in subsidium
terre sancte / uel racione diuini cultus ut in libris que relinquuntur.

pluraribus libris et ornamentis ecclesie uel anniuersariis uel
racione condicionis apposite a testatore qui mortuarium
pro se relinquat ecclesie et de ea contenta esse et de aliis
nichil exigere. quod dicit ut C. de testis c. clericus v.
Sed utrum uero de hiis que relinquit pauperibus aut
consanguineis pro remedio anime sue aliquid de-
trahatur ut dicit alia opinio solum ab ea ecclesia et nullis
aliis licet eis multum reliquerit est canonica porcio
soluenda aput quam elegit sepulturam. ut e. t. i.
c. ii. et si pretextum infra dolus committetur. ut e. primum
et C. de testis officii. Quid si aliquis in una ·q°·
ecclesia percipit sacramenta et audit diuina et in alia
elegit sepulturam florem maiorem que ipsarum habebit
canonicam porcionem. Dico quod illa in qua ille consueuit
officia audire diuina et ecclesiastica recipere sacramenta
et alia nichil habebit. ut e. cum quis c. ad deo.
li. vi. Idem est dicendum si audiat diuina in capella
uel ecclesia et in baptismali ecclesia sacramenta percipit
ar. c. predicto et ut e. t. i. c. ii. et C. de testis relatum
ii. infra. Sed quid si aliquis conferat se et sua ·q°·
ad aliquam religionem uel ecclesiam distinguere. aut
transtulit se in sanitate uel infirmitate de qua tamen
non decessit et tunc liberum sit ei bona non solum
religiosis sed etiam priuatis personis conferre aut
transtulit se in infirmitate de qua decessit tunc
canonica porcio debet exhiberi sed in primo casu non
tenetur. ut e. de hiis qui.

De parochiis et alienis parochianis Rubrica sequitur

Tractatum est de quodam iure prochiali scilicet de iure funerandi. Nunc de iure prochiali videndum. Et primo quid sit prochia et in quibus consistat ius prochiale. ¶ Prochia est locus in quo degit populus alicui ecclesie deputatus certis finibus limitatus que limitatio a diocesano initium habuit xiii q. i c. i. 26 de hiis que fi. a pla. pastoralis. ¶ In quibus consistit ius prochiale. Respondeo sunt ... In decimis et primitiis ... c. i et mortuariis ... de testis requisisti ... cimiterio et iure sepulture ut dictum est ... c. penitentias ... confessionibus audiendis et penis imponendis ... de pen. et re. omnis utriusque ... de pe. di. vi placuit ... quibuslibet ... provenientibus ... de hiis que fi. a pla. pastorali. In oblationibus quas prochiani debent singulis diebus dominicis et festiuis ad ecclesiam conuenire ... c. ut dominicis festiuitates sunt ille que ponuntur ... de fer. c. ult. dicit ut ibi que alie dimittuntur. ¶ Oblationes sunt que faciunt fideles ad altare uel ad manum sacerdotis et que presbytero prochiali est soluenda qui pro eis orare debet uel si alii ecclesie offerant prelato ecclesie danda sunt ... quia sacerdotes prochiarum ... ¶ Quid si episcopus celebrauit in cathedrali uel prochiali ecclesia cuius erunt oblationes que ad manum eius peruenerunt ... de iure communi sunt sue quia sibi offeruntur et a presbytero prochiano quia tota dyocesis prochia est ... c. cum ex ... de rap. c. i. tamen si consuetudo sit contraria est sequenda ut ... de consue. cum dilectus. ¶ Sed nunquid in propriis festis tenetur

quis afferre et possit ad hoc cogi. dicit host(iensis) quod sic
maxime ubi sit generalis consuetudo ut extra. i. de sy.
ad apostolicam / etiam per excommunicationem de con. di. i. omnis
pannus / dicit ut. i. de sy. c. Si aut sacerdos z c. cta-
hant / quia in dominicis diebus totam missam tenetur
audire alias debet excommunicari de con. di. i. missas z
c. se. z idem in aliis festis ar. i. e. c. ii. de con. se
di. i. In die sollempni / Sunt autem x persone a quibus

X persone a quibus oblacio non recipitur.

eciam oblacionem non recipit in detestacionem z odium criminis
1 Primo si sint discordes z odio se habentes notorie
nec possunt ad concordiam revocari / Secundo si obla-

de hoc vide glo. 9o de oblacionibus

2 tores pauperum auferunt ut duo probantur xc. di. obla-
3 tores z pretorum / Tertio si raptor sit obstinatus
4 z inobediens. i. de rap. Super eo / Quarto si
fiat usurarius manifestus. i. de us. quia in omnibus
5 Quinto si sit meretrix publica ysa. non accipies
mercede meretricis i. aut sterii. meliores toll. v. /
6 Sexto si quis immunitatem ecclesie violavit nec
7 emendare velit xvii. q. iiii. maior / Septimo
si sit hereticus credens vel receptator z postquam hic
denunciatus excommunicatus. Item de quibus excommunicatis pu-
blice est dicendum. i. de heret. excommunicamus c. credentes
8 z c. Sane / Octavo in sollempnitatibus presentibus de
con. di. iii. eos quos / Nono in sacrilegio xvii. q.
9 iiii. demico / Decimo si monachus decedat proprietarius
10 i. de sta. mo. monachi. c. qui vero z hoc intellige
de oblacionibus voluntariis quia adventiales semper
150 tenetur. i. c. pre. de eccl. / Sed nunc debet quilibet

prochianu alterius admittere non. ff. ho. nisi de licencia sui
plati nec ad ordines nec ad primas. j. e. nullus. 2. de
pe. 2. te. omnis. 2. b. de tempore ord. eos qui li. vj.
nec ab eis recipere decimas. j. e. t. pro tua nob.
alias poneret falcem suam in messe alienam quod facere
non debet. C. de ele. venerabilem. 1. Res nec valet abso-
lucio nec oblacio a non suo iudice facta. b. de consuet.
ad audiam. Sed nunquid prochianus potest eligere
confessorem. Res quod dic ut j. de pen. 2. re. si non quod epi
Cuius intelligitur prochianus. Res ratione domicilii Qo
unde si quis transfert domicilium prochianus erit
illius ecclesie ad quam se transfert. j. e. c. ult. 2. j. t.
pro. ad aplicam ~~2. j. t. pro. ad aplicam~~ 2. hic nunquam si
transfert se ex toto. alias sola possessio domus non facit
ff. ad munic. libertus. § sola. 2. b. t. pro proprio ~~Et quis~~ Et qui
libro. li. vj. Sed si in diversis locis equaliter degit utriusque
est prochianus. ar. ff. de mu. icip. assumptio. § ult.
2. b. t. pro. eo quod et. § eo ab eo. li. vj. Viator
cuiusque ecclesie ad quam venit prochianus intelligitur
ar. ff. de iudic. heres absens. Sed quid de sco- Qo
laribus. dic quod si de licencia platorum causa studii accedunt
quod sunt prochiani illius epi ad quem descendunt
C. de cle. non resi. Relatum. et eo quod si ho conduxerit
domum. 2. expletatis facultatibus suas se in ipsa
recepit ad hospit. ff. ex quibus cau. ma. j. inter ce-
ab hostibus. § si cum statuit. 2. sunt epi ad quem
transit ligetur eius iurisdictioni. e. factus. j. de sen.
exc. a nob. 1 non tamen ipsum sine licencia spali poterit

ordinare . e . de of . ord . Signifi / et sic fallit regula
quam hec . i . c . nullus / et est racio / quia si non recipit
ordines nec sibi nec alii sit preiudicium / Secus de
confirmacione dic ut . i . de pe . et rem . c . Sed nunquid
sacerdos / confines parochiarum non perstringunt nec
ea que finibus coherent . i . c . Cum ex eo nisi fuerint
perturbati e . de prebend . epis . / dic ut e . de presb.

Dictum de decimis primiciis et oblacionibus quod presbiteri . si sint limites
est de parochijs et alienis parochianis Sed quia
personalibus parochiam debent decimas primicias
et oblaciones / ideo de singulis videamus / et primo quid
sit decima / et quot eius species / Quibus debent
solui / et de quibus rebus / et a quibus / et utrum laici
possint in feudum decimas habere / et de noualibus.

¶ / Decima est omnium iuste acquisitorum . decima pars
deo data debita constitucione diuina ut notatur . i . c . i . et . t .
parochianos . non est . et . c . tua . c . viii . / Quare
dicitur decima pars dari sed non undecima Ideo decime
certo nomine sunt decimate . i . c . t . i . et hoc quantum
ad decimas prediales quia ex precepto diuino debentur
i . c . tua . et . c . parochianos et xvi . q . i . decime
et hec sunt necessario persoluende . i . c . In aliquibus
/ In personalibus vero est consuetudo loci approbata ob-
seruanda . i . c . In aliquibus quia non dei sed hominum
precepto debentur / Sed nunquid consuetudo ex- 90 .
cusat in predialibus quod detur undecima uel duo-
decima uel minus . dic quod consuetudo non frustra sufficit
nisi sit approbata a papa / quia non valet consuetudo
que absque peccato mortali seruari non potest . quantumcumque

longa sit · 6 · de pscrip · quam omne · Sed si papa hoc concedit
quod aliquid retineat p labore / tunc excusant² quia
solue decimas pdiales non deducte expensis est
de precepto ecclie ar · j · e · tua nob / 2 c pastoralis.
Non ipse pt concede pmilliz aliquibz quod non soluat
decimas / 2 excusant² · j · e · cu nob / Sed contra   Con
videt² quod cont preceptu diuine legis dispensare
non pt / ymo usqz ad sanguine / 2 alam defendere
tenet² · ar · xxv · q · 1 · Sunt quida 2 v · di in pn · Sed
pt dici quod non dat pmiliz alicui de non dandis decimis
Sed concedit ei administratõm decimare ut inde
recipiat sustentatõm · 2 residuu coitz in usus pau-
peru · Sic concedit monachis / 2 hoc modo pt
laico concede nec dispensat cont preceptu in gñali
quia non possz · s in spali / Sic quatu ad aliquem
casu / non declarat sic illud preceptu esse intelligend
quod non pcollectõm seu amicabilem cpõm aucte
superioris factam · j · e · ex multiplici · 6 · de trãsact ·
decretu 2 c 11 · Sequit² in difficitõe dñm iuste
acquisitorum · quod de omnibus licite acquisit debet
solui decima · j · e · trãsmissa · q° · a qrcio de illicite
acquisit non dz dari ar · 1 · q · 1 · non est putada
quia honorabis deu tuu de tuis iustis laboribus
ut ibi / 2 illicite acquisita non sunt in bonis meis
ff · de f pscrip ead duobz q ult · Sic vr quod meretrices
non tenentur dare decimas de meretricio / ar · q° · quod
debeat dare quia si turpit acquisiuit non tn
turpit dedit eo quod est meretrix · ff · de qd · ob · tur · cam ·

Dñi in tñsfert

Dñi nō tñsfert

Idem q̄ quotiens / z dē in ew̄o facite vobis amicos de
mamona iniquitatis · ꝯrm · q · v · q̄ h̄etis / z q̄ seq̄. / z c.
nō sane / Secundum dicunt q̄ de illicite acquisitis
nō pt fieri elemosina · nec solui decima / z ita nec
meretrix nec alleator ~~pt facere elam~~ nec usurarius
ul symoniacus ul hystrio sa pt facere elam ul
solue decimam de tali lucro ar · potoru incund tu
distinguere / utrum dñm · tñsferat z nō competat re-
petitio / tunc dz solui decima / z pt fieri ela / z ita
merꝭ / z hystrio / z demamona iniquitatis · i · ꝓ soliti
tudine tpale acquisita dz dari decima / z fieri
elemosina / z de eo quod extorquet rōne officij
ꝯrm · q · v · nō sane / quia in hijs dñm tñsfertur
z nō competit repetitio · Sacerdos tn̄ nō dz recipe
decimam ameretrice que nō penitet post pmam
bn · lan · tan · In · z host / ne videatur et ipmitate
pecare · Dicunt oblatores aliquorum · quos respuunt
rōne dmis rc · di · oblatores / dic ut · e · t · ps · q̄
Sunt aut ꝯ / Sunt nō tñsfert dñm ul si tñs-
fert competit repetitio nō pt inde dari decima
ul fieri elemosina cū nō sit illius · i · e tua nob
ut usa z symonia · e · de imum · debitore / z · i · de
sh̄ de hoc · z c · ueniens · In furto z rapina de hoc
dic ut i · de usis q̄ ult / Decimas aut que dantur
rōne pdiorum · iuste accipit etiam aquocunque etiam
inuasore quia nō dantur rōne psone z etiam suum
recipit / Q Quot sunt spēs decimarum / Rō tres
quedam enim sunt ꝑsonales que debent ex illis bonis
que opibus ꝑsone acquiruntur · i · e nō est · z c · s.

Q

Psonle

Et dicuntur personales decime quia potius contemplatione
persone solvuntur utputa de negociatione artificio et similia
xvi q. i. decime. et extra e. non est et c. pastoralis et iste
decime semper sunt dande illi ecclesie in qua percipit
ecclesiastica sacramenta extra e. ad apostolice et § t pro c.
Prediales ult. Alie sunt prediales que de ex fructibus prediorum
debentur etiam si bis colligantur fructus semel in anno extra e.
ex parte ii et hee dande sunt ecclesiis et clericis in quorum
parrochia predia sunt sita extra e. cum et § t pro
c. ult. nisi consuetudo esset contraria cui standum est
Si sit prescripta secundum a tempore a quo non extat memoria
ut de prescr. c. ii li. vi et sic in decimis persolvendis
consuetudo attendenda extra e. cum sit et c. ad apostolice et c.
in aliquibus. dande sunt etiam clericis male vite et
symoniace et male eas dispensantibus et etiam personales
extra e. tua nobis quia indignus prestat et personales et prediales
si hic non facit racione divini officii de ver. sig. quito et
extra e. de terris, et de dote ecclesie decime prediales
solvi non debent alii clerici de patrimonialibus tenentur
solvere extra e. novum. Dande sunt decime prediales
non deductis expensis extra e. cum homines et c. tua nobis
Si autem personales sint utpote ex artificio vel
aliis que non computantur in fructibus terre distinguitur
utrum surgat decime ex rebus decimatis et tunc
deducuntur expense aut rebus non decimatis et .90.
tunc non deducuntur extra e. pastoralis Sed que est
racio quare deducuntur expense ex patrimoniis et
non de fructibus et redditibus terre aliarum Respondeo quia

i negocione operatur manus hominis sed in fructibus percipiendis operatur manus dei ar. li. vi. di. nasci et i. e. non est et c. tua non sit / vel dic quod hoc est ideo ne idem bis exigatur quia sunt decime personales i. de regi. iur. Bona fides li. vi. ¶ Item statim debet dari prediales cum fructus percipiuntur i. e. tua homines et anq(uam) expenduntur inde census vel tributum vel aliud simile / et si primo facta fuit separatio sic colonus tenetur decimare quibus est remanet / ita dicit hic quod de aceruo indecimato accipit et si admonitus non satisfecerit quidem decimas debet per per censuram ecclesiasticam compelli i. e. tua nobis et c. tua non sit / tamen eciam per conueniri possessore sive suo sive alieno nomine sit in possessione sive sit creditor sive inuasor. xvi. q. i. Si quis laycus / quia res cum suo onere transit et S. de pign. co. licet / ut pactum per defende possessore. S. de pact. plicet / Sunt et alie que sunt mixte s. prediales et personales ut de agnis et fetibus aliorum que in pascuis pascuntur et a pascuis per proueniunt quia inde viuunt alia loc. i. e. Ad hoc / Sed cui dande sunt tales / dic secundum Ho. quod si appareat consuetudo seruanda est. Si autem non apparet et pascuntur continue in predijs ipsius parochie vel dande sunt alias videtur quod diuidi debeant inter ecclesiam ubi pascuntur et primam ar. ff. de l. iii. qui saltum et S. de testib. relatum in ultimo Idem est si homo continue sit per medietatem anni in ipsa et alia medietate in alia ar. S. de sepul. cum quis circa ab eo. li. vi. / et

hoc equum et iustum videtur et maxime quia decima
personalis datur ipsi sacerdoti. j e c ij et c. tua nobis q.
viij insi. ¶ Non debet torqueri etiam in cuius pro-
chia pastur. si tenne sacerdote que prestat pastoribus
cum etiam ipam corpa sue prochie sint. vult habere
medietatem ut sic quedam societas sit contracta inter
ecclias ut si una prestat corpa et alia pdia et sic q-
dammodo media eligetur via. 6 de of. cust. c. 1. ¶ Idem
est dicendum de personalibus decimis si aliqui iaceat in
vna prochia et domum habeat in alia / vel si per
medium anni remaneat in vna et per aliud medium
in alia debet diuidi decimas personales et obloc
ar. 6 de sepl. cum quis q. cum abeo li vj. ¶ De quibus
¶ rebus debent dari decime / Respondeo de blado et leguminibus
tam maioribus quam minoribus de pastuis de pensi-
onibus domorum de proventibus molendinorum etiam
aductu piscinarum sint pensionibus sive censibus
vel fructibus fero lana apibus fucinis balneis
fullonitis argentifodinis. lapiditinis metallinis
fiendibus arborum pecoribus ovis seu grex negotio
artificio de ipa milicia et generaliter de omni lucro generaliter
acquisito. j e. exemplis cum [illegible] c. sequentibus
et c. cepte canonicorum cum ij c. sequentibus et xvj
q. 1. decime quidem et c. omnes decime. ¶ Sed · qo ·
indis doctor de collecta Advocatus de aduocatione
mercenarius de mercede tenetur soluere decimas dic quod
sit xvj q. 1 decime et j e no est. ¶ Nota quod
tum de aliis vel fructibus decima soluitur nec melioa

nec deteriora sed mediocria pro decima solui debent . extra
q. ij. hec ius por / ubi dicit veniunt ad manum hominis
quia indignum est deteriora dari deo que dedignatur
homo extra de di. c. ult. et xvj q. vij. omnis decime
¶ A quibus sunt dande decime / dic breuiter quod a quolibet
nisi speciali priuilegio domini pape exemptus sit . i. e. tua
et c. in aliquibus ad fi. / ubi dicit consuetudine
subaudi secundum host. approbata / Concedit enim
templariis et hospitalariis ne teneantur dare decimas de
laboribus quos propriis manibus colunt / de possessionibus
ante concilium acquisitis / sed post concilium acquisitis
tenentur dare . i. e. c. ult. et c. statuto q. ult.
li. vj. / Aliis religiosis concedit ne de noualibus
que propriis manibus excolunt ortis nutrimentis aliquid
soluere teneantur . i. e. ex parte tua / et sic hodie tenendum
est de monachis nigris et canonicis regularibus
et aliis religiosis viuentibus in communi quocumque dicantur
xvj. q. i. alia causa generalis et c. ista decimas
et xvj. q. i. inf. duo inf. / quia intelligendum de priuilegiis
eis concessis in primitiua ecclesia / Sed cessat priuilegium
1 in vj. casibus / Primo si enormem lesionem inducat
ecclesie parochiali . i. e. suggestum et j. de ver. sig.
quid per noualem / Secundo propter pactionem uel amica-
2 bilem compositionem . i. e. ex multiplici / Tertio
3 propter contrarium actum precedentem puta quia priuilegiatus
soluit per xxx annos . j. de priui. Si de terra
multo fortius si xl. j. de priuilegiis Accedentibus
4 / Quarto si priuilegiatus predium alienum conducat

Priuilegium reuocatur

§. 1. Erat primo omni singuli quam plus dabant [illegible] de q. Nu. 18. 17 Deut. 18. 17 de deci. c. 1. [illegible]
§. 2. Erat primo decima decime [illegible] dabant sacerdotibus / de q. Nu. 18. 7 de deci. c. 1. [illegible]
§. 3. Erat primo [illegible] in templo [illegible] Deut. 18

i. e. di. / Tercio si predium privilegiatum alii locet i. e. 7
li. / Quarto si sententia feratur contra ipsum a qua 6
non appellavit sive privilegium ostendit sive non. Extra de
re iudi. Inter mon. 2 c. se 2 i. de privil. cum persone
/ Sed 2 leprosi tenentur dare decimas per regulam de ortis
2 alium mittere. i. de ec. ed. cum dicat / Nota quod
quedam decime dabantur in veteri testamento a populo filiis
levi qui possessiones alias non habebant / Quedam
dabantur sacerdotibus a levitis / Quedam comedebant
in templo a populo cum sacerdotibus 2 levitis / 2 quedam in
usus pauperum reddebant. i. e. c. 1. / Item decime
in iiii^or partes debent dividi / Una est episcopi / alia clericorum
alia fabrice / 2 quarta pauperibus dari debet / xii. q.
ii. quatuor 2 Extra de testis. Requisisti / cum consue-
tudo laudabilis est observanda ar. Extra de sepul. cer-
tificari vero / Sed nunquid layci sine peccato decimas q°.
possint retinere / Dicit quod non. i. q. i. pervenit 2 i. e.
prohibemus / Sed nunquid possint dari laycis in feudum q°:
Dicendum est quod non quia decime sunt tributa in domo domini
xvi q. i. Revertimini / Debent autem eis dare a quibus
spiritualia recipiunt ab vero fundi. xvi q. i. Quoniam his ita
2 i. e. Ad apostolice / 2 preterea fundus transit ad heredes sed
decime non. i. e. adhoc / 2 ita laicis concedi non possunt in
feudum quia eas possidere non possunt. Extra de prescrip. cum que
2 xvi q. vii. c. i. 2 q. iii quod preterea 2 quod hec decime / et
hec ideo quia dantur intuitu divini officii xvi q.
i. his ita 2 xvi q. i. quoniam i. e. c. ii. 2 c. tua unde
in laicum transferri non possunt sicut nec ius eligendi. Extra de
ele. Sacrosancta / 2 c. massana / feudus cum decimarum

[illegible]
Loco primo [illegible] predialis
Loco [illegible]
Loco [illegible] oblationis
Loco [illegible] elemosine

248

+ xvi q. i. c. 4 [illegible]

§. Erat primo [illegible] pauperum [illegible] / Deut. 14. 17 xvi q. i. §
[illegible] Malach. 3
16 q. 1 [illegible] xpus 16 q. 1
[illegible]

Ius spuale . 3 ius
accip de decimas
qd' sn̄ et debitū
q̄ iustitie Ecclie.
debent sup bus
p misse ī q' bus
sacramentalibus spualia
debentur temporalia
Ius tpale .
est ius accipiendi
qe in usu q'zph
p̄nt cedere et esse
in laycos p̄ up
pr̄ mer.

bn̄ possunt concedi layco certo tempe vite sue s3 non
in feudū qui etiā pnt ei vendi ad tpus . ī ne pla
m . ſ . c ult . 2 . S . de elc . . mea Erit n̄c alia feuda
S . de feu . c . 1 / 2 hec fuit cā quare a clīcis atiqs
tpibus dabant̄ in feudū laicis . ut videlic3 defendent
ecclias ab hereticis / 2 alijs oppressoribz / postea vo
cā causa cessante nō fuit cōcesse / ymo expresse
phibitū quia sine pctō nō pnt laici eas retine
S . de hijs que fi . a pla . cā aplica 2 ī . e . phibemꝰ
¶ Circa hoc distinguunt ꝗ̄o 2 c . q̄ decima dicit̄
duobz modis / qn̄ dr̄ ius spuale quod ita cōsistit
penes ecclīam q̄ laycus nō possit posside n̄c cū
pctō n̄c sine pctō 2 cū cōcessione ppe . quia illud
tm̄ leuite a domīo est collatū . pm̄ q . n . c . n . 2 . hic
nō sit phibitū / quia īpossibile est q̄ possideat ¶ Ite
dr̄ decima quodaā ius tpale / quod laicus nō pt
hre īppetuū / 2 ē cō ne laici pnī sint ad decimas
acquirendas . 2 ne sanctuariū dei videat̄ iure he
reditario possideri quod ē phibitū . ī . e . ad hec / 2
vm q . 1 . cōplicata / unde si laici īpignorauerint
decimas ecclie ppe pōt etiā fructꝰ pcipe et
in sortem minime computare . ī . e . de vs . c . 1 . quia
nichil accipit nisi quod suū est / cū aliena etiā
nō possit recipe . etiā illa que laicus tenet
in feudū . ī . e . c ult / n̄c religiosi 2 exempti de
possessionibꝰ post lateran̄ ccil . 2 feudate sine cōsensu
epi / Secus de illis que an̄ lateran̄ cōcilium tenet
ī . e . statuto ꝗ̄ Sane . li . vj . ¶ Ite pter decimare
detractōm pōt laicus puari sepultura . ī . e .
phibemꝰ / Ad alia cū sacramenta admittunt̄ dū

vincit propter multitudinem que est in causa / quia propter
multitudinem defendendum est ad securitatem proprium quod in-
non potest / dicunt tamen aliqui quod non petatur quia concesse cum
fuerat eis in feudum perpetuum / ideo hoc distinguunt /
Aut laicus habet privilegium Romane sedis / et tunc licite sive
ad tempus sive in perpetuum exigit / et ei solvitur sicut
in privilegio continetur quia hoc potest concedere Romana sedes
ut dictum est de electione c. q. i. insi. Sic intellige i. de iure pa-
tronatus fuit / et i. e. a nobis ~~[illegible]~~ beneficium. di. Adrianus et c.
Insinuatio xvi q. i. quod hinc est Aut non habet privilegium
et tunc non potest i. e. quamvis et c. prohibemus [illegible] Sed
hoc privilegium in vi casibus exspirat Primo si ab- 1
utitur privilegio impugnando etiam xi q. iii. privatur hono-
ri. quod viii. ar. de postulatione c. ubi. vel si non faciat
illud propter quod privilegium est concessum de donatione cum dilec-
tus i. de gradibus ap. viii. Secundo si scienter venerit contra 2
privilegium sustinendo quod etiam adquam spectat p[er] [illegible]
~~[illegible]~~ annos decimam laico
concessam percipiat i. de privilegio. Cum de terra Tercio si 3
per illud privilegium enormiter leditur ius parochiale
i. e. Suggestum Quarto si privilegio expresse renun- 4
ciavit i. e. de regularibus. Statuimus et c. Ex his qui li. vi.
et vii q. i. quam periculosum Quinto si auctoritate 5
episcopi ius suum alicui ecclesie vel loco religioso dederit
de his que fiunt a prelato vel aplica et xvi q. i. quis.
Sed numquid de consensu episcopi possunt transferre in aliquos 90.
laicos si habeant in feudum ab antiquo dicit B. quod sic
sub ea forma sub qua habent / nec de tempus illas
dare in feudum ar. de feudis c. ii. Sed si alius de facto

Privilegium possessionis de decimis de [illegible] exspirat 6 de causis

possident nec in laicos nec in clericos possunt transferre
eciam de auctoritate episcopi ut dicit glossa de eo. cum apostolica
infra. Excepto si aliquid enorme commiserint contra
eciam aqua feudum tenet occidendo vel mutilando
eorum vel clericum suum. i. de penis in quibusdam et c.
felicis li. vi. ¶ Noualia sunt quorum non extat
memoria quod fuerint culta. i. de verborum significatione quod personale
et est ager nunc primum precisus. i. de verborum significatione c.
i. / / Abstinere noualibus omnes religiosi sunt exempti
quantum ad decimas non soluendas si redigerint ad
culturam et quod semel fuit nouale quo ad hoc
quod decime non soluantur de illa terra. i. de priuilegiis
c. ult. / tamen s. io. et c. Si eciam parochialis tractu
temporis incipiat lecti cum fuerit desinit esse nouale. ar-
gumentum de don. apostolice et i. de verborum significatione quid personale
¶ Decime noualium de iure communi pertinent ad ecclesias
in quibus noualia crescunt. i. e. c. in aliquibus et c. cum
contingat. Si vero dubitetur vel non appareat
in tuis parochia [illegible] sint tue parte excepis illa
noualia sibi vendicare vel alii ecclesie assignare
i. e. c. in aliquibus et xvi. q. i. percipiunt / Quid si sint
insule consideracionem est cui prouincie adhereret
et de illa prouincia et ibi debent solui ff. de iudic.
insule ¶ De pullis tamen religiosi percipiunt. i. e.
ex parte. ubi autem percipiunt veteres decimas ex
pullis et noualia debent habere integre. i. e. ex
parte tua. Sed illud debet intelligi de illis de-
cimis quas tempore impetracionis recepti vel obtenti

possidebat et pro illa porcione tantum quam tempore impetracionis antiquus percipiebat / et tunc ultra me dietatem decimare novalium nullatenus extendatur quia si de plena et integra percepcione veterum fuisset concessio sedes apostolica decimas novalium in tam grave dispendium prochialium ecclesiarum minime indulsisset ymo si rectores ecclesiarum in hoc grauarentur de illis dumtaxat tantum reliqui quod competentem sustentacionem possit habere et iura episcopalia soluere et alia onera debita supportare / et in hoc statuto comprehenduntur cystercienses et cartusienses . ut extra statuto quod religiosi li. vi. et . c. de pri. susceptum extra libro / Sed quia de novalibus varie loquuntur iura quando veteres ab alio quam a rectore ecclesie percipiuntur / Ideo distinguere quia aut decime veteres percipiuntur racione feudi . tunc ille qui eas recipit de novalibus non recipit quia de novo surgunt / et in talibus non sit extendenda licencia sed potius restringenda . ut extra tua quia odia sunt restringenda . de reg. iur. odia li. vi. / Idem esset si religiosi illas maiores seu veteres acceperunt de manibus laicorum . ut extra statuto infra li. vi. quia non potuit plus transferre in religiosos quam habeat . de reg. iur. nemo li. vi. Aut racione prescripcionis . et tunc distinguitur / aut surgunt fructus de novo de aliis possessionibus / quam de illis de quibus fuerat prescriptum / puta de novalibus / et in hoc casu non prescribit decimam talem de talibus novalibus ut extra cum contingat et c. se / prescripcio enim non prodest nisi in hiis feudi prescripcionis

V. Si causa decimarum possit compromitti in laycos velud in arbitros.
Respondeo quod non nisi hoc fiat de speciali licentia sedis apostolice. vide de his glo. in c. Contingit de ~~foro competenti~~ arbitris.

que fuerant possessa / aut surgunt de terra prescripta
aliqua de novo puta poma et castanea et tunc
de omnibus novalibus percipiunt. i. e. ex parte tua.
Privilegii. aut percipiunt racione privilegii tunc medietatem tantum
novalium pro illa porcione pro qua possidebant veteres
prius percipere. i. e. statuto in prima li. vi. c. de pre-
scriptione decimarum dicit ut c. de presc. c. qui prius Sed
Nota. et c. prescriptionem. Nota qui fideliter dant decimas
quadruplicem remuneracionem adeo / Prima remuneracio 1.
est habundancia fructuum / Secunda sanitas corporis 2.
et anime. Vnde augustinus Si decimas dederis habundanciam
fructuum recipies et sanitatem corporis et anime conse-
queris xvi. q. i. decime in prin. / Tercia est indul- 3.
gencia peccatorum / Quarta est premium eternum. Vnde augustinus
Si quis premium comparare et peccatorum suorum desiderat 4.
indulgenciam promereri reddat decimam et de novem
partibus studeat elemosinam dare pauperibus. xvi
q. i. decime adfi. / Econtrario non dantes decimas
puniuntur quadruplex / primo quia in fame et penuria 1.
sunt maledicti. Vnde Jer. Quia michi non reddidistis
decimas et primitias ideo in fame et penuria
maledicti estis / Secundo quia venient locuste aut 2.
brucus aut erugo aut tinea et labores hominum
vastabunt / hec probantur xvi q. i. revertimini /
Tercio quia ad deteriorem revocabitur et qui eas dare 3.
nolunt res alienas invadunt xvi. q. i. decime
Quarto quia quod non accipit christus tollit 4.
fiscus xvi. q. vii. Maiores. / Primitie est prima
pars frugum domino offerenda et hec est danda ex precepto

1. Habundancia fructuum
2. Sanitas corporis
3. Indulgencia peccatorum
4. Premium eternum

1. Penuria
2. Vastacio
3. Deterioracio
4. Perdicio

dei et ecclie. xvi q. i. Revertimini / et xxxii di. pt.
hoc / et debet dari sacerdoti prochiali xvi. q. i. decime.
Sed quanta debeat dari non invenitur / certi certo
expressum tamen inter xl. et lx. licitum est offerri. i. c.
c. i. / Sed nunquid in pecudibus datur primogenitum q°.
ho. dic. quod de xx. unum dandum est loco primitiarum / et si
minus det estimatoris. Sed q° et t. dicunt quod de tentum
unum est dandum loco primitiarum. tamen dicas consuetudini
esse standum ar. c. de sepl. certificari / et si nichil
consuevit dari credo non esse peccatum. De oblationibus
dic ut c. t. xvi. q. oblationes. Nota quod fratres predica-
tores et minores debent et predicando et ad laycos infor-
mare ut ad solutionem decimarum seu aliarum rerum
ecclesie debitarum prompte voluntatis animo sint intenti
i. e. districtionem. xi. vi. De regularibus et transeuntibus ad religionem

Quia supra visum est de clericis et rebus eorum hic
subiciatur de regularibus et de hiis que pertinent
ad regulares / et ideo videndum est qui dicuntur
regulares / et unde dicatur / Qui teneantur profiteri
Et in qua etate / Quot modis fiat professio / Et in
cuius manibus debeat fieri / et an regulares possint ad
aliam religionem transire. Regulares dicuntur qui per
emissionem professionis prelati se subiciunt imperio
xviii. q. iii. Statuimus / unde Ambrosius Cultus religionis
est abdicatio domesticorum et quedam bonorum alienatio
ut suis se abneget qui deo servire elegit x° q. i. nl.
Dicuntur autem regulares i. qui et si a storem monachorum
tonsoratus non putet se immunem / regule tamen insignitur largiori
i. de sta. mo. quod dicit timore / quia in multis conveniunt

e. de postl. eo. c. 2. j. ne cle. uel mo. c. ult. ¶ Dicunt etiam regulares professi tonsi xx. q. j. vt lex continentie. Sed ante professionem non nisi quando ad hoc quod eos pertinentes sunt constituti. j. de sen. ex. religiosos quamvis li. vj. ¶ Item dicuntur regulares qui se et sua deo dedicauerunt licet non sint professi alias non. ar. j. de priuil. tua. et plantare. c. post. et ult. et c. priuilegia. ¶ Item largo modo dicuntur religiosi qui in priuatis domibus religiose viuunt licet non sint professi et tonsi ecclesie. xvij. q. v. quod dicitur. ¶ Regularis dicitur a regula uel ab ea que rem que est breuiter enarrat. ff. de reg. iur. l. j. Sed ab ea quod regula dicitur eo quod recte regat uel normam bene viuendi prebeat uel quod distortum prauumque corrigat. iij. di. canon. quam seruare tenentur regulares et profiteri. j. e. eo. c. insi. ¶ Profiteri tenentur tria que sunt de substantia religionis scilicet obedientiam paupertatem et castitatem. Nam postquam dei vice super caput sibi hominem imposuit voluntati proprie renunciauit. xviij. q. ij. Abbatem et xx. q. j. nolo et c. non dicatis. ¶ De obedientia dic ut e. de ma. et obe. c. de obedientia. ¶ De castitate et paupertate dic ut j. de sta. mon. c. j. et c. Sed cuiquid. ¶ Etas competens ad intrandum religionem et professionem faciendam est in muliere xij. an. et in viro xiiij. ut xx. q. ij. c. j. et ij. et j. e. is qui mon. li. vj. Sicut in matrimonio carnali. j. de despon. impu. continebatur et c. attestationes. et non sufficit quod annus sit inceptus sed requiritur quod sit completus. j. e. ad nostram.

Obed.

castitas paupertas

Secus in matrimonio carnali . j de despon. impu. et
illis ij . 2 c. ult. / Sed si intrat utrum possit exire . e[illegible] .
2 qu. / distingue aut erat minor xiiij an. aut maior
Si erat minor / distinguitur / aut fuit a patre uel tutore
traditus an. xiiij an. tunc non debet exire Sed post
xiiij an. ibi non cogitur remanere . j e. tit. sicut . Et
tenet hic quia facit monachum / aut paterna devotio aut
propria professio . j e. tit. unde 2 xx q. i c. monachum
dic quod hic est verum si post xiiij an. oblationem factam
a patre uel professionem a se factam ratificavit alias non
j e. is qui monasterium li. vj 2 ar. xx q. ij c. i / quod
res est rati non precepti xxxij q. i Integritas
Et expone aut [illegible] j e. tit. unde 2 xx q. i c. iij
Aut intrat minor xiiij an. autem propria 2 tunc parentes
infra annum 2 diem uel tutor potuit revocare 2
non post [illegible] xx q. ij puella 2 j e. c. ij ~~et puer~~
Tunc puer quandocunque exire potest usque ad finem xiiij anni .
j e. dictum 2 c. tit. sicut / primo probatum xv an.
nisi in eo si xv anno professionem faciat uel habitum
religionis suscipiat qui dari professionibus consuevit
seu professionem a se factam post ratam expresse habeat
poterit ad seculum libere remeare Sed si probatum xv
annum in monasterio permanserit ubi monachorum 2 monitorum
sint habitus indistincti professionem ex hoc fecisse et
monachus 2 alij etiam cum eis vitam communem ducentes
penitus simili habitu induantur j e. is qui monasterium
in ipsum 2 q. i li. vj / Aut erat xiiij an. maior
2 assumpsit habitum religionis si parum [illegible] exire
[illegible] religionem assumptam [illegible] pariter professus
[illegible] habitus professorum 2 monitorum minime distinguantur
etiam si alij degentes cum eis similibus vestibus continuantur .

Racio est quia ad annos discretionis iam puenit
Secus in minore xiiij an quia eorum que tunc agit
plenu no habz intellcm / Distincti habitus vl dissim
les intelliguntur siue nouicijs et professis dentur dissi
miles vestes siue benedicta cu profitentibus conceditur
siue etia aliud fiat per quod habitus discernatur j e § ·
qui monasterium q· qui vo· 2 q· se li vj Sed tpus re·
quirit ad probacionem Vndo ff· uera antiq clericus ignotis
et laicus notus per biennium probatur ut xix q iij mo
nasterijs Sz laicus ignotus per triennium xvij q ij c·
vlt Sed clericus notus p annu xvij q ij consaldus
Sed hodie regulariter cuilz concedit annus in subsidiu
fragilitatis humane ut pbet 2 pbetur j e ad aplica
2 c no solu· li vj Sed quia quilibet pe remanere
una pse introducto intrans religionem de voluntate
plati pt infra annu licite facere pfessionem j e ad aplica
tacite uel expresse Sed expresse emissa etia in seculari
habitu no mutato illi religioni pcise obligat qua
pfitens est pfessus / tacite vo facta infra pbationis annu
psusceptionem habitus qui pfitentibus tm dat nisi illi
spalr· cuius habitus est susceptus / Sed gnalr alicui
religioni recipientem obligat si etate apte sit si sciens
at voluntarius ac triduo pseueret j e consto· q· In
alijs li· vjo / fallit in ordinibz mendicantibz in quibz
no tenet pfessio facta infra annu ymo suspensi essent
recipientes ipo facto et etiam alij puiendi nisi maior
xiiij· an· existens pfessus sit tacite uel expresse uel
euident· constet illud vita voluisse mutare / quod tn
no psumitur nisi clara pbatione uel competentibus
indicijs ostendatur · j e no solum 2 c· consto· i
pri· li· vj· Sic intelligo j e consulti 2 c Statuimus
et sic potit libe redire ad sclm nisi fecerit pfessionem

tacite et

tatite et in s(e)c(u)lo ad sacros ordines p(ro)moui z bn(e)ficiu(m)
ecc(lesi)asticu(m) obtine j e postulasti infi: euident(er) appeat
q(uod) voluit statu(m) mutare / Sed qualit(er) appebit dic .q(uaestio).
si renunciauit s(e)c(u)lo exp(re)sse vel si statim recipiat ve-
stes que t(ame)n dant(ur) p(ro)fitentib(us) sicut z triduo p(er)seuer(e)t
j e consulti infi / z c consto(r) infi li vj / alias si
nichil dicat n(on) appet j cum ecc(lesi)a vel vo consuluit
z j e non solu(m) li vj / Sic pt j e consulti z c plt.
/ S(ed) h(oc) in foro a(n)i(m)e s(ed) habebat a(n)i(m)u(m) ibi p(er)petuo re-
manedi consuleda(m) est ei si vult a(n)i(m)am sua(m) saluare
q(uod) votu(m) suu(m) reddat nisi an annu(m) z p(ro)fessione(m) emissa(m)
p(er) ep(iscopu)m e(ss)et ca vel p(er) p(ro)p(ri)am p(ro)fessione(m) s(ecundu)m fuit disspe-
satu(m) / Sed pone talis e in p(ro)bac(i)o(n)e n(u)mquid ex- q(uaestio).
pectabit ep(iscopu)s usq(ue) ad t(em)p(u)s p(ro)bac(i)o(n)is et conferat bn(e)-
ficiu(m) eu(m) etia(m) vacare n(on) debeat ultra vj menses
S(ed) de c(on)cess(ione) p(re)b(ende) nulla / obmiss(is) opinionib(us) dic q(uod)
sic / nisi de c(on)sensu ~~eius~~ eius aut constet q(uod) vita(m)
voluit absolute mutar(e) vel p(ro)fessione(m) fecit exp(re)ssa(m)
vel sicut recepit h(ab)itu(m) p(ro)fessor(um) / S(ed) interi(m) bn(e)ficio ei(us)
p(er) aliu(m) deseruiri debebit sibi assignata congrua
de ip(s)is p(ro)ue(n)tib(us) portio(n)e j e bn(e)ficiu(m) li vj / Pone q(uaestio)
q(uod) aliquis in s(e)c(u)lo emisit votu(m) de certa religione
intra(n)di n(u)mquid tenet(ur) ad ea(m) p(re)cise dic q(uod) sic j e
consto(r) q(uod) in alijs li vj / Sed si alia(m) etia(m) laxiore(m)
ingrediat(ur) z p(ro)fiteat(ur) in ip(s)a p(otes)t licite remane(re) voto
n(on) obstante p(ri)ori cu(m) tanq(uam) simplici p(er) s(e)c(un)d(u)m sollene
nosc(itu)r derogatu(m) / pro voto t(ame)n n(on) completo e(ri)t ei
p(e)n(iten)cia imponenda j e qui p(ro)g votu(m) li vj p(e)n(iten)cia s(e)c(un)-
du(m) arbi(tr)iu(m) ar(bitr)o q(ue) xvij di / Si in(terroga)s / Quibus modis
sit p(ro)fessio / P(ri)mo p(er) p(ro)fessione(m) exp(re)sse fc(a)m . expresse
alicui religioni intellige p(er) sede(m) ap(osto)lica(m) approbate
j de voto q(uod) votu(m) li vj / Quia habitus n(on) facit mo(na)chu(m)

sz professio regulare. j. e. porrectum eoppte. z c. ut clerici
z j. qui cleri. ubi no. consuluit z j. e. consensum q. in
alijs li. vj. // Sed tacite hoc duplicem aut suscipit
habitum professorum sciens z voluntarie z triduo perseuerat
ubi appet euidenter / ita q contradicit testimonium et renunciat
buffito q volt statum mutare z tunc est tacite professus
j. e. consensum q. si. z c. no solum li. vj. z c. consuluit.
z c. Statuimus. / aut no appet utrum statum voluerit
mutare nec portat habitum professorum talem. si ptauit
habitum padmodo tacite e professus nec ad statum poterit
remeare. j. e. de qui q. qui vel. li. vj. adde quod
habet j. e. eos qui in cle. Dicit pt intelligi j. e. vidua
z c. Cump eo. z xxx vij. di. q interrogasti z xxvij.
q. 1. vidua z xx. q. 1. quam progenitores / etiam si
intrauit timore mortis j. e. Cum / Secus si pmetum
ab aliquo illatum. e. de hijs que vi metus ue ca
si platum // Sed que e racio diuersitate Respondeo quia
ubi e timor mortis mo aie z a seipso e illatus
ne peat in eternum no impedit religionem nisi postea
consentiret. j. de despon. ad id qd. Et idem dicas
p eadem iura de monialibus dum tamen eadem religio sit
professe ap. approbata alias no. e. de elec. indempnitatibus
li. vj. (Sed in qua veste debet facere probationem vide
q in illa in qua venerit. l. iiij. di. multos z l.
in di. lege ac xxvij. q. ij. c. ult. | dicit q monachali
habitu j. e. Cump eo. z c. Statuimus alias no possz probare
au|stitate religionis q in vestibz pmagna pte consistit
et prima iura intelligunt de veste laicali. i. in
veste nouiciorum q differt colore forma z scissura
ab illa que datur professentibz j. e. Statuimus z c. de
qui li. vj. tamen si volunt comire ifra annum debet reddere

"religionem sz ubi timor mortis consensit illa ab alio impedit"

in eadē veste in qua venit. & ita s. regula beati
Benedicti obseruatur. ẜ e. Cum pro eo // In manibus vero prelati
dz fieri pfessio ita ut recipiat ipm in monachū
& in fratrem ẜ e. porrectum Nam si ad abbatē solū pertineat
creatio monachorum eo defuncto nō pt ~~monachus~~ nominis
monachus a conuentu creari alio potius si monitore
creatio spectat. insimul adutrumqz. ẜ e. Cum ad solū
li. vi. // Nota q omnes pnt facē pfessionem qui nō Nō.
phibentur cū lege priuata ducatur que preiudicat
legi coi xix. q. ii. due. & ẜ e. lic. // Prohibetur. 6 quia pfiteri phibentur
aut epus intrare absqz licencia romani pontifice
spali in hc casu maius bonū ~~mi bo~~ minori bono 1 epus
preponitur & ~~utilitas~~ coitas vtilitas spali. dona. silencio
sollicitudo contemplacio & labor quieti cum epus
preesse dz pnt & pdesse Ideo nō dz pete licenciam cedendi
aut eciā obtinere ẜ e. lic. q. Cum vos pbabiliter. Cz
qua de causa possit pete licenciam cedendi dic ut s.
de renū. q. renunciare ‖ Scdo coniugatus vxor carnaliter 2 vxor.
cognita. ii. t. xxvii. quidā intrauit dic ut ibi q.
aut ē consūatum // Tercio impubes. i. minor annis eciā 3 impubes.
si pfessionem fecit nō tenet xx. q. i. & ẜ e. de qui
mon. li. vi. // Quarto furiosus quia nullū ē 4 furiosus.
votū siue obligō que fit mente alienata ẜ e. Sicut
tenor & xxvi. q. ii. consuluit // Quinto seruus qui 5 seruus.
pt dnō recipere usqz ad triennium nisi consenserit
ut monachus efficiatur. l. iiii. di. Cum seruus sciente
// Sexto curie astrictus vel curiali obligatus 6 obligatus.
l. iiii. di. legem. Alii milites bn pnt intrare l. iiii.
di. multos. Ideo distingue ut s. de oblig. ad ce
q. i. q. ii. iii. Illud aut quod dr. de viro. xxvii. an

ante

ul' post intelligat de muliere an. xii. an. uel post
xx. q. ii. puella 2ᵃ vidua Similiter pt religionem
intrare et ppaniet sibi velum quasi omnis ppone.
i. e. vidua et xxvii. q. i. viduas pt etiam illud
recipe a sacerdote i. qui cl' ius vo consuluit
et xx. q. i. vidua / Item ab epo s. q̄ mettis
ca. placuit Sz velum consecrationis anulo recipiunt nisi a Epō.
quia sole virgines consecrant' et hic pq xx. v.
an. xx. q. i. devote et c. placuit et hec consecratio
dz fieri in die Epiphanie / aut in albis pascha- ꝑ totam ebdō paschal.
libus / aut in aplorum natalibus et non aliis nisi
qui infirmitate detinent' xx. q. i. devote. ul'
/ nisi hoc epus qualz die dnica face vellet
q̄ poss. s. de te. ord'. c. i. Sed utrum corruptio
corrupta p violentiam potest consecratu / dic q̄ no
xxxii. q. v. Ille aut et xxxii. q. di. attamen
et ar. ad hoc. xx. q. i. Iuvenculas / Sed tñ vr.
q̄ non pt corporis corrumpi nisi sub animus corrumpat
xxxii. q. v. Ita ne et c. non pt / dic q̄ hic e
viii. quo ad dm / uel quo ad hic q̄ dimitti non
pt a viro xxxiii. q. ii. non sate cu cum omnia
deus possit / suscitare non pt virginem pq ruina
xxxii. q. v. Si paulus / Et dicunt aliqui q̄
etiam mente dz esse virgo quod falsum est. quia
mens semper p pniam potest reparari s. de pñ. di.
c. i. § ult. tria si. ¶ Si religiosus velit ad aliam
religionem tiusire post pfessionem distingui aut
vult transire ad equalem et tunc potest transire de
lima abbate ad consensu capitulo q̄ lima causa

eq̄lem

cp̄o

i. e. non est / Aut vult transire ad minorem seu laxiorem laxiorem
et tunc nullo modo potest etiam ad linam plati ut in c. non strictiorem
est / Aut ad strictiorem et tunc debet petere licentiam ne bonum
obediencie contempnere videatur et platus debet sine diffi-
cultate indulgere Sufficit tamen petere licet non obtineat
i. e. lib. et 6. de arbi. c. olim / nisi dubitetur an
ex caritate vel temeritate velit transire ad ordinem
arctiorem vel largiorem superioris iudicium est requirendum
ne angelus sathane in lucis angelum se ~~transformet~~
transformet i. e. lib. q. Si vero / et dicit ut i. de voto
c. monachus / Sed quid si quis transivit licentia c. quo
non petita ad strictiorem religionem inde mihi est revocandus
distinguitur aut ea levitate transivit et tunc potest
revocari ut c. q. in . madamus . ita quod monachalem
cucullam deferat et ultimus in choro maneat ut
ibi / Sic intelligitur i. e. lib. nisi / Aut ex caritate
seu lege privata . tunc licet malefaciat non petendo
licentiam / tamen non potest revocari ar. i. e. lib. et 6.
de eta. et quali. intelleximus Similiter si quis habet ecclesiam
et transeat ad religionem tenet ingressus nec potest
revocari ad ecclesiam ab episcopo licet licentiam petere
debuisset ut c. xix. q. ii. due i. e. licet et ar. 6. de renun.
admonet et de conse. di. v. non oportet. Item plati et
qui possunt generalibus capitulis tenentur requirere quolibet
anno fugitivos et eiectos de ordine suo et eos
recipere et reducere voluerint salva ordinis disciplina
in abbaciis in quibus ante fuerunt si absque gravi
scandalo fieri possit alias in aliis domibus eiusdem
ordinis. Si autem fugitivos vel eiectos inobedientes
invenerit eos excommunicent et tam diu a platis etiam per

extractos pub'ce iudicari donec ad mandatum eorum humiliter
reuertantur. j. e. c. ult. alias si recalcitrante non recipiat
vel vagabundum non requirat non potest bona que
acquisiuit petere post mortem quia ei alimenta ne=
gauerit. j. de lang' eppo c. vno De conuersione coniugatorum

Supius dictum est de transeuntibus ad religionem.
Nunc quia subicitur hic in sexto de conuersione
coniugatorum ad religionem. Ideo videndum est quando unus
coniugum possit intrare religionem vel vir coniugatus
ad sacros ordines conuolare. Cum ergo alter
coniugum possit intrare religionem h. p. sic distingue
aut non erat matrimonium consummatum aut erat consumatum
no consumata. Si non erat consummatum per carnalem copulam ambo
possunt intrare vel alter altero inuito. et ille qui
remansit in seculo si non velit admonitus suaue
continentiam potest contrahere matrimonium. et uterque tenetur alteri
restituere quod ab altero noscitur recepisse. j. e. vlt.
q°. et c. ex publico. Quid si vellet in domo propria remanere q°.
et suam religionem induere est audiendus. dic quod non
imo debet compelli ad matrimonium consumandum nisi
velit intrare religionem. j. e. ex parte h. insi. et debet
q°. intrare infra duos menses j. e. ex publico. Sed
pone quod elapsum est illud tempus nunquid potest adhuc
intrare. dico quod sic semper ante carnalem copulam
iudex tamen debet prefigere terminum peremptorium infra quem q°.
q°. debet intrare et profiteri. Sed nunquid potest contrahere
statim dicas. h. host. quod non nisi professione facta
quia per professionem soluitur vinculum matrimoniale et
ibi qui liberauit et cetera a canone. de c. pp.
Statuimus et c. ibi qui et c. non solum li. vi. et sic

pu̇atus huius tpis qmodu auferre no pt ex p̃m
di de his z .j. de reg. iur. Indultu li. vi. / et s
iudex ius q̃uis cõcedit a lege supplet ff. de
reg. iur. Si quis expectet / ¶ Sed quid si Q°
accipet vitã heremiticã nũq̃ solvunt sponsalia
de p̃nti / dit q̃ nõ quia requirit q̃ faciat p̃fessionẽ
aliam religioni p̃ sede ap. approbate als nõ
solvet z iã tenet uxori. si contigit postq̃ assũpsit
vitã heremiticã / et posset tanq̃m hic p̃pũ face
testim .j. de voto q̃ voto li. vi. z pip. q̃ m. q̃
extra. ¶ Pone q̃ sponsus deflorauit sponsã p̃mas Q°
seras accipiendo z nõ p̃cessit ad seminis effusionẽ
nũquid potit post intrare religionẽ / dicit p. q̃ sic
quia certu est in foro conscie q̃ nõ sint effecti
vna caro lz illa emisit Secus si ipse emiserit /
tamẽ in foro cõtencioso etiã se opponet p̃pter
suspicionẽ z nõ desinit sibi ius lz p̃bato iure ff.
de sta. ho. q̃re z ff de sta. tuc. e duo sunt tunc.
¶ Aut e cõsumatu matrimonium. tunc distinguit Consumat
aut ambo volunt intrare religionẽ aut vnus tm
Si ambo intrare volunt libere possunt .j. e. tu sis
p̃ditus z c. reportatus z c. ad apl̃icã .j. e. Si
vnus tm distinguit / aut alt̃ cõtradicit / a' ignorat
aut dissimulat / aut cõsentit / Si cõtradic alter Cond.
nõ pt intrare z si intrauit pt reuocari .j. e. quãd
Si vo ignorauit q̃ alt̃ intiuit similr potit igrat
ad sclm reuocari .j. e. plac. z in iste duobus
casibus sublato eo qui eu ad sclm reuocauit
nõ compellit alt̃ ad monstm redire quia in tali
dissensu aut ~~[illegible]~~ ignorãcia nõ potuit
votu sollemnizari licz p̃fessionẽ fecit ut colligit

Dissimulat — ex dicto c. [illegible] plac. insi. / Si dissimulat et dissimulans
moritur in dissimulatione sua valebit introitus reli-
gionis ut possit ulterius ad seculum revocare et si
coniicit postquam fecit sic professionem postea tamen
compellendus est ut admonitus reuertatur. i. e.
Consentit — ex parte i. et c. consuluit // Si consentiat distinguitur
aut consentit invitus / aut per dolum / aut spontanea
Invitus — voluntate / Si invitus non tenet ingressus ymo
potest ad seculum revocari [illegible] q. v. notificasti.
/ etiam post annum vel biennium et semper i. e. accedens
/ unde quamvis in aliis contractibus coacta voluntas
dicatur voluntas ut q. i. merito non tamen in matrimoniis
nisi sit libera et spontanea [illegible] q. ii. lothaiius
et i. despon. venies / Per dolum — Aut per dolum et tunc sive promisit
continentiam sive non potest revocari i. e. beneficiis
~~[illegible]~~ / nisi fuisset fornicata / et sic si vir
intret religionem invita uxore non per dolum vel
aliomodo inducta licet talis ingressus nullus fuit
i. e. accedens si tamen postea fornicatur non potest ipsum
postea repetere [illegible] q. ii. agathosa. Similiter
Quo — i. de div. Dignum / Sed pone quod vir qui votum fecit — Quo
nolit cognoscere contra mulierem fornicatam quia
age — nemo compellitur cognoscere sicut nec agere ff. ut
nemo invitus ag. ac. cogi l. i. / et quilibet invicem suo
renunciare potest ut C. de pac. ad apliciam. et c. Statim
quid ergo erit / dicatur quod iudicium eo invito
potest cognoscere et eam defendere ne permittat illam
trahi in parte statim ff. de lib. ca. l. i. et ii.
/ sed cum prius non tenuit votum tamen continuum ad ipsum
venientem tenuit i. e. quidam et c. plac. / et ex quo
ipsa fuit fornicata statim amisit ius exigendi.

257

ergo tum sit liberatus a servitute mulieris stati monastium
habet plenum ius in eo / et sit exceptio que competit
viro attestata e monastio / tum res stati ad eum devenit
a quo potuit habere principium j. e. c. placet ¶ Sed · q̄o ·
quid si expiret / et nollet excipere qr possit mulierem
fornicationem dimittere. E. de iudicio. quedam. insi.
W. dicit q bn pt illa tempore non obstante confessione
monastii quia votum exceptio non tenuit tum decepta
fuit nc ipsa etiam voluit ar. ex. j. e. c. i. et c.
karissimus / nisi vir professionem fecisset. postquam ipsa
fuit fornicata ar. xxxii q. ii. Agathosa. ¶ Sed · q̄o ·
vel si vir fornicetur in monastio tum mulier dedit licentiam
numquid ipsum repetere pt / dic q non. xxxiii. q. v.
q de / quia perdidit omne ius quod habuit in viro / qr
propter consequens delictum servitus amissa non renascitur
de. 9. di. iiii. quesitis ¶ Secus si ambo essent in seculo
et propter fornicationem alterius esset dimissus. j. de divor.
ex litteris et E. de iudicio. tua / et hec est ratio. quia
ius quod monasterium habet in ipso propter suum delictum perdere
non pt / ¶ Aut consentit spontanea voluntate / Spontanea Volū.
et tunc distinguitur ¶ aut promisit continentiam ¶ aut non.
¶ Si non promisit continentiam revocatur j. e. c. i. ¶ Si non promisit
at promisit continentiam et intellige de lingua xxii Promisit
xxvii. q. ii. ¶ Si vir / distinguitur aut est senex
aut iuvenis ¶ Si senex potest in seculo remanere
dummodo promittat observare castitatem. j. e. cum
sis. et c. uxoratus / et c. ad apostolicam. ¶ Si sit iuvenis
compellitur intrare. j. e. significavit / licet non intendet
introire religionem qui continentiam promisit / quia
tenetur ad id sine quo eam servare non possit ar. E. de of.

Et e dudu de q. 9ueq.

1. Quid licet q in 9b vio nec hn oio 2uncio. 2 alud i casibz tunc 9 ij
2. Casuum illa simul 2p puncto.
3. Ill 9sti in n in 9 ntune ponco. 7 hic 9 mosti in intradi. 2 no inco
4. h ou 2 singula sup dicta voto solem adimpli puncto.

dele peca 2 c. prudentia infi 2 sit inuita compellitur
Dic conseq quis qd facto suo compellitur intrare monasterium
l. d. Si ille 2 xxvij. q. 1. Si quis rapuit. Sic
qn mlr condempnata e p sentam ud factum e notorium
2 e separata a marito licet sit conducta si maritus
nolit eam recipe compellitur monasterium intrare. j. e.
gaudemus. Nam si p dolum alter inductus fuisset ad
intrandum monasterium tenet ingressus. j. e. dudum.

Dolus i spualibz usq viciat 9ctu

2 sit in spualibz dolus aduersarii no viciat contractum
s. q metus cad. tit. dilecti j. e. expte 2 c. veniens.
In aliis si dolus dat causam contractui no tenet
contractus ff. de dolo. alegatur. Sz q e racio

qo. diuersitatis. Credo quia dolus bonus in spualibz
no phibetur sz solum malus. quia dolus e callidi-
tas ad decipiendum ff. de dolo. l. 1. Sz p tale dolum
no decipitur ut ad malum inducatur ymo condicionem sua
facit meliorem 2 ideo no viciat contractum Secus

qo. in aliis. Pone q mlr ud vir vouet altim .qo.
ad sclm in illis casibus de quibus supius dcm e.
numquid potest exigere debitum ud reddere teneatur
Dic q obligatus fuit quo ad se tm 2 ideo no
pt exigere debitum quia hic potuit vouere quod
erat in sua ptate. Sed alienum no potuit vouere
sz no reddere debitum coniugi petenti 2 ideo tenetur
reddere. xxxiij. q. v. una. j. e. quidam. 2 c. placet.

qo. Quid si contrahat ud alia post mortem vxoris qo
numquid tenet matrimonium. Dico q mortaliter
peccat contrahendo quia votum fuit simplex ut
potuit ~~[illegible]~~ facere sollempne matrimonio primo
impediente. Sz simplex impedit matrimonium contrahendum

sed non direxit, iam contrariam .i. qui cle. vel vo. Rursus .2.
de voto et voti. li. vj. Ideo tenet matrimonium sed debet
sibi imponi penitentiam tamen arbitrio presbyteri. di. Si vir.
Sed numquid potest exigere debitum. dic. ho. et b. quod non q°.
quia non poterat exigere a prima .i. e. quidam et c. plac.
ita nec a secunda quia faceret contra conscientiam. ar. 6. de
reste. spol. litteras. tamen exactus reddere tenetur. Jo. et
multi alii cum quibus ego sentio dicunt quod licite potest
exigere quia licet peccavit contrahendo in primo actu
tamen tamen est bonum matrimonium quod tollit totaliter obligationem
illam. ar. .i. qui cle. vel vo. Rursus .i. de voto et
voti. li. vj. et xxxvij q. ij. impediatur non obstat quod
opponitur quia non poterat exigere a prima ergo nec a secunda
quia per matrimonium se obligavit quod poterat facere
contra ad se ut dicunt iura preallegata .i. e. quidam
et c. plac. nec secundum fuit maius vinculum quod
totum posset removere. Sed cum contraxit cum secunda erat
obligatus voto simplici quod fuit sublatum per bonum ma-
trimonium. Consequitur postea ipsi concedunt quod tenet
matrimonium cum secunda et quod potest ei reddere sed non exigere
debitum. sequitur in quibus quia voluit quod erat in potestate sua
sed non exigere debitum et etiam non reddere aliqui misi
prime cui erat ante votum obligatus. Dico tamen quod etiam
a prima posset exigere debitum si esset iuvenis et per
pudorem non peteret debitum et timeretur ne incurreret
fornicationem. ar. xxxiij q. ij. Si tu abstines. et
xxxiij q. v. Si dicat et c. una solet. Sed quid. q°.
si uxor sine consensu viri intrat religionem
vult religionem intrare et maritus contradicit
distingue. secundum vinc. et b. aut iam eduxit earn de monasterio

z ei recõciliatus z tūc nō pt̄ eo inuito intrare
ar. xxvij. q. v. quod deo. Aut nō est conuict9
nec ei recõciliatus tūc eo inuito poterit intrare
xxvij. q. ij. agathosa. z xxvij. q. v. qui vxore
Eodemmodo distingue si alter coniugum post
matrimonium separatum quo ad thorum pp̄t fornicatōem
alterius velit intrare religionem ar. j. de diuor. ex si-
gnasti quia eam etiam emendatam recipe nō tenet̄
j. e. gaudemus / Idem dic sc̄dm Innoc. si alter coniugum
incidat in heresim z pp̄t hoc p sniam iudicis fuiṁt
separati licet alter ab heresi reuertatur. poterit alter
ad religionem libere conuolare. j. e. uxore. nec tenet̄
licet nō intret religionem alterum etiam emendatum
sibi reconciliare j. de diuor. de illa insi. z c. quanto
insi / Secus si ipsa auctore recessit nec iudicio etiam
fuiṁt separati quia tūc tenet̄ eam recipe emendatam
j. de diuor. de illa ingrn. Aliqui dicunt contra sed
nō probant ¶ Sequitur vide quō coniugatus possit ad
ordines promoueri vel si iam recepit sacrum ordinem
inuita vxore vel nesciente vel sciente z nō contradicente
vel consentiente numquam sit fiat pīudicium mulieri Sed
ad hoc intelligendum nota dtām inter ecclesiam orientalem
z occidentalem z conuenientiam ut dicam e. b. de cl. coniug.
q. dicam / Si vero ordinem sacrum vir recipit con-
tradicente vxore vel ignorante nō fit ei pīudicium
nā poterit exigere debitum z ille tenebitur reddere sed
exigere nō poterit xxvij. q. ij. uxore. z ar. j. e.
quidam z c. plac. / Si aut vxor sciuit z nō contra-
dixit tūc ipse vel p aliud possit contradicere vel consentit
si clericus sit occidentalis / vxori sit aliquo fit omnino
pīudicium vnum quia oportebit eam de cetero contine

Aliud quia no͂ pot̃ contrahe͂ mortuo viro ꝓpter
ep̃pisal̃ constit̃ extra͂ sup̃ h̃c ꝓmulgatam que ubi de hoc d. glo.
diriunit matrimonium sit contractum xxxiij. di. se-
riatim ⁊ xxxiiij. di. quia sunt culpe cum duob̃
c. sequentib̃ / ⁊ si istos sufficit q̃ vxor continenciam
ꝓfiteat̃ ⁊ pot̃ in sc̃lo remane͂ .i. e. coniugatus
fallit in vxore eius qui ꝓmouendus ẽ in ep̃m
quia no͂ d̃z vir eligi nisi ipsa intret religionem.
.i. e. Sane / cum dicas cum bec. ⁊ plurib̃ aliis q̃ idem
ẽ cum intrat religionem. ⁊ cum ad sacros ordines ꝓ-
mouet̃ quia eadem ro͂ utrobiq̃ inuenit̃ go. idem d̃z
esse iudicium ⁊ de elec. dudum. ⁊ de transla. int̃ cor.
⁊ ff. ad l. falc. l. ult. / cum possit esse suspicio de for-
nicatione vxoris illius qui ꝓmouet̃ ad ordines
si sit iuuenis. Sic de ~~[illegible]~~ vxore illius q̃ religionem
intrat / et compellit̃ intrare. Similis in casu isto
.i. e. cum sis ⁊ c. vxoratus ⁊ c. ad ap̃licam / Ideo di-
stingue utrum sit iuuenis de qua possit esse suspicio
tunc tenet̃ intrare alias no͂ tenet̃ / nec d̃z ꝓmouere
ꝓ iura ꝓximo dicta. Sic intellige .i. e. Sane quia loquit̃
de ep̃o nc̃ ẽ speciale sicut ipse dicit / Si vero ꝓmisit
continenciam ⁊ fuit ꝓmotus compellitur intrare religionem
.i. e. Significauit / aut est senex de qua nulla p̃t suspicio
haberi tunc ꝓmittat continenciam in sc̃lo ⁊ ipse pot̃
ꝓmoueri. Sic intellige .i. e. Coniugatus ⁊ alia
iura ibidem inducta De Conuersione Infidelium

Dictum ẽ de conuersione fidelium coniugatorum ad re-
ligionem hic subicit̃ de conuersione infidelium co-
iugatorum ad fidem xp̃ianam Nam si vir conuertat̃
⁊ habeant puerum ⁊ vir petat sibi illum assignari
ut in fide xp̃iana imbuat̃ audiendus est q̃ i pte

pris est nō matris / et quia posset insidiari vite
eius si apud eam moraretur et posset illud inducere ad
infidelitatis errorem . j . e . c . ij . quid in fauorem fidei
illius contra patris uel matris conversi ad fidem sequi
debet xxviij . di . i . iudei / et debet baptisari si non sit
doli capax / Si uero doli sit capax non debet baptisari
nisi consensit . xlv . di . de iudeis / et ar . xxviij . q . v .
ad fidem xxi . utrum debeat sequi conditionem patris uel
matris . dic ut j . de natis ex li . ven . quod filii semper sequuntur
¶ Nota quod pater potest petere filium in sua potestate constitutum
per interdictum de liberis exhibendis contra matrem et quemlibet
detinentem / mater tamen habet exceptionem contra maritum
puta si est minor triennio / nisi esset mater infidelis
tunc debet etiam minor triennis patri assignari in fauorem
fidei christiane / tamen alias si esset maior et diceret se velle
fieri christianum debeat demandare patris et matris assignari
j . de iudeis . Sicut . Item habet exceptionem si indicatur
esse in continendo hoc duo probantur ff . de lib . exhi . l . i .
Certo propter nequitiam patris et sine diminutione patrie potestatis
apud eam filius commoraretur ff . de lib . exhi . demum
quod et si maxime . Circa hoc tamen distingue aut filius
a nullo detinetur tunc petitur per officium iudicis ff . de
lib . exhib . l . ij . quod hoc quod / aut ab aliquo volente
detinetur tunc potest peti rei vendicatione adiecta causa de iure
quare petat . ff . de rei ven . l . i . quod i . Aut detinetur
invitus tunc locum habet interdictum . de lib . exhibi . nec ff .
de lib . exhib . l . i . i . Re . et ff . de rei vend . l . i . quod i .
¶ Item post mortem patris pupillus non debet educari
apud illas personas que ipsius vite possunt insidiari
ff . de v . pupil . edu . ut . de . l . ple . Iudex enim discernere
debet ut sine aliqua suspicione alatur partus ff . de

l. i. et extimabit ex affectu singulorum quis magis ad suspicionem et spe successionis sit propior. C. e. l. ii. viii tamen educatio pupilli nulli potius committenda est quam matri nisi vitricum ei inducat. C. e. l. i. Quis vero pro viro habeatur apud quem educatur filius facto divortio olim estimabat iudex an apud patrem vel apud matrem aleretur C. de divor. fac. l. i. Sed hodie distinguitur ut si per culpam divortii constitit alibi sed apud matrem. Si vero matre culpam divorcii constitit tunc alibi sed apud patrem. C. de divor. f. aut. Si pater. Ideo si alter infidelium constat culpam divortii non sequendo maritum conversum ad fidem quem sequi debet propter quam vnaqueque et quia insidiatur vite illius. i. e. t. ult. Nota tamen quod filius fidelium minor triennio apud matrem alibi sed maior vero triennio apud patrem C. de pa. po. nec filium. et ar. C. de infan. expo. l. ii. vel v. Tollere matris erit tandem tunc quod minore maiore tunc tollere patris erit. Cum vero alter infidelium convertitur ad fidem et alter remanet in infidelitate. si unum spectetur vel non. dic ut i. de divor. quod due et quod se. Item quando aliquis occidit maritum alicuius. an possit eam ducere dicitur sic in memento i. e. t. i. dic ut i. de eo qui duxit in ma. quam pol. per adul. q. plen. et ult.

Visum est supra de voto et voti redemptione de consuetudinibus ad religionem. Sed quia post consuetudinem consequenter emittitur votum. Ideo hic subicitur de voto. Unde videndum est quid sit votum. Quot sint species voti. Quis possit vovere. Qualiter et cuius auctoritate votum possit redimi. Et utrum a voto possit discedi.

Voto sunt neca 3
,21. q. 1 Nemo.

Deliberacio. cu quis disponit aliquid boni facere. 21 q. 1. Nō bona
Ppositu. cu procedit et facit ppositum id se facturum. 21 q 1 c. 1.
Obligacio. cu promittit

Votu est melioris boni animi delibatoe firmata z oblata conceptu / Conceptu ideo dr quia no tenet si fiat ex impetu. ar. de regl. ad mcam z j e licalit / Melioris boni ideo dr quia votu si fiat de malo no e tenedu / ut si fiat de rebus frivolis z fatuis ymo mutadu est seu frangedu xxij q iiij In malis z j de reg iur. In malis li vj / Firmata ideo dr qz debet vovens firmit ppone se no facturu de cetero cont votu / Oblata dr quia no est votu nisi voce al signis exterius exprimatur / etia si heat ppositu illud de cetero obsuadi tn veniedo contra mortale pctat. xvij q i qui bona / Sed mgr p. in sniis alr describit / Votu e qdda testificatio spontanee promissionis que de hiis que dei sunt ~~deo~~ fieri debet / Votoru due sunt spes sz neccitatis z volutatis / Vota aute neccitatis dicunt ea ad que implenda neccio omis homo tenet sive voveat ea sive no quia bapto sunt annexa. ut abrenunciare dyabolo z pompis eius tene fide catholicam et svare decalogum et huius omia sine quibz no pt esse salus de. q. di. iiij. prima. Sed tn i ppe dr votu quia no est ibi aliqua pmissio de futuris sz vite prite male abrenunciatio z quedam fidei pfessio / z e simile in pnia ubi no est votu sz debet here ppositu decavedo i posteru a pcto xxij q i c i / Vota aut volutatis dicuntur illa bona ad que nemo tenet quia sine illis pt esse salus / Sed ex quo aliquis obligat se ad aliquod eorum redde tenet. Sic votu abstinecie

2. q. 3.
Si qs iratus

// D. 07

Necessitatis

Votu
- Necessitatis
- Voluntatis
  - Simplex
  - Solempne

Secdm Innocentium et speculum lib° xxxv. c. 18a.
Simplex est qd fit in pleno qm s. deliberacio sine sollempnitatibus [illegible] est. i. no prmpit [illegible] in [illegible] / vel si [illegible] illo pnte vel paucis pntibs / & hoc ex [illegible] & [illegible] [illegible] no [illegible] [illegible].
Sed votu dr simplex [illegible] simp[illegible] [illegible] vel simplex solum.

Votu dr [illegible] qd fit coram [illegible] coram paucis sed [illegible] [illegible]
& in ecclia / vel in manu [illegible] [illegible] ex [illegible]
vel sup reliquias / Sed aut [illegible] fiant votu
solempne duo [illegible] [illegible] ce solempnizat vou in ourd eccla [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
or dis dignitas pfessio [illegible] [illegible] vel expressa. assunt aliqui [illegible] [illegible] [illegible] no [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Vota { Perversa vt herodis . . . / Illicita vt mulieris . . . / Indiscreta vt . . . / Discreta de bono meliori vt . . .

cotinentie et pegnationis. i e. lic. et c. si / Unde
augus. / Quedam sunt eciam q in vouimus no debes
sz postquam ea deo pmittis necio costringimur. xvii.
q. i. c. i. / Votum voluntatis dividitur qr aliud
simplex aliud sollempne sive pvatum et publicum
/ Sed quantum ad deum votum simplex no minus obligat
quam sollempne et utriusque transgressor peccat mortaliter
i qui cle ul vo contrahunt / et nec simplex loquela
et iuramentum no facit deus diversum. xxii. q. v.
Iuramenti / / Gravius tamen peccat qui frangit sol-
lempne et gravior est sibi pena imponenda. xxvii.
di. Si vir et xxvii. q. i. virginibus et c. devoto
et quis dubitat scelerius commissum quam gravius est
puniendum. xxvii. q. i. no afferamus / Ad vo dic
no minus obligat simplex quam sollempne i. no
minori tempore / ul quia utriusque fractio est mortale
/ sed aliud maius / quia in fractione voti sollempnis
deum offendit et consortium ecclesie et scandalum generat
votis aut simplicis no sz solum votum cotinentie solle-
mnisatur de quo dicitur i e. quod votum li. vi. de quo dic-
itur i qui cle ul vo. c. i. 2. 4. / Tercius pte voventis
respectu quibz nisi prohibeatur i e. licet inpu. Sed
et nimium contrahere carnale i. de sponsa ad apd. / Pro-
hibentur aut quedam psone quantum ad votum emit-
tendum no habent liberam voluntatem. Sicut episcopus
clericus ul monachus. impubes. uxor. servus de quibus
p ordine videamus / Episcopus no pt aliquod votum
emittere sine licencia pape / intelligas p quod dissolvatur
vinculum matrimonii quod cotractum inter eum ipsum
et ecclesiam suam sponsam. c. de regul. licet / nec aliud

Votum { Simplex / Solenne

p quod sponse sue cõiuge preiudicium fiat. e. de uoto et uo. re-
demit. 2 e. de sponsa. c. ij. / Unde nec uotum pegri-
nationis pt emittere sine licentia ipsius in generali uel
speciali. ij. c. magne. c. viij. / Uotum uero abstinentie
2 clerk. coniugate pt emittere ar. viij. q. i. clemens
2. e. de testi. relatum c. li. / Et breuiter quodlibet
uotum p quod bonum exemplum pbeat pt quia
ad hec tenetur. ij. c. magne c. i. 2 e. de sac. unct.
c. i. c. ad exhibendum v. de intore / Clericus sine cl[ericus]
licentia prelati non pt uotum pegrinationis emittere de
q. di. v. non oportet de quo c. sit mentio. ij. c. magne
c. viij. / nec aliud p quod oporteat ipsum relinquere ecclesiam
ar. e. de renun. admonet / nisi forte uoueat religionem
intrare. xix. q. i. due / tunc sufficit licentiam petere licet
non obtineat. e. de regul. licet. dic ut ibi c. Si
religiosus 2 c. se. 2 ij. c. c. i. re. i. / Monachus mo[nachus]
non pt aliquod uotum facere sine licentia abbatis nec alius
religiosus sine licentia sui prelati p quod claustro
exire oporteat ar. xvi. q. i. Si cupis 2 c. placuit
licet sibi inspiratum dicat / c. tamen timendum ne spiritus
sathane in lucis angelum se transformet. e. de re-
gularibus licet / 2 xxxvi. q. v. nec mirum c. preterea 2 xxxix.
q. i. c. i. / nisi forte ad aliam religionem transire velit
licentia petita licet non obtenta / 2 si dubitatur quo
spiritu ducatur arbitrio superioris est relinquendum
sicut loquitur. e. de regul. licet re. i. 2 c. Si uero
dubitetur. / Quid si superior arbitretur inique dic Quid
ad superioris superiorem recurrendum ar. ij. de iure pa-
tronatus / Item nec uotum aliud regularis 2 si
fecit sine licentia superioris non debet exequi ne sit sicut

abstinentie debet emittere nec peregrinationis nec quod aliud

scandalum quibus se debet conformare ubi ubi dcetur ei occasio
evagandi xx q. iiii c. ii et iii et q. viii et ar.
i. de sen. ex. religiosos. l. vi. Quid si votum q°
emiserat antequam intraret dic idem quod sine licentia abbatis
vel prelati exequi non debet ar. xx q. v noluit
et i. de cle. no. ex. uxo. c. ii. Nam omnia vota temporalia
videtur mutasse in votum religionis. i. e. Scripture. Non
enim est illi notitia tanta delicti satisfactio cuius votum
vite temporis obedientie intendere sub conditionis de pe.
di. i. mensuram q. Nec autem hic frangit propositum qui
illud in melius commutat. ex. de iure iur. pervenit et
Item pudicitiam incauto. i. de spon. commissum et
ex. de qui. cog. con. ex publico et c. ult. Item maior
est quam prius impositum. xx q. ii. Admonere
preterea vinculum obedientie solvit initius alterius
religionis xix q. ii. due sunt et ex. de regu. lic.
et c. Sane. Ideo si homo intrando religionem sic intende-
bat omnia vota mutare ad que se primo obligaverat
in nullo remanet obligatus. Si vero non intende-
bat recurrat ad abbatem et ad prelatum qui secundum posset
dispensare prout supra proxime allegatum in prin. huius q. quia
sine eius licentia sic exequi non posset. Impubes
Impubes non potest se voto obligare sine tutoris vel patris
auctoritate xx q. ii c. i et ii. Quid unde filiusfamilias q°
pubes potest vovere. planum est de voto religionis.
Aliud autem potius videtur quod non possit per quod dis-
solvatur potestas patris ad exemplum uxoris et mo-
nachi tamen tales persone sui iuris non sunt. i. de
sen. ex. Illud. potest dici. si homo quod si consulit pudicitia
vel patrie potestati vel pater illud scandalizaret
non debet invito patre observare. Ratio est quia non est

volūtatē sue cū pr̄e sit obligatꝰ nisi in voto re-
ligionis quod pt̄ emitte īvito pr̄e in aut.
de sacr. ep̄. § jnde etiamꝰ. collat. ix. / Cetū quid
ergo si voluit dare elemosinā dic. ho. conside- qō
ratā qualitate pr̄is psone ⁊ filii ⁊ ele quātite
/⁊ ħ. hoc vr̄ q̄ dare possit nisi expresse ꝓhibet̄
a pr̄e /⁊ idem intelligit de vxore /⁊ mercenario
porrigere modicā elemosinā indigēti / ad hoc
ar. exp̄ssū ff. de don. filius fam. § 1 /⁊ ii ⁊
xxxiii. di. paste / hec etiā est ꝯsuetudo
nō reprobanda ar. 6. de don. ceterꝫ /⁊ de testib
relatū ii. § lꝫ dic ut 6. de don. § monachus
/ Sed nūquid votū pegrinacoīs emitte pt̄ nō qō
vr̄ q̄ minime p̄iudicaret patrie ptāti tñ nō
dꝫ p̄iudicare ut dictū ē / excipe pegrinacōm voti
transmarinū ar. j. e. consulta § q̄ aut̄ /⁊ initium
ar in evitable ut si forte sit a canone p̄scde
ap. absoluendus ar. j. de sen. ex. relatū / Vxor rx
etiā nō pt̄ vouē sine lrā viri pegrinari seu
abstine ul' ieiunare ut religionē intrare / Si pimo illud
si [illegible] an matrimoniū [illegible] ꝯtractū
votū emisit nō dꝫ invito viro marito adimple
Sed ⁊ si de lrā viri votū emisit illud ab invito
idem erit semp in talibus dꝫ obedire mādato
licet maritus petat illud quod ꝯcesserat ꝓhi-
bendo xxxiii. q. v. noluit ⁊ c. manifestū
/⁊ intelligit quidā de viro vouente quia nō
adimplia indicat̄ xxxi. q. 1. Si quis vxore
⁊ q. v. ꝯcepit Alii dicūt q̄ in voto abstinētie
vir superior est quia ē caput xxxiii. q. v.
manifestū ħ ymago ⁊ c. cū caput / qd' ꝯcedas

n' p̄hī votū fiat cc̄a carnale debitū p̄iudiciū mulieri
tale eciā s̄uare nō poss̄ invita muliere quia ulla
obstat excepto in h̄c casu · j · de qui · lep · qm̄ q̄
fi · / 2 s̄ · caplīn vir nō h̄t p̄tate sui corpis s̄ vxor
& · d̄ qu · qing' · quidam inf̄i / ergo nc̄ votū p̄egna-
coīs pt̄ vnus fac̄e sine cōsensu alt̄ius ar · xxxvij ·
q · ij · Si tu / 2 xxxiij · q · v · quod deo / fallit ī voto
t̄ismarino quod maritus pt̄ voluntate vxoīs emitt̄e
pt̄ / vxor tn̄ ut cōsenciat est attēcius admonēda
j · e · c̄omlta · q̄ q̄ aut / et que nō vult remane
sequat̄ virū suū · j · e · qd̄ sup̄ hiis q̄ fi / Nūq̄ — q°.
idem ē ī muliere dic q̄ sic / s̄ utrū possit c̄c̄equi
distingue aut ē suspecta / aut infamata / ul̄ inimis — q°.
iuuenis / p̄l̄ē · tūc nō c̄c̄equat̄ · sed redimat tn̄
ademind̄ 2 pugnad̄ inhabilis iudicet̄ · j · e · quod
sup̄ hiis q̄ · Ex̄ rursus · Si vō sit vetus 2 matura
2 bone fame vadat nc̄ votū redimat s̄i multos
possit s̄cū duc̄e bellatores · j · e · c̄ mlta · q̄ q̄
aut 2 uer c̄c̄ssū · j · e · qd̄ sup̄ hiis inf̄i / 2 tūc
ead̄ est racō in vxore que et inviro / ergo idē
ius statuend̄ est · C · ad l̄ · fal · l̄ · fi · inf̄i / Seruus
nō pt̄ votū religionis emitt̄e sine voluntate
dn̄i l̄ · iiij · di · Si s̄uus sciēte / nc̄ votū p̄egnacoīs
inf̄i qn̄ ē nō · j · de s̄en · ex · Relatū inf̄i / Pone — q°.
q̄ maritus reuocauit ul̄ fecit q̄ mlr̄ fregit
ul̄ ex c̄omiso ul̄ ad mādatū p̄ris filiusfamilias
fregit ul̄ filia / ul̄ ad mādatū dn̄i s̄uus / postea
moritur ille qui fecit franḡe q̄r̄ modo tene̅
vxor ul̄ filius ul̄ s̄uus ad votū / uī q̄ nō quia

atro semel contracta non reminiscit de con. di. m. drib. Sed votum post abstinentiam renovatum xxxiii. q. v. noluit quo videtur quod non teneatur. Dic quod uxor mortuo viro non eque post et filiusfamilias maior pubertatis an. Secus si ante emitteret nisi post pubertatis annos ratificaret. j. e. c. nemini manumissio tenetur ad votum tamen ad eum tamquam potuit sicut principium efficax pervenire nos. C. de qu. qui placet. Sed non obstant quia votum post renovatum non extinguit nisi inconsultum marito vel patre seu domino sit prejudicium arg. C. de qu. qui. quidam et c. placet. Sed quid si quis vovit in vigilia alicuius sancti non comedere carnes postea vel ante vovit in die veneris vel sabbati non comedere nisi panem et aquam et vigilia venit in illa die quo ad quod votum teneatur vel an ad utrumque distingue aut in vovendo secundum non recoluisset de primo et si recoluisset excepisset tunc tamen tenetur ad primum arg. ff. de act. et obli. obligationum. Aut recoluit sed non excepit vel si recoluisset non excepisset et distinguitur utrum possit utrumque adimplere tunc ad utrumque tenetur arg. j. de spon. qui missum et j. de obs. j. e. c. ult. quia quod sine conditione vovent sine conditione solvantur xxxiii. q. ult. non solum et arg. j. depuit. quod tam. Aut non possit utrumque adimplere tunc tenetur ad primum et non ad secundum j. e. c. pen. quia ad impossibile non potuit obligari C. de pac. c. ult. et tamen sibi penitentia imponenda de secundo voto indebite facto j. e. quidam et C. de regula. qui post votum li. vj. et xxvij. di. Si vir.

Nota q illi qui voto vel obseruancia regulari
sunt astricti ad ieiunandum feria sexta si festum na-
tiuitatis domini die veneris contigit carnes come-
dere non possunt. j. de obs. ie. c. ult. Ide credo tene
consimili de festo vel qualibet alia die / Qualiter et qo
cuius auctoritate votum possit redimi vel commutari
dicatur q tenent omnia vota que voluntatis sunt
auctoritate dyocesani superioris sui redimi et commutari
possunt / Sed aut superior considerare qualitatem persone
et tam et qualitate et quantitate commutacionis ut ex hoc
colligat an recompensatio melior sit et deo magis
accepta. j. e. c. i. / Debet etiam considerare causam
propter quam vouit. Nam ea cessante cessat facilius effectus
j. e. magne in fi. / In voto peregrinacionis sic fa-
cienda est redemptio ut expense que fierent in eundo
morando et redeundo ad alias pias causas erogentur
et ut labor itineris ieiuniorum vigiliarum et aliorum
laboribus compensentur. j. e. magne in fi. et c. quod
super hiis. c. i. et ar. de repe. Statutum c.
ult. li. vj. / In voto autem transmarino consideretur
vouentis intencio utrum intenderet peregrinari vel bellare
In primo casu habilis ad eundum licet inhabilis ad pu-
gnandum non redimat. In secundo inhabilis ad pugnandum
licet habilis ad eundum redimat nisi corporis strenuus
sit vel secum possit ducere magnum numerum pugnatorum
licet enim non est omnino expertus ad pugnam [illegible]
Ceteris per alios pugnare possit. j. e. c. quod super hiis
c. ult. et c. ex multa. c. [illegible] c. [illegible] Secundo
7 c. sin inf. vel nisi sit agricola vel artifex qui
ibi sit utilis. j. e. quod super hiis. c. i. Et si aliquis habeat

tpale impedimtu dilato est ei indulgeda. Si aut
habeat pretium e ei redemptio iniungeda. ut e. qp sup
his q. i. // In clitis vouetib considerari optet
utru csilio et offitio pdicatois ul qd pilito
alitnis magni sit deputatus ul secu multos
bellatores possit duce ul sit ibi utilis tuc no
redimat / ul no z tuc redimat. ut e. ex multa
q. fi. z c. postulasti / quia psonalis pugne
no dz. l. ei eliud / tam no est tutu redime ul
differre sin madato sedis ap. spali ad qua sola
h nostr ptine. ut e. ex multa in pn / z tuc de
madato ppe remitti differr ul redimitr z
ppe de hc intptatr. ut e. venietes / z c. no e tu
quaor c. sequitib z c. fin. // Idem dicit ho. i
voto crucis anglz quod ad ppam ptinet / Tria
sunt tam i mutatoe voti consideranda / qd liceat [licet]
s. equitate quid deceat s. honestate z quid [decet]
expediat sedm utilitate. ut e. magne q. i. Ez [expediat]
quodlz votu etia tre sancte pt in votu reli-
gionis cmutari / z si hc intendat ipo ingressu
absolvitr dum tn faciat pfessiom. ut e. Scripture
// De voluntariis votis. Excipie votu cotinetie
in quo videtr qp nec sumus pontifex possit dispesare
ut e. pt cu ad monasteriu infra. dic ut ibi q. ult.
Sed omnia vota necessitatis no pnt comutari
ul redimi quia no e comutatio ul dispensatio
contra deu ppv q. i. Sunt quida / z pim. di.
Dicit z pi. q. iii. qui resistat / Utru a voto
possit discedi. dic qp no regulariter ymo reddi
dz ab emisso. ut e. licet in pn. Ita ste an emissio

votu no cogit

votum non cogit aliquis vovere contra eorum qui semel vovit
cogitur reddere ut xvii q. i. c. i. et de se. i. c. licet et c.
magne. ¶ In vii tamen casibus a voto disceditur — 1
potest. Primus si in melius commutetur ex de iureiurando
c. in presenti. Verum attamen ad hoc superioris auctoritas re-
quiritur vide ex non e. c. monachus et c. quid
si votum emisit. Secundus si non precessit ad actum — 2
exteriorem i. e. beatissimo et xvii q. i. consaldus
quia si precessisset ad actum eligendo hic ut renendo
licet non expressisset verbis peccaret mortaliter non implendo
xvii q. i. qui bona. Tercius si conditionale fuit — 3 Conditionale
et conditio defecit xxxii q. ult. non solum et hoc
intelligas sive conditio sit specialis et expressa i. de
quibus ap. viii de illis et c. super eo et ex de iureiurando
c. in inferius. Sive sit tacita que ex sui natura
inest voto puta si vivo / si potero / si deus voluerit
quod semper in voto est intelligenda etiam si non apponatur
xxxii q. ii. beatus et xvii q. i. in prothia. Votum
autem factum pro vicario vel tutore non valet nisi postea
consentiat vovens ex de gu. qui. dudum et de regularibus
dicitur et xx q. iii. c. notandum et c. Si quis iratus
Quartus ubi vovens non habet facultatem vovendi — 4
secundum ea que non ex e. c. quis possit vovere proprio
Quintus ubi auctoritate superioris est relatum redemptum — 7 In oi. n. voto intelligitur auctoritas superioris excepta
vel mutatum i. e. c. i. et c. non est. Sextus — 6 22 q. 2. ...
ubi votum ex sui natura illicitum est xxii q. iiii.
In malis ex de iureiurando c. quanto et c. cum quidam — 5 de iureiurando
et i. de reg. iur. In malis li. vi. Septimus — venientes
quia causa propter quam votum emissum est cessat i. e. — quadmodum
magne nisi in dictis quod licet cesset causa — petitio
non tamen cessat votum licet facilius admittatur redemptio

Sicut loquitur illud c. insi. nisi votum fuisset conditionale
utpote si intravero ecclesiam clericum sanctum visitabo
vel si talis evadat de infirmitate propter quam vult
non solvit et i. de cond. ap. verum. Nota quod si aliquis
voluit intrare religionem aliquam licet sint clerici
episcopum tenetur resistere in foro conscientie et intrare
religionem .i. c. pervenit. Sed quid si prelatus vel qd.
fratres loci noluerunt eum recipere tunc non est voti
transgressor si per eum non stetit ar. .i. respon. Dicunt
Sed si promiserunt illum recipere compelli possunt ut
recipiant quia quacumque ratione ille compellitur ad votum
reddendum. e. de regul. porrectum eadem ratione et illi
a quo votum suum ab eis recipitur ar. e. de regul.
c. ult. et c. constitutus. q. In aliis li. vi. Sed aliam
religionem intrando a voto liberatur. e. de regul. qui
post votum li. vi. De statu monachorum et canonicorum regularium

Supra dictum est de transeuntibus ad religionem. Sed
quia ad religionem transeuntes debent professionem
facere ideo hic subicitur de statu eorum ideo videndum
est qualiter vivere debent et quod possunt prefici ecclesiis
parochialibus et kathedralibus et utrum possit cum
eis in proprietate et continentia dispensari. De
vita ergo et habitu monachorum est videndum
Sed quia diversas regulas profitentur quidam duriorem
et quidam leviorem ideo vita et habitus eorum
potest percipi potius ex inspectione regule [illegible]
quam plura. Monachus dicitur a monos quod
est unus et achos quod est tristis. Unde dicitur
monachus quasi unus et tristis. Sedeat ergo
tristis et officio suo vacet et sit claustro suo contentus
quia sicut piscis sine aqua vita caret ita sine

Augustinus ad ymcuram donatistam xx a di. Sicut difficile est optimus meliores posse invenire quam qui in monasterio profecerunt ita non sum expertus peiores quam qui in monasterio defecerunt.

monasterio monachus xvij q. i. placuit ij. / Exigitur etiam ad statum regularium omnium quod penitus nullum habeat et siquis habet aliquid statim resignet. et si aliquid cuiquam fuit aliquid destinatum non presumat illud accipere sed abbati aut priori aut cellerario assignet. alioquin si fuit inventus aliquid habere in morte in signum perditionis pecuniam cum eo extra monasterium in sterquilinio sepeliret sicut beatus Gregorius in dyalogo narrat se fecisse / et si sepultus fuit antequam pecuniam reperiat si sine magno scandalo possit fieri ab ecclesia proiciatur. Debet abbas et prelatus in istis negligens deponatur ut probant i. e. c. ij. q. qui vero et c. Super quodam et c. cum ad monasterium q. i. / Sed si in vita inventus fuit proprietarius tunc debet converti pecuniam in ecclesie utilitatem ut de of. ord. cito / Omnia quicquid monachus acquirit monasterio acquirit xviij. q. ij. abbates / hoc est verum nisi monasterium expulerit eum / vel si non vult recipere renunciantem dicit ut in clementinis exivi de pa. v. Non potest enim / Item religiosus non debet ab aliquo munus recipere vel dare sine licentia superioris / Sed si parentes vel amicus vel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre voluit hoc superiori insinuet et sic suscipiat si ipse mandaverit / Et quod tamen nichil stat nisi quod placuit superiori xvi q. i. non dicatis. hoc est verum nisi esset administrationis ut a superiori commisse. i. e. monachi q. i. et xvj. q. i. moderamine. / Item non potest agere nec respondere nec forensis negotii fore executor / nisi in id quod monasterii exposcit utilitas abbate nichilominus imperante xvj q. i. monachi / nec advocationis officium exercere ut de postu. exercere. et i. ne clerici vel mo. non magno.

2 xvi q 1 pruum / Ite sine lina superioris no est
regularis ad ordines pmouendus. E de tempo
ord' ad aures 2 xvi q 1 monachi / Ite no
pt vone sine lina superioris 2 si vouit votum
sz frange ad mandatum pp q ult monachis
dic ut e de voto c. monachus / Ite no pt mu-
tuum accipe nec fideiube quod si faciat monasterium
no obligatur. e de fideiuss. gd quibusdam dic ut
ibi c. fideiube v. Edic etiam reges / Ite reges
claustrum eppice no debent sz coiter dormire
2 comede. e de vita 2 ho. cle. qm 2. j. ne cle
vel mon. na magno 2 c ult. Vna reges canonici
2 monachi in multe equatur. j. c. quod dei / Ite
nullus precio recipiatur nc ad ordines pmoueatur
nc obedia vel prioratus alicui conceditur. j. e. c.
n impu. et c. prioratus. Eu aut secus fcm fuit
dic ut j. de sy. c. ult / Canonachi vo qui eliguntur
ppetuo pcanoica electionem capituli 2 cofirmationem
superioris sine lra ca amoueri no debent. j. e
c. 11 c. pores / quia nemo sine culpa dz iure
suo pu̇ari boy. di. Statis pusid. Sz qui p electionem
canonicam no creantur ad voluntatem suorum abbatum
remouentur. j. e. cum ad monasterium c. tales / 2 ta-
libz no conferuntur prioratus. e. de offic. ut. porrecta
/ Correctio monachorum pmo loco pinet ad abbatem
j. e. ea que 2. e. de of. ord. quito / et si negli-
gens fuit deuoluitur ptas ad superiorem ut ibi
dicit 2 ac. pinet de neglia / j. e. ea que c.
1 / 2 ppt correctionem faciendam debent de triennio i
triennium capitlm celebrare in quo diligens habeatur
tractatus de formatione ordinis 2 obseruantia regulari

in quo statuat quatuor diffinitores ut quod statutum fuit illis quatuor abbatibus inviolabiliter observetur omnium excusaciones contradicciones et appellaciones remote et ibi ordinet visitatores ad corrigendum que corrigenda et reformanda esse viderint indige. j. e. In singulis et c. sequitur. Porrecti possunt monachi in ecclesiis parochialibus cum utilitate dummodo possint plures ibi esse xvj. q. i. cum pluralitate quia monachus solus inter seculares habitare non debet. Secus de canonico si commode socium habere non possit. j. e. c. ij. in prin. et c. quod dei et presbiteri debet ab episcopo cum consensu abbatis in ecclesiis que non spectant ad monachos pleno iure. Sed in hiis que pertinent ad monachos pleno iure sufficit solus consensus abbatis et tales monachi possunt predicare baptizare penitenciam iniungere missam ad populum celebrare et sacramenta omnia ministrare. Alii vero qui non preficiuntur populo non possunt xvj. q. i. sic esse debitos cum pro utilitate et qui preterea et q. ij. visis et j. e. quod dei timor. Sed nunquid talis excusatur ab esu carnium dic quod si habet socium non excusatur quia tunc tenetur regulam observare j. e. quod dei nisi infirmus sit de quo dixi. v. carne. Si vero pleno iure pertinet ecclesia ad monachos et pleno iure permanet subiectus abbati et servabit omnia statuta preterquam tria scilicet ieiunium silencium et vigilias que commode servari non possunt in ecclesia seculari prout dixi Abbas. In omni tamen casu tenetur habitum deferre eciam si factus sit episcopus. b. de vi. et ho. cle. clerici adsi nisi forte scandalum generaret ubi loca immunitatis transeat ubi superius pt mutare habitum non tamen inferius. Sicut utrumque. b. de vi. et ho. cle.

clia / nec absint sine lic. nisi quo ad obediam et officia
dimia xviij q. i. Statutum. // Idem est si translatus
est monachus ad ecclesiam que nullo iure abbati est
subiecta xvi q. i. In parrochia / nec ecclesiam reget
sed officium monachale. Sed ad quamcumque venerit
ecclesiam illius consuetudinem servabit. xii. di. Illa
et pen. di. eadem // In oratorio refectorio et dormitorio
continuum sit silentium observent / et in claustro secundum
consuetudinem loci // Nec in refectorio nullus omnino
carnes vescatur / nec extra refectorium / nisi in infir-
mitorio / nisi ex indulgentia abbatis qui nunc
illos nunc alios potest advocare in cameram. ita
quod debilibus et infirmis in omnibus provideatur
i. c. cum ad monasterium § ii. et sequitur. ¶ Dispe- 1
sare potest abbas et quilibet prelatus conventualis
in regula monachali quantum ad esum carnium
i. c. quod ad mon. § In refectorio et de c. di. v.
carne // Secundo in votis quibus se astrinxerunt 2
ante ingressum religionis xx. q. iiij. monacho
Tercio in cella speciali constituenda xx. q. ult. 3
monachum et i. de excess. prela. cum ex eo §
ult. li. vi. // Quarto quod sit in testamento executor 8
vi de testib. Religionis li. vi. // Quinto cum monacho 7
excitato promoto ad ordines non habente facti memoriam
ut incipiatur / nisi factum fuit tempore et nobilis vel
is qui fecit adultus sit et discretus ut violet
contra oblivionem vel ignorantiam preiudicat. i. de sen.
ex. cum [illegible] illorum infi. di. ut. i. de pe. et
re. § In istis. v. etiam / et absolvere potest ab excommunicatione
ut dicitur i. de sen. ex. § viij. monachi. Sexto 6
cum eo qui in secundo furtive ordines recepit i.

de eo qui fur. or. re. tu h. dic ut j. e. q. qs possit
7 v. sz z si / Septimo i ieiunijs cibis z opibus
manualibz de q. di v. no mediocrit z c. indisc
8 / Octavo ut eu faciat i ca mosthi pcuratore
pro q. i. monachi / Nono ut ebbas dexpm
9 possit trasire conventu irrequisito. e. de elc. Si
religiosus li. vj / Moniales vo pfesse tacite
ut expsse debent esse sub ppetua clausura
nisi gravi infirmitate laboret. q no possint
sine gravi piclo ut scandalo comorari / uel
si abbatissa / ut porissa pfendo q ipm mostiu
tenet ab aliquo pncipe uel dno tpali pter
homagiu pstadu si no possit p pcuratore hc
face cu honesta l decenti socictate potit egre
/ ita q hc pstito admonastiu revtat / nc decetro
aliquem recipiat ultra eius facultates z ad
hac clausura faciedu tenet arepi epi. et
abbes z alij quibus subsunt contradictes et
rebelles p censura ecca ad gpescendo. j. e. pi
culoso. li vj / Sed leges instituunt ad pro
mulgat firmat ad moribus vtenciu appbat
m. di. in iste. Ideo illa gsto imposita a verbis
z no rebus qz inebrandis ocupat C tola
dele. l. ij. infi. z pip. di. Romanore / / Corrco
monialiu ptinet ad epm pvm q. ij. cognoni
/ z si clicus monastia monialiu sine manifesta
z ronabili ca frequtavit p epm arceat z si
no destiterit pnet offo. Si laicus sit ospet
e. de vi. z ho. cle. monastia / z si aliq monial
sit suspecta dz se purgare. j. de pur. ca.
moniales / z ppt suspitoem tollenda monachi

z moniales nõ debet in vno mõstio hitare ß longe
distãe nt ad aliqua familiaiter loqui Sed cu vetula
quandõ nõ in p̃ntia abbatisse compediose / qz adultiũ
incipit cohabitatio xviii. q. ii. diffinimg / z tribus
c. sequitibz / z qui eis ꝑponit ab epo gpbet / ne
sit. s. inuenis suspecte xviii q ii qui religionis ·
Ite abbatissa nõ pt eas absolue ß epc. i. de
pe. z re. nolla z de sen. ex. de monialibz / et ab
epo debent bndici xx. q. i. deuotis / Dic ut dictũ
e. 6. de regl. c. Illud idem / Prior vo precis post
abbate potes sit in ope z smone / ut exemplo
vite et vbo doctrine suos fres instrue possit in
bono et amalo etiã reuocare · zelũ religionis
hns fm. scam. ut delinquentes corripiat z castiget
obedientes foueat et confortet / et Abbas sup omes
curã z diligentiã apponat / et si negligens fuerit
deponat / et ei omes obediat reuerenter. i. e. cũ ad
mon. c. plt z ult. / De obedientia dic ut. 6.
de ma. z ob. c. de obedia / Sed nuqd i voto co- No
tinentie z paupertate pt dispensari · vr qz no. i. e.
cũ admonasteriũ insi. v. de / qz abdicatio ꝑprietate
sicut z custodia castitatis sit anexa e regule
monachali ut contra eã nec sũmus pontifex possit
licentiã indulgere / dicit b' qz hoc e veru / quia nullũ
bonu melius inuenitur in quo possit fieri cõmutatio /
quia nichil e melius cõtinentia / quia virginitas
replet paradisũ xxxii. q. i. nuptie / z castitas
sola est que cũ fiducia pt deo aĩas p̃ntare
in aut. de lenõ. c. Sancimus coll. ii. / Alii dicũt qz
ppã nõ pt dispensare ut monachus habeat
ppriũ ß de monacho pt face nõ monachũ / Tu
dicas ß. ho. qz pt dispensare ex plenitudie ptate

gg in Reg(ist)ro ep(isto)la(rum) 2/2 · Similiter pe(regr)inantes a monachis ha(bere)t(ur)
non co(m)mendat(ur) nec(?) p(er)egrinatio in Germania · Sed potest (con)muni
… ac licitus monachi · nisi d(e)p(ro)ptus [illegible] qui eis multum disp(er)
… q(ui)a in monast(er)io possit … ... .

in utroq(ue) exe(m)plum magna puta rex Sarracenorum
ad tota(m) terra(m) offert (con)versione(m) si habeat sanctimonialem
in uxore(m) / et h(oc) ideo / quia qua r(ati)one p(a)p(a) potuit face(re)
constitutione(m) q(uod) si simplic(ite)r vovens (con)traheret matrimoniu(m)
teneret ead(em) r(ati)one posset h(oc) fac(er)e de sollenni / quia
voti sollennitas ex sola (con)stitutione eccl(es)ie e(st) inventa
/ Matrimonii v(er)o vinculum ab ip(s)o capite sc(ilicet) a d(e)o institutu(m)
ex(tra) de voto q(ui) votu(m) li(bro) vi / nec e(st) sollennitas de s(ubstanti)a voti
/ et de plenitudine p(otes)tat(is) / p(otes)t de iure sup(ra) ius dispensare
ex(tra) de concess(ione) p(re)b(ende) p(ro)posuit / unde no(n) peccat si mereret(ur)
monialis in h(oc) casu obediendo in h(oc) p(a)p(e) / q(uod) n(on) obstat
q(ui)a e(st) c(ontra) ad mon(achum) in fi(ne) / et expone ibi no(n) p(otes)t i(d est) no(n) (con)gruit
s(ecundu)m de iure / Sed xxv q(uestio) v paulus / ubi dic(itur) no(n) p(otes)t
de iure s(ed) p(otes)t sup(ra) ius ex(tra) de concess(ione) p(re)b(ende) p(ro)posuit / et
c(ontra) d(icitur) nullu(m) bonu(m) melius inveniret(ur) h(oc) e(st) v(er)u(m) i(n) p(er)sona
singulari / Sed in salvatio(n)e regni e(st) melius / qua(m)
unius p(er)sone votu(m) quia e(st) bonu(m) publicu(m) q(uo)d p(re)fert(ur)
singulari ex(tra) de reg(ularibus) licet / p(er) c(ontra) c(ontra) facit de religiosis
ep(iscopu)m no(n) dispensat p(a)p(a) h(ic) in p(ro)prietate / q(uia) platus
e(st) p(ro)curator no(n) d(omi)n(u)s / ex(tra) de don(atione) (con)... · Sed solu(m)
(con)mittit ex(tra) dispensatione(m) · De Religiosis domibus ut ep(iscop)o
Tractatu(m) e(st) sup(r)a de monachis · sint subiecte
et statu eor(um) · Sed quia monachi no(n) nisi in re-
ligiosis domibus ponunt(ur) · Ideo hic subicit de religiosis
domibus · Monasteria · domus religiose · et hospitalia
et zenodochia · et alia loca similia ad pios et religiosos
usus deputata / Domus religiose dicunt(ur) que debent
constitui et etia(m) oratoria de auct(oritat)e ep(iscop)i xviii q(uestio) i
quicu(m)q(ue) et xvi q(uestio) i quida(m) et c(apitulum) se(quens) et i(n)fra e(ode)m de zeno-
dochiis · Sed t(ame)n in locis no(n) exemptis licet regulares
sint exempti · i(nfra) de privil(egiis) · cu(m) ex co(n)tinue li(bro) vi et c(apitulum) se(quens) / Generale
co(n)stitui debeant vide i(nfra) de ex(cessibus) p(re)lato(rum) · / Sed postq(uam)
deo sunt dedicata no(n) debent amplius reducant(ur) usibus

Cu(m) bo(num) publicu(m) p(re)fert(ur)
singulari vide c. 3.
de postu(latione) i(n) glo(ssa) 3.
et 7 q(uestio) 1 scias

applicati j. e. ad hec. xvj. q. ij. nulli et de q. di. 1.
ligna/ ut in eccl. regulari preit poni ab epo cano
nici seculares j. e. Juit quatuor et xix. q. iij. que
semel/ Sed si male viuat reglares ponendi
sunt ibi homines districtionis vite uel alterius
religionis j. ne cle uel mo. Relatum sed tamen hec
possit/ aliquos ponent seculares j. e. Juit insi. quia
necessitas lege non habet. j. de reg. iuris quod non est
et de. q. di. ij. Sic. etc./ fallit in locis acquisite
a religiosis mendicantibus qui fuerunt derelicti in
genera. lugd. de quibus epus nichil potest ordinare
absque sedis aplica licencia speciali. j. e. Religionum
li. vj. Sed de ecclia seculari cum consensu canonicorum
potest facere ecclesiam regularem. j. de et. or. ad aud.
ita quod ut monachus in pluribus monasteriis locum
habeat ut abbas pluribus preficeat. j. e. t. ult. insi.
/. Domus religiose et monasteria subsunt Epo
dyocesano j. e. de zenodochiis xvj. q. vij. omnes
basilice et xviij. q. ij. monasterio/ nisi sint priuilegio
immunite j. e. constitutum uel postpositum. 6. de presp.
audite/ Sed licet epo subsint monasteria [illegible]
lege iurisdictionis/ in fauorem tamen religionis a lege dyo
cesani sunt exempta. x. q. 1. c. 1. et xvj. q. 1.
placuit et c. cum pro utilitate et 6. t. ps. c. 1/ nisi
habent priuilegium tunc monasteria subsunt epo. Vnde pro eo
quod ad legem dyoc. ar. xviij. q. ij. c. clemencius
Inter legem iurisdictionis et legem dyoc. in quibus
consistit totum ius et potestas eporum est talis differencia
/ quia ad legem iurisdictionis pertinet canonica obediencia/
subiectio/ reuerentia institutio// et correctio et reformatio
censura ecclesiastica iurisdictio cum causarum uel forum

// et destitucio

Gl. n. in uerbo iurisdictionis in c. Dilectus filius de offi. ordi. — Iurisdictionis

ecclastica spectancia / puta correccio delictorum / cura animarum
data, citacio / causarum examinacio et decisio / et quasi
omnium sacramentorum et ordinum collacio que consistunt
in dando. e. de of. ord. c. 1. q. 2 in. et c. conquerente
et c. dilectus. / Ad legem autem dyocesanam spectat Diocesana
vocacio ad synodum sepultura mortuorum / et quarta
decimacionum visitacio hospicium / et alia que consistunt
in recipiendo. e. de of. ord. conquerente et ult. quamquam
tamen lex dyoc. comprehendit legem iurisdictionis. e. de
presb. audite / dic igitur quod omnia monasteria ipso iure
in favorem religionis exempta sunt a lege dyoc.
x. q. 1. c. 1. et xviij. q. 1. cum utilitate et c. placuit.
/ ne cogi possint ad talia facienda xviij. q. ij. quod sit
a lege vero iurisdictionis non sunt exempta monasteria
nisi privilegio speciali sint munita. unde quo ad legem
iurisdictionis subsunt episcopo omnia monasteria in sua dyoc.
constituta xviij. q. ij. hec tamen monasteria" episcopo suntinuo " cognoscitur XVI q. I. Juxta dictum tamen monasteria presint
cum summa consone xviij. q. ij. eleutherius / vel
per visitatores. e. de presb. cum ex officij / ubi quod
ex consuetudine debetur xviij. q. ij. suntinuo et
j. q. iij. questum / Seculares vero ecclesie subsunt
episcopo quantum ad utramque legem x. q. 1. de his" Sibi " antiquos
capelle monasteriorum sive regularium subsunt episcopo
quantum ad utramque legem e. de of. ord. conquerente xviij.
q. ij. Sane et j. de privil. cum et plantare et in ecclesiis
et c. antiqua li. vj. / nisi pleno iure subsint mona-
sterijs. j. de privil. quamvis / nisi exempta sint monasteria
cum capellis suis j. de privil. ex parte insi. et pitie
quod dixi. j. de privil. et x. v. Sed vero ecclesia.
/ unde rectores capellarum que non sunt sic exempte
a maioribus ecclesiis ad synodum ire tenentur

s. de ma. z abe. q sup z xviij. q. ij. Abbates
ht. c. viij. de hijs qui pplm hnt. Secus de hijs
qui no hnt. nam s. b. cystercien. etiam si no essent
exempti ire no tenerent. Idem est de exempte
qui pplm no hnt. xviij. q. ij. quia sit notum insi.
Nota q si quis velit intrare domum religiosam
vel denovo fundare regulam z institutum faciat
de approbatam ita q decetero nullus novum ordinem
vel religionem invemat z spalr mendicantem quia
religionum mendicantium soli pdicatores z minores
carmelite z heremite sancti augustini approbantur
Alij mendicantes poterunt sic in religione sua
remanere q decetero nullum recipiant de novo domos
vel loca acquirant vel loca acquisita no alienent
absq licentiam sedis ap. speciali quia ea reservat
in subsidium terre sancte vel pauperum vel pios usus
p locorum ordinarios vel eos quibz sedes ap.
commiserit convertenda. Si secus factum fuit no valz
et sniam excommunicationis incurrunt nec possunt pdicare
nec smones audire nec sepulturam hre possunt tn
ad alios ordines transire dum tn loca sua non
transferant absq licentiam sedis ap. spali. j. e. ne
nimia z c. religionum. li. vj. Sed pdicatores
z minores z alij mendicantes licet possint loca
sua retinere no tn possunt denovo acquirere
absq licentiam sedis ap. spali. j. de excess. pla. cum
ex eo. li. vj. dic ut ibi dictum e q. Ita pdicatores
v. tn no possunt. De capellis monachorum z aliorum religiosorum

Dictum e de domibus religiosorum. hic psequitur
de capellis eorum. Ideo videndum e quod iure
monachi habeant in suis capellis z quod ex quo
monachi sup proprio fundo z pprijs sumptibz fund-

uerit uel quos habent eo sunt fundatores ipsi habent omnia
temporalia et episcopus spiritualia xvi q. ii Quando et c. Sta-
tuimus et i de preben. cum et plantare que in ecclesiis non
debent regi per monachos sed per sacerdotes seculares i e t i
ni ut dictum est. 6 de sta. mo. c. presenti quia non debent
soli remanere inter seculares i e t pre. et fi. dz at in eis
ecclesiis a monachis sacerdos eorum putari non potest
consuetudine uel statuto contrario non obstante nisi
ex causa racionabili et perpetuum amoveri i e t i et c. preben.
li. vi. Si vero acquirat monasterium uel capellas ex
donatione episcopi tunc si certo modo donavit eis episcopus
illud ius habebunt quod concessum est in donatione
ar. ff. de pact. In traditionibus Si vero dedit pleno
iure tunc monasterium habebunt temporalia et spiritualia et
instituciones xvi q. ii visis Si autem simpliciter donet
tunc illam porcionem videtur contulisse quam episcopus in eadem
temporaliter percipiebat Sed si nichil percipiebat tunc
donasse videtur omne illud quod spiritualiter in ea perci-
piebat preter iurisdictionem sed ut donatio valeat con-
sensus capituli est requirendus 6 de don. pastoralis.
Si autem ex donatione laici tunc solum habebunt monasterium
quod in ea laycus habebat nec fit preiudicium in aliquo
episcopo i t. pre. cum secundum et c. Si laycus li. vi. quia
non potest laycus plus iuris transferre quam noscitur
habere i de dota. post divor. rest. imp. et de reg.
iure nemo li. vi. Sed si consensus episcopi accedat
donatio constabit perpetua firmitate subnixa
xvi q. i quicquid ita quod si laicus erat patronus
ius patronatus transit et quod temporaliter episcopus obtinebat
si laicus non erat patronus ius patronatus transit
et quod temporaliter episcopus obtinebat si laicus non erat
patronus ius episcopi transit. i de iure pa. Illud et 6 de don.

pastoralis. Hec sunt vera de monasteriis et capellis
non exemptis. In monasteriis autem exemptis et capellis
eorum dyocesanus nichil iuris habet. quia capelle eodem
iure censentur quo et monasteria. ut de privil. cum
et c. cum capella et c. auctoritate li. vi. Sed dum
vicarios parrochialium ecclesiarum instituunt debent
eis redditus assignare unde possint hospitalitatem
tenere iura episcopalia solvere et sustentationem congruam
habere. ut de capellis monachorum tam exempti quam
non exempti. ut de prebendis. Suscepti li. vi. **De Iure patronatus**

In superioribus de iure patronatus
est dictum s. quod competit monachis et aliis
religiosis. hic generaliter de iure patronatus est dicendum.
Primo quid sit ius patronatus. ex quibus causis
proveniat. que competit patrono et qualiter transeat.
Quid fieri debeat cum plures sunt patroni et est
in presentando discordia inter eos. et in quibus clericus
patronus et laicus differant. ¶ Ius patronatus
est potestas presentandi ecclesie proveniens ex beneficiis ecclesie
collatis. Ius patronatus dicitur advocatia id est
quia clerici. dicitur vice ducatus. dicitur custodia. dicitur
guardia id est protectio. Item dicitur et appellatur ius fre-
quentationis vel professionis xvi. q. vii. pie mente
et c. se dicitur etiam xvi. q. v. Si quis episcoporum.

¶ Provenit autem ius patronatus ex causis que in
hoc versu continentur. Patronum faciunt dos edificatio
fundus. Ex collatione dotis provenit xvi. q. vii.
filius et c. quicumque et tamen debet dare quod sufficiat
ad luminaria et victum ministrorum de con. di. i. nemo
et si quis post consecrationem aliquid dedit non propter
hoc efficitur patronus nisi etiam fuisset consecrata

R. Dos

Nullus dans aliquid ecclesie fit patronus. Resp. quod si aliquis dat aliquid
ecclesie post consecracionem per hoc non fit patronus. Sed qui ante consecracionem dat
fit patronus [illegible] quia [illegible] [illegible] de iure [illegible] ad quod facit [illegible]
[illegible] quia si post consecracionem aliquis fit patronus [illegible] imponi [illegible]
[illegible] non debet [illegible] de sent. [illegible] c. Constitutus [illegible]
[illegible] iuris humani [illegible] defunct [illegible] ff. [illegible]

p. dicap. s. Cuncti

Gr. lec. 169 a
pr. vertis in
glo. i.

272

sine dote. quia post consecracionem dotaret ff. ho. prorsus
efficitur. tn consecrari non debet donec dos fuit plus assignata
i. de cons. et. ubi al. ad sicut xvi. q. vii. pie mentis.
Quid si episcopus consecrat ubi fundat non assignata dote — qo.
dicit B. quod tenet eam dotare. i. de cons. et. ad sic-
inst. Sicut tenetur providere illi quem ordinavit sine
titulo e. de preben. c. ii. et c. epc. et c. cum secundum. hoc
est verum dum tamen sine lesione ecclesie sue hoc facere possit
alias non. nisi haberet propter quia delictum persone dampnum in
ecclesie redundare non debet. i. de reg. iur. delictum. li. vi.
et e. de excep. cum venabilis. et tunc dotabit illa fundatore
et ad hoc potest compelli arg. xvi. q. vii. pie mentis. et
heres fundatoris ad hoc tenetur in aut. de ec.
tium. § Si aut. et § Si quis edificatorum. Sed — qo.
que erit dos competens. Resp. si sit monasterium tunc
dos debet esse tanta quod presbiteri dyaconi subdyaconi
cantores et lectores possunt in illa esse. in aut.
ut determinatus sit numerus cle. § i. Si vero sit alia ecclesia
dos ad minus debet esse pro duobus arg. e. de fid. pres. proposuisti
et xvi. q. i. Illud. et quod possit intra spalia persolvere
et hospites recipere e. de preben. de monachis. et
Edificacio — c. Susceptum li. vi. Episcopus fundacione ubi edificatione — Edificacio
ius patronatus acquirit. e. e. quoniam et c. nobis. Sed
ex reedificatione ff. B. non acquiritur tum totum mona-
sterium non est funditus destructum ubi ecclesia. Sed si
omnia funditus est destructa et de consensu episcopi
aliquis velit reedificare acquirit ius patronatus
quia perinde est ac si ecclesiam ab inicio construxisset
arg. i. deinde consuluit. Sed ff. hos. sine consensu
episcopi hoc faciat nichil acquirit. Et si catholicus
velit reedificare an quod ei det licentiam debet monere

prochiam ut ipsam testificat et optineo pferre ar. j. c. quam. ¶ Quid si optinens de consensu epi eam reedificet ex eadem materia dic s. h. quod primus desinit esse prochianus ex quo non vult reficere et obligo semel extincta non reviviscit de q. di. iiij. quis et ff de sol. qui res quod area nec illa materia possit humanis usibus applicari de q. di. i. ligna et c. de relig. do. ad hoc. ¶ Ex collatione fundi acquiritur xvi. q. ii. abbate et si infra limites alicuius ecclesie nova ecclesia construatur rector illius ecclesie tamquam patronus putabit. j. de ec. edifi. ad aud. Iste ergo tribus modis acquiritur ius patronatus. Unde dicit jo. quod si unus fundum assignavit alius edificabat et alius dotavit quilibet istorum acquisivit ius patronatus et quilibet habet ius patronatus in solidum nec unus plus iuris habet quam alius quo ad omnes eius effectus potest sacerdotem presentare quod est aput omnes ita quod aput nullum. Idem de heredibus patroni j. e. c. i. et ii. et est ratio quia cum sit res simplex et indivisibilis transit ad quemlibet heredem in solidum etiam si ex divisis et inequalibus partibus sint heredes ar. ff. de servit. l. via. et de relig. Si sepulcrum. quia spiritualia et incorporalia dividi non possunt ar. vij. q. i. nichil. ¶ Competunt autem patrono que in his versibus continentur: Patrono debetur honor onus utilitas quod presentat possit defendit alatur egenus. Competit ergo honoris quia si ecclesia non fuit collegiata ipse putabit sed si fuit collegiata tunc non eligendi faciende sed iam fieri honestius patroni postulatur assensus nisi aliud de sua iurisdictione obtineat ut pr. eius

Fundus

Nota.

V. Assensus patroni electionem factam sit [illegible] Re[illegible] ex Electum [illegible] x [illegible] est adhibendus [illegible] de Elect. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Electum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] assensum [illegible] hoc [illegible] Electum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] assensum [illegible] [illegible] . [illegible] Host. [illegible] [illegible] [illegible] alleg[illegible] bene [illegible] . Jo. an.

Hosti. de iure pat. in summa § Cuius competit patrono / Et patrono debet honor . In collegiata aut cur(a)li platis eligendus est . non requirit in electione summendu ..... / sed eius requirit ut sua si voluit pster assen(sum) Sed qui(bus) dissentiet non mittet electo . Nec consuetudo ster abuso petit in ...... allegat . 6 . de elect.

stat interpone debeat electioni tractande . i e
a nob. / 2 hic intellige vmi fi . t . 2 b . qui p. eccia
stica ius obtinet prelatus / puta abbas vel
alia psona ecclesiastica quia h(uius)mo(d)i psone bn pnt interesse
electioni faciede cu(m) clericis eo quo consueuerunt interesse
6 . de ele . poss . cu ecclia / vel quia infundatores reser-
uauerunt sibi illud ius de consensu epi / et sic de iure
dictore sua interesse pnt ar . xvi . q . v . clericis
Idem dicas q(uod) laicus de iure dictore sibi spaliter concessa
i fundato(r) pt interesse quam tn concessionem ostendere debet
ar . c . di . contra morem / et ab eo qui hoc concedere
potuit sc(ilicet) ad omnem pp . quia epus hec concedere non poss
ar . p(re)dicto c . clericis / et hec bn probat xvi . q . 1 .
c . hinc etiam ubi dictum fuit principaliter regi ut simul
cu(m) monachis eligeret abbatem / alias laycus protinus
i electore esse non debet nec valet consuetudo i contrarium
6 . de ele . Sacrosancta 2 c massana / Item hic honorem
processionis quia precedit in processione et primus sedet
in eccia ut dicit Jo . j e nob . c . ult . 2 xvi . q . vii .
pie mete 2 c . se . / Competit etiam ei aliquod honoris
/ quia tenetur defendere ecclesiam ab omnibus oppressionibus
xvi . q . vii . filijs / multorum de opprime . j e . ptea
n . nichil eis d(e)bit de pete pter antiquos et
moderatos redditus a loci epo statutos ut ibi
dr / 2 si sacerdos male ...sat tenetur denuntiare epo
Ide dicas de abbate xvi . q . vii . filijs / 2 xviii . q .
n abbate n . 6 Item hic aliquid utilitatis q(uod) si vergat
ad inopiam de bonis ecclie ali de modeste . j e nob .
insi . 2 xvi . q . vii . quicumque / habito respectu ad
facultates ecclesie 2 qualitatem psone x q . m .
c . ult . Generaliter transferantur ius prelatus
in hijs versibus continetur Jura prelatus transferre

Summa tua
Sum ut vniuersitas
Cuius sunt
Sacro sancta
Massana
haec est quod dicit j e
A nobis sunt
q . 1 . Et ij dt
sibi ....
de sua Iurisdictione
exponendi est ...
de prela ....
pr . 16 q . 1 .
hinc est .... de
6 . de ele . Cum
et A nobis
Alij exponunt
de sua Iurisdictione
vel de prela consue
tudine / Cuius
....
de elect patrono
vel 6 de elect
Sum ....
Su Ecla
Massana
et de ....
..... Cum
....
18 q 2 . El . v
therius
..... [illegible]

273

....

sicut novus heres / Res permutata donatio venditio que
Successione — Transfertur ex successione ius patronatus xvi. q. ult.
considerandum 2 .j. e. c. 1. dic ut s. e. q. ex collatione
Permutatione — Item permutatione quia permutatur cum alio spirituali
xvi. q. vii. nemini / tamen cum re temporali non potest permutari
quia vendi non potest cum sit spirituali annexum .j. e.
de iure / Sed de spirituali cum temporali nulla est permutatio
s. de rerum permutatione exhibita .2. c. ad questiones / Item
Donatione — transfertur ex donatione layci loco religioso vel ecclesie
de consensu episcopi alias non secundum aliquos .j. e. quod autem
2 c. nullus. 2 s. de don. consultationibus / Alii dicunt
contrarium .j. e. Illud. Tu distinguas / aut vult
ecclesiam dare loco religioso et tunc non potest absque
licentia episcopi. et sic loquitur prima iura expresse / aut
vult dare ius patronatus 2 tunc potest sine auctoritate
episcopi. Sic distinguunt c. j. c. Illud / 2 c. cura .2
etiam eidem ecclesie vel alteri vel loco religioso / tamen
episcopus qui non consentit non debet in aliquo derogari
j. e. Si laycus in Inn. li. vi. / De donatione facta
loco religioso ab episcopo vel ab alio de consensu episcopi
vel non dic ut s. t. pp. q. Si vos acquiratis / Sed ·no
nunquam potest layco donari ius patronatus nisi dicitur
quod sit de consensu episcopi ar. j. e. ex insinuatione
quia potest etiam sine consensu episcopi heredi suo donare
ut ibi dicitur quia quilibet est heres in solidum j. e. c. 1
Venditione — Item transfertur ex venditione / quod vendit univer-
sitatis transit cum universitate j. e. cum seculum / nisi
secundum — speciale sit exemptum j. e. ex litteris / dic ut j. de
sy. q. i. v. Spirituali / Innocentius vero dicit hic esse unum
cum venditor habet ius universale quod multa intra
continet Secus si quis vendit omnia iura que
habet in villa cum villa sua non sit. sed tamen habet ibi

ctos fundos vel dcta iura in tali contractu no transit
ius patronatus // Item cum vniuersitate tradita ad
firmam vel in pignus nisi exprimat. j. e. ex litt
2 . de re iud. cum vtolenius // Si vo aliquis ius q°
patronatus emit quod facere non pot. j. e. de iure. dz illo
iure taliter acquisito applicatione postposita spoliari
j. e. quia clericus // Sed tam applicabitur. dicit q q°
ecclesie tam p huiusmodi emptionem symoniacam factam
e iniuria ar. j. de sy. de hoc 2 pxi q. iii. Si quis
in alio / 2 sit ecclesia erit patrona simpliciter dicit q
venditor non tenuit j. de sy. quelam 2 j. e. de iure
Ideo remanebit penes patronum restituta p eum
quia eo ipso q emptori pena imponitur 2 non ven-
ditori videtur q penes patronum dz remanere quia si
ipse voluisset ipsum hoc dixisset sicut de alio j. e. quia
Sed sit inter aliquos altercatio de iure patronatus q°
quis cognoscit dicit q iudex ecclesiasticus dz cognoscere
ad sit spiritualibus annexum. 6. de iudic. quanto. dicit
cum hosti. q in quibusdam partibus cognoscunt laici
sed hoc non est de consuetudine quia talis consuetudo
non valet. ymo e de confessione pp̄e in regno francie
quod pot facere. 6. de arbi. per tuas. Secundo inter sit q°
qum patroni discordant distinguit aut est dissensio
de psona presentanda aut de iure patronatus. Si sit
dissensio de psona puta quia vnus presentat vnum
clericum 2 alius alium tunc epus dz recipere illum qui
maioribus iuuatur meritis 2 plurimorum eligitur 2 approbatur
assensu / Si aut hoc sine scandalo esse nequiuerit
ordinet epus ecclesiam sicut melius eam sm deum
viderit ordinandam. j. e. cum / Si vo pares sunt
hincinde presentantes tunc psertur qui maioribus
iuuatur meritis hom. di. si forte / vel si sunt equales partes
glo. elegerunt.

tunc locus erit constitucioni ac. j. e. ti. aut advocatus
Si vero sit questio super iure patronatus puta quia unus
dicit se in solidum esse patronum et negat alium patronum
esse tunc dicunt aliqui quod episcopus expectet usque ad
vj. menses et tunc ordinet ecclesiam nisi questio fuit
finita. j. e. ea. ti. Salvo iure [illegible] illius
qui postea evincit ius patronatus in posterum. j. e.
Si vero et c. consultacionibus. Sed si tamen non vult
expectare post iiij^or menses ordinet ecclesiam
j. e. quoniam et c. ad presens. Alij dicunt quod sex menses
computantur a tempore vacacionis et quatuor a tempore
mote litis et potest episcopus facere quod istorum magis
placet. Tu autem dicas aliter et melius distinguendo
aut est altercacio inter laycos de iure patronatus
et tunc expectet episcopus usque ad quatuor menses
et postea ordinet ecclesiam. Sic intelligo. j. e.
ea. ti. et 6 de concessione prebende. nulla. Ad hanc distinctionem
facit. j. e. [illegible] Si laycus. et viij. li. vj.
et qui postea ius patronatus evincit reputet
eum quem episcopus ordinavit. j. e. Si vero et c. con-
sultacionibus. non quia per hoc acquiratur ius presentato
sed ut patronus per hoc sit in quasi possessione sui iuris
ne postea veniretur de facto. Si vero contencio
sit inter episcopum et patronum vel patronos puta episcopus
dicit presentatum indignum et patronus ydoneum vel
episcopus dicit se patronum tunc episcopus ponat ibi yconomum
qui fructibus conservandis presentandi quousque fuit expeditum
6. de of. or. ea. nos. Nullus debet institui sine
presentacione patroni in ecclesia que patronum habet et si
contrarium fiat talis institucio est irritanda et
alius quem patronus presentavit est instituendus

Sed quid si clericus ordinandus permittit patrono ... quod non velit ... de vite ... ordinari ... ipse quia utrumque est Symoniacus ... Si episcopus de ... et ... quem venerabilis ... Ecclesia et Episcopus ordinat ...

j. e. jllud insi. 2 xvi. q. vij. decernimus ¶ Patronus
clericus 2 laycus dicunt in his que in his versibus
continentur. Clericus 2 laycus distat per plura
patronum. penitet 2 tempus subiecto pena quod forsan
. penitere potest patronus laycus / quia per presentacionem
layci plenum ius non acquiritur presentato quod pignus
ius habet prelatus in concessione vel confirmacione quam
patronus in presentacione. j. e. pastoral. 2. 6. de of. leg.
dilectus / quia patronus potest mutare voluntatem suam
antequam episcopus confirmet 2 alium presentare ut. j. e. quod
autem / 2 c. eciam autem. 2 c. pastoral. Sed si patronus
presentet aliquem petere potest ab episcopo confirmacionem
2 si episcopus eum non admittat 2 alius presentatus admittatur
potest primus si sit ydoneus agere contra episcopum ad interesse
i. ut ei provideat de beneficio competenti. j. e. pastoralis
2. 6. de sen. 2 re. iud. cum bertoldus / Sed cum patronus
concedit a primo alium presentando tunc est locus gratificacioni
et ideo est in arbitrio episcopi relinquendum. j. e. cum advocatus
/ Secus vero si collegium vel persona ecclesiastica aliquem
ydoneum presentet quia ius plenum ei acquiritur ut
possit petere confirmacionem tanquam si esset electus quia
postea penitere seu variare non possunt. j. e. cum autem
2 c. pastoralis / et si presentavit vel eligat indignum
pro illa vice est privatus presentandi vel eligendi ea vice privata.
laycus non / ymmo secundum potest presentare ar. 6. de elec.
cum in cunctis 2 j. e. pastoralis / In tempore vero dicunt
quia laycus habet tantum iiij. menses ad presentandum. j. e.
quoniam 2 c. eum propter. Sed patronus clericus habet sex menses
j. e. eadem c. 2 6. de concess. preb. nulla / scias si illud
ius habuit ex donacione layci licet non habere nisi
quadrimestre habebit semestre / 2 dicitur patronus ecclesiasticus

W

Penitet

tempus

Item quod si quis att y statuas ingerit se de possessione ... quid h... ...

pomia reputari. j. e. Si laicus § vin li. vi. et intellige ius patronatus laici quod si quis ex patrimonio licet sit clericus. j. e. tit. dilectus. et currit ei laico post quatuor menses et contra clericum post sex menses non a vacatione ecclesie sed a notitia computandos. e. de sup. ne pla. licet. et e. de concess. preb. quia diuersitate infra. Sed quare est tanta diuersitate preciuis laicus potest variare preciuis clericus non et quare patronus laicus non habet nisi quatuor menses patronus clericus habet sex. Respondeo sed. b. quod sit quedam compensatio hincinde quia laicus non potest compensare clericum ideo non punitur eligendo seu putando indignum ideo grauatur in mora temporis sed persona ecclesiastica debet magis esse districta et scire iura et potest clericum comparare. ideo si putauit indignum priuatur illa vice. Sed in maiori tempore releuatur ut possit querere competentem. In subiectione etiam differunt clericus et laicus patroni quia patronus clericus etiam quantum ad ipsum ius patronatus subest ecclesie magis et fortius quam laicus. Inde est quod legatus potest conferre ecclesiam in qua clericus habet ius patronatus eo ignorante uel inuito. e. de of. leg. dilectus. Secus in laico. j. e. tit. dilectus Idem est si clericus habeat compatronum sed tamen quia laicus censetur. j. e. tit. dilectus § nos igitur dicit ut e. de of. leg. § quarto. In pena etiam differunt quia si clericus non ydoneum presentet priuatur ea vice e. de supp. ne pla. Sicut infra et. j. de ec. edifi. c. iiij. infra. Secus in laico ut dicitur satis subtiliter. e. de of. ord. tit. nos et facit ad hoc quia penitere potest ut dictum est e. e. c. patronus.

Subiectio

Pena

Nota q postquam mota e qo de iure pronatus putare
uel eligere non pt ar. 6. de elec. cum alia 2. i. e. ex
lris. Ite aliquis non pt seipm putare quantumcumque
sit ydoneus. i. e. per nrãs. qr dicam dz esse int putatum
2 putante sicut int dante 2 recipientem. 6. de
insti. cum ad nram. ut stitutarium dei iure hedi-
tario possideri pt. i. e. consuluit. Item si qo.
ecclam vacante platus ipso motu proprio vocat
et ei offert ecclam in qua ht ius pronatus.
nunquid pt recipe. ho. dic. q pt consentire volun-
tate plati. qr non ht originem a seipso ar. 6. de
elec. cum in iure ff. q tuigeg vinil. plane 2. i.
de sortil. c. fin. ut dz condicio eius fieri detior.
ideo quia pronus. ymo melior. Ilob. insti. 2. 6.
de testib. cum in officiis. Sed nunquid pt filium qo.
putare epo dic B. q sit si aucte ppa non possit
institue. i. e. consuluit quia suffragium pris
valet filio ff. q tuigeg vinil. Illud notandum
Sed si sunt plures proni nunquid pt unus de se qo.
putare B. dicit q sit ar. 6. de elec. cum in iure
vide. i. e. li. vi. Sed si plures proni non pnt
convenire in putando nunquid pnt partiri ad vicem
ut alternis vicibus putent. Sic ff. de usufr. 7 i Cle plures c ty.
quod. Si sacerdos prochialis putet aliquem
ordinand ad titulum ecclie sue prono consenciente
uel pnte 2 non contradicente mortuo sacerdote pronus
tenetur illud putare. Si vero contradicente prono
fuit intitulatus non sit preiudicium prono qn possit
quem voluit putare. i. e. postulasti. De censibus et
Dictum e de iure pronatus hic exactionibus Rubrica
dicendum restat de iure eorum qui censum pnt
exigere ab ecclesiis. videndum est ergo quid sit

census/ quis censum possit imponere/ et quo casu
possit augeri vel minui Sexto de operationibus in
quibus casibus fieri possit in ecclesia/ Tercio de
prestatione ex qua causa et a quibus debeatur ¶ Cen-
sus est quedam pensio ecclesie que de prediis solvitur
i q iii questum/ et oz q probet causam quare petat
censum alias non auditur i e pervenit/ non est casus
ignorantie qui legitime est prescriptus host/ ¶ Quid q°
si census prestitus fuit tanto tempore quod non extat
memoria an vel ex qua causa impositus fuit
utrum est solvendus et si de eo non appareat
dic quod sic prom q ii filius ff si fun ve Si
quis decurio et i de v sig/ Sup quibusdam q
ptea/ ¶ Item quid si [illegible] rusticus qui duo
facit annuum fumum dic de consuetudine heri predam q°
quod forte ius valet quid fumum dic ho quod si
consuetudo in pace completa sit pro rustico est
iudicandum licet dns dicat quod de eo al decuria-
litate hic actum fuit/ nam pro ipso presumi pot contra
dominum sicut pro domino contra eum ar c de ag
et cens litibus l. xi ¶ Quid si sub tali protestatione q°
si de eo amittebatur dicit ho quod fatuus est si
protestationem admittat nisi replicet quod quid
intendit sibi comedere de iure suo ar ff de lib agn
l i q denunciare et c de posst pla bone ii re i
¶ Census imponi pot auctoritate episcopi ad consecrationem
quod ecclesia teneatur aliquid solvere pro eo nomine
census c de iure pa presumi ii et prom q ult
tributum/ et vite busiti an et pro pri q v illud
et q i possessiones/ amplius pro non debet hec
quod replicat in iure premisso i de pen in quibusdam
¶ Item imponi pot ab eo qui hic ecclesiam canonice

tytulo

tytulo / sed si imponat auctē epi preteritus erit
tempus als erit plus . 6 . de tinsact . dcleco . 2 . 6 . de
of . vicar . adhec . 2 . i . e . ptea . 2 . c . cu . . . clerici
Sed tempus semel impositus ab epo ul auctē
epi augeri no dz . i . e . phibemus / Remitti aut
pt qd placet epo . i . e . venabilis / Sed tu ep cu
2 de consilio capituli sui . 6 . de his que fi . apla . tua . 2
c . pastoral / Causa e qn ecclia deuenit ad paupertate
q no suffitit ac . i . e . quito . 2 . 6 . de dec . Suggestu
Sed si peruemat ad pigniore fortuna tenet . 6 .
de pol . cardus / Ite remitti tacite p lapsu tpis
i . e . olim tam / Exactio pt fieri ab epo in causa
a iure tapata / Tapat tm a iure kathedraticu
quod dz esse duoru solidoru . 6 . de of . ord . conquerente .
2 . p . q . in . illud . Ite tertia ul quarta decimatorum
2 mortuoru . i . e . cu oli . 2 . c . conquerente / cu in hoc
e potius consuetudo consideranda utru quarta
ul tertia sicut dc de quarta testoru . 6 . de po sed .
testificari / / Ite exactio vocat quoqz tributu ul
pedagia . i . e . innouamus / a quibus clerici sut excepti .
i . e . quāq . li . vi . dic ut . i . de . dimi . et q persone
et . 2 q . se / Et quia ecclie 2 ecclesiastice psone
ac res ipsaru no solu iure humano sz 2 diuino
a secularium psonaru exactionibz sunt immunes
Ideo ad pedagia 2 guidagia penitus no tenent
nec ad exhibendu ul soluendu talia pro rebus
suis propriis quas nec causa negotiandi deferunt
ul deferri faciunt seu transmittunt / no obstante
contraria consuetudine quorucumqz / que dicenda
e potius corruptela . ita ut nec collegium
nec uniuersitas nec aliqua singularis psona cuiuscum-
qz sit dignitatis ul status ab ecclesiis ul
psonis ecclesiasticis pro ipsis psonis aut rebus ipsaru talia

exigat vel extorqueat per se vel per alium aut ad
solvendum compellat qui aut contrafecerint
si persone sint singulares excommunicationem si collegium vel
universitas interdictum incurrunt ipso facto a qua
non possunt absolvi donec exacta restituerint et
satisfecerint competenter. ut e. quadam li. vi. //
¶ Procuratio autem debetur visitatori. ut e. c. venerabilis
et c. Romana et c. exactio. li. vi. b. de of. ord.
sequente et quod possint homines duce qui de iure
possunt visitare consuetudo est suadenda dum tamen
recepto. pl. ut. l. evectionum minimum. Episcopi
vel pp. et cardinales xxv non excedant. ne
longi temporis victum brevis hora consumat. ut e. c.
apostolus // Visitationis officium exercentes non querant
que sua sunt sed que Iesu Christi predicationi exhortationi
correctioni et reformationi vacando quicunque aut contrarium
fecerit aliquid accipiendo penam incurrit. ut e.
1 Visitacionis. procuraciones ¶ Sed triplex est procuratio. una
que ratione visitationis debetur ut ut e. procurationes
c. venerabilis et c. imp. et hoc a subditis semper
debetur nisi privilegio se defendant. ut e. c. institutia
et b. de presc. c. ex officii et hoc debet solum secundum
facultates ecclesie. ut e. c. apostolus et c. cupientes
et c. quanto. et hoc intellige quando causa visitationis
accedit. ut e. c. imp. ¶ Sed si veniat pro alia
causa puta pro negotiis propriis tunc non habebit
procurationem ar. ut e. procurationes ¶ Alia debetur
2 Consuetudinis ratione consuetudinis xvi. q. ii. sinicum //
3 Pacti ¶ Tercia ratione pacti quod appositum fuit in ipsa
fundatione. ut e. c. quanto. et b. t. prime pretera. et
xvi. q. ii. Clementinis ¶ Legatus sedis apostolice
et nuncii quotidie possunt procurationes sibi debitas
postulare nisi per privilegium speciale sit exemptus

nec pscribi pt in hoc casu z si aliqui fuerint
pter ipos grauati ab alijs ecclijs restaurent
j. e. ad instanciã z c. pcuros z dic ut .6. de
of. le. q. vn / z etiã in puintia in q no est
legatus eiusdẽ z reddendo nãia dz vtre .6. de
inmune ego / Archieps dũ visitat pt a subditis
suorz suffraganeorz recipe pcuratom z cpcare
rebelles j. e. Romane z c. ad venabilẽ z .6.
de pscp. ad eps offitij / dz tn primus sue ecclie
caplm ciuitatẽ z dyoc. visitare z clericos z laycos
ad vnum congruum locum conuocare ne in illis visitatm
postponat deinde p totam puintiam ub eius ptes
visitatoris offitij exercere. ciuitates z dyoc suffra-
ganeos et eorum subditos cathedralium z aliarz
ecclarz capitula monastia z alia loca religiosa
clericos z ppulos libere visitando z pcuratões aliois tm
recipe visitatis / z si aliquã dyoc visitare cepit
nudus pgea sive totam sive pte visitauit reuertat
tm visitators ad illam dõ dd ipius puincie
in toto ub in pte fuint visitate / nisi aliqua
indiguerit visitatoe z fuit alor dyoc requisitus
/ z potit itare visitatom licet epi no sit negli-
gentes quolz anno z pcuratom recipe mode-
ratam alorr visitate contraria consuetudine non
obstante / z audire confesses subditorz suffraga-
neorz ac absolue z ipis i iugne pnias salutares
/ z sit dz visitare ut plus visitet qui no fuint
ab eo in poribus visitati nisi neg. sit alijs
visitatoris offitium opportunum / z primo pposito vbo
dei inquirat de vita z conuersatoe ministranciũ
de diuino cultu z alijs que ad hec spectat offm
de plano sine cpatatoe factã intendens emendatom
p salubria monita nuc lenia nuc aspa pfendo /

Si de aliquibz sit infamia orta epis denunciat ut
sup hoc inquirant si viderint expedire Necnon
vo' eciam puniat penam debitam infligendo // Omnes
ergo plati iure ordinario visitantes hanc formam
studeant observare excepte religiosis qui pbant
j. e. Romana z c. pcurato. li. vj. // Epus aut semel
i anno p se suam dyoc ordinarie visitare p. q. in
decimum z c. epm. Si tamen sit necessitas potest
plures visitare j. e. cum venabilis z 8. de of.
ord' mandamus z tamen sibi imputet qui tales se
reddunt ut debeant plures visitari / In visitatione
aut qualz nulli plati inferiores in capitulo nisi
duo vel tres dextenomine ecclie sue in decenti habitu
et religiosos potest inducere quos sibi viderit
expedire 8. de of. or. ut impta / Archidiaconus
in visitando. v. vel vij. z decanus duos equos
tm ducere ... ita q ipsi ut supius nominati
cum canibz venatoriis nec avibus pficiscant
s ita pcedant ut non que sua sunt sed que ihu
xpi querere videant ut sumptuosas epulas querant
sed cum gratiarum actione recipiat quod honeste ac
competenter illis fuit ministratum j. e. cum apostolus
z nullum quantum ultra penitencum dz exigens infri
ut ibi et j. e. ea que / Legati ut nuncij domini
pape recipe pnt pcuratoem lz non visitaverit j. e.
pcuratos. Alij qui visitant excessus ut patriarche
archiepi. epi. z alij d volentibus ecclesiarum z locorum
visitatorum rectoribus seu p's petuniam licite re-
cipe pnt psumptibilis moderate faciendis in
victualibus illis diebus tm in quibus visitatois
officium psonaliter exercebunt ita q non liceat visi-
tanti nisi unam pcuratoem recipe una die sine visitando

locum solum visitavit sive plura etiam si locus quilibet
visitatus absque illo sufficiat ad procurationem integram per-
solvendam cum ei sufficere debeat ut temporalia metat
a loco personaliter visitato pro diebus quibus ei spiritualia
subministrat / alias si ipse vel alius munus quodcumque
vel qualecumque offerentium sub aliis procurationem recipe-
re presumat duplum eius ecclesie infra mensem reddere te-
neatur alioquin extunc patriarche archiepiscopi episcopi
duplum ultra predictam tamen restituere differentes ab ingressu
ecclesie noverint interdictos inferiores autem ab officio
et beneficio noverint se suspensos donec de huiusmodi
duplo satisfecerint competenter nulla in hoc dantium
remissione liberalitate seu gratia valitura hec probantur
in c. Romana in fine et c. exigit et c. felicis li. vi.
Non autem debet suos subditos tallijs et exactionibus
episcopus gravare cum pro multis necessitatibus que aliquotiens
superveniunt ut si manifesta ac rationabilis causa extiterit
cum caritate moderatum auxilium possunt ab eis po-
stulare in c. cum apostolus et 6. de of. ord. exquirente ergo
aut per procurationem vel similium legitime vel alijs impendere
plus extorquant a subditis quam solvat extorta sic
restituat et talibus cogantur pauperibus elargiri in de
dum. et. q. plicq. Census novus aliem ecclesie
absque auctoritate episcopi imponi non debet in c. Gratias et c.
exigit et per oppositum de censibus. decretum Sed quis
dicatur census novum potest dici novus qui non est impositus
in tempus ecclesie fundatoris prout q. n. Eleutherius et
6. c. pro. precario vel qui non est prescriptus tanto tempore
quod ad legittimam prescriptionem non pervenit Sed multum
refert utrum quis alleget prescriptionem quia ea probata
obtinet licet in veritate sit novus An vero censum
ab initio fuisse constitutum quia tunc non innatitur
tempore nisi constet quod licite fuerit constitutus vel post

appellari novus quia impositus fuit per lat. gal. i. e. generis. Separato nova pedagiorum absque auctoritate et consensu regum et principum nullatenus statuantur et qui contrafecerit ecclesiastica sepultura privetur. i. e. innovamus. quia soli reges et principes habent potestatem nova pedagia instituendi. ff. de publ. et vectig. vectigalia. C. ne nova vect. l. i. ii. et iii.

Pedagia dicuntur que dantur a transeuntibus de loco a principe constituto. Guidagia que dantur pro conductu petitum alicuius ut securius vadat. et Salinaria dicuntur que dantur pro sale. i. de v. sig. Super quibusdam. omnia ista dicuntur praetoria. C. de vec. et comis. l. iii. Omnia alia pedagia interdicta intelliguntur. nisi ex consuetudine cuius non extat memoria exigantur. i. de v. sig. Super quibusdam §. i. Nec etiam ista danda sunt nisi ad negotiatoris causa aliquid deportatur. Secus si ad propria utilitate vel utilitate fisci aliquid deferatur. C. de vectig. universi. et adde hic quod no. G. c. q. et quia etiam ~~De censibus et exactionibus Rubrica~~

Ius autem decime pronatus quod competit propter fundationem vel dotationem ecclesie quia etiam sine dote non debet consecrari. i. e. tit. statut. et de h. di. i. Nemo de hoc dictum est. G. de ultra pa. q. pervenit. Ideo hic subicitur de consecratione ecclesie vel altaris. unde videndum est primo de consecratione ecclesie. Quid sit ecclesia. quare sit consecranda. et a quo. et quid et ex quibus causis. Ecclesia vocatur domus deo dedicata ad sacramenta et divina officia celebranda de cons. di. i. c. i. Sed quare sit consecranda vel reconcilianda obmissis opinionibus dic quod in tribus casibus debet consecrari et in duobus reconciliari. Debet igitur primo consecrari quando

De consecratione ecclesie vel altaris

dubitat an fuit consecrata / et idem de altari quod · 1 · Dubia
propter dubium debet consecrari de con[secratione] di[stinctione] 1 · eccl[esi]e ubi
altaria / nec dicitur iteratum quod nescit esse factum
de con[secratione] di[stinctione] 1 · Sollempnitates / et sufficiet septima
vel unus teste ad probandum consecrationem de con[secratione] di[stinctione] 1 ·
de eccl[es]ia / et c · nullus / Secundo si ecclesia exusta · 2 · Exusta
est ita quod parietes combusti sunt vel dirupti omnes
vel maior pars debet iterum consecrari de con[secratione] di[stinctione] 1 · ecclesias
semel et ar[gumentum] ff · de gl[ossa]' emp[tione] · domus Nam si tectum
corruit et parietes illesi remanent vel etiam modicum
de ipsis parietibus destructum fuit non debet propter hoc
consecrari · 1 · e · ligneis / Tercio si tota ecclesia · 3 · Destruct[a]
simul destructa est vel maior pars debet consecrari
licet eodem loco fuit reedificata / Sed si successive
sufficit aque aspersio benedicte secundum B' / secundum Ho · dicit
quod requiritur aqua exorcisata cum missa sollempniter
de con[secratione] di[stinctione] 1 fabrica / et 1 · e · ligneis et ideo est
reconcilianda / Aliqui volunt addere quartum casum
quando ecclesia absolute fuit consecrata de conse[cratione] di[stinctione]
1 · ecclesias Sed illud intelligitur quando non fuit servata
forma debita ut probat c · precedens de cons[ecratione] di[stinctione]
ecclesias / Alii volunt aliud casum addere quando est motum
altare vel fractum / Si licet tunc altare debeat
consecrari non tamen propter hoc ecclesia consecratur licet
id quidam canones innuere videantur 1 · e · c · 1 · et de · 1 · Sanguinis effusio
conse[cratione] di[stinctione] 1 · motum / Reconciliari debet primo propter
sanguinis effusionem 1 · e · proposuisti / Sed pone quod
aliquis se suspendit vel alius aliquem in ecclesia vulneraverat
quid dices / Host[iensis] · dicit quod non est reconsecranda
sed reconcilianda ar[gumentum] illius c · proposuisti / et intelligunt
aliqui quod non debet propter homicidium reconciliari nisi
fiat cum sanguinis effusione et percussione et cum
magna effusione ar[gumentum] xvi · q · 1 · Reuultimum / Cum vos

Quid si an vir in ecclesia vel cimiterio in-
ferat vxori verbera
vel cognoscat eam vio-
lenter tunc et pro-
pter aliud extra
tunc est in ecclesia
reconcilianda ut supra. l. vi
| Si in ecclesia vel cimi-
terio non cecidit vel
violaretur. Sequitur si
vbi violatur licet
sanguinis non fluat
ad terram et supra.
| Phi(?) in cimiterio
ecclesia est prolata
vere et precedens est dicta
pena.

Adulterium . 2 .

Pollutio . 3 .

distinguatur | vero casu fortuito aliquis occidatur
utpote lapis vel lignum cecidit super aliquem et
mortuus est vel sanguis exivit tunc non est
reconcilianda nec reconsecranda ar. a contrario i. e.
proposuisti | aut sit sanguinis effusio per contentionem
vel homicidium tunc quantumcumque modicum exeat
de sanguine licet non cadat ad terram vel si homi-
cidium factum fuit licet sanguis non exeat i. e.
proposuisti et c. ult. et c. Si ecclesiam li. vi | Et
idem de cimiterio ut ibi. Nam propter pollutionem seminis
debet reconciliari ut i c. Si ecclesiam. Sed illud semen
non cadit ad terram | Ratione simili de sanguine est dicendum
¶ Credo propter adulterium debet reconciliari i. de adult.
Digesti | et propter pollutionem emittendi seminis | et si
hoc etiam si vir cognoscat ibi uxorem causa prolis
vel in pollutione nocturna dormiendo ar. i. e. pro-
posuisti et de. 9. di. 1. eccius(?) | et dicit Ho. de reco-
nciliatione propter sanguinis effusionem vel seminis pollutionem
licet hoc quidam dicant esse verum si crimen per
famam publicum sit. i. de adul. Digesti | quod idem
est etiam si crimen non sit publicum | et hoc ideo
ut is qui ibi peccavit conteratur et confundatur
ar. 6. de pe. dum sedes(?). et exemplo eorum
alii terreantur hec videntes ar. x. ad. l. iul. de pe.
l. 1. et ut ecclesia magis revereatur ar. i. de custo. euch.
reliqui | Sed ita caute fiat ne etiam secretum peccatum
denudetur i. de pe. et re. omnis. et 6. de of. ord.
c. 1 | Et potest tamen presbyter sic dicere sacerdos episcopo de
confessione sibi facta nulla habita mentione | domine
rogatus sed quod factum est in ecclesia vobis dicere
unde facultatem eam reconciliari. et sic dicendo
nullum est periculum sacerdoti | nec propter hoc debent suspendi

Nō sepult' eccl'a & cymiterium violat' ecclia sed debz sacerdos aqua bndicta aspergit eccliam & etiā cymiterium ? quia eccl'a & cymiterium reconciliant' ab hiis occultis violacionibus ? p

organa quia eccl'a si esset publicata & sacerdos cele-
braret licet male faceret et esset als puniendus
nō tn efficeret irrita j de sen ex⁹ is li vi qui
in eccl'a. hec est tucior opinio s3 alia ē comu
¶ Reconciliāda est p aquā cū vino & cine bn-
dictam. j e· proposuisti· & de con· di· i· eccl'ie· Idem
ē de cymiteriis sicut in duobus ultimis q debz
pp̄t sanguinis effusionē & seminis pollucionē reconci-
liari. j. e. Si ecclesie vi· et si eccl'a ē polluta·
& cimiterium ē pollutum si sit contiguum et eccliam
reconciliatum sunt nō d3 in eo aliquis sepeliri
Si vō ab eccl'a sit separatum nō est pollutum s3 nō
ē sic eciā q si cymiterium sit pollutum licet sit
contiguum eccl'ie tn pp̄t hoc nō est pollutū-
nemo eius dignum maius aut accessorium principale
ad se trahere videatur & si sunt plura cymiteria
sibi coherencia pariete tn intermedio violato alto
eorum alterum licet de vno ad aliud p portam
intermediam habeat accessus nō pp̄t hoc reputabit
violatum j e· Si eccliam· li· vi· ¶ Item eccl'a et
cymiterium in quibus excōicatorum corpa sepeliuntur
reconciliari debent cū aspsione aque bndicte i· exor-
cisata p simplicē sacerdotem· sollemniter sic in dedica-
tōe eccliarum fieri consueuit· j e· consuluisti &
illa corpa si discerni poterint sunt exhumanda &
extra eccliam ubi cymiterium sunt eicienda. e· de sepul-
turis. et intellige q si in eccl'a sepeliatur eccl'a
& cymiterium reconcilietur & nō ecō ut in c· precedenti
¶ Idem est q si corpa paganorum & hereticorum ibi
sunt sepulta de conse di· i· eccl'a & c· eccliam
& ar· j· de heretic· quicumqz inpn· li· vi & parietes
sunt radendi ut in c· eccliam ¶ Iterum si mulier ¶o

pgnãs est sepulta in ecclia nuc͠h pt consecrai
ea no execta / host dicit q̄ sic. etiã q̄ sit intī-
sione potīt sepeliri quiã ꝑculm̄ fetoris imme
poss̄ si scindeꝛ quia ~~[illegible]~~ fetus ꝑs visceꝛ
est ff. de ue inspi· l· i / ho distingt. an-
ꝑto constet ꝑtum mortuũ esse tuc no mãdeꝛ
mlie s; cũ ꝑtu sepelliet ne obstat iura que
dicut q̄ pagan̄s i cymitio no sepelliatur
quĩ illa intelligūt q̄ paganus sepaꝛ ab
vtero mlieris pãne· vñ ibi sepultus fuit
i vtero matris pagane / Secus si i vtero
mris xpãne / aut certũ ē q̄ partus viuit
ut dubitaꝛ. mlie scindaꝛ z infans baptiseꝛ
de conse di· iiij· Si quicquid ē z c. Si qua
mlie z ij c ꝑcedentibz / Iterũ dicã si me
·qo· consulat in hac casu· querã ē mortuus ꝑtus
Si dicit q̄ no cũ tãta pietate z humanitate
sine metu irritate possũ dice. s. ho· pone cito
baclm̄ in ore mlieris z consulas cyrurgicũ
ꝑitũ / i· de homici· tua nos· Si dicat ꝑtus
est mortuus querã qualr ē ctus Si respo-
deat ctus sum· dice potes Si ctũ ē sepellire
no phibeo s; michil ꝑcipio· s; tu caue tibi· q̄z
si partus viuat tanq̄ homicida es puniendꝰ
ff. de mor· infer· negat lex regia / Sed qd
de de sanguine humano z furioso Jo· an· intelli-
gunt ~~[illegible]~~ quasi om̄s no hr̃e locũ si scius
staderet in ecclã ul cimitio utpote de b̃to
Thoma cantuar· cuius sanguine ecclã no
fuit polluta s; potius consecrata ar· ext̃ᵃ
di· quãuis. / Idem dicim̄ si quis peutiẽtur
extra cymiterium ul ecclam̄ ar ff· ad· l· aq̄l·

qui occidit q ult | ubi dic qd si quis letalr vul-
neravit servum licet tpe mortis factus sit liber
non punitur occisor tanq de libero sed qsi de servo
// Sed a quo ecclia reconcilianda ut tytulum
quidam distinguunt aut fuit ante eccia consecrata
et tunc solum per epm licet aq fuit benedicta p alium
epm sed non p simplicem sacerdotem quia epus pt
delegare etiam ea que sunt iurisdictionis que tamen
ordinis epalis sunt non pt inferioris gradus
clericis demandare .i. e. aqua. | Iurisdictionis
sunt cognoscere de causis iudicialibus. instituere et bene-
ficia conferre et similia q e assecutus in confirmatione
ar. c. de elc. transmissam // Ordinis epalis sunt
clericos ordinare virgines consecrare crisma conficere
et calices reconciliare et consecrare et similia q
ministerium consecrationis desiderant | Sed hec est racio
qre pt demandare que sunt iurisdictionis et non que
sunt ordinis | Re. iurisdictio sola voluntate et verbo
committitur sive legatus sit seu ordinarius ut de le-
et renunc. li. de off. dele. c. pre quoniam q. interrogationis
et q. petro. et ff. de iudic. iudic. | Sed collo sacra-
mentorum non confertur voluntate sola et verbo. ymmo
opus est facto per necia e visibilis unctio et eo potior
que e signum interioris unctionis in corde. de
de sacra unct. c. uno. quod est perpetua et amitti non
pt. licet execucio quoque suspendatur. i. q. i. qd quidam. v.
si forte | preterea talia non possunt conferri nisi ab eis
qui hnt ea per collatorem bonorum dei. per eos quos | et sic
reconciliacio facta p sacerdotem nulla est | non enim
habeat illam potestatem per talem demandacionem q
e ordinis epalis sicut consecracio. Sed nunquid
epus alii epo pt demandare | sed per hec non committit

cum ipse habeat ea quod ministerium consecrationis desiderat
pt autem quia in aliena messe falcem mittere non
debet nisi demandato eius cuius interest vii q. iii. Scriptum
est. ¶ Sunt multi sunt ecclesie consecrate et tunc
dicunt plures per presbyterum Item tenuit dominus Gerwidus
non per episcopum aqua primus exorcisata lavetur ne
divinis laudibus organa suspectant. i. e. c. ult.
et hoc probant quia aqua exorcisata fit per simplicem
sacerdotem ¶ Et tu dicatis idem de ecclesia non consecrata
sicut de consecrata dictum est secundum ho. et b. quod eadem pro illo
gaudet. i. de imm. ec. c. ult. cum eius peccat qui
peccat in ecclesia consecrata quam in alia. Sicut
ratione personae considerat iniuria instit. de iniur. quod
atrox et i. de sen. ex. cum illorum et cum similibus
pl. di. homo camus. Sed cum dicit aqua exorci-
sata per simplicem sacerdotem fit. dicit quod ibi accipe
large exorcisata ab episcopo cum sollemniter misse
et tunc etiam non potest fieri per sacerdotem ut dictum est
in precedenti casu. Adducunt alia iura. ex. de te.
ord. cum in distribuendis et de con. di. ii. c. ult.
que faciunt magis pro ecclesialiacione ecclesie consecrate
quam non consecrate ¶ Sed quare est [illegible] ecclesia
consecranda dicit secundum ho. quod cum missa ab episcopo ce-
lebrata quod est de spe. de conse. di. i. c. ii. et
c. de fabrica insi. ¶ Sed quando est consecranda re-
sponsio diebus dominicis quoniam probate. i. e. c. ii. et idem
de altari licet ordines certis diebus conferantur
ex. de tem. ord. de eo et hoc di. c. ult. et crisma
certo die conficitur. i. de spe. co. quoniam in lege. si.
vi. ¶ Sequitur videre de consecracione altaris
quod consecrari non debet nisi sit lapideum et tunc
non solum unctione crismatis sed et sacerdotali benedictione

dz consecrari de conse. di. i. altaria. z c. se. Con-
secratio altaris proprie intelligitur in coniunctione lapidis
superioris z structure inferioris z ideo si mensa fuit
mota vel aliquid de lapidibus tangens ipsam mensam
seu thabulam dz altare iterum consecrari. j. e. ti. i.
z c. ligneis. Sed si aliquid addatur altari non
propter hoc consecratur si. h. si sacrum vincit ad se non
sacrum. j. e. quod in dubijs host. tamen dicit hoc esse
verum tamen in liquoribus ut ibi loquitur. Videtur
tamen si ita esset magnum augmentum quod amittat
formam rei quia forma rei est esse rei ar. p. q. u.
et hoc ius ideo deberet consecrari. j. e. ti. i.
Item si mensa altaris sit enormiter fracta
j. e. ti. i. z c. quod in dubijs. z c. ligneis. Item
et si lapis suppositus qui sigillum continet est
fractus vel enormiter diminutus. j. e. ti. i. Item
quando est dubium an fuit consecratum. de conse.
di. i. ecclesiam dic ut. h. e. q. cum sit h de altari im-
mobili. Est z aliud altare portatile quod licet
moveatur de loco ad locum non dz tamen propter hoc re-
consecrari de c. di. i. concedimus. z j. de [illegible]
episcopi li. vi. hoc tamen intelligitur si io. quod si lapis per se
consecratus fuit z sine ligno si postponatur
in ligno z a ligno iterum removeatur non propter hoc
reconsecratur. Si autem lapis cum consecratur in ligno
positus erat si removeatur a ligno est iterum consecrandus
ar. j. e. ti. i. z c. quod in dubijs. Nota quod episcopus
potest plura altaria in una ecclesia consecrare et
plures ecclesias quos simul potest consecrare. j. e.
cum sit.

De celebratione missarum z alijs divinis officijs

Supra dictum est de dedicatione ecclesiarum. Sed quia
in ecclesijs dedicatis missa maxime z alia divina

Missa est officium et sacrificium quod deo in memoriam
passionis christi et in signum amoris et reconciliacionis
per ordinatum sacerdotem offertur in quo verba sacra panis
et vini verum christi corpus et sanguinis efficitur et
continetur secundum formam verborum a christo prescriptam i. determinatam

officia celebrantur ideo subiicitur hic de celebracione
missarum et aliis divinis officiis primo de missa quando
et ubi et qualiter debeat celebrari et quotiens et quis
possit eam celebrare et quid impediat. Missa

Missa

ipsa de consecratione eucharistie. Unde istud ar-
dentissimum sacramentum institutum fuit a christo postquam
typicum pascha fuit impletum et agni carnes cum
apostolis comedebat assumit panem qui confortator est
hominis et ad vinum pasche transiit sacrum dicens
Accipite et comedite hoc est corpus meum de
co. di. ii. Accipite et idem de sanguine et in die
cene de co. di. ii. quia corpus. Sed alia verba
que precedunt et sequuntur sunt tantum de sollempnitate misse
de con. di. ii. panis est. Nam reliqua omnia que
sacerdos dicit aut clerus chori canit nichil
aliud quam laudes et gracie actiones sunt aut
obsecraciones fidelium et peticiones de co. di. ii. utrum
quas Jacobus frater domini et Basilius episcopus Cesariensis
instituerunt in ordine celebracionis misse de co. di.
i. Jacobus. In hoc autem sacramento est aliquid quod
est sacramentum et non res sacramenti. Secundum est ibi quod est
sacramentum et res sacramenti. Tercium quod est res sacramenti
et non sacramentum. Sacramentum est sacre rei signum de co.
di. ii. Sacrificium et non res sacramenti est species panis   Sacramentum
et vini. Sacramentum est quia significat corpus christi. Sacramentum   Sacramentum
et res sacramenti est ipsum corpus res sacramenti quia significat
corpus panis et vini. Sacramentum quia significat ecclesiam
triumphantem vel ecclesiam militantem. Res sacramenti et   Res
non sacramentum est ibi karitas que ibi significat et nichil
significat. Hec probantur i. c. cum marthe. de celebracione
misse. Sed missa largo modo vocatur totum officium
usque ad benedictionem de con. di. i. missas et c. se.

Vel circumstantie sacrorum i. e. de homine quicquid in missa dicitur fuit a sanctis patribus institutum xi. di. ecclesiastica // Gelasius
i. e. cum marthe Ideo de ordine misse videamus
Et quia iustus [illegible] in principio accusator est sui ar. v. di. ad eius Ideo sacerdos perveniens ad altare Confessio
antequam sacrum officium ordiatur de peccatis suis cum astantibus confitetur et s. Innocentius de celebratione misse et
ista confessio non est occulta sed manifesta ideo non in specie sed in genere peccata sunt confitenda et valet ad
venialia delenda de hoc dicitur i. de pe. et re. c.
venialia Inde chorus antiphonam adiutorium Introitus
quam repetit imposita gloria trinitatis Dicit Innocentius
Dicitur introitus sacerdotis adventum Christi signat sic
et antiphona que ad introitum desiderium eius adventus
insinuat Dicit illud veni domine et noli tardare
Celestinus papa constituit quod psalmi david ante
sacrificium canerentur quod antea non fiebat sed
epistola tantum et ewangelium legebantur Excerpta sunt ergo
de psalmis introitus gradualia offertoria et communiones ar. de con. di. i. Instituta Gloria vero in
fine introitus dicitur et alia ad laudem trinitatis pertinentia
dicuntur Ideo festum trinitatis speciale in ecclesia romana
non celebratur ex. de feri. c. ii. quod pepera et de cons.
di. i. de ympnis Kyrieleyson subsequitur ar. ps. q.
in. cum aliquis Kyrieleyson i. domine miserere Kyrie
Iuxta illud domine miserere nostri te enim expectavimus Et
dicitur novies contra novem genera peccatorum scilicet contra originale mortale et veniale contra peccatum cogitationis
locutionis operationis et contra peccatum fragilitatis simplicitatis
et malignitatis et sic in patrem et filium et spiritum sanctum
Ideo secundum Innocentius dicitur ter ad patrem Kyrieleyson et
ter ad filium et ter ad spiritum sanctum sed ad patrem et
spiritum sanctum sub eodem vocabulo quia sunt unius nature

tm / ad filium sub alio quia licet sit eiusdem nature tn
e altius quia deus et homo. j. e. In quantum uero tunc
nominis ad filium qui e prius ut ibi dictum. Ideo xpe-
leyson ad ipm refert. Beatus aut Greg. kyriel.
admissa cantari precepit. Gloria in excelsis a sacerdote
incipitur quia e angelus dei et in novo testo ab
angelis decantari invenitur de conse. di. 1. c. hij
duo. Chorus aut prosequitur concedo quia subito
facta est cum angelo multitudo celestis milicie lau-
dantium et dicentium Gloria in excelsis. de co. di. 1.
nocte quia pax est inter deum et hominem reformata.
Beatus hylarius constituit tamen die dominico quia
natalicijs martirum Gloria in excelsis decantari. de conse.
di. 1. de ympnis. lz s. innoc. Symachus papa consti-
tuit sed hoc fuit ad peticionem hylarij. Oratio prosequitur
et sacerdos debet semper orare versus orientem. xi. di. ecclesiasticarum
iuxta illud. oz ad orientem lucis orare. In salutacione
se convertit ad populum excepto prefacione et secretis articulo
cum orationi intentus et cor huius sursum ad deum cum
eucharistie peragit sacramentum et debet habere caput nudum
et non velatum ar. prim. di. non liceat ut revelata
facie dei gloriam contempletur. Episcopus dicit pax vo-
biscum ar. xi. q. vij. non omnis illius verbis eloquiis
alius utitur pontifex et habet prima vice. postea dicit
dominus vobiscum ut se unum cum aliis sacerdotibus ostendat
de hoc de co. di. 1. hoc quoque. Aliquando precedit oratio
flectamus genua ut in ieiunijs quatuor temporum
preterquam in ebdomada penth. hoc xvi. di. de ieiuniis.
Septem vicibus salutatur populus in missa quatinus
excellens vij. vicijs capitalibus superaverat gratiam se-
ptiformem reperiat q. i. pervenit. Statutum e de
co. di. 1. c. quoque ut nullus presbyter presumat missarum
sollempnia celebrare nisi duabus presentibus sibique respondentibus

Gloria in excelsis

Oratio

et ipse terminus habeat cum pluralitate. Deo ab eo dominus vobiscum — *Dominus vobiscum*
et illud in secretis aptissime convenit ut ipsius saluta-
cioni credatur a apostolis. Sed aliud est necessitate arti-
culus et tunc sufficiat unius clericus. c. de vi et ho-
norum ut consequenter et c. de fil. presbiterorum proposuit. et aliud reli-
gionis contemptus. Sic loquitur. c. hec quoque Et
pie credendum est et sacris auctoritatibus approbatur
quod angelum dei comites assistunt orantibus. secundum illud
In conspectu angelorum psallam tibi et in ewangelio
angeli eorum semper vident faciem patris. Illos ergo
habemus participes in oratione quos habebimus in glo-
rificacione consortes. Chorus autem respondet et cum
spiritu tuo quod sumptum fuit ex epistola pauli ad — *Et cum spiritu tuo.*
thimotheum. Deus inquit ihesus cum spiritu tuo. adhuc faciunt
iura pro primo allegata. Orationes post salutacionem
subduntur que designantur in apocalipsi. per fumum
aromatum qui ascendit de manu angeli in con-
spectu dei. et prius eum verus homo passioni pro
nos deficiatus est. i. e. cum marthe quod. ex eo. et
de c. d. n. semel. Unde halocausta etiam pro pecca-
to postulasti. tunc dixi ecce venio. Amen in
fine orationis apponitur quod affirmantis vel optantis — *Amen*
indicat affectum. Unde in psalmo ubi dicimus fiat fiat hebreus
dicit Amen Amen. Ymmo et sepe in ewangelio propheta dicit
Amen Amen dico vobis et alibi sit sermo vester est est
et c. c. de iureiurando et si propter. Respiciat ergo formam
orationis ut quod orat optet vel admodum concludit — *optat. affirmat*
ut quod concludit affirmet. ubi enim cum sacerdos orat
Da nobis quesumus domine salutem mentis et corporis
populus optando respondet Amen i. fiat xxii. q. iii. cum
aliquis v. pretium. vel cum sacerdos concludit xxii
t. vi. et v. i vii. ipse est deus per omnia secula seculorum

Amen proprie verbum domini est adverbium vero
Amen pro fiat et verbum deficiens est
Si dicitur amen et nudeliter non

D a . Amen Bolus Ichaco . duplicat haut Dicto
Amen q̃ in hebrayco affirmacio designat ut q̃ ipse
subtilitate ad alteram de eplat dixit esse indiget maioi
affirmacione vel assercione ipe hec dicit vt portā duplice
h lyra sup luhas c. 1.

pplus Rot. Amen . i . vñ e / quod os loquit mens
intenta fateat de q . di . ii . Reuera nisi 2 pp̃onit
di Sedulo / Deinde sequit epla q̃ pmittit
ewan̄o pairsbris designat offl̃m quod Johnes
ad xp̃m exhuit qui pmit an faciē dn̄i pare
vias eius / Lex enī quasi pedagogus infantile

Epla

dei pplm p manū moysi custodiens suscipiens
usq ad aduentū dn̄i debuit expectare ut eū secure
duceret ad regnū / Precessit igr̃ lex ewan̄m
sicut vmbra lucē / timor caritatē / 2 initiū
pfectionē / Nā lex p moysē data est / grā et
vītas p ihm xp̃m fcā ē / Epla vox legis est
sua imptionē testimonio Johis pfitente / 2 ad pfectōm
ewangelicā transmittente hic est inquit de quo
dixi vobis . Qui post me venit an me factus
ē cuius no sū dignus cor . cal . sol . / Epla que
legit de aplis de cons . di . i . omēs / denq̄ de
pphis 2 veti testo . Vocat aut epla missio vl
sup erogacio . quod nom congruit lris aplicis
que sup erogate sunt ewan̄o de quibus legunt
eple 2 sicut Johnes misit de carcere ad xp̃m ita
lex ad ewan̄m . ar . e . de ofc̃ . translato / Sed quia
Johnes pniam pdicabat dicens pniam agite
2c̃ . de pe . di . i . agite / mito post eplam sequit

Graduale

graduale quod pnie lamentū insinuat / pt quod
inē sabbm in albis 2 penth . tollit de officio / 2
cantat dupx alla / 2 vacant ieiunia quia ille
dies letitie expom . di . hunc mīt / Nā illi dies
futurī in regno dei felicē statū esse signant
/ Dicit aut graduale a gradibus humilitate
vl pt referri ad vocacōm aplorum qui ipsa
vocatione secuti sunt eum xp̃m . q . m . qualēnos .

Ideo g[ra]duale quia ap[osto]li g[ra]diebat[ur] post xp[ist]m disci[pu]li All[elui]a
p[er] regione[m] / Sed post luctu[m] sequit[ur] consolatio / Ma[th]
b[ea]ti qui lugent q[uonia]m ipsi consolabu[n]t[ur]. Ideo post
g[ra]duale cantat[ur] all[elui]a / quod sig[nifica]t ineffabile gau-
diu[m] angelor[um] et hom[inum] i[n] et[er]na felicitate laudanciu[m]
deu[m] q[uo]d angeli i[n] novo testa[mento] p[ri]mo all[elui]a cantaverunt
de c[on]se[cratione] di[stinctione] i. hij duo / A sept[uagesim]a usq[ue] ad pascha all[elui]a
et gl[or]ia in excelsis intermittim[us] quia p[ro]p[ter] p[e]cc[a]to veteris
homi[ni]s a concentu angelice iubilacionis expulsi
in huius miserie vite babilone sup[er] flumina eius
sedem[us] et flem[us] du[m] recordam[ur] illius syon / i[n]
qua deu[m] decet ympnus. Sed xp[istu]s resurgens
a mortuis tristicia[m] n[ost]ram i[n] gaudiu[m] v[er]tit / et all[elui]a
nobis reddidit de c[on]se[cratione] di[stinctione] i. hij duo / tu[n]c ep[iscop]us
i[n]to[n]a[t] gl[or]ia in excelsis p[otes]t dice[re] de c[on]se[cratione] di[stinctione] i. porro.
Hactenus sedet sac[er]dos illud insinuat q[uod] p[re]-
dicante Iohanne xp[istu]s quodammodo tacebat quia
no[n] p[re]dicabat ap[er]te / post surgit et dyaconus Ser[mo]
accipiens codicem ewa[n]g[e]lij b[e]n[e]dictione[m] postulat
ab ep[iscop]o vel sacerdote / quia nullus d[ebet] p[re]dicare nisi
mittat[ur] iuxta illud ap[osto]li. Quo[modo] p[re]dicabunt nisi
mittant[ur] . i. de heretic[is] cu[m] ex iniu[n]cto / et d[omi]n[u]s inquit
ap[osto]lis. Messis quide[m] multa op[er]arii aut[em] pauci
rogate d[omi]n[u]m messis ut mittat op[er]arios suos
i[n] messe[m] sua[m] . i. de heretic[is] cu[m] ex iniu[n]cto / et xcij.
di. In novo. Sed ysaias cu[m] audiss[et] voce[m] d[omi]ni
dicentis que[m] mitta[m] et quis ibit ex vob[is]. Respondit
ecce ego mitte me. viij. q. i. In scriptis. Licet
ergo visibil[ite]r accipit b[e]n[e]dictione[m] quod no[n] facit
subdyaconus quia d[eu]s invisibil[ite]r lege[m] et p[ro]ph[et]as
misit. Sed postq[ua]m f[a]ctus fuit homo ap[osto]los et

ewangelistas visibiliter innuit dicens / euntes in mundum
predicate ewangelium etc. j. de heretic. ad abolendam / ¶
Dyaconus premittit ceroferarios cum facul[is] et
incenso quia predicator debet esse odore bone
opinionis mitte[re] iuxta illud apostoli / Bonus
odor sumus etc. in omni loco. 8. de sac. unct. c. uno
v. de odore / Illud cuius vita despicitur restat ut
eius predicacio contempnatur. iii q. vij. c. i. insi.
/ 2 itum dicite primo trabem de oculo tuo et tunc
eicietur foras de oculo fratris tui ut ibi et cult. · Bon
ut sit bonus nuncius ewangelium quod et ipsi nominis
interpretacione signat / Dyaconus ergo precedit
ut doctor ut predicet Subdyaconus sequitur
ut auditor ut ministret ita videlicet ut auditores
quasi pro mercede laboris predicatori necessaria
subministret secundum illud apostoli / Qui altario serviunt
cum altario participantur. 8. de preb. c. cum secundum et
xij q. i. c. clericus / ¶ Dyaconus igitur ascendit
ut annunciet ewangelium iuxta illud Super montem
excelsum ascende tu qui ewangelizas Syon / Et dominus
inquit in ewangelio quod dico vobis in tenebris
dicite in luce / et quod in aure audistis predicate super
tecta. j. de heretic. ad abolendam / ¶ Sacerdos autem
vel dyaconus lecturus ewangelium se debet signo
crucis munire ne a dyabolo impediatur qui non
cessat temptare querens quem devoret. in q. i.
nulli / et dum ewangelium legitur omnis stare debet
ut verba divina intente audiat et fideliter
laboret ut adoremus de c. d. i. Apostolica / Et
quia corde creditur ad iusticiam ore autem confessio
fit ad salutem / Ideo perlecto ewangelio ut audiat etiam

Simbolum ··

q euangelium corde recepit more symbolum ore decantat
quod quidem incipit eque ut sacerdos celebrans
ut significet quod omne bonum a christo procedit / et
chorus prosequitur sollempni tripudio fidem catholicam
confitendo / Symbolum est idem quod collatio quia
in unum continet articulos fidei / de hoc dicitur ut
s. de sum. tri. et fide cath. / quod tamen in sollempnitatibus
debet cantari de quibus aliqua mencio fit in symbolo
Sed in eorum commemoratione non cantatur sicut ymnus
angelicus / ut innuit commemoracionem et sollempnitatem
dicta sondat i. e. consilium / Deinde sacerdos
oremus premittit dominus vobiscum / quia nisi dominus
sit nobiscum ad salutem mediam orare non possumus
Statim enim cantatur offertorium trahens nomen
ab offerendo / quia dum offertorium cantatur sacerdos
accipit oblaciones a populis vel hostias a ministris
/ hylarem enim datorem diligit deus / Ordo convenienter
ut post predicacionem sequatur fides in corde / laus
in ore / fructus in opere / fides in symbolo / laus in
offertorio / fructus in sacrificio / Deo immissa aliquis
a fidelibus est offerendum de conse. di. 1. Omnis christianus
dicit ut s. de procur. et oblaciones et et Oramus
Nota autem cum sacerdos dicat oremus sequitur
oratio / sed manus lavat ut mundus sacrificium
offerat quia non est speciosa laus
in ore peccatoris / peccatori autem dixit deus / Quare
tu enar. inst. m. 2 af. tes. m. p. os. tuum. in
q. vii. q. 1. in fine / Interim dyaconus corporales pallas
super altare disponit que signant linteamina
quibus involutum fuit corpus ihesu et pars que
plicata ponitur super calicem signat sudarium / quod

Offertorium

positum fuit sup caput eius / unde dē Consulto
omni statuimus ut sacrificium altaris non in serico panno
aut intincto quisquam celebrare presumat Sed
in puro lintheo ab epo consecrato terreo s. lino
procreato atque contexto sicut corpus dni nri
ihu xpi in syndone munda linea sepultum fuit
de c. d. i. consulto Subdyaconus autem calice
preparat panem et vinum in illo disponendo prius tamen
dyaconus cum patena hostiam tradit epo uel
sacerdoti quam sup altare hoc disponit insinuans
quod ipsemet xpus sacrm instituit et ecclie tradidit
celebrandum de con. di. ij. Capite. Postea aquam
commiscet sacerdos in calice quia xpus sibi morte
reconciliavit morte Scriptum est enim quod aque
multe sunt populi multi / quia cum aqua cum vino
miscetur xpo plus adunatur et illa aqua cum vino
in sanguinem transmutatur. i. e. cum marthe q. assumpsisti
/ unde lex. Nonsancta hoc misterium perseverauit
s. aplm videbatur aut de spiritali sequebatur eos
petra / petra autem erat xpus. de con. di. ij.
Venera / quapropter ampulla cum aqua tradit subdya-
conus sacerdoti quam fundit in calice / ut sicut aqua
non separatur a vino sic populus nunquam separetur a xpo
ar. i. e. cum marthe q. plt. Aqua vino commiscetur
quia de latere xpi simul fluxit sanguis et
aqua ita quod redemptus fuit de sanguine et regeneratus
in aqua. i. e. In quantitate / plus tamen de vino quam
de aqua secundum consuetudinem ecclie generalem.
i. e. pnicosq / per lxx cacca s. b. quia vinum
delectabilius est quam aqua ad bibendum ut ne
horrorem generet / unde poss picteram iminere
Sicut dē de sanguine xpi quod sub alia speciem.

bibis ut nullus horror cruoris sit. de c. di. i.
panis. Calix in dextera lateris ponitur quasi
sanguinem domini suscepturus qui de latere dextro
christi creditur profluxisse. Nam sicut panis in corpus
ita certe vinum cum aqua in sanguinem transsubstantiatur de
egredi superhac dec. cum et obmissis erroribus dic
quod substantia panis et vini desinit ibi esse et tamen propter
accidentia remanet. scilicet sapor et color et pondus
et sensibilibus accidentibus est corpus et sanguis christi. extra
de summa trinitate c. i. firmiter. una. Calix et patena
fiunt ex auro vel argento vel ad minus ex stanno
de conse. di. i. ut calix. Non autem ex ligno. i. e. c.
ult. et de c. di. i. ut calix quia sanguinem absorberet
nec vitreus debet esse calix quia de facili frangitur
nec de ere vel auricalco quia ob vini virtutem eruginem
pariter vomitum provocaret ut in p. c. ut calix
ubi de ere. Sacerdos post inclinat se et agit
gratias primo patri deinde pro populo dicens Orate
pro me fratres. Sicut christus primo pro se oravit Pater
inquit venit hora clarifica filium tuum. Deinde
pro populo dicens Pater serva eos quos dedisti michi
ut sint unum sicut nos ut Jo. c. et cum martires quos
commisisti michi. post dicit secretam non premisso
Dominus vobiscum nec Oremus quia hic incipit ante
offertorium ad signandum quod christus se abscondit.
Sed quia postea palam ambulavit ideo
sacerdos levat vocem dicens Per omnia secula seculorum
Et post dicit Sursum corda respondet plebs Habemus
ad dominum ut admoneat se nichil aliud quam
dominum cogitare debere. Claudat ergo contra adversarium
pectus et soli deo pateat ut ad se hostem dei
tempore orationis venire faciat de conse. di. i. quando autem.

~~Sursum corda~~

Invenimus autem tamen habetur ibi prefationes in sacro catha-
logo recipiendas scilicet unam in albis paschalibus Aliam
in die ascensionis Tertiam die pentecostes Quartam die
natalis domini Quintam de apparicione Sextam de apostolis
Septimam de sancta trinitate Octauam de sancta cruce
Nonam in ieiunio . Has tantum dicendas de conse. di. 1.
Invenimus Decimam de beata virgine . hoc . di. eadem
infra. Canon vero incipit ab ea littera que sui forma
signum crucis exprimit in figura thau / nam et misterium
crucis insinuat dicente domino per prophetam Signa
thau in frontibus virorum ac. pi. di. ecclesiarum Se-
quitur Memento domine famulorum famularumque tuarum et omnium
circumstantium In hoc loco fiunt memoria mortuorum Vivorum
specialiter recitanda sed non exprimenda cum deo nichil
sit incognitum de conse. di. 1. visum / et c. se quia post
sacramentum sequitur locus in quo pro defunctis est orandum
ut in c. visum Ideo evidenter apparet quam sanctum sit
et salubre missarum sollennis interesse ad sacrificium
eucharistie pro circumstantibus offertur / unde de. omnes
fideles qui conveniunt in sollempnitatibus sacris ad
ecclesiam et scripturas apostolorum et evangelistarum
audiant qui vero non perseverant in oratione usque dum
missa peragatur velut huius consuetudinis ecclesie co-
mouentes convenit cordine privari de conse. di. 1. omnes
Ita omnes fideles tota missa die dominica debent
audire nec recedere donec ab episcopo vel sacerdote bene-
dictionem receperint alias publice confundantur de
conse. di. per missas et c. se. Sequitur pro quibus
tibi offerimus licet autem tantum unus offerat sacri-
ficium tamen dicit offerimus / quia sacerdos non tantum
in sua sed in totius ecclesie persona sacrificat
quapropter in sacro corporis christi nil a bono mage

nil a malo

Oppo de Canot 191 Sacerdotes v dr Sacerdotes qui excessus suum z sunt rem[illegible]
[illegible] plis cum dividat [illegible] agat in lege [illegible] Eucharistia
va [illegible] facere [illegible] z [illegible] est [illegible] sed [illegible]
[illegible] est de [illegible] sed [illegible]
[illegible]

nil angelo minus pficit. quod tamen fuerit formam tenentem
ab ecclesia quia non in merito sacerdotis sed in verbo conficit
creatoris de con. di. ii. Item quia v. vim sacri
non mutat vita ministri. sicut deterius non fit per
deteriori. sic nec fit melius per probos meliori
z adde quod dicitur j. de cel. ep. iiii. c. Sed pone .39.
// hanc igitur oblationem benedictam per quam benedicimur
acceptam per quam in celo ascribimur ratam per quam visceribus
christi censeamur Racionabilem per quam a bestiali
sensu exuamur acceptabilem habeas ut
qui nobis ipsis displicemus per hanc acceptabiles
eius unico filio simus / nichil enim racionabilius
/ ut quia nos iam similitudinem mortis eius in
baptismo accepimus / similes corporis z sanguinis simus
/ unde z sacerdos dicat sub evangelistarum verba
assumens / qui pridie quam pateretur zc. de con. di.
ii. Iterum infra. Accepit panem zc. habet ritum
sacrificii melchisedech quod primus legitur celebrasse
offerens panem z vinum de con. di. ii. accepite Sicut
enim preter ceteris cibis corporalibus z potibus panis cor
hominis ~~confortat~~ confirmat z vinum letificat
cor hominis / ita corpus z sanguis christi preteris
cibis z potibus spiritualibus interiorem hominem re-
ficiunt z saginant / . In hiis enim duobus plena
z perfecta consistit perfectio Sicut ipse testatur
Caro mea vere est cibus z sanguis meus
vere est potus de con. di. ii. quia corpus / . panis
autem debet esse de frumento vinumque de vite / possunt
etiam botrus in calice exprimi de con. di. ii. / In
sacramento z c. legitur c. nam quod / panis at non fermentatus

sed azimu in sacrificiu dz offerri . i . e . c . ult . quia
no in fermento veteri sz in az . sinc . Greci tn
de fermentato conficiunt / vn dico . h . qz si q̃s sciēt
conficeret ex fermento i ecctia occidentali mortaliter pecc
/ Eleuatis oculis in celum etc . Tria hic cōme-
morant in canone que nullus euangelistarum
describit . s . eleuacio oculorum i celu / eterni testa-
menti / et misterium fidei / Quis ergo tante presump-
tionis extitit / et audacie ut hoc de corde suo
temptauit apponere . / Sane formam verborum
ab ipso christo acceperunt apostoli et ab ipsis
apostolis accepit ecclesia / multa quidem tam de verbis
quam de factis domini pretermiserunt euangeliste
que tamen apostoli suppleuerunt ut est illud quod
apostolus dicit in epistola ad chorinthios visus est plus
quam quingentis fratribus simul / deinde visus est
Jacobo / deinde apostolis omnibus / nouissime autem
omnium tamquam abortiuo visus est et michi / Ita inter
ipsos euangelistas quedam obmittuntur ab vno
quedam ab alio supplentur / vnde cum tres euangeliste
posuerint hoc est corpus meum solus lucas adiecit
quod pro vobis tradetur / et cum matheus et marcus
dicat pro multis / lucas dicit pro vobis / matheus autem
in remissionem peccatorum adiecit / ea ergo que adduntur
in canone possunt ex aliis locis euangelii com-
probari / Johannes enim lazari suscitacionem describens
testatur quod ihesus eleuatis oculis dixit . pater gracias tibi
ago quoniam audisti me . Si tunc oculos leuauit ad
patrem cum animam lazari reuocauit quanto magis
credendum est quod tunc oculos ad patrem leuauerit
in celum / cum panem et vinum in corpus et sanguinem suum

comitauit . i . e . cum marthe in pn . Sequitur gras
agens Instituit hoc sacrificium laudis nos prese
pro nobis gras agebat . i . pro reparacione hominum sic futura
Cum enim sacerdos illa xpi uba pnunciat videlz
hoc est corpus meum / et hic est sangwis no . t / panis
in carne / et vinum in sangwine conuertitur illa ubi
virtute qua vbum caro factum est / et qua facta sunt
omnia iussit deus / et facta sunt celum et terra et mare
et omnis creatura creata est / de con . di . ii panis
/ qua uirgam conuertit in colubrum / qua fontes mu-
tauit in sangwine / et aqua de petra sampsit / nam
sacram hoc xpi simone conficitur / quia si tam
valuit smo helye ut igne de celo deponeret
nam . valebit p smo ut species mutet elementorum
/ de totius mundi opibus legisti quia ipse dixit et
facta sunt / certe maius est quod non est creare . quam
quod est in aliud mutare / smo xpi potuit ex
nichilo facere quod non erat / non potest ea que sunt
in id mutare quod non erat / preter nature ordinem
uirgo generauit et hoc quod conficimus corpus ex
virgine est / quid hic queris nature ordinem in corpore
xpi / cum preter naturam sit ipse partus ex virgine
/ vere utique caro xpi est que crucifixa est et sepulta
est / vere ergo illius sacramentum carnis sacramentum est
hec probantur de con . di . ii . Reuera / et licet figura
panis et vini videatur nichil tamen aliud quam caro
xpi et sangwis post consecracionem credenda est
v . veritas hec caro mea est pro mundi vita et panis
quem ego do caro mea est non alia quam que
nata est de maria in cruce passa / et que resurrexit
pit de con . di . ii . sicut / hec caro comeditur et sangwis

bibitur in unitate. Sed integer et vivus et immaculatus
remanet. de cons. di. ii. in Christo. Non autem de pane
et vino materialis formatur caro vel sanguis. Sed
materia panis et vini mutatur in substantiam carnis et
sanguinis, nec additur aliquid corpori sed transsubstantiatur in corpus,
remanent tamen accidentia. 6 de sum. tri. c. 1. § Una.
¶ Manducatur autem per partes et dividitur in sacramento
et manet integer totus in celo et in corde. de
cons. di. ii. Immutat, et est totus sub tota specie
et totus in qualibet eius parte. Unde Greg.: Tanta
est unitas ecclesie in Christo, ut unus ubique sit
panis corporis Christi et unus ubique sit calix eius.
Calix enim quem sacerdos sanctificat non est alius
nisi ipse quem dominus tradidit apostolis. Quia sicut
deitas verbi dei una est que totum implet mundum,
ita licet multis locis et innumerabilibus diebus illud
consecretur corpus, non sunt tamen multa corpora
Christi nec multi calices sed unum corpus Christi et
unus sanguis Christi quod sumpsit de virgine et quod
dedit apostolis. De quo sive plus sive minus percipiat
omnis equaliter corpus Christi integerrime simul et
generaliter omnes et specialiter unusquisque. de cons. di. ii.
¶ Sequitur: Hic est sanguis novi et eterni testamenti.
Vetus testamentum quod per hircorum et vitulorum sanguinem
fuit dedicatum promittebat bona temporalia. Novum
autem quod fuit Christi sanguine consecratum pro-
mittit eterna, et ideo testamentum fuit vetus et transitorium,
hoc autem novum est et eternum, id est perpetuum. Unde novum
asseritur, id est ultimum. Novissimum enim hominis testamentum
immobile perseverat et testatoris obitu consecratur,
alioquin non valet dum vivit qui testatur. Porro
testamentum non solum scriptura sed etiam promissio
dicitur. Ideo novi testamenti mediator est ut promissionem

accipiat eterne hereditatis Sic intellige quod in
canone recipit^r hic est sanguis meus noui et eterni
testamenti .i. noue et eterne promissionis confirmator
Sicut dominus promisit Qui manducat carnem meam et
bibit sanguinem meum habet vitam eternam .i.e. ad marthe quod certum
Si vero post calicis consecracionem aliud vinum
mittatur in calice illud non transit in sanguinem
nec sanguini commiscetur Sed accidentibus prioris
vini commixtum corpori quod sub eius specie
latet vndique circumfunditur non madidans circumfusum
ipsa tamen accidentia vinum appositum videtur afficere
quod inde committitur quia si aqua fuit pura
apposita vini saporem assumit / contingit igitur
accidentia permutare subiectum quod est contra philosophum
qui dicit quod accidentale non transmutat essenciale
Sed hoc est speciale / Cedit quippe natura mira-
culo et virtus super consuetudinem operatur .i.e. ad
marthe quod quesiuisti Querit^r quid sit si forte
pretermittatur aqua / quia dicendum quod aqua sola non potest
esse calicis domini nec vinum solum nisi vtrumque com-
misceatur de consecratione di. ij c. i. Sacrum domini non est
aqua sola vel vinum solum sicut nec corpus domini
potest esse farina sola nisi vtrumque fuit adunatum
et panis vnius compage solidatum de consecratione di. ij c. ij.
dic quod qui ex malicia dimittit ab officio et
beneficio debet priuari .i.e. c. vlt. / ad finem Immo
vere consiciat / et exponit non potest .i. non debet [illegible]
quia illud possumus quod de iure possumus vt
extra q. n. faciat Si vero ignorancie vel simplici
hoc non fuerit pro simplicitati eius venia concedi
de q. di. ij. Septimo / Sed quid faciat sacerdos
qui non percipit defectum panis vini vel aque antequam

Sed · d · a · an pt dispensari ut sacerdos [illegible] alteram speciem sub una spe celebret
Respondetur quod circa [illegible] que prius [illegible] [illegible] similia ut materiam et
formam · q magis [illegible] ut tempus et horam · cum similibus [illegible]
[illegible] non licet | sed cum [illegible] licet · h[ec] Thomas in [illegible] quarto
di · 8 · arti · 6 · | [illegible] Albertus in iiii · d · sancto Eucharistie ·

veniat ad verba consecrationis vel usque ad susceptionem
dic quod si defectum alicuius istorum percipiat aliquando
perveniat ad verba consecrationis tunc supplebit quod
pretermissum vel obmissum est · Si pretermissum est vinum
vel aqua vel panis apponatur illud et reincipiat
a te igitur / quia nichil est adhuc actum · Si autem
post consecrationem deprehendatur aliquid obmissum
utpote vinum vel aqua · Si vinum fuit obmissum
illud apponatur hostia nova et iterato fiat a
te igitur · hostia consecrata remota super qua
nichil debet repeti · 1 · q · 1 · hanc regulam / et c · hii
qui / ne fiat ei iniuria · 1 · q · 1 · quod quidam / et de
consecratione · di · iii · ostendit · Idem si hostia fuit obmissa
et vinum consecratum / Sine aqua fuit obmissa
solum / procedat ultimus et agat penitentiam de negligentia
de consecratione · di · ii · Sepedum / Si vero cum pervenit est ad
perceptionem et sumpsit iam corpus percipiat quod vinum
non fuit appositum / distingue aut sumpsit aquam
positam in calice antequam perciperet defectum tunc
perficiat totum et peniteat quia cum esset aqua
sola nichil fuit factum / non possit tamen eadem die
conficere vel celebrare cum non sit ieiunus · ar · 1 ·
c · excepto · Aut percipit defectum antequam sumat
aquam / tunc distingue / aut potest apponere novam
hostiam et vinum sine scandalo tunc apponat
et incipiat a te igitur / aut non potest sine scandalo
tunc perficiat et doleat de peccato / possit non capere
aquam sed dimittere in calice / et dicere officium / et
post recessum populi possit apponere vinum et
hostiam et incipere a te igitur · Secundum si sacerdos 90
celebrans morbo aliquo impediatur numquid
alius sacerdos incipiet a principio / dic quod si sacerdos

[illegible]

alius pt libe epple 2 consecratonis epeqm
cepti offitij vij q. 1. mich / et distingue aut
certu est ubi dimisit 2 tunc ibi incipiat
ac e pcd 2 talluo. Aut dubitat tunc via
tucior est eligenda. 1. de spon. Invenis tene
certu 2 dimitte incertu de pe. di. vij. c. ij.
Ideo tucius est ut talis oblata studiosissime
recondat 2 sup alia totu officiu celebret
h. Immo. Sanctum fidei dict. Unde ephiis aliisque
scripture ubis quida inuinmetu erroris trahe
putauit dicentes in sacro altaris no esse corpis
2 sanguinis veritate sz ymagine tm 2 speciem 2 figuram
pro eo qd scriptura interdu cmemorat id quod in al-
tari suscipit esse sacrm 2 misteriu 2 exemplu
Sed tales laqueu erroris incurrut quia ut
auctas scripture id asserit ut tales sacrm dei susti-
piunt reuelent / nequaqua ideo sacrm altaris veritas no
est / quia figura e. ergo ut mors xpi veritas ul
resurrectio / quia figura est. Nam 2 morte 2 resur-
rectionem xpi figura 2 similitudinem et ymaginem
esse aplus manifestat / xpus inquit mortuus
e p delictis nris 2 resurrexit ppt iustificatonem
nram / Et petrus aplus / xps passus e pro
nobis relinques exemplu ut sequamr vestigia
eius. ergo mors xpi exemplu fuit ut pctis mo-
riamr / 2 resurrectio exemplu fuit ut iusticie vi-
uamq quare si no fuit veritas quia fuit exemplu
ut ergo vere mortuus fuit xpus. nc vere resurrexit
quod absurdu e dice / cu ysaias dicat vere
languores nros ipse tulit 2 dolores nros ipse
portauit / Sic tn misteriu fidei qm aliud ibi credr
quam cernat 2 aliud cernit quam credat / Cernit

[illegible]

spes panis ⁊ vini s credit veras carnis ⁊ sanguis
xpi ac vtrius vnitatis ⁊ caritatis .i. e. ad mathe
q ex eo. In hoc tn sacro e quedam res q e sacrm
tm quedam q e res ⁊ sacrm quedam q no e sacrm
s res tm quod dic ut. 6. e. q. In hoc aut
sacro Sequit. hec quotiescunq fecitis ⁊c.
In pceptoe corporis ⁊ sanguis xpi magna e
nobis adhibenda discretio Cauendu e enim ne
si nimiu differat mortis pculm incurrat domino p-
testante Nisi inquit man. car. fi. ho. ⁊ bibi-
eris san. no hab. vi. in vob. de c. di. ii. pma
Si vero quis indigne suscipit iudiciu dampnacois
incurrit Iuxta illud apli Qui mad. ⁊ bi. indig-
ne iud. s. mad. ⁊ bibit de conse. di. ii. ⁊ scd Ideoq
iuxta voce apli Pbet aut seipm homo ⁊
sic de pane illo edat ⁊ de calice bibat de c. di.
ii. ⁊ aplus Ingens itaq nobis incubit bene
viuendi necitas ne corpus domini ut indigne sumendo
sumamus iudiciu ul sume cessando pculu in-
curramus Dicet aliquis forte comunicadu cottidie esse
dicet alius no comunicadu. faciet vnusquisq quod
pie crediderit faciedu. vide Zacheu qui gaudens
in domo sua xpm recepit Et centurione dicete
Dne no sum dignus vt intres sub tectu meu
Vnde augus Cottidie eucharistia accipe nec laudo
nec vitupo. omnibus tn diebus dominic comunicadu
hortor. si tn mens i affectu peccadi est comunicari
magis dico pceptoe eucharistie quam purificari
⁊ licet quis pcto mordeat si tn peccandi de
cetero no heat volutate satisfaciat lacrimis
et oronibus ⁊ securus accedat. s hoc de illo dico
que mortalia no comitat de cose. di. ii. cottidie.

q°.

⁊ si nō frequētius saltē ter ī anno hoīes cōicet
nisi forte quis maioribus criminibus impediatur
in pascha s. penth. ⁊ natali domini de cōse. di.
ii. ⁊ si nō frequēt. hodie in pascha dꝫ quilibet
accipe eucharistie sacrm̄ nisi de licētia ꝓprii sa-
cerdotis ꝯ aliquā cām duxerit abstinendū / als viuus ab
ingressu eccīe arceat⁊ ⁊ moriens ecclīastica
careat sepultura. i. de pe. ⁊ re. omis. In
mei memoriā faciatis In hoc ergo sacro ubi
cottidie mors xpi renouat⁊ scḋm illud apli
quotiescūqꝫ hunc panē sumite ⁊ calicē
bibite mortē dnī annūciabite donec veniat de
cōse. di. ii. cōius / prt quod ipse dicebat aplis hec
facite in [illegible] meam cōmemorationem ut ibi. / Hec
eucharistia in memoria passionis tradita si
digne sumat⁊ a malo liberat / in bono cōfirmat /
contra dyabolum munit / celesti letitia inebriat / ⁊
aiam reficit. vn̄ v. Hostia cōmemorat passum ·29·
pctā ꝯ donat / roborat / ⁊ munit, ebriat, ⁊ reficit
Unde oramus dimitte nob debita nra Ideo de
duobus primis de cōse. di. ii. cōius ⁊ c. accipite.
roborat c. di. accipite / ⁊ reficit c. di. qr corpꝰ
Memento domine famul. In hoc loco fieri debet
memoria p defunctis quia nulla dies tempi dꝫ
qn parentibus fidelium preces domino in missarum
sollemniis fundant⁊ / nō sunt ptermittende suppli-
cationes p spiritibus mortuorum quas faciendas
... in societate xpiana laudamus de cōse.
di. i. missā / Nobis quoqꝫ peccatoribus hic omni
tpe debemus nos ex corde cognoscere peccatores
precipue tamen cum sacrosctm̄ misterium celebramus
quia si diximus quia peccatum nō habemus ipi nos seducimus

et veritas in nobis non est. de cons. di. ii. omnis. Et sic
sacerdos paululum compressa voce pronunciat peccatis re-
putans contritionem latronis in cruce dicentis
Nos quidem digna factis recepimus. Et quia ihesus
voce magna clamans tradidit spiritum levat sacerdos
vocem dicendo per omnia secula seculorum. Et quia dixit
pater in manus tuas commendo spiritum meum. Ideo sacerdos alta
voce pronunciat Pater noster qui es in celis. Pater noster
sine dubio est qui nos creavit. per q. ii. Cum
abstulit. Hec oratio ceteras orationes antecellit
auctoritate doctoris, brevitate sermonis, sufficientia pe-
titionum, et fecunditate misteriorum. Hostiam vero
post frangit in tres partes unde dicitur triforme
est corpus domini. pars oblata in calicem missa corpus
christi quod iam resurrexit demonstrat. pars co-
mesta ambulans adhuc super terram. pars in
altari usque ad finem misse remanens corpus iacens
in sepulchro quia usque ad finem seculi corpora sanctorum
in sepulchris erunt. de conse. di. ii. Triforme.
Non solum autem per signa sed et verba resurrectionis
gaudium intimatur. Sacerdos enim alta voce pronunciat
Pax domini sit semper vobiscum insinuans quod die illa
una sabbatorum venit ihesus et stetit in medio
discipulorum et dixit eis pax vobis. Cum
vero ihesus ut salutavit apostolos dedit eis potestatem re-
mittendi peccata. quorum inquit remiseritis peccata remittuntur eis
et quorum retinueritis. ar. xxxiii. q. i. manet et c.
se. Ideo chorus clamat ad ipsum postulando
Agnus dei ter propter tria peccata scilicet cogitationis
locutionis et actionis. Pacis osculum est signum
reconciliationis cum christo per quam constat populum
ad omnia que misteriis aguntur atque in ecclesia

[illegible]

Triplicem ut [illegible] hostie [illegible] pro tribus [illegible] hec est [illegible]
ab [illegible] ab [illegible] et ab [illegible] tria obtinenda
tribus verbis agnus dei [illegible]
Miserere nobis [illegible] dona nobis pacem [illegible]
peccata [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

celebrantur pmisse consensu ac finita esse
pacis concludent singulo demosceret de c. di.
ii. pace ¶ post sacdos communicat et dz accipe
et corpus et sanguine quia integre dz accipe sa-
cramentu de cose. di. ii. Comperimus et quotiens
celebrat totiens totu sumat alr vno anno nouit
se suspensu de conse. di. ii. Relatu et post sumptionem
sacramenti dz sacdos taliter psumere vino nisi alia
missa debeat celebrare . i. e. excepto ¶ Sequitur
antiphona post communione que aplorum gaudiu
signt de xpi resurrectione et statim sequitur oro
in qua petit ut que mente sumus spe capiamus vite
capiamus de c. di. ii. Spes ¶ post sequitur bndco
epalis seu sacdotalis anqm egredi ppls no
psumat de conse. di. i. missas et c. se ¶ Nota
q du hostia a sacdote eleuatur debz se reuerent
inclinare . i. e. Sane et pt dicere hos vsus
¶ Salue lux mundi verbum pris hostia vera . Vera
caro deitas integra verus homo et hoc ado-
ramus te xpe et bndicimus tibi quia p scam crucem
tuam redemisti mundum ¶ Sine igne no e cele-
brandum . i. e. c. ult. vnd dr Ignis in altari meo
semp ardebit ¶ Ille ignis vixit sub aqua hos-
amus qui extinctus fuit anthiocho vendente sac-
docium iasoni . i. q. i. Sit emunctus ¶ Ite debet
sacdos hre stolam et manipulum xxiii di. ecclesiastica
¶ Ite dyaconus et subdyaconus in diebus sollempnibus
debent esse in missa de cose. di. i. epus et c. se
¶ de vestimentis ministrorum ecclie dic ut . s. de te. ord.
q. forma et sequentibus ¶ Sed pone q dyaconus -. ·qo·
ut sacdos no habeant stola ut manipulum ut
subdyaconus alba no dalmaticam quid erit distingue

aut obmisit scient' et tunc ab officio et beneficio debz
suspendi ar. i. e. c. ult. Aut ignorant tunc simplici=
bus venia concedat' de conse. di. ii. Si vero tunc q=
uis ex negligentia merit obmittendo etiam scient
vestimentum debitum vel non consecratum accipiendo
ordini debitum tunc non inveniatur in iure expressum
i. de sen. ex. Si quis in eccl'iam li. vi. Sed si
accipiat vestimentum ordini non debitum q' dic ut
i. de cl'. non or. mi. in pn. et c. ult. Quando
debeat celebrari Respondeo q' diversis horis scdm diversi=
tatem temporum. Nam in die ieiunii hora nona debz celebrari de conse.
di. i. Solent. Sed in temporibus quibus ordines con=
feruntur circa horam vespertinam hora vero di. quod a patribus
et c. ult. et hora vero di. dilationis In diebus aut' talibz
quibus non ieiunat' debz hora tertia celebrari prom=
di non liceat ar. ad ista duo i. e. c. i. et in conventualibz
ecclesiis possunt dici misse in mane cum tamen sollempnis
missa hora tertia dicitur de conse. di. i. necesse
et qui volunt missam audire dicatur missa de die
non peccantes i. e. quidam et de conse. gl. i. et hic
attendendum non quod malum sit audire tales missas
sed malum sit propter peccantes dimittere canonice sta=
tutas de die i. e. quidam infra. Item parrochiales
defunctorum et pro festo et pro feria secundum temporum congruentiam
missarum sollempnia conventualia celebrantur i. e.
ad creatura. In die pasceue et sabbati sancti
missa non debet celebrari de conse. di. in Sabbato
Quando aut' in sabbato celebratur missa non tunc
sabbati celebratur sed tunc nocte sequenti sicut
in ordine continetur. Sed utrum de nocte
possit missa cantari ut circa matutinum vel
prima dic quod si scient' faciat cum sit consuetudo
ecclesie generalis quod de nocte missa non celebretur

peccat nisi in natiuitate domini / Item est dicendum
quod ante matutinum non dicat nec ante primam dicta
alias peccat mortaliter ar. xv di. Inhibe. / Sed .90.
ubi debet missa celebrari Respondeo quod in locis ab
episcopo consecratis potest libere celebrari de conse. di.
i. c. i. et c. Sicut et c. si et c. nullus / Item in
ecclesia non consecrata de licentia episcopi sed tamen tabula
consecrata habeatur tabula sc. lapidea. j. de
imm. ec. ecclesia et de conse. di. i. concedimus / nisi
sit interdicta quia tunc efficitur irregularis si scienter ibi
celebraret / aut polluta sanguine uel semine / tunc
peccaret grauiter / tamen irregularitatem non incurrit. j.
de sen. ex. si quis in ecclesia li. vi. / Item de licentia
episcopi in oratoriis licet celebrare alias non de conse.
di. i. unicuique et c. si / Item in clipeo et in tectoriis
in itinere uel exercitu ar. de conse. di. i. c. i. et c.
concedimus / Item episcopis et superioribus licet melmo qm
tempore interdicti celebrare. j. de priuil. li. vi. / Sed .90.
quot potest sacerdos in die celebrare. Dic quod semel
in die celebrare sufficit / Ita valde felix est qui
digne celebrat unam. j. e. te referente et c. con-
suluisti et de conse. di. i. Sufficiat / Fallit
hoc in die natalis domini in quo potest quilibet
sacerdos tres cantare. j. e. consuluisti et de conse.
di. i. nocte et celebrantur tres propter misterium quia
per illas tres reputatur status triplex sc. ante
legem / sub lege et status gratie / Illa enim que cantatur .1.
in nocte representat statum qui fuit ante legem quando
omnes in tenebris fuerunt / unde dicitur prophetia in
missa / populus qui ambulabat in tenebris / Secunda .2.
que dicitur in aurora tempus sub lege in quo iam
incipiebant cognoscere scire Christum sed non plene.

R

xpe datam legis z pphetarum z ideo cantat' me
diam z nocte z eo officium lux fulgebit
Tertia eo in die p quam designat' tpus
gre pus vn de officiu puer natus est nobis Ce
pt nulli hui9 versibus Tres in natali debent
misse celebrari tenuarum pma sacram ppi signat
genituram Alta venturi designat gaudia ppi Tercia
iam factum quod lex fore sat figurat Ite in aliis
diebus pt duas celebrare si nce fuit ut in die
pasche vna de die z alia pdefunctis si corpus
sit pns Als si pecunia aut adulacionibus secularium
vna die plures missas dixit dampnacionem no
euadat de conse d i suffiat Ite ppenitentie
pegrinacione hospitum comedatum z infirmorum i e c
i z c consuluisti Sed quam dicis ncitate Rx° qo
Si celebrauit de die z postea moriat' aliquis
vel etiam causa honestatis vel utilitatis ut si dicta
missa superveniat aliqua magna psona que velit
missam audire ar i e c i z y eo tm vinum post
sumpcionem sacram no pfundat i e oppte Cuius qo
pt missam celebrare vel conficere Rx° nemo pt
conficere nisi sit sacerdos qui rite fuit ordinatus
scdm claues ecclie quas ipe concessit aplis
eorumqz successoribus ihus xpus e de sid tri
c i q vna igr Impedit' aute missam celebrare
omnibus irreg de hac dic ut i de pe z re q Sequit'
vide nisi pus secum fuit dispensatum ab eo qui pt
ut ibi dicitur o Ite excoicatus suspensus z interdictus
z depositus de quo dic ut i de cle ep md q excoicatus
z de sen ep q Sequit' de suspensione z q Seq'
de interdicto tn si aliquis istorum celebraret
conficeret si grauiter peccaret ut dic i de cle epmd
q Sed pone z de pe z re q ult Ite si no sit

ieiunus j. de accu. Si constitit / et intellige ieiunum
a potu et cibo quolibet ut j. e. expte. ¶ Quid si sacerdos q°.
in mane abluendo os suum deglutiat aliquas stillas
aque numquid impeditur missa. Host. dicit quod non nisi
ex proposito fiat ut per ... q. v. de occidendis / et pe.
q. vij. c. j. Si autem ex proposito accidat celebracionem
potus numquam impediat ut in q. j. michi quia d.
a ieiunio confici de q. di. j. Sacrificium et di. ij. liquido
¶ Sed numquid potest celebrare qui de nocte non dormiuit q°.
Host. dicit quod si cibus et potus est digestus licet
non dormiuerit potest celebrare alias non. ¶ De dictis
licet dormiuit si cibus uel potus non sit digestus
de conse. di. ij. tribus et j. de accu. Si constitit
¶ Item propter pollucionem nocturnam impeditur. que accidit De pollucione.
quadrupliciter secundum Gregorium / aut ex crapula / aut ex
nature superfluitate / uel ex infirmitate / aut ex co-
gitacione precedente. Sed si ex nature superfluitate uel
infirmitate euenit omnimodo hec illusio non est
timenda / quia hanc animus nesciens pertulisse magis
dolendum est quam fecisse / nec propter hoc debet sacerdos
missam dimittere. Cum uero processit ex crapula quia
ultra modum appetitus gule in sumendis alimentis
rapitur atque ideo humorum receptacula grauantur / habet
ex hoc animus aliquem reatum / non tamen propter hoc prohibetur
eucharistiam ~~sumere~~ recipere sed prohibetur celebrare / nisi sit
dies festus aut quando est necessitas propter defectum alterius
sacerdotis. Cum autem ex turpi cogitacione accideret
ad tales inquinacio ex mala radice processit quia quod
cogitauit sciens hoc pertulit nesciens / propter talem pollucionem
debet abstinere a sacro misterio / dic tamen non solum fuit
suggestio demonis et delectatio carnis sed consensus
alias si non consensit poterit celebrare / Si autem
polluatur ex illusione diaboli et non percipit causam

ex pte sui pueniss(e) s(ed) pue cogitacois ul gulositate
tunc no est abstinendu(m) Si vo dubitat ex pte
sui decia tunc culpe sue tribuat talis se temptat
(et) siia (con)mundicia fletibus tergat h(ec) yban vj
di c 1 (et) ij Nota q(uod) g(ra)uit peccat celebrans
i(n) pcto mortali si se ingerit irreuerent(er) ad illud
Sed g(ra)uius peccat qui simulat se celebrare et
p(ro)pt(er) pctm dimittit vba que sunt necessaria
ad conficiendu(m) ad (con)ung(endum) in solius dei m(anu)s manu(m)
incidat Secudus aut(em) no solu(m) deo cui no vetur
illude(re) sed p(o)p(u)lo que(m) decepit se astringit i e
de homine Sed nu(m)quid sacerdos existens i(n) pcto 90
mortali p(otes)t celebrare si habeat contricio(n)em quia
forte du(m) instat n(ecess)itas celebrandi no p(otes)t
h(ab)e(re) cui (con)fiteat(ur) p(otes)t dici q(uod) sic du(m) t(ame)n habeat
p(ro)positu(m) satisfaciendi (et) illud p(e)cc(at)a quantito potit
confitebit(ur) ar i de sen ex de celeb (et) c quamis
xxvj q vj qui recedunt Item pctori secreto
ul ignorato no d(ebet) tradi in publico panis purus
p(ro) hostia consecrata du(m) alij (com)municant utpote
in die pasche quia p(o)p(u)lu(m) deciperet qui adoraret
illud (et) sacerdos g(ra)uissime peccaret i e de homine
Sed quid d(ebet) sacerdos facere distingue quia aut
e(st) pctm occultu(m) (et) tunc in occulto d(ebet) moneri
ne se ingerat (et) no manifeste quia sic esset
p(ro)dere ij q 1 Si peccauit nisi se ingerat ad
alios tunc admonendus e(st) in g(e)n(er)ali sic Si quis
e(st) in pcto no accedat (et) tunc si accedat no debet
eu(m) remouere quia nec p(o)p(u)lu(m) iuda a comunione
remouit (ut) de of ord Si sacerdos yrno ei
eucharistia(m) dedit (et) eu(m) alijs ad p(re)dicandu(m)
misit i q 1 p(o)p(u)lus aut pctm eius e(st) notoriu(m)

2 tunc omnino repellendus e de consc. di. ij. p̄dilc̄e
¶ Sequitur de diuinis officiis. s. hoīs canonicis q̄
sunt septem ꝓpha dicente Septies in die laude
dixi tibi qui septenarius numerus a nob implet. s.
matutini prime tercie Sexte none vespere 2 com-
pletorij tempore nre seruitutis officia
persoluamus Nam de nocturnis vigiliis dicit ꝓpha
Media nocte surgebam ad confitendum nomini tuo
Ideo horis competentibus sunt dicende, tm sac-
dos post matutinum pt dicere primam iij. vj. ix. 2
vesperum ne forte hora competenti impediat.
e. t. 1. 2 sunt septe hore sicut septe dona spiritus
sancti xxx. q. 1. puenit 2 vij. dies seli 2 vij.
etates quibus completis finit mundus Quid .90. .89.
significent hijs versibus continet~ In matutino
dampnatur tempore xpus Qui surrexit prima tamen
ordo fidelis Tercia cum tradit~ tunc e clamando
passus Sexta sunt tenebre pmundi climata
facte Emissus nona diuinus spiritus hora vespere
clauduntur xpi sacra membra sepulchro sepe
bissena custodia ponit~ hora sz completorij
¶ Sed qui tenent~ ad has horas Resp.o sacerdos .90.
omnis j. e. t. 1. dyaconi 2 subdyaconi 2 no bnfi-
ciati 2 quilibet clericus beneficiatus licet no habeat
ordinem. e. de pben. cu. s. aplus. 2 e. de cle. quin-
quod ante 2 c. dnis. secundum hr. Sed quia
aliqui no solum inferiores sz etiam plati cta-
gmessatores sumptuosas 2 confabulatores illicitas
vel in aleis fere medietatem nocte expendunt
2 sompno residuum relinquentes vix ad officium
diuinum ad colletum cum excitantur transcurrendo
vndique continua sincopa matutinum 2 aliqui vix

celebrant quater in anno / et quod deterius est etiam
interesse contempnunt / et si intersunt non intendunt
ad divina sed ad indebitos sermones / ideo sub pena
suspensionis et in virtute obedientie precipit
eisdem ut divinum officium nocturnum pariter et diurnum
quantum eis deus concesserit studiose celebrent
pariter et devote ut notatur in c. dolentes de celebratione missarum
et adde quod habetur in c. in concilio viennensi c. gravi.

De Baptismo et eius effectu

Superius visum est de sacramento misse propter dignitatem eius hic subiungitur
de sacramento baptismi / quod est ianua aliorum sacramentorum
in c. ex parte veniens. et in de cons. spiritus presbyterum cathecismi
c. vi / ideo videndum est quid sit baptismus / quando fuit
institutus / que sit forma / quot sunt species / que
sunt de substantia / quis eius effectus / quis possit baptisare / et quando et quis possit baptisari. Baptismus est ablutio corporis exterior ad certam formam verborum. in q. i. detrahe. Vel sit baptismus est
quidam character anime impressus ad vitandam verborum
quid sit character habetur extra de presumptione q. vii. licite
et in q. i. ubi quidam / quicquid vocatur ipse character
baptismus de cons. di. iiii. tunc valet. Institutus
autem fuit hoc sacramentum adventu per exemplum quando
baptisatus fuit a iohanne in iordane / et ex
contactu sui corporis vim regenerativam contulit
aquis de cons. di. iiii. moderni et c. per aquam
verbo instituit dicens ubi scribitur quod precepit ad
nicodemum / nisi quis renatus fuerit ex aqua
et spiritu sancto non intrabit in regnum celorum
in c. debitum et hoc ante passionem / Sed post
resurrectionem expresse instituit cum dixit apostolis.
Euntes in mundum docete omnes gentes baptisantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. De

conse. di. iiii. ppe. et. i. c. non ut apponeres. Sed
que est forma baptismi. Resp. talis fuit in primi-
tiva ecclesia Baptizo te in nomine Christi ut eiusdem nomen
Christi exaltaretur de conse. di. iiii. aliquando Sed
hodie non debet aliquis sic baptisari nisi sub ista
forma verborum Ego baptiso te in nomine patris et filii
et spiritus sancti tamen baptisatus esset si in nomine Christi
baptisaretur licet fieri non debeat ut dicit Jo. in c.
aliquando et hoc pronomen ego si obmittatur baptizatus
est ex quo baptizare intendit ar de conse. di. iiii.
retulerunt ibi dicit Si quis ita dixit Baptizo te
in nomine patrias et filias et spiritus sanctias et tamen ibi
non ponitur pronomen Si ut diceret in nomine patris et filii
et spiritus sancti et non diceret ego baptizo te non esset
baptizatus. i. c. c. i. Ubi vero dubium est an aliquis
fuit baptisatus baptizetur sub hiis verbis Si ba-
ptizatus es non te baptizo sed si nondum baptizatus
es ego te baptizo in nomine pa. et fi. et spiritus sti. i.
e. c. ii. Et si primo fuit baptizatus nichil sibi additur
Sed advocatus refertur talis iteratio et est plurimus signum
quod sit baptizatus ar. hoc in. di. c. quod ergo. Tres
sunt species baptismi unde v. Baptizat aqua martirium
confessio tercia Martiris obsequium prestat professio
testes Mundi vita locus Christi defensio legis
Est enim baptismus fluminis ut quando aliquis baptizatur
in aqua materiali et naturali et non in vino nec in
alio liquore nec eciam in aqua artificiali sed rosacea
vel consimili possit tamen in lexivio sed non in cervisia
et est ratio quare in aqua debet fieri quia aqua naturalis
communis est elementum et melius et citius potest haberi
quam vinum vel oleum ne ergo propter paupertatem se possit
aliquis excusare ideo de aqua fuit potius insti-
tutum Alia est ratio mistica quia sicut aqua abluit

v9.

fluminis.

sordes expiciores sit et baptismus interiores et ideo
in aqua debet fieri baptismus // Item est baptismus
Sanguinis ut si quis credens in deum antequam baptizatus
esset propter ipsum occidatur ut in latrone et innocentibus — Sanguinis
exemplum datur de con. di. iiij. vere bapti // Item
est baptismus flaminis ut si quis velit baptizari — flaminis
nec possit invenire aliquem qui eum baptisaret vel
aquam et sic moriatur intelligitur baptisatus per spiritum
sanctum ex quo baptismum non contempsit religionis
sed necessitatis articulus exclusit j. c. xv. c. ii. //
Sunt autem tria de substantia huius sacramenti sicut et aliorum
scilicet forma verborum ego baptiso te etc. // Secundo materia — 1 forma
scilicet aqua nam verba sine aqua nec aqua sine verbis — materia
valet j. q. j. detrahe verbum quid erit aqua et
j. e. c. j. Tercio intencio baptisantis non autem intencio — Intencio
bapti est materia de con. di. iiij. Solet et c. non illud
Ideo si quis putat baptisare puerum cui imponit
nomen petrus cum sit puella, utrum est baptisata
hoc distinguit aut intendit personam baptisare
cuiuscumque sexus esset tunc est baptisata primo
nomine allegata. Aut masculum tamen et non feminam
tunc non est baptisata quia erratum est in persona
ar. ff. de contrah. emp. aliorum in fine. Aut de hoc
non cogitabat sed simpliciter baptisabat tunc videtur
baptisata. Sed consulo quod in istis casibus baptisetur
sub ista forma que ponitur s. e. c. Sed que est
forma v. ubi vero. Effectus bapti est multiplex
et etiam maior ut credimus quam sciamus. Primus 1
effectus est remissio peccatorum quia sine penitentia tol
luntur omnia peccata et originalia et actualia
de conse. di. iiij. Cum penitentia. Originale tamen re
manet actu licet tollatur reatu. vel non sit eua
cuatur ut in carne corrupta in nata non sit sed re

2 obsit de con. di. iiij. c. p baptism // Secundus effectus
est apertio ianue celestis quia in morte domini fuit
sublata romphea de ianua paradisi. j. c. maiores
ecclesie causa. et de conse. di. iiij. firmissime. Tercius
3 effectus est cumulus gracie quia in baptismo omnia
sacramenta sancti spiritus recipiuntur cum non inveniunt
obicem contrarie voluntatis. j. c. maiores in fine //
Sed a quo potest baptismus conferri / dic quod a sacerdote
regulariter debet dari et solempniter de conse. di. iiij.
constat / et in necessitate potest etiam dyaconi solle-
mniter prim. di. dyacones / in necessitate Sine sol-
lempnitate in forma ecclesie potest baptisare. c. de sui.
tri. c. i. § Sacram Sive sit laycalis sive mulier
sive paganus de conse. di. iiij. constat mulier in
necessitate Romanus et c. se. Item hereticus vel scisma-
ticus dum tamen in forma ecclesie de con. di. iiij. non
est et c. Sive hereticus. Item pater vel mater in necessitate
nec propter hoc privatur debito carnali xxx. q. i. ad
limina / et debent tales dicere verba ista / puer
ego baptiso te in nomine patris et filii et spiritus
sancti / cum in mersione aque non fallunt. j. c. non
ut apponeres. Sed nullus potest seipsum baptisare
ut ostendatur quod alius est qui baptisatur et qui bapti-
sat Deus ipse non a seipso sed a Johanne voluit
baptisari / quia inter baptisantem et baptisatum
discrecio debet esse / sicut in carnali generatione
quia proles ex viro et femina nascitur Alius
est qui carnaliter gignit et alius qui carnaliter
gignitur sicut est in generatione sacrali. j. c. debitum
Licet paganus vel iudeus in necessitate valeat
baptisare non tamen potest suscipere puerum de baptismo
de con. di. iiij. in baptismo. Similiter abbates et monachi

phibent suscipere puerum et commatres liste de con-
di. iiii. non liceat. et c. se. ¶ Et vnus vir vel vna
mulier tantum debet suscipere puerum de sacro fonte vel tene-
re confirmatum de conse. di. iiii. in cathecismo.
et c. se. / tamen si plures fuerint sunt omnes patrini et
de cogna. spirit. quamuis li. vi. ¶ In tempore pasche
et penth. baptismus sollempniter debet dari de conse. di. iiii.
venerabilibus et al. in celebritate. Sed in necessitate
omni die et hora et in omni loco ubi inuenitur siue
in flumine siue in mari seu in fontibus ut in c.
celebritatem et de con. di. iiii. hiis qui tam duobus
c. se. / Sed si mulier vel alius tunc baptisauit
debet iterum a sacerdote sic baptisari Si baptisatus
es non te baptiso sed si nondum baptisatus es
ego te baptizo In nomine patris et filii et spiritus sancti
et c. n. quia si bis baptisaret vterque esset irre-
gularis dicit ut. e. c. ult. et de apost. et ut. bap-
tismus vlt. / Baptizandus potest immergi ter in aqua
quia in trina immersione intelligitur personarum trinitas
illa etiam trina immersio repetita immersio typum
domini qui iacuit sepulture / potest tamen semel tantum immergi
et in vna deitatis singularitas designatur / et super hoc
consuetudo patrie obseruetur de con. di. iiii.
postquam et in c. sequentibus / Queritur potest baptisari
sari et quid [illegible] tam paruuli quam adulti b.
de sum. tri. c. i. q. Sacram. et e. maiores. / /
Inuitus et penitus contradicens non debet ba-
ptisari / et si baptisatus fuit / nec rem nec caracterem
suscipit sacramenti et e. maiores circa fi. ver. / et nullus
debet baptisari inuitus Sed sicut libera voluntate
perit ita libero arbitrio conuertatur pl. v. deinde
45. et c. qui sincera / quia per leges nemo bene
agere cogitur xxiii q. v. ad fidem / tamen si cogatur

ante mortem intrat talis caracterem suscipit et
est tamquam conditionalis volens / licet absolute non
velit cogendus est ad observanciam fidei christiane
i. e. maiores q. Sed opponitur et ex. v. di. de
iudeis. / Idem est si ficte accedat ad sacrum ca-
racterem recipit. i. e. maiores q. Iac q. Sed
remissionem peccatorum non accipit donec ficcio recedat
quia sine consensu peccatum actuale non dimittitur
quia contrahitur tamen consensu Sed originale
quia sine consensu contrahitur et sine consensu di-
mittitur / et hoc in parvulis quia actualia non habent
Sed hic non est in adultis quibus originale non
dimittitur sine actualibus quia deus qui totum
hominem sanum fecit in sabbato opus imperfectum
non novit / et ab hoc peccatum non corripere sed ex toto
dimittit Ideo nichil dimittitur adulto donec con-
senciat Nam si originale sine actuali posset
dimitti sequeretur quod talis non careret visione dei
propter originale dimissum / et cruciaretur in iehenna
perpetuo propter actuale Sed ista sunt incompassibilia
et mutuo adversantur. i. e. maiores q. Illud va.
et q. viii. et q. Sed ad hoc q. Item utrum amentes q°
et dormientes recipiant sacramentum si baptisentur
distinguitur aut prius quam inciderant amenciam vel
dormirent non consenserunt vel contradixerunt tunc
si immergantur nichil suscipiunt / aut prius quam
inciderent vel dormirent fuerunt cathecumini
vel habuerunt propositum baptisandi tunc caracter
imprimitur cum non inveniat obicem contrarie voluntatis
i. e. maiores q. ulti. Sed quid si aliquis q°
ab infancia fuit amens numquid prodest ei si
baptisetur ac. ... sic ff. de ... ii. c. pro. q. Certe
quia proinde habetur ac si nunc sit infans quia

nullo pcto quat nisi originali in q vp · Juditas
· Adulti ergo debent consentire z crede qz qui
crediderit z baptisatus fuit zc · j · e maiores
q catm z debent p se rende de conse di iiij · puuli
in fide pnorum baptisantur quia non requirit intencio
baptisati sz baptisantis · j · q · j · Cnit fitti z de q se
di iiij · Wolet z ideo p puulo pe alius rndere
de conse · di · iiij · puuli · z in c se · Ite pegrotis
z mutis z surdis ut ibi · Cnite debeat rnde
re de conse · di · iiij · pma · Pone qp aliquis adultus q°
ad baptisatum intendit baptisari z baptisans
non intendit baptisare ut facit iocose non intendens
baptisare aliter seccus non e baptisatus · j · q · j · q · cate ·
z de conse · di · iiij · Wolet quest · Nota qp i noie
trinitate nullus pe baptisari de conse di · iiij · de
seminis in synodo · si non scitat z c · Si reuera ·
· Ante baptm adulti debent cathezizari hc est · 1 ·
in fide instrui · s · credo in deum z alys articulis
fidei de con · di · iiij · ante baptm · cu v · c · se · Itz
puuli cu puenerint ad etatem debent a patrinis
admoneri · ut castitatem custodiat iusticiam diligat
caritatem teneat z ante omnia symbolum z oronem
dnicam doceant de conse · di · iiij · hos ante omnia
· Post dz fieri exorcismus ad dyabolum expellendum · 2 ·
de conse di · iiij · de hic · Tercio dum ordo est ut · 3 ·
fiat cathecuminus z ponitur sal in os eius ut
careat fetore iniquitatis de conse · di · iiij · exorcismus
· Quarto tanguntur aures z nares de saliua · 4 ·
z dr effeta qd e adaperire de conse · di · iiij ·
postea tanguntur · Quinto signatur i fronte · 5 ·
z in pectore signaculo crucis · e · di · c · postea · 6 ·
signat · Sexto olei sacrati fit vnctio i
pectore z inter scapulas · e · di · deinde · Septimo · 7 ·

fit bapt ab

fit bapti ablutō e di venit Octavo fit crismate 8
pynaō i vtice a sacerdote e di postquam attendit
et n c seq Nono vestis candida dat q signat 9
immortalitā et puritatē ppianā quā repitat dz
ante tribunal xpi e di post bapts et c se
Decimo fit cosmato in fronte ab epo no a sacerdote 10
e di pbris et c seq Nota q infans in vtero
matris existens cu matre baptisari no pt de
con di iii qui in maternis et c Et qua mulr
Sed pone q appeat aliqua ps ouch pt ba- go
ptisari. h dicit q si caput pfundat ubi pt capt
maxima ps corporis intingat In e baptisatus
als no Sed quidā alij dicunt etiā puerū ba-
ptisari si aqua fundat in quacūqz pte corporis
de cose di iiii hec nequaqz Opinio pma videt
verior tn consulo q si piclm morte imineat
si quodcūqz membrū appeat pfundat ita ut
quod possimus faciamus Sed si vivat dz ptari
ad sacerdotem ut suppleat quod deest ut dictū e
6 c Sed que est forma q vbi vs et respondeo
deo qmittamus ac hom q n cautē et c faciat
Quia sepe contingit De pbro non baptizato
q qui no dū erat baptisatus pignorantiā
ordinat et ideo quid sit de talibus faciendū
huic inseramus Dicendū est ergo q si no ba-
ptisatus ordinat no recipit ordinis caracterem
et ideo baptiset et iterum ordinet j e t i et ult
quia bapts e ianua oim sacramētorum per
di q viii j e c ult et j decognat spiri per
cathecismū. li. vi tn si aquis credat se bapti
satū et no sit et sit decedat e habendus p baptisato
et ab originali et actuali ptalē fide libeat

i. e. c. ii. et de con. di. iiii. cathecuminum. Unde de
illo qui natus de xpianis parentibus int' Danos
conv'sat' tam violent' presumit' baptisatus ut hec p'-
sumpcio p' certitudine sit habenda donec contrarium
probet' evidentissimis argumentis i. e. c. ult. insi.
Nota s. ho. quod ubicumque dubium esse pt de iure vel
de facto verum tenuerit collo sacrum pt conferre sub
formam condicionalem que est talis Si tu es confirmatus
baptisatus vel ordinatus non te baptiso vel confirmo
aut ordino Sed si non es baptisatus confirmatus
vel ordinatus ego te baptiso etc. Similiter de aliis
sacris utpote Si tu non es absolutus ego te
absolvo etc. e. t. pe. c. ii. ubi dubitatum fuit de
facto de iure. i. e. c. ult. Sed numquid constitit is
qui baptisatus non est. quomodo ordinatus sit.
dicit ho. quod quantum ad populum et deum et homines et
sacerdotem quo ad hec que fecit antequam deprehenderet
se non baptisatum perinde est ac si baptisatus esset
propter fidem sacram ar. e. de te. ind. ad probandum
hoc autem intelligas quo ad ea in quibus subveniri
non pt alia omnia sunt iteranda sub illa forma
que dicta e. e. q. vel / omnia dico que non poterant fi-
eri nisi per sacerdotem Sicut subditos coniuglo. i. de sps imp.
c. i. et iii. et si confecit hostias ut daret' infirmis
dico iterum consecrandas Item de primis vivencium
Sed pro ecclesia hec ignorancie omnia sunt compensata
ar. e. de cohi. cle. vivorum et c. tua. de custodia eucaristie
et aliorum sacrorum vasorum

Notandum est de custodia eucharistie
quomodo debeat confici propter quod prosequitur quomodo debet
custodiri. Et de primo de hoc post de aliis est videndum
Eucharistia et etiam crisma in omnibus ecclesiis
debet sub fideli custodia conservari / ne ad opus
nepharium assumatur et in loco mundo et serato.

honorifice et fideliter conservent. i. e. t. i. 2 8. de ce-
le. mis. Sane et per laicos ad infirmos non debet hostia
deferri Sed presbiter hoc facere debet de con. di. ii presbiter
ut per dyaconum si necesse est porrigat di. pnte et c.
dyacones Et ubi eam portat presbiter ad infirmum in
decenti habitu superposito mundo velamine ferat et
referat manifeste ac honorifice ante pectus cum
omni reverentia et timore semper lumine precedente cum
sit candor lucis eterne ut ex hoc apud omnes fideles
devotio augeatur. ex. de cele. mis. Sane v. Idem
faciens Et si hoc sacerdos male servavit tribus
mensibus ab officio suspendatur graviori pene subi-
ciendus Si per eius incuriam aliquid nephandum con-
tigerit i. e. t. i. infi. Si eucharistia ad terram
ceciderit per negligentiam sacerdotis terra radatur et igne
consumatur et cinis iuxta altare condatur et sacerdos
xl. diebus peniteat ac de conse. di. ii. Si per
negligentiam Si vero pars hostie ceciderit et non
fuit inventa xx diebus peniteat Eodem modo
qui de calice eam perdiderit Si autem mus vel aliud
ab comederit xl. diebus de conse. di. ii. qui bene
non custodierit Si quis autem per ebrietatem vel
voracitatem illam evomerit xl. diebus peniteat
clerici monachi dyaconi vel presbiteri xl. diebus
et episcopus [illegible] Si autem per infirmitatis causam vii diebus
de con. di. ii. Si quis per ebrietatem Si per negligentiam
aliquid de sanguine stillavit in terram lingua lam-
beatur tabula radatur Sed si non fuit tabula ut non
conculcetur locus corrodatur et igne consumetur et
cinis iuxta altare condatur et sacerdos xl. diebus
peniteat Si super altare stillaverit calix sorbeat
minister stillam et tribus diebus peniteat Si super
altare stillaverit et aliud stilla pervenit iiii^or diebus

l. peniteat

linteamen

peniteat · Si vero usque ad sextum · xl · diebus · Si usque
ad quartum · xxx · diebus / et similiter capilla que tetigerit
stilla tribus vicibus minister abluat taliter sumpto
et aqua ablucionis sumatur et iuxta altare recondatur
de conse · di · ii · Si perseveraverit per tamen distretus
sacerdos pensatis condicionibus persone et negocij penas
istas diminuere vel augmentare cum pene sint ar-
bitrarie de pe · di · i · mensa / et · xxvi · q · vii · tempora
penitudinis / Vestimenta eciam debent esse sacra
et honesta ut debet a non sacratis hominibus tangi
de conse · di · i · vestimenta · et c · In sancta / ut a
feminis sacratis deo seu monialibus propter dignitatem
sacratas · Vtam vasa et corporalia et vestimenta munda
et nitida conservent · i · e · c · ii · mensi / quia nimis
videtur absurdum in sacris sordes negligere que de-
decent in prophanis ut ibi dicitur / et debent corporalia
ablui a dyaconis cum humilibus ministris intra
secretarium / ne forte pulvis corporis domini male
decidat / et hoc in pelui in qua nichil aliud fiat
et palle altaris in alia pelui lauentur de conse ·
di · i · nemo pignoraticium / Sed nullo modo hec faciat
femine etiam consecrate cum illa tangere non possint
propter dignitatem sacratas / Quod videtur intelligendum
de quo sunt per pontificem benedicta ut c · de eccle-
siarum c · iii · / corporalia / et palle / candelabra / et velum
si fuerint vetustate consumpta incendio vniuersa
tradantur et in baptismo cineres inferantur ubi nullus
transitum habeat / In pariete aut in fossis pavimentorum
ne pedibus conculcentur · de con · di · i · altaris
Item cum palla que fuit in altari nullus cooperiat
mortuum quia non debet alijs vsibus quam divinis
officiis applicari de conse · di · i · / nemo pignora-
ticium / et c · vestimenta · / Ecclesie et oratoria munda

debent servari / ita quod res sclarium nec etiam propria
supellectilia sacerdotum in ecclesia non ponantur nisi propter
hostiles incursus vel incendia repentina seu
alias necessitates urgentes / ita tamen quod necessitate
cessante ad loca propria deportentur. j. e. c. n. Ligna
ecclesie consecrate non debent ad aliquod opus
mitti nisi ad aliam ecclesiam vel igni comburenda vel
ad profectum in monasterio fratribus non autem ad opera
laycorum de conse. di. i. Ligna ¶ De dicitur reliquiis
ecclesie non consecrate ff. Jo De reliquiis et veneratione sanctorum

Dictum est supra de custodia eucharistie et
veneratione / hic subiciatur de reliquiis sanctorum
custodiendis et venerandis / ubi sic / dictum est de conse-
cratione altaris quod consecrari non debet sine
reliquiis sanctorum de conse. di. i. placuit / ideo
hic subiciatur de reliquiis et veneratione sanctorum
¶ Reliquie sanctorum venerari non debent nisi
prius per sedem apostolicam fuerint approbate j. e. c. i. et ii.
/ et tales approbate extra capsam nullatenus ostendantur
/ nec venales exponantur / quia per hoc christiane religi-
oni sepius est detractum j. e. c. ii. / quia reliquie
sanctorum vendi non possunt et de sacrosanct. ec-
clesiis / quia res sacra non recipit estimationem
ff. de rerum di. Sacra loca § ult. / Item est quare
vendi non possunt quia venditio sine pretio non consistit
ff. de con. et ven. l. ii. § Sine pretio / et inst. e.
§ pretium / Sed spiritualia vel spiritualibus annexa
vendi non possunt j. de si. quia clam / et c. de ineptatio
de uno / imo qui spiritualia vendit capitale crime-
num symoniam committit j. q. i. qui studet / Item
non debent furari ut in loco honestiori ponantur.

nisi essent apud infideles alias sacrilegium committeret
xvii. q. iiii. quesitum / non est licitum alicui nisi subdya-
cono eas reliquias tangere di. l. non liceat /
Inventas de novo reliquias nemo presumat
publice venerari nisi prius auctoritate Romani pontificis
fuerint approbate / nec prelati debent permittere illos
qui ad ecclesias accedunt variis figmentis aut falsis
decipi documentis sicut in plerisque locis occasione questus
fieri consuevit. j. c. ii. q. Inventas / Cum debent
sancti approbari seu canonizari inquiri debet primo
Requiruntur ad canonisandum
de vita sua ut per vita testium deferat sanctitati.
1. scilicet si bene et iuste vixit contra hac vita. xii. di. miramur
Vita
2. Fama. et e. de testi. c. venerabili / Item de fama debet inquiri
scilicet an fuit in vita sua laudabilis fame / nam dicitur
oportet etiam predicti testificatione preditari et bone fame
3. Simplicitas. personis non tacere xii. q. ii. quatuor. nisi / Querendum
est etiam de simplicitate et humilitate. e. de presump.
4. Persecucio. co studiis / Item an in vita persecucionem passus
5. Miracula. fuerit vii. q. i. omnis qui / Item querendum est de
miraculis facte a deo tam in vita quam in morte
e. de testi. venerabili / Sed in miraculo attendendum
Requiruntur ad miracula
1. est primo quod a deo fiat et non per arte. j. q. i. teneamus
et c. prophanum. 2. ii. q. vii. § Item balaam / Secundo quod
2. sit contra naturam et super / Tercio quod non viri-
3. bus seu meritis hominis hoc contingat ar. de cons.
4. di. ii. quia corpus / Quarto quod sit ad corrobo-
racionem fidei. ar. xxvi. di. qui episcopus / Tamen in
martiribus non requiritur talis examinatio secundum hostiensem
sed que tamen de veritate et de causa propter quam passi
sunt ar. de conse. di. iiii. cathecismum et c. baptismum
Nota quod omnia festa apostolorum et ewangelistarum festum

corpis xpi festive pagit vz feria quinta post pg
octauam penthecoste ut j e in cle ubi de hoc
et quatuor doctorum s Gregorii augustini am=
brosii z Ieronimi qui vbo z exemplo ecclesiam
illuminauerunt debent sub officio duplici p vniuersas
orbis ecclesias singulis annis perpetuis futurisque
tpibus sollempniter celebrari j e gloriosus li vj
Dictum e de venatione De obseruatione Ieiuniorum
sanctorum / quia p ieiunium venantur / Ideo
hic subiicit de obseruatione ieiuniorum / vnde
videndum e quid sit ieiunium / quis teneatur ieiunare
z quo tpe sit ieiunandum Ieiunium scdm ho est
parsimonia victus z abstinentia ciborum / z e subtractio
prandii z post cenam seruatio emiglz cibi usque in
diem sequentem de conse di iij de esu / Et i hoc ie=
iunio peccatur quinque modis ut dictum est s de vi
z ho cld § Iste in cibo z j de pe z re § Sz
de quibus s gula Scdo dr ieiunium moderata
z districta refectio corporalis / ita ut p singulos dies
absque ciborum luxuria sustineamus / z ad hec omnes te=
nentur de conse di v non dico z c Sunt tibi
Tercium ieiunium est spirituale maximum z generale
abstinere ab iniquitatibus z illicitis / nichil enim prodest
homini ieiunare z orare z alia religionis opa
agere nisi mens ab iniquitate reuocetur z ab obtrec=
tacionibus lingua prohibeatur de pe di iij § Ecce
ubi z de conse di v nichil Ieiunare tenentur
omnes adulti i ieiunio ab ecclesia statuto z dicunt
quidam q post xx annum quilibet tenetur Sed quia
aliqui magis potentes sunt i pu ieiunio qua
alii i xx o Ideo ad arbitrium boni viri i talibus
e recurrendum scdm ho ar s de of dele de talib

Ceterum quid de laboratoribus in agro et operibus mecha- q°
nicis distinguitur aut sunt pauperes ita quod oportet
eos per laborem suum sibi et uxori forte et familie
victum acquirere et sunt debiles adeo quod non possunt
laborare nisi frangant ieiunium tunc non credo
eos peccare mortaliter cum sit necessitas ar. i de reg.
iur. quod non est. Si vero sunt divites et possunt
sibi providere aliunde non excusantur / non tamen tenentur
mendicare cum non consueverunt. Sed illi qui consueverunt
mendicare si mendicando possunt invenire unde
possunt semel in die refici tenentur ieiunare alias
excusantur ar. de con. di. v. discipulos et c. se. Infirmi
semper excusantur de conse. di. v. quadragesima. Sed q°
quid de peregrinis et viatoribus distingue aut
vadunt sponte et tunc arripiendo iter tempore
~~ieiunii~~ ieiunii vel eo tempore quo oporteat eos
solvere ieiunium peccant et alio tempore tenentur recom-
pensare et satisfacere ecclesie ar. i de reg. iur. prin-
li. vi. aut peregrinantur ex necessitate utpote pro
succursu terre sancte vel precepto ecclesie vel contra
infideles tunc excusantur si non possunt comode
ieiunare. Item mulieres pregnantes vel nutrientes
puerum si timeant periculum pueri a ieiunio excu-
santur. Idem dicerem de cursoribus dominorum quorum
usus est necessarius pro illo tempore tamen si moram faciunt
domini eorum in aliquo loco ubi parum vadunt non
excusantur / Sed dicunt aliqui quod servientes
magnorum dominorum et monachi servientes in mensis
et lectores ad mensam si comedant mediantibus potus
mensis vel puta ubi ante nec defraudat consuetudo
non peccant cum propter continuationem temporis una mensa
tantum debeat reputari. Dicunt non peccare servi-
entes qui vadunt primo ubi rebus aliis / et

comedunt ictu reuertentes / In hac q̄one magis
amarē cum audie quod redde scilicet utrum excusat
si essent interrogati respiceret ydonei inde redde
ratam ar. xxiiii q. iii. Si habes / et ut sentio
primo distinguendo Aut hec faciunt in xl. et quatuor
temporibus que sunt de iure naturali . i. di. c. i. tunc
non credo ipsos aliquatenus excusari . ar. et
de consuetu. c. ult. et i. de symo. cum in ecclie.
unde quicumque exquaticumque causa fregit ieiunium in
istis diebus dicit prius a dyotesano licentiam obtine
i. e. consilium q. ii. Aut ceteris et sequentibus Aut
in aliis ieiuniis que sunt ex iure positiuo seu
ex constitutione ecclie tunc consuetudo licite
approbata potest eos excusare . et de consuet. c. ult.
et c. cum dilectus / Quo tempore est ieiunandum . qo.
primo in xl. que annullo dicit violari potest dies dominicos
qui de abstinentia sunt subtracti / nisi ab hiis qui
infirmitate detinentur quia illi dies decime sunt
anni / Sed quia dies dominici de abstinentia subtra-
huntur non plures in xl. quam xxxvi. dies rema-
net ubi gregorius si per trecentos lxv dies annus
voluit deinde per xxxvi dies affligimur quasi
anni decimas deo damus Sed ut sacratus numerus
xl. dierum adimpleatur quem saluator noster suo
sacrato ieiunio consecrauit quatuor dies addunt
de ebdomada precedenti quod caput ieiunii subnotatur
de con. di. v. quadragesima / et non licet laicum
solue ieiunium de con. di. iii. non liceat / et c. non
bz / et hec quantum ad laycos / Sed ut sit distinctio
inter vitam clericorum et laycorum clerici debent an
pascha per vii ebdomadas inchoare scilicet a lx. de con. vt

di. iiij. Statuimus. et duobus c. se. Sed pro tonc.
de con. di. iiij. Sacerdotibus. Si episcopus ibi teneatur
laicis se denunciare et tunc licitum est presbiteris uti
ad infirmitatem placitum non autem ut luxurie pariat
incendium ita tamen ut se abstineat ab omni carne et
ab omnibus que sementinam trahunt originem carnis
a latte videlicet caseo ovis iiij. di. denique nisi propter
infirmitatem in plurimum alijs ieiunijs sollempnibus
petat aliquis carnes dari tunc pro tomedere tamen
sit necessitas ut maius possit in eo periculum evitari
j. e. c. ij. q. ult. Sed sicut quinquaginta diebus
ieiunavit ante pascha propter dolorem passionis Christi
ita l^a diebus post resurrectionem debet esse in
gaudio nec debet tunc aliam ieiunium necessitate
imponi lxxvj. di. Sane. et c. se. tamen clerici et monachi
si voluerint ieiunare non sunt prohibendi lxxvj. di.
post pascha exceptis tres dies rogationum in
quibus omnis tenetur ieiunare de consecratione di. i. roga-
tiones et vigiliam penthecostes lxxvj. di. de ieiunio. Item
ieiunia quatuor temporum debent ab omnibus ieiunari
quo ordine hic celebrantur primum in prima ebdomada
quadragesime Secundum in ebdomada penthecostes. Tercium in
septembri proxima feria quarta post festum sancte
crucis. Quartum in decembri quarta feria post
festum lucie lxxvj. di. Statuimus viij. v. Dant tamen
lucia cines carismata dona ut sit in anteaqua
quarta sequens feria. Item ieiuniandum est in vigilijs
omnium apostolorum preter vigilias philippi et iacobi. et
Johannis evangeliste quia illorum sollempnitas infra
sollempnitatem paschalem istius autem infra natale
domini celebratur. De vigilia beati Bartholomei
consuetudo patrie est observanda. j. e. c. ij. imperii.

B.

et q̄ de festiuitate. Item ieiunium indictum ab ecclesia
sine causa rationabili non soluatur tamen bene ieiunatur
in vna prouincia non tamen in alia vnde in hoc quelibet
prouincia suo sensu habundat lxxvi di. ieiunia
et c. vtinam. Preter festa precipua que excipiuntur
et que episcopi precipiunt in suis dyocesibus obseruari
de con. di. iii. c. i. infra. In aduentu etiam domini
est ieiunandum. Ex. e. t. c. ii. q. i. Item festum beati mathie
sit et ieiunari siue sit bisextus siue non. Siue
celebretur prima die siue secunda. nisi in dominica
euenit quod tunc die immediate precedenti cele-
bretur. Ex. de v. sign. quesiuit. Natiuitas domini
uel assumptio beate marie vel festiuitas alicuius
apostolorum si sexta feria venit debet vigilia in sabbato
ieiunari. Ex. e. t. i. et c. ii. q. Secundum Indie venis
et quarta feria non licet alicui carnes comedere
nec etiam ieiunium soluere nisi in grandibus aliqua necessitas
fuerit quia quarta feria iudas traditionem domini
cogitauit et sexta feria crucifixus est saluator
de conse. di. iii. de esu. et c. ieiunia. Idem de die
sabbati de conse. di. iii. Sabbato et de conse. di. v.
quia dies et Ex. e. t. c. ii. q. plt. De istis diebus
et aduentu vtrum debeant ieiunari consuetudini
loci est standum. Ex. e. t. c. ii. q. Item de illis quia vtinam
omni tempore ieiunare possemus lxxvi di. vtinam
Sed augustino interroganti pro matre sua respondit
ambrosius. Cum romam venio ieiuno sabbato. Cum sum ·xii di. Illa
mediolani non ieiuno in sabbato. vnde h. Cum fueris
rome romano viuito more. Cum fueris alibi viuito
more loci. Predicta iura non obstant quia sunt
localia scilicet quo ad romanos. Si vero natiuitas
domini in sexta feria venit illi qui nec voto nec

abstinentia sunt astricti carnibus post festum pasce
licentia uti possunt secundum consuetudinem ecclesie generalis
nec tamen illi sunt reprehendendi qui ob devotionem
volunt abstinere. j. e. c. ult. ¶ Nota quod in die
dominica et die Jovis per aliquam religionem sicut
Manicheani nullus debet ieiunare aliter debet excommunicari
xxx. di. c. ult. et de conse. di. iii. Jeiunium. Sed
ex devotione licitum est quod in actibus apostolorum
diebus penthecostes etiam die dominico apostolum paulum
et cum eo credentes fecisse legimus xxxvi. di. vtina.

Visum est de abstinentia **De purgatione post partum**
ciborum, hic subiungitur de abstinentia ab ingressu
ecclesie post partum. Olim in lege precipiebatur ut mulier
si masculum peperit xl. Si feminam lxxx diebus
a templi cessaret ingressu. Sed quia lex
per Moysen data est, gratia et veritas per ihesum christum
facta est. Ideo postquam umbra legis evanuit et
veritas ewangelii illuxit, si mulieres post partum
acture gratias ecclesiam intrare volunt nullo peccati
pondere gravantur ecclesiarum aditus eis non est
negandus, ne pena illis videatur converti in culpam.
Si tamen ex devotione velint abstinere earum non
est devotio improbanda. j. e. c. unic. et di. v.
In lege et c. Si mulier. Idem de menstruata vel
fluxum sanguinis paciente v. di. ad eius. Nec debet
maritus eas cognoscere antequam bene fuerint purgate
nec menstruatas, quia ut ait Jeronimus inde nascuntur
pueri truncati, ceci, claudi, vel leprosi. Ideo peccant
cognoscendo nisi continue menstrua paterentur
tunc non peccant. v. di. ad eius. et possunt similiter
aliquos tunc mulier viro debitum denegare.

De Ecclesiis edificandis.

Dictum est supra de iure quod habent prelati in
ecclesiis edificandis / unde hic videndum est cuius
auctoritate / et qualiter sit ecclesia edificanda / et si dirupta
sit a quo et qualiter sit reficienda / ¶ Ecclesia est auctoritate
episcopi construenda / qui ibi crucem figat / et primum lapidem
ponat / dote prius ab edificante assignata et
luminaribus et aliis necessariis de conse. di. i.
nemo / et qui incepit debet perficere usque ad finem ut
in c. nemo / et in auct. de ec. titu. § Si quis edifica-
cionem / Et qui eam edificat acquirit ius patronatus
ut de iure pa. c. nobis / ¶ Sunt autem ecclesie per congrua
loca et utilia consecrande de con. di. i. ecclesiis / nec
debent superflue edificari / ymo si inveniantur pru-
dencia episcopi sunt moderande / et eciam si expediat
destruende de con. di. i. c. ii. et c. ecclesie / ¶ Nove
ecclesie sic debent edificari ut in veteribus nullum
preiudicium generetur / ut e. c. ii. et xvi. q. i. ecclesie et c.
quicunque / hoc est verum / nisi causa subsit quare in
preiudicium valeat edificari / ¶ Est autem iusta causa — Casus in quibus ecclesie in preiudicium aliarum edificantur
quia leprosi coniter viventes possunt habere ecclesiam
et cimiterium et proprium sacerdotem / ut e. c. ii. / et hoc
propter horrorem populi cum debeat ab aliis separari / ut de
coniug. lepro. c. i. et xxxiii. q. ii. hoc ipsum / ¶ Item — 1. leprosi
secundo ubi est carencia ecclesiarum et populus est augmentatus — 2. Carencia
licet episcopus iuravit res ecclesie non alienare / ut e.
c. ult. et xvi. q. i. pervenit felix / et c. multe /
¶ Item tercio propter distanciam vel difficultatem accedendi — 3. distancia
ad ecclesiam tempore pluviali vel hyemali propter
divinum officium audiendum / et tunc plebe maioris
ecclesie in cuius preiudicium est constructa minor pertinebit
ad illam minorem / ut e. c. iii. / ¶ Item quarto corpus pre- — 4. Sepultura

novam ecclesiam construere pro sua sepultura. 6. de
don. apli. 2 xvi. q. ii. Bone / Licitum est cuilibet habere
oratorium et ibi orare / missas autem ibi celebrare
non licet / nisi de licencia episcopi specialiter de conse. di. i.
unicuique et duobus c. se. Sed religiosis mendicantibus
non licet absque licencia sedis apostolice quod dicit ut
i. de excess. prela. c. ult. li. vi. ¶ Ecclesia dirupta
debet refici ab eo qui dotem vel porcionem pro
fabrica deputatam recipit si sufficiat ad repara-
cionem ecclesie. 10. q. i. decimas et q. iii. unio. et
i. e. de his. Si autem non sufficiat illa dos seu
porcio tunc rector et quicumque beneficium ecclesiasticum
habent omnino adiuvent ad tecta ecclesie restituenda
vel ipsas ecclesias emendandas ut eorum exemplo
ceteri invitentur. i. e. c. i. et c. de his / quia
qui senciunt commodum sentire debent et onus
i. de reg. iur. qui sentit li. vi. / In quibusdam
autem partibus laici de consuetudine hoc faciunt
expensis suis que est observanda maxime ubi male
dant decimas xvi. q. vii. quicumque. et c. se. et c.
Et hec sufficiunt. De immunitate ecclesiarum Ro[bri]ca.
Supra dictum est de edificacione ecclesie. Sed quia
ecclesia propter reverenciam sacri altaris debet habere
aliquam immunitatem / Ideo hic de immunitate ecclesie
est videndum / Et primo quid sit immunitas / et unde dicatur
quam immunitatem habeat ecclesia et cimiterium / Quam
homines ipsius et res / Et que est pena violacionis
immunitatis / ¶ Immunitas est privilegium ecclesiastice
libertatis personarum vel rerum ad eam pertinencium.
¶ ¶ Et dicitur quasi extra munia i. extra munera et officia
a quibus ecclesie sunt immunes xvi. q. i. c. noverint
Placitis / ¶ ¶ Ecclesia habet immunitatem quod placita secularia non
i. iudicia

sunt in ecclia tenenda seu tractanda / z maxime
sanguinis iudicia / Nam crudele est ibi iudicium sanguinis
exerceri ubi est tutela refugii constituta . i . e . c . i .
z c . cum ecclia / Item de cimiteriis ut ibi quia nec
in ecclia nec in cimiteriis debent negotiatores z proprie
nundinarum z parlamenta nec cumusticis fori iudicia
exerceri / et si qua ibi sententia lata fuit omnino caret
robore firmitatis / z alia pena legittima puniantur
i . e . decret . li . vi . / Sed cause ecclesiastice in ecclesia
sunt tractande xi . q . ii . preceptum z c . de ap . quia
fronte / z de cetero ut magis caveat a primeris z
medietatis / Item nullus secularis de in domibus ecclesiarum
hospitia ex debito vendicare . i . e . c . i . s. caritatinum
hospitium pete pt acclesis / qui ad hoc tenentur
. ex . di . q . i . c . de pben . demonachis z c . suscepti
li . vi . / Tertio hec immunitate ecclia quod nullus
confugiens ad eam pt inde trahi . s. raptores etiam
sibi obtinere debent membra z vitam . i . e . sunt alia
z si aliqui eos inde extrahunt mutilent vel occidunt
extrahentes perpetratos z consuletos sententiam excommunicationis
incurrunt z amittunt feuda z beneficia si qua ab
ecclesiis tales violate obtinent / z ad ecclesiam a qua
illa obtinentur libere revertantur z filii eorum ad beneficia
ecclesiastica de cetero sunt inhabiles z indigni . i . e .
Sanguisfuge . inst . in const . bituricen . / Excipiuntur
casibus / Primus si sit publicus latro . vel nocturnus
populator agrorum / qui itinera frequentata vel publicas
stratas obsidet aggressionis insidiis / ab ecclia
pt immunitate non prestita . i . e . Inter alia / publicos
enim latrones cuilibet impune licet occidere . scias si .
preto . xxiii . q . v . cum homo . z c . cum liceat unicuique
ff . viii . l . i . z ii . z xxiii . q . iii . Sicut antiquitus

Margin notes:
2 hospitiis
3 de confugientibus
In x casibus eccla reus non defendit
i . publicus latro

2. homicida industriosus

Secundus si quis per industriam vel per insidias occidit
proximum ab altari meo euelles eum ut moriatur
i. de homic. c. i. Aliqui dicunt hunc casum loqui
de altari veteris testamenti quod non erat tante auctoritatis
sicut altaria nostra. Alii intelligunt quod commisit
homicidium in cymiterio vel in ecclesia tu dicas secundum Ho.

3. peccans in ecclesia

et Ber. hoc intelligi quod per aggressionis insidias occidit
ab ecclesia immunitatem non habet. Tercius si in ipsa
ecclesia vel in cymiterio commisit homicidium vel furtum
vel aliud ea spe ut ab ecclesia protegatur quia frustra
legis auxilium invocat qui committit in legem. i. e.
c. ult. Idem si ad aliam confugiat quia ecclesia est
una xvii. di. c. omnes. Secus credo si casu occidat
ar. i. de homic. c. i. Idem dico de clerico ubicumque
committat furtum vel homicidium quod ab ecclesia
non debet liberari ymmo potest ibi iudicari quia iudicium
ecclesiasticum ibi debet exerceri. xi. q. i. preceptum et in e.
decret. li. vi. preterea ad mortem non condempnatur
sed pena alia leviori punitur cum rectores ecclesiarum
sibi obtinere debent membra et vitam i. e. Inter alia
Quartus si Iudeus vel paganus confugiat ad ecclesiam dic quod non debet extrahi dummodo absit

5. Servus

simulatio. ar. de his qui ad ec. confu. l. i. Quintus
si servus prestita ad eius securitate cautione ecclesiarum
de impunitate et omni genere penarum ad servicium
domini sui redire compellatur etiam invitus alioquin
a domino poterit occupari et si post huiusmodi
prestitum iuramentum servus fugit sacerdos restituere
tenetur et si dominus ei penam aliquam irrogaverit
periurus erit et debet excommunicari secundum phanc. i. e.
Inter alia. infra. et xvii. q. iiii. instituentes diffinivit
et c. Id constituimus. Nota quod ecclesia maior

pertaiciam 3 kre xl. passus ab epo assignatos
capelle vel minores ecclie [illegible] / 3 in hijs hēt
immunitatē / ita q nullus 3 p'inn extrahi / etiā
si esset domus clicorum vel religiosorum infra
hos passus / fallit i capellis que sunt infra
ambitum murorum castellorum i quibus ppt locī an-
gustiam non pt hoc servari xvij q iiij sicut 3 c.
quisquis / hec vera sunt de ecclia consecrata / Secundum q°
de ecclia non consecrata si quis ibi confugiat
/ dic q idem est dum tamen sit edificata auctē dyo-
cesani epi 3 ibi divina misteria sint celebrata alr
non q. hoc · j · e · ecclia. Sed quid si interdicta sit q°
vel q non habeat privilegium ex quo ibi divina non
celebrant' p illud c. etiā quia clericus interdictus
vel excōicatus vel suspensus beneficium non percipit · e
de ap. pastoralis. Insi / dic contra q. ho / q3 ecclia
depositi caracterem retinet que hui privat 3
excōicatus lxxxj. di · decrevi / hec enim reverentia deo
debet qui non deliquit. nec ecclia sua 3 violanda
Secundum si quis fugit ad ecclesiam obmanet sacerdoti q°
corpus xpi deferenti 3 ei adhereat numquid tale
salvabit ecclia / vim · 3 · ho · q · 3 utrumque verbis
quibus utitur Jo · pin q · i · c · ult / 3 h loquitur i casu
/ ho · dicit q sic quamvis non sit expressum in iure
exemplo mulieris fluxum sanguinis patientis x.
di · ad eius dixit enim xpus · fides tua te salvam
fecit Mt ix · 3 statua pfecti salvat homines
confugientes de hijs qui sunt sui vel alr · q · Sed h / multo
fortius xpi. Sed numquid privata oratoria q°
que sunt i domibus aliquorum · debent gaudere hac
immunitate ut de con · di · i · unicuique 3 e · de consi
· c · ult · 3 in aut · de sc · epis · § · Et quis ipsa domo ·

coll. xp / dicunt quidam q no / tu distinguas / aut sunt edificata auctoritate epi / et ibi misteria ecclastica celebrantur tunc gaudent hac immunitate ar. ex. de relig. do. ad hec. / et .i. e. ecclesia alias no gaudent. idem. ibi. et. viii / Item domus epi habet eandem immunitatem quam et ecclesia quantum ad fugientes ad eas. xvii. q. iiii. id constituimus. sive sint iuxta ecclesiam sive longe ab ecclesia fuerint constitute / ff. ho / licet no longe ab ecclesia hospitium debeat habere pbri. di. episcopus / Quarto habet immunitatem ecclesia q ea que sunt ibi posita nec per vim nec per furtum sunt inde auferenda / et qui abstulerit ut sacrilegus iudicatur ut xvii. q. iiii. Omnis. et c. quisquis / et dicit ut .i. de rapt. q. violatores

·8· Consuacoib;

Quinto q per quamcumque viam pecunia vel res ecclesie devenerit ad aliquem q res empta ex illa pecunia sit ecclesie / q dicit ut ex. de emp. et ven. c. Regulare. Sexto Nota q. ecclesia no debet a layicis incastellari nec in servitute redigi xvi. q. i. Ecclesia / quod intelligas ff. primo et so ad impugnandum parochos sed ad defensionem et refugium sit / Item nec debet fieri habitacio secularis sic nec vasa nec cetera ornamenta debent humanis usibus applicari de con. di. i. ligna. et v. c. sequentibus et ex. de relig. do. ad hec / Item nec vendi possunt preter aliqua necessitate in aut. de al. et emphi. c. et c. q. / Item ludi theatrales cum larvis et similibus in ecclesia fieri prohibentur. ex. de vi. et ho. cle. cum decore / Item clerici cum layicis tempore officii no debent in choro habitare. ex. de vi. et ho. cle. c. i. et de c. di. in sacerdotes / Item infra ecclesiam nullus mortuus sepeliatur nisi epi et abbates aut digni pbri. vel fideles laici. xiii. q. ii. nullus

·7· Retencoib;

310

z intellige largitos pro quibus deus facit miracula Alij
intelligunt a fide Baptismi / Eandem immunitatem habet cimi-
terium quam ecclesia nisi in istis duobus casibus ultimis
/ Item in ea cessent colloquia z confabulationes quibus
z alia quecumque diuinum officium perturbare possent
ut oculos diuine offendere maiestatis / ne ubi
de peccatorum venia postulanda ibi peccandi detur
occasio / uel deprehendatur peccata committi . j . c . decet li . vj .
/ Et nullus debet turbare diuinum officium alias appellatur
. j . de sen . ex . veniens / quod dicit ut . j . de sen . ex .
c . ex . interturbante . cum maior . c . sequentibus / Persone
ecclesiastice habent immunitatem quia non tenentur ad aliquas
exactiones persoluendas . ut talliam seu collectam uel
tributum . Adde quod habetur . j . de censibus in cle .
c . ultimo / ubi dicitur excommunicati per ordinarios [illegible] mittuntur
qui pedagia exigunt pro rebus clericorum qui
non causa negotiationis deferuntur tamen persone uel rerum
ecclesiasticarum . uel eciam propriarum mobilium . c . de ep .
z cle . l . ij . prim . q . ult . c . non minor . j . c . non minus
z c . aduersus . z c . de cens . quamquam . li . vj . Adde quod
ibi dicitur excommunicato / Immo si aliquid imposuerint uel
soluerint uel dederint sub adiutorio mutui sub-
ueniendi subsidij uel doni nomine seu quouis alio
titulo modo uel quesito colore absque auctoritate sedis
sedis apostolice . vniuersi Imperatores Reges principes
duces Comites Barones uel alij inferiores quo-
cumque nomine censeantur . qui talia imposuerint
exegerint receperint aut arestauerint z omnes
qui consilium uel fauorem dederint publice vel
occulte eo ipso sententiam excommunicationis incurrunt et
vniuersitates interdictum nec possunt absolui nisi in articulo
mortis absque licencia sedis apostolice speciali . j . c . clericis
z c . aduersus . li . vj . z c . de cens . quamquam . li . vj .

Si tamen sint incitatores contumacie ad hoc amittit priuilegium
quia de mobilibus iure debent laycorum conferri
2 q. de cl'is quinque Iohannes / 2 hec nisi desistat post
trinam admonitionem q. de vi 2 ho. cle. c. ult. ¶ Item
in quibusdam casibus notatis j. de sen. ex. c. plurimus laici
2 terris c. se 2 c. hoc / ¶ Item clerici ecclesie constituti
seu serui non debent non debent subire aliquod
seruicium personale c. de epi. 2 cle. omnes / ¶ Fallit in
hoc quod nullus a muneribus vigiliis excusatur sed
omnes ad hoc tenetur ut melius possit ciuitatis
custodia procurari j. e. c. n / nisi sit senex qui
penitus excusatur c. de decur. l. ult. li. x //
¶ Predia ecclesiarum habent immunitatem quia non debent
sordidis 2 vilibus muneribus grauari xxiij q. j
placet 2 c. nouellarum ¶ Ad honesta autem 2 que
imposita erant prediis antequam ad ecclesiam peruenisset
tenetur ut ad tributum canonem siue censum siue
redditus xj q. j tributum 2 c. magnum 2 xxiij
q. viij tributum 2 q. de cens. c. j in fi. ¶ Fallit hec
in decimis oblacionibus domibus atriis 2 ortis
iuncta ecclesiam positis 2 in manso in quo ecclesia
est sita seu dotata de quibus nullum debent soluere
tributum seu nullos redditus. de omnibus vero aliis
debent dari nisi remissum sint expresse ab eo qui
remittere potest / quia res cum onere suo transit xxiij
q. ult. § canonicam / 2 q. de cens. c. j 2 xxiij q.
j placet / Sed nullo modo licet dominis temporalibus
per quacumque causa etiam pia tallias vel collectas
seu exactiones quascumque ecclesiis vel ecclesiasticis
personis imponere nec exigere ab eisdem pro domibus
prediis vel quibuscumque possessionibus ab eisdem ecclesiis
vel personis ex hunc acquisitis habitisque vel in po-
sterum acquirendis eciam si ipse ecclesie vel persone vo-

res huiusmodi sint infra illorum territorium constitute
nec etiam liceat eis ipsas ecclesias vel personas ad
distrahendum vel alienandum aut contra manum suam
ponendum acquisita iam vel que deinceps acquirent
aliquatenus coartare j. e. quia nonnulli li. vj.
nec etiam possint aliquid clerici solvere preter licentiam sedis
ap. specialem j. e. adversus 2 c. clericis li. vj.

Pena violantium immunitatem ecclesie est duplex
una spiritualis alia pecuniaria. Spiritualis pena Spiritualis.
est excommunicationis quod dicit ut j. de rap. 2 inter
q. violatores 2 q. sc. Dicit etiam quod violator est excommunicatus
comprehendo ad ecclesiam confugientem quod dicit ut s.
e. q. iiij. Item invadens ecclesiasticam impediens in ca-
sibus devinire vel consuetudine pertinentibus vel famulos
seu clericos detinens vel ledens seu prohibens ne
possint clerici emere vel vendere panem vel vinum est
ipso facto excommunicatus j. e. quum 2 c. eos qui li. vj.
2 de pen. quum in [illegible] gal. tab. Item petens
pedagia vel guidagia quod dicit ut s. de cens.
c. excommun. Pena pecuniaria quandoque maior Pecuniaria.
imponitur quandoque minor xvij. q. iiij. quisquis 2 c.
Si quis contumax. Ideo arbitraria est ar. s.
de of. dele. de causis. Debet tamen dari illi persone vel
loco cuius est immunitas violata j. de sen. ex. quum
2 c. parrochianos 2 j. de sp. dolic. 2 xvij. q.
iiij. Si quis in atrio. Ne clerici vel monachi secularibus negotiis

Prosecuta sunt superius ea que competunt
clericis 2 monachis in diversis titulis. Subiicit
hic de prohibitis scilicet de secularibus negotiis. Videndum
est ergo que sunt secularia negotia 2 que clerici
possunt facere 2 que non. Secularia negotia dicuntur
de secularibus rebus acquirendis vel distrahendis
que sunt clericis prohibita quia nemo militans deo implicat

Tribz d' quos opa Negocii secularia
ita c. 21 q 3 i p°

1 vt aliquid emat ut id carius vendat
2 opa causas seculares postulando
3 esse procur seu administrator rerum secular

se negociis secularibus . j . e . t . 1 . 2 . c . Ez nec 2 . c . Sol
q . iii . c . 1 . y . 2 . iii . 2 . hoc ypm . di . fornicari quia
inter ementes 2 vendentes quasi difficile est non
interuenire pctm . de pe . di . v . qualitas . de quibus
hic pauca perstringamus . j . e . c . 1 / ut ecce exemplo
similia caueant / 2 ca exempli pauca sunt exprimenda
hoc ypm . di . c . tamen / Nam prohibitum est clericis vel mo-
nachis munera iniusta accipere vel dare / 2 si rece-
perit tenentur pauperibus erogare pmi . q . iiii . clerici
2 c . quicunque 2 . q . v . non sane / Item non licet
eis nec per se nec per alium negociari viii dis . Nego-
ciatorem clericum ex inope diuitem ex ignobili gloriosum
quasi quandam pestem fuge hoc ypm . di . ne-
gociatorem / Item officium aduocacionis in placitis
secularibus exercere nisi pro miserabilibus personis scilicet
pro defensione orphanorum 2 viduarum seu propria
causa vel sue ecclesie . j . e . c . 1 . 2 . b . de postul . c . 1
2 hoc ypm . di . peruenit vel nisi suorum seu suam
iniuriam persequitur . iii . q . vii . omnibus 2 . j . de homine
prelatis li . vi . dicit ut b . de postul . c . clericus 2
c . se . Item conducere causa lucri vel firmas
accipere aduocatias vel laycis suo nomine . j . e . c . 1 .
2 c . sedm . Sed nomine monasterii sui licitum est cum
necessitate quia legimus sanctos apostolos negociatores
fuisse 2 in regula beati benedicti precipitur prouideri
per quorum manus negocia monasterii transeant
j . e . c . 1 . infi . Item si conductori succedunt
bona prius in conductorem remanent ff . de decur .
l . decurio . Item prelatores prohibentur in negociis
secularibus exercere seu in rebus laycorum / 2 si occasione
talis administracionis ratione peculiarem causam de-
prehendatur in fraude dignum est eos ab ecclesia
subueniri pro quos constat in ecclesia scandalum generari

j. e. c. ij. ¶ Sed penitencialiter punit in aut. de sctis ep.
§. aliud aut. 2 xxij. q. iij. credo. 2 c. cupimus.
2 ar. j. e. c. ij. ¶ Sed in monachis requirit licenciam
abbatis. xvij. q. i. monachi / Et quod dicit de monachis
intelligitur de canonicis regularibus 2 aliis personis
religiosis. 6. de postu. e. proprie. ¶ Item prohibentur
clerici verbi vel facto esse iosculatores. j. e. c. i.
2 xxij. di. clericum / 2 si per annum continuaverint amittunt
privilegium clericale ut infra eadem si tercio admoniti
fuerint. 6. de vi. 2 ho. cle. clerici li. xj. ¶ Item
aleas amare / ornamentum indecencius proposito suo
querere / in deliciis vivere / velle gula 2 ebrietati
sequi. j. e. c. i. dicit dicit. ut 6. de vi. 2 ho. cle.
§. item crapula 2 v. §. sequentibus. ¶ Item prohibentur
procuratores villarum aut iurisdictionis seculares exercere
vice comites aut prepositi seculares 2 si admoniti
emendare noluerint corripiantur ita tamen quod monachi in
talibus districtius quam clerici puniantur. j. e. Sed
nec. 2 c. clericis. 2 6. de vi. 2 ho. cle. clerici ¶ Item
in sacris ordinibus constituti non licet iudicium
sanguinis agitare / nec truncacionem membrorum per se fa-
ciat / aut inducet faciendam. alio officio 2 beneficio
puniantur. j. e. clericis impune / nec debent dare consilium
aut dictare sentenciam nec eciam interesse. j. e. Cum in
qua efficitur irregularis 2 deponetur j. de excess.
pla. c. tua. 2 j. e. clericis. ¶ Sed quicumque prelatus
vel clericus iurisdictionem obtinens temporalem super homicidiis
aut aliis maleficiis ab aliquibus in iurisdictione sua
commissis potest sine metu irregularitatis ballivo
suo delegare iniungendo ut super hac veritatem
inquirat 2 iusticiam debitam exequatur nec efficitur
irregularis si ballivus ad penam sanguinis procedat
j. e. c. preterea li. vj. / 2 adde quod dicit j. de homic.

¶ Si aut(em) tacite. ¶ Quid si interfuit t(antu)m ubi iudica-
bat(ur) homicida. nu(m)quid p(otes)t h(oc) efficiat(ur) irreg(ularis) ut
p(otes)t hoc deponat(ur). d(icit) B(ernardus) q(uod) no(n). s(ed) alc(er) debz puniri
quia interfuit cont(ra) p(re)ceptu(m) illius canonis. i.
e. Sicut. ¶ Sed quid si p(re)latus delegauit
cam sanguinis (et) ad eum appellat(ur). Item alii delega-
tum ipse hoc facere no(n) possit. i. e. clericis (et) c. cpe.
li. vi. (et) p(ro)ponu(n)t q(uod) ult. b(e)n(e) aquibz. ¶ Item i(n) sacris
ordinibus constituti no(n) debent tabellionatus
offi(ciu)m exerce(re) al(ia)s b(e)n(e)ficiis spoliant(ur). i. e. Sicut.
(et) intellige tam coram iudice seculari quam ecclesiastico
s(ecundu)m Ber. ar. pro. di. Si romanorum (et) i. de priuil.
quia cta. ¶ Fallit in inquisitione facienda contra
hereticos in qua tenent(ur) licet sint in sacris vel
religiosi tabellionatus offi(ciu)m exerce(re). i. de heretic.
ut offi(ciu)m. § ad conscribend(um) li. vi. ¶ Item balistariis
aut huiusmodi viris sanguinu(m) clerici no(n) p(re)ponant(ur) nec
illam p(ar)tem cyrurgie exerceant que adustione(m)
vel incisione(m) inducit. nec purgatione(m) aque feruentis
vel frigide aut ferri candentis vel duellum benedicat.
i. e. Sicut dic(itu)r ut i. de homic. § Sed pone
h(oc) offi(ciu)m. ¶ Item tutela no(n) debent habe(re) p(ro)p(r)ia q(uia) (testamentaria vel dativa)
g(e)n(er)alis (et) p(er)p(etu)a q(ui) in cyprianus ¶ Item regulares
leges legere vel audire no(n) debent nec physicam.
Si vero exierint (et) ad claustrum suum infra duorum
mensium spacium no(n) redierint excommunicatione(m) ipso facto
incurrunt. Et in nulla causa audiant(ur) (et) reuersi in
choro capitulo mensa (et) ceteris ultimi existant
nec p(ossu)nt p(ro)moveri absq(ue) licentia sedis ap(osto)lice sp(eci)ali
i. e. no(n) magno (et) c. s(uper) specula. ¶ Si vadant ad
quelibet studia nisi de licentia p(re)lati (et) maioris p(ar)tis
capituli. vel si dimittat temere habitum (et) docentes

Testamentarium est qui datur in testamento scilicet a patre et restaurato ... [illegible]
Tutela est ius ... legitimum est qui datur a lege scilicet si quis mortuus pre... [illegible]
... datum est a pretore ... [illegible]

eos sciant quid sit dd. i e. ut periculosa li. vi. dit
ut. i. de sen. ex. c. plu. 2 c. se. Item archidiaconi
decani prepositi cantores plebani et alii clerici ptur
habentes necnon presbiteri leges vel phisicam audientes
sunt ipso iure excommunicati nisi infra spacium duorum mensium
destiterint. i. e. t. ult. c. quia vero isti tamen non sunt
ligati nomine ecclesiarum sed presbiteri nisi eedem ecclesie
fuerint plebanie subiecte capellas habentes in quibus
instituuntur clerici perpetui regimentes ab ipsis absque ca
ronabili amoveri. i. e. Statutum li. vi. Sunt
autem tres casus in quibus clerici possunt negotia secularia
exercere. Primus scilicet uti administrationi possunt ecclesiasticae
causas et iudicare inter subditos maxime inter clericos
xi. q. i. c. i. 2 q. 4. 2 c. Experientie. 2 inter laicos suos
ex. li. di. iudicatum. 2 b. de fo. compet. qui clericus
2 b. de ep. duobus. infra b. t. ne c. qui. li. vi.
Secundus quia possunt suscipere tutelam miserabilium personarum
ex. li. di. puerum. 2 ex. di. protodum.
2 ex. di. c. i. 2 c. episcopus. ita tamen quod monachi
faciant de licentia abbatis. xvi. q. i. monachi. Tertius
si clericus indigeat potest recipere possessiones excolendas
ad firmam sive conducere. ar. ex. di. puerum
2 xxi. di. c. ii. potest etiam clericus talis artificio suo
honesto acquirere sibi victum. dum ordine talis
officii non desit officiis divinis. ar. de con. di. v. nunquam
2 i. e. t. i. et licet clericus non debeat emere aliquid
ut carius vendat xiv. q. iv. quicumque. hoc est verum
in eadem forma sed in alia sit puta emit tabulas
ut faceret scrinium vel cartas ut scribet librum vel
linum ut facit vestia 2 similia ar. ex. di. consequens
2 de conse. di. v. nunquam 2 xxi. clericus. Pena autem
illorum qui se immiscent secularibus negotiis supradictis
est depositio si fuerint incorrigibiles xci. di. clericus. i. e.

[Right margin:]
... est datus tutor ...
Miserabilium personarum ... vidue orphani et alii miserabiles ...
3 casus in quibus clerici possunt negotia secularia exercere
.1.
313
.2.
.3.

Sed nec / z si tcio admoniti ab epo no cessauint
puiliu clericale de imunitate patmonioru amittut.
s. de. vi. z ho. cli. c. ult. Sic intelligit. i. e. cy-
dit ut s. de. vi. z ho. cli. c. plt. In foro aute
pniali iniungendu e eis ut quicquid sit lucrati
fuint studeat pauperibus erogare. pppi. q. v.
qui habet. z c. non sane. dum tam diuinum
tulerat dic ut. i. de vsuris c. ult. Explicit
Liber tercius. Incipit lib' quartus de sponsalibus

Hec nunc os ex ossibus z matrimoniis
meis z caro de carne mea. s. de
big. debitu. Quia ordo clericoru
dignior est cetu laicoru. xxi. di.
denique. Ideo positu est tractatu de
matrimonio spuali int' clericu et
ecclesiam cui qualis epus e caput
z canonici membra. s. de his q
fi a pla. sn consen. ca. nouit. Nunc tractandu e
de matrimonio carnali inter viru z mulierem
cui vir est caput pppi. q. vi. no moechaberis
z pppi. q. v. cu caput. Sed quia sponsalia
quasi precedunt matrimoniu ideo primo videndu
e quid sint sponsalia z unde dicant z quot sint
eius species z quales contrahant. Et qua etate
contrahi possit z utrum dissolui possint z sic
videbimus de matrimonio. Sponsalia sunt futuraru
nuptiaru pmissio pppo. q. v. nostrates. z dicunt
a spondeo spondes. i. pmitto pmittis. ff. e.
li. i. quia vir pmittit aliquam recipe i uxorem
i. e. Si int'. Species sponsaliu sunt due sc
de futuro z de pnti. Sponsalia de futuro contrahunt
his verbis Ego accipiam te in meam. z ego te in
meu. Quia p verba similia. i. e. Si int' // Sponsalia

de p̄nti contrahunt̄ hijs v̄bis Ego accipio te ī meā
z ego te in meū uꝰ ꝑ alia v̄ba similia consensū
compimentiā de p̄nti . ī . e . Si int̄ . ī . de spon . Si-
licz / ſʒ potius ē ī ūm . ī . e . cū apud / Sponsalia
contrahunt̄ decē modis / Primo nuda ꝑmissione ut 1
cū alter dicit alti accipiā te in meū zc̄ . ut
in c̄ p̄cedenti / Scdo fidei datōe . sine aliqua 2
condicōe . ī . e . c̄ p̄mo / Tercio sub condicōe ut cū 3
dō accipiā te in vxorē si pater tuus dederit
c . ut si placuit patri . ī . de cōdi . ap . de illis z c .
Cum ee / Quarto ꝑ iuramenti inposicōm . ī . e 4
de illis qui līris z c . requisiuit / Quinto anuli 5
subarracōe . z vocat̄ p̄re subarracō . xxx . ꝗ .
ī . Si quis desponsauit̄ . z xxx . q . v . Nostrates
Si vō anulus detur mulieri in eccliā ꝯsinut̄
ꝑ matrimonio . xxx . q . v . femine at . qꝫ ī p̄mis /
z in quarto digito idem anulus inserit̄ / Ideo
qꝫ in eo vena quedā ut fert̄ sanguīs usqꝫ ad cor
ꝑueniat xxx . q . v . qꝫ in p̄mis / Si aut coram
p̄ntibꝫ det̄ anulus sponsalia ꝯsumūt̄ . xxx .
q . v . Nostrates / Sexto datōe subarracō s̄ aliqua
pecunia uꝰ alijs rebus . C . de spon . l . arris . 6
quas amittit qui resilit sine iusta causa . C .
e . l . ult . Sed sub pena contrahi nō p̄nt cū libā
debeant esse matrimonia ideo pene inposicō
inp̄bat̄ . ī . e . Gemma z ff . de v̄ . obli . l . titia
Stacō dūplicat̄ ē quia matrimoniū ē res fauo-
rabilis . C . de re . iudi . l . ult . / Ideo arra p̄t tradi
ī matrimonio ſʒ pena nō quia res ē odiosa . C .
de spon . l . ult . / Ite arra statū dut̄ pena solū ꝑ-
mittit̄ si fuit ꝯmissa . z fauorabiliores s̄t homines
ad ꝑmittendū penā quā ad soluendū arras /

Preterea arre consueuerunt dari in quantitate pua sed pena
consueuit in magna quantitate promitti / et ideo timore
maioris quantitatis soluende facilius quis posset compelli
quod esse non debet ut in c. gemma. ¶ Sed utrum
pena possit in aliquo casu in sponsalibus apponi · q̄o ·
Ber. et vinc. distinguunt. Aut pactum sit inter personas
habentes potestatem in illos qui sponsalia contrahunt
et tunc non valet. ut e. gemma et ff. de v. obli.
titia. Aut inter personas contineas que nullam
habent coertionem in contrahentes et tunc tenet pena
C. de indicta viduit. l. i. et ff. de condic. et demo. hec
l. i. quia tunc prohibitionis cessat causa quod predicte persone contineas
7 non possint compellere contrahentes ¶ Septimo
contrahuntur sponsalia per nuncium ac procuratorem
dum tamen procurator habeat speciale mandatum ad hoc
et tempore contractus consentiat alias non / licet procurator
et illa ignoret ipsum mandatum reuocasse. ut de
procur. procurator lib. vi. Quod si hii contrahat
per procuratorem postea faciant eos personaliter contrahere
antequam conueniant mutuo ne forte postea alter
eorum dicat se mandatum a procuratore reuocasse
et sic erit confusus ¶ Quid si nec dissensit nec · q̄o ·
de hoc cogitauit qui nuncium misit tempore quo
puella consensit / dic sponsalibus esse standum
tamen propter fauorem matrimonii. ut de re. iudi. duobus
tamen quia non habet abitem contrarie voluntatis. ut
8 de bap. maiores in fine ¶ Octauo per literam seu
epistolam ff de spon. l. ult. ¶ Nono per parentes si
9 si fuerint puberes et non contradixerint sunt fuerint
absentes et ignorantes si postea scientes ratificauerint
tacite videntur consensisse. ut de despon. impu. si
infantes et ult. li. vi. ¶ Decimo per usura de presenti
10 et hec sunt potius viuit. ut e. Si inter / uel verbis equi=

Ite(m) … Si vir dicat accipio te in uxorem [meam] et mulier dicat placet michi
et sic dicit hostiensis et addidit illud … de bono ingenii … fuit michi …

Tenebo.
Providebo
Habebo

pollicentibus ut si dicat ab isto tpe promitto te
tenebo 2c. Sicut uxori providebo z eo. i. e. co-
ptem Idem est si ho si dicat volo te hre de
ceto in uxorem. Secus si dicat volo te ducere
ut accipe. Si vo dicat pmitto tibi q providebo
tibi sicut uxori z illa tn respondeat. ho dicit
q pmatrimonio e iudicandum nisi demitentes co-
traria ptesten. Si aut dicantur vba ista o-
sulem. adiuncte nomine matrimonij ut bibo tecum
si intendant sunt e als non. Contrahi possunt
sponsalia post septennium quia tunc dicuntur hre
discretionem tam pueri quam puelle z sponsalia
contrahunt plate consensu. i. de despon. impu. litteras
s ante illos possunt contrahi. i. de despon. impub.
Si infantes li. vi. hoc est in de sponsalibus
de futuro de desponsatione impuberum dic ut i. c.
pp. pcotum. Sponsalia de pnti contrahunt
post xiiij an. cum puero z post xij. cum puella.
i. de despon. impu. continebat z c. attestationes
nisi malitia suppleat etatem i. de despon. impu.
Si infantes c. Idem li. vi. dic. ut ibi. Sol-
vuntur aut sponsalia de futuro in xij casibus
primus si post sponsalia contracta etiam cum iuramento
sponsus dimittat terram z se transferat ad ptes
alienas z plongum tpus remaneat. i. e. de illis. 1.
Illud aut tpus est trium annorum c. de repud.
l. ii. aut hodie. Sed indignus pt iudicari a iudice
ho dicit q sic. Secundus si quis iuravit aliquam
ducere in uxorem infra certum diem z p ipm non stetit 2.
quo minus iuram. adimpleat elapso eius solvuntur
sponsalia. i. e. Sicut. Tercius pter fornicationem
subsequentem non aut precedentem e. de iureiur. 3.
quod nupsit. Sed quid si p violenciam opprimatur 4.

dit idem s. b'. xxxvi. q. ii. Raptor. z c. se. z xxxvi.
q. v. surget. z ita puit' sine culpa no sine causa
i de reg' iur. sine culpa li. vi. Quia esset bigamus
x. ut dicit e. c. de big. d'r tertio. Quarto propter
enormitate supervenientem. sine infirmitate utpote
si fiat leprosus vel paliticus vel oculos aut nasum
amittat seu quid aliud ei turpius eueniat. c.
de iniurie. quadam. v. q. si post. z. j. de sing.
7. s. c. ult. Quintus si alter fiat hereticus c. de
iniurie. quadam. d'r quia illud. qz heresis est
fornicatio spiritualis xxxvi. q. i. ydolatria. z c.
6. non solum. Sextus si mutuo se absoluant
z hoc de iure com. s. ho. j. e. preterea. i. Sed contra
hic est. j. e. ex litteris v. compellitur per sententiam ecclesie
contrahere z iuramentum seruare. Sed z b'. dicunt istud
contrarium esse seruandum propter iuramentum. z c. preterea
loquitur de promissione compatiua ad ibi dicitur
q hic possit in patria tollerari. Et s. ho. z p.
distinguunt aut uterque dissentit z tunc si capitale
inimiciciam allegetur dissoluetur ne deterius inde con-
tingat. j. e. preterea. i. qz iuramentum habet tacitam
condicionem. s. si in eadem voluntate permanserint
ar. c. de iniurie. quadam. Et si non iuramentum
non interuenit quoque uterque dissentit possunt se
absolue ne deterius inde contingat. s. adulterium
ut in c. preterea. Si aut alter tantum dissentit ut
e discordia capitalis primo monetur post cogitur
per excommunicationem. j. e. ex litteris. Sed hic coponne potius
i. primus. j. e. Requisiuit. Sed quo poterit iste
excommunicari qui non dum venit contra iuramentum
dicas q etiam non solum peccata commissa punire debet
sed etiam committenda prohibere ut si videat aliquem
peccare vel paratum ad peccandum per. di. diaconi

z xxxii q v hoc ver / ideo licet non dixit tum sgressus
sit et post transgressionem contrahendo cum alia per
verba de presenti non possit ulterius compelli cum iam
forcius vinculum supervenit / z sic dz cum alia contrahere
z facere quod potest / quia excommunicatio medicinalis est
i de sen. exc. cum medicinalis li vi / Si autem sit
capitalis inimicicia quia desiderat ducere ut eam
inficiat tunc non est cogenda sed tamen monenda z sic
ponitur potius eleccione i e Requisivit / nec tunc esset
excommunicatio medicinalis sed mortalis quod esse non dz
.ii q i multi quia sive plectendo sive ignoscendo
hoc solum bene agitur ut vita hominum corrigatur xxxiii
q v predicta / Septimus si pubes contrahat cum 7
impube z impubes cum pervenit ad etatem liman reclamat
i de despon. impub. de illis i dic ut ibi quod
circa separacionem / Octavus si contrahat sub condicione 8
ut scilicet si dederit sibi c z non vult dare i de condi. ap.
de illis / dic ut ibi per totum z in istis solvuntur spon-
salia per sentenciam / Nonus si contrahat cum secunda 9
z carnalis copula sequatur ar. i e Is qui / Decimus 10
si contrahat cum secunda probata de presenti est tamen sibi pena
imponenda de pena fidei mentita i e Sicut z c
Si inter / Undecimus si alter religionem intravit ut 11
de conv. coniug. ex publico / Sed si iuravit aliquam
ducere in uxorem nunquid potest intrare religionem videtur quo
quod non quia dicit quod tacitus e ei religione intrandi
servata primus contrahere z postea si elegit ad
religionem migrare dum tamen carnalis copula fuit non
subsecuta i e commissum / Dicas quod potest intrare
religionem sed periurio / quia non infringit iuramentum
cum illud in melius commutet ut de iureiur. pervenit
z ut de voto Scripture / z sic intrando religionem

seruat iuramentu᷑ et sit tucius ē nō contrahē quia
faceret contra consiliam contrahendo et peccaret
Dicas q̄ nō ē tucius ingrēo quia nullu᷑ votu᷑
emisit sed ad votu᷑ suspirat vn̄ nō dꝫ dici trans-
gressor voti si nō intret religionē si in scto amplius
nō processit .e. de voto. literaturam nec facit contra
propositu᷑ suu᷑ quia licet gerat in corde
virginitatem consentire pt̄ ī matrimonio xxvii
q. ii. Beata maria Si aut̄ votu᷑ emisisset nō esset
tucius contrahē ar. xxvii q. i. q̄ beatu᷑ Sed nu᷑quid qo·
votu᷑ simplex soluit sponsalia dicit b'. q̄ nō ymo
compelli dꝫ ille qui simplr̄ emisit votu᷑ castitatis
ad matrimoniu᷑ contrahendu᷑ nō obstante voto
simplici ar. i. e. ex litteris quia prima fides seruari
dꝫ i. e. Sic nisi forcius vinculu᷑ superueniat
i. e. Si inf. ad hoc facit .i. qui cle. ul vo. venles
ut obstat q̄ votu᷑ simplex impedit matrimoniu᷑
contrahendu᷑ Sed illud intellige qn̄ sponsalia
nō processerunt votu᷑ simplex soluit matrimonio ad-
ueniente xxvii. di. Si vir Ideo scdm̄ Innoc.
cogendus ē vt sollenizare votu᷑ vel perficere spo-
salia .e. de qu. cler. coniugatis ipsi Duodecimus
12 si superuenit affinitas i. e. post ea ii. et i. t. ꝑ
literas et t. duo pu. et i. de eo qui cogn. consan. c
ii. et de consan. t. ii. Si nō solum fama denunciet
eciam aggrauari persona cui fides sit adhibenda
nisi ꝑbet famam q̄ sint consanguinei vel affines
nō dissoluunt sponsalia tn̄ fama sit impedi-
mentu᷑ priuatu᷑ .i. e. cu᷑ in tua Item dissoluuntur
ad dictu᷑ vnius testis .e. de testi. Sup eo q̄ i.
eciam ad dictu᷑ illius qui peccauit licet dicet
in occulto ut vellet dicere in publico propter po-
tenciam mulieris nisi iuramentu᷑ interuenisset

in sponsalibus quia tunc ei non credetur s. ber. j. e.
preterea s. Ad dictum vero unius testis sponsalia
solvuntur nisi sint firmata. e. de testi. Cum eo q.
j. Si autem essent firmata adminus duo testes
ydonei requiruntur ar. e. de testi. veniens, et c. licet.
et intelligunt quidam firmata per iuramentum per illud.
t. j. e. preterea in et intelligunt hoc dictum obtinentiam
iurandi ar. e. de iureiurando. Si vero et c. vim dit
s. ho. et h. firmata probata deputi nam et si inter-
cessisset iuramentum posset illud deterius contingere
quam in veritate non esset uxor et sic eadem ratio remanet
sive iuramentum intervenerit sive non ergo idem ius
ar. e. de const. translato et j. de consan. tua Ideo
ad dictum nisi iuramentum intervenisset j. e. preterea in sub-
audiendum est maxime s. ho. hoc tamen intelligas
quando testis non est suspectus alioquin contrarium est
dicendum Ideo iudex arbitratur inspecta qualitate
personarum utrum maliciose vel bona fide dicat et
sic admittat vel non ar. e. de iniuriis. c. ult. infra
Si autem maliciose obiecit impedimentum canonicum
non effugiet ultionem j. e. tua in tua et j. de cland.
despon. cum inhibitio xxx. i. et q. ult. et istis iiij or
casibus solvuntur sponsalia ipso iure. Quartus si :q°:
prima sponsalia nuda sunt et secunda iuramento firmata
ut quia secunda preiudicent primis ar. j. e. preterea h. host.
ad dicat contrarium nisi carnalis copula intervenisset
quia tunc esset matrimonium consumatum j. e. de qui.
et c. Si inter. Sic ergo iuramentum non solvit spon-
salia precedentia nisi aliud sequatur quia non
est inventum ut sit vinculum iniquitatis e. de iureiur. quanto
et c. contingit q. quia vero. li. vj. Sed quid :q°:
si quis iuravit accipere in uxorem de filiabus titii ..

postea dormivit cu vna illaru qre · an pt ipse debeat
compelli illa accipe cum aliam duce no possit
ar · q · sit · ff · de accion · emp · Si in emptoe q Si
empto · 2 ff · de sol · stictu · ymo vr · q statu sit
mlt · 1 · de qd · appo · de illis dic q compelli d3
licet illud matrimoniu solu · psumptu videat · cont
qua psumptione · pbato no admittit · 1 · e · de qui
Item quid si iurat q contrahat cu aliqua mlie · qo
s no expmit cu qua · 2 postea cognoscit vna
carnalr nunquid coget cu illa contrahe · Ho · dt
q no quia pt aliam elige nec decerat · Spo=
salia aut · de psnti ante carnale copula i vnico
casu solunt · s · si alt intravit religione · e · de
qu · qm · [illegible] coppubto · 2 c · viij · dic ut ibi · q ·
· 1 · 2 · ij · Aliter no solunt · pt aliquos casu etia
si fr sponsi cognosceret eam · 1 · de eo qui · qq · qsa ·
vel discrecione · vel si sponsus se p longu tpus
absentaret · 1 · e · Impnaa dic ut · 1 · de sedis mp ·
q mlieres at si contrahat cu sda qua cogno 2
scat · 1 · de sponsa du · c · ult · dic ut ibi ptotum ·
¶ Sequit de matrimonio · Et videndu e quid
sit matrimoniu · vnde dicat · qua · contrahat
qn fuit institutu · ubi · 2 quibus vbis · q causa
institucois · quis possit contrahe · matrimoniu
quis effcus matrimonij · Et quot sunt bona mat=
monij · 2 quot sunt impedimeta · Matrimoniu
¶ e viri 2 mlieris coniunctio individua vite
consuetudine retinens · xxvij · q · ij · c · 1 · 2 · e · de
psump · Illud · host · [illegible] diffinicoi addit divi
2 humani iuris qmunicacio · ff · de ritu nup · l · 1 ·
coniuges eni qmunicant iure divino quia debet
esse eiusd secte quia cultus disparitas impedit

matrimonium pporum. q. i. tane dic ut j. de divor. c.
due / constant etiam in iure humanum quia si unum est
liumd uxor sequitur forum viri ar. C. de sepul. Si
quis hus c. ult. li. vj. dicitur conuncto viri et mulieris
non dicit virorum et mulieris / nec viri et mulierum
/ quia nec unus vir plures uxores nec una mulier
plures viros simul habere potest quantum ad copulam coniugalem
j. de divor. gaudemus / Et indiuiduam vite consuetu=
dine quantum ad propositum ut retinens. i. apta retinere
/ ut quia neuter absque consensu alterius potest continentiam
profiteri vel ordini vacare pporum. q. iij. aplus
2 q. v. Si dicitur / Nota quod matrimonium secundum host.
est initiatum per sponsalia ppor. q. v. nrates pporum
q. ii. cum initiatur / et contractum per verba de presenti
j. e. cum locum. 2 c. tuc / Consummatum per carnalem
copulam. C. de qui. quinq. copulibus. 2 j. e. Si mu-
/ tatum quod perfectiam approbatur ppor. q. v. c. i. 2 i.
de clandestina desspon. cum inhibitio / et cum hoc requiritur
quod sint baptisati. j. de divor. quanto / Item matrimonium
aliud liumd et non ratum / et hoc est inter infideles
inter quos non est ratum matrimonium quia sine fide fit
unde Aug. Non est ratum coniugium quod sine deo est
pporum. q. i. c. i. / Aliud ratum et non liumd quod
est inter fideles personas cum legittimas sed scilicet clan=
destine contrahitur ut sine sollempnitate liuma ecclesiarum
hec probantur pporum. q. i. c. Illud 2 j. de divorc.
quanto 2 c. gaudemus / Matrimonium dicitur quasi
matris munium. i. officium / et ideo denominacio accipitur
potius a matre quam a patre quia magis apparet
ita operacio matrimonij circa officium et circa filios
qui magis indigent materno solacio quam paterno /
/ Unde mater ante partum est onerosa. in partu dolorosa

et post partum laboriosa. b. de qui. infi. c. ii. Con-
trahitur matrimonium solo consensu illorum de quorum
quorumque coniunctionibus agitur. j. e. tum apud. et c. tue.
et xxvii. q. ii. Sufficiat. et si solus defuit consen-
sus cetera cum ipso coitu celebrata nequeunt fedus
perficere coniugale. j. e. tua nos. et j. de spon. du. c.
ult. et licet solus consensus faciat matrimonium
nichilominus quantum ad ecclesiam verba sunt necessaria consensum
exprimencia de presenti invalentibus loqui ut signa
in mutis et surdis. j. e. tum apud. et c. tue. Sed
que sint illa verba dictum est. b. e. q. p. per verba.
Sed nunquid sufficit si scribat suam voluntatem q°
sine verbis. dicit quod sic. ar. C. de testib. l. iubemus. ypo.
et l. ult. infi. et minus spirituale contrahere per scripturam
xxvii. q. i. omnes femine. et xx. q. i. vidua. Item
per procuratorem contrahi potest quod dicit ut. b. e. q. vii.
contrahimus. Sed nunquid per nutum vel signum si q°
sequatur sponsa virum et ipso facto consenciat sine
verbis erit matrimonium. dicit. ho. quod sic. quia plus
est factis consentire quam verbis. b. de ap. dilec. Item
non refert utrum quis verbo vel facto consenciat. quod
satis probatur. j. de qui. f. c. ult. ibi vel facto vel verbo
consensit. et c. et hoc est verum si verba precessit ut
ibi. et j. de eo qui dux. in ma. c. i. et c. veniens.
Ideo si parentes contrahant pro filiis pueribus et siccitibus
sufficiat eorum taciturnitas quia multe propter verecundiam
annuunt potius quam loquantur. vel eis absentibus
et ignorantibus sufficit ratificacio et sunt obligati
xxxii. q. ii. honoratur. et j. de despon. impu. c. de
infantes. li. vi. Quid si unus loquitur grece q°
et alter latine nunquid erit matrimonium. distingue
aut per se non intelligit sed per interpretem. Tunc obligatur.

ar. ff. de v. ob. l. i. infi / aut no intelligit nc pot
nc p interprete cu tractatus de matrimonio pre-
cesserunt recitandus e ad comunem intelligenciam vbor
et debent in sensu retineri que solet cete intelli-
gentibus generare / et si sit consimile vba matrimonii
erit matrimonium alias no. i. e. ex litteris ¶ Sed qo
¶ quid si desponset aliqua puba de futuro ul de
presenti no habens propositum contrahendi. sed carnalem
copulam extorquendi postea ipam cognoscat
nulli e penitus (Respondeo) q si ille eam no proposuit ducere
in vxorem nc vmquam postea consensit in eandem
no debet in foro anime ex illo facto matrimonium
iudicari / cum in eo sba coniugalis contractus negat
inveniri / quum ex altera parte dolus fuit tunc et defuit
consensus omnino. sine quo cetera nequeunt fedus
perficere coniugale. i. e. tua nos / quia simulate nuptie
no sunt nuptie. ff. de ritu nup. Simulate / tunc si velit
deceptor vitare penitenciam agere et illam ducere in vxorem
sine fictione. cum illa no possit cum alio contrahere
et constanter credat eum esse suum. c. de rest.
spol. litteras. et i. de spon. ex inquisitionem / nisi ipse
eam contraxisse et mulieri deposuisse q nullum in eam
consensisse / quia no e verisimile q sit immemor
sue salutis pro. q. vii. Consimiliter ar. c. de iniuriis mulieri ¶ qo
¶ Item quid si alter dicat se vba alias diuendi pro-
tulisse vtrum q sit pro matrimonio iudicandum / tunc quia
ad comunem intellectum vborum recurrendum e nc eius
simplicitati aspicitur qui matrimonio contradicit e
credendum. i. e. ex litteris et c. consultacioni / tunc
quia pro matrimonio e iudicandum. c. de re iud.
c. ult. et i. qui mat. ac pos. videtur. tunc quia
utriusque et cuiuslibet respectu anime e inspiciendum ut tres.

mag valeat quā pcat . j . de sb . sig . abbē q . plt .
z . j . c . Innemꝰ . Sed contra q̄ua causa coti-
tis dottrie ht fiat no orit inde obligō . ar . px
q . 1 . Illud . z . ppy . q . n . q ait . ho . dicit q si
ambo iurat q no intēdebant contrhē credendū
ē eis . Si vo alt neget z alt cofiteat adinsta-
ciam altius no videt matrimoniū separandū . j .
e . de eo qui dux . in mat . c . 1 . In foro aūne
dic ut in casu precedenti . Sed pone q aliquis q°
ptestet q omia que dicit no faciet animo co-
trahendi mrm . postea publice dixit cosensio i te
induqud ē hoc matrimoniū ul no . Rñ . d̄r . q ecclia
dz p matrimonio iudicare quia recurrendū ē ad coēm
intellectum vborū z contr eum dz fieri interptaco qui
dolum adhibet . j . e . ep lit . Sz in iudico aīe no
s . ho . pillud . c . j . e . tua nob . Pone q quidā q°
contrxit cū quadā vbis sponsalia de futo z postea
eā cognouit nūquid ē mrm . dic dicd . q psumptio
est . Sed contr hmōi psumptiō no ē pbacō ad-
mittēda z ideo si contrxit cū alia matrimoniū
ut ut ut aliquid censet quod de facto postmodū
ē secundū . j . e . is qui sibi uide psceptore in glo . n .
z ht dic . Innoc . vij . sive intelligat de fornicario
coitu sive de matrimoniali q semp matrimoniū
ratificat copula subsecuta . Sed vr contrariū de
fornicario coitu . j . e tua nob . ho . dic q ista duo
sz fides data sive dissimulacoe de futo cū copula
subsecuta inter liberas psonas ad contrhendū q
psone eccliā impedīunt z diximus mrm ọtrhendū
ar . illig . e . j . e . is qui . vbi dc q ut ppy
ut aliquid censet . matrimoniū quod de facto sequit
Post eā ppr ul ecclia q multe causis facere
psonas illicitas sicud pz i machiacoe morte mariti

vel vxoris que impedivit matrimonium inter dauid et
bersabe quod hodie matrimonium impediret et dirimeret. ij.
de eo qui dux. in ma. Super eo. Et sic idem est iudicium
in foro penitenciali et in foro causarum. quia dolus suus
non debet sibi patrocinari. Secus est dicendum si cum simulatore
dedit fidem .i. e. tua. nisi postea consentiret .i. eam ubi
cognosceret ut suam scilicet maritali affectu et non forni-
cario. Alii ut p. distingunt an maritali affectu
quod semper presumit ecclesia. extra. de presump. Illud. et extra. de
sponsal. c. i. Aut fornicario affectu eam cognoscat
et tunc non est immunis in veritate. tamen si hoc allegaret
tamen turpitudinem allegans non est audiendus. extra. de
dona inter vir. et uxorem. nisi. Hoc tenent theologi. Sed primum
preferunt secundum iura. Quando fuit institutum matrimonium
et ubi et quibus verbis. dicendum est quod in paradiso. et
ante peccatum primorum parentum. quod notatur quia hoc innuit. Extra. de
voto quod votum. li. vi. et institutum fuit per ista verba
que dixit prothoplastus ore prophetico. Gen. 2.
hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea
propter hoc dimittet homo patrem et matrem. Nota secundum
theologos quod homo est genus generis quia cum dicit homo
dimittet pa. et ma. hoc est dictum homo filia dimit-
tet patrem .i. thorum patris. et homo .i. filius dimittet
matrem .i. thorum matris et adherebit vxori .i. thoro
vxoris. extra. de big. debitum. et ij. de divor. gaudemus.
Dicunt aliqui quod fuit institutum per illa verba Crescite
et multiplicamini etc. Sed sunt potius verba be-
nedictionis quam matrimonii institutionis primorum parentum quod notatur quia.
Post peccatum et ante paradisum fuit institutum ad
remedium propter vitacionem fornicacionis. ut infirmitas
carnis prona in ruinam turpitudinis honestate ex-
ciperetur coniugii. Unde apostolus. propter fornicacionem vnusquisque

suam uxorem habeat et c. xxxii q. ii c. hijs ita //
¶ Cause autem institucionis sunt due principales et multe
secundarie ¶ Principales cause sunt susceptio sobolis
et propter hoc institutum fuit matrimonium ante peccatum / et
vitacio fornicacionis et propter hoc fuit institutum post peccatum
xxxii q. ii c. hijs ita. ¶ Sed causa efficiens est consensus
de presenti xxvii q. ii c. i. et ii. et c. ubi locum / ¶ Cause
secundarie sunt multe pulcritudo inimicicias / reformacio
pacis / et acquisicio amicorum / et diviciarum et similia
/ ut magis propter talia tenet matrimonium xxxii q.
ii Bonz / ¶ Omnis potest contrahere matrimonium ¶ Notandum quod
edictum de matrimonio contrahendo est prohibitorium. ut
quicumque non prohibetur per consequens admittatur. j. e.
ad apud ¶ Nam omnis qui potest consentire in affectum
coniugalem et carnalem copulam potest matrimonium contrahere
nisi expresse prohibeatur / ¶ Ideo dixi qui consentire
potest quia qui caret utroque testiculo ut frigidus
naturaliter in carnalem copulam non possunt ad effectum
consentire j. de frig. et mal. c. fraternitatem. et c. lau-
dabilem / ¶ Item si puer infra quartumdecimum annum
constitutus vel puella infra xii. dicat verba apta
ad matrimonium contrahendum nullum est matrimonium
quia non potest consentire nisi malicia suppleat etatem
j. e. tue. et j. de spon. impub. ¶ Si infantes c. Idem
quoque li. vi ¶ Item furiosus si dicat verba non contrahit
nec potest consentire ad ipsum careat racione j. e. dilectus
et xxxii q. vii. neque furiosus. ¶ Si vero tempore sane
mentis contraxit / propter furorem sequentem non separatur
ut in c. dilectus et c. neque / quamquam tamen furiosus per dilucida
intervalla redit ad sanam mentem / et tunc si contrahat
tenet ar. vii q. i. quamvis. et iii. q. ii. non iudicabis. 90
¶ Sed pone quod mulier contrahat cum furioso et
tenens ad sanam mentem consentit in eam / numquid

Vir quartodecimo mulier nubit duodecimo

Furiosus.

est mrimo. Jo. dicit quod non / quia ibi non fuit consensus
extra q. ii. ubi non est et ff. de ob. ob. l. i. Sed et
dicit quod est matrimonium. i. de eo qui duxit in ma-
tri. i. et c. veniens / et i. de condi. s. proposuit. distingue
aut quis dicit fuit matrimonium a principio / et certum est
quod non / sic locuntur prima iura. Aut queritur consentit in
eam / et dico quod sic ita loquitur contrarium. Alii dicunt
conditiones nisi expresse prohibeantur. i. c. cum apud. Sed
aut aliquis expresse conditione prohibeant sic in istis
casibus continetur. Error conditio votum cognatio
crimen. Cultus disparitas. vis. ordo. ligamen. honestas
Si sit affinis. si quis coire nequit. / hec socianda
vetant conubia. facta retractant. / Error persone
impedit et dirimit matrimonium quia qui errat non consentit
et sine consensu nullum est matrimonium. extra q. i. c.
i. in prin. Sed adhuc ut aliquis vel aliqua erret
consenciendo in unum quem putat alium requiritur quod
per visum vel auditum aut famam habeat noticiam
aliquam illius absentis quem credit istum presentem
esse. quia in penitus ignotum consensum dirigere
non valemus ar. ff. de con. emp. cum ab eo. et inest
et extra q. i. c. error. / Unde si quis in uxorem
aliquam absentem sibi notam prius visu vel auditu
aut fama consentiat quam credit presentem non est
matrimonium quod error sit in persona nec in presentem
consentit sed in absentem. Nam si quis promittat
se venditurum michi aurum et pro auro vendit
michi auricalcum / et ita me decipit numquid
dicetur consensisse in auricalcum numquid volui emere
auricalcum / nec ergo in illud consensi quod consensus
non nisi voluntas est. / Sicut ergo hic error
materie excludit consensum sic et in coniugio error
persone. Non enim consentit in hunc sed in eum quem

d9.

Error

putat hunc esse xxix q. i. c. Error | Si vero
nullam habet notitiam de persona absente non errat circa
eam sed decipitur in persona et tenet matrimonium | verbi gratia
quidam laycus accessit ad quandam nobilem mulierem
dicens se esse filium cuiusdam nobilis de quo nullam
notitiam habebat | Alii ponunt hic exemplum.
laycus accessit ad nobilem mulierem dicens se filium
Regis Anglie cuius filii vel Regis mulier nullam
notitiam habebat et contrahit cum illa credente
eum filium Regis non impeditur matrimonium quia non
est error persone licet qualitatis. Dicit Ho. hoc
exemplum esse falsum quia ubique habetur notitia
Regis Anglie admodum personam | Ideo non est consensus
ibi in personam presentem sed in eam quam putat esse
presentem | Nam si quis hereticorum nomine Augustini vel fo.
vel Ambrosii alicui catholicorum se ipsum offerret atque
eum ad sue fidei imitationem provocaret si ille preberet
assensum in cuius fidei sententiam diceretur consensisse non in
hereticorum sectam sed in integritatem catholice fidei
quam ille hereticus mentiebatur habere. Quia ergo hec
persona decepta per errorem non in hunc sed illum quem
iste se mentiebatur esse consensit patet quod eius coniugium
non fuit xxix q. i. c. Si quis hereticorum
Item si aliqua mulier sciat aliquem habere plures q°
filios quorum nullus erat ei notus et unus
illorum mentiens se esse primogenitum contrahit
cum quadam et ista consensit in eum propter spem successionis
sionis utrum sit matrimonium | Dicit quod sic quia
non est error persone sed fortune qui non impedit
xxix q. i. c. i | Si vero Petrus dicat se esse q°
Philippum qui tamen mortuus est et illa consenserit
in eum utrum sit matrimonium | Dicit quod non quia error in persona

Error fortune utpote cum putat diues qui est
pauper uel econverso non impedit matrimonium Similiter error
qualitatis ut cum putat bonus qui est malus
uel qui ducit uxorem meretricem uel corruptam quam
putat esse castam uel virginem non potest eam dimittere
et aliam ducere. hec probantur xxix q. 1 c. error
fortune. Condicionis error impedit et dirimit
ut si contrahat cum ancilla quam credebat liberam
j. de coniug. ser. proposuit dic ut ibi notatum. Votum
sollempne impedit et dirimit Sed simplex impedit
non tamen dirimit j. qui cle. uel vo. Rursus dic
ut ibi notatum. Cognacio impedit matrimonium
et dirimit Sed triplex est cognacio una carnalis
xxxv. q. vj. notatum de hac dic ut j. de consan.
et aff. notatum. Secunda spiritualis de qua j. de cogn.
spirit. notatum. Tercia legalis de qua j. de cogna.
leg. c. vno dic ut ibi. Crimen similiter impedit
ut si coniugatus dedit fidem adultere uel machinatus
fuit in mortem uxoris uel mariti adultere j. de
eo qui dux. in mat. c. 1. 2. c. super eo. 2. c.
cum haberet. de hoc ibi dicetur. Cultus disparitas
ut si unus sit iudeus et alter christianus xxviij.
q. 1. notatum dic ut j. de diuor. c. due. Vis
siue metus impedit matrimonium quia ubi metus
uel coactio interuenit non potest consensus locum habere
et ideo nec matrimonium quod solo consensu contrahitur
j. e. cum locum et xxxj. q. ij. Sufficiat. Dum-
modo tamen sit violencia que possit cadere in con-
stantem virum j. e. veniens ij. et c. consultacioni
et de hiis que metus causa placuit Sed quis ille
metus habens viribus contineatur. Exprimere metus
hos posse quia nescis [illegible] sunt statuta
puta

Condicio.
Votum
Cognacio.
Crimen
Cultus disparitas
Vis.
Vis.

vbe(r)is atq(ue) ne(r)uis Sed leuis metus no(n) excusat .i.
e. veniens .ii. 2. l. dist. p(e)rtos 2 xxxi. q. ii. c. i.
2. ii. de hoc dic(itur) ut. s. q(uod) metu(m) ca(usa) q(uo)d quis metus
2 q(uo)d subu(er)eit(ur). Si vo quis fuit coactu(s) 2 postea
ad ip(s)a(m) habitauit longo t(em)p(or)e u(e)l eg(er)o no(n) audit(ur)
si velit resilire .i. e. ad id quod .viii. p(ar)s. Effuge
ca(usa) potius ne co(n)sensisse videris cu(m) si p(ro)sequeris
p(er)timus eius ca(usa)s. Idem e(st) si aliquo tempore
carnalis copula post coactio(ne)m fuit subsecuta
.i. de despon(sa)t(ione) impub(erum). de illis .ii. 2 .i. de eo qui dux(it)
in mat(rimonium). Significauit 2 qui ma(trimonium) ac(cusare) p(ossunt). insup(er). Idem
dicen(dum) si p(ost)q(uam) in ea consensit .i. t(itulo) p(rox)o attestaco(n)s

Ordo Ordo sacer impedit matrimonium 2 dirimit
xxxii. di. Seriatu(m) dic(itur) ut .i. cl(er)ici u(e)l vo(ven)tes q(uo)d ordo
Adde quod habet(ur) .i. e. eos qui in cler(icat)u(m). Li-
Ligame(n). gatus vxori no(n) p(otes)t contrahe(re) ca(usa) s(e)c(und)a quod si
faciat adulteriu(m) co(m)mittit nisi cui fuit diutius
cenelatu(m) ut p(at)riarchis .i. de diuor(tiis) gaudemus
Sed quia aliq(ua)n(d)o aliquis e(st) ligatus alteri
p(er) u(er)ba de futu(ro) ta(men) aliq(ua)n(d)o p(er) u(er)ba de p(rese)nti. Ideo
quid sit de hijs dicet(ur) .i. de spon(sa) duo(rum) p(ro)totu(m).
Aliq(ua)n(d)o e(st) matrimoniu(m) co(n)sumatu(m) tu(n)c si viuente
vxore accipiat s(ecun)dam dic(itur) ut .i. de eo qui dux(it)
q(uo)d S(ecun)d(u)m 2 q(uo)d. Si aut(em) fuit. Si vo credebat
vxore(m) mortua(m) u(e)l eg(o) dic(itur) ut .i. de s(ecundis) n(u)p(tiis)
q(uo)d p(enu)lt(imum) 2 ult(imum). Honestas u(e)l pub(lic)a honestate

Honestas iust(iti)a impedit xxvii. q. ii. Si quis vxorem
2 c. se 2 .i. e. ad audiam 2 c. Sponsa(m) et erat
aliquando due sp(eci)es vna que ex s(ponsa)libus imp(er)f(ec)tis oriebat(ur)
que hodie de medio est sublata .i. de (con)san(guinitate) no(n)
s(ed) dic(itur) ut ibi q(uo)d. Sed ex s(ecun)d(u)m. Alia e(st) que co(n)trah(itur)
ex desponsatione na(m) ex quo q(ui)s desponsauit puella(m)

vii. annorum vel ultra licet eam non cognoscat. nullus tamen de consanguineis eius poterit eam ducere in uxorem ut extra de sponsis. c. iuvenis et c. ad audientiam et c. accessit et xxvii. q. ii. c. si. et c. duo pueri / ut distinguo utrum de futuro vel de iure tenuerit / quia ex sponsalibus puris et certis etiam si consanguinitatis affinitatis frigiditatis religionis aut alia quibus tunc sint nulla dummodo non sint nulla ex defectu consensus oritur efficax ad impediendum et dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia / non autem ad dissolvendum precedentia impedimentum iustitie publice honestatis. i. e. ex sponsalibus libro vi. ex sponsalibus puris et certis. ideo dicit quia ex sponsalibus conditionalibus aut quorum conditio nulla oritur publice honestatis iustitia. ideo si quis contrahat cum aliqua sub conditione si postmodum ante conditionis eventum ad aliam personam consanguineam per verba contraxit de presenti ad secundam remanere debebit. i. e. ex sponsalibus quod illos vero libro vi. dummodo non sint nulla ex defectu consensus. ideo dicit quia puer vel puella infra vii. annum consentire in sponsalibus non potest. ideo si contraxerit sponsalia publice honestatis iustitiam non inducunt ad nulla sint racione defectus consensus / vel nisi per cohabitacionem mutuam vel alio verbo vel facto appareat eundem in eadem voluntate factum maiorem septennio perdurare. i. e. per litteras. accessit et c. si infantes. in principio libro vi. de hoc dicit ut ibi q. ii. et fi. de dicendum de furioso ad nec habeat tempore furie consentire. i. e. dilectus et xxxii. q. vii.

nz furiosus dic ut . e . e q. iste furiosus z q. se. //
Ad impediendum z dirimendum sequencia sponsalia vel
matrimonia non aut ad precedencia dissoluendum
Ideo dico quia si quis contrahit sponsalia pure
cum aliqua z postea cum secunda ptis consanguinea
de facto primis sponsalibus propter publice hone-
statis iusticiam ex secundis sponsalibus subsecutam
minime derogat ideo cum prima remanet obligatus
i. e. ex sponsalibus c. quare ille li. vi. z inge
quod dic. i. t. ps. c. contine z duobus c. sequentibus
// Hoc aut impedimentum non surgit ex consanguinitate
vel ex affinitate sed ex quadam publica iusticia et
equitate / publice enim iustum est z equum ut consanguineus
sponsi sponsam eius ~~ducat~~ non ducat in vxorem
quia in matrimonio non solum quod sit licitum
sed etiam quod sit honestum considerari debet ff de
ri. nup. l. semper. // Affinitas contracta ante ma-
Affinitas trimonium impedit z dirimit xxxv q. v c.
i z i de eo qui cog. cons. de illo. Superveniens
~~non i de eo qui cog. cons.~~ dirimit contractum dic ut
Impotencia ibi ptextu // Impotencia coeundi similiter impedit
siue sit ex etate ut in puero siue ex naturali
frigiditate ut xxxiii q. i c. i z ii z
dic lit. i. de frig. ptextu // Tercio sit de inmediate
ecclesie z tempore feriarum dic. i. de mat. contra
¶ int. ec. q. ptextu // Effectus matrimonii est ex ...
// Primo quia mulier sui corporis potestatem non habet
sed vir z econverso Ideo postquam secuta est carnalis
copula inter eos nec religionem potest alter intrare
altero invito nec continentiam profiteri xxxiii
q. ii. Sunt qui dicunt. De ipsis nobis z xxxiii.

q. v. c. i. ii. iii. z. iiii. dicit ut b. de qu. gm. c. i.
z sequentibus / Secundus effectus matrimonii est quod quo
semel coniugium sive matrimonium est inter aliquos
numquam post desinit esse etiam si alter coniugum effi-
ciatur hereticus xxxv. q. vii. c. i. z. c. hii qui
z. i. de divor. quanto / nec potest maritus dimittere uxorem
vel econverso propter aliquam causam vel infirmitatem supervenientem
xxxii. q. vii. hoc tenendum z c. Si quis uxorem
nisi causa fornicationis quod dicit ut. i. de divor. c.
ex eo / Tertius effectus est quod compellendus est vir
reddere debitum uxori z econverso non obstante aliqua
affinitate superveniente. i. de eo qui cogn. consang.
uxor. s. discretionem fraternitatis z c. de illo / Bona autem
matrimonii sunt tria scilicet fides proles z sacramentum
In prole attenditur ut amoritur suscipiatur In fide
ne post vinculum coniugale cum alio vel alia coeatur
In sacramento ut coniugium non separetur xxxii. q. ii. omne
licet possit fieri separatio corporalis causa fornicationis
i. de divor. s. gesta. vel ex eo consensu cum ordinis
xxxiii. q. iiii. c. i. z ult. Sed vinculum matrimonii
numquam desinit esse inter fideles ut dictum est. s.
e. c. effectu / Sed numquid ista ita sunt necessaria quod
si aliquod istorum desit non teneat matrimonium
dic quod sufficit quod non apponat pactum vel conditionem
de contrafaciendo licet alter gerat contrarium
in mente ut dicitur. i. de condic. ap. c. ult. / Valent
autem hec bona ad excusationem peccati ut si coniuges
servata fide thori conveniant causa prolis Sed
distinguendum quod conveniant aut causa suscipiende
prolis / aut causa debitum reddendi / aut causa
incontinentie seu fornicationis vitande / aut causa
libidinis saturande / Si causa prolis suscipiende

1 p[re]d[i]c[t]is

nullu[m] est p[e]cc[atu]m quia si sine p[e]cc[at]o posset fieri co-
cubitus coniugalis no[n] p[re]cepisset eos d[omi]n[u]s post
diluuiu[m] copulari dicens Crescite [et] multipli-
ca[mini] q[uo]d sine carnali copula no[n] posset co[m]pleri

2 debiti

p[ro]p[ter] q[uod] ij q[uaestio] i c. connubia [et] c[apitulum] se[quens] Ite[m]
si faciat causa debitu[m] reddendi Vnde Aug[ustinus]
redde debitu[m] [et] si no[n] exigis redde p[ro] sanctitate
p[er]fecta deus tibi computabit si no[n] q[uo]d tibi
debetur exigis s[ed] reddis q[uo]d debetur vxori p[ro]p[ter] q[uod]
q[uaestio] v c. i infi[ne] Ite[m] i[n]quid peccat coniuges
exigendo u[e]l reddendo debitu[m] in sollempnitatib[us]
festiuitatu[m] dieb[us] ieiuniorum u[e]l in loco sacro R[espondeo]
q[uod] exactus semp[er] redde[re] d[e]b[et] ubi no[n] posset sine
p[er]iculo adulterij differre s[ed] exige[re] no[n] d[e]b[et] Vnde
ap[osto]l[u]s Nolite fraudare inuice[m] nisi forte ex co[n]-
sensu ad t[em]p[us] ut exerceatis vacetis orat[ion]i Et
ite[rum] reuertimini in id ip[su]m ne temptet vos sathanas
hoc aut[em] dico p[ro]p[ter] incontinencia[m] v[est]ra[m] p[ro]p[ter] q[uod]
ij q[uaestio] h[ic] ita Et Aug[ustinus] q[uo]ni[am] cu[m] vxore sua
concumbere licet aliq[ua]n[do] no[n] licet p[ro]p[ter] p[ro]cessionis
eni[m] dies [et] ieiunioru[m] aliq[ua]n[do] no[n] licet quia a
licitis etia[m] abstinendu[m] est ut facilius impetra[re]
possit q[uo]d postulat Et idem Aug[ustinus] Quociens
dies natal[is] domini aut reliq[ue] festiuitates ad-
veniunt no[n] solu[m] a concubinaru[m] consorcio s[ed] a
p[ro]p[ri]is vxorib[us] abstine[re] debemus p[ro]p[ter] q[uod] iij
c. i [et] iiij[or] sequentib[us] Et eueniat interime

3 Incontinencie

causa incontinencie seu fornicacionis vitande p[e]cc[atu]m
[est] veniale p[ro]p[ter] q[uod] di[stinctio] c[apitulum] Quis nam s[ecundu]m veniam
concedit Ap[osto]l[u]s ut etiam p[ro]p[ter] causa[m] p[ro]creandi
sabat sibi insistant [et] si eos prauj mores
ad talem concubitu[m] impellunt nupcie tu[m] ab adulterio

q[uo]d p[ro]p[ter] ... Q[uod] p[ro]p[ter]

Q[uod] Diebus festis et
reddere exactus no[n] peccat
exigens s[ed] cu[m] q[uo]d contemptu
peccat veniali[ter] sed
ex contemptu mortali[ter]

sen fornica

seu fornicatores defendunt nec illud propter nuptias ad-
mittitur sed propter nuptias ignoscitur xxxii. q. ii. quicquid
usus enim naturalis si ultra modum prolabitur in uxore
quidem veniale est in meretrice dampnabile est. xxxii.
q. vii. Adulterii. Si autem causa libidinis saturande
mortale est quia adulter est in sua uxore amator
ardentior et sapiens id est discretior iudicio debet amare con-
iugem non affectu non regnet in eo impetus voluntatis
nec preceps fertur ad coitum Nichil enim est fedius quam
uxorem amare quasi adulteram xxxii. q. iiii. origo
dicunt tamen aliqui quod istud est veniale si servetur
ordo nature et coniugati coeant ex confidentia ma-
trimonii utendo iure quod habent quibus in aliud non ad
hoc facturi nisi essent coniugati ¶ Nota quedam
specialia in matrimonio que hiis versibus continentur Con-
iugii iura sunt hec specialia plura Non contestata
quod stat sententia lata ¶ procuratores dicit tali lite
minores hoc non cassatur homo si contra confiteatur
hic non iurati pariant testes reprobati hoc non pre-
cedit concordia quoque recedit hoc non transigitur non
arbitrium quod subit non confirmatur sententia si qua fe-
ratur hoc speciale tene cessat scriptura pene ¶ Ista
ergo sunt specialia in matrimoniali causa ¶ Primo quod
ubi agitur de federe matrimonii potest agi contra contumacem
lite non contestata ad diffinitivam sententiam c. ut lite
non con. extra eodem porro ¶ Secundo quia minor potest esse
in causa etiam pro procuratore id est de test. spons. compe-
tentem tamen sit maior xiiii annis quia minor xiiii an-
nis per se agere vel defendere non potest sed per procuratorem
datum auctoritate iudicis ut requiritur in hac causa consensus
patris c. de iud. Extra eodem li. vi ¶ Tertio quia
confessio contra matrimonium facta non preiudicat id est de
eo qui cognovit consanguineam. Extra eodem dicit ut ibi q. i. et ii.

Marginal notes: libidinis · si sit causa finis matrimonii · si sit inter fines coniugii · Nota · 1 · 2 · 3

¶ Quarto quia pater et mater possunt esse testes tam 4
in coniungendo quam in disiungendo matrimonium .i.
qui matri. ac. pa. videtur dic ut ibi § ite in
causa ¶ Quinto concordia seu transactio sine compositio 5
non potest in matrimonio intervenire. c. de transact. c.
ult. ¶ Sexto non committitur in arbitrum. c. de 6
test. in init. c. pen. insi. ¶ Septimo quod sententia 7
lata contra matrimonium et ad separationem eorum qui
iam coniuncti erant non transit in rem iudicatam. c.
de re iudi. lator. et c. consanguinei ¶ Octavo quia 8
in matrimonio pena locum non habet. ff. de vb. ob. titia
et c. de spon. l. ult. insi. et .i. e. gemma dic
ut. c. eo. § Sponsalia et § fi. ¶ Nono quia 9
filius agit contra patrem proprie .i. e. non
est nb. ¶ Decimo quia sub conditione impossibili 10
contractum matrimonium tenet .i. de condic. ap. c.
ult. dic ut ibi § aut ¶ Undecimo quod testes 11
de auditu reddentes causam admittuntur .i. de consang.
tua ¶ Duodecimo quia unus et idem est 12
accusator et testis. c. de testi. c. preterea ¶ Ter- 13
decimo quia oppinio prefertur veritati ad nascitur
quis de matrimonio putativo .i. qui fil. sint
le. cotenore dic ut ibi ¶ Qualiter testes re-
cipi debeant lite non contestata et altera parte
absente dictum est. c. ut lite non con. § ite clto
v. demum.

De desponsatione impuberum Rubrica

Dictum est supra de sponsalibus in generali hic
subiciet in speciali Et primo de desponsatione
impuberum. Unde videndum est qui sint impuberes
et qui contrahere possunt et quid intersit si velint re-
silire ¶ Impuberes sunt qui non sunt tales
gesticulatione corporis quod possint generare et dicuntur ab in-

q est sine et pube qui sine pube Dicunt pubes
a pube sunt vocati .i. a pudendis corporis incu-
pati quia illa loca primo lanugienem ducunt .i. e.
pubes. C. Contrahe aut parentes sponsalia qui septi-
mum annum compleuerunt et inducunt publice honestatis
iusticiam sed ante septimum annum completum non
.i. e. litteris et c. accessit et c. duo pueri Ideo si duo
infantes sunt constituti infra septennium sponsalia
contraxerunt adinvicem vel parentes pro eis aut vnus
maior septennio et alter minor nisi ratihabitacione
mutua seu alias verbo vel facto ipsorum liquido
appareat eosdem in eadem voluntate factos maiores
septennio perdurare sponsalia nulla sunt propter
defectum consensus nec inducunt iusticiam publice hone-
statis .i. e. Si infantes impuberes li. vi. Ex sponsa-
libus autem que parentes pro filiis pubertibus vel impu-
beribus plurimque contrahunt si filii tacite vel ex-
presse consenserint vel si presentes fuerint et non contra-
dixerint obligantur et ex eis oritur iusticia publice
honestatis et idem est si filii tempore sponsaliorum
absentes et etiam ignorantes eadem sponsalia
post scientes ratificauerunt tacite vel expresse
verbo vel facto vel mutua cohabitacione alias non obli-
gantur filii ex sponsalibus contractis a parentibus pro
filiis nec publice honestatis iusticia inde surgit
.i. e. Si infantes et ibidem li. vi. quia pater
non pro filio adulto nec impuberi vxorem ducere
.i. e. t. i. et expone ibi adimplere s. de hone-
state eius Sponsalia de presenti vel matrimonium contrahe-
re non possunt nisi puella xii. annum compleuit et
puer xiiii. an. .i. e. puberes contineb. et
c. attestaciones nisi malicia suppleat etatem .i. e.

q°

de illis .ij. et c. ult. et c. De infantes q. Idem li. vj.
¶ Quid si pubes et impubes uel duo impuberes
contrahant per uerba de presenti dicendo ego accipio
te in meam et ego te in meum maritum. Est communis op.
sponsalia de futuro tantum, quia si intendebat contrahere
matrimonium non poterat etate prohibente. Spon-
salia non poterant quia nolebant ff. de spon-
.. questio .. et ar. C. de of. dele. ad superficiem uerborum
interpretatione sponsalia contrahunt de futuro. j. e.
A nobis attestationes et c. ult. quod si non sint
proximi pubertati ut malicia suppleat etatem
qui contrahunt per uerba de presenti et intendunt contrahere
matrimonium uerbis interpretatione fiunt sponsalia de
futuro. Sed per aduentum pubertatis in matrimonium transeunt
de presenti, ut communis op. quod minori etate ~~tenuit~~ non tenuit
prohibente per lapsum dicti temporis conualescat nisi
per carnalem copulam subsecutam uel aliquem alium
modum eosdem contrahentes ad perseueranciam eiusdem
voluntatis ad tempus pubertatis peruenisse constitit
euidenter, per talem tamen contractum qui ualuit
ut potuit non sicuti agebatur publice honestatis
iusticia est inducta. j. e. De infantes q. Idem
quoque li. vj. ¶ Nulli uero coniungi debent matrimo-
nialiter uel per sponsalia nisi uterque peruenit ad etatem
legibus et canonibus determinatam gerendam ad sponsalia
uel matrimonia contrahenda, nisi forte aliqua
vrgentissima necessitate utpote pro bono pacis
talis tolleretur. j. e. c. ij. quia pro bono pacis
admittendum est quod alias prohibetur in li. vj.
Vg. hoc quippe uerum, v. Pax ut finem moderamine
iuris habetur. ¶ Sponsalia sunt contracta
ante septennium actarii propter consanguinitatem non possunt

ad nulla sint sed possint denunciari ne contrahant
i. e. ad dissoluendum quia crimen non sunt commissa
denunciari potest per c. si. de matri. et ff. de dap. infec.
l. ii. ¶ Circa separationem sponsaliorum distingue. si-
p. aut sponsalia sunt contracta interposito iura-
mento siue fide data vel non. Si iuramentum interuenit
siue fides distinguitur aut vterque dissentit et
petit diuortium vel alter tantum. Si vterque ut de eo t. pro-
ximo c. Preterea. Si vnus quia ex quo interuenit
iuramentum idem est iudicium de maioribus et minoribus
dummodo tamen fuerint doli capaces ad illa etas plena
sit pubertati. i. de delic. pu. pueris. Aut iuramentum
non interuenit siue sint contracta per parentes siue
per ipsas principales personas distinguitur aut ambo
erant infra annos pubertatis cum sponsalia
contraxerunt et tunc quandocumque peruenerint ad etatem
liuinaque si reclamauerint nullatenus sunt audiendi
i. e. de illis impu. et c. a nobis. Si vero alter
prius peruenit ad etatem liuinam tenetur alium expectare
et si cum peruenerit [non] velit consentire in illud qui
primo peruenit ad etatem iudicio ecclesie sunt ab
inuicem separandi i. e. de illis c. si vero et hoc si
ber. Idem est de illo qui primus ad etatem peruenit
si quis potest reclamare sed tamen in alium postquam
ad etatem peruenit non consensit quod iuramento
firmabit arg. i. e. attestaciones. Idem nulla si-
p. si vnus erat maior cum sponsalia fuerunt
contracta et alter minor quantum ad minorem si
reclamare voluerit quia non auditur antequam peruenit
ad etatem i. e. de illis c. si vero. Aut alter
erat maior aut alter minor cum sponsalia
fuerunt contracta. Si maior petit diuorcium non auditur

ad eum in quem semel consensit amplius non potest
dissentire nisi maior postquam ad etatem licitam peruenit
in eam noluit consentire . i . e . de illis qui matrimonium contrahunt
ut hic contrarium matrimonii claudicat cum vinculum
matrimonii non possit stare nisi ex consensu amborum
8 . c . pp . tunc tenetur separatur non racione matrimo-
nii sed racione sue promissionis ideo si contraheret cum
alia tenet eciam si interuentu intervenisset cum primo
et intelligas idem de preteritis 8 . c . pp . Et in ut
infra haec sunt vera si neutra fuit violencia
illata et postea non consensit quia tunc abinuicem
separari . i . e . de illis . n . infra . et c . ex litteris et . 8 .
c . pp . veniens . n . De Clandestina desponsacione

Visum est de sponsalibus que manifeste con-
trahuntur Sed quia quidam clandestine con-
trahunt quia aque furtiue sunt dulciores
secundum Salomonem Ideo hic subicitur de clandestina despon-
sacione Unde videndum est quot modis dicatur clan-
destinum An manifestum preiudicet clandestino Et
que sit pena clandestine contrahencium et sacer-
dotis ¶ Matrimonium dicitur clandestinum quatuor
1 modis ¶ Primo quod probari non potest per testes et illi 1
qui sic contrahunt eo matrimonium publicandum non
sunt ab ecclesia compellendi . i . e . c . n . infra quia
ecclesia non iudicat de occultis xxxii q . v . erubescant
et xxxv . q . 8 . sana sed sunt abinuicem separandi
quia stupra et contubernia presumuntur xxxii q . v .
c . i nisi velint publicare quia tunc debent
ab ecclesia approbari tamquam a principio fuissent
in conspectu ecclesie contracta nisi racionabilis causa
obsistat puta consanguinitas vel affinitas vel
2 simile . i . e . c . n . infra ¶ Secundo si non publice contrahat 2

sed tamen tot fuerint presentes quot sufficiebat ad probationem
j. innoc. alias male sequeretur quod viro intendit probare
si mulier neget huiusmodi desponsacionem Sed si vir
negat desponsacionem vel matrimonium mulier non debit
probacio que pro matrimonio stat Et sic intellige j. e. t.
l. quia idem iuris est de muliere quod de viro xxxiij.
q. viij. Apostolus ¶ Tercio quando absque qui sunt faciam
dictorum sunt videntur uxor non petitur ut a parentibus
sponsatur et legibus non dotetur ut a sacerdotibus benedicatur
nec sollempniter accipere tunc non coniugium sed adulterium
seu fornicatio dicitur xxx. q. v. c. j. non tamen intelli-
gas quod non possit esse matrimonium sine huiusmodi sollempnita-
tibus et usu. sed loquitur canon secundum id quod etiam
presumitur eo quod probari non potest ¶ In istis tribus casibus
in foro penitencie consulendum est ut recognoscant
et approbent in facie ecclesie quod occulte fecerunt
ar. j. e. c. ij. et agant penitentiam de scandalo ecclesie
·3· ¶ Quarto quod fit non premissa denunciatione unde
statutum est ut ad matrimonia fuerint contrahenda
licet in ecclesiis per presbiteros banna publice proponatur
competenti termino prefinito et infra illud terminum qui
voluerit et potuerit legitimum impedimentum proponat
·4· et presbiteri nichilominus investigent et si apparuerit
probabilis coniectura contra matrimonium contrahendum
interdicatur contractus donec illud fuerit declaratum j. e.
cum inhibicio. in fine ¶ Sed pone matrimonium contractum ·quo·
nulla premissa denunciatione aliquibus presentibus qui
contrahitur et scientibus impedimentum et nichil obicien-
tibus. numquid postea debent admitti ad accusandum
vel testificandum contra illud matrimonium post mortem
vel in vita / dicit b. quod non quia licet contrahentes sint

in culpa. scientes tamen impedimentum sunt in dolo qui culpe preponderat ff. ad l. aquil. ¶ Item mela impu-
beres propterea non videntur tacite suspitione et eoque pub-
scere non admittitur contradictor. xxvii q. i. licet. ¶
Utrum post denunciationem debeat admitti dic ut j. qui
matri. ac. pg. c. repellitur ¶ Cum autem periculosum sit
illicita matrimonia contrahere et propter peccatum et propter
illegitimationem filiorum dignum est ut sollennis publicatio
fiat in ecclesia. j. e. cum inhibitio et j. qui ma. ac
pg. in tua. et hoc eadem ratione dicit Innoc. quod debet
fieri in ecclesiis ubi antiqua est habitatio parentum
utriusque. Ibi enim sunt qui melius noverunt con-
sanguineos suos et de testi. non dz. et j. qui. ma.
ac. pg. videtur ¶ Item quando est de consanguinitate ubi
melius sciri potest. s. de ele. Scriptum et j. de pur. ca-
non. p. et si alibi esset eorum antiqua habitatio
alibi moderna utrobique fieri debet. Nam primo
loco quia ibi melius sciunt gradus consanguinitatis
In secundo quia melius sciunt si cum alia contraxisset
tamen si solummodo fiant ubi est eorum antiqua
habitatio sufficiat quo ad hoc ut filii non indicentur
illegitimi quod illa constitutio. j. e. cum inhibitio non indicat
illegitimos propter cessationem denunciationis nisi illos qui
in casu prohibito sunt coniuncti ¶ Sed videtur idem
si assit aliud impedimentum. j. qui fil. sint le. ex
tenore ubi dicit quod ad hoc ut filii sint legitimi
oportet quod matrimonium contractum post aliud matrimonium
sit contractum in facie ecclesie et ignorantia alterius
coniugum Innoc. et hoc dicit hoc esse verum. quod
dic ut j. qui fil. sint le. c. filii v. ad hoc ¶
Manifestum matrimonium quod hic etiam prejudicat

clandestino / ita q(uod) si ambo co(n)fiteantur no(n) esse credendu(m)
in p(re)iudiciu(m) s(e)c(un)di matrimonii / alioquin colluderent
aliqui (et) co(n)fiterentur contra v(er)itate(m) . sicut j . de eo qui
cognovit (con)sang(uineam) . c . sup(er) eo / (et) hoc e(st) v(er)u(m) q(uia) p(er) testes no(n)
p(otes)t hoc p(ro)bari / et p(ro)pt(er) hoc co(n)iugia clandestina p(ro)
hibentur . xxx . q . v . c . nos ita / Idem dicit host(iensis)
de sponsalib(us) clandestinis que p(ro)hibentur p(ro)pter
p(er)iculu(m) a(n)imarum (et) cause publice honestatis / licet no(n)
co(n)firmat (con)tractus j . e . c . cum inhibitio / capite tu(m) accipi
debet / et quia si contraheret alter postea sponsalia
cum alia nisi p(ro)barentur p(ri)ma p(er) testes no(n) recederet
a s(e)c(un)dis ar(gumentum) j . de (con)sang(uinitate) . c . i / cum etiam no(n) iudicat
de occultis ut xxxij di(stinctione) erubescant / Pena aut(em)
sacerdotis qui (con)iunctiones clandestinas p(ro)hibe(re) conte(m)
pserit (et) regularis qui eis (con)tra (con)sumpsit interesse
est / ut p(er) triennium ab officio suspendatur / (et) graviu(s)
sunt puniendi si culpe qualitas id expostulat . j .
e . c . ult . § Cum inhibitio . § Si qui vero clandestina vel
interdicta coniugia inire (con)sumpserit in gradu pro
hibito etiam ignoranter arbitrio iudicis puniatur et
soboles de tali (con)iunctione suscepta prorsus illegitima
censeatur de parentum ignorantia nullum habitura
subsidium cum illi tale co(n)trahendo no(n) expertes scie(ntie)
s(ed) affectatores ignorantie videantur . j . e . c . cum inhibitio
§ Si quis vero . § Cum aut(em) i(n) gradu concesso sic
contrahunt condigna pena puniantur j . e . c . ple(nius) §
De his qui / no(n) p(ro)pt(er) impedimentum / s(ed) quia mandatum
ecclesie contempnunt . j . de mat(rimonio) c(ontracto) c(ontra) int(er)dictum ec(clesie) . c . i .
¶ Sed nu(m)quid peccat mortaliter qui sic contrahit
dicit hostiensis q(uod) sic / nisi causa rationabilis subsit utpote
quia est senex (et) nobilis (et) accipit ignobilem vel eg(enam).

si (con)tra dolos (et) fraudes (con)trahentiu(m) accedat possit
bene matrimoniu(m) (con)tractum irritari . de eo
q(ui) cog(novit) . Sup(er) eo .

P(ro) s(ecundo) et ex post
facto potest dispe(n)
sari p(er) ep(iscopu)m de
[illegible]
et [illegible]
Grave . § . [illegible]

q(uesti)o

q° vl timet violentia infra ul simile ¶ Quid de
regibus z principibz qui hodie contrahunt sine bannis
Respo. q ubi no est consuetudo q talia matrimonia
bannient no peccat z presumptione quo ad
tales psonas e derogatum tali cstitui. i. e. ad
q° inhibitione ¶ Sed nunquid peccat mortaliter qui
post consensum de presenti cognoscit vxore antequam
in facie ecclie desponset / Distinguitur aut hec
iustam causam quare ipsam no possit ducere solle=
niter utpote quia terra e interdicta ul tpus
feriatum ut in pl'r ul adventu ul simile et
cognoscat eam ut suam proponens tamen solemnizare
impedimento cessante no peccat ad solus cssis
faciat matrimonium pp. q. n. Sufficiat. e.
de spon. tum aput / nisi scandalum esset pt hc / aut
nullum hz impedimentum z ecclam pt scandalizari
peccat z puniri debet. ar. i. e. c. tue. e. Ex hijs qui
Tractatum est sup. De sponsa duorum Rubrica
de duabz desponsationibz quarum alta e clam=
destina altera manifesta. nunc subicit de duobz
sponsalibus manifeste contractis z idem esset si clam=
destine in foro divino Ideo videndum e que illarum
preiudicet alteri ¶ Sed sciendum q due sunt spes de=
sponsationis scz de futuro z de presenti. i. e. c. i. de hoc
dictum e. e. q. spes. ¶ Si vo quis contrahat cum aliq
p vba de futuro z postea cum alia similr x de futuro x p vba
etiam si intrantia intuenit, cum prima remanebit
penam sibi imposita p fide mentita cum secunda. e. de
spon. Sicut | Si aut pq sponsalia de futuro
cum alia contraxit [struck through] p vba de presenti cum
secunda remanebit etiam si intrantia intervenit
int ipsum z primam No enim rescindi dz tum sacram

ad violenciam

sz est ei de violentia fidei prima infringenda. C. de spon-
Ex inf. q. viij / 2. j. e. c. 1. inpu / nisi cum prima
carnalis copula fuit subsecuta. antequam contraheret
cum secunda. C. de spon. Is qui. tunc remanebit cum
prima ut dictum est C. de spon. q. pone q. ¶ Sed si
primo contrahat cum aliqua per verba de presenti cum secunda
similiter etiam si carnalis copula sit secuta cum secunda
sive iuramentum intervenerit sive non. cum prima rema-
nebit / nisi prima precepto adulterii eum repudiare
voluit. C. de spon. Ex inf. impu. 2. j. e. c. 1. n. 2
in / nec valet consuetudo in contrarium / quia postquam
inter licitas personas consensus licitus intervenit de
presenti qui in talibus sufficit. / 2 si solus defuit con-
sensus cetera etiam cum ipso coitu celebrata fue-
rant / Ideo si primo mortem licite postea cum aliis
de facto contraxerit quod prius de iure factum fuit
non potest irritari. j. e. c. ult. / nec valet appellatio
ut possit cum alia contrahere cum in iudicio pendente
j. e. c. pl. ¶ Pena eius qui contrahit cum secunda post
sponsalia de futuro est trium annorum. ar. per xxxij. di.
Si vir / et ille qui contrahit cum secunda per verba
de presenti tenetur post iiij. consummatum xl. diebus in pane
et aqua cum vij. annis sequentibus penitentia sed quod
aput ytalicos dicitur carre na wlgariter Ideo intelli-
gas de illa que sciens contraxit cum tali ut dicitur
j. e. Accepisti

De conditionibus appositis in desponsatione et aliis contractibus

Supius dictum est de sponsalibus que contrahuntur
pure Nunc subiciatur de eis que contrahuntur
sub conditione ¶ De conditionibus appositis in aliis con-
tractibus dictum est C. de donac. q. donacionum.
Unde hic videndum est que conditiones impediant
matrimonium et que non. Ad hoc distinguendum est

Aut apponuntur condiciones circa presens tempus vel preteritum tunc non differunt matrimonium ut si dicam contraho tecum si episcopus est in villa vel si navis venit de Asya statim tenet matrimonium vel non tenet inst. de verb. obl. si condicionem nec moratur obligacionem. Aut circa futurum tempus distinguitur. Aut apponuntur verbo futuri temporis et tunc valet condicione adveniente ut ego te accipiam in uxorem si michi dederis c. i. e. de illis. Aut verbo presentis temporis distinguitur. Aut sunt honeste. Aut honeste et necessarie. Aut inhoneste et turpes. ~~aut~~ Condiciones honeste et licite in matrimonio admittuntur puta contraho tecum si michi dederis c. vel si patri meo placuerit i. e. de illis. Super eo et c. per tuas. Et licet per verba de presenti contrahant per condicionem suspenduntur et sunt de futuro nunc adveniente condicione transeunt in verba de presenti i. e. Super eo nisi consensus de presenti vel carnalis copula subsequatur pendente condicione quia tunc videtur a condicione recessisse i. e. de illis et c. per tuas. Huiusmodi condiciones honeste sunt nec sunt contra substanciam matrimonii quia potest esse cum illis et sine illis. Unde non probat hoc esse quod adhuc contingit aliquando e. de trusla. lib. torq. ¶ Quid si ante carnalem copulam premittit protestacionem quod non vult eam cognoscere animo consenciendi nec propter hoc recedere a condicione. Dicit host. et b. quod sibi non prodest ymo est matrimonium etc. e. de constit. ad h. et de ap. sollicitudinem. ¶ Sed quid si dicas contraho tecum si te virginem invenero vel si michi in primo coitu placueris. Dicit h. omnes tales condiciones inhonestas et ideo reiciendas i. e. c. i. et c. ult. quia talis error non dirimit matrimonium

honeste

.N.

ppo q. i. q. i. ¶ Pone q quis contrahat cu aliq
si pr consentiat et sequitur pro absenti. Sed antequam
consentiat mittat voluntate / et dicit q nullo modo
volt ea. etiam si pr consentiet numquid est matrimonium
int eos. obmissis oppinionibus dic q no. e. de
proc. procurator. li. vi. et de hoc e. de spon. c.
vij. contrahunt. ¶ Ite quid si consentiat n revocat
sed adhuc audiens pr contradicit ignorates tamen
conditionem impletam fuisse. q̄mister numquid ratificat
matrimonium. Immo dic q sit. quia conditionem re-
nunciasse intelligitur. ar. j. e. procurator. insi ¶ Item si
contraho cu aliqua sub conditione et cu alia pure numquid
tenet sunt. dic q sic. e. de spon. ex sponsalibus. c.
ult. li. vj. / licet postea eveniet conditio etiam si sit
conditio que omnino expectata est ut ibi hic dic. R.
et Jo / Aut sunt honeste et utiles. et sunt de substantia
matrimonii ut cu paternus dicit Iudee. contraho
tecum si vis fieri xpiana. Sine ista no tenet matrimonium. Nota
xxviij. q. i. no. oz. ¶ Aut sunt inhoneste et
turpes et tunc distinguitur. Aut no sunt contra substantiam
matrimonii ut si dicatur contraho tecum si feceris
furtum vel homicidium Iste enim sunt turpes. Idem
si sunt impossibiles ut si dicam contraho tecum
si mihi dederis imperium vel mote aureum vel
si celum digitto tetigeris. Huiusmodi conditiones non sunt
contra substantiam matrimonii. Unde si quis contrahat
sub istis conditionibus verba de presenti statim est matrimonium
si. Immo. Si verba de futuro statim sunt sponsalia
quia turpes conditiones vel impossibiles pro non apposite
habentur. j. e. c. i. et c. ult. insi. ¶ Quid si dicas
accipio te si promittas me tecum tempore brevi vel
post annum te ducam numquid est matrimonium. dicit. Immo. et

b' q sic. quia si de fornicario coitu intelligas contra
e conditio et ideo dicit prius dicta litera. i. e. f. i. et ult.
¶ Unde si post ea cum sexu habuit statum e [illegible]
i. e. de libris. et c. ptuas. Si de matrimoniali
intelligas interpretatio tenet matrimonium. ut de
spon. Is qui. ¶ Sed quid si promittat eam accipe
lib. centum dare si promisit eam cum sexu litere
dicendum q non e presumendum pro matrimonio post carnale
copulam subsecutam. quia non invenit presumptionem
a iure inductam per quam intelligatur a sua optione
recedere quod se possit alterum faciendo liberare. i. de
reg. iur. In alternativis. li. vi. Aut sic contra
stantia matrimonii ut dicat alter alteri. contraho
tecum si generationem prolis evites. Aut si pro questu
adulterandam te tradas. vel donec inveniam honore
vel facultatibus digniorem. matrimonium non tenet
i. e. c. ult. in pri. et xxxii. q. ii. ~~omne itaque~~
Valet. et c. aliquis. et est ratio quia tria sunt
bona matrimonii scilicet fides proles et sacramentum xxxii
q. ii. omne itaque. ¶ Per istas autem tres conditiones
si apponantur contingunt illa tria bona que in quolibet
matrimonio requiruntur saltem quo ad propositum. ¶ Pone
q unus dicat contraho tecum si generationem prolis evites
vel simile et alter consentit in matrimonium sub conditione
contradicit nunquam e matrimonium. Innocentius dicit q nisi ambo
consenciant in conditionem non impedit matrimonium ut xxxii
q. ii. solet. et i. e. c. ult. in pri. Sed si taceat idem est
quia presumitur contradicere in favorem matrimonii. i.
e. ptuas. Sed si uterque gereret in animo q committeret
adulterium post matrimonium contractum. matrimonium nullum
esset. ar. illius c. aliquis qui elicit ut voluerit mri [illegible] gre pri
.8. Tertium e de matrimonio qualiter contrahatur. hic solet

de impedimentis. Et primo de hiis qui ratione voti vel ordinis
matrimonium contrahere prohibentur. ¶ Quid sit votum et quot
sint species voti et quibus possit vovere dicitur e. ti. de voto
a principio usque ad § qualiter. ¶ Nota quod duplex est votum
scilicet solempne et votum simplex ¶ Votum simplex impedit
matrimonium contrahendum sed non dirimit post contractum
Unde si vovens simpliciter prestarat postea iuramentum
alicui quod eam ducet in uxorem debet votum observare
et penitentiam agere de prestito iuramento. Sed si post votum
simplex contrahat cum aliqua per verba de presenti tenet
matrimonium. quia votum simplex impedit matrimonium
contrahendum sed non dirimit post contractum. ut e.
Meminimus qui clerici vel voventes et c. Rursus et xxvii di. Si vir.
Idem est si habitum susceperit sine professione ut e.
Consuluit et si timet de fornicatione post votum
simplex permittet ecclesia eum contrahere matrimonium
ut e. Veniens. Sed si sponsalia precesserint votum
simplex dic ut e. de spon. § Sed nunquid votum.
¶ Votum autem solempne impedit matrimonium et
dirimit post contractum ut e. Meminimus in principio. Rursus
et c. ult. licet non minus obliget votum simplex quo
ad deum quam solempne ut e. Rursus. dic ut e. de voto
et voti red. ¶ Sed quia voti sollemnitas ex sola constitutione
ecclesie est inventa matrimonii vero vinculum ab ipso
ecclesie capite in paradiso et in statu innocentie unionem
et indissolubilitatem accepit ¶ Ideo illud solum
votum dicitur solempne quantum ad post contractum matrimonium
dirimendum quod sollempnizatum fuit per susceptionem sacri
ordinis aut per professionem expressam vel tacitam factam
alicui de religionibus per sedem apostolicam approbatis ex-
presse emissam. circa seculari habitu non mutato

e. de voto. q. votu. li. vj. et e. de reib9 gstoz. q. In
alijs. ¶ Qualr votu sollemniset tacite vel expsse
dixi e. e. de reib9. q. tribus modis. ¶ Reliqua
vo vota etiã si quis matrimoniu impediant
contrahendu et quito sollemnius et manifestius sunt
emissa tanto ppt pluriu scandalu et exemplu
durior pnia transgressoribz debeat. no tamen
rescindut put matrimonia post contracta. e. de
voto. q. votu in fine li. vj. Et dixi ista vota
simplicia qz no vestita seu institutia aliqua
sollempnitr licz facta fuerint coram multis vel etiam coram
epo. nc obstat. j. e. consuluit. et xxvij. q. i. vir-
ginitate. quia tunc pfessio facta sup altare vel
in manu epi vel alterius valet qua se obligat
certe religioni. et hoc agitur de volutate mo-
nachorum vel illius qui pt recipe et pfitet
q. obligato pfessionis hincinde contrahatur vel
si postea suscipiat habitu sine ptestatione si-
mulie. e. de regl. qsulti. et c. Statuim9. alr
si contrahat tenet matrimoniu. j. e. consuluit. et
c. Rursus. et xxvij. di. c. ult. et q. alr. ¶ Quid
si is qui simplr vovit consulat me utrum possit
gtrahe matrimoniu tute. R. ho. resp. q non.
¶ Quid si ultra peccat et dicat quid si co-
traxero nichilominus tenebit matrimoniu. dico no esse re-
spondendu. qz si resp. no includit. et sic peccato
xxxij. q. ij. Inimicu. et c. omne genus. Et resp.
sic do ei occasionem contrahendi et pquens mortaliter
peccandi. et sic ego incido mortale. arg. j. de homic.
Sicut dignum. q. qui vo. lxxxvj. di. Tanta-
go. et tacendum. xxxij. q. ij. Ne quis arbitretur
¶ Ordo vero sacer impedit matrimoniu gtrahendu

q°

q°

Vide posset evenire ad c. rudis e peult. de regu. li. vj°.

Ordo sacer.

et dirimit post contractum ut Subdiaconatus dya-
conatus et presbyteratus. j. e. t. i. 2. q. 2. xxvii. di. Dru-
bostale et c. placuit. dic ut. s. de cle. coniug. c. i. Si
contraxerit in sacris ordinibus constitutus quis tunc eo
possit dispensare. j. e. t. i. 2. q. secundum distinctionem
positam. s. de bygam. c. viii. qui in sacra Hodie ipso facto
sunt excommunicati et per ecclesiarum prelatos sunt denunciandi donec
tractum suum humiliter recognoscant tam ordinatus
quam monialis abinvicem recedendo ut j. de spo-
in cle. eos qui **De eo qui duxit in matrimonium quam polluit**

Uiso de impedimento voti et ordinis subiciatur hic
de impedimento quod provenit ex enormitate criminis
¶ Sunt autem multa crimina que impediunt matrimonium
contrahendum propter eorum enormitatem que in hiis
versibus continentur. Incestus raptus sponsate
mors mulieris Susceptus proprie sobolis mors
presbiteralis Vel si peniteat sollempniter aut monialem
Accipiat prohibent hec coniugium sociandum ¶ Incesto 1
xxxv. q. vii. quidam et ii. c. sequentibus et c. con-
bivisti et c. si. et j. de eo qui cogn. consan. c. i. ¶ Secundus 2
qui rapit sponsam alterius xxxvi. q. ii. raptores
et c. Statutum ¶ Tertius si uxorem suam interfecit 3
xxxiii. q. ii. Admonere et c. Interfectores ¶ Quartus 4
qui insidiando matrimonio propriam filiam de sacro fonte
levavit ut possit privare coniuge debito et copia
sui xxx. q. i. de eo ¶ Quintus qui interfecit presbyterum 5
j. de pe. et re. qui presbyterum ¶ Sextus sollempniter peni- 6
tens xxxiii. q. ii. de hiis et c. Antiqui ¶ Septimus 7
si sacram monialem accepit in uxorem xxvii.
q. i. hii qui ¶ Octavus si violavit publice hone- 8
statis iusticiam. s. de despon. impu. duos pueri et
xxvii. q. ii. Si quis sponsam ¶ Licet autem ista crimina
et forte aliqua alia impediant matrimonium contrahendum

Crimina impediencia matrimonium contrahendum

tamen si sint adolescentes et timetur de earum inconti-
nentia certa datur eis concedere licentiam nubendi.
xxxii q. ii. antiqui. et c. In adolescentia. et i.
de eo qui cognovit consanguineam uxoris sue. et si auctoritate propria
contrahunt matrimonium tenet quia licet impediunt
contrahendum non tamen dirimunt post contractum ¶ Sunt
autem tria alia crimina que impediunt matrimonium
contrahendum et dirimunt post contractum ¶ Primum est
si quis vivente uxore prestet fidem adultere quod ducet
eam post mortem uxoris sue vel post mortem mariti
illius adultere. i. c. Significasti. et c. cum haberet. ¶
Secundum quando non prestat fidem adultere accipiendo eam
sed de facto sine [illegible] accipit et cum ea contrahit
quod plus est dicto quam hoc. i. c. cum haberet. et
differt a precedenti quia hic est fides de presenti
contrahendo cum ea quod est plus. Sed in precedenti
casu est tamen fides de futuro. et est similis differentia sicut
inter sponsalia et matrimonium. extra i. c. ult. Unde
si adulter dedit fidem adultere et contraxit de facto
vivente uxore adulteri vel viro adultere debent
ab invicem separari nec tenet matrimonium quia hoc
prohibitum precise est sine dubio. i. e. c. i. Super eo. et
literas. et c. ad haec. Idem dicit Innocentius. si contraxisset
cum alio verba de presenti licet carnalis copula non
fuit subsecuta quod non tenet matrimonium. Tunc secundum cum quo fidem
dedit vel de facto contraxit et eam cognovit tali
scilicet sponsa de presenti vivente. i. e. c. ii. Sed ista
intelligas quando tam adulter quam adultera sciebat
alterum habere uxorem vel maritum quod sit coniunctum
vel etiam postea vivente adhuc uxore prima quia
si alter ignoraret credens illum cum quo contraxit
esse solutum posset cum illo remanere si vellet. cum
ad petitionem illius qui scivit impedimentum non sint

Crimina dirimentia matrimonium contractum.

.1.
Et hoc verum si illa fide data
fuit secuta carnalis copula
Sola vero fides data non
impedit matrimonium
uxore defuncta
nisi ad carnalem
copulam sit processum
in c. ult. in textu
et in glo. i.

.2.

Et hoc etiam verum si illud contractum
de facto secuta est carnalis
copula. Solus vero contractus
de facto non impedit
matrimonium uxore defuncta
nisi ad carnalem copulam
sit processum in c.
ult. in textu et glo. i.

Fides sola
Adulterium solum — non impedit
Machinatio in mortem

1. Fides data cum carnali copula. i. adulterio
2. Contractus de facto cum carnali copula. i. adulterio — impedit et dirimit
3. Machinatio in mortem cum effectu. i. [illegible]

aliqtenus separandi Ne de dolo suo videat comodu
reportare · s · e · c · i · Sed eos compellet in ea denouo
consentire · j · e · veniens Ad noticiam aut huius impe-
dimenti hic distinguas sm ho · Si quis vivente
vxore prima vel sponsa de pnti defacto cu alia
contraxit vel dedit fide z cognouit Aut scda
erat inscia · aut conscia z post morte prime vxoris
ea cognouit ex hoc nouo consensu matrimoniu
confirmat · quod abinicio nullu erat · j · e · veniens ·
Ita q z si scda abinicio inscia erat z pq morte
certificata semel carnali copule consensit no
potit de cetero reclamare · ar · j · de qn · si prosit
z c · ult · vnd · si vndq fuit certificata mulier no
obstante carnali copula post morte subsecuta
ad instancia mulieris potuerunt separari no ad instan-
cia viri · ymo z si pq morte libn cognouit ea
pt cogi cu ea remane Ne de dolo suo comodu
reportet z illa dampnu · j · e · c · i · z · j · de adult ·
c · ij · Sed quid si abinicio fuit ignorans postea · no ·
pma vivente fuit conscia · dic q no dz pati q
avito cognoscatur alis matrimoniu in peccatu no
tollerabitur · ar · e · de pscp · c · i · z c · ult · xxxiiij ·
q · ij · Si virgo z j · de sps imp · dus · j · e · c · ult ·
In quo casu mulieri credi debet s · ho · cu quia
certa e de consciencia · tu quia in ptate eius est vtru
fiat divorcium · Quid si pma mortua antequam · no ·
scdam cognouit pq morte pme duxit terciam · dic
ipm debere cu tercia remane quamuis postea
cognoscat scdam · j · e · veniens · nullus enim fuit
consensus habitus cu scda · vxore prima vivente
z sic no pt impedire consensu ad terciam licet
mala fidem hrer · ex eo q sciret ipm · cu scda

Inscia
Si inscia

cotraxisse · e · de spon · cu in aplica · 2 c · veniens ·
q° ¶ Ite quid si tercia duxit ad ia cognouisset
scdam pq morte pme / dic q adhuc ad tercia
remanebit · ar · e · de elc · bone · u · 2 · j · de ing
s · posuit · 2 c · ult
q° ¶ Quid si contrahat cum
duabus ul quatuor insimul spore vivente / dicit
ho · q locus erit gratisficatoi · ar · e · de ure pa
cu aut / quia q cuiqz certificatu de morte poris
Conscia
pmo cognouit pq mortu vxoris lime retinebit
j · e · veniens ¶ Si aut fuit sca q habebat vxore
linam 2 dedit fidem de ea ducenda pq morte lime
ul contraxit de facto 2 carnalis copula fuit se
cuta ante fidei dacom ul post · lima vivente
no potit al scda mortua pma remane · j · e
Sup hoc 2 duobq c · se · 2 c · ult ¶ Si vo fidem
dedit alteri mulieri ul cu ea de facto cotraxit
vivete pma · nc scdam cognouit ante fide data
nc post vivete pma · mortua pma cu scda
poterit remane · j · e c · ult ¶ Idem e si vivete
pma cognouit adulteram s3 no dedit fide nc
de facto contraxit cu adultera · ea potit duce
in vxore · j · e · Signifasti ¶ Sed si pma no
erat lima quia mimi no erat vir ppt aliquod
impedimentu s3 tn putatiuu no prestat tale
mimi impedimentu s3 licet scdam cognouit et
dedit fidem ul contraxit de facto e · de spon
veniens · j · 2 · c · cu in aplica · 2 · j · de mat · contra
int · ec · co · c · ij · insi / quia no pstat impedimentu
quod de iure no sortit effcm · e · de despon
impu · licas / 2 · c · se / 2 · j · de cogn · iur · no pstat
q° li · vj ¶ Quid si frigidus contraxit matrimoniu
cu aliqua 2 durante illo matrimonio quidm alius

eam cognouit 2 dedit fidem q eā acciperet uel
accepit defacto nichil petit ad scdm adultero re·
manē / quia ad frigido nō fuit matrimoniū j.
de frig. q scde / dicatꝰ q pꝗ diuorciū celebratū
contrahē potest cū illo adultero xxxiij. q. ij.
Sed in hoc / 2. q. q aut / quia pmū tn̄ fuit de
facto quod nō pstat impedimētū ſꝫ ut dom̄ e
8. c. q. ꝑx. Item est si pmꝰ est maleficiatꝰ q̄o 2
xxxiij. q. i. ꝑ sortiarias ¶ Pone quidā habēs
vxorē contraxit cū alia pma viuente / postea
fuit pmū matrimoniū separatū ꝑpt affinitatem
uel consanguinitatem uel aliud impedimentum nichil requit
q consentiat denouo ad hoc q teneat matrimoniū
ad scdm / xp. 2 vix. distinguunt qdam. contrahens
credebat pmū matrimoniū tenē de iure 2 sit nō credit
posse imm̄ contrahē cū scā ꝑpt iuris impossibilitatē
2 ita nō tenet imm̄ nisi denouo consentiat ex.
j. c. captiuarum. 2. c. cū haec. 2. c. veniens. quia
ibi nō fuit consensus nisi ab vna pte quod nō
sufficit ad matrimoniū contrahendū. 8. de spon. ad
aput. tue. 2 c. sc ¶ Si vō nō credebat pmū
matrimoniū tenē de iure 2 consensit matrimonialē
ad scdm tenet matrimoniū. 8. de spon. cū in apl̄ica.
¶ Tercius casus si adulterat quis cū aliqua q̄o 3
coniugata 2 ipse uel ipsa machinata fuit in morte
viri ipsius adulterē uel in morte ipsius adulteri
vxoris cū effectu / tamen nō sufficit ut simul
contrahant si contraxerint sunt separandi xxxi.
q. i. Si quis viuente. 2. j. c. t. i. Sup hoc. 2 c.
Significasti. 2 c. ult. / quia uerba accipienda sunt
cum effectu. 8. de eo. nō tem. relatum / Idem ad
hoc ut matrimoniū impediatur duo requiruntur. scz

affinis procedet et opus subsecutum ar. ff. de q°.
et demo. l. ii. insti. Unde. s. Innoc. Sufficit altem
machinatum fuisse. Ideo si vir in morte sue uxoris
machinatur adulteram propter quam machinatus est
ducere non potest. j. e. Significasti. et xxxi. q. i. Si
quis vivente. Et si machinatus est in morte mariti
consobrine multo fortius. j. e. Super eo. Idem ego.
Sed dicunt aliqui quod requiritur quod ipsam cognoscit
alias non impediret. j. e. Super hoc et c. ult. Innoc.
et B. dicunt quod Machinatio sufficiat etiam si
carnalis copula non intervenerit nec fidei datio
si habeat intencionem in occidendo maritum vel
uxorem. B. de qu. insti. c. i. impu. Sed si
non habet intencionem ut contrahat cum uxore eius
occidit uxorem in bello vel in rixa eam libere potest
in uxorem. B. de qu. insti. c. i. insti. Quid si
90 percipit illud inscitia. Dic idem ac si occidisset. ar.
j. de sen. ex. mulieres. et licet ratihabitio in ma-
leficiis retrotrahatur. Si occiditur ab alio ea ig-
norante ratificatio non post mortem ad hoc ut matri-
monium postea impediat. s. B. Ad eorum de matri-
monio contrahendo sit prohibitorium ar. B. de
spon. eo. apud.

De coniugio leprosorum

Supra dictum est de impedimento criminis quod
consurgit ex vicio proprie voluntatis. Hic subiciunt
inmediate de impedimento quod consurgit ex vicio
carnis. Aliquando enim criminis precedente peccatum. q.
ii. hoc ipsum. et j. de pe. et re. cum infirmitas insti.
et quia leprosi de generali consuetudine debent
a conuersatione hominum separari. j. e. c. i. et B. de ec-
ed. cum dicat et lateranensis. q. ii. hoc ipsum. Ideo
videbatur quod sic debent ab uxoribus separari
quod factum est. j. e. c. i. et ii. Immo possunt contrahere

matrimonium si continere non velint et invenerint
aliquam scienter sanam que sibi nubere velit. j. e. c. i.
q. leprosi / cum non sit eis prohibitum / quia contrarium de
matrimonio prohibitorum est. s. de spon. cum apud
¶ Lepra vero superveniens dissolvit sponsalia. de
futuro. s. de infrigid. quemadmodum et j. e. c. ult. Sed spon-
salia de presenti non dissolvit quia solum plurium
religionis solemnis. ut dicam e. s. de sponsalibus
q. Sponsalia in / et ultimum patitur dissolvere
matrimonium consummatum / ymmo sanus debet compelli
reddere debitum infirmo / cum in hoc casu nulla ex-
ceptio inveniatur. Item namque licet excepta causa for-
nicationis dimittere uxorem. j. e. c. i. et ii. ¶ Sed nunquid qo.
in eodem lecto vel domo debent morari. dicas
quod non debet ad lectum continue compelli quia
sufficit debet leproso quod suo debito non fraudet.
¶ Sed quare non compellitur precise ad morandum qo.
ut proprium. q. v. c. ii. Respondeo forte ideo est ne leprosi
nimis impii efficiantur in exactione sui debiti. Sed
si sani omnino recusarent. si debet eos compellere.
si non omnino ymmo primo exhortandi sunt et postea
excommunicandi nisi reddant debitum. j. e. c. i. ibi quod si
mandatum tuum spernere contempserint vinculo excommunicationis
astringas. et j. e. c. ii. infra. Sed ad illud non potest
refferri ad continentiam que suaderi potest imperari non potest
xxxii. q. i. integritas / et bonum solum causa excepta
dumtaxat fornicationis. j. e. c. ii. / tu dicas si hoc ex-
monendi sunt ut debitum reddant. quod si moniti
acquiescere noluerint non cogantur set continentiam
servare volunt. Si aut servare nolunt aut non
possunt cogentur ut j. e. c. i. infra. et c. ii. q.
ult. nec propter hoc continentia imperatur. De coniugio servorum

Dictum est de impedimento quod consurgit ex
vicio coitus scilicet propter voluntatem / hic subiicitur
de impedimento quod consurgit ex vicio originis
scilicet de coniugio servorum ¶ Servi contrahere possunt
matrimonium etiam si contradicentibus dominis et invitis
matrimonia contracta fuerint nulla ratione sunt
propter hoc dissolvenda / debita tamen et consueta servicia
non debent minus propriis dominis exhiberi / i e c l.
q° ¶ Quid si dominus petit servicium a servo et uxor
debitum eodem tempore cui erit obediendum / distingue
aut contraxit consenciente domino et non contradicente
et tunc tenetur primo reddere debitum uxori ar. lumi
ni. Si servus sciente / quia ad dominus concessit principale
scilicet nimium intelligitur et accessorium concessisse ff. de of
dele. preca. nisi aut domino ignorante vel contradi-
cente. tunc dicat h' quod uxori prius reddat debitum
cum possit nullum preiudicium vel saltem modicum fiat
domino propter moram modici temporis nisi forte dominus in ampilum
persone sue peteret servicium suum Sed Innocentius et multi
alii dicit et melius quod non potuit se obligare
in preiudicium prioris obligacionis et quia res transit cum
suo onere primo obedire domino ar. 6 de iure iur-
ta / nisi timeatur de adulterio / vel nisi dominus mali-
ciose eum impediret unde eius malicie non est
indulgendum ff. de rei vendi. In fundo et i qui
mat. ar. pg. Dignitate q° ¶ Sed quid si dominus vellet
servum suum vendere alteri qui vellet eum ducere
ad exteras et remotas partes forte in grecia
dicunt h' et Innocentius quod talis vendicio prohibenda
est ad non debeat separari ar. e. coiam precepit in
possessorium et lum. de servitute. Sed alteri
propinquo cogi potest ad vendendum Interest enim

nequis re

ne quis re sua male utatur. inst. de his qui sunt
sui vel al. iuris § pen. et ff. e. Si duo. Item
dicit Innoc. Si dimissorum servi et ancille copulentur
quia non debent ita dividi quod aliquid sibi debitum
non possent reddere pro tunc predictam. ¶ Si vero libera
contrahat cum servo vel liber cum serva sciens conditionem
eius tenet matrimonium xxix q. ii. Si quis liber
et c. se. Secus si credat liber aliquam liberam esse cum
qua contrahit nullum est matrimonium nisi postquam scivit eam
servam vel eam ancillam consensit liber in servum verbo
vel facto scilicet per carnalem copulam xxix q. i. Si quis
ingenuus et c. si feminam et j. e. proposuit et c. ult.
¶ Error vero est quadruplex scilicet persone conditionis fortune et conditionis
qualitatis et de istis dictum est s. de spon. § error
conditionis. ¶ Et iste est triplex quia aut est deterioris Deterioris
conditionis aut paris aut melioris. ¶ Error deterioris
conditionis impedit matrimonium contrahendum et dirimit
post contractum ut si liber contrahat cum ancilla ~~et
credat eam liberam~~ ignoranter vel econverso ut in §
precedenti. ¶ Error paris conditionis non impedit Paris
ut si servus contrahat cum ancilla et credit eam
liberam quia sunt in pari servitudine xxix q.
ii c. i et ii et j. de condit. Significasti. ¶ Idem
est si sit error melioris conditionis ut si servus Melioris
contrahat cum libera quam credebat servam quia presumitur
quod potius velit liberam quam servam arg. s. de iniuriis.
pervenit. ¶ Pone quod liber contraxit cum ancilla no.
ignoranter et dominus eam manumittat nunc est ibi
matrimonium viro ignorante hanc manumissionem
dicit Ho. et Inno. quod non quia adhuc cognosce-
bat eam eo tempore consensu qui nullus fuit et
adulterium quibus. Si inter ii et ff. de minor. l. iii.

q. Eius inst. scient. eam cognouit. j. e. possunt et
c. ult. ¶ Item si dns ancillam tanquam liberam tra-
dat in vxorem ei qui liber est eo ipso intelligitur
ei dedisse libertatem in aut. de nup. q. Si vero
Qo abnuo ¶ Item si liber contraxit cum ancilla
et postea audiuit eam ancillam et cognouit eam
nichilominus de matrimonio distingue. si ho. et ber-
nardus iste habet constantem seruitutem ex probabili causa
et discreta tunc preiudicat si carnaliter eam cogno-
scat. si hanc opinionem studuit et credidit. j. e. c.
ii. Aut ex leui et temeraria causa credit non debet
tunc non preiudicat. ar. j. de sen. ex. Inquisitionis
et. j. e. c. ult. quia non tenetur credere cuilibet referenti
ar. xxxv. q. iii. quam magnum et titubans per
ignorantiam habendum e. c. de cond. ind. l. ult. et
Qo ar. j. de sen. exc. Cum ar. j. ¶ Sed quid si
ipse mouet ei litem conditionis et ipsa lite pe-
dente petit quod reddat ei debitum cum lite pen-
dente inter eos innouari non debeat. ut lite pen-
c. i. et ii. nichilominus tenetur reddere debitum host.
dicit idem quod in questione precedenti ¶ Idem dicas
de qualibet impedimento vel consanguinitatis vel
Extra affinitatis si quod ad preceptum potest sine preiudicio
vel petito reddere si non habeat causam probabilem
et discretam. Sed si habeat potius sustineat
excommunicationem et erit meritoria. b. de rest. spol. c.
Qo literas ¶ Liber contraxit cum ancilla ignorans
et postea sciuit eam esse ancillam et vult nichilominus
esse cum ea sed illa non vult cum eo remanere
respondit Io. quod non est matrimonium cum illa debet compelli
cum eo remanere ar. b. de eo qui dux. in ma. c. i.

Posito conspectu suorum **De natis ex libero ventre**
subiicitur ordine huius titulus de natis ex libero
ventre. videndum est ergo qui sunt liberi et cuius
conditionem filius sequatur patris an matris et
in quibus casibus nati ex libero ventre in servitutem
redigantur. ¶ Liberi dicuntur a libertate. libertas est
naturalis facultas eius quod cuique facere libet. inst.
de iure perso. circa prin. Nam liberi aut nascuntur
ut sunt illi qui nascuntur ex ingenuis, aut
fiunt ut sunt illi qui manumittuntur inst. de
ingen. § 1 ¶ Quid sit manumissio et unde
servitus habuit originem et quis possit manu-
mittere dictum est . 6 . de servis non ordi. § Sequi-
tur videre usque infra ¶ filii semper sequuntur conditionem
matris sive sint nati de legitimo matrimonio
sive non. ¶ de rei vend. partus . 6 . de servis
non ordi. c. ult. et ff. de sta. ho. lex nec illud
et l. liberi, et quod dicit quod debent semper sequi de-
teriorem partem exponitur quod in liberi exponitur
detiorem i. debiliorem. Sexus enim feminae deterior
est i. infirmior quam virilis ff. de sta. ho. in multis
et c. de liberali causa cum. ¶ Est igitur regulare
verum quod filii nati ex libero ventre liberi esse
debent. j. e. c. uno. Nec manumissi ab eo etiam
debent in servitutem redigi. cum teneantur etiam illos
in sua defendere libertate. j. e. c. uno in fine. et
filius liber est sive tempore conceptus fuit mater
ancilla et tempore partus sit libera. sive tempore
partus fuit mater libera et post tempore partus fuit
seu efficiatur ancilla. vel si medio tempore sit
libera et tempore conceptus et partus sit ancilla

quia calamitas matris ptui no(n) d(ebet) obesse insti.
de ingenuis. §. pe(nul)t. ¶ In quatuor casibus nati
ex libero ventre in servitute reducuntur ¶ Primus
.1. si sacerdos copulet sibi ingenuam de facto filii
erunt servi ecclesie in cuius iniuria hoc fecit. xv.
.2. q. ult. c. ult. ¶ Secundus qui ministrat
arma sarracenis si capiuntur efficiuntur servi ca-
pientium .i. de iudeis et sar. Ita quorundam ¶
.3. Tertius qui eisdem vendunt galeas vel naves
.i. de iudeis ad liberandum ¶ Quartus si liber
.4. homo permittat se vendi ad precium participandum
et in etate perfecit maior .xx. an. non ignarus
conditionem suam inst. de iure per. §. ult. De cognatione
Dicto satis de impedimentis provenientibus spirituali. Rubrica.
ex defectu originis hic subiicitur de impe-
dimento proveniente ex propinquitate originis scilicet
de cognatione spirituali. Sed quia spiritualis cognatio
dignior est quam carnalis vel legalis. Ideo primo
de cognatione spirituali videamus. Quid sit et in quibus
sacramentis contrahatur. Quot sint eius species et
quid de matrimonio prohibitatis fraternitatis et compa-
ternitatis spiritualis ¶ Cognatio spiritualis est propinquitas
proveniens ex sacramento dato vel ad id dedicato
utpote sacerdos baptisat puerum vel episcopus con-
firmat et tu eum suscipis vel tenes dum bapti-
zatur vel confirmatur utrique vestrum est inde pater spiritualis
.i. c. et c. ult. et c. ne de. li. vi. et xxx. q. i.
omnis ¶ Sed in quibus sacramentis oritur seu
contrahitur hec cognatio spiritualis. Obmissis oppinio-
nibus dico quod hodie solum contrahitur quantum ad ma-
trimonium impediendum et post contractum dissolvendum

i baptizatore et confirmatore. j. e. ne dum. li. vj. ¶ Per cathetismum qui precedit baptismi sacramentum fundamentum et ianua cognatio spiritualis contrahitur per quam impeditur matrimonium contrahendum. j. e. contrito ubi dicitur quod talis res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret. ¶ Ideo velle videtur quod afferat. ¶ Sed quod vix sit fierenti dubium non consistit. ¶ Nec per illam cognationem matrimonium postea contractum minime separatur. j. e. per cathetismum. li. vj. ¶ Ex dationem non aliorum sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur que matrimonium impediat et dissoluat. j. e. communis quod ex datione li. vj. et secundum ista intellige. xxx. q. i. peruenit et de conse. di. iiij. in cathetismo. ¶ Cognationis spiritualis tres sunt species. ¶ Prima est paternitas que attenditur inter illum qui suscipit et illum qui eum suscipit siue sit masculus siue femina et baptizantem. ¶ Secunda dicitur fraternitas que attenditur inter susceptum et filios suscipientis et baptizantis. ¶ Tertia dicitur compaternitas que attenditur inter patrem carnalem pueri et patrem spiritualem. ¶ Nam vnus compater semper spiritualis est pater pueri et alter carnalis vnde vnus semper erit compatrum spiritualis. Alter carnalis non fallit regula talis. ¶ Hec probatur. j. e. ne dum. li. vj. ¶ Et iste species impediunt matrimonium contrahendum et dirimunt post contractum ut ibi vnde vero dirimunt sed opponere atque proposito de istis. j. de. ¶ Matrimonium contrahere possunt adinuicem omnes filii et filie duorum compatrum siue sint geniti ante compaternitatem siue post excepta illa persona per quam illa compaternitas est contracta que non potest contrahere cum aliquo suorum filiorum patris spiritualis. j. e.

c. 1. 2 c. Sup eo. 2 ppp. q. iii. Sup quibus
2 j. e. ne dum impu. li. vi ¶ Sz ve q si sit
consuetudo que scandalum generet q no debeat
contrahe matrimonium filii nati ubi post compaternite
j. e. t. i. insi. 2 c. Sup eo. et tertium 2 si con-
traxerint sunt separandi ut iii. c. Sup. eo. v.
44. si ita / dicunt. h'. 2 Innoc. q consuetudo
talis hic locum in matrimonio contrahendo ut
pt scandalum matrimonium impediatur qd alias licitum
esset. / sz no dirimunt iam contractum / nam multa
fieri prohibentur facta tamen tenent. h. de institu-
tione et adinvc. 2 h. de regul. ad aplicam / ut pt scandalum
mtrimonium qd deo auctore in paradiso institutum fuit
p ecclesiam dissolui. -- Jz. pprvi. di. deinde.
2 h. de voto. quod votum. li. vi. / et qd dicit q
contractum dz dissolui. j. e. Sup eo. h. q si ita
/ illud refert. si / Inno. ad illud casum qd filius
p quem contracta e compaternitas contraxit / ubi
opponere separari ad penitentiam agendam no at
ad thorum ubi in processum ¶ Cognatio aut spiritualis
ps no excedit tertium quibus contrahere que sunt
h. e. q. Cognationis / filia enim mea spiritualis
pt contrahe cum filio filii mei licet illo cum filio
meo. ar. ppp. q. iii. c. i / 2 ego cum filia spirituali
filii mei ubi filia fratris mei ubi cum filia filie
mee spiritualis / 2 sufficit ea sola ratio q prohi-
bitum illo invenit matrimonium inter tales. h. de
spon. cum aput ¶ Quid de filio sacerdotis carnali
90 2 filio epi / Nunquid potuit accipere illam quam
pt suus sz sacerdos baptizavit ubi epus con-
firmavit / dic q no. unio si contractum fuit
seperet j. e. c. ult. 2 c. li. vi. ne dum li. vi. quia

idem est de suscipiente baptizante & confirmante
& de filiis eorum ut ibi dicitur ¶ Sed nunquid filius ·q°·
sacerdotis potest contrahere cum filia illa quam recepit
ad penitentiam / videtur quod non quia illa est filia spiritualis
sacerdotis sicut illa quam baptizavit xxx q· i·
omnes quos· Sed non est ita· ut extra· eodem titulo infra li·
vi· quia non contrahitur tanta affinitas in penitentia
sicut in baptismo ¶ Quid de filio illius qui mun- ·q°·
davit puerum / dic quod verus est baptisatus & ideo
generatur vel comparatur immunditus & ideo iudicium est
ut extra ne dudum li· vi ¶ Inter patrem spiritualem &
filiam quam levavit de sacro fonte vel inter matrem
& filium spiritualem matrimonium esse non potest & si fuerint
coniuncti omnino separentur xxx q· i· de eo & xxx
q· iiii· Si quis cum matre & ut eo ne dudum li· vi·
& c· tua nos ¶ Sed si duxit filiam commatris
sue· sororem filie sue spiritualis· non sunt separandi
xxx q· iii· illud ¶ Compaternitates due sunt
species / vna dicitur quando scilicet filius cuius levavit
filium alicuius mulieris de sacro fonte vel qui
baptizavit in necessitate ut dictum est supra· c· q· quid
de filio / si contrahat cum ea matrimonium esse separandum
ut extra venies· & c· ne dudum li· vi & xxx· q· i·
c· i· infra ¶ Et quamvis non plures quam unus vir vel ·i· Diversa·
una mulier accedere debeant ad suscipiendum puerum
de baptismo vel confirmatione ut de conse· di· iiii·
non plures· Si tamen plures accesserint contrahere
spiritualis cognatio inde matrimonia impediens
contrahenda etiam post contracta dissolvens· ut extra
eodem titulo li· vi· quantum ad suscipientes & susceptum
& parentes suscepti· ut extra ne dudum li· vi / quia licet

duo vel tres qui simul levaverunt illud puerum [cuiusdam] de
sacro fonte. Sed immo contrahere non prohibentur
tamen maritus et uxor non prohibeantur simul puerum
levare ppp q. iiii c. ult. ¶ Quid si quis
q° levavit filium proprium vel baptizavit numquid debet
ab uxore separari. Dic quod sive ex ignorantia
sive ex malicia hoc fecerint non sunt ab invicem
separandi nec alter alteri debitum subtrahere debet nisi
ad continenciam consumandam possint induci. quia
si ex ignorantia hoc fecerint eos ignorantia
excusat. Si ex malicia non debet peccatum suum commo-
dum reportare j. e. Si vir et ppp q. 1. dixit
q° de eo et c. ad limina ¶ Sed numquid potest exigere
debitum. dicit B. quod ille qui hoc fecit ignoranter
potest reddere et exigere quia non peccavit ¶ Qui
vero sciens similiter potest reddere sed exigere quia in hoc
casu non invenimus ~~prohibitum~~ prohibitum ut prohibemus
ppp q. 1 quod si dormierit. dicitur quod exigere
non potest sed reddere tenetur ad maliciose hoc fecerit
ar. j. de eo qui cogn. c. 1. nisi in necessitate filium
baptizavit quia tunc necessitas eum excusat
ut ppp q. 1. ad limina ¶ Alia debet indirecta
Indirecta .2. quando unus coniugum qui sunt una caro effecti
filium alterius suscepit de fonte sacro. In hoc casu
ambo parentes infantis compatres efficiuntur
etiam alter coniunx qui non suscepit. quia coniuges
contrahant sibi actores et inter istos quatuor impeditur
matrimonium et dirimitur post contractum j. e.
martinus et c. ne dum. di. vi. et ppp q. iiii.
[illegible] et c. Si quis ex uno. et in hoc casu
non possunt quis habere duas commatres ¶ Quid quis

possit hre duas cmatres / distinguit utrum cmat- qo.
nitas precessit matrimonium vel sequatur / Si precessit an
matrimonium vel carnalem copulam licet esset sponsa
de present licite potest hre istas duas cmatres in
uxores / verbi gratia / titia et berta facte sunt cmatres
postea martinus contraxit cum titia ea mortua po-
terit contrahe cum berta / licet cognovit titiam
post compaternitatem contractam dum tum non ante
/ Et hec est racio quia promocio carnis subsequente
non tollit compaternitas ad unionem spiritus precedente
xxx q. iiij post uxoris et c. i. et c. qui spualem post
Si vero post matrimonium sequitur cmaternitas di-
stinguitur / aut uxor tua postquam fuit a te carnaliter
cognita suscepit filium alterius illa cuius filius
suscepit efficitur tibi cmater per fam uxoris tue
ideo mortua uxore tua non poteris illam hre
in uxorem / Et eandem cpaternitatem dicitur acquirere
uxori pmaritum / i e martinus et xxx q. iiij
Baptizatum et c. Si quis vir v. Sive michi .bg.
vel cuius mea natum fonte levavit / hec mea co-
mater fieri mea non valet uxor / Aut filium
uxoris tue quem de alio viro generavit aliqua
mulier de sacro fonte levavit vel in confirmacione
tenuit coram epo / illa mulier est cmater uxoris tue
et non tua / nec distinguo utrum cognovisti uxorem
tuam vel non quia tibi non fuit cmaternitas acq-
sita / nam in casu isto passio non contrat tibi sic
actum sz quam suscepit filium alterius xxx q.
iiij Si quis unus et i e martinus vir v. .v.
Ambos compatres facit actio passio nunquam / hec est

si filius tuus quem genuisti ex alia muliere ab
aliquo suscipiatur non est acquisita compaternitas
uxori tue. Ideo in casu isto et in precedenti potest
aliquis habere duas commatres in uxores et alia
duos compatres in maritos / ut. c. Si qua
mea natum non ex me fonte levavit, hanc
post fata viri non inde vetabor habere. ¶ Nota ergo
breviter per quas impeditur et dirimitur matrimonium
post contractum nec istas transgreditur cognatio
spiritualis scilicet inter baptizatum et suscipientem et
uxorem carnaliter cognitam ante susceptionem vel
suscipientes si sint plures et baptizantem vel con-
firmantem impeditur matrimonium ¶ Item inter bapti-
zatum et filios baptizantis suscipientis vel con-
firmantis. ¶ Item inter pueros suscepti et suscipientem
vel suscipientes vel baptizantem si non sit sacerdos
hec probantur j. q. c. ne dum. et c. communis. li. vj.
¶ Item in baptismo vel in confirmatione non potest aliquis
suscipere in filiolum ipse qui non est baptizatus
vel confirmatus de con. di. iiij. In baptizante.
¶ Item prohibitum est abbatibus et monachis de ba-
ptismo suscipere filios et commatres habere pro-
q. i. placuit et de con. di. iiij. non liceat et c.
monachi et idem intellige de canonicis et aliis
religiosis ar. C. de postu. exposite. De cognatione legali

Premissum est de cognatione spirituali. Quia
cognatio legalis partim participat cum spirituali
et partim cum carnali. Ideo primo subicitur de legali
quam de carnali. Unde videndum est quid sit. Et
sint eius species. quid et quare impediat matrimonium
contrahendum et dissolvat post contractum. ¶ Cognatio
legalis est quedam proximitas que provenit per adoptionem.

Et adoptio est aptatio extranee persone in filium vel nepotem
vel deinceps assumpta linea / vnde sic. Adoptio est
legittimus consensus persone qui filius non est pro filio
habetur vel nepote seu nepte ¶ Species adoptionis
sunt due / vna arrogatio / alia adoptio simplex
¶ Arrogatio fit auctoritate principis et de eo qui est sui
iuris. i. qui non habet patrem. vel si habet emancipatus
est et transit in potestatem arrogatoris ¶ Adoptio simplex
est que fit imperio magistratus et de eo qui est in
potestate patris et non transit in potestatem adoptantis ff.
de adop. l. ii. et l. Cum pr. inst. de adop. § ii
et iii. et § Sed hodie. vnde versus. Arrogo qui
suus est. et habet [illegible] esse notum. Patris adoptio
sum ut patris desinit esse ¶ Adoptare potest
persona. Qui generare potest quia qui generare non
potest ut spado vel frigidus non potest ... adoptare
ff. de adopt. l. ii. § Istud ¶ Item minor lx
annis adoptare non potest nisi iusta causa inter-
veniente ff. de adopt. l. Si pr. § ult. ¶ Item nec
mulier nisi a principe concedatur in solatium filiorum
amissorum. C. de adop. mulierem ¶ Adoptari
potest quilibet tam masculus quam femina dummodo
sit minoris etatis quam adoptans ita quod filius
eius naturalis esse possit ff. de adop. adoptio.
¶ Oritur autem ex adoptione triplex cognatio legalis
vna est superioris linee respectu adoptati filii
ad patrem adoptantem et econverso hec semper prohibet
matrimonium etiam post emancipationem ff. de ri. nup.
quin etiam ¶ Secunda est inter adoptantem et vxorem adoptati
et inter adoptatum et vxorem adoptantis qui finita
etiam adoptione contrahere non possunt. ff. de ri. nupt.

lg.

nem adoptiuus et inst. de nupt. § 1. ii. et iii. ¶ Tercia
est inter adoptatum et filios adoptantis hec dissoluitur
·3· per emancipacionem vel per morte tamen impedit matri-
monium dum durat. j. e. t. vno. et ff. e. q. in
Ita diliget hec sunt vera. ff. primo. et b. in filio
arrogato qui transit in potestate adoptantis quia
adoptiuum licite licite contrahunt adinuicem quia
prohibitum non inuenitur ¶ Item adoptiuus licite contra-
hunt filiis illorum ~~adoptantis~~ arrogatis tamen non
sunt in eius potestate. Alii dicunt idem in adoptato
et arrogato. ff. quod non potest copulari filie adoptantis
adoptatus quia licet non transeat in potestatem
adoptantis acquirit tamen quendam iura que dissoluitur
per emancipacionem. C. de adopt. l. plu. ff. Si nam.
et hoc idem videtur per decretum. j. e. t. vno. que indistincte
loquitur de adopcione non distinguendo inter arrogatum
·c 10· et adoptatum ¶ Quid si adoptiuus durante adopcione
contrahat cum lineali sorore quidam quod non dissoluitur
matrimonium tamen istud impedimentum sit temporale. h.
dicit ff. non est. viiii. quia hodie non possum contrahere
cum cognata sed cras mortuo viro eius potero.
Similis est hic ~~de consanguinitate et affinitate~~ et de eo qui cognouit
consanguineam vxoris sue.

Visum est de cognacione
spirituali et legali nunc videndum est de cognacione
carnali scilicet de consanguinitate et affinitate. Et quia
affinitas quandoque superuenit post matrimonium contractum
Ideo ut ostendatur quid iuris sit in illo casu
subicitur rubrica de eo qui cognouit consanguineam
vxoris sue ¶ Sed ut scias quid sit faciendum
quando aliquis cognouit consanguineam vxoris sue
vel quando vxor fuit cognita a consanguineo viri
sui. distingue. aut cognouit consanguineam vxoris

sue antequam cum uxore contraheret / aut post matrimonium Aut
contractum / Si ante matrimonium cognovit consanguineam uxoris / distingue / aut potest probari aut non
Si potest probari lniue per testes duos admittis quo matrimonium est contractum quia unus cum una sufficiet ut dictum est eodem de sponsalibus et matrimonio. si sepulchrum P²
Nam si possit probari debent abinvicem separari i. no p²
e. de illo. et c. ex litteris Si vero probari non potest distinguitur / aut tunc queris in foro contentioso / aut in
foro anime / Si in foro contentioso nota hoc etiam
matrimonium publice contractum approbare et ipsos
compellere ad remanendum cum ea i. e. de illo / quia
ecclesia non iudicat de occultis propter dictum erube-
scant. licet utique confiteatur carnalem copulam matrimonium
precessisse. et aliquid propter vicinie hoc dicat. quia
multi inter se contra matrimonium colluderent et ad confessionem
incestus facile resilirent si crederent propter hoc
per iudicium ecclesie matrimonium separari / ut rumor
vicinie est adeo validus nisi accedat tenabiles
probationes quod possit contractum matrimonium irritare i. e.
Super eo / Sed si esset fama publica et ambo con-
fitentur bene fame et confessioni staretur propter
q. vi. Si duo quia aliud est fama et aliud
rumor / Si in foro anime debet abstinere penitus
ab utraque i. e. veniens ii / et si uxor sciat illud
impedimentum similiter induci ad continentiam abstinendum
at i. e. ex litteris. Si vero uxor ignoravit et vir
per exceptionem debitum reddere compellatur sustineat
excommunicationem potius quam veniat contra conscientiam
et erit victoria i. de sen. ex. inquisitioni / et c.
de test. sicut litteras / Idem dicendum est si contraxit

Fama est quam tota vel maior pars.
Rumor est quam minor pars vicinie.

cum p verba de futuro et post cognovit consanguineam sponse quam sponsam. Quia affinitas superveniens solvit sponsalia de futuro. ut e. veniens. et c. ex litteris et c. per. c. ii. Potest autem ignoranti dici impedimentum. Soror vel frater tibi non displiceat non possum te cognoscere ut debitum reddere quia habeo grandem infirmitatem scilicet spiritualem et dicat viro quia illud possumus quod sine peccato possumus xxxii q. ii. faciat homo et sic vivant sicut frater et soror. ar. in de frigid. consultationi. vel se transferat ad partes alienas. Si alter quod sic vivat noluit consentire

Si autem post matrimonium contractum cognovit consanguineam uxoris propter affinitatem supervenientem

post

non debet matrimonium separari. ut e. tua. Et sponsalia de futuro cum carnali copula subsecuta. ut e. veniens in fine et c. ult. Item ut sponsalia de presenti licet carnalis copula non fuit subsecuta possunt propter affinitatem supervenientem separari. ut e. discretionem. Debet privari potestate petendi debitum peccans sed tamen coactus reddere tenetur et ad hoc potest compelli. ut e. c. i. et c. plu. et ult. et adde quod dic. e. de qui. cog. Si debet mulier vel dico tamen peccat tamen si simpliciter petet debitum quamdiu scierit ipsum a consanguinea non abstinere ar. ut e. ex litteris. Nota quod incestuosi mortua uxore matrimonium contrahere non debet. ut e. c. i. et xxxii q. vii. Si quis viduam cum sic contraxit tenet sed non debet reddere debitum nisi ab ea fuit requisitus. ut e. transmisse nisi ab ecclesia quia erat iuvenis cum eo fuit dispensatum dicit enim Innocentius quod dispensatio necessaria est ubicunque aliquis sit contra iura sive sint clerici sive laici dispensat

cum peccatoribus quia alias sine peccato contrahere non
possint ... q. u. In adolescentia. De consanguinitate

Dictum est supra de cognatione spirituali et affinitate
et legali. Nunc subiicitur de carnali que consistit
in consanguinitate et affinitate. Unde videndum est quid
sit consanguinitas et unde dicatur. Quid sit linea
consanguinitatis et quot sunt linee, quid sit gradus
et quare gradus computetur, et hoc totum in arbore
patebit, et usque ad quem gradum matrimonium prohibeatur.
¶ Consanguinitas est attinentia vinculi persone
ad aliam proveniens ex eo quod una illarum descendit
ab alia vel ambe ex eadem. vel sic ¶ Consanguinitas
est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium
carnali propagatione contractum. Stipitem voco illam
personam a qua aliqui originem extraxerunt. Sicut
adam fuit stipes cayn et abel et filiorum qui
ab eis descenderunt. ¶ Et dicitur consanguinitas
a con et sanguine quasi eodem sanguine unitas
vel de uno sanguine procedentes. ¶ Linea est ordi-
nata collectio personarum consanguinitate co-
iunctarum diversos gradus continens ab eodem stipite
descendentium easque ab unitate eiusdem stipitis
decernens. ¶ Ordinata collectio personarum dicitur quia
plures sunt persone in qualibet linea. ¶ Consanguinitate
coniunctarum ideo dicitur quia omnes persone unius
linee sunt consanguinee inter se. ¶ Diversos gradus
continens ideo dicitur quia oportet quod consanguinitas
proveniat ex stipite communi. ¶ Linee vero sunt
tres scilicet ascendentium, descendentium, transversalium
sive collateralium. ¶ Prima est ascendentium a quibus
originem trahit unus, sicut pater et mater.

avus et avia, proavus et proavia, abavus et abavia. ¶ Secunda descendentium qui ducunt originem ab his, sicut filius et filia, nepos et neptis, pronepos et proneptis, abnepos et abneptis. ¶ Tertia est transversalium seu collateralium, id est a latere venientium, a quibus nos ducimus originem nec ipsi a nobis, ut frater et soror, filii duorum fratrum qui dicuntur fratres patrueles, vel filii duarum sororum qui dicuntur fratres consobrini, eorundem filii et eorum nepotes. Haec probantur xxxv. q. v. c. ult. Sed duae lineae descendentes ab una persona unam faciunt lineam transversalem, utpote filii duorum fratrum attinent sibi transversaliter, et quilibet eorum descendit recta linea ab alio eorum qui fuit communis stipes a quo traxerunt originem, et sic de omnibus descendentibus. ¶ Gradus est quaedam habitudo sive distantia personarum adinvicem facta collatione ad communem parentem, qua cognoscitur quota generationis distantia duae personae differunt inter se. ¶ Dicuntur autem gradus ad similitudinem scalarum locorumve proclivium quos ingredimur, ut de proximo in remotiorem transeamus. ff. de gradibus. l. iurisconsultus § gradus. ¶ Praemissis ergo ad declarationem graduum attendamus qualiter inveniantur. Sed quia haec in arbore melius patet, ideo videndum est quare fuit inventa. ¶ Secundo qualiter constituatur. ¶ Tertio legantur regulae tam canonicae quam legales et qualiter lineae secundum leges et canones inveniantur. ¶ Quarto de quibusdam dubitationibus subiicietur, ut sic quaternarius numerus compleatur. Arbor ergo fuit inventa et depicta quia utilitas magis oculata fide quam per aures animum insignitur. Inst. de gradibus agn. § Agnationis. Et Horatius: Segnius irritant animum dimissa

parentes quam que sunt oculis subiecta fidelibz
2 que ipe sibi tradit spectator huius arboris
pictura e intentita ~~ppppv~~ q. v. ad sede eta si.

Arbor ista sic componit^r quia in medio arboris
dz poni quedam cellula que dr truncus pppv q.
v. Veries hec cellula dz esse vacua quia ibi e
quoddam caput sine nomine quia truncus diuersorum
respectu diuersa dz hre nomina 2 sic vno nomine
no potuit designari nc omnia nomina q respectu
diuersorum ipe truncus signat in vna cellula poni
possent Vos gra exempli vocet^r Joachim ¶
Nota q omes psone que sunt in linea ascendenti
huic frem 2 sororem a dextris 2 a sinistris vbi
gra pr he frem patruum 2 sorore amitam matre
he fram auunculu 2 sorore matteram 2 sic de aliis
supioribus Et omes psone que sunt in arbore

Ex tertio genita est
Margaretha 2 distat
a petro v°. 2 sic coniunit
ad consanguinitate petri
ab acia v° distat a Mar-
tino a Johne Stephno
et Bartholomeo/.

attinet Joachim s. tercia. Sed no omnes sunt co-
sanguinee inter se unus illi qui sunt in dextera parte
arboris no attinet illis qui sunt in sinistra quia
ex una parte est consanguinitas Joachim ex parte
patris et ex alia parte matris Est tamen exceptio
tamen in duabus lineis collateralibus Joachim in
quibus est frater Joachim et eius successio et soror
Joachim et eius successio ¶ Item omnia nomina
posita in ascendenti et descendenti linea dicuntur
respective ad Joachim et similiter in transversalibus
omnia capita transversalium linearum dicuntur
respectum Joachim Successio vero respectu capitum
¶ Exceptio est in duabus lineis ex utraque parte videlicet
scilicet in sinistra parte patruus dicitur Joachim et inde
sequitur frater patruelis qui dicitur respectu Joachim
et deberet dici iuxta predictam regulam respectu
patrui Joachim sed proprior sobrinus qui est filius
patrui magni et dicitur respectu Joachim ¶ Item in duabus
lineis in dextera parte avunculus consobrinus avunculus
magnus et proprior sobrinus qui dicitur respectu
Joachim ¶ Describas hoc modo arborem procedendo
sursum post lineam ascendentem quatuor cellulas
continentem In quarum prima ponitur pater et
mater etc. et similiter descendendo ut dicam est .6. et
.4. linee ¶ Et nota quod non ponitur in arbore tota
consanguinitas termini. Nam terminus habet quatuor
avos. scilicet avum et aviam paternos et avum et aviam
et maternos .viii. proavos et .xvi. abavos et licet
hodie tot gradus sint distincti tamen durat consanguinitas
ultra hos gradus quia civilis ratio non iura
naturalia tollere inst. de leg. agn. succ. in fi. nec obstat
.xxxv. q. v. ad sedem etiam si. ubi dicitur quod ultra hos

gradus non est consanguinitas intellige quantum ad ma-
trimonium impediendum tamen si aliquis in quinto gradu
cognosceret consanguineam suam non committeret incestum
quia potius a consuetudine hominum quam a natura dicitur quis
committere incestum quantum enim ad matrimonium sunt
artati gradus non quantum ad successionem quia usque
ad x gradum legale fit successio ut ff. q. v. ad
sedem tamen expecte matris quam patris C. de li-
beris iusta consanguinitas et autem ibi posita cessat
non enim succedunt nisi eis de progenie cognationis
debetur ut ff. q. iii. c. i. ¶ Item nota quod avus et
avia non sunt vir et uxor sicut pater et mater
quia sequeretur quod pater et mater essent frater et soror unde
dicas avum et aviam bigamos fuisse puta avus
genuit patrem ex alia et alia genuit matrem ex
alio et sic de aliis ascendentibus et quod sufficiat medi-
etas arboris in doctrina tradenda ut starent in
modum vexilli sed alia medietas fuit apposita ad
decorem illud ut starent nomina consanguinitatis ex
utraque parte ¶ Nota quatuor regulas Prima talis est .1.
Persona addita persone parentis propagationem gradum
addit et hec regula tantum habet locum in linea ascendenti
et descendenti ¶ Secunda quotque sunt persone de quibus .2.
queritur computatis intermediis una minus tot sunt
gradus ubi gradus sunt quatuor persone dic ibi tantum
gradum esse inter extremos Si sunt quinque dic quartum
esse gradum ut semper una persona subducatur quia
truncus non computatur ut ff. q. v. c. i. et hec
regula habet tantum locum in hiis personis quarum una
descendit ab altera ut in linea ascendenti et de-
scendenti ¶ Tertia regula talis est Si persone .3.
de quibus queritur non descendunt una ab altera sed

collateralis descendunt a eodem stipite et sunt in linea
equali quoto gradu quelibet istarum distat persona re-
motior ab ipso termino toto gradu distant inter se
ut semper computatio fiat ab eo qui magis est remotus
ab ipso termino ad ipsum terminum quia quoto gradu
quis distat a stipite et a quolibet alio per aliam lineam
descendente j. c. quod dilectio et c. ult. ¶ Ut autem assignes
computacionem graduum tam canonicam quam legalem
illam in linea ascendenti et descendenti invenies
gradus tam canonici quam legales iuxta hanc
regulam communem quod quelibet persona addita superiori 2a
vel inferiori gradum addit [illegible] q. v. ad sedem
sit Ioachim non facit gradum sed est terminus et
est pater in linea descendenti et filius distat primo
gradu a termino nepos secundo et sic de aliis usque
ad abnepotem qui distat quarto ¶ Similiter in superiori
linea pater distat primo gradu a termino avus secundo
proavus tercio et abavus quarto ¶ Et nota quod gradus
legales designantur nigris punctis in inferiori
parte cuiuslibet cellule canonici vero rubeis in
superiori parte ad designandum excellenciam canonice
sciencie ad legalem ¶ In linea transversali aliter
computatur secundum legales et aliter secundum canones
Secundum leges computatur secundum hanc regulam / Quot 3a
persone inveniuntur hincinde ab eodem parente vel stipite
descendentes preter ipsum stipitem toto gradu distant
alterutre persone de quarum distancia queritur ut grad.
Si una persona de qua queritur distat a eodem
parente per gradus iiijor et altera per duos omnes
ille persone a quo parente sunt vj ergo remoto
communi parente remanent vj persone toto gradu
distant inter se scilicet vj et sic non duplicantur
transversales secundum leges sed secundum canones duplicantur

ut infra dicetur. Racio est quia hereditates nequiunt descen-
dere nisi de vna persona ad alteram. in tercio curauit seculare
imperator in singulis personis singulos ponere gradus.
quia vero nupcie sine duobus non valent fieri
personis ideo sacri canones duas in vno gradu
constituerunt personas. xxxv. q. v. ad sedem. circa
principium. ¶ Canonicam computacionem in linea transuersali
facias per istam regulam quoto gradu quis distat ab
aliquo superiori eodem distat a quolibet descendenti
ab eo per aliam lineam usque ad lineam equalitatis
postea primo personarum gradus apponuntur. i. e.
quod dilectus et c. vlt. ¶ Incipiamus ergo secundum predictam
regulam a superiori linea collaterali scilicet ab auo qui
distat a trunco iiiio. gradu ergo patruus qui
descendit ab auo per aliam lineam. Similiter quarto
gradu patrui filius et sic de aliis quod sic probo
patruelus et pater sunt duo fratres ergo sunt in
primo gradu ~~xxxv~~ xxxv. q. v. ad sedem et c. vlt. ergo
cuius filius cum distat secundo gradu a patruo. pater
tercio et truncus iiiio. Similiter nepos patrui
distat quarto gradu a trunco pro filius patrui
et cuius sunt duo nepotes. ergo in secundo gradu
quia sunt duorum fratrum filii qui fratres sunt
in primo gradu ergo pater distat a filio patrui
tercio gradu et truncus quarto. Similiter pronepos patrui
et pater sunt duo pronepotes ergo sunt in tercio
gradu quia sunt filii duorum nepotum qui sunt
in secundo ergo truncus distat quarto. Similiter pro-
nepos patrui est in quarto ad truncum et in linea
equalitatis que continet omnes personas equaliter
ad eo descendentes probatur pronepos patrui
et truncus sunt abnepotes Adami quarto. sed in quarto gradu

quia sunt filii duorum pronepotum qui sunt in tercio
gradu ¶ Iste attende ad patruum ipse distat a tercio
tercio gradu ergo patruus magnus qui descendit
ab eo per aliam lineam Similiter distat tercio prior
sobrinus tercio et filius eius secundum in tercio et in linea
equali deinde demum personarum adicitur gradus et in
probatione illa patet procedit ut prius hec probantur
xxxv q v ad sedem et c. ult. Nam gradus compu-
tandi sunt et distinguendi propriis nominibus
vel equipollentibus indicijs nominando personas
incepta computacione a stipite i. a patribus vel
germanis s. fratribus j e tua et b de testi. Eciam
et c. licet ¶ Pone quod aliquem persone attinet sibi
ex una parte in secundo vel in tercio gradu ex alia vero
in quarto numquid poterunt contrahere dicendum quod sic
quia semper standum est remociori persone in consan-
guinitate j e c. ult. quia sicut olim omnis con-
sanguinitas terminabatur in septimo gradu xxxv.
q. v. ad sedem Ita hodie terminatur in quarto saltem
ad prohibicionem copule coniugalis j e non debet et
consanguinitas que sui natura non est impedimentum
matrimonii Sed sola constitucio impedit xxxv q. v.
ad igitur ¶ Quid si aliqui contraxerunt in quinto
gradu quod adhuc erat prohibitum postea ecclesia
statuit quod in quinto gradu licite possit contrahi
matrimonium ut j e non debet numquid tenet matrimonium dicendum
quod non quia constitucio non contrahit ad preterita nisi hic
ubi dicitur b de consti. c. ult. Sed si scienter post
constitucionem publicatam simul steterunt hoc ipso intel-
ligitur matrimonium ratificasse b de sponsa. si
posuit 2 b de despon. impub. Si infantes li-
[illegible] dic ut b de eo qui duxit in matrimonium q. ad
noticiam ¶ Si vis potes construere arborem in manu

[illegible]

Hos dic affines qui sunt [illegible]
Sed dic cognatos qui [illegible] sunt

singulos digitos sive distinctos per quatuor ar-
ticulos et si vis invenire quoto gradu aliqui
distant unam ~~art~~ articulos duorum collateralium
et superiorem partem medii digiti habeas pro stipite
sive communi parente et procede per regulam positam s[upra]
l. c. canonica ¶ Et nota quod qui equaliter de-
scendunt ut duo fratres vel filii duorum fratrum
dicuntur esse in gradu. Sed qui inequaliter descendunt
ut avunculus et nepos distant gradu ¶ Consequenter
vide de quibusdam dubitationibus et sciendum est
quod non valet hec argumentatio. p. et m. sunt consanguinei
et p. potest accipere in uxorem filiam m. ergo m. filiam
p. vel patruus et trinus sunt consanguinei.
patruus potest ducere filiam trini que sit in quinto
gradu non tamen trinus potest ducere filiam patrui que
est sibi in quarto gradu. Sed hoc ideo est quia
filius trini addit gradum respectu trini cum
sit sub linea equali. Sed filia patrui non
addit gradum respectu trini cum sit in linea super
equali ¶ Item licet patruus et eius pronepos in
eodem gradu attineant trino maior tamen consanguinitas
est inter trinum et patruum quam inter trinum et
pronepotem ~~pro~~ patrui. i. e. quod dilectio ¶ Item quero
quare trinus cum ab alio distet quinto gradu
et non distet a filio suo sed patruo quinto cum
persona addita persone per carnis copulam addat
gradum. dico quod propter unam rationem debet
distare quinto sed propter aliam rationem debet distare
tertio scilicet quia est in eodem gradu cum patruo qui
distat tertio ideo propter repugnantiam electam sunt
media via scilicet ut distaret quarto ¶ Item cum
patruus et patruus sit in eodem gradu videtur quod quarto gradu

patruus distat a trunco eod gdu debeat distare
patruus & equus ꝟo q illi dnr esse in eode
gradu respectu comunis ptis s ab eo a quo
descendunt equalr no respectu trunci tunc respectu
ulis gdu plus distat patruus quam pauus
Ite quaerit quousque ptendatur affinitas vel con-
sanguinitas in linea ascendenti & descendenti
q dicunt quidam q no extendunt ultra gdum
i e no dz. Alij dicunt & melius q in infinitum
ar ff. de ritu nup nuptiae & extra q h pro-
genie & duobus capitulis sequentibz

Sequitur vide
de scala pro-
spice sz de affi-
nitate. Unde vi-
dendum est quid
sit affinitas
& postea de
arbore. Affini-
tas e ppinquitas psonarum
ex carnali copulati-
one pveniens omni carens parentela
Ex carnali copulati-
one ideo dr quia
contrahitur tam p
licitum quam p fornicarium coitum extra q m
nc ead. & c. de eo qui cognovit consan. vx. sue, & discretionem
& c. tue fem. Arbor affinitatis componitur
sic. Nam in medio arboris ponitur quedam linea
continens quatuor cellulas in quibus sunt quatuor
gradus sine nominibus psonarum & ideo ponitur in medio

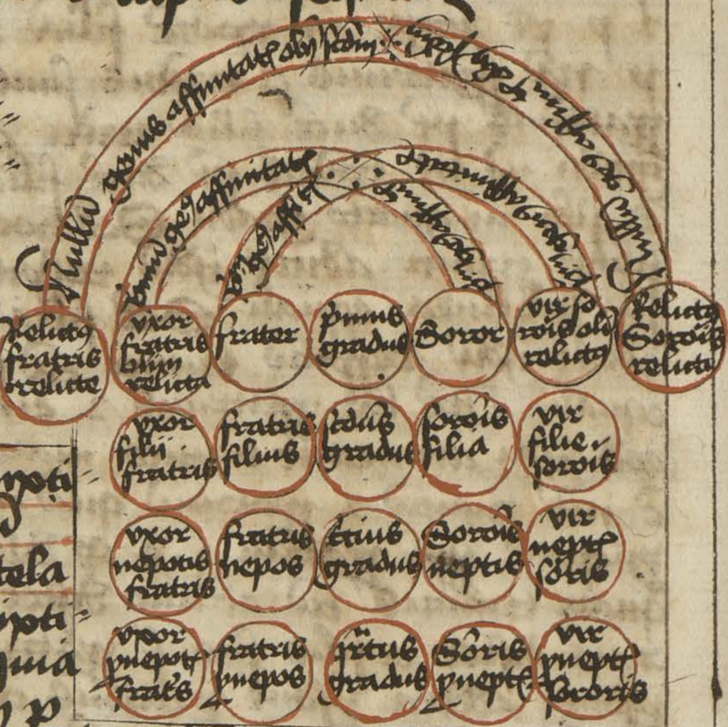

ut ostendatur gradus affinitatis in utroque latere co-
putandi ¶ Item in utroque latere istius linee ponitur
una linea consanguinitatis continens sic quatuor
cellulas quod fit duplici de causa prima est ut
ostendatur quod omnis affinitas habet ortum a consanguinitate
Secunda ut ostendatur gradus affinitatis esse co-
putandum ex parte consanguinitatis tantum et non ex parte
copulationis ¶ Item quia tam [illegible] per mares
quam per feminas contrahitur affinitas ideo ex una
parte describitur linea continens fratrem cum sua suc-
cessione usque ad pronepotem et ex altera parte linea
continens sororem cum sua successione usque ad quartum
gradum Iuxta lineam fratris ponitur alia linea continens
similiter quatuor cellulas in quarum prima ponitur
uxor fratris In secunda uxor filii fratris In tertia uxor
nepotis fratris In quarta uxor pronepotis fratris et sic
appellatur quia uxores olim appellabantur cellate
ad designandum quod pro statu copule debeat celebrari hoc
genus affinitatis ¶ Item iuxta lineam sororis ponitur
alia linea continens quatuor cellulas in quarum
prima ponitur vir sororis In secunda vir filie sororis
In tertia vir neptis sororis In quarta vir proneptis
sororis et sic habemus v lineas quarum quelibet
continet quatuor cellulas ad ostendendum quod prohibitio
non extenditur ultra quartum gradum consanguinitatis vel
affinitatis i e [illegible] non de quibus pluribus ¶ Item ex
utraque parte ponitur una auricula ad decorem
¶ Item continentur huius arboris scilicet quatuor regule
prima talis est quod omnes consanguinei uxoris per
carnalem copulam efficiuntur affines viro et e converso
omnes consanguinei viri efficiuntur affines uxori
et eisdem gradibus affinitatis in quibus quis
gradibus consanguinitatis attinet alteri unde versus

& soror uxoris mee in uno & primo gradu erimus
filius vero eius in secundo gradu erit a me neptis
vel tercio & sic de aliis. xxxv. q. v. porro. Sed
inter cognatos viri & cognatos uxoris nulla prorsus
affinitas est contracta propter quam matrimonium
debeat impediri. ymo pater licite matrem & filius
filiam vel duo fratres duas sorores. j. e. c. super hiis
¶ Secunda est talis quoto gradu consanguinitatis distat
quis a consanguineo suo vel consanguinea toto gradu
distat ab eius marito vel uxore ipsius. xxxv.
q. iii. de propinquis & c. equaliter. & j. e. t. i. ¶
Tercia talis est. Persona addita persone per carnalem
copulam mutat genus & non gradum scilicet genus
consanguinitatis in genus affinitatis. xxxv. q. iii.
quod habetur ante & s. t. sequenti. ¶ Quarta talis
est persona addita persone per carnis propagacionem
mutat gradum sed non genus. xxxv. q. v. porro.
Hec due regule ultime in uno versiculo continentur
b. Mutat nupta genus sed generata gradum. ¶ Ex quibus
habetur primum genus affinitatis secundum regulas pre-
dictas adde per carnis copulam alicui de tua con-
sanguinitate aliquam personam & illa persona affinis
erit omnibus consanguineis viri sui in primo genere
affinitatis & hoc genus habet prohibicionem. Unde mortuo
viro illius mulieris puta fratre tuo illa non
poterit habere aliquem de consanguinitate sui viri
usque ad vii gradum. j. e. non debet. q. i. & dicitur
dictum est. s. e. c. porro. q. & c. sequenti. ¶ Et quia
secundum genus & tercium affinitatis est revocatum
& prohibicio sobolis suscepte ex secundis nupciis
j. e. non debet. ¶ Secundum genus sic habetur adde personam
per carnis copulam primo generi hoc modo uxor fratris

nei est michi in primo gradu affinitatis mortuo
fratre meo adde illi aliud virum ille erit michi
in secundo gradu affinitatis et ille secundum antiqua iura
non poterat mortua illa accipere aliquam de consan-
guinitate prioris mariti usque ad quartum gradum de
hoc habetur xxxv. q. iii. de propinquis sed hodie
non prohibet contrahere. j. e. non debet ¶ Tercium sic
habet adde personam per carnis copulam primo generi vel con-
tinuus fuit maritus relicte fratris tui mortua
illa maritus eius qui erat tibi in primo gradu
affinitatis accipit aliam illa est tibi in tercio
gradu et illa aliquem mortuo viro suo non poterit
copulari alicui de consanguinitate tua cum illa
esset tibi et consanguineis fratris tui in tercio gradu
usque ad quartum gradum xxxv. q. iii. porro propin-
quis contrahere tamen. ex una parte secundum et tercium
quartum ex una. ubi dicitur est quartum ex duabus ut
in uxoribus duorum fratrum qui sunt in primo ex
utraque parte ¶ De sobole suscepta ex secundis nupciis
sic intellige frater meus habet uxorem eo mortuo
relicta eius contrahit cum secundo. Soboles ex illis
secundis nupciis nata non poterat alicui copulari
alicui de consanguinitate prioris mariti propter publice
honestatis iusticiam que sublata est hodie sicut ista
mille. j. e. non debet ¶ Et nichil publice hone-
statis iusticia est sublata in primo gradu et in aliis
ut xxxv. q. iii. porro. dic quod ubi publice
honestatis iusticia simul incidit in eadem casum
cum secundo. ubi tercio gradu ubi sobole ex secundis nupciis
in primo ut in uxoribus duorum fratrum sive consobrinorum
vivo sublato tollitur et aliud similiter c. j. e. non debet

quia quotiens vicium ex vna radice nascitur
consequens est ut vna lege tollatur . C . de inp . l
ult . insti . ¶ Sed in sponsa de futuro uel de presenti adhuc
remanet . b . de spons . ad aures . et c . ex sponsalibus
li . vi . dic ut ibi q . honestas quia in matrimo-
niis non quod liceat sed quod honestum sit con-
siderari oportet . ff . de ri . nup . ¶ Semper consangui-
nitas gradus et affinitas precedens matrimonium
impedit contrahendum et dirimit post contractum
usque ad quartum gradum inclusiue nec valet consuetudo
in contrarium quia diuinitas temporibus preteritis non
minuit sed augmentat . i . e . non dicit ¶ De affinitate
dic ut . b . de spon . q . primo . si superuenit . et . b .
de eo qui cognouit consanguineam vxoris sue ¶ Sed mulier
extraordinaria pollucio inducit affinitatem . Sed
Innocentius dicit quod non . nisi matrimonium consumat . pppp v .
q in extraordinaria . nisi ex affectu fiat maritali
ut ibi . et . b . de eo qui cognouit consanguineam fornicatam . et
b . de spon . Inuenimus ¶ Ad hoc enim ut contrahatur
affinitas necesse est sanguinis utriusque fieri commixtionem
ar . pppp v q . in fornicatam . Ideo si mulier semen
emittat et vir non emittat non contrahitur affinitas
affinitas et est adhuc ar . de frigidis qui palpando
possunt mulierem prouocare ad seminis effusionem uel econuerso
et tamen non est ibi matrimonium nec commixtio seminis
et ideo nec affinitas et ideo si vir intrat claustra
mulieris et ipse non emittit licet ipsa emittat
nulla est affinitas contracta ut dictum est . b . de
qui cognouit q . porro ¶ Sed si vir emittat in
membro mulieris et non mulier dubitari potest
tamen sponsalia ratificaretur ar . pppp v . q . in extraordinaria

Nota q aliqui sunt quadam ymagine mulieris
sup cellulam sororis tenente i manu lineam ptensam
usqz ad uxorem fris / quasi dicat soror venite
ad me omnes qui estis de ista linea qui michi
estis affines in primo gne affinitatis Eodem mo
ex alia pte arboris sunt alia ymagine fris
tenente in manu quandam lineam ptensam ad lineam
viri sororis quasi dicat fr venite ad me omnes
qui estis de linea illa qui michi estis affines
i primo gne affinitatis Et sic designantur due
linee ponunt se se scope quarum una orit in
cellula uxoris fris et terminat in cellula sororis
et alia orit de cellula fris et terminat i cellula
viri sororis et in utraqz e scriptum primum genus affinitatis

Visum de frigidis et maleficiatis et impotencia coeundi
de affinitate q contrahit pcarnem Et quia
frigidi coire no possunt Ideo subiungit hic de frigidis
et maleficiatis et impotencia coeundi Vnde de
istis p ordine e videndum s quodlz impedit
matrimonium contrahendum et dirimit pus contractum
Ita frigidus nalr contrahe no pt pxom q i
t i et ii et i e laudabilem nisi ambo vellent
i simul habitare ut vir ea et si no ut uxore
saltem habeat ut sororem i e laudabilem v si
ambo Sed qlr et quomodo ob causam frigiditatis
diuorcium fieri possit / distingue s ho Si diuorcium
petat celebrari ob impotenciam coeundi ut masculina
impotencia allegat nalis puta frigiditas Aut
masculus puocat ad iudicium aut femina
Item aut masculus compleuit xviii annum a nol
et si quide masculus maior xviii an ad diuorcium
puocat et uxor profitet hoc idem qd maritus.

Frigiditas
·90·

Ambo·

asserit dicto tempus arbitrium. aut vnius mensis
aut trium aut anni per quod debent simul morari
quo tempore elapso si per xiij indicium etc. potest pro-
bari virum impotentem diuorcium celebrabitur
et mulier intret in domum. Et viro indicetur ne aliquam
ducat. Si autem decipit subaudi et co[illegible] it
rens plurium habebit et priora coniugia erunt
reparanda etiam muliere contradicente si fuit conscia
fraudis ar. ff. de adult. Si vxor. § Iudex. Si
vero non fuit conscia potest eum repellere propter
adulterium ar. xxxij. q. i. de bundito et q. vi. nichil
Ubi dicit quod hoc non obstat quod matrimonia postea de-
beat restaurari. i. e. laudabilem. et c. fraternitatis
vero nam si tamen. Est autem xiij indicium. masculus iu-
rabit se naturaliter frigidum non posse cognoscere aliquam
mulierem nec moueri ad voluntatem coeundi. Nam
si aliquotiens mouetur licet non possit perficere non
esset naturaliter frigidus quia si potest iuuari electuariis
vel medicinis planum est. Si non potest et mulier
virgo est et vterque confiteatur post triennium poterunt
separari / Mulier vero iurabit quod manifeste vidit virum
moueri nec virga erigi et omnem diligenciam ad-
hibuit ut opus carnale sequeretur infra tempus
elapsum a iudice statutum et quilibet habebit vij
propinquos vel vicinos bone fame qui iurabunt
se vere credere quod coniuges iurauerunt et diuorcium
celebrabitur. Sic intellige. i. e. c. i. ff. i. et c.
laudabilem § Si autem / membrum viri insufficiens
90 est. / Et indicium sufficit si recipiatur sacramentum duorum
vel trium propinquorum / non quia in talibus sollemni
et periculosa causa / non est a statuto iure recedendum
ar. xxxv. di. de quibus et c. de dec. ad aud. § Idem
dico si mulier prouocat ad iudicium et vir id profitetur

Iuramentum diuorcij.
Ego N. iuro quod bona fide dedi operam complendi carnaliter [illegible] cum eo [illegible] efficere potui.

Propinqui vij. Ego P. credo eos vere iurasse.

Vide de hoc c. laudabilem de fri. et ma. et glo. [illegible] verbo

Sed si vir cum alia contraxit mediatores s. coniuges
rei pactum habebuntur et primam aget et consimiliter
tenentur / et apparet modo quod causa odii et dyabo-li
suggestione hic factum fuit 1 e c 1 ff. Si autem
et 1 e laudabilem insi et propositum q 1 c 1 et
nam ut in suppositis distinguitur utrum mulier sit virgo
vel corrupta ex quo uterque impotentiam confitetur
ut patet 1 e c 1 ff 1 2 c laudabilem ff. ult.
Decius si alter negat vt 1 sequitur ¶ Sed quid 90
si maritus provocet ad divorcium et mulier se asserat s. Vir tm
ab eo cognitam / dic standum esse verbo mulieris quia
lex inveniret aliqua que hic asseret nisi verum
esset cum sciret sibi preiudicium generari / et maxime
quia tales confhenentur colaphizari stimulus
sathane 6 de eo qui cognovit consanguineam vel. s. ordine
et sit credendum mulieri que pro matrimonio con-
fitetur 6 de cland. desponsatione c. 1 / hic vero viro nisi s. Mlr tm
vir ipsam convincet per aspectum corporis ut in c. se-
de ¶ Si vero maritus asserat se cognovisse uxorem
mulierem contradicente et divorcium petente statur
verbo viri / quia est caput mulieris / 6 de despon-
impuberum continebatur / et propositum q 1 Si quis acceptam
nisi mulier ipsum convincat de precio per aspectum corporis
propositum q 1 nec aliquid 2 6 de proba. presumitur et
c. causam / ergo si mulier sit corrupta caveat cum
nubet quia statur verbo viri / nec corrupta per
se virginem ostendere cum non sit / et secundum hic ulterius
1 e o 1 ff. Illa autem / et quod dicit cur tamdiu
tacuit subaudi et maxime / quia illud est ac si
ab initio reclamasset / ex quo matrimonium contractum
erat ¶ Sed quia tam diu tacuit est presumptio contra maior
ipsam etc. cum huiusmodi quod sufficienter mulieri que nimis

tacuit p[er] co[m]pienciam triennij. ar. j. e laudabilem
70 impu[gnare]. ¶ Secundum si p[er]gressus stet quia no[n] volt
cohabitare vel p[ro]p[ter] mulierem dicit host[iensis] eum esse co[m]
tandum p[er] q[uo]d stabit & tantum ydonea ~~[deleted]~~
expigenda ut cohabitet ar. e. ut lite no[n] co[n]t[estata] q[uibus]
q[uod] ult[imo] & j. t. p[ro]s. c. 1. y & m. ¶ Nota p[ri]mo
q[uod] tria argumenta inventa sunt ad p[ro]bacionem
frigiditatis s[cilicet] aspectus corporis iuramenta septime
manus p[ro]pinquorum & triennium. Sed discretus
iudex p[ro]videbit utrum solum unum vel duo vel
omnia tria argumenta faciat p[re]stari & quia
oculus sepe fallitur & manus xxxiij. q. 1. nec
aliqua & in sua separacionis matrimonij periculum
anime vertitur ideo melius e[st] q[uod] habundet p[ro]bationibus
quam deficiat ad dicta maiora tamen sit argumentum
plus. di. quinquagesima & e. de elec. ubi periculum li.
vi. tamen si alterum admitteret nichilominus valeret
sicud ut xxxiij. q. 1. de hijs requisisti & e.
de p[ro]ba. p[er]missum & c. tamen ¶ Si autem vir dicat
se non esse adtonitum vel q[uod] alias mulieres cognoscat
tunc p[atet] q[uod] maleficium allegatur & ideo p[ost] continuum
triennium debet simul morari ad p[ro]ceptum iudicis
j. e. laudabilem impu[gnare] & c. ult. ¶ Sed distinguendum
e[st] utrum sit temporale maleficium vel p[er]petuum. Si sit
temporale no[n] dirimit matrimonium iam contractum. ar. j.
e. frigiditate. v[er]b[um] nos tamen. Si vero e[st] p[er]petuum dirimit
xxxiij. q. 1. Si p[er] sortiarias & de p[er]petuo q[uod]
infra ~~[deleted]~~ terminum p[er] exorcismum & orationes no[n]
cessat ut m. c. Si p[er] sortiarias & j. e. c. ult.
alias no[n] videtur esse p[er]petuum cum maleficiator
illud destruere possit. Sed adhuc q[uod] dirimat iam
necesse est q[uod] precesserit matrimonium. Si autem

No[ta]
Aspectus corporis
Iuramenta septime manus
Triennium

Maleficium.

temporale.

p[er]petuum.

sequatur non dirimit sicut nec alia impedimenta
sequentia xxxiii q. vii. Si qui sam. 2. 6. de eo q.
cognovit consang. distercion 2 c. tue 2 pt quis esse
maleficiatus ad unam et non ad aliam. vnde non
separatur secundum matrimonium ut primum restituatur xxxiii
q. ii. Si per sortiarias. Secus de frigido ut dicitur
c. 6. c. q. 1. 2. q. de dicto. dicit autem primo quod
propter maleficium nullum est matrimonium separandum.
ad illud impedimentum non sit perpetuum cum possit
removeri per divinum miraculum saltem per illud q.
ipsum indulcit ac. i. e. sanitate. vnde nos cum quia
quicquid ligatum est dissolubile est in aut de
imp. c. impetias et dicit h. c. Si per sortiarias
non tenet et. i. c. capitulum ultimum loquitur de frigido
naturali nec textum contradicit quia hic ipse dicit se
habere potentiam cognoscendi aliam non credit sibi nec
viri erat h. et p. et ho. dicit quod debet matrimonium
propter maleficium perpetuum separari et dicit host. quod
opinio illa est omnino abiicienda tanquam dura et
nimis onerosa quia pertrahit materiam homicidio
et adulterio si homo stat cum muliere et eam cognoscere
non possit ad potens est et ydoneus aliis mulieribus
nec semper solum pt per illud qui fecit ubi quia male-
ficus mortuus est, ubi quia postea est maleficium
ubi quia non pt ubi nescit dele et probatur rationabiliter
tales male sentire quia due cause principales
propter quas contrahitur matrimonium ibi deficiunt scilicet
vitatio fornicationis et susceptio prolis. Item nota
quod impotentia coeundi que pervenit ex defectu
etatis et tunc non tenet matrimonium. i. e. quod sede
2 6. de spon. impub. propterea tamen debent iusticie
taliter separari qui pervenerunt ad etatem nisi velint

R3.

i matrimonium consentire . e . de despon impub' de
illis . i . dicit ut ibi . q ult . ¶ Ite inuenit quoque ex
seccione genitalium amborum tam tales sic constetes
ad debitum reddendum simul . coniunge non possunt . i . e
q sede . Secus si uno testiculo tantum sit priuatus
tam generare possit . ¶ Quod si aliqui habent tam frigidam
qo . vel sectus sum vir tam mulierem arta contrahat
dicit host . et innoc . q sciam tamen operatur q eam
teneat ut sororem . i . e . consultationi . et c . fa . b .
q si ambo . Idem dicit host . si plus potest sciret
ar . e . de ging . si possit . et c ult . tamen si tam alia
contrahet semper tenet matrimonium . quilibet artam
ut sororem vel frigidum ut fratrem tenet et alere
cogatur . ut dicit Innoc . / Si dum ignorat contrahit
non cogetur eam habere ut sororem vel econverso licet
possit si vellet . i . e . laudabilem . b . q si ambo .
et dicit B . q tunc necesse est q ambo consenciat
et sufficiat q ita scriptum est ff . qui et aquibus
resserpit . et . xxi . q . iii . Concedendum quia ad nullum sit
matrimonium nec possit esse unius non tenetur alteri
et ideo non obstat . e . de eo qui duxit in matrimonium c . i .
quia par ibi matrimonium esse ¶ Mulier vero arta
naturaliter que nulli est cognoscibilis per diuinum
miraculum vel incisionem quantum contrahere non debet et si
contraxerit debet matrimonium separari . i . e . ex litteris .
et c . fraternitatis . c . prohibet / Et in hoc casu occulta fide
utendum est q scilicet inspiciat eam aliqua matrone
probe et honeste ac experte in hoc opere maritali ma-
ritali que iuramentum dicat veritatem . i . e . fraternitate
in pri . et c . ult . / nec est eis iuramentum remittendum
ne aliquid defraude matrimonii dicatur . ar . e . de eo .

qui cogn. consan. Cum pes. et j. e. c. ult. et b. de pb.
posuisti. Sz no requirit iuramentum propinquorum
sicut in frigido. j. e. laudabilem. infra. ubi malefici-
ato. j. e. c. ult. debet tamen modicam violenciam
sustinere. j. e. fenitatis q. ph. ¶ Quid si a primo q°
viro nullatenus potuit deflorari et ideo separata
e sz p frequentem usum scdi reddit apta p°.
hic est dissensio. dicunt enim aliqui et tenetur
q in hoc casu no e reddenda primo et sic intelligit
j. e. fenitatis q. fi. Alii ut primo et hoc dicunt
contrarium et probabilius ut probat host. tplici roe
pma e quia per opus humanum absque divino 1
miraculo facta est apta p°. j. e. fenitatis q. nos
tum. ¶ Secunda quia nunc apparet impedimentum fuisse 2
temporale quod ex post facto cessavit. Sed nullum temporale
impedimentum matrimonium dirimit. ff. de. ¶ Tercia 3
quia secundum testimonium mulierum nunc apparet ecclesiam
fuisse deceptam et ideo sententiam retractat. j. e. fenit.
q. nos tum. ¶ Idem dicit Innocentius si invadatur etiam
cum corporali periculo semper restituenda est primo et
quod dicitur absque corporali periculo sic exponit .i.
absque morte quasi dicat si mors non fuit sub-
secuta commendabiliter semper restituenda est primo
viro et hoc innuit. j. e. fenitatis q. per hoc. ibi causa
gravis ut opera periculum mortis timeatur. ¶ Sz quid q°
si post primum coitum cum secundo qui primo eam defloravit
non potuit uxor repetit eam dicunt B. et host.
q ei e restituenda quia apparet ecclesiam fuisse
deceptam. ¶ Sed quid si non potuit eam adhuc cognoscere q°
secundus restituenda est et sic etiam post secundum
et tertium coitum secundi et sic in infinitum ut dicit Io.

q° in mrio nunquam transit in rem iudicatam & b. et reve-latur.

Sed t(er)tio dicit usq(ue) ad t(er)tia(m) vice(m) tn(m) (et) no(n) ultra
q(ui)a due q(ue) sunt post p(ri)ma(m) sunt s(e)c(un)de quia t(er)tio
appellare no(n) licet ii q(uestio) vi Si quis in quacu(m)q(ue) (et)
b de ap(pellationibus) s(upr)a P(ri)mo dicit q(uod) isti p(ro)pinat quia sit
opponu(n)t (et) d(icu)nt q(uod) no(n) semel s(ed) etia(m) manens
cu(m) s(e)c(un)d(u)s plures co(n)cedenda e(st) primo ut appiat
an possit ea(m) cognosce(re) quod qua(m) sit absurda(m)
opponere ea(m) co(n)traordinarie pollucio(n)e (et) q(uod) aliena
uxor ita ab alio cognosceret(ur) quilib(et) insipiens h(oc)
videt. v(nde) ipse opponit qua(m) diu dubitat(ur) an s(ecun)da
sit renovanda u(e)l an s(e)c(un)d(u)s similis sit primo ut
cognosceret(ur) an sit apta p(er) cog(nitionem) p(ri)mi viri s(ed)
passione(m) ute(r)usq(ue) viri Si e(ni)m similia me(m)bra
h(abe)nt p(re)su(m)it(ur) q(uod) ei cognoscibilis sit (et) sic redderet(ur)
ei Ideo p(ro)p(ter)ea distinguit de membro viri an sit
nimis carnosu(m) (et) tunc no(n) tenet m(atrimoniu)m i(d) e(st) s(e)c(un)d(u)m s(e)c(un)d(u)m h(uius)
ibi tunc simul co(n)sistat(ur) (et) infirme ubi d(icitu)r ut nequ(e)
Valeat ab eo deflorari Sed in h(oc) considerada e(st) q(ua)litas
viri (et) mulieris quia si omnia incitamenta acceperint
vir (et) mul(ier) i(d est) si iam h(abe)nt p(ro)p(ter) an (et) no(n) p(otes)t ea(m)
cognosce(re) q(ui)a h(abe)t membru(m) nimis grossu(m) no(n) tenet
matrimo(nium) ideo si cu(m) alio co(n)trahat qui no(n) sit
ita armat(us) (et) cognoscat (et) p(ost)h(o)c sit habilis s(ecun)da
primo no(n) ip(s)e h(ic) redditur p(ri)ori ut in c(apitulo) fraternitatis
q(ui) ult(imo) Si v(er)o vir h(abe)t omnia incitamenta s(ed) mul(ier) no(n)
d(ic)ta h(abe)t (et) p(ro)pt(er) h(oc) q(ui)a no(n) poterat ea(m) cognosce(re) est
int(er) eos divorciu(m) celebratu(m) si co(n)trahat cu(m) alio
(et) fiat habilis reddenda e(st) primo q(ui)a tu(n)c eo(rum) lic(et)
no(n) potuit capere p(re)su(m)it(ur) q(uod) adveniente t(em)p(o)re potuiss(et)
vnde sibi e(st) restituenda quia co(n)posses(s)io app(ar)et
s(e)c(un)da(m) p(ro)p(ter) errore(m) lata i(d) e(st) fraternitatis q(uod) nos tu(m)
(et) sicut in aliis membris creuit ita p(re)su(m)it(ur) q(uod) in illo

acenit. Opprimo primo. e plabbior dicit tu host.
q si stdus ead cognoscit restituenda e pmo tn q
pteriomd remanebit quasi pspiat maleficiatus
fuisse ita q si interim cognoscit pt ad eo rema
nebit als elapso triennio restituet stus sine spe
restitutionis pmo faciende. z sit e caus i quo
quis pua iure suo sine culpa sz no sine causa
ut 6. ut lite no gt. cu frequt q. Si vo. De ma

Titulus est trimonio gt interdictu eccli contracto.

Tractatu est de impedimentis matrimonii que impediunt z di-
rimunt matrimoniu post contractu hic subiicit de
impedimentis q impediunt sz no dissolvunt matrimon
iu contractu ut e eccli interdictu z tpus feriatu
vn 6. Eccli vetitu nec no tpus feriatu impediunt
fieri pmittunt facta teneri. Interdictu eccli e
duplex sz iuris z hominis. Iuris interdictu hic describ
continet. Aspicies ~~interdictu hic~~ vetem tu
quasi tempus Vu. Ucta. Et sz a pma dnica adventus
usqz ad octavas Epyphanie z abs usqz ad
octavas pasche z a diebz rogationu sz a fia secunda
an ascensionem dni usqz ad oct. penth. que tamen
caret octavis z ideo in illa dnica z deinceps
possunt nuptie celebrari possunt tn in istis diebz
sponsalia contrahi z matrimoniu quod solo consensu
contrahitur. Sed traductio vxoris z nuptiaru solle-
nitas prohibetur sicut probatur 6 de fer. capellanus
z xxxiii q iiii. no oportz ad celeb. c. sequ.
Interdictu hominis e qn iudex qui pt cognoscere
de causa matrimoniali interdicit aliquibz ne contrahat
ad invice donec cognitu fuit utru sit consanguinitas
vel affinitas vel impedimentu aliud intercurs. i. e. p.
totu sz qz plura iura videntur dice q no tenet mun.

Vg.

Vg.

perpetua

temporalis

contractum in tempore feriarum vel contra interdictum ecclesie utrum
sunt ab invicem separandi. Ideo distinguendum aut est
prohibitionis causa perpetua aut temporalis. Si causa perpetua
ut consanguinitas vel affinitas vel aliud impedimentum
precedens separantur a cohabitatione quousque cognoscatur
de impedimento quo probato separantur et per totum lata
sententia divorcii ut extra e. ti. c. ult. et xxxv. q.
vi. Interdicimus. et c. de sponsalibus. Cum tua. Sed eo
non probato insimul remanebunt. Si vero causa prohibitionis
fuit temporalis puta tempus in quo matrimonium contrahi
prohibetur propter reverentiam feriarum vel consensus defuturus
cum interveniat et contraxit cum alia persona de presenti
contra interdictum non debent separari. Sed penam debet
eis imponi quia contra interdictum ecclesie hoc fecerunt
ut e. ti. c. ii. cum ne mandatum iudicis contemptibile videatur
si vult potest eos separare ad tempus ut e. ti. c. i. et sic
intelligitur xxxiii. q. iiii. non oportet. Interdictum enim ecclesie
non est tante efficacie ut separet matrimonium contra
illud contractum nisi subsit causa perpetua. Tamen debet
penam imponi sive sit causa prohibitionis perpetua
sive non propter contemptum ecclesie ut e. ti. c. ult. Qui
filii sint legittimi Rubrica

Visum est de matrimonio
et de impedimentis matrimonii. Sed quia proles
est de bonis matrimonii xxxii. q. ii. omne. Ideo
subicitur hic rubrica qui filii sint legittimi. Unde
videndum est quot sint genera filiorum et qui eorum
sint legittimi et qui non et qualiter illegittimi
legitimantur. Sunt autem filii legittimi quos
scilicet de uxore legittima procreamus. Naturales
quos de concubinis cum quibus potest matrimonium
consistere generamus. Spurii quos ex adulterio vel
incestuoso coitu quis suscipit. Adoptivi quos
per adoptionem seu arrogationem assumimus et sunt hec.

quatuor genera filiorum Alii legitimi tantum Alii legitimi et naturales
Alii naturales et non legitimi Alii spurii dicuntur ¶ Filii le-
gittimi tantum dicuntur ut adoptivi sive arrogati de
quibus dictum est c. 6. de cogn. leg. per totum ¶ Filii legitti
et naturales dicuntur ut nati ex matrimonio vero vel
putativo sive divinco sive consistorio et isti succe-
dunt parentibus suis. j. e. c. 1. et 2. et c. ex tenore et
c. de li. hi. per totum ¶ Ex matrimonio vero ideo dicitur
quia nullum in matrimonio fuit impedimentum quia
publice et in facie ecclesie contraxerunt. 6. de clande-
desspon. cum inhibitio. et .j. e. per totum ¶ Putativo ab
initio ideo dicitur quia si publice fuit matrimonium
contractum et sine contradictione ecclesie bannis factis utroque
impedimentum ignorante vel altero tantum licet matrimonium
postea separetur filii nati ante divorcium et qui
concepti fuerunt ante latam sententiam sunt legitimi et
in hereditate succedunt et de bonis parentum post
divorcium nutriuntur. j. e. cum inter et c. ex tenore
et 6. de clandest. despon. cum inhibitio ¶ Ad hoc autem
quod filii sunt legitimi quamvis matrimonium postea separetur
propter impedimentum requiruntur tria ¶ Primum quod
publice factis bannis contrahant ut dicitur 6. de
clandest. despon. § certo et § cum periculosum quia
si non fiat banna licet utroque ignorante impe-
dimentum quodlibet sine contradictione ecclesie contraxerit
filii erunt illegitimi 6. de clandest. despon. cum
inhibitio § Et quibus dicit ut ibi dictum est c. §
qui vero etc. j. e. ex tenore ¶ Secundum quod sine
contradictione ecclesie contrahant quia si denunciatis
permittatur et ambo ignoraverint impedimentum
vel alter et proximum iusta de causa dubitat
et non obstante contradictione contraxerint

.legitti.
.legitti et naturales.

si postea impedimentum probetur. filii medio tempore nati
illegittimi erunt. i.e. cum inter a contrario sensu
et idem si matrimonium inter aliquos solemniter fuit separatum
et contraxerint cum aliis ante ecclesiam filii nati ex
secundo matrimonio licet postea primum reparare erunt
legitimi. i.e. per latum ¶ Item quod alter vel ambo cognosce-
rent impedimentum quia licet publice et sine
contradictione ecclesie contraxerint si ambo sciant impe-
dimentum filii illegittimi erunt. c. de clandest. despon.
cum inhibitio quod pari modo. i.e. reserente. Sed si
ambo impedimentum ignorarent licet postea se-
paretur matrimonium filii legitimi erunt ut dicitur
in pri. hanc quod ita putatimus etc. Item esset si
alter tantum ignoraret contra si. b. et primo. Sufficit
alterius coniugum ignorantia adhuc ut filius sit
legitimus et ut succedat scienti c. de clandest. despon.
c. ult. et i.e. ex tenore ¶ Item nati de clande-
stino matrimonio postea ab ecclesia publice approbato
sunt legitimi quamvis nati sunt postquam matrimonium
peculiariter fuit approbatum licet postea infra de
causa sequitur ¶ Secus si ante approbationem de
clandestino matrimonio fuerunt generati quamvis quos filii
non acquisiverunt si contra eum aliquid postea
probetur. c. de clandest. despon. cum inhibitio et i.e.
tunc vero ¶ Ex post facto matrimonio si eo tempore quo
proles fuit genita potuerunt parentes adinvicem
contrahere matrimonium si matrimonium subsequitur proles
legitima erit. i.e. c. i. tanta matrimonium quamvis forte
alter contraxerit cum alia vel uterque antequam illud
matrimonium sequeretur. Secus si quis habens uxorem
et ea vivente aliam cognovit et ex ea prolem
suscepit licet post mortem uxoris eandem duxit

ab eque ipsa proles erit illegittima et abhereditate
repellenda j. e. cau. j. q. ij. et c. tanta insi. ¶
Item si quis alicui mulieri fidem dedit de matri-
monio contrahendo et postea ex ea prolem genuit
dummodo possit hinc probari quod ante dedit fidem
legitimus erit et heres sive per consensum de presenti expressum
copula matrimonii fuit inter eos celebrata
Sive per verba de futuro copula carnalis fuit sub-
secuta licet de facto vero presens ubi alterum
matrimonium contraxerit cum alia muliere. j. e. pre-
ceras ¶ legitimus est quem pater et mater dicunt de
licito matrimonio natum si contrarium probet ar.
j. e. transmisse et c. de probac. presentis dic. ut
c. de fil. presbi. q. Ex quo iure duobus q. se.
¶ Item filii paganorum vel iudeorum qui de novo
conveniunt ad fidem legitimi sunt censendi quamvis
secundum ritum suum contraxerint in gradibus vel in gradu
... j. e. c. ult. quia matrimonium est inter illos
ut post fidem susceptam debeant separari c. de
consang. de infidelibus ¶ Sunt autem tres casus
in quibus quis nascitur ex licito matrimonio et tamen
non erit legitimus ¶ Primus filii suorum inter quos
est matrimonium illegitimum c. de coniug. s. dignum ·1·
filii tamen non sunt legitimi quo ad ordines c. de
servis non ord. c. ij. ¶ Secundus in commisso crimine ·2·
lese maiestatis ab aliquo coniugato non solvitur
matrimonium sed filii illegitimi erunt vj. q. i. s. vin-
2. j. de heretic. vergentis ¶ Tercius in crimine heresis ·3·
commisso non solvitur matrimonium sed filii nati excludun-
tur ab hereditate j. de heretic. vergentis et c.
filii l. vj. ¶ Alii dicuntur naturales et non legitimi ut
nati ex concubinis in domo patris sui ipsa succedet Naturales et non legitimi

in duabus vnciis abintestato si non sit alius
filius nalis ꝛ liming C. de nalib. aut. lz ꝛ.
in aut. quib. mo na ef. q li. q Si quis
coll. vi. alii in incepliis succedunt ¶ Vltimi
dicuntur spurii ut nati ex adulterio uel incesto
concepti ff. de sta. ho. incesto ꝛ isti sunt illumi
ꝛ in nullo succedunt nec instituti possunt ap̄re
C. de na. li. aut. lz ꝛ pred inpu. ꝛ eorum. q. in
dicat aliquis nec dari debent ap̄re eorum inra
timilia. C. de incest. nupc. aut. ex complexu.
Secus est de iure canonico quia sollicitudinis
epi interit ut utriq[ue] parentum liberis suis eorum
q[uo]d eis superent facultates necessaria subminis-
traret. lz de eo qui dup. dna. qd habet ibi.
ꝛ hic c de benignitate que vigore sumit a
iure naturali. Tra educatio filiorum de iure
nali est i. di. ius nale ¶ Legitimatur autem
filii illumi p[er] subsequens matrimonium ut dicitur c
b. e. q. Tanta ¶ Item hoc si ambo uel alter
parentum ignoret impedimentum ut dicitur c b. e. q.
filii v. tenz ¶ Tertio p[er] legittimacionem principis
qui nulli subest temporalibus i. e. p[er] venabilem q.
um b. insup ¶ Quarto p[er] legittimacionem pape
qui legittimat in spiritualibus aliquem p[er] consequens
temporalibus i. e. p[er] venabilem Sed Innoc. ꝛ h.
dicunt q ibi papa procedit argumentando ꝛ dicunt
q no pt ligitimare aliquem quantum ad hoc ut succedat
in hereditate tamquam limus heres nisi sit de sua
temporali iurisdictione quia sic mitteret falcem
suam in messem alienam ꝛ usurparet alienam
iurisdictionem quod esse non dz. b. de iudic. nouit
ꝛ vi. q. in Grauem c ꝛ firmaret hered limum

iure suo cedendi. Hostiensis vero dicit papam habere potestatem
legitimandi quo ad spiritualia et temporalia et ipsum solum
ut innuit. i. e. per venerabilem § i. ibi presertim
etc. quia causa matrimonialis spiritualis pertinet ad
ecclesiam adeo quod secularis iudex de ipsa cognoscere
non potest etiam incidenter. i. e. lator. et c. tuam. et
c. de ord. cogn. tua. Alia oppinio est contrarie quia
ad regem non ad papam pertinet de possessionibus iudicare
i. e. causam que sunt in patrimonio beati petri a quo
et summi pontifices exequuntur potestate. i. e. per venerabilem
et in aut. ¶ Item leges in iiii^or casibus legitti-
mant. ¶ Primo si quis filium naturalem in extrema
voluntate nominat filium et heredem instituit intelligitur
eum legittimasse. C. de naturalibus lib. aut. Item si quis
et hoc intellige ad alios legittimos non habentem in aut
quibus mo. na. ef. le. § i. v. non habentibus ¶ Secundus
si pater offerat filium naturalem imperatori et fiat curialis
legitimus erit in aut. quibus mo. na. ef. le. § Si
quis ergo coll. vi. ¶ Tercius si nullo alio exi-
stente filius naturalis patre defuncto offerat seipsum
curie legitimus efficitur ut in e. aut. § i. et § Si
quis igitur ¶ Quartus si pater filium naturalem in publico
instrumento uel subscriptione testium eum nominauit filium
nec adiecit naturalem legitimus efficitur. in aut. ut liceat
ma. et a. § adhuc coll. viii. prodest istis ut
sint legittimi quia succedunt in omnibus bonis
paternis et ad omnes actus legittimos sunt ydonei
in aut. quibus mo. na. ef. le. § quum. et C. de suis
et le. heredi. per totum ¶ Spurii vero in nullo casu le-
gittimantur. i. e. per venerabilem. in fine. An possint
ad ordines promoveri dic ut. e. de fil. pres. § Ex
quo et per totum et quod consilium possit dari ne
succedant in hereditate dic ut. i. de pe. et
remi. § Ex pone. Qui matrimonium accusare possunt

Ostensum est supra de contractu matrimonii hic
subicitur de eius dissolutione. unde videndum
est quis matrimonium possit accusare. et testificari
et qualiter accusatio matrimonii facienda sit
¶ Accusare potest unusquisque quilibet sed unusquisque ad plenum
divortium celebrandum non tamen quo ad thorum ubi
non admittitur nisi maritus. quia nemini thoro
fit iniuria. ex. de pres. c. tue. non enim est licitum
consanguineis coniugum alterius infamare. C. de adult.
criminibus. et tunc maritus inscribere debet. ut designet
tempus et locum criminis commissi. et personam cum qua
commissum est. scilicet ad penam talionis se non obligat
ne una via consequatur quod alia prohibetur. ex. de pres.
c. tue. ¶ Cum vero matrimonium accusatur ad plenum
divortium celebrandum consanguinei preferuntur illi qui
sunt de consanguinitate coniugum. sed inter consanguineos
preferuntur antiquiores et maturiores vicini
xxxv. q. vi. c. i. et iiii. et i. c. videtur. ¶ Item tam
maritus quam uxor possunt accusare. i. e. insuper
omnes autem qui repelluntur ab accusatione pro qui
ad eam admittuntur et a testimonio repelluntur
et ad illud admittuntur dummodo sint alias ydonei
ad testimonium reddendum. ¶ Item nota quod si fiat
accusatio super federe matrimonii puta quia dicitur
unum nullum propter consanguinitatem vel aliud preteritum
impedimentum procedit contra contumacem vel pertinaciam
sua absentem. ¶ Secus si propter adulterium ad
thori separationem ageretur. ex. ut li. non con. adhuc
et c. cum sit. q. porro. et i. c. c. i. ¶ Item in
causa matrimoniali idem potest esse accusator
et testis xxxv. q. vi. Si duo. extra in synodo
et c. de parentela. et ex. de testi. cog. preterea
et hic intelligitur verum ubi quis de consanguinitate coniugum

ut in c. preterea z melius q. de consang. c. i. z q.
de spon. cum in tua. ad hec etiam consanguinei z
etiam pr z mr possunt esse accusatores z testes. j. e.
videtur. z q. de testi. super eo. nisi. Sz si non queritur
de consanguinitate sed de aliis impedimentis. si an con-
traxerint cum ea hec licet communiter sint admittendi
pater z mater ad accusacionem z testimonium tamen
in hoc casu si propter potenciam alicuius coniugum in
dignitate honore uel diuitiis haberet suspectum
testimonium alicuius repelleretur a testimonio
sed non ab accusatione. q. de testi. Super eo. in prin.
Et idem videtur si diceretur unus cum alio contraxisse
uel votum emisisse. uel de spirituali cognatione uel
in hiis si suspectum sit testimonium alicuius re-
pelleretur ar. predi. c. super eo. te In consangui-
nitate speciale est quod nichil habent suspectum testimonium
alicuius consanguineorum et est quia unusquisque
suam genealogiam cum testibus z cartis z etiam
per recitacionem maiorum scire laborat qui enim
melius recipi debent quam illi qui melius
sciunt z quorum interest. j. e. videtur. Repellunt
autem accusatores matrimonii z testes si infra
tempus statutum non prodeant ad accusandum nisi
essent extra diocesim tempore contracti matrimonii
uel alias denunciatio non potuit ad eorum noticiam
peruenire utpote furibundus uel in annis esset
tam teneris constitutus quod ad comprehensionem talium
animus etatis non posset sufficere seu alia causa
legitima fuit impeditus. Ille autem accusator qui audiui
alias existens in diocesi presentem denunciacionem pu-
blice factam nunc ipso tacuisse tamquam suspectus
est repellendus nisi ipso firmauerit iuramento
quod postea didicerit quod obicit z ad hoc ex malitia

non procedit licet didicerit ab illis qui denunciacionis
tempore tacuerunt admittitur ad accusandum ut e. c. cum
in tua. sed non ad testificandum. ut de testi. si vero
Status reddit. i. de accusatione. ¶ Regulare est quia
qui presentes fuerunt non possunt accusare ut
dictum est. ut de clandestina despon. ¶ Sed pone
nisi tacuissent propter defectum probationis ii. q. viii.
plerique. Si non intercessisset ante contractum matri-
monium quia tunc potuissent sine probationibus
impedire matrimonium contrahendum per solam denunciacionem
Sed matrimonium iam contractum non. ut de despon.
preterea. et c. cum in tua. dic ut ibi dictum est ¶
de primo si supervenit ¶ Item repellitur ab accusatione
propter turpe questum ii q. i. prohibentur et i. e. Cognite
¶ Item tam testis quam accusator repellitur qui per solam
tantule suspectionem vult accusare vel testificari. i. e.
anb. et ii q. ult. proposita. iii q. v. testes et ut de testi-
bus et mulieres tua. ¶ Item accusator et etiam testis debet
computare gradus computacionis late ut dictum est. ut de
consanguinitate ¶ canonica insi. et sufficit tres intrinsece
unum gradum adhuc ut respondet plures accusatis ut
de testi. Series ¶ Nota quod in matrimonio iam contracto
accusatio locum habet. in contrahendo vero minime quia non
habet locum accusatio cum non sit qui licite accusari possit
sed per denunciari consanguinitas vel aliud impedimentum
per quod merito contrahi prohibetur. ut de despon. ad dissolvendum

Dictum est superius de accusatione **De divorciis Rubrica**
matrimonii. Sed quia accusatione instituta contra
matrimonium sequitur divorcium. Ideo subicit hic de
divorciis. Et quia quando maritus expellit uxorem
propria mulierem ideo sequitur qualiter restituatur
Unde primo videndum est de divorciis. Quid sit
divorcium et unde dicatur. quot modis fiat divorcium

z quis possit fce sntam diuorcij / Et sa de restone
mulieris spoliate ¶ Diuorciu e viri ab vxore sentia
separatio ¶ Et dr diuorciu a diuersitate mentiu / uel q
hij qui distrahunt matrimoniu in diuersas ptes
eunt. ff. de diuorc. l. ij. ¶ Due sunt spes diuorcij
q2 vnu diuorciu e gnale et aliud pticulare
¶ Gnale e qn matrimoniu ita separat q omnio ab-
soluit a vinclo matrimonij illi qui contraxerunt
matrimoni dico vero uel putatiuo ¶ Verum matrimoniu
i duobus casibus soluitur ¶ Vnus e ppt contumelia 1.
creatoris qn scz alter infidelium coniugu inter quos
e verum matrimoniu ut dctm e. s. qui fili sint le-
g. Item filij / ad fidem catholicam conuertitur alio uel
nullo9 uel no sine blasphemia diui nois uel ut
eu ptrahat ad mortale pctm cohitare nolente
qui relinquitur si voluit ad scda vota transibit
quia scdm aplm. Si infidelis discedat fr eius
uel soror no est seruituti subiectus in huius. 1. e.
quito. z. c. gaudemus z. 1. porro. q. 1. Si infi-
delis vero. Deserere conuente uel blasphemare
volente vel te trahente saluus ad mortale
pctm volente. Ita sunt absqz mora sit vinclm rupta
pcta. Ita contumelia creatoris soluit ius
matrimonij ita eu qui relinquitur. 1. e. quito.
¶ Sed nunquid ipso iure soluatur e matrimoniu 70.
contumelia creatoris. Innoc. z ho dicut q sit
etiam sine iudicis arbitrio z statim qnto alter
no vult cohabitare. 1. e. quito. tn si aliquam
ab alio matrimoniu contrahat. nisi conuertit
alter eu artare compellit. 1. e. c. vlt. si
z. sit restitui quasi iure post liminij ar. porro.
q. 1. ad p bellicam et 4. de heretic. aut d. alij.

ut Gs' z p dicunt contrarium z melius scilicet q̄ imo
ipo intie no solvit i ius petendi debitum. i e
cito i contumelia creatoris ius solvit matrimonii
z tunc primo solvitur vere matrimonium quod contrahit
cum sa z no ante quia si esset ex toto solutum
no compelleretur eam recipe et est ar ad hc. i e
gaudemus insi. q̄ pt ei obice fornicatom quia
si ex toto et omnino esset solutum matrimonium no posset
ei obice fornicatom precedente. e. de divor. capitulo
90 Sed nunquid posset intrare religione ea invita
antequam contrahat cum alia dic q̄ sic. e. de con.
2 gin c. ult. Secundum casum inducit econtrario spiritualis
dilectio creatoris ut quando primus coniugum vult transire
ad religionem ante carnale copulam e de qui ohm.
conpublice dic ut ibi. q. i z duobus q. se. Pu-
tatim vo matrimonii vinculum dissolvit propter omnes
illas causas que impediunt z dirimunt matrimonium
de quibus dictum est. e. de spon. q. alii piut. usque ad
q. effectus matrimonii. puta ctat matrimonium de
consanguinitate vel affinitate z sic de aliis tunc
dissolvitur matrimonium inceptum de facto processit
z dabitur utrique licentia contrahendi cum alio e.
t. pr. c. i z e de consang. Sup eo z e. de
despon. impub. duo pueri z dz vir iurare q̄ p
nullum ingenium se sociabit illi mulieri ne ē
coniugio nec in adulterio nec cum illa ad una mensa
manducabit vel bibet aut sub uno tecto manebit
nisi in ecclesia aut in alio publico loco ubi nulla
mala suspitio possit esse ut ibi coram ydoneis
testibus pro certa utilitate preter colloquium propter
q vi. abisto die Particularis vo divorcium
cum in vero matrimonio intervenit est dic particularis
propter privacom debiti non reddendi quoad thorum

z mutua servitute sz nō quo ad effectum . et
vinculum matrimoniale / quia matrimonium legittimum
consummatum nō dirimitur nisi in morte propter . q
vij . c . i . z ij . ¶ Est tamen duplex divorcium vnum
temporale z aliud perpetuum . Temporale est ut quando
matrimonium contrahitur contra interdictum ecclesie ul
in tempore feriato z iudex eos abinvicem separat ad
tempus debitum dictum est . 6 . de matri . c . ult . et . ext .
c . ult . ¶ Perpetuum est duplex / aut propter continenciam
aut propter fornicationem / propter continenciam puta alter
coniugum intrat religionem de consensu alterius / ul
ambo de consensu communi vouent continenciam tunc
alter absolutus est ab alio quantum ad debitum .
6 . de conver . conj . tamen sit prohibitus / z propter . q
v . q . duo / ul si vir ad sacros ordines de licencia
mulieris promoveatur . 6 . de con . conj . coniugatus
z c . Habe / de isto dictum est 6 . de con . conj . c . Cum
consentiat ad quarum c . sequentibus . z c . ult . ¶ Causa
fornicationis est duplex scilicet corporalis z spiritualis / quando
alter coniugum est lapsus in heresim . j . e . c . ij . z c .
de illa dicit ut . 6 . de con . coniuga . c . Idem dico / dicat
tamen H . quod licet sint iudicio ecclesie separati nisi velit
intrare religionem tenetur aliud culpabilem absque
reconciliare . j . e . quanto insi . z 6 . de con . coniug . c
ult . ¶ Nota tamen quod licet matrimonium infidelium
nō sit ratum ita quod vnus factus fidelis propter aliud
dimittere / si tamen fidelis dimittat infidelem volentem
sibi sine contumelia creatoris cohabitare nō potest
cum alio fideli contrahere sz tenetur continere . Secus
si infidelis dimisit fidelem z ab eo recesserit
¶ Et si coniuges infideles ambo convertantur statim
matrimonium est ratum z propter hoc quicumque ipsorum relabitur

Spiritualis

Spiritualis fornicacio est :

Corporalis

hesim alter fidelis tenetur continere quia matrimonium
manet, ex quo semel factum est ratum et hec plene
notantur in quarto plurarum. ¶ Corporalis fornicatio
indicat divorcium sive vir fornicetur sive mulier
quia in hoc casu non adequa iudicatur xxxii
q. v. precepit et c. sana. Sed debent semper iudicio
separari xxxiii q. ii c. mulier et c. de iudic. l.
iullus et j. c. porro. Et quidem equaliter uterque
quod maritus potest accusare et dimittere uxorem
propter fornicationem et e contra xxxii q. i. dixit dominus
et xxxii q. vii c. i. et ii. Et ista extendere ad for-
nicationis suspicionem violentam videlicet si probatum
est quod fuit solus cum sola nudus cum nuda in
eodem loco iacens. loco et hora secretis. et suspecte
xxxii q. i. dixit dominus. uel quod adulter admonetur
ne accedat ad domum suam et tamen accedit in aut.
ut lite non at. et a. q. ple. coll. viii. Sed levis
suspicio est repellenda ar. ii q. i. multi et ff.
de pu. absentie. Utrumque igitur est fornicatio uel
fornicationis suspicio libere dimittitur uxor. ex.
de presump. litteras. et c. tertio. infra. ¶ Idem dic de
peccato sodomitico ut propter illud possit uxor di-
mittere virum et e contra xxxii q. vii. omnes cationes
et c. adulterii malum. ¶ Sunt autem septem casus
in quibus uxor non potest a viro de adulterio accusari
nec e contra. ¶ Primus est si ipse committit similiter fornicationem
j. e. significasti et xxxii q. vi. ptotum quia mutua
crimina pari compensatione tolluntur. j. de adult.
c. ple. et ult. ¶ Secundus si ~~uir~~ vir invitam
prostituat uxorem. ex. de eo qui cognovit consanguineam
uxoris sue. ¶ Tertius si solum dederit materiam adul-
terandi. j. e. significasti. et c. se. quia adhuc nulla

ex. de presump. litteras.

Uxor a viro non accusatur in septem casibus ut casus notantur ex. de divor. c. [illegible] glo. penulti. et 32 q. 6 in fine.

debuit condicione addita xxxii. q. v. Ita ne. vel est ignoscendum ei qui pretextu paupertatis turpissimam vitam ducit. ff. de ri. nup. palam q. non est ¶ Tercius si mulier credidit maritum mortuum et nubit alii quia maritus rediens tenetur eam recipere statim sine fornicationis exceptione nisi sciens stetit cum secundo postquam primus redivit. xxxiiii. q. ii. ad perbellitam et c. Si virgo. et i. de sponsalibus nup. c. ii. ¶ Quartum si latenter fuit cognita ab aliquo quem credebat esse maritum suum puta lectum illius devote intravit simulans se eius maritum. xxxiiii. q. ii. In lectum et c. proposito ¶ Quintum si fuit mulier vi oppressa ut in c. proposito quod intellige de vi absoluta non conditionali quia pro nullo metu debet quis fornicari xxxii. q. vii. omnes causatores ¶ Sextus quando maritus reconciliavit eam sibi vel eam publice adulterantem retinet in consorcio maritali xxxii. q. i. c. i. et ii. et in fine C. de adult. crimen ¶ Sed numquid si per sententiam fuerint separati propter fornicationem mulieris poterit vir eam sibi reconciliare invitam dicunt quod sic quia quod in eius favorem introductum est in dampnum retorqueri non debet C. de leg. quod favore et in instit. eo quod non paciatur servitute quod est in eo qui peccavit. C. de adult. aut. Sed hodie et dicit Innoc. quod iudex prudenter ferret sententiam qua sic diceret divorcium sententiam inter vos propter adulterium viri vel mulieris quamdiu placuerit innocenti et ille qui non peccavit posset intrare religionem quod dicit ut. s. de conv. con. ¶ Sed quid si ¶ Septimum licet raro contingat si aliquis fidelis coniugem infidelem dimittat dato ei libello repudii et ipsa nubat alii et ipse convertatur ad fidem et ipsi

3.
4.
5.
6.
quod

quod pena non potest dimittere ... absolute ... quod ipse ... habeat ...

A. Vide ... de divor. ... in verbo ... Redivi ... et 33 q. ... A. Amplius ...

postea mortuo s(e)c(un)do co(n)t(r)ahat(ur) te(n)et(ur) ea(m) retine(re) (n)isi
al(ter) fuit fornicata si ad alia(m) no(n) co(n)t(r)axit (et) mortua
8 est s(e)c(un)d(a) uxor j e gaudem(us) (in) si ¶ Item si m(u)l(ie)r
coniugata fuit cauponis (m)i(ni)stra ita q(uod) vina po-
tantib(us) mi(ni)stret no(n) pot(er)it maritus ea(m) de adult(er)io
accusare quia lex no(n) putat ea(m) digna(m) legum
obs(er)vac(ion)e ut C de adult(eriis) que adult(er)iu(m) hoc ca(us)u (pro)pt(er) vi(li)-
tate(m) no(n) (com)mittit s(ecundum) host(iensem) ¶ Cui(us) potest ferre
s(ente)nciam divorcij ¶ Dicit W(illelmus) q(uod) de iure co(mmun)i ad ep(iscopu)m
spectat j de excess(ibus) prela(torum) dilecte tib(i) (et) ex xxxv
q vj multoru(m) Alij inferiores prelati qui cogno-
scu(n)t de tal(ibus) matrimo(nialibus) s(i)ve sint Archidiaconi
s(i)ve Abbates faciunt h(oc) ex co(n)suetudine p(re)scripta
u(e)l ex sp(eci)ali co(n)cessione j de excess(ibus) prela(torum) accede(n)-
tib(us) (in) si (et) ex (c) de p(re)scrip(tionibus) audi(tis) du(m) ta(men) sint
iudices ta(les) qui habeant p(otes)tate(m) iudicandi et
statuta canonu(m) no(n) ignorent (c) de consang(uinitate)
c j (in) si ¶ Ad resto(n)ne(m) mulieris spoliate vel
viri qu(ali)t(er) sit facie(n)da videndu(m) e(st) utru(m) spoliat(us)
velit intentare (ve)l possessoriu(m) u(e)l petitoriu(m) iudi(ciu)m
i an petat ~~sibi~~ eu(m) sibi restitui tam(en) i(n)iuste
sit ab eo di(mi)ssa que(m) dicit esse suu(m) maritu(m)
et h(oc) e(st) agere possessorio q(uia) petit viri sui possessio(n)e(m)
sibi adiudicari de qua dicit se i(n)iuste expulsa(m)
u(e)l an dicit m(u)l(ie)r aliq(ue)m esse maritu(m) suu(m) qui (con)t(r)axit
cu(m) ea (et) petit eu(m) sibi adiudicari in maritu(m)
u(e)l ag(i)t(ur) q(uo)d e(st) agere petitorio quasi agat de
p(ro)prietate (et) s(ecundum) diu(er)sitate(m) istaru(m) petic(i)onu(m) di-
u(er)simode e(st) agendu(m) ¶ Si e(ni)m m(u)l(ie)r agit
petitorio s(cilicet) petit aliq(ue)m dicens ip(su)m esse
suu(m) maritu(m) (et) ille negat excipit contra
ea(m) dicens q(uod) no(n) p(otes)t esse sua uxor quia
est eius consanguinea u(e)l affinis u(e)l aliud

impedimentum legitimum opponat prius tractabitur
exceptio mariti quam petitio uxoris quia prestat
exceptio mariti principalis quam uxoris primitus
et est ut ab eius petitione absolvendus. 6. de ord
cogn. c. 1. ¶ Si vero agat possessorio petens sibi
restitui maritum licet dicat maritus quod non possit
esse uxor quia consanguinitas est inter eos vel aliud
legitimum impedimentum debet fieri prius restitutio mulieri
quam de exceptione viri cognoscatur. 6. de rest. spol.
ex conquestione. 2. j. e. porro hanc distinctionem habes
6. de rest. spol. litteras ¶ Quod autem mulier viro re-
stitui debet fallit in vj casibus videlicet. Blasphemus
quia dei. sevus. morbo manifeste. prole parente
cito nec virgo reddetur uxor ¶ Primo si iudeus cuius
uxor convertitur ad fidem blasphemat deum vel eius
nec vult ad illam sine contumelia creatoris habitare.
denegatur sibi restitutio ~~[illegible]~~ cuius ipse fuit spo-
liatus. j. e. gaudemus § qui autem dicit ut. 6. e. §
dic. 2 § Secundo denegatur viro restitutio
mulieris si tanta sit viri sevitia ut mulieri
trepidanti non possit sufficiens securitas provideri
vel quia persequitur uxorem odio capitali. 6. de rest.
spol. ex transmissa. et c. litteras infra. et xxxij. q.
j. de bu[illegible] | exigno ... viri sevitiam propter viram
dimittere si leges j. aut de imp. § Si quam mulier
vero in[illegible] non est restitutio facienda quia ~~convin~~
~~citur quam non admittitur possess~~. 6. de irriuit. quam [illegible]
[illegible] vero mulier dicit se habere virum suspectum quod eam
ledat in persona vel in rebus dicimus ... similem
causam ostendat quare habeat ipsum suspectum ad officium
iudicis spectat inducere cum sibi sufficientem cautionem
quod maritus tractabit eam in leto in mensa et
in omnibus sicut vir tractare debet uxorem et quod

Uxor non restituitur viro in 6 casibus

vj

1 blasphemia dei

2 sevi

no ledat eu i psona uel in rebz q̄ quomodo.
Balna tu correcto͛ honesta maritali. Et hāc
tantu͞m pstare dz maritalis pmtaminu ut xxxiii
q. 1. debitu͞m. z si mlr ad confidit de iurando
uiri quia forte paru͞ timet iuramentu͞. illa tantu͞m
dz pstare qua magis timet scz pignoraticia uel
fideiussoria sub pmissa pena. ar. C. ut lite no ꝯt.
qm q̄ ulr. z xxxvi. q. v. prodest. z q. iiii. ea uindicta
Item si obiciat̄ fornicaco publica mulieri z fuit
probata no si ipsa confiteat̄. nisi ipsa replicet et
pbet viru͞ sibi adulteriu͞ ꝯmisisse ita q eius
fornicaco sit ita notoria q nulla possit tergiusatione
celari tunc dz restitui licet sit publica fornicata.
j. e. Dilcsti. z c. ex litis. Ita dicit Inn. q si mlr
petit restitu͞m z maritus excipiat de adulterio
notorio z mlr replicet de adulterio viri no dz
fieri restio. nisi z viri adulteriu͞ esset notoriu͞ sicut
z mlieris. Sz si vir ea no eiecisset pt notoriu͞
adulteriu͞ sz petit penitu͞dem separari z excipet
mlr de adulterio viri audiede essent pbatoes
mlieris sup exceptoe adulterij no notorij. Et rao
diuersitatis est. quia mlr pmo egit possessorio. unde
facilius sunt contradr. ut admittat̄ excepto adulterij
no notorij. Sed sit z denegat̄ facilius ut non audiat̄.
ut fiat statim restio. Ideo hic admittit̄ pbatoes
mlris z si pbauit viri adulteriu͞ fiat restio. Sz
i alio casu. s. qu͞ vir petit separaco͞m agit̄ petitorio
unde pbandis equaliter pte ~~accipiunt~~ recipiunt̄. z
dc notoriu͞ si sit argu͞. ꝯpetēcia. 1. ꝯtrouersia
sup vero. d. xxviii. primissi. s. filij qui reddunt
notoriu͞ eius incontinencia͞ uel notoriu͞ iur. z
tunc nunq facienda est restio. Sed pt intelligi
ff. de doli. z j. e. Signauit. Item intellige hec

Significasti

3.
mecho mar͞

si notoriũ ẽ iudici ⁊ alijs. uel alijs ⁊ nõ iudici sẽtiã
secũ patãs hr̃ pbatores ar. C. de testi. ex scriptis ¶ q°
sciuit si occultũ ẽ adulteriũ mulieris ⁊ quomodo
excepcõis ei obiciat maritus illud adulteriũ petẽti
restitui. Inde audit̃ maritus. dicit B. q nõ. donec
fuit restituta. C. de rest. spol. l. eã quis. ⁊
iij. ⁊ iiij. ⁊ c. insinuãs. Secus in petitorio. xxxij.
q. ij. Agathosa ¶ Sed pone q mulier recessit a q°
viro suo auctoritate ppria ⁊ mensilominus petit
restitui nũquid ẽ audienda. dic q sic. quia eo ipso
q recedens nõ admittit̃ spoliata intelligi. ff. de
acq̃. pos. l. clam possidere. ⁊ l. ult. ~~clam ff. de~~
l. di. Si id q. l. ult ¶ Ite pone q vir adulterat q°
ẽ occulte ⁊ vxor manifeste. nũquid vir pt̃ eã
accusare ⁊ p sniam dimittere sine pctõ dicũt quidã
q nõ. quia nõ desinit vxori ius excipiendi sz
pbato xxxij. q. vij. ptotũ. distingue. aut ipse
cepit sniam ⁊ ea inconita nõ volt age sniam
sz in adulterio pseuerauit tunc sine pctõ posset
eã accusare ⁊ dimittere p sniam xxxij. q. i. c.
i. iij. ⁊ iiij. Aut nõ cepit sniam ut ipsã. sed
noluit in adulterio pseuerare tunc nõ pt̃ accusare
ut dimittere qz paria delicta mutua cõpensatione
tollunt̃. j. de adul. c. plẽ. ⁊ ult. xxxij. q.
vj. nichil. ¶ Sed nũquid vxor adultera post peractã q°
sniam potit viriũ cõpellẽ ab accusatione vel ego.
bic vxorẽ dicas q non. quia pniã nõ tollit
ius accusandi uel excipiẽdi uel replicãdi. xxxiij.
q. ij. Admonẽ. ut eã abeat tẽpore compellet̃
post sniam. C. de cõu. ging. gaude mg. Ca-
ueat tñ maritus q nõ exigat ul reddat de-
bitũ vxori fornicanti pendente accusatiõe uel
etiã postquã sciuit illam fornicatã qz B pnditarz

ar. e. de coniug. s. proposuit. dic ut ibi. q. c. si lib. z q.
4 quid si ipse ¶ Quarto si virgo fuit z timeatur
corrupi. e. de spon. ad hoc. z e. de rest. spol.
5 extrinsecus. z c. excepta ¶ Quinto si habeat pro-
bationes promptas ad probandum impedimentum in gradu
non dispensabili. scilicet primo z secundo. z in hoc casu licet
fiat restitutio in ceteris tamen quo ad carnis copulam
non restituitur. e. de rest. spol. litteras tua si. ¶
6 Sexto si exceptio rei iudicate obiciatur. a qua
non est appellatum non est ei restitutio tunc facienda
nisi primo de illa sumarie cognoscatur. ar. e. de of.
dele. cum matrimonii ¶ Item vero exceptio opposita
obstat petenti restitutionem vel iteris vel eius. distinguitur
aut agens vir vel mulier intentat petitorium
aut possessorium aut petitorium z possessorium. Si
intentat petitorium z obiciatur de consanguinitate
debet procedi super utroque. e. de ord. cogn. c. i. Si
intentat possessorium distinguitur aut constat matrimonium
fuisse contractum. aut non. Si non constat debet primo
inquiri de matrimonio an fuit contractum. quam
restitutio fiat. e. de rest. spol. excepta eo. Si constat
matrimonium fuisse contractum. distinguitur aut proponit
exceptio que tangit periculum anime tantum vel corporis
tantum. Si tangit periculum anime z corporis distinguitur
aut est notoria exceptio aut non. Si est notoria
differt restitutionem. ut c. Significasti. Si non est notoria
debet restitui ut ibi. Si tangit periculum anime tantum
distinguitur. distinguitur aut habet probationes incontinenti
ad probandum exceptionem. aut non. Si habet probationes
debet fieri restitutio quo ad omnia nisi ad copulam
carnalem. e. de rest. spol. litteras. v. preterea. Si
non habet probationes incontinenti debet fieri restitutio
quo ad omnia. e. de rest. spol. litteras. v. eo si

nō habeat ¶ Si tangit p̄velum corpis tūc distinguit aut pt mederi uel succurri p̄ctaucōm uel p̄ffidēnsores aut non Si pt mederi dz fieri resto ε de rest̄ spol̄ extransmissa Si nō pt mederi resto f̄i nō dz ε de rest̄ spol̄ literis insi ¶ Si nō intentat petitoriū z possessoriū distinguitur aut negat matr̄m esse contractum aut non Si negat nō dz f̄i resto ε de rest̄ spol̄ expte ei Si nō negat īmmo resto f̄i dz ε de rest̄ spol̄ ~~expte~~ exceptione ¶ Aliud si inlī egit possessorio z succubuit in eo nichil pt p⁹ea agere petitorio dicas q sit Sed egit petitorio z succubuit nō pt p⁹ea agere possessorio Si nō tūc incepit agere nō tamē pergit z nō dū est testabilis renunciatum ut plene liquet de eo pt dimittere iudiciū petitoriū z possessoriū inchoare ε de eo poss̄ z pt pastoral̄ Et lex dicit q nō videtur renunciasse possessioni qui rem vendicare cepit z pt possessionis iudiciū intentare dimisso iudicio rei vendicationis ff de acq̄ poss̄ naturaliter ¶ michi log

Tractatum de donationibz int̄ virū z vxorē re⁹ᵗᵃ et de dote p⁹ divortiū restituenda Est supr̄ de divorciis p q̄ue dissoluit matr̄m Sed quia durante matrimonio nō valet donatio facta int̄ virū z vxorē / z matrimonio dissoluto sequit̄ dotis resto / ideo subiūgit̄ hic de donationibz int̄ virū z vxorē / z de dote post divorciū restituenda / vnde videndum ē p̄mo de donatione qn̄ valeat z qn̄ renovet̄ / z s̄cdo de dote ¶ Donatio int̄ virū z vxorē moribz ē phibita ne mutuo amore invicē attemptando donationibz se spoliaret maiores eis n̄ri hᶜ phibuerūt amore honestū solis animis estimantes z ne alt̄ in paupertate incideret z alt̄ ditor fieret

qo

z nō eēt illis studiū filios educādi. ff. e. l. 1.
n. z. iij. z nulla est donatō ubi mtrim̄ tenet
Si vō matrimoniū nō tenet donatō de rigore
iur̄ valet Si phat⁹ uo est. tales donatoēs tatag̃
eē ne melioris condicōis videant̄ eē delinquētes
q̄uā qui nō deliquerunt contrahendo. ff. e. l.
in. q̄. 1. z C. e. Si ex voluntate. Sed int̄ sponsū
z sponsā tenet donatō. ff. e. int̄. z l. cū hic
status. z q̄. Si quis sponsā ¶ Nō valet donatō
ex qua alter locupletior z alt̄ pauperior efficit̄
j. e. c. ult. in pn̄. z ff. e. l. in. re. 1. Sed si
alter pauperior nō efficit̄ tenet donatō a ḡtrio
ff. e. Si sponsus. q̄. Si maritus. z q̄. Si q̄s
llō si donauit uxori rem alienā. ff. e. Sed
z si cōstante | licet pauperior sit donator et
accipiens nō fiat locupletior tenet donatō
ut si emit vide unguenta. ff. e. q̄. aut. q̄. 1.
¶ Item valz quō donatō licet donator fiat pauperior
z accipiens locupletior si in tpe post finitū
matrimoniū fiat collacō sed ante tpe illud nō
efficit̄ reo donata donatoris sz differt in tpe
quo mlr̄ a lege viri soluta est ff. e. Si eū
q̄. ult. z l. quia z l. Interim. z j. e. c. ult. fit ac
renocacō ḡtinuus donator pauperior z accipiens
locupletior factus est. ff. e. Si sponsus. q̄. ult. ¶
Reuocat̄ hec donatō tacite uel expsse. j. e. c. ult.
tacite fit pdimorciū nisi in ducores volunt donatōm
valē. ff. e. Si inter. q̄. Si maritus z C. e. a
marito ¶ Item si prius decedat qui donatōm accepit
quā qui contulit. j. e. c. ult. z C. e. a marito.
Sed si prius decedat is qui donauit nec reuocat.
donatōm p silenciū cōfirmat̄. C. e. donatoēs
z l. 1. z. zij. z. j. e. c. ult. ¶ Item si ambo simul
moriant̄ valet donatō. puta naufragio uel
ruina ff. e. cū hic status. q̄. Si ambo ¶ Expsse

aut renocat donaco ad donator ea renocat. C.
e. a marito. nisi peniteat ea donacoem renocasse
ut eius voluntate ultima expectemus. ff. e. tit
hic status q. pma ¶ Ite expresse renocat. si
maritus ea que donauit pcea pignori dedit
vel alii donauit vel aliomodo alienauit. C. e.
Si maritus. z. l. de pact. inste. ¶ Sequitur
de dote post diuorciu restituenda | de qua tam
iudex ordinarius qua delegatus cognoscit ac- Accessoria
cessorie scz ad cognoscit de matrimonio z in libello
matrimoniu petit separari z dote restitui. j. e.
c. 1. q. 2. in. de ginus. ff. proposuit. | z specialr ptinet
ad ecclesiam cognosce de dote. quia ad ea ptinet
defensio dotiu. l. e. inp. | Si vo ca dotis sit Principalis
principalis agi cora iudice seculari. C. de iur.
dot. ubi. z. l. si. z ff. de iur. dot. iniuitus. q. 1 z
l. quedam. q. 1. ¶ Videndu est quid sit dos | qt
dotis spes | quid parafernalia | quid donaco pter
nupcialis | in quibus maritus lucret dote sed eo.
in quo casu tenet dote redde z cur z qn. ¶
Dos est donaco queda a pte mulieris fca ponere
matrimonii sustinendo | dotis aut na est ut durante
matrimonio duret z soluto matrimonio soluat
quia sine ipo esse no pt. qz dos est quasi ppriu patrimoniu
mulieris ff. de minor. demoz q. pnde. ¶ Species
dotis sunt due. Alia pfectitia Alia aduenticia
¶ Profecticia est que apre pro filia vel abauo
pnepote vel de bonis eoru datur vel alius de ma-
dato eoru dat. ff. de iur. dot. pfecticia. ¶ Aduenticia
dos est qua ipa mlr dat pro se vel aliquis
alius a pre vel auo ¶ Item dos alia dat estimata
alia i estimata. Si estimata ta lucru qua dampnu
ptinet ad maritu sicut ad rei emptore. Si
vo inestimata dat dampnu z lucru eius ptinz
ad muliere ff. de iur. dot. plurez. excepte fructibz

qui ptinet ad maritum ppt onera matrimonii q
sustinet ut ibi / Parafernalia sunt que mulier ha
bet preter dotem unde dicitur / et dicitur a para quod est iuxta
et ferna quod est dos quasi iuxta dotem / et habet
mulier privilegium in parafernalibus ad instar dotis Sicut
enim uxor habet omnia bona mariti obligata tacite
pro dote Sic et pro rebus parafernalibus marito datis
C. de pact. et que l. ult. / Donatio ppt nuptias
est quam sponsus donat sponse. j. e. et si necesse
et c. se. / et hec donatio ppt nuptias vocatur
antipharna quasi contra dotem quia uxor dare
debet viro dotem vir autem uxori donationem facere
ppt nuptias secundum iura / unum tamen bene accipere pro alio
j. e. nup. et c. plerique. et C. de don. ante nupc.
l. 1. et ult. / et sicut soluto matrimonio dos ad
mulierem Sic et donatio ppt nuptias ad virum. j. e.
c. ult. / Item si ignoranter contraxerunt in casu
prohibito quicquid alter ab altero habuit debet restitui
si matrimonium separetur puta ppt consanguinitatem vel
affinitatem. j. e. c. 1. et 2. in 2. et 3. de cons. et
profuit / et bona que durante matrimonio communiter
fuerunt acquisita dividi debent. j. e. c. n. hoc intellige
de hiis que communiter empta fuerunt de bonis propriis
uxoris et viri et hoc constat alias omnia presumuntur
esse de bonis mariti ff. e. quintus mucius. ar.
xii. q. iiii. Sacerdotes. et 3. de pecc. cle. c. 1. et n.
quia nullum fuit matrimonium alias si scienter contraxerunt
matrimonium contra iura perdere debent quicquid
alter alteri dedit et fisco applicari. C. de incest.
nup. qui cont. et inst. de nup. si Si adversus
nisi errore vel minori etate excusetur ut ibi.
Sed vide contra. j. e. et si necesse. Sed propter
hoc ibi facit ppt bonum pacis / et quia non erat
cui applicarentur bona cum nullum habeant illi
rages superiorem seu fiscum ne alter quomodo cum

remaneret ut in c. z si necesse ¶ Item si maritus dedit
mulieri donationem propter nuptias quam dotem vulgariter
appellamus post mortem viri dz retinere z in hoc
possz cognoscere ecclesia principaliter ut teneat dotes
pergere viduarum dummodo possessio pertinet ad virum
tanquam hereditas Secus si habeteret in feudum ut
sibi z heredi quem de uxore legittima procrearet Si
decedat sine herede uxor non poterit de illa terra
venditare nisi dominus illius terre donatorum voluerit
consentire . i . e . nup . ¶ Item si maritus dotem vel
donationem propter nuptias alienavit consenciente
uxore non tenet alienatio . C . ad vell . aut . Sive a me
quia expedit mulieribus salvas habere dotes ut veniant
aliquos quibus nubere possint . ff . Sol . ma . l . 1 .
z ff . de iure . dot . l . ii . nisi iuramentum intervenerit
sponte prestitum sine dolo z violencia z ad hoc
iurandum servandum iudices seculares per locorum or-
dinarios censura ecclesiastica compellantur . 6 . de
iurin . cum contingat z c . licet . mulieres li . vi ¶
Lucratur maritus dotem z uxor donationem
propter nuptias in tribus casibus scilicet ex pacto / ex con-
suetudine / z ex lege ¶ Ex pacto ut si pacistatur
de dote tota lucranda vel eius parte vel donatione
i . e . t . ult . q . Sane z c . de pac . que ex morte
z in aut . ubi posita equalitas ¶ Ex consuetudine
quando consuetudo est quod maritus lucretur dotem vel
econverso . i . g . c . ult . q . Sane ¶ Ex lege quando mulier
iudicio ecclesie propter causam fornicationis vel propria
auctoritate a viro recessit amittit dotem z donationem
propter nuptias nisi fuit reconciliata viro . i . e .
plerumque z idem de viro . quia non ad impia
iudicantur . 6 . de divor . gaudemus . q . quia vero
z xxxii . q . i . Si quis uxorem . Sed si re-
conciliata fuerit postea fornicationem illa
obicere non poterit quia ei hoc remisit .

quod ei licet ut de iure iur. quecadm. z. xxxii. q. i. q aut
qo. nisi postea fornicet. ¶ Sed pone studium esse latam
quo ad thori separatom ppt fornicatom z sit mlr
dotem amisit. deinde pbat consanguinitas int eos
z matrimoniu pnūciat nullu fuisse int eos. mlr
repetit dote tamqm nō cōmisit adultiu. nuqm pt.
dur laur. b. z cōtra. q nō. iniuria enim ex affectu
metis fit. xv. q. i. Illud. vnū negari nō pt. qui
ex affectu mente iniuriam facit ei quā p vero marito
tenebat ideo punit. Sz ppt intentom eiū ope sub-
secuto. fecit enim quod potuit. ut de bigamis. nup. z
c. ult. ¶ Reddenda est dos pfectitia cōpat mortua
filia suis liberis. C. so. mat. dos a patre. alis remanz
penes liberos. ff. so. ma. pro dote. ¶ Sed si fiat
diuorciu ea viuente z patre reddenda e pri z
filie ff. sol. mat. l. ii. z l. pt. Si sit aduentitia
reddenda e mulieri ff. so. mat. quod c. i. ¶ Olim
reddebat dos mulieri annua trina. bima. die hodie vo.
statim imobilia restituunt z mobilia omnia usqz ad
annum. C. de rei vx. act. l. i. c. tū aut intelligit
Sed maritus i reddenda dote nō condempnat
nisi in quantu facere pt. nisi dolo diminuat sua
sbam. Sed si puenit ad pinguiorē fortunā totū
restituat ut in c. tū aut intelligit. z. ut de sol.
seiardus z hc prinlz trāsit ad filios eius matrimo
qo. ff. sol. mat. maritū. ¶ Sed nuqd fructus dz restitue
dic q nō. nisi illos q ante matrimoniu obuenerit
quia auget dotē. Sz post matrimoniu sunt mariti
ppt onera matrimonii. j. de vsu. Salubriter. z. ff.
de iur. dot. dotis fructu. Expense necce z utiles
repetunt. voluntarie amittunt. C. de rei. vx.
ac. l. i. c. Sileat. z ff. de ipen. i rebus do. ff.
l. i. z l. quod dicitur. De secūdis nuptiis xv

Visum est de matrimonio in genere hic subiditur in
specie scilicet de secundo matrimonio. Unde videndum
est an secunde sint licite et utrum possint benedici et
an mulier que credit maritum suum mortuum possit
nubere. ¶ Nuptie vero secunde et tertie et ulteriores sine
peccato et infamia etiam infra annum contrahuntur / non
obstante iure civili quod in hoc casu dedignantur sacri
canones imitari xxxi q. i. aperiant usque ad fi. contra
i. e. c. plerumque et ult. / et cum iteratis contrahit ut de
b. debit. c. Super eo cum sequentibus ¶ Si quis contrahat
cum secunda alias benedicta vel cum secunda alias benedicta ulterius
benedici non debet extra de secundis nupt. i. e. c. i. et ii. / et est ratio quia
cum alia vice benedicti sint eorum benedictio iterari non
debet i. e. c. ii. sicut sacramenta prohibentur iterari i. q. i.
quod quidam et c. Sacram. et ita censetur quasi sacra-
mentalis / nec est respicienda consummatio matrimonii
/ nec quod sola mulier dicatur benedici sed benedictio semel data
quia utrique communis est / nec benedicitur mulier sine viro / ergo
quicunque talis ad secunda vota transeat non est benedictio
iteranda quia contrahens alias benedictam non benedictam
cum qua iungitur benedicitur in coniunctione corporum per quam
efficiuntur unum corpus. b. de qui. cogn. ad apostolicam / caro
benedicta trahit ad se non benedictam sicut alias dicitur de
eodem b. de cons. et c. Item alias quod in dubiis / nec valet
consuetudo contraria que in talibus non extat. i.
de heret. ad abolendam / licet esset ... / nisi prius ex-
cta scientia ipsum apparet. s. host. et b. b. de cogn.
spir. c. i. nisi et c. Ex eo. nec est vis in corruptione ·c10·
sed in benedictione tantum ut sequitur in c. se. ¶ Cum duo
matrimonium contrahant et benedicantur et ante matrimonium
consummatum fuerit divortium propter aliquod impedimentum
et uterque eorum convolat ad secunda vota nunquid
benedictio dabitur in hiis secundis nuptiis / videtur quod sic quia
intentio prime benedictionis defecit propter consequens et effectus

ar. e. de off. del. cum sup abbacia. z e. de pb. c. ult.
nunc vero apparet quod prime nuptie que nulle fuerunt
non possunt vetari benedici ar. e. de despon. impub.
ad dissolvendum. Preterea deficiente principali deficit z
accessorium. e. de elec. qualiter. ¶ Sed contra nuptie
cum non dicuntur benedici sed persone ar. e. de te. ord. con-
sultacionem z negari non potest quin ipse persone sint
benedicte ut ibi. Spiritualis enim benediccio tante efficacie
est quod semper transit nisi inveniat obicem contrarie
voluntatis. e. de bap. maiores in fi. Benediccio enim
semel data remitti non potest. e. de divorc. quanto.
z quod factum est nequit non fieri. xxxii. q. v.
Si paululum. Nec obstat quod intencio videtur defecisse quia
licet intencio nupciarum deficiat non tamen intencio benediccionis
quia dantes z recipientes intendebant dare z re-
cipere benediccionem z matrimonium tunc. ar. e. de spon.
ex litteris. z c. consultacionem. hoc enim accessorium forte
forcius est principali. z sic remanet nisi deficiat
principale ar. e. de fideiuss. debitores. Vel dic quod
aliud est in accessorio spirituali z naturali quam temporali.
90 ¶ Item si duo ad bigamiam transeant qui tamen
nunquam fuit benedicta. dicit ho. quod tales poterunt
benedici quia a contrario sensu alia vice benedicti non
sint. ~~[illegible]~~ eorum benediccio iterari non debet
j. e. c. ii. z sic non est vis in bigamia sed in
benediccione sola. ¶ Capellanus vero qui benediccionem dedit
ab officio beneficio quod suspensus cum testimonio litterarum proprii
episcopi ad sedem ap. est mittendus quare videtur
quod alius dispensare non possit. j. e. c. i. Si iste
non peccasset criminaliter. dic. ho. non video quare tanta
pena imponeretur. Nam licet iste suspendatur citra
sedem ap. citra tamen non absolvetur. de. j. de sen. ex.
imp. c. in sede. z est simile quantum ad hoc
e. de preben. que nisi. Ita dicit ho. ¶ Mulieres
vero que viros suos causa captivitatis vel

pegrinacois absentes longo tpe prestolate fuut
nec possunt de vita nec morte ipsorum certificari
licet sup hoc adhibuunt sollicitudinem diligentem.
quitolibet annorum nub ita tem ansit / ad aliorum
tamen consorcium nō possunt conuolare / nc aute eccle
pmittunt contrahere donec certus [smudge] recipiat // [illegible]
de morte virorum. e. de spon. In pntia. z. i. e. c. n.
mpn / ubi cu pisimile pfuit de morte si mlr
nubat excusat / z viro reuso. nisi sponte redeat
statum ad matrimonium p excaconē cū mito reuocandam.
xxxiiii. q. ii. ad pbellitam ¶ Si vo matrimonio
contracto dubitat de morte nō exigat debitum
sed reddat / z si postea certificata fuit de vita
statim recedat. i. e. dus. q. Si vo / e. de repud.
k. n. z. aut. hodie z in aut. ut lice. ma. z. a. .90.
q. q. aut. toll. viii. ¶ Sed pone q aliquis fuit
i exitum Sarracenorum uel in aliis eciam locis fuit
aliquis nec tēpus nec mlr pt certificari de
morte pngrin milicie uel p aliud quid faciat.
dicit. B. q tunc mittat ad locum si pt z ad vicina loca
z inquirat si pt / als expectet quadiu nō sit ita
de morte viri. e. de spon. In pntia. i. e. c. ii. in
principio / Explicit liber quartus Sequitur liber quintus

U tina sapent De accusacionibus z Inquisicionibus
z intelligerent ac nouissima puiderent
Tractatum est de iudiciis. Sed quia
i iudicio criminali preuenit accusacio. Ideo
subiciat de accusacionib. Sed qz plurib
modis oppenit crimen. sz accusando
denunciando z excipiendo. i. e. Sup
hiis. z pinquisicionem. i. e. Inquisicionis. z c. qlr
z qn. z. i. de symo. lic heli. excepte notoriis
i. e. qualr. z qn. c. ad corrigendos. z. i. de symo.
lic heli. de istis ergo p ordinem videamus
z primo de accusacione quid sit accusacio / quis.

De accusacione.

possit accusare et quibus accusari et an inscribere teneatur
accusator et an sine accusatore possit quis condempnari
¶ Quid sit accusacio et quid est alicuius hominis de
crimine apud iudicem inscriptione interueniente legitime
facta delacio ff. host. ¶ Quibus permittitur accusare respondeo quibus
non prohibetur quia edictum de accusando est prohibitorium
unde quilibet admittitur qui specialiter non prohibetur sicut
edictum de matrimonio contrahendo et de spon. eo
apud et edictum de testibus ff. de test. l. i. et ff.
de proc. l. mutus et ideo si sciatur qui accusare non
possunt per que sciatur qui possunt quia strictiorum
earum est disciplina ¶ Prohibentur quidam accusare
propter sexum ut mulieres Alii propter etatem ut pupilli
Alii propter sacramentum ut milites qui iurauerunt se non
excitatores morte propter rem publicam Alii propter
magistratum ut consules ¶ Alii propter delictum proprium
ut criminosi et infames ¶ Alii propter turpem questum
ut illi qui duos in diuersis iudiciis accusaverunt
iudicio non finito et ille qui nummos ad accusandum
uel non accusandum accepit qui ad accusatoris crimen
tenetur ¶ Alii propter condicionem suam ut liberti contra patronos
¶ Alii propter suspicionem calumpnie ut illi qui subor-
nati falsum dixerunt testimonium ¶ Alii propter paupertatem
ut qui minus quam l. aureos habent ¶ Hec omnia
probantur ii. q. i. prohibentur et ff. de accu. qui accusare
et iii. q. i. c. i. nec excitatus licet ibi quia non habent
personam standi in iudicio vi. q. i. qui crimen ¶ Isti
tamen admittuntur si suam suorumque iniuriam prosequantur
ut ibi dicitur et iii. q. vi. omnibus ¶ Item nec layci
contra clericum nisi suam iniuriam uel suorum prosequantur
ut iii. p. c. omnibus nec tamen ad testimonium sed ad accusacionem
tamen et debent per clericos probare et de test. decreto
et ii. q. i. prohibentur et iii. q. iii. c. item omnibus
¶ Admittuntur tamen supradicti in criminibus exceptis

sz in crimie lese maiestatis · z cornelie testi · heresis ·
symonie · fraudati census fraudate annone z su-
specti crimie · ij · q · i · phibne · xv · q · iij · Sane · z c
nemo · ff ad · l · iul · ma · In crimibz · j · de sy · tanta
inst · desisseret · tu · i · ij · q · vij · Sacerdotes z c omes
Admittunt isti si bono zelo z no exodio procedit
quia tunc nc ad accusandu nc ad testificandu admit-
tunt · quia inimici i nullo casu admittuntur · j · de sy
sz hely z ptuas · j · e · mennij · z c · cu opteat ·
nc cohitantes inimicis · j · e · expelluntur · qz ex hoc
inimici psumunt · iiij · q · iij · d · testes · z · j · e · cu
opteat z laici bone fame admittuntur i hui-
crimibz excepte Sed si laici sunt male fame
z viles psone distinguit si clericus sup illo crimie
sit infamatus z male oppinionis admittuntur
laici etiam viles Si vo sit bone fame z oppinionis
no admittuntur ut hc bu tollitur ij q i imprimis
adsi · z · j · de sy · tanta · z · c · ptuas · exceptis
conspiratoribz z inimicis ut · s · dixi z pcipue e-
ius · s · de test · veniens · debet go esse bone fame
i aliis crimibz no excepte z oppinionis sup crimie
no inductus qui aliud accusat · j · e · c · i · z iij · q ·
vij · qui sup · z c · postulasti · vj · q · i · qui crimie
j · q · i · ulti · j · e · cu opteat · z · c · cu · p · quia
viles psone no admittuntur ad denuntiandu · s · de
spon · cu in tua · multiformis nc ad accusandu ·
Regulare est q qui no pt accusare nc de- vel testificari
nuntiare nc ordines recipe z sit hec qua co-
verter equipant · j · e · c · ult · z · c · omnipotes
z c ad opteat · s · de test · c · ult · ij · q · vij · testes
Fallit quia aliqn pt quis accusare qui pt qs accusare sed no testificari
no pt testificari sz qu aliquis dedit inimi-
cicie occasionem ab eo qui tacuit tpe quo

potuit accusare talis potest accusare tamquam actor repelletur
ut qui mat. ac. pq. c. ult. in fine. Decius in teste
ut de test. licet duo. Sed que est ratio dubitatione
dic quod aliud est in accusatore quia modicum sit
preiudicium si accusator admittitur tamquam actor re-
pellitur propter culpam propriam iste culpabilis non existit
et propter dictum accusatoris nulla fit condempnatio nisi
assint legitimi testes. i. de fi. inst. lic. ~~testes~~ heli.
Sed ad dictum teste quis condempnatur et ideo
debent esse tales cuius actores ut ipsorum dictum
sufficient ad hoc ut admittantur qui talem habent
ab eis. ar. C. de acc. poss. vicia. ¶ Item admittuntur
ad accusandum in criminibus excepte criminosis ut dictum
est in q. precedenti. Set ad testificandum non nisi secundum
distinccionem positam. i. de fi. q. qui autem admittuntur

Potest quis testificari qui non potest accusare

¶ Item econtra potest quis testificari qui non potest accusare
nam contra hereticos credentes fautores recepta-
tores et defensores eorum admittuntur excitati
in participes et socii criminis ad testificandum. i. de heretic.
in fidei favore. li. vi. qui non possunt accusare in
q. i. c. i. ¶ Item mediatores symonie admittuntur
ad testimonium si agatur criminaliter et emolimentum exinde
non fuerint consecuti. ~~antequam contractum sit non potest~~
~~accusari~~ ut de testi. mediatores. li. vi. alias non

Potest quis denunciare qui non potest accusare

ut de test. veniens. ¶ Item fallit quia potest quis de-
nunciare qui non potest accusare. ut si duo consanguinei
velint contrahere. antequam contractum sit non potest accusari
potest tamen denunciari ut de despon. impub. ad dissolvendum
racio est quia quod non est accusari non potest. ut
ibi dicitur. Sed etiam non dum commisso bono potest denunciari
Xtm. di. diaconi et quibus ad hoc tenetur ut de
cognat. spir. tua nos. ¶ Item si maritus intramit
non accusare uxorem de adulterio potest tamen denunciare
ad penitentiam peragendam. ut de iurisiur. quemadmodum q. si

Accusare aut pt sine denu̅ciare tu̅ ille cui̅ interest
ut religiosus plātū suū . j . e . c . illa . z . c . expte .
aut etiā patrem . xvj . q . ult . filijs aut etiā
prochiani . lxiij . di . vota ciuiū z vij . q . j . fes
possunt ergo monachi accusare abbate licet alius
no̅ possit accusare z debent h̄re expensas
ab ecclia usqz ad fine̅ cause necias z abbas
simlr ut se defendat . j . e . expte z . c . olim .
ita tu̅ q̄ abbati domibz obediat neqz pcedere
nisi in hijs pque poss̄ psecuco negocij impedire
j . e . olim . vi̅ ꝑmiso . alios vo̅ accusare no̅ possunt
nisi mesit monasterij de lina tu̅ abbatis xvj
q . j . c . monachi . racō est quia mortui sunt
mudi . e . q . c . placuit . vna sinestra est vox eorz
i . flere debent z tristes esse ut ibi dr̄ denu̅ciare
tu̅ possent ad pmidm quelz xanu̅ quia cuilz
dcanū videt̄ . Si peccauit in te . 2c . q . j . si peccauit
Sed pone monachus est in stolis de lina
abbatis . nuq̄ pt accusare ub age . Ro . q̄ pt
si eius interest quia eo ipo q̄ monachus de lina
abbatis ē in stolis . pquos omia ei cōcessa intelligunt
sine quibus ibi comode esse no̅ posset ut . e .
de of . del . ptea . z . c . prudentiā . q . vj . z . c .
Suspitionis tu̅ p alienis debitis intercede no̅
poss̄ ut p h̄c monastiū obligaret nisi qntū
ptinet ad ppriā necitate cū h̄c no̅ intellexerit
abbas ar . e . de fideiuss̄ . puenit . z . e . de solut
Si quorūdā . Simlr omnes clerici pnt admitti
i accusatōe suorū supiorū ut . ij . q . vij . lator
nisi essent infames . ij . q . vij . psumunt . qui tu̅ si
familiares erant epi ante accusacōm no̅ pnt
eos repelle j . e . inulli z est spale in odiū epi
quia sectū dz h̄re honestas psonas que phibeat
testim̄ de vita ipius . ij . q . vij . tu̅ pastoris . ual

. q̄o .

nisi essent testes quia nullus potest sacerdotem accusare
nisi sit eiusdem ordinis vel esse possit ii q vii ipsi apli
apostoli layci vero contra clericos non admittuntur ii q
vii c i Clarum est quia sunt clericis oppidorum infesti
ii q vii laycos l b de immu ec clericis laicos
li vi nisi ut dictum est in c admittuntur iii ¶ Omnis
potest accusare Extra de ho quod masculus et femina pris
cum et non absens quia contra absente libellus
offerri non potest C c absente e v q ii Relatum
¶ Item vivus non mortuus xxxii q ii Admone
xxiii di quorundam nisi in casibus primo de heresi
xxxiiii q ii c ult l de heretici Cum quis contra
¶ Item si aliquis insecutus fuit cardinalem
ut filii et nepotes priventur ecclesiastica dignitate
ut l de penis felicis li vi ¶ Item in crimine
apostasie C de apost l apostatarum ¶ Item in
crimine lese maiestatis C ad l iul ma l ult
ff de accu ex iudiciorum ¶ Item qui pecuniam publicam
sacram vel religiosam aufert ff ad l iul pecu l
ult Item si consciuit sibi mortem per lit contra
vel postquam fuit deprehensus in scelere auferuntur
bona heredibus quia durius est seipsum occidere
quam principem trucidare ff de bonis eorum qui
ante sen mor b consci l iii ¶ Item de matrimonio
utrum fuit licitum ad hoc ut filii succedant ff
qui fil sint le taiii ¶ Item si in notorio crimine
decessit ne ecclesia orret pro eo xxiii q v placuit

Qui accusari non possunt :

¶ Potest autem quilibet regulariter accusari ¶ fallit
in casibus Nam sunt aliqui qui propter excellentiam
dignitatis accusari non possunt in speciali ut papa
et Imperator et aliqui reges qui iudicem super
se non habent nisi solum deum ar ix q iii nemo
et c alioram si aliquos ¶ Tamen dic quod Imperator

z quilibz rex de crime pt accusari cora papa · s · de
iudit · novit · z no tm de crime s etia de negligentia
Nam Zacharias ppa Regem Luderpium francorum
deposuit et pypinum patrem karoli magni instituit
xv · q · vi · alius ¶ Item de alio · s · de ele · c · venia le
z tm superiorem in temporalibz minime recognoscit · s · qui
fil · sit · le · pnenabilem ¶ papa vo tm de hesi · ppa accusat de hesi
pt accusari convocato sup hoc concilio generali · vl
di · Cr ppa · Sed si volit se corrigere nunq dz · q(uesti)o :
deponi · vr q no · quia qui sunt parati se corrige
nequaq sunt int hereticos deputandi · xxiiij · di
q · iij · dixit aplus · dic q no · nisi sepius deponat
quos volt se corrige ar xxi · di · nunc aute · Et · q(uesti)o ·
nunq de alio crime possz accusari · dic q debz
admoneri ut eligat iudicem z sub illo litiget
ne eccla in eo scandalum patiatur · quis enim
legibz solutus sit · tamen secundum leges vivere dz
c · de · leg · digna · exemplo leonis ppe · ij ·
q · vij · nos si incompetenter ¶ Si vo noluit · quid
tunc · dz enim de hesi occulta cogi ad purgatione
de aliis aut nullo pt · nisi sint notoria · Et
si sit notorius fornicator · ul adult ul homicida
pt accusari · ar · ij · q · vij · c · tm balaam · Jo ¶ Et
phibent ingrati accusari · nisi in hiis que
cta ingratum delinquunt pt accusato contra eos
deponi · Sed differtur cta usqz ad finem honoris
ut ff · ad · l · iul · de adult · Si adulterium · c · ult
Sunt z alii qui phibentur accusari ut legatus
imperialis · similiter z eadem roe papalis · pses
provincie · Consul romanus · ff · a lege agitare
¶ Itē quis ius renotandi domum hnt · ff
de iud · l · ij · ¶ Itē omes illi qui iuris vocati
no tenet evidere · ff · de iure voc · c · protium

¶
In causa criminali non veniunt procur[atores] in viii casibus.

de hoc nota b. de iud. q. iure nd pe ¶ In ca criminali
debz esse reus et accusator et accusatus qz ibi non
interveniunt procuratores nec ad agendum nec ad defendendum
v q iii In criminalibus et iii q ix absens et hoc
1 est generale ¶ ffallit tamen in viii casibus ¶ primus in
crimine inaccusatio ut iii q ix nisi et C de iniur
l ult Sed tamen ad excusandum vel excipiendum
admittitur procurator i e venies et xxiii q v
2 veniens et b de dolo cum dilecti ¶ Secundus cum agitur
de crimine non criminaliter utpote maritus agit contra
uxorem adulteram ad separacionem thori b de procura-
3 tore i e Sup hiis insi ¶ Tertius in levibus
4 criminibus ff c lenia ¶ Quartus si crimine non ex-
cedit penam relegacionis ff an per alium cum ap-
5 ex pe l i ¶ Quintus in crimine suspecti tutoris ff
6 de procur non solum q ult ¶ Sextus cum quis accusat
alium de ingratitudine ff de procur Sed et hec persone
7 ¶ Septimus cum in actione popularia interveniunt procurator
ad agendum proprio dampno ff de procur In popularibus
Sz in publica non interveniunt procurator ad agendum
sz ad defendendum ff de popul act qui popularibus
8 ¶ Octavus deus defendit suum in crimine ff e Si
e q pot ¶ Sed quia accusatio instituitur ad depositum
ideo cum in modum accusatoris agit necia e inscripta
i e Sup hiis et i defin kz habetur qz calumpniantes
ad vindictam posscit similitudo supplicij ii q ult
quisquis et q iii calumpniator et t qui non probat
¶ Libellus vero accusatoris debz continere nomen iudicis
coram quo agitur, nomen actoris, et rei, crimen de quo
agitur, personam cum qua crimen debet esse commissum, et
locum in quo commissum est ¶ Ista dicte instituere
accusacionis et professionem accusatoris hec probantur
ii q ult libellorum et ff e libellorum et dicit
ut no b de libel obl. q libellus ¶ Sunt tamen

casus in quibus non est necessaria inscriptio ¶ Primo in crimine abigeatus ff. de abig. l. i ¶ Item in levibus et privatis criminibus ff. e. lemma ¶ Item in hiis qui appetitores referunt. C. e. ea quidem ¶ Item in crimine apostasie C. de apost. apostatarum ¶ Item ad accusandum christianus qui contraxit cum iudea non exigitur C. de iudeis neque. ¶ Item quando miles accusat xv. q. iii. accusatio. de crimine ff. ad turpill. l. i et § accusatorum et l. ult. ¶ Item ubi maritus iure mariti accusat uxorem iiii. q. iiii. § aliquid ¶ Item in accusatione false monete C. de falsa mo. l. i ¶ Item si tutor accusat C. qui ac. non pos. l. ii ¶ Item accusantibus ex necessitate ut heres qui necem defuncti vindicare intendit ff. quibus ut indig. l. tutor. Ho. ¶ In levibus ergo et privatis criminibus non est necessaria inscriptio ff. e. lemma. quia non inducunt depositionem ¶ Sed que inducunt ¶ Resp. secundum

Casus in quibus non est necessaria inscriptio

Ho. crimina mortalia inducunt a iure naturali quecumque sint ipsa. Nam propter inobedientiam adam fuit depositus de paradyso. ita hodie deponuntur propter inobedientiam et crimina et obe. Et quibus Ho.

¶ · ¶ Crimine accusatore aut regulariter non debet quis condempnari ii. q. i. michi et c. de manifesta ¶ Fallit hoc in notorio crimine ut ii. q. i. de manifesta et § c. evidentia sceleris. i. scelus quod notorium est populis evidentia ita quod non potest aliqua tergiversatione celari. ¶ Alio modo dicitur notorium per confessionem factam in iudicio vel per sententiam. e. de cohabi. cle. c. ult. quia que in iudicio publicantur non requirunt accusationem nec etiam probationem. ff. de adult. l. ii. § Et publice et c. de test. nullum. Et similiter in quocumque notorio est necessaria. C. de iur. tal. l. ii. § Et non ¶ Item fallit in eo qui utitur falso instrumento. C. de re. su. Subiungimus ar. i. de cri. fal. c. i. ubi de hoc ¶ Item in prevaricatione.

·q[uesti]o· Crimina que inducunt depositionem

dura ¶ Item in falso teste C. de test. nullum ar. i de cri. fal.

Secundum Hoff. Cum inquisitio ex officio ... procedat iterum ... ut z q. 7
habet et c. ... ... inquisitio ... inquisitione ...
... non debet de delicto ... hominis sepius inquiri. De offi. leg. ...
ff. nau. cau. stab. ... Nisi ex noua fama vel nisi inquisitio ...
... ...
... Supplementum ... inquiri ... ab alio ... ...
Super Nouis ...

ut C. e. l. i. z. ii. q. iii. § notandum ¶ Item in suspecto
tutore ut ff. de suspec. tut. l. ii. § i. ¶ Item in
sacrilegio. C. de epi. z cle. Si quis in hoc genus
¶ Item in infamato deficiente in purgatione. j. de
sy. de hoc. z c. Insinuatum de hoc. j. de pur. can.
c. ple. z ult. ¶ Item in inquisitione. j. e. qualiter z
quando. z dic ut s. vt. ec. benefi. c. Sine accusatore

Semel absolutus item non accusatur

ho. ¶ Semel aut absolutus item non accusatur
ab aliquo super illo crimine. quia si probato crimine
iudex cum eo dispensauit si fuit tale crimen quod
potuit dispensare. crimina enim semel dimissa
item in ultionem diuina gratia venire non patitur de
pe. di. iiii. diuina clementia. infra di. xxiii. q. iiii.
si illic. Si vero absolutus est quia accusator
non probauit tutus est quia de delicto vnius hominis
sepius queri non debet xxxv. q. ix. venia. ff.
nau. cau. sta. lic. § ult. hoc est verum nisi in
1 casibus ¶ primo si secundus accusator doceat primum
preuaricatum fuisse. ff. de preuaric. l. iii. z C. de
accusat. Si quis homicidium ¶ Item si suum dolorem
2 prosequatur ~~in igorans~~ ignorans accusationem ab alio
institutam ff. e. si cui. § hisdem. z hoc intellige
cum actum sit in forma iudicii. Si aut priuatim
egisset occulte quo ad deum absolutus et si accusato
in iudicio fatenda pro hoc non cessat xxxii. q. ii.
admonere. ¶ Cum aut per abolitionem absoluitur
accusatus si publica fuit abolitio que fit per
publicam gratulacionem ut si nascatur Regi filius
tunc idem etiam admitti ad reaccusandum. j. xxx.
dies. ff. ad turpill. Si repete. Si vero sit priuata
que fit ad petitionem accusatoris vel ex lege que
fit mortuo vel delato accusatore tunc alius non
idem potest repetere accusationem. ii. q. viii. libellorum
hec omnia probant. ii. q. i. prohibentur. Ab alio ho-

Glo. vlti. De sy. De clan.

In glo. Supplementum

¶ Effectus accusacionis est quod si crimen probatum fuit deponendus
quia criminalis accusacio que ad diminucionem capitis
i. degradacionem intendit nisi legittima inscripcio precedat
nullatenus admittatur. ij. e. qualiter et quando ¶ Si vero
crimen probatum non fuit et sit infamatus purgacionem
indicat iudex infamato secundum condicionem persone et
quantitatem infamie in qua si defecerit puniatur
ac si crimen fuisset probatum. j. de sym. dilectus et c.
inf. insinuatum. j. de purg. can. c. p. b' ¶ Denunciacio

De denunciacione

est criminis alicuius aput iudicem sine inscripcione
legitima facta delacio ad penitenciam vel ad aliam penam legitimam
imponendam vel eciam ad obtrudendum ut tollatur. j. e. t. ij.
et iij. et c. Cum per bonis et c. cum dilectus et c. denunciacio
nomine et tunc est admonicio necessaria ita quod precedat
secundum veritatem ewangelicam alias non audiretur. b. dicendo nomine
ij. q. i. ¶ Si peccaverit. j. e. c. ij. et c. cum dilectus
¶ Sed modo quilibet tenetur. Host. distinguit aut
peccatum est occultum aut manifestum scilicet fama vel q°:
dico notorium. Si autem occultum est non potest de-
nunciari crimen nisi ad penitenciam peragendam et in hoc
casu quilibet Christianus admittitur. ij. q. i. ¶ Si peccaverit.
j. de heret. cum ex iniuncto. quod nec quisquam etiam
infamis et criminosus quia non refert quis sit
denuncians dummodo anima salvetur quia aput deum
non est accepcio personarum. b. de pben. venerabilis
Si autem est manifestum et denunciat ad penam
temporalem imponendam tunc queritur utrum sit bone fame
non inimicus nec conspirator sicut ab eciam prius
est et tunc potest denunciacionem prosequi. j. e. cum
oporteat alias repellitur. Et iudex ex officio suo
procedet ar. j. de collu. c. criminalis. xxiiij. q. iij.
quod cum ¶ Alii distingunt aut criminis de peccato iam
commisso et tunc soli prelati tenentur corripere xxiiij.
q. iij. dicens ista. aut de peccato committendo tunc
quilibet tenetur occulte corripere. j. de heretic. cum

eximito z. xxii. q. v. hec vero z. xciii. di. dyaconi. B.
dicit quod ad correctionem occultam sive rephensionem quilibet
tenet etiam minor maiorem vel subditus platum ar.
xxxiii. q. v. non putes. z. i. de heretic. cu excimito.
§. nec quisquam. Sed manifeste corripere pertinet
ad platos vel ad eos qui habent ptatem in aliquos
xxiii. q. iiii. duo ista. z. c. forte. ar. Pater
enim filium potest corrigere z platus subditum z occulte
z manifeste. Unde Apostolus. Argue. obsecra. increpa
ut. xlv. di. c. i. viii. q. i. quod aut. Sed filius
non potest patrem publice reprehendere sive corrigere
i. de heretic. cu excimito z xxi. dist. nolite.
Erubescat enim lex filios castigaturos parentes
ii. aut. de nupt. §. i. z §. nulla rationabilis. Et hec
correctio canonica seu evangelica vitato ut occulta
ad omnes manifesta ad platos vel alios aliquam
ptatem habentes pertinet. i. de heretic. cu excimito. §.
si. Sic potest intelligi. ii. q. i. Si peccavit. z
xxii. q. v. hoc vero. ¶ Ad denunciationem vero evangelica
que exigit admonitionem ut xlv. di. Sed illud z
s. de testi. In omni. z ii. q. i. Si peccavit que sit
ad primam vero quod ad illam correctionem quilibet tenetur
tam sacerdotes §. dicit quod omnes fideles suprema
debent habere curam de hiis qui premunt quatenus eorum
redarguendo aut corrigantur de peccatis aut si incor-
rigibiles apparuerint ab ecclesia segregentur.
dummodo persona sit honesta z bone fame quia
viles persone non admittuntur ad denunciationem. s.
de spon. cum in tua. z in ista oppinione sunt
theologi dummodo credat quod se corrigat vel non
fiat deterior vel dum non sit alius qui ad hoc
ex officio teneatur. Ad hoc hugo doctor meus
sic dicebat. Correctio est admonitio sive denunciatio
caritativa. ¶ Denunciatio aut est quadruplex scilicet
evangelica iudicialis z regularis. ¶ Si sit

Evangelica procedendum est sicut quod in evangelio continetur ij q. i. — *Evangelica*
Si peccaverit. et extra de iudiciis novit in principio secundum distinctio-
nem extra in principio istius quod et vide ad denunciationem. Si sit iu- — *Iudicialis*
dicialis distinguitur aut est ~~privata~~ publica aut
privata. Si est publica sufficit denunciare iudici
et iste iudex debet procedere ex officio suo quia interest boni
iudicis purgare provinciam malis hominibus. ff. de
of. pre. l. iiij et l. congruit. j. c. qualiter et quando. ij.
c. et extra quidem. Si privata distinguitur aut fiat
denunciatio in curia seculari aut in curia ecclesiastica.
Si fiat denunciatio in foro seculari ex sola de-
nunciatione debet iudex secularis de plano cognoscere
ff. de of. procons. l. nec quicquam quod de plano. Si in foro
ecclesiastico debet procedere sicut quod dicitur extra de iudiciis c. novit
v. et rex anglie. Si sit denunciatio canonica di- — *Canonica*
stinguitur aut fit denunciatio privata rei interesse
aut rei publice utilitatis. Si fiat denunciatio
rei privati interesse utpote quis propter suum forte fratrem
removeatur vel propter hoc quod ipse est malus interest eius
subditi ut puniatur oportet quod ille qui denunciat faciat
se partem et quod sit integre fame nec admittitur
nisi illi quorum interest et in hoc differt a denunciatione
evangelica quia quilibet admittitur j. de heretic. c. ad ex-
cindendo (?) quod licet xxiiij q. iij. Sacerdotes. Si fiat de-
nunciatio rei publice utilitatis sufficit denunciare
iudici et iudex ex officio suo cognoscet. extra de despon-
satione (?) ij et extra de testi. c. preterea. Si sit regularis — *Regularis*
denunciatio debet prelatus punire sine aliquo strepitu
iudiciorum. c. de ap. ad nostram et c. reprehensibilis
ad sub. gra. (?) Opponitur crimen excipiendo. Ita
si opponitur ut testis a testimonio repellatur non
est inscribi necesse quia testis propter hoc in aliquo
non punitur quia ad hoc non agitur. extra de ord.
cogn. c. dilecta. extra de testi. c. cum p. eo. et c. testim.

z · b · de · excep · denique · ¶ Idem est si ut ab accusatore
repellatur · j · e · Cum p his · v · tm autem excipiendo
non pt accusator repelli obiecto sibi maiori vel pari
vel eciam minori per modum excepcionis / qz criminosus accusare
non dz · j · e · c · i · z · c · nulli · z · ij · q · vij · Si qui
sunt · z · c · querendum / Sed ab excipiendo non repellitur
quis propter crimen suum excepcionis / qz cuilibet licita de-
fensio reservatur · b · de excep · tm inter · z · c · dilectum
¶ Si autem opponitur ut quis a promocione officij
vel beneficij excludatur / distingue aut ~~contra~~ ante con-
Ante confirmacionem — firmacionem / non cogitur inscribere / qz crimen hoc modo
probatum impedit promovendum · j · e · Cum p his · v ·
Si autem ~~contra~~ ante / z eciam obstat in dignitatibus
postmodum acquirendis · b · de ele · Cum ex eo · tm
non deicit iam promotum · quia propter hoc non privatur
alijs dignitatibus vel beneficijs prius obtentis
qz ad hoc non agebatur · e · de or · cognit · tm dilectum
Sed si eius opposicio ex tali probacione gravata
sit · non promovebitur antequam se purgaverit · j · e ·
supra eo · lxxxi · di · talis · ¶ Si autem post confirmacionem
Post confirmacionem — cum scilicet aliquis ordinandus fuit vel consecrandus
qz ab tunc modo repellit z deicit ab obtento · ex ad
ordinariam penam ad arbitrium iudicis citra
vinculum inscripcionis dz se obligare · quia si pro-
baverit perdit alius quod per eleccionem vel confirmacionem
sibi fuerat acquisitum sz ob hoc prius habita
non amittit · j · e · Cum p his · v · post confirmacionem · ho ·
De Inquisicione — ¶ Sequitur videre qualiter z quando prelatus procedere
debet ad inquisicionem faciendam z quali pena sit
puniendus qui convincitur in modo inquisicionis
¶ Prelatus vero tunc dz procedere ad inquirendum
cum per famam z clamorem frequentem intelligit
de excessibus alicuius vel eciam aliquorum · j · e ·
qualiter z quando · z · j · de sis lit helni · ita qz sit

Qualis est que fit quando de moribus et vita alicuius ... [illegible] ... ad congregationem illa que requirit correctionem et ... [illegible] ... in absentia ... [illegible] ... testes ... [illegible] ... non ... [illegible] ... alicuius ... [illegible] ... officio ... [illegible] ... inquisitionem non publicant ... testium ... [illegible] ... facta est inquisitio ... [illegible]

Inquisitio

Specialis est que fit ad instantiam alicuius uel aliquorum ... [illegible]

Danda est copia defensionis legitime et per eam ... [illegible] ... processus est ... [illegible] ... extra ... [illegible]

infamatus non a maliuolis inimicis sed a bonis et discretis. ut extra de qualiter et quando. c. i. de purg. can. c. cum in iuventute. Et tunc distinguitur aut procedit ex officio suo aut alio postulante ad inquisitionem. Si ex officio suo tunc prelatus cum aliquibus de canonicis uel fratribus suis debet descendere ad locum. ii. q. i. de competentia quia ibi potest melius veritas inquiri. xxiiii. q. i. prudentia. extra de elect. postquam. Et recipere iuramenta prelati et ceterorum super statu ecclesie cum ecclesia est infamata uel etiam cum prelatus. ut extra eo. cum dilectus. Et iurabunt sub hac forma quod super hiis que sciunt uel credunt in sua ecclesia reformanda tam in capite quam in membris exceptis occultis omnibus plenam et meram dicent inquisitoribus veritatem. ut extra qualiter et quando. i. infra. Et sic recipiat dicta illorum et ille contra quem fit inquisitio debet esse presens. Et omnes tunc quos producit nisi per contumaciam se absentet. Et ea que obiciuntur et nomina testium sunt illi exprimenda. ut extra qualiter et quando c. de ... ii. q. ii. primates. Item si ille contra quem fit inquisitio habet iudicem suspectum potest illum recusare ut extra de ap. cum speciali et ut extra qualiter et quando ... forma uel quia iudex sit criminosus arg. iii. q. vii. iudicet et xxv. dist. c. ult. et xxvi. di. una tantum. uel tunc testes excipere potest. ut extra qualiter et quando c. olim. Et si testes dicunt super hiis de quibus infamia non processit non valet ut extra inquisitionis c. i. Et crimine ... sit probato si prelatus est debet removeri ab administratione. si quis villicus fuit amotus a villicatione. ut extra qualiter. infra. i. re. Alii vero puniuntur statim arbitrio iudicis secundum quantitatem et qualitatem excessus nisi tale crimen probatum fuit quod post peractam penitentiam impediat ordinis executionem ut homicidium et symonia tunc procedendum est ac si in modum accusationis probatum fuisset crimen ut extra inquisitionis c. i. Hoc est verum quando

Confessio

376

Iuramentum

Crimina impediunt executionem post penitentiam

Symonia

Homicidium

ad hoc ut priuetur officio et beneficio non tamen compellitur ad
depositionem / quia aliter priuationem agere non potest. quia
depositio non est effectus inquisitionis sed priuationis
administrationis et beneficii. j. e. qualiter. ij. et j. de sy.
preuias. et nullus debet puniri etiam pena nisi
ad hoc actum sit. S. de ord. cogn. ad dilectus.
et secundum formam iudicii sententia debet formari. j. de
sy. licet / unde potest dici quod etiam per inquisitionem depo-
nitur prelatus propter enormitatem criminis sed quod de.
j. e. Inquisitionis. j. R. et S. de de. et cen. Veritatis
v. deponit episcopus in modum inquisitionis cui probatum
fuit homicidium in modum denunciationis. ¶ De pena
vero regularium propter symoniam commissam ab eis dicetur
j. de sy. c. quid fieret. ¶ Si vero crimen probatum
non fuit et mala fama sit purgationem indicat
iudex infamato secundum qualitatem persone et quantitatem
infamie in qua si defecerit puniatur ac si fuisset
probatum. j. de sy. de hac. et c. Insinuatum. j. de
pur. ca. c. tuam. p. ¶ Si vero infamatus contumax
fuit et non compareret iudex nichilominus contra
eum testes recipiat lite non contestata. et eum puniat
S. ut lite non contestata. quoniam. c. Quoniam et alii. et j. e.
qualiter. et quando. c. de. / Quales testes debeat recipi
dicetur. S. e. c. [illegible] v. Si aut est / Quales
autem debeant esse qui recipiuntur contra prelatos
dicetur. j. de sy. c. qui aut ad. ¶ Si vero iudex
ad petitionem alicuius procedat ad inquisitionem sine sit
ord. sine deleg. ad locum accedat si potest et vocet
illum contra quem procedendum est / et tunc recipiat
testes quos ille produxerit qui impetravit inquisitionem
/ Et si ille negaret infamiam precessisse cognoscet
primo iudex utrum sit infamatus et postea pro-
cedat super hiis que denunciata sunt / alias non
procedat nisi primo constet quod infamatus sit. j. e.

Ad petitionem [?]

ad opteat. z. c. quali z qd. i. tn si iudex
pcedat z non inquirat de infamia illo pñte
nõ reclamante aut quicquã excipiente. nõ potit
postea impugnare inquisitionem ppt hoc. q nõ fuit
de infamia ~~aut inquisitio~~ pmiss inquisitio. i.
c. Cũ in ẽ li. vi. ¶ Item si contra inquisitione
crimia de quibus inquirebat confessus fuit ꝯtm
sua nõ potit purgare ppt hc q nõ fuerat
an diffamatus vel quia capla sup quibus inqui-
rebat sibi tradita nõ fuiãt. i. pc q li. vi. Et
si accusator pbet illum esse infamatum reus pt
pbare q sit bone fame ar. i. de purg. can.
cũ in iuventute. cũ potius sit pñtandũ bone fame
quã infamie. i. c. licet insi. ¶ Cui aut crime
probet pmãt ut dcm est sup. c. q. crime vel Cui
aut nõ pbavit puniri debet qui impetravit inqsitionem
quia presumit calumpniari. i. t. p. c. n. ¶ Sed pone qo.
q ille qui impetravit inquisitionem repellat aliq
exceptione inquid alius admitte' host dr q sit
i. c. cũ opteat nõ iudex potit ex offo suo pcede
ut ibi. ¶ Sed inquid reus poss petere a iudice qo.
ut ~~requireret~~ reinquiret contra illud q impetravit
inquisitionem Sicut contingit in aliis iudiciis utpote
in debitis ubi admittit reconventio. b. de mut. pet
ptoitu. dic q nõ. quia inquisitio iudicis offo impedi
nisi inter accõis. ut hẽt locus i crimib reconventio ut
reatio quia tunc psumit q ex odio hoc fiat ut
i. c. cũ p. z. in q. v. t. n. z. Nõ relatõe crimis si
innocentiã reus purgat ff de pu. iud. l. b. cũ
¶ Item testes compelli possunt ad pbandam inquisitionem
b. de test. co. Cum sui. licet i iudiciis ordinariis
compelli nõ debeant si qua principa' vel incidunt
obstant ut b. de test. co. Dilectis ubi de hoc
¶ Item pt platus facere inquisitionem cũ infamia

ctra aliquē. adipm̄ pueniet ut pfigat t̄minū vo-
lentibꝫ accusare. ꝛ si aliquis apparuerit accusator audiat
illud ꝛ procedat lime in accusacōe. i. e. accedēs. ꝛ
xv. q. v. c. i. ꝛ i. depnag. ca. extuarū. Si aut
nō appuit. tunc pt̄ procedere ad inquirendū ut sup̄
d̄r uel indicē purgacōm in qua si defecit puniat̄
ut. i. e. accedens. Sed melius est ut inquirat
quia piculosū est accusare. ꝛ ideo nullus defacili
accusēt

De Calumpniatoribus Rubrica

Calumpniator est qui fl'a c̄mi'a facien̄ intendit.
Sed puaricator qui c̄mia abscondit. ꝛ ter-
giuersator qui ex toto ab accusacōe desistit. ii. q. iii.
§ notand. qñ aut aliquis procedit ad accusandū
aut errore aut iracundia puocat̄ ꝛ tuc ei
parc̄ ut. C. de abol. l. ii. ꝛ. ii. q. iii. Si qs iratꝰ
aut calumpniat̄ aut puaricat̄ aut tergiuersat̄
In hijs tribꝫ casibus nō parc̄ ei. īmo si calump-
niat̄ ad tallionē tenet̄ quia calumpniator punit̄
similitudine. ii. q. viii. quisqs. ꝛ c. ~~ˢⁿᵒ~~ q̄ timē
b. t. xx. Cum pluȝ. ꝛ c. qualr̄. Si puaricat̄
nōtus infamia repellit̄ ab accusando ii. q. iii. p̄-
uaricator. Si uō tergiuersat̄. nōtus infamia punit̄
in v lib. auri ff. de puaricac. i. puaricatoꝛibus
insti. Ab accusacōe tn̄ licet desistē sine metu calumpnie
p abolicōm qꝫ dic̄ ut b. t. xx. § Semel. v. ad-
auts. Sed qn̄ sꝫ accusator de calumpnia puniri. Host.
dicit qñ desistit in pbacōe ut ꝛ. c. i. ꝛ. ii. q.
iii. qui nō pbauit. nisi aliud suadeat iudicia
psūme officij necessitas. C. qui ac. nō pos. l. ii. uel
psonarꝫ inimica proximitas C. e. l. mater. ꝛ. l.
calumpnie uel euis tn̄ successit auctas. t. e. mater
§ exceneus. uel dampnū rei satiat̄. ff. de bonis
liber. § tn̄ maior. § Si pcīs. uel intimus dolor
admissi c̄mis ff. de adul. c̄mis adulteriū / uel
delicti enormitas. C. de fl'a mo. l. i. ac pmissōe

testium deceptus ii q iii paulisper tenuitas vel calor iracundie quo peruentum est ad accusationem. Vnde consultus calor vitio calumpnie caret ii q iii Notandum in fi. et c. Si quis iratus. Hoc est verum quod si simpliciter probat. Sed si nullo modo probet nec fama neque aliud in euidenti calumpnia recipietur. et ideo simili pena feriendus est ii q iii Notandum et i et c i et ii. Pena vero illius qui denunciat sed non probat erit suspensio officii et beneficii donec canonice suam purgauerit innocentiam. Sed quod non denunciauit aliquid calumpniandi i e t ii. et hoc ad arbitrium iudicis quia purgationes sunt arbitrarie ut t px in consiliis in fi.

Dictum est de accusationibus Sed quia De Symonia accusatio instituitur super crimine ideo post tractat de criminibus et primo de symonia cuius comparatione alia crimina pro nichilo reputantur ut i q ult. patet i e penas de tractatis. Videndum est ergo quid sit symonia. Vnde dicatur. Quibus modis committatur. Et an ad accusationem et testificationem symoniacorum admittantur. Qua pena puniantur et que circa eos dispensatio adhibeatur. Symonia est quicquid quod non gratis vel minus gratis conferatur spirituale vel spirituali annexum et verum hec diffinitio possit colligi viii q i Moyses. Communior autem et generalior diffinitio est talis. Symonia est studiosa voluntas vendendi vel emendi spirituale vel spirituali annexum cuius partes iste ex singulis auctoritatibus colliguntur. Voluntas ideo dicitur quia ea sentitate voluntate sceleris qua effectum prius intra voluerunt ut vi q i c. viii. Studiosa ideo dicitur quia si esset sine finibus contraria non esset symoniam aliquos i e tua nos in fi. et c. ult. Ad penam tamen pacere tenetur propter intentionem tamen opere subsecuto. ut de big. imp. et sic iste licet peccet mortaliter non tamen dicitur Symoniacus quantum ad ecclesiam

Questio quid est u... illi qui probant volunt se purgare ff de Bo ... maior ... se libere

nisi velit dicere quod sola intencio facit hominem symoniacum
ar. i q. i qui studet et c. reperiuntur et q. iii. licet solum
Sicut sola spes lucri facit hominem usurarium
xiiii q. iii c. i et ar. i de usuris consuluit. c. dixit
quod sola pactio facit hominem symoniacum. i e.
tua nos infra. ubi dicit quod tales apud districtum iudicem
qui scrutator est cordium et cognitor secretorum
culpabiles iudicantur. quia ecclesia non iudicat de
occultis ut ibi et xxxii di. erubescant. B. distinguit
aut sunt prohibita quia symoniaca aut symoniaca
quia prohibita. Si autem sunt prohibita quia symoniaca
ut sunt illa que in veteri et novo testamento
prohibentur quia spiritualia sunt in sui natura ut vendere
sacramenta et dignitates et sanitates et similia tunc
sola spe committitur symonia i q. i qui studet et
c. Sicut enim ex hoc. Si autem symoniaca quia
prohibita sicut illa que per constitutionem ecclesie facta sunt
symoniaca qualis est permutatio prebendarum. Et de of-
dele. extra ex parte. i. vel dare pastum post receptionem in ca-
nonicum ar. i e. dilectus infra. In talibus non sufficit
sola voluntas dummodo tamen sit sub finibus contenta. i.
e. tua nos et c. ult. Sed quod dicit de usuris non
obstat quia prohibite sunt in utroque testamento i. de usuris
c. iii. Idem dicas in primo casu quia nisi processum
sit ad actum exteriorem aliquid tradendo vel offerendo
licet pactum non fuit appositum et per ipsum non stetit
symonia non committitur que inducat irregularitatem ar. i
q. i qui studet et i e. consulere. peccat tamen mortaliter
consenciendo in symoniam committendam licet ad actum
non procedat exteriorem. i e. c. ult. et ar. xxxii q. v.
qui viderit et idem in usurario est attendendum. Ven-
dendi vel emendi ideo dicit quia nomine vendicionis
intelligitur etiam permutatio quia ut dicit lex
obtinet vicem vendicionis ut C. de rerum permu-
tatione l. ii et ideo prohibetur fieri permutatio pacto precedente

Prohibita quia symoniaca

Symoniaca quia prohibita

ß de rerum primi questionum et de preben. maioribus Spuale
si tale est in quo symonia committitur quia sunt alia
spualia in quibus symonia non committitur quod dicitur
ut j. e. q. Sunt aut. causis / Spuale annexum ideo
dicitur quia si alicui annexa sunt et vnum venditur altero
invenditum non derelinquitur ut j. q. iij. Si quis obediat
/ et intellige de tali accessorio quod non possidetur sed principali pt
ut est opponendum de iure pronatus quia transit ad
vniversitatem / ipse aut non possit. ß. de iure patr.
de iure / Et ita spuale ubi spuali annexum non potest
vendi ut tradimus q. e. querela / licet ius pronatus
transeat ad vniversitatem / non tamen dicitur venditum ar. ff.
depos. l. j. ubi dicitur / que adherent deposito deposita
non sunt / ut capistro equi non dicitur depositum licet
equus fuit depositus tamen capistro potest peti ex deposito
ita ius pronatus habet exemplo / Sed videtur simili
ratione quod beneficium ecclesiasticum possit emi. si temporale et
habere officium quod est spuale exemplo sicut est de
iure pronatus / et ita videtur non esse symoniacum emere
beneficium / sed non est simile / quia beneficium et officium ita
sunt iuncta quod neutrum potest haberi sine reliquo. j. q. iij.
Si quis obiecerit / Sed ius pronatus bene potest haberi
separatum a villa ad quam non pertinet / et hoc fuit factum
ex dispensatione quod transeat ad vniversitatem sicut est
ex dispensatione laici quod laici possunt possidere ius
pronatus. ß. de iure pa. quod. et dicit host. quod si
ius pronatus fuit principale et temporale fuit accessorium
tunc non posset transire cum illo temporali / Dicitur aut
symonia a symone mago qui primus presumpsit
emere in se fuit gratiam spiritus sancti emere ab beato
petro / Vocatur aut cupiditas vendendi iezita a
iezi qui primus voluit in veteri testamento vendere virtute
miraculi. j. q. j. qui studet / unde proprie dicuntur
iezite qui vendunt et symoniaci qui emunt. Sed tamen

Laus q3 parcutula violēta regnāta dona
Obsequium vile vendunt ius spūale

vnū paltꝰ ponit / Committit aūt symonia si aliquis
spūale p aliqua re spūali det / Res quatuor
sunt genera spūalium / dicuntur enim virtutes et
.1. miracula quoque spūalia / ista nec de iure nec de facto
vendi pnt j q i Judices / Secundo dicuntur spūalia
.2. ordines et sacramenta ecclie / ista de facto vendi
pnt nō de iure j q i ptotum j e cum in ecclie
.3. et c. Eriam / Tercio modo dicuntur spūalia scz
iura possidendi prebendas et ecclias et huius que
sunt adiecta spūalibus / ista nō pnt vendi de facto
.4. nec de iure ut j q iii Si quis obiecit / Quarto
dicuntur spūalia vasa scz ecclie quia ibi corpus
domini et sanguis conficitur / ista pnt vendi cuiz
ecclie laycis vō non in ppria forma sz conflata
ut xii q ii Aurum quia nō dz redire ad usus
laicorum quod domino fuit dedicatum ut de cons
di i ligna / Triplex symonia committitur hijs ver-
Vs sibus continetur sz hos. Munus lingwa cero timor
atque favor ppacio Impediunt gratis spūale dari
/ Nam munus est triplex. munus amarum. munus a
lingwa. munus ab obsequio indebite impenso ut
Marcu. j q i Sunt nonnulli / Munus autem indicit siam
et ppecuniam intellige qualibet rem tpalem quia
totum nomine pecunie censetur quicquid possidemus
j q iii totum nisi sit munus a deo modicum quod nō
moueat animum recipientis ut j c et si quines / Item
sunt ista consideranda que in hijs versibus continentur
Vs Muneribus dandis attendas quatuor ista Cuius
dans quis sit petens que res que causa petendi /
Considerari autem dz quod offeratur xix di sedis
/ Qualis xlix di c ple et ult et a quo ac in
q vii In quibus et pquo j q i dictum est ne quis
offerat de cons di ii et dixit / Qua intentione
viii q j In scriptis / Quando xvii q i Ananias
vnde Seneca Cynicus petijt a rege antigono.

talentum. Audit rex quod plus erat quam cinicus petere
debeat / et sic fuit repulsus cinicus. Item petiit denarium
Audit rex quod minus esset quam deceret regem dare
et ita turpissimam cavillacionem invenit qua neutrum
daret cum posset dare talentum tamquam rex et denarium
tamquam cinico. Patet ergo aliquid potest dari gratis sine
pacto vel spe precedenti. et i. e. dilectus michi. i. q. ii.
quamquam. Sunt autem casus in quibus licite pro
spiritualibus datur munus a manu in quorum talibus sunt. — Casus in quibus datur munus a manu pro spiritualibus.
Primo si gratis offeratur non pro spirituali. i. q. i. quicquid
et ii. q. cum pro. i. e. cum dilectus. et i. q. ii. Sicut — 1.
episcopum. Si autem dubitetur utrum gratis vel ex corru-
pta intencione detur ut in c. precedenti. Secundo — 2.
pro quibusdam operibus spiritualibus debitis utpote cum — 63. di. ecclesiam sancti d.
episcopus consecrat ecclesiam i. e. cum sit romana. — Licitum est aliquid
tunc procuracionem recipit episcopus sed non pro aliquo sacro — petere in spiritualibus / sed non pro
quia hoc est symoniacum ut i. q. i. statuimus. Sed — spiritualibus.
potius pro labore nimio. sed etiam non pro labore. Et
quia procuracio ista promissa est a iure sicut et
alie procuraciones que fiunt racione visitacionis. Unde
nullatenus symoniam committit / quia qui petit non
petit lege auctore. xxiii. q. ii. qui petit / et
ista procuracio prestari debet de facultatibus ecclesie
sicut et alie. ¶ de censi. Cupite et c. nup. Si
autem ecclesia procurare non possit tunc episcopus suis
sumptibus ecclesiam consecrabit. x. q. iii. cavendum.
et i. q. ii. placuit / Tercio pro redimenda vexacione — 3.
iniusta. i. e. dilectus. dicunt quidam quod nullo modo potest
redimi. ar. i. e. ad aures. distingue / aut habet ius
ille qui petit aut non. Si ille qui petit habet ius — Habet ius
in re illa / et tunc nulli licet redimere ius suum in
re spirituali / quia symoniam committeret ut i. e. Mathe-
us. ubi de eo qui fuit quidam electus in abbatem de consensu
maioris partis paucis contradicentibus quibus quidam

tamen electi soluit pecuniam de consciencia electi et volun-
tate extorta Sed voluntas coacta voluntas est et
eciam coacta nisi ex toto esset mente alienatus xv
q i merito / ideo sibi imputatur xiii di quod ait / et licet
parati essent poterant tamen se componere / quia forte
fuit contempti c de elec quod sicut / vel aliquid exceptionem
poterant opponere electo / forte quod erat excommunicatus et ita
ius habebant / unde nichil eis dari debuit eciam
eo ignorante / et tenetur renunciare / quia electio talis
sive collacio beneficii tanquam symoniaca pravitate pre-
sumpta penitus est reprobanda i e nobis / et hic
Ante Electionem distingue / aut pecunia datur ante electionem vel collacionem
beneficii eo ignorante et reclamante / et tunc commissa
est symonia / quia constat promissionem intervenisse
ante electionem vel beneficii collacionem qualiscumque
fuit intencio eligencium vel conferencium quia nulla
pacto vel promissio debuit tunc intervenire i q i
nisi dantes faceret in odium eius ut i e nobis
et c Sicut / quia maliciis hominum non est indulgendum
Post Electionem s qui mat ac pro Significante / Si autem esset iam electus
vel putatus et receptus / et eo ignorante et reclamante
daretur pecunia non obesset i e sicut / nisi postea
consenserit pecuniam soluendo vel soluta reddendo
tunc committet symoniam / quia consentire est quasi
consentire et ante et post / Sicut accipere est quasi
accipere et ante et post i q i quos inesse et q iii
Si quis prebendas quia in maleficiis ratihabicio
retrotrahitur et mandato comparatur ff de vi et vi ar
l i § quod et i de sen ex ad aliquius li vi
Ideo contra illum qui habet ius agendum est per
superiorem ar i e ad aures et i de sen ex cum
Non habet Ius medicinalis § superior li vi / Si autem ille qui
vexat / nullum ius habet nisi quia eum vexat maliciose
de facto et iniuste / potest redimere suam vexacionem sine peccato

iuxta illud apli Redimentes tempus quia dies mali
sunt z j e dilectis Idem dicendum est de offo ut
bnficio iniuste ~~abl~~ intrusi z excommunicatoe iniusta
l qm non committit symoniam qui dat pro sua restitucione bnficij
vel officij vel absolutione citationis vel interdicti Sed
ille qui recipit symoniam committit quia qui dat
nullum ius acquirit s3 ~~dat~~ ut ius acquisitum retineat
ut redimat quod licitum est ar j q iij quesitum
z j de vs c j Si vero iuste sit suspensus vel excommunicatus
Si precium dat ut restituatur vel absoluatur symoniam
contrahit parte committit j e nemo z j q j nullus
epus z j e ad aures Si vero adversarius fecisset
sumptus propter contumaciam illius debet illos solvere
ante quam absoluatur et ut lic non est quam c qualis
z j de sen ex venerabilibus q Idem est li vj / Idem
est si iudex propter contumaciam excommunicatum fecisset sumptus
illos debet refundere antequam absoluatur z eciam emendas
j de sen ex Quero z c venerabilibus q ubi aut
li vj / Quarto pro vita eterna z peccatorum remissione
dare munus peccata tua elemosinis redime Nam peccata
sunt elemosinis redimenda xiij q ij Anime defunctorum
et de testib c ult / Quinto pro operibus spiritualibus ad
que non tenetur ex officio xij q ij caritatem quia
non tenetur suis stipendiis deservire et de prescrip cum
ex officij / Sed nunquid licitum est sacerdoti aliquid
recipere pro exequiis mortuorum vel benedictionibus
nubencium zc Dic quod sic / si ei sumptus desint
j q j iudices / z cum grate dei celebrare Sicut
testis qui recipit sumptus iij q iij venture z
Iudex qui iudicat / z cum recipit sumptus ff de of
psi plebiscita z et de vi z ho cle ad abomi
nc est inconveniens quod clericus locet operas suas cum
non habeat unde vivat xvj di c ij z iij Caritatem

xij q ij Caritatem

8
7
qo
qo

Spūale p quo pecunia recipit' ul' ad q̄ ordinat' sacerdos

recipit' ul' est supplementum — Sufficiunt et Symo^a qmitti'
Deficiunt et Symo^a nō qmitti'
Nō tenet' — Licet ei ul' p se ipm̄ et Symo^a qmitti'
Nō licet ei ul' p se ipm̄ et Symo^a nō qmitti'

De illis qui p defunctis ul de spū sancto missā faciunt ut annalia siue anniūsaria pecunia interueniente sunt ne symoniaci. Dic si principalit' ppt' pecuniaz faciunt. Si vo ppt deum principalit' et sc'do ppt pecuniam nō est pctm̄ viij q. i. Sunt in ecclia ut pote pmo detur pecunia gratis et postea rogat' ut celebret p defunctis ut aīe salue' xiij q. ij. Anime. ul pmo rogat' ut dicat missā et postea libaralit' offert' pecunia ul pittancia tunc qtant recipi potest quod fiunt sn taxacōe ql' oblatā. i. e. dilectus. infi et c. tua nos expressius. i. q. ij. Sicut epm̄ ut distinguetur. Aut dat' pecunia in deuocōis excitamentū ut sit signū maioris deuocōis in dante et in accipiente et ita iste pro emit orōm. sz excitat deuocōm. nō dē eme orōm. sicut dē q elemosinis emit' regnū dei. i. deuocōe habita in dacōne elemosinarum. unde in thob'. cū orares sepeliri orōm tuā ad dm̄. i. effectū orōnis et clici qui accipiunt nō debent orare ppt nummos principalit' sz ppt deum et deuocōm qua credunt in eo esse. Aut dat' in sustentamentū qd ecclia pmo funda' tunc epus pt petere pecuniam in sustentamentū clericorum. i. q. ij. placuit. et de consec. di. i. nemo. Idem est sz. Ho. de psalteriis dicendis sz a pauperibus q pūt accipe in sustentamentū et idem de paupe sacerdote et in tali casu licite sunt firme. i. t. px c. ult. Aut dat' in premiū tunc est symonia. i. e. Quā. Si aut pactū interueniat ut dictū symonia qmittit'. i. e. tua nos. i. q. ij. quoniam. Si aut sacerdos qui ex officio suo ad hoc tenet' et qui hz victū suū suis sumptibus tenetur spūalia ministrare alr nō euadet dampnacōm de consec. di. i. sufficiat. Si uo consuetudo sit q

In deuocōnis excitamentū

In vite sustentamentum

In premium

pacto & condicōe

aliquid det in exequijs mortuor et collationibus
sacramentorum / licet sacerdoti non det̃ actio ad hoc pe-
tend. tn̄ pt cogi solus p epm̄. ad honestam et
laudabilem consuetudinem obseruandam. j. e. ad
aplicam / et sic laudabilis consuetudo ẽ obseruada
cuius transgressor ut iure est puniendus / xij. di. in hijs
et si b. p superiore cogi pnt offo iudice implorato
ad illam seruandam / que ex pietate introducta est
j. e. ad aplicam / Quod in subdit tamen sacerdote
uel p benedictionibus nubencium uel exequijs mortuorum
nichil est exigendum / ut in hoc excusat consuetudo
/ quia tanto sunt grauiora peccata quanto diucius
infelicem aiam detinent alligatam j. e. tn̄ in eccie
non satis. et c. Quam p dic. q nullus p superiore
debz cogi aliquid solue p ecclastice sacramento
quia illud est penitus illicitum p mcta lex allegata
et j. e. Sicut pcto. et c. Audiuimus. Quod hic ptinet
tn̄ ad offim epi / ut si quis pias et laudabiles
consuetudines voluit commutare. soluendo sz ul
statuendo ne aliquid det p sepultura uel
similibus compestant. Sic intelligit. j. e. ad aplicam
ubi dicit compestant / non dicit cogant / qr cogerent
eas consuetudines obseruare ut in iuribus. s. all.
Sed si cu inqr pt dici quoqm cogendum ut p
spuali aliquid det scia in locis ubi dabatur
aliquid p ecclastico sacramento utpote si consuetudo
ibi erat ut daret aliquid p pnia / qz dices
aut voluntarie debeat / aut p pactum / Si volun-
tarie nunquam est cogendus / quia gra pt quocienz reuo-
cari / nec p gratiam alicui ius acquirit in futurum
ut. j. de vb. sig. abbas abbas. x. q. iij. qr cognouimus
Dic est in precariis quas pt quocienz reuocari. s.
de precar. c. ult. Si p pactum. Similiter non ẽ cogendus
p pactum dicte. Quam. et c. ad in eccie / nam symonia

est ibi. quia consuetudo est contra ius naturale.
unde talis consuetudo non est servanda. xvi. di. que contra
more / et sic talis consuetudo non est laudabilis.
Quam hic dicis laudabilem. p. dic illam dic .170.
laudabilem ubi tunc voluntarie aliquid certum solvere
consueverunt in tempore collacionis sacrorum / ut veneti solvunt
decimam omnium mobilium / et hoc ideo quia alias decimas
non solvunt / unde propter hoc ista consuetudo introducta
fuit / et alibi etiam propter adopus ecclesie et pauperum
dispensanda / unde cogendi sunt servare talem
consuetudinem. xi. di. In his. et xii. di. Illud / et sic
intelligit quod dicit. i. e. ad apostolicam / Et si dicas
si voluntarie dederunt non propter hoc se obligaverunt
dicendum quod falsum est. quia cum tanto tempore exsolverunt
credere quod voluntarie se obligaverunt / Ad illa vero que
debuit tempore collacionis sacrorum nunquam coguntur quia
species est mali, aqua abstinendum est. c. de vi. et ho-
nestate clericorum ab omni. i. e. audivimus. quia possunt symoniace
introducta / et facit ad hoc quod nichil ante vel post
dari precipitur. i. q. i. cos. et. i. e. c. i / hoc autem constat
quod nunquam propter aliquod temporale retractandum est collacio
sacrorum. i. e. In tantum. et c. Audivimus. Sed si aliquid
sponte detur non est spernendum. i. e. dilectus. et c. tua.
i. q. ii. quicquid. / Circa hanc materiam distinguunt
hic et bene / aut enim clerici exigunt aliquid. et tunc
non debent clerici retinere pignus ymmo gratis debent
sepellire et benedicciones dare et sacra ministrare etc.
et postea veritate cognita per episcopum loci cogentur
loci habitatores laudabilem consuetudinem
observare pya devocione fidelium erga ecclesiam
introductam. i. e. ad apostolicam / Aut clerici a laicis
sive pastum sive pastillum sive pecuniam vel
aliquid aliud non valet quia nulla consuetudo
prodest. Sic intelligit. i. e. non satis. cum in ecclesie. et c.

ea que / ut pro ecclesia consecranda uel abbate uel abbatissa
ponenda in sede est dandum aliquid ut ibi / ut pro inue-
stitura ecclesie sed archidiaconus exigit marcam
argenti uel archiepiscopus vaccam albam uel pecuniam
/ ut pro consecracionibus episcoporum benedictionibus abbatum
et ordinacionibus clericorum. licet taxatum sit quantum isti
uel illi sit dandum. j. e. Ita quorundam. et c. Cum pro eo. ut
pro sepultura uel pastu sine procuratione. j. e. c. j. et c. Veniens
et c. Jacobus. et sit priuata utilitas in hac exactione
respiciatur non tamen publica. / ¶ Pone quod consuetudo sit
ut canonicus de nouo receptus det cappam ecclesie
uel pecuniam fabrice ecclesie uel similibus talis con-
suetudo est seruanda. j. e. ad apostolicam. et e. de pre.
Signatum. et est quasi quedam permutacio de spirituali
ad spirituale. e. de rer. permut. Ad quesitum ho. / Clericus. — qo.
si ex pacto accipiat pecuniam pro ecclesia concessa uel ut
census maior deferatur seu pro talia uel vestibus benedi-
cende. dicit ho. hoc symoniacum esse. j. e. Audiuimus
et c. Sicut. / Nam in quolibet ministerio ecclesiastico symo-
nia potest committi. j. e. ad meam. ¶ Est etiam munus ab ob- — Obsequio
sequio indebite impenso quod inducit symoniam
utpote si clericus promouebat negocium alicuius ut
sibi prouideat in beneficio. j. e. cum essent. uel faciat
homagium. j. e. ex diligenti. Racio est quia omnis
promissio sine pacto in spiritualibus est cessare. e. de
pact. c. ult. j. e. tua. Sed si sine aliqua pactione
procurasset negocia alicuius uel seruiuisset eidem. unde posset
eum remunerare uel prouidere ipsum ad aliquod bene-
ficium siue aliomodo. ar. lxiii. di. quid proderit
ymmo uidetur esse ei obligatus. ar. xii. q. ii. Hic (?) huius
placiti / potest ergo licite quilibet seruire episcopo. uel alii
spe future remuneracionis ut symonia committi in tali
spe. cum sine omni pactione uel condicione seruiat / dum
principaliter hac intencione non seruiat. ut quibus dicere

prestat seruicio ei prouidere in beneficio intendat quasi sit
esset munus ab obsequio. i. q. 1. ordinatores. et c.
Sunt nonnulli. Et intellige scilicet hoc ut dignus
dignum et honestum prestet obsequium. Si vero indignus
dignum prestet obsequium symonia est. alias nisi scienter
digni commutationem quare seruiret ei quod exhibito
ei non teneat ymmo qui dignus est potest sperare
episcopatum vel alios honores. lxix di. Si officia
lxxiiij di. consuluit. Decius de seruicio inhonesto
et indebite impenso corporali. j. e. ex diligenti.
Spirituale vero seruicium non debet impendi pro seruicio
nisi tamen tale seruicium fuit impositum ipsi beneficio. puta
impositum est beneficio ut quicumque habebit illud
qualibet die cantet missam de beata virgine. e. de
preben. Sicut tuis. et ho. Similiter est munus a
lingua ut quando aliquis eligitur vel ordinatur precibus
alicuius. et tunc distingue aut sunt precibus interue-
niebantibus aut alicuius. Si sunt precibus. dicunt
quidam et host. tamen eius quod quantumcumque sit ydoneus
symoniam committit. q. viij. q. 1. In scripturis. e.
de iure patro. per nostras. Innocentius distinguens sic primo aut
aliquis effundit preces ut eligatur ad dignitatem
vel beneficium curatum sive curam animarum annexam aut ad simplex
beneficium. In primo casu non licet. e. de iure pa. per nostras
et viij. q. 1. In scripturis. In secundo subdistinguit.
quia aut indiget aut non. Si indiget et est
dignus potest petere absque metu peccati symonie. Si autem
non indiget peccat ar. e. de [illegible] prebe. ad aures
et de pb. c. iij. Si vero precibus alterius aut
preces sunt carnales aut spirituales. Si sunt carnales
et fiant pro indigno symonia committitur. j. q. 1. de
ordinationibus quia succedunt loco precii. j. q. 1.
Sunt nonnulli. Sed pro digno dummodo superior
non habeat respectum ad preces sed ad meritum licite
possunt admitti. e. de eta. et qualitate. tuas. et j. q. 1.

Lingua.
Precibus suis
Cura hiis animarum
Cura
·i· glo de elec.
cum a[...]
Non habens animarum
Indiget
Non indiget
Precibus alienis
Carnales

quibus sed. Si vero sunt spirituales admitti possunt ut Spirituales
inducunt symoniam. i. q. i. latores. Dicas tamen quod sive
quis per se vel per alium roget sive electores sive
quoscumque alios et eciam pro indigno sive pro dignitate
sive beneficio non. Sed hec beneficium symoniace licet
petens cum istas preces fundendo roget nisi faceret
intendens obligari ex precibus vel ex humanitate illud
quem rogat ab aliquo servicio quod ei faceret per acquisicionem
pecunie. Hec enim recepto remittere quod dare. G.
de rescriptis veniens et i. q. i. Sunt nonnulli. Hec autem
preces pro munere dant ut dixi. Quid si pro munere
offerantur. Secus est sic pro consilio. licet sepe et ho-
neste quicumque a se porrigantur et eciam ab aliis aliquid
non tamen semper est symonia puta si solum dominum in promotore
attendit et non potenciam vel divicias seculares.
Sed et tunc licet symoniacus sit qui ita male rogat
i. e. tua. non tamen ille qui rogatur est symoniacus
nisi det beneficium vel dignitatem propter preces ut colligitur
a contrario sensu. i. e. tua. ymmo et si preces
essent pro indigno secus esset. non tamen renunciare
tenetur nisi forte expressisset quod propter preces faciat
i. e. c. ult. Idem forte esset si pecuniam dedisset
ut ex eis decre. et hoc est verum quo ad ecclesiam.
Secus tamen est in foro anime si. ho. et c. ultimo qui
loquitur de monacho qui non habet propria et idem
dic de episcopo qui sperabat pecuniam sibi dari pro
ordinacione et electus similiter. hic intendebat quod
ecclesia non de ministrare donec secum fuit dispensatum
vel v. Quicquid agant homines intencio iudicat Nota
omnes. Sed quid si dedit alii vel propter preces porrectas · quo ·
dat operam quod habeat beneficium. Respondeo Idem est ac si
dedisset pecuniam. i. q. v. presentium. nec distinguo utrum
tunc fiat preces pro digno vel indigno. Sed an venales.

vel spualr fiat cu hoc ipo sit indignus et hoc ipo
sunt ptes carnales. quia ex puro ppt ptes volt
hre bnficiu / Si aut faciat adulatores qd bnficiu
habeat ppt dici munus ab obsequio et reputandus
e symoniacus s pdcam distinctoem. j. q. i. ordinatores
et c. si. p. de sap. ¶ Testes aut admittunt in crimine
symonie dic ut s de accu. c. admittunt ¶ Sed
quales testes admittunt distingue. Aut cont
sclares aut contra regulares / et distingue utrum
accuset criale ul denunciet civilr ut solumus
removeat ab administratoe / dic ergo qd si agat
civilr .i. solumus ut removeat. et s equitate
et sit psona reglaris que mdo renunciavit. et
sit inferioris gradus utpote abbas ul inferior et
sit gnaliter infamatus. et valde suspectus. et possit
de facili puniri et sine scandalo removeri et testes
sint emendati de crimine ul adhuc pseuerat / Sed
crimina sunt minora ut furta et adulteria et testifi-
cant ex tacitate ul ex odio quia inimici et conspiratores
cont nullo admittunt / et huit testes tales alia
adminicula in crime symonie contra tlericum platum si
sic agat admittunt. j. e. ptuas / et dicit ho qd
ista distinctio est ita obsuanda qd si unu membru
deficiat testis repellit / hoc ad in reglari inferioris
gradus / Contra sclares vo ut etia contra reglares
excellentoris dignitate ul qui sine scandalo no
pt removeri ul qui no sunt infamati ul cu agit
civilr. s; s; rigorem no admittunt infames ul
criminosi etia si sunt emendati / et cu alys adminiculis
i crime excepto. j. e. ptuas / multominus admittunt
cu agit contra sclarem. etia civilr et s. equitate
ho. et b. Ro est quia ordo iuris sine rigor no
est ita regulares usq; quaq; servandus. s. de
accu. qualr. et qn. i. / ut huit ita pingue ius
regulares sicut sclares ar. s. de sta. mo. c. ii. in fi.

et c. cum admissi

z c. tm admonastiu . l. potig / quia no est tm sta-
daliu p̄remotoe regularis / z hic est de gsue-
appbata quorundam religiosoz / q ex levioribus cau̾s
possunt ab administratoibus amoveri . j . e . ptuas
insi / z sic teste condēpnatus admittit contra
regularem si civilr agit̾ . Si tn ex illo c̄mie
no contrahit̾ infamia / quia no fuit gdempnatus de
furto quia tm esst infamis / z nisi in c̄mine piurij
ꝯ . de test . testes quia qui semel est piurus ad
iuramenta amplius no admittit̾ . xxij . q . i . parvuli
ꝯ . de psump . litteras ¶ ffallit in c̄mine heresis . j . de here-
ticis . si . licz . li . vj ¶ Item sorti no admittuntur
ad testimoniu etia si agat̾ civilr . ꝯ . de test . venies
j . e . ptuas / Mediatores tm symonie admittunt̾
si exinde no habuerint emolumentu . ꝯ . de test .
mediatores li . vj ¶ Punit̾ symoniacus in ordine
quia no recepit executionem . sz est ipso iure suspensus
z quo ad se z quo ad alios sive sit occultus sive
manifestus . j . q . i . reperiunt̾ Ita q no pt missam
cantare . j . e . tanta . quia caracterem hz viciosum
z ordo intus ortus occidit z in ipsa sui radice
viciatus . j . q . i . quibusdam . vn postea celebrare
no pt . quia ex eo tpe quo c̄mie symonie gmittit̾
dampnatus e / z suspensus / quod non contingit in
aliis c̄mibus / qr licz sit bn suspensus quo ad se si
est occultus / no tm ~~ad alios~~ quoad ad alios . ꝯ . de
cohi . cle . z mu . c . ult . sic intellige . j . e . tanta .
¶ Item punit̾ depositone z infamia quotiencumqz
constet iudici suo sive p gdempnacionem sive per
inquisicionem . ꝯ . de accus . inquisicionis . inpn . xv . q .
iii . Sane / Racio est quia no posset alias puidam
retento bnficio et ordinis executione . ꝯ . de accu .
inquisicionis . j . Ro ¶ Si vo est symoniacus / qr gtulit
ordine symoniace / vel quia dedit vel recepit
bnficiu symoniace / vel fuit venditor symonie

Si est occultu suspensus est ipso iure quo ad se tm̄.
Sicut z quibz cmdo sic no tn̄ quo ad alios. ē
de cohi cle. multi. c. ult. j. e. mathe. z c. ex tue.
Si vo manifestu est ipso iure quo ad omnes
suspensus est. j. e. accedu. z c. quoc. ¶ Jte q recipit
bnficiu symo'ce tenet renunciare bnfo z restitue
fructus pceptos z qui pcipi potent ut i q. vi
Si res aliena. ē. de rest. spo. cquib dedutis tn̄
expens que fuit gra fructuu querendoz z con-
nandoz. ff. de pet. hed. Si aprc ꝗ. ult. z hc
intellige de fructibz quos non impedit in simaia
ud utilitate ecclie. quia utilit gessit negotia
eccie sz hic inicia ac. ff. de neg. g. Si pupilli
ꝗ. Sz z si quis ¶ Jdem intellige de illo quo sciete
z consenciente fcta fuit symonia ubi sciatu sciunt ead
no renuciant ac. j. e. de symoniace. z c.
Sic tuis. insi. ¶ z tenet tn̄ ab eo tpe quo sciunt
z no ante. ¶ sed ad resignacom spualiu z tpaliu
no tenet religiosus qui nullo pacto sz affectu
animi pcedente utriusq fuerat acquisita ymo
sufficit delinquentibz huiusmodi p sola pnam suo
satisfface creatori. j. e. c. ult. insi. sz ho ista
est pena clericoz. laici vo debent extari. j.
q. i. rapiunt. z c. Si quis epus ¶ Sed cui qo
restituet pecunia data symoniace. vr q eccie
cui fcta est iniuria. j. e. de hoc. z ac. xvi. q. iii
Si quis in alio ¶ Contra vr q sz ei restituatur
qui dedit. j. e. veniens. ho distingut aut totu
capitlm deliquit tunc restituitur ecclie. j. e. de hoc
consuloze. z c. audivimus. z sit turpia lucra
sunt ab hereditibz extorquenda. j. de usu. tua. Sz si
is qui dedit pecuniam velit remanere in sclo
no restituet ei. ¶ sed si vult intrare religionem
sic ne sit onerosus monastio ad quod transit
ut xvi. q. vi. de lapsis. xxvii. q. v. Si quis rapuit

¶ Quis possit dispensare. quidam dicunt quod si commissa
fuit symo[nia] in ordine nullus potest cum eo dispensare
j. q. j. erga [?] et c. quidam. nec etiam papa. ut dicunt quia
caracterem habet viciosum cui renunciare non potest et
ideo non purgatur vicium illud xiiij. q. vj. Si res
Sed hoc non est verum secundum B. ymmo papa bene potest dispen-
sare cum symoniacis qui caracterem habent viciosum
et qui scienter commiserunt symoniam secundum inferiores plati-
non. et hoc ideo quia bene purgatur furtum re furtiva
de voluntate domini apud furem remanente ff.
de usur. Si fur impu[bes] et j. q. j. quod quidam vero ~~forte~~
Si forte. Hostiensis distinguit et bene. Item symoniace or-
dinatorum alij sunt non symoniaci symoniace pecunia
scilicet interveniente per alium ignorantibus a non symoniace
vel symoniace. Et tales renunciatores possunt dispensative
in beneficiis vel ordinibus tollerari. j. q. v. presentium
et j. c. de symo. Alij symoniaci symoniace a symoniace
vel non symoniace deponuntur. Verum j. q. j. Statuimus
j. R[?] et n. et cum hiis solus papa potest dispensare
nisi cum legitur factum. j. q. j. erga. quia cum eo
qui committit symoniam scienter vel eo sciente et ratam
habente non potest episcopus dispensare quia erga tales
nulla est misericordia adhibenda ut dicitur in c. erga
et c. de eadem. Et si clerici. Sed solus papa cum eo
dispensat. cum ignorante dispensat episcopus in primo
casu nisi fuit reus in crimine symonie quia tunc
non possit. secundum archiepiscopum ac[?] c. de cler. qui dicit.
¶ Tercio non symoniaci nec symoniace a symo-
niace quia episcopus alius erat symoniacus. Tunc distinguitur
aut ordinatur a symoniace scienter inviti tamen
et attracti tales recipiunt si infra mensem
reversi fuerunt j. q. j. erga c. constat. Aut
volentes ab hiis quos tollerat ecclesia nec
probare potest et tamen nichil ei obest viij. q. iiij.
nonne. vel tollerantur eos cum bene poterit convincere

q°.

vide de hoc glo[?] ... in ibo [?] Requerat

1 No[n] symoniaci symoniace ...

2 Symoniaci symoniace a symoniace vel a non symoniace.

3 Non symoniaci nec symoniace a symoniace

repellunt ar. j. q. 1. Si quis asymoniace. Aut
ignorantes isti tollerant nisi ignorancia eorum
fuit crassa. j. q. 1. Si quis asymo. z. j. e.
preuas. Sed nunquid pt aliquis recipere ordines qo
ab eo quem scit symoniacum in ordine. R. dicit q
non. z recipiendo ordinem ab eo non recipit execucionem.
cum ordinator non habeat execucionem. j. e. tanta.
z. j. q. 1. Repimus. z potius debent pati excutor
quam ab eo recipiant ordinem. j. de sen. ex. Ingressor.
Epus qui recipit promissionem sine iuramentum
ab ordinando q eum non inquietet super titulo
petendo. vel pactator qui sic pactum recipit
penam habet. quia pactator ipso iure ab execucione
ordinum est suspensus perpetuum. ordinator vero
z ordinatus sine prefinicione temporis a collone
z execucione ordinis sunt suspensi donec graciam
sedis ap. obtinere mereantur. j. e. Si quis ordinavit
z c. preuas in fine. Potest ergo epus dispensare cum
symoniaca commissa cum ignorante cui est beneficium
acquisitum. vel qui ordinem sine dignitate est
adeptus ignoranter. post liberam rei resignacionem.
Sed in hoc distingue. Si beneficium simplex
eo modo est adeptus statim pt resumi ad illud
dispensative. ut s. de ele. Si aliquis. nisi z
j. e. Ex insinuacione. In illo autem qui dignitatem
sic est adeptus distingue. Si sponte resignet
petens humiliter suam resignacionem admitti. pt epus
dispensare cum illo ad eandem prelacionem ut. j. q. 1.
presenti. z c. quicunque. Et si de hoc contenderit
in iudicio z eleccio sua reprobata fuit facta
licet eo ignorante cum eo tunc illa vice z in
illa vacacione cum eo non poterit dispensare. sed
postea sic. s. de ele. Si aliquis. impu. R.
Sed si eo sciente vel postea ratum habente solus
papa in beneficio dispensat. j. e. vel nisi. R. Et nunquid qo

symoniace licet dimittere ecclesiam sine licencia superioris dic
quod episcopus non potest renunciare sine licencia pape. ex de renun.
nisi cum pridem et c. 1. 2. et c. post translacionem et rursus.
Inferiores vero renunciant in manibus platorum suorum
ut ex de renunc. admonet. Sed nunquid episcopus potest .q̃o.
dispensare cum symoniace committentibus officia mortuorum
benedictiones nubencium. sepulturas crismatis. benedictiones
sacrorum vasorum seu vestimentorum benedictiones et consiles
minores species dicunt magistri ut dicit host. quod sic propter
parvitatem penam eo quod non prohibetur ut .j. de sen. ex
nunc in . ut obstat. j. q. j. erga. quia loquitur in symoniaco
in dignitate. sicut .2. j. e. nobis insi. Sed quid si .q̃o.
nollent recipere renunciacionem nichilominus cedant ergo
sunt in tali peccato quia non dimittitur peccatum nisi re-
stituatur ablatum. xiiij. q. vj. Si res. j. de reg. iur.
peccatum li. vj. quia furtivum est beneficium j. q. j. ordinatos.
Sunt tamen duo casus in quibus licet data fuit
pecunia altera non beneficio renunciare non tenetur.
Primus si pecunia fuit data eo invito et contradicente
ab alio. Secundus si inimicus dedit ut possit alteram
tamquam symoniacum ab beneficio impedire. j. e. nobis
et c. Sicut tuis. Facto ibi tenetur ne de fraude
sua valeat comodum reportare. Quid fieret .q̃o.
de regularibus et monialibus qui symoniace reci-
piuntur dic quod tam recipiens quam receptus
sive recepta sive sit platus sive subditus sive
plata sive subdita sine spe restitucionis de suo
monasterio expellatur et in locum arcioris regule ad
agendam perpetuam penam retrudatur. j. e. cum sint
l. ad. sub ordinis sui executore quodcunque modo
coacte decrevit ad perquisicionem vel pacacionem
ad alias penam agere non possit. j. q. vij. requiritis
et ex de accu. inquisicionis. Et satis intellige deposicio
quia extra claustrum morari non debet ne
dampnabiliter evagetur. j. e. quod symoniaca. ij. ad. et ar.

i. de sen. ex. Religioso. li. vi. ut ptextu paupertate
excusant. quia ppt paupertate no debz quis peccatum
operari mortale sz potius quelz mala pati. xxxii.
q. v. Ita ne. et c. q metu causa. Sacerdos possz tamen
dici. sz b. q si ita pauperes sint q no possint ibi
als aliquo modo aliquem recipere quia no licet ibi
victum sub hac forma possz recipere. no habens
quid donem tibi premittu nisi tu portes tecum unde
vivas dum tamen hoc no fiat in fraude et sine aliquo
pacto ar. i. q. ii. Si quis ppt hec. Sed tutius est
ut nullo tamen tali aliquis vel aliqui recipiatur
Quid si no inveniatur arcora monasteria 90
mutabunt ea. ar. lxxxi. di. vz. ut si visum fuit
superiori renunciabunt loco suo et denovo re-
stituet illis dispensatio. sz q de illis qui
sunt recepti ante constitutionem illam. i. e. quam sic
tamen ille platus no pt dispensare cum eum stricte
recepit. sz superior ar. e. de cle. coniug. diuersis. Ne
Supius prelati vices suas sub annuo censu committant
tractatum est de Simonia in generali. hic prosequitur
in speciali. s. ne prelati et c. Notandum est ergo q no
licet alicui prelato huic incidenti vices suas committere
alicui sub annuo censu. i. perpetuo prelato sol-
vendo ita q ille qui recipit vices habeat totum residuum
ut. i. e. c. l. ii. et in. Ratio prohibitionis est duplex
Prima ne hac occasione subditi ultra debitum
gravet ar. xxiii. q. i. militare. Secunda ratio
est quia . . episcopus vel alius aliquid ... debet
facere racione officii si aliquid exigat symoniam
committit maxime cum id ... sit spirituale. ut. i. q.
iii. ex multis vendentes. et c. non solum. Episcopus
tamen vel alius qui committit vices suas alii pt
et debet ei constituere salarium de camera sua
tamen ille ad hec no teneatur ar. xii. q. ii. caritate
et c. quicumque. prius tamen fructus ecclesie vendi ad tempus

e quelam / ¶ Ponit q infra tpus locatois moiat
psona ecclie que locauit nuqd successor tene stare qo
contractum / Dici pt q si noie eccle ut pculit e
contraxisset z pecunia inde recepta i utilitate
ecclie conuersa fuisset tenet successor stare contractui
ut de solu c. i. xii q. ii hinc plati / z ut deposi
c. i. Si vo no i utilitate sed ut ipe tanq plats
susciperet redditus a fructuario successor stare
no tenet ut deputat c. ii quia ultra tpus suum
ecclesiam locare no poterat / z si soluit aliquid
ultra sibi imputet / quia hoc puidere debuit si
loc. Si quis domum q i. / ¶ Queritur si obligauit qo
fructus ecclie z obuentos z quia ad ecclam
suam ptinentia aliquid quomodo inrdone si eccla
habeat indigeam ho. dicit q sit u fuit excepta
qualibet no debeat vendi ut in c. i. z ii. ¶ Sed qo
phibet inuestiti concedi sub anno censu z no fructus
ecclie que est W. de pp. quia illi qui indiciti
nichil accipe debent / in aut ut iud sed quoq suff
coll. ii / cum ex officio ad hoc teneat / et ex administratione /
cum bnficia sint ad hoc deputata / sz fructus locatur
qui etiam alias pnt vendi z distrahi. H. i. e. quelam
insi. vel glo. De magris ne aliquis pro licentia docendi exigat

Dictum est Supra de quodam vitio platorum sz qui
concedunt indigeam sub anno censu / hic psequitur
de alio quo sz aliquid exigunt p licentia docendi
¶ Statutum est in concilio lat. / q singule ecclie
cathedrales singulos magros habeat / qui earum
ecclesiarum clericos z alios scolares paupes gratis
instruant in gramatica / pp quod aliquod bnficium
competens magro cuilz in eccla pbeat / Additum
etiam fuit in concilio generali q illud quod statutum
est de eccliis cathedralibus in aliis etiam fiat
quarum pnt sufficere facultates / ¶ Item q metro-
politana eccla theologum nichilominus habeat

qui sacerdotes et alios in sacra pagina doceat et
informet / maxime cum hiis qui ad curam animarum
spectare noscuntur / hec probantur j e t i 2 c.
quia nonnullis et xxxvij di. de quibusdam.
¶ Numquid potest aliquis magister eligi in canonicum qo
sub illa condicione ut doceat / non quia cessare
debet omnis condicio. e. de pact. c. ult. / Sed
si vacante aliqua prebenda statueret canonici
quod illud onus esset annexum illi prebende ita quod
non haberent colloquium cum magistro et postea
magistro alicui conferret non esset symonia / ymo
licitum est ar. e. de preb. Significatum. b'. et ho. qo
¶ Sed numquid committit symoniam magister si exigat
aliquid a pauperibus vel a clericis ecclesie a qua
habet beneficium. Host. dicit quod sic / cum hoc sit spirituale
et ex officio suo teneatur facere. Symonia est si
propter hoc aliquid exigat. e. de sy. nemo / et qo
j q. i. In templo. ¶ Item numquid ab aliis scolaribus
qui non sunt pauperes vel de eadem ecclesia potest aliquid
exigere / et numquid magistri in scolis parisius vel
alibi possint licite facere collectam. videtur quod non / quia
si vult dici philosophus sicut pecuniam exe. Socrates
xij q. ij Socrates. Item sciencia donum dei est ergo
vendi non potest. j q. iij. Non solum / ¶ Item professores
iuris licite recipiunt pecuniam sed non licite petunt
ff. de var. et extraord. cog. l. i. § Est quidem. ¶ Hic
dici quod iste cum competens beneficium constitutum
est a divitibus potest petere collectam / et hoc non prohibetur
in isto titulo / Sed a clericis eiusdem ecclesie et a pauperibus
nichil exigere debet sed gratis docere debet / quia propter
illos constitutum beneficium / et non propter divites / Set
si ex honestate omnibus serviret honeste faceret
et laudandus esset / divitibus tamen gratis impendere
non tenetur. ¶ Si vero nullum beneficium propter quod
constitutum est doctoribus sicut parisius et alibi

Tam et Innocencius tenent
quod non sit Symonia
sed turpe lucrum /

liate exigunt collectam quia suis sumptibus hec facere
non tenentur . b . de prescrip . cum ex officii / et xii . q . ii . cariate
Dicit inresspitus consilium vendere pt . xiiii . q . v .
non sane / nec obstat quod dicitur quod consilium debet dare
/ quia nichilominus pt petere sui laboris mercedem / sic
testes qui consilium testificatur licite sumptus petit iiii .
q . iii . quod ventur . et . b . de ffi . cum sit rom / Queritur .90.
de magistris scolarum vel cancellario parisiensi
qui cupiditate vel longa consuetudine nolunt dare
ydoneis licenciam docendi nisi aliquo sibi dato / Respondeo
quod nec ille qui petit licenciam debet aliquid dare vel
promittere / nec more scolastico aliquid exigere debet .
Si contra factum fuit debent dignitatibus officiis
et beneficiis ecclesiasticis spoliari . i . e . c . r . n . z . m / et licet
exuitaque parte consistur turpitudo / et ideo videtur quod condicio
possidentis melior . ff . de cond . ob turpem causam . l . in
tamen subvenitur magistro promittenti vel solventi ut quod
promisit remittatur / et quod solvit restituatur appellacione
cessante / non obstante aliqua consuetudine non in
favorem sui sed in odium exigentis . Sic . b . de sy . veniens
unde / vel potest dici secundum Bernardum quod qui solvit licet nichil
dare debuit tamen quia quasi coactus redemit ius
suum non delinquit / quia nullus ydoneus debet prohiberi
docere . i . e . c . ii . et . m / et ideo sibi potius restitui debet
quam remanere penes illum qui plus peccavit
ut . i . q . iii . Si quis dator / Item ei qui dignus
est non est deneganda licencia docendi quod prosequens
denegaretur doctrina doctrina ignorantibus . i . e . c . i .
quam tenetur aliis dispensare ar . xvi . q . i . Sentimus
ydoneitas autem pensatur moribus / et sciencia consideratur
Huiusmodi autem magistri studiorum quod doctores primum moribus
excellere debent / deinde facundia . C . de profess .
l . magistros . li . x . / Bona enim conversacione debent habere
testemque doctrine . lxxvii . di . Valentinianus / ergo
si non est ydoneus potest ei licencia denegari / quia

Malorum doctorum doctrina est mala. j. q. vij. facientibus[?]
et spiritus mathesios risui patebit. xxxvij. di. qui
de mensa / et qui alios docet tunc ab aliis doceri
non debet in aut. de sanctis ep. §. deinde. ¶ Sed pone q°
quod magister scolasticus in propria persona vult docere
quidam clericus ydoneus petit licentiam docendi
numquid dare tenetur. R. dicit quod sic. j. e. c. quanto.
¶ Sed quid si quidam impetravit licentiam regendi q°
et facit expensas / numquid aliud sustinere poterit re-
cipere ab eo expensas propter hoc factas ut pacisti ad
eo de certa porcione emolimenti / quia forte vult
dare operam aliis rebus / Respondeo si consuetudo est
quod possit aliud sustinere potest recipere expensas propter
hoc factas dum tamen vice eius ille doceat. Si autem
totum ius suum transferret in illum non debet ab eo
aliquid recipere ar. e. t. ex. c. iij. / ut de pacisci
de certa porcione emolimenti habenda sine labore
suo / tamen hoc non inveniatur concessum ymmo prohibitum
est j. e. c. iij. ¶ Item theologi doctores et studentes
per quinquennium possunt propter hoc non obstante aliqua contraria
consuetudine vel statuto percipere prebendarum et beneficiorum
suorum integre j. e. c. ult. / exceptis distribucionibus
cottidianis que residentibus tamen dantur. e. de preben. licet.
¶ Item curati eciam idem habent per septennium. hodie. e. de
ele. cum ex eo. li. vj. ¶ Pone quod episcopus non vult isti q°
dare licentiam eundi ad scolas nisi primo sibi data
pecunia numquid committit symoniam / distinguo aut
petit pecuniam pro illo tempore quod concedit a iure
quia ad hoc tenetur symonia est pura pacta[?] / Si
autem pro alio tempore stricte non est symonia sed turpe
lucrum ar. j. q. iij. vendentes / Sed cum alicui con-
cedit ire ad studium intelligendum est de studio generali
non de studio speciali alicuius castri vel ville cum
in fraudem fiat. e. de cle. non resid. tue. Sequitur.

De Iudeis et Sarracenis Rubrica.

Dictum est de hiis qui per symoniam spiritum sanctum
blasphemant. Nunc agitur de hiis qui male
colendo ipsum inhonorant ut sunt iudei et sarraceni.
Videamus ergo qui dicuntur iudei et unde dicuntur sarra-
ceni et unde dicuntur; et quales sunt ad fidem invitandi et
quales sunt a christianis tractandi et ultimo quid iuris
sit de servis eorum. Iudei sunt qui mosaycam
legem ad literam tenent scilicet circumcidendo se et alia
legalia servant qui etiam recipiunt prophetas.
Dicuntur autem iudei a nomine digniori tribus scilicet
a tribu Iude patriarche que inter alias bellicosior
et in bellis primam aciem et regnum tenuit perpetuum
ita ut de ea sola rex crearetur sicut ex tribu levi
sacerdotes. Dicuntur autem hebrei ab heber proavo
abraham qui quidem abraham tenuit cultum
unius dei et cui fuit primo a deo tradita circumcisio
certis ydolatris relictis. Sarraceni vero sunt qui
demones colunt, nec vetus nec novum testamentum re-
cipiunt. Qui nomen se ab agar ancilla abrahe de
qua fuit eorum origo agareni vocari noluerunt
sed potius a sara illius uxore et libera se
sarracenos appellaverunt. Sunt tamen inter sarra-
cenos quidam qui quinque libros moysi receperunt
sed prophetas recipere noluerunt qui samaritani a
samaria civitate dicuntur et ideo in canone de-
no continentur iudei sarracenis, id est non recipiunt eodem
modo legem et prophetas. Sed quales sunt ad
fidem invitandi. Respondeo auctoritatibus rationibus
et blandimentis sunt vocandi non asperitatibus compellendi
quia nullus est invitus baptizare vel nolentes
eo est quia nullus ad fidem est cogendus. xxiii
q. v. ad fidem et coacta servicia non placent deo
xlv di. qui sincera. Quod si simpliciter et absolute compelluntur
non recipiunt caracterem. Sed si condicionaliter compellatur
puta comminatione penarum vel per rerum suarum ablationem

23 q. [illegible] ... ad fidem. 24 23 q. [illegible]
[illegible]
23 q. 6 [illegible]
[illegible] ad fidem [illegible] 1 q. 2 [illegible]
[illegible]

bus recipiunt et compellendi sunt fidem sic susceptam
observare ut c. de bap. maiores et xlv. di. de
iudeis. In quibusdam vero tribuus puniuntur ab ecclesia
pena temporali quia penam spiritualem infligere non
potest quia de hiis que foris sunt non iudicat ut
ii. q. i. multi et xlv. di. qui sincera. Iudicat tamen
in talibus de eis quia repellit iudeos a communione
fidelium ne ab eis corrumpantur. xxviii. q. i.
Sepe quia mores nostri et iudeorum in nullo con-
cordant et ipsi de facili propter continuam conversacionem
et familiaritatem ad suam perfidiam animos simplicium
inclinaret. i. e. ad hoc. Item nullus christianus de-
bet cum iudeis manducare. xxviii. q. i. nullus et c.
omnes. Cum tamen cum sarracenis possimus comedere quia
aliter non possemus eos lucrari et sic licet eis loqui
et comedere cum eis ex. de iud. xxiii. q. iiii. Infideles
et xi. q. iii. Ad mensam. Sed quare potius vitamus
convivia iudeorum quam paganorum. Racio est hec
quia iudei discernunt cibos nostros unde non debemus
uti cibis eorum ne videamur inferiores illis ut dicit
predictum c. omnes. Pagani vero non discernunt cibos.
Sed hodie et isti et illi discernunt ideo non debemus
comedere apud illos nec ipsi apud nos quia eadem
est causa prohibens et idem periculum utrobique.
Excipitur tamen casus in quo licitum est uti cibis
qui nobis a paganis apponuntur cum modestia et
graciarum accione servata temporum qualitate sed quod
carnes non comedamus tempore prohibito. Sed hoc
est quando contingit aliquem in terram eorum ad
predicandum xpi fidem. i. e. quando sit laudabile. Sic
intelligitur xi. q. iii. admensam. Hoc enim verum nisi deum
fuit quod sit ydolis immolatum quia tunc sanctius
esset mori fame quam ydolaticiis uti. xxxii. q. iiii.
Sicut sanctius. quidam hoc intelligunt si vescentur
hec ad veneracionem ydoli aliter in necessitate posset
aliquis ydolaticiis vesci quia necessitas legem

nō sit de conse. di. i. Sicut. j. de reg. iur. quod nō
est licitum. Item repellit eos a liminis actibus ij.
q. vij. Aliena. Item ab omnibus offitijs publicis sup
xp̄ianos quia possent eos inde grauare et qui
tale offitium eis commisit debet per concilium prouinciale debite
compesci et ille iudeus debet ab offitio remoueri
et a communione xp̄ianorum in comercijs et alijs donec
in usus pauperum xp̄ianorum quicquid fuit ex annis
occasione offitij adepti [illegible] prouidentia episcopi
conuersatur et idem de paganis est dicendum. j. e.
cum sit. et c. ple. quia offitium fuit illicitum. Si vero
offitij fuisset licitum tunc si vellet posset dare pauperibus
iniuste extortum ut xiiij q. v. non sane. Et quia
ignoratur a quibus sit extortum si aut sciret
eis esset restituendum. j. de vs. cum tu. et j. de
homic. Sicut dignum. et eos. Item ne possint
emere suos xp̄ianos. j. e. c. vlt. et liiij di. Iudeis.
Item nō permittit eos facere nouas synagogas
j. e. Iudei. et c. consuluit. Item in diebus lamentationis
et dominice passionis nō debent permitti aperire
fenestras vel hostia vel prodire in publicum
compellendi sunt etiam talem habitum deferre
in omni prouincia xp̄ianorum et omni tempore quo ma-
nifeste ab alijs populis distinguantur. j. e.
c. Cum hijs. et c. In nonnullis et quod nō dicant
blasphemia in contumelia creatoris ut ibi. Item quod
soluant decimas de terris quas colunt. e. de de-
decimis. Item suos xp̄ianos nō circumcidant. liiij
di. mala. Item xp̄iani nō debent eos in suis infir-
mitatibus vocare ut ab eis recipere medicinas
ut in eisdem balneis cum eisdem balneare contra-
faciens si clericus est debet deponi. Si laicus
excommunicari xxviij q. j. nullus. Item ex testo xp̄iani
nichil accipiat et ille xp̄ianus excomunicandus est etiam
post mortem. j. c. i. Si quis et c. se. et xxiiij.

Si quis

q. ij. Sane quia vniuersitati iudeorum legari non pt
C. e. l. i. Sed nec singulis. ho. dicit q sit
ar. ff. de reb9 du. ad senatus. nulli tm clerico licet
si iudeus etiam fr suus sit. i. c. i. Si quis epus
z. c. se. Licet tamen eos pascere. ar. lxxxvi. di.
pasce. quia possunt adhuc ad fidem venire. cum
de nemine sit desperandum. de pe. di. vij. nemo. Item
excedentes verberibus citra sanguinis effusionem
subiciunt. i. de rapt. In archiepatu. Item si percuciat
clericum pt pluri. z pena ad arbitrium iudicis pecuniaria
nm pena tpali. i. e. postulasti. Item ecclia excat
xanos qui cum eis habitare psumunt. i. e. Judei.
z. c. si iudeos. quoqz cum indirecte excant. quia
excat ecclia xanos ne aliquod comercium cum eis
habeant nisi dimittant vsuras. i. de vs. p9 mi-
serables z uultos z similes. i. e. z si iudeos
z nisi satisfaciant ecclie de iniuria ei facta. i. e.
postulasti nisi. Item non psumant nisi in ciuitatib9
z aliis locis insignib9 habitare in gse. bitesi.
t. de iudeis. c. de iudeis. Sed in quib9 ab ecclia
tollerantur Ap°. si. ho. ut habeant veteres syna-
gogas. i. e. Judei z si corruerent possunt illas
reedificare in pristinum statum non tm ut ampliores
nm preciosiores faciant quam ante. i. e. consuluit
Item matrimonia contrahere inter se sicut cum xana
C. e. nemo. z xxviij. q. i. cane. z illis possunt
vti licet in gradu phibito ad fidem conuisi. e.
de consang. de infidelib9. z qui fil. sint le. c.
ult. z de diuor. c. fin. Item agere z conueniri
apud iudices ncclos non apud seniores eorum
Sed arbitrum pnt eligere aliq similem ordinarie
exequatur. quod est mirabile. C. e. Jud. Romo.
Item in sabbatis eorum non debent trahi ad
iudicium nec trahere quia festiuitates suas ab
eis pmittimus celebrari z consuetudines sibi

laudabiles consuet' nec debent cedi uel occidi nec in
festiuitatibz suis pturbari nec pecunie nec alie
res eorum auferri sed iudices ptatis coerce nec
sepultura eorum effodi. c. e. die sabbati. z j. e.
sicut // Ite sua vendere nec xano. c. e. nemo.
z j. e. c. ple // Barraterius aut nullus debet
deferre arma ferrum uel lignamen. nec alia necessaria
ministrare nec in nauibz curam gubernationis exercere
nec p se nec p alios subsidia uel consilia impendere
quamdiu guerra int' nos z ipos durauit licz
etiam sit treuga int' nos z ipos quia treuga non
est pax als rebus suis debent puari z sunt
sui capientium z sniam excois ipo facto incurrunt
a qua non possunt absolui nisi totum quod ex commercio
tam dampnato perceperunt / z tantum de suo i subsidium
terre sancte transmittant uel si fuerint non soluendo
fustibz castigentur. hec pbat. j. e. c. Ita quorundam.
z c. Significauit z c. qd olim. z c. ad liberandam.
z sic totum lucrum quod ad eos peruenit debent
dare in subsidium terre sancte Insuper detrimentum
hic fecerunt / z est simile cum usurario in quo
quicquid sorti accedit usura est. xiiij. q. iij. esta.
vn totum debet restitui. j. de vs. consuluit. ymo
isti grauius peccant quia fidem xpianam impugnant
z ideo i tantum p pena puniunt' z nemo dubitat
grauius esse ꝯmissum quod est grauius iudicandum
xxiiij. q. i. non afferamus. Sed quis potest istos
absoluere dic qd eps eorum quia ex quo pp. sibi
non reseruauit alijs indulsisse videtur. j. de sen. ex. nuper.
idem host. quo ad excom canonis. Secus quo
ad excom hominis. fert enim pp. ter in anno
sniam excois contra tales a qua eps ab-
soluere non potest. / Excipit' vnus casus in quo
non incurrunt excom. scz pro redemptione captiuorum
j. e. Significauit in pn. Sed quid si non possunt redimere

captiuos nisi portent arma uel ferrum nullus hec facere
pnt sine pena excōicatōis b'ht. q non nisi primo
requirat auctās ppē ne aliquid fraudis fiat
Ultimo de suis istorum videamus. et premitter
distingue. aut suus iudei est vernaculus .i. ppa
ancilla natus si velit fieri xanus statim exipit
in libtate nullo pcio dato. C. de epi. et cl.
do. nos. qr. hys ita. et ar. lm. di. seruitate. aut
est empticius et tunc distingue quia aut erat
iam xanus qn fuit emptus et tunc sine precio
exipit in libtate qr xani emtum ad iudeo
est penitus interdictum. lm. di. mancipia. i. e. c. ult.
impn. Similiter dum volunque et ad ecclam sui
confugere pnt. C. de heretic. et man. l. manicheos
aut erat paganus. et tunc subdistingue aut est
sucitii et tunc si volt fi. xanus liber efficitur
sine pcio. lm. di. seruitutem. i. e. c. ult. aut est
mancipium. si infra tres menses nō exposuit eum
venalem postea si volt fieri xanus sine pcio
libatur qr psuit q ad seruiendum eum emit. Si vero
exposuit infra tres menses et iste volt fi. xanus
infra illud spacium vel etiam post dum eum non
fecit pdum. quemius vendiderit liberatur reddito
precio. xii. solidorum ab aliquo xano. lm. di.
seruitatem. i. e. c. i. ii. et ult. et hoc intellige
nisi dns eum nolente eum dicet se velle fieri
xanum circumcidet uel alterius secte signaculum
imprimet. tunc ppt iniuriam ppriii corporis sine pcio
liberatur. lm. di. c. nulla. Quod dictum est de
suis iudeorum idem dico pomniam de suis sarracenorum
Quid si plures emptores in suum geurrant
Rx°. locus erit gratificacōni. C. de iure. pa. eum aut.
Sed quid si nullus emptor appeat nichilominus
erit liber. et hostiatim querat precium ff. de
manumiss. l. in. si. lucum. Aut p pecuniam spa

pstabit ut c. de tempe. l. ult. s quoque annis tu illi
qui ascripti sunt glebe debent pstare eps gsueta
ita q ab illo loco no mutent. i. e. multorum.

S[uperius] dictum est de iudeis **De hereticis Rubrica**
z sarracenis qui pt infidelitate deum in-
honorant, nunc agendum est de hereticis q apostatis
a fide in spem suam peccant / z primo quis dicat
hereticus / z unde / Quot modis dicat hereticus
qua pena feriat / z qua ratione recidens reparetur.
ultimo qui possint pdicare / Hereticus s. Aug.
est qui falsam de fide oppinione ul gignit uel
sequit / Gignit ut arrius sequit ut arriani
xxiiij q. iij. hereticus / heresis grece ab electione
dr. quia eam sibi quisque eligit disciplinam
quam putat esse meliorem. xxiiij q. iij. heresis.
Multis modis dr hereticus / Ille enim dr hereticus .1.
qui pervertit sacra ecclie ut symoniacus. j. q. i. eos
qui p pecuniam. z. vj. q. i. c. sciend. / Item ille .2.
qui scindit se ab unitate ecclie vij. q. i. denique
Item omnis excoicatus ut iiij. q. i. c. aut h. .3.
Item qui errat in expositione sacre scripture ut xxiiij .4.
q. iij. heresis / Item qui fingit novam sectam de ar- .5.
ticulis fidei quam romana ecclia xxiiij. q. i. hec
est fides. z. c. quid. z. i. e. c. i. quia nullus debet
dubitare de fide s firmiter credere articulos fidei
ut de sum. tri. c. i. impri. z. c. fideli. li. vj. ut etiam
in tenui articulo. c. de heret. l. ult. / z hec quo
ad articulos qui continent in symbolo. Credo
in deum quibus p fidem sola adhibenda e cre-
dulitas / quia fides est de re no visa. de pe-
ni. di. iiij. In domo / z non p signa s p fidem virtus
est extollenda de con. di. iiij. venit sacerdos
de hoc dicit ut. e. de sum. tri. c. sequit z c. sequentibus

6. Item qui male sentit de sacris ecclesie vel aliter
quam romana ecclesia predicat et observat i e
ad abolendam. iiii. Sed quot sunt species heresis
hostiensis dicit quod in decreto lxxx species numerantur sed
xi ultimas non nominant ysidorus nomine speciali
et in fine ponit regulam qui aliter sentit vel
intelligit scripturam quam sensus spiritus sancti flagitat
a quo conscripta est / licet de ecclesia non recesserit
potest tamen hereticus appellari. Unde non tenetur nec
de in talibus credere ignorare. Ideo ait apostolus ut
probati manifesti fiant / hii enim a deo bene probati
sunt qui bene possunt docere. hec omnia habentur
xxiiii q iii quicunque usque nisi. Communis Puniuntur
heretici excommunicatione depositione et rerum ablatione. Ex
communicatione sive sit occultus sive manifestus
est ipso iure excommunicatus i e ad abolendam et c
excommunicamus et xxiiii q i c i et ii. Depositione
quia indistincte sive sit clericus sive laicus
papa vel imperator vel quilibet inferior debet deponi
ab omni dignitate. i e ad abolendam xl di. papa
xxiiii q i qui contra pacem / et solus episcopus
potest subditum suum sacerdotem vel clericum deponere
et relinquere curie seculari convocatis abbatibus
prelatis et aliis religiosis personis et literatis
i e eorum li vi / Sed in aliis criminibus plures
episcopi requiruntur ut de i decl. ex iiii c. excatum
/ In quatuor autem casibus relinquitur quis
curie seculari post depositionem / Nemo hereticus

x. cap iii q q sic
Curie seclari relinq.

1. i e ad abolendam et c. excom. Item si quis
clamat falsa contra papam i de cri fal. ad falsariorum
2. Item eum pro contumaciam et calumpniam et
3. contumeliam quam contulit episcopo suo depositus
est xi q i Si quis sacerdotum / Item assessum
4. d continenti traduntur curie seculari i de homic.

p̄suam li. vj. // Qualr aut̄ quis tradit̄ curie
seclari etc. ut de penis c. Exp̄s. v. forma aliās
clicus ~~traditus~~ depositus nō tradit̄ curie sclari
ymo teneat̄ vine clicalis et gaudz p̄uilio clicali
lxxxj. di. cītād / nisi fuit incorrigibilis tūc amitit
p̄uilegiū et tradit̄ curie sclari. ut de iudic. cūd
nō ab homine / Layci vō p̄ eciam condempnādi sunt
de heresi s3 iudex sclaris illud punire debet nec
tradit̄ laycus curie sclari. Quia clicus soluīmo
ut de vb. sig. nouimus / q laycus semp est de foro
sclari. Et in casu isto sniā d3 fieri p ecclesiam
quia mere ptinet ad ecclesiam. ita q sclaris nec
a carcere liberare nec sniām impedire pt. ut e
ut inquisitionis c. p̄hibemus li. vj. Sed executō
d3 fieri solūmō p iudicē sclarem post sniām
latam ab epō. ut e. cūd stcūd leges insti. li. vj.
Si aut̄ postquā fuerint deprehensi redierit
in p̄etno carcere detrudant̄. ut e. c. pt. et hoc
pma vice // Si aut̄ relapsi fuint sine vlla
audientiā relinquendi sunt curie sclari. cūd nō
negant̄ eis sacrā pnīe et eucharistie si humilit
petant. ut e. ad abolendā c. illos. ut e. Sup
eo. li. vj. Si aut̄ aliquis accutg fuit et vehemēs
p̄sumpcō contra eū est orta si eā abiuravit
si postea cōmittat in ipam iudicat̄ relapsus
Itē qui in vna spē vel secta cōmisit aut in
vno fidei articlo vel eccli̅e sacramēto erravit
et post abiuravit simplr vel gnalr. si cōmittat
i alia spēm vel secta vel articulū iudicat̄
relapsus. Item qui abiuravit hesim et tūc
constabat vel nūc. si post receptet heticos vel
visitet vel det munia iudicatur ut relapsg
het pbat̄. ut e. accusatus inpn. et c. 1. et ij. li. vj.
Suspectg de hesi vocatus ut rndeat de fide

Relapsus

Iudico?

z fuerit cotumax · si excatus fuit z eam p anni
sustinuerit velud hetics codempnet · j · c · excamq
q · qui ante inventi / z c · ad cotumacia · li · vj ·
Item credentes receptatores z defensores he-
reticorum sunt ipso excati · j · c · excamq · q · credentes
Privant rebus suis quia si layci fuerint
bona eorum debent confiscari · Si vero clerici appli-
centur ecclesiis aquibz stipendia receperunt · j · c ·
excamq · usi · i · xo · / Nam bona hereticorum debent
confiscari sive habeant filios sive non / nec
katholicis filiis hereticorum est aliquid relinquendum
quia si parentes redierint ad fidem etiam eis nisi
dempta bona non essent restituenda · j · c · vergentis ·
Item filii hereticorum z nepotes p lineam patrnam
z filii p lineam matrnam ad ecclesiasticum beneficium
vel publicum officium non debent admitti / quod
intellige de hereticis qui in heresi decesserunt non
de illis qui fuerunt emendati · j · c · quicumque · q · heretici
z c · statutum · y · li · vj · Item milites qui faciunt
conthuunt cum hereticis amittunt dotem secus si
ignorant · j · c · decrevit · li · vj · Item omnes potestates
seculares debent iurare quod adiuvabit ecclesiam contra
hereticos z complices eorum · Si vero illud observare
noluerint honore privent · hito · z ad alios nullatenus
admittantur · Si dux epo vel inquisitoribus presumpserit
opponere ut impedire qn faciat iusticiam z detineat
incarcere · vel prestare eis scienter auxilium vel co-
silium vel favorem ipso iure sunt excati / z si p annum
sustinuerint velud heretici codempnetur · j · c · ad
abolendum · q · statuimus · z c · excamq · q · moneantur
z c · ut inquisitionis impedi · z q · ult · li · vj · z c ·
ut officii · q · ult · e · li · Item civitas que epo
vel inquisitoribus restiterit careat gratia aliarum
civitatum · z epali sede privetur / ut statutum sup hoc ·

sctum valet . j . e . ad abolendam . § . cunctas . z . c .
Statutum . li . vj . Item vasalli hereticorum sunt
ipso iure absoluti a fidelitate uel iuramento quo
eis tenentur . j . e . c . ult . Item qui hereticis prestant
etiam ecclesiastica sacramenta uel recipiunt elemosinas uel oblationes
debent officio suo priuari nec possunt restitui absque licencia
pape etiam si sint regulares non obstante priuilegio
aliquo . j . e . quicumque . § . Sane . Item qui scienter
hereticos uel credentes tradiderint sepulture etiam
ipso facto sunt excommunicati nec possunt absolui nisi propriis
manibus publice exhumauerint z proiciant foras z
locus ille perpetuo careat sepultura . j . e . quicumque
impu . li . vj . Testes uero excommunicati z participes uel
socii criminis in testem admittuntur in defectu aliarum
probationum si non falsa dicere presumantur . j . e . Infideli
li . vj . Item periuri z contra se z contra alios
j . e . Accusatus § . licet li . vj . Item mortuo mandatore
re integra non expirat mandatum inquisitorum
etiam quo ad non incepta . j . e . ne aliqui .
li . vj . Possunt etiam inquirere z simul z separatim
contra omnes z absoluere redeuntes debent tamen
aduocare duas personas religiosas in testium
examinatione ita quod per publicam personam scribantur
dicta z possunt omnes qui habuerunt officium
tabellionatus in quocumque statu ad hoc compelli
possunt etiam aduocare brachium seculare . j . e . ut officium
li . vj . debent tamen habere consilium episcoporum in ferenda
sententia z episcopus potest nichilominus inquirere si voluerit
ita tamen quod non possunt procedere contra episcopos uel
superiores sed hoc debent sedi apostolice . j . e .
ut commissi . z . c . Inquisitores . z . c . per hoc . li . vj .
Nomina uero accusancium uel testium si periculum fuit
non debent publicari eis . j . e . Statuta . li . vj .
Item aduocati z tabelliones non debent eis

Depredicacione ...

Clericus

Missus

pstare auxilium vel patrocinium vel instrum scribe
i. e. Si adversus. quia in heresi est procedendum
simplr et de plano et absque advocatorum et iudiciorum
strepitu et figura. i. e. Statuta. mon. li. vj.
Credentes ab heresi non recipiunt absque instro.
quos si heresis abiurat et fides catholica admandatum
ecclesie tenenda pmittitur. ut. j. q. vij. quod. et de
q. di. ij. ego berengarius. Clericus pot pdicare
si ho. Re. quod nullus laicus etiam religiosus
quod omnibus mendicat officium pdicandi. i. e. Sicut
in vno. / ut etiam de fide publice vel priuate
disputare debet alias extrati debet. i. e. quicumque
q. Inbemus. li. vj. / quia laici clericis debent obedire
et audire non docere vel imparare. e. de gsto. etiam
et de rebus ec. non al. ad laicis / vnde quamvis laici
vel clerici scolastici sint. i. boni clerici non tamen
debent reprehendere platos suos siue sacerdotes
simplices. quia in eis sacerdotale officium debet
honorari. i. e. cum ex inuncto. q. licz autem. / Non
admittitur ad pdicandum etiam clericus ni mittatur. i. e.
cum ex inuncto. q. i. quasi dicat licentiam habeat
a superiore suo. e. de iudicis. quam sit / vel nisi habeat
curam animarum. quia talis hic habet a lege ex officio
parochianorum. e. de eta. et quali. c. ult. et
i. e. cum ex inuncto. q. plt / Sz epi ex testimonio
scripture ubicumque possunt pdicare. cum eis dicat
dominus Euntes in mundum vniuersum pdicate ewangelium
omni creature math. ult. vnde dicit decretum
Nullus audeat pdicare pter domini sacerdotes
i. epos. xvj. q. i. adiciemus. hoc est verum nisi abeo
in cuius diocesi pdicant phibeantur. tunc debet
abstinere. vj. q. iij. Scriptum. Alii pdicare non
debent ppls scilicet non missi nisi a sede ap. vel
loci epo hanc obtinuerint ptatem. i. e. extrauagans.

q quia vero nonnulli / Ex premissis ergo apparet quod
ordo doctorum i. predicatorum perpetuus est in ecclesia
dei. ī. c. ad extirpanda q. i. ingressi. et publicatus
6. de testa. mo. quod dei timore / Primo ut laycus
non admittatur / Secundo ut clericus nisi missus ut dictum 1
c. 6. / Tercio quod debet fieri publice non occulte. 2
Iuxta illud predicate omni creature. et quod in aure 3
auditis predicate super tecta. ī. c. ad extirpanda i.
Ro / Ratio est quia commune est et omnibus venire
volentibus patens est regnum dei / et officium predi=
cationis quod est publicum ita quod potest fieri tam
clericis quam interdicte. ī. de sen. ex. Ruso. et c. ad
voluntatem / Quarto ut vicarius fiat episcopi et 4
ei provideat episcopus / Quinto ut in cathedralibus
ecclesiis tales personis eligantur qui coadiutores 5
episcopi fiant. 6. de of. ord. Inter cetera / Sexto
ut electio eius confirmetur. 6. de electi. In cunc 6
in. c. fi. / Septimo ut album gentilium comedat. 7
6. de iudiis q. sit / Octavo ut liceat regularibus
dispariu professionum in unum habitum se fratribus confor= 8
mare. 6. de ho. et vi. cle. Deus qui / Sed hodie
dicit quod ordo predicatorum et minorum tamquam fideles
clipei fidei et expugnatores obmancium ex
adverso spiritali sunt hodie penitus decoratam i.
de exces. pla. homines iniqua. et c. nimis prava
/ Nec hoc predicat publice vel privatim nisi a se-
ap. vel ab episcopo mittantur excommunicatur et nisi cito
destiterint alia pena plectentur. ī. c. excomunicamus. q.
quia vero et dic ut. 6. de eta. et quali q. ista
doctrina. De Scismaticis Rubrica

Dictum est supra de hereticis secundum quod scisma inducit
heresim Ideo hic subiunctum de eo. Videndum
est ergo quid sit scisma et unde dicatur qua pena
feriantur scismatici et quid iuris sit de aliena=
tionibus et ordinationibus ab ipsis factis / Scisma

In quibus ordo predicatorum est perpetuus. 2.

est Illicita diuisio per inobedienciam ab vnitate eccl(es)ie
ut xxiiij q iij Inter ¶ Dicit(ur) aut(em) scisma a scissura
ut xxiiij q i Scisma ¶ Differt aut(em) scisma ab
heresi in princ(ipi)o Et si perduret cadet in heresim quia
peccat in illum articulum symboli scilicet catho-
licam ecclesiam et ideo censet(ur) hereticus ut xxiiij
q iij Inter ¶ Puniunt(ur) aut(em) scismatici excitatores uel
depositores ab officio et benefi(ci)o xxiij di In nomine domini
i e c i v Illos vero et c ad succidendos li vi
et si non possunt aliter distingui inuocandum est brachium
seculare xi q i petimus et c de of ord quoniam c(on)tingit
q plerumque infine ¶ Ordinatores vero facte a scismaticis
debent irritari xi q i ordinatores et i e c i Re
i et hoc intelligo quantum ad execucionem nisi cum eis
fuerit dispensatum i e c ult uel nisi ordinatus
probaret se nesciuisse illum fuisse scismaticum qui
ordinauit ut ix q i ordinatores Sicut i q i Si
quis a symoniacis quia tunc cum eis facilius di-
spensatur quia contulerunt sacramenta dummodo in forma
eccl(es)ie sic heretici i q i quod quidam sed non execucionem
quia eam non habent ¶ Sed quis poterit cum ordi-
natis a scismaticis distingue aut receperunt scienter
a scismaticis ordines et tunc solus papa poterit
dispensare ar e de elec quia diligencia Sicut
papa solus dispensat cum eo qui in apostasia
ordinem ~~suscepit~~ recepit i t lx c ult et hoc
bene probat(ur) i e c ult ubi de dispensatione et
ab ea persona que super hoc habet potestatem dispensandi
Si vero ignoranter tunc ep(iscopu)s potest dispensare
ar e de ord ab ep(iscop)o qui renunc c i infi et ij
non tamen ille qui eum ordinauit quia licet sit
receptus ep(iscop)us ab ecclesia in ordine suo cum ordinatis
a se dispensare non potest sicut nec ep(iscop)us symoniacus
cum ordinato a se dispensare potest i q v presentium
¶ Alienatores etiam rerum ecclesiasticarum a scismaticis
facte uel etiam a laycis sine consensu ecclesiis sunt

restituende

restituende et qui contradixit est excõicatus j. e. c. i. v.
alienatores xvi. q. ii. Alienatores. quia dū ecclesia
pastore h̄t hereticū vel scismaticū vacare intelligit̄. ex.
de p̄sc̄p. c. i. vn̄ nō valent que a tali p̄lato fiūt
in p̄iudiciū eccl̄ie xii. q. ii. Si qua de rebus. ¶ Sz
pone q̄ talis p̄latus acquisiuit aliqua eccl̄ie 90.
v̄r simili q̄ nō teneat. quia comodū cū icomodo
cōpensari d3. ff. de neg. g. Si negō. B. dicit q̄ in
fauore eccl̄ie introductū est quod si acquisiuit
teneat ut cessabit. quia quod fauore alicuius intro-
ductū est in eius lesionē nō cōuenit retorqueri
C. de leg. quod fauore. De apostatis et iteratibus
Diximus de hereticis et scismaticis baptisma
Sed quia vtriqz cadunt in apostasiam ideo
subiūcit̄ rubrica de apostatis. videndū est ergo quid
sit apostasia. que eius sp̄es. qua pena apostate
et qua iterantes baptisma feriant̄. ¶ Apostasia
s̄m hō. est temerarius recessus a statu fidei obedi-
vel religionis quā p̄fessus est tenere. ¶ Et d̄r
apostasia de post quod est retro et sto stas quasi
retro stans xxvi. q. ult. nō obseruetis. et talis nō
est aptus regno dei. cū adaratrū manū posuit
et respiciat retro. ex. de voto. magne et i. et xii. q.
i. Deinius. ¶ Est aut̄ triplex apostasia s3 p̄fidie
inobedi̅c̅ et irritatis. ¶ Perfidie s3 qn̄ quis Perfidie
recedit a fide ut Julianus apostata de quo
legit̄ ii. q. vii. iup̄. ¶ Inobedientie qn̄ quis
spontanea voluntate trāsgredit̄ mandatū superiore Inobedientie
ut adam et eua. et qui satis nolunt obedire
canonibz de hac d̄r. vi. q. iiii. Aliem et ii. q. vii.
aliem. ex. de ma. et obed. Si quis venit. et c.
illud. ¶ Irritatis cū quis a statu assumpte re- Irreglaritatis
ligionis recedit ut apostata monachus clericus
vel conuersus ut xlvii. di. cōtul3. et xvi. q. i.
legi. et iii. q. iiii. Btus. ¶ Hec vō vltima fit

plurbus modis. Intonsam et comam dimittendo
vel uxorem accipiendo / et vestem religionis abiciendo
et ad seculum redeundo ut xx. q. iii. c. ii. et iii. et
xxvii. q. i. omnis. i. e. c. i. et per. et ult. et 6. de
cle. coniu. Johannes / Si qui sunt in minoribus post trinam
admonitionem amittunt privilegium clericale 6. de vi. et
ho. cle. ex lris. et i. de sen. ex. In audientia / Si autem
infra sacros ordines vel professi aliquam religionem
non sunt in habitu clericali tollerandi / sed per censuram
et compellendi sunt redire ad ordinem vel re-
ligionem i. e. tue. et ar. 6. de reglar. c. ult. et
xx. q. iii. eos / Et si religiosi sunt ipso facto quod
dimittunt temere habitum sunt excommunicati 6. ne cle.
vel mon. ut periculosa li. vi / et possunt incarcerari
i. e. c. per. / Pena vero eorum est ut ab accusatione
et testimonio removeantur ut ii. q. vii. alieni
et iii. q. iiii. beatus et c. Si quis / Item ad
dignitatem eligi non possunt. xvi. q. i. legi
/ Item interdum carent privilegio clericali / ita quod si in
crimine fuerint deprehensi non habent per ecclesiam liberari
i. e. c. i. / hee pene inferuntur pro apostasia
veritate / hec sunt vera quando constat de apostasia
et si quis inde infamatus fuit cogitur se purgare
i. e. tue. et i. de purg. can. accedens. Et ergo
constat de apostasia / Si non potest induci ad malē
dimissum habitum resumendum potest incarcerari / ita quod
sibi vita misera resumetur / et sic teneatur quousque
a tanta nequicia resipiscat. i. e. a nobis
/ Pro apostasia inobedientie repellitur a testimonio
et efficitur infamis et excommunicatur ut iii. q. iiii. Si
quis absque et xi. q. iii. Si a nobis / Pro apo-
stasia perfidie omnino tanquam infames repellendi
sunt ut ii. q. vii. non potest et ii. q. i. Infames
/ Item res eorum publicantur et amittunt factionem
testamenti ut C. e. l. i. ii. et iii. / Sed qua pena

ferunt iterantes baptisma / Clerici deponi debent
nec possunt de cetero promoveri j. e. c. ij. nisi transierint
ad religionem ut ibi / Item layci debent excommunicari et
pena gravi puniri / Illi vero qui iterum baptizantur
si sunt ignorantes non puniuntur in aliquo nisi quod non
possunt promoveri. Si vero scienter sunt pena vij
annorum puniendi / et etiam sunt irregulares. de q. di. iiij.
qui bis. et c. eos quos / et cum istis solus papa dispensat
ut in prima c. et j. e. c. ij / Item cum illis qui iterata
sunt unctione maculati j. q. ult. Salubriimum infra
Item cum illo qui in subversionem fidei ordines recepit
ab heretico j. q. vij. convenientibus infra / Item cum illo
qui in apostasia recepit sacrum ordinem. j. e. c. ult.
Verum si ad aliam religionem transisset et ibi ordinem
suscepisset sine dispensatione posset in suscepto ordine
ministrare. e. de tempo. ord. cum ex parte / quia ordinem
non recepisset in apostasia / Unde versus Quine bis ordo
datur seu baptismus repetatur. velsic prestet quod
utrique symonia operetur. ut dispenset spes irrita
prorsus habetur. Post. De hiis qui filios occidunt
POst illa crimina que in deum committuntur / restat
videre de hiis que in hominem committuntur / in
quibus quia homicidium gravius reputatur de ipso
est videndum / Sed quia inter omnia homicidia parricidium
et fratricidium gravius reputatur / Ideo primo de ipso est
videndum / ¶ Primo qua pena tales puniantur / Nam
secundum leges lege. s. pompeia de parricidiis tenentur
filii qui parentes occidunt et eque et fratres fratrem / vel
sororem. novercam vel vitricum ut ff. ad l. pomp.
de parri. l. i. ¶ Item qui emit venenum ut patri
daret etiam si dare non potuit ut in e. l. de.
/ et etiam creditor tenetur qui scienter ad tale
scelus pecuniam ministravit ut ff. e. Cui sciente
¶ Pena talium secundum leges est ut insuatur culleo
i. sacco de corio. cum cane. et gallo gallinacio .vg.

z femina z virga z in proximo campo vel flumine piciant ut ff. e. l. pl. z C. e. l. vna. Sed tamen aut quia deus non vult mortem peccatoris sed ut convertatur z vivat xxvi. q. vi. cognoscimus accipiunt z distinguit aut sponte hoc fecerunt tunc gravissima penitentia debet eis imponi aliquantulum maior quam pro alio homicidio quia maius peccatum videtur proprium filium occidendo ar. i. de homic. ad mandamento. z i. de pe. z re. quesitum z de pe. di. i. c. aut fecit z in hoc casu accepit maritus vxorem quam coactus abiuravit i. e. intelleximus z si maritus non vult inducenda est ut intret religionem nisi timetur de incontinentia. i. e. veniens. Aut casu sed culpa levi precedente tunc penitentia vii annorum vel admodum v. est eis imponenda Sic l. di. Si qua femina z c. Si quis sponte z i. de pe. z rem. questio. Aut levis culpa precessit tunc potest imponi penitentia trium annorum ut i. e. c. fi. Si aut nulla precessit culpa vel negligentia demum in nullo sunt puniendi ar. i. de homic. ex litteris i. Sed ad cautelam tutius est ut penitentiam agant quia forsitan maiorem diligentiam illis adhibuerunt. ar. xxiii. q. v. excrato z xxxiii. q. ii. In lectum quia bonarum mentium est ibi timere culpam ubi culpa non est. c. de obs. iein. consilium. q. ii z i. de pe. z re. quesitum tunc debet esse consideratio pietatis ubi non voluntas sed eventus causa mortis fuit. i. e. c. ult. z hec omnibus circumstantiis consideratis de pe. di. v. consideret z i. de pe. z re. Is qui. Ammonendi sunt etiam parentes ne pueros secum in uno lecto collocent ne negligentia qualiter opprimantur. Et numquid penitentia publica debet imponi distingue aut est occultum z tunc in nullo casu est imponenda i. de pe. z re. quesitum z voto occultum licet plures sciant ar. illius c. ubi dicit Si id occultum fuit eis penitentia per arbitrium presbiteri imponatur z

in teuigore illorum ad tempus abstineat a celebratione
missarum loquitur de presbiteris orientalibus qui possunt
habere vxores . et quia pauci non infamat sed de actu
Inquisitionis infra . Aut est publicum crimen uel vulga-
tissimum ita quod vniuersam commouit vrbem uel villa
tunc est penitentia sollempnis siue publica imponenda
xxvj . q . vj . presbiter . Iuuenibus tamen non est facile com-
mittenda . c . di . penitentes . De Infantibus et languidis expositis

Dictum est de illis qui directe vel occasionaliter
filios occidunt . hic sequitur videre qui pueros
uel languidos exponunt eis notitiam denegando .
Vnde videndum est aput quem filius morari de-
beat et nutriri diuortio facto . de huiusmodi dictum est
Supra . de quest . infra . proximo . Item quid iuris sit de
infantibus et languidis expositis . Infans vero
exponi dicitur quando pater uel mater uel alius ponit eum iuxta
fores ecclesie uel alibi infantem nondum septennem
Languidus vero dicitur expositus qui post septennium
propter hoc quod infirmitate grauatur ~~[illegible]~~
~~distinguunt~~ a parentibus alimenta impie denegatur
i . e . c . vno . tunc distinguunt . Aut exponitur infans
sciente patre uel matre uel domino uel precio . Aut
ignorante . Si sciente et non contradicente uel
ratum habente expositus sit filius siue expositi inde
existant liberi ingenuitate seu in libertatem
expiant . et multomagis si ipse met ipsum exposuit
quia ut dicit postea poterit suum qui precio
eum emit contempsit . C . e . l . ij . et iij . et j . e . t . i .
Si enim ipsum alere non poterat eum in reclusorio
i . in domo dei mittere debuit uel alias quo poterit
adiuuare . C . de lac . lib . tol . l . ita . et . Et sunt
et tales tamquam homicide debent condempnari
lxxxvij . di . c . ult . et si mors inde sequatur
essent irregulares qui exposuerunt . ar . j . de homici-
dio . ceterum . vnde exposita sanguinolenti dicitur . C . e .

i xpianu. Si vo ignorante vel invito no pvidit
ei quid possit repetere si restituet expensas insi
a sue. C. e. l. i. z. j. e. t. i° in pri. Unde dicit
Sciente ipo aut ratum hite quia ratihabitio retro
trahitur z madato in maleficijs cparatur. j. de sen.
ex. cum aliquis li. vi. Idem e de expositis languidis
cuiuscumque etatis fuerint quibus alimenta impie de
negantur. j. e. t. i° re. ii. quia eos habet pro dere-
lictis ut. C. de lati. liber. tol. l. una. q. Sed si con-
tigerit ad eorum bona ulterius admittent ut ibi. Idem
pe dici de monachis si monasterium expellat illum
lz si voluit redire salua ordinis disciplina
z hos fuit admissus quia si negauit impie
alimenta cum teneatur ipsis retollisse ne peccat
z ne dampnabiliter euagetur. 6. de sta. mo. c.
ulti. Si acquirat aliqua remanens in seculo no
potest monasterium vendicare ar. hg. c. z C. de lat.
lib. tol. l. ita q. Sed si contingat. Ille aut qui infante
exposuit vel languidum suscepit in illo no pt aliquod
ius vendicare. j. e. t. i° in fine. De homicidio voluntario
Dictum est supra de homicidio iniuste vel casuali
nunc subiciatur in speciali. videndum est ergo quid sit
homicidium. que pena. z que dispensatio adhibeatur.
Homicidium est hominis occisio ab homine facta.
Nam si fiat a cane vel alio animali no dicitur proprie
homicidium. dicitur aut ab homine z cedo quasi
hominis cedium. Diuiditur aut homicidium in spirituale
z corporale. Homicidium spirituale secundum hosti. committitur
viij. modis. z quodlibet est peccatum mortale. Nam
inter homicidas computantur spirituales detractores
fratrum z eos odientes. de pen. di. i. homicidiorum
Item iniquitatis oppressionem z iniustitiam facientes
Item fratribus mala persuadentes. hec probantur de
pe. di. i. omnium iniquitatis. z. c. noli. z generaliter
omnis iniquus motus ad nocendum fiet vel homicidium

:Spuale:

que computat de pe. di. i. homicidium ¶ Item qui
tpe necessitatis denegat alimentum lxxxvi di pasce
hoc autem intellige in summa necessitate ¶ Sed pone
duos in ultima necessitate non possum subvenire nisi (Caso:)
uni quid faciam Responde. q utrique teneor sed
si succurrendo alteri absolvor ab alio ¶ Sic si habeam
duos diudos teneor utrique tamen solvendo uni liberor
ff. ad sill. an. Si quis in tertium ¶ Pena vero
huius homicidii tollitur per penitentiam et est arbitraria
xxvi q. vii. tempora ¶ Homicidii corporalis due sunt (Corpale)
species Est enim homicidium voluntarium et casuale
Voluntarium est peccatum et est contra prohibitionem divinam
non occides ut xxiii q. v. Si non licet Nisi fiat
cum iuris permissione sicut fit a iudice qui licite
occidat malefactores non censetur homicida quantum
ad peccatum quia lex occidit illos. xxiii q. v. Iudex
hoc est verum si ordine servato amore iustitie condempnet
ad mortem et precipiat ministro q occidat eum Si
autem facit ex delectatione fundendi sanguinem quamvis
licet alter iuste occidatur peccaret iudex ut minister
mortaliter propter intentionem corruptam ad cor enim re-
spicit deus ut xxiii q. v. Si quod inveneris Idem
est de ministro Hec probantur xxiii q. v. Iudex et
c. miles et c. cum minister et c. offici et c. non est
et c. lex eterna et in pluribus aliis c. ¶ Item si aliquis
occidat aliquem in iusto bello non peccat ut xxiii
q. i. quid culpatur ¶ Bellum iustum dicitur quod a principe (Bellum iustum.)
imperatur ut ~~..........~~ ibi ¶ Item bellum iniustum
dicitur ex tribus causis Primo ex persona ut si clericus (Persona .i.)
pugnaverit hoc enim eis omnino illicitum est ut
xxiii q. ult. his aquibus hoc est verum in propria
persona quia per alios hoc facere possunt et consulibus
hortari ad iustum bellum ut xxiii q. viii. hortatu.

2. Tpe

3. Causa

Volūtē

z xxiij. di. Adrianus. Sic clicis nō licet cū armis
pugnare etiā contra sarracenos. 6. de voto. z
vo. xx. ex multa. z l. di. clicū. Item ex tempore
ē iniustū ut in tempore sollēni nisi ex magna
neccitate ut. xxiij. q. ult. Si nulla. Item ex causa
ut qn̄ ꝑt predam nō ꝑter pacē acquirendā xxiij.
q. 1. militare. z milites merentur principi bellū
fieri precipienti obediendo. z si dubiū sit bellū
esse iniustū nisi esset contra deū. ut. xxiij. q. 1.
quid culpatur. Committitur aut homicidiū facto.
precepto. consilio. z defensione. ut l. di. Si quis
viduā. z xxiij. q ult. c. quatuor. z j. de cle.
pug. i duello. c. ij. z j. c. Significasti. ideo circa hanc
materiam sic distingue. aut committitur homicidiū
voluntate. aut casu. aut neccitate. Si voluntate   Volūtē
quod fit tribus modis. facto. consilio. z precepto.
ut l. di. Si quis viduā. z etiā lingua siue ex-
hortatione qn̄ scilicet aliquis hortatur aliū ad homicidiū
perpetrandū. j. c. Sicut dignum. § qui vō. z j.
de penis. quod in dubiis. z de pe. di. 1. periculose.
In quolibet istorum quis committit homicidiū non
solū nō debet promoueri sed in promotus debet deponi ut
j. c. Sicut dignum. § clericos. z l. di. Si quis
viduā. z etiā si paganum interficiat irregularis est
siue sarracenum ut l. di. clericū. z c. ... de hiis
clericis. etiā in bello. j. c. c. ple. z cum talibus magis
dispensatur. l. di. miror. z si etiā sit occultum
in ordine suo ministrare nō potest. cum omnibus aliis prima
6. de tempo. ord. c. ult. iuxta illud nō edificabis
michi templū quia vir sanguinum es. j q. vij.
Si quis omnes. pt symoniam. 6. de sy. tanta. de hoc
§. de sy. § preterea. Pena homicidii voluntarii
ē penitentia. vij. annorum. l. di. Si qua femina. z
c. Si quis voluntate. ita quod indutus sit
lanea veste. vinum z siceram nō bibens z carne

post primam tam
pacta omnes
plus in or. dū
ministrare. pt
d' cau. iuris ciuilis
Symoniacū.
Homicida apertum.

nullo tpe ei licet comedere pe[illegible]ua in pascha z
in die natalis dni/ in pane z aqua z sale tria
z quta fia z sabbato primam agerit tiennijs
z ordinibz ut. xxxiij. q. ij. admonere z ar. j. e.
t. ij. Excipiunt iudices iuste iudicantes z ministri
eorum z ortifores in bello iusto qui nec puniunt
nisi fama sunt irrites. l. j. ff. aliquotos l. ff.
eadem. z. j. e. t. plis. Si aut casu committit
homicidium distinguitur aut dabat operam rei licite
aut non Si dabat operam rei licite z adhibuit
diligenciam quam potuit z debuit nullo imputatur
ei nec quo ad penam nec quo ad irre. ac si non fe-
cisset utpote clericus ascendit turrim ut deponeret fenum
j. e. ex litteris vel pulsabat campanas z tintinabulum
cecidit z oppressit puerum/ vel soluebat lignum calice
vel domus quam edificabat vel ceciam post. j. e.
johes. z t. ult. z c. ex litteris. ij. vel putabat ar-
borem in nemore z arbor cadens oppressit fratrem
l. ff. Si duo fratres z t. sin qui impu. z t.
Sepe. ad fi. z intellige supradictum. si monuit quod
fugerent dicendo caue caue. j. e. t. ult. z. l. ff.
Si duo. Si aut non premonuit reus est. l. ff.
Sepe impu/ quia non adhibuit diligenciam quam de-
bebat adhibere. Si vero ascendat equum causa spa-
ciandi vel alia de causa si non pateat habenis licz
talcaribz stimulauit si contra voluntate sessoris
aliquem opprimat non est equitanti in aliquo impu-
tandum nisi sciverit vicium equi z sciret se impotentem
ad reprimendum. j. e. dilectus. z t. Significasti. j. quod nec
voluntate nec actu homicidium precessit z dabat
operam rei licite nisi scandalum fame esset vel
tanta laboraret infamia quod purgatio esset indicenda
j. e. ex litteris. Item si platus vel clericus deponat
querimoniam coram iudice seculari pro reis emendis

Casu

Rei licite

Adhibuit diligenciam

q°.

sibi fieri ptestando q ad penã sanguinis nõ intendit
Si iudex iusticia exigente procedat ad penã sãguinis
plato vel clico nõ optet aliquatenus imputari
alr daret malefactoribus materiã occidendi eos et
bona ipsorum libere depdandi. j. e. platis. li. vj
et j. e. postulasti | et licet aliquis videat de fco
furis extra iudiciũ licet fur ille puniat nõ imputat
illi. j. e. tua nos. § ad ultimum ¶ Sed ponee q .qo.
talis est suspensus pt talem querimoniã et placet
tibi in mente et ratum habes. quid erit. dic. host.
q tacitu^s ratihabitio retrotrahit et mandato cõpbat | et istud
i maleficijs gnalr traditur. ff. et in et in. ar. l.
i. § quod. | j. de sen. ex. cu aliquis. et de reg. iur.
ratihabitionem. li. vj. licet intelligas dicat ho. si
gaudeas de morte psone | Secus diceudũ si letaris
et das gloriã deo | quia maleficiũ punit licet doleas
de psona et cõpaciaris figure dei et tristeris q
cõmisit quare tã cõmiserit est punita. ar. j. e. po
stulasti | Item clici possunt dare consiliũ principibus
in tpe ita dicendo tales fures puniunt. xxiij. q.
ult. pessima insi | et v. q. vj. delatori | dumõ
cõpassionem habeat psone potius consulentis quã
suggerentis. ff. de go. l. i. § qui cõm. B. ¶ Sed .qo.
quid si epus vel abbas vel alius clicus heat
iurisdictionem tpalem et als pro furto vel homicidio
capiatur. obmissis opinionibus dic q pt. baslino
sub uno alij committere i ingerere ut sup hac veritate
inquirat et iusticie debitum exequatur | Nã licet
clici nõ possunt causas sanguinis agitare | tñ si
heant iurisdictionem tpalem hãc possunt absq
metu irregularitatis alijs delegare. e ne cl.
vl mo. cpt. li. vj. | Si vero nõ adhibent di-
ligentiã quã debent imputat ei pt negligentiam
q negligentia culpe annumerari vr in hoc | ita q nec

No adhibent

Dans causam homicidio homicida est, intra de causa culpabili
quia ergo causam dat irregularis, Secus de causa iusta
et a iure permissa, et si necessitate inevitabili fit homicidium
ut in Clem. 1a de homicidio,

promovetur ad ordines superiores, ut ubi iam suscepto — L. di. Clerico racione
sacerdote si aliquis causa discipline percuciat subditum — et de homicidio Bern.
si ex illo vulnere moriatur, vel alia infirmitate super- — dignum in glo. mag.
veniente moriatur / et sic qui causam homicidii dat homicida
est, ut e. proximum / detecto. et c. ad audientiam. / et sic est
verum si faciat animo nocendi. Secus. ¶ Si vero animo corrigendi
faceret et causa esset remota sibi non imputaretur
ut e. exhibita a. / nisi cum eo papa dispensaret, ut e.
tua nos. ¶ Sed pone quod clericus vel religiosus — q°
exerceat artem medicine, dic quod si nichil obmisit
de contingentibus secundum artem et erat expertus in sciencia
et adhibuit diligenciam quam debuit, eventus
mortis medico non imputatur ff. de of. pres. ¶ Illicitas
§ sicut / et e. de etate ord. ad aures. vid. v. Non est — R°
in medico semper relevetur ut exer. ¶ Si autem aliquid
obmisit vel non erat peritus vel diligenciam non
adhibuit est irregularis ut in c. ad aures / Officium vero
illius partis cirurgie que incisionem vel adustionem
inducit non decet clericus extra e. ne cle. vel mo.
Sentenciam / et si inde mors sequatur est irregularis ut e.
tua nos / tum si ista tria sunt concurrant, scilicet quod faciat
hoc causa pietatis et non cupiditatis / et peritus sit
in arte cirurgie / et studuit omnem quam debuit
diligenciam adhibere, poterit secum misericorditer
dispensare ut e. tua nos. ¶ Sed que est racio quod eventus — q°
mortis cirurgico et non phisico imputatur, R°
cirurgici delinquunt usurpando officium alienum
ut in c. tua nos et c. sententiam. Non est enim sine
culpa qui rei que ad se non pertinet se immiscet
ut de reg. iur. non est sine culpa li. vi. phisico
non licet ut in c. ad aures. ¶ Si autem dabat operam — Rei illicite
rei illicite, sive adhibuit diligenciam sive non semper

imputat̃ ut si aliquis iactauit lapidē in ortum
alicuius . l. dist. clerico | uel si clericus instat se ludis
cū layco . i . e . continebat̃ | uel si mandat aliquē
verberari si occidat̃ uel mutiletur ꝯ reus | licet
ꝓhibeat expresse ne occidatur uel mutilet̃ si occidit
uel mutilet reus efficit̃ . quia hoc euenire posse
debuit cogitare . i . e . ꝯ qui . l. v . // Quid de ꝑbrō 90
qui dixit infanti sibi comendato ꝙ duceret equum
in quadā rippa fluminis et caueret a flumine . infans
intrauit flumē ꝛ submersus est | Ho . dixit illū
culpabilem quia debuit suspicari hoc euenire
posse Sicut dyacono imputat̃ qui nō remouit
falcem a zona uel ludebat cū layco . i . e . continebat̃ .
ꝛ c . ad audiam . Pena homicidii casuat est . v .
anni . l . di . Si quis voluntate . // Si vero necessitate Nec̃
scilicet se defendendo | aut necessitas illa fuit euitabilis
aut ineuitabilis Si euitabilis imputat̃ ita ꝙ
ad superiores ordines nō pt̃ ꝓmoueri s; in suscepto
de misericordia tolleratur l . di . de hys clericis Si
aut fuit ineuitabilis sine omni dispensacione pt̃ in ordine
suscepto ministrare l . di . quia te | ꝛ ponit hic
exemplū ꝙ clericus habebat gladiū in manu sua
ad defensionē | paganus irruit super eū ita ꝙ clericus
nullomodo euitare poterat ꝛ paganus mortuus
est cū gladio quē ille clericus tenebat pt̃ ꝓpositū
illius clerici ar . i . e . lator | in isto casu pt̃ intelligi
i . e . c . ii | Ho . dicit ꝙ in hoc exemplo pocius pt̃
dici homicidiū casuale | ꝛ intelligit quod fugiendo
se defendat timens morte si caperet̃ ꝛ aliquis sequebat̃
eū iniuste Secus si iuste sequebatur ar . b . de eta .
ꝛ quali . c . i . ꝛ quod dicitur . i . e . c . ii . insi . peniteat
expone . i . penitere bonū est scilicet quod occidit aliquē
se ꝛ sua defendendo | ꝛ hoc intellige quando
imminebat periculū corporis Secus si timebat de rebus

Quid si clericus quem percussit et percussus fuerit mortuus post octo menses. Respondeo quod non est irregularis ut in de clerico percussore c. ii

uel si fugere potuit hoc enim facere tenetur. Sicut dominus fugit in egyptum quando herodes querebat eum interficere ut xxiii q. iii c. i. Ideo imputatur monachis qui fures ligauerunt. i. e. Suscepimus. Quid si aliquis det venenum uel aliquid aliud ne mulier possit concipere uel percutit mulierem pregnantem et facit abortum. q°
distingue. aut infans siue conceptus est iam animatus tunc tenetur ut homicida et est irregularis. i. e. Sicut ii inst. et ii q. v. consuluisti. Si autem non dum sit vivificatus uel dedit aliquid ad bibendum ne conciperet. non est irregularis. i. e. Sicut ii. Sed tamen homicida potest puniri pena pecuniaria. xxxii q. ii quod uero. et c. Moyses. et c. Si aliquis. Sed quid si unus percutiat et postea alii occidant. q° distingue. aut ipse percussit animo occidendi tunc licet non percusserit ad mortem. sed alii occidunt ipse et omnes alii qui percusserunt uel percutere voluerunt tenentur xxiii q. ult. c. quatuor. et i. e. Significasti ii. in principio. Aut non percussit animo occidendi tunc distingue aut per discretionem eius ictu interiit tunc si primus non percussit ad mortem non est irregularis. tunc ad cautelam potest sibi penitenciam imponi. i. e. Significasti in prin. Ratio est quia voluntatem occidendi non habuit nec alii studio eius uel consilio uel precepto occiderunt ut ibi. Aut non potest discerni tunc tutius est cessare quam temere celebrare. i. e. Significasti. et c. quod si non possit. et c. petitio. Unde dicit Ho. quod illud tamen certum est quod si clericus percussit non letaliter nec animo occidendi nec ad occidendum venit nec alios prouocauit et ictus suus potest discerni nec de occiso tenetur nec ordines recipere prohibetur licet alii percusserint et occiderint. arg. predic. c. Significasti. Sed pone quod clerici sunt in bello q°
iusto et aliqui occidunt ibi nunquid imputatur eis

host' dicit q no. xxiii. q. v. de occidendis. z. i. e.
c. plc. Sed nunquid epi uel clerici moueant iura 90
hortando z monendo laycos ut sumat arma
p fide catholica uel sed p iuribz ecclie defendendis
uel repetendis. dicit ho. q no z hoc pbat mira
primo adducta. Quid si epus fuit pns in 90
bello z in ipo fuit multi hincinde occisi Nunquid
e irris. dic q si no pcussit sine consensu relinquitur
z idem si aliquis mortuus fuit in rixa z nescit
quis interfecit ar. i. e. c. plc. nisi tanta laboraret
infamia que generet scandalum cinet. i. e. ex hiis
ho. Nota q si aliquis occidit pindustriam uel
p insidias z fugiat ad ecclesiam pt inde extrahi
a iudice seculari. i. e. t. i. De aliis dic ut s.
de imm. ec. c. pmo. Item pplator agrorum pub'
latro alayno licite pt occidi. c. qd lice. vmeniq;
l. i. z ii. Item pfodiens fur nocturnus uel aut diurnus
nisi se cum telo defendat. i. e. t. iii. z. de pe.
di. i. Si quis cum telo. Sed pone q aliquis 90
perciat cum pugno l baculo z alr repentit
cum fossorio uel ense z occidit nunquid tenetur dic
q sic quia licet vim vi repellere sz cum mode
ramine z iste excedit. i. e. Significasti c. ult. Quando
liceat vim vi repellere dic. i. de sen. ex. c. licius
qui i eiectment. De torneamentis Rubrica

Visum est de homicidio. Sed quia in torneamentis
homicidia perpetrantur. Ideo de eo hic subicitur. Vi
dendum est ergo quid sint torneamenta. quare phibeantur
z que pena infligatur pugnatibz in torneamentis
Torneamenta s. ho. sunt nundine uel fiere in
quibz milites conueniunt ex condicto ad ostentationem
audacie temere z virium suarum. i. e. c. Ep. i.
Causa phibitionis est qz consueuit in eis mortes

homi[cidium] evenire et p[er]icula a[n]i[m]aru[m] . i . e . t . i . Ex p[ar]te . ii .
et sic torneame[n]ta p[ro]hibent[ur] p[ro]pter [con]seque[n]s s[cilicet] homi-
cidium sicut incantatum p[ro]pter p[er]iculum . e . de incirme[n] .
et si xp[ist]e . et . xxii . q . i . i[n] novo . q[uonia]m ex tali morte
imminet p[er]iculum a[n]i[m]aru[m] . nisi d[omi]n[u]s grat[ia]m eos p[re]venit
e . de homi[cidio] . p[er] Hu[gu]ti[onem] . li . vi . ¶ Pena illius qui
ibi aliquem occidit n[on]d[um] . e . t . p[ar]te . q[uod] c[om]mittit[ur] q[uia]
e[st] in culpa cu[m] talis ludus velud noxius sit
p[ro]hibeat[ur] ff . ad l[egem] aquil[iam] . v[e]l ludus . ¶ Pena vero
illius qui ibi occidit[ur] e[st] q[uod] careat ecclesiastica se-
pultura . lic[et] p[ri]m[am] p[e]nitenti no[n] neget[ur] . i . e . t . i .
infi[ne] . et p[er] p[e]n[itenci]am viaticu[m] intellig[itur] . q[uo]d decedentib[us]
p[e]nitentib[us] no[n] negat[ur] . i . de pe[nitentia] . et re[missione] . q[uo]d in te[rgo] .
¶ Racio quare sepultura e[st] ut pocius copulat[ur]
vivis q[ua]m defunctis . ut alii terreat[ur] et abstineat
a talib[us] / cu[m] videat illos i[n] campis sepeliri quia
vilis sepultura defunctis no[n] nocet . e . de sepl .
Sacris . et . xiii . q . ii . c[ur]a[m] defunctorum . Sic intellig[itur]
i . de rapt[ore] . C[um] ip[s]e . eo . Hec sunt v[er]a de illis qui
vadunt ad torneame[n]ta a[n]i[m]o ludendi et ibidem
decedunt u[e]l vulnus letale accipiunt s[ecundum] Ho[stiensem] . no[n]
aut[em] de illis qui cu[m] debiti p[er]cipiendi u[e]l amicos
videndi u[e]l curiositate et ibi casu fortuito moriunt[ur]
i . e . c . ii . ubi de h[oc] . De clericis pugnantib[us] in duello .

Quia ex duello sepe p[ro]veniunt homicidia / ideo vi-
deamus quid sit duellum / et unde dicat[ur] / et qua
pena impugnans clericus puniat[ur] / et quis possit di-
spensare ¶ Duellum est singulare pugna inter
aliquos ad p[ro]bacionem veritatis ut videlicet qui vicerit
probasse intelligat[ur] ¶ et d[icitu]r duellum quasi duorum
bellum / Dicitur eciam monomachia . i . singularis pugna
est aut[em] monomachia interdicta eciam laicis / quia
deum temptare videt[ur] . ii . q . v . monomachiam . et . i . de pur[gatione] .

volg. ptotu. quia e pceptu decalogi. No temptab
deum tuu xxii q. ii. qr. z licet dauid pugnauit
in duello eius tn exm in hoc no est sequendum
ut ii q. v. monomachia. z etia p leges seclares
C. de gladiatoribz. l. ia. ideo clericus nec offerre nec
oblatu suscipe aliquo. Et quia phibitu est. i. e.
t. i. z i. de pur. vul. ptotu. Sed potius et omnia
mala pati qua tali modo consentire xxxii. q. v.
Ita ne. quia facere debemus quod de iure fieri et
xxii. q. ii. faciat homo. Pena clerici e q depot
i. e. t. i. mpu. qr tales pugiles vere homicide
existunt. i. e. t. ii. Idem est si p aliud faciunt ac
si ipse facerit ut ibi. z ar. C. de hom. Et qui li. v.
Dispensat tn epus cu illo qui commisit duellu
si mors ul membrorum mutilacio no fuit consecuta
i. e. t. i. Si vo mors ul mutilacio fuit secuta
licet no in ordine. i beneficio tn pt epus dispensare
i. e. t. ii. z l. di. studeat. z hoc hic cogitat i clerici
obprobrium meditare. xiiii. di. dyaconi. De Balistariis

z sagittariis Rubrica

Supra de homicidio dictum
est Et quia balistarii comiter occidunt ideo
de ipsis hic subiungit. Balistarii ut sagittarii
exercentes arte illam adversus xanos debent excari
i. e. t. io. Secus est de sarracenis a cris sensu
illius lre. z intellige illud esse phibitum qn bellum
e iniustum qr si iustum esset licitum esset pugnare xxiii.
q. ii. dns. z q. ult. c. peccatum. Quando sit bellum
iustum dictum est sup de homic. q. Jte si aliquis. z
C. de rest. spol. q. principes. phibetur al scanacthe
ars illa. z sic videtur q sunt ipso iure excati
ar. i. de eo qui fur. ord. re. c. i. z lxiii. di.
Salomitane. Quida distinguunt utrum dicantur
ista vba sub anathe uel excatue a lege ul a
iure z tunc no est excatus sz excandus xxx. di. ptotu.

Aut ab homine et tunc verum quod sit excommunicatus in pall. c. Salomitane. et i. de eo qui furt. aad. te. c. i. et b. de loc. c. i. Ratio istorum est quia minus agitur cum lege quam cum ministro legis. ff. de arbitris. Alii dicunt quod attendendum est ad mentem proferentis. Sed tu omissis opinionibus dicens cum Ber. quod si iudex vel prelatus dicat preceptis sub pena excommunicationis sive preceptis sub intimatione anathematis sive sub excommunicatione vel sub debito obedientia ne hoc facias, non est contrarium faciens excommunicatus vel inobediens sed excommunicandus et c. Illud. Salomitane et i. de eo qui furt. aad. te. c. i. et b. de loc. c. i. et omnia consilia intelligunt quando excommunicatio sub conditione lata fuit. Et extra de cle. quicumque furtive ad ordines accesserit et tunc contrarium faciens est excommunicatus. i. de sen. ex. a nobis cum tamen recitat per alia verba. scilicet sub anathemate vel sub insinuatione anathematis.

Thor glo. de cy. Gaut de sagitt c. vo. i. glo. ij.

c. 3. d.

c. 3 de ap. pena.

De adulteriis et stupro. Rubrica

Quia statim in decalogo post homicidium mechia prohibetur non occides non mechaberis Exo. xx. Ideo post tractatum de homicidio de adulteriis est videndum quid sit adulterium quid stuprum quid fornicatio et quid incestus quis possit de adulterio accusare et que sit pena adulterii et que stupri. Adulterium est alieni thori violatio unde adulterium dicitur ad alterius thorum accessio ut xxxii. q. i. adulterium et xxxii. q. v. non mechaberis. Sed stuprum proprie est virginum illicita defloratio xxxvi. q. i. deflorare. Stuprum improprie cum dicitur committi stuprum cum vidua ff. c. inter. q. i. Fornicatio autem licet videatur esse genus cuiuslibet illiciti coitus qui fit extra uxorem legitimam cum speciale intelligitur in usu viduarum ut meretricum aut concubinarum xxxii. q. i. fornicatio. Incestus est consanguinearum vel

Fornicor in viduis et virgine pecto stuprum
Alterius thorum violando dicor adulter
Incestum facio cum consanguinea violando
Sceptum committo si quam [illegible] violando.

affinium abusus vel incestuosi dicuntur qui consanguineis
vel affinibus suis abutuntur xxxv q i Incestus
Ad accusacionem adulterii quibus admittitur cum sit publicum
crimen ff e l i et ii pares cum admittuntur preferun-
tur hi ad quos iniuria spectat ut C de adult
quamvis cum omnibus prefertur maritus ut i e capitulo
Vnde duplici iure accusare potest uxorem iure communi
et singulari scilicet sine inscripcione sine metu calumpnie
et ex sola suspicione et hoc infra xl dies utiles
ut iiii q iiii c aliquid post xl dies non potest nisi
iure extranei C de adult l iure mariti Ex
suspicione sola potest accusare i e Maritus et intellige
violenta quia forte cepit iudicium cum muda nuda
vel solum cum sola xxxii q i Dixit dominus vel qui
admonet adulterum ne accedat ad domum suam et
postea accedit in aut ut lite non ma et a q ple-
cum viii non cum ex levi vel temeraria potest accusare
ii q i c Nos potest eciam maritus accusare uxorem
ad separacionem thori et non alius ut i e maritis
et s de pene tue de hoc dicitur ut s de mat
qui mat ac pos c primo Idem est desponsa
que de adulterio potest accusari quia in sponsa committitur
adulterium ut xxvii q ii qui desponsatam Ista
optinent ubi mulier vel vir accusatur de adulterio
ad penam legalem Repellitur autem vir ab accusacione
adulterii si postquam scinerit eam adulteram retinuit
sive agat ad penam legalem sive ad thori separacionem
i e Si vir quia patronus est turpitudinis qui
celat crimen uxoris xxxii q i c i et s de iure iur
quemadmodum vel crimen lenocinii committit et denunciet
nisi ea ad penam peccat mortale ii q i Si peccavit
et s de iure iur quemadmodum Alios casus
habes s de divorcio c Gaudemus ubi casus

¶ Pena adulterii secundum leges est ut adulter capite puniatur
ut C. de adulter. quamvis / et adultera verberetur et in
monasterio retrudatur ut in aut. ibi posita / Sed secundum canones
clericus deponitur / et laycus excommunicatur ut lxxxi di. Si
quis clericus. et xx. vi q. i. Illi qui. et j e. Intelleximus
¶ Si quis vero virginem corrumpat dotabit eam et
accipiet eam in uxorem si pater velit dare. Si vero
non velit dare dotabit tamen j e c i. Dos vero estimabitur
secundum facultates et dignitatem puelle xxx q v nullum.
¶ Sed pone quod aliquis possit maritare filiam suam q°
virginem cum c. nunc autem sit corrupta non potest nisi
cum xx. numquid iste qui eam stupravit condempnabitur
tantum in c. vel in xx. cum libencius et citius eam
quis acciperet virginem cum precio minori quam corruptam
cum maiori. Dic quod debet condempnari quanti minus puelle
interest et sic condempnabitur in xx. Sic intelligitur j e
c. i. infra / Si autem per vim accepit capite plectetur
inst. de public. iud. et Item a. et q. i. De raptoribus incen-
Dictum est supra de adulteriis diariis et violatoribus ecclesiarum
Et quia post adulterium et homicidium committitur
rapina et incendium et etiam violatio ecclesiarum ideo
de istis omnibus ponitur subsequens rubrica. De eis ergo
per ordinem videamus / Et cuius sit raptor rerum et
mulierum / et que pena eorum / quis incendiarius / et
que eius pena ¶ Raptor dicitur duobus modis / dicitur
enim raptor rerum et raptor hominum / et proprie mulierum
/ cum proprie rapina dicitur rerum / raptus vero mulierum. Ra-
ptor rerum est qui per violenciam vi et aperte rapit
vel occupat res alienas secundum Ray. ¶ Pena raptoris
rerum secundum leges est quod infra annum punitur
in quadruplum ut ff. de vi bo. rapt. l. i. et ii.
inst. vi bo. rap. in princ. In quadruplo ipsa res continetur
ut ibi dicitur. ¶ Pena vero canonica est ut excommunicetur
ab illo episcopo in cuius dioc. rapinam fecit sicut
et predo ut xii q ii placuit. et j e c i quia

rone delicti factus est de foro illius epi in cuius dioc.
comisit delictum ut. 6. de fo. cp. postulasti. z c. ult.
z iij. q. vj. c. 1. z c. v. de tri. a oz ad qua p-
vinciam | z iudex loci illius ubi deliquit pt clericum
deponere z condempnare cum sua mandabit executionem
p epm epi. 6. de fo. cp. postulasti | n velit iudici
illius loci deferre ut ipsi remittat ad illud condempnand.
Sic dic de metropolitano q pt absoluere excitatum
a suo suffraganeo nisi velit ei deferre. j. desen. ex-
ptuas. z c. venerabilibus. q. q si dubitet li. vj.
| nec dic deferre suam in alienum subditum sz in suum
rone eius ut dicit prime glossa. z. j. e. c. 1. qz illuc
redeant ubi rapinam fecerunt zc. | tum si eius facile
fuit pt rone domicilii a pprio epo condempnari ubi
ab alio rone delicti ar. 6. de foro cp. c. ult. Si
vo cure fuit eius remittitur ubi deliquit in aut.
ut nulli iud. q. Si quis vo coll. ix. z ff. de re
mil. defensorem impri. | Abstat cum generalitate excipit
h. quelz superiorem qui ubicuqz eius comittat no
pt iudicari nisi a papa si agatur ad deposicionem. ar.
6. de heretic. inquisitoribus. li. vj. Quid si eius no
indicat deposicionem z delinquat i pr provincia sui
subditi nunquid epus sibi subditus poterit de causa
cognoscere z archiepiscopum punire. dicit. ho. z innoc.
q no sicut 6. de ma. z obed. cum inferior. Sed
pone q delinquit in provincia no sui subditi.
nunquid ite epus qui non est subditus potest cognoscere
z punire. host. dicit q sic rone delicti c. ubi
de tri. a oz aut qua in provincia | ar. ad hoc. xcvj.
di. duo. | Nobis dumbz rone eius comissi in sua
provinciam excitavit imperatorem qd alias no audet
Raptus vo mulierum est illicitus coitus a cor-
rumpendo dictus | vnd qui rapta potitur stupro
fruitur ut. xxvij. q. ij. raptus | z xxxvj. q. 1. c. 1.

Et hic vide glo.
3. q. vj. c. dilecti

Mulier

q°

q°

Raptus ibi dr admitti ubi nil ante decompcijs est actu · j · e · c · tu ca · z xxxvj · q · j · lex illa / scdm leges a sponsa ppria qmittit raptus · C · de rape · vg · l · vna cu media / Sz scdm no qmittit ut · j · e · c · plc · z xxxvj · q · j · c · lex illa / qualitcuqz aliqua sit rapta bene pt contha cu raptore si prior dissensio trseat postmodu in consensu · j · e · c · ult · z xxxvj · q · ij · cu tra / Itc raptus no qmittit ubi puella consentit licet pntes reclamarent z ab eis invite rapet · j · e · c · plc · infi · i · Re / qz inviti pntibz pt qtrahere matrimoniu quia solo consensu contrahit / dummodo psone sint ldone ad contrahendu · xxvij · q · ij · Suffi ciat z ar · j · e · c · ult · Pena raptoris mulierz s · leges est ut capite puniat ipe z socij eius ut · C · de rape · vg · l · vna · Pena s · ca · est ut clia deponat · z laici excoicent · xxxvj · q · ij · c · i · z · iiij / Si vo monialis fuit licet rapta no fuit s tm attemptatu fuit matrimo iungedi causa capite puniat · de pe · di · i · Si quis · no dico z xxxvj · q · iij · c · ij · Incendiarius est qui domu ul horreu alicuius ul segete incendit absqz iussu eius qui ht ptatem indicedi bellu · Eeius sit ille dr de homic · § Itc Si quis / z nomine edicu omnes spes edificij continent · ff · de incend · rui · nau · qui edes · Pena scdm leges est ut qui dolo igne apposuit igne cremet aut capite puniat · Si negligia aut dapnu refundet · aut vberibz subiciat · Si casu fortuito ins culpa lata pcessit no puniat · hec pbant · ff · de incend · ru · nau · qui edes · z · l · plc · z ult · z · ff · de penis · capitalium · § incendiarij · Scdm ca · aut incendiarij sacrilegorz z latronz factorz z violatores · z fractores sacru ipo iure sunt excoicati · j · de sen · ex · qquesti / xj · q · iij · canonica z xvij · q · iiij · omnes ecclie · Alij vo no sunt ipo iure

excõicati sᵗ. host. z b'. sᵗ sunt excõicandi xxiii q. ult.
pessimã. host. tñ dic. q si sit consuetudo approbata
omnes incendiarios esse excõicatos ipso iure quamuis
denunciati nõ sint siue in ciuitatibus siue in villis q
miserint incendium de eo malo quam ciuitas suadam
tñ optima sit legum interpres. Si nõ est consuetudo
nõ sunt excõicati incendiarij secundum morem. Sed nunquid — q°
consuetudo facit aliquem excõicatum sine sentencia dic q
nõ sᵗ vitabitur z punietur ac si esset excõicatus ex. j.
de sen. ex. tua nos. Ex ex quo presumitur epi nõ
facere tñ publicatur ut excõicati denunciatur ab alio
quam appã nõ possunt absolui. j. de sen. ex.
tua nos. et hoc statutum fuit in odium eorum z
ad terrorem aliorum. Sit quod aliqui priuatur etiam ecclesiastica
sepultura. ad terrorem aliorum. j. e. t. n. z s. de torn.
c. i. Alias an publicatorum epus omnes incendiarios
possit absoluere. j. de sen. ex. nup. Nõ absoluatur
nisi prius dampnis cui contulit secundum facultatem
suam resarcito iuret se ulterius ignem non
appositurum penam iniungatur ut ierosolimis tuscat
aut in seruitio dei per annum integrum permaneat. Si
epus eum alter absoluit dampnum restituat. z
ab officio per annum abstineat xxiii. q. ult. pessimam.
Idem est de illis qui dederunt consilium vel
auxilium vel consenserunt ut ibi. z c. Si quis
membrorum. Violatores ecclesiarum sunt ipso iure
excõicati. j. de sen. ex. conquesti. Qui vero reos ecclesiasticas
rapiunt sacrilegium committunt xvii q. iiii. quisquis.
Sed quid est sacrilegium. host. dicit q sacri- — q°
legium est sacre rei violatio vel publici iuris
transgressio ut xvii. q. iiii. c. Sacrilegium. z dicitur
committi sacrilegium siue accepit rem sacram in loco
sacro. siue sacram in loco non sacro. Siue nõ
sacram in loco sacro ut in p. c. Sacrilegium.

Iuxta hoc queritur qualiter sacrilegus debeat puniri. Host(iensis) qo
dicit quod aliter secundum leges et aliter secundum canones. Nam secundum
leges debent capite puniri ut ff. ad l. iul. pecul.
Sacrilegi. Sed secundum canones distinguitur. Aut commisit
sacrilegium in personam et tunc ipso facto excommunicatus est personam
xvij q. iiij. Si quis suadente. de hoc j. de sen. ex.
c. maior. Aut in rem et tunc distingue aut extra rem
ecclesiam et tunc est excommunicandus ut xij q. ij. Nulli
liceat. et c. quicumque. et c. predia. et est expressum
d. de foro compet. conquestus. Aut in ecclesia et tunc locum
distinguitur quia aut rapit sine violencia et tunc
est excommunicandus ar. j. de furt. c. ult. Aut per violenciam
et tunc est ipso facto excommunicatus j. de sen. ex. conquesti.
ho. et Innoc. Item nota quod si aliquis committat ra-
pinam vel violatorem ecclesiarum et fuit manifeste de-
prehensus nisi prius ablata restituat seu per-
vel emendandi securitatem prestiterit est ei pena de-
neganda et prout qui decedit penam ab officio
et beneficio debet puniri. Si autem expectavit usque in
finem et ei mandavit ut prestitit securitatem non
punit. Si autem non possit carebit ecclesiastica sepultura
j. e. Super eo. In eodem vero qui ex incendio ruina
naufragio quid rapuit dolo malo tenetur damno
in quadruplum infra annum post annum in simplum
actione datur. ff. de incen. ru. nau. l. j. et c. de
furt. In eodem secundum canones qui spoliat navigio
vectos vel naufragium pacientes nisi ablata re-
stituat est ipso iure excommunicatus j. e. excommunicationi.
Heredes vero debent compelli ad satisfaciendum
iuxta facultates j. e. In literis. De testibus dic
ut j. de usu. c. restitue. ut excusant sine ho.
aliqua consuetudine ff. ad l. ro. de iac. c. ca
al. depredatos. De furtis Rubrica
Visum est supra de furtis in specie. Hic videndum est

de ipsis in genere. Et primo quid sit furtum / et unde dicatur
et quot sunt species furti / et in qua re committitur / Quis
de furto possit agere / et que pena furis. ¶ Furtum est
contrectatio rei aliene vel usus rei aliene fraudu-
losa invito domino animo lucrandi. inst. de obl. que
ex delic. nasc. in prin. ff. de furt. l. i. § furtum. //
Dicitur usus rei aliene invito domino quia si tibi como-
davi equum ut duceres ad villam tu duxisti ad bellum
tenebis michi. ff. de comod. si ut certo § interdum.
et de deo invitus si videat auferri rem et non contra-
dicat ff. e. l. penult. ¶ Dicitur furtum a furno i. nigro
dictum quia clam et obscure fiat et plerumque nocte vel
a fraude vel a ferendo i. auferendo vel a greco sermone
qui pz. ff. e. l. i. ¶ Sed latro dicitur qui furatur de die
unde versus. Fur latet in furno latro se prodit ultro. /
v9. ¶ Que sunt species furti scilicet manifestum et non manifestum
ff. e. l. ii. ¶ Manifestum est quando fur deprehenditur antequam
perveniat ad locum destinatum. Locus autem destinatus
intelligitur in quo eo die mane disponebat ff. e. quo
destinavit. Nec refert utrum dominus deprehendit vel alius
ff. e. fur est. Item non refert utrum capiat cum re
vel re relicta effugiat cum visus fuit rem subripere
ff. e. Si quis in servitute § ult. ¶ Non manifestum
est quando non deprehenditur cum re. ff. e. nec manifestum. //
Numquam furtum transit in aliud genus criminis puta
si fiat furtum rei sacre i. e. t. ult. de hoc dic ut
de t. xx. § iuxta hoc quia. Si fiat furtum in re
publica erit crimen peculatus xxvi. q. iiii. quid ergo.
Item si fiat furtum gregis erit crimen abigeatus
ut ff. de abig. l. i. Et si homo furetur erit crimen
plagii ff. ad l. Fabiam de plag. l. i. Nam si furatur
quis hominem liberum ad vendendum quintus morte
moriatur i. e. t. i. Secus si esset servus quia qui
furatur servum hac pena non tenetur. Dic tamen quod talis
pena non imponitur sed pena pecuniaria punitur
et flagellatur citra sanguinis effusionem. de t. xx. in

aecepdtu

aceptatum · xxxiij · q · ij · Inter hoc ¶ Committitur autem furtum
in re mobili siue ipsa res siue vsus rei subtrahatur
ut inst. de obli. que ex delict. nasc. § furtum / Et in re
minima committitur xiiij q. vj c. ult. non autem in re im-
mobili inst. de vsucap. § quod autem ¶ Agere autem potest
de furto ille cuius interest non esse rem subreptam
sicut dominus · et fullo colonus et in fructibus vsufructuarius
et consimiles ¶ Depositarius tamen non agit quia sua non
interest cum non teneatur nisi de dolo · ut inst. de obl.
que ex delict. nasc. § furti autem ¶ Quod autem datur
furti actio ei cuius interest intellige ex honesta causa
quia licet non interfuit furis rem furtiuam non sub-
ripi quia dominus tenetur non tamen habet actionem ff. e.
l. Itaque si fullo ¶ Et potest etiam clericus ad rem recu-
perandam agere coram iudice seculari sub protestatione
quod non procedat ad penam sanguinis et si propter hoc su-
spendatur non est clerico imputandum · ex. de homic.
voluntario · li · vj ¶ Pena furti alia est secundum iura ciuilia
alia secundum canones / Secundum leges si criminaliter agatur fustigabitur
vel in exilium mittetur / non autem est mutilandus
membris nec occidendus C. e. auth. hodie / Si armis
uel sine armis aggressuram fecit ut ibi. et ff. de
penis capitalium § grassatores · Si ciuiliter agatur
pro manifesto furto restituet rem et quadruplum
pro non manifesto rem et duplum inst. e. § ult.
et vi bo. rap. in princ. ¶ Pena canonica est ut si
occidatur in furando uel post suspendantur et non peniteant
ecclesia non orat pro eis et priuantur ecclesiastica sepultura
j · e · c · furtis in princ. et xxiij q v placuit / quia
constat eos in mortali peccato decessisse ut xiij
q ij pro obeuntibus / Si autem penitentiam petunt licet non
habeant copiam sacerdotis non priuatur communione ecclesie
nec ecclesiastica sepultura · j · e · furtis in fi. · xiij q
ij c. ult. ¶ Eadem pena tenentur receptores siue
consentientes inst. de obli. que ex delict. nasc. § Si

non opere. et i. e. qui cibum furatur. Excipiuntur duo casus
Fur non punitur. — in quibus licet fur et furtum facit non tenetur ad
i. In necessitate. — penam nec legalem nec canonicam. Primus est in necessitate.
omnia sunt communia ita tamen quod ubi accipit cibaria
ibi comedat exemplo discipulorum qui ferebant spicas
de conse. di. v. discipulos. et sic quod non est licitum
necessitas licitum facit. extra de reg. iur. quod non est licitum
qo. Sed quare non excusatur mulier a fornicatione propter
necessitatem famis. ff. de ritu nup. l. palam. quia non
est indulgendum. sicut excusat a furto. Respondeo propter
necessitatem res furata est comestibilis quam furatur. Sed in
fornicatione non est ita. ymmo potius debet quelibet mala
pati quam malo consentire. xxxii. q. v. Ita ne. Vel
est ratio quia per fornicationem non ita immediate sub-
venitur necessitati sicut per cibum vel defensionem sed
mediate pecunia acquisita per fornicationem. et ideo
non fuit similis necessitas tempore fornicationis. Item
qo. quare excusor ab homicidio si ex necessitate me
defendendo aliquem occido et non a fornicatione. Respondeo
non inficio ymmo potius se inficiat ipse qui
me aggreditur. ar. c. de homic. latorem et ff. si
quadrup. pau. fe. l. i. quia arietes. Secundus casus
2. in potestate. — quod filius existens in potestate patris vel famulus rem
patris vel domini furatur licet reus efficiatur in causa
tamen persone non tenentur ad penam. Inst. e. q. hu
De restitutione in foro conscientie dic ut i. c. xx q.
Restituere. De Usuris et restitutionibus faciendis.

Dictum est de furto ubi aliquid iniuste tollitur
ab invito. hic prosequitur de usuris ubi aliquid
promittitur vel solvitur a volente. Ideo videamus quid
sit usura. et unde dicatur. quot sunt eius species
et in quibus rebus consistat. et in quibus casibus
permittatur. que sit pena eorum. et de restitutionibus
male acquisitorum. Quid est usura et quid usura
est quadruplex solutionem rei mutuate accedit ipsius

rei usus certa pactione imposita uel hac intencione habita
in contractu uel exactione habita exposcit facto ./ Quodcumque
dicitur quia quodcumque nomen imponas quicquid accidit
sorti usura est . xiiij q . iij plerique . et c . de usu. Instancius.
Rei autem mutuate ideo dicitur / quia regulariter in contractu
mutui tantum locum habet / et est mutuum quod de meo fit
tuum . quod consistit numero pondere et mensura . ff . si c . pe.
l . ij . Unde si aliquid locetur non est usura / Racio est
quia rei locate precium retinemus ex eo quod conductor
de proprietate conuenitur non pe . C . de pig . act . ne creditores.
/ et ideo pro usu rei proprie quandam concedimus pecuniam reci-
pimus quod est licitum / quia nemo tenetur de proprio
beneficium facere xij q . ij . precarie ~~ideo pro usu rei proprie~~
Sed rei mutuate dominium transferimus . Ideo pro usu rei proprie
debitoris nullam pecuniam exigimus . ff . de rei . vend.
Si nauis . Item usus rei locate aliquis est sine
consumpcione . ut si locem tibi equum uel bouem / usus uero
rei mutuate nullus est sine consumpcione . utpote
pecuniam in bursa . uel frumentum in archa nichil
valet nisi aliud fiet / Certa ideo dicitur quia si pena
apponeretur secus esset . c . de arbi . dilectus . si si non
solvatur quod debetur ut ibi / Pactione imposita ideo
dicitur quia sine pacto si aliquis gratis offerret recipi
posset si sine mala intencione mutuauit . i . q . ij.
Sicut ergo . et c . de usu. dilectus . Si autem hac intencione
principaliter ductus ut aliquid michi dares tibi
mutuaui alias non mutuaturus licet in foro iudiciali
non possim conueniri usurarius . i . c . In ciuitate / tamen
in penitenciali inducendus sum ut restituam / unde Luce
vj . date mutuum nichil inde sperantes . i . e . t . i
et c . consuluit / Si tamen alias eram mutuaturus sed secundario
spero quod michi subueniat uel me remuneret in
nullo uel in modico pecco ar. lxj di . quid prodest
et lix di . Si officia . nec eciam recipere ex tali spe-
ar . i . et q . ij . Ex primo . ymmo debitor ille est ad

anthidota nale obligatus. 6. de testis cu in officiis

¶ Hec intentione habita etc. ideo dicit quia intentio
mala cum effectu facit hominem usurarium et
etiam expectatio lucri. ut e. consuluit. et xiiii. q.
iii. c. i. et. q. iiii. Si quis clericus. B. et host.

¶ Dicitur autem usura ab usu rei. ut dicit quasi
usus eris. i. pecunie quia nomine pecunie omnis
res continetur que possidetur. i. q. i. cor. ¶ Usure
due sunt species. ¶ Prima est spiritualis et equa
quam exercere debemus ut quid hic misericorditer
tribuimus a domino qui multiplex reddit recipere valeamus
scilicet centuplum et vitam eternam ut. xlvi. dist.
Sic. ¶ Secunda est corporalis et iniqua ¶ et hec est
triplex. ¶ Prima quando aliquid exigitur ultra sortem
quantumcumque modicum. xiiii. q. iii. c. plerique. et ult. ¶ Secunda
est centesima que equiparatur sorti in annis. c.
e. l. iubemus. et. l. eos. et ff. e. l. in ¶ Tercia
fenus vocatur quia usura coniungitur sorti et ex. vocatur
usura sic ex sorte exigitur usura ¶ et usura
usurarum ¶ et tales sunt infames ipso iure ut
in. q. iii. c. tria. ¶ Sed testamenti pagina detestatur
¶ vii etiam predicta vita captum non
potest exerceri. ut e. quia in omnibus ¶ et c. cum ex eo.
¶ Ymo etiam iure civili sunt prohibite ¶ unde nullo
iure peti possunt ¶ quia Iustinianus dicit se quatuor
generales synodos observare in aut. de eccl. ti. in prin.
coll. ix. ¶ Sed Nicena synodus est una de quatuor
principalibus sive generalibus que ita observari debet
sicut quatuor evangelia xv. di. Sic. ¶ et in Nicena
synodo prohibite usure. xlvii. di. quoniam multi. et sic
non licet aliquid ultra sortem recipere ¶ Fallit
in. x. casibus. ¶ Primo quando etiam accipit a
vasallo suo in pignore feudum quod ab eo tenet
ita tamen quia vasallus interim non tenetur servire
ut. de feud. c. i. et. ut e. conquestus. ¶ Secundo.

In x. casibus licet aliquid ultra sortem accipere. ¶ feuda. .2.

Capiendia clar

qd clericus redimit a layco possessionem temporalem sibi
p beneficio assignatam. z laycus male tenet. ı. e.
c. i. § ult. z c. conquestus | Tertio qd contra
offert qz dic ut. S. e. § quid est usura v.
pactione. | Quarto qd quis vendit plus ad
tempus qd non esset in continenti venditurus | z probabiliter
dubitatur utrum id quod venditur sit plus vel minus
tempore solucionis valiturus | Item si certe mensure
ad tempus emantur z probabiliter dubitatur. Sic ı. e.
In civitate. z c. consuluit. § z an negociator
z c. ult. §. ı. z. ij. Sed tucius z melius
faciunt secundum ho. Si a talibus contractibus desistant.
ı. e. In civitate | hoc non licet clerico | sed cum vilius
emere z carius vendere tempore lucrum est. xiiij. q. iij.
quicumque | z. e. ne cle. vel mo. § instituta | Quid
si vendat pro precio quod in instanti erit | Sed
si plus valet usque ad pascha volt illud plus
habere si minus valet non volt ut precium minuatur.
usurarius est | quia claudicat in parte. ar. e.
de sol. l. plt. | Quid si aliquis mutuat veterem
annonam ut recipiat novam | Respondeo si hoc ideo
faciat ut meliorem recipiat usura non caret
ı. e. consuluit. z c. In civitate | Si autem ut sua
non pereat vel ut accipienti gratiam faciat non committit
usuram. ho. | Quid si pecuniam mutuet recepturus
ad certum terminum alterius generis monetam vel aurum
vel aliam speciem | Respondeo si hoc ideo facit ut esti=
matione lucretur. usurarius est | quia ex quo sit
mala intencione quia quodcumque sorti accidit
usura est. ı. e. consuluit z. xiiij. q. iij. plerique.
Quid si contrahat societas quod unus ponat
pecuniam. z alius operam | Respondeo Licitum est dum
tamen dampnum z lucrum communiter senciat | Sed
quid si periculum in solidum penes alterum recipiat z lucrum

insolidum ad tradentem / Respondeo quod illicita est talis societas
i. e. c. ult. Sed sic potest fieri quod reciprocis periculum sentiat
insolidum et lucrum percipiat / et lucro cum dampno com-
pensato si quid lucri superest debet diuidi inter eos
quia lucrum non intelligitur nisi dampno ex tota sorte
.5. deducto. ff. pro socio. Si vero fuerint / Quinto a fideius-
fideiussor
sore qui soluit tenetur debitor ipsum seruare indempnem
in omnibus. s. de fideiuss. peruenit. et c. constitutus.
.6. / Sexto qui socer obligat genero suo pro quantitate
p dote
dotis aliquam possessionem non computabit fructus in
sortem ymo reportabit ad onera matrimonii sub-
portanda. i. e. Salubriter / et sic fructus dotis cedunt
lucro marito propter onera matrimonii. de iur. dot.
pomibus / Ad hoc autem quod maritus lucretur fructus
rei dotalis requiritur quod sustineat onera matrimonii
ut ff. de doli. excep. pat. pro filia / Item oportet
quod possessio rei dotalis tradita sit. ff. so. ma. de
diuisione / fructus vero percepti ante matrimonium resti-
tuuntur mulieri nec cedunt lucro marito. ff. de vsu.
l. videamus. § an. Similiter fructus et fetus pecudum
lucratur maritus. ff. de iur. dot. plerumque. § Si fun-
dus ad maritum pertinet periculum rei dotalis nisi con-
sistat in numero pondere vel mensura. ff. de iur. dot.
.7. rest. In dote. i. o. / Septimo ubi pecuniam mutuat
Dans pecuniam ad pompam
ad pompam ut appareat diues possum inde recipere
mercedem quia non est mutuum sed potius commodatum
siue locatum ut ff. commod. l. Si ut. § non potest. et
.8. l. se. / Octauo qui nomine pene imponitur. s. si
Pena ut in fraude
non soluas tali die tot dabis pro pena dummodo
non fiat in fraudem vsurarum. xiiii. q. ii fratres. et c.
.9. de arbi. dilectum missi / Nono qui vendit fructus
ad tempus licet plus recipiat sat. non tenetur in
Vendens fructus
aliquid restituere ratione [illegible] incertitudinis
C. e. Si ea / Item si vendo tibi fundum iusto precio
lex commissoria
et ea conditione ut quandocumque soluero tibi precium quod

Contractus emptionis census sub titulo redemptionis quem approbat glo. in verbo fructus c. Illo vos de pignoribus. Ad hoc ut liceat fiat ... 9 ...

.1. ... ...
.2. q. ... ...
.3. q. Emptor ...

michi das fructus ad me reditat. C. de pact. int. emp. et vend. l. ij. In casu isto lucratus est fructus. alias si modicum esset pretium presumitur contractus in fraudem usurarum ut. S. de emp. et vend. ad nostram. et precipue si emptor consueverit usuras extorquere. S. de pign. Illo vos.

Decimo quod iste qui mutuavit occasione mutui labore subijt in cuius compensatione fructus suos facit. S. de usu. et. ut. ad. Ad nostram. Vide supra feuda fideiussor stipendia clerici. Vendidit fructum tamen velle in re vocare. Vendens sub dubio. pretium post tempora solutum. Pena ut in fraudem. lex commissoria. convendens socii pompa. plus forte modis dixi supra. quod tamen omnia intelligas quod nichil acceptat in fraudem usurarum. et probabiliter dubitatur de fructibus considerata consuetudine regionis utrum sint plus vel minus precio valituri. ar. j. e. c. ult. Et ho. Pena talibus usurariis infligitur quia removentur a communione sacramentorum si sint manifesti usurarij. et si in hoc peccato decesserint privantur ecclesiastica sepultura. j. e. quia in omnibus. Si autem noluerint desistere si sint clerici ab officio et beneficio suspenduntur. j. e. preterea. et sic privatur beneficio obtento si sit manifestus ut xiiij. q. iiij. Si quis oblitus. et c. quod multi. et intercessorum repellit ab obtinendo. j. de excess. prela. Inter dilectos. Sed nunquid episcopus potest cum talibus dispensare. Respondeo sic. h. b. quod sit post satisfactionem et penitentiam. quia hic eis non prohibetur. j. de sen. ex. nup. Si sint layci debent excitari inducitur ad satisfactionem condignam. j. e. preterea. in fi. Sed de quibus manifestis intellige. Si intelligas de manifestis. i. notoriis prout rei evidentia. tunc non est opus aliis argumentis. S. de cohab. cle. c. evidentia. et S. de iureiur. ad nostram. et ij. q. j. de manifesta. Si loquamur de manifestis usurariis non notoriis tunc requiritur eiusdem probatio secundum iuris ordinem. xj. q. iij. corripiantur. Ad hoc pertinet dictum

dando pretium pro precio ab eodem ... ... in pacto ... ... post quod potuerit redimere v. .10.

412

.90.

.90.

.8. ... emptor ... ... [illegible]

Habet ... ...
seu ... potest ...

quod istud notorium non sit· facti per sententiam ideo re-
quiruntur alia argumenta | vel quia sollemnis fama
laborat ipsos usurarios | et ideo per famam | et aliqua
argumenta puniuntur quia sola fama non sufficit ad con-
dempnationem ar· xxxv· q· vj· Extra eodem· et c· de iniuriis
ex litteris· Puniuntur eciam qui alienigenas vel alios
non oriundos de terra ipsorum publice usuram exercentes
vel exercere volentes permittunt ad hoc domos in
terris suis conducere vel conductas habere vel subsequenter
alio titulo habitare nisi eos infra mensem de
terris suis expulerint Extra· archiepiscopus vel episcopus sit
sentenciam suspensionis· minores non persone singulares sententiam
excommunicationis· collegium similiter interdicti ipso facto incurrunt
Et autem per mensem sustinuerit tota terra subiaceat
interdicto· Et laici sint autem similiter cessante per
excommunicationem compescantur· de usuris li· vj· | Item non possunt
facere testamentum nisi de usuris satisfecerint vel de sa-
tisfaciendo secundum facultates ydoneam prestiterint cautionem
ut eciam absolui· de usuris· quamquam li· vj· | Item heredes
eorum sive sint filii sive extranei tenentur ad restitutionem
de usuris tua nos· et c· michael· Restituere autem
tenentur usurarii usuras eis a quibus extorserunt
vel eorum heredibus vel his non superstitibus pauperibus
erogare Extra· Si habeant unde possint restituere
quia non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum
de usuris· cum tu· | et xiiij· q· vj· c· j· | et licet amiserit
usuras nichilominus tenetur propter moram que illis
nocere debet | unde omnia refundere debent· si aliud facere
possunt ar· ff· de re· et in· ar· l· j· que tertissime· et ff·
de l· j· cum res delegata | Sed si nichil habet liberatur
ex toto quantum ad restitutionem | cum distinctione secundum ho·
Aut est obligatus ex contractu et tunc cedendo
bonis liberatur C· de cess· bo· l· j· et ij· et ff· de
rest· spol· olim nobis· Aut ex delicto et tunc non
liberatur | quia si non luit in pecunia luat in corpore

C. de servis fug. l. quicumque. et xiiii q. vi. Si res. Ce-
tum adpigniorem fortuna postea pervenerit tenetur
ut plus s. de solut. Aclarius. et ff. de cess. bo. Si
debitoris. et in solidum nec hic res ne egeat. s. ber.
Licet alii dicat lex quod qui bonis cedit non tenetur
postea nisi in quantum facere potest ff. de cess. bo. is
qui. quia non loquitur de debito quod consurgit ex
maleficio utpote ex usura vel ex furto sed ex contractu. Qo.
¶ Pone quod ille cui debet fieri restitutio longe sit absens
numquid tenetur usurarius vel fur mittere ad eum
usuras. distingue utrum usurarius vel fur qui est
male fidei possessor se transferat alibi quam ubi
extorsit usuras vel furtum commisit. et tunc propriis sump-
tibus tenetur mittere. Aut ille a quo extorte sunt
usure vel eius heredes alibi se transtulerunt. tunc tenetur
mittere sed sumptibus illius absentis arg. ff. de op. lib.
ope cum. Si autem sumptus itineris rei summam
excedant det pauperibus arg. j. e. c. ad tu. et hoc intellige
si usurarius novit ubi habitet. quia si ignoraret
non tenetur inquirendo vagari arg. ff. de op. lib. quod
nisi insi. et quamdiu potest fieri restitutio illi qui solvit
numquid illa pecunia debet pauperibus erogari. s. de
homic. Sicut. et c. eos. et s. de decim. c. a te. ¶ Iste Ro.
possessiones comparate de usuris debent vendi et hiis
precia solvi a quibus usure sunt extorte ut sic
possit anima liberari. j. e. c. ad tu. et c. ult. Ideo ad
quemcumque pervenerint res empte ex tali pecunia sive
ad filios sive ad consanguineos nichilominus venduntur
ut ibi. et c. tua nos. quia res illa succedit loco
illius pecunie. s. ut lite pend. ecclesia. hoc est verum
s. ber. et ho. nisi ignoranter emisset. ¶ Quid igitur Qo.
si usurarius de pecunia fenebri emat predium et inde
vendit et ex illa pecunia aliud predium emit. numquid
idem est sicut in casu precedenti. dicas quod sic. arg.
s. ut lite pen. eccla. j. ¶ Sed quid si possessio empta.

expectacio usuraria pervenerit ad extraneum tercium
possessorem numquid cogetur ipsam vendere et satisffacere
de usura. Dic quod non si possessor ille ex causa lucrativa
id est ex donatione possideat et usurarius et eius heres inventus
sit non solvendo ut insti. de ac. § Si res aliena.
qo. Tercium si talis possessio pervenit ad illum qui usuram
solverat et ex causa lucrativa numquid extinguitur eius
accio quam habebat contra illum de quo supra proximo dixi
ex causa lucrativa tercium possidente. Dic. ff. de act.
et obl. l. omnes debitores. usurarius tamen vel eius
heres minime liberatur ff. de v. obl. l. inter stipulantem §
Si rem. qo. Tercium si tibi mutuo pecuniam ut tu
alia vice michi remittes numquid usura est. non. quia
nichil accidit sorti nec aliqua fraudancia invenio
dicit. ho. et id quod debetur in pactum deduci potest quod
erat ad antidota obligatus. ex. de pi. sigtum. et ex.
de ele. Signasti. quod alias non liceret ymmo symonia
esset. i. q. ii. quamquam. qo. Sed pone quod fenerator vel
fur partem peccunie fenebris restituat ei a quo ha-
buerat vel heredi suo. et de voluntate eiusdem partem
retineat numquid est liberatus. dicunt quidam indistincte
quod non. nisi totum offerat. Host. dicit quod si ex pacto sit
non est liberatus. ar. ex. de sy. c. veniens. Sed si usu-
rarius partem liberaliter solvat et offerat de alia parte
petat veniam et debitor remittit. aliter est liberatus
ut tenetur ultimus ad restem. sic non tenetur si gratis
acceperit gratis oblatum. ex. de symo. dilectus. Sit
tamen iudex sive confessor discretus utrum ille cui debet
fieri restitucio sit pauper. et ex corde non liberat. Sed
hoc facit quia plus recuperare non possit. vel an
sit dives et potens et tunc potest presumi quod ex corde
hoc faciat. Item si aliqua persona honesta ut
sacerdos vel consimilis hoc tractet. et dicat illi totum
faciam tibi reddi si residuum ex corde remittis.
non decipias me ut illum cum anime salutem
quero et ipse respondeat se ex toto corde liberare

Expacto
Non expacto

quare uero sit liberatus. Dicit. ho. uel uideo nunc cuius
qualis sit satisfactio. ff. de pig. act. rem alienam
§. omnes ar. C. de re iud. quod ad consultationem. Item q°
quid si fuerunt plures socii in usura uel in furto
faciendo. nunquid si unus uult partem suam restituere
et absolui. dicas. ut nunquid tenetur quilibet in solidum
quia una est obligatio et una summa. unde si unus
soluat omnes liberantur. ita tamen quod ille qui soluit
ab aliis partem soluat. ff. de duob. reis. l. iii. §. ubi
duo. dic ut C. de rest. spol. c. cum. et inge quod dictum
est. C. de iniuriis. §. Item si inurandum. Tenentur etiam
filii pro partibus pro hereditaria portione et omnes illi
ad quos bona usurariorum peruenerunt. j. e. c. tua nos.
et ff. de reg. iur. ex qua p. et etiam de furto licet
nichil de furto ad ipsos peruenit. C. de rapt. in l. eius.
et C. de sepul. c. ult. et etiam possunt repetere
usuras apud extortas. j. e. c. michael. et non au-
diuntur donec restituerint si quas ipsi uel pater eorum
extorsit. j. e. quia frustra. et c. michael. Sed sup- q°
pone quod alter heredum efficiatur non soluendo ante
restitutionem usurarum. nunquid alter tenetur satisfacere in so-
lidum. dic quod sic. quia omnia bona defuncti illi
erant obligata ar. j. e. c. cum tu. in tantum in quantum
se extendit hereditas illius. j. e. c. tua nos. Iuxta q°
hoc queritur quid si pater acquisiuit iniuste aliquas
possessiones uel aliam rem ut forte non est filius
uerus sed putatiuus et tenet hereditatem patris puta-
tiui. uel est filius uerus sed tenet possessiones
male acquisitas. nunquid tenetur restituere uero
heredi ut dicitur. uerum quod non. quia cum quis succedit
in locum alterius iustam ignorantie causam habere uidetur
sicut j. de reg. iur. cum quis in ius. li. vi. hoc intellige
qui ignorabat rem alienam esse uel male fuisse
acquisitam. Ideo dic siue istud sit occultum siue publicum

contra ad alios dum tamen ipse sciat tenetur restituere nec
potest excusare quod longo tempore tenuerit quia male fidei
possessor non prescribit ut extra de prescrip. vigilanti
de prescriptione dicit ut extra de prescrip. c. i. et per totum
Item non potest aliquis repetere usuras nisi prius
si quas recepit restituat saltem ante litarum
sedis ap. i. e. quia frustra et c. michael
Item iudei sunt compellendi per principes seculares
ad usuras christianis remittendas alias tamen in in-
iunctionis quas in aliis prestant excommunicationes est eis
omnis omnimode denegandum et etiam compellendi pro decimis
et oblationibus debitis quas christiani de domibus et
possessionibus percipere consueverunt antequam ad iudeos quo-
cunque titulo devenissent. i. e. post miserabile
et c. contra quia res transit cum suo onere extra de
dec. cum non sit. et extra de pign. ex litteris. Item utrum
de illicite acquisitis potest fieri elemosina. dicunt

q[uestio]

quidam quod non. ar. xiiii q. v. c. i. et ii. et i q. i. non
est putanda elemosina quod ex illicitis rebus acquiritur
ut pauperibus erogetur. Tho. distinguunt quia aut
transfertur dominium aut non. Si transfertur dominium
transfert dominium.
ut in meretricio et in ioculatoribus et quibuslibet
non. de quibus competit repeticio potest fieri elemosina
non transfert.
ar. xiiii q. v. non sane. Si autem non transferatur
dominium sicut in usura et rapina et in re inventa
non potest fieri elemosina ut xiiii q. v. c. i. et
ii. iii. et iiii. dicit ut extra de dec. c. Sequitur. Item
sunt tamen si illos quorum fuerant valeant invenire
illis tenentur pauperibus erogare non quia elemosina
possit erogant sed illi cuius bona fuerunt. i. e.
cum tu. et extra de homic. sicut dignum. c. eos. Item

q[uestio]

vero quod hoc debeant facere autem apud extra de
iudeis cum sit nimis dicit tamen quod tenemur possunt
de iure pauperibus erogare. i. e. cum tu. et extra
de homic. Sicut dignum. c. eos. et illud c.
cum sit nimis non obstat quia loquitur de

iudeo vel pagano qui habuit indaciam super christianos
et multa indebite recepit et quia restituret pauperibus
dare nec etiam crederet ei ideo illud debet fieri permanans
episcopi qui tenet pupillis et viduis providere. lxxxviii
di. episcopus | tamen consuetudo est in contrarium que est optima
legum interpres que est observanda. ff. de consue. tamen
aliis. et adde quod dicitur j. de sen. ex. c. ult. de crimine

Dictum est supra de crimine usurarum falsi
quo sua debitori manifeste aufertur nunc consulte
agendum est de crimine falsi quo falsarius decipit
aliena | Ideo videndum est quid sit falsitas | quot
modis committatur | et qua pena falsarius puniatur
¶ Falsitas est mutacio veritatis ex certa sciencia facta
aut verbo dolose perpetrata in aut. de fide instru.
inpr. coll. vj | ¶ Committitur autem duobus modis
verbo | et facto | Verbo ut falsus testis qui tripliciter Verbo
peccat ¶ primo quia offendit deum cuius presenciam
contempnit | Secundo iudicem quem menciendo fallit | Tercio
innocentem quem falso testimonio ledit. j. e. c. j | et
quia in tribus offendit triplex pena ei debetur
| Primo enim quia deum offendit septennis penitencia
iniungitur sibi propter periurium vj. q. j. quicumque | Secundo
quia iudicem decepit si fuit convictus erit infamis
ut xxij. q. v. Si quis convictus | et verberibus casti-
gabitur. v. q. v. Illi qui | Tercio quia proximum
lesit iuxta modum dampni tenetur ad restitucionem | quia
non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum xiiij. q.
q. vj. c. j. | Item falsum committit advocatus et procurator
qui adversario secreta cause aperit vel instrumenta
prodit. ff. de his qui deponit. et ff. de penis. Eiusdem
ff. Si quis instrumenta. et c. de instrumentis | Item iudex
male et inique iudicando | De restitucione istorum
dicitur. ff. de test. supra. c. tercio. et c. iiij. | Item qui
mensuras certas corrumpit dolo malo in duplum
tenetur. et debet in insulam delegari. ff. c. hodie.
¶ Facto committitur falsitas | et hoc multis modis. Facto

Moneta. 8 Nam qui falsam monetam fabricat pt' accusari
de falso / et ista accusacio de falsa moneta locum
habet cum quis fabricavit falsam monetam vel fabricari
fecit aut super eo dedit consilium aut auxilium vel
si non prohibuit ad fabricandum / quia cum in totum eam
fabricari noluit iusta pena excusatur. ff. e. l. qui
falsam / Item et si quis aureos nummos tingat vel
frangat vel radat capite punitur. ff. e. qui nummos.
qo. Quid si non sunt aurei sed argentei / forte non
tantam penam patietur sed pro fabricacione comburetur
Rº C. de fal. mo. l. pe. / Specialia quedam continent
1. notari contra falsam monetam / Primo quod quilibet ad-
mittitur ad accusandum sicut in crimine lese maiestatis
2. etiam infamis. C. de fal. mon. l. pe. / Secundo
quia convictus de sociis et cum sociis interrogatur
3. contra illos. ff. de confess. l. 1. / Tercio quod quilibet
potest hunc falsarium capere contra illud C. de exhi.
4. et int' reis memiem / Quarto quia dampnatus
non appellat contra illud ff. de ap. non rec. /
5. Quinto quia si dominus in primo constitutus erat
publicabitur predia in quo perpetratum est scelus
etiam si dominus ignorant nisi ut primo scire cepit
prodidit scelus. Si autem longe sint nulla
patitur penam. vidue de pria sua tenentur / Impuberes
quia eorum etas ignorat quod videat preter
factum non puniuntur. licet probant'. C. de fal. mon.
Litteris. l. a. ho. / Item in litteris et hoc dupliciter / Aut in
1. litteris pape / aut in aliis / Si in litteris pape / primo si
pº falsa bulla falsis litteris apponatur / Secundo si filum
2. de vera bulla extrahatur ex toto et per aliud filum
inmissum aliis litteris inseratur / Tercio si filum ab
3. ea parte in qua carta plicatur incisum cum vera
bulla falsis litteris iungatur sub eadem plicatura
4. cum filo sericis canapis restauratur / Quarto quod
a superiori parte bulle alterius per filum sub plumbo

rescindit et inserta per eorum filum falsis litteris reducit
infra plumbum / Quinto cum litteras bullatas et redditas 5.
in eis ad prasuram tenuem immutat / Unde quicumque
radit vel immutat scriptum domini pape sibi assignatum
excitatus est et falsarius / et in hoc nulla distinctio
adhibetur / et dicit Hostiensis quod hodie preceptum est quod in
litteris domini pape nec in magno nec in modico quis
audeat manum apponere causa litteram ut putatur viciatam
corrigendo exceptis officialibus quibus hoc permissum
est alioquin manum apponens a canone lato in curia
ipso facto sententiam excommunicationis incurrit que non potest nisi
per sedem apostolicam relaxari / Et si ille officialis cui
permissum est in curia faciat rasuram in loco non
suspecto non incurrit ut littera contra eum procedit hoc sed. e. de
fide instrumentorum ex litteris et j e c ille. Et si ille littere
essent clause non noceret rasura in quocumque loco fuit
secundum B. quia tunc non est presumptio contra impetrantem
/ Sexto cum septimum litterarum quibus fuit apposita 6.
vera bulla totaliter delet et partificio dealbata
denuo rescribit / Septimo cum carte totaliter delete 7.
alia subtilissima carta eiusdem quantitatis scripta
cum glutino coniungitur / Octavo qui furtive vel de manu 8.
pape vel bullatoris recipit j q. dura / Nono qui 9.
attendentes ad bullam falsas litteras caute pictam ut
a vera bulla vel aliis sigillentur / In istis duobus
ultimis non potest falsitas de facili comprehendi nisi in
modo dictaminis vel in forma scripture / In aliis autem
bene potest comprehendi ut in adiunctione filorum vel in motione
bulle vel in rasura carte quantumcumque subtiliter sit
rasa vel incisa Et si aliter non posset discerni debet
elevari inter oculos et solem et statim apparebit
rasura hec probatur j e lic. / Item sunt littere 10.
false si in eis dicit principes vel comes appelletur filius
vel rex sive princeps seu religiosus etc. / Item 11.
si papa loquatur uni in plurali ut si papa loquatur

·11· dese in singlari. j. e. quam gni / Undecimo si Rescriptum
fuit impetratum sine mandato. ut de rescr. nonnulli
·12· / Duodecimo conficitur falsum Rescriptum licet non sit forsitan
si hec in se vicium latinitatis. ut de rescr. ad audienciam
·13· / Tredecimo ex dicto vel ex tacito. quia exprimit
falsitatem vel tacet veritatem qua tacita vel expressa
litteras non obtineret / et ille non gaudet qui non habet
commodum litterarum. ut de rescr. Super litteris. Si vero
tota veritate dixisset quod expressit falsum vel tacuit verum
nichilominus in forma communi obtinuisset non derogatur
j. e. Attendens. / De tacita veritate vel expressa falsitate
quid sit ad hoc ut littere valeant dic ut notatur ut de rescr.
¶ si tollere. Tenentur ergo talium motorum vel alio
quocumque litteras domini pape falsavit et fuit illis usus
sciens est excommunicatus et debet tradi curie seculari deinceps
et degradatus. j. e. ad falsariorum. Clericalis debeat
degradari dicitur. j. de penis. c. Cleric. et hoc est verum
de illis qui per se vel per alios vicium falsitatis exercent
et certum est ut presumpcionibus sed per facti evidenciam
Si autem dubitetur tunc est falsarius capiendus et
in carcerem mittendus et super pena sua pontifex con-
sulendus. xix. di. In memoriam. j. e. Super eo. et ut
de rescr. c. ij. / Tenentur vero utentes falsis per alios
impetratis. Si clerici sunt ab officiis et beneficiis spo-
liantur. Si layci sunt excommunicati donec satisfecerint
competenter. j. e. ad falsariorum. c. qui vero / tamen si sunt
ignorantes usque ad xx. dies excusantur quia conceduntur
ad inquirendum utrum sint false et tunc resignent
vel destruant si velint excommunicacionem evadere quod non potest
absque sua sede ap. revelari. j. e. dicta insi-
no· / Item si quis simplex utitur talibus litteris ignorans
ipso non excusat quia tenetur hec a pocioribus
no· inquirere ar. xxxviij. di. ple. et ulti. / Sed quid
si falsitas fuit ita latens quod non potuit videri
in apto / dic quod si adhibuit diligenciam quam potuit

ipse z p alios no tenet. fecit em quod potuit
xlvii. di. q ad nos. z no tenebat diuinare
s. ut est. bufi. vt uiii. Alioqn no excusat. ar.
s. de hom. Joh. z c. ult. z l. di. Si duo. Sed qo.
pone q aliquis huit lras p xx. dies ex quo lras
falsas nouit postea produxit in iudicio. z tn re-
darguent de falsitate in continenti destruxit uel
renunciauit. Dico sm ho. q est excatus. Sz tn si
occultum sit celatum tn no vitabit. Currunt ergo
ei xx. dies a tpre conscie quo ad deum. Sed
quo ad ecclesiam a tpre conscie publice ad quod
attendit. s. de fi. Sicut z i. de sen. ex. Cum ab eo.
n. z s. de consuet. vt dimarum. li. vi. In aliis Aliorum
etiam lras committit falsitas z committens dz incarcerari z degradari.
z debet imprimi caracter in fronte ut ab aliis
distinguat. i. e. ad aud. Nec valet sntia contra
falsarium lrarum lata. i. e. sup eo. z pt retractari
usqz ad xx. an. s. de fide instr. accepimus. Sed qo.
pone q sint aliquae rasurae nunquid valent lrae di-
stingue. aut est rasura in loco suspecto z tunc
obest. s. de rescr. ex tn venali. vel in loco non
suspecto ubi nulla vis est ut in narratione facti
z no in propriis nominibus tunc no obest ar. s. de fide
instr. ex litteris. z qui lras iudicum ut regis in loco
suspecto radit ut falsat puniri debet in beneficio suo
s. de rescr. tn olim. Item de carta sub scripto
ut tn scriptum est in ea omnes canonicos fuisse presentes
qui no fuerunt presentes. z talis ut falsarius punit
ut s. de his que fi. a prel. c. quanto. z talis ab
officio z beneficio suspendit. s. de test. tam litteras.
Item falsarii no sunt ipso iure excommunicati excepto
falsariis lrarum domini pape. nisi epus synoda-
liter generaliter tulerit excommunicationem in falsarios lrarum
vel sigillorum platorum vel principum. z adhuc no sunt

z hoc verum est iudice seculari qui a iudice ecclesie ... pena non debet infligi que periculum inducat in ipsa infligenda. Ideo hic dicitur adusto cliens est inhibita s. ne cle. vel mo. Sententiam z 23 q. viii his a quibus et c. sepe.

ligati ignorantes. ar. 6. de constit. ut clarum. li. vj.
Supius dictum est de criminibus que **De sortilegiis**
committuntur in homines hic prosequitur de illis
que committuntur in deum. sortilegiis inherendo. Ideo vi-
dendum est quid sit sors / et quid sortilegium / et que sit
differentia inter sortem et sortilegium / quot sint genera. Utrum
sit sors licita vel illicita / et de pena sortilegorum.
Sors est aliquo signo addito rei incognite
inquisitio. hec est quedam mortalis assertio non
vera diffinitio sed aliter describitur secundum ho. Sor-
tilegium est ars divinandi / Sortilegi secundum Ysid. sunt
qui sub nomine ficte religionis per quasdam quas
apostolorum seu sanctorum vocant sortes divinationis
scientiam profitentur aut quarumlibet scripturarum inspectione
futura promittunt. xxvj. q. i. c. i. / Differentia inter
sortem et sortilegium est hec. quia Sors ut
dicit Aug. non est aliquid mali sed res in
humana dubietate divinam indicans voluntatem.
ut xxvj. q. ij. c. Sors non est et est licita in se
sed prohibita est propter adiunctum vel propter hec que ex
ea sequuntur. scilicet ne per eius assiduitatem labatur in ydo-
latriam sicut est in iuramento quod de se est licitum
sed prohibitum est propter periculum periurii ut xxij. q. i.
considera. et 6. de iureiur. et si xxviij. / Sorti-
legium est fides que adhibetur illusionibus demonum
vel carminibus vetularum. hec autem semper est
prohibita ut xxvj. q. v. episcopi et q. vij. non obser-
vetis. / Sed quot sunt genera divinationis.
Respondeo quatuor. fit enim divinatio in terra et illa vocatur
geomantia. fit etiam in aqua et illa vocatur ydro-
mantia fit in aere et vocatur aeromantia. Item
in igne et vocatur piromantia / Genus vero divinatorum
a prophetis sumit ortum. Item divini dicuntur quasi deo
pleni. divinitatis enim se plenos esse simulant et
astutia quadam fraudulenta hominibus futura coniecturant.

Incantatores autem dicti sunt qui arte verbis peragunt
Aruspices dicti quasi horarum inspectores qui dies
et horas in negociis agendis vel operibus seu herbis
colligendis custodiunt. Astrologi dicti sunt eo quod
in astris augurantur. Genethliaci sunt qui considerant
dies natalicios et per stellas et cursus dierum na-
scencium mores et actus predicere conantur. Cuius super-
sticionis genus latini castellatores vocant hec per
Aug. xxvi. q. iii. c. Igitur. Sed in quibus casibus
est illicita. Respondeo in omnibus predictis et eciam ut
aliquis faciat consultaciones vel pacta cum demo-
nibus vel alia qualia sunt volumina magicarum
artium. Ad hoc genus eciam pertinent omnes ligature
atque remedia que medicorum disciplina condempnat
sive in precantacionibus sive in quibusdam notis quas
caracteres vocant vel in quibuscumque rebus suspen-
dendis atque ligandis vel eciam saltandis quodammodo
ut non supersticionis implicare sed nature prodesse vi-
deantur ut destrictionem ossibus anulo in digito
aut cum dicitur tibi singultienti ut dextra manu pollicem
teneas. His adiunguntur milia vanissimarum observacionum
utpote si aliquod membrum salierit vel senserint
etc. aliquid signari per talia. Eciam si illud evenerit
ne credatur eis quia ymago samuelis mortui
vera sancti pronunciavit super talia sacrilegamus
sacrilegia magis execranda sed a xpiano penitus fugienda
hec per Aug. xxvi. q. ii. Illud. Item furta futura
vel iam facta in tabulis vel codicibus aut aliis
rebus forte inquirere vel divinaciones aliquas ob-
servare vel demonium invocare vel in aspectu
astralabii aliquid requirere. j. e. c. i. et ii. Item
clerum per sortem non debet fieri. j. e. c. ult. et xxvi.
q. ii. c. non statim et c. non exemplo. Item
dicere vel attendere in collectionibus herbarum
que medicinales sunt aliquas observaciones vel

Omnia que sunt a se sunt et ... signa aut sunt ... dicta ... facta dicta ut ... per
sporasmos uel ... hiunt ut dicit Cassiodorus. Septem et caracteres que appellant
demones [illegible] in eis [illegible] fidei sunt articulos [illegible] & [illegible]
facta ut crux / ... aut [illegible] sunt ... ut gemme que [illegible] Petra
... ut dyascorides & [illegible] demonum illusiones. Valet
calcedonius [illegible] & [illegible] & smaragdus. [illegible] aut in sinistro latere
portata valet [illegible] et [illegible] dyascorides.

Similiter aqua benedicta que est ... [illegible] et que de [illegible] Similiter Thus [illegible] valet ... ad fugandos demones ... Item ... que ... Similiter ... fugit demonium ... [illegible] ... que ... est ... super lignum [illegible] ... ut dicit glossa ... Reg.

incantaciones nisi tantum cum simbolo & oracione dominica.
Item cursum lune uel menses siue dies egyp-
ciacos uel alias diuinaciones facta uel sompnia
uel sortes quasdam nomine [illegible] pro aliqua
re facienda uel pro domo uel coniugiis copulandis
uel pro sanandis infirmitate epistolas scriptas super
homines uel super animalia ponere prohibitum est
uel [illegible] hoc [illegible] xxvi q vii non obseruetis
& q v non licet. Colonis tamen [illegible] si hoc non
peccat assignando [illegible] qualitatem uel horam prouinciis
putandis ut terris colendis quia talia sunt
ex arte non ex sorte & natura consideratur non sup-
sticiose. Licita autem est sors quatuor interue-
nientibus / quorum primum est si expediat illud
sciri quod inquiritur sicut de [illegible] actor cuius
noticia utilis fuit uniuersitati xxvi q ii c 1.
Secundum est quod exigitur quod ex humano ingenio
sciri non possit / quia tunc demum implorandum
est diuinum auxilium sicut fuit de mathia.
xxvi q ii non exemplo / Tercium ut sit tale
quod nobis inquirere liceat. / Quartum est quod
nemini fit preiudicium quia de [illegible] alicuius occulto
inquirere non debemus. [illegible] de [illegible] di.
ii non [illegible]. His quatuor interuenientibus
potest sors iaci ita tamen quod si ecclesia debeat fieri
a clericis congregatis oracione premissa. xxvi q ii
non exemplo / Permittitur eciam sors si fiat ad
lites dirimendas ut ff. de iudic. si tamen ambo.
& c. comm. de. l. ult. Ideo ecclesia in casu
sortilegia credit & [illegible] mathia [illegible] xxxiii
q i. Si per sortiarias. Pena clericorum est quod debet
deponi & in monasteriis detrudi ut xxvi q v.
Si quis episcopus. Si layci fuerint / ut si sortilegos
in domibus recipientes uel ad domos eorum
euntes uel petentes consilium & eciam docentes.

Licita

c

Sunt et alie res que fugiunt demones que sunt uarie et herbe [illegible] Arthemesia & Peonia
fugiunt demones [illegible] plinium [illegible] sunt [illegible] ut [illegible] in Thobya
[illegible] aque in qua [illegible] factum est [illegible] in
[illegible] que [illegible] fuit [illegible] calor [illegible]
Similiter cor [illegible] ligatum in pelle [illegible] fugiunt demones [illegible] plinium
[illegible] et [illegible] demones [illegible] [illegible]
ut [illegible] demones [illegible] [illegible] Alia omnia
[illegible] Angelus Raphael
apprehendit demonem et ligauit.

tranchiri apgata et fidei xpiane prevaricatores
extiterit. xxvi. q. v. non liceat et c. aliquanti et q.
vii. non obsuetis.

De Collusionibus Rubrica

Quia in accusationibus criminum de quibus dictum
est supra sepe colluditur. Videndum est quid
sit collusio / qualiter accusator et accusatus possint a lite
recedere / et de pena colludentis. Collusio est
inter actorem et reum latens et fraudulenta conventio.
Fit autem in criminali causa qualiter scilicet accusator vere
criminum probationes abscondit quarum vel transactione
interveniente. Item nota quod tria sunt genera
causarum. scilicet civilis / criminalis / et spiritualis. Dupliciter
enim potest quis a lite discedere per gratiam et trans-
actionem. In causa civili quicumque potest aliquis recedere
a lite per gratiam et transactionem sine aliqua pena vel
nota infamie nisi actione famosa in qua non
licet transigere sine iudicis auctoritate vel alias notatur
infamia. ff. de his qui no. infa. furti quod pacto.
In causa vero criminali ante litem inchoatam licitum
est desistere per gratiam. ff. ad turpill. mulier et l. que-
stum. post inchoatam vero litem non licet sine iudicis
auctoritate et sine consensu rei qui fuit suppositus
tormento. C. de aboli. l. iii. alias si exhibeat re-
manet infamatus. ar. v. q. i. quidam / et si crimen
sit privatum extra ordinem punitur. Si sit publicum
infamis efficitur. ff. ad turpill. et in privatis
et l. Si ss. et C. e. l. ii. / Promotum iudicis si-
cut crimen quam publicum censetur. unde per transactionem
seu gratiam a lite recedere non licet. ar. j. e. c. i.
et ii. et ult. quod si fecerint inter se gratiam ut aliqua
collusionem ... inquiretur de crimine ut patet j. e. c.
i. ii. et ult. Iudex tamen si in crimine illo possit
dispensare. precare potest auctoritatem si voluerit inter
se gratiam facere. ar. v. di. ii. Si primates. et
xc. di. c. i. et c. Studendum. In causa spirituali

bus licet discedere a lite propter gratiam sed non propter transactionem
ut de rerum permutatione c. ult. et ut de transactione Super eo
et c. audiuimus. In causa vero matrimoniali nec propter
gratiam nec propter transactionem sed propter compositionem licet discedere.
ut de transactione c. ult. ymo est propter iudicem discretum
qui potestatem habeat iudicandi et inducendi. ut de consang.
c. 1. ergo si aliqui faciant inter se gratiam iudex
debet inquirere ut in c. preallegato. Si vero ex iusta causa
volunt discedere iudex debet indulgere abolitionem
ii q. iii Si quem penitet. et c. Accusatorem
et C. e. l. 1 et ii de hoc non ut decanus qui
semel vel causam accusationis probabat. In causa vero alia iusta
mixta utpote cum agitur ad thori separationem potest
quis volens discedere arg. ut de diuor. ex litteris. quia
non solum septies sed septuagies septies potest ei
dimittere ut de iniuriis quia diximus insi. et adde quod
dicit ut de transactione c. ideo sic distinguo. De pena
colludentium dicit ut ut de prevaricatione impunitum quia
colludium non debet remanere impunitum ii q. iii
Si quem penitent

De delictis puerorum Rubrica

Quia de delictis maiorum dictum est et quia
pueri aliquando peccant ideo uidendum est quid et
qualiter puniantur Infans dicitur usque ad vii annos
et talis non peccat nec potest iniuriam facere quia etas
illa ignorat quid uideat ut C. de sica. mon. l. 1
Gregorius tamen in dyalogo refert contrarium
sed illud raro accidit et ideo actus intra non ad-
aptantur ff. de legibus nam ad ea. Idem esse post
septennium si non esset doli capax de conse. di. iiii
ebis et xv q. 1 illud et idem de furioso ut ibi
dicitur tamen si occideret esset irregularis licet de
homicidio non puniretur arg. xv q. 1 c. ult. Si
vero puer post septennium sit doli capax omne
delictum cadit in ipsum preter delictum carnis Ceterum
non audeat affirmare furta mendacia et periuria

no esse pctm z etas pueris talibus est plena. j.
e. t. i. vnde dicit Aug. Tales enim z mentiri
z verum dicere confiteri z negare putant ut habet
in glo. de cons. di. iiij. paruuli. Peccatum non
carnis regularis an decimum quartum annum non
committit. j. e. t. i. impu. nisi malicia suppleret
etatem. G. de despon. impub. de illis. z t. ult.
Puer vero maior septennio z doli capax de
crimine sed non ita puniter sicut maior. j. e. t. i. infi.
z t. ij. quia tenere etatis miserius agitur cum illis
ff. de mior. Auxilium. § i. ut etiam pena tpali
puniter ut pecunia ab ipso exigatur. j. e. t. ij. §.
nichil hic. z pater pro filio non est conueniendus ut ego.
C. ne filius pro patre. l. i. z maxime tenere etatis
z si imponeretur pena pecuniaria pater nomine filii
possit petere in integrum restitui. ff. de mior. pater pro filio
pro s. z sic licet committeret fortuito casu homicidium
non puniretur. j. e. t. ij. irregularis tamen efficitur z
pena canonica sed pueri mitius tamen propter etatem

Dictum est de delictis **de clerico venatore.**
tam clericorum quam laycorum. Hic prosequitur
specialiter de delictis clericorum. Et primo de venatione
que omnibus seruis dei est prohibita cum canibus
z accipitribus vel falconibus vel aliis auibus quibuscumque
habere. j. e. t. ij. vnde videndum est quot modis dicitur
venatio. z que z quibus sit licita vel illicita
z que pena clerici venatoris. Est autem venatio
quadruplex. Prima vocatur arenaria ut cum pu-
gnatur cum bestiis dentatis in arena z hec est
mortale peccatum z efficiuntur infames ut iij. q. iiij.
§ infames. z prohibita est ut ibi. Secunda de
mansuetis cum fit non pro pecunia sed ut probet probitatem
z virtutem suam. Secunda est adulatoria que fit
per verba sicut sunt histriones z ioculatores z
ista est illicita. Nam qui talibus dat arti necessarie dat.

Nam si homo tuus esset et venator non esset non ei donares. honoras in eo vicium non naturam ut
lxxxvi. di. qui venatoribus et c. se. ¶ Tercia
dicitur oppressiva per quam homines inficiuntur ut in
nemore. Unde dicitur nembroth erat robustus
venator hominum scilicet coram domino et hec omnibus illicita
est. vi. di. c. hiis ita. ¶ Quarta est saltuosa
et clamosa et hec est licita laycis non omnibus
et tamen de hac dicitur lxxxvi. di. an putatis.
Sed clericis omnino non licet talis venacio. i. e. c. i.
Set quieta non causa voluptatis sed causa recre-
acionis vel necessitatis excepto episcopo. tamen non licet
xxxiiii. di. c. i. Quomodo clamosa venacio devitetur
ut lxxxvi. di. an putatis. et non sepius ne in
consuetudine perducatur. i. e. c. i. Est autem hec
tribus modis illicita ¶ Primo racione persone
ut in clerico qui non debet ad clamorem venari. i. e.
c. i. et ii. et xxxiiii. di. quorundam ¶ Item racione cause
ut propter delectacionem xli. di. quiescamus ¶ Item racione temporis
ut in quadragesima vel quando pocius eundum est ad
ecclesiam ut lxxxvi. di. an putatis ¶ Item est
licita similiter tribus modis. Racione persone ut
in laycis Racione cause ut in necessitate et facti
delectacione et racione temporis ut extra quadragesimam
de hac dicitur xvi. q. ult. c. i. et c. quoniam ¶
Pena clerici est ut tribus mensibus a communione
suspendatur presbiteri duobus et dyaconus ab officio.
i. e. c. i. nisi. Idem est de subdyacono quia
eodem privilegio gaudet quo et dyaconus. d. de
simi. non ordi. miramur. Licet tamen monacho vel
religioso linia texere vel reficere pro piscibus capiendis
de conse. di. v. nunquam. ho. et c. De clerico percussore

Audisti de clerico venatore in quo lascivia
reprehenditur hic subiciatur de clerico percussore
in quo elacio reprobatur. Videndum est igitur qui
dicantur percussores et quot modis fiat percussio. et

in quo casu penitere permittam(us) et de pena penitencie
Percussor dicitur ille qui nullo iure permittente eum
qui sibi non subest verberat vel etiam in subditum
excedit. Percussio est duplex. Prima in sermone vel(u)ti Verbalis
quo constitum peruit infirmiore. xlv. di. c. ule.
Est de sermo inutilis ex plus. Primo quod non sit causa Sermo inutilis 4x
docendi. ar. xxii. q. v. quod. Secundo dicitur inutilis quod 1.
non possunt capere audientes. xliii. di. Sit rector. dicit ut 2.
b. de eta. et qualitate et qualitas. Tercio si contineat 3.
falsam doctrinam ar. xlv. di. Sicut. Si tamen prelatus
excessit in verbis subditum corrigendo non a subdito
sed a deo cogitur veniam postulare ne apud eos quos
oportet esse subditos dum nimium servatur humilitas regendi
frangatur auctoritas. lxxxvi. di. quod. Nam modicus pre-
lati excessus equanimiter est tollerandus. ii. q. vii.
Sunt nonnulli. tamen si peteret bonum faceret. licet non
teneatur. si videret quod subditus propter hoc non superbiret
ar. ii. q. vii. Nos si incompetenter. Est et corporalis Corporalis
et hec duplex. Nam si non faciat causa discipline sed
ut timeatur debet deponi. xlv. di. c. i. et c. epis.
Si autem faciat causa discipline excusatur pro peruersitate
clericos delinquentes ut. xxiii. q. v. cum intellectiones.
non tamen suis manibus sed per alium ut lxxxvi. di.
non licet. et hoc verum est in clericis minoribus ordinis
qui possunt taliter verberari xlv. di. Salomon. Si
autem clerici sint in sacris ordinibus vel sint senes
et honorate persone non sunt verberibus subiciendi.
i. de sen. ex. cum voluntate. et ule. nisi grauissime
delinquerent ut. xlv. di. cum beatus. et xxxv. di. ante
omnia. et hoc possunt etiam per laicum. Ita quod laicus non
excedit modum defensionis clerici. i. de sen. ex.
ut fame. et c. Si clericus. li. vi. Religiosi vero
sive sint minores sive maiores verberari possunt
ab abbate vel de precepto abbatis a monacho vel
clerico. xlv. di. c. Salomon. Non autem per laicum. quia
vtique incurrit sentenciam excommunicationis. i. de sen. ex. quia in ministerium.

nisi essent incorrigibiles. j. de sen. ex. ut fame / debz
ergo moderate verberare ita q non excedat debitam
correctionem / alias pot appellari ab abbate. e. de of. ord.
Irrefragabili / et puniri etiam debet e. de ap. de priore.
/ et incideret verberando et maxime clericum. j. de sen. ex.
mulieres / quia levis et modica castigatio est per-
missa. j. de sen. ex. cum voluntate. q. ij / et cum correctionis
et non ex odio. j. de sen. ex. ex tenore / et leniter hic
facere dz quia leniter castigatus reverentiam exhibet
castiganti. xlv. di. cum beatus. adde quod de e.
de eta. et quali. q. percussor / Percussor prohibetur
ordinari ut. xlv. di. ferre protervum / promotus si
admonitus non desistat debet deponi. j. e. c. j.
Si autem percusserit vel ad mortem vel ad mutilacionem
est irreg. ut. e. de homic. de qui. li. vj. / et e. de
cle. pug. in du. c. ult. / secundum distinctionem quam no.
e. de homi. q. committitur. Imponitur etiam pena ad
tempus si fuit in loco ubi aliqui fuerunt occisi
j. e. c. iij. et ult. / et de hoc dic ut e. de homi. q.
Sz quid si vivus. De clerico maledicto rubrica
Dictum est de prelatis qui excedunt subditos
corrigendo / hic dicitur de subditis qui in superiorem
vel in deum seu in sanctum peccat maledicendo quia
principi nostro non dz maledicere. xxij. q. j. Fratres.
/ et non solum principi non detrahi debet / ymo nec
scribus. vj. q. j. Summa. Si autem aliquis publice
de pp. vel eius officio verba blasphemie dixerit
pro tanta temeritate dz graviter puniri / ita ut pena
eius alios incuciat terrorem et timorem. j. e. c. j.
/ verum tamen q non debeat puniri / quia si fiat ex
temeritate vel calore iracundie veniam meretur. xj.
q. iij. q. notandum. et c. Si quis iratus / et dicit
imperator. Si quis putaverit nostra nomina blasphe-
manda si hoc ex levitate sit contempnendum est
si ab insania miseratione dignum / si ab iniuria
remittendum. c. Si quis impa. mal. l. una / et
xxij. q. iij. Inter querelas / et c. de sent. ap. Si quis

In hoc dic q superior pt punire iniuria sibi factam a
subdito suo maxime si no habeat superiore j e c i
z ar. xlv. di. et qui emedat. Circa pdicta locut
de benignitate vel mansuetudine / quia nullus tene
iniuriam remitte sine satisfactione nisi velit / sed
rancore sit de pe. di v c ult. z xxiii q iiii
Si illic / Nec etiam posset papa remitte iniuriam factam
ecclie tene sine pena. lxiii di. Colomtane.
nec etiam deo factam vel alicui sancto. xxiii q
iiii. Si is qui / z j e c ii / quia qui dicit
blasphemiam in deum sive in spiritum sanctum nec in hoc
seclo nec in futuro remittet / nisi peniteat xxv.
di. qualis / z longe grauius est etiam quam temporale
ledere maiestatem delinquit punitur j e c i z vi
q i c. vii. mtoforcius / z grauius puniendi sunt
qui peccat in deum vel in sanctum. quia maiora
delicta maioribus penis sunt punienda in aut
ut fiem fil. coll. ix. qualis fi z q c ii. Secundum
leges qui maledicunt deo publice vel alicui
sancto ultimo supplicio puniuntur in aut ut no
lux. q na coll. vi. Secundum can. olim laicus
excitabat z clericus deponebat xxii q i Si quis
per capillum / hodie puniuntur pena publica z sollem
Cit ut vii diebus dnicis ille qui dixit publice
blasphemiam in deum vel in aliquem sanctum et
maxime in beatam virginem stet pforibus ecclie
manifeste dum missarum sollemnia celebrantur / z
ultimo illorum die diuito pallium z calciamenta
non habeat ligatus corrigia circa collum / z vii
diebus veneris ieiunet in pane z aqua / nec
infirm. sociam impediat / z aliquos pauperes
reficiat secundum facultates / Qui aut noluerit
penam facere / in obitum ecclesia careat sepul-
tura / z pt p brachium seclare compelli ad mi
ut v. sol. vsualis monete persoluat / z hec pena

Blasphemia dicit 3.
1. Cum deo attribuit quod ei non convenit
2. Cum a deo removet quod ei convenit
3. Cum homini attribuit quod deo convenit

no pt in alia commutari . i . e . c . ult . Si vero no
sit punitu no est talis pena imponeda ar . xxvi
q . vi . c . ult . sed est arbitraria xxvi . q . vii . Tercio
Queritur si diversa moneta sit usitat . una maior Qo
z alia minor de qua tenet solue . host . dicit
q minima sit dz impom ta penat sit . ar . de
pe . di . i . q . Pena de delicto excato suspenso z deposito

Ostensum est supra de delictis quibus cleri in ministrate
excant . sz qr excati excent sua offa . Ideo
subicit hic de eis . Est aut dupx . excommunicato
una que vocat minor z alia maior . Minor aut
pnat a participacone sacrorz . s . de excep . Anobis .
z i . de sen . ex . c . pli . z . i . e . Si celebrat . z hc
dupr . quia quis cotrahit a iure participado cu
excatis maiori excatone . i . de sen . ex . mp . quoqz
ab homine p sntam ut . v . q . i . c . ii . Alia que
sepat accione fidelium no sacrorz ut . xviii . di .
placuit . z xxxiii . di . quorudam . Ligatus vero
excatione minori si celebrat vel conferat ecclia
sacra no incurrit irregularitate . tam grave peccat
i . e . Si celebrat . nec elige phibet . nec ea que
sunt iurisdictois exercere . tn si scient fuit elcus
eius elco est irritanda . Racio est . quia ad ea
eligit a quorz perceptione aliis pribz e pnatus
i . e . Si celebrat . Sed nunquid sunt pnati iure Qo
eligendi illa vice qui scienter talem eligunt
dic q sic . s . de ele . cu in cunctis . z c . Scriptum
misi . Sed quid si ignorant . dicunt quidam q
elco est irritanda z subaudiunt max . host .
dicit contrarium si uterqz ignorat eciam si elcus
ligatus sit minori ar . de cose . di . iiii . z . s . de
ap . Dilecti . quia absens est . nec licet pveniunt
ad ipsm nec p aliquem audivit sntam latam nec
eligentes ar . iii . q . v . c . i . ibi . cu . legibus autem
pisse constitit . z hoc est verum . qui no fuerunt

in culpa quia inquisiverunt diligenter ar. j. e. aplice.
Quid si alter scit et alter ignorat / vr q in 90.
ptate ignorantis scit utrum valeat electio ar. 6. de
quin. s. proposuit. / hoc est verum s. ho. / cum ex parte
diligentium ignorantia fuit ar. vij. q. j. Si quis
epc / et sit probabilis ignorantia et non erronea
j. e. aplice. / Quid pone q duo sacerdotes sunt ligati
minori excommunicatione possunt se adinvicem absolvere 90.
/ dic q sic. j. de sen. ex. [illegible] duobus / quia excommunicatus
minori pt ea que sunt in excommunicatis exercere 6. de
elc. cumissa / et absolo est de numero / et sic pz
q ligatus excommunicatione minori pt absolvere maiori
multo fortius absolvere ab eadem / et multo fortius
a minori / et sic ptatis absolvendi non expirat. j.
de sen. ex. duobus / peccat tamen ecclesiastica sacramenta
conferendo. sed ab eo collata veritatis non carent effectu.
j. e. Si celebrat ... peccat / Excommunicatus maiori
excommunicatione interdictus vel suspensus quia pari passu
currunt. j. de sen. ex. medicinat. li. vj. et dic su-
spensus officio divina officia celebrans in ordine
suo degradandus est. j. e. latores / etiam si
matutinum vel vesperas in officio suo dicat. xj
q. iij. Si quis episcopus in concil. / non obstat j.
e. cleri / quia licet redicant deponi pnt clerici
quamvis possint suscipi pnt dispensatione Sz in de-
gradatione presbiteri sex episcopi requiruntur In degradatione
dyaconi tres ut. xv. q. vij. felix. et c. Si quis autem
et idem in degradatione subdyaconi / quia ordo
prius gaudet. 6. de simo. non ord. curam / et adde
quod non 6. de here. c. puniuit. Si vero ad hunc
epi pnt clerici per unum episcopum omnibus beneficiis ecclesia-
sticis spoliari. / Sicut pt intelligi j. e. sunt vitati
et c. postulasti. c. ult. Nec nec privatim nec publice
pt excommunicatus vel suspensus vel interdictus celebrare

nec alia sacra dare ut xxiiij. di. presbiterum. j. c. illud.
Sed alia officia preter missam pt aicumque dicere non offi-
ciando sed quasi priuata persona j. de pe. et remis.
q inter. et xj. q iij. Si quis epus dap. et c. se.
legendo solus et non cantando ita plane ut a
nemine audiatur nec etiam intrare ecclesiam quia hic non
possit fieri sed potest sicut hc. Si queras utrum tene- q°.
retur dicere horas Respondeo quia hic est pro oneris et
non honoris. et ideo pretextu peccati sui non absoluitur.
Sed nunquid eps potest dispensare cum excato q°.
medio vel suspenso ministrante siue legatus de
latere pape missus. ar. quod legatus possit. quia
vicem gerit delegantis. et absoluit excatos
quorum absolucio sedi ap reseruatur. ut. de of. dele.
q translatorum. j. de sen. ex. quamuis. et c. ad eminenciam
dic sicut s. quod nec epus nec etiam synodus in hoc
dispensare pt xj. q iij. Si quis epus dap. et
c. se. et j. de eo qui fur. or. re. c. j. et ij. q.
v. qui dicam. nec etiam legatus licet possit ab-
soluere excatos. et sit solus papa hoc dispensat
et hic hodie expressum est. j. de sen. ex. ad medi-
cinalem. li. vj. et ff. de re iud. cum etiam c. li.
Sed pt queri utrum idem sit in deposito ut q°.
solus papa ipsum restituat host. dicit. quod solus papa
hic pt quod probatur vij. q. j. Si quis presbiter cum eam
destinacione ut si epus eius ipsum deposuit tamen
cum aliis epis a sacerdocio pt eum recipere in
inferioribus ordinibus. et sic de aliis ordinibus
ar. xv. q. iiij. qui amisit. et c. Si quis presbiter.
Si vero depositus est ab omni ordine tunc solus
papa ipsum restituit. Et ar. contra. xj. q. iij. quod ubi dicitur
q si in secunda synodo innocens inueniatur non pt
esse quod ante fuerat nisi gradus amissos
recipiat de manu epi. sed aliud intelligitur.

ni iniuste depositus fuit puta per falsos testes vel
per fictam inquisitionem / unde de eo ubi. Si innocens inveniatur
Et ubi iuste penitens deponitur scilicet tales
restituit / Sed pone depositus celebrat nunquid · q°
conficit degradatus vel depositus. ho. dicit
quod non / quia ecclesia potuit ei auferre potestatem
conficiendi quam contulit ordinando quamvis quod · caracter
ait infigitur non possit auferri xx q. iii. eos et
i q. i. quod quidam. et de q. di. iiii. unde / laur.
alia t. z. b' dicunt contrarium / et melius / quod vere
conficit depositus sicut hereticus ar. i. q. i. tz.
et c. quod quidam / ut ecclesia potuit auferre illam potestatem
quia non potest auferre caracterem ut dicunt intra
prima / sed executionem non habet deinceps / sunt tamen
de facto et vere ordinatus confert ordines
b. de epo qui re. ep. c. i. z. ii. b. / Quid si · q°
episcopus dicit suspendo ab officio talem nunquid potest
celebrare dic quod sic quia per hoc non est suspensus
ab officio / Sed quid si episcopus vel dicat suspendo · q°
te ab officio vel officio nunquid abstinere ab utroque dicit
b. quod sic saltem propter dubium ar. i. e. c. illud ar
de con. di. ii. In taliter / puniuntur etiam excommunicati mini-
strantes / quia beneficia que acquisierint eo tempore
tenentur dimittere / nisi cum eis fuit misericorditer
dispensatum ut i. e. postulasti. in principio / Et ratio est · Beneficium datur propter officium
quia beneficium datur propter officium defert ut lxxxi. di. · de Rescriptis c. ut lxvi
Si quis amodo / et c. Si quis sacerdotum / ymo / et
fructus beneficiorum suorum antiquorum percipere debet
quamdiu sunt excommunicati / quia non debet percipere beneficium
qui non facit officium. b. de ap. pastoral. q
fi. et xxxii. di. preter hoc. / Sed nunquid ab- · q°
solutus medii fructus medii temporis recuperabit
host. dicit quod non sicut ut inter per postliminium re-
gressio restituuntur stipendia eius tempore quo

aput hostes fuit. C. de re mil. stipendia. li. xij.
¶ Item si in suam contumaces longo tempore fuerint puta
triennio vel biennio. vel etiam anno possunt omnibus
beneficiis preteritis spoliari. j. e. postulasti. et ult.
z extra. j. z. 6. de cle. ging. dudum | quia ubi unum
preter alterum ibi utrobique tamen unum | quia beneficium datur
propter officium. ut lxxxj. di. cos. Si non fuerint illa
canonice consecuti perdere debent ea. 6. de eta.
z qual. cum bone | cum enim excommunicati essent indigni
erant z inhabiles ad aliqua beneficia percipienda
quia tales nec eligere nec eligi possunt. ut 6. de ele
cum inter B | nec impetrare. 6. de resp. dilectus | nec super
electione vel appellatione. 6. de resp. propter mere. li. vj.
¶ Consentientes fuerint etiam puniuntur illa vice potestate
conferendi. j. e. postulasti. et j. | primo z acceptione
primi beneficii suspendantur qui sciverint beneficium indigno
confert. 6. de ele. nichil est. ¶ Item sufficit probare
eundem fuisse semel excommunicatum. j. e. proposuit | z tunc semper
presumitur quod sit excommunicatus | nisi probaverit se absolutum
ut ibi | z ita quandoque absolvitur semper ad cautelam
obtineat literas absolutionis | quia cum aliquis dicit aliquem
excommunicatum z ille dicit se esse absolutum vel non excommunicatum
utrinque testes in tali dubio sunt admittendi
ar. j. de sen. ex. per tuas. z. 6. de testi. cum tu
¶ Ignorans autem excommunicationem suam celebrans excusatur
si ignorantia fuit probabilis. j. e. apostolice | non autem
crassa vel supina vel erronea | quia in dubiis tutius
est abstinere quam tamen celebrare. j. e. illud.
z. 6. de homic. c. ple. | unde dicit apos. misericordiam
merui quia ignorans feci. viij. di. consuetudo.
| nec indiget aliqua dispensatione quia nesciebat
se suspensum vel excommunicatum | deus non peccavit | quia
absens z ignorans potest excommunicari z suspendi. ut
ij. q. v. de manifesta. | z. 6. de ap. cum sit ro.
nisi | z quamdiu ignorat se excommunicatum celebrando
non peccat ut j. e. apostolice | Idem erit si literas

obtinuit p(ro)curso(r) vel alio neg(oti)o f. b' possz etiam in(m)ia
aliq(ui)s ab h(iis) qui h(oc) ignoraret / et in tali casu
suspendit(ur) effectus excom(municati)onis vel suspensionis ut
q(ua)n(do) sit excom(municatus) t(ame)n no(n) obest / ar. op. de sen.
ex. in c. i / et e. de ap. dilectis ubi suspendit(ur) in totu(m)
/ sit et s(ente)n(ti)a ~~excom~~ absolutionis suspendit(ur) ij. q. v.
q(ua)n(do) / ideo quicquid facit antequa(m) sciat se excom(municatu)m
valet / s(e)z postqua(m) sciat se excom(municatu)m no(n) audiet(ur) / nisi
post absolutio(ne)m / et idem de electione si no(n) esset confir-
mata differt(ur) post tempus absolutionis / Sed quid — q°
si talis moriat(ur) antequa(m) sciat / Res liber erit
quo ad deum / et excom(municator) d(ebe)t eum absolvere p(ost) morte(m)
/ Item numquid ille qui facit illu(m) excom(municatu)m si p(ar)tici- — q°
pat illi erit excom(municatu)s / b'. d(icit) q(uod) sic / Sed pone — q°
q(uod) absens excom(municatu)r p(er) ep(isto)lam / quid dicet excom(municatu)s.
utrum qu(an)do scribitur vel qu(an)do ille recepit ep(isto)lam. di-
stingue / aut excom(municator) voluit q(uod) statim esset
excom(municatu)s / et tunc statim erit excom(municatu)s s(ed) no(n) obest
ei donec sciat ut dictu(m) e(st) supra. ar. in(fra) q. v. c. i.
/ ubi dicit(ur) ex quo l(itte)ras accepisse constitit / Et
distinguit lex in suo mandato p(er) l(itte)ras ff. de
acquir. poss(essione) qui absenti / et ideo no(n) imputat(ur)
s(ente)n(ti)a ignoranti / quia nulla s(ente)n(ti)a ligat efficacit(er)
nisi postqua(m) sciat(ur) ij. q. iij. biduum / nec aliqua
constitutio lxxxij. di. postulasti / et e. de const. ut
animarum. li. vj. / Sed postqua(m) scit excom(municatu)m semper
tremenda vel timenda vel tenenda est / etiam si
iniusta sit. xj. q. iij. c. i / nisi in septe(m) casibus
in quibus nec timenda est nec tremenda / Primo — 1
si a no(n) suo iudice ferat(ur) ut a contrariis sensu
innuit(ur) ij. q. i. cleri / et e. de iudic. at si clerici. xj
q. iij. s(ente)n(ti)a / Secundo si a suo iudice s(ed) excom(municat)o — 2
xxiiij. q. i. audivimus / Tertio si a delegato ex- — 3
cedat(ur) contra intencione(m) delegantis. e. de
offi(cio) deleg. c. si / Sed aliud est in ordinario / Vnde est

Sententia iniusta timenda est excepto a casibus

quia iurisdictionem habet latiorem et firmiorem / ymmo hec
est racio / quia eadem racio debet mouere delegatum que
mouit delegantem . 6 . de rescr . Cum secundum inst . Quarto 4
si sententia contineat in se intollerabilem errorem
patentem . scilicet si aliquid ibi contineat sub vi precepti
vel mandati quod in suo genere est peccatum mortale
utpote quia pauperi elemosinam tribuat / vel propter
hoc quia non operabatur illud quod suo actu illicitum
est / quia non furatur vel non fornicatur / Quinto si post 5
appellacionem lata sententia / ista probantur . i. de sen. ex. pastoralis .
et . 6 . de off. dele. cum contingat / potest tamen ad cautelam
petere absolucionem . i. de sen. ex. venerabilibus . insi. li.
ij . Sexto si ab intruso vel a iniusto detentore suspenso 6
feratur . talis enim non potest excommunicare . xij . q . ij . alie-
nationes . et c. precarie . et . 6 . de concess. preb. quamuis
diuersis . et 6 . de ele. nostri . / Septimo si feratur 7
a violante immunitatem ecclesie ut verbi gratia possit probari
i. de excess. prela. c. fi. q. 1. / alias contradicere
iniusta sit sententia locum habet pena . xi . q . iij . c. 1.
et ij . et c. Si episcopus forte / et c. Si quis presbiter
et c. pre. ho. adde hic quod no. i. de sen. ex. c.
Sententia pastoris **De clerico non ordinato ministrante**

Dictum est de clerico excommunicato vel suspenso ministrante
sed quia ille qui non est ordinatus ministrando
sacra peccat et efficitur irregularis sic excommunicatus . Ideo hic
prosequitur de eo . Unde nullus debet ministrare circa
sacra nisi prius fuerit ordinatus / ymmo debet deponi
nec debet deinde ordinari . i. eo. c. 1. Et solus papa
potest eum dispensare . i. eo. c. ij . xi . q . iij . Quantum
et xxv . q . ij . Sic dicimus / hec locum habet / quando de
aliquo tamquam in officio constitutus quod adhuc
non rite accepit . Secus si dicat epistolam capi-
tulum tempore necessitatis . scilicet si alius presens non est
qui sit subdiaconus vel tenet manipulum in
manu . Sic intellige de vi. et ho. cle. ut quisque

pbr. z secus si dicat ew^m in priuato / Nam z mo-
nialis ipsi dicit aliquid in matutino ut xxvij
q. 1. Dyaconissam. ¶ Excusat aut ignorantia
a tanto non a toto. j. t. xx. c. vnico / Missa aut
a nullo nec publice nec priuatim celebranda est nisi
a pbro rite ordinato alias non conficitur. de con. di.
c. 1. et vna ¶ In necessitate tamen licet baptisare nullis
xxx. q. 1. ad limina. z xciij. di. dyaconus / dummodo
fiat in forma ecclesie. de consecratione tri. c. 1. § Sacramentum
/ Sed tamen non faciat clericus uel dyaconus sollempniter
/ at si esset ordinatus z ei licet ex officio quia
tunc esset irreg. j. e. c. 1. de dyacono / Tamen dic ut
de tempore ord. § Ite dyaconus / Epus vero
non potest dispensare ut postea promoueat / Potest tamen
ut in ordine ante suscepto remaneat. ita tamen
punitus aliquo tempore suspendatur z sic beneficium poterit
retinere. j. e. c. ij. § hoc. ¶ Quid si aliquis faciat
causa ioci / z est ludus noxius z in culpa est.
ad hoc aliqui. Nam ludus. z de hom. continebatur
host. dicit quod hanc penam non patiatur nisi simulet
sollempnitatem licet alias debeat puniri. xv. q. 1. Illud
nisi / quia voluntas z maleficium distingunt ma-
leficia. j. de sen. ex. ad voluntate de clerico psaltu

Supius tractatum est de clerico qui promoto
usurpat sibi officium non commissum. hic subicit
de illis qui per saltum promouentur / pone quod quis
nullum ordinem minorem suscepit recepit z pmo-
ueat ad sacerdotium uel ad alium sacrum nichilominus
recepit ordinem. host. dicit quod non / Unde si laicus
ordinetur in sacro ordine nichil recipit. ar. xl.
di. Sicut. ubi dicitur. Sicut viri z mulieris
coniunctio vnum faciunt corpus. Ita sacerdotium z
clericatus vnum faciunt corpus ut ipsi. Sed si
aliquid de minoribus habeat recipit sacram / vnde
z B. dicit z bene quod quis recipit sacrum ordinem

etiā si nullū habeat de moribus p̄t ep̄ale quem nullus recipe p̄t nisi saltem sit sacerdos Sic nulla c. p̄derē. xl. di. Sicut. 7 ar. j. de excess. p̄la. ex eo q̄ ibi. ad ip̄e pontificale officiū sine alterius ministro nō valeat adimpleri. 7c. Et sic intelligere sedm̄ q̄ recipit ordinē 7 caracterē s; nō execucōnē quo tamen sit dampnus quia baptis est ianua omnium sacrorum. 6. de p̄bro nō bap. veniens. Et si aliquis ordinat in ep̄m p̄termisso dyaconatu vel subdyaconatu cons est quo tamen fuit sacerdos s; illud ordine que nō habuit aliis conferre nō potest ar. j q. 1. grā. 7 c. veniens. Sed quis potest dispensare. Ho. dicit q̄ si sacerdos p̄moueat p̄ saltum nō tamen ministrat q̄ iniūgat pn̄ia 7 caute supplebit quod incaute est obmissum 7 sic p̄ ep̄m dispensabr ar. l. di. sollicitudo. 7. 6. de sic. nō or. ite. c. 1. Idem est si ministrat s; credebat se p̄motum fore grādatim s; vicini contrarium asserebat 7 ideo quod nescit sortem nō videbatur iterari ut j. e. c. 1o. 7 de q. di. 1. ecclia sollempnitates. Si nō sacerdos p̄ saltum p̄motus in ordine nō grādatim recepto ministrauit incidit in pena p̄cedentis tituli 7 sic nō p̄t cū eo nisi p̄ sedem ap. dispensari. 6. e. t. px. c. ij. de eo qui furtiue ordines recepit.

Tractatum est sup̄ de furtis in gn̄e hic sb̄dit in sp̄e de eo qui furtiue ordines recepit Ideo videndum est quare quis dicatur furtiue ordinari Et eciam qua pena puniatur Et eciam quis possit dispensare. Quare dicatur quis furtiue ordinari. Ho. dicit cum quis contra conscienciam p̄prii ep̄i siue examinatore p̄mouetur ut lxiij. di. ex. sciaturn 7 xxiij. di. qui. In quo casu nō prosunt litere archidiaconi. 6. de cō. ord. consignasti Item quando ordinatur quatuor minoribus nō contentus vna 7 eadem die subdyaconatus ordine suscipit

i e cum h sed duos sacros simul recepit . i . e . In-
notuit . z c . i . quia eodem die duo sacri ordines
non debent conferri . e . de temp . ord . litteras . z c .
dilectus . Sed quatuor minores bene possunt conferri
i . e . c . ii . Item qui aliquo gradu obmisso saltum
facit . e . t . xx . c . i . In quibus tamen ut su-
periori suo . scilicet episcopo vel archiepiscopo obediens excusatur
ut e . de tempore . ord . dilectus . tamen superior
tamquam maior plus delinquit . z ideo magis
est puniendus . e . de cons. sc . Inter corporalia . z c . ult.
Item qui recipit ordines ab alio episcopo sine licentia
proprii episcopi . e . de temp . ord . Sepe . z c . cum nullus .
li . vi . potest tamen episcopo in remotis agente ipsius
vicarius generalis vel sede vacante capitulum vel
ille ad quem pertinet pro tempore administratio in
spiritualibus dare licentiam ordinandi ut e . de temp .
ord . cum nullus . et episcopus . li . vi . Sed qua pena
puniuntur . Respondeo secundum Ho . de rigore iuris eis interdicitur
executio ordinum susceptorum ut i . e . Innotuit .
z e . de temp . ord . Sepe . li . vi . multo minus poterit
ascendere ad maiores . hoc est verum qui minores
z unum sacrum vel duos sacros simul recepit : Con :
Sed opponitur . primum bene recepit ergo non debet privari
executione ipsius . Respondeo primo male . quia gerit
in animo quod aliud recipiat . z ita animi destina-
tione peccat in receptione primi . ff . de ver . sig .
fugitivus . z ideo sic peccat re ipsa . z sic quasi
de utroque peccat in utroque punitur . e . de temp .
ord . litteras . Quis possit dispensare . distinguere
aut fuit prohibitio facta ne quis ordines
furtive suscipiat sub excommunicatione per ista verba vel
equipollentia excommunico quicumque recepit z c . z
tunc cum excommunicatus promoveatur non potest aliquis
secum dispensare nisi papa . i . e . c . l . z de hoc non

c. de cle. ex. mi. c. Sed numquid epus | Sunt re-
fuit sed extrac | et tunc post epus cum eo de-
pro suo arbitrio dispensare iuxta pena q-
petenti. Sz et si extatus promoueatur permittit
ff. q dispenset cum eo ad religionem migrante
et sit solus pp dispensat. j. e. t. i. et c. de tempo-
ord. Sepe li. vi. als in moribus cum dispensat
epus ut innuit. j. e. t. i. a contrario sensu. et
xxv. di. qualis. Sz et si religionem intrauerit
post cum eo abbas sine dispensare si viderit ex-
pedire. j. e. cum. h. et j. de sen ex. c. illorum | Et
hic est qui recepit quatuor uxores et unam
sacram simul. Si vero duas sacras epus non
dispensaret cum eod. tamen si transeat ad religionem
de licen sedis ap. epus potest dispensare. j.
e. t. i. insin. · De excessibus platorum Rubrica

Ostensum est de excessibus subditorum in platos
sz contra eorum plurimorum ordines recipi-
endo | hic subiicitur de excessibus platorum ipsorum
| Sunt tamen quedam que sibi in tantum sedes apostolica
reseruauit q ab aliis cprime possunt non put. xxij
di. sunt | Ita solus papa depositos epos restituit. constituit
ij. q. vi. Ideo. | et deponit eosdem. iij. q. vi. Dictatum depo^t
quamuis. Duidum. et c. de transla. Inter corp. | Diuidit diuid
unum episcopatum in duos xvj. q. i. perpetuu. et c.
Sicut. | Item duos ~~unit~~ unit in unum. j. e. unit
Sicut unire. et xvi. q. i. et tempus qualitas.
Item eximit epos et abbates. xvj. q. i. frater noster. eximit
Item probat scripta aliorum et concilia. c. de probat
fid. tri. c. ij. insi. et xvi. di. Sancta romana
et xvij. di. regula. et ij. q. vi. Ideo. | Item ar- soluit
ticulos fidei soluit. xxiiij. q. i. quotiens. et c.
quid vetus. | Item cum dubitatur de aliquo
articulo ad ipsum recurrit. c. de bapt. cum Christus.
Item synodum facit generalem. xvij. di. c. i. ij. et iij. synodi

transfert
id apla

Item transfert sedem epalem de loco ad locum. vij. q. i. mutaciones. Et c. de ecclesia ptorum. Item nullus appellat ab ipso. ix. q. iij. cuncta. vid v. Restituit ipse solus deponit et ipse. Dividit ac vnit eximit atque probat. Articulos soluit synodum quoque generale. Transfert et mutat appellat nullus ab ipso. dic. c. de of leg. q. Item omnia. Episcopus non potest ecclesias sibi subditas vnire vel diuidere si necesse fuit. j. e. c. Sicut. vel tam subditos suos grauare j. e. t. i. et c. Sane. et c. ex ad quorundam. nec pt concedere priuilegium in preiudicium alterius. ar. ix. q. iij. con- questus. et c. p principalem. Nec etiam procurationes exigere vltra modum debitum. j. e. c. ad quorundam. et priuare abbates eis ante propria denegare ar. j. e. c. Sane. et x. q. iij. quia cognouimus. et ante concilij lat. c. de cens. cum aplus. tales si excommunicaret eos tenent excomunicato. licet ipse male faceret. et ipsi possent agere contra episcopum ad interesse quia iniuste illos exigit. j. de sen. ex. Sacro. hodie tenetur duplum restituere infra mensem. alias episcopi et superiores sunt priuati ingressu ecclesie. Inferiores vero prelati ab officio et beneficio sunt suspensi quousque totum restituunt. c. de cens. exigit. li. vj. Item non debet tallias facere vel indebitas exactiones. j. e. c. i. debet enim refrenare manus suas innoxias deo et legi et principi nullum quoque pertingere lucrum. in aut. de ma. pn. q. i. et c. de mendic. l. vna. li. x. nisi ex magna et certa causa. xvj. q. i. c. nouellarum. et c. de cens. cum aplus. Item abbates vel alij inferiores prelati non debent iurisdictionem superiorum vsurpare. vtpote de causis matrimonialibus cognoscendo penas publicas iniungendo et indulgentiarum litteras concedendo. j. e. attendens quia causa matrimonialis pertinet ad episcopum. de iure ar. xxxv. q. vj. multorum. Alij prelati qui cognoscunt de causis matrimonialibus siue sint abbates

vid v9

sine alii faciunt hoc ex consuetudine prescripta sine speciali
concessione · ut e. arcedentibus infra · et ar. e. de prescrip-
tionibus · Item privatas publicas cuique pertinet
adesse · l. ii. In capite · Item violans interdictum
hominum non potest aliud extare · ut e. c. ult. quia
talis est suspensus ipso iure in totum quod non potest
extare aliud · ut beneficia conferre · et qui ei obedient
omnibus beneficiis ecclesiasticis sunt privandus · ut e. c. ult.
Secus vero si violet canonis preceptum · e. de
co. cler. exco. Si celebrat · et est ratio · quia inicius
agitur cum lege quam cum ministro legis · ff. de arbi-
trio celsus · Item nulli clerici debent habere sigillum
commune nisi faciant unum collegium · ut e. dilecta · nec
possunt constituere unum procuratorem sive actorem
vel sindicum pro aliqua causa alicuius ecclesie
illorum dictorum · ff. quod cuiusque universitatis l. i. § · Illi
ergo soli faciunt unum corpus qui sunt in uno
collegio · ut societate ut ibi · Ideo nota quod corpus multis

Corpus multipliciter dicitur

modis dicitur · unus enim fideles possunt appellari unum
1 · corpus sive una ecclesia per fidem et caritatem sive
personarum gratie · e. de summa tri. c. ii. cuius caput est
Christus · in q. iii. engelderundus ita quod alter alterius
onera portet · l. de ponderet · Item collegium sive
universitas dicitur unum corpus cuius prelatus dicitur caput
2 · e. de hiis que fiunt a prelato · novit · et tale corpus
potest habere sigillum · e. de ap. Significavit · et XXIII · di.
In nomine · ius et actorem et archam communem
3 · ut ff. quod cuiusque universitatis · l. i. · Item unum dicitur corpus
quod uno clauditur spiritu ut homo lignum animal
4 · Aliud dicitur corpus quod habet partes integrales seu
cohaerentes ut domus · Aliud quod habet partes distantes
5 · ut grex populus collegium ut ff. de usucap. rerum
mixta · Si enim ~~perstiti~~ in iudicio corpus quod habet
partes integrales ut domum et sustinuisti si postea

+ potuisti +

petas aliquid de domo puta tectum vel lignum non
obstat exceptio rei iudicate. ff. de excep. rei iud. Si
quis. eadem tamen est si quis fundum. Si vero petas totum
quod habet partes distantes puta gregem et succubuisti
si postea petas aliquod capud de grege quod
erat ibi obstat exceptio. Si vero non erat ibi non
obstat. ff. de excep. rei iud. Sicut argumentum est 1 //
Item episcopus cum capitulo suo facit unum corpus cuius 6
ipse est caput. Licet cum clero civitatis vel dyoce-
sis non dicatur facere unum corpus. et de testibus requisisti.
§. Generaliter. et j. de v. sig. cum clerici. Item predicatores
et minores sunt conquesti quod prelati seculares non debent
eorum confessiones audire nec privatis iniungere nec eu-
charistiam exhibere. Volebant etiam prelati quod corpus
Christi in oratoriis reservaretur. Nec quod fratres eligerent se-
pulturam alibi quam in ecclesiis eorum. Nec quod haberent
campanam vel cimiterium benedictum. Et solum fratres
permittebant certis temporibus celebrare. ita tamen quod
reciperent oblationes que ad ipsos. Volebant etiam certum
numerum fratrum sacerdotum clericorum et laycorum necnon
rectorum lampadarum et ornamentorum pro sua voluntate
taxare et totum residuum sibi vendicare. Item vo-
lebant eos compellere ad synodum ire et suis
constitutionibus subiacere et capitula et scrutinium in
locis fratrum propter hoc corrigendum facere et fidelitatem
exigere a custodibus et ministris et excommunicabant fratres
et visitatores eorum et exigebant decimas de orto
et habitaculis fratrum que non possunt hodie facere
hec probantur. j. e. unum inquit. et c. unus. Similiter
rationabiliter non possunt quemadmodum sint conquesti in aliqua
civitate castro villa vel loco quocumque ad
habitandum domos vel loca quecumque de novo recipere
sen caritens recepta mutare vel ea venditionis
permutationis donationis aut cuiusvis alienationis
titulo quocumque in alios transferre absque apostolice sedis licentia.

spali plenam & expressam facultate de prohibitione
ista mentionem. Excipiunt illi qui vitam ducunt
heremiticam vel solitariam. i. e. eo. c. ex eo q. predica-
tores. li. vi. Item possunt celebrare in altari
viatico ubique sine preiudicio eccle prochialis
i. de priuil. in glo. que. De noui operis nunciatione

In superiori titulo dictum est de excessibus Rubrica
platorum in gnre. Sed quia quandoque excedunt
edificando ecclias post denunciationem noui operis
ideo subicitur hic de hoc in spe. videndum est ergo
quid sit noui operis nunciatio. Et quibus causis debeat
fieri. et quare. et a quo possit fieri. et cui. et
qualiter tollatur. et ultimo de scandalo. Denunciatio
noui operis est facta prohibitio illi qui in lesionem
iuris nostri aliquod nouum facit edificium.
Fit autem denunciatio hec propter duas causas. aut
dampni depellendi gratia. aut iuris nostri conseruandi
gratia ut ff. e. l. non videmus. § 1. et sive fiat iure
vel quod debeat ius sive iniuria quicquid post denunciationem
factum est debebit demoliri. i. e. e. l. 1. Denunciatio
vero noui operis ad ea tantum pertinet que solo coniuncta
sunt vel in solo et non ad alia. ff. e. l. 1. § hec
autem edictum. Opus autem nouum facit qui aut
edificando aut detrahendo pristinam faciem operis
immutat ut ff. e. l. 1. § nouum opus. Item
si quis reficiat antiquum. ff. e. l. si quis edificium
et C. de iudiis constituit. Fit autem duobus modis
proiectione lapilli in presentia testium vel verbis. Et
qui simpliciter verbis nunciat hoc ipso constituit
illum qui edificat possessorem. Secus proiectione la-
pilli ut ff. ff. e. l. 1. § in operis. et l. de pu-
pillo. § meminisse. et ideo melius est hic facere
per lapillum. Sed ille qui denunciat nouum opus
primo iurare debet quod non calumpnie causa denunciat
ff. e. de pupillo. § qui opus. et hec iurandum

auctore pretore exigit antequam iuret ut ibi d(icitur)
¶ Item ista denunciacio facienda est in re presenti et
coram ipso opere et non tantum domino sed illis qui ibi sunt ff.
e. de pupillo. § nunciare | et hec ideo est quia denunciatio
ista est in re et non in persona. ff. e. operis. | unde
cuicumque fiat tenet. ff. e. cui libet alibi facta quam coram
re non tenet. ff. e. de pupillo. § Si quis forte
| quod potest intelligi quia non teneat quo ad hoc ut
teneatur demoliri opus factum cum ius habeat
edificandi quod fieret si facta esset coram re ut j. e. c.
i. et c. pro. | Et nota quod tot debet esse denuncia-
ciones et tot remissiones quot sunt loca in quibus
edificatur ff. e. de pupillo. § Si in pluribus | Et ideo
habet denunciacio hunc locum sive fiat ipsi domino sive pro-
curatori suo uel presenti uel ipsi fabro qui edificat
ff. e. de pupillo. § nunciare ¶ Competit autem de-
nunciacio non tantum domino sed etiam emphiteote et
creditori ut ff. e. de prouinciali. § Si ego et l. cre-
ditore. et si edificetur in publico quilibet civis ad-
mittitur ad denunciandum ut in l. predicta in prouinciali
et l. ult. ¶ Item competit vsufructuario sed non contra
dominum ut ff. de remiss. l. i. § ii. ¶ Item si unus nunciare
non potest sed ei potest denunciari ff. e. de pupillo. § i.
nisi nomine alterius nunciet. ff. quod vi aut clam. l.
iij. | Is tamen qui denunciat nouum opus infra tres
menses debet causam prosequi. Si vero aliqua de causa
impediatur prefixus cause et is cui nunciatum fuerit et
velit edificare cauebit de demoliendo opere si conuictus
fuit non iure edificasse. et permittetur edificare
ut C. de edifi. priua. l. ult. | Et ut potest edificare infra
tres menses quantumcumque offerat caucionem j. e. c. ult.
| et maxime si contineri ille qui nunciat velit
probare ius suum. j. e. Consultationes ¶ Tollitur nunciacio
per remissionem sicut expressa ff. e. l. non solum. § Sciendum

vel tacitas s. morte imitatoris ut ex. c. q. morte //
Scandalum est dictum vel factum inducens aliquem
ad peccatum mortale committendum. Scandalum grece id
est quod offensio latine vel offendiculum vel ruina vel
impactio pedis. Unde nota quatuor regulas
i. c. cum eximiecto v. tu salten. Prima regula
Prima est ut ea que dimitti non possunt sine peccato mortali
non sunt pro vitando scandalo dimittenda. Ubi gratia
Si aliqua domus minatur ruinam et sunt in ea
quatuor homines qui non possunt exire vel nolunt
se credere si possum inde extrahere et a morte liberare
unumquemque debeo extrahere si scandalum sit propter hoc dicit
quod sit ar. xxiii. q. iiii. displicet et q. v. cum homo
quia si hominem potes saluare a morte non
libero peccato mortali ut b. de homicid. Sicut q.
Illi ergo pro vitando scandalo non est dimittendum
dimittendum ex quo sine peccato mortali dimitti non
potest quia utilius scandalum nasci permittitur quam
veritas relinquitur i. de reg. iur. qui scandalizaverit
Veritas t[ri]x. Veritas autem est triplex scilicet bone vite ut xxii.
Vite q. ii. primum impii et xxxii. q. v. Ita ne licet nunquam
dimittenda est propter scandalum xi. q. iii. Inter verba.
Doctrine Item veritas doctrine xi. q. iii. quid ergo. et ista veritas
doctrine sive discipline quandoque dimittitur propter scandalum
quando multitudo est in causa ut b. de temp. ord.
c. Sane et b. de renun. n. cum pridem q. pro qui-
tam distingue. aut volunt defendere malum quod
faciunt et tunc disciplina dimittitur ar. xliii. di.
progressores et l. di. ut constitueretur et b. de cle.
excom. latores. Aut volunt defendere malum quod
faciunt et excusare illud quasi ex auctoritate
tunc in obstinacioni petendum non est propter scandalum
de pe. di. vi. c. i. in fi. et ar. lxxxvi. di. plurimos.
Iustitie. Item veritas iustitie que propter scandalum non est
dimittenda i. de reg. iur. qui scandalizaverit

tu aliquam propter multitudinem dimittitur ut l. di. ut
constitueret. ut ibi. Ubi plurium multitudo crimine protraxit Reg.
ultio. Veritas iustitie pertinet ad iudices. Doctrine
sive discipline ad prelatos. Bone vite ad quemlibet
ut ibi. Est veritas vite doctrine iustitie et primum se Reg.
habere duo propter scandala lingue. Secunda regula
est quod ea non debet omitti pro vitando scandalo que sine 2ª reg.
peccato mortali omitti non possunt. ut si aliquis velit
fornicari cum aliqua et ipsa aliquomodo non consentiat
vir non dicit aut ego me interficiam aut tu consentias
debet ne mulier fornicationi consentire si videat
quod vir velit se interficere. Dico quod non quia si consentiret
peccaret mortaliter. ergo pro vitando scandalo non debet omittere
ut xxiii. q. v. ut homo. Tertia regula est quod
que obmitti possunt sine peccato mortali sunt pro vitando 3ª reg.
scandalo obmittenda ut non confitear cuilibet
non est peccatum mortale ergo est obmittendum pro scandalo
vitando. j. c. ad exiuncto. Similiter si filius et
filia duorum compatrum possunt matrimonialiter copulari.
excepta illa persona dumtaxat per quam ad compaternitatem
pervenitur tamen propter scandalum debent dimittere ex.
de cogn. spir. c. i. in fine. quia non est peccatum si
non contrahat cum illa. ergo est dimittendum.
Similiter si scandalum esset quod aliquis communicaret
cum aliquo in vi° non in v°. ideo est dimittendum
ut ex. de consan. et aff. quod dilecto. Quarta regula 4ª reg.
est quod ea que sine peccato mortali omitti possunt pro vitando scandalo sunt comittenda.
ut si aliquis abstinet se a carnibus non propter
tractare cum conscientia sed potius ex devotione tamen si
ex ipsa abstinentia scandalum generatur debet potius
pergustare quam permittere scandalum generari. quia
gustare uel comedere potest sine peccato mortali ergo
pro vitando scandalo est comedendum. xxx. di. c. ult.
Est tamen scandalum activum de quo intelligendum ista. Est

z passiuu de quo no est mtal curand. Iuxta illud euang
Sinite illos quia ceci sunt z duces cecoz. xi.
q. iii. Sunt vba. De priuilegiis z excessibz priuilegiatoz

Dictum est de excessibz platoz. Sz qz plati
z alii priuiliati p excessiue pdere merent
priuilia. Ideo hic subiungit de priuiliis z excessibus
priuilegiatoz. Videndum est ergo quid sit priuilegium
unde dicat. Et quot sunt eius spes. Et quis possit
priuilium concede. quod pt priuilegium alteri prudic
z quibus modis amittat. z quis possit priuilio
renunciare. Priuilegium est bnficium contra ius
commune indultum. priuilegium eni esse no pt nisi
aliquid contr ius commune indulgeat. i. de v. sig.
Abbe. Dicit priuilegium lex priuatoz z exce-
ptorum a iure com ut iiii di. priuilia. quia que p
priuilium conceduntur no debet ab aliis ppria aucte
trahi in exemplum. i. e. Sane. z i. de reg.
iur. que a iure li. vi. quia priuilia comm lege
no faciunt. xxv. q. vi. no. ex°. z e. de concess.
pb. costitutq nisi. ut tm priuilium concedi nisi circu
spectione inspecta. i. e. Sane z vii. q. i. petisti
z no subito. sz cum magna deliberatione ut xxiii.
di. cons. filius. Spes priuilegioz sunt due
est eni priuilegium gnale ut est priuiliz alicui
vniuersitati indultum ut est illud qd ptr salicis
penaces clericum sit excatus. xvii. q. iiii. Si quis
suadente. z i. de sen. ex. no est dubium. Spale
e quod alicui concedit spalr. z istud quqz concedit
psone. z tunc finit cum psona ut xxiii. di.
In nomine domini. z vii. q. i. petisti. z ins. de
iure nali qr plane. z vocat psonale. quqz con
cedit rei puta ecclie z tunc durat durate
ecclia siue dignitate cui concedit ut e. de insti.
cum venissent. z vocant realia. Quis pt
priuiliz concede. Rn°. summus pontifex, z sine priudicio

alienique et cum preiudicio ut ix q iii principalem.
Item inferiores ut episcopi possunt dare sed tamen sine
preiudicio alterius ar xii q ii bone et c. de excess.
pla. ad hoc et c. de ec. ed. ad audientiam. Quot
modis amittitur privilegium? Respondeo secundum Ho. x modis.
Primo unico actu contrario c. de consti. ad acce- 1
pisset. Secundo spacio decennii ff. de nundinis l. 1. 2
Tertio spacio xxx annorum vel xl ut j c. Si de
tra et c. accidentibus. Quarto tempore limitationis 3
elapso. c. de pri. spa. of. quae et l. recepta. Quinto 4
prescriptum c. de sen. et re. iud. Suborto c. si. Sed 5
per contraria que possent fieri et ut melius intel-
ligas quantum ad ista quinque membra distingue. Vel
privilegium impetratur vel aliud ius competit
aut ita iudicium aut ita factum. Si ita iudicium Iudicium.
aut ad agendum aut ad excipiendum. Si ad agendum Agendum
utpote ad decimas quas iniuste exegerat re-
petendas potest agi infra tempus quod natura actionis
requirit. c. de voto. Magne. c. ad nostram. v. de
hoc. Nec extendes ultra quia non est verisimile princi-
pem qui iura tuetur uno verbo subvertere voluisse
C. de inoff. test. Si quando et c. de ele. exorta. c.
denique. Item aut alie prescriptiones alie temporales
Insti. de prescr. et supra. aut ita pri. Si ad Excipiendum
excipiendum aut est limitata aut non. Si est
limitata potestas puta impetravit privilegium ne teneatur
suis creditoribus nisi ad quinquennium non excedit
limitem. C. de precibus imp. of. Quotiens et l.
rescripta. Si non sit limitata aut est quod potest competenti
excipienti quia potuit perpetuare exceptionem amittit
Si autem excepte probris et c. plinius. Si nichil
potest imputari aut agit contra illum cui competit
exceptio aut non. Si agit et non excipit fit
preiudicium quia ad illum actum degno querit c.
de of. del. Si clarius filius c. ple et ult. Nec si

Is cui privilegium competit excipiat et agat de iure
illius rei super qua privilegium est concessum et iudex
pronunciat contra privilegium videtur ipsum reprobasse. c.
de re iud. Sub forma. q. si. et fit contrarium privilegium
nisi fuit appellatum ut ibi dicit. Si vero nullus
agit contrarius competit quia que contraria sunt ad
agendum contraria sunt ad excipiendum ff. de dolo
Factu. mali. except. pure. q. si. ¶ Si privilegium consistit
circa factum aut est impetratum ad faciendum aut
ad non faciendum. Si ad faciendum spacio x. annorum tollitur.
Faciendu ff. de iudiciis. l. 1. Si ad non faciendum aut papa
sibi vel alii aliquid retinuit aut nichil. Si
No faciend. aliquid retinuit veniens contra privilegium per se vel
alium non prescribat cum ius quod ipsum tangit familiariter
valeat renunciare ar. c. quam meus eciam. c. plc. et
c. de arbi. cum tempore. et c. de inst. cum venissent.
Si nichil retinuit aut est concessum in favorem
ecclesiarum aut personarum. Si ecclesiarum tunc delictum
persone non debet in dampnum ecclesie redundare. i.
de reg. iur. delictum. li. vi. xvi. q. vi. Si epm
et c. de excep. cum venabilis. q. intelleximus. Sed
cum negligencia obest ei et ideo eciam amittit privilegium
si prelatus tanto tempore contravenerit quod prescripcio sit
completa xxx. scilicet annorum. i. c. Si de terra. hodie
requiruntur xl. anni sine privilegium det prescripcionem
vel plenum ius et non exhibeat. alias per illi iure
tm. i. c. accedentibus. et c. cum persone. li. vi. ¶
Si autem sit concessum favore personarum tunc contrario
actu eciam unico tollitur. c. de const. cum accessissent
in fi. et de preben. pillorum. non obstante protestacione
c. de const. cum 0. q. viii. et eciam quod dicit c. de
.6. excep. q. tollitur. et q. sequentibus. ¶ Sexto tollitur
privilegium faciens mencionem expressam de priore. c. de
.7. prescr. veniens. ¶ Septimo per concedentis revocacionem

ar. ff. de iudic.

Osti. de privilegiis. quid si aliquis habens privilegium privilegiatus et ostendit et obicit quod
iurisdictionem non habet / numquid de hac questione iudex ordinarius potest cognoscere /
et est delegatus / videtur quod non de iudiciis. Cum venissent et c.
et hoc verum est quando ordinarius de iure communi agit contra privilegiatum
potest ab eo recusari / contra quem privilegium allegatur. de talibus
privilegiis nemo potest cognoscere nisi papa / et si alius de ipso cognoscere
...

De Cognitione. Cum venissent
de arbi. Cum olim
de rescr. in tuis. Cum venissent
de elect. Constitutus
de sequestr. poss. c. ij

ar. ff. de iudic. iudicium solvitur / quod tamen fieri non debet sine causa ne inconstantie vel levitati ascribatur quia nemo debet venire contra factum suum. de reg. iur. c. cum dilectus. Extra tamen debet fieri renunciatio quod sit enormem lesionem incipit inferre alii. de dec. Suggestum. et c. imp. et j. de ver. sig. quod personale / Octavo per renunciationem tacitam et expressam. de dec. imp. quod intelligas quo ad ius tangens renunciationem tacitam. Verius si privilegium non alium tangat. de foro comp. Si diligenti. de re iu. i. e. quod quis possit renunciare. Nono per abusum quod potest expresse propriis verbis vel per contrarium puta si aliquis privilegiatus est quod non dat decimas / quolibet anno petitur et dat / vel exemptus est tenetur sepe et sepius coram ordinario respondet nec allegat privilegium vel allegat sed non ostendit / ideo amittit. j. e. cum personae li. vi. Nam certe multo fortius dici potest privilegium meretur amittere qui permissa abutitur facultate xi. q. iij. privilegium. Decimo ratione delicti commissi in loco non exempto. j. e. Licet / et sic ratione delicti sortitur forum. vi. q. iij. placuit. et de fo. comp. cum lite / et j. e. cum et plantare inst. / et c. postulasti / immo ratione delicti perdit privilegium. j. e. Licet / quia reatus omnem honorem excludit / c. vir senator. de dig. l. j. et qui in provincia quis deliquerit illic iuri subiaceat omni privilegio cessante. c. ubi. de cri. a cons. / aut quam provinciam. Sed contra videtur quod ordinarius non possit illos scilicet exemptos punire xvj. q. j. frater noster / et de suppl. negl. pre. Dilectus / et j. e. cum capella / Si enim tales possent puniri sicut alii / inutile esset eorum privilegium / et videtur quod hoc verum sit quod exempti sunt semper in alia provincia / et quod delinquunt / et tamen dicit quod non puniantur / ut patet per contrarium sequenti. Hostiensis indistincte dicit quod exempti puniri non potest per inferiorem papa / Sed quid quid si contra exemptus.

Goffredus dicit ubi vero certa sit ambigua vel potest iudicare de privilegio ... ...
quando favor est in persona tunc ... de privilegio. Ut privilegia
de sequestr. possess. c. 1.
et de sep. c. 1.
... et sic ... et ...
... de privilegiis ...
... ... in ... de electione ...
... de ... ...

delinquens puniri debeat | refert utrum in privilegio hoc
expresse contineat quod quandocumque delinquat an eminentia
citra sedem ap. indicet. vel puniat vel aliqua verba
continentia | et tunc standum est privilegio | ut sonat. j. e.
porro. | et c. recepimus | nec est aliud credendum quod habeat
privilegium nisi ostendit. j. e. cum persone. li. vj. | et c.
ad capella | et e. de ex. prela. cum venire || Si autem
hoc in privilegio non contineatur expresse || Jo. distinguit.
| aut privilegiatus delinquit circa rem non exemptam
ut in contractu vel in maleficio occidendo hominem
vel adulterando | tunc delictum potest puniri coram loci
diocesano ubi committitur et palam sive notorie delinquat
cogi potest qui male facit provinciam ex. j. e. pastoralibus
et c. cuarum. v. viij quia | et si persona sit exempta
et ita quasi ratione rei in qua delinquit sortitur
forum si de foro compet. c. ult. | Si vero delinquat circa
rem exemptam puta male gerendo se de officio suo
vel alienando res ecclesie. tunc non potest ab ordinario
puniri | et hic idem est de exemptis quibus concessum
est a sede ap. ut sub uno certo iudice teneantur
de se conquerentibus tunc. et hoc probant. j. e. volentes
li. vj. | Si vero sit concessum personis singularibus
ecclesiasticis vel secularibus cuiuscumque conditionis sint
exceptis regibus vel reginis vel ordinibus sub generali
forma verborum quod non possint excitari aliquotiens
vel interdici solummodo ab ordinariorum singuli sint
exempti. j. e. de aliqui. li. vj. | Si vero ecclesia
sit exempta monachi vel canonici clerici et quasi
et prelatus ablati sunt exempti. non autem presbiteri
curatus nec etiam parochiani. Si autem canonici
alicuius ecclesie eximantur. soli canonici non autem ecclesia
vel alii clerici sunt exempti. | Si vero clerici eximantur
tam clerici quam canonici sunt exempti | non autem
ecclesia nisi aliud de privilegio contineatur | hec probant

i. e. pe exempcionem li. vi. ¶ Per que verba exemptus
possit probari dicitur i. e. Si pp li. vi. ¶ Cuius possit
privilegio renunciare. Host. sic distinguit. Aut tu
queris utrum quis possit renunciare iuri divino
aut iuri humano. Si iuri divino distingue. Aut
est ius reale aut spirituale aut collegiatum aut per-
sonale. Aut propter utilitatem publicam. Si reale
distingue aut consistit in ipsa ecclesia aut in patrimonio
communi ecclesie. Et tali iuri non potest renunciari. C.
de sacros. ec. l. iubemus ii. et e. de immunitate. Quod si
aut consistit in immunitate ecclesie et tunc similiter
non potest renunciari. e. de imm. ec. adversus. et e.
clerici. laycos li. vi. xvi q. ii. ecclesia. Si est
spirituale distingue. Aut est introductum in honorem dei
et sacre scripture. Et tali iuri non potest renunciari. e.
de fer. c. ult. Aut est introductum in favorem persone et
tunc similiter non potest renunciari. e. de sen. et re
iu. lator. et c. consanguinei. Si vero est ius collegiatum
distingue. Aut competit universali ecclesie aut
uni ecclesie tantum. Si competat universali ecclesie non
potest renunciari. xvii q. iiii. Si quis suadente diabolo
et i. de sen. ex. contingit. et e. de sen. exc. Si dili-
genti. Si autem competat uni ecclesie tantum potest
renunciari. e. de concess. preb. cum accessissent. et i. e. Si
sacra. et c. accedentibus. et c. cum persone li. vi.
Si est personale distingue. Aut competit ratione
dignitatis aut ratione persone. Si ratione dignitatis
non potest renunciari quo ad successorem sed quo ad se
sic. e. de inst. cum venissent. Si ratione persone
potest renunciari. e. de sen. excom. sed dilectio. et e. de
reg. nonnulli. Et ratione cuiusque persone illo mortuo
extinguitur privilegium. ii. q. vi. petisti. Si propter
utilitatem publicam non potest renunciari. e. de elec.

Cuius possit privilegio renunciare

Reale

Spirituale

Collegiatum

Personale

Pro utilitate publica

eam in curtibus etc. nichil. Si tamen queras utrum iuri humano possit renunciari, distingue: aut est introductum et utilitate publica, tunc non potest renunciari, j. de sen. ex. ut fame. ff. de pac. Si unus § illud. Aut introductum publicam et utilitatem privatam distingue: aut est introductum privatam propter utilitatem publicam, et tunc non potest renunciari expresse, C. de usu. cal. l. ij. § Sed quia venire et B. de iure cal. Si calumpniatus li. vj. Aut est privatum propter utilitatem privatam distingue: aut est favorabile, tunc potest renunciari si curetur privilegiis de privilegio ff. admett. l. ult. § ult. Aut favorabile et odiosum et tunc non potest renunciari ff. admatrem. Sed et si petr. et j. de sen. ex. contingit. Nota quod si aliqui religiosi habeant privilegium quod possint celebrare tempore interdicti vel audire divina, familiares conventus non admittuntur nisi super hoc fuerint privilegiati. Secus est in familiaribus singularis persone privilegiate, qui bene admittuntur licet non sint privilegiati, nisi prestiterint auxilium consilium vel favorem ut interdictum fieret, j. c. licet li. vj. Item seculares vel religiosi quantumcumque exempti non debent celebrare in locis interdictis a iudicibus delegatis vel ordinariis. Aut aliter nisi quatenus a iure conceditur. Et excitatos publice sive interdictos ad divina officia vel ecclesiastica sacra seu ad ecclesiasticam sepulturam non admittant. Qui autem contrarium fecerint ab ingressu ecclesie sint suspensi donec satisfecerint ad arbitrium eius cuius sententiam contempserunt, j. c. Episcoporum li. vj. Adde quod dicitur j. de sen. ex. § Sequitur de suspensis. Item hospitalarii habent privilegium quod prime ecclesie aperiri in suo adventu admittuntur et excitati et interdicti exclusis divina celebrare. Sed hoc debet sic intelligi

q nō nisi vna eccliā in vna villa semel in anno
aperiat. j. e. ut p̄uilia. Sz hoc hodie nō tenet. j.
de sen. ex. Alma. li. vj. insi dic ut ibi. d tpe ubi-
q̄ztum. / Item abbates p̄uilio sedis ap. insigniti ut
post missarum sollemnia z post vesptinas z ma-
tutinas laudes bndictionē sollenē sup ppl̄m valeat
elargiri. alibi quam in ecclijs sibi subditis pleno
iure nō possunt nisi illud in p̄uilio contineat.
/ Nec tonsuram tōfere nisi suis tōuis suorē monastiorē
nō eis in quibz ecclīasticam z quasi epale obtinet
iurisdictionē. j. e. abbates. li. vj. / Item abbates exempti
quibus concessum ē a sede aptica ut mitris z alijs
pontificalibz uti possint in p̄uincialibz generalis ul
epalibus Synodis interesse teneat mitris tantum
aurifrisatis nō aureas ul argenteas laminas aut
gemmas hntibz uti possint / non exempti uo simplicibz
z albis planis utant. / In alijs autē locis mitris
liceat eis uti prout d eorē p̄uilio cōtinet. j. e.
ut apte. li. vj. De purgatione canonica Rubrica
Ostensum ē sup. de delictis / Sz quia in delictis
pbone deficiente reus deducit ad purgationē
Ideo hic subiūgit de purgatione canonica / videndum
est ergo. quid sit purgō / Et quot spēs purgonis
z quo sit facienda / Et in quibz casibz sit indicenda
/ z ubi sit facienda / Et quot debeat esse purgatores
/ Et que penā sit imponenda ei qui defecit in
purgatione. / Purgatio ē innocentie debita declaratio
vel aliter sic hostiensis / Est de obiecto crimine innocentie
ostensio. / Purgationis due sunt spēs canonica
z vulgaris / de vulgari dicet in titulo sequenti
/ Canonica ē que sit p iuramentum. j. e. quam
z c. ult. / Sz quo est facienda / Rō. qa ite mox procedi

glo. i. in c.
Inter sollicitudines
F. e. ty.

i purgacione indicenda et obsinadus utpote. Si aliquis
clericus apud iudicem sit infamatus prefigat prelatus
terminum accusare volentibus et si aliquis compareat
audiatur. ii q. v. omnibus / et xv q. v. c. i. et c. i. / et
si credibilitas canonice puniatur ut ibi dicitur. Si vero
non appareat accusator ipsum moneat primo solus deinde
sub duobus vel tribus testibus / et si se non correxit tunc
publice admoneatur. Si vero nec sic se correxit ab officio
suspendatur usque ad condignam satisfactionem ne pluribus in
eo scandalum pariat. i. e. Si quis presbiter / et xxiii q.
iiii forte. et lxxxiii di. Generaliter. et i. e. Inter / tum si
mala fama illius crebrescat potest superior inquisitionem
contra illum facere. secundum quod dicitur b. de accu. Qualiter
vnde / tamen propter enormitatem delicti et scandalum
et infamiam magnam inde ortam statim potest superior ipsum
suspendere ab officio et beneficio ut dicitur i. e. Inter. et ii q.
v Super eo. Cum vero incipit procedere contra aliquem
crimine probato superior debet eum deponere et post si
sit incorrigibilis debet excomunicari et postea crescente con-
tumacia anathematizari. et cum etiam non habeat
ultra quid faciat debet tradi curie seculari. b. de
iud. cum non ab homine. In quibus casibus sit indicenda
et quid quando est infamatus apud bonos et graves
et scandalum sit in populo eum ministrare tunc non debet
officium suum exequi donec se purgauit ii q. v. presbiter
et i. e. ad delatores inter / et sic vides quod non refert
vndique orta fuit infamia ex quo apud tales iam
laborat et sufficiat ad purgationem indicendam xxiii q.
iiii Esto. et i. e. Accedens / vide tamen c. b. de accusa.
qualiter et quando. et xi q. iii. Credendum. et ii q. v. omnibus.
Pater hec intra scriptum indicta quidam dicunt quod si
infamia orta sit a vilibus et emulis non compellatur
ad purgationem / Alii dicunt quod est verius secundum glo.
quod ex quo aliquis est infamatus apud bonos

et graves compelli debent ad purgationem ne apud illos
incredibilis remaneat pictura primo inducta. Con-
trarium non obstat quia loquitur quod contra omnibus
qui a malivolis et vilibus infamia habuit ortum tunc
non est debet multum curandum. Et similiter contra stultos
foris loqui xi q iii Inter. ¶ Sed ubi est facienda
purgatio et quando. Si a paucis est infamatus
coram illis paucis et iudice facienda est purgatio
ut xv q v c i. Si vero penes totam viciniam
est infamatus coram omnibus illis se debet purgare
ut ii q v presbiter. Et secundum Augustinum ubi malum moritur
ubi ortum est ut ii q v Consuluit vide v.
Quem plebs accusat purgabit in manifesto
Quem chorus ante chorum sua sit purgatio
presbiteri Laurentii. ¶ Quot debent esse purgatores. Re-
spondit Episcopus se debet purgare cum xii sacerdotibus
cum vii diaconibus aut tribus ut ii q v omnibus
et c. Si hominis et c. Si presbiter vide v. Pontificem
parium manus expurgat duodena. Sexta sacer-
dotem levitam tertia pena. Maior maiori minor
est adhibenda minori. Cuius cum minus potius ex-
cedit propter magnitudinem criminis i e Inter et cuius
diminuitur i e cum iuventute. Ideo arbitramus
contra talis numerus purgatorum ii q v presbiter et i e Inter.
Debet etiam purgatores esse eiusdem ordinis vel ad minus
quod possint esse ii q v legitimi. Debet etiam esse
vicini et honesti et bone oppinionis ita cum quod
ab ecclesia tolleret et quod agnoscat vitam eius et
conversationem pristinam et modernam et quod non sit verisimile
eos amore vel odio vel obtentu pecunie deierare
i e Quotiens et de pr. constitutum Inter et c. cum dilectus.
Est autem purgatio facienda sub tali forma quod infamatus

iurabit q nō cōmisit illud crime sup quo ē infamatꝰ
nec sufficiet iurare q sit immunis ab illo crime qsi
possessiōn dimissa. j. e. quotiens. z c. ult. purga-
tores vō iurabunt q credunt eū vēy iurasse. j.
e. quod. z c. de testibꝫ. alis subiret anceps piculū
si pcise iuraret de alieno fco. ff. de milite in-
e. videamus. z ff. rerū amo. l. marcellus. Cete
si nō pt hre purgatores. v. distinguit. Cotiā hoc
contingat ex eo q tale ē infamatꝰ tur puari dz
ut couictꝰ. s. de fy. Infamatū. z. j. e. cū p. Aut
nō pt hre. quia est alienigena tunc pt expdi
suo iuramento cessante psone. ar. s. de iurine. c.
ult. z ff. de hys qui no. infa. furti. ē qui iussu
in aul. ut nulli iudic. ha. lo. fi. ē. Si vō cmen
coll. ix. z. j. e. cū inuectute. z ē notable fi. s.
q aliquis pspiter pt purgari sine aliquibus
sui ordinis. si omnes alii sunt inimici eius qui sunt
sui ordinis. ar. ij. q. v. Si hum. z tūc cū aliis
inferioris ordinis pt se purgare z etiā cū laycis
si clerici deficient ex eadem ca. ar. ij. q. v. Omnibus
z etiā cū feminis. ar. xviij. q. ij. In decima. po.
Pena deficiētis in purgacione est ut eadem pena
puniatur qua puniretur si crime contra ipsum lime
fuisset pbatum. s. de fy. de hr. z c. Infamatū. z
j. e. Inter. z. e. cū p. Si aut se purgauit ab-
soluendus est ab infamia. j. e. ex tuarum. hec intellige
ne sentencia intersit superioris quia infamia sua omni
remota solius dei est. ar. ff. de obseq. alib.
z libe. pa. l. ij. Set nunquid post purgacionem q°
poterit accusari. dic ut deinde ē. s. de accu. ē
Semel aut absolutus. de purgacione vulgari.
Tractatum est supra de una spe purgacionis.
scꝫ de purgacione candida. hic de alia spe
subiicitur scꝫ de purgacione vulgari. Et sit aut hec

purgatio per duellum vel per iudicium aque frigide vel
ferri candentis ut in c. ex tenore et c. ex. extra eo.
et in nullo casu talis purgatio est tolleranda. Nec
obstat quod post obitum de golia qui pugnavit cum David
ii q. v monomachiam. quia hoc factum fuit instinctu
spiritus sancti. Sicut petrus excusatur qui geminum fecit
homicidium xxiii q. ult. occidit. et patriarche ab
adulterio. c. de divor. gaudemus. Hec purgatio ab
ecclesia reprobatur quia deum temptare videtur in e. c.
ult. et fabricata invidia facta est purgatio vulgaris
ii q. iiii mennam et c. consuluisti. unde augustinus qui in
culpa non est puniatur in e. c. ii. et quamdiu hic homo
quid faciat non est deum temptare xxii q. ii tur
patriarcha. et athlete secundum leges non habent locum C.
de gladiatoribus l. i li. xi. De iniuriis et dampno dato

Dictum est supra de criminibus. Sed quia per crimina sepe
iniurie et dampna inferuntur. Ideo hic subiciuntur
primo de iniuriis. secundo de dampno dato. et tercio
de incendiariis. Iniuria dicitur omne id quod non iure fit. insti.
de iniur. in pri. et de iniuria contumelia specialiter.
ff. e. l. i. et fit sive irrogatur iniuria tribus modis
scilicet re, verbis et litteris. unde versus: Iniuria nostri refert 69.
res litera verbum. Re ut si manibus causa iniuriandi
in aliquem iniciatur. Litteris si carmine famosum in
aliquem conficiat. ff. de iniur. l. i et c. de re. iud.
cum te. Sciendum eciam quod ille cui illata est iniuria potest
agere contra illum duobus modis civiliter et criminaliter.
Civiliter ad condempnacionem pecunie secundum quod iudex estimabit
iniuriam prius cum prestito iuramento ab iniuriam passo
re alium. Criminaliter ad penam corporalem extraordinarie
infligendam secundum modum iudicis insti. e. § pena xxiii
q. iiii Si illic. et c. i. de sen. ex. contra christianos. Et nota
quod est specialis contra iniuriarum contra hoc quod si iniuria passus

egit ciuilr· nō pt ulterius agē criālr· ut equsp·
ff· e· pcor· | ab aut· de quolz crime pt agi ciuilr
z criālr· | z si pimo egit ciuilr pt agē criālr·
z equsp· C· qñ ciuil· ocl· l· i· ¶ Ite nota q
si passus iniuriā volt agē criālr tenetur inscribē
z se obligare ad penā extraordinariam ff· de
pnar· l· ult· | Ite nota q acciō iniuriar duobz
modis intendit· | pactum z nō exigendo· z tunc
ipō iure tollit· ff· de pact· Si cū· z l· Si vng·
cū pactū | tollit· vō iniuria p dissimulacōm vng
adm inst· e· t· ult· | Ite p satisfactōm z etiā
p remissiōm xxiii· q· iiii· Si illic· ¶ Ite nō solū
tenet ille actione iniuriarū qui intulit sz etiā ille
cui mādato est illata ff· e· Si culpa tua· z e·
nō solū· t· iniuriarū· z j· e· t· ult· | Ite patit
iniuriā quis nō solū p se ipm sz p alios quos
i ptate ht· | Alios ideo dico qz p monachos infert
abbi iniuria si vidēt monachus licet aliter sibi iniuria
nō inferat· Et p uxore quis patit iniuriā vel
infert· inst· e· t· patit· ff· e· l· iii· z xii· q· i·
nō dicatis p· ¶ Sed nunquid monachus pt agē qō
actione iniuriar· R· dicit q nō sz actio cōpetit
monasterio· z aget sindicus monasterij quia ht nullus
monachus pt· Sicut actio iniuriar cōpetit dnō
si iniuria fit suo· z aget dnus z nō suus·
inst· e· t· Suus a· ¶ Sed nunquid si remittit monachus qō
nō religiosus iniuriā nichil agit quin possit agē
monasterium Sicut licet filius remittat iniuriā
factā sibi nichilominus pr p iniuria filio irrogata
agē pt· ff· de pact· In psona· | pimo z si iniuria
fieret filio nolēti agere pr agē poss· ff· e· l·
i· t· usqz· | monasterium vō iniuriā factā monacho
pt remittē Sicut i ecclam seclari· | quia nō possz

D. Iniuria nobis facta tenemur remittere. Ut iniuriam tenemur remittere pro satisfactionem non
xc di. Si quis contristatus. Item non tenetur qui satis iniuriam sibi factam xlv di. Et qui
emendat. xxiii q v de occidendis. Nisi publice intersit penitus ubi finale committi.
C de pe. Si opus. 23 q 7. Est iniustum. Et de sed illud. Dicitur nota 23 q 8.
Si eis quis.

.. pe. di
.. c. vlt
23 q 8
Si alter

remittere iniuriam factam. extra de ac. xviii. q iiii. quesitum
vim. Item nota quod de isto tunc criminaliter potest quis
agere. et respondere per procuratorem, si agatur civiliter.
et est utile queris actione iniuriarum vel actione
famosa respondere per procuratorem quia si fieret sententia
contra procuratorem, ut procurator erit infamis, ut
dicitur. ff. e. non solum. et ff. de hiis qui non infa.
fatti. § ii. Si vero agatur criminaliter nullus potest se
defendere vel accusare per procuratorem nisi ut dictum est
C. de accu. § iii. eo. Quod fallit nisi sit illustris
persona iii q ix. quod nisi. et tunc si defendat illu-
stris persona per procuratorem non debet sententia ferri in
procuratore sed in dominum. C. e. l. vlt. Sequitur videre — D. dampno.
de sexto membro scilicet de dampno dato. Damnum
est diminutio patrimonii facta per nocumentum alicuius
ff. de damp. infect. l. dampnum. Cui enim liber
homo dampnum dat competit sibi lege aquilie actio
directa. ff. ad l. aquil. § et mela et lege. Utilis
vero competit bone fidei possessori et usufructuario
ut ibidem in sequentibus §. Cum vero quadrupes sive
animal dampnum dat locum habet actio depauperie. et
competit cuius interest. ff. si quadr. pau-
fe. di. l. hec actio. Dicitur quod est inter dampna
et expensas i. e. iniuriam. Quoddam enim dampnum
sed interesse. Dicitur ita rem puta subtraxisti instrumenta
quibus possessio ecclesie firmabatur vel alium terminis
ad illud dampnum quod contingit per absenciam
instrumentorum. xii. q ii. Si quis de clericis et ff.
de act. empti et vendi. int. Quoddam dicitur
extra rem puta debui tibi frumentum et quia
non dedi suo tempore familia fame periit istud damnum
non consequeris. sed precium frumenti vel vini ff. de act.

ep. z vendi. Si sterilis. ff. ad predictorum. Expense
dicuntur quas quis facit circa sumptus litis. z
circa advocatos. C. de iudic. Sciendum. // De istis
expensis dic ut. b. de do. z contu. ff. Cum venissent. e.
Sz addit ut teneatur qui dampnum dedit sive
iniuriam irrogavit utrumque de culpa intervenit alioquin
non tenetur. Unde infantes z furiosi non tenentur
si dampnum dederint quia ratione animi non habent
ad. l. aqui. Sz z si. ff. Iniuriarum. z ff. Igr. z
xv. q. 1. Illud. Impubes tamen doli capax tenetur
ut in. c. Illud. ff. Igr. z ille non tenetur de culpa
qui ad sui defensionem z in continenti z eodem modo
dampnum dedit. ff. e. Sciam. ff. qui cum aliter. Et
de levissima culpa quis tenetur in casu isto. ff.
e. in lege. Sz ille excusatur a culpa qui alterius
impulsu vel violentia ventorum dampnum dedit. ff.
e. quemadmodum. ff. Si navis. z non solum qui dampnum
dedit seu iniuriam irrogavit sed qui operam tulit
tenetur. 1. e. c. ult. puta si unus tenuit z
alius interemit, ille qui tenuit quasi causam
mortis dedit, ideo actione in factum tenetur. ff. ad. l.
aqui. Item mela. ff. Si alius. z ff. Item cum eo.
quia ope z consilio furtum committitur. inst. de obli.
que ex delic. nasc. ff. ope. Sic homicidium. b.
de homic. Sic. ff. Illi. z ff. ult. z ff. hic qui
etiam ab alienum dampnum dat si motum sit
ad dampnum dandum contra naturam sui generis
tenebitur domino vel dare animal pro noxa vel emendare
dampnum. 1. e. Si bos. z c. ult. z hic intellige
tamen bos ille qui dedit dampnum aggressus
est alium z accidit sed ego non tenetur. ff. si quadrupes
pau. fe. di. l. 11. ff. pro arietes. z ff. ad. l.
aquil. Itaque secundum tamen dubium est quis bos

primus aggressus est ff ad l. aquil. Quam q̄
ad stimulata | Sciunt n̄am sui cōis .i. cōsuetudinem
facit bos si cornu petierit fimū qr boues
consueuit p maiori pte esse mansueti z nō
cornupete. Si vō aliquis stimulat equū z ex
dolore pferre nō poss calcē reiecerit z fimū
occiderit nō tenet dñs equi sʒ is qui instigauit
ff. si quadru. pau. fe. di. l. i. § ital. | Si
vō tu michi occidas ex culpa occidendo fimū vel
pecus , pciū tenebis michi ad estimacōnem eius
quo plurimi fuit eo anno retro. ff. ad l. aquil.
l. ij | vel si factus sit inutilis vel si moriatur
animus cōputabitur ab eo tpe quo fuit vulneratus
ff. ad l. aquil. ait lex. | Si vō rumpas vas
meū vel scindas vestimenta vel corrumpas vinū vel
frumēto immisceas arenā vel aliud tenebis
inquantum deteriorasti. ff. ad l. aquil. Si fru. q̄
rupisse. z § sequentibz. | Si vō noceas hominē
liberū reddere. dʒ is qui eum vulnerauit expensas
quas fecit in medicis z opaꝝ amissarū estimacōz
l. e. t. i. z ff. si quadru. pau. fe. ex hac
lege | deformitatis aūt racō nō habetur quia
liberū corpus nō recipit estimacōnem. ff. ad l.
cor. de sicar. l. ij. § corporis | vel si hō prīt
lr solidorū sit cōdempnatus. ff. de eie. z effu.
l. i. § dʒ eu homo | sʒ illud sit ppena nō
pestimacōe. Si vō aīal sit ferū z dampnū
dedit nō liberatur dñs dando illud .i. e. t. ult.
Si aūt affugit z nocuit nō pt dñs cōueniri
queniri quia desinit dñs esse. ff. e. l. i. z
§ i. z inst. e. § i | fere bestie sunt ut vrsus
et cui | Que sunt aīalia fera sive volatilia
dr inst. de rerū. diui. § fere z § sequentibz.

Si autem aial ferox impone vestro vel leonem in loco
publico habeas et noceat homini libero solue et c. te-
stat. ff. de edil. edic. l. quia vero. Si vero in
angulis domus habeas ligatum et aliquem ingre-
dientem ledat non teneris. ff. Si quadru. pau. fe-
cisse dicatur l. ult. Item si aial tuum depascat se-
getes meas teneris michi restituere dampnum. i. e.
Si lesit. nisi dando animal velit liberari secundum
i. e. c. ult. et expellere dz aial quod dampnum dedit
et tanquam suum non includere illud cum domino illius teneatur
ad dampnum ff. ad l. aquil. quintus mucius et
pomp. Item si foveam facias de loco publico et ibi
alicuius aial moriatur teneris secus si in privato ff.
ad l. aquil. qui foveam et i. e. c. ii. Item si ignem
apponas muro et dampnum dedit teneris. i. e. Si
ingressus et c. fi. Item qui faciunt pignoratores
seu represalias in personas ecclesiasticas vel in
bona eorum sententiam excommunicationis nisi revocaverint infra
mensem incurrunt et universitates interdictum et i. e. et
si pignoratores li. vi. Ultimo vero ignorantia

De Ignorancia

excuset sciendum quod quedam ignorantia culpa est
et hec est contemptus addiscendi vel faciendi illud
quod est anime necessarium et ista dicitur ignorantia et
e peccatum mortale xxxviii di. c. ult. Et est ignorantia
que est pena i. passio anime mentis qua impeditur
quis scire quod est ei bonum et utilium Sed secundum hostiensem
sic distinguitur quia ignorantia alia iuris naturalis
et hec neminem excusat de hac dicit non multum
distat decipere an posse decipi xvi q. i. Si cupis
et ita intellige lex C. de leg. leges. Alia iuris
positivi que potest excusare post publicacionem infra
duos menses ignorari ut dicit ut fit nunc
constit. ita pri. et c. de postul. c. i. qui potius tenetur

Ignorantia { Inuincibilis · ex impotentia ·
Crassa et supina ex negligentia ·
Affectata · ex certa malicia ·

scire arma quam leges C. de iur. et fa. ign. l. regula
cum autem canonico totaliter non excusent. xxxviii
di. Si laycis / Hec sunt vera de iure a papa promulgato
Si non a quocumque ordinario etiam legato sedis apostolice
qui est ordinarius. ut. de off. leg. c. legatos. li. vi.
fuit promulgatum multum ligat ignorantes dummodo
ignorantia crassa non fuerit et supina. ut de const. ut
animarum li. vi. / Est et alia ignorantia facti et tamen
alia probabilis ut de facto alieno / et hec quelibet
excusat. quia etiam prudentissimos fallit ut ff. de iur.
et fa. ign. l. in omni. et i q. i. Si quis absque et
ut. de eo qui rem c. i. Alia crassa et supina
scilicet facti proprii / et est dampnabilis. i. c. c. ult. et i
de sen. ex. cum illorum. et ff. pro suo. l. fi. Iuxta
ignorantiam iuris positiui ponitur talis regula.
Iuris positiui ignorantia non prodest acquirere vo-
lentibus ius suum conseruare volentibus non nocet ut
ff. de iur. et fa. ign. Iuris ignorantia. Fallit
regula illa in usucapionibus et prescriptionibus que
ob fauorem publicum introducuntur. preter quod preiudicatur
ignorantibus volentibus ius suum confundere ut C.
de lo. te. prescr. l. ult. Item in constitutione ad rigorem
iuris obseruandi introducta ut C. de vi. vi.
Si quis in tantum / in quam incidit quis etiam
si ignoret sibi non licere rem suam sine iudice
auferre ut inst. vi bo. rap. § i. De penis Rubrica

Visum est de criminibus. Sed quia criminibus pena
infligitur. Ideo hic de penis subinfertur.
Videndum est ergo quid sit pena / et de effectibus
penarum / que et quibus inferri debeat / et a quibus
et ex quibus causis attemperetur / et qui delinquentes
a pena excusantur / et utrum sola cogitatio puniatur.
Pena est delictorum coherctio siue satisfactio lege

Nota Archid. 23 q. v c. 1 Quarum penarum — que in legibus inveniuntur. Dico videlicet — dampnum, vincula, verbera, tallio, ignominia, exilium, servitus, mors
que inferuntur secundum iura canonica — suspensio, depositio, excommunicatio, interdictio, carceratio, verberatio

vel alio iure limitata. Species autem penarum sunt
multe et varie in canonibus constitute. Quidam
canones inducunt degradationem et curie secularis
traditionem ut si quis falsavit litteras pape. extra de
falsariis. ad falsariorum. Cum debeat degradari
dic ut extra de hereticis. excommunicamus. Et quot episcopi in
degradatione requiruntur dic ut ibi et de clericis ex. min.
c. excommunicatus. vi. Sed in degradatione. Forma autem
degradationis seu depositionis ab ordinibus vel gradibus
a proprio episcopo assistente in degradatione clericorum in sacris (ecclesiasticis)
ordinibus constitutorum tanto certo numero episcoporum a ca-
nonibus diffinito quamquam proprii episcopi sua sufficiat
in degradatione eorum qui minores dumtaxat ordines
receperunt. talis est. Clericus degradandus vestibus
sacris indutus in manibus habens librum vas vel
aliud ornamentum ad ordinem suum spectans ac si debet
in officio suo sollempniter ministrare ad presentiam episcopi ad-
ducatur. Cum episcopus publice singula sive sint vestes
calix liber sive alia que illi iuxta morem ordi-
nandorum clericorum in sua ordinatione ab episcopo fuerunt
tradita singulariter auferat ab illo vestimento vel
ornamento quod traditum fuit ultimo inchoando
et descendendo gradatim degradationem continuet usque
ad primam vestem que datur in collatione tonsure tunc
raditur caput illius ne tonsure vel clericatus ve-
stigium remaneat in eadem. Poterit etiam episcopus ad
terrorem uti aliquibus verbis oppositivis illis que
prolata fuerint in ordinum collatione dicendo presbitero in
remotione planete Auferimus tibi vestem sacerdotalem
et te honore sacerdotali privamus et sic de aliis.
Et in ablatione ultimi dicat Auctoritate omnipotentis dei
patris et filii et spiritus sancti ac nostra tibi auferimus
habitum clericalem et deponimus degradamus spoliamus
et exuimus te omni ordine beneficio et privilegio clericali
j. c. degradatio. li. vi. Et si fuit talis clericus qui

debeat tradi curie secularis tunc et celebrata degradatione
presente potestate seculari ut eum in forum suum recipiat.
Debet tamen ecclesia precibus intercedere efficaciter ut citra
mortis periculum suam moderetur. j. de ver. sig. nouimus.
Secundum aut canones degradationem et detrusionem
in monasterio inducunt ut si episcopus presbiter uel dyaconus
capitale crimen commiserit uel cartam falsauit aut falsum
testimonium dixerit. l. di. Si quis episcopus. Secundo depositionem
tantummodo ut si homicidium facto uel consilio fecerit
uel viduam desponsauerit. l. di. Si quis viduam.
Secundo suspensionem solummodo ut presbiter fornicarius
uel de hoc infamatus. ij. q. v. Si mala fama
et propositum. di. nullus. Secundo excommunicationem ut si
quis percusserit clericum xvij. q. iiij. Si quis suadente.
Secundo priuationem officii et beneficii perpetuo ut si
presbiter uel dyaconus uxorem desponsauerit. lxxxj. di.
Si quis amodo et est extrauagans facta ipso de hoc
j. de spon. in cle. c. uno v. de hoc. Secundo priuationem
officii ad tempus ut cum presbiter committit fornicationem
lxxxij. di. presbiter uel ecclesiam suam propria auctoritate dimittat
xxj. q. ij. placuit. Secundum priuationem officii tantum ut
cum presbiter ad maiorem ecclesiam propria auctoritate ierit. vij. q. j.
Si quis de ordine uel si infra annum promotus non fuit
ad sacerdotium. c. de ele. cum in cunctis et c. licet canon.
li. vj. Secundo priuationem ordinis tantum ut si presbiter
sit ebriosus ut xxxv. di. c. ult. uel qui ordinauerit
indignum. lv. di. nullus. et c. de tempore ord. licet et
c. nullus li. vj. et qui bis baptizat. lxxiij. di.
Sicut. Secundo pena et a quibus debeat inferri.
penalis Prima est spiritualis ut excommunicatio interdictum depositio
et suspensio. Sententiam excommunicationis et suspensionis
inferre possunt omnes prelati ecclesiarum maiores
et minores et archipresbiteri. c. de of. ord. cum ab ecclesiarum.
Item de interdicto. j. de sen. ex. c. medicinalis
li. vj. Depositionem simplicem inferre tantum est episcopi. j. c.

degradacio li. vj. vnde ipsius inuerso vocatur. xvj. q. ij.
visis. Secunda pena est corporalis ut est verberatio — 2. corporalis
sunt verbera. A quibus et quando possit hec conferri
dictum est. c. de cle. percuss. c. dist. et corporalis. Sed
nomine corporalium penarum comprehenduntur etiam exilium
deportacio / relegacio. proscriptio. et inscriptio / Differunt
versus — tamen prout in hiis versibus declaratur. Exulabit sine
spe redditus patrie quia reus. Inscriptus manet in
patria sed re spoliatur. Amittit proscriptus opes
non posse reuerti. Cunctis relegatus sua cum reme-
abit habebit. Tertia est pecuniaria. et hec si — 3 pecuniaria
taxata sit a iure vocatur pena. Si autem non sit
taxata a iure vocatur multa. A pena autem appellari
non potest sed a multa sic. ff. de ver. sig. De qua pena
hanc penam inferri clericibus prohibet canones
ut j. c. licet. et xvj. q. vj. Illud / nisi fiat a iure
taxata. c. de rapt. In capitulo. et xxiij. di. quoniam et
c. de censi. exigit. li. vj. / Item nota secundum Bernardum quod cum
ius statuit penam pecuniariam infligendam quicumque
cognoscit de illo crimine illam potest infligere / ut dicunt
iura ultimo adducta / Cum vero ius solam penam spiritualem
vel corporalem super crimine statuit. Iudex non debet nec potest
illam in aliam commutare / nisi ille tamen qui de illo
crimine potest dispensare / et tunc ille potest infligere quam
voluerit secundum quod viderit delinquentem magis timere / quia
in cognoscendo et corrigendo hoc solum bene agitur
ut vita hominum corrigatur ut xxiij. q. v. prodest.
quia ut dicit host. utraque est ordinaria per
contumaciam. c. ut lite non contestata. quod frequenter.
ad fi. Si vero de pena criminis nichil a iure cautum
sit / aut pecuniariam / aut aliam penam infligat
iudicis arbitrio committitur. c. de off. dele. de causis.
Pena vero a delinquentibus exacta non cedit lucro
iudicis sed est pauperibus erroganda. c. de iud. ulti.

Nota.

l. multetatis(?) xiiij. q. v. nō sane / Imponenda autem est pena
illi qui deliquit / quia pena debet suos tenere auctores
C. de his que fi. a ma. p. c. quesiuit. & c. de peis
ceterum. & si hac unus nō ex alio puniendus / Secundo
f. hō nō. quod est triplex pena scilicet eterna / corporalis /
& spiritualis / Eterna nunquam punitur unus pro alio. j.
q. iiij. c. j. & c. Iam itaque / excepto originali
de cons. di. iiij. firmissime / Corporalis est duplex.
prima rerum corporis & illa sepe punitur unus pro alio
j. q. iiij. c. Item precedent. Secunda rerum status. Idem
similiter. vj. q. j. c. viij. & xv. q. ult. cum multe. C.
de fil. pr. proditionis. & j. c. Adauxes & c. In quibusdam.
Spiritualis est quadruplex / prima est pena ex-
communicationis & illa nunquam punitur unus pro alio xxiiij.
q. iij. Si heres. / Secunda interdicti loci & illa bene
unus pro alio punitur. C. de sen. ex. nō est nob. C. de
cons. eccle. Sane. & c. p. & g. / Tercia remotio
ab oblacionibus & illa similiter punitur xiij. q. iiij.
miror / Quarta ordinis & illa similiter punitur
nam maritus repellitur ab ordinibus propter delictum
uxoris xxxiiij. di. Si cuius / Item si pro eius
ecclesiam pro filio ignorare. j. q. v. c. j. C. de elc.
di. alicuius & C. de filiis pre. de regularibus cum duobus
c. sequentibus / Est etiam regula quod nemo sine culpa
sua iure suo privari debet. C. de cons. cognoscentes
& C. de eo qui cognovit consanguineam uxoris sue. Discretionem &
c. finali / ley di. Ceterus puniuntur / nisi subsit iusta
causa. C. ut lite pendente ... j. de reg. iur.
Sine culpa li. vj / & hoc fit pluribus modis / Primus
casus est quod apparuit crimen lese maiestatis vj. q. j.
c. viij. 42 / sepe solet filius similis esse patri ley
di. Gens anglorum at incipit similitudinem / Secundus &
in crimine heresis. ut C. de here. vergentis & c.

eterna

corporalis

Spiritualis: Excommunicati / Interdicti / remotio ab ob. / ordinis

Casus in quibus aliquis punitur sine culpa et causa.

statutum. li. vi. et hoc in detestacionem illius
illius criminis. Tercius in filiis et nepotibus
3 eorum qui insecuti fuerint hostiliter cardinalem
vel percusserint vel ceperint vel consenserint
i. e. felicis. li. vi. Sed cum filiis et posteris
penam imponit de descendentibus per lineam
masculinam non femininam intelligendum nisi aliud dixerit
vel in fine exprimatur. i. e. ubi tunc. li. vi.
4 Quartus est in prelato lapso. ut. e. de cle. egrotan-
te. et vii. q. i. ad percussionem. et hoc propter scandalum.
5 Quintus est quod papa ponit regulam in ecclesia
kathedrali sine prelati. e. de ecc. ed. Exaudiam
et hoc fit favore religionis quia summa est
racio que pro religione facit. ff. de sup. funerum.
6 Sunt persone. e. de eo. et gen. ex. leccione. Sextus
est in symonia. i. q. v. presentium. et e. de sy. ex. insinuatione
et hoc propter enormitatem illius criminis in cuius comparatione
cetera crimina nulla reputantur. i. q. iii. placet. et q. ult. § patet
7 et e. de sy. tanta. Septimus est cum maritus
est absens non per maliciam. e. ut lite non con-
testata. § Si autem. Et hoc non est sine causa
8 ut ibi. Octavus est si precium vel vicedominus
platum ecclesie inficiat punitur heredes eius usque
ad quartam generationem. i. e. In quibusdam in fi. et hoc propter
odium laicorum et favorem clericorum. Nonus si
9 aliquis civis platum inficiat vel civitas
eorum fine ponatur episcopo in perpetuum. xxv. q. ii.
10 Ita nos. et hoc propter frequentem actum. Decimus
quod filii presbyterorum debent esse servi ecclesiarum. xv.
q. ult. cum multe. et hoc in odium sacerdotum quia
continenciam non servabant. Alteratur autem
Casus in quibus pena alternatur 1. culpa et eciam pena. Primo propter etatem. e. de
2. delic. pue. c. i. in fine. Secundo propter violenciam

Q. Nobilis sit maiori pena plectendus quam rusticus ... et q. i. ... quod pena ... vbi hoc quod in penis ... agitur cum nobilibus in penis ad ... primariis divitiis.

Nota in penis inferendis consideranda sunt 4. persona causa loca tempora

absolutum e. q. metus cum Sacris l. si penitet. et
xxxii q. v. proposito. Tercio propter ignorantiam xxxvii 3
q. i. cum pro bellicam. et q. ii. In lectum. et e. de cle.
ex. mi. aplice. Quarto propter extremam necessitatem 4
e. de furt. Si quis propter. et e. de homic. Intulisti
Quinto propter divinam revelationem e. de divor. gaudemus 5
Sexto propter qualitatem instantem causam e. de pigno. Exigente 6
et e. de iniuriis. Breui. et xv. q. i. Si ut ita Ebrietas
ho. Item parcitur aliquibus cum penas premo nobilitatis — quia a pena excusant
i. e. c. ult. quia alias punitur nobilis quam ignobilis 1
xxiii q. i. qui contra patrem et l. si commatres
nisi sint regulares quia tunc eo magis puniuntur ut
e. de sta. mo. ea que. Secundo consideratur dignitas 2
e. de of. dele. Sane et c. pastoralis. Tercio diversa 3
qualitas ff. de penis. In fine. Quarto ordo l. 4
si commatres. Quinto etas e. de delic. pu. c. i. 5
infi. et c. ii. Sexto metus e. q. metus cum Sacris 6
et l. si presbiteros. Septimo infamia xv q. i. infames 7
Octavo qualitas delicti alias punitur magis publica 8
quam privata furtum manifestum quam non manifestum
ff. de vi. pu. et pri. pro. et e. de furt. c. Dure
Nono tempus et eventus ff. de penis. aut facta 9
Decimo multitudo delinquentium l. si ut consti- 10
tuetur et e. de cle. excom. Latores. Ultimo — 90
contra sola temptatio punitur vel locus sit pene
distinguendum si ho. aut quitur de delictis aut con-
tractibus aut in foro contencioso aut penali. si — delictis.
de delictis et agitur in foro contencioso si voluntas
stetit in suis finibus et non est processum ad actum
nullam penam meretur ut de pe. di. i. cogitationis
nisi in casibus sic hostis e. de heretic. ad abolendum
et c. excomunicamus. c. credentes. Item in crimine lese
maiestatis. c. ad l. iul. maie. quisquis et in eo

443

Pena in contractu apposita possit peti cumulative vel alternative. Vide de hoc glo. ultimam de [illegible] ubi dicitur quod pena apposita triplex est:
1. loco interesse et pro peti cum suo interesse
2. loco comminationis et tunc pro peti pena et res
3. in fraudem usurarum et peti non potest.

qui cogitavit furem de ecclesia extrahere C. de his qui
ad ec. confug. l. si tamen processit ad actum / Si vero
voluntas ad actum processit et actus perficiatur
punitur quantumcumque peniteat ff. de edil. edic.
quis sit fugitivus / ff. de furt. qui ea mente / insti.
casibus in quibus infra certa tempora locus est penitentie
ff. de si. fug. l. 1. § 1. / Si autem actus non
perficiatur et iste qui processit ad actum ipsum perficere
potuisset sed noluit et penituit parcendum est ei
ne puniatur ff. ad l. cor. de sicar. qui flam. / insti.
mortem sibi consciverit ubi punitur questia crimine iam
commissi ff. de bo. eorum qui sibi mor. consci. l. iii.
et in criminibus de notis / Si autem non perficiat quia
non potuit punitur ac si fecisset ff. ad l. pomp.
de par. l. 1. insti. C. de biga. imp. et c. de nobis
et sim. hoc intellige quod voluntas et propositum di-
stinguunt maleficia. ff. de sen. ex eadem voluntate
/ In contractibus nichil prodest vel obest cogitatio / nisi
contractus perficiatur ff. de verb. obli. quotiens astringendo
/ Contractu non inito et perfecto locus est penitentie
si erat innominatus re integra si non interest
adversarii ff. de cond. ca. data Si pecuniam et
l. dedi / / Innominato etiam contractu alterius tamen
contracto locus est penitentie respectu illius cuius contractus
est contractum ff. de pen. l. 1. § pen. nisi forte
aliquis decipiatur C. de pend. mandato et c.
audivimus Sed nunc in preiudicium illius cuius contractus [illegible]
est habitus contractus penitere licet nisi extra
C. de commod. c. 1o et de loc. propter sterilitatem //
In contractu vero habito contractu utrinque non est
locus penitentie nisi ambo vel ambo peniteant.
C. de act. et obli. Sicut in initio. et de
confesse ep. ne vero / Sic potest intelligi.

Consensus. negligit. fractat. iuvat atque tuetur
hic minus ille minus sunt hic equaliter hic plus

s. de elec. in tantum insi. hoc in foro contencioso / sed in foro penali quelibet mala voluntas punitur de pe. di. i. homicidiorum. et v. c. sequitur et c. Superius. ho. Sed utrumque agentes et consencientes pari pena puniuntur ut q. fit. s. de off. dele. c. i. et lxxxvi di. facientes / Dic quod quadruplex est consensus scilicet negligencie / consilii / cooperacionis / et auctoritatis seu defensionis / In consensu negligencie minus peccat consenciens quam faciens / nisi negligencia nimis crassa sint ut in plato i q. i. quod insibilis / lxxxiii di. consentire / In consensu consilii similiter minus punitur plus tamen quam negligens ut lxxxvi. tanta / Sed tamen esset aliter facturus / Si vero non erat facturus pari pena debet puniri ff. de reg. iur. consilii et c. de homic. Sicut quod qui vero / In consensu cooperacionis equaliter peccant consencientes et facientes s. de off. dele. c. i. / et secundum hoc intelliguntur omnes auctoritates que dicunt quod equaliter puniuntur / In consensu auctoritatis seu defensionis magis peccat defendendo et auctoritatem prestando quam faciens / et magis puniendus est xxiii q. iii qui aliorum. et xi q. iii qui consentit / unde versus: Consensus negligit formatat iuvat atque tuetur / hic minus hic neque minus sunt hic equaliter / hic plus. De penis et remissionibus irregularitatibus et dispensacionibus

Dictum est supra de penis que imponuntur in foro contencioso. Sequitur hic de penis que imponuntur in iudicio anime / unde videndum est primo de penis / Secundo de remissionibus seu indulgenciis / Tercio de irregularitatibus / Quarto de dispensacionibus /
Videndum est ergo primo de pena quid sit / et unde dicatur / et quot sunt modi / et quot sunt partes pene / et quid ad penam requiratur / Et

Nota — De hoc no. et q. i. Nota et de off. dele. c. i in glo. 2.

negligencie

Consilii

Cooperacionis

Auctoritatis

Nota

de quibus est confitendum. Et quibus a confessio
fiendam. Que pene sunt canonice et que non.
et ultimo de aliquibus dubitabilibus subnectendis.
Penitencia est mala preterita plangere et plangenda
iterum non committere. de pe. di. iii. in pn. Hec non est
est vera diffinitio sed docet quid agere debeat
penitentes. Penitencia quandoque dicitur motus mentis et ita
actio. quandoque dolor qui innascitur anime ex illo
actu et ita passio. quandoque virtus que est in homine
ex eo quod penitet. et ita caritas. quandoque exterior
satisfactio quandoque corpus xpi. xxvi. q. vi. qui re-
cedunt. et xxvii. q. i. qui in xpo. Et Augustinus sic
diffinit. Penitencia est questio dolentis vindicta
puniens in se quod dolet commisisse. de pe. di.
iii. c. satisfactio. Dicitur autem penitencia quasi pene-
tentio a puniendo quia per illam quis punit illicita
que commisit. Species penitencie secundum Augustinum sunt tres
Una est que novum hominem parturit et hec fit
ante baptismum nisi enim peniteat baptizandum vite
veteris novam vitam non potest inchoare. de pe. di.
i. tres actiones. tamen si ficte baptizetur recipit
caracterem Sed non graciam nec peccatorum remissionem
donec fictio recedat de corde. de conse. di. iiii.
tunc valet. nec tamen tenetur ad penitenciam nec confessionem
exteriorem ante eam sed sufficit ei penitencia interior scilicet
contritio generalis. Ita si prevenitur dona et vocatione
dei quia gratia dei in baptismo non requirit gemitum
nec planctum nec opus aliquod sed solam fidem
et omnia gratis condonat. de conse. di. iiii.
gratia penitencia. Ab hac penitencia scilicet contritione interiori
cum baptizantur soli parvuli sunt immunes ideo
quod non possunt uti libero arbitrio. Altera

vo pnia sine arta penitentie est que p illis pctis sub-
eunda est que legis decalogus continet z de quibz
Apls ait. Si nos ipsos iudicaremus a dno no iudica-
remur s. de pctis mortalibus. ¶ Tercia e que fit 3.
de pctis venialibus z etia cottidianis. Unde Aug
pnia est humilium z bonorum fidelium pena cottidiana
in qua pnia pectora nra tundimus dicentes dimitte
nobis zc. hec ponunt p ordine de pen. di. i. tres
acciones. De scda z tercia scz uno de pctis tam mortalibz
qua venialibz post baptism commissis est dicendu quia
ut ait Jeron. Scda post naufragium tabula est
simpliciter culpam confiteri de pe. di. i. sa. ¶ Species
pnie sunt tres. prima est sollempnis. Scda publica.
Tercia pnata. ¶ Sollempnis est que fit in capite Solempnis.
quadrage. cum illa sollempnitate que habetur l. di.
in capite. ¶ Pro quibus criminibus sit imponenda
dic ut e. de his qui fil. oc. c. ult. ista clericis comu-
nis dz nisi depositis quia qui eam egit no pt
postea promoveri ut etia ministrare in ordine
suscepto. l. di. confirmatum. z duobz c. se. nec scia
contrahere matrimonium xxxiii. q. ii. de his. z c.
Antiqui. dic ut e. de eo qui dux. in ma. q.
i. ¶ Hanc pniam sollempne solus epus pt iponere
l. di. in capite. Et similiter solus epus pt reconciliare
xxvi. q. vi. c. i. z ii. nisi de mandato epi alius
faciat vel nisi in necessitate. xxvi. q. vi. c. ult. ¶
Est etia alia scz publica ut cum cingitur aliquis peregrinacio-
ne mundo cum baculo cubitali. z aliqua veste re- Publica.
ligiosa tali pnie apta. Hanc pt imponere quilz
sacerdos suo subdito. qz no invenitur phibitum
z ideo videtur concessum nisi consuetudo sit d contrarium
hanc pniam pt facere sacerdos. xxviii. di. pbr.
z. xxx. di. c. ult. ¶ Privata pnia est illa Privata.
que fit singulariter cottidie cum quis secrete pctum

sua sacerdoti confiteatur .i. e. omnis. Solempnis penitentia
semel tantum in ecclesia conceditur. nec potest iterari sed
quelibet alia iterari potest. l. di. quod potest quociensunque
homo peccat de pe. di. iii. reperiuntur. Ad veram
penitentiam tria requiruntur scilicet in corde contritio. in ore
confessio. et in opere satisfactio. Unde perfecta penitentia
cogit penitentem omnia libenter suffere. In corde
eius contritio. In ore confessio. In opere tota humilitas
Hec est fructifera penitentia de pe. di. i. perfecta. Et
hoc quia tripliciter deum offendimus. ideo triplicem
satisfactionem. Primum peccatum est cogitasse que
mala sunt. Secundum cogitationibus acquievisse
pessimis. Tercium quod mente decrevimus opere comple-
visse de pe. di. i. tribus enim tribus. Et ideo de
singulis videamus. Et primo de contritione
Contritio est dolor pro peccatis assumptus cum proposito
confitendi et satisfaciendi. Non contritio sed potius
attritio nominabitur. et hoc precipit a domino per prophetam
de pe. di. i. Scindite corda vestra et non vestimenta
ostendens contritionem cordis que in eius scissione
intelligitur. Contritionis effectus apparet ex vi ipsius
nominis. Unde contritio dicitur quasi simul tritio vel
ex toto tritio. Sed utrum sola contritione vel 90
confessione peccatum dimittitur. Opinionibus dimissis
dicas. quod sola cordis contritione peccatum dimittitur
cuilibet adulto si vere conterit. et promit decreto
ab omnibus abstinere et confiteri et satisfacere secundum
iudicium sacerdotis de pe. di. i. magna pietas dei
ut ad solam promissionem scilicet confitendi peccata dimi-
serit non dum pronunciat ore. et tamen deus iam audit
in corde. alias sine proposito confitendi deus non dimittit
nisi necessitas affuerit. de pe. di. i. non potest. Auctoritates
que videntur contrarie. intelligantur in articulo necessitatis vel
non intelligunt conditionaliter si confiteatur ar. de pe.

di. 1. Sane inf. Confessio secundum hostiensem est legittima
coram sacerdote peccatorum declaratio z de confessio est
simul vel exteriore confessio nam ille confitetur vere qui
totum simul z unum fatetur alias non confessio inutilis ad
vitam eternam. i. e. quod quidam z de pe. di. iii
q. ult. z hoc cadit sub precepto adminus semel
in anno alias viuens debet primari ab ingressu
ecclesie z moriens careret ecclesiastica sepultura.
i. e. omnis. Sed qualis debet esse confessio. Responsio. 90
Humilis integralis districta morosa certa verecunda
Humilis quia nichil resplendet magis in ente (?)
Christo quam humilitas c. di. contra morem z ideo
debent penitentes omnia humiliter sustinere z a despe-
ratis abstinere l. di. duo sunt z de pe. di. 1. c.
non sunt. Integralis debet esse quia unum tantum non
est confitendum peccatum sed eciam omnia. Summa enim
iniquitas est ab illo qui semper iniustus est di-
midiam sperare veniam de pe. di. 1. c. hec apponit
contra medium. Item debet esse districta ut tantum ea
que commisit quia causa humilitatis ea que non
commisit dicere turpiter peccaret ut xxii q. ii
cum humilitatis nisi in dubio quia timere bonarum
mentium est ibi culpam agnoscere ubi culpa non est
v. di. ad eius z 8 de off. ie consilium. Item debet
esse morosa quia non tantum uno die sed longo tempore
est facienda de pe. di. 1. perductionem (?) Item debet
esse certa z verecunda quia rubor est pro
parte de pe. di. 1. que penitz ubi de hoc vide v9
v. Sit simplex humilis confessio pura fidelis
vera frequens nuda discreta libens verecunda
Integra secreta lacrimabilis accelerata fortis
z accusans z sit parere parata. Sed de quibus
est confitendum. Responsio de omnibus mortalibus z de venialibus

si recolit alias confiteatur in generali i. e. omnis b'.
Mortalia capitalia sunt vii que in hoc versu
continentur Luxus gustus amor tristis furit invidet
ambit. Peccata mortalia sunt hec secundum Aug. Sa-
crilegium homicidium adulterium fornicatio falsum
testimonium furtum superbia invidia avaricia et si
longo tempore teneatur iracundia et ebrietas
si assidua sit. qui ista egerit et penitenciam non fecerit
flamma eterna illum sine ullo remedio cruciabit
Item secundum eundem peccata venialia sunt hec quociens
aliquis in cibo aut potu plus accipit quam
necesse est. qui plus loquitur quam oportet plus tacet
quam expedit. si pauperem importune petentem
exasperat. Si corpore sanus aliis ieiunantibus prandere
voluerit et intelligere quod non teneatur ieiunare
si sompno deditus tardius ad ecclesiam surgit
si excepto filiorum desiderio uxorem suam cognoverit
Si in carcere positos tardius requirit. infirmos
tardius visitavit Si discordes ad concordiam re-
vocare neglexit Si plus aut proximum aut
uxorem aut filium aut servum exasperavit quam
oportet Si plus fuit alicui blanditus quam oportet
Si cuiquam maiori persone aut ex voluntate aut
ex necessitate adulari voluit Si pauperibus esurientibus
nimis delicosa vel sumptuosa convivia preparavit
Si se in ecclesia aut extra ecclesiam fabulis
ociosis de quibus in die iudicii reddenda est racio
occupavit Si dum iurante iuramentum et cum hoc
paliquid necessitate impleri non potuimus utique
periuremus et cum facile vel temeritate maledicimus
hec probavit xxv. Et cetera omnia appellata. Item
.b9. alius versus de capitalibus Monstrat saligia
que sunt peccata nocima. Est autem superbia si-
·Superbia· ngularis amor proprie excellencie, Aliter tamen sic diffinitur.

Superbia est viciosa elacio animi que inferiores
despiciens superioribus et paribus satagit dominari
Ex qua oriuntur contemptus preceptorum dei vel
superioris ut prelati Iactancia ypocrisis Aliorum
contemptus Arrogancia Impudencia ostentacio
inflacio Invidia est felicitatis aliene secundum Augustinum · Invidia
vel tristicia in alienis bonis Ex qua pullulat
odium susurracio detraccio exultacio in malis
et proximi afflictio Ira secundum Augustinum de civitate · Ira
dei est libido ulciscendi de qua pullulat rixe
tumor sive rancor mentis contumelie clamor
indignacio blasphemie Accidia est animi tor- · Accidia
por bona negligens inchoare vel a bono in-
cepto faciens resilire De qua oritur pusilla-
nimitas malicia desperacio torpor circa precepta
vagacio mentis circa illicita Avaricia est sive · Avaricia
vel quarumlibet rerum insaciabilis et inhonesta
cupido de qua oritur ingestudo prodicio fraus
fallacia periurium inquietudo et contra misericordiam
cordis obduracio Gula est immoderatus appe- · Gula
titus edendi vel bibendi de qua oritur inepta
leticia Scurrilitas immundicia multiloquium
hebitudo sensuum circa intelligenciam Circa gulam
ista considera que in hoc versu continentur Pre propere
laute nimis ardenter studiose. Dic ut b. de vi-
et ho. cl. quod scire a crapula et quod se Luxuria · Luxuria
est corporis incontinencia ex prurigine carnis
originem trahens Ex qua oritur cecitas mentis
inconsideracio inconstancia precipitacio amor sui
odium dei affectus presentis seculi horror vel desperacio
futuri et que sunt consideranda in hoc versu continentur
Visus et alloquium contactus et oscula factum
Sunt et multi alii ramusculi super hos posui
hic

Peccatum in spiritum sanctum — quia ponit Aug. in libro Moralium licet quicumque
peccat mortaliter largo modo dicatur peccare
in spiritum sanctum quia talis patrem et filium et spiritum
sanctum offendit de pe. di. iii c. si. tamen specialiter peccare
Odium — in spiritum sanctum dicitur odium. quia spiritus sanctus amor est
et benignitatis Unde apostolus Qui non diligit manet
in morte de conse. di. iiii. quid. et c. querens ante.
Obstinatio mentis — Item obstinatio mentis quod scilicet aliquis impenitens
vitam finit de pe. di. i. hec est blasphemia
et c. est peccatum. Item desperatio sicut Cayn de
Desperatio — pe. di. i. c. Cham quod. Item presumptio nimia de
Presumptio de misericordia dei — misericordia dei scilicet cum aliquis peccat et credit euadere
impunitus de pe. di. vii. c. qui autem. et xvi. di.
sed romana ud secure peccat usque ad mortem
credens ultimo penitere de quo apostolus maledictus
Blasphemia — qui peccat in spe. de pe. di. vii. c. i. Item blas-
phemiatio in spiritum sanctum de conse. di. iiii. c. hii vero
Seminatio discordie — Item seminare discordias xlvi. di. Sediciona-
rios. Venialia tolluntur primo per eucharistiam 1
Venialia tolluntur — de conse. di. ii. cum omne et c. cotidie. Secundo 2
per aspersionem aque benedicte de conse. di. iii. aqua
Tercio per orationem dominicam de pe. di. iii. de cotti- 3
dianis. Quarto per generalem confessionem in missa 4
Quinto per benedictionem episcopalem. Sexto per solam 5
contritionem cum si vere voluit confiteri. Item per 6
ieiunia et elemosinarum largitionem lxxxii. di. 7
presbiter de pe. di. i. medicine et c. quadabrem 8
Item percussionem tunsionem pectoris de pe. di. 9
i. tres actiones et di. ii. Sed est mat. Sed cui
est facienda confessio Respondeo quod facienda est sacerdoti
nam sacerdotibus dedit deus potestatem ligandi et sol-
uendi cum dixit quorum remiseritis peccata de pe.
di. i. verbum dei non tamen cuilibet sacerdoti nam licet

Missa. paternoster. aqua. confessio generalis
Ieiunio. dona. presbiter. benedictio. corpus. actio quam
Sol. mens. sol. compunctio. venialia delent.

omnes sacerdotes recipiant hanc potestatem ligandi et sol-
vendi quam non possunt eam exequi nisi ab episcopo diocesano
vel sede apostolica potestas et auctoritas fuit eis data. xx.
di. c. 1 | Hoc idem etiam dicendum est de religiosis | nam
monachi et si recipiant in ordinatione sui presbyteratus
sicut ceteri sacerdotes baptizandi predicandi dandi
et penitentias dimittendi rite potestatem | tamen executionem sue
potestatis non habent nisi approbati fuerint electi et ab episcopo
ordinati. xvi. q. 1. c. cote in hoc. | Et sic sunt
due claves secundum veterem intellectum | una est potestas
solvendi et ligandi | et alia est discretionis inter lepram
et lepram | nam christus ante passionem dedit petro
claves regni celorum et sic scientiam discernendi inter
lepram et lepram | Sed post passionem dixit quodcumque
ligaveris etc. Pro hoc dis. et potestate et executionem
xx. di. c. 1. // Effectus clavium est ligare et re-
mittere non autem culpam quam solus deus remittit de
c. di. iiii. nemo. de pe. di. 1. verbum dei | Sed ministerio
ar. de c. di. iiii. cum baptizat | et licet aliquis
habeat executionem ab episcopo non tamen propter hoc potest
parrochianos alterius iudicare | quia non debet falcem
suam mittere in messem alienam. xi. q. ii. pertotum
et sic quilibet tenetur ad minus semel in anno confiteri
proprio sacerdoti. j. e. omnis. et de pe. di. vi. placuit
| Proprius sacerdos dicitur quinque modis | nam papa est — Proprius sacerdos.
proprius sacerdos et habet plenitudinem potestatis. e. de auc- — 1
et usu pal. ad honorem | Item archiepiscopus dum visitat — 2
per subditos suorum suffraganeorum primas [illegible]
et sic est proprius. e. de censi. perpetuo. c. pe. li.
non tamen credo quod possit delegare tamen solum hoc possit
tamen visitare | Tertio episcopus dicitur proprius sacerdos suorum — 3
subditorum tamen ipse solus possit committere curam animarum
xvi. q. vi. omnes ecclesie. et e. nullus. et j. e. Si

4 episcopus li. vi. // Quarto dicitur proprius sacerdos qui missus
est a papa vel ab episcopo quia ab ipsis inferiores habent
executionem / et episcopus potest casus commissos curato
presbytero alii committere / ut alius intelligatur committere nisi
exprimat in speciali. j. e. Si episcopus li. vi. et ar.
5 j. e. Omnis v. Si quis alieno / Quinto sacerdos
curatus. j. e. Omnis / Sed nunquid sacerdos vel vso
episcopus potest audire confessiones subditi sui extra territorium
non vi. ar. quia extra territorium ius dicendi non
pariatur impune. ff. de iurisdi. o. iud. l. fi. et
6. de const. ut animarum li. vi. Sed illud locum habet
scilicet host. in hiis que sunt contentiose iurisdictionis
porro in penitentia sit de iurisdictione quilibet curatus
sacerdos potest videlicet parochianum proprium expedire
ff. de of. proconsul. l. ij. et ideo de loco nichil ex-
primit concilium generale. j. e. omnis / sed hic innuit
quod sacerdos extraneus non potest absoluere / et hoc verum
Sacerdos extraneus potest absoluere in 6 casibus
est nisi de licentia proprii sacerdotis ut ibi dicitur nisi
in casibus. Primus si ponat spem suam in
1 proprium sacerdotem ut tamen habeat ar. xi. q. iii.
licet. sed debet se repudiare ~~ut ratificet vel eius~~
~~consilium faciat~~ sacerdoti proprio habita opportunitate ut
ratificet vel eius consilium faciat ar. de pe. di.
2 vi. placuit. Secundus est cum proprius sacerdos est
indiscretus et tunc cum licentia proprii querat discretum
et etiam sine licentia si non velit dare. j. e. c. omnis
de pe. di. vi. c. ulti. Tercius quando parochianus
3 transfert domicilium suum. 6. de dec. ad apostolice.
4 Quartus quando est vagabundus ff. de iudi-
ciis absens. Quintus quando secum fert quicquid
5 habet vel peregrinus. Sextus ratione delicti. vi. q.
6 iii. placuit. et 6. de rapt. c. i. et intelligo quod
utrique possit eum absoluere scilicet proprius sacerdos vel

No. utrumque ab delinquat debet absolui ab Epo domicilii quia est ipsius iudex quo ad absoluendum omnis seu proprius sacerdos. ut pe. et xv. q. vi. c. no. xvi q. i. in ult. glo. Sz d. a. ... debet ... foro. de foro compe. c. ult. ... debet ab illo Epo delicti indemnari et absolui. Epo. Illud ... in foro contentioso et non in confessoris. ut hostien. Si de licentia platorum ... studium ... parrochum ... Epo ad ... de foro c.

Epus, quia iurisdictio est voluntaria non contentiosa ut
dictum est s. in prin. huius c. Alii vero tempore delicti
eius plus efficiatur de iurisdictione sua ut dicit Inno. p-
ximo inducta, tunc s. textum et glo. de excommunicatione
distinguere. Aut est lata ab homine aut a iure
Si ab homine, verbi gratia prelatus excommunicavit subditum
et alius non subditus participavit ei in crimine
ille participans est eadem sententia ligatus non sententia canonis
vel ... tulit sententiam excommunicationis in eos qui furtum
facerent in sua dioc. vel provincia et quidam non
subditi scientes excommunicationem sic latam commiserunt
furtum tales debent absolui ab eo in cuius dioc.
peccaverunt. l. de sen. ex. nup. c. a primo. et c. a nob.
Si autem lata sit a canone tunc vel est aliud
peccatum et potest absolui a proprio Epo vel sacerdote. l. de
sen. ex. nup. c. in sto et adde quod dicit l. de sen.
ex. c. in aliis. et l. e. c. cum. Septimus ratione 7
studii et adde quod no. s. de parroch. c. ple. et ult. 8
Octavus in tempore nativitatis de pen. di. i. que
pennitz etiam socio vel layco de tonse. di. vi. Sed hoc
est Sz in quocumque casu aliquis sine licentia proprii
sacerdotis audit aliquem iniungat ei quod quamcito
potest se sacerdoti proprio repraesentet et quod actum est
significet. ar. l. de sen. ex. de cetero. et c. ea noscit.
et c. eos qui. li. vi. Nec requiritur in hoc dicat
ho. licentiam Epi confitentes poterunt s. sacerdotes sui
provinciales tunc ut l. e. omnis. Nisi in casibus Epis
de iure vel consuetudine reservatis, qui sunt vii
de iure. Primus est de sollempni penitentia imponenda
que hodie imponi Sz pro omni peccato quod
vniuersam mouit villam vrbem vel civitatem
quia de occultis tunc presbiteri penitentiam dare possunt
xxvi q. vi. presbiter. et dicit ut s. e. c. Epus vero Sollempnis.

Casus Epo de iure reservati 1

2 Secundus in excitatis a canone in aliis casibus in quibus
Episcopus potest absolvere et potest in omnibus nisi ubi lator
canonis sibi absolucionem reservavit .j. de sen. ex. nup.
In quibus prohibeat de. j. e. c. Cadus vero
3 Tercius in irregularitate contracta si potest dispensare
In quibus aut possit de. j. e. c. In istis Quartus
4 in homicidio ante publicationem xxiij q. ult. Si quis
membrorum et c. pessimum Quintus in crimine blas-
5 phemie contra deum vel sanctum vel virginem gloriosam
ut b. de maled. c. i. et c. Statuimus Sextus
6 de in mutatione votorum. b. de voto et vo. red. c.
i. nisi in voto terre sancte in quo solus papa dispensat
b. de vo. et vo. red. c. ex multa. Septimus
7 si audiat confessionem alterius de aliquo peccato xxj
di. inferior. De consuetudine autem generali secundum host.
Cap. xij De Consuetudine Episcopo reservati c. in xij casibus sibi certa peccata retinet et reservat
Primus de parentibus qui filios opprimunt
1 Secundus de homicidio voluntario Tercius de
2 sacrilegiis Quid sit sacrilegium dic ut b. de
3 cap. c. violatores. v. Et quid est sacrilegium
Quartus de falsariis litterarum vel sigillorum
4 aliquorum non tamen pape ut j. de c. c. cadus vero v.
5 Quartus Quintus de violatoribus ecclesiarum et
de immunitate ecclesie Sextus de sortilegiis
6 Septimus de viciis contra naturam et maxime cum
7 brutis Octavus de incestu Nonus de cor-
8 rupcione monialium Decimus de ablatore vel
9 subtractore vel aliter illicite acquisitore resto-
10 nibus et dic ut b. de vsu. c. restitue usque
11 nisi t. Undecimus de periurio Duodecimus
12 de clandestine contrahentibus Casus vero pertinentes
Cap. xiiij pertinent ad papam. ad papam sunt xiiij in quibus nec sacerdos prochialis
nec Episcopus potest absolvere nec licenciam alii dare
nisi in articulo necessitatis .j. de sen. ex. eos qui.

li. vi. / Primus est in incendiario ecclesiarum vel aliorum 1
locorum post publicationem. i. de sen. ex. tua / Secundus 2
in effractorem et spoliatorem ecclesiarum post publicationem
s. eo. i. ti. xx. conquesti / Tercius in eo qui scienter 3
et sponte participat cum excommunicatis a papa vel eos re-
cepit ad divina. i. t. xx. significavit / Quartus si 4
falsificat litteras domini pape ut e. de cri. fal. ad fal-
sariorum et dic. ut e. de cri. fal. ex. lite in litteris.
/ Quintus qui participat criminoso talis non potest 5
absolvi nisi a papa si tulit sententiam vel ab ipso qui
tulit. i. t. xx. nuper et c. sequenti / Sextus in capel- 6
lano suo iubente vidiciente licet non sit excommunicatus
mittendus tamen est ad sedem apostolicam officio vel benefi-
cio suspensus // e. de fil. presb. c. i. dic. ut
in. e. ti. c. capellanus / Septimus qui inicit 7
manus violentas in clericum xvii. q. iiii. Si quis
suadente nisi in casibus exceptis. i. de sen. ex.
c. In aliis / Octavus clerici cuiuscumque condicionis 8
solventes talliam vel decimam et laici recipientes
et prestantes auxilium vel consilium. e. de immu.
ec. clericos laycos. li. vi. / Nonus quicumque 9
hostiliter insecutus fuit cardinalem percusserit
captivum tenuerit vel prestiterit scienter auxilium vel
favorem. e. de penis. felicis. li. vi. / Decimus 10
glosator expositionis regule fratrum minorum
i. de ver. sig. exiit. li. vi. / Undecimus quicumque 11
elegit in senatorem rectorem sive patricium
urbis romane eligentes conscientes iudices
et tabelliones qui hec scribunt absque licencia
sedis ap. e. de elec. fundamenta c. ut igitur
et c. contemptores. li. vi. / Duodecimus quicumque 12
pro eo quod in reges principes barones nobiles
ballivos vel quoscumque ministros eorum aut quoscumque

alios sua excommunicationis suspensionis vel interdicti sunt
promulgata licentiam dederint contradicti in personis
aut in rebus nisi licentiam revocaverint vel nisi
bona sic occupata restituerint infra octo dies
sunt excommunicati ipso iure in qua si permanserint per
duos menses non poterunt nisi per sedem ap. absolvi
Idem de hiis qui preter licentiam dictam vel motu
proprio hoc fecerint. i. de sen. ex. quicumque li. vi.
13 Decimus tertius quicumque predictionem conspirationem
vel conventionem latentem vel patentem fecerit per se
vel per alium ne electiones vel postulationes fiant vel
per clerum concitat ad arma per electionem et familia c.
in electione in constitutione vitanda de ele. c. Indignum
18 Decimus octavus iudex delegatus qui pro absolutione
emendas pecuniarias recepit. ut de off. dele-
gati sit. In aliis autem proprius sacerdos potest absolvere
et nullus alius nisi ut dictum est. ut e. c. Sed
nequid nisi de licentia proprii sacerdotis. i. e. omnis
Cas. i. in quibus petitur licentia Sed in quibus casibus potest petere licentiam. Primo
quando est indiscretus sacerdos. de pe. di. vi. placuit
1 Secundo si credat probabiliter quod confessionem revelaret
2 Tertio cum quis fornicatus cum filia sorore matre
3 vel concubina sacerdotis propter quod metuit scandalum eius
7 vel quid. Quarto cum quis occultus hereticus
8 deprehendendus. Quinto si velit animum confitentis
7 inclinare ad penitentiam. sed si licentiam non velit
concedere tunc securius est agere per superiorem ar-
g. de ma. et obe. nullus. Sed qualis debet esse
sacerdos qui debet audire confessiones hiis versibus continetur
Prudens discretus mitis pius esto benignus

Confessor dulcis affabilis atque suavis. Prudens
ut omnes circumstantias peccati teneat. Via iudiciaria
potestatis hoc expostulat ut quod debet iudicare discernat
de pe. di. vi. c. i. et xxx. q. ult. iudicaturus vel quod

pniam nō differat impone̅ quia si pbr̄ pniam
morientibꝫ abnegauit reus erit aiarū xxvj q
vj · Si pectuniam // Discretus pniam ī iniūgendo
quia apud deū nō tm̄ valet mēsa tpis quam
doloris mēsura ī agenda pnia īdeo nō sal apte
psignāt canones pro unoquoqꝫ cīme ut de singlis
dicant ſꝫ mag in arbitrio sacerdotis intelligentis
relinquꝫ statuīt de pe · d · 1 mēsura // Mitis
ī audiendo quia tales erga sibi subditos debet
exīste quales suos supiores vult hīe lxxiij · di
quorum // pius ī consulendo // Benignus ī eri
gendo z absoluēdo // Dulcis ī attrahendo //
Affabilis in inquirēdo locum z tpus z c̄ hec p
bant̄ de pe · di · vj · c · 1 · // Iustus ī puniendo
Amaritat sacerdos q qui sine pctō est pmus
īiciat lapidem ī eum ī deo liberat pctatricem
qui nō erat qui iuste piceret lapidem quo eam
lapidaret qui se lapidandum cognosceret de pe di ·
vj · c · 1 · z in · q · vij · qui sine pctō vnde melius est
pp̄ miam reddere rōnē quam pp̄ crudelitatem
Vbi enim pr̄familias largus est · dispensator
nō dꝫ esse tenax · Si deus benignus ut quid
sacerdos eius austerus vult apparere xxvj · q · vij
alligant · // Sed nunquid pūt fieri interogatōes   : q° :
in cōfone a sacerdote dic q sic in gnali sic de
circūstantijs scꝫ de tpe z loco ſꝫ q dd̄ in c · sequitur
nō aūt in spali quia videtur pocius suggerere quam
admone̅ ar · ff · de cōdicibꝫ · l · 1 · c · qui cōme̅ insi
cōfitens sit ignorans uel verecundus ut velit cīme
occultare de pe · di · vj · qui vult // Sꝫ nō solum
pctm̄ ſꝫ etiam circūstantie que aggrauant sunt cōfi
tende z etiam possit peti que in istis vsibus
cōtinentur · Quis quid ubi p quos quociens quo quando   N.

stix

Quilibet obsuat anime medicamina sancta // Quis
scilicet utrum peccator sit masculus vel femina iuvenis vel senex
nobilis an ignobilis liber vel servus in dignitate vel
officio constitutus sane mentis vel insanus sciens vel
ignarus solutus vel coniugatus claustralis clericus
vel laycus consanguineus vel non et similia // Quid
scilicet si commisit adulterium vel fornicationem etc. et utrum
peccatum sit enorme mediocre vel parvum occultum vel
manifestum et similia // Ubi scilicet in sacro loco vel
in domo dominorum vel alibi // Per quos scilicet intermedios
vel mediatores quia omnes sunt participes criminis
et est obligatus pro peccatis eorum et cum quibus vel per
quibus // Quotiens scilicet fecit peccatum ut dicat quotiens
cognovit fornicariam vel adulteram unam vel plures
quotiens dixit verba contumeliosa quia volnus iteratum
tardius sanatur // Cur scilicet quali temptatione hoc
fecit utrum prevenit temptatorem vel fuit preventus
ab ea utrum sponte vel coactus et quali coactione
absoluta scilicet an conditionali et utrum cupiditate
vel paupertate an ludendo vel ad nocendi etc. //
Quomodo scilicet agendo vel patiendo utrum in vase debito
vel alio brutali sicut hic non est petendum // Quando scilicet tempore
sacro utpote in festis quadragesime et tempore ieiunii vel
non sacro ut in diebus profestis et utrum fregit penitentiam
et de tempore male expenso de malo exemplo et de
lectatione et quantum in talibus deum offendit
Ita probatur b. de homine [illegible] sic dignum et
de pe. di. i. consideret. xxxii. q. vi. Indignatur.
xv. q. i. illud in q. vi. Iudicatus. xxii. q. v. cum
pulimus et de pe. di. i. c. ante sed. i. e. 36 qui
et xl. di. Homo christianus // Satisfactio sicut Augustinus
est peccatorum causas excidere nec earum suggestionibus
aditum indulgere de pe. di. i. Satisfactio // Et
fit talibus secundum penam Ideo fratres nos et episcopos
admonemus ne falsis penitentiis animas laycorum decipi

De falsa penitentia

z in infernu pertrahi faciat. Falsa aute pnia esse constat
cu spretis pluribus de uno solo pcto pnia agit
aut cu sic agit de uno ut no discedat ab alio
vn scriptu est Qui totam legem seruauit offendat
aut in uno factus est omni reus scz quantu ad vita
eterna Sic enim si peccatis omnibz esset absolutus
al involutus ita si vno tm maneat eterne vite
ianua no intrabit. Falsa aut e etia pnia cu
penitens ab officio ul curiali ul negociali no recedit
quod sine pcto agi nullatenus valet Aut si i corde
gesserit Aut si offenso cuilz no satisfecit Aut si
offendenti offensus no indulgeat aut si arma
quis contra iusticiam gerit. hec pbant de pe.
di. v. fratres. cu si aliquis multis criminibus irretitus z
de quibusda vult agere pniam z de quibusda dicit
se abstinere no posse no dz ei pnia denegari qm-
tumcuqz no velit abstinere no tn est absolvendus sz
dandu est ei consiliu dicendo sibi q ista pnia no
pficiet ad vita n dolcat z accipiat vera pniam
z si nolit desistere dicendu est ei q faciat elemo-
sinas z aliqua bona ut deus illuminet eu ar. j. e.
q. quida. Sed pone q no peniteat de aliis va-
lebit ne pnia ei. Rn dicit q sic (l'ra omnia bona
q quilz facit in vita sua prosunt ei ad vita
eterna pmerenda ul saltem ad mi9 suppliciu subeundu
de pe. di. iii. c. ult. Aut ad bonu tpale obtinendu
de pe. di. iii. cavendu z xxii q. ii. Si quelz culpa.
Aut ad hoc ut deus cicius illustret cor eius ad
vera pniam. de pe. di. v. falsas. unde v. Cum sunt
mortali bona fiunt dant bona terre Cor faciunt
a hi le minuunt tormenta gehenne ‖ Quis ac pnia
sine quanta sit p Can imponenda Ro. s. ho. q. x.
quelz pctm mortali dz regulariter septenis pnia
imponi ut xxxiii q. ii. hoc ipsum z c. se. xxii q. i.

Pdicatu cu circustancie aggrauant vel minuunt de qbz
dictu e. s. e. q. Et no solu petiz. Et sic illis
consideratis sacdos alleuiabit et aggrauabit penas
peccantiu de pe. di. i. in actione z c. Judicet.
qz apud deu plus valet mortificatio vicioz
qua abstinencia cibor de pe. di. i. mensura z do
pene sunt arbitrarie s. arbitriu confessoris xxvi
q. vii. tpa. // Et sacdos discretus dicat Et tot
z tanta comisisti p quibz debes sic penitere s3 forte
vita tua no posst sufficere. Iniungo tamen tibi tale
penitenciam p omnibz. concedo etia tibi q quotiens ieris
z aliquid dederis remissiones platoz sint tibi
prosint que alias no prodessent. 7 c. q. aut. Item
Pene in Can. statute. p aliquibz criminibus certe pene in canone statuunt.
1 // Primus canon est q fornicator x annis in hunc
modu peniteat / tribz mensibz a ceteris fratribz remotus
presbiter pane z aqua a vespa in vespam vtatur / illis
finitis exeat / no tamen in publicu procedat / ne
plebs de eo scandalizetur / postea vnum annum z
dimidium expleat in pane z aqua. exceptis semp
diebus dnicis z precipuis festis in quibz vino
z sagimine ouis z caseo potest recreari / finito
sic primo z dimidio anno tribus ferijs in
vnaquaqz ebdomada ieiunet i pane z aqua
2 lxxxii di. presb. // Secundus si cognouit filiam spualem
baptizatam / confirmatam vel confessam xii. annis z si
publica sint deponatur / Episcopus vo xv. annis. xxx.
q. i. Si quis sacdos z c. no dz. // Tercius si
3 contra naturam quis luxuriatus fuit Si clericus
de clero deiciatur vel in monasterio ad agendam
penitenciam detrudatur Si laycus excomunicetur. s. de
4 excess. pla. clericorum. // Quartus sacdos prochialis
vel regularis qui clandestinis nupcijs pre-
sumpserit interesse. per triennium ab officio suspendatur
s. de clandes. despon. cum inhibicio. § pl. //

Quintus si quis votum simplex violavit tribus annis 5
peniteat XXVII. di. Si vir. Sextus si quis 6
excitatus celebravit III an. XI q. III. de illis. de
hoc dicit art. 6. de cel. ex mo. c. excitatus. Septimus 7
quod aliquis accusat alium iniuste ad mortem XL
dies cum VII annis sequentibus. 6. de acc. accusasti.
Octavus quicumque filiam spiritualem vel commatrem 8
cognovit et consentientes et cooperantes ~~XX~~ VII
an. XXX. q. III. nec scilicet. Nonus si accepisti illam 9
factam in uxorem quam alter habuerat desponsatam
dimitte illam et XL dies in pane et aqua peni-
teas cum VII annis sequentibus. 6. de spon. du.
accepisti. Decimus si pater et filius aut duo 10
fratres cum una muliere aut si quis cum matre et
filia aut cum duabus sororibus vel cum duabus commatribus
aliquis concubuit VIII an. XXX q. III. Si pater.
Undecimus si quis voluntarie homicidium fecit 11
per totum tempus vite sue penitentiam agat. Si non vo-
luntarie sed casu VII an. ut V. l. di. Si qua
et Si quis et c. eos. Duodecimus homicida 12
voluntarius in perpetuum debet deponi nec cum eo
dispensandum. l. di. miror. Tredecimus si quis 13
occidit paganum se defendendo et poterat fugere
est deponendus. l. di. de his. de pe. dicit art. 6.
de homicidio. c. committit cum V q. sequentibus. XIIII 14
Si matricida vel patricida fuit per annum integrum
ecclesiam non ingrediatur sed ante fores basilice stans
orans et deprecans deum. Peracto anno ecclesiam
ingrediatur nec tamen communicet cum aliis nec communicet
nec oblationes offerat nisi completis VII annis et
his temporibus carnem non manducet nec vinum bibere
presumat exceptis festivis diebus atque dominicis
nec umquam equitet tribus diebus per ebdomadam ie-
iunet usque ad vesperam in pane et aqua. XXXIII.

15 q. ii. laicorum. Decimus quintus quicumque sacros periurauit
xl dies in pane et aqua et vii annis sequentibus
peniteat et numquam sit sine penitencia et numquam in
testimonium recipiatur vi q. i. quicumque. Decimus sextus
16 qui iniustas mensuras et iniusta pondera lucri causa
mutare presumpserit xxx dies in pane et aqua
peniteat. b. de ep. et vend. ut mense et etiam
dampnum restituere debet ut dicitur 2. b. de usuris. c.
restituere et c. ult. Decimus septimus si quis
17 temptauerit virgines sanctimoniales causa matrimonii
capite puniatur de pe. di. i. Si quis non grad.
18 Decimus octauus si mulier post votum sollempne
nupserit excommunicetur et x annis peniteat xxvii
19 q. i. de filia et c. deuotam. Decimus nonus si sacerdos
plures missas in uno die celebrauerit et in qualibet non
communicauerit uno anno actione altaris sit suspensus
de cons. di. ii. Relatum et di. ut b. decre. missas cum
20 quot et c. sequentibus. Vicesimus mortuus in palla
altaris non sepeliatur si hoc fecit uel fieri permiserit
diaconus tribus annis et sex mensibus presbiter x annis
et sex mensibus suspendatur de cons. di. i. nemo.
21 ¶ xxi. Si quis baculo altare sacri corporis domini
vasa insuper et sancta crisma pollute arripere ma-
nibus quasi vilia et aduersum canonem apta prescripsit
uno anno extra ecclesiam sit. Secundo anno ante
fores ecclesie sine communione maneat. Tercio anno ecclesiam
ingrediatur non tamen inter communicantes sine oblacione non
manducans carnem nec vinum bibens nisi in natali
et in resurrectione domini. Quarto anno cum iuramento
absoluatur quod deinceps talia non committet et usque
ad vii annos tribus in ebdomada diebus ieiunet
sine esu carnium et vini potacione xii q. ii. de viro
¶ xxii. Si parentes fidem fregerint sponsaliorum
22 tribus annis a communione abstineat et idem de filiis
si consenserint xxxi q. iii. c. i. et ar. de pe.

di. i. Si cui. XXIII^us. si qua vidua fuit fornicata 23
et postmodum habuit maritum v. an. xxxi q. i. Si quis
vidua. XXIIII^us. Si quis contra deum vel aliquem sanctorum 24
vel beatam virginem blasphemiam dixit ut ex de malediccis.
Statuimus. Dit ut ex de maledic. et plus v. hodie.
XXV^us. caveat sacerdos omnino ne verbo vel signo vel 25
alio quolibet modo aliquatenus prodat peccatorem. Sed si
prudentiori consilio indiguerit illud absque expressione
persone caute requirat / quia qui peccatum in penitentiali
iudicio sibi detectum revelare presumpserit non solum
a sacerdotali officio decernimus deponendum / verum etiam ad
perpetuam penitentiam peragendam in artum monasterium de-
trudendum. i. e. omnis / de pe. di. vi. Sacerdos.
XXVI^us. qui compulsus a domino sciens periuravit utrique 26
sunt periuri. Dominus si est liber. xl. dies in pane
et aqua peniteat et vii annis sequentibus. Si servus
per eiusdem tres quadragesimas et legitimas ferias. xxii.
q. v. qui compulsus. XXVII^us. qui periuravit se 27
in manu episcopi aut in cruce consecrata tres annos
peniteat. Si vero non consecrata unum annum. Cum
autem coactus fuit et ignorans se periuravit et
postea cognoscit tres quadragesimas. xxii. q. v. 28
c. ii. XXVIII^us. si quis alios ad falsa testimonia
vel periuria adduxit usque ad exitum vite non communicet
Alii a testimonio repellantur et sunt infames.
xxii. q. v. Si quis convictus. XXIX^us. Si rectores 29
ecclesiarum non teneant in officio divino modum quem
tenet ecclesia metropol. vi mensibus communione priventur.
xii di. De his. XXX^us. Si episcopus ordinavit aliquem
conviventem pena peniteat et missas non celebret 30
lxxxiii. di. c. i. XXXI^us. Si quis pro baptizandis 31
confirmandis fidelibus crismate vel sacris ordinibus
gradum precia recepit vel voluntarie oblata.
Si episcopus duobus mensibus. Si presbiter quatuor. Si

dyaconus tres Si subdyaconus vel clericus arbitrio
superioris expiat. 1. q. 1. quicquid invisibiliter. XXXII
32 qui in tabulis vel codicibus aut aliis sorte futura
furta requirit vel divinatores aliquas observare
presumit xl dies in pane et aqua peniteat. 26.
33 de sortil. c. 1. XXXIII si quis etiam bono zelo
inspectore astrolabii furta requirit penitencia vel
amplius ab altaris ministerio prohibetur vel puer
34 26 de sortil. extuarum XXXIIII Si aliquid
stillavit de sanguine xpi ad terram vel alibi xl diebus peniteat
35 de conse. di. 2. Si per negligenciam XXXV si corpus
xpi ceciderit vel amissum fuerit de conse. di. 2.
Si quis per ebrietatem et c. qui vero de sicut duobus
dic ut 26. de cust. euch. et eucharistia et q se
36 XXXVI qui presbiterum occidit xii annis peniteat et
cingulo milicie careat et absque spe coniugii maneat
37 17 q. 4 c. 2 XXXVII qui ignem apposuit vel apponi
fecerit vel consilium favorem vel auxilium dedit excommunicetur
et si mortuus fuerit careat ecclesiastica sepultura
et non absolvatur nisi dampno restituto et tunc
cum iuramento prima ei det ut incensor in servicio dei
penitenciam permaneat xxiii q. ult. pessimam et ex. 1.
38 t. xx. tua XXXVIII Si quis accepit denarium
heretici colorem nesciens penitencia Si sciens x
an. peniteat Si quis permiserit hereticum missas
celebrare in ecclesiam nesciens xl dies Si presencia
penitencia Si per imprudentiam eccl. x annos Si
recesserit ab ecclesia xii an. peniteat xxiii q.
39 1 Si quis dederit XXXIX Si quis cum duabus
sororibus vel cum matre et filia fuit fornicatus si
alia soror vel filia hoc ignorat postea viri annos
potest contrahere matrimonium illa que scivit et ille nulli
poterunt matrimonialiter copulari xxxiiii q. ult.
40 t. ult. et 26 de eo qui cognovit consan. c. 1 XL peniteas

xl diebus peniteat si laycus est / clericus vel monachus / seu dyaconus / et presbiter / hoc extra / xxx

post vij annos pt reconciliari xxxiij q ij hijs
z c̄ se ¶ xlj⁹ pronu nulla bona ecclesiastica
rape debent vel invadere vel fraudare quod si 81
fecerit ablata restituat z parum extra subia-
cebunt xvj q viij filijs ¶ xlij⁹ qui diuinatores 82
expetunt vel sequuntur vel tales in domum recipiunt
p v an xxvj q v qui diuinatores z c̄ se ¶ xliij⁹ 83
si iurauit q cum aliquo non rediret ad pacem
vno anno ~~com~~ communicatione corporis z sanguinis
sit priuatus xxij q iiij qui sacro ¶ xliiij⁹ Si 84
quis periurauit z hac propter de fide de adulterio
vel homicidio pena imponatur Si ad confessionem
venire noluit a consortio fidelium separetur xxij q i
predicandum ¶ xlv⁹ Si quis bis baptizatus fuit 85
vel confirmatus scienter vij annos iiij z vj fa
z quolibet anno tres quadragesimas de c. d. iiij qui
bis z d. v. dictum est z c̄ de apost c ij host.
¶ xlvj⁹ medicus conuocatus ad infirmum primo mo- 86
neat z inducat vt prius aduocet medicum anime
alias ab ingressu ecclesie suspendatur donec satisfecit
competenter Item qui suadet infirmo aliquid
quod pt ~~vitare~~ in periculum anime exercet i e
ad infirmitatem Credo autem ista hic posui ut
sacerdotes sciant prudenter si canones imponere
quia nulli sacerdotes debent canones penitentiales
ignorare nec quicquam facere quod possit patrum
regulis obuiare xxxviij di nulli cum penitentie omnes
sunt arbitrarie de pe di i mensuram Et sacerdos
debet esse discretus z cautus ut more periti
medici superinfundat vinum z oleum vulneribus
sauciati diligenter inquirens z peccatoris circumstancias
z peccati quibus prudenter intelligat quale ei
debeat prebere consilium z cuiusmodi remedium adhibere.

ducis exprimere utendo ad sanandum egrotum . j. e.
omnis ¶ Nota quod episcopi et superiores et eciam minores
prelati exempti possunt sibi discretum eligere
confessorem . j. e. c. ult. Ergo abbas s. p. Alii
sacerdotes curati et inferiores prelati non exempti
non possunt absque licencia superioris. Unde debet
ad archiepiscopum accedere. e. de off. archiepi. c. i. et c.
officii. vel si non sit archiepiscopus ad episcopum vel eius
confessorem . i. ad eos qui habent potestatem ab ipso. e.
de off. ord. Inter cetera. p. ¶ Sed pone quod mulier qo
dimiserat marito suo prolem suscepit vel partum sub-
posuit quem viro suo timet hoc revelare
utrumque est sibi penitencia deneganda. dic quod non sed
est admittenda et competenter satisfaciat per discretum
sacerdote debet ei iniungi . j. e. officii / vero sacer-
dos debet esse discretus ut non publicet . j. e.
omnis / et faciat consilium mulieri / quod ut cautius
faciat . s. host. Et considerare qualitates per-
sonarum mariti quam uxoris et filii putativi.
Si autem mulier dicat viro et confitetur de ipso eciam
quod facere potest ei dicere et quod inde faciat quicquid
voluerit. Sic aliquando audivimus quae eciam fratribus
viris adulterantes ut viri audire inde loqui In
tali casu potest sacerdos consulere quod revelet
marito / et si quis consenciat est mulier quo ad
restorum absoluta / quia corpus suum est mariti et de
suo disponere sicut placet . c. de iudicibus nemo
extus. et c. mandata in re mandata. Si vero periculum
immineret in revelatione facienda sicut presumitur
parte presumimus et filius putatus sit homo
simplex et spiritualis et timeat de eius recepto
iuramento a muliere quod hoc non prodit maliciose
et a filio quod secretum teneat. si hoc viderit
expedire potest et in secreto filio revelari

exit
· z indurerit ꝙ̄ et ut intret religione͂ uel ad remotas
se transferat regiones z de hereditate nichil habeat
z sit quo ad satisfactionem hereditatis male ꝛ in toto ·
· Set nunquid tenetur filius de consumptis bona fide · · qo ·
no / ar · c de rei vend · etiam est · / male tamen tenetur
ut infra sequitur · / Quid si filius non z talis · qo ·
ut volt credere mulieri ut acquiescere consilio sacerdotis
uel ei periculum est revelare / tunc nullum restat reme-
dium / nisi quod male si proprium habeat · hiis qui abin-
testato venirent ut aliis heredibus quo ad valorem
partis istius filii putatiui z estimationem per eum
consumptorum satisfaciat competenter / uel si tales
non extant faciat elemosinam de consilio episcopi z
assessorum · Si non sit uel non potest ad plenum satisfacere
doleat de peccato proponens firmiter in mente quod quanto
poterit satisfaciet iuxta posse · Satisfactio vero
fiat per eundem sacerdotem uel alium interpositam personam
que caute hec sciat facere dicendo quod quedam persona
tenetur vobis in tanta quantitate · vel si non poterit
satisfacere male potest dicere quedam persona tenetur vobis
in tantum · dolet multum per peccato supplicans per deo z
salute anime vestre quod ei remittatis · Sic intellige
hostiensis j · e · offitii · z ar · xxii · q v · h · vi · ut dicit
in aliquo casu in plena predicatione dicere ut consulunt
aliqui fratres sacerdotes quia sibi non crederetur
Nam allegans turpitudinem suam non est audiendus
ff · de donat · inter virum et uxorem · Set nunquid peccata alicui · qo ·
semel dimissa redeant · Super hoc sunt v oppiniones
sed eis dimissis · dico quod in v casibus redeunt unde · Casus quinque in quibus
v · frater odit · apostata fit · spernitque fateri · peccata redeunt
penituisse piget · pessima culpa redit · primus · | · odium
est fratrum odium · unde in euangelio · Serue nequam omne
debitum dimisi tibi qui rogasti me etc · de pe ·
di · iiii · ita pe · / Secundus est crimen apostasie · z · Apostasia

3 uel heste de pe. di. iii. quecunque / Tercius si
penitea eum primam egisse ar. xxvi. q. iii. qui
4 opus / Quartus si contempnat quis primam
sibi iniunctam adimplere ar. de pe. di. iii. Si aposto.
5 / Quintus si aliquis excitatus auire uel ab
homine propter impedimentum uel infirmitatem ab
inferiori fuit absolutus et iniunctum ei fuit ut
epo se representet et iniuriam passo satisfaciat si
hec comode poterit nec curauit adimplere. i. de
q° sen. ex. eos qui. li. vi. / Quid de infirmis sit q°
faciendum. dic quod ab eis in periculo mortis positis
pura est inquirenda confessio peccatorum non tamen
illis imponenda est quantitas penitentie sed innotescenda
et eorum amicorum orationibus et elemosinarum studiis pondus
penitentie subleuandum si forte migrauerint ne obli-
gati excommunicatione et consortes venie fiant alieni
a quo periculo si diuinitus exempti fuerint uel
conualuerint penitentie modum a sacerdote sibi impositum
diligenter obseruent. et ideo secundum auctoritatem canonicam
ne illis ianua pietatis clausa videatur orationibus
et consolationibus ecclesiasticis sacra unctione olei inuncti
secundum statuta sanctorum patrum communione viatici refi-
ciantur. xxvi. q. vi. c. i. / quia penitentia uel reconciliatio
morientibus non debet denegari. xxvi. q. vi. Si presbiter.
et c. Agnouimus / et de nemine desperandum est dum est
in via de pe. di. vii. c. i. / Quid si hereticus q°
q° confiteatur et non vult resilire nunquid reuelare
potest. dic quod non / sicut nec xpus iudam aliis
reuelauit ar. b. de of. ord. Si sacerdos. Sed debet
adire epm et ei dicere custodi et vigila super
oues tuas / quia lupus est in grege / nec obstat
illud quod aliqui opponunt. quod potest reuelare
tali qui possit prodesse et non obesse. xxii. q. v.
hoc videtur / quod loquitur de peccato audito extra confessionem.

Ultimus

Ultimo nunquid sacerdos potest commutare penitenciam alterius · qo·
penitentis sive ieiunia vel alias satisfactiones ita sibi
ditas / distingue / Aut tu queris utrum sacerdos possit
commutare illa ad que tenetur ex voto utpote ieiunia
vel peregrinationem et similia / et tunc dic quod non sed solus
episcopus · e · de vo · et vo · re · c · i · / Aut fuit sibi penitencia
iniuncta in confessione pro peccato / tunc ad penitenciam penitentis
potest commutare sed tunc stricte et propter causam racionabilem
hoc faciat lxxxi di · qodi ·

De indulgenciis

Sequitur de secunda parte huius scilicet de remissionibus
Primo ergo videndum est quis possit facere
remissiones / Secundo ad quid valeat / Tercio quibus
prosint / Circa primum potest concedere indulgencias sive
remissiones / papa / qui potest facere generalem si voluerit quia
vocatus est in plenitudine potestatis · i · e tit · excommunicationis · / Item legatus apostolice sedis in provincia sibi commissa
quia et statuta perpetua facere potest · e · de of · leg ·
c · ult · / Item archiepiscopus per totam provinciam suam · i · e
no · et licet non sit iudex ordinarius ut habeat
iurisdictionem contenciosam in sua provincia nisi in certis
casibus ut e · de of · ord · pastoralis / habet tamen voluntariam
ar · e · de censi · preterea · c · pt · li · vi · et ff · de of ·
pr · l · ii / Item episcopus in sua dyoc · / Alii inferiores
prelati non possunt nisi ex speciali concessione vel alia
licita causa eis competat · e · de exces · pla · accedentibus / et similia concedere possunt episcopi et archiepiscopi
e · de hijs que fi · a pla · cetero / et ar · e · de ma
patr · nullus / Sed quantum possunt episcopi et archiepiscopi dare
de indulgenciis / Resp · quod in dedicacione ecclesiarum · qo·
sive ab uno sive a pluribus ecclesia dedicetur non
extendat indulgenciam ultra annum alias pro quibuscumque causis indulgencia concedat xl dies
non excedat · i · e · tit · ex eo · c · ult · / Sed pone · qo·
quod quibus concesserit annum in dedicacione vel
ultra · xl · dies in aliis casibus numquid valet

indulgentia b'. z ho dicitur q sit. tu dic hodie
q no. j. e. Indulgentie li. vj. Sed quid ergo si
q° eid domini concessit dyoc. xl. dies z metropol.
xl dies / z eadem die legatus huius lre (litterae) nuncius
dans elemosinam habebit lxxx dies / host. dicit
q sic si fiat obtentu indulgentie vtriusque concur-
renter extendit. j. e. cum ex eo nisi. z c. fe. Sed
q° sub qua forma debet concedi litt(er)as / dic q alie
no debent recipi / nec aliud nisi secundum formam que
infra sequitur q°. preponere permittitur / forma aut(em)
litterarum epi qua debet concedere hec est / Quoniam ut
ait aplus omnes stabimus an tribunal xpi re-
cepturi prout in corpore gessimus sive bonum fuit
sive malum ———— oz nos die messionis extreme
mis operibus preuenire ac eternorum intuitu seminare
in terris q reddente domino multiplicato fructu
recolligere debeamus in celis firmam spem fi-
duciamque tenentes quoniam qui parce seminat parce
z metet z qui in benedictionibus seminat in be-
nedictionibus metet vitam eternam Cum igitur ad sustentationem
fratrum z egenorum ad tale confluentium hospitale
proprie no suppetant facultates vniuersitatem vestram
monemus ac exhortamur in domino atque in remissionem
vobis iniungimus peccatorum. quatenus de bonis a deo vobis
collatis pias elemosinas z grata eis caritatis
subsidia erogetis. ut per subuentionem vestram ipsorum
inopie consulatur z vos per hec bona z alia q
domino inspirante feceritis ad eterna possitis gaudia
peruenire. j. e. cum ex eo. Sed quero ad quid valeant
q°. iste indulgentie / Respondeo hoc sunt v. opiniones
que recitantur. j. e. q aut. in glo. / Tu dic secundum
host. q valent ad illud z in quantum concesse sunt
cum enim notatus sit in plenitudine z ceteri in
partem sollicitudinis. ij. q. vj. qui se scit. 6.
de iurepat. ad honorem. / no est tutum contra tanta

perlatum aliquid disputare ad hec. § de excess. pla
tanta. l. de ponderat. et sic valet tantum quantum sonat
et quo ad deum et quo ad ecclesiam. Quid ergo si qo.
papa concedat generalem remissionem pro subsidio
terre sancte et aliquis vere penitens et contritus
assumit crucem credens firmiter totum sibi
remitti et sic moritur credendum est secundum quod dicit host.
quod nec purgatorium sentiet. Nota tamen quod pro omni
peccato duplex pena debetur temporalis et eterna de
pe. di. i. c. Si peccatum david. et c. Sicut primi.
Sed per contricionem pena eterna dimittitur de pe.
di. i. verbum dei. temporalis vero per satisfactionem ut de
pe. di. i. c. Si peccatum. et pro ista pena qualitercumque
satisfaciat ecclesie dummodo tamen non decipiat sufficit
et absolutus est quem absolvit et ligatus est
quem ligat. xxiiij q. i. quodcumque. hoc intellige
clave non errante xxiiij q. ult. Si quis non recto qo
et xi q. iii. eterno. Sed pone quod alicui fuit penitentia
imposita septenis dierum vii dierum hec vii annos
remissionis valituros sibi excepto imponente
sed penitenciam inquid ultra ieiunare tenetur dicit
sed si in veritate satisfecit ecclesie non tenetur
ieiunare ex necessitate sed ex honestate et si
contempnit peccat mortaliter propter contemptum. Sed eum
semper dolere de peccato de pe. di. iii. penitencior.
host. dicit quod credendum est quod omnino liberatus est
de quo dubium non est quo ad ecclesiam unde non
tenetur ulterius ieiunare nam per indulgentiam omnes
pene remittuntur ut patet i. c. cum ex eo § ad hec
ibi xl. dies etc. tamen iste remissiones sive indul-
gencie non prosunt sed ho. in purgatorio
nisi illis quibus facte fuerunt dum viverent
Tercio quibus prosunt. Respondeo quod illis tantum quibus 3.

ppri iudices hoc spalr indulserint j. e. q aut. Sz
1 de hac sunt tres oppiniones / Prima q nullus
epus pt remitte ul absoluere nisi subditos
suos tm / z hac tenuit bern illig c j. e. q aut.
ibi / cu a no suo iudice etc. Vnde quo ad remission
nichil valet q isti questores dicut cottidie talis
epus dat x dies de indulgencia talis x z tal
x cu no possint alienos solue ul ligare tn
sibi prodest ut simplex ela / Sz pone q epus nō
dat x dies de indulgencia illi qui facit elam
ponti ul eccle z aliquis extraneus inde transiens
p istam indulgenciam aliquid offerat nunquid prodest
ei / dic q sic quia tunc iam quasi contrahit dando
in sua dyoc vn efficit de iurisdictoe sua. 6. de foro
2 cpet. cu contingat z c ult. Secunda oppinio
est p. b'. z ho. q cofessores qui sunt iudices
anime in cofessione pnt cocedere z indulgere
illis a quibus audiunt confessiones q omnes
remissiones valeant a quibuscunque epis sunt
cocesse in remissionem pccorum dumodo elemosinam
faciant / quia sacerdotes sunt iudices j. e. omnis
nam si dicit iniungo tibi in pniam z q valeat
eam redime indulgenciis z hac bn valet qz
ipsemet iniugit ei redemptionem q possit pniam
comutare ar. de pe. di. 1. mensuram. hanc
tercio viore tn pa a multis tenetur / sz no cedicat
3 isti oppinioni. Tercia oppinio est q epus
cuius dyoc pt ratificare omnes indulgencias
aliorum epor ut tunc valeat alis no / Sz licet
aliquo iure no roboratur z ideo no est tenenda
qz epus no pt concede ultra xl dies j. e.
cu ex eo. Indulgencie li vj / ergo no pt indul
gencias ab aliis datas ratificare / quia quod
alicui no licet suo nomine nec alieno licebit

Hostiens in su(m)ma de dispensacione § in

Irregularitas est nota seu impedi(men)tum ori(ginem) cu(m)
ex facto seu defectu p(ro)veniens qua
quis p(ro)hibet(ur) ad ecclesiasticos ordines
p(ro)moveri et in eisdem ministrare
et p(ro)venit ex duobus scilicet ex

Defectu: a Natura ut e(st) defectus Nata(lium); vel defectu alicuius membri aut hiis et apparentes; Sacr(amen)ti ut Bigamia

Facto i(d est) ex crimine ut est Symonia, vel violacio regime(n) ecclesiastico, vel Homicidium

459

i(n) de recep(tione) m(inoris) qui(a) aliquando li(bro) vi. Nota q(uod) ad se(cu)ndu(m)
v(ir)tutis indulgenciis no(n) debet subditi compelli s(ed)
caritative admoneri. i(n) c. Romana li(bro) vi. Item
qui mittunt(ur) ad alias q(ue)stus sicut modesti et
discreti no(n) in tabernis et aliis locis incongruis
hospitentur nec inutiles vel sumptuosas faciant
expensas caveantes omnino ne fl(agiti)e religionis ha(bi)tu(m)
gestent. i(n) c. cu(m) ex eo. § p(er)l. Sequitur videre De irregularitate
de irregularitatibus. Et viso in quibus ep(iscop)us possit di-
spensare et in quibus no(n) p(er) (con)seque(n)s videbi(tur) in
quibus casibus irr(eg)ularitas incurrit(ur). Et in quibus .1.
casibus p(otes)t ep(iscop)us dispensare. B(ernardus) dicit et ista opinio
est tucior q(uod) ep(iscop)us ubiq(ue) p(otes)t dispensare ubi no(n)
invenit(ur) expresse p(ro)hibitu(m) et no(n) h(abe)t locu(m) ar(gumento) c(ontrari)o
sensu. e(xtra) de iudic(iis). At si clerici. § de adulteriis
et aliis criminibus que sunt maiora p(otes)t ep(iscop)us
dispensare quia in multis maioribus talibus adul-
terio dispensacio e(st) p(er)missa ep(iscop)is puta in heresi
l. di. p(res)b(yte)ros et cu(m) sacrilego l. di. De quibus p(er)l.
et in aliis multis et generaliter ubicu(m)q(ue) no(n) p(ro)hibitu(m)
dispensacio intelligi(tur) esse p(er)missa ar(gumento) i(n) de sen(tentia) ex-
com(municationis). et c. Nuper. Secunda opinio c(ontra) p(rimam). de .2.
sap(ientia) sua distinguendo utru(m) ep(iscop)us velit dispe(n)-
sare contra canones qui no(n) inducunt irr(eg)ularitate(m)
et tunc no(n) p(otes)t ubi gra(tia). Canones p(ro)hibent
ne aliquis ad plures ordines uno die p(ro)mo-
veat(ur). u(nde) quia sit ip(s)e h(abe)t irritus. e(xtra) de tempo(re) ord(inationum).
Dilectus. Aut contra can(ones) qui inducunt irr(eg)ularitate(m)
tunc distinguit utru(m) p(ro)veniat ex defectu p(er)-
sone puta contraxit cu(m) vidua no(n) p(otes)t. e(xtra) de
biga(mis). Cu(m) ex eo. et c. Nup(er). Aut ex delicto tunc
distinguit utru(m) ex p(ro)prio et tunc ep(iscop)us p(otes)t
dispensare ut in adult(er)io et in aliis inferioribus
ut e(xtra) de iud(iciis). At si clerici. § de adulteriis. no(n) aute(m)

3

i maioribus quia ex quo tenetur de minoribus de aliis denegat XXV. di. qualis / Si ex aliquo delicto timet potest in maiori puta in synod. e. de ele. Si aliquem. 2. 1. q. v. c. 1. et ult. has opiniones habes e. de iudic. At si clerici in glo. / Tertia opinio est Ho. et hu. doctoris mei qui dicunt quod distinctio precedens non valet et distinguunt sic Si tu queris in quibus casibus episcopus possit dispensare dicit quod in adulteriis et in aliis minoribus potest dispensare. e. de iudic. At si clerici § 1 / nisi inveniatur expresse prohibitum ut l. di. qui in aliquo. Sed in maioribus criminibus quam sit adulterium non potest dispensare arg. a contrario sensu e. de iudic. At si clerici § 1 / nisi inveniatur expresse concessum l. di. Si quis presbyter et c. de his. hanc opinionem credo veriorem / Sed ut scias in quibus est concessum

Epus dispensat in hys casibus 22

et in quibus prohibitum in medio ponatur / In istis casibus permittitur episcopus dispensare / Primo cum illis qui recipiunt sacros ordines extra tempora

1 statuta ut e. de tempo. ord. consultationi / Secundo

2 cum eo qui suscepit ignoranter ordines ab eo qui renunciavit loco et dignitati episcopali e. de ord. ab episcopo qui re. c. 1. / Tertio cum eo qui

3 ignoranter suscepit ordines ab excommunicato e. de ord. ab eo qui reni. c. ult. / Quarto cum eo qui XX.

4 annos compleuit quod preterea nisi dignitatem habeat quibus cura non imminet animarum e. de eta. et quali. permittimus li. vi / nec obstat c. Indecorum e. t. quia intelligitur quod nec infra XXV. an. nisi cum dispensatione episcopi ut predixi / Quinto cum eo qui est

5 in minoribus ordinibus constitutus ut habeat ecclesiam e. de eta. et quali. preterea hodie non requiritur aliqua dispensatio e. de instit. Si is aliquem

6 li. vi. / Sexto cum adultero et aliis minoribus

· de bigamis · Tangit scriptum vlterius casus et non habet potestas vt ad corporis vagus ipse · Que Papa potest dispensare vt de sibi or dilectione · bannitus corporis ... · non potest non est yeps · Vnde standum est hic ... in ac corrupta an

Cuius vult dispensare circa ea que · Non tangit generaliter scriptum circa ... dum in vsi

Prouidendo et non potest · Nisi episcopi ... a ...
... et obseruare ... conseruare et
... et ... li vi
Priuales ... de ... nisi ... a ... phetico ... commendatum et de officio legati ...

... et habet episcopus assistit et potest ... or ... vlt

... vt factus a ...

... pena ordinariis ...

... nec episcopus assistit ... episcopus ... et ... in ... adulterio potest in ... autem ... potest · vt de ... · ... Principalis

crimibus irretito vt · c · deinde · de · s · cleri · q · i ·
Septimo cum eo qui facit duellum si non sequatur 7
mutilatio vel mors · c · de cle · pugn · in duello · c · i · et
dicit vt ibidem · q · vlt · Octauo cum iterante baptisma 8
si religionem ingrediatur · c · de apost · c · ii · Nono
cum eo qui plures habet vel habuit concubinas · c · de 9
biga · qui cum · Decimo cum eo qui institutus 10
est in ecclesia ab eo qui instituere non potest · c · de cle ·
pegre · c · vlt · Vndecimo cum eo qui in sacris 11
ordinibus contraxit matrimonium · c · de cle · coniug · Sane
et dicit vt · c · de big · q · viii · XII° cum regularibus
vt possint in secularibus ecclesiis ministrare · c · de 12
sta · mo · quod dei timorem · et xvi · q · i · q · Certe
in hoc · XIII° cum dyacono qui presbiterauit clericum
et sponsalia contraxit · i · qui cle · vel vo · c · i · 13
XIIII° cum clerico per saltum promoto · c · de cle · per
sal · per · c · i° · de hoc dicit vt ibidem · q · ~~solum~~ 14
~~epo~~ Sed quis poterit · XV° cum clerico non or- 15
dinato ministrante · c · de cle · non ord · mi · c · ii ·
et dicit vt ibidem · q · ple · et epo · XVI° cum clerico
furtiue ordines suscipiente non fuit inhibitum 16
per excommunicationem · c · de eo qui fur · ord · re · c · i · et
vlt · et dicit vt ibidem · q · Cuius possit · XVII° quod 17
religiosus ad minores ordines conferat · c · de
regular · Significatum · XVIII° in mutatione 18
prebendarum et eciam ecclesiarum parochialium · c · de
rerum permuta · quesitum · et c · lig · li · vi · XIX° 19
cum eo qui bigamum ordinauit potest et episcopus di-
spensare · c · de big · c · ii · et idem esset si papa si alios
viros ordinaret · XX° cum illiteratis vt ad minores
ordines valeat promoueri et eciam beneficium habere 20
sine cura animarum · c · de fil · presb · Is qui defectum · 21
li · vi · XXI° cum symoniaco quoad in ordine et quoad

460

Papa dispensat in hiis casibus 30

in busico . j . q . v . c . 1 . 2 ult . 2 . 6 . de elec . Si aliquis
dic ut . 6 . de sy . c . preut ge . xxij cum ordinatis
a scismaticis dic ut . 6 . de scism . c . Sz quis potest
In istis vero irregularitatibus non possunt epi dispensare
sz pp . Primo in homicidio . l . di . miror . dic ut
1 6 . de homic . c . committit . Secundo cum symoniaco in ordine
2 6 . de sy . c . ple . 2 . 1 . q . 1 . Statuimus . 2 dic ut 6
3 de sy . c . quinque possit . Tercio cum illis qui sciente
in excommunicatos posti se fecerunt ad ordines promoveri
cum sciebant ius quod tales denunciat excommunicatos
seu ignorabant . Immo plus dico quod si sciens factum
ignorabat cum se fecerunt promoveri puta se vero
berasse clericum nichilominus sunt in culpa ita quod
episcopus vel archiepiscopus non potest cum eis dispensare
2 Idem est si celebraverunt excommunicati tunc etiam reli-
giosos sed memoria vel iuris peritiam non habentes
post peccatum prelati abbates vel alii superiores
poterunt dispensare nisi factum commune fuit 2 no-
tabile vel is qui fecit adultus sit 2 discretus
ut violenter contra ignoranciam vel oblivionem
presumatur . j . de sen . ex . cum illorum . c . 1 . 2 c . ult .
4 Quarto cum clerico excommunicato qui accedit ad iudicium
principis ut sententiam relaxet contempto iudice
5 ecclesiastico xxj . q . v . Si quis episcopus . Quinto
cum bigamo . 6 . de big . c . 1 . 2 in / dic ut ibi dixi
6 xxxiiij . di . lector . Sexto cum ordinato extra
quatuor tempora vel alias illicite . fi . glo . 6 . de tempo-
ris . c . 4 . 2 c . consultacioni . Sz fi . b' . 2 p . epus
potest dispensare ut . 6 . 4 . c . In istis casibus impri-
7 vij . cum ordinato ante dispensacionem ministrante
sz quosdam ar . 6 . de sacra . it . c . 1 . sz non placet
quod in tali casu irregularitas aliqua incurratur
cum talis communiter peccet nec est tali ipso iure

executio interdicti sed proprius interdicenda. e. de tempo.
ord. q ad translatio dic sed ho q episcopus pot cum
tali dispensare. ix. q. iii. lugd. et e. de tempo. ord.
consultatio nisi interdicto esset sibi executio ab
homine et postea celebraret vel nisi pp tales suspendat
e. de tpr. ord. cum quidam licet et c. dilectus insi. 8
viii. cum suspenso a canone a divinis si celebret
vel se ut prius inmisceat divinis. l. de sen. ex
cum medicinat. et e. de re iudi. cum eterni li. vi.
Ides notorius fornicarius celebrans irritus fit
quia suspensus a divinis. e. de cohi. cle. et muli.
vita et c. ult. et e. de vi. et ho. cle. ut clericorum
q. Si quis. Nono cum eo qui studium sanguinis 9
dictat vel scribit vel arte cirurgie exercet vel
purgationi vulgari et vindicte sanguinis auctem
vel laudationem vel presentiam sui exhibet. e. ne cle.
vel mo. Sententiam. et e. de homi. tua. i. Re
et hec l. xviii. si inde homicidium vel membrorum
diminutio sequatur. si non episcopus pot dispensare
e. de cle. pug. in du. c. i. et ii. Decimo cum 10
eo qui impedimentum habens sine dispensatione fuit
ordinatus licet episcopus ante promotionem posset
dispensare lxxxi. di. Si quis. xi. cum religioso
leges vel physicam audiente ut promoveatur. e. ne 11
cle. vel mo. non magno. et c. Sup specula.
xii. cum religioso in apostasia promoto. e. de
apost. c. ult. quia est excitatus eo quod dimisit 12
habitum. e. ne cle. vel mo. ut periculosa li. vi. 13
xiii. cum clerico non ordinato ministrante ut possit
promoveri ad superiores. pot tamen episcopus ut in suscepto
ministret. e. de cle. non ord. mini. c. ii. xiiii. 14
cum clerico psalterium promoto sciente. si ministret secus
si non ministret vel ignorante. e. de cle. psal. pro.

17 c. i.º z. lij. di. Volliciitudo / Decimo quinto qui
furtive ordines suscepit. Ubi Epus ubi Archiepus
inhibent excõicationem. ẽ. de eo qui fur. ord. rec. c. i.
16 / XVI.º cu illo qui celebrat sciens in loco supposito
interdicto. j. de sen. ex. is qui q. is uo. li. vj. ubi
dic ut j. de sen. ex. q. pone q. aliquis / Item cu
illo qui celebrat pnte excõicato q dic ut j. t. px.
19 q. Ad fin. / XVII.º in casibz ppe reservatis qui sunt
xiiij de quibz dic. ẽ. c. q. casus / XVIII.º cu filiis
18 pbrorum z aliis illegitime natis ut in sclo ad sacros
ordines pmoveant. ud in religione ad dignitates
ẽ. de fil. pss. c. i. p. lib. z ult. tm Epus pt in
minoribz ordinibz ut nre. c. is qui defectu li.
19 vj. / XIX.º in defectu etatis. ẽ. de eta. z quali.
Indecorum / XX.º ut quis hēat duas pbendas
20 ẽ. de concess. pb. lcaas / XXI. ut duo plati unus
21 eccie equales psint XXI. q. ii. c. ple. hac enim
monstru est. ẽ. de of. ord. quia in plerisqz /
22 XXII.º cu corpe viciato si sit deformitas vel
fuit in culpa ẽ. de corpe vic. qi ptotu. z
ẽ. de cler. egrot. pbum / XXIII.º ut quis duos
23 sacros ordines in una die recipiat ut cum
infamibz ut pnicia publica facietibz ut cu
penitus illatis ut sint clici l. di. nõ confidat
28 XXIIII.º si quis sacros ordines ab aliquo Epo
recepit sine lina ppri Epi. ẽ. de tepo. ord.
Cupe. z c. eos li. vj. z adde quod dic. ẽ. de
tepo. ord. q. conferre q. usqz ad q. se Abbas
27 / XXV. cu suspenso in consilio ẽ. de pb. gne.
26 / XXVI.º cu eo qui se iterata pnicie maculavit
.i. se fecit in eodem ordine itum ordinari. j. q. vij.
Salubriimu / XXVII.º si se fecit itum baptizari
29 de q. di. iiij. eos z c. qui bis / XXVIII.º cum
48

nonicos vel hominem alterius professionis ut fiat abbas
e. de ele. offitii. XXIX° si ad subversionem fidei adhe- 29
serunt heretici et in contemptum ecclesie fecerit se
ab eis ordinari. i q. vii convenientibus. XXX° cum 30
eo qui scienter est ordinatus a symoniaco licet non
symoniace vel ab excommunicatis vel ab episcopo qui renun-
ciavit loco et dignitati. i q. i. Si quis a symo.
et ix q. i. ordinationes et e. de ordi. ab episcopo qui renun.
c. c. i. et ii. Item qui sine iusta causa dispensat
secundum Hostiensem propter indiscretam dispensationem deponendus est
si super hoc fuerit accusatus et etiam ille cum quo di-
spensat. xl di. c. i. et c. qui in aliquo. Insu-
per videtur non consilio quod aliquem inducas errorem
nisi ubi in iure invenies hoc expressum. Nam restrin-
genda est irregularitas cum sit odiosa et penalis
ff. de penis. Perspiciendum. et de pe. di. i. c. pene. et hodie
expressum est. i. de sen. ex. vi° qui inpu. li. vi. — Papa in vii casibus non consuevit dispensare
In vii casibus non consuevit papa dispensare. Primo
in homicidio voluntario. l. di. miror. Secundo — 1
cum bigamo. e. de big. Super eo et c. nup. Tertio — 2
cum eo qui se facit iterum ordinari. Quarto — 3
cum eo qui fecit se iterum baptizari. Quinto cum — 4
ordinatis ab hereticis. Sexto cum ordinatis a — 5
symoniacis. de quibus dicitur ut e. c. xx. insi. et — 6
e. de apost. c. pe. Septimo in cessione rerum — 7
alienatarum. e. de usu. cum tu. et e. de homi.
Sicut. c. eos. Pone quod episcopus in illis casibus — 90
in quibus potest non vult dispensare, numquid est
compellendus. Dicit .P. quod sic quia utraque est
iusta tam debita est dispensatio. l. di. Dno
sancto. et c. Si quis presbiter et c. Considerandum.

z petat episcopus non dispensando ar. ij. q. v. consu-
lui / Ideo ad hoc tenetur de bono z equo / alii pt
cogi per superiorem e. de iure. patr. nullus / quia
equitas scripta preferetur iuri rigori. e. de of. dele.
consuluit. z e. de rescrip. pru. lig. li. vj. // Alij
dicunt quod licet sit debita peti tamen non pt nisi
supplicando Sicut episcopus debet meliori de
ecclesia xvij. q. j. licet Ille tamen non pt eum petere
q° ut c. 4. In septimo. Sed hic non est simile // Item
pone quod accusator probavit intentionem z aliquis
petit secum dispensari nunquid pt episcopus dispensare
in iniuria accusantis. tamen si accusator defecerit
in probatione debet pena consimili puniri tamen
qui obligat ad penam talionis / dicatur quod sit
e. de iudic. ac si clerici / que indistincte z simplic.
dicit / ergo z nos non debemus distinguere eum ibi
non distinguatur e. de ma. z obed. Solite. prete.
si. z e. de bap. maiores / z nulli facit iniuriam
qui utitur iure suo. e. de cle. cum eccia vulte. Sed
contra accusatorem si deficit in probatione non pt dispensari
l. de. Si quis dyaconus. Sed pone quod aliquis
q° sit presbiterum condempnatus nunquid pt super condemp-
natione episcopus dispensare / distingue / aut condemp-
natus fuit depositus aut degradatus Si de-
positus simpliciter. si dicendo ego te depono ab
officio z beneficio pt dispensare ut e. de iudic. ac
si clerici / Si vero fuit degradatus. si cum illa sol-
lempnitate qua fuit promotus auferendo sibi sacras
vestes z tonsuram zc. dicit hec. e. de penis
c. (?) spec. v. for. tunc distingue ut e. de cle.
ex. inde. c. Sed pt. // Dic summe quod episcopus pt
q° dispensare / Nunquid hoc tamen intelligitur de ordinibus

suscepit, dic q̄ qd̄ simpl'r dicit̄ de omnibꝫ est
intelligend̄. j. de el. sig. cū tibi. z c. ple. l.
di. de h̄is qui nō. z c. se. z qd̄ hic sit dispensand̄
largissime est interpretand̄. s. de don. cū dilectꝰ
insi. ¶ Sed unquid per quod dispensacionē possit 9o
aliquis in episcopū promoveri. R°. non quia qd̄ illimo
ad episcopatū solus pp. dispensat. s. de ele. innotuit
Sꝫ in minoribꝫ beneficiis bn̄ pt̄ episcopus dispensare
s. de fil. pr̄. c. ult. z c. postulat. z c. is qui defectū
li. vj. ¶ Nota q̄ in mortali pctō existens sive Rō.
in manifesto sive in occulto peccat mortalit̄
ordines recipiendo sive alia sacra. xl. di. illi.
xcv. di. Illud. z sic recipiens nō dꝫ exequi nisi
egit penitenciam. z secundum fuit dispensatus. quia su-
spensus est quo ad se. xj. q. iij. audi. z ij. q.
vij. c. quia ergo nisi peccatum leve fuit. tunc si
velit se corrigere potest ministrare lxxxiij. di. c. 1.

Dictum est supra de sentencia excommunicacionis suspensionis z irregularitatis
de primis in generali. Sꝫ quia requirunt̄ penitentia
in confessione. ideo desistis videamus primo quid sit
excommunicacio. z unde dicatur. Cuius possit ferre sententiam
excommunicacionis. z quot sunt eius species. Deinde a
iure lata. post ab homine. Pro quibus causis sit infli-
genda. z qualiter tollatur. z que sit pena non
¶ servantis excommunicationem. ¶ Excommunicacio. s. ho. est actiue exclusio-
ar. j. eo. cū medicinalis. li. vj. z per hic q̄ ponitur
exclusio intelligitur de minori z maiori excommunicacione. s.
de except. excepcionē. ¶ Sꝫ aliter z communius sic diffi-
¶ Excommunicacio est cuiuslibet licita communione z
limus actu separatio. Unde dictum excommunicatus fuit
ab esu ligni. xj. q. iij. c. evidenter. ¶ Dicitur autem
¶ excommunicacio ab ex q̄ est extra z communio quasi

V. Laycus possit excommunicare R[espon]d[e]o 96 dis[tinctio] Bene quidem · et c. decernimus
Et tunc sentencia excommunicacionis dependet a clavibus ecclesie quas soli sacerdotes habent et
non layci · 2 q. 1 · Nemo est qui dubitet · nec episcopus habet iudicem · et per eas deligare
96 di. Bene quidem · et ibi glo[sa] laycis · Cum ergo nunquam invenitur laycum
non ... de ... sentenciam · Cum casus ... non ... in laycum
vbi de hoc in glo[sa] vnica

extra communionem ponitur / Sed unde sumit excommunicacio
originem · quidam dicunt quod ab apostolis / Hostiensis dicit quod
adeo est per apostolos fuit publicata / Sed qui possunt
excommunicare dic quod episcopi et superiores possunt excommunicare et
anathematizare sollempniter in hunc modum / debent
xii · sacerdotes episcopum circumstare / et lucernas in manibus
tenere / quas in conclusione anathematis vel excommunicacionis
proicere debent in terram et conculcare pedibus
/ deinde epistola per parochias mittatur continens
excommunicatorum nomina et causam excommunicacionis · xi · q · iii · debent
Alii prelati inferiores qui possunt ecclesias collatis
ut abbates vel parochialibus ecclesiis ut presbiteri
vel plebani possunt ferre sine sollempnitate premissa
§ · de off · ord · cum ab ecclesiarum · xvi · q · 1 · Alia est
/ et eciam sacerdos parochialis · § · de off · ord · Si
sacerdos Sed aliqui dicunt quod hoc est verum quantum
ad malefactores / quia licet habeat medietatem
de iure quantum ad parochianos · § · de ap · et verum ·
c · 1 · tamen consuetudo sibi tollit licet non quantum ad
malefactores / Illum tamen intelliges prelatum excommunicare
posse et iurisdictionem habere / qui electus est a collegio
vel ab universitate · § · de elec · c · 1 · et xiii · di ·
legimus / et ideo intelligit ibi si preficiatur a collegio
vel universitate abbas qui habet administracionem tamen
iurisdiccionem publicam ab episcopo / Sed excommunicacionis quo ad
presens due sunt / una que vocatur maior que
separat a sacramentis / ab ingressu ecclesie / et a communione
fidelium / et hec dicitur cum quis anathema / Alia est
que vocatur minor / que tamen separat a sacramento
de utraque dicit · iii · q · iiii · engeltrudam / Maior
excommunicacio incurritur ipso iure sive a iure infligitur
in lxxiiii casibus Primus si percutiat clericum / xvii ·

Maior

Minor

Maior excommunicacio incurritur ipso iure

Extr. 23 q. v. Si non licet. Nota quod | licet ... et perpetuo ... per ... Rex quia Nemo est dux ... ff. ad l. Aquil. liber homo | Et omnis qui non ... sit ... [illegible] ... ut ... [illegible] ... 27 q. 2 ... | [illegible] ... est ... [illegible] ... de ... quod ... [illegible].

q. iiij. Si quis suadente | ut ang. lz religionis consid.
i. e. non est dubium licet adhuc non sit professus
i. e. Religioso. et quis. li. vi. | fallit in xxi casibus 1.
| Primus est si ludendo hoc faciat et non animo
iniuriandi. i. e. t. i. v. ut clerici. | Secundus si ignorabat 2
ipsum esse clericum i. e. Si vero aliquis. ita quod igno-
rancia probabilis fuit alias non excusaretur. 6
decret. extrav. apostice. et 6 de eo qui te et 1.
et ii. | Tercius si tonsuram vidit et eum clericum non qo
credidit. Ratio quia incidit in suam | dum tamen ille
sit clericus. | Quartus si in veritate non erat clericus qo
licet tonsuram deferret et illud percussit cre-
dens illud clericum propter conscientiam tamen nisi postea
certus efficiatur. ar. xi. q. iii. quam multos. qo
Sed quid si credat percutere clericum et percuciat
laycum nunquid est excommunicatus videtur quod sic. 6. de biga
mis. et c. finali. Sed contra quia indicatum est
si quod fit non strictum quod fieri intendit ff. ad l.
corn. de sic. l. i. et divus. Dic si hostis quod non
est excommunicatus in veritate licet de iniuria. | Quintus qo
si credidit percutere tyrannum et in persona eius
percutit martinum clericum. t. dixit quod non incidit
ut. i. e. Si vero aliquis. H. dicit si percuciat clericum
quem credebat laycum non est excommunicatus quia sola
temeritas et violencia in hoc consideratur. i. e.
c. i. et c. veniens | Alii dixerunt quod est excommunicatus quia
constat quod percussit clericum et iniuriari voluit
ff. de iniur. eum qui et Si iniuria | distingue
aut fuit in culpa, sive negligens utpote de nocte
ubi non poterat discernere tunc est excommunicatus ar.
6. de cle. excom. apostice quia fuit ignorancia
crassa et supina. et 6. de que. ut dicit li. vi.

~~Percussor clerici non est excommunicatus in xx casibus~~

ludendo

Ignorando

Si vo ipe fuit negligens inquirendo ut debebat tunc
tunc no est excusatus ut · j · e · Si ve aliquis //
q° Quid si quis spuat in facie clerici no tamen manus
iniciat nunquid est excusatus host dicit q sic
ar · j · e · nup · z c · contingit · in · infi · z idem
intelligit si in caput vel in corpus clerici vinum
aquam vel alius liquor effunditur / multofortius si
lapide vel baculo vel alio modo percutiatur quia
in istis omnibus fit iniuria corporalis / Idem si scindat
vel rumpat vestem suam vel capit per freno / ita
q in uno loco ipsum teneat invitum z minis z
terroribus ipsum sine lesione corporali facit invitum
stare in itinere vel secum ire z hec maxime in
Vim vi repellendo 3 · layicis / Tercius qui in continenti vim vi repellit
temperate · j · e · Si vo aliquis q · Si vo · z · b ·
de homicidio · Significasti · in · / tamen sunt quedam conside-
randa in repulsione tali / ut in continenti fiat
z no ex intervallo · ff de in · z iu · ar · / Item · e · q ·
ad igitur · z j · e · Si vo · / Item causa defensionis
z non animo ulciscendi xxiii · q · i · quid culpatur
/ z cum moderamine inculpate tutele / cum si quis
modum excedat z no ex proposito no tenetur
licet repeciat clericum · b · de rest · spol · olim
infi · z · j · e · pendium / Glo · z Io · distinguunt
/ an fiat vis persone an rebus / Si persone tunc · persone
tunc antequam vis illata est repellenda est
/ z si aliquis vim statim repellat potius presumi
dz q no ulciscendi sed defendendi ea iis feliat
ff · ad · l · aquil · Si ex plagis · § · tabernarius / z hec
si primus percussor iterum volebat percutere / Secus
si nolebat ipsum repercutere z alter repercussit
potius videtur esse vindicta quam repulsio
iniurie · z hec equum videtur / sine tamen moderamine

si illud tamen fiat quo admisso violencia repelli
non possit. Si ergo vi violentam intulisti pericu-
lum mortis ab eo vitare non poteris tamen sine pena (de homi. cle. v.)
interficies interfectoris eius tamen penitencie sine pena ar.
c. de homic. c. ii. ff. ad l. aquil. l. iii. //
(Rebus) Si vero vis inferatur rebus licitum est repellere
illatam in continenti et inferendam vel quacumque
poterit vel fecerit tollere amicis ff. de acq.
poss. q. in eo. c. ult. et c. de rest. spol. infra (Olim)
Sed iniuriam iam illatam per se ex intervallo
non licet quia sit eius vindictam ar. c. de homic.
Suscepimus. Sed nunquid possum repellere i- (No)
niuriam socii mei vel vicini etiam cum armis
videtur quod sic. xxiii. q. iii. fortitudo et c. non est
inferenda Hodie hoc est expressum quod quilibet
tenetur iniuriam proximi vel vicini propulsare.
Alioquin si negligat et potest videtur iniuriatore
fovere et esse particeps culpe eius. i. e. dilecto
c. et quod eum liceat. li. vi. Ceterum si de
mandato prelati hoc faciat. i. e. ex timore. dum (R. de mandato prelati)
tamen mandatum sit iustum vel saltem si dubitetur
xxiii. q. i. quid culpatur infra. Si autem iniustum
esset non est obediendum xi. q. iii. Julianus quia
de mandato prelatorum possunt rapi clerici et ad iudicium
trahi deligentes sed tamen non amplius eorum
extenditur violencia quam defensio vel rebellio
exigit clericorum i. e. ut fame. c. si. et c. de
clericis li. vi. Sed nunquid sine licencia episcopi possunt (No)
rapi clerici. Dic quod non preterea proximo dicam
licet etiam essent depositi vel tamen curie traditi
sclavi lxxxi. di. dum ut se diviseret enormi-
tatibus i. e. eum non ab homine et c. proponendum

Hostiensis tamen dicit quod ubi esset periculum in mora laycus
possit capere clericum sine licentia episcopi et sine nota
excommunicationis per legem que dicit quod si debitor fugiat
creditor potest ipsum retinere propria auctoritate quod aliter non
possit ff. qui in fraudem cred. dicit pretor. C. de
5 debitore. Quintus si percutit sumpta arma et
premonitus de tercio a suo episcopo ut desistat. i. e.
cum non ab homine. In audiencia. et c. contingit.
6 Sextus si se immisceat seuiens enormitatibus
licet monitorum premissit. i. e. cum non ab homine
7 q. ult. et c. perpendimus. Septimus si exerceat
secularia negocia et tercio admonitus se non corri-
8 gat. Octauus qui percutit clericum cum vxore
matre sorore et filia propria turpiter agentem. i. e.
Si aliquis. q. ut ille. non tamen excommunicatus si
incontinenti ut. i. e. c. q. Si vero. et si immo.
per matrem intellige omnes superiores. et nomine filie
omnes inferiores ar. i. de verborum sig. nat. et rex et ff.
9 de verborum sig. appellatione. et l. libertorum. Nonus
resistente dimicat officiali qui potest uel alius clericus
ad quem spectat potest arcere de ecclesia. i. e. veniens
10 et c. cum voluntate. q. Si quis. Decimus magister
qui facit leuiter. i. e. cum voluntate. q. si. cum
correctionis et intuitu discipline alterius castigaret.
11 i. e. c. i. de. neque magister. Undecimus qui racione
officii quod in ecclesia obtinet percutit clericum
Duodecimus in seniora ecclesie qui deuocionis
12 zelo hoc facit. Tredecimus prelatus qui
13 leuiter corrigit. Quartusdecimus in domo
14 familiam corrigentem uel parentem uel propinquum
Isti quatuor casus probantur. i. e. cum voluntate
q. si. et intellige quod aristotiles sex casus ultimos

q percussi vel expulsi ab ecclesia sunt in minoribus
ordinibus constituti ut ibi dicit / ergo non possunt
sic competenter in sacris ordinibus constitutos
licet clericali officium quia exeo q committitur
spiritualis de minoribus ordinibus de aliis exhibetur
xxv · di · qualis / et quia honorabilia membra
exceptis in minoribus culpis liberius subici non
debent xlv · di · cum beatus · puniant ac aliter ad=
monitionibus / et si se non correxerint suspendi possunt
ut · de etate · nisi · volentes / possunt eciam tamen leviter
puniri in minoribus ordinibus constituti · Expone
quod q iste persone modum excedunt ut inquid
incidunt in Canonem Si quis · nisi irato animo .90.
hoc faciat et ex proposito non credo q incidat
in Canonem quia solummodo dolum prosequitur
xvii · q · iiii · Si quis suadente · et · i · e · t · i ·
/ et violenciam non committitur sine dolo / Sed magis
prelatorum non sunt dolose sed caritatiue / licet
fortuito casu modum discipline excedat ·
ar · i · e · cum voluntate in principio / xvi in clericum .17.
depositum et traditum curie secularis · ut · de iudic ·
cum non ab homine / Sed qualis degradetur et
in quibus casibus dic ut · ut · de penis · c · degradatio · et
ut · de hereticis · c · puniuntur · Si autem non sit traditus
curie seculari retinet privilegium clericale lxxxi · di · de his ·
/ xvii qui percutit goliardum ioculatorem seu buffonem .16.
si per annum arte illam exercuit / vel si ter admonitus
non desistit infra annum · ut · de vi · et ho · cle · coniu-
gat · li · vi / xviii qui percutit clericum qui cum contraxerit .19.
matrimonium licet cum unica et virgine dimisit
tonsuram et vestes clericales · ut · de cle · con ·
iug · li · vi · / Ideo dicit q est excecatus ut dicit ibi ·

18 q̄ alt' / xviij. qui pciit bigamu cu sit cui
pvilio clericali nudatus. e. de biga. alteratus
19 li. vj. / xix. qui cepit ht clericum de furto
suspectum / pt capere verberando et compedibus subiicere
et in vincula detrudere. e. de deposito c. i ue. / .
20 xx. quibus clericus pt cape furem suum vel
socium suum sum medico tpe si ht eum suspectum
et pitare iudici. In aut. ut iud. sine quoq̄
suf. / layicis vero non licet etiam si sunt iudices
In alijs porcies clericus e excitus et mittend(us)
ad sedem ap. p absolone obtinenda ut xvij.
q. iiij. Si quis suadente / fallit hic in xiiij
casibus / Primus e in mortis articulo. j. e.
non est dubium et xvij. q. iiij. Si quis suadente.
1 / Secundus si heat inimicitias capitales vel
2 alias iustas excusationes. j. e. decreto. Et si
cessante impedimento vel pculo se non repntaverint
sedi aplice recepturi mandatum aplicum in
eand(em) sniam reincidunt ipso facto. j. e. eod.
3 qui. li. vj. / Tertius hostiarius qui ratione sui
officij clericum non continuit lesit. j. e. Si vero alicui
4 iniu. / Quartus mulieres que in nullo casu
ad sedem ap. sunt mittende. j. e. mulieres. et c.
5 quamvis. / Quintus senes / Sextus debiles
6 / Septimus pauperes / Isti tres casus ostenduntur
7 j. e. ea noscitur. et c. q. de frije. Et cessante
impedimento tenentur adire sedem ap. j. e. quibus
alias remanebunt in excoicatione. j. e. eod. qui.
li. vj. / De pauperibus distinguit. Aut sunt
ita pauperes qui ad curiam ire non possent

In xiiij casibus clericus percuciens clericum non mittitur ad pp.

nisi medicando tunc vero sunt mittendi · i · e · q ·
de his · z c · quinto · Aut sunt pauperes tamen possent
habere aliquid ita quod non eant medicando · tunc
sunt mittendi · i · e · ea nostri · Innoc · tamen distinguit
utrum consueuit medicare z tunc non excusatur · Si
vero non consueuit non compellitur medicare sed excu-
satur · primum magis approbo · Octauus monachi · 8 ·
z canonici regulares z quilibet religiosi nisi
iniuria sit atrox · i · e · monachi · z c · eadem
illorum · siue ante ingressum commiserit siue post
ut ibi dicitur · eadem si clericum post professionem secularem
i · e · Religioso · li · vi · Si vero monachus alterius
claustri percusserit per abbates utriusque claustri
debet absolui · i · e · eadem illorum · z c · canonica ·
z illud quod dicitur de monachis extende ad hospi-
talarios si presbyterum habeat priorem · i · e · canonica
Quid si religiosus socium suum vel alium percussit · q° ·
extra claustrum existens · recitat ad hoc · s · ho ·
quia prelatus abbatis locum non habet ut in · c ·
monachi · z c · eadem illorum · Item quid si quis fu- · q° ·
giens de seculo confitetur se excommunicatum · nunquid debet absolui
antequam recipiatur · dicit quod sic · quia aliter non est
ei consultum · xi · q · iii · eadem excommunicato · Sed nunquid · q° ·
prelatus religionis quam vult intrare ipsum potest
absoluere · dicit ho · quod sic pure z sine aliqua
conditione quamuis illa conditio insit ipso iure
s · si in eadem religione perseuerauit · et hoc e
verum nisi excessus grauis sit z enormis ut satis
colligitur · i · e · eadem illorum · s · qui se claustrales
z sequentibus z c · religioso · s · quamuis · li · vi ·
z · c · eos qui · e · li · z adde quod dicitur · 6 · de penitentiis ·

¶ In isto vo. v. tenus nisi. // Nonus qui non
9 sunt sui iuris sicut filiusfamilias et servi. i. e.
inlicitos. et c. relatum / ne intelligendo de filiis
qui dum sunt in patria potestate non dicuntur sui
iuris / quia debet tales ad curiam mitti nisi sint
infra pubertatem. i. e. quamvis et c. ult. // De
servis simile intellige eo servus facit hic ut
dominus suo servicio defraudetur vel eo dominus sine
culpa sua dampnatur in amissione operarum
i. e. relatum. ergo videtur idem dicendum in viro si
in fraudem uxoris hoc faciat et in ~~liberto~~
liberto qui operam prestare tenetur ar. xxix.
q. ult. plenum. Sed non credo eo hic non
inveniatur / quia hoc eodem ut omnes ad curiam
mittantur qui expresse non excipiuntur preceptorum
10 est ar. i. e. eo illorum in principio // Decimus in
hiis qui magne sunt potencie et ita delicati
quod laborem eundi nequeunt sustinere. ita tamen
quod prius status persone et veritas negocii ro-
mano pontifici intimetur / et secundum consilium eius
tales de commisso scelere corrigantur. i. e. miles.
v. de hic. // Undecimus in pupillo qui sed
non dum habet xiiii. an. i. e. c. i. sive ante
pubertatem sive post postulet absolvi. i. e.
12 c. i. // Duodecimus qui simul vivunt et dor-
miunt in una domo licet sint seculares e.
de vi et ho. cle. quum et. i. e. extenore infra
13 // xiii in monialibus in omni casu. i. e.
de monialibus // Sed quid si monasteria essent 90
in diversis civitatibus et una monacha percuciat
monacham vel monachum consuetum vel clericum eiusdem civitatis

dicit B' q' conueniat utrumque Episcopus uel alter de lege
alter uices suas. i. e. eo. illorum. | xxiii. q. qui · 18 Atrox.
leue et mediocrem iniuriam irrogat | uel aut enormem
uel grauem. i. e. pugnent. et c. eo. illorum. | Enormis · Enormis
aut siue atrox iniuria cognoscitur quatuor
modis scilicet ex loco ubi fit ut in foro ecclesia · 1 · Loco ubi fit
uel coram multis siue Rege uel iudice | Secundo
ex loco vulneris ut si sanguis uel corruerit · 2 · Loco vulneris
de facili exire | Tercio ex facto ut si vulneratus · 3 · Facto
fuit uel grauiter lesus | Quarto ex persona · 4 · Persona
ut superior scilicet Abbas et Episcopus siue platus
inst. de iniur. § Atrox. et. i. e. eo. illorum. |
Quid si mediocrem lesionem uel sanguinis effusionem · qo ·
qua de facili sanguis effunditur quasi | unquam
idem erit ac si enormiter lederem | dic quod satis
committendum est in arbitrium superioris quia ubi
effusionem habundanciam signat. xvi. q. i. re-
uertimini. et ex h. di. Sepe | Quid si peniteat · qo ·
quis postquam sunt curatum | dic quod platus est si
B'. 6. de pb. exposuisti. in glo. expresse hec
6. de cle. egro. tua nos | hec sunt de primo ca°.
scilicet de violenta manuum iniectione | Secundus casus · 2 ·
de quo mencionatur extracto. ipso iure est quis
mandat alium percutere clericum. i. e. mulier q̃
uel | quia qui per alium facit per se ipsum facere
videtur. i. de reg. iur. qui facit. li. vi. 6. de
rest. spol. eo. ad sedem. mi. | et ille qui fecit
similiter. i. e. uniuersitatis | licet esset in potestate eius
uel ei subiectus | quia preceptum iniustum fuit
cui non debuit obedire sed pocius deo qua
homini. i. e. Relatum. et xi. q. in Juliano. | Sed · qo ·
pone quod mandauit sed ante manuum iniectionem penituit ·

quod erit / Dic quod in canonem incidit si mandatum
revocavit / ita quod mandatum revocatum ad ipsum
pervenit. ar. C. de revo. mandato. l. e. ex
insinuatione. et ff. mandati. Si mandassem.
Sed pone quod mandator ante manuum iniectionem
moriatur. tunc non erit excommunicatus / quia mandatum
morte extinguitur. C. de of. del. Relatum. et c.
licet. et etiam non ligat sub tercia. ar. pe. dist.
ij. Item pone quod non mandat sed ex post facto
ratum habet. nunquid incidit in canonem. B. dicit quod
sic / et host. quod non. / tu autem distingue quod aut
percussor facit hoc nomine tuo et postea audiens
ratificas tunc es excommunicatus / quia ratihabitio retro
trahitur et mandato comparatur. Aut facit simpliciter
non cogitans de te vel nomine tuo / tunc non es
excommunicatus / quia ratum habere non potes. quod tuo
nomine gestum non est. ut e. ti. aliquis. li. vj.
Tercius est qui habet potestatem prohibendi et
non prohibuit / quia facientes et consencientes
pari pena puniuntur. ut e. sicut / et intellige per
cooperationem vel prestacionem auctoritatis. C. de of. del.
c. i. de hor. decim. e. C. de penis. l. ult.
Sed nunquid amicus tenetur defendere clericum vel
eum lapidum / quidam dicunt quod sic / et specialiter
de clericis. xc. di. Precipimus. et xj. q. i. nulli. et
c. si. B. dicit contrarium sed quod ad solos prelatos
sive iudices vel alios qui habent aliquam potestatem
in aliquos hoc pertinet / et ad hoc tenentur ex
potestate. et vide aliud xxiij. q. iij. forte. et c.
ista dies. / Unde si ego qui non habeo aliquam
potestatem video quod aliquis vult percutere clericum
seu verberare sine meo consilio vel auxilio non sum

extraneus

excitatus si non prohibeo illud. Licet alias forte peccare
quam ipsum non defendo tamen possem. Pena enim tamen
actores tenere debet ff. de his que fi. arma. p-
ta quesivit. Iura contraria intelligunt de illis qui
ratione potestatis ad hoc tenentur alias consentire videntur
et prestare auctoritatem si vident et non prohibent etiam
facto. Alii solummodo verbis sed non facto ut dicit
Augustinus lxxxiii. di. Error. Alias peccaret non tamen
propter hoc excitati essent dic ut ff. e. c. Sed nunquid
possumus. De hoc peccato denunciationis dic ut ff.
de accu. c. denunciacio v. Sed nunquid. ¶ Quartus 4
in violatoribus ecclesiarum vel effractoribus. Idem de
aliis locis sacris. ii. e. conquesti. et xvii. q. iiii.
omnis ecclesie. ¶ Quintus in incendiariis ecclesiarum vel 5
locorum sacrorum. ii. e. tua et c. conquesti et xi. q. iii.
canonica. ¶ De istis duobus casibus dic ut ff. de
rapt. et incend. c. pena v. Sed tamen. ¶ Sextus 6
si ferat arma hostibus sarracenis vel iudeis c.
Sarracenis. ¶ Septimus si falsat litteras sive registrum 7
apostolicum per se vel per alium. ff. de cri. fal. ad falsariorum
dic ut ff. de cri. fal. c. Ita in litteris usque in fi. ¶
Octavus omnis hereticus sive occulti sive manifesti 8
quocumque nomine censeantur. ff. de here. ad abolendam
et c. Excommunicamus et ii. e. noverit. ¶ Nonus qui defen- 9
dunt hereticos vel receptant vel eis credunt. ii.
e. noverit. ff. de here. Sicut ait et c. Excommunicamus
c. credentes dic ut ff. de here. c. puniuit
et c. Ita credentes. ¶ Decimus illi qui faciunt 10
statuta contra ecclesie libertatem vel consuetu-
dines contra eam introductas faciunt observari
¶ Undecimus qui decetero talia statuta fecerint 11
¶ Duodecimus qui statuta illa libertati ecclesie 12

contraria scripserint / decimus tercius potestates consules
rectores et consiliarii locorum ubi de cetero huiusmodi
statuta et consuetudines edite fuerint vel servate
/ decimus quartus qui secundum eas presumpserint iudicare
/ decimus quintus qui in publicam formam secundum
ea statuta vel consuetudines redegerint iudicata
hec probant. extra de sententia excommunicationis noverit / decimus sextus qui
infra duos menses huiusmodi statuta non deleverint
de capitularibus suis et libris vel deleta fecerint
servari et nisi iuraverint quod de cetero talia non
attemptent / debent etiam a iudice citari
et sit a iure et a iudice excommunicati. extra de sententia excommunicationis gravem
et c. noverit / xvii cum aliquis a paucioribus
quam a duabus partibus cardinalium in papam electus
electioni de se facte consentit / et pro papa se gerit
nisi se velit huiusmodi abstinere. extra de elec. licet
de vitanda / xviii qui de tercia parte cardinalium
receptus pape nomen sibi usurpat et etiam qui
ipsum receperint tanquam papam. extra de elec. licet
de. Si quis autem / xix magistri et scolares cum
aliquo cive bonon. de hospitio locando vel
conducendo irrequisitis scolaribus inquilinis
ante tempus conductionis elapsum. extra de loc. c. i.
/ xx quicunque religiosi professi exeuntes ad
audiendas leges vel phisicam. extra ne cle.
vel mo. super specula et c. non magno / nisi
infra duos menses destiterint / xxi archi-
dyaconi decani plebani prepositi cantores
et alii clerici personatus habentes / et presbiteri nisi
infra duos menses a tempore scientie illius constitutionis
non destiterint scilicet ne audiant leges vel phisicam
extra ne cle. vel mo. c. ult. nisi / cum hec pena
non extendit ad eos qui parochiales ecclesias obtinent

nisi eedem ecclie fuint plebane sub se capellas
hntes in quibz instituunt clici pretn negantes
absqz causa ronabili amoui. E ne cle. ut mo.
Statutu li. vj. | XXij⁹ qui pticipat in crime
criminoso pret illud crime excato pstando consiliu
auxiliu ut fauore. i. e. nup. d. sn sa. z c.
cocubine. | XXiij⁹ qui scient z spante pticipat
cu excatis a papa. ut eos recepit ad diuina s.
Jnno. z ho. i. e. Signt. licet ylo intelligat
de pticipatore in crime. Secus in alijs. i. e.
Js qui. li. vj. | XXiiij⁹ pncipes ud plati seu
quicuqz alij passissinos queciqz xanu fecint
uel madauint interfici licet mors no sequt
z qui eos defendunt receptat ut occultat
excois z deposiois adignitate honore ordine
offo z bnfo simlr incurrant ipo facto. E.
de homic. phicidi. li. vj. | XXv⁹ qui tenet
in vinclis clicu ud in domo licet no tetigint.
i. e. nup. impn. | XXvj. Jntediarij domoz.
z locoz no sacroz. ex quo p ecclam pu-
blicant. i. e. tua nos. | XXvij⁹. qui romanos
ud alios xanos pnegone uel alijs honeste
causis nauigio uectos ud naufragiu passos
spoliat nisi satisfecit. E. de rap. Excom.
| XXviij⁹. qui utunt ordinibz uel alienacoibz
a scismaticis fcis. E. de scism. c. 1o. | XXix⁹.
qui dicit romana ecclam no esse caput
z ei tamqz capiti no volt obedire. xix. di.
nulli pgas. | XXX⁹. symoniacus in ordine. j.
q. 1. reperiunt. | XXXj⁹ grecus qui in contemptu
latini lauauit uel baptizauit baptizatu
a latino. E. de bap. lit. | XXXij⁹ vicarius epi

quos pape ampla dyac. c. cepius associauit si
rebellis. c. de off. ord. qui. xxxiij^9 qui nuncios
uel scripturas mittunt uel loquuntur secrete cum
cardinalibus dum sunt in conclaui ad tractandum
de electione pape. c. de elec. ubi periculum. § nulli
li. vj. xxxiiij^9 vicedni et alij rectores et
officiales qui non seruant illa que statuuntur
in electione pape uel fraudem adhibent. c. de
elec. ubi periculum. § preterea. xxxv^9 qui electores
uel amicos eorum uel eorum monasteria uel
loca alia pretextu uel palliis inuadunt uel spo-
liant eo quod rogati seu aliter inducti eum
pro quo rogabantur seu inducebantur eligere
noluerint. c. de elec. sciant. li. vj. xxxvj
qui regalia custodiam uel gardiam aduocacionis
uel defensionis titulum in ecclesiis usurpare
conantes presumunt bona ecclesiastica usurpare
c. de elec. generali. li. vj. xxxvij^9 qui vocantur
ad dirigendum in electionibus moniales si faciant
aliquid propter quod inter eas super ipsis electionibus
faciendis possit discordia oriri uel orta
nutriri. c. de elec. in dignitatibus. § postremo.
li. vj. xxxviij^9 qui precat quod conseruator
cognoscat nisi de violenciis et iniuriis ma-
nifestis. c. de off. del. hac constitucione § per eum
li. vj. xxxix^9 qui citat mulierem ad iudicium
pro ferendo testimonio inuita. c. de iude.
mulieres. li. vj. xl^9 quicunque prelatos uel
personas ecclesiasticas compellunt res ecclesie
uel iura tradere laicis in emphiteosim
c. de rebus ec. non ali. hoc consultissimo.
§ ple. li. vj. xlj^9 qui pedagia uel guidagia
a quacunque persona ecclesiastica pro personis propriis

uel rebus quas deferri faciunt / uo tn causa ne-
gocii ipse ul p aliu exigit aliquid ut extor-
queat e de cens · c ruch li · vj · / xlij9 laici
qui compulerint platos uel capitula sub-
mitte bona mobilia eccliarz uel inra iust
moniti talia i sua libtate dimittat / xliij9
qui exactibz huioi ea ducid dictis ul in futu
inici contingeret ultra id quod ultra naz gutz
pmittit eis vsurpauit n moniti destituit
z sit recepta restituerint hec duo pbant e
de rebz ec · uo ali hc consultissi li vj / xliiij9
Justiciarius ul domi9 tpalis impetratores lrarz
aptarz ul als in foro eccliastico litigantes ub
litigare volentes in hiis que de iure uel
antiqua consuetudine ad forum eccliasticu ptinet
p se ul p aliu ad desistend uel in foro sclari
de eisdem huioi litigand p iudicum eccliasticorz
uel impetrantium aut litigantium uel litigare
volentium ul ppinquorz seu ipsarz rerz aut
etiam certorz modis de aliis cpellant ul
impediat comi9 ipse ul p aliu coram iudicibz
eccliasticis delegatis seu ordinariis valeat
litigari ul dederint consiliu ul fauore n
absolui pnt nisi satisfecerint de omibz dampnis
z iniuriis cpetenti e de imm ec quia li vj //
/ xlv9 qui tpale dnium obtinentes suis subditis
precipiunt ne platis ul cleris seu psonis eccliasticis
aliquid vendant · ul emat ab eis bladu molat
uel coquant · pane ul alia pssimat obsequia
exhibere e de imm ec eos qui li vj / xlvj9
religiosis professis qui in scolis uel alibi
temere habitu religionis dimittit ul ad
quemis studia lrarz vadit nisi a suo plato sed

cum consilio suo conjunctus vel maioris partis eiusdem
sibi eundi ad studium licentia primitus sit concessa. xlvii.
doctores vel magistri qui religiosos habitu
suo dimisso leges vel phisicam audientes scienter
docent vel in scolis suis detinent quod probatur
c. ne cle. vel mo. et periculoso. li. vi. xlviii.
qui scienter hereticos credentes et defensores
tradunt ecclesiastice sepulture ut absolvantur
nisi propriis manibus extumulent et locus careat
sepultura. xlix. Layci qui publice vel privatim
de fide disputant. c. de heretic. quicumque in pri.
ubi isti duo casus probantur. l. quecumque
persona singularis locat domos ad exercendam
usuram usurariis publice alienigenis. c. de
usu. usurariorum. li. vi. nisi eos de talibus suis ex-
pellant omnimode infra mensem. li. qui
represalias concedunt contra personas ecclesiasticas
vel bona eorum et tali concessione utentes nisi
revocaverint infra mensem. c. de iniuriis et si
pignoratorum. li. vi. lii. qui dederint licentiam
capiendi vel alter occidendi seu alias in personis aut
bonis suis vel suorum contra eos qui sententias
excommunicationis suspensionis vel interdicti protulerunt
vel eos qui eas observant et excommunicatos evitare
volunt vel quorum occasione sunt late nisi licentiam
re integra revocaverint vel si ad bonorum capcionem
propter hoc processum fuit nisi infra viii dies
bona et dampna fuerint restituta. liii.
qui tali licentia usi fuerint vel aliquod predictorum
presumpserint vel proprio motu in qua si permanserint
per duos menses non poterunt nisi per summum
pontificem absolvi quod probatur. i. c. quicumque
li. vi. liiii. qui absolvunt in mortis

articulo vel per alio impedimento si cessante periculo
vel impedimento se non representent quam citius
comode poterint illi qui potest eum absolvere
// lv9 quibus iniungitur a sede ap. vel a legato
eius ut se representet ordinario suo vel alii
primam sistere pena vel satisfaciat leso / hec
probantur. j. e. eos qui. li. vi. // lvj9 professi
religionum mendicantium abolitarum in concilio generali
que prius non erant confirmate si deinceps
admittant aliquem ad suum ordinem vel domum
vel locum novum acquirant vel loca acquisita
alienent sine licentia pape. e. de relig. do. reli-
gionum. li. vi. // lvij9 qui ab aliis quam a papa
vel cancellario vel qui de mandato pape hoc
officium habent recipiunt literas pape. e. de cri. fal. dura
impunitas. // lviij9 dicens quod papa presentes et futuras cuiuscumque
conditionis dignitatis aut status etiam car-
dinalis q. j. et p. de columpna vel eorum alterum
sciente pro cardinali habuerit aut ad cardinalatum
admiserit seu votum eorum seu alicuius ipsorum
suffragium in electione pape admiserit aut
etiam ipsam nominavit elegerit assumpserit
seu in hiis dederit auxilium consilium vel
favorem // lix9 qui dicti. d. et p. vel natis
domui d. favorem prestiterint vel auxilium in
scismate persistentibus hec probantur. e. de scism. ad
succedentes. li. vi. // lx9 glosator constitutionis
edite super regulam fratrum minorum aliter quam littera
ipsa sonat sensum ipsius adulterans vel contor-
quens vel contrariantes seu diversas vel
adversas opiniones inducentes. e. de verb. sig.
exiit. li. vi. // lxj9 quicumque eligitur in senatorem

rectorem vel patricium romanum absque licentia sedis apostolice predicta ut ... de privilegiis ... Clausula ... xi. Ista que sequuntur usque ad ... habent solummodo locum in regno Francie quia facta sunt a duobus legatis.
lxii. qui per seditionem conspirationem conventionem simul habita cum aliis quacumque firmitate vallata impedimentum electores vel patres prestiterint quominus ecclesiis secularibus vel regularibus dignitatibus aut personatibus aut administrationibus quibuscumque per illos ad quos electorum ipsorum vel dignitatum per viam electionis vel postulationis spectat provisio eisdem locis de personis ydoneis undecumque extiterint oriunde et alias libere per electionem aut postulationem canonicam valeat provideri.
lxiii. qui coacta multitudine cum armis et sine armis contumeliosa acclamatione concitato tumultu in loco in quo hii ad quos spectat electio postulatio vel provisio conveniunt seu in ipsos electores vel in aliquos de eisdem tempore quo predicta immineret facienda duxerint irruendum eidem loco fracturam seu violentiam vel in personis electorum notabilem et iniuriam irrogaverint et post qui ope vel consilio clam vel palam per se vel per alium aliquid egerint per quod conspirationis vel conventionis inite nequitia in aliquo sumat robur et per hoc contingat electionem postulationem aut provisionem totaliter impediri vel differri ... de ele. coram ... in ... biturricen. et ... sequentia.
lxiiii. index vel conservator qui litteras citationum sub illa forma quos vobis lator presentium nominabit vel alia forma consimili.
lxv. index vel conservator qui litteras dat ad citandum personas

in lr̃is dom̃i pp̃e uel legati nõ tenentes ptextu
testimonij phibendi ubi uel qñ statuꝰ cau
sa nõ requirit s; ut ipi uel actor fatiget
eos laboribꝫ ⁊ expensis uel ut recipiat
⁊ extorqueat aliquid ab eis. lxvij.ꝰ iudex
executor uł ↄseruator datus a delegato qui
p absolucionis uel relaxacionis bnficiũ impe
dendo hijs quos excõicis suspensionis uel
interdicti sniã duxerit innodandos concedat
pecuniarias seu res alias p eiusdẽ ↄquoq;
exquisito colore p̃sumit petere exige aut
oblatas recipe expostfacto. Ab hac pena
ultima nõ p̃t absolui nisi a pp̃ uł ple
gatũ sedis ap. hec pbant. s. de of. dele.
c. i. in vi. lxviij.ꝰ qui testamenta uel ↄsimiles
ultimas voluntates impugnat ⁊ repbat
pro eo q statim aut secũdis ptã pntes
nõ fuit aut autentici nõ ↄstiterint ꝙ̃do
testator suũ condidit testamentũ aut aliã
vltimã voluntatẽ. Isti cuiuscumq; condicionis
uł dignitatis extiterint nisi infra viij dies postq̃
sup hec moniti fuerit nõ desistãt ibid. de testib.
nõ presumpcionis. lxviij.ꝰ qui ↄfugientes ad ecclam
ibidẽ vulnerat mutilat interficiunt aut cedunt
uel inde extrahunt violenter uł inde extractos
vulnerarẽ seu mutilare p̃sumunt uł vltimũ suppliciũ
infligunt uł procurat uł ↄsiliũ aut opem
adhibent in talibꝫ ppetrãdis ibidẽ de imm. ec.
Sangwisuge. lxix.ꝰ qui iudices ⁊ executores
ecclasticorum iudiciũ lras uł acta deferentes
hac occasione liberaã detinẽ cape occultarẽ
mutilare uł occidere uł lras seu acta eis
auferre cancellare uł deferrẽ uł celare ⁊ qui

ad hoc consilium dederint vel opem ibidem deprendit
cum me. Alie etiam excommunicationes sunt in
canalis bituricen. continet. sed supius sunt
posite & de me. con. ideo hic mine sunt ponende
lxx. clerici vel sacerdotes qui post tertiam admonitoz
fornicarias. vel mulieres de quibus pt esse suspitio
& vnde populus vel ecclesia scandalizetur in domibus
propriis vel alias duxerit retinendas. lxxi.
quicumque clerici vel sacerdotes ratione alicuius
consuetudinis pro baptismo sepultura vel pro aliis
sacramentis aliquid exigere vel extorquere presumunt
lxxii. constituti in sacris ordinibus manicas
consuticias vel sotulares consuticios vel costtos
vestes quod rubei coloris vel viridis hic presumat
& specialiter Archidyaconis & prepositis qui hunt
curas animarum ne cappas habeant manicatas &
fronatas & sacerdotibus ne vtantur capis ma-
nicatis & monachis ne capis sumptuosis
& ne vtique de cetero vtantur sub eadem pena duximus
inhibendum. hec probantur in constitutione galonis.
Minor excommunicatio est que tantum priuat comunione
sacramentorum de hoc dic vt. s. de cle. ex. mi-
nistr. ad q. excommunicatus. Sed ista minor excommunicatio
a canone inflicta pt relaxari etiam sine
iuramento a simplici sacerdote. ut e. nup. q.
Minor quot modis infertur. iii. sic. hec infligitur a iure cum quis committit
sacrilegium. xvii. q. iiii. omnis. & c. miror. & c.
1. contumax. dic vt s. de rapt. q. violatores
v. Sed quid. Secundo sacerdos fornicarius lxxxi.
2. di. Si qui sunt. Tercio symoniacus non
3. in ordine sed aliunde. i. q. i. Reperiuntur. Quarto
4. qui recipit ecclesiam de manu laica sine
consensu episcopi. xvi. q. vii. Si quis deinceps.

z. b. de ins. pati. ptea q. i. Vo in paucis vsurarijs 7.
b. de vsu. quia in omnibz. VIo illi omnes qui 6.
priuantur ecclesiastica sepultura, z hij sunt multi
ut no. b. de sepul. c. prohibemus. VIIo quilibet 1.
notorius percussor lxxxvi dist. nisi. xt. de illud
xiij. q. ii. pdemittibz. VIIIo coicans cum excato 8.
no in crimine s; in osculo salutatione. simplici lo-
quela oratione vel mensa vii. v. Si pdelicte ꝟ
anathema quis efficiatur os orare vale como mensa
negatur xi. q. iii. excatos. z c. se. z. ye. imp.
q. In fi. Sz in persona tua non transit xi. q.
iii. excellentissimus. z sit inglit ex participatoe
mior licet pstiterit iuramentum. i. e. tui desides
in pu. nisi in causis qui in hijs visibz ptinent.
Utile lex huius reus ignorata nocere. hec anathema ꝟ
quem faciunt ne possit obesse. Utile i. propter Utile.
utilitatem meam rem meam vel pecuniam michi
debitam repetendam ne ille videatur ex ea comodum
reportare. i. e. Si vero. z hc pt fieri in secreto
sed non pt coram iudice, quia sibi non dz defensio
denegari. b. de excep. cum int. z c. dilectus.
Item eps vel inquisitores contra hereticos cre-
dentes fautores z defensores eorum publice licite
aduocare in auxilium iudices quoslz licet
excatos, ut patet hc similiter excoicatis incurrunt
dum tam non participent cum eis in alijs.
b. de heret. presidentes. li. vi. Ite pro utilitate
excati in hijs que ptinet ad eius salutem
licet alia verba interponat ut magis apud
eum proficiat z eam predicando. i. e. Responso
z c. cum voluntate impii. xi. q. iii. antecessor
z c. se. z. c. excato. Sz inquid tenetur socius 9o.
euitare socium excatum vel inquid in eadem camera

cum eo vel in eodem lecto dormire ex quo cameram
in simul conduxerunt / vel unquam in eadem mensa comede-
dit quod non potest · nec debet ipsum evitare ex quo hospicium
vel cameram in simul conduxerunt / quia ius habet
in rem / unde ex quo ante excommunicationem contracta est societas
non dissolvitur · ut extra · Si vere · Sed dormire secum in
eodem lecto vel comedere in eadem mensa vel bibere
de eodem vase non debet xi · q · iii · excommunicatos alias
incurreret excommunicationem · ut extra · inter · q · In sua · Sed potest
in parte tamen vel hospicio tamen in suo comedere
potest et dormire / hoc intellige ubi scilicet sine
magno dampno societatem dividere non possit
arg. xi · q · iii · Antecessor · et xxiii · q · iiii · c · i ·
Lex · Propter eandem causam legem matrimonii

Lex · Humile ·

que est viro et uxori potest illa viro communicare
xi · q · iii · Quoniam multos · et ut extra · Inter alia · Humile
sicut est in filiis famulis ancillis et mercenariis
ut in xxiiii · concordantia / unde uxor et isti tenentur participare
marito patri et domino excommunicatis sine
periculo excommunicationis / Sed nunquid econverso mulier

Questio ·

excommunicate vir tenetur communicare vel filio pater vel
suo vel mercenario dominus · dicit quod non / et de filia
expressum est xxvii · q · i · de filia · / et sic per illud
c · doctores intelligunt idem esse de aliis / quia
persone iste sunt subdite uxor et filia patri et
sic de aliis / unde non tenentur eos recipere ad
communionem mense vel orationis / et hoc in pena ipsorum
maiorum / qui tenebantur corrigere suos subditos
a facto / preter quod cum anathematis incurreret / alias
videntur eos fovere / et sic incurrerent maiorem
ut extra · inter · q · i / vir tamen potest petere debitum / quia
quo ad reddendum debitum non ad impia iudicatur
xxxii · q · i · Si quis uxorem / Sed excommunicatus non tenetur

redde. Simile filius tenet' succurre patri z pro
pt ht petere cum sit ei obligatus z sic de alijs
ar. xxix. q. ij. p latum. z. j. c. Relatum / du tamen
pro ut domus no fuit in culpa / ut ibi i muit
Sed si pendente extremitate mariti prius ut domi
diuorcium celebraret filius emanciparet ut
acciperet uxorem, viuendo segregatim apud suum
libertate oseque(re)t vel mercenarius conplesset
tempus ad quod se obliganat extunc no euadet
excommunicationem maiorem. si z obligato precessit excommunicationem
cum adhuc duret debitum zc. j. e. Jnt alia
Res ignorata. j. e. cum desides / exceo q dicit Res ignorata.
sciens z. xj. q. iij. quj / ita q ignorantia no sit
crassa. g. de cle. excom. aplice / Sz qn dicit(ur)
quis scire aliquem excommunicatum. Rn° cum vidit illum
vberare clericum i casu no concesso / ut audiuit
sinam fieri / ut platus eius dixit ei ut ipsum
excommunicatum / ut est publica fama illum esse excommunicatum
/ alias propter leuem famam no dz sibi conscientiam
informare xxiij. q. v. hc vt. j. e. cum desides
q. i. ij. q. i. primo xj. q. iij. no solum. z c. tene
z lxxxvj. di. Si quid vo. / Necesse. hec ne- Necesse.
cessitas pt intelligi ex pte excommunicati / dando ei
elemosinam / vel vestem in hyeme / ut si indiget
consilio medici vel advocati in causa piret
/ vel pt intelligi a pte no excommunicati ut est
orator / peregrinus mercator / z viator / qui
i ciuitate pnt vitare excommunicatis alias no
Jnt alia. z. xj. q. iij. quj. / Sz nunqd magna q°.
necessitas dic q sic / quia aliqua i comoditas
e sustinenda ut ecclesiastica insti^a. fiuetur
xix. di. Jn memoriam. z. g. de of. leg. Solaus
/ Sz cuius arbitrium spectabit utrum sit magna. q°.

vi q superioris ar . e . de . vo . z vo . re . q sup hijs
z c . ex multa . dic q in trasseuntibz ista res
dilacom no capit . ideo in hoc suo iudicio ...
xj . q . iij . q predecessor . In peregrinis qui ultra
mare aliquem vel rome p xl dies cmorari
solent superioris iudicium requirat quia nemo
regulariter sibi iudex esse pt . ff . de iudic .
Si alt . ar . e . de ele . venabilem . z sic loqt
contrium . Et pone q debea peccandum vel qo
aliud excato post debitum cmittendo sub pena
vel sub iuramento nunquid incidit in penam vel
in piurium si solvat . dic . f . e . omissis oppinio glo 17 q
nibz q no . ar . e . de hec . c . ulti . quia in illa e . Nos
obligatione z iuramento intelligebatur si talis p sit op .
mansit cum liceat coitare . e . de iniure ... z d top
xxij . q . ij . ne quis arbitretur . preterea ubi nulla
e peticio nulla est mora . ar . j . c . de reg . iur .
no est in mora . li . vj . Et excatus nullo pt
petere . e . de excep . cum nobis . z c . excepcionem
z . e . de hec . excomunicamus . q credentes . Nunquid qo
pp coitando cum excato incidit in canonem . dic
q no . licet alias male fatiat quia princeps legibz
est solutus . ff . de leg . princeps . z c . e . t .
digna vox . vnde ipse solus qui nostra interpretat
j . e . fuit alia . Et nunquid si pp salutet aliquem
excatum p litteras vel alio modo facit erit ipse qo
hic absolutus . dicunt quidam q no . de hec vide
j . e . c . ult . in cle . z hic tenz . quia certa forma
absolucionis traditur preter quam no vr absolutus
j . e . cum desideres insi . q in subijs . z c . sacris .
hic e viij quantum ad alios platos . Ideo dic . q
e absolutus de plenitudine ptate . dum tm
pp voluit . z hic vr pbari . quia si p inscitiam
hec facret no esset absolutus . ergo a contrario

si fuerit absolutus est. j. e. Si aliquis / Sed qo
quid de ep̄o vel alio plato si participaret cum
excōicato a se nunquid incidit in canonem videtur
q nō quia nullus sña sua ligatur. xj. q. iij.
c. 1 / Sed contrarium quia nō sua sña sed canonis
ligatur. j. e. imp. / z nullus excipitur qui teneatur
euitare excōicatum j. e. nulli. / Sed pone q qo
aliquis excōicatur cum participibus suis nunquid
coīcantes tali erit excōicatus maiori vel minori
dicunt quidam q maiori. j. e. q in dubijs
Sed illud z similes intellige cum participat in In crimine
crimine / Ideo dic q participans cum excōicato non Nō in crimine
in crimine nō ligatur maiori quantumcumque excōicatur
cum participibus nisi trina monitione premissa trina
vel vna pro omnibus / ita q sint aliqui dies
interpositi / nisi necessitas exigat / z qui monet
exprimatur nominati. alias sña nō tenet. j. e.
Statuimus. li. vj. z c. constitutionem. e. li. / Idem est
dicendum de participantibus cum suspensis vel interdictis
j. e. Statutum. li. vj. / Sed nunquid sacerdos debet qo
dimittere missam propter excōicatum z si celebret eo
presente nunquid erit irregularis / Ad primum dicunt quidam
q si incepit missam nō debet relinquere officium
inexpletum vij. q. 1. nichil. / sed ibi loquitur
de infirmitate / Ideo distingue / aut est occultum
aut manifestum Si est occultum tunc in occulto
tenetur eum vitare. j. e. cum nō ab homine
sed nō in publico. xj. q. ij. Si tamen / z c. vlt.
z consequenter potest celebrare cum debet eum in secreto
monere ut exeat. d. de cons. dist. Si sacerdos.
Si vero hoc est manifestum moneat eum publice
ut exeat Si vult exire / distinguitur
Si nō inchoauit canonem debet deponere vestimenta

Notus z dividentur / ee ff dz vitari fuliter in casibz mis ff || q z Item vitos z
dcs eet notus z eu vitare . de sen exc. q Item de dpb
Notus z notorius vel o publice vel o privato
publice nota eet eu vitare
homo ee in
occulte eet eu vitare ut de sen exc. q Item no ab ho
dubiu est dn a exe
diffamatus ee eet eu vitare ut de sen exc. q Item de dpto q sed
no est diffamatus eo dn eet debitu
de iure ee defacto fit
de iure z facto
ut de sen exc.
Si vero
ut no dz evitare

z dimitte missa z exire ecclesiam xxiiij q i omnes
z xj q iij Sicut apls. Si vero inchoauit Canonem
licet ipse pspiciat debet missam finiare ar.
de gse. di. ij Relatu / Ad scdm distingue / aut
est excatus pube. s. p prochias denunciatus tunc
qui celebrat eo pute est puatus ab ingressu ecclie
donec satisfecit ad arbitriu iudicis cuius sniam
contempsit. e. de puil. Epcoz. li. vjo. / Et si antequam
satisfecerit celebrauit est irrits. j. c. de cu.
li. vj. Aut no est publicatus tunc licet peccet
celebrado no tamen est irrits. j. c. de qui li.
vj. Item si sacdos sit excatus vel suspensus 99
numquid tenet dicere horas / dic q sit extra
ecclesiam tunc / quia excatus intrando ecclesiam
peccat ar. xxxiij. q iiij. vir cu ppria z lxxxj.
di. Si qui sunt. / ita q dicat in silentio z priuato
ar. xj. q iij. Si quis epus. ij z e. t. ix. q
iiij. z sm. ho no dz dicere dns vobiscu cu sit
extra comune fideliu. s. dne exaudi oronem meam.
Nunc videndu est de snia lata ab homine pro
quibus causis sit infligenda / dic q maior
excoicatio p contumacia tunc infligi dz xj q iij
Epo. nemo z c. certum. hec aut contumacia c
triplici causa repit / Prima e i nouenedo ad 1.
iudicium Siue quia pemptoria citatione recepta
venire contempnit Siue quia maliciose se
occultat Siue facit ne citatio possit ad eum
puenire / Scda qn citatus venit ad iudiciu 2
s no vult stare iuri vel ante fine cause co-
tumaciter vel illicenciatus recedit / Tercia est 3.
qn sius offensa z manifesta vel iniustus a
iustice no vult emendare h. pbant. e. ut lite
no gt. qui fregnt. z xj. q iij. certum z j. de
vb. sig. expte / Simil iudices tribus modis de

iniusta / ex causa / ex ordine / ex odio / Ex ordine Ordine.
ut cum vel sine integritate ordinis iudiciarii
profertur in reum. si non premissa competenti monitione
ut j. e. Sacro in prin. / Ex causa dicitur iniusta quando Causa.
non subest causa quare reus debet condempnari
ut j. e. Sacro § 1 / Tercio ex animo ut si iudex Animo.
timore vel odio vel amore carnali fert sententiam
b. de re iud. cum eterni li. vj. Sextus habet
xj. q. iij. c. Si ergo. et c. cum quo / et propter ista potest
agi contra iudicem per superiorem ad interesse / et ut
revocaret j. e. Sacro / dicit ut in glo. / tunc superior
potest si sit dubium absolvere ad cautelam j. e.
venerabilem et c. venerabilibus li. vj. / Et quando potest q̄o. Ad Cautelam
iudex absolvere excommunicatum ad cautelam dicunt quidam
quod semper propter testium ferendum in dubium probandum
ar. b. de testi. veniens / dicit tamen ho. et b. quod nunquam
potest quis absolvi ad cautelam quando certum est quod est
excommunicatus. Et si dubium sit an teneat sententiam utpote
quia error intollerabilis fuit expressus in sententia
vel sub vi precepti vel mandati aperte in ea
contineatur aliquid quod in se quae est peccatum / vel
si excommunicatio fuit lata post appellationem / vel quando dicitur
sententia nulla ut in talibus potest j. e. c. per
et b. de re iud. c. iniusta / tunc potest fieri absolutio
ad cautelam et hoc hodie est expressum j. e. Solet
et c. venerabilibus § potest et c. ult. li. vj. Illa
decretalis veniens non obstat / quia ibi excommunicatio post
appellationem fuit lata ut ibi dicit glo. / tamen rela-
xatio ad cautelam locum non habet in interdicto generali
j. e. penult. li. vj. / Sententia pastoris seu iudicis
sive iusta sive iniusta timenda est et tremenda
xj. q. iij. c. 1. / Fallit hoc in xx casibus
Primus si ferat contra leges et canones / hoc dicitur ... 1.

Innocencius de ... in ... in lectura in glo. in verbo Nominatim
Nominatim excommunicatus vel sic interdictus dicitur quilibet de quibus certe
est quod sunt excommunicati vel sic interdicti unde dicunt hec excommunicati
vel interdicti nominatim certum si castus ut communitas pro excommunicatis
interdictum. Non nominatim autem excommunicati ut interdicti dicuntur qui
sic fert sententia excommunicacio vel interdicti ... cum suis fauto-
ribus vel participantibus. participes eius non sunt excommunicati nominatim
vel interdicti. Et ideo non tenentur quamvis vitare eos ... c. ii. et iii.

Nisi forte esset notum ... participium. Ita quod non esset infirmacionem locus ... de ... et ... Sed non dicit hoc sed dicit participes ... quod ... participatibus ... sententiam excommunicationis. h. Innocencius

qui fert contra ius constitutionis non contra ius
litigatoris. ff. de re iud. l. i. et l. ad int.
et intellige quod in sententia error exprimatur utpote
excommunico te et privatio te excommunicatum quia excommunicatio lata
est post appellationem. i. e. pastoralis et c. licet li. vi.
nec est necesse appellare. ii. q. vi. c. diffinitiva
Idem est dicendum ubicumque promittitur iudicium retro
fuisse nullum ut si lata fuit per falsas literas
ff. de tri. sed. supra eo. et ff. de re iud. l. i.
Si errorem non exprimit in sententia ubi tamen procedat
contra ius tenet quidem tunc sententia. ff. de re
iud. l. ad int. Sed si error est in facto ut si
hoc modo dicatur excommunico te quia expoliasti talem
licet sit manifeste falsum tenet sententia quia talis
causa possibilis est ut contineat errorem et ideo ligat
xi. q. iii. c. i. et ii. nec per appellationem suspenditur quia excommunicatio
secum trahit semper executionem. ff. de ap. pastoralis.
Idem est dicendum de sententia suspensionis vel interdicti
i. e. sed cum li. vi. Secundus si participans cum excommunicato
non in crimine excommunicatione non premissa monitione competenti
et nominatum non exprimatur. Idem de participantibus cum
suspensis vel interdictis. i. e. statuimus et c. constitutionem
et c. statutum li. vi. Alios vii casus habes ff.
de electo ex q. iii. q. i. Sed pone aliquem excommunicatum
nunquid patitur iterum excommunicari dicunt quidam quod non
quia de hiis que foris sunt nichil ad nos xxiii.
q. i. c. i. et ii. Item qui est extra ecclesiam non potest
esse magis extra xi. q. iii. omnis Xpianus. Tu dic
contra scilicet quod excommunicatus potest iterum excommunicari. ff. de quibus
ea quorundam et iii. q. iii. Engeltrudam et sunt duo
effectus excommunicationis primus est excludere extra ecclesiam
Secundus effectus detinere extra. Sicut qui est
ligatus uno vinculo alio vinculo potest ligari et
qui est in uno possesso potest alium committere et sic plus

Excludi
Detinendi

X casus in quibus quis incurrit illud sit nota fractura

1. Incertor manum violentarum d cleri ordinatum 11 q 3
2. X Incendiarius 23 q ultima pessimum
3. Hereticus 1 q 1 quoniam & q di & purga in
4. X Sacrilegus 12 q 2 & viro

& in aliis 7 & 8 x
. extra nost.
& Extra de usuri
Iur sollicitando
her non et &
purga in.
Iur sollicitando
in glo d ubo
Absolvit

pruret / z sic pnt plures excari / z mag. ex hac
pruret / Et scda exatio tunc primo incipit hre suu
effcm cu absoluit a pma / z tn pma absolo no
huit suu effcm pt statim excom / z ita vid pcest
pma absolo nisi cu absolutus fuit a scda de hoc
de. j. e. q. ex qua. / Sed quis potest absolue
a suis excois distinguit aut e lata a iure aut
ab homie / Si a iure siue sit maior siue minor
pt p suu epm vel pprium sacdote ~~[illegible]~~ relaxari
nisi specialit conditor canonis s absolo reservet
j. e. rup. / Reseruat aut sibi pp in casibz notes
s. de penitentiis q. casus vo. / Excatus maiori
excatione dz absolui cu iuramto sz q stabit
madatis eccle / hec est vera forma / s. de ap. ad
hec / vel madato epi. at. vn. q. 1. Stare. z j. e.
extenore / z in hc iuramto tnz pcipi pt ne decetero
in clericu monchu vel alicui ~~rr~~ religiosis qui
manus iniciat violetas / nisi se defendendo / aut
madato suorz platorz fecerit / vel nisi sup eu
platonis ministeriu aut magisteriu heat / aut cu
ipso in eadem eccla socius esse noscat. j. e. ex
tenore / z ut satisfaciat leso. j. e. ea noscit
Sed nunquid iuramtu e de necitate dicunt
quidam q no / sz potius recipit ad cautelam. j. e
cu desides inpu / z aliqui absolunt sine iurato
q no fiet si qs de scda. j. e. sup eo. z c. quod
insi. / hosti dicit gtrm / quia nisi forma eccle
que pro absolone eccl est introducta obseruet
no est totaliz eius. j. e tn desides nisi / sz forma
e q iuramtu inueniat. j. e. extenore / alio
no est absolutus / nt obstant gtria / quia intelligi
dz q hes vel alius iurabit vite mortu / z pp
quia e supra sub. potuit illud remitte ut in c.
sup eo / Oppinio prima est benignior / minor aut

Nota et casu maior in ipso q cu Monachis q hnt mai mod 2 q imped. ie. hy incurrit nec virgis siue non cohiberet tecto.
24 q 1
Velate
Sextus
Excommuncatur
maior.
1 q 1 Grave
hec cum desides 7 c Nuper

478

extato pt a simplici sacdote sine iuramto relaxari
j. e. nup. insi. In absolone maioris extatonis
ab homie lata pro cotumacia / quia noluit venire
ad iudiciu vel stare iuri sz prius recipi iuratu
ab eo q stabit madatis ecclie / et hc madatu
sz fieri ut pareat iuri. j. e. ptuas / et j. de vb.
sig. expte insi. Cum vo p offensa e extatus
et est manifesta p sniam vel facti evidenciam / sz
ante absolom sufficiens pstari emeda. Si vero
offensa est dubia sufficit ad relaxandu sniam
si parendi madato ecclie copetes satisfactio pstat
j. de vb. sig. expte insi. Quid si ita paup sit .90.
q no possit pstare caucom. tuc iuret. e. de
ste post divor. rest. c. plt. Forma absolois
hec est / Absolvo te aucte qua fungor ab omi
vinclo extois et spalr a tali extatoe qua es
ligatus vl vba equipollencia / ij. q. vj. c. diffinitia
et j. de vb. sig. i. hiis. / alr no esst absolutus
/ ut etia extatus a iudice si dicat denunciamus
tale extatu absolutu vl similia p(ro)ut ista
Sz dic q secus est in foro consciae et secus
in foro cotencioso tu ibi no absolvat aptus
Et snia homis ille qui tulit vl superior sz
absolue si ad illu fuit appellatu vel si extator
negligenter vl maliciose differat absolucom
j. e. Sacro. et c. venabilibus. li. vj. et in casibz
in quibus pt cognosce. e. de of. ord. pastoralis
/ dic ut in eo titulo c. Archiepus / et in illis
in quibz pt cognosce superior de extatoe ab-
soluco seu relaxatio quod ipe facit tenet
licet forsitan sit i(n)iusta. j. e. venabilibus. c.
v. li. vj. Sz nuquid pt absolue a snia
lata a sacdote dic q sic quia ordinarius
est totius dyoc. xj. q. j. de psona / th malefacit

quia debet illud remittere ad excommunicatorem absolvendum
e. de off. ord. ad reprimendam. ii. periculum esset
in mora tunc cum iuramento quod parebit mandato
ecclesie absolvatur. j. e. Sacro. Et sic qui tulit
Qui tulit sententiam potest eam relaxare fallit 8 casibus
sententiam potest eam relaxare. Fallit tamen hoc in viii
casibus. Primus in delegato pape qui post
sententiam diffinitivam ab eo latam potest non parentem 1
sententie excommunicare qui anno elapso non potest ipsum
absolvere. e. de off. del. Querenti. Secundus est in 2
excommunicato qui quamdiu est excommunicatus illud quem
ante excommunicaverat non potest absolvere et hoc intellige
de ligato maiori excommunicatione xxiiii. q. i. audivimus.
Secus autem est de minori ut dictum est. e. de cle.
ex. mi. c. ligatus et c. Si pone. Tertius 3
in incendiarios ecclesiarum vel fractores quos ordinarius
potest excommunicare sed post denunciationem absolvere non potest
j. e. tua. Quartus in clericis exhibentibus 4
hereticis ecclesiastica sacramenta quos ordinarius
potest privare suo officio sed non restituere nisi ex
licentia sedis apostolice. e. de here. excommunicamus. c. Sane.
Quintus in suspensis pro collatione beneficiorum 5
conferentes personis quos post admonitionem indignis
conferebant. e. de preben. grave. Sextus in degradato 6
quem episcopus potest degradare sed non restituere ut notatur
e. e. de cle. ex. mi. c. Si pt. Septimus in 7
eo quem non incidit sed etiam ministerio committitur
puta papa diffinivit negotium et mandat excommunicari
rebellem vel notorium petitorem. e. de off. dele.
quamvis abbas. Octavus si sententia lata per episcopum 8
vel archiepiscopum per papam confirmetur. e. de confir. uti.
c. i. et ii. et e. de instit. ex frequentibus. Sed quid qo
absolvetur quis a pluribus excommunicationibus et ligatus
distingue aut ab uno aut a pluribus. Si ab
uno distinguitur aut una sententia aut pluribus

Si vna tm̄ ꝓpt̄ plures causas / si eu absoluat
in totum est absolutus · ē · de eo · ex · iu · ꝓposuit
Si pluribus sniis / Aut intendebat eu ligare
pncipaliꝰ qualꝫ snia tunc ab omībꝫ ē absoluendꝰ
alr̄ nō haberet̄ ꝓ absoluto · xi · q · iii · ꝑuaricator
Aut non intendebat / tunc si absoluat̄ ab vna
totaliꝰ erit absolutus · ē · de iudeis · ad liberandū ·
Si a pluribus iudicibꝫ Aut omēs hnt eandē
iurisdictōnē quia sunt plures iudices delegati dati
ad vnā cām̄ tunc si vnus absoluit vice om̄ium
ꝓ absoluto habet̄ · ē · de of · dele · vno del ·
/ Aut hnt diuersas iurisdictōes tunc ab omībꝫ est
absoluendus · ī · e · officii · Sꝫ qui primo absoluit
nō denunciabit eū absolutū donec ab alio
absoluat̄ quia qui est excōcatꝰ ī vna ecclīa
excōcatus ē quo ad om̄es · iii · q · v · quisquis ·
Si vō sit excōcatus a iure pluribꝫ sniis om̄es
dꝫ exprimere alr̄ remaneret ligatus ꝑ illa
No. quam nō expressit · ī · e · eū ꝑ eū · Nota q
ī articlō mortis pt̄ absolui excōcatus quacūqꝫ
excōcacōe teneat̄ si heat copiā sacerdotis · ī · e ·
Nō dubium / z c · q de hiis / z volunt aliqui dicere
q · ·:· a layco posse absolui eū quibꝫ concordat
B̄ · / ar · de pe · di · i · que pncipꝫ · z de · q · di ·
iii · Sed est / ubi laycus absoluit ꝓpt̄ extremā
necitate que epūs absolue debuit · t · di · in
capite · Si vō absolutus nō fuit z moriat̄
si apparuerint in eo signa pnie uel contcōnis
potest absolui post mortē ꝑ eundē quē potuit
sanus z viuus absolui · ī · e · A nobis · ii · 90
Quid si epūs tulit sniam in om̄es qui furtū
fecerint uel facient in sua dyoc · nunquid alii facientes
furtū in sua dyoc · uel sui subditi alibi facientes
furtū sunt excōcati · Dic q rōne delicti excōicei efficiunt̄

V. Excommunicatus ab uno epo qd sit hendus eptus ab alijs Hr. ii q 3 c A et q et i q i
et x q i Quicumque | A rō qr cū sit hy una ecclia nō pt eps ptm ultra Si q̄s
7 ptm eps cellaū 2e q i laquar et i q i pstitit | Et qr omis eps persr
inter omes 7c faciat. ut in c. i q i. Si q̄s psbr in pdicaui . facit adhuc c.
Nr reprimendam de offi. or. A ad rō ii q 3 Cure.

de eius incedione xj q iij placuit | 7 c. de privi
legiis. 7 c. volentes li vj | hoc intelligas esse
verum si sciebant excomunicationem latam | alias ignorantes sentias
eorum vel aliorum platorum sententiam excomunicationis non
incurrunt nisi sit lata a papa | Idem est si subditi contraxerunt
furtum extra dyoc. c. de constit. ut animarum li vj
7 dicit ut c. de privi c. Et nunquam petend. 1 2 q vij
rlue | Pena non servantis excomunicationem est si iniuste fuit
excomunicatus propter contemptum incipit esse ligatus xj
q iij c. cum ergo | Si iusta fuit 7 sit clericus debet
deponi nisi cum eo fuit dispensatum xj q iij Si quis
psbr | dic de hoc ut c. de cle. ex. in. c. excomunicatus
Idem de suspensione 7 interdicto ut ibi dicitur | Si laicus
sit tardius absoluitur xj q iij qui iubente.
Nota quod universitas vel collegium non debet excomunicari sed
tantum qui culpabiles reperiuntur. j. c. Romana eodem ti.
li vj | Item iudices seculares per censuram ecclesiasticam sunt
compellendi ut repellant in suis curiis excomunicatos
ab agendo patrocinando 7 testificando. j c. decernimus
li vj | Sequitur de suspensione. quia suspensio . De Suspensione
excomunicato | 7 interdicto quantum ad aliqua equiparantur
j c. cum medicinalis li vj | In xx tribus casibus
aliquis suspenditur ipso iure | Primus qui excomunicat . |.
aliquem monitione non premissa suspenditur ipso iure
per mensem ab ingressu ecclie | licet excomunicatio fuit
iusta. j. c. Sacro in prin. sed mense elapso resti
tutus est. lxxxj di. Si qui sunt | Pone quod iste . q°.
excomunicatus iniuste stans ab ipso excomunicatore suspensus
ab ingressu ecclie petit absolui numquid potest absolui
quidam dixerunt quod non | ymo debet a superiore tempore
suspensionis excomunicatus absolui | quia cum ipse sit
suspensus aliud retaliare non pt ar. de consti. di
iiij. Sanccitum est | 7 c. de tempo. ord. eos li vj | 7
intellunt illud c. Sacro ubi dicitur non curavit re
vocare 7c. quod monitio precessit | vel post tempus

suspensionis. V. dicit contrarium quia licet premisse
sit privatus ingressu ecclesie vinculo huius interdictione
retinet quia contra interdictorem non est privatus
nec exitus. unde ipsum absolvere potest. c. de reper.
ab excato. 2. j. e. duobus. 2. c. de cle. ex. mi.
ni. Si celebrat. 2 hic vero dicit. j. e. Statuto
quod caveat. Sed quere de monito competenter qo.
dic quod trina vel una pro omnibus. ita quod absinerent
aliquorum dierum competentia intervalla. xxiiij.
q. iij. De illicita. 2. j. e. constitutionem li. vj. Secundus 2.
iudex excitans suspendens aliquem vel interdicens
non in scriptis vel causam non exprimit vel exemplum
scripture infra mensem post diem sine non tradit
si fuit requisitus ab ingressu ecclesie per mensem
est suspensus. j. e. cum medicinalis li. vj. Tercius 3.
rector ecclesie qui pro alienis debitis signat ecclesiam
sibi commissam. aut litteras alicui seu sigilla concedit
quibus ecclesia posset obligari ab administracione
temporalium et spiritualium est suspensus. c. de sol. Si
quorundam. Quartus manifestus fornicator 4.
sive notorius et testis falsus. c. de tempo. ord.
quesitum. 2. c. de cohi. cle. et mli. vestra. Cuius
sit notorium et manifestum dic ut. c. de cohi. cle.
et mli. § Sed quia usque ad fi. Quintus si ordi 5.
nator vel manifestatur presentator recepit iura-
mentum ab ordinando vel promissionem quod sive promissionem sua
ipsum non inquietet a collatione ordinum et presentator
ab execucione per triennium est suspensus. c. de sy. c. 6.
ult. Sextus qui usurarium manifestum sic de-
cedentem ecclesiastice tradit sepulture vel oblacionem
suscepit suspensus est ab execucione officij usque ad
satisfactionem arbitrio sui Episcopi faciendam. c. de
usu. quia in omnibus. Septimus qui eligunt 7.
in Episcopum defectum patientem in natalibus. i. illegittime
natum. et in sciencia et in etate. scilicet infra xxx^m annum
non completum termino abinficiens ordinibus scilicet ho.

est suspensus

est suspensus. e. de ele. tit. in cunctis. hec pena etiam
extenditur ad commissarium eligentem scienter indignum
dum tamen commissarius non sit episcopus vel superior
et hec pena hodie restringitur ad bona que in
ecclesia sit offensa. e. de ele. Si commissarius.
li. vi. ¶ Octauus iudex ordinarius vel del. qui 8
contra conscienciam et iusticiam in grauamen alterius partis si aliquis
fecit odio fauore gratia vel sorde ab execucione
officii per annum est suspensus et si celebrauit
irregularis est. e. de re iud. c. cum eterni. li. vi. ¶ Nonus 9
Capitulum Conuentus Collegia et singulares persone
que cathedralibus et regularibus de collegiate
ecclesiis bona a prelatis dimissa vel vacacionis
tempore obueniencia que in vtilitate ecclesiarum
expendi vel futuris deberent successoribus re-
seruari occupauit et subripit eo ipso sunt et tam
diu maneant ab officio et beneficiis quibuscumque
suspensi donec restituerint quicquid receperint, non
obstantibus quibuscumque priuilegiis consuetudinibus
vel iuramento sedis apostolice vel alia quauis fir-
mitate vallatis. e. de ele. // De epo li. vi. ¶ 10 // Rma
¶ Decimus episcopi vel eorum superiores aut abbates
seu quiuis alii regulares vel seculares prelati
siue ecclesiastice persone vacantibus dignitatibus
personatibus et prebendis ecclesiis quibuscumque subiectis
ad collacionem ordinacionem presentacionem vel custodiam
pertinentibus eorundem bona morientibus eorundem rectoribus
vel ministris in ipsis inuenta siue vacacionis
ipsorum tempore obueniencia que in vtilitate ipsorum
expendi vel futuris deberent successoribus reseruari
occupare aut in suos vsus conuertere quocumque modo
presumunt nisi de speciali priuilegio vel consuetudine
prescripta licite seu alia causa racionabili hoc
eisdem competere dinoscatur. Alioquin episcopi et eorum
superiores ab ingressu ecclesie, ceteri vero ab officio

z beneficio tam diu eo ipso sunt suspensi quousque ple-
nariam restitutionem fecerint de perceptis. Si vero bona con-
petant ex primitiis vel al. intellige de bonis que supersunt
solutis debitis z necessariis pro servitoribus z ministris
ac omnibus supportandis. c. de off. ordi. pnti. li. vj.
C. Undecimus si partes recedunt ab appellatione in
electionibus episcoporum facta ad sedem ap. antequam fuit
presentata. Si iudex inferior cuius est de negocio imponere
sine debita inquisitione ad confirmandum electionem z consecrandum
electum processerit confirmatio z ~~elect~~ consecratio non
valet z confirmator est ab episcoporum confirmatione
z consecratione per continuum annum ipso iure suspensus. c.
de elec. pruiga. li. vj. // Duodecimus qui consenciunt
electionem nominationem vel assumptionem senatoris rectoris
vel patricii urbis romane absque licencia sedis ap.
ipsi z eorum posteri in perpetuum ab omnibus beneficiis
ecclesiasticis z honoribus que habent a quacumque ecclesia sunt
privati. c. de elec. fundamenta. li. vj. // Decimus tercius
clerici qui recipiunt ordines sacros ab alieno episcopo
absque licencia pape vel episcopi decem dyocesis traxit originem
vel ubi habet beneficium. c. de tempo. or. Eepe. li. vj.
z tamen istis solus papa dispensat. ut ibi. z c. nullus.
li. vj. // Decimus quartus episcopus qui ordinat alienos
clericos sciens vel ignorancia affectata per annum a
collatione ordinum sunt suspensi. c. de tempo. or.
eos qui. li. vj. // Decimus quintus qui infantes nisi
religionem intrent vel illiteratos vel absque licencia sui
superioris sue dyocesis alienis aut coniugatis tonsuram
contulerit nisi velit religionem intrare aut ad
sacros ordines promoveri h. q. in canonibus continetur
a collatione tonsure per annum est suspensus. c. de tempo.
ord. nullus. li. vj. // Decimus sextus religiosi
mendicantes qui recipiunt aliquem ad professionem
infra annum sunt suspensi a recepcione quorumlibet
ipso facto. c. de regular. non solum. li. vj. // Decimus
septimus. sicut. j. q. j. Reperiuntur. z homicida sentiluy
c. de tempo. ord. questum // Decimus octavus qui

insecutus fuit hostalo cardinale omnibus beneficiis
que obtinet ab ecclesia est privatus. Decimus
nonus filii eorum et nepotes omni beneficio etiam
si sunt ecclesiastici sunt privati nec eis pateat aliquis
honor ecclesiasticus vel mundanus. Vicesimus civitas
preter predictum qui talia fecerit vel promiserit
consilium vel auxilium dederit aut favorem aut infra
mensem saltem delinquentes si tanti facinoris enormitas
exegerit / vel facultas ei affuerit non duxit puniendos
pontificali et superiori dignitate sit privata et civitas
remanet interdicta hec probantur. e. de penis. felicis
li. vi. Vicesimus primus et vicesimus secundus non
j. e. q. canis. v. tamen. et v. quintus. et. xxiii. e. e. q.
ad sedem. Ubi vero aliam interdicitur ingressus ecclesie
per quem et ipsam divinorum celebratio est interdicta ideo
irregularis efficitur si in ea se ingerat divinis in
officiis suo agens sicut prius. j. e. de cler. li. vi. hoc
et viii in quolibet officio divino et horis divinis tamdiu
officiando ecclesiam et in sacris conferendis et in sacrificiis
conficiendis. xi. q. iii. Si quis episcopus. Unde si plane et
excommunicatus et suspensus solus vel cum alio horas
canonicas dixit irregularitatem non incurrit ymmo ad hoc
tenetur ordinati ar. e. t. per. q. inte et j. e. Alma li. vi

De interdicto

Sequitur de interdicto / vel interdictum / excommunicatio / et suspensio
quantum ad v. equiparantur. Primo si ferat iudex ordi- 1
narius vel delegatus sententiam non inscripto. j. e. cum medicinalis
li. vi. Secundo quia sicut a prelato procedens defendit ab 2
excommunicatione sit ab interdicto et suspensione. e. de relig. do.
cum dilecti. et e. de ap. ad hoc a contrario sensu. et c.
dilecti filii. Tertio sicut excommunicatio ab officio et ingressu 3
ecclesie lata suspensio per appellationem sequentem minime
suspenditur. j. e. de ... q. Cum cane li. vi. Quarto 4
sicut excommunicatus eligere vel eligi non potest ita nec suspensus
vel interdictus. e. de consuet. cum dilectus et qui non privat
interdictum non potest postulari vel eligi. e. de postul.
c. i. Quinto quia sicut excommunicatus non potest celebrare 5
divina officia ita nec suspensus ab officio vel interdictus

b. de ele. ex q. iiii c. ii. et c. postulasti. et dic ut
ibi dixi v. § excitatus. Nota tamen differentiam inter ista
tria quia quandoque persona excitatur. xi. q. iii. certum. et iii.
q. iiii. engeldrudam. et i. de sb. sig. excepte. et suspenditur
similiter persona quandoque ab officio quandoque a beneficio quandoque
ab utroque ii. q. v. presbiter. et b. de purg. can. inter
sollicitudines. Locus vero interdicitur sicut civitas.
castrum. ecclesia. et regnum. i. de vb. sig. cum in pluribus
interdictis tamen unum ponitur pro alio quia civitas dicitur
excitata. et persona interdicta. i. e. Responso. et b. de privi-
legiis et planctare. Casus de interdicto a iure sunt

de interdicto ca. 8.

1. viii. Primus civitas est interdicta et ecclesie dignitate
pontificali privata que fraude vel dolo commisit
vel elicere in carcere cardinales ad non eligendum eum
2. b. de ele. ubi periculum § poena infi. li. vi. Secundus
qui faciunt pignorationes in personas ecclesiasticas.
vel bona eorum si sit universitas est supposita interdicto
3. b. de iniur. et si pignorationes. li. vi. Tercius
universitas vel collegium quod alienigenas publice
usuram exercentibus domos locat vel commorari ibi
permittit nisi infra mensem eos expulerit. b. de
4. usur. usurarum. li. vi. Quartus ecclesia in qua sepelitur
aliquis qui alibi elegit sepulturam nisi infra
x. dies omnia fuerint restituta si petantur. b. de
5. sepul. animarum. li. vi. Quintus qui visitant et accipiunt
procurationem a locis non visitatis sunt ab ingressu
ecclesie interdicti et inferiores ab officio et beneficio suspensi
nisi infra mensem restituunt quod acceperunt et
tantundem. nec in hoc casu valet donatio remissio vel
libertas. b. de cens. exigit et c. felicis. li. vi.
6. Sextus universitas que est culpabilis in collectis
vel talliis contra clericos faciendis. b. de immu. ec-
7. clesiarum. li. vi. Septimus civitas que prestitit auxilium
insequentibus cardinales ut dictum est b. § xx. civitas
et c. Octavus familia laicorum qui arma
8. portaverunt per se vel per alium ad impediendum electorem vel postulatorem

ut in gal. biturie. de ele. totalis ¶ Sz quid de qo
interdicto generale terre / dic quod exquo tota terra subiacet
interdicto sive sit civitas sive provincia villa vel
castrum generaliter ad locum illum cum nullus excipiatur
i. de vb. sig. cum in partibus ¶ Si civitas vel castrum
vel villa sit interdicta suburbia et continencia
edificia intelligimus interdicta ne vilipendatur sententia
interdicti / Idem de ecclesia vel capella si sit in cimi-
terio vel ecclesie contigua ¶ Secus si contigua non
existat. i. e. Si civitas li. vj. ¶ Pone quod qo
aliquis celebret in ecclesia seu in loco interdicto.
quid iuris erit / distingue / aut ecclesia interdicta
propter effusionem sanguinis vel seminis / tunc licet peccet
irregularitatem tamen non incurrit / cum non sit a iure expressum
Aut est interdicta a iure alia de causa / vel ab homine
tunc si sciens celebret et sit super hoc premuniatus
aut in casibus in iure concessis irregularitatem incurrit. a qua
non potest nisi per summum pontificem liberari. i. e. is qui
li. vj. / In quibus autem casibus sit concessum de iure dicetur
i. e. c. tempore / Interdicta sententia prolata in clerum nisi
aliud sit expressum in ea non ligat populum quin licite
admittatur ad divina / Idem si populus interdicatur de
clero est dicendum / Item si propter delictum domini vel rectoris
civitas est interdicta cives qui non sunt culpabiles
et non sunt interdicti possunt extra civitatem interesse
divinis ¶ Sz si populus alicuius terre interdicatur singulares
persone non possunt alicubi casibus expressis in iure
duntaxat exceptis audire divina vel extra terram perpe-
sacra / hec probantur i. e. [illegible] ¶ Et sententia li.
vj ¶ Tempore interdicti hec conceduntur ¶ Primo 1
baptismus parvulorum. de spon. non est vobis. et i. e.
responso. et c. quoniam li. vj. ¶ Secundo penitencia non solum 2
generaliter admonientes ut in precedentibus c. de ¶ Sed
tam sanis quam infirmis ad penitenciam licite admittantur
dum tamen non sint excommunicati / qui non admittuntur nisi
in mortis articulo vel qui sunt in culpa. de eo. vel

Que tpe iur dicti
gcedunt

vel fraude vel culpa sit pena interdicti vel dederint consilium vel auxilium in delicto propter quod latum est nisi prius satis fecerint si possint vel dederint ydoneam caucionem de satisfaciendo vel si non possint satisfacere vel cavere iurent quod fideliter laborent ad ista. alias non est eis pena concedenda. relaxacio interdicti ubi civitas locus vel universitas sunt interdicti sed eis solummodo augenda

3° est pena salutaris. i. e. Alma mater li. vi. Tercium viaticum quod vere penitentibus non negatur. e. t. xx. quod inter et i. e. permittimus. Quartum quod in singulis

4° diebus in ecclesiis monasteriis misse celebrentur et alia divina officia dicantur sic prius submissa tamen voce clausis ianuis excommunicatis et interdictis exclusis et campanis non pulsatis et canonici et clerici ad ecclesiam convenientes alias distribuciones cottidianas non habeant sicut alio tempore non haberent si divinis officiis non adessent. In festivitatibus vero natalis domini / pasche / et penthecostes / et assumpcionis virginis gloriose campane pulsentur et ianuis apertis alta voce divina officia sollempniter celebrentur / excommunicatis tamen exclusis sed interdictis admissis ita quod illi propter quorum excessum interdictum est prolatum ad altare nullatenus appropinquent / privilegia contra hoc concessa sub quacumque forma verborum quibuscumque personis exemptis et non exemptis regularibus vel secularibus non possint aliquem suffragari. Ecclesia quibuscumque tam secularibus quam regularibus sufficere debeat ut tempore interdicti modo premisso diebus celebrent supradictis

hec probantur i. e. Alma quod adiecimus li. vi. Quomodo q°
autem quando dies sit incipienda / dicit Jo. An. quod dies inchoatur a vespere vigilie et terminatur ad vesperas diei festiva inclusive / quia ad officium celebrationem computantur dies extra de fe. c. ii. Sed complere non potest cantari. Sed Jo. mo. dicit quod incipit in mane. Ar. dicit quod divina officia intelliguntur hore canonice que sunt duplices scilicet matutinales que incipiunt a matutinis et terminantur ad nonam exclusive. vespertine

incipiunt a nona et cumulantur ad completorium inclusive
vel completorium sollempniter potest cantari / Nunquid sume qo
hijs diebus potest dari Eucharistia dicunt quidam quod sic
quod probant ex hoc quod certis personis prohibetur accessus ad
altare / hec autem non est propter oblacionem quia oblacio fieri
potest in alio loco quod prohibetur propter eucharistiam sumendam
Tamen quod certis personis prohibetur alijs concedo / Alij
dicunt contra quia si in hijs diebus celebretur
divinum cum locus maneat interdictus in loco autem
interdicto fieri prohibent sacra / et hec concedunt
sine dubio Archid. / Cum interdicit ecclesiam et interdicta intelligunt
ecclesie sacramenta xxxiii q. ii lectore hec. Jo.
v. q. ii c. ii / Pone quod aliquis veniat aliunde qo
sed de loco non interdicto nunquid potest qui celebrat sic
ianuis clausis admitti ad divina dic quod non / nisi super
hoc privilegiatus existat Sed si persona singularis habeat
privilegium quod possit celebrare vel audire divina fami-
liares eius ad audiendum et celebrandum sibi officium
divinum licite admittuntur / non sic est dicendum de familia-
ribus alicuius conventus vel collegij / qui admitti
non debent nisi sint privilegiati Sed ista concessione
non potest gaudere ille cuius causa seu culpa dolo
vel fraude sententia est lata / vel qui prebuit ad hoc
consilium auxilium vel favorem hec probantur. 6. de privi-
legiis alma li. vi. / Quintum est preceptum in gallia 7
Sextum confirmatio crismalis / hec probantur .i. e. Respon- 6
sa c. quod li. vi / Septimum episcopus tempore interdicti die 1
cene crisma conficere potest .i. e. quod. li. vi. / Nota
si ho. et jmo quod tempore interdicti potest homo a sententia
excommunicationis absolvi / quia non est ordinis sed iurisdictionis
Sed absolutionis sollempnia exhibere sicut est dicere
orationes cum stola et psalmos penitentiales / et in ecclesiam introducere
est officium / ideo hec sollempnia non debent fieri in
loco interdicto licet absolucio fieri possit / Item
episcopus vel superiores ordine alicuius confessionis sententiam excommunicationis

vel interdicti vel suspensionis non incurrunt ipso iure
nisi in ipsa de eis expressa mencio habeatur. ut j. e.
quia periculosum. li. vi. 2b. extra de ele. c. quamquam 90
pro missarum. c. licet quoque. li. vi. ¶ Ultimo queritur
de predicatoribus utrum possint in predicacionibus
et confessionibus elemosinas licite petere et recipere ab exactoribus
vel detentoribus rerum alienarum. Dic quod sic presertim
si aliunde non valeant in illo loco sustentacionem habere
j. e. ad voluntatem. § predicatores. Unde si predicatores ab
exactoribus usurariis et raptoribus petere possunt quia
quasi pro creditoribus eorum habentur quibus debent
reddi ablata per rapinam vel usuram. et sunt qui
non haberent recipere abicere expensas si superstes
conveniret et abstineret quia a debitore exigi potest
et recipi quod debetur ut j. e. c. i. vel. Et similiter
ipsi predicatores poterunt habere tamquam creditores
expensas ab eis scilicet elemosinas. et sic aio casum
in quo quis gerens negocia alienius sine mandato
excusatur a participacione excommunicacionis ut licite petat
elemosinas a persona prohibita hac de causa
quod aliunde non liceret. j. e. ad voluntatem § predicatores

Tractatum est de simplicibus **De verborum significatione**
titulis nunc agendum est de titulis titulorum
qui re vera sunt digniores simplicibus titulis
sicut sancta sanctorum simplicibus sanctis. et cantica canticorum
simplicibus canticis. nam isti tituli quasi omnes titulos
perambulant scilicet de verborum significatione et de regulis
iuris. Et quia sepe in iudiciis et contractibus
et superioribus titulis dubia verba ponuntur. Ideo quid
verba significent videamus. Iste autem titulus tam in
C. quam in ff. sic intitulatur. De verborum significatione et
rerum. in quo datur intelligi quod non tantum verba sed etiam
res signare videntur. Videamus ergo quid sit signare
qui modi signandi. et qualiter verba ambigua
interpretanda vel ad cuius intencionem sunt referenda
Ultimo quot modis nomina significent. ¶ Si-
gnificare est de re aliqua signum facere. ¶ Modi signandi

sunt sex · scilicet duo vocum et iiii^or rerum / Vox enim significat
duobus modis · scilicet naturaliter et ad placitum / Naturaliter
ut latratus canum significat iram / gemitus infirmorum
dolorem / Ad placitum ut hoc nomen Bernhardus ·
significat Bernhardi personam · Res vero significat iiii^or modis
Primo per institutionem · ut hec littera a · significat hoc
elementum · a · et sonus tube preparacionem ad bellum / Secundo
per visum ut circulus signat vinum venale · Tercio
per naturam ut urina intensa distemperanciam et subitus
rubor faciei verecundiam designat · Quarto per
similitudinem ut archa noe significat ecclesiam · Verbum est
pars oracionis secundum grammaticos sine casu cum modis et
temporibus agendi vel paciendi significativum / Sed
aliter hic accipitur verbum largo modo ut supponat
pro qualibet parte oracionis per quam is qui loquitur quod
animo gerit ore exprimit / de quo eciam dicitur consuevit
non sufficit gerere mente nisi exprimatur eciam ore
C · de qd · ob causam · Et in repetenda ff · de vbb · ab quod
et talia verba non debent esse fallacia / quia non sunt
propter hoc instituta ut per ea se invicem fallant homines
Sed ut eis quisque in alterius noticiam proferat quod
intendit / Peccatum enim est uti verbis ad fallaciam
Unde refertur quemadmodum verbum procedit ex animo ·
quia veram linguam non facit nisi vera mens unde
dicitur · Non enim mente mea sit vera lingua mea xxii
q ii Is autem et c. homines · Multis autem modis
dicitur verbum / unde versus · Est verbum Christi · verbum pars
omnibus et una · Sermo que secretus sine littera
figura latens · Est verbum Christi i. filius dei
quia sicut per verbum exprimitur voluntas hominis ·
Sic per filium voluntas patris de pe · dicitur i · verbum
dei / unde secundum Augustinum Sicut verbum humanum
integrum et verum unum et idem a multis percipitur
uno et eodem momento ut si dicam deus auditoribus
mille hominibus quilibet eorum hoc percipit et d ambz

prdium integrum infigit. Hic verbum i. filius dei
integer et verus homo et idem s. id corpus quod
sumpsit de utero virginis et quod dedit apostolis
uno et eodem momento in diversis locis consiat. de
c. di. ii. Hic sage. Verbum pro oie. quia glo
pro orationis que sunt viii. dicitur verbum generali et
largo modo. Et una scilicet de octo. dicitur verbum
speciali et stricto modo. Sermo quasi secretus. unde
dicitur habeo sermonem secretum ad te. quod et cum dicitur
unde apocrisarius i. secretus nuncius. b. de ele-
gisti. Sive figura latens. sic sunt parabole
evangelii. Sunt etiam quedam figure latentes
varia nomina habentes. Prima dicitur aufere(si)s. quod 1.
principium dictionis aufertur. Sicut patet in hoc
exemplo. testes consueverunt superstites appellari.
unde aut parte ablata s. super testes vocantur. i. e
forus quasi testes. Secunda dicitur prosopopeya. i. co- 2.
firmatio nomine persone. ut cum dicitur iste puer creditur
quod s. sacramentum fidei ad credendum suscepit. vel hodie
est passio xpi. vel resurrectio. i. festum eius hodie
celebratur. de cons. di. iiii. cum vsus sit. Tercia 3.
anathonomasia cum aliquid per excellenciam
alicui attribuitur ut cum dicitur apostolus intelligitur paulus
xxxii. q. vii. apostolus. et cum dicitur urbs. intelligitur roma
b. de pe. et re. Significavit. Quarta dicitur sinodoche 4.
cum pars ponitur pro toto sic nomine mechie intelligitur
omnis coitus illicitus et nomine furti dicitur rei
aliene illicita usurpacio. xxxii. q. iiii. meretrices
et xiiii. q. v. penale. Quinta antithesis cum 5.
ponitur casus pro casu. ut sermonem i. sermo quem
audistis non est meus. sic lxxv. di. ordinatos
et xviii. q. ii. quidam. Sexta yperbole scilicet 6.
excessiva veritatis ut tu es albior nive. vel cum
plus dicitur et minus significatur. ut nichil est gravius
adulteris xxxii. q. vii. quid in omnibus. Septima 7.
litotes cum minus dicitur et plus significatur ff. de hered. instit.
l. i. § si aut. et l. quod. Octava pleonasmus 8.

qui superhabundat dictio ut iste videt oculo nocthum
regularem xx q iii prius. Nona themesis cum 9
eadem dictio intercidit ff. de mor. q si de sspali z
ff. de iudic. Qui post acceptum. Decima syncopa 10
quando aliquid aufertur de medio dictionis ut audacter
pro audaciter viii q i audacter. Undecima yronia 11
quando aliquid dicitur per derisionem vel per contrarium ut C
contra integritatis nos non solum fugimus ebriosos
sed etiam nunc ad eos participatis cum eis xi q iii
ad mensam inst. Duodecima eferesis id est expositio 12
precedentis sermonis ut cum dicitur offerta aut aliqua
abrenuntiationem vel pleraque exponitur ignotum pignoratus
xlvi di. quam multi. Tredecima antropospatos 13
id est humana passio ut cum attribuitur deo quod
convenit homini ut si dicatur deus iratus b. de
rebus ec. non ali. Cum quis presbiterum z xxiii q
i c. ad z pietri. Decima quarta tapinosis id est nimia 14
humiliatio ut cum papa ex nimia humilitate vocat se
servum servorum dei ut b. t. px. relatum insi z in prima
questione huius libri in principio. Verbum dicitur a verberatu
aeris. Sed verborum alia contempnenda alia diligenter
consideranda. Contempnendorum verborum alia sortilegia
z non credenda ut dictum est alia supra de sortilegiis q.
Sed quot sunt z sequentibus. Alia maledicta que
sunt contempnenda quia sepius redeunt in capite
proferentis xi q iii inter verba z c. illud z plerumque con-
trarium operantur i q i maledictum in tantum tamen sunt timenda
ut pz b. de maledic. per totum. Alia sunt vana ut
fabule z verba ociosa que sunt contempnenda id est fugienda
xlvi di. prevenienda. Diligenter considerandorum verborum
alia rethorica in quibus non est gravandum i q i marchion.
ut circa ea multum insistendum quamvis aliqui sepe contrarium
faciant ff. de orig. iur. l. ii § post orig. Alia
sunt curiosa que sunt punienda ut b. de i. inc.
in principio. Alia utilia ad doctrinam z in iudicio quorum
aliqua sunt probabilia ut oppiniones magistrorum non credite

in textu vel redacte sed non determinate. ex. de cele-
mis. cum marthe § ult. et e. de rest. spol. § nos
aut. Alia improbanda ut interpretationes cavillose. ex.
de privil. in his et ex. de dec. ad aud. Alia approbata
ut scita patrum determinata. ex. de fide instr. pastoralis.
et oppiniones magistrorum in scriptis redacte et determinata
sum quod eciam est iudicandum. ex. de sen. c. i. Alia
sunt utilia extra iudicium quorum aliqua sunt
obligatoria. ex. de pact. c. i. et per totum. ex. de act.
et obli. Quic. Alia non obligatoria sed solum consilia
ff. mand. l. ii. est tamen de necessitate requirendum quamvis
consilium licet non sequendum. ex. de ele. cum in veteri
et ex. de arbi. cum olim. Horum enim alia specialia. ex.
de rescript. cum dilecta. alia indifferentia. et istorum alia
certa. et tunc a signe verborum recedendum non est. ff.
de exti. ... act. l. i. § Si is qui navem. et ff.
del. in n. ale. Alia dubia et hec non maligne
sed benigne sunt interpretanda. i. de reg. iur. c. ii. et
ex. de dec. ad aud. et hoc in § se. Qualiter verba
dubia interpretantur. distingue. an queris de interpretacione
rescriptorum seu privilegiorum. vel verborum in iudiciis. vel
contractibus habitorum. Si de interpretacione rescriptorum seu
privilegiorum magis standum est intencionem sedentis. si
de ipsa appareat quam de verbis scripture. ex. de rescript.
Cum per litteras insi. et c. ... causa. q. ex. de of. del.
Cum per eo. ex. de dec. exmultiplici. ex. de privil.
quanto. et c. in his. Secundo quamvis verba privilegiorum con-
siderada sint. ex. de privil. porro. et c. accepimus.
plus tamen considerada est mens. ff. de leg. Sciere
i. c. intelligencia. et c. in his. Idem in testis in
quibus mens prior et pocencior est quam vox.
ff. de suppel. leg. labeo. insi. unde si testator
legavit michi fundum vel fundum et erravit in nomine
cum omnia signaculorum hominum sint recepta. dummodo
sciatur de quo intelligat nichil interest. inst. de leg.

s. Rescriptorum
privilegiorum

Testatorum

¶ Si quis i nomine. Secus i Rebus. Reru enim notabulla & mutabilia sunt hom at mutabilia ut hec ybant ff de l. 1. l. iii. ¶ Si vo queritur de verbis in indicio habitis quo ad citacoz libellu & pncipiu iudicij fit intptaco p actore cont reu als semp diret reus non sensi de hoc ne dampnet ff de vb ob. Jnt stipulante. § 1. z. 8. de eo poss z ff eu certa § viii ¶ In medio medio cogendus est vtrq ut certu ponat z Rndeat q si incertum sit z ad instantia ptis adüse ad pceptu iudicis noluerit declarare contra eum intptat ff de interog. act. de etate § nich' ff de cofess. certum Re. 1. Sed si no fuit interogatus pro eo intptat. qui posuit ul Rndit ff de iudic. Si quis intencone ¶ In fine vo p reo ul cont actorem est intptaco facienda ff de re iud. Jnt pes. 8. de fide instr. Jnt dilcos y § fi. 8. de pb. ex litis. n ea sit fauorablis ex pte actoris quia tunc fiet intptaco p ipso. 8. de re iud. c fi. ¶ Jn cotractibz distingue aut e certum q cosensit z tunc valet aut e certu q no osensit z tunc no valet quod agit ff de contrah. ep z vend. Jn venditonibz. Si at dubitat utru cosensit vel no z tunc si valet intellctus scdm vna ptem tn scdm ea fit intptaco ut res magis valeat qua peat ff de rebz dubi. quoc 8. de fide instr. Jnt dil. § cetu z i. e. abbe § contra. Aut valet s intellctu vtrinsq tunc id quod vsimilius est accipiend est ff de vb ob. eu qui z q quiz cosueuit agi de xxviii. di. de syracusane z quod mag inter eos couenit 8 de osuet. cum dilcus. § fi. ul qt illud qui leges patuit aptius dice ff de pact veribz ¶ In intptacoibz dic ut 8 de spp. § intptari ¶ Jllud aut e notadu q nomie ecclastice censure

Judiciorum

Contractuum

non solum interdictum sed etiam suspensionis excommunicationis
sententia continetur que pene tamen diverse sunt diver-
simode infliguntur in quo quidem rerum et personarum
circumstantie sunt spectande et hiis consideratis debet
iudex discretus aliam infligere de qua magis viderit
expedire j. e. questio. Sequitur de regulis iuris rubrica

Ad consummationem operis regule iuris subponuntur. Ideo
in fine libri post tractatum de verborum significatione ad
instar libri intitulatur sed rubrica de regulis iuris. Unde
videndum est quid sit regula et unde sumatur. Regula
est compendiosa et generalis plurium traditio que rem
que est breviter enarrat ut colligitur ff. e. l. 1. Et
secundum grammaticos regula est inflexibilis collectio et aliter
etiam sumitur regula ut dictum c. 6 de regularibus q. 1
et 11. Unde regula et canon idem sunt in di.
canon. Unde dicatur regula dictum c. 6 de regular.
q. 11. Ad esse regule exigitur quod sit generalis et numquam
fallat. Si vero fallat in aliquo casu perdit officium
suum in illo tamen casu in quo fallit ff. e. l. 1. et fere
omnes regule patiuntur exceptionem unde dicit lex quod
omnis diffinitio in iure periculosa est nichil enim est
quod subverti non possit i. quod exceptionem non patiatur
ff. e. omnis. Omnis enim regula vel ex signo universali
j. e. omnis res ff. e. omnia vel ex signo indefinito
j. e. tue ff. e. femine vel ex aliquo generali dicto j. e.
estote et c. quod non est. Nota quod secundum host. quedam
sunt in quibus regule vel diffinitiones dari non possunt
nec tradite sunt quia difficile est aliquorum diffinitio.
Primo potest hoc videri in mora cuius diffinitio non 1.
traditur ff. de usuris mora. l. 1. Secundo in expensis
factis in rebus dotalibus licet deduci debeant 2
non est facile in universum diffiniri cum quemadmodum
expense debeant estimari ff. de impen. in rebus
dot. f. quod de ins. Tertio in fide testibus adhibenda 3
ideo fidei recipiende iudicis relinquitur quia melius
scire potest quam alius ff. de test. testium f. seba. 4
Quarto in quantitate penitentie peccatoribus imponenda
unde de temporibus penitudinis habita moderatione continenda sunt

tuo iudicio prout conversorum alios perspexeris esse devotos / habito respectu ad etates / pericula / et egritudinum utilitates. xxvi. q. vii. tempora / et c. hac sit. / et de hac dictum est supra de pe. et re. q. que penitentia imponenda. ad q. Nota. q. epi. / et ideo omnia talia arbitrio iudicis committuntur. ff. de iure fisci. c. ult. / et quia regula est que rem que est breviter enarrat ut pz. i. c. p totum. et in vi. li. e. t. p totum / Et moderni brevitate gaudent. C. de ve. iu. enu. l. i. Ideo causa brevitatis ista sufficiat tetigisse que talia sunt volenti dare consilium in foro penitentie et in foro etiam contentioso / quia hec scire volunt diligentur. Ideo ei regratiatior tamen hoc opus ~~attribuo~~ attribuo et glorose matri eius beato francisco quorum precibus adiutus hanc summam secundum paruitatem mei ingenii compilavi. Tu ergo lector non me qualemcumque scriptorem seu compilatorem neque parvitatem mee scientie consideres / et si consideres non contempnas Sed attendas dictatorem qui totius operis fieri optavi auctorem. Si tamen aliquid melius in superioribus sunt relatum scena caritate non temerariis reprehensionibus corrigas / et emendes deo utilia attribuendo Cui laus et gloria per infinita secula seculorum Amen

Rubrice primi libri decretalium

Rubrice secundi libri decretalium

Rubrice tercii libri decretalium

De eo qui furtive ordines recepit
De excessibus prelatorum
De novi operis nunciatione
De privilegiis et excessibus privilegiatorum
De purgatione canonica
De purgatione vulgari
De iniuriis et damno dato
De penis
De penitentiis et remissionibus
De sententia excommunicationis
De verborum significatione
De regulis iuris

Sabbato in die s. Gothardi
5 v Anno · l · x · x · 2 ·

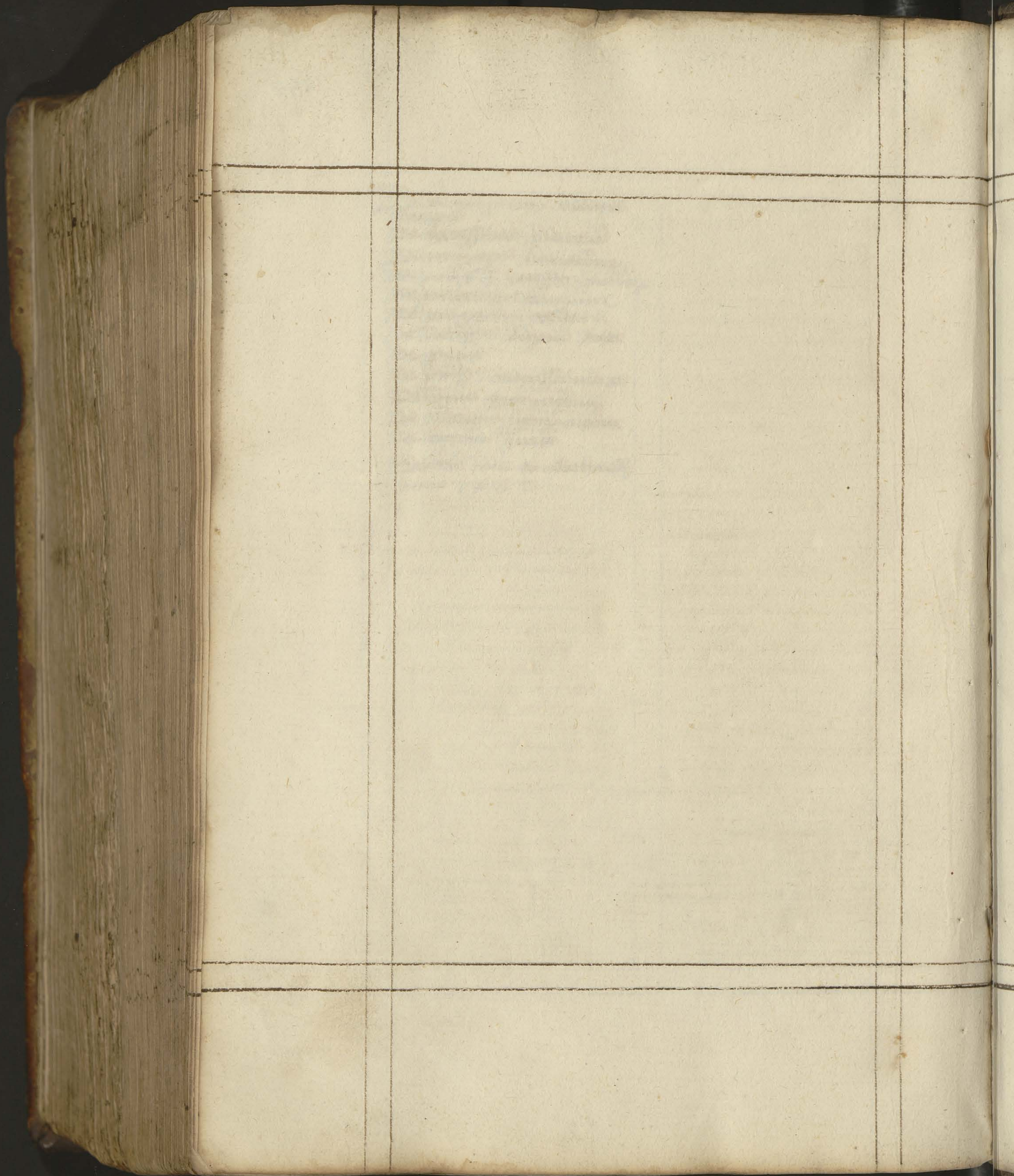

492

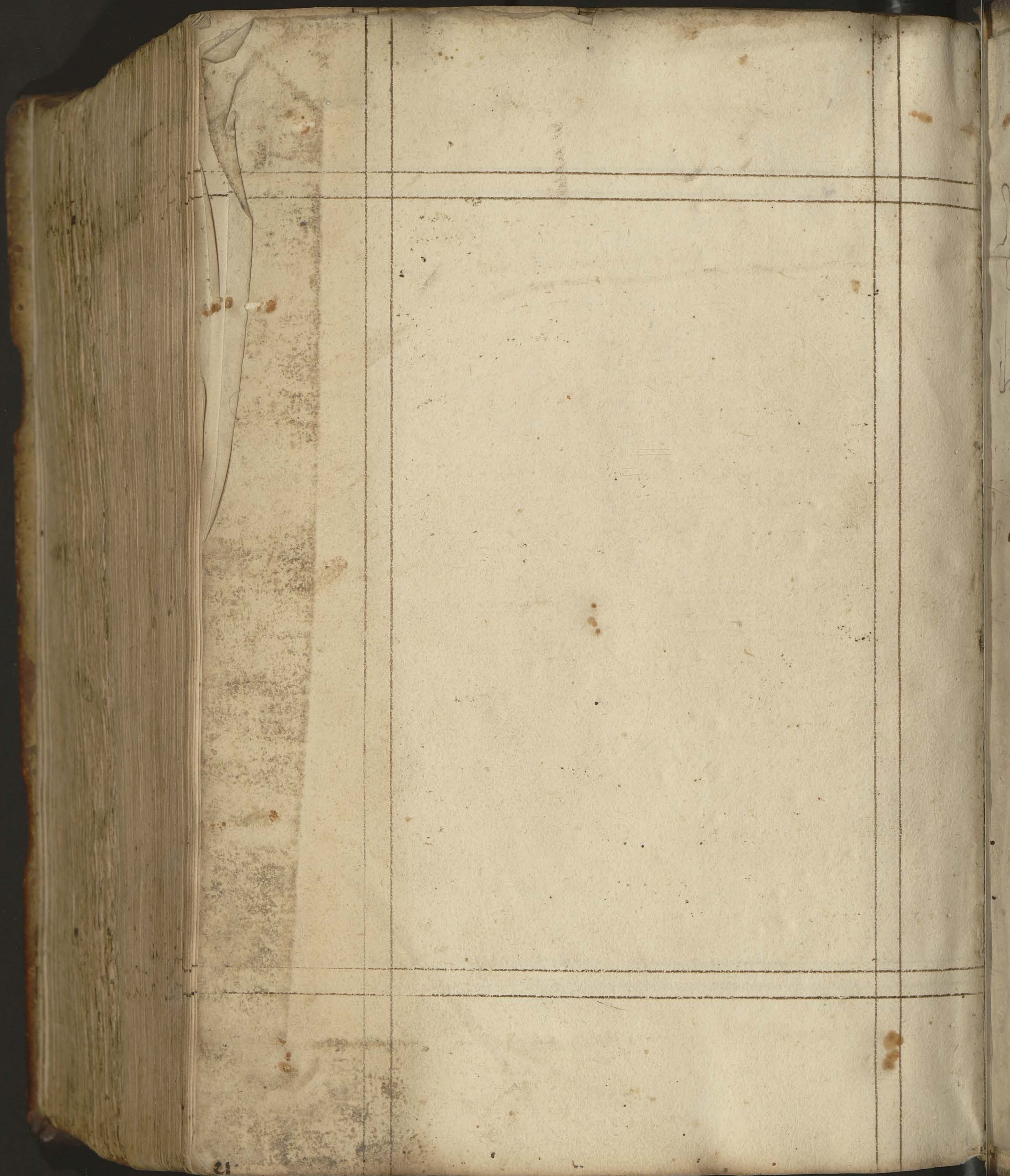

[2]

scriptam appellacionis qua tunc in manibus tenebat ... [illegible] ... constitutus ... [illegible] ... de ...
prouidi necnon et litteratis prudentis viri Nicolai Fleischer ... Nicolao Notario vicario Opolien. ... nomine quo supra ... procuratoris pre
... mandato ... acta cause et causarum que vertebantur ... Bythom ... Cracouien. dioc. ... principalis ... et aduocato consistorii Opolien.
Fleischer ... dicte ... judice subdelegato ... et dicebant inter ... Nicolaum ... ex ... de ... pro
et intelligenti legit ... notificauit et quanto melius potuit publicauit ... constabat ... ut constat ... et Nicolau
insinuata et publicata mox dictus Nicolaus notarius procuratorio nomine quo supra ... appellacionis ... audienti
appellantem ... debita ... instancia supplicauit ... Nicolaus notarius dictus Jacobus procurator appellans ... appellacionis predictum Jacobum procuratorem
sibi manu publica seu priuata ... me notarium ... et infrascriptum ... dare fecit ... et mandauit ... omnibus
et singulis dictus Jacobus procuratorio nomine quo supra ... sibi super premissis omnibus et singulis a me notario publico pre et infrascripto
confici petiit vnum vel plura publicum vel publica instrumentum ... Acta sunt hec Anno ... indictione ... die mense ... et
locis quibus supra presentibus ibidem discretis viris domino Johanne ... substituto ... Opolien. predicte Petro ... de Bestow
notario publico ... et Johanne Frenczil ... Opolien. testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis

... domini ... [illegible]

Et ego Petrus Johannis Franczk de Opol clericus Wratislauien. dioc. publicus imperiali
auctoritate notarius ... predicte appellacionis interposicioni notificacioni insinuacioni intimacioni
... omnibus aliis et singulis dum sic ut premittitur fierent et agerentur vna cum
... testibus presens fui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audiui ... aliis
arduis negociis occupatus per alium notarium publicum fideliter ingrossatum ... hic
me ... manu propria subscripsi et in hanc publicam formam redegi signoque et nomine
... solitis et consuetis rogatus et requisitus consignaui in fidem et testimonium
... omnium premissorum

Petrus Opol.

M Magister
Magister

21